

קובץ

נרם שלמה

ע"ש כ"ק מרן הגה"ק אדמו"ר מוהר"ש מבאבוב זצ"ל

קובץ מוקדש לפלפול ולהלכה ואגדה ומילי דחסידותא
ואגרות קודש וענינים שונים מגאוני וצדיקי קשישאי ז"ל
ולהבחל"ח מרבנים ות"ח ובחורי חמד הי"ו.

מפתח כללי

להקונטרסים אי
שנה ו', שנת תשמ"ג

יוצא לאור ע"י תלמידי כ"ק
מרן אדמו"ר מבאבוב שליט"א

1533 48th Street

Brooklyn, New York

Tel. 871-6623

מפתח הענינים

	מדור אמרי קודש של כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א
	לפרשת נח
	ברברי המדרש עה"פ אלה תולדות נח – ביאור פלוגת רשב"י וריב"ז במדרש עה"פ כי לימים עוד שבעה – ענין מלקות ארבעים – ביאור נחמד בנמ' מכות כ"ב ע"ב
א-ה	לפרשת ויצא
	עה"פ אכן יש ר' במקום הזה ואנכי לא ידעתי – הוספה על רברי הזרע ברך ככוונת הפסוק עזרי מעם ר' עושה שמים וארץ – פי' בנמ' חולין צ"א ע"ב עה"פ והנה מלאכי אלקים עולים ויורדים בו.
ב-ו	לפרשת וארא
	עה"פ והפילתי ביום ההוא וגו' לבלתי היות שם עדוב – כוונת הפסוק על שחל ופתן תדרוך וגו' – ביאור מחלוקת ר"י ור"ש בילקוט עה"פ והשכתי חי' דעה – פי' המסורה ג"פ פרות.
ג-ה	לפרשת תרומה
	ביאור ברברי התנכ"א עה"פ ויקחו לי תרומה – פי' נחמד על ב' כתובים בפי' ואתחנן, ויצונו ר' לעשות וגו' וצדקה תהי' לנו וגו'.
ד-ה	לפרשת תשא
	עה"פ רר כי שחת עמך וגו' סרו מהר מן הדרך וגו' – כוונת רברי המדרש שה"ש עה"פ שחורה אני ונאווה.
ה-ה	לחג הפסח
	בהגש"פ, והיא שעמדה לאבותינו ולנו וכו' – ביאור בפסוקים בהלל מן המצד וגו' – כוונת אמרינו כנשמת כל חי וכו' מלפנים ממצרים גאלתנו – ברברי המכילתא בפי' בשלח עה"פ כיור' נלחם להם במצרים.
ו-ה	לפרשת קרח
	כוונת הפסוק בוקר ויודע ר' את אשר לו – פי' ברברי הגמ' סנהדרין ק"י ע"א עלו שמש וירח לזבול ואמרו רשב"ע אם אתה עושה דין לבן עמרם נצא וכו' – טעם שרכוש קרח ידר לממון עמו.
ז-ה	לפרשת פנחס
	כוונת רברי רש"י שהיו השבטים מכזבים אותו וכו' לפיכך יחסו הכתוב אחרי אהרן – ביאור הוויכוח בין השבטים עם פנחס – סמיכת הפסוקים צדור את המרינים והכיתם אותם, אחר הריגת זמרי בן סלוא – פי' המדרש הנני נותן לו את בריתי שלום, דין הוא שיטול שכרו.
ח-ה	לפרשת ראה
	עה"פ איש כמתנת ירו כברכת ר"א אשר נתן לך – במשנה ריש פ' יציאות השבת – רמז בפסוק מלוד ר' חונן דל – כוונת הפייטן בזמירות ליל ש"ק, צדקתם תצהיר כאור שבעת הימים.
ט-ה	לראש השנה
	המשך החרוז וכל מאמינים שהוא גואל חזק וכו' – כוונה בנוסח התפלה חמול על מעשיך ותשמח במעשיך – רמז בפסוק אשר יאמר היום בהר ר' יראה.
י-ה	

מדור זכרון לראשונים

א-ז	הגאון ר' עקיבא איגר אב"ר פוזנא זצ"ל	גליון ספר זבח שמואל
א-י	הגאון ר' עקיבא איגר אב"ר פוזנא זצ"ל	גליון ספר שמלת בנימין
א-יב	הגאון ר' שלמה קלוגר זצ"ל	בענין ספק קידושין והמסתעף
ב-ח	הגאון ר' דוד אופנהיים זצ"ל	דרוש לחנוכה
ב-י	הגה"ק בעל קדושת לוי זצ"ל	תוקף על פשר בין שני ח"ק
ב-יב	הגאון ר' ליפמאן הלוי אב"ר צילץ זצ"ל	ספק בברכהמ"ז, וח"ש באיסה"נ
ב-יג	הגאון ר' שמעון סופר אב"ר קראקא זצ"ל	במס' כתובות י"א ע"ב
ב-טו	הגאון ר' אברהם יצחק אב"ד סאלטשאווא זצ"ל	השגת גבול, וגט ע"י שליח
ג-ז	הגאון ר' משה פרויניציאלי ממנטובה זצ"ל	ביאור בירושלמי פ"ט דב"ב

ג-ח	הנאון ר' משה פדווינציאלי ממנטובה זצ"ל	בדיני כתיבת סת"ם
ג-י	הנאון ר' יוסף שאול הלוי נ"ז אב"ד לבוב זצ"ל	גט בנשתטות, ודשלב"ע
ג-יב	הנאון בעל שערי תורה זצ"ל	בענין כו"ע מיגמר גמורי
ג-יד	הנאון ר' עקיבא יוסף שלעזינגער זצ"ל	בדין בישול עכו"ם
ה-ח	הנאון ר' עקיבא איגר אב"ד פוזנא זצ"ל	תשובות קצרות בענינים שונים
ה-יב	הנאון בעל מלא הרועים זצ"ל	בענין קטן או"נ, ועוד
ה-יד	הנאון ר' נחום ראובן אב"ד רישא זצ"ל	בענין גזירת סחיטה בשבת
ה-יח	הנאון ר' יחיאל כהנא אב"ד סאלקא זצ"ל	בענין ברי ושמא
ה-ז	הנאון בעל חתם סופר זצ"ל	דרוש לז' אדר
ה-יג	הנאון מהרש"ם אב"ד ברעזאן זצ"ל	חידושים והערות
ו-ז	הנאון ר' טעביל שייאר אב"ד מאגנצא זצ"ל	בענין טע"כ, ואין בנידין בנ"ט
ו-יא	הנאון ר' בעריש רפ"פ אב"ד ראווא זצ"ל	רחיים של קיטור לחגה"פ
	הנאון ריא"ל אב"ד חענטשין (בנו של הב"ח) זצ"ל	בענין חזקת כשרות
ז-ו	הנאון ר' יוקל הלוי הורוויץ אב"ד גלוגא זצ"ל	דרוש לחג השבועות
ז-ט	הנאון ר' יעקב מעמרין זצ"ל	השלמות לספר מור וקציעה
ז-יא	הנאון בעל ישועות יעקב זצ"ל	בענין היתר עגונה
ח-ז	הנאון ר' יוסף שאול הלוי נ"ז אב"ד לבוב זצ"ל	תולעים הנמצאים בבהמה
ח-ט	הנאון רצ"ה אורנשטיין אב"ד לבוב זצ"ל	היתר חרגמ"ה לנשתטות
ח-י	הנאון מהרא"ש היילפרין ראב"ד לבוב זצ"ל	בענין כפ" ע"י אומדנא
ח-טז	הנאון מהרא"ש היילפרין ראב"ד לבוב זצ"ל	חציצה ברצועות של תפילין
ח-יח	הנאון ר' בנימין וואלף איגר אב"ד לייפניק זצ"ל	בדין אשה שנחשדה בזנות
ט-ז	הנאון ר' עקיבא איגר אב"ד פוזנא זצ"ל	בענין שינוי רשות בגזילה, ועוד
ט-יא	הנאון ר' זאבל איגר אב"ד ברוינשווייג זצ"ל	בדין תספורת לאבל
ט-טו	הנאון ר' מאיר פישלס ראב"ד פראג זצ"ל	במס' ראש השנה כ"ט ע"ב
י-ז	הנאון בעל חתם סופר זצ"ל	חידושים בענינים שונים
י-ח	הנאון ר' בצלאל רנשבורג מפראג זצ"ל	דרוש לראש השנה
י-י	הנאון בעל מנוחת אשר אב"ד טשעננער זצ"ל	בענין תוס' יו"כ, וס"ס
י-יב	הנאון מהרש"ם אב"ד ברעזאן זצ"ל	בענין מינו, ועד מסייע פוטר

	מדור אגרות קודש
א-יח	מהרה"ק ר' משה אליקים בריעה מקאזניץ זצ"ל
א-יט	מהנאון ר' מרדכי בנעט אבד"ק ניקלשבורג זצ"ל
ב-יז	מהנאון בעל חות יאיר זצ"ל אל הנאון ר' דוד אופנהיים זצ"ל
ב-יט	מהנאון ר' משה מינץ אבד"ק אובין ישן זצ"ל
ב-כא	מהנאון ר' אהרן משה טויבש אבד"ק יאסי בעל קרני ראם זצ"ל
ג-טז	מהגה"ק ר' יחזקאל שרגא הלברשטאם אבד"ק שינאווא זצ"ל
ג-טז	מהנאון ר' יואל אשכנזי אבד"ק זלאטשוב זצ"ל
ד-יט	מהנאון בעל שב יעקב זצ"ל
ה-ב	מהנאון ר' ישראל דוד מרגליות ייפה אבד"ק פעזינג זצ"ל
ה-יח	מהנאון המקובל ר' משה זכות ממנטובה זצ"ל
ה-יט	מהגה"ק ר' מרדכי דוב טווערסקי אבד"ק הארנסטייפל זצ"ל
ו-יז	מכ"ק מרן הגה"ק מצאנז זי"ע
ו-יח	מהנאון ר' יוסף שאול הלוי נ"ז אבד"ק לבוב זצ"ל
ז-כא	מהגה"ק ר' ישכר דוב רוקח אבד"ק בעלז זצ"ל
ז-כב	מהגה"ק ר' מאיר יחיאל הלוי אבד"ק אוסטראווצא זצ"ל

ח-כב	ב' מכתבים מהגאון ר' יוסף שאול הלוי נ"ו אבד"ק לכוב ז"ל
ט-יט	ב' מכתבים מהרה"ק ר' מאיר מפרעמישלאן זצ"ל
ט-כא	מהגאון ר' ישמעאל הכהן אבד"ק מודינא זצ"ל
י-טז	ג' מכתבים מהרה"ק ר' יעקב ישראל מטשערקאם זצ"ל

מדור זכרון לאחרונים

א-כ	הג"ר חיים געלערנטעד אבד"ק קוטב ז"ל	בדין שבועה בכתב
א-כג	הג"ד משה הכהן ראבד"ק העלמא ז"ל	בדין ברכת ברוך שפטרני
ב-כג	הגדפ"א פרענקיל אבד"ק וויעליטשא הי"ד	חידושים בענין חנוכה
ב-כה	הג"ד חיים צוקעד אבד"ק האלאס הי"ד	דרוש ופולמוס לחנוכה
ג-יז	הג"ר פנחס צימעטבוים ראבד"ק גרו"ו הי"ד	פלפולים בענין כלאים בציצית
ד-כב	הנה"ק ר' מאיר יחיאל אב"ד אוסטראווא ז"ל	בסוגיא דר"ח סגן הכהנים
ה-יט	הג"ר שמואל פיהרעד אבד"ק קראס הי"ד	בדיני תפירת ס"ת
ו-יט	הנה"צ רא"ח הורוויץ אבד"ק פלאנש ז"ל	בענין המפקיד חמץ אצל ישראל
ז-כג	הג"ר רוד רוב מיזליש אב"ד אוהעל הי"ד	בענין עשה דוחה ל"ת
ז-כה	הג"ר נחום ברוך גינזבורג אב"ד יאנאווא הי"ד	בדין דם עגלה ערופה, וכיבו כיו"ט
ח-כד	הג"ר ארי' ליב ברודא אבד"ק לכוב ז"ל	בענין חובל משום מפרק
ט-כב	הג"ד אליעזר דייטש אבד"ק באניחאר ז"ל	בדין קרבן אשם תלוי
י-יז	הנה"ק ר' מאיר יחיאל אב"ד אוסטראווא ז"ל	חשבוניות נפלאים בפ"ב דתמיד
י-כ	הג"ר אברהם יעקב הורוויץ אבד"ק פראבינא ז"ל	הפסק בין תפלת לחש לחזרת הש"ץ

מדור פלפול והלכה

א-כד	הרב מו"ה בן ציון כלום שליט"א	בענין אשתפוך חמימי
א-כט	הרב אפרים גרינבלאט נ"י	דיני מים אחרונים
ב-כח	הרב חיים יעקב מאיר דובין נ"י	בדין כישול בשבת
ב-לר	הרב יצחק ישעי' ווייס נ"י	בענין מהדרין מן המהדרין
ג-כג	הרב מו"ה משה דוד שטיינאוואדציל שליט"א	לאו שניתן לאזהמב"ד
ג-כט	הרב ארי' ליב ריינמאן נ"י	בענין מלאכת כורר
ד-כד	הרב מו"ה משה שטערן שליט"א	סמיכה בקרבן השותפין
ד-כד	הרב יהושע פירער נ"י	בענין דרר חל על ל"ת
ה-כב	הארמו"ר ואבד"ק פאפא שליט"א	בדין צינור שנפתח בשבת
ה-כז	הרב מו"ה מרדכי וויינבערג שליט"א	בענין גר קטן
ו-כ	הרב מו"ה שאול ברייש שליט"א	הכנסת המפתח לחור הדלת בשבת
ו-כב	הרב יצחק זעקל הלוי פאללאק נ"י	כחיוב הסיכה כחג הפסח
ז-כג	הרב מו"ה פנחס הירשפרונג שליט"א	בענין דם שבשלו
ז-ל	ר' יחיאל יהודה פאפיער נ"י	בדין ברי'
ח-כו	הרב מו"ה נתן געשטעטנער שליט"א	בדין מצא מציאה בכיחכ"ס
ח-לג	הרב שמואל שמעלקא פריערמאן שליט"א	בדין גילוח בין המצרים
ט-כה	הרב מו"ה משה הלברשטאם שליט"א	בדין פט"ח שנפדה כשה טריפה
ט-לא	הרב שלמה געשטעטנער שליט"א	בדין כישול בשבת
י-כא	הרב מו"ה משה הלברשטאם שליט"א	בדין פט"ח שנפדה כשה טריפה
י-כה	הרב ארי' איזראעלי נ"י	בדין טלטול שופר בר"ה
י-כח	הרב יעקב דוד נאראדאן נ"י	בסוגיא דשופר של עולה

מדור תפארת בחורים

בענין כישול בשבת
בענין חזק שאינו ניכר
בדין מילה שלב"ז בשבת
קידושי אשה ע"י שליח
בדין ספק מילה כיו"ט
בדיקת חמץ שעקה"פ
בענין איסור שלטול מוקצה
בענין מלאכת מכה בפטיש
בענין תשכיתו
בענין קידוש בתפלה ועל הכוס

מדור עולת שבת בשבתו

לשמחת תורה

מנהג דגלים בשמח"ת
לעיני כל ישראל, בראשית
לפ' בראשית
ויתהלך חנוך את האלקים
לפ' נח
ויולד נח שלשה בנים

לפ' לך

ומלכי צדק מלך שלם וגו'
לפ' וירא

והנה שלשה אנשים נצבים
במדרש, נתיירא אברהם וכו'
לפ' חיי שרה

במדרש עה"פ ויענו בני חת
לפ' תולדות

ברש"י לו ולא לה וכו'
בת"י עה"פ ויקרא שמו עשו
לפ' ויצא

בוזה"ק עה"פ ויצא יעקב
אכן יש ד' במקום הזה
לפ' וישלח

ויעקב נסע סוכותה
לפ' וישב

אלה תולדות יעקב יוסף
ויראה יהודה ויהשבה לזונה וגו'
לפ' מקץ

ויתנכר אליהם
לפ' ויגש

ואל יחזקאל כעכרך
כל הנפש וגו' שבעים

הב' נסים שלום בן-עמר נ"י
הב' החתן אברהם שמשון בראש נ"י
הב' החתן יעקב יצחק אלחנן הלוי ראטענבערג נ"י
הב' החתן אברהם משה שאיז נ"י
הב' אליעזר בצלאל גרינפעלד נ"י
הב' בצלאל מנחם בענשטיין נ"י
הב' יצחק אייזיק פריערמאן נ"י
הב' שלום דוד געללער נ"י
הב' מרדכי הכהן לומערמאן נ"י
הב' אברהם אפרים נאטהייל נ"י

הרה"ק ר' משה מראזוואראו וצ"ל
כ"ק מרן ארומו"ר שליט"א

הנאון ר' רניאל פרוסטיץ ראבר"ק פ"ב וצ"ל

הנאון ר' שבתי שעפסיל הורוויץ אב"ד פוזנא
א-לר

הנה"ק בעל הפלאה וצ"ל

הנה"ק רמ"י מאוסטראווצא וצ"ל
הנאון ר' יעקב אבר"ק לובלין וצ"ל

הנאון ר' מאיר פישלס ראבר"ק פראג וצ"ל

כ"ק מרן ארומו"ר שליט"א
הנאון ר' יצחק אבר"ק פוזנא וצ"ל

כ"ק מרן ארומו"ר שליט"א
הנאון ר' מן אשכנזי אבר"ק פיורדא וצ"ל

הנה"ק ר' לוי יצחק מבארדיטשוב וצ"ל

הנאון ר' שמואל הלוי אבר"ק סעטשע וצ"ל
הנאון ר' יעקב מעמדין וצ"ל

הנאון בעל חתם סופר וצ"ל

הנאון ר' יעקב מעמדין וצ"ל
הנאון ר' דוד אופנהיים וצ"ל

א-לא
ב-לו
ג-לב
ד-כט
ה-ל
ו-כה
ז-לא
ח-לו
ט-לר
י-לג

א-לג
א-לג
א-לג
א-לר

ב-לט
ב-לט
ב-לט

ב-מ
ב-מ
ב-מא

ב-מא
ב-מא

ב-מב

ב-מב
ב-מב

ב-מג

ג-לר
ג-לר

הגאון ר' יחזקאל קאצנעלבוויגען אב"ד אה"ו זצ"ל	ג-לה	לפ' ויחי עד כי יבא שילה לפ' שמות במדרש, מי היו המילדות מי שמך לאיש וגו' לפ' וארא דרך שלשת ימים נלך לפ' בא דבר נא באזני העם לפ' בשלח כי אני ד' רופאך לפ' יתרו ויצא משה לקראת חותנו לפ' משפטים כי תראה חמור שונאך לפ' תרומה ועשית שנים כרוכים וגו' לפורים כמס' מגילה י"ג ע"ב וישנה ואת נעורתי' לפ' תשא למה ד' יחרה אפך לפ' ויקהל ששת ימים תעשה מלאכה מרכים העם להביא לפ' ויקרא במדרש, ת"ח שאין בו דעת כו' לשאיבת מים שלנו ושאבתם מים בששון להגדה של פסח כל דכפין ייתי וייכול ותרבי ותגדלי וגו' לשביעי של פסח רש"י עה"פ ויהפך לכב פרעה ד' ילחם לכם לפ' קדושים ואהבת לרעך כמוך לפ' אמור לנפש לא יטמא בעמיו לפ' בחקותי ואכלתם לחמכם לשובע וגו' לפ' במדבר כל זכר לגולגולתם
הגאון ר' שמעלקא הורוויץ אב"ד סארנא זצ"ל	ג-לה	
הגאון ר' גבריאל עשקעליס אב"ד נ"ש זצ"ל	ג-לו	
כ"ק מרן ארומו"ר שליט"א	ג-לו	
הגאון ר' מאיר אריק אבר"ק סארנא זצ"ל	ד-לא	
הגאון ר' שמואל פיייוויש כ"ץ מווינא זצ"ל	ד-לב	
הגאון ר' גבריאל עשקעליס אב"ד נ"ש זצ"ל	ד-לג	
הגה"ק בעל הפלאה זצ"ל	ד-לג	
כ"ק מרן ארומו"ר שליט"א	ד-לד	
הגה"ק בעל הפלאה זצ"ל	ה-לד	
הגאון ר' יהודה ליטש ראזענבוים מפ"ב זצ"ל	ה-לד	
כ"ק מרן ארומו"ר שליט"א	ה-לה	
כ"ק מרן ארומו"ר שליט"א	ה-לה	
הרה"ק ר' יהושע רוקח אבר"ק בעלז זצ"ל	ה-לו	
הגאון ר' יואל אבר"ק לעווירשוב זצ"ל	ה-לו	
כ"ק מרן ארומו"ר שליט"א	ו-כח	
הרה"ק ר' אליעזר אבר"ק דזיקוב זצ"ל	ו-כח	
כ"ק מרן הגה"ק מצאנו זי"ע	ו-כח	
הגאון בעל שב יעקב זצ"ל	ו-כט	
כ"ק מרן ארומו"ר שליט"א	ו-כט	
הגאון ר' מרדכי זאב אבר"ק לבוב זצ"ל	ז-לג	
כ"ק מרן ארומו"ר שליט"א	ז-לד	
הגאון ר' יוסף דרשן מפוזנא זצ"ל	ז-לד	
הגאון ר' שמואל קראקאווער מפראג זצ"ל	ז-לד	

ז-לה	הנאון ר' שרגא פיבוש מ"מ בזאלשין זצ"ל	לחג השבועות
ז-לה	הנאון ר' יהודה ליב שירלוב אב"ד קראקא זצ"ל	מדרש עה"פ אנכי ד"א
ז-לו	הנאון ר' מנחם פרוסניץ אב"ד ק צעהלים זצ"ל	כל האומר דוד חטא וכו'
ז-לו	כ"ק מרן ארמו"ר שליט"א	לפ' נשא
ז-לו	הנאון בעל שאגת ארי' זצ"ל	כה תברכו את בני'
ז-לו	הנאון ר' משה אב"ד ק הוראדנא זצ"ל	לפ' בהעלותך
ז-לו	הנאון ר' יצחק שמעלקיס אב"ד ק לבוב זצ"ל	במסורה כ"פ בנסעם
ח-לח	הנאון ר' צבי הירש אורנשטיין אב"ד לבוב זצ"ל	לפ' שלח
ח-לח	כ"ק מרן ארמו"ר שליט"א	ויהיו בני' במדבר וגו'
ח-לח	הנאון ר' יוסף שאול הלוי נ"ז אב"ד ק לבוב זצ"ל	לפ' קרח
ח-לח	הנאון ר' רוד אופנהיים אב"ד נ"ש זצ"ל	במס' נדרים ל"ט ע"ב
ט-לו	הנאון ר' יעקב מעמרין זצ"ל	לפ' חקת
ט-לו	הנאון ר' יוקל הלוי הורוויץ אב"ד גלונא זצ"ל	בת"י עה"פ ושחט אותה לפניו
ט-לח	הנאון ר' משה אב"ד האדראק זצ"ל	לפ' בלק
ט-לח	הנאון ר' חיים כ"ץ אב"ד פוזנא זצ"ל	אשר יעשה העם הזה לעמך
ט-לח	הנאון ר' ישראל ליפשיץ אב"ד קליווא זצ"ל	לפ' פנחס
ט-לח	כ"ק מרן ארמו"ר שליט"א	ליצר משפחת היצרי
ט-מ	הנאון ר' משה בארניווער זצ"ל	לפ' מטות
ט-מ	הנאון בעל שב יעקב זצ"ל	ואתם חנו מחוץ למחנה וגו'
ט-מ	הנח"ק בעל הפלאה זצ"ל	לפ' דברים
ט-מ	כ"ק מרן ארמו"ר שליט"א	אלה הדברים אשר דבר משה
ט-מ	הנאון ר' ישראל ליפשיץ אב"ד קליווא זצ"ל	לתשעה באב
ט-מ	כ"ק מרן ארמו"ר שליט"א	במס' גיטין דף נ"ז ע"א
ט-מ	הנאון ר' ישראל ליפשיץ אב"ד קליווא זצ"ל	כי גדול כים שברך
ט-מ	הנאון בעל הפלאה זצ"ל	לפ' ואתחנן
ט-מ	כ"ק מרן ארמו"ר שליט"א	לא תרצח
ט-מ	הנאון ר' משה בארניווער זצ"ל	לפ' עקב
ט-מ	הנאון בעל הפלאה זצ"ל	ברוך תהי' מכל העמים
ט-מ	כ"ק מרן ארמו"ר שליט"א	לפ' ראה
ט-מ	הנאון ר' ישראל ליפשיץ אב"ד קליווא זצ"ל	במדרש, עשר כשיל שתתעשר
ט-מ	כ"ק מרן ארמו"ר שליט"א	נתון תתן לו וגו'
ט-מ	הנאון ר' משה בארניווער זצ"ל	לפ' שופטים
ט-מ	הנאון בעל שב יעקב זצ"ל	צדק צדק תרדוף
ט-מ	הנח"ק בעל הפלאה זצ"ל	לפ' תצא
ט-מ	כ"ק מרן ארמו"ר שליט"א	סמיכות הפרשיות
ט-מ	הנאון ר' ישראל ליפשיץ אב"ד קליווא זצ"ל	לפ' תבא
ט-מ	הנאון בעל הפלאה זצ"ל	כערתי הקודש מן הבית
ט-מ	כ"ק מרן ארמו"ר שליט"א	בדרך אחד יצאו אליך
ט-מ	הנאון ר' ישראל ליפשיץ אב"ד קליווא זצ"ל	לפ' וילך
ט-מ	הנאון בעל הפלאה זצ"ל	ואנכי הסתר אסתיר
ט-מ	הנאון ר' מאיר אלמאש אב"ד ק מט"ר זצ"ל	לראש השנה
ט-מ	הנאון ר' רניאל פרוסניץ דאב"ד ק פ"ב זצ"ל	כי אתה שומע קול שופר
ט-מ	הנאון בעל הפלאה זצ"ל	והעלהו שם לעולה
ט-מ	הנאון ר' רניאל פרוסניץ דאב"ד ק פ"ב זצ"ל	ליום הכיפורים
ט-מ	הנאון בעל הפלאה זצ"ל	ועניתם את נפשותיכם

נוסחאות והערות כרש"י עה"ת

(נלקטו מקונטרס „יוסף הלל" להר"ר מנחם בראכפעלד שליט"א)

ברכה	(1) לג-כא בר"ה ויתא ראשי עם (2) שם בר"ה צדקת ר' עשה	א-לר
בראשית	(1) ב-יב בר"ה חרקל (2) ג-ו בר"ה גם (3) ג-ח בר"ה לרוח היום	א-לה
נח	(1) ו-יג בר"ה קץ כל בשר (2) ט-יא בר"ה והקימותי (3) ט-כג בר"ה ויקח שם ויפת (4) בר"ה לא יבצר מהם	א-לו
לך	(1) יד-יד בר"ה וירק (2) טז-א בר"ה שפחה מצרית (3) טז-יב בר"ה פרא אדם	ב-מר
וירא	(1) יח-יט בר"ה כי ידעתיו (2) יט-כז בר"ה מן השמים	ב-מה
חיי	(3) כא-כג עה"פ לי ולניני ולנכדי (1) כד-טז בר"ה ואיש לא ידעה (2) כד-ס בר"ה את חיי לאלפי רבבה (3) כה-טז בר"ה וינע	ב-מו
תולדות	(1) כה-כ בר"ה מפרן אדם (2) כה-כא בר"ה ויעתר לו (3) כז-לג בר"ה מי איפוא (4) בר"ה ואוכל מכל	ב-מו
ויצא	(1) כט-יג בר"ה ויחבק (2) ל-ו בר"ה דגני א' (3) ל-ז בר"ה מקל לבנה	ב-מח
וישלח	(1) לב-יב בר"ה מיד אחי (2) לב-כט בר"ה לא יעקב	ב-מח
וישב	(1) לו-ב בר"ה אלה תולדות יעקב (2) שם (3) שם בר"ה את רבתם דעה	ב-מט
מקץ	(1) מב-א בר"ה וירא יעקב כי יש שבר (2) מג-לא בר"ה ויתאפק	ב-מט
ויגש	(3) מג-לב בר"ה וישא משאת (1) מר-כ בר"ה ואחיו מת (2) מה-כח בר"ה רב עור	ג-לו
ויחי	(1) מז-כט בר"ה ויקרא לבנו ליוסף (2) מט-ג בר"ה כחי וראשית אוני	ג-לח
שמות	(1) א-טו בר"ה ושם השנית פועה (2) א-טז בר"ה בילדכן	ג-לח
וארא	(3) א-כ בר"ה וייטב (1) ז-ג בר"ה ואני אקשה (2) ט-יז בר"ה עורך מסתולל	ג-לח
בא	(1) י-יד בר"ה ואחריו לא יחי' כן (2) יב-יא בר"ה בחפזון	ג-מ
בשלח	(3) יג-ד בר"ה בחרש האביב (1) יד-טו בר"ה מה תצעק אלי (2) יד-יט בר"ה וילך מאחריהם	ד-לב
יתרו	(3) יד-יטכ בר"ה ויסע, ויבא (4) טו-א בר"ה אז ישיר (5) טו-כג בר"ה ויבאו מרתה	ד-לו
משפטים	(1) כ-ד בר"ה וכל תמונה (2) כ-יא בר"ה וינח ביום השביעי	ד-לו
תרומה	(3) כ-יב בר"ה למען יאריכון ימך (1) כא-יב בר"ה מכה איש ומת (2) כא-לו בר"ה או נורע	ד-לח
תצוה	(3) כב-ה בר"ה או השרה (4) כב-כח בר"ה ודמעך (1) כה-ד בר"ה ואדגמן (2) כה-ו בר"ה בשמים (3) כה-יא בר"ה	ה-לו
כי תשא	זר זהב (1) כה-ו בר"ה מעשה חושב (2) כה-לח ר"ה וחי' (3) כה-מ בר"ה ולבני אהרן תעשה כתנות (4) כט-ב ר"ה ולחם	ה-לח
ויקהל	(1) ל-לא בר"ה לדורותיכם (2) ל-לב בר"ה ובתכונתו (3) לר-כו בר"ה ראשית בכורי ארמתך	ה-לח
פקודי	(1) לה-ה בר"ה נדיב לבו (2) לו-א עה"פ ועשה בצלאל (1) לח-כא בר"ה אלה פקודי (2) לט-מג ר"ה ויברך	ה-מ

ויקרא	(1) ב-א בר"ה סלת (2) ר-ככ בר"ה אשר נשיא יחטא (3) ה-ר בר"ה ונעלם ממנו	ה-ל
צו	(1) ו-ג בר"ה הרשן (2) ז-ב בר"ה ושחטו	ה-לא
שמיני	(1) יא-יג בר"ה לא יאכלו (2) יא-מג,מר בר"ה ונממתם כס וכו'	ו-לב
תזריע	(1) יג-ר בר"ה ועמוק אין מראה (2) יג-נר בר"ה את אשר בו הננע	ו-לג
מצורע	(1) יד-כ בר"ה ואת המנחה (2) שו-ג בר"ה רר, את זוכו	ו-לד
אחרי	(1) יז-יג בר"ה אשר יצור (2) יח-כא בר"ה למולך	ז-לה
קדושים	(1) יט-י בר"ה אני ד' אלקיכם (2) יט-שז בר"ה לא תלך רכיל	ז-לט
אמור	(1) כא-יח בר"ה כי כל איש וגו' (2) כב-כר בר"ה ומעוך (3) כב-כה בר"ה לא ירצו לכם	ז-מ
בהר	(1) כה-לג בר"ה ויצא ממכר בית (2) כה-מח,נ בר"ה גאולה, כימי שכיר	ז-מ
בחקותי	(1) כו-ו בר"ה ונתתי שלום (2) כו-כה בר"ה נקם ברית	ז-מא
כמדבר	(1) א-א כמדבר סיני (2) ג-נ חמשה וששים וג' מאות אלף	ז-מב
נשא	(1) ז-ג בר"ה שש ענלות צב (2) ז-כב בר"ה שעיר עזים	ז-מב
בהעלותך	(1) ט-י בר"ה או בדרך רחוקה (2) י-לו בר"ה רכבות אלפי ישראל	ז-מג
שלח	(1) יד-כה בר"ה והעמלקי (2) טו-כר בר"ה אם מעיני העדה	ז-מד
קרח	(1) טז-טו בר"ה אל תפן אל מנחתם (2) טז-כר בר"ה העלו	ז-מד
חקת	(1) כ-כ בר"ה וביד חזקה (2) כא-יד בר"ה את והב (3) כא-לב בר"ה וישלח משה להגל את יעזר	ח-לט
כלק	(1) כב-ל בר"ה ההסכן הסכנתי	ח-מ
פנחס	(1) כו-נה בר"ה אך כגורל (2) כח-ז בר"ה נסך שכר	ח-מא
מטות	(1) ל-ב בר"ה ראשי המטות (2) לא-מט בר"ה ולא נפקד	ח-מב
מסעי	(1) לה-יב בר"ה מגואל (2) לה-כה בר"ה עד מות הכה"ג	ח-מב
דברים	(1) א-יג בר"ה נכונים (2) ג-א בר"ה ונפן ונעל	ח-מג
ואתחנן	(1) ב-יר בר"ה ואותי צוה (2) ד-כג בר"ה אשר צוך	ט-מ
עקב	(1) יא-ו בר"ה בקרב כל ישראל	ט-מא
ראה	(1) יב-ג בר"ה מזבח (2) טו-כ בר"ה שמוט	ט-מב
שופטים	(1) טז-יח בר"ה ושופטים	ט-מג
תצא	(1) כא-יג בר"ה וישבה בכיתך (2) כב-כו בר"ה כי כאשר יקום וגו' (3) כג-א בר"ה לא יקח	י-לט
תבא	(1) כח-נר בר"ה הרך כך והענוג (2) כח-סח בר"ה והתמכרתם	י-מ
נצבים	(1) ל-יט בר"ה ובחרת בחיים	י-מ
וילך	(1) לא-ו,ז עה"פ חזקו ואמצו	י-מא
האזינו	(1) לב-ה עה"פ שחת לו (2) לב-ה עה"פ בהנחל עליון גוים (3) לב-לג עה"פ וראש פתנים	י-מא

מדור תמיהות וישובים

תמו' בשו"ת שואל ומשיב	הרב חיים יעקב מאיר דובין נ"י	א-לז
ישוב לדברי האמרי שפר	הרב ברוך נתן הלברשטאם נ"י	א-לח
ישוב לדברי הבית יצחק	הרב ברוך נתן הלברשטאם נ"י	א-לח
פליאה בדברי הפרי מגדים	א. מ. ה.	ב-גב
תמו' כספר שארית יעקב	ר' שמריהו ציטראנענקוים נ"י	ב-נג

ג-מ	הרב נחום מאיר גערמאן נ"י	ישוב לקושית השער המלך
ג-מא	הרב נחום מאיר גערמאן נ"י	תמי' בספר סדר הדורות
ג-מא	הרב אשר זעליג גאלרמאן נ"י	ישוב לקושיית הגר"א
ר-לט	הרב משה סאכאטשעווסקי נ"י	תמיהה בדברי התוס' יו"ט
ר-מ	הב' וואלף גאלר נ"י	ישוב על קו' המגן האלף
ה-מב	הרב ישראל שמואל הלוי הורוויץ נ"י	סתירה בדברי הרשב"א
ה-מג	הרב דוד אברהם מאנרלבוים נ"י	ישוב לדברי הספרי
ו-לו	הרב שלום רובער שניאורסאהן שליט"א	תמי' בספר בית דוד
ו-לו	הרב חיים אלעזר שטענגל נ"י	תמי' ספר מים חיים להפ"ח
ו-לו	הרב חיים אלעזר שטענגל נ"י	תמי' בדברי הגה"ק מהר"ש מבעלז
ו-לח	הרב אשר זעליג גאלרמאן נ"י	תמי' בספר בני יששכר
ו-לח	הב' יעקב יצחק גערמאן נ"י	תמי' בדברי השיטה מקובצת
ח-מה	הגאון ר' יוסף שאול הלוי נ"י אב"ר לבוב זצ"ל	ב' תמיהות במס' ערכין לג.
ח-מה	ר' שמריהו ציטראנענבוים נ"י	פליאה במ' יר שאל
ט-מה	הרב אשר זעליג גאלרמאן נ"י	תמי' ספר החינוך
ט-מה	ר' מאיר גתן נטע סג"ל לגרא נ"י	תמי' בדברי מהר"ם שיק
י-מב	ר' יחיאל יהודה פאפיער נ"י	ב' תמיהות במ' נמוקי או"ח
י-מב	הב' יואל קלאנג נ"י	תמי' בתוס' רי"ד
י-מג	הב' אברהם אביש רעמביצער נ"י	תמי' במ' ערכי נחל

מדור הנאהבים והנעימים

ברין מקוה שמימי' חסרין

א-לט	הרה"ג ר' יוסף מנחם הכהן מאטצנער הי"ד אב"ר ראזניטוב	חידושי אגדה, ושאלת חכם
ב-ג	הר' ישעי' איזנבערג הי"ד מקראקא	שתי הערות
ג-מב	הר' לוי פערלמאן הי"ד מפאדגורזע	הערות במס' כתובות ומכות
ה-מא	הב' משה צינגער הי"ד מקרשאנוב	שתי הערות
ו-לה	הר' שמעון רייך הי"ד מצאנז	דברים נחמדים
ז-מו	הר' שלמה פערלבערגער הי"ד ממישלעניץ	במס' מגילה כ"ז ע"ב
ח-מר	הב' משה כרינגער הי"ד מלבוב	בענין כיצור חמץ
ט-מו	הרה"ג ר' יעקב סג"ל גאלרוואסער הי"ד מטשעבין	במס' יבמות ט' ע"א
י-מר	הר' זאב כ"ץ ענגלערער הי"ד מאכאניע	

מדור זכור ימות עולם

א-מב	קול קורא לרגלי שריפה נוראה בעיר פאקש (תקס"ו)	
ב-נג, ג-מג, ד-מ, ה-מר	פנקס הלואת חן והכנסת אורחים (תקע"ג)	
ו-לט	לקט ענינים שונים מכ"ק מרן הגה"ק מצאנז זי"ע	
ז-מו	חוו"ד של הגר"ד זינצהיים זצ"ל מח"ס יר דוד אודות ספר „כשמים ראש"	
ז-מו	חוו"ד של הגר"ד זינצהיים זצ"ל מח"ס יר דוד אודות ספר „כשמים ראש"	
ז-ג	צוואת הגאון ר' ארי' לייב קרא אבד"ק לעסלא זצ"ל מח"ס איל המלואים	
ח-מה	התמנות שו"ב בק"ק לבוב (תקע"ב)	
ח-מו	מודעה מהרב ר' ירחמיאל הורוויץ מלבוב ז"ל אודות כולל חבת ירושלים (תרל"ז)	
י-מר	תנאים שנכתבו בין הגה"ק בעל יו"ט זצ"ל ואחיו הגר"ש אב"ד גארליץ (תר"י)	

מדור תעודות ופמיכות

א-מה	הגאון ר' גבריאל פונטרימילי אבד"ק טורינו זצ"ל	כתב קבלה
א-מה	הגאון ר' מאיר באקי מקאסלי זצ"ל	כתב קבלה
ב-סא	הנה"ק ר' דוד הלברשטאם אבד"ק קרשאנוב זצ"ל	מכתב הסכמה

ב-סא	הגאון ר' יצחק שמעלקיס אבר"ק לבוב זצ"ל	מכתב הסכמה
ג-מו	הגאון ר' אברהם בינג אבר"ק ווירצבורג זצ"ל	כתב היתר הוראה
ג-מז	הגאון בעל כתב סופר זצ"ל ובית דינו	כתב פרוכזול
ד-מה	הגאון בעל פנים מאירות זצ"ל	כתב קבלה
ד-מה	הגאון רי"ל מרגליות אבר"ק פפר"א זצ"ל	כתב קבלה
ד-מה	הגאון ר' בנימין זאב רפ"פ אבר"ד פאפא זצ"ל	כתב מורינו
ז-נד	הגאון בעל חתם סופר זצ"ל	כתב המלצה
ז-נד	הגאון ר' מאיר א"ש אבר"ק אונגוואר זצ"ל	כתב היתר הוראה
ז-נה	הגאון ר' יהושע כץ אבר"ק ווערפליט זצ"ל	כתב היתר הוראה
י-מו	כ"ק מרן הגה"ק מצאנז זי"ע	מכתב תעודה
י-מו	הגאון ר' שמואל ענגיל אבר"ק דאראמישלע זצ"ל	מכתב הסכמה

צלומי כתבי קודש

א-מד	הגאון ר' עקיבא איגר אבר"ק פוזנא זצ"ל
א-מו	הרה"ק ר' משה אליקים בריעה מקאזניץ זצ"ל
א-מז	הגאון ר' מרדכי בנעט אבר"ק ניקלשבורג זצ"ל
ב-יא	הגה"ק ר' לוי יצחק מבארדיטשוב זצ"ל
ב-כב	הגאון ר' משה מיניץ אב"ד אובר"ישן זצ"ל
ב-כס	הגה"ק ר' דוד הלברשטאם אבר"ק קרשאנוב זצ"ל
ב-סה	הגאון ר' יצחק שמעלקיס אבר"ק לבוב זצ"ל
ג-מז	הגאון בעל כתב סופר זצ"ל ובית דינו
ד-מו	הגאון ר' יהודה ליב מרגליות אבר"ק פפר"א זצ"ל
ו-יז	כ"ק מרן הגה"ק מצאנז זי"ע
ז-כב	הגה"ק ר' מאיר יחיאל הלוי אבר"ק אוסטרטאנא זצ"ל
ז-מט	הגאון ר' יוסף דוד זינצהיים בעמח"ס יד דוד זצ"ל
ז-נג	הגאון ר' ארי' ליב קרא אבר"ק לעסלא זצ"ל
ז-נה	הגאון ר' מאיר א"ש אבר"ק אונגוואר זצ"ל
ח-טו	הגאון ר' צבי הירש אורנשטיין אבר"ק לבוב זצ"ל
ט-יט, כ	הרה"ק ר' מאיר מפרעמישלן זצ"ל
ט-כא	הגאון ר' ישמעאל הכהן אבר"ק מורדינא זצ"ל



מפתח השמות עפ"י סדר א"ב

כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א א-ה, א-לג, ב-ו, ב-מ, ב-מא, ג-ה, ג-לו, ד-ה, ד-לר, ה-ה, ה-לה, ו-ה, ו-כח, ו-ל, ז-ד, ז-לר, ז-לו, ח-ה, ח-לט, ט-ה, ט-מ, י-ה, י-לו, הגאון ר' אברהם בניג אבד"ק וורצבורג ג-מ, הרב אברהם יפה שלעזינגער ב-סב, הב' אברהם אביש דעמביצער י-מג, הב' אברהם אפרים גאטהייל י-לג, הגה"צ ר' אברהם חיים הורוויץ אבד"ק פלאנטש ו-יט, הגאון ר' אברהם יעקב הלוי הורוויץ אבד"ק פרוביזנא י-כ, הגאון ר' אברהם יצחק גליק אבד"ק טאלטשאווא ב-טו, הרב אברהם מאיר איזראעל ר-מו, ר' אברהם משה שאיער ר-כט, ה-ג, הגאון ר' אברהם שמואל בנימין סופר בעל כתב סופר ג-מו, ר' אברהם שמשון כראדט ב-לו, הגאון ר' אהרן משה טויבש אבד"ק יאס ב-יט, הגאון ר' אורי שרגא פייכוש הכהן מבוילשוועץ ג-מר, ר' אלי' ב"ר שלמה מבורשטין ב-נג, הרה"ק ר' אליעזר אבד"ק רזיקוב ו-כח, הגאון ר' אליעזר דייטש אבד"ק באניחאד ט-כב, הרב אליעזר הכהן ב"צמאן י-מח, הגאון ר' אליעזר ליפמאן הלוי אבד"ק צילץ ב-יב, ט-יב, הב' אליעזר בצלאל גרינפעלד ה-לב, הגאון ר' אלכסנדר שמואל היילפרין ראבד"ק לבוב ח-מו, א. מ. ה. ב-נב, הרב אפרים גרינבלאט א-כט, הרב ארי' איזראעל י-כה, הגאון ר' ארי' ליב אבד"ק מיץ בעל שאנת ארי' ז-לו, הגאון ר' ארי' ליב ברודא אבד"ק לבוב ח-כר, הגאון ר' ארי' ליכוש הלוי הורוויץ אב"ד סטאניסלאוו ר-מב, הגאון ר' ארי' ליב קרא בעמח"ס איל המלואים ז-ג, י-לח, הרב ארי' ליב ריינמאן ג-כט, הגאון ר' אשר אנשיל יונגרויז אבד"ק טשענער י-יב, ר' אשר זעליג גאלדמאן ג-מא, ו-לח, ט-מה, הרב בן ציון בלוס א-כר, הב' בנימין קלאנג ט-ג, הגאון ר' בנימין וואלף איגר אבד"ק לייפניק ט-ו, הגאון ר' בנימין וואלף לעוו אבד"ק ווערבווי בעל שערי תורה ג-יב, הגאון ר' בנימין זאב כץ רפאפורט אבד"ק סאפא ר-מה, הגאון ר' בצלאל רנשבורג מפראג י-י, הב' בצלאל מנחם בערנשטיין ח-כה, הרב ברוך נתן הלברשטאם א-לח, הרב גבריאל צינגער י-מח, הגאון ר' גבריאל פונטרימולי אבד"ק טוריני א-מה, הגאון ר' גבריאל עשקעליס אבד"ק ניקלשבורג ג-לו, ר-לג, הרב גדלי' יוסף אויערבאך ג-מח, הגאון ר' דוב בעריש הכהן רפאפורט אבד"ק ראווה ו-יא, הגאון ר' דוד אופנהיים אבד"ק ניקלשבורג ופראג א-ח, ג-לר, ט-לו, הב' דוד געללער ו-מט, הגה"ק ר' דוד הלברשטאם אבד"ק קראשניב ב-מא, הגאון ר' דוד היילפרין ווייננארטען אבד"ק ליעזנמק ב-נט, הרב רור אברהם מאנדלבוים ח-מג,

הגאון ר' דוד רוב מייזליש אבד"ק אוהעל ז-כז,
הגאון ר' דניאל פרוסטיץ ראבד"ק פרעשבורג א-לג, ו-לט,
הב' וואלף גאלד ר-מ,
ר' זאב כ"ץ ענגלערדער י-מר,
הגאון ר' זאבל אינר אבד"ק כרוינשווייט ט-טו,
הגאון ר' חיים געלערנטער אבד"ק קוטב א-ב,
כ"ץ מרן הגה"ק ר' חיים הלברשטאם אבד"ק צאנז ו-יו, ו-כח, ו-לט, ו-מו,
הגאון ר' חיים כ"ץ אבד"ק פוזנא ט-לט,
הגאון ר' חיים צוקער אבד"ק האלאס ב-כה,
הרב חיים אלעזר שטענגל ו-לו,
הרב חיים יעקב סג"ל הורוויץ ז-נו,
הרב חיים יעקב מאיר רובין א-לו, ב-כח, ז-נט,
הגאון ר' טעכיל שייאר אבד"ק באמבערג ומאגנצא ו-ז,
הגאון ר' יאיר חיים בכרך בעל חות יאיר ב-יו,
ר' יהודה הכהן שטראסער א-מט,
הגאון ר' יהודה ליב שידלוב אבד"ק קראקא ז-לה,
הגאון ר' יהודה ליב מרגליות אבד"ק פפד"א ר-מו,
הגאון ר' יהודה ליטש הלוי ראזענבוים מפרעשבורג ח-לר,
הגאון ר' יהודה ארי' ליב אבד"ק הענטשין (בנו של הב"ח) ז-ו,
הרב יהושע פיהרער ר-כר,
הגאון ר' יהושע כ"ץ אבד"ק ווערפליט ז-נה,
הרה"ק ר' יהושע רוקח אבד"ק בעלז ה-לו,
הגאון ר' יואל אבד"ק לעווטוב ה-לו,
הגאון ר' יואל אשכנזי אבד"ק זלאטשוב ג-טז,
הב' יואל קלאנג י-מב,
הגאון ר' יוסף דרשן מפוזנא בעל יסוד יוסף ז-לר,
הגה"צ מוה"ר יוסף גרינוואלד האדמו"ר ואבד"ק פאפא ה-כב, ח-לה,
הגאון ר' יוסף אשר עהרנבערג אבד"ק פרעמישלא ב-ס,
הגאון ר' יוסף דוד זינצהיים בעמח"ס יד דוד ז-מט,
הרה"ק ר' יוסף מנחם הכהן מאטצנער אבד"ק ראזניטוב א-לט,
הגאון ר' יוסף שאול הלוי נ"ו אבד"ק לכוב ג-י, ו-יח, ח-ט, ח-כב, ח-לט, ח-מה,
ר' יוסף שלמה הכהן גליק ו-מו,
הגאון ר' יוסקא הלוי הורוויץ אבד"ק יאס ב-גח,
הגאון ר' יוקל הלוי הורוויץ אבד"ק גלוגא ז-ט, ט-לח,
הגה"ק ר' יחזקאל שרגא הלברשטאם אבד"ק שינאווא ג-טז,
הגאון ר' יחזקאל קאצנעלבוים אבד"ק אח"ו ג-לה,
הגאון ר' יחיאל כהנא אבד"ק סאלקא ר-יח,
ר' יחיאל יהודה פאפער ז-ל, י-מב,
הגאון ר' יעקב אורנשטיין אבד"ק לבוב בעל ישועות יעקב ח-ז, ח-מו,
הרה"ק ר' יעקב סג"ל גאלדוואסער ט-מו,
הגאון ר' יעקב מעמדן ב-מג, ג-לר, ז-יא, ט-לו,
הגאון ר' יעקב אבד"ק לובלין ב-מ,
הרב יעקב דוד גארדאן י-כח,
ר' יעקב יצחק אלחנן הלוי רוטנבערג ג-לב,
הב' יעקב יצחק גערמאן ו-לח,
הרה"ק ר' יעקב ישראל מטשערקאס י-טז,
ר' יעקב משה יונה הלוי גאלדשטיין ו-מח,
הרב יעקב צבי גאלדשטיין ד-מט,
הגאון ר' יעקב הכהן פוסרש בעמח"ס שב יעקב ד-יט, ו-כט, י-לו,
הגאון ר' יעקב צבי יאליש בעמח"ס מלא הרועים ד-יב,
הרב יעקב שלמה מייזליש ה-מט,

הגאון ר' יצחק גריסהאבער אבד"ק דאבראמיל ג-מה,
הגאון ר' יצחק אבד"ק פוזנא ב-מא,
הרב יצחק זעקל הלוי פאללאק ז-כב,
הרב יצחק ישעי' ווייס ב-לר,
הגאון ר' יצחק שמעלקים אבד"ק לכוב בעמח"ס בית יצחק ב-סב, ח-לח,
הב' יצחק אייזיק פרידמאן ז-לא,
הגאון ר' יצחק חיים בלומענפעלד אבד"ק רישא ד-מר,
הגה"ק ר' יקותיאל יהודה טייטלבוים אבד"ק סיגעט בעל ייטב לב י-מר,
הרב ירחמיאל הלוי איש הורוויץ מלכוב ח-מח,
הגה"ק ר' ישכר דוב רוקח אבד"ק בעלז ז-כא,
הגאון ר' ישמעאל כהן אבד"ק מודינא בעל זרע אמת ט-כא,
ר' ישעי' איזענבערג ב-ג,
הגאון ר' ישראל ליפשיץ אבד"ק קליווא ט-למ, י-לז,
הגאון ר' ישראל דוד מרגליות יפה אבד"ק פעזינג ר-כ,
הרב ישראל שמואל הלוי הורוויץ א-מח, ח-מב,
ר' לוי פערלמאן ג-מב,
הגה"ק ר' לוי יצחק מבארדיטשוב בעל קדושת לוי ב-י, ב-מב,
הגאון ר' מאיר אריק אבד"ק טארנא ר-לב,
הרה"ק ר' מאיר מפערמישלאן ט-יט,
הגאון ר' מאיר אבד"ק איזענשטאט בעל פנים מאירות ר-מה,
הגאון ר' מאיר א"ש אבד"ק אונגוואר ז-נר,
הגאון ר' מאיר אלמאש אבד"ק מאטערסדארף י-לח,
הגאון ר' מאיר באקי מקאסלי א-מה,
הגאון ר' מאיר פישלס ראבד"ק פראג ב-מ, י-ז,
הגה"ק ר' מאיר יחיאל הלוי מאוסטראווצא ב-למ, ר-כב, ז-כב, י-יז,
ר' מאיר נתן נטע סג"ל לנדא ט-מה,
הגאון ר' מן אשכנזי אבד"ק פיורדא ב-מב,
הגאון ר' מנחם הכהן פרושטיץ אבד"ק צעהלים ז-לו,
הר"ר מנחם בראכפעלד א-לר, ב-מר, ג-לז, ר-לח, ה-לז, ו-ל, ז-לח, ח-למ, ט-מ, י-למ,
הגאון ר' מרדכי בנעט אבד"ק ניקלשבורג א-יט,
הרב מרדכי וויינבערג ח-כר,
הגאון ר' מרדכי ראהליר אבד"ק טיסמיניץ ר-מג,
הב' מרדכי הכהן לוטערמאן ט-לר,
הגה"ק ר' מרדכי רוב טווערסקי מהארנסטייפל-ה-יט,
הגאון ר' מרדכי זאב אבד"ק לכוב ז-לג,
ר' מרדכי שמואל יונתן בערקאוויטש ו-מח,
הגאון ר' משה אבד"ק הוראדנא ז-לו,
הגאון ר' משה מראדזיל אבד"ק וואנילוב ג-נג,
הגאון ר' משה בארניווער ט-מ,
הגאון ר' משה הכהן אדימאשיק ראבד"ק העלמא א-כג,
הרה"ק ר' משה מראזוואדאוו א-לג,
הרב משה הלברשטאם ט-כה, י-כא,
הגה"ק ר' משה טייטלבוים אבד"ק אוהעל ב-נט,
הגאון ר' משה אבד"ק הראדאק ט-לח,
הגאון המקובל ר' משה זכות ממנטובה ה-יח,
הגאון ר' משה פרוניצאלי ממנטובה ג-ז,
הגאון ר' משה סופר אבד"ק פרעשבורג בעל חתם סופר ב-מג, ה-ז, ז-נר, י-ח,
הב' משה בריינער ח-מר,
הב' משה צינגער ה-מא,
הגאון ר' משה מיניץ אבד"ק אויבן-ישן ב-כא,

הגאון ר' משה שהם אבד"ק דאלינא ג-מר,
הרב משה שמערן ר-כד,
הרה"ק ר' משה אליקים בריעה מקאזניץ א-ית,
הרב משה דוד שטיינזארציל ג-כג,
הגאון ר' משה יהושע אבד"ק דינוב ד-מב,
הב' משה יוסף צעהנווירטה ז-סג,
הרב משה נחום סאבאטשעווסקי ד-לט, ט-מט,
הגאון ר' נחום ברוך גינזבורג אבד"ק יאנאווא בעל מקור ברוך ז-כה,
הרב נחום מאיר גערמאן ג-מא, ה-מט, ז-נו,
הגאון ר' נחום ראובן פלעקסער אבד"ק רישא ר-יר,
הב' נסים שלום בן-עמר א-לא,
ר' נפתלי עהרנרייך ג-מט,
הרב נתן געשמעטנער ח-כו,
הגאון ר' עקיבא איגר אבד"ק פונא א-ז, א-י, ד-ח, ט-יא,
הגאון ר' עקיבא יוסף שלעזינגער ג-יר,
הגה"ק ר' פנחס הלוי הורוויץ בעל הפלאה ב-לט, ד-לר, ה-לר, י-לו,
הרב פנחס הירשפרונג ז-כר,
הגאון ר' פנחס סג"ל צימטבוים ראבד"ק גרויסווארדיין ג-יז,
הרה"ג ר' פנחס ארי' ליבוש תאומים פרענקיל אבד"ק וויעליטשקא קלאסנא ב-כג,
הגאון ר' צבי הירש אורנשטיין אבד"ק לבוב ח-י, ח-לח,
הרה"ק ר' צבי הירש מזירטשוב בעל עמרת צבי ג-מה,
הגאון ר' צבי הירש אבד"ק טיטשין ד-מא,
ר' רפאל אהרן בן ז-סא,
הרב שאול ברייש ו-ב,
הגאון ר' שכתי שעפטיל סג"ל הורוויץ בעל ווי העמודים א-לר,
הב' שלום ווייס ז-סג,
הרב שלום דובער שניאורסאהן ו-לו,
הב' שלום דוד געללער ח-לו,
הגאון ר' שלום מרדכי הכהן אבד"ק ברעזאן ה-יג, י-יר,
הרב שלמה געשמעטנער ז-ס, ט-לא,
ר' שלמה פערלבערגער ז-מו,
הגאון ר' שלמה קלוגר א-יב,
הגאון ר' שלמה רוטינבערג אבד"ק רודניק ד-מג,
הגאון ר' שלמה זלמן באניהאד דומ"ץ בפרעשבורג ג-מז,
הגאון ר' שמואל מייטלבוים אבד"ק גארליץ י-מר,
הגאון ר' שמואל הלוי אבד"ק סעטשע ב-מב,
הגאון ר' שמואל ענגיל אבד"ק ראדאמישלע י-מו, י-מח,
הגאון ר' שמואל פיהרער אבד"ק קראס ה-יט,
הגאון ר' שמואל קראקאווער מפראג ז-לר,
הגאון ר' שמואל שמעלקא הלוי הורוויץ אבד"ק טארנא ג-לה,
הרב שמואל שמעלקא פריעדמאן ח-לג,
הגאון ר' שמואל סיבוש ב"ץ מווינא בעל לקט שמואל ד-לב,
הרב שמואל עקיבא יפה-שלעזינגער ו-מא, מה,
הגאון ר' שמחה אבד"ק בוכרקא ד-מ,
הגאון ר' שמעון אופנהיים דומ"ץ בפרעשבורג ג-מז,
הגאון ר' שמעון סופר אבד"ק קראקא ב-יר,
ר' שמעון רייך ו-לה,
הרב שניאור זלמן בערנלאט ז-נס,
הגאון ר' שרגא סיבוש מ"מ דק' זאלישין ז-לה,
ר' שמריהו ציטראנענבוים ב-נג, ח-מה,

דמי החתימה לקובץ „כרם שלמה“

בארה"ב = 15 דאללער לשנה

בקאנאדע = 20 דאללער לשנה

בעלגיע = 600 פראנק לשנה

בענגלאנד = 10 פונט לשנה

בשאר ארצות = בדואר רגיל 20 דאללער לשנה

בדואר אויר 30 דאללער לשנה

from:

KEREM SHLOMO
M.E.CH. of Bobov
1577 48th Street
Brooklyn, N.Y. 11219

Non-Profit Org.
U.S. POSTAGE
PAID
Permit No. 285
BROOKLYN, N.Y.

קובץ

נרם שלמה

ע"ש כ"ק מרן הנח"ק אדמו"ר מוהר"ש מבאבוב וצ"ל

קובץ מוקדש לסלסול ולהלכה ואגדה ומילי דחסידותא
ואגרות קודש וענינים שונים מגאוני וצדיקי קשישאי ז"ל
ולהבחל"ח מרבנים ות"ח ובחורי חמד הי"ו.

תשרי תשמ"ג

(כ"א)

שנה ו' קונטרס א'

יוצא לאור ע"י תלמיד
כ"ק מרן אדמו"ר מבאבוב שליט"א
1577 48th Street
Brooklyn, New York 11219
Tel. 871-6623

התוכן

סדר אברי קודש

ה ב"ק מרן אדמו"ר שליט"א

סדר זכרון לראשונים

ז הנאמן מוה"ר עקיבא איגר זצ"ל

י הנ"ל

יב הנאמן מוה"ר שלמה קלוגר זצ"ל

סדר אגרות קודש

יח מכתב סליחה מוה"ר משה אליקים בריעה זצ"ל מקאזניץ

יט מכתב לנאמן מוה"ר משה זצ"ל אבר"ק נקלשבורג

סדר זכרון לאחרונים

כ הגיד חיים נעלערנשער אבר"ק קוטב ז"ל

כג הגיד משה הבהן ראבר"ק חעלמא ז"ל

סדר מלפול והלכה

כד הרב משה זצ"ל באשתמך חסני

כט הרב אפרים גרינבלאט נ"י

סדר תפארת בחורים

לא חב' נסים שלום בן-עטער נ"י

עולת שבת בשבתו

לג המערכת

לד הר"ר מנחם בראכפעלד שליט"א

סדר תמימות יישובים

לז

סדר הנאמנים והנענים

לט הרב משה זצ"ל חסד מנחם מאסצנער הי"ד אב"ד ראזנישוב

סדר זכור ימות קולם

מב הרב משה זצ"ל שריפה נראה בעיר מאקש (תקס"ו)

סדר תקורות וסמיכות

מה הנאמן מוה"ר גבריאל פונשדמולי אבר"ק טורינו זצ"ל

מה הנאמן מוה"ר מאיר באקי מקאמלי זצ"ל

מח מכתב אל המערכת

מח, מו, מז מכתב אל המערכת

מט מכתב אל המערכת

כל הזכויות שמורות להמערכת

Copyright © 1982

by Cong. Shaare Zion

מזכרת נצח

הקובץ הזה מוקדש

לעילוי נשמת

הרבני הנה"ח הנכבד

מוה"ר מרדכי שרגא במוה"ר צבי ע"ה ליפשיץ

חתנא רבי נשיאה כ"ק מרן אדמו"ר זצ"ל הי"ד

נלב"ע בש"ט כיום ש"ק ג' מרחשון תשמ"ב לפ"ק

תהא נשמתו צרורה בצרור החיים

הונצח ע"י אשתו ובניו,

גיטשא ליפשיץ

בת כ"ק מרן אדמו"ר זצ"ל הי"ד

בן ציון צבי ליפשיץ

שלום אליעזר ליפשיץ

מזכרת נצח

הקובץ הזה מוקדש

לעילוי נשמת

אבי מורי מו"ה מרדכי אליעזר במו"ה ארי' ע"ה

ציטראנענבוים

נפטר כיום ח"י תשרי שנת תשל"ג לפ"ק

תהא נשמתו צרורה בצרור החיים

ארי' ציטראנענבוים

אנשווערפען

מזכרת נצח

הקובץ הזה מוקדש
לעילוי נשמת
האשה החשובה
מרת שיינדיל בת מוה"ר יששכר ע"ה
וועבער
נפטרה כיום כ' לחודש שבט שנת תשכ"ז לפ"ק
תהא נשמתה צרורה בצרור החיים
הונצח ע"י חתנה,
אברהם אהרן לעזער

מזכרת נצח

הקובץ הזה מוקדש
לעילוי נשמת
זקיני מו"ה שלום ע"ה
בהרב הגאון מוה"ר חיים יהושע בניקיר ז"ל
נפטר כיום כ"ז לחודש אדר שנת תשל"ז לפ"ק
זקנתי מרת וויטא ע"ה
בת הרב הגאון מוה"ר זכרי' טויבש ז"ל
נפטרה כיום י"ד לחודש אדר שנת תשכ"ג לפ"ק
תהא נשמתם צרורה בצרור החיים
הונצח ע"י נכדם,
חיים יהושע בניקיר

אמרי קודש של כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

פרשת נח

במדרש רבה בפרשתו, אלה תולדות נח נח איש צדיק תמים, הה"ד (משלי י') כעבור סופה ואין רשע וצדיק יסוד עולם, כעבור סופה ואין רשע זה דור המבול, וצדיק יסוד עולם זה נח, הפוך רשעים ואינם ובית צדיקים יעמוד (משלי י"ב), הפוך רשעים ואינם זה דור המבול, ובית צדיקים יעמוד זה נח, הה"ד אלה תולדות נח. וצ"ב להבין אמאי מיתי ב' פסוקים המתנבאים בסגנון אחר, ועוד אמאי מסיים הה"ד אלה תולדות נח רק אחר הפסוק השני, ולא אחר הפסוק הראשון.

עוד איתא במדרש עה"פ כי לימים עוד שבעה אנכי ממטיר על הארץ ארבעים יום וארבעים לילה, אמר רבי שמעון בן יוחאי הם עברו על התורה שניתנה לארבעים יום לפיכך ארבעים יום וארבעים לילה, אמר ר' יוחנן בן זכאי הם קלקלו את הצורה שניתנה לארבעים יום לפיכך ארבעים יום וארבעים לילה. וראוי לשים לב במאי פליגי רשב"י וריב"ז.

אמנם יובן בהקדם דברי הוזה"ק בפרשתו (דף ס"א ע"ב) עה"פ כי לימים עוד שבעה אנכי ממטיר על הארץ ארבעים יום וארבעים לילה וגו', רבי יהודה אמר הני ארבעים יום וארבעים לילה מאי עבדתייהו אלא ארבעים יום לאלקאה חייבי עלמא, וכתוב ארבעים יכנו לא יוסיף, לקבל ארבע סיטרי עלמא לכל חד עשרה בגין דבר נש מארבע סיטרי דעלמא אתברי, עכלה"ק. גילה לנו הוזה"ק כאן סוד מלקות ארבעים, דהטעם הוא מחמת שהאדם החוטא מאבד את עצמו וגם מחריב את העולם, ולכן לוקה ארבעים כנגד ה' רוחות של העולם וכנגד העשרה מאמרות שבהם נברא העולם, כנגד כל רוח, וזה ה' ענין המבול ארבעים יום וארבעים לילה. אמנם זה ברור, דאף שהאדם החוטא גורם חורבן העולם, עכ"ז העולם יש לו קיום ע"י הצדיק יסוד עולם, כל זמן שלא נפגם ע"י חטאם, אבל אם נוגע החטא גם אל הצדיק, אז ח"ו בא חורבן העולם.

ועפ"ז יש לבאר דברי הגמ' (מכות כ"ב ע"ב) אמר רבא כמה טפשי הני אינשי דקיימי מקמי ספר תורה ולא קיימי מקמי גברא רבה דאילו בס"ת כתיב ארבעים יכנו ואתי רבנן ובצרו חרא. ותמהו כל המפרשים, וכי כשכיל דבצרו רבנן חרא ממלקות ארבעים ראוי לקום מפניהם, ומעלתם גבוהה יותר מקדושת ס"ת. אמנם עפ"י דהוזה"ק הנ"ל יובן שפיר, כי מדברי הוזה"ק מתבאר דהא דחייבה התורה מלקות ארבעים הוא משום דפגם בד' רוחות העולם וכנ"ל, אבל עכ"ז לא הגיע הפגם לכל העולם כולו, דהרי העולם עורנו עומד במעמדו בזכותו של הצדיק יסוד עולם וכנ"ל, וא"כ י"ל דמהאי טעמא אין לוקין אלא ל"ט, דכיון דלא פעל חטאו לפגום ח"ו בהצדיק יסוד עולם, גורעין חרא, ולוקין אותו רק ל"ט. וזהו שכיוונו חכמנו"ל באומרם, כמה טפשי הני אינשי דקיימי מקמי ס"ת ולא קיימי

מקמי גברא רבה, דאילו בס"ת כתיב ארבעים יכנו, והוא מטעם הנ"ל שעלה הפגם בארבע רוחות העולם ובמוסדות תבל, ואתו רבנן ובצרו חדא, כלו' שבזכות הלומדי תורה וצדיקי יסודי עולם אשר בהם לא הגיע הפגם, מחמתם בצרו חדא, כי עמדו בצדקתם בלי חטא ועוון כלל, א"כ בוודאי מהראוי לכבדם בקימה והידור.

והנה נודע דברי רז"ל הובא ברש"י ריש פרשתן עה"פ צדיק תמים הי' בדורותיו, יש מרבתינו דורשים אותו לשבח כ"ש שאלו הי' בדור צדיקים הי' צדיק יותר, ויש שדורשין אותו לגנאי, לפי דורו הי' צדיק ואלו הי' בדורו של אברהם לא הי' נחשב לכולם. נמצא דלאותן הדורשין לשבח, לא נפגם הצדיק כלל, ולהיש דורשין לגנאי, נגע הפגם של החטא גם בהצדיק שנפחת ממדרגתו.

ועפ"ז נובל לומר, שזהו פלוגתתן של רשב"י ור' יוחנן בן זכאי במדרש הנ"ל, ריבי"ז דאמר הם קלקלו את הצורה שניתנה למ' יום לפיכך מ' יום ומ' לילה, הוא ס"ל כהיש דורשין לגנאי, רנודע דצורה היינו הצדיק וחומר הוא כינוי לפשוטי עם, כמובא כמה פעמים בספח"ק תולדות יעקב יוסף ובשאר ספרי צדיקים, וזהו שאמר ריבי"ז שדור המבול קלקלו את הצורה, זה נח, שקילקלו אותו וירד מחמת חטאם מקדושתו העליונה, ולכן מאחר שפגמו גם בהצדיק יסוד עולם, לפיכך נענשו מ' יום בלי שום גרעון. אבל רשב"י סבר כרבתינו הדורשין אותו לשבח, נמצא שבקלקולם לא פגמו כלל בנח, וא"כ שוב א"א לומר הטעם שהי' המבול מ' יום מטעם שפגמו בד' רוחות העולם וכנ"ל, שהרי לא הגיע הפגם בהצדיק יסוד עולם, וא"כ בצרו לה חדא, ואמאי נענשו מ' יום, ולכך מפרש הטעם, מפני שעברו על התורה שניתנה למ' יום.

ומעתה ניתנה ראש ונשובה לבאר דברי המדרש בראש דברינו, אלה תולדות נח נח איש צדיק תמים הי' בדורותיו הה"ד כעבור סופה ואין רשע וצדיק יסוד עולם, כעבור סופה ואין רשע זה דור המבול, וצדיק יסוד עולם זה נח, ועפ"י דברינו י"ל דזהו להיש דורשין את נח לשבח, דלדירהו, אף שאלו הי' בדור של צדיקים הי' מתעלה טפי, מ"מ הי' צדיק גדול מאוד בכחי' צדיק יסוד העולם, וכל מה שקלקלו ופגמו בני דורו בארבע רוחות העולם, לא הזיקו אותו כלל. ואח"כ מביא המדרש פסוק השני, זה קאי אאותן שדורשין אותו לגנאי שאלו הי' בדורו של אברהם לא הי' נחשב לכולם, דהיינו שירד ממדרגתו מחמת בני דורו, לכן מביא הפסוק הפוך רשעים ואינם זה דור המבול, ובית צדיקים יעמוד זה נח, הה"ד אלה תולדות נח, ד"ל שלא זכה נח להמלט ממי המבול בצדקתו, שהרי לרבניהם לא הי' צדיק יסוד עולם, רק עדה"כ ובית צדיקים יעמוד, שצפה הקב"ה שמיוצאי חלציו יעמדו בית צדיקים, האבות הקדושים, ושבטי ירה, ושאר צדיקי עולם, כשביל זה הציל אותו השי"ת מגזירת המבול, ושפיר קמסיים ע"ז המדרש, הה"ד אלה תולדות נח, פי' שכל זכותו להמלט היתה כשביל תולדותיו שהי' עתיד להעמיד.

גליון ספר זבח שמואל

מהגאון מוה"ר עקיבא איגר זצ"ל אבד"ק פוזנא¹

ס' א'. דין מקום שחיטה — סעיף ד'. וש"ך כתב ס"ק ה' בשם הפוסקים להכשיר בהפ"מ אם חתך רוב המפרקת^א לכך צריך שאלת חכמ^א.

נ.ב. ודעת הרשב"א רמ"מ דינו כשובר מפרקת לענין חתיכה, ודעת הרא"ה כב"ה [דוקא] שובר אבל חותך לא, וכ"כ הב"י ס' ס"ז בשם אשרי.

נ.ב. ודעת הש"ך להקל בהפ"מ, ובתב"ש כ' דאין להקל א[ת] בהפ"מ, ובמדינות דלא נתברר המנהג, אם נתכוין לשחוט המפרקת אין להקל כ"א בהפ"מ, אבל לא נתכוין לכך אין לאסור כלל, והכית [הילל] כ' להחמיר [את] בהפ"מ.

ס' ב'. דין רוב א' בעוף וב' בבחמה — סעיף ב'. ואם שחט רוב הגרגרת ולא רוב הקנה לא הוי שחיטה מעולה^א ויכול לחיות.

נ.ב. כ' בתב"ש הו"ה [=הוא הדין] בחיפוך אם שחט רוב חללה ולא רוב הקנה כגון שנתהפך הסימן פסול דבעי' תרומתו רוב עובי' ורוב חללה.

שם סעיף ג'. וכתב ט"ז סימן כ"א ס"ק ב' צריך רוב הניכר בטביעת עין ולא בצימצום^א ולא במדידה וכו'.

(1) הנהגות הללו הועתקו מגליון ספר זבח שמואל על הל' שחיטה ובדיקה להרב הגדול מוה"ר שמואל שו"ב דק"ק ליסא (נאוודוואהר תקמ"ד) שהי' שייך להגאון מוה"ר עקיבא איגר זצ"ל אבד"ק פוזנא.

ספר זבח שמואל הנ"ל הי' לפני מלחמת העולם ברשותו של אחד מיקירי וחשובי אברכי באבוב האברך המופלג מו"ה אפרים ווידאווסקי הי"ד מצאנו שדר אחר חתונתו בעיר אושפיץ, כי הי' חתנו של הרה"ח המפורסם מו"ה אלי' יצחק הכהן זילבינער הי"ד מאושפיץ. — באמצע מלחמת העולם השני' (בשנת תש"ב) כאשר הגלו הרשעים ימ"ש את יהודי אושפיץ לעיר סאסאנוואצא, אז טרם עזבם העיר, החביאו איזה אנשים חשובים מאנ"ש הרבה מאות ספרים באיזה עלי' כרי שלא ילכו לאיבוד ח"ו, ובתוכם היו הספרים של ביהמ"ר דחסיד באבוב באושפיץ והספרים של הרה"ח מו"ה ישראל ליב באכנער הי"ד, ושל הרה"ח מו"ה יהודה הכהן זילבינער הי"ד, ושל הרה"ח מו"ה משה רייפער הי"ד ואחיו הרה"ח מו"ה רור רייפער הי"ד, ועוד. אחר תום מלחמת העולם, נתגלה עלי' זו, והספרים הובלו לאחר המרתפות במחנה אושוויץ. ובעזרת המסכב כל הסיבות הגיע הספר הזה ליר ידידנו האברך היקר החשוב והנעלה מו"ה אברהם אהרן לעזער נ"י והוא מסרו לידינו כרי לפרסם ההנהגות בקובצנו. יברכהו ר' בעז ותעצומות. — באיזה מקומות היו חסרים איזה תיבות או אותיות ע"י שנחתכו בעת הכריכה והשלמנו עפ"י השערה בין חצאי ריבוע. גם הצננו תמונת "יר" במקום שנסמן מהגרעק"א זצ"ל.

נ.ב. כט"ז שם מכואר דבמקום הפסד יש להקל אף ברוב בצמצום, וכתב"ש כ' דהמנהג דבעי' רוב גמור הניכר לכל ואין לזוז מהמנהג אף כה"מ, אבל במקומות שאין מנהג יש להקל כהפ"מ ע"י מדידה.

חמשה הלכות שחיטה — סעיף א'. ברמ"א סימן כ"ג סעיף ב' כתב אם נמצא לאחר שחיטה גמי או כיוצא בו מונח בוושט או בקנה ונשחט עמו, טרפה, משום דווראי הוצרך להשהות מעט בחתיכות הדבר ההוא לאחר ששחט בסימן והוי שהיי' במשהו^א וטרפה.

נ.ב. כ' התב"ש דוקא בעוף אבל בבהמה יש להקל כה"מ אם לא שהוא דבר קשה דודאי עיכב בשחיטת הסימן. ואם לא נחתך רק נמצא בתוכו אפי' הוושט מלא שעורים או סוכין כשר (ולחם הפנים כ' להחמיר כה"ג). אם חתך באצבעו אם הרגיש בה בשעת שחיטה יש לחוש ששה' קצת מחמת בעותתא, וטריפה בעוף וכשר בבהמה, ואם לא הרגיש בה בשעת שחיטה או שחתך באצבע חבירו כשר אף בעוף ואם בשעת שחיטה נדחה ידו אל הקיר וכדומה או שהסכין נגע בכותל או בקרקע נוהגים להטריף אף בבהמה.

דין שוהה למות וכו' — אות א'. ולא ימכרנה לעכו"ם כשהוא עורנו חי כי שמא יחזור העכו"ם וימכרנה לישראל אלא ימיתנהו^א וימכרנה לעכו"ם.

נ.ב. או ימכרנה לעכו"ם והעכו"ם ימיתנו מיד לפנינו, ועדיף טפי להמיתו ע"י עכו"ם אם אפשר בניקל משימיתנו ישראל. תב"ש.

שם אות ה'. כתב הש"ך בס"י כ"ג ס"ק כ' בשם הפוסקים אע"ג דירעינן שע"י מרישות הנוצות לא ניקב הוושט מ"מ גזרינן אטו נקרע העור מן הצוואר, ואין חילוק בין נמרטו הנוצות בשעת השחיטה לקודם, לכן לעולם אם יצא מהן רם יש להטריפו משום גזירה והוא חומרא גדולה^א.

נ.ב. וכ' הש"ך כה"מ יש להקל, וכן לכבוד שבת [אז] לעני.

דין באיזה זמן שוחטין — אות י'. לעולם שוחטין בין כיום ובין בלילה, כד"א כשאכוקה כנגדו וכו'.

נ.ב. אם התחיל לשחוט באכוקה ובאמצע שחיטה [ככתה] וגמרה באפילה ... עי' שו"ת בית יעקב ... ושו"ת שכות יעקב ...⁽²⁾.

(2) ביו"ד סי' ו"א בבאה"ט סק"א הביא בשם שו"ת בית יעקב סי' ק"ו דאם ככתה אין זקוק לה ויגמור השחיטה מבלי שהיי'. ובחידושי רעק"א שם הביא בשם תשובת שבות יעקב ח"ב סי' ס"א דגרע בככתה באמצע השחיטה, דהשוחט מיבעת תוך השחיטה ועושה שהיי' וטריפה ע"ש.

שם. וכתב הרמ"א עליו, וב' נרות חשובים כאבוקה.

נב. בעי' שיהי' שלהבתם נוגעים להדדי, ת"ש.

שם. ויש מי שאומר שלא ישחוט לאור הלכנה, אבל אם היא מאירה יפה מותר לשחוט לאור^ה הלכנה.

נב. התב"ש מחמיר גם בזה.

שם ס"ק ב'. אין שוחטין לתוך ימים ונהרות שלא יאמרו לשר של ים הוא שוחט ולא^ה תוך כלים וכו'.

נב. גם בית קיבול שמאחורי כלי נקרא תוך. ואם יש לו צורך [לד]ם למכור, יאמר לעבו"ם לקבל הדם בכלי אחר השחיטה.

שם ס"ק י"ד. אין שוחטין לתוך הגומא אפי' בבית, וכתב עליו הט"ז ס"ק א' אפי' אינה נקוי' מעפר.

נב. אפי' יש בו מים לא מהני אא"כ מלא [מים]. תב"ש.

שם. ובזמן הזה דאין דרך עובדי עכו"ם בכך יש להתיר^ה לשחוט בדיעבר לימים ונהרות וכו'.

נב. נטה קו על תיבת לשחוט וכתב בצדה, השחיטה.

רין עינוניתא ששינתה מקומה — סעיף ד'. אם נמצא בה ב' וורדות ויש להם^ה שורש אחר כעובי אצבע כשירה.

נב. ב' הש"ך סי' ל"ה סקח"י בשם מהר"ם כסמח"ב דאם נמצאו ב' ורדות בשורש א' שאינו כעובי אצבע ואין לו תואר ורד רק ע"י צירוף, מכשירים, ובתב"ש חולק דמ"מ בעי' שורש א' כעובי אצבע.

שם סעיף ה'. אם חסר מקצת מן הוורדא יש לבדוק באונות או באומה מצד שמאל (ס"א בצד ימין) אם נמצאת החתיכה החסירה יש אומרים רכשר כי כן נמצא לפעמים בגדיים וטלאים^ה.

נב. והש"ך ב' ע"ז, הלשון משמע לכאורה שאף בגסה הדין כן כיון דאורחא להמצא כן בגדיים וטלאים, אבל בגליון שהביא הר"ן איתא שדוקא בגדיים וטלאים כי כן נמצא לפעמים בגדיים וטלאים — ולענין דינא ב' הר"ן שם ע"ז אבל אין אנו נוהגין כן אלא בכל שינתה מקומה מטריפין בין בגדי בין בטלה עכ"ל. והכנה"ג ב' ובעל דמשק אליעזר ב' להקל בזה היינו רק בגדיים וטלאים

אבל לא בגסה וכ"כ הר"מ עכ"ל, ובשמלה חדשה כ' סתם אם חסר וכו' דקי"ל דאורחא בהכי עכ"ל. [וכן משמע] סיום דברי הגה כי כן נמצא א[למא] משמע דרעתו להכשיר ככולן.

דיני מראות כשרות — סעיף ה'. להסובר במראה אסורות צריך לשנות למראה ריאה ממש, ה"ה במראה הכשרות צריך צקת לליבון.

נ.ב. זה אינו, דהרבר פשוט דמראות כשרות כשר לגמרי, ודוקא במראות פסולים כיון דאיכא ריעותא בפנינו לא מתכשר עד שישתנה למראה ריאה ממש לקצת פוסקים, ופשוט.

(בלקוטי דינים) דיני יתרת — סעיף ה'. אם נמצא היתרת בדרי דאונא ושרשה יוצא לחוץ נגד הצלעות כט"ד [= כטרפא דאסא] יש לחוש להתחכך בצלעות וסופו לנקוב וטרפה, אבל צ"ל אם שרשה עומד עם שאר אונות בשוה ולמעלה נתעקם ויוצא לחוץ כמו ט"ד יש להכשיר.

נ.ב. זה אינו, דכל שמתעקם ויוצא לחוץ כט"ד [= טרפא דאסא] טריפה, וזה נקרא בליטה יתירה, ובפחות מט"ד מקרי מתעקמת והולכת³, וכ"כ המחבר זה בעצמו בפנים במקור הדיון.

גליון ספר שמלת בנימין

מהגאון מוה"ר עקיבא איגר זצ"ל אבר"ק פוזנא¹

סי' רט"ז סעיף ג' ד"ה עתה. — הרמב"ם פ"ה מהל' נדרים פסק דחליפין וגדולין הוי ספיקא ולחומרא, והוא פלאי דהא כל הסוגיא (נדרים מ"ז) אודא בחליפין, אי נימא שהם כגדולין או לא, אלמא דבגדולין פשיטא ל' דאסורא, והוא פוסק אף גדולין לספיקא. ונראה דהנה הר"ן פסק הך בעיא לקולא, וקשיא לי

(3) זהו דלא כרעת חתנו הגאון בעל חתם סופר זצ"ל בתשובותיו חיו"ד סי' ל' שכ' שם בד"ה ולהיות זו"ל, ונראה דכל שהיא משורשת כראוי בדרי אחד עם האונות ורק למעלה בגובהה וחודרה נוטה לגבה מקרי עיקום ושרי' אפי' יתר מטרפא דאסא רמבאר אין חילוק בין ט"ד ליתר מט"ד עכ"ל, ושם בד"ה ויש, סיים בזה"ל: והנראה דהמקיל בבהמת ישראל או לצורך שבת לא הפסיד, והמחמיר לעצמו תע"ב, עכ"ל, יעיי"ש באריכות. — ובס' ברכת משה להג"ר משה נחום ירושלמסקי בקונטרס יפה לבריקה נתיב ט', כתב דלהלכה רעת הזבח שמואל והחת"ם מכוונים, יעיי"ש.

(1) הגהות הללו הועתקו מגליון ספר שמלת בנימין על הל' נדרים ושבועות להגאון מוה"ר בנימין זאב כ"ץ רפאפורט אבר"ק פאפא (דיהרנפורט תקמ"ח), שהי' שייך להגאון מוה"ר עקיבא איגר זצ"ל אבר"ק פוזנא. מחמת שקצץ הכורך את הגליונות חסרים הרבה תיבות בהגהות הללו, והשלמנו עפ"י השערה בין חצאי ריבוע.

טובא, ע"פ מה דאי' בגמרא דביצה דף ר' א"ר אשי לעולם ספק י"ט ספק חול ודבר שיש לו מתירין אפי' בדרבנן לא בטיל, ופי' רש"י אפי' בדרבנן כגון ביצה דגזירה משום פירות הנושרין היא ולא בטלה בתערובת, וכי היכא דבטולו מחמירין מה"ט בספיקא נמי מחמירין, ובש"ע יו"ד סי' ק"ב סעיף ב' יש מי שאומר שלא אמרו דבר שיש לו מתירין אלא כשיש בידו להתיר, והקשה הש"ך למה כתב יש מי שאומר ואנן לא מצינו מאן דפליג ע"ז, ע"כ. ובאמת יש חולק ע"ז, והוא הרמב"ם שכך הוכיח הכ"מ לדעתו בפ"ז מהל' ע"ז הל' יו"ד גבי רמונים שנתערבו שאם יתפרדו יתבטלו הלכך הוי דבר שיש לו מתירין. והשתא קשיא לי על הר"ן ממ"נ מאי ס"ל, אי ס"ל דאפי' דבר שאינו בידו הוי דשיל"מ א"כ הכא באוסר פירותיו על חברו נהי דאין ביד חברו להתיר מ"מ מיקרי דשיל"מ, ולמה פסק ספיקא דהך בעיא לקולא דהא דשיל"מ אפי' בספיקא דרבנן לא בטל, ואי ס"ל דכה"ג לא הוי דשיל"מ, א"כ מאי קאמר או דלמא חליפין כגדולין דמי, האצ"ל טעמא דגדולין ראסורי ואין (מועלין) [מבטלין] האיסור משום דהוי דשיל"מ, והא הכא הוי דבר שאין לו מתירין וכו'.

נ.ב. [אינו] מספיק דמ"מ [הלא] הר"ן פסק [דאף] באוסר על [עצמו] ולא אמר [פירות] אלו דהחליפין [מותירין], והרי כזה [הוין] דשיל"מ, ולזה [צ"ל] דטעמא דהר"ן [דספיקא] דדינא [מותר] בדשיל"מ [ועיין] כפר"ח א"ח [סי' תצ"ז]⁽²⁾.

נ.ב. [הך] טעמא חיינו כגדולי גדולים [באין] זרעו כלה, [אבל] כגדולים עצמו אפי' [זרעו] כלה וליכא [איסור] מעורב בו [אסור] דבא מכח [איסור], וע"ז [בעי] אי [חליפין] כגדולים דמי [היינו] כגדולים [שזרעו] כלה⁽³⁾.

(2) כ"כ גם כתשובותיו ח"א סי' ס"ה ד"א ואף, וז"ל: מ"ש הפר"ח (סי' תצ"ז) בדספיקא דדינא בדרבנן ספיקו להקל אף בדשיל"מ אא"כ דהוי ספק במעשה, וכ"כ בשו"ת שאנ"א (סי' צ'), ואנכי הכאתי דאי' לזה ממ"ש הר"ן בפ' השותפין (נדרים מ"ז ע"ב) באיבע' דלא איפשטא בנדר מפירות והחליפין אחר, כתב הר"ן דספיקא דרבנן לקולא, ולכאורה קשה הא נדרים הוי ישל"מ, אע"כ בדספיקא דדינא ספיקו לקולא, עכ"ל. (3) עיין עוד כזה בהנהות דעק"א ביו"ד סי' רט"ז על הש"ך סק"ג, ובטו"ז שם סק"ו, ובגליון מהרש"א שם (הנדרים בשו"ע יו"ד בסופו בתקונים והשמטות לגליון מהרש"א) על הש"ך סק"ז, והובא בשו"ת רעק"א הנ"ל בסי' ס"ה בסופו יעו"ש.

אזהרה חמורה

הננו אוסרים בכל תוקף ועוז להדפיס שום חידו"ת או אגרות קודש ומאמרים המתפרסמים בקובצים הללו בלתי קבלת רשות מאת המערכת. ואיסור זה חל הן במדינה זו והן במדינה אחרת.

בענין ספק קידושין והמסתעף

מהגאון מוה"ר שלמה קלוגר זצ"ל⁽¹⁾

בעזה"י. יום א' לסדר והי' ברכה כת"ר לפ"ק.

לכבוד ידידי הרב החרף המופלג יד"א החכם השלם כש"ת מוהר"ר

יוסף יהודא ליב נ"י מ"ץ דק' ראחמוסטריווקא נ"י.

ע"ד שאלתו וזה לשונו. מעשה אירע סמוך לנבולינו, איש אחר מו"ה יצחק רצה להשתדך עם בתולה אחת, בת הר"ר דוד, ושלה אנשים לאבי הבתולה לדבר מזה, ולא נגמר הדבר ביניהם, עבור כי ה"ר דוד אבי הנערה, גיוס להרבות מוהר ומתן, והי' הרברים ביניהם איזה משך, ולא נגמר הקישור שידוכין ביניהם, ועשה אבי הבתולה שירוך אחר, וכשעשה קשר שירוך עם השני, בא הר"ר יצחק הנזכר הראשון לפני ב"ד ודיבר לפניהם כדברים האלה, את האלקים אני ירא, ואניד האמת, שבשנה העברה, בעת שדיברו בו נכבדות עם בת ה"ר דוד, הי' כבית אבי הנערה ארבעה אנשי חיל, בני י"ח שנים, שהיו עומרים בקהל הזהות בעת ההוא, ואמר להעדים שמעו מה שאומר להבתולה בפניכם, ולקח דג חשוב הנקרא קאפצאנקא, ונתן להבתולה בפני העדים, ואמר לה בעת הנתינה בזה"ל, ברעתי איז דיא זאלסט זיין מיין ווייב, ע"כ גיב איך דיר דאס פון דעסט ווענין אז דיא זאלסט זיין מיין ווייב, ולקחה הדג והלכה לה, והוא עשה זאת בכוונה, למען לא תהי' לאיש זר, והעדים פ' ופ' שמיחד אותם, אינם נמצאים עתה בקהלה זאת לדרוש מפייהם, ורק הלכו למאסקאווע, ע"כ אני רוצה ליתן לה ג"פ על הוצאת שלי, להצילה מעון חמור כזה, ורוצה לברר ג"כ על הוצאות שלו, אך באם לא תנשא, עד זמן הבירור, כי הדרך רחוק למאסקאווע, כ"ז הניד הר"ר יצחק בפני האשה הבתולה בת הר"ר דוד כב"ר, והבתולה מכחשת כל המעשה, ואומרת להר"ם, ואינה חפצה לקבל ממנו ג"פ, זולת בתרקבי דרנרי, והמשורך שלה עתה אינו כהן, ואעפ"כ אינה רוצית לקבל ממנו ג"פ, זולת שיפייסנה ברצי כסף, כי מכחשת אותו מכל וכל, זהו שורש המעשה.

תשובה. הנה רו"מ האריך קצת בזה, ועשה מזה ד' ספיקות, ואני לקצר אני צריך, כי אני חלש כח לעת זקנותי, גם מוטרד, ואשיבהו בקצרה בעזה"י, ואחד המרבה ואחד הממעיט. הנה מה שספק לו אם תקבל גט ברצון אם מותרת לכהן, והביא בשם הרמ"א כסימן מ"ח שפסק שמותרת לכהן, הנה אחר המחילה מכבודו, אינו בהרמ"א, שהרמ"א שם לא כתב רק שמותרת בקרובים, ולא זכר

(1) ראה אודותיו בכר"ש שנה ב' קונט' ה' עמוד י"ד. תשובה זו הגיע לידינו מאת הרב וכו' מוה"ר יצחק מאנדראוויטש שליט"א משיקאנא בעמח"ס מי מעין על הל' מקואות וס' מעיני הישועה על מס' ב"מ. ישא ברכה מאת ד'.

שם לכהן, רק הח"מ וב"ש דימו זה לזה, ובאמת דבריהם תמוהין, דמה ענין כהונה לאיסור קרובים, דבכהונה אפילו ריח הגש פוסל לכהונה, משא"כ לקרובים, אינה נאסרת, רק מה דאסור מן הדין, ואיסור כהונה שאני, כדאמרינן בש"ס יבמות דף פ"ח ע"ב דאיסור כהונה שאני, וכן בפ"ק דכתובות, דמעלה עשו ביוחסין של כהונה, לכך בודאי תהי' אסורה לכהן. גם בענין הקרובים צל"ע, רהן אמת דהרמ"א פסק שמותרת בקרוביו, אך לדעתי י"ל דזה דוקא במקום דליכא חרנמ"ה, והמרדכי יתכן רלא ס"ל חרנמ"ה, כמו שהמחבר לא הביאו, ולכך כיוון דבירו לגרשה בע"כ, לכך אין קבלתה כהוראה, דשאני היא דחוששת מה תריות, אם לא תקבל ברצון, יתן לה בע"כ, לכך יש לחלק בינו לבינה, אבל לדירין דאסור לגרש בע"כ רק ברצונה, א"כ אם היא מקבלת הגש ברצון הוי כהוראה, כמו בו, אף דכופין אותו ליתן גמ, מ"מ כיון דהוי לשון הבעל הוי כהוראה, כן ה"ג מכ"ש בה, כיון דמקבלת ברצון, הוי כהוראה, ואסורה אף בקרוביו, ולכהן ודאי דהוי עכ"פ כמו ריח הגש.

וגם מה שכתב דאם מותרת לכהן אם כופין אותה לקבל גמ מכח מדת סרום, נמי אין נראה, חדא הרי דעת כמה דאף באומר לא קדשתוך ונתן גמ מותר בקרובותי, ומ"מ תנא במשנה, דק דמבקשין ממנו ליתן גמ, ולא אמרינן דכופין מכח מדת סרום, עיין בב"ש סימן מ"ח, ואף גם להסוכרים שם דאסור בקרובותי ולכך מבקשים ממנו, מ"מ כאן אינו דומה, דהוי בזיון לה לומר דבחרד אחד קרשה שלא כדרך הכשרות, ובפרט בכתולה, שאם תקבל גמ תצטרך להתלבש בצעיף, וגם יצא עלי' קול גרושה, ודאי אין כופין אותה לקבל גמ, אף אם היתה מותרת לכהן ולקרובים, ובאמת אסורה כנ"ל.

גם מה שנסתפק אם היא ממאנת לקבל גמ, אם הוא מותר לישא אשה, זה נמי נראה דודאי מותר לישא אשה, דלא מבטיא לפמ"ש אני בתשובה מכבר לישב קושית הח"ץ על הרמ"א, בארוסה ודאי הדין עם הרמ"א, שבארוסה לא תיקן, אף גם אם נימא דגם בארוסה שייך חרנמ"ה, היינו רק אם רוצית להתגרש ולקבל גמ, אבל אם היא ארוסה ואין רצונה לקבל גמ, ודאי דמותר ליקח אחרת, ובכה"ג ודאי לא נזר רנמ"ה. ועוד, בשלמא בשאר ארוסה דבאמת היא ארוסה, ואין רצונו לכנוס, י"ל דגם בכה"ג נזר, אבל באם הי' רוצה לדור עמה, והיא כופרת בקדושין א"כ היא גרמה לנפשה העיגון, ודאי בכה"ג לא נזר רנמ"ה, דהוא תיקן רק לשובת הנשים, א"כ תינח אם היא לא גרמה לנפשה זה, אבל אם היא גרמה לנפשה, שכפרה בהקדושין, ודאי בכה"ג לא נזר רנמ"ה, ובודאי מותר ליקח אחרת.

והנה קעת נדבר מגוף הקדושין, אם צריכין אנו לחוש לדבריו, אם לא. והנה לכאורה הי' נראה לי דצריך לחוש לדבריו, כיון שמבואר בפ"ק קדושין דף י"ב ע"ב ראב"י ורבא אמרו אם הקלנו בשבוי' דמנוולה נפשה לגבי שבאי, ניקל בקדושין, א"כ הוי ראוי לפסוק כאב"י ורבא, ומ"ש הרמ"א בתשובה בסימן למ"ד בשם הריב"ש דשאני התם דודאי נתקרשה וכן בשבוי' כיון דודאי נשבית וכן

בקרושין כיון דודאי נתקרשה לכך החמירו אבוי ורבא, משא"כ היכי דאין ידוע אם נתקרשה כלל, תמוה לי מן הש"ס דב"ב דף קל"ה דהרי התם נמי קאמרי אבוי ורבא כן, והרי התם לא הוי ידוע לנו שיש לו אחין, ואדרבא הוי מוחזק דאין לו אחין, והיתה בחזקת היתר לשוק וקאמרי נמי אבוי ורבא לחוש לה, וכן מסיק התם הש"ס.

ועוד אם הוי סברא לחלק בזה למה הוצרך אבוי ורבא שם לומר מכח דבשבוי' הקילו, עיין תוס' כתובות כ"ג, או מכח דמנוולה נפשה לגבי שבאי הו"ל לומר בלא זה הרי התם לא הוי ידוע דנשבית רק על פי', א"כ כיון דאמרה טהורה אני יש להאמין לה, ולא לחוש דבאסתן יש עדים, כיון דהוי לה מינו דלא היתה אומרת נשביתי כלל, ולא הוי ידוע דנשבית, ואז ודאי לא הוי חוששין לעדים רבזה מודה אבוי ורבא להריב"ש משא"כ בקרושין דידוע שנתקרשה ואין לה מינו, והו"ל לחלק כן, ועוד הו"ל לומר, דהתם אין ידוע שנטמאה והוי הספק בגוף המעשה אם נעשה תמיד מוקמינן הרבר בחזקת שלא נעשה מעשה, לכך אין חוששין לעדים בצד אסתן, אבל בקרושין אין הספק במעשה, כיון דודאי נתקרשה, והספק רק אם הוי ב' שוה פרוטה, ואין הספק במעשה, לכך ראוי לחוש לעדים במריגת הים, ומדלא אמרו כן, מוכח דס"ל דבכל ענין ראוי לחוש לעדים רק בשבוי' הקילו מכה דהוי דרבנן או מכח דמנוולה נפשה, ומוכח דלא כהריב"ש וסייעתו, מיהו מטעם אחר יש להקל בזה, לפמ"ש התוס' בכתובות דף כ"ג, ובקרושין דף י"ב, ובב"ב דף קל"ה, בכל מקומות הנ"ל פירשו התוס' דהכוונה דהוי קול שיש עדים, ולכך י"ל דחששו אבוי ורבא דקלא קורם נשואין חיישינן לה, אבל באם ליכא קול, רק שאחר מוציא קול שיש עדים, כיון דהקול הוי רק מפיו, ודאי דאינו נאמן, לא מבני אדם אומר שהיא קרשה רק גם אם ה' אומר שיש עדים שאחר קרשה, נמי הוי ע"א בהכחשה ואינו נאמן כיון דאין כאן קול, רק זה אומר כן, וזה לא נחשב קול כיון דהוי רק מחמתו.

ומה שחושש רי"מ כיון דרוצה ליתן גט על הוצאות שלו לשלוח אחר עדים, זה הבל, דהרי בע"א דעלמא אם ה' מעיד כן ודאי אין לחוש לו לנגיעה, וכן בכמה דוכתי שע"א מעיד ואין לחוש בו לנגיעה, ומ"מ קיי"ל ע"א בהכחשה לאו כלום הוא, וגם בלא זה הרי י"ל דערומי קא מערים כמ"ש חז"ל כעין זה בפ"ק דב"מ גבי חצי' שלי יעיי"ש, וכן בסוגיא דפוגמת, וא"כ ה"נ י"ל דמרבר כן כרי להאמין לו, וכשנפסוק שאסורה לעלמא לא ירצה ליתן גט רק לעגנה שתנשא לו, לכך ה' נראה דאין לחוש לדבריו, ומה גם שאומר שהיו העדים אנשי חיל, ובזה נראה שהוא משקר, כי הרוצה לשקר ירחיק עדותו, אם לא ה' יכול לעשות זה לפני עדים שאינן אנשי חיל, בזה נראה שמשקר, ובפרט דבאנשי חיל שכיח הוא דהם פרוצים בעריות, ועכ"פ חשודין על עריות, והחשוד על עריות פסול לענין קרושין כמ"ש באה"ע סימן מ"ב, וא"כ צריכין העדים בעצמן, עדים אחרים עליהן, שהם כשרים, וכמו דקיי"ל בעבדים דסתמן אינן בחזקת כשרות, כן ה"נ באנשי חיל

המלך, וא"כ עד כאן לא חשו אביו ורבא לקלא, רק אם הקול דיש עדים פשוטים, דאז כל ישראל בחזקת כשרות, והוי חד ספקא, משא"כ בזה לחוש לקלא דיש עדים מרחוק ולחוש אולי יהי' עדים על עדים שהם בחזקת כשרות, בזה וראי לא חיישינן אף לאביו ורבא.

והנה כל זה לדינא, אם הי' אומר בלשון קדושין ממש, או הי' אומר בקיצור, הרי את אשתי, אבל בלשון זה המבואר בשאלה, נראה דאין זה קדושין כלל, דנראה דבזה ודאי לא הבינה שהוא לשון קדושין, ואף דאינה אומרת שלא הבינה, רק אומרת להר"מ, נמי אין בזה כלום, דמילי דכרי לא דכירי אינשי, כעין שאיתא כן בחו"מ סי' פ"א גבי טענת משטה יע"ש, ולא מבקע' לפי דעת הח"מ בסימן כ"ז דהיא נאמנת לומר דאינה מבינה, רק אף גם לדעת הב"ש שם שנראה שהוא והב"ח חוששים לסכדת רבינו ירוחם דהוי ספק קדושין, והן אמת דמלשון רבינו ירוחם אין ראי', די"ל דהוא מיירי בהיו מדברים תחלה על עסקי קדושין, ובזה אף בשתיקה מקודשת, רק דהיא אומרת דהבינה שהוא מכון לדבר אחר ולא לקדושין, וכעין דמשני הש"ס בבקיעא רמיוערת לי ומיוחדת לי וכו', ולפי דבריו נרע זה שאמר לה הרי את אשתי וכו' בזה ס"ל דאינה נאמנת והוי ספק קדושין, אבל באם לא היו עסוקין באותו ענין י"ל דמודה דנאמנת לגמרי.

אך הנה לכאורה הי' מוכח דתמיד נאמנת לומר שלא הבינה, ממ"ש בקדושין דף וי"ו גבי הרי את חרופתי, דמסיק הש"ס אלא ה"ק האומר חרופתי ביהורא מקודשת שכן ביהורא קורין לארוסה חרופה, ופירש"י ומקרא אין ראי' וכו', ולמה לרש"י לפרש כן, נאמר דלעולם מקרא יש ראי' דהוי קדושין, מיהו בעלמא אם אומרת שלא הבינה נאמנת או הוי ספק קדושין, אבל ביהורא קמ"ל דבזה מקודשת בודאי ואינה נאמנת כלל לומר שלא הבינה כיון דביהורא קורין כן הוי לשון קדושין ממש, ובע"כ מוכח דס"ל לרש"י דאף ביהורא אם אומרת שלא הבינה נאמנת, וכן יהי' מוכח תחלה דפריך שם וליתניניהו כולם כחדא, ומה פריך, נימא דלכך חלקם לתרתי, דבהרי את אשתי, הרי את ארוסתי, הרי את קנוי' לי, מקודשת, ואף דאומרת שלא הבינה אינה נאמנת, אבל בהרי את ברשותי, והרי את זקוקתי, אז נהי דמקודשת, מ"מ אם אומרת דלא הבינה נאמנת, לכך חלקם לתרתי, ומזה מוכח דתמיד נאמנת לומר שלא הבינה, מיהו מזה אין ראי' כ"כ לסתור דברי רבינו ירוחם, די"ל דבכל ענין הוי ספק קדושין, מיהו אף לרבינו ירוחם נראה דהיינו דוקא אם אמר לה בלשון הקודש, אז הוי לה לדקרק ולשאול מה כוונתו ומה הוא אומר, ומדלא שאלה על כוונתו יש הוכחה דידעה דהוא לשון קדושין, אבל בלשון לעז שאומר דיא זאלסט זיין מיין ווייב, בזה אנן סהדי דלא הבינה, וסברה רק שאומר שנותן לה בשביל איבה שהי' ביניהם, ותסכים להיות לו לאשה. ובר מן דין ומן דין, הנה אם לא הי' אומר לה, ברעתי דיא זאלסט זיין מיין ווייב, רק הי' אומר בקיצור דיא זאלסט זיין מיין ווייב, סברה לומר שמכוין לקרשה בזה, אבל כיון דאומר ברעתי דיא זאלסט זיין מיין ווייב, זה משמע דשואל

רק פי', כיון דבדעתו שרוצה בזה, נותן לה, שגם היא תסכים לכך, והוי רק כשואל את פי', ובוזה ודאי בעינן שתאמר הן, כיון דהוי רק כשואל לה, וכיון דלא השיבה הן, אינו כלום, גם אף אם לא הי' אומר, בדעתי, רק איך גיב דיר דאם, דיא זאלסט זיין מיין ווייב, זה הי' משמע שהוא מקדשה בזה, אבל באומר דיא זאלסט זיין מיין ווייב, לשון זה אינו מורה שהוא מקדשה, רק שאומר שממילא תהי' לו לאשה, אבל לא שהוא מקדשה בזה, זה אינו לשון קדושין, ואינו כלום לפענ"ד.

והנה חזין מזה נראה לי היתר חדש, דהנה מריש הוי קשיא לי, למה פסקינן בש"ע באומר עזרתי צלעתי דהוי ספק קדושין, הן אמת דזה נשאר באיבעיא בש"ס אם הוי קדושין או לא, אך הרי קיי"ל דנהי דרבדים שבלב אינן דברים, מ"מ היכי דהוי אומדנא דמוכח הוי דברים שבלב דברים כמ"ש הר"ן בנדרים, ולכך בשלמא בהרי את אשתי דהוי ודאי לשון קדושין, אף דהוי אומדנא דמוכח שלא כיוון לקדושין, מדלא אמר בלשון המורגל, הרי את מקודשת לי, מ"מ כיון דהוי ודאי לשון קדושין לא מהני אומדנא דמוכח אם הוי ממש נגד לשון הפה וכדמוכח מנדרין אונסין דצריך לכיון בלבד, הא בלא"ה לא הוי מועיל כיון דהוי נגד מה שבפיו, וא"כ תינח דהני דודאי הוי לשון קדושין, אבל בהני דהוי בעי' דלא אפשר, וא"כ יתכן להיות דכיון למלאכה, שוב כיון דספיקא הוי ראוי לומר לילך בתר אומדנא דמוכח, דכיוון למלאכה, מדלא אמר לשון המורגל בקדושין הרי את מקודשת לי, ולמה קיי"ל דהוי ספק, אך א"ש, דגם אם כיוון למלאכה קשה למה אמר הך לישנא ולא אמר לשון המורגל גבי מלאכה, א"כ הך אומדנא הוי נמי להיפוך, ובפרט כיון דהוי עסוקין בעניני קדושין נמי הוי אומדנא דכיוון לקדושין, ולכך הוי ספק, וא"כ תינח התם, אבל בזה, כיון דאמר בלשון לעז, זיא זאל וועדין זיין ווייב, אם הוי כוונתו שתהי' אשתו ולא לשם קדושין שפיר אמר ההוא לישנא, ולומר דכיוון לשם קדושין, קשה למה לא אמר בלשון המורגל, הרי את מקודשת לי, וא"כ הוי אומדנא דמוכח שלא כיון לשם קדושין, ונגד מה שבפיו אינו, דהרי אמר שיתכן לומר שהיא תסכים להיות אשתו, ואם רוצה דק רצונה שתסכים להיות אשתו בקדושין וחופה שאח"כ, נמי שייך לשון זה, שפיר ראוי לילך בתר אומדנא דמוכח שלא כיוון לשם קדושין, ולא הוי קדושין, וזה נראה לי היתר חדש וברור.

לכך מכל הלין טעמי, הנני מסכים בעזה"י שהבתולה מותרת להנשא לאחר בלי חשש ופקפוק כלל, גם כבר הוי אומדנא דמוכח שלא הבינה דודאי לא היתה נשאת נגד רצון אבי', ובפרט שכבר נשתדכה לאחר, ושארית ישראל לא יעשו עולה, לכך בזה הוי אומדנא דמוכח שלא הבינה, ורבינו ירוחם מיירי היכי דליכא אומדנא דמוכח על כוונתה, וכאן הוי אומדנא דמוכח, ובהתולה ליכא אמירה, לומר דהוי נגד מה שבפיו לכך ודאי לא הבינה הלשון, לכך מכל הלין טעמי מותרת לעלמא בלי חשש ופקפוק כלל, כנלפענ"ד נכון לדינא. ואני תפלה לא"ל חיי להאיר עיני להורות כדת וכהלכה כאשר נפשי אוותה כן יאמר ה'. דברי ידירו.

הנה ע"ד שאלתו במקוה שלהם שא"א לנקותה מכח שיהי' חשש שאובין, ושאל אם מותר להטיל בו יין או חלב, ועשה בזה ג' ספיקות, ואני אשיבהו בקצרה, ידע כי אין חילוק בין נשתנו השאובין תחלה למראה יין או חלב בין אם נשתנו במקוה במראה, וכבר הוא בחבורי שירי טהרה ה' מקוואות סימן ר"א בתשובתי סימן ל"ד, שם הוכחתי דאין חילוק ובכל ענין מהני. והנה ידע דגם בבא"ד [= בבאריתשוב] עיר הגדולה מלאה חכמים וסופרים עושין כן, ובתשובה לשם כתבנו דגם בכארשט אדום יכולין ליתן שם לטהר בזה שאובין, והוא נרפס ג"כ בחבורי הנ"ל.

ומה שחשש רז"מ למעיין דלא מהני לי' שינוי מראה, הנה גוף הרבר מה שחשש לרבירי בעל משכנות יעקב דגם מעיין פוסל בשאובין, זה גופו אינו, ולית מאן דחש לרבירי, וסוניין דעלמא דלא כוותי' רק כדברי הש"ע, דמעיין אינו נפסל בשאובין, ואף לחשש רז"מ, מ"מ אם נשתנה למראה אחרת ודאי מותר. ומה שחשש רז"מ דמעיין אינו [נפסל] בשינוי מראה, זה טעות גדול, דמה שמעיין אינו נפסל בשינוי מראה, היינו לקולא דאף אם הוי בו שינוי מראה כשר, אבל לא להחמיר שלא יועיל להכשירו משאובין, ובפרט דהוי חומרא דסתרי אהרדי, אם הוי לו דין מעיין אינו נפסל כלל בשאובין, ואם הו"ל דין מקוה שוב מהני בי' שינוי מראה להכשירן משאובין, ובפרט כיון דשאובין דרבנן לכ"ע אם אינו כולו שאוב, לכך אין לגבב בו חומרות יתירות, והרי שאובין שהמשיכוהו כשרה אף דכבר ה' בו פסול שאובין מהני לו המשכה, וה"ה נמי דמהני לו שינוי מראה, ואין לגבב בי' חומרות יתירות והדין דין אמת כאשר כתבתי, ואם יוכל להשתרל [להשיג] שם ספרי שירי טהרה, יראה שם בה' מקוואות סימן ל"ד וגם בתשובה שם לעיל לק"ק באריתשוב, ויותר אין להאריך.

דברי ידיו,

הק' שלמה קלוגר

כוס תנחומין

משתתפים אנו בצערך של ידידנו

הב' הנעלה כמר מרדכי טיבערג נ"י

תלמיד ישיבתנו

בהלקח ממנו אחיו ע"ה

המקום ינחם אותך בתוך שאר אצו"י

ואל יוסיף לדאבה עוד.

המערכת

מכתב

מהרה"ק מוה"ר משה אליקים בריעה זצ"ל מקאזניץ⁽¹⁾

ב"ה יום ה' מטותקפ"ה.

שו"ר ושמחת לב ליריד ד' ויריד נפשי ומחו' הרב המופלג ומושלם
בתורה וביראה חריף ושנון זית רענן פרי תואר אי"א חסיד המפואר
בקש"ת מו' איתמר נ"י⁽²⁾.

הן היום קבלתי פ"נ עבד בתו ת' ועבד בנן הילד שי' ובוודאי הנני עושה
מה שמושל עלי לאפוזי ברחמים עליהם בתפלות ופדיונות עבדכם, וד' ברחמיו
ישמע שוועתי ויקבל תפילתי. וביום אתמול עשיתי פ"נ עבד בנן שי' וגם ביום
מחר ער"ח אעשה כן, ועור לא אחשה מלהתפלל בעדם וד' ירחם עליהם ויושיע
אותם בכל עניניהם להפקד בדבר ישועה ורחמים ולשמח נפש עבדו הוא מחו' שי'
בנחמה בכפליים ולהנצל מהיום והלאה מכל צוקה וצרה ולא יגיע לו ולב"ב עוד
שום צער ואנחה ויהפך להם הכל לששון ולשמחה לשמוח תמיד עם כל בני ביתו
בהרחבה וטוב לב מרוב כל ונראה ונשמחה בישועתו, וישמיעני ששון ושמחה
תמיד מאתו ומכל ביתו, כנפשו וחפץ מחו' ידירו השמח בגדולתו ובישועתו
ודו"ש באהבה,

הק' משה אליקים בריעה בן הרב המנוח מו"ה ישראל זצלה"ה מ"מ דק"ק
ואומר שלו' לכל ילדי ביתו הנעימים ולכל המסתופפים בצל קדשו.

זוגתי הרבני' ת' וכל בתי דו"ש זוגתי הצנועה הגבירה ת' ושלו' בנותי וילדי' שי'
לאי"ט.

(1) נולד בשנת תקי"ז בערך לאביו הגה"ק מוה"ר ישראל המגיד מקאזניץ זי"ע, ונתחנך על ברכיו. בזיוו"ר ה' חתנו של הרה"ק מוה"ר ליב הכהן מאניפאלי זצ"ל בעל אור הגנוז, ובזיוו"ש ה' חתנו של הרה"ק מוה"ר אלעזר זצ"ל בעל אורח לצדיק בנן של הגה"ק מוה"ר אלימלך זי"ע בעל נועם אלימלך. אחר פטירת אביו בערב חג הסוכות שנת תקע"ה מילא מקומו, בפקודת הגה"ק החוזה מלובלין זי"ע. — נדפס ממנו ס' באר משה, דעת משה, קהלת משה, כינת משה, ויחל משה, מטה משה, פרקי משה. (בספר בית ישראל על הש"ס לאביו הגה"ק זצ"ל מביא קושיא בשמו בסוף פרק כיצד מברכין יעיי"ש). — נפטר ביום י"ב לחודש אלול שנת תקפ"ח לפ"ק ומנ"כ בקאזניץ. — פאקסימיליא ממכתב זה להלן בעמוד מ"ו.

(2) הוא הרה"ק מוה"ר איתמר מקאנסקוואלי. ה' תלמיד של הגה"ק המגיד מקאזניץ זצ"ל ושל הגה"ק החוזה מלובלין זצ"ל. נדפס ממנו ס' משמרת איתמר עה"ת. נפטר בליל ש"ק י"ז אייר שנת תקצ"א לפ"ק.

מכתב מהגאון מוה"ר מרדכי בנעט זצ"ל אבר"ק ניקלשבורג¹

בע"ה. יום ג' י"ד אדר ראשון תקפ"ו לפ"ק נ"ש.

שלו' רב, אליו יקרב, לה"ה הרב כהן צדק, מחזיק ברק, המאה"ג
מעוז ומגדול הגאון מה"ו משה הכהן נר"ו אב"ד וד"מ כעת בק"ק
אייבשיץ יע"א וכו"ל ש.

על דברת בני האדם הנד הוגד לו למעכ"ת כי כתבתי אגרת לידירי הקצין
הנעלה כ"ה פענדר יצ"ו להעלות על שלחן גבוה זכר טוב בני הרב דק"ק מיזלוב²
יע"א, אמת הרבר, יען ידעתי ומכירו אני, הוא אוהב ללומדי תורה, אמרתי כי כן
אשאלה ממנו עצה אם לכתוב להאלופי הקהל משם על אודות בני או לא. ועודנה
תשובתו מעל, והוא לו לחכמה כי עדיין לא הגיע החפץ. ואשר אמרו המתלוננים
כי כתבתי גם להקצין ר' שמשון ואחוזת מרעיו, להד"ם. גם אשר אמרו כי כתבתי
למעלת הרב הגאון נר"ו, אליו ידוע כי כחשו. ולמה זה אינע לכתוב למעלתו,
ידעתי כי גם מבלעדי מבוקשי שוקד כ"ת לטוב, ואם חלילה אין בידו טובו, למה
זה אינעוהו לריק.

ואולם בדבר אשר רבים נטו אחורי האדי התו' ר' ליב שוואב³, אודיע
למעכ"ת כי אני לא הורשתי להורות ולא מנתי להיות לראש בנעוויש, אם
אמנם גם לא מנעתי ולא מחיתי ביד בוחריו, וכאשר שאלו אנשי ק"ק גורעוויש
ממנו אודותיו, לא השבתי מענה, גם הקצין ר"ז רה"ק דרש דרש דרש ממני
פא"פ, ואמרתי מפי לא יצא דבר לאהוב ולקרב, או לרחק. וכי ישאל איש, הרי
השתיקה לאיש כמוני יש לו תורת הוראה, יש להשיב חורפי דבר, כי יש שתיקה
שאינה כהוראה, רק מפני שלא חשתי לרבר הנעשה שלא בעצתי ולא מדעתי.
והנה אשא עיני למרום, קרנו ורגלו בכבוד ירום, לרומם ולפאר בית אלקינו
בית מקדש ומעון חכמים צדיקים ההולכים בתורת ד'. יהי נועמו עמו, דבר יום
ביומו, ולמרבית הימים יחזו עיניו צאצאיו לפניו ישרים ולומדי תורה לשמה, כחפץ
ידידו הרש"ת,

הק' מרדכי בנעט

-
- (1) ראה אודותו בכר"ש שנה ד' קונט' ו' עמוד נ"ז. — הכת"י נמצא בספריית הרב
פערלבערגער בלונדון, ונמסר לנו בהשתרלות ר' משה לייב ווייזער נ"י ותשח"ח להם.
 - (2) הוא בנו השני הגאון מוה"ר ישעי' בנעט זצ"ל שימש כרבנות בק"ק נאחוד,
מיזלוב, ואח"כ בק"ק קאלוב. נלב"ע כיום י"ט כסליו שנת תרכ"ו לפ"ק. ומנ"כ בעיר
קאלוב.
 - (3) נתקבל אח"כ לרב בכוראפעסט, ובשעה שעמדו הוראים על נפשם נגר כת
המתחרשים, פנה להם עורף.

ברין שבועה בכתב

מהרב הגאון מוה"ר חיים געלערנטער ז"ל אבד"ק קוטב¹

ב"ה. ועש"ק כ"ב סיון בעת"ר לפ"ק פ"ק קוטב.

שלום אשיב להרב הגדול החריף ובקי מאד נעלה כו' מו"ה נחום שמרי' שעכטער האבד"ק דארבאן נ"י.

מכתבו היקר השגתי, ואבקש סליחתו על מה שלא השכתי להדרכת"ה עד עתה, כי טרדות רבות גדולות ועצומות סביב שתו עלי, וגם לא הייתי בביתי כי שמתו עקבותי לעיר בעלו על החתונה של הרב הצדיק שליט"א משם, ובאתי לביתי ביום אתמול ועודני עיף ויגע כח ומצאתי מכתבים רבים בענינים נחוצים המבקשים תשובה ממני, ובכ"ז הקדמתי להשיב להדרכת"ה יען כי כתב אלי זה פעמים.

והנה כפי אשר כתב הדרכת"ה במכתבו אשר הר"ר צבי כהנא נ"י משם חתם א"ע על כתב אשר בו נאמר שהוא נשבע בשבועה דאורייתא ובח"ח [1]ובחדם חמור] ע"ד רבים ובביטול כל מודעות כו' שלא יורה שום הוראה שם, בודאי צדקו דברי הדרכת"ה, ואתפלא מאוד על הרר"צ הנ"ל מה ראה על ככה לפרוץ גדר ולחלל חומר השבועה והח"ר בעיני ההמון, ואם בארזי המורים נפל כזאת, מה יעשו איזובי ההמון, וכבר נשתכרו הרבה קולמסים בענין שבועה בכתב, וגם אנכי הארכתי הרבה בזה בימי נעורי במכתבי להרב הגאון האבד"ק האראדענקא ז"ל, וכבר נדפס בספרו אוריין תליתאי (סי' קס"ו) תשו' אלי בענין זה, וע"ש שכ' דכל המקילים בשבועה בכתב לא ראו דברי הרדב"ז (ח"א סס"י תקפ"א) שפסק להדיא דלא גרע החתימה מקיום שבועה ע"י שישביעוהו אחרים ואמר אמן, ובפרט בחרם כבר העלו דאין להקל בכתב כו' ע"ש, ונהירנא שאחר השינוי תשובתו הזאת כתבתי לו כי אתפלא ע"ז ממ"ש בעצמו בספרו דבר משה (קמא סי' פ"ז) בשם תשו' הרדב"ז (ח"ג סי' תר"ה) שהעלה להלכה דבכתב לא הוי שבועה, ואנא מוטיב לה ואנא מפרק לה בעת ההוא דשם (בסי' תר"ה) מיירי שנשבע מעצמו, ושם (בסי' תקפ"א) מיירי שאחרים השביעוהו, וחדאי נפשאי אחרי רואי במכתב הדרכת"ה שהביא כן בשם שו"ת מהרש"ם, ות"ל כי אני זכיתי בזה תחלה. אמנם מ"ש כת"ה דהיכא שהי' לזה הרהור קודם חתימתו מהני משום דהרהור כדכור דמי כמו בק"ש דכתיב ודברת בם וכמו בנזיר כו' וה"נ בשבועה

1) כתבנו אודותיו בכר"ש שנה ר' קונט' ד' עמור כ"א. (שם נדפס בטעות שנפטר בוויין בשנת תרפ"א, והנה"ח מו"ה מאיר וואונדער ג"י מירושלים, בס' מאורי גאליציע ח"א מוכיח שבשנת תרפ"ט עדיין הי' בחיים). — תשובה זו הגיע לירינו מגנוי ידירנו הרגול הרבני החסיד הנגיד המפורסם מו"ה שאול הוטטערער נ"י מאנטווערפן. הוד והדר פעלו וצדקתו עומדת לעד.

אף דכתיב לבטא בשפתים היינו משום דרבירים שבלב אינם דברים משא"כ כשכתב או חתם רמחשבתו ניכרת מתוך מעשיו מהני מתורת הרהור כדבור דמי, עכ"ר. ומשמע מדבריו שכ"כ אליבא דכ"ע, פליאה בעיני שלא העיר מדברי הנוכ"י (קמא חיו"ד סי' ס"ו) שכ' ריש לחלק בין שבועה דכתיב בה לשון ביטוי ובין עדים דכתיב בהו לשון הגדה די"ל דלשון ביטוי משמע דוקא דיבור בפה ממש, והעלה שם רזה תלוי בשני תירוצי התוס' (גיטין ע"א א'), ואח"כ כ' כיון דכתיב כשבועה לבטא בשפתים, כתיבה לאו בשפתיו הוא ע"ש, וכ"כ בנוכ"י (חו"מ סי' ל') שכ"ת בעצמו הראה מקומו במכתבו, וכן כתבו עוד הרבה אחרונים, דדוקא להסוברים דשבועה בכתב מהני הטעם משום דס"ל דהא דאמרינן בגמ' (שבועות כ"ו ע"ב) גמר בלבו צריך שיוציא בשפתיו שנאמר לבטא בשפתים לא בא אלא למעט גמר בלבו לכד משום דרבירים שבלב לא הוי דברים, אבל כשנשבע בכתב דמי לידות נדרים ושבועות, ולכן לא תקשה מה שהקשה בשב יעקב (ח"א סי' ע"ט) מש"ע יו"ד (סי' רכ"א ס"י) דהנודר שלא ידבר מותר לכתוב דאע"ג דכתיבה לאו כדיבור דמי מ"מ כיון שיש הוכחה ואומדנא לדבריו שבלב שפיר מהני, ומבואר מדבריהם דהסוברים דשבועה בכתב לא מהני ס"ל דהא דכתיב לבטא בשפתים גזה"כ היא דבעינן דוקא ביטוי בשפתים ולא בכתב, והסוברים דשבועה בכתב מהני ס"ל דלא בא הכתוב אלא למעט דלא נאמר דברים שבלב הוי דברים וכמו בנזיר דהאומר אהא הר"ז נזיר כשנזיר עובר לפניו משום דאיכא ידיים מוכיחות כמבואר בגמ' (נזיר ב' ע"ב).

ואנא זעירא אמרתי רזה תלוי בפלוגתא בגמ' (שבועות כ' א') במסרבינ בו לאכול ואמר לא אכילנא ואח"כ אמר שבועה שאוכל סובר אביי דאסור באכילה ורב אשי פליג ע"ז, ומשמע דאביי ס"ל דסני בגמ' בלבו כשאיכא אומדנא שרצה לישבע שלא יאכל, אבל רב אשי סובר דאפי' אם גמר בלבו שלא יאכל ואיכא אומדנא ע"ז, גזה"כ היא דלא מהני השבועה עד שיבטא בשפתיו, והארכתי בזה במק"א. עכ"פ מבואר מדברי הפוסקים האחרונים דדוקא להסוברים דשבועה בכתב מהני היא דאמרינן דהיכא דמחשבתו ניכרת מתוך מעשיו ואיכא אומדנא מהני, אבל להסוברים דשבועה בכתב לא מהני, אמרינן דלא מהני כשמחשבתו ניכרת מתוך מעשיו, ואפי' דאיכא אומדנא, משום דגזה"כ היא דצריך שיבטא בשפתיו, ועי' ח"ס (יו"ד סי' דכ"ז) בשם השב יעקב מזה. ובכ"ז מאן ספין ומאן רקוע להקל בשבועה בכתב נגר דעת גדולי הפוסקים גאוני האחרונים דאסרו זה, והאריכו להביא ראיות לדבריהם כאשר יראה המעיין, בתשו' מהר"ם פדאוה (סי' נ"ט), ובתשו' שבות יעקב (סי' ט'), ומהרנ"ח (ח"ב סי' נ"ח), ובתשו' חו"י (סי' קנ"ד), ותשו' ברית אברהם (סי' נ"ט), ותשו' חת"ס (חיו"ד סי' דכ"ז) ע"ש, ותשו' הרב"ז הנ"ל, ותשו' מבי"ט ומהרשד"ם שהביא כ"ת, שאסרו שבועה בכתב, ומי ירום ראש להקל כנגדם, ועכ"פ מירי ספיקא לא נפקא, וספיקא דאורייתא לחומרא.

וזה כביר כ' אלי רב א' להביא רא' דכתיבה כדיבור דמי, מגמ' (קידושין מ"ג א') האומר לשלוחו צא הרוג את הנפש שמאי הזקן אומר משום חגי הנביא

שולחיו חייב, והלא דוד לא אמר בפה להרוג את אורי' רק כתב כן בספר, דכתיב (שמואל ב', י"ב) ויכתוב בספר לאמר הבו את אורי' מול פני המלחמה וגו', הרי מוכח דכתיבה היא כדיבור, והארכתיו בזה בתשובתי, ולא באתי בזה רק לעזור, ואכמ"ל. וגם היטב אשר דיבר כת"ה במכתבו עפ"ד הש"ע והסמ"ע (חז"מ סי' מ"ה ס"ג) ע"ש. ובפרט בנ"ד שנאמר בהכתב שהוא מקבל עליו בח"ה, בזה בודאי אין להקל כמ"ש בתשו' נוב"י (סי' ס"ו) הנ"ל ע"ש, והביאו ראי' לזה מגמ' (מ"ק י"ז ב'), הגם שיש מהאחרונים שכתבו להקל בכה"ג שהכתב נכתב ע"י אחר רהוי כנשבע ע"י שליח, וכמ"ש בנוב"י (חיו"ד סי' ס"ז), אמנם בתה"ר בפסקים וכתבים (סי' רנ"ד) מבואר דמהני שבועה ע"י שליח, והביא ראי' לזה מגמ' (גימין מ"ו ב') בהא דנשבעו נשיאי העדה דהוו שלוחין של בני העיר, וכ"כ במשפטי הח"ר להרמב"ן ובס' הכלבו בשם הראב"ד ועי' בקצוה"ח (סי' קכ"ג סק"ד) ע"ש.

ואתה תחזה בשו"ת בית שלמה (תנינא סי' צ') שמקיל בזה, ובכ"ז סיים שם ראין לגבב קולות כיון שיש אומרים דשבועה בכתב מהני כו', וסיים שם לבסוף, אם הי' מקום לצרר להתיר אין מהראוי לחפש אחר היתרים בכדי שלא ינהגו קלות ראש בנדרים וחרמים ולא יהי' חילול השם בעיני החמון לאמר שהתורה מסורה בידי הרבנים לעשות בה כחפצם לצורך הנאתם ונצחונם, וכש"כ מי שרוצה להיות מורה הוראה בישראל אין לו להכניס א"ע בדרכים כאלו, וע"ש דאפי' אם מסר מודעה לא מהני אם קיבל מעות דהוי כתלו' וזבין דזבונ'י זבונא. ואקוה שהר"ר צבי הנ"ל ג"י לא יוסיף עוד לעשות כדבר שאין לו שחר, לבוא בשדה אחר, ולחלל ש"ש ברבים, שלא יאמרו שונאי דתנו אשר גם מורה הוראה בישראל יפרץ חק דת קדשנו. ובטוח אני שאם יופיע דעתו על עצתי יכיר וידע כי לטובה אייעצהו. והנני מברכהו בחיים ושלום וכל טוב, כנפשו וכנפש תדרשהו לטובה,

חיים געלערנמער אבד"ק קוטב והגליל

המחבר ס' פרי עץ חיים וס' שמחת החג וס' עונג חיים לשבת

אלון בכות

על פטירת ידידנו

הרבני החסיד הנכבד

מו"ה נחמן עדער ע"ה

המקום ינחם את כל המתאבלים עליו בתוך שאצו"י.

המערכת

בדין ברכת ברוך שפטרני שלא בפני הנער

מהרב הגאון מוה"ר משה הכהן אדימאשוק ז"ל
ראב"ד ק' העלמא⁽¹⁾

ב"ה. יום ג' בא תרצ"א העלמא.

שלום וישע רב לירידי המופלא ומופלג זית רענן השלם במעלות
ומדות שלשלת היוחסין כש"ת מו"ה ירוחם ליינער⁽²⁾ נ"י.

מכתבו השנתי, ה' לי לעונג מבשורת החיים והשלום, כה יוסיף ר' חסדו
יצליח דרכו וירומם קרנו בכבוד בהרמת קרן ישועה.

את אשר דרשת מאתי להודיע לך דעתי אודות ברכת, „אשר פטרני“ איך
שתתנהג, אחר שכבר הגיע זמן בר מצוה לבנך יקירך, בעזה"י. הנה כפי שמקור
הברכה הזאת מביא הר"מ באו"ח סי' רכ"ה ממחר"ל שמביא בשם המרדכי, וכן
נמצא במדרש פ' תולדות, וכתב הנוסחא שפטרני מעונשו של „זה“, מבואר
דתיקון הברכה ה' לברך בפני הנער, ואין קפידא לברך דוקא בשעת קריאת
התורה, רק דהמג"א שם מביא דהמנהג לברך בשעת הקריאה או בשעה שמתפלל,
שאו נודע לרבים שנעשה בר מצוה, אבל לברך שלא בפני הנער לא ראיתי ולא
מצאתי בשו"ע ובאחרונים שידברו מזה, גם לא בס' שערי אפרים, שיהי' איזו
חיוב להאב או רשות לברך ברכה זו. גם ה' צריך לשנות נוסח הברכה, כמוכן.
ומה שכ' בשם תשובת חתן סופר⁽³⁾, אין לי ספק זה, וכנראה דגם הוא מדבר
שמברך בפני הנער רק שלא בשעת קריאתו לתורה, לכן כתב לברך בשעת
בהמ"ז, היינו שהנער מברך בזימון דג"כ נודע לרבים שכבר נעשה בר מצוה,
(ולשונו במכתבך שכתבת שאינך מבין וכו'), לא אדע מה כוונתך, כי הוא מגומגם
קצת). אבל לברך שלא בפני הנער לא מצאתי גילוי לדיון זה. אמנם מפני שסוגיין
דעלמא לברך בלי שם ומלכות, כהכרעת רבינו הרמ"א בר"מ ובשו"ע, אין
נפקותא כ"כ, ובדואר רשות לברך באופן זה, שאין חשש ברכה לבטלה, ה' נראה
לי, כאשר תקבל מכתב מבנך אי"ה שכבר עלה לתורה ונעשה בר מצוה, תקרא
את המכתב לפני איזו אנשים ממכירך ומיודעך, ואז תברך ברכה זו לפניהם,
שכבר נודע להם שנעשה בנך בר מצוה, והברכה תהי' בנוסח זה, ברוך שפטרני
מעונשו של בני יוסף. ותהלל ותודה לר' שהגיעך לזה.

(1) הג"ר משה הכהן כמו"ה חיים צבי הכהן אדימאשוק ה' מתחלה אב"ד בק"ק
קרליווע ואח"כ נתקבל לראב"ד ק' העלמא. נרפס ממנו חירו"ת בספר גן רוה על הפרמ"ג
הל' שבת (לכנו הרה"ג מו"ה יהורא ליבוש אדימאשוק) בסוף סי' רמ"ה. — נלב"ע בשנת
ת"ש ונקבר בעלמא.

(2) כתבנו אודותיו בכר"ש שנה ג' קונס' ו' עמוד כ"ה. הגיע אלינו מאת בנו הרב וכו'
מוה"ר מרדכי יוסף ליינער שליט"א רב רקהל חסידו ראדוין. טוב עין הוא יבורך.

(3) היא בס' צ"ז, ונרפסה גם בראש ספרו חתן סופר על הגש"פ.

יותר אין בידי לכתוב לך, והנני מברך אותך שתזכה לגדל את הנער המדובר ולכל בניך לתורה ולחופה ולמע"ט, ותרזה עונג ונחת מהם, בנך יצלה בלימודו לעלות במעלת החכמה והאוישר, ואתה תעלה ותרכב על במתי צלחה כרצונך ורצון ידיך דו"ש באהבה,

משה הכהן אדימאשוק ראב"ד דפה

מצב בריאותי כנהוג וכידוע לך, תודה לר' בעד זה, כן כל ב"ב ת"ל בחיו"ש.

ביאור

בדברי הרמב"ן ובעה"מ ז"ל באשתפוך חמימי

בן ציון כלום

הרב"ן כ"ק מרן ארמו"ר שליט"א
ור"מ במתיבתא עץ חיים רבאנוב
ברוקלין, ניו יארק

בר"ן שבת פרק ר"א מילה הביא מחלוקת הרמב"ן ובעה"מ באשתפוך חמימי ז"ל, והיבא דאיכא חמימי לרחוץ קודם המילה ואשתפוך הנך רלאחר מילה בכה"ג הוא דאיכא למידק אי אמרינן תדחה מילה כיון שאם נימול נצטרך אח"כ לחלל שבת במכשירין (היינו להחם חמין לרחצו אחר המילה דבימי הגמ' ה' סכנה בלא"ה) או דלמא השתא מיהת בדין מהלינן ובתר הכי פקח נפש הוא שרוחה את השבת, והרמב"ן ז"ל כתב רשרי למימחלי שאין למצוה אלא שעתה ואין דוחין את המילה מפני שנצטרך אח"כ לדחות את השבת דבתר הכי פקח נפש הוא דרחי ל' ולא מכשירי מילה ומתניתן דיקא לה הכי (אעתיק לשון המשנה בשבת קל"ג ע"א אם לא שחק הכמון מערב שבת לועס בשיניו ונותן ואין עושין לה חלוק לכתחילה אבל כורך עלי' סמרטוט אם לא התקין מע"ש [היינו ששכח להביא החלוק או הסמרטוט למקום המילה] כורך על אצבעו ומביא ואפילו מחצר אחרת [היינו חצר שלא עירב עם זו] עכ"ל המשנה), דקתני לא שחק כמון מע"ש לועס בשיניו ונותן ולא קתני בשאין לו כמון בביתו או שא"א ללעוס בשיניו דתדחה דמרקתני תקנתא ולא קתני דחי' ש"מ כדאמרן ועוד דכורך על אצבעו ומביא מחצר אחרת בשלא נשתתפו איסורא דרבנן מיהא איכא ואם איתא דמכשירין לאחר המילה כמקמי מילה תדחה מילה שהרי העמידו דבריהם במקום כרת אלא ש"מ שאין סכנה שלאחר מילה דוחין את המילה אלא שמל ואח"כ מחלל לצורך הסכנה עכ"ל, (היינו שהרמב"ן ז"ל פירש המשנה הנ"ל בעומד עתה לפני המילה והתירו לו למול וללעוס הכמון בשיניו דרך שינוי ומרלא קתני שבאם א"א לו הלעיסה לא ימול כלל ש"מ דבאמת בכל אופן מותר המילה כיון שאח"כ הפ"ג הוא הרוחה ולא המילה רק רלכתחילה ילעוס דרך שינוי, ואח"כ כתב

הרמב"ן עוד ראי' שני' דאם נאמר ראסור למול מפני שצריך עכשיו לחשוב על החילול של אח"כ ולפ"ז דין מכשירין שלאחר מילה כדין מכשירין שלפני המילה א"כ גם חילול איסור דרבנן שלאחר המילה תדחה המילה שהרי לפני המילה אסור מכשירין אפילו באיסור דרבנן כגון הבאת הסכין דרך כרמלית וא"כ למה התירה המשנה הבאת החלוק על אצבעו (כלאח"י) דרך חצר שאינה מעורבת לא ימול ולא נדחה השבת אפילו בשבות אלא ש"מ דלגבי מכשירין שלאחר המילה מתירין המילה וא"צ לחשוב עתה כלל על הדחי' של אח"כ, וה"ה מכשירין של איסור דאורייתא כגון באשתפוך חמימי). אח"כ הביא הר"ן דהבעה"מ והרשב"א ז"ל אוסרין המילה והביאו ראי' מפ"ק דביצה דף ב' ע"א ב"ה אומרים לא ישחוט אא"כ ה' לו דקר נעוץ מבעוד יום לצורך הכיסוי וב"ש מתירין ושיוין שאם שחט שיחפור ברקב ויכסה ואם איתא שמלין מפני שבשעת המילה אין כאן דחי' ה"נ נשחוט מפני שמחת יו"ט ואח"כ נאמר שמצות הכיסוי הוא הדוחה ולמה נאסר השחיטה לכתחילה מפני איסור החפירה של אח"כ אלא ש"מ כל שאנו יודעים בתחלת הדבר שיבא לירי איסור דוחין את המצוה ומה שהתירו לו לכרוך על אצבעו ולא רחו את המילה איכא למימר דאי אתיידע לו מקמי מילה (שארין לו החלוק) אה"נ שלא ימול ומתניתן דלא ידעי עד לאחר המילה עכ"ל.

והנה בתוספות רעק"א על המשנה הנ"ל (אות קנ"ט) הקשה בדברי הרמב"ן בראייתו השני' דנקט ההוכחה מדרשין למול אף שיודע שיהי' צריך להביא החלוק כלאח"י ואמאי הניח מלהביא ראי' מלועס בשיניו (דין הקדום במשנה) דמתירין המילה אף שיודע שיצטרך לחלל השבת בסחינה כלאחר יד דכיון דראייתו הראשונה הוא מדין לועס למה אח"כ הניח הרישא ונקט ההוכחה מסיפא. ונ"ל לתרץ דהנה בסברת הרמב"ן ז"ל שהתיר להביא א"ע במצב של דחיית איסור ואפילו של דאורייתא צ"ע שהרי במקום שהתורה התירה דחיית איסור כגון עשה רוחה לא תעשה מצינו בש"ס דבאפשר לקיים שניהם אסור מדאורייתא הדחי' א"כ לכאור' הכא אף שבאמת פקוח נפש דוחה את האיסורין אבל מ"מ מסתבר שאסור (אפילו מה"ת) להביא א"ע לידי מצב של פקוח נפש לדחות איסורי דאורייתא, וא"כ הכא כיון שמצות מילה אינה דוחה רק מילה ופריעה אבל לא המכשירין ומצד מצות מילה ה' אסור למול ולחלל השבת במכשירין רק הפקוח נפש הוא הדוחה א"כ האיד התיר להביא את עצמו במצב כזה דהיינו לעשות המילה ועי"ז יהי' פ"נ ויצטרך לחלל, לא ימול ולא יחלל. וראיתי בקובץ הערות יבמות סי' כ"ג שהקשה כן, וכתב לתרץ דברי הרמב"ן עפ"י דברי המהר"ם מרוטנבורג הובא ברא"ש ז"ל יומא פ"ח סי' י"ד בשאלה דחולה שיש בו סכנה אם לא יאכל בשר ויש לנו נבילה ואין לנו שחוטת דק שנשחוט בשבת אם נותנים לו הנבילה ויעבור דק בלאו דנבילה או שנשחוט בשבת אף שהוא איסור סקילה וכתב כיון שהתירה התורה פקוח נפש הוה כל מלאכה שעושה בשבת בשביל החולה כאלו עשאה בחול עכ"ל. והאחרונים ביארו דבריו דס"ל למהר"ם מרוטנבורג ז"ל דאיסור שבת, הותרה"מ מפני פ"נ ולא דחוי' הוא כיון שבשבת יש לנו פסוק ושמרו בנ"י את השבת לעשות את השבת מוטב

שיחלל שבת אחר כרי שישמור שבתות הרבה חוץ מהפסוק שיש בכה"ת וחי בהם ולא שימות בהם, וא"כ איסור שבת, "הותרה" מפני פ"נ אבל שאר איסורי תורה אינם רק, "רחוים" אצל פ"נ וא"כ שוחטים לו בשבת אף שהוא איסור סקילה משנאכילהו איסור נבילה (וע"ש בקרבן נתנאל אות ב' בשם שו"ת הרשב"א סי' תרפ"ט), ולפ"ז י"ל דגם הרמב"ן ז"ל ס"ל דשבת הותרה אצל פ"נ ושפיר מותר לו להביא א"ע במצב של פקוח נפש כיון שאח"כ הוא היתר גמור ולא רחוי' וכמבואר בתוס' מנחות דף מ' ע"א ד"ה כיון שאם נאמר כלאים בציצית הותרה ולא רחוי' מותר ללבוש בגד כלאים בציצית אף באפשר לקיים שניהם וכמו למ"ד טומאה הותרה בצבור דמותר להקריב בכהנים טמאים אף שיש מיעוט טהורים באותו משמר, עכ"ד בתוס' ביאור.

ולדבריו רברי הרמב"ן ז"ל הם דק באיסורי שבת אבל לגבי שאר איסורים אסור מה"ת להביא א"ע במצב של פ"נ לדחות האיסור וגם באיסורי שבת דהותרו מפני פ"נ מותר לכא' אף שלא במקום מצוה להביא א"ע במצב של פ"נ. עש"ה. ולדעתי דבריו צ"ע דלפ"ז מאי הקשה עליו הרשב"א מממרא ביצה דלמה לא נשחוט מפני שמחת יו"ט אף דאין לו דקר נעוץ ואח"כ ידחה מצות כיסוי איסור חפירה, כיון שהרמב"ן ז"ל לא התיר רק באיסור שבת במקום פ"נ דהותרה אבל לא במצות כיסוי שהוא רק, "רוחה" איסור חפירה כמו בכ"מ עדל"ת שהוא רק רחוי'. אשר ע"כ נ"ל דבאמת ס"ל להרמב"ן ז"ל כדעת דוב ראשונים וכן הוא להלכה דכל האיסורים ושבת בכלל הם רק רחויים לגבי פ"נ והא דמותר למול אף שיודע שידחה איסור דאורייתא להחם החמין י"ל דס"ל דכיון דעתה יש לו חיוב מצות וביום השמיני ימול מסתבר שעתה יעשה החיוב שלו וא"צ לחשוב על הדחי' של אח"כ כיון שיש לו חיוב מצוה והבעה"מ והרשב"א ז"ל ס"ל דאעפ"י שעושה עתה מצוה חייב לחשוב על הדחי' של אח"כ ולדבריו אפילו לדעת הרמב"ן אם עושה רק דבר רשות (ולא מצוה) י"ל שאסור מה"ת להביא א"ע במצב פ"נ לדחות איסורין ואפילו איסורי שבת כיון שהוא רק רחוי', ולפ"ז מיושב שפיר הן קושית הרשב"א ז"ל, והן דקדוק לשונו שכתב נשחוט מפני, "שמחת יו"ט" שזה עיקר קושייתו לדברי הרמב"ן ז"ל שמתיר מפני שעתה עושה מצוה א"צ לחשוב על הדחי' של אח"כ א"כ ה"נ יתירו לו השחיטה לכתחילה מפני מצות שמחת יו"ט ואח"כ יחפור בדקר. וע"ע בד"ן ז"ל שם שתירץ קושית הרשב"א ז"ל דהרמב"ן לא התיר רק במילה שהוא מצוה קבועה על אותה יום דייקא אבל לא התם כיון שאינה קבועה (כוונתו דמצות שמחת יו"ט הוא רק האכילה והשחיטה הי' לו אפשרות לעשות מאתמול), מבואר ג"כ בדברינו דרק המצוה הוא המתנת הרחי' ולפיכך התם דאינה קבועה אסור, וע"ע במנ"ח מצוה ה', שמשמע כדברינו. אך דלפ"ז קשה האידך מותר להפליג בספינה ביום א' ב' וג' אפילו לדבר הרשות וכמבואר בגמ' ושו"ע סי' רמ"ח ס"א וב' והא הטעם דאסור להפליג לפני השבת ביום ד' ה' ו' כתבו כמה ראשונים הוא משום שהדרכים בחזקת סכנה ויצטרכו לחלל שבת וא"כ האידך מותר ביום א' ב' וג' אפילו לדבר הרשות הא מביא א"ע לידי דחיית איסורין (בשלמא לדעת הקובץ הערות דס"ל בין לשיטת

הרמב"ן ובין לשיטת הבעה"מ ראיסור שבת הוה הותרה במקום פ"נ כתבתי לעיל לדירי' באמת מותר מה"ת לכו"ע לעשות אף דבר הרשות אף שעו"ז יבא למצב של פ"נ ויבא לדחיית איסורין ואף הבעה"מ שאוסר באשתפוך חמימי היינו רק מררבנן וי"ל שגזרו דוקא אם יעשה המעשה בשבת עצמה או מלפני השבת ביום ד' ה' ו' אבל להפליג בספינה ביום א' ב' וג' לא אסרו רבנן אבל לדירי' דלדבר הרשות אסור לכו"ע ואפילו מה"ת, קשה דלא מסתבר כלל לחלק כזה בדיני דאורייתא).

ויש ליישב זה לפי מה שראיתי בהגהות חכמת שלמה בשו"ע שם סעיף ד' שהק' על הא דמבואר בגמ' ובשו"ע דלדבר מצוה מותר להפליג אפילו ביום ו' דלכאור' לשיטת האוסרין המילה באשתפוך חמימי אף שהוא מצוה מפני הדחי' של אח"כ ולמה מותר כאן לדבר מצוה. וכתב לתרץ רהתם במילה החילול הוא ודאי שיצטרך אח"כ להחם המים משא"כ בספינה הוה רק ספק פ"נ שהרי פוסק עמו לשבות עש"ה, ולרבריו מיושב ג"כ למה מותר ביום א' ב' וג' אפילו לדבר רשות כיון שאינו מבורר לפנינו הדחי', וי"ל דרוב פעמים לא יצטרכו החילול כלל ומה"ת מותר בכל אופן ורק דרבנן גזרו כזה וי"ל שפיר דלא גזרו רק לפני השבת ולא ביום א' ב' וג'. אך מה שקשה ע"ז הוא מדברי המחבר שם ס"ד שכתב וי"ל, היוצאים בשיירא במדבר והכל יודעים שהם צריכים לחלל השבת כי מפני הסכנה לא יוכלו לעכב במדבר בשבת לבדם, ג' ימים קודם שבת אסורים לצאת וביום א', ב', וג' מותר לצאת ואם אח"כ יארע סכנה ויצטרך לחלל שבת מפני פ"נ מותר ואין כאן חילול עכ"ל, ומקורו מתשובת הריב"ש שלמד כן מדרין ספינה, הרי שהתיר המחבר אף שיודע בודאי שיבא לירי חילול שבת, אך באמת המג"א שם ס"ק י"ד הביא שבתשובת מהריב"ל ותשובות הרדב"ז אוסרים אם החילול ודאי ועיינתי בתשובת רדב"ז וראיתי באמת שזה עיקר קושייתו על הריב"ש דהאיך מותר לו להכניס א"ע במצב כזה לדחות איסורי דאורייתא בודאי והיינו שגם הוא למד רהיתר דין הפלגה דספינה הוא רק מפני שאין החילול ברור. ולדברי הריב"ש צ"ל דהוא ס"ל דאיסורי שבת באמת הותרו לגבי פ"נ וכשיטת הר"ם מרוטנבורג הנ"ל ולפיכך מותר לצאת בשיירא אף שיודע בודאי שיצטרך לחלל, ואף להבעה"מ שאוסר המילה היינו רק מדרבנן לפי שמביא את עצמו לירי פ"נ ע"י מעשה בשבת עצמה, ולצאת בשיירא אסור דוקא לפני השבת אבל בא' ב' וג' מותר לכו"ע וכדברי הקובץ הערות הנ"ל, אבל להלכה דעת הבי"י בס' שכ"ח והמג"א שם ס"ק ט' וכל הפוסקים אחריהם דאיסורי שבת רק דחיים הן אצל פ"נ ולפיכך אסור לצאת בשיירא מה"ת אם יודע בודאי שיבא לירי חילול וכדברי תשובת מהריב"ל והרדב"ז הנ"ל.

ועתה נחזור ליישב קושיית הגרעק"א ז"ל בדברי הרמב"ן, דהנה זה נראה ברור דמה שמבואר בגמ' ובפוסקים דמותר לחלל שבת בשבותין בשביל חולה שאין בו סכנה וכ"ש לחולה שיש בו סכנה, היא כגדר הותרה, שבשעה שגזרו על השבותין לא גזרו דיניהם על החולה ואינו מטעם דחוי', ולפ"ז מה דמבואר במשנה דבשכח לשחוק הכמון מע"ש שילעוס בשינוי כלאחר יד ומבואר ברש"י

וברע"ב ז"ל שהוא לצורך רפואה להעמיד הרם כיון שעושהו דרך שבות כלאח"י עושה היתר גמור, אך דין השני שבמשנה בשכח להביא החלוק למקום המילה ומבואר ברש"י וברע"ב שאינו לצורך רפואה רק כדי שלא יחזור העור לכסות את הגיד מסתבר שהוא רק מטעם דחוי, רבשלמא איסור דרבנן לצורך רפואה כיון דשכיחי חולה שאין בו סכנה בכל יום מסתבר שבשעה שתקנו השבותין לא גזרו לצורך רפואה כלל, אך להביא חלוק, "לצורך המילה" כלאח"י דלא שכיחי כלל שישכח להביאו מע"ש, מסתמא לא התנו בשעת גזירת השבותין שבאופן כזה לא גזרו, ובדאי לכתחילה צריך להביאו מקודם שבת, רק שבאם שכח התירו לו, והוה רק מדין דחוי.

ולפ"ז מיושב דברי הרמב"ן ז"ל שלא הביא הראי' רק מסיפא דמתני' (היינו מדין חלוק) רמרישא דהתירו המילה אף שיורע שאח"כ יצטרך ללעוס הכמון ולא אמרינן תרחה המילה אין ראי' לדינו באשתפוך חמימי ד"ל דדוקא הלעיסה כיון שהוא איסור דרבנן לצורך רפואה ומותר מדין הותרה כדלעיל שפיר מלין וא"צ לחשוב על הרחי' של הלעיסה כיון שהוא מדין הותרה לצורך רפואה וכמו שהובא לעיל בשם הקובץ הערות לשיטתו בדברי הרמב"ן דאפי' איסורא דאורייתא הותרו לחולה שמותר להביא עצמו לירי מצב של פ"ג, אבל לדברינו דאיסורא דאורייתא הוי רק דחויי' אצל פ"ג, שפיר י"ל דאיסור למול אם נשתפך החמימי כיון שביא לירי דחיית איסור, ולפיכך מביא ראי' מהבאת החלוק כלאח"י שאינו לצורך רפואה רק לצורך המילה כדי שלא יחזור העור והוה רק מדין דחוי' ואעפ"כ מותר המילה ולא אמרינן תרחה המילה מפני השבות של הבאת החלוק, ומוכח מזה דשבותין שאחר המילה קיל מקמי מילה שהרי מקמי המילה אוסרין אף הבאת הסכין דרך כרמלית ודוחין המילה וכאן מתירין המילה וע"כ מטעם כיון שעתה עושה מצוה א"צ לחשוב על הרחי' של אח"כ א"כ מסתבר שגם לרדות איסור דאורייתא כגון באשתפוך חמימי מותר המילה כיון שעתה עושה מצוה וא"צ לחשוב על הרחי' של אח"כ ודו"ק.

דרך אנב יש ליישב עוד קושיא של הגרעק"א ז"ל שם, שהק' רלמה מבואר במשנה דהחלוק מביאו על אצבעו ואפילו מחצר אחרת (היינו שלא עירבו ביחד) ומשמע דלהביאו דרך רה"ר על אצבעו אסור אף רה"ה כלאח"י וכן מבואר להלכה במג"א ס' של"א ס"ק ה', ולמה בלעיסה בשיניו רה"ה שחינה כלאח"י שרי ומ"ש הוצאה לרה"ר כלאח"י דאסור עכ"ל. אך לפי המבואר ברש"י וברע"ב ז"ל מיושב שפיר, דהתם לצורך רפואה מתירין חר דרבנן (היינו הלעיסה בשיניו) כמו בכל חולה דמתירין השבותין, אך הבאת החלוק שהוא רק לצורך המילה ואין בו היתר של חולה או של פ"ג התירו לו רק תרי דרבנן היינו על אצבעו (כלאח"י) ורק דרך חצר שאינה מעורבת ולא דרך רה"ר, כנ"ל פשוט.

דיני מים אחרונים

אפרים גרינבלאט

מח"ס שו"ת רבבות אפרים ג"ח
מעמפים, טענעסי

בסימן קפ"א כ' המחבר בס"ד אי"צ ליטול אלא עד פרק שני של אצבעות, ובמ"ב כ' בסק"י שלמעלה משני פרקי אצבעותיו אין מגיע לכלוך המאכל (ומן אצבע האגורל צריך לטול פרק הראשון) ואם הי' המאכל מגיע מכאן ואילך צריך רחיצה גם למעלה (א"ר בשם כל בו ועי' ביה"ל) ורע עלי המעשה אשר ראיתי שיש אנשים אשר המה זחורים בנטילת מים אחרונים אבל אינם יוצאים ידי חובת הדין כלל וכלל דאינם נותנים כ"א טיפים מים על ראשי האצבעות עד אשר אפילו עד סוף פרק הראשון אינה מגעת ולפעמים יוצאים בנגיעה בעלמא במים וידיהם נשארים מטונפות מזוהמת המאכל כבראשונה, ובאמת מן הדין צריך לרחוץ לפחות עד סוף שני פרקי אצבעותיו עכ"ל. ובמאמר מרדכי סק"ד כ' מבואר בב"י משום דלמעלה מזה אינו מגיע שם לכלוך ונראה ברור דאם רואה שם לכלוך רצריך לרחצו וכ"כ הרב א"ר ופשוט עכ"ל, והוא כמ"ש המ"ס המ"ב בשם א"ר, ובא"ר הוא בסק"ה בשם הכל בו, אבל בשלחן ארבע לרבנו בחיי בשער הראשון כ' מים ראשונים עד הפרק והוא המקום שחיד כלה שהיר וקנה הזרוע מחוברין שם, אחרונים א"צ אלא עד פיסת היר במקום שהאצבעות כלין, וי"א שזהו שיעור למים ראשונים מקום שהאצבעות כלין, ושיעור הפרק למים אחרונים פיצול אמצעי שבאצבעות עכ"ל, וא"כ יש שיטה על יותר מב' פרקי האצבעות, (ובענין מים אחרונים עיין מ"ש המהר"ל בנתיבות עולם נתיב העבודה סימן י"ח). וגם הב"י הביא דעת השלחן ארבע, ועיין בכף החיים שם סק"ז מ"ש בזה בשם אחרונים דמשמע כהשו"ע עד פרק ב' מאצבעותיו. ועוד כתב בכף החיים בסק"ו וז"ל, יזהר שיהיו מים אחרונים מעט ולא ירבה כי המה חלק הסט"א ואם יריו מזוהמות הרבה מן התבשיל וכן פיו ושפמו שצריך להם מים הרבה ברחיצתם טוב שירחצם קודם נטילת מים אחרונים אדעתא לאכול עוד אח"כ ויהיו אלה כמו מים אמצעים ויאכל פת ואז יטול מעט מים אחרונים ויברך והביאו מבין איש חי פ' שלח אות ט', והוא שם בשנה ראשונה, ובסק"ח ולא ס"ט, ובאות י"ג כתב שם שיטול עד פרק השלישי וראש פרק השלישי ובאות ו' כ' דיחבר ר' האצבעות לבד והאגורל לבד וישפיל אצבעותיו כלפי מטה, ובאות ז' כ' אם אין לו שהות לומר ר"ת אז יאמר, מים אחרונים חובה, ויוצא בזה, ובאות ט' כ' שיואמר זה חלק אדם רשע מאלקים ויכון אדם רשע ר"ת אחר, דהוא הסט"א ויאמר בלחש והמבין יבין עכ"ל. ועיין בערוך השולחן סק"ח שכ' ורע שראיתי שיש מקפירין שלא יהא רביעית במים אחרונים רק פחות מרביעית רווקא ולא מצאתי זה בשום מקום וכמה מגדולי הרור שלא נהגו כן ונוטלים מרביעיים ויותר מרביעית (ושמעתי איזה

טעם בזה ולא נתקבל אצלי עכ"ל). ועי' קיצוש"ע סי' מ"ד ס"א ובהוצאה של הרב דוד דלכצקי שליט"א באות ב' כ' ולכתחילה כשיש לו מים טוב לנהוג ע"ד סוף האצבעות. ועיי"ש בביאור לקט בני איש באות א' ובאות ב'. ומה שכתבנו לעיל עיין במ"ב סקי"ט שהביא מה שכתבנו והביא מהגר"א ממעשה רב שלקח רביעית ועיין בזה.

ועיין בס' יד אליהו פסקים סי' י"ז אות ו' וז"ל, נ"ל דאסור ליטול מים אחרונים ע"ג רצפה דרוקא קנסא דלא בטלינהו לארעא כארעא סמיכתא דמי ונס מוכח זה מרלא קאמר א"ב רצפה, ורוחק לומר דאשמעינן רבותיה דאפי' קנסא חשוב להפסיק בין הקרקע, ובמג"א כ' להיפוך, מיהו אין נפקותא כלל דהא באם יש כלי ודאי שצריך כלי שצריך לחוש לל"ק דחמירא סכנתא עכ"ל. ועיי"ש בשער הציון סקי"ז שכ' ולפ"ז אין להקל לשפכם ע"ג רצפה, ולענ"ד גם להחניוך גופא צ"ע דאפשר דרצפה חשוב כקרקע, ומה שכ' קנסא וכל דבר שחוצץ היינו נמי דומיא דקנסא שאינו מחובר עכ"ל, וצ"ע בזה לפי היר אליהו, ועיין בזה. ועי' בראב"ד בהנמ"י הובא בתמים דעים סי' ס"ו וז"ל מ"א א"צ אלא עד הפרק האמצעי ודיו שאין המאכל מגיע מכאן ואילך ואם הגיע צריך רחיצה וכן הביא הכל בו כהל' נט"י. ועיין באורח נאמן סקי"ב י"ג, ובשערים המצוינים בהלכה שם על הקיצשו"ע אות א' ועיין ברעת תורה סימן זה שכ' עי' רש"י יומא פ"ג ע"ב ד"ה מים אחרונים שדרך הנוטלים לקנח שפמם בידים טופחות, ולא נזכר בפוסקים עכ"ל, ועי' בדי השולחן שעל קצות השולחן סי' מ"ג אות י' שהביא שטוב להסיר הכלי עם המים האחרונים מהשולחן בשעת ברהמ"ז וכן נוהגין עכ"ל, אבל ראיתי ריש שמכסין את המים, ומסתמא מועיל. עוד כ' שם בדין דאין נוטלין במים חמין לדין דנוטלים אפי' לא היו ידיו מזוהמות מהמאכל ויש לו רק מים חמין אם יכול להשתמש בהם עיי"ש באות י"א, ועי' בזה. ועיין בשלמת חיים ח"ד סי' ג' דנשאל וז"ל, לדין בענין מים אחרונים לנשים, דלכאורה בין לטעם והייתם קרושים אלו מים אחרונים ברכות נ"ג ע"ב, ובין לטעם מפני מלח סדומית חולין ק"ה ע"ב, שווה אשה לאיש, והשיב כבר פשט לעצמו ונכון ואין ספק עכ"ל, וא"כ גם נשים חייבות לפי"ז במים אחרונים. ועיין באוצר החיים סי' ק"ז שכ' לא הרשה ליטול הידים למים אחרונים מכוס של כסף, ובוילקט יוסף הביא מטעמי המנהגים שלא ליטול מים אחרונים בכוס שעושין בו קידוש או שמברכין בו ברהמ"ז, עיי"ש בוילקט יוסף.

בענין ביטול בשבת

נסים שלום בן-עמר

תלמיד במתיבתא עץ חיים דבאבוב
ברוקלין, ניו יארק

במסכת שבת דף מ"ב ע"א בתוס' ד"ה נותן ארם חמין לתוך צונן, הקשו על פי' רש"י שכתב דהאיסור בכרייתא ליתן צונן בתוך חמין הוא מפני תתאה גבר דא"כ הוה ראייה בפירוש למאן דאמר תתאה גבר וקשה למ"ד במסכת פסחים דף ע"ו. דאמרינן עילאה גבר, ועוד דלמאן דאמר תתאה גבר נמי קשה הא מבשל כרי קליפה עכ"פ היכא דנותן חמין לתוך צונן דאמרינן עד דמיקר ליה בלע וכאן לא אסרינן (ואף שכתבו תוס' במסכת פסחים דף ע"ו. דבלח בלח לא אמדינן כדי קליפה, היינו לענין ביטול דלא מצרכינן ס' כנגדו לגבי איסור והיתר, אבל לגבי ביטול נתבשל כרי קליפה) עכ"ק.

וכרי לתרץ קושית התוספות נקדים מה שכתב המגן אברהם בסימן שי"ח ס"ק ל"ה וזה לשונו, ונ"ל דאסור ליתן חתיכת בשר רותח לתוך רוטב צונן [ד"ל אפילו היכא דאיכא צונן מרובים כמו שכתב לגבי מתערבין חמים עם צונן בתחילת הס"ק] רכיון שאינו מתערב מבשל כדי קליפה עכ"ל. ובחוות דעת ביורה דעה סימן צ"א סק"ה בביאורים כתב על דברי המג"א שהוא דבר תמוה, דהא מותר ליתן למיחם רותח דהוא כלי ראשון (דחמור יותר מבשר רותח דרק נרמה לכלי ראשון כמ"ש מהרש"ל) הרבה צונן כדי להפשיר אותם, והטעם רכיון שהמים הוי דבר המתערב א"א שיהיו מקצתן מבושל וכל זמן שאין הירד סולדת בו בכולן לא הוי ביטול כלל, ומה"ת יהיה בשר רותח גרע ממיחם, וכתב החו"ד שאפשר לחלק רבשבת התורה אסרה מלאכת מחשבת, וכיון שנבלע בתוך המיחם ונתבשל אינו נהנה מהן [ומה שכתב החו"ד שהמים נבלע בתוך המיחם לאו דוקא אליבא דרב אדא בר מתנה דאוקי מתניתין שפנה ממנו מים אלא גם אליבא דאביי שסובר דמשנתינו איירי שנתן צונן לתוך המים חמים ג"כ אינו נתכוין לבשל הצונן] ולאו מלאכת מחשבת דמחייב עליו משא"כ הרוטב שנבלע בתוך הבשר ונתבשל, שם נהנה ממנו ומש"ה אסור, עכת"ד.

ולפי דבריו אפשר לתרץ קו' התוס' על פי' רש"י שכתב הטעם דנאסר חמים לתוך צונן משום דתתאה גבר ואפילו הכי היכא דנותן חמים לתוך צונן לא נאסר משום רמבשל כדי קליפה, רכיון דלגבי שבת תלוי הביטול במלאכת מחשבת כמו שכתב החו"ד, ולכן היכא דנותן חמין לתוך צונן אין כוונתו לבשל הצונן אלא כדי שיתחמם קצת, לפיכך לא נאסרו משום כדי קליפה, דסוף סוף נתערב הקליפה במים ואינו נהנה ממה שנתבשל כדי קליפה, ודומה למים במיחם.

ואפשר לומר עוד, שמכאן יהי' ראייה לשיטת הערוך (הובא בפרק הבונה דף ק"ג. בתוס' ד"ה לא צריכא) רכל פסיק דישא דלא ניחא ליה מותר לכתחלה, שהרי

כאן מתירין לכתחלה במשנתנו להניח צונן מרובים בתוך המיחם אע"ג רמבשל כרי קליפה כיון ראינו נהנה מאותו בישול וכמ"ש החו"ר, הרי מבואר כשיטת הערוך שמותר לכתחלה כל פסיק רישא רלא ניחא ליה. אלא רלפי שיטת התוס' החולקים על שיטת הערוך שם וסוברים שכל פסיק רישא רלא ניחא ליה נשאר איסור דרבנן, צריכין לתרץ כרי שלא יקשה מכאן על סברת התוספת, דלכאורה קשה על תוס' דס"ל דמותר מן התורה ואיסור רק מדרבנן, ע"כ מורים לשיטת הערוך דהך רלא ניחא ל' מסלק האיסור תורה, וא"כ אמאי אסור מדרבנן, מ"ש מכל דבר שאינו מתכוין דלאו פסיק ריש' דמותר, ולא גזרינן אטו מכוי, או אטו דבר שאינו מתכוין דהוי פסיק ריש' דניחא ל' דחייב מן התורה, ועכצ"ל דיש חילוק בדבר, רבפסיק ריש' רלא ניחא ל' חיישינן שיעשה באופן דניחא ל' ואז חייב מה"ת, וזה אמרינן דוקא בפסיק רישיה דלא ניחא ליה, ששייך שיהיה ניחא ליה, כמו גבי חבית שפקקוהו בפשתן להסיר הפקק ולמשוך ממנו יין בשבת שאע"פ שא"א שלא יסחוט כשמסיר הפקק והוי פסיק רישיה כיון ראינו נהנה בסחיטה זאת שהיין נופל לארץ מותר מן התורה, אבל עכ"פ נשאר איסור דרבנן לשיטת התוס' מדשייך להיות ניחא ליה היכא שאינו נופל לארץ אלא בתוך הכלי, משא"כ גבי נותן צונן מרובים לתוך המיחם ונתבשלו המים בתוך המיחם כרי קליפה לא שייך שיהנה מאותו בישול שנתבשל בתוך המיחם בשום פעם.

ועל קושיא הראשונה שהתוס' הקשו על פי' רש"י דא"כ הוה ראייה בפירוש שפסקינן תתאה גבר יקשה למ"ד שסבר במסכת פסחים עילאה גבר, אפשר לתרץ דרש"י נקט אליבא דהלכתא שפסקינן תתאה גבר כמ"ש הטורי זהב כסימן שי"ח סס"ק י"ח על דברי הטור שנקט מעם ההיתר לערות מים חמים לצונן משום תתאה גבר, דלכאורה קשה הא ר"ת דחה מעם זה, אלא שהטור נקט אליבא דהלכתא דפסקינן תתאה גבר, ולמ"ד עילאה גבר צריך לפרש במים מרובים כמו שכתבו התוס' בתירוצם, וכמו כן אפשר לומר גם אליבא דרש"י דנקט תתאה גבר.



זמן תשלומי דמי החתימה, הוא בתחלת השנה ולא בסופה!
וכל המוסף יוסיפו לו מן השמים שמע ברכה והצלחה וכמ"ס.

עולת שבת בשבתו

לשמחת תורה

מבואר בזוה"ק רזא רד' רגלים אינהו בסוד המרכבה דאינהו מ'כאל ג' בריאל ר'פאל א'וריאל בסוד ארגמ"ן כנודע. ויבואר בזה מנהגן של ישראל לעשות רגלים בחג הזה, עם הנודע רזא רג' רגלים פסח שבועות סוכות אינון חסד גבורה תפארת ג' רגלי המרכבה, וחג הזה הוא רגל רביעי שבמרכבה ונשלם בחג הזה המרכבה באשלמותא. ובהיות שזכרנו ברזא דארבע רגלים דאינון סוד ד' רגלי המרכבה, ע"כ המנהג ברגלים, לרמוז השלמת הרגלים סוד המרכבה בחג הזה. (הרה"ק מוה"ר משה מראזוואראו זצ"ל)

י"ל לקשר סוף התורה לתחילתה, אשר עשה משה לעיני כל ישראל, בראשית ברא, דהנה איתא בגמ' (עירובין י"ג ע"ב) אמר רבי האי דמחדרנא מחבראי רחזיתי לר' מאיר מאחורי ואילו חזיתי מקמי' הוה מחדרנא מפי דכתיב והיו עיניך רואות את מוריך. הרי רראית פני ת"ח וצריך היא סגולה ללימוד התורה. וזהו, משה לעיני כל ישראל, שתועלת גדול יש במה שצורת משה נראית לעיני כל ישראל, וכן ראיית פני הצדיקים שבכל דור ודור, ע"ד אתפשטותא דמשה בכל דרא, שע"ז זוכין לחידוד התורה, וזהו בראשית ברא וכאז"ל במדרש בשביל התורה שנקראת ראשית, שהתועלת היא בשביל התורה. (כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א)

בראשית

ויתהלך חנוך את האלקים ואיננו כי לקח אותו אלקים. פי' רש"י שלקחו קודם זמנו, וקשה כיון שלקחו ה', פשיטא שאיננו. ונראה, דבאמת ה' חנוך באותו פעם ג' מאות וששים ושבעה שנים, והי' לו בן צדיק מתושלח, כידוע דנתעכב המבול באכלתו של שבעה, רק שלא הי' בגדר קרושתו עדיין, ואם הי' עדיין בחיים עשרים או שלשים שנים הי' מחנך מתושלח ער שיהי' ממש כמותו, וידוע שצריך שמת ומניח בן כמותו, הרי הוא כאלו הוא בחיים, א"כ זהו שאמר הפסוק, ויתהלך חנוך את אלקים ואיננו, שלא הניח בן כמותו, כי לקח אותו אלקים קודם זמנו, ולא הניחו בחיי עה"ז כדי לחנך מתושלח. (הנאון מוה"ר דניאל פרוסטיץ זצ"ל ראב"ד ק"ק פרעשבורג)

(1) מכת"י מעתיק א'.

(2) הועתק מעצם כתי"ק המונח באוצרו של ידידנו האברך היקר החשוב והנעלה מו"ה אברהם אהרן לעזער נ"י. יברכהו ד' בעז ותעצומות.

נח

אלה תולדות נח נח איש צדיק וגו' ויולד נח שלשה בנים את שם את חם ואת יפת, ויש להקשות אלה תולדות נח, שם, מבעי לי, גם יתורא דאת למה לי, גם ויולד נח שלשה בנים, מניינא למה לי, ופי' הענין הוא, ע"ד המדרש רבה פ' בראשית דור המבול על ידי שהיו שטופין בזמה היו מולידין נקיבות וכו'. והנה הן הן דברי הפסוק, בהקדים עוד מדרש בראשית רבה, את קין ואת הבל, מלמד שגולדו תאומים עמהם, עיין שם. והנה על פי הרברים האלה יהי' ביאור הפסוק כך, אלה תולדות נח איש צדיק, והי' המכוין ע"י התולדות של נח תראה בהכרח שהי' צדיק, דהא ויולד נח שלשה בנים וגו' והיו כולם זכרים, ואם איתא שלא הי' צדיק אלא רשע כמו בני דודו והי' גם כן שטוף בזמה ח"ו הי' לו גם כן בנות כמו בני דורו, אלא על כרחך שהי' צדיק. אך ירא הפסוק עצמו שמא יבא בעל דין ויחלוק ולומר יתורא דאת מורה שהי' נולד תאומה נקבה עם כל א' וא', ואם כן הי' לו גם כן נקיבות, ואם כן שמא רשע הי', לכן תני והדר מפרש, ויולד נח שלשה וגו', שלשה דייקא, שלא הי' לו מעולם יותר אלא שלשה בנים הללו.

(הגאון מוה"ר שבתי שעפטיל סג"ל הורוויץ זצ"ל בעל ווי העמודים³)

נוסחאות והערות ברש"י על התורה

(נלקטו מקונטרס „יוסף הלל" להר"ר מנחם בראכפעלד שליט"א)

ברכה

קאפ' ל"ג פסוק כ"א.

ויתא, גר, ראשי עם, הם היו הולכין לפני החלוצין וכו'. הנראה שרש"י מפרש ויתא מלשון אתא בוקר, ואתה מרכבות קורש. שבא גר בראש העם, והגם שלפי זה חסרה האלף קודם התי"ו כמ"ש הראב"ע, מ"מ אין הכתוב מקפיד על חסדונה כמ"ש רש"י בפסוק וימש חשך (שמות י', כ"א), וכן כתב רש"י בידמיו (י"ב, ט') התיו לאכלה, בואו. ובתיבת התיו פירש הראב"ע והרד"ק שה"א תחת אל"ף, (ישעי' כ"א י"ב). אמנם בתהלים (ס"ב, ד') בפסוק עד אנה תהותתו, הביא רש"י פירושו של מנחם שפירש תהותתו מגזרת התיו לאכלה, ויתא ראשי עם, עד אנה תאספו על איש, ע"כ. הרי שאותם שהם בלא אל"ף הם מגזירה אחרת ולא מלשון אתא, ואף שרש"י חלק עליו שם בפירוש תהותתו, אבל על ויתא והתיו שתק לו. ולפי פירוש זה שפירש ויאסוף את ראשי העם, אין לפרשו על גר, אלא שהוא לפי הר"א, ויתא, משה, ראשי עם, ומפרשו שיאסוף את ראשי העם, כמו שרדשו בספרי.

(3) הועתק מכת"ק הגאון מוה"ר יוסף דרשן מפוזנא זצ"ל בעל יסוד יוסף, וכתב ע"ז „שמעתי ממורי הרב הגדול מהר"ש אב"ד דק"ק פוזנא", והוא הגאון מוה"ר שעפטיל הלוי הורוויץ זצ"ל בעל ווי העמודים, בנו של השל"ה הק' זצ"ל.

שם.

צדקת ה' עשה, שהאמינו דבריהם וכו'. ברפוס אלקבץ גרס, שקיימו דבריהם.

בראשית

קאפ' ב' פסוק י"ב.

חדקל, שמימיו חדין וקלין. בברכות (רף נ"ט:) פירש"י חדין חריפין מיא וקלין לשקול במאזנים וטובים לשתות שאין מכבירין את הגוף. משמע שמפרשו על השותה, וכן משמע שם כגמרא דאמר רבא האי דחריפי בני מחווא משום דשתו מיא רדגלת, הרי שפירושו חדין על השותים אותם שנעשו חריפין, וכן קלין הם להשותין. אבל בנוסח רפוס אלקבץ, חדקל, חד וקל במרוצתו: ועיי"ש במהרש"א שפירש קלין שקולן נשמע כמ"ש במדרש אמרו לו לחדקל מפני מה קולך הולך וכו'. ופירושו אפשר להעמיס בנוסחה זו, שבמרוצתו משמיע קול. שוב ראיתי רפוס ישן נושן מס' ברכות ברש"י שם, שכ' וז"ל, לישנא אחרינא חדין שהוא נהר שוטף שמהלכין מימיו במהירות, וקלין שהומין מימיו בהליכתן ונותנין קול גדול. קלין, קולנין: מבואר שנוסחת האלקבץ ורברי מהרש"א הם לפי לישנא אחרינא שברש"י.

קאפ' ג' פסוק ו'.

גם, לרבות בהמה וחיה: בדפח"ר וברפוס אלקבץ הנוסחה, לרבות כל בהמה וחיה. ונוסחה זו מרוביקת דהנה בס' אמרי שפר (להרנ"ש) הקשה למה השמיט רש"י את העופות ובמדרש הוזכרו גם העופות, ותירץ דלא פסיקא לי' בעופות ע"פ מה שאמרו במדרש שם כולם שמעו לה חוץ מעוף אחד ושמו חול וכו' ע"כ, ולפ"ז התיינה להנוסחה, "כל" בהמה וחיה הוכרח להשמיט העופות דלא לכל העופות האכילה, אבל לנס"ש דלא גרסי, "כל" הדק"ל הו"ל להזכיר עופות שהרי גם לעופות האכילה.

שם פסוק ח'.

לרוח היום, לאותו רוח שהשמש באה משם [ס"א לשם, ודוק כי כן עיקר] וזו היא מערבית וכו'.

מה שכתבו שנוסחת, "לשם" היא עיקר מפני שרש"י פירש שהוא מערבית ולרוח מערבית השמש שוקעת לשם ולא שהיא באה משם. אבל הגו"א פירש בטוב מעם את הנוסחה באה משם דלא נזכר בפסוק ביאת השמש ושקיעתה, אלא הצד שהי' בו השמש, ומשם באה זהרורה לעולם, ובשעה העשירית היא רוח מערבית. וכן בדפח"ר הנוסחה הוא שהשמש באה משם. וברפוס אלקבץ הנוסחה, שהשמש באה משם וזו רוח דרומית מערבית.

נח

קאפ' ו' פסוק י"ג.

קץ כל בשר, כ"מ שאתה מוצא זנות וע"ז אנדרלמוסא באה לעולם וכו'. המאמר

הזה נאמר ונשנה כמה פעמים, במדרש רבה סוף בראשית (פ' כ"ו, ה') ובפ' אחרי (כ"ג, ט') ובמדרש תנחומא בראשית, ובירושלמי (סוטה פ"ה ה"ה) ובשום מקום לא נזכרה תיבת ע"ז. וכן בנוסחת דפה"ר ובנוסחת דפוס אלקבץ כאן, תיבת וע"ז ליתא.

קאפ' ט' פסוק י"א.

והקימותי, אעשה קיום לבריתי, ומהו קיומו את הקשת, כמו שמסיים והולך: לשון את הקשת קשה להולמו, ואם כוונתו ללשון הפסוק את קשתי נתתי וגו' הול"ל את קשתי. ובדפה"ר ליתא לתיבת „את" רק, ומה קיומו, הקשת. ובנוסחת דפוס אלקבץ, ומהו קיומו אות הקשת וכו'.

שם פסוק כ"ג.

באה"ד יפת זכה לקבורה לבניו שנאמר וכו'. לנוסחה זו קשה הלא גם המצרים בני חם זכו לקבורה, כמ"ש רש"י בפסוק תבלעמו ארץ. אך בדפוס אלקבץ הנוסחה היא, ובני יפת זכו לקבורה בארץ ישראל שנאמר אתן לגוג שם קבר. וכן נראה מלשון המדרש רבה (פ' ל"ו, ו') שהביא את כל הפסוק ביום ההוא אתן לגוג מקום שם קבר בישראל גיא העוברים קדמת הים וגו', וכן כתב הרד"ק שם ביחזקאל (ל"ט, י"א) שהזכות ה' ליפת שזכו בניו לקבורה בא"י.

קאפ' י"א פסוק ו'.

לא יבצר מהם, יבצר לשון מניעה כתרגומו, ודומה לו יבצור רוח נגידים: ובתהלים שם (ע"ו, י"ג) פ' יבצור, ימעט, כמו לא יבצר מהם: וגם המתרגם תירגם שם יזער והוא כפירש"י שם, והנראה מפירש"י שלדעת האונקלוס הוא מלשון מניעה כאן ושם, לכן פירש כאן כפי האונקלוס, ודעת המתרגם תהלים שהוא מלשון מיעוט שם וכאן, לכן פ' שם רש"י לפי דעת המתרגם, ובלשון מיעוט הוא בדברי חז"ל בציר חדא, ספרא בצירא, וכן תרגם יב"ע בפסוק לא תוסיפו על הדבר וגו' ולא תגרעו ממנו (דברים ג', ב) וכן שם (י"ג, א') בפ' לא תגרע ממנו, לא תבצרון, והאונקלוס תרגם שם לא תמנעון, ויתכן ששניהם ענין אחד.

ועור פירוש שלישי פירש"י בפסוק הזה, באיוב (מ"ב, ב') בפסוק ולא יבצר ממך מזמה, פירש"י שאין מזמה ומחשבה נבצרת ונסתרת ממך אשר כל מחשבותיך תוכל לגמור וכו' ומקרא זה דוגמת ועתה לא יבצר מהם כל אשר יזמו לעשות עכ"ל, ונראה שמפרשו מלשון עדים בצורות שהארם נסתר בהם.

תמיהות וישובים

תמי' בשו"ת שואל ומשיב

בשו"ת שו"מ מהדו"ק ח"ב סי' קנ"ג הביא קו' הגה"צ מוה"ר נפתלי חיים הורוויץ מדזיקוב ז"ל על דברי התוס' בחולין ס"א. ד"ה כל עוף הדורס טמא, וז"ל וא"ת והיכי קים להו לרבנן תך מילתא וכו' וי"ל רשמא קבלה היתה מימות נח שהקריב מכל עוף טהור ובדק את כולם ומסר לדורות שאין עוף טהור דורס עכ"ל, וע"ז קשה לפי דברי הגמ' זבחים קט"ז ע"א דנח לא ידע כלל מי הטהור ומי הטמא רק כל שהתיבה קלטה שבעה ידע שהוא הטהור וכל שקלטה שנים ידע שהוא הטמא עיי"ש, והשתא לפמ"ש התוס' שם בחולין ד"ה הדורס דדורס היינו ממית עיי"ש, היכא מסר נח לדורות רטהור אינו דורס, ע"כ לא משכחת רק רראה טמא דורס ראל"כ מנא ידע רטהור אינו דורס, והלא קודם ביאתו לתיבה לא ידע חילוק בין הטהור לטמא, ובתיבה גופא ע"כ שום בע"ת, אפי' הטמא לא דרס, דא"כ יחסרון מן הטהורים שבעה, ומן הטמאים כל המין, וגם התשמיש נאסר לכל החי בתיבה להשלים המין, ותי' השו"מ עפ"י דברי הש"ס סנהדרין דעורב שמש בתיבה, וא"כ י"ל רהוליר מין עורב וא' דרס לחבירו ושפיר ידע נח שעורב טמא דורס והמין לא חסר עיי"ש, ודבריו צ"ב בדפשוט מש"כ התוס' דנח בדק את כולם ומסר לדורות שאין עוף טהור דורס, היינו שבדק מכל מין עוף טמא הנמצא בעולם וכל מין עוף טהור, דאי לא בדק רק מקצת מהטמאים או מקצת מהטהורים וראה שהטמאים דורסים והטהורים אינם דורסים, מ"מ לא ה"י יכול ליתן סימן לדורות, דאפשר דיש איזה מין עוף טמא שאינו דורס שהוא לא בדק, או אפשר יש איזה מין טהור שדורס, וע"כ רכוונת התוס' שבדק מכל מין שבא אל התיבה, וא"כ מה אחני לן דברי השו"מ שראה העורב דורס, וכי משום מין אחד ה"י יכול למסור סימן לדורות וצ"ע.

(ועיין בהסכמת אא"ז הדברי חיים זצ"ל לספר מנחה חרשה ונרפס בתשובות נוספות לשו"ת ד"ח סי' ט' שרמזו לקושיא זו, וז"ל אשר שאלת בתוס' חולין בסוגיא דנשר יפה שאלת, אך כפום המבואר במדרש חז"ל הרבה מהם נהרגו בשעת כניסתן לתיבה, ואולי כוונתו רי"ל דההורגים היו מכל מין ומין בין טהורים ובין טמאים, ואז ראה נח שחלק מהם דורסים ואוכלים מחיים וחלק מהם אינם דורסים רק ממתנים עד שתמות, וכשנכנסו לתיבה הבחין שהדורסים הם הטמאים, והאינם דורסים הם הטהורים ודו"ק).

ובאמת עיקר הקושיא אינו מובן, דהתוס' כ' וי"ל רשמא קבלה היתה מימות נח שהקריב מכל עוף טהור ובדק את כולם ומסר לדורות שאין עוף טהור דורס, וכוונתם שאחר צאתו מן התיבה קודם שהקריב או אח"כ בדק אז את כולם דהיינו כל העופות הטמאים וכל העופות הטהורים ואז כבר היו יכולים להמית זה את זה ומסר הסימן לדורות ולק"מ.

חיים יעקב מאיר רובין

בלאאמו"ר הגה"צ מציעשינוב שליט"א
ומגיד שיעור בישיבת באבוב בני ציון בברוקלין

ישוב לדברי האמרי שפר, ולדברי הכית יצחק

בכר"ש שנה ג' קונ' א' תמה על האמרי שפר עה"ת (מהג' האדיר מוהר"ש קלוגער) שכ' רמה דאמרינן (בסנהדרין נ"ט ע"ב) אר"י א"ר אדם הראשון לא הותר לו בשר לאכילה דכתיב לכם יהי לאכלה ולכל חית הארץ ולא חית הארץ לכם וכו', היינו רק חיות ועופות ורומש אבל דגים הותר לו לאכול עכ"ל. ותמו' דבגמ' שם אמרינן מיתיבי ורדו בדגת הים מאי לאו לאכילה לא למלאכה ודגים בני מלאכה נינהו, אין כדרכה וכו' ת"ש ובעוף השמים מאי לאו לאכילה לא למלאכה ועופות בני מלאכה נינהו, אין כדבעי דבה ב"ר הונא וכו' ת"ש ובכל חי' הרומשת על הארץ, ההוא לאתויי נחש וכו' ע"כ, הרי בפירוש דנאסר לו לאכול דגים. ונלענ"ד לתרץ דבאמת י"ל דהותר לו לאכול דגים ואפ"ה פריך שפיר דהכי מקשה מיתיבי ורדו בדגת הים מאי לאו לאכילה וא"כ גם ובעוף השמים ובכל חי' הרומשת דכתיב בפסוק זה, נמי היינו לאכילה הרי דהותר לו לאכול בשר, ומשני לא למלאכה, אבל ממה שהותר לו לאכול דגים לא מקשה דגם רב סובר שלא נאסר לו לאכול דגים, ואח"כ מקשה מעוף השמים ואח"כ מבכל חי', והא דלא מקשה קודם מעוף השמים וכל חי' דבזה אמר רב דנאסר לו לאכול, משום דמקשה כסדר הקרא. [ובזה ניחא מש"כ המפרשים הטעם שהותר לנח לאכול בשר, מפני שהוא הצילם וטרח בעדם בתיבה, וקשה הלא הדגים לא הציל ולא טרח בעדם ולהנ"ל ניחא דדגים מעולם לא נאסר לו, אולם באוה"ח הקדוש כ' דהי' אסור לאדה"ר לאכול דגים וגם כ' הטעם שהותר לנח לאכול בשר מפני שטרח בעדם, וקשה כנ"ל הלא בדגים לא טרח. וי"ל דכיון שהותר לו בשר חי' ועוף הותר לו גם דגים].

* * *

בכר"ש (אלול תשמ"ב דף מ"ד) הקשה על השו"ת בית יצחק (או"ח סי' ק"ו (בהגהות ומפתחות) שמפלפל בדברי ר"א (ביבמות דף ק"ב) וכתב דר"א הלא הוא מתלמידי בית שמאי וסובר כוותייהו וכו' עיי"ש. והקשה דהלא שם איתא ר' אלעזר ולא ר' אליעזר שהי' מתלמידי בית שמאי, עכ"ל. ולק"מ דבהרבה דפוסים במשניות איתא ד' אליעזר, וכ"ה ברע"ב ותוס' יו"ט, וכ"ה בפירוש המשניות להרמב"ם בכמה דפוסים, וכ"ה במאירי, וכ"ה במגיד משנה בפ"ג מהל' יבום ה"פ, ובכ"י באבהע"ז סוס"י קנ"ח עיי"ש. וכיון גרסו כן במשנה ע"כ גם בבדייתא גרסו כן, דהא בגמ' יליף מד"א דברייתא על ר"א דמשנה.

כרוך נתן הלכרשטאם

[בן הנה"צ מקיוויאשר שליט"א]

ברוקלין, ניו יארק

הנאהבים והנעימים

(מדור זה מוקדש להדפסת חידו"ת כפלפול ואגדה שרירי אש שנשארו לפליטה מחידושי האברכים והבחורים תלמידי ישיבות „עץ חיים" דבאכוב בגאליציע, שנהרגו ונשרפו על קידה"ש בשנות הזעם ת"ש"תש"ה לפ"ק).

בדין מקוה שמימי' חסרין

מהרה"ג מוה"ר יוסף מנחם הכהן מאטצנער הי"ד¹)
אבר"ק ראזניטוב

ב"ה..

החזוה"ש תמימים, יחדיו יהיו תואמים, על ראש כבוד הרב הגאון המובהק, שר התורה, ארך האברה, רשכבה"ג, עיניו כיונים על אפיקי ש"ס ופוסקים, צמ"ס פ"ה ע"ה, סיני ועוקר הרים, המפורסם על פני תבל בחיבוריו היקרים כש"מ מוהר"ר שמואל ענגיל אבר"ק קאשוי שליט"א מלפנים אב"ד דק' ראדאמישלא.

אחרשהדרג"א. באתי בזה לבקש מאוד מאת כבוד הרג"א שליט"א שיואל בטובו להשיבני חו"ד הגדולה עפדתוה"ק בנידון המקוה ביישוב אחד בגליל שלי אשר דרים שם הרבה יהודים כ"י.

(א) היות שזה כחמשים שנה נבנתה שם מקוה ע"י הגדולים הרבנים שהיו אז, ונבנתה בדרך זה, דהיינו שני מקואות זה בצד זה וביניהם מחיצת לבנים הפסק לערך מעטער אחד, והמקואות היו בנויות ג"כ מלבנים, אבל לא כל הכתלים היו מסודרים בסיד הנקרא צעמענטירט, ואז הוכשר רק המקוה הקטנה עבור נשים,

(*) נולד בשנת תרס"ה בערך לאביו הרבני הנגיד החסיד מו"ה דוד הכהן מאטצנער הי"ד ראש הקהל בעיר רידניק (בנו של הגביר המפורסם מו"ה גר מאטצנער מקראקא). למד בישיבת עץ חיים דבאכוב והי' מצויין מאוד בתורה בידאה ובחסידות. כשהגיע לפרקו לקחו לבתו הרבני החסיד המפורסם מו"ה משה צבי נעבענצאהל הי"ד בנו של הרב הגאון מוה"ר אלטר יחיאל נעבענצאהל זצ"ל ראב"ד ק' סטאניסלאוו ומח"ס פרי העץ ומנחת יחיאל. יש אליו כמה תשובות בשו"ת מנחת יחיאל. בשנת תרצ"ג בערך נתקבל לאבר"ק ראזניטוב. נהג נשיאותו ברמה ובדרכי נועם והי' אהוב על כל בני הקהלה. מחמת גודל השתוקקותו להרכיב תורה, פנה אל כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א שכבר שימש אז כאבר"ק באכוב ור"מ דיישיבת עץ חיים דרשם (כי אז הי' איתן מושבו של כ"ק אביו הגה"ק זצוק"ל הי"ד בשעעבין) שברעתו ליסד שם בראזניטוב סניף ישיבת עץ חיים דבאכוב, ולכן מבקש שישלח אליו איזה מתלמידיו, ושלא אז כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א אליו קבוצת תלמידים, והוא הרצה להם שיעורים, והשניח עליהם, וראג עבורם על כל הצטרבותם. — בשנות הזעם הגלה לעיר קאלוש הסמוכה לסטאניסלאוו ושם נהרג עקה"ש כיום כ"ז תשרי שנת תש"ג לפ"ק, יחד עם אשתו הרבנית מלכה עם ילדיהם, נפתלי הירץ, חיים, אלטר יחיאל, חנה רחל. הי"ד ותנצב"ה.

מכתב זה הגיע לירדנו מאת ירדנו הרב מו"ה דוד מייזליש שליט"א אב"ד דקהל יטב לב דסאטמאר במאנשרעאל מעזבון אביו הרב הגאון אבר"ק ווייצען ז"ל. טוב עין הוא יבורך.

וכאשר נמדרר אז השיעור מ' סאה במקוה הקטנה, נתנו בכותל שני האקעס לסימן להבלין שישגיח תמיד לבל יופחת משיעור זה, כי חוץ מזה שנחסר המים פעמים מחמת ששאבו משם מים לרחיצה, נחסרו ג"כ בימי הקיץ כאשר נתייבש המים שעל השדות הנקרא בלאַנים, אשר רחוק משם כערך מאה מעטער, וגם כאשר נחסרו המים שבנהרות שבסביבות העיר, ונתמעטו אז המים בהמקוה, כי בשבע המים לעמוד בגובה כפי הוואססער שפיענעל, והיינו כאשר התחילו למעט, שפכו לשם מים שאובים להיות שיעור טבילה, ואח"כ לא עמדו תמיד המים שהוסיפו, רק נתמעטו מעט מעט.

(ב) וזה לפני איזה שנים כאשר התפרצה בעוה"ר הקלות בעניני טהרת המשפחה, ולא רצו לילך במקוה הקטנה מפני שלא היו יכולין לנקות המים כראוי, הוכשרו בשם עפרתוה"ק המקוה הגדולה לטבילת נשים, ואחר מדידת השיעור בקרוב לשני פעמים מ' סאה מלמטה, עשו שולים מנסרים להבדיל בין שיעור המקוה רלמטה למים העליונים, למען שבעת שינקו את המקוה ישאבו רק המים העליונים עד הנסרים, ושיושאר תמיד השיעור מתחת הנסרים מבלי שום חשש לנגוע אל השיעור מ' סאה, ונשאר כנסר אחד פתוח בצדו כדי לחבר המים העליונים במים התחתונים, וגם עשו בסיד כותלי המקוה הנקרא צענטשמערט, ואח"כ כאשר ניקו את המקוה שפכו לשם מים ע"י פלאמפ בצינורות שהולכין מבור מחדר אחר אשר הוא מעין חזק (רק שלא נתכשר לטבילה) עד למקוה, שיהי' שיעור טבילה, זרת למעלה מן הטבור, וגם עשו נקב בין שני המקואות כשפופרת הנור באמצע הכותל, כדי שיהי' בהכשר יותר.

(ג) ועתה כאשר שבימי הקיץ והחום נתייבשו המים שבשדות לגמרי, מתמעטים גובה המים במקוה במשך מעל"ע כערך ד' או ה' צענטשמערט, וזאת לדעת שהמקוה היא חפירה בתוך הקרקע בעומק כערך שלשה וחצי מעטער. ועתה קם אחר ומערער ומוציא לעז על המקוה, ואומר שהיא פסולה, כאשר שאמר לו אחד מהיושב בתורת עדות שנחסר במשך מעל"ע 15 צענטשמערט מגובה המים, וכל בני הישוב יודעים שהעדות הנ"ל שאב מהמקוה כל המים שהי' צריך לו לרחיצה לאמבטאות (שהי' הבלן מהמקוה) וא"כ ממילא לא נבלע כל החמשה עשר צ"מ אפי' לפ"ד הערות, ואנכי בדקתי ג"כ ע"י אישים נאמנים, ואמרו לי שלא נחסר רק ד' או ה' צ"מ במשך מעל"ע. וזאת הוא לדעת, שהמקוה היא מעיין מתחת הנסרים, אשר לא ייבש מעיינה לגמרי לעולם אפי' בימי הקיץ והחום היותר גדול, רק מחמת שהמים לא נבעו בחזקה והיו צריכין להמתין ימים רבים עד שיהי' שיעור טבילה, לכן שפכו לשם מים. וביושב הזה אשר דרים הרבה יהודים אין שם מקוה אחרת, ובאם לא יהיו יכולין לטבול במקוה הזה, היו צריכין לנסוע למקומות אחרים עד שיבנו מקוה חדשה, ויכול לצמוח מזה הרבה מכשולות.

(ד) ועתה לענין רינא, לפע"ד היא כשירה בלי שום חשש ופקפוק. כי ידוע רעת המחבר בס' ר"א סעיף ג"א בשם הרשב"א, ותשובת חת"ס חיו"ד ר"ס

ר"א שמקוה שמימיו נוטפים מעט מעט ונבלעים בקרקע כשר לפי שאין זחילה נכרת, והביא ראי' ממקוה שנמדד ונמצא חסר וכו' כידוע לכל, וכן בשו"ת שו"מ מהר"ת סי' קע"ה כ' כרעת הרשב"א דמה דמים נבלעים בקרקע לא נקרא זחילה, וכן מבואר בשו"ת עין יצחק חיו"ר סי' ל"ב סק"ב, וכ"כ בשו"ת מהרש"ם תליתאי סי' רל"ט וסי' שס"ו, וכן הוא במהרש"ם בקמא, ראם אין הזחילה נכרת לעין הרואה רק ע"י שמתמעט לאט לאט במשך איזה שעות לא מקרי זחילה, וכן בשו"ת כ"צ ח"ב יור"ד סי' כ"ח כתב כן, הגם שבשו"ת ר"ח להנה"ק ארמו"ר מסאנדרז וצל"ה סי' צ"ט ח"ב מחמיר בטיף אחר טיף, בטח מידי שזי' זוחל לחוץ כמו שמבואר שם בסי' צ'.

(ה) ועיקר דברי המערער, לפי שראה בתשובת כבוד הדרג"א מהר"ש ח"א סי' ע"ח שכ' שם שיש להשתדל בכל מה דאפשר לתקן שלא יהי' נחסר ולא יהי' בזה חשש זחילה, הגם שכהרג"א מסיק שם שמעיקר הדין לית בי' שום חשש, הוא אומר שהפשט בדברי תשובת כבוד הדרג"א שליט"א במה שכ' שיש לתקן, הוא שפסול לטבילה קורם התיקון, הגם שלפ"ד ח"ו שכבוד הדרג"א יפסול המקוה, וכמו שכ' בפירוש שמעיקר הדין לית כאן שום חשש, ובוראי מותר לטבול בה כ"ז שלא תיקנו ער שיתקנו, ורק כוונת כבוד הדרג"א שישתדלו אם אפשר לתקן, אבל לא לעכב ח"ו טבילת נשים בשביל זה, ובפרט איך אפשר לומר שפסול מקוה כזו עד שיתקנוה, אשר משתמשים בה מעת שנכנתה ועד עתה כחמשים שנה, ונמצא אתה מוציא לעז על בנים ובנות שנולדו עד הנה, וע' בש"ך סי' קצ"ח מה שהביא בשם מהר"ם לובלין, ובהנהגות בית הלל סי' ר"א סעיף ל"ז, וגם כבוד הדרג"א בעצמו בתשובת מהר"ש בח"א סי' צ"ח כ' לענין המקוה לדעמכין שהי' ספק אם ערל אחד שפך ג' לוגים מים שאובים לאחר שניקן המקוה, והקיל שם משום הוצאות לעז על הנשים שטבלו, ובאם שנפסוק שהמקוה פסולה יכול לבוא מכשול ח"ו כי יהיו צריכין לנסוע למקומות אחרים, בעתים הללו, ולא כ"כ מהר"ב יבנה מקוה חדשה, וגם אינו בקל לתקן וצריך הוצאה רבה כמעט כמקוה חדשה, ובפרט שהמקוה שלנו אינה רומה למקוה שמוכא בספרו דמר בסי' ע"ח כי שם מבואר שהי' נחסר הרבה במשך ב' שעה ומחצה, אבל במקוה דירן לא נחסר רק ד' או ה' צ"מ בכל מעל"ע, ואפי' אם יהי' כדברי העדות ג"כ לא יהי' נחסר הרבה כמו המעשה אשר מובא בספרו, ע"כ אבקש מכ' הדרג"א שליט"א, באשר שהמערער המוציא לעז על המקוה הוא סומך רק על דברי כבוד הדרג"א שכ' בספרו שיש לתקן, והוא אומר פשוט שכ"ז שלא תיקן הוא פסול, ע"כ יכתוב כה"ג דעתו בזה, כדי שלא לעכב הטבילה ער שנעשה התיקון, כי מאוד אנו מסופקין אם יהי' עצה לעשות תיקון, ואפשר יהי' צריכין מקוה חדשה, והמערער מעכב טבילת נשים. ואבקש עוד הפעם למען המצוה הגדולה להשיב במוקדם האפשרי.

והנני בזה דוש"ת הדרג"א ומשתחוה מול הדרג"א מרחוק, המצפה לתשובתו הרמה,

יוסף מנחם הכהן מאטצנער אבר"ק ראזניטוב והגליל תע"א

קול קורא לעזרה לרגלי שריפה נוראה בעיר פאקש בשנת תקס"ו לפ"ק¹

וינועו אמות הסיפים מקול המקוננות בערים ערי הפרזות פרזות צדקתם בישראל, נודע בשערים ערים המוקפות בתורה ומצות חקים טובים ומשפטים ישרים, לישרים נאווה תהלה, חור והדר פעלם, היכל ה' המה ראשי עם קודש, שלמי גבורים, נשיאי עדה, מפסרי ארץ, נגידים קצינים התורנים המופלאים ידאים ושלימים, ראשי רוזני מנהיגי עדת ישורון, ועל גביהם הרבנים המובהקים המאה"ג הנאונים המפורסמים לשבח במחנה העברים סיני ועוקר הרים אב"ד ור"מ ומ"צ בכל עיר וקריש כלם ישאו ברכה מאת ה', וירבו כחול ימים ושנים כבירים ברכות הטובות והצלחות בלי שיעורים, ויצו שחקים ממעל להוריד עליהם ברכת עליונים, ויתברך הבית בגללם והי' לאור עולם ומהרה עיניהם ועינינו נזכה לראות בנין היכל ואולם אמן, כן יעשה אלקים, יבנה ביתינו בקרוב ושבו בנים לגבולם. כבדו ידינו מלבא ככותבת דלא מייתבא דעתינו בשן של שואל חוץ לרכינו, אשר מעולם לא נסינו כאלה הרברים, לרמוס כחצר הגבורים אשר מעולם אנשי השם המה, אמנם כן ההכרח לא יגונה, אשר מגודל לחץ זו הרחק והלחץ נלחצנו אל הקיר להתפלל מקירת לבבינו, ולהודיע צערינו לרבים, כי ידוע זאת לפנים בישראל כי בעתים הללו היתה קהלתנו החשובה יושבת ברוב טובה, ובחמלת ה' עלינו, על מי מנוחות נהלינו, ועל חק התורה והיראה מאז זה דרכינו, כאן נמצאו וכאן היו מחזיקי תורה ולומדי' מחזיקי עץ החיים כפי מסת ידינו ומעומא דמעומא אשר ממקומו זה, אך זכה להם מקומם לשמור דרך עץ החיים, לשמור ולעשות ולקיים, אף גם זאת אשר אם הי' תקראינה כאלה סבה לא טובה לאיזה קהלה, אזרנו כגבור חלצים לבוא לעזרת ה' בגבורים, נדרים ונדרבות להרים כנדרי כשרים. לפי יכלתינו.

-
- 1) הועתק מנוכתי"ק הגאון מוה"ר יצחק גריסהאבער זצ"ל אבד"ק פאקש. הניע לירינו מאת ידידנו הרבני החסיד הנגיד הנכבד והמפואר כש"ת מו"ה שאול הוטמערער נ"י מאנטווערפן. יברך ד' חילו ופועל ידיו ירצה.
 - 2) נולד בקראקא לאביו מו"ה דוד. בשנת תקמ"ב נתקבל לאב"ד בק"ק פאקש. נרפס ממנו ס' מקל נועם בענין הדג הנקרא שטירל, וגם נרפס ממנו הנהגות וחידושים בס' קרבן ראשית עמ"ס ר"ה (רפוס ווארשא). יש אליו תשובה בנוב"י מהר"ת האהע"ז סי' קנ"ה ובשו"ת חת"ס האהע"ז ח"א סי' צ"ב וקכ"ו. — הניח אחריו ברכה חידו"ת בכת"י ט"ו כרכים וביניהם „קונטרס התפילין" בדיון תפילין העשויים משני עורות. (כמה מחיבוריו נשארו לפליטה עד היום). נפטר בעיר פאקש ביום ש"ק ט' כסלו שנת תקפ"ג לפ"ק ונקבר שם למחרתו. — (יתר פרטים אודותו נמצא בס' מזכרת פאקש ח"א).

אך חלק, ל"ג למכ"י העבר, יד ה' נגעה עלינו, ושפך עלינו זעם ועברה, ובחצות היום הכערה ללהב יוצאת חרב המתהפכת מאיגרא רמה לכורא עמיקתא, וכמו שעה ומחצה נשרפו בתי רוב עשירי קהלתנו יצ"ו, ערו ערו עד היסוד בה, וכשם שאנו מודיעים צערינו לרבים, נודיע גם הנם הגדול שהבית הזה עליון זה מקדש מעט בה"כ המפוארה, לא שלט ב"י שבילי דנורא, וכמה וכמה בעלי בתים יצאו נקי מנכסיהם, עד כי לא נשאר להם כי אם גוויותיהם, ולא הצילו אף בגדיהם, ולא שום כר וכסת ולא שלית ותפילין, וה"י דים להפקיע את עצמם ובני ביתם מסכנה גדולה אשר בשעה מועטת היתה דולקת כל הבירה משני הצדדים, עד שה"י קשה לילך הילוך של הרחק כאמצע הרחוב, והעשירים נעשין בינונים, ובינונים עניים, והרלים נעשים דלי דלות, ואותם המעט אשר הצילו העשירים, אין מספיק לבנות ביתם, ולפרנס בהנשאר בני ביתם.

נוסף על זה, ווי לן מגוואי ווי לן מאבראי, כי שבר אל שבר יחדיו ירבקו, וגדול צער האחרון יותר מן הראשון, כי כאשר שבעו"ה התחלת הלהב יצא מבית אחד מיקרי ב"ב דקהלתנו ויצא מחוץ לרחוב היהודים, ושרף קרוב מאה בתים מאינם יהודים, ובתוכם בתי שרים ושני בתי תפלות להם, ומעלילים עלינו צרות רבות, וגזרו אומר שלא יבנו הנשרפים את בתיהם, ורצונם שיבנו מחוץ לעיר אשר אין מקום שם להחיות את נפשם וב"ב, ואם ח"ו הם מלהזכיר לא יבטל נזרתם, אברה תקותינו ונתפרדה החבילה ח"ו, וצריכים אנו כמה וכמה אלפים לבטל הגזירה, או דרך פשר, או דרך בקשת המשפט אצל המלך והשרים יד"ה, גם נתפסו שלשה נפשות מישראל באותה הבית שמשם התחילה השריפה, ואף שלא נתברר משל מי יצא הרעה, ואדרבה כמדומה שמחוץ לבית הובא התקלה בכוונה, עכ"פ הושמו בבית הסוהר ככבלי ברזל, ומי יודע עד כמה תכבד העבודה, ותרב בבית יהודה תאנ"י ואנ"י, ועתה עברים הביטו וראו אם יש מכאוב כמכאובינו, אשר אין זכרון לראשונים מצדה גדולה אשר מצאתנו, דבקה לארץ בטנינו, אוי לנו שכך עלתה בימינו, ואנחנו מעט מזעיר נשארים שיש לאל ידם להושיע, ואשר מיעוט קנינים עוד ברשותם, עשו הרבה איש איש יותר לפי ערכו, ומעתה אין לנו אלא להרים כשופר קולינו, הקול קול יעקב נוהם ממכאוב לבבינו, ומן המיצר נקרא אליכם אישים חכמי חרשים נבוני לחשים, זרע קדושים, עורו עורו נא נדיבי עם זרע אברהם רחום תרחמינו, לבוא בעזרתינו, ולחיות זריזין מקדימין, עכ"פ בשוק פעסט הסמוך למסור נדבותם להמרומם כ"ה אברהם סג"ל ר"ה דפ"ק יצ"ו שהוא אחיו של הק' המפורסים כ"ה פסח גראן יצ"ו בעיד פעסט, או לחד משארי יקירי דקהלתנו יחיו, כרי שיגיע נדבותם לנו ע"י המוקדם, כי נחוץ הדבר מאוד כמובן. חוסר חוסר נא על עניים ואביונים ועל כלל קהלתנו המפוארה וזרעו צדקה לפי חסד ברוב הימים תמצאינו, ויהי נועם מעשי ידיכם, וה' יאריך ימיכם ושנותיכם, וגדול כח המעשה להביא ברכה אל תוך בתיכם, ונא לגמול חסד גם בנופכם למחול לא"פ מי שרצונו לשלוח נדבתם על דרך אחד ממקום מושבם, ולא

דרך פעסט, להודיע לנו על הדואר, על איזה דרך אשר ישלחו מסת נרכת ידם ככרכותיכם.

הכ"ר אב"ר רפ"ק גר"ו, והאלופים ראשים ומנהיגים פה פאקש, יום א' מ"ה למב"י תקס"ו לפ"ק.

הק' יצחק איצק גריסהאבר מקראקא?
חפ"ק הנ"ל ואנפי' יע"א

הק' אברהם גרין וואלד
הק' יעקב כ"ץ מפאקש
הק' שלמה מכונה זלמן נ"ש
הק' מתת' בן כ"ה בנימין ז"ל
נא' מיכאל בר"ז
הק' יאקב גוטמאן סג"ל
הק' קאפל כץ



דניאל יואל

זבח שמואל

ג' סעיפים

הריאה ויש לו שורש בפני עצמו והוא חוץ לכל פיצול שנתפלל מגוף הריאה
שיש גומא תחתיו וכשנפחין הריאה הפיצול נופל לגומא אם כן נראה
שנתפלל מגוף הריאה ואינו חוץ וסופו להתפרק ועדיפה: אם נמצא פיצול
מקמא של הריאה ויש לו כיס שמוצא ממנו אפ"ס יש להעריך משום דכיס
לאו משום חגמה הוא אלא דבר דגרוע הוא דכופו להתפרק משום שהולך
ומתקרב בשורש של הפיצול והפילוסוף דין פיצול לימת פיצול יש לו גומא
ואין לו שורש רק שנתפלל מגוף הריאה ואין לו סימפון והיתר יש לו
סימפון ולית ליה כל הני: וכעמים להבשיר הפיצול מקמא ואף שיש בו
כיס דהיינו אם השורש של הפיצול עב וחתך ועומד על חוד ארוכה ועבה
והולך ברוחב של ארוכה עד החציה דזה אינו יוכל להתפרק מחמת שהשורש
חוץ שהיא עב למעשה והשורש ממה שכתב הש"ך סי' ל"ב ס"ק נ"ז ולא

וגמא רחתיח
וך הגומא בשירת
זאר בשר הריאה
מן הגומא נדא
שהתרת יש לת
את מקום גבות
בשושית:

פאקסימילא מחת"ק הגאון מוה"ר עקיבא איגר זצ"ל על ספר זבח שמואל.
ראה לעיל עמוד ז'.

תעודות ומיכות

כה.

מוקירו הייתי לשעבר הבחור המשכיל כ"מ אברהם ל"ב מאושר בכל ענייניו, ויראת ה' על פניו, תורת אלקיו בקרבו, חקוקה על לוח לבו, ועכשיו ביותר ראיתי כי התאווה תאווה אוה ואבה ללמוד דיני בריקת הריאה וגם אמן את ידיו אל הבריקה כאשר ערותיו נאמנו מאד, ולכן הרשות נתונה לו לברוק בינו ובין עצמו כל מיני בהמות גסות ודקות וכל בר ישראל יוכל לסמוך על בריקתו, ולאכול בשר המוכשר ממנו כרצונו ותאותו, כי בשוח אני בו שלא תצא תקלה מתחת ידו להיותו צנוע ומעלי מופלא ומעולה מסולה בכל מרות חמורות, מדובר בו נכבדות, על כן הסכמתי אל הרשות הנ"ל, וזה יצא מאתי הח"מ פה טורדנו בסדר וימלא אתו רוח אלקים בחכמה ובתבונה וברעת שנת התפ"א ליצירתה.

נאם הצעיר גבריאל בכמ"ר שלמה פונטרימולי ז"ל¹

כט.

מי הוא שיבא אחר המלך מאן מלכי רבנן ובפרט אחרי חתימת מע' מ"ו האלוף כמהר"ר גבריאל פונטרימולי נר"ו אשר מלא ידיו בקסת הסופר לשפר באמרי שפר להבחור המשכיל הלזה כ"מ אברהם ל"ב הנ"ל ולמנותו ולקרותו בשם בורק מומחה ובקי שבישראל ולהרשות לכל בר ישראל לאכול משחיטתו ובריקתו כי ראוי והגון הוא, מ"מ כיהודה ועוד לקרא לבקשת הבחור כמר אברהם הנ"ל, הנני מעלה על ספר ומסכים לכל אשר עשה האלוף מ"ו הגפ"ן, הגם כי מי אנכי לאשר אושר מעשה ידיו כי אחרי כתיבתו וחתימתו אין להרהר, והנה הבחור הנ"ל אחרי כל הערויות והרשות הניתן אליו ממע' האלוף מ"ו הגפ"ן הנ"ל, ראוי לסמוך עליו ולאכול משחיטתו ובריקתו שישחוט ויברוק אפי' בינו לבין עצמו כמשפט כל השוחטים והבורקים המומחים שבישראל, וחפץ ה' בידו יצלח אכ"ר. קאסלי בס' ונזבחה לה' אלקינו תפ"ב לפ"ק.

מאיר בכמהר"ר שמשון כאקי זצוק"ל

1) הגאון מוה"ר גבריאל פונטרימולי זצ"ל, ה' בתחלה ראש ישיבה בעיר קאסאלי והעמיד שם הרבה תלמידים, ובשנת תע"ד נתקבל לאב"ד בק"ק טורין. ה' מגדולי המקובלים בדורו. נרפס ממנו תשובה בשו"ת שמש צדקה חאהע"ז סי' ג', ובס' אמונת חכמים פרק ח' נרפס ממנו חידו"ת. גם בס' שם עולם עה"ת (לבעל עקרי הד"ש) כפ' נצחים הובא ד"ת משמו, ובס' פחד יצחק מכיא כמ"פ מתשובותיו.

ב' תעודות הללו הועתקו מכת"י הנכרך בסוף ס' בית נאמן (וויניציא שפ"א) באוצר הספרים של הרכ המפורסם וכו' מוה"ר בן ציון הכהן שליט"א אבד"ק סענפעטער ומח"ס שערי ציון ואבני ציון. טוב עין הוא יבורך.

[illegible]

מכתבים אל המערכת

ב"ה. יום א' לס', „את לבבך ואת לבב" טו"ב אלול תשמ"ב לונדון.
לכבוד המערכת החשובה הי"ו.

אחרשה"ט כראוי.

הן הגיע לידי קונטרס ד' דהשתא, ואמצא כתוב בליקוטים מס' יוסף הלל (עמוד ל"ו) עה"פ צללו כעופרת במים אדירים רמוכה מהטעם טפחה על במים, ראדירים קאי אמצרים, וכראיתא במנחות (נ"ג.), ונראית כוונתו כי טפחה הוא טעם מפסיק כידוע, ובמבט שטחי באמת נראה כן.

אמנם, מידועה קלה בסדר הנחת פיסוק טעמים, אדרבה, מוכח בהיפך ראדירים קאי אמים. דהכלל הוא ראם יבוא הסילוק (סוף-פסוק) בתיבה ארוכה, ר"ל שיש שתי הברות לפני הנגינה אז יבוא טפחה בתיבה שלפניו אע"פ שאין שם הפסק כלל (חוץ ממקומות מספר) כאשר מבואר משמות כ"א בפסוק עין תחת עין וכו', שבכולם תיבת תחת בטעם מונה או מרכא חוץ מחבורה תחת חבורה שהוא בטפחה מהטעם הנ"ל. וכרי להראות שעיקר ההפסק הוא אחרי תיבת חבורה יש שם זקף שהוא מפסיק גדול מטפחה, וזה דבר פשוט. ומעתה אף כאן יש טעם זקף על תיבת כעופרת להראות שעיקר ההפסק הוא שם, ואין שום נ"מ בכוונת הכתוב כשתיבת כעופרת מוטעם בזקף ומים בטפחה לכשתיבת כעופרת מוטעם בטפחה ומים במרכא, כמו שאין נ"מ בין פצע תחת פצע לחבורה תחת חבורה. ולו היתה כוונת הכתוב ראדירים קאי אמצרים היתה תיבת כעופרת מוטעמת בתביר (ותיבת צללו בדרגא), שהוא המפסיק הפחות מטפחה. ומה שיש להקשות ע"ז מנמ' מנחות, כבר תי' ד' דוד צבי שלמה וועבער נ"י במכתבו אל המערכת קונטרס ה', דהנמ' הוא דרך דרש ולא לפי פשוטו של מקרא.

אנכי, ראיתי שם בהנהגות חק נתן ראדירים קאי אמצרים, ראי קאי אמים וכי אין דרך עופרת לצלול אלא במים אדירים, והלא אפי' במים שאינם אדירים דרך העופרת לצלול, ע"כ. — הנה אשתמיטתיה פ' הראב"ע שם שכתב בהריא דבמים אדירים דבק עם צללו ולא עם כעופרת, ע"ש באורך, וממילא בטלה ראיתו.

בברכת כתיבה וחתימה טובה,

ישראל שמואל הלוי הורוויץ

מנור שיעור בישיבת באבוב בני ציון

לונדון

* * *

ב"ה. כ"ח תמוז תשמ"ב לפ"ק.

כב' המערכת, „כרם שלמה" שלומכון יסנא.

ראיתי בירחונכם מחודש תמוז דהאי שתא הובא מכתב מהגאון בעל „חתן סופר" זצ"ל, ברצוני להעיר שבקוים לדמותו שנרפסו שם מתחת לקו יש להוסיף שנרפס ממנו ג"כ חתן סופר על שו"ע או"ח.

ובמה שכ' שם בסוף המכתב וז"ל: ובאמת בזמן הזה, מי שפועל דבר אפי' חצי דבר כח"ל, טוב יותר להיות בכאן וכו' עכ"ל. — מצאתי תנא דמסייע לי, הוא הנה"ק מוה"ר הילל מקאלאמאי זצ"ל במכתב שנרפס בריש ליקוטי חבר בן חיים ח"ג כתוב לאמר וז"ל: עצור במילין לא אוכל מי יתן ויהי' כל ההלכות ברורים לי כמו שברור לי בלי שום ספק ומוסכם אצלי שיותר חביב הוא בעיני הש"י אם אני כאן בארץ הטמאה ממה שאחי'

באה"ק הולך וגדול מעלה מעלה ואני לעצמי ועיני ולבי תמיד למעלה מתאוה ומשתוקק וחומר ורגיז להרים קרן התורה ולהגדילה ולהאדירה וזה הוא עיקר עיכובי בארץ הזאת... עכל"ק. הרי לך מפורש יוצא מדבריו כד' מרן החתנ"ס ז"ל.

כמו"כ הנני מראה מקום לס' שאילת יעקב להג"ר יעקב סג"ל פראגער זצ"ל חרב"נ הגאון בעל מהר"ם שיק ח"ב בס' נ' דן שם בענין כתיבת שם „שמואל" במילואו ובין הדברים כ' וז"ל: וראיתי שמואל"ח (המהר"ם שיק) הנוצ"ל לא ה' נמנע מלכתוב שלום במילואו אבל במכתב קודש של מרן ח"ס ראיתי שכתב שלום וכמעט בכל דבר נהג אמו"ח כרבו הח"ס ובזה נטה מרעו אולי רק במכתב של תורה שאין זורקין לאשפה עכ"פ נלמד אעפ"י שמרן ח"ס החמיר גם כזה אעפ"כ ראיתי במכתב קודש הג"ל שכתב ד"ש לחתנך מו"ה שמואל (מלא) באותיות גפררות וכן יש יחיד מכתב מהגאון החסיד מו"ה שמואל שמעלקא רב בסעלעש וכן מהגאון החסיד מו"ה שמואל פרענקל וכן מהגאון החסיד מו"ה שמואל עהרענספלד וזכר כולם לברכה וכולם כתבו שמם בשלימות עכ"ל. ע"ש.

חותם בברכת התורה,

יורא הכהן שטראססער

ברוקלין, ניו יורק

ואלה יעמדו על הברכה

ברכת מזל טוב

להאברך היקר ר' אברהם ריינהאלד נ"י להולדת הבן
להאברך היקר ר' אברהם קלעצקין נ"י מירושלים עיה"ק להולדת התאומים
להאברך היקר ר' אלעזר אלימלך באקאן נ"י להולדת הבן
להאברך היקר ר' אשר זעליג לייפער נ"י להולדת הבן
להאברך היקר ר' בצלאל הלוי שטיינבערג נ"י להולדת הבן
להאברך היקר ר' חיים יצחק אייזיק גרינפעל נ"י להולדת הבן
להאברך היקר בנש"ק ר' חיים אלישע טייטלבוים נ"י להולדת הבן
להרב יהושע פיהרער נ"י ראש הכולל רחסידי באבוב בטאראנטא להולדת הבן
להאברך היקר ר' יצחק דאמיניץ נ"י מאנטווערפען להולדת הבן
להאברך היקר ר' יצחק מרגליות נ"י ממאנסי להולדת הבן
להנה"ח מו"ה ישכר קאנער נ"י מבני ברק להולדת הנכד
להנה"ח מו"ה ליבוש אטלאס נ"י להולדת הנכד
להאברך היקר ר' מאיר הלוי לנדא נ"י להולדת הבן
להאברך היקר ר' מנחם אליעזר שאול סג"ל לנדא נ"י מלונדון להולדת הבן
להאברך היקר ר' מנחם מענדיל ריינער נ"י להולדת הבן
להאברך היקר ר' מרדכי מנחם מיללער נ"י להולדת הבן
להרב מו"ה משה דוד שטיינזארציל שליט"א ר"מ דמתיבתא עץ חיים דבאבוב
ורב דקהל בית אפרים להולדת הנכד

להנה"ח מו"ה פינחס צבי ציטראנענבוים נ"י להולדת הנכד
להאברך היקר ר' ראובן שמשון שארף נ"י להולדת הבן
להרב שלום קעספלער נ"י סגן מנהל רישיבתנו להולדת הבן
להנה"ח מו"ה שלמה זלמן גיטהייל נ"י להולדת הנכד
להאברך היקר ר' שמעון ראפאפורט נ"י מקרית באבוב להולדת הבן
יוזכו לגדלם לתורה ולחופה ולמעש"ט מתוך נחת והרחבת הרעת לאויט"א.
המערכת

ברכת מזל טוב

להאברך היקר ר' אהרן קרויס נ"י להולדת הבת
להאברך היקר ר' בן ציון יהודה ליב טווערסקי נ"י מפישסבורג נכד כ"ק מרן
אדמו"ר זצוק"ל הי"ד להולדת הבת
להאברך היקר בנש"ק ר' בעריש וויינבערגער נ"י להולדת הבת
להאברך היקר ר' דוב בעריל ראזענפעלד נ"י להולדת הבת
להאברך היקר ר' דוד הכהן ווייס נ"י להולדת הבת
להאברך היקר ר' יוסף וויזנער נ"י להולדת הבת
להאברך היקר ר' יעקב אפרים פישל ווישליצקי נ"י להולדת הבת
להאברך היקר ר' יעקב משה יונה הלוי גאלדשטיין נ"י מאנטווערפען להולדת הבת
להאברך היקר בנש"ק ר' מנחם מענדל שטערנהעלל נ"י להולדת הבת
להאברך היקר ר' צבי אייזיק הלוי מאססבערג נ"י להולדת הבת
להאברך היקר ר' שמואל לעמעל נ"י מטאראנטא להולדת הבת
להאברך היקר ר' שמואל פרוינד נ"י מאנטווערפען להולדת הבת
יוזכו לגדלן לבע"ת ולחופה ולמעש"ט ולשבוע מהן רב נחת ועונג אכי"ר.
המערכת

ברכת מזל טוב

להנה"ח בנש"ק מו"ה אלטר זאב הלברשטאם נ"י לאירוסים בתו תחי'
להנה"ח מו"ה יהושע העללער נ"י מבני ברק לאירוסים בתו תחי'
להנה"ח מו"ה יוסף קורץ נ"י מקרית באבוב לאירוסים בתו תחי'
להנה"ח מו"ה שמעון הכהן קליין נ"י לאירוסים בנו הב' הח' הנעלה כמר נתנאל
גרשון נ"י תלמיד ישיבתנו
להרב שמעון משה דיסקין נ"י מבני ברק לאירוסים בנו הב' הח' הנעלה כמר חיים
שלמה נ"י נכד כ"ק מרן אדמו"ר מוהר"ש זצוק"ל
להב' החתן הנעלה כמר חיים יחזקאל יצחק צבי פרייבערג נ"י תלמיד ישיבתנו
בקרית באבוב לאירוסיו
בורא עולם בקנין השלם זה הבנין עדי עד
למזל ולברכה לשם ולתפארה.

המערכת

הרוצה להשיג קובצי „כרם שלמה“, וכן בכל עניני המערכת,
לפנות אל האדרעסין דלהלן:

בארץ ישראל

כרם שלמה
שע"י אוצר הספרים
דישיבת קרושת ציון
קרית באבוב ת.ד. 204 בת-ים

במאנטרעאל

KEREM SHLOMA
c/o Goldberg
5659 Hutchison St.
Montreal H2V-4B5, Canada

בטארנטא

KEREM SHLOMA
c/o Lemel
127 McGillary Ave.
Toronto, Ont. M5M-2Y7, Canada

בארצות הברית

KEREM SHLOMA
1533 - 48th St.
Brooklyn, N. Y. 11219

בענגלאנר

KEREM SHLOMA
Kahal Chasidim Bobov
87 Egerton Road
London N. 16, 6UE

בעקלניע

KEREM SHLOMA
c/o Kwadrat
28 Nervier St.
Antwerpen 2000, Belgium

דמי החתימה לקובץ „כרם שלמה“

בארה"ב = 15 דאלער לשנה

בקאנאדע = 20 דאלער לשנה

בעלגיע = 600 פראנק לשנה

בענגלאנד = 10 פונט לשנה

בשאר ארצות = ברואר רגיל 20 דאלער לשנה

ברואר אויר 30 דאלער לשנה

m:

KEREM SHLOMO

M.E.CH. of Bobov

1577 48th Street

Brooklyn, N.Y. 11219

Non-Profit Org.

U.S. POSTAGE

PAID

Permit No. 285

BROOKLYN, N.Y.

קובץ

נרם שלמה

ע"ש כ"ק מרן הנה"ק אדמו"ר מוהר"ש מבאבוב זצ"ל

קובץ מוקדש לפלסול ולהלכה ואגדה ומילי דחסידותא
ואגרות קודש וענינים שונים מגאוני וצדיקי קשישאי ז"ל
ולהבחל"ח מרבנים ות"ח ובחורי חמד הי"ו.

שנה ו' קונטרס ב' (נ"ב) חשוון-כסלו תשמ"ג

יוצא לאור ע"י תלמידיו
כ"ק מרן אדמו"ר מבאבוב שליט"א
1577 48th Street
Brooklyn, New York 11219
Tel. 871-6623

הרוצה להשיג קובצי „כרם שלמה“, וכן בכל עניני המערכת,
לפנות אל האדרעסין דלהלן:

בארץ ישראל

כרם שלמה
שע"י אוצר הספרים
דישיבת קדושת ציון
קרית באבוב ת.ד. 204 בת"ם

במאנטרעאל

KEREM SHLOMA
c/o Goldberg
5659 Hutchison St.
Montreal H2V-4B5, Canada

בטאראנטא

KEREM SHLOMA
c/o Lemel
127 McGillary Ave.
Toronto, Ont. M5M-2Y7, Canada

בארצות הברית

KEREM SHLOMA
1533 - 48th St.
Brooklyn, N. Y. 11219

בענגלאנד

KEREM SHLOMA
Kahal Chasidim Bobov
87 Egerton Road
London N. 16, 6UE

בעלגיע

KEREM SHLOMA
c/o Kwadrat
28 Nervier St.
Antwerpen 2000, Belgium

כל הזכויות שמורות להמערכת

Copyright © 1982
by Cong. Shaare Zion

התוכן

מדור אמרי קודש

לפרשת ויצא כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א 1

מדור זכרון לראשונים

דרוש לחנוכה הגאון מוה"ר דוד אופנהיים זצ"ל ח
תוקף על פשר בין שני ח"ק הגה"ק בעל קרושת לוי זצ"ל י
ספק בכרהמ"ז, וח"ש באיסה"נ הגאון מוה"ר ליפמאן אבר"ק צילץ זצ"ל יב
במס' כתובות דף י"א ע"ב הגאון מוה"ר שמעון סופר אבר"ק קראקא זצ"ל יד
השגת גבול, וגט ע"י שליח הגאון מוה"ר אברהם יצחק אבר"ק טאלטשאווא זצ"ל טו

מדור אגרות קודש

מכתב מהגאון בעל חות יאיר זצ"ל אל הגאון מוה"ר דוד אופנהיים זצ"ל. יז
מכתב מהגאון מוה"ר משה מינץ אבר"ק אוכין ישן זצ"ל יט
מכתב מהגאון מוה"ר אהרן משה טויבש אבר"ק יאסי זצ"ל בעמח"ס קרני ראם כא

מדור זכרון לאחרונים

חידושים בעניני חנוכה, ועוד הג"ר פנחס ארי' פרענקיל אב"ר וויעליזשקא הי"ד כג
דרוש ופולפל לחנוכה הג"ר חיים צוקער אבר"ק האלאס הי"ד כה

מדור פלפול והלכה

בדין ביטול בשבת הרב חיים יעקב מאיר רובין נ"י כח
בש"י הרמב"ם במהדרין מן המהדרין הרב יצחק ישעי' ווייס נ"י לר

מדור תפארת בחורים

בענין היוק שאינו ניכר הב' החתן אברהם שמשון בראדט נ"י לו

עולת שבת בשבתו

ליקוטים יקרים לשבתות ומועדים המערכת למ
נוסחאות והערות ברש"י עה"ת. הר"ר מנחם בראכפערלר שליט"א מר

מדור תמיהות וישובים

הערות קצרות בענינים שונים נב

מדור הנאהבים והנעימים

חידושי אגדה, ושאלת חכם הר' ישעי' איזנבערג הי"ד נ

מדור זכור ימות עולם

פנקס „הלואת חן והכנסת אורחים" (תקע"ג) נג

מדור תעודות וסמיכות

מכתב „הסכמה" הגה"ק מוה"ר דוד הלברשטאם אבר"ק קרשאנוב זצ"ל סא
מכתב „הסכמה" הגאון מוה"ר יצחק שמעלקיס מח"ס בית יצחק זצ"ל סא
מכתבים אל המערכת סב
צילומי כתבי קודש יא, כב, סד, סה
ברכות והודאות סו

מוזכרת נצח

הקובץ הזה מוקדש
לעילוי נשמת

האברך המופלג היקר והנעלה שלשלת היוחסין
מו"ה אלכסנדר זיסקינד בנימין ביינוש ע"ה

תלמיד חביב בשיבתנו

שנקטף לדאבוננו באבי ימיו

ביום ד' לחודש כסלו שנת תשל"ב לפ"ק

תהא נשמתו צרורה בצרור החיים

הונצח ע"י אביו,

אשר ישע' שארף

מוזכרת נצח

הקובץ הזה מוקדש
לעילוי נשמת

האשה החשובה

מרת פריידא אדיל בת מו"ה יעקב יצחק שפיצער ע"ה

נפטרה בשם טוב

ביום כ"ה לחודש טבת שנת תשכ"ד לפ"ק

תהא נשמתה צרורה בצרור החיים

הונצח ע"י בנה,

יעקב יצחק הכהן לעווזטא

מזכרת נצח

הקובץ הזה מוקדש

לעילוי נשמת

הרבני החסיד הישיש והנכבד

מו"ה אברהם במו"ה יחיאל גרשון גוטוויין ע"ה

שבק לן חיים

ביום י"ח לחודש תשרי שנת תשמ"ג לפ"ק

תהא נשמתו צרורה בצרור החיים

הונצח ע"י נכדו,

יחיאל גרשון גוטוויין

אמרי קודש של כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

פרשת ויצא

וַיִּיקֶץ יַעֲקֹב מִשְׁנֵתוֹ וַיֹּאמֶר אֲנִי יִשְׂרָאֵל בְּמָקוֹם הַזֶּה וָאֲנִי לֹא יָדַעְתִּי. וְצִרְיִים לְהַבִּין, דַּהֲרִי מְבֹאָר בְּגִמְרָא פֶּרֶק גִּיד הַנֶּשֶׁה (וּמִבְּאֵי בְרַשׁ"י כֵּאֵן) כִּי מִטָּא יַעֲקֹב לַחֲרֹן אָמַר אֲפֻשֶׁר שְׁעִבְרִתִּי עַל מָקוֹם שֶׁהִתְפַּלֵּלוּ אֲבוֹתַי וְלֹא הִתְפַּלֵּלְתִּי בּוֹ יִהְיֶה דַעְתִּי לְמִיִּהְדָּר וְחֹזֵר עַד בֵּית אֵל וּקְפִצָּה לּוֹ הָאָרֶץ, הֲרִי שְׁלֵא הִי נַעֲלָם מִמֶּנּוּ קְדוּשַׁת הַמָּקוֹם, וְאִ"כ אֵיךְ אָמַר כֵּאֵן וָאֲנִי לֹא יָדַעְתִּי, וְעוֹד יִשְׁ לְדַקְדָּק רִתִּיבַת וָאֲנִי נִרְאָה כְּשֶׁפֶת יִתֵּר, דַּהֲרִי דִי הִי בְּאוּמְרוֹ וְלֹא יָדַעְתִּי.

אֲמֵנָם יִתְבָּאָר בְּהַקְדָּם רַבְרִי הַמְדַּרְשׁ בְּפִרְשֵׁתֵנוּ עַד"פ וַיֹּצֵא יַעֲקֹב, רַבִּי שְׁמוּאֵל בֶּר נַחֲמָן פֶּתַח שִׁיר לְמַעֲלוֹת אִשָּׁא עֵינֵי אֵל הַהָרִים, אִשָּׁא עֵינֵי אֵל הַהוֹרִים לְמַאֲלִפְנֵי וּלְמַעֲבְרֵנִי, מֵאֵין יָבֵא עֲזָרִי וְכו' אֲלֵא עֲזָרִי מִעַם ד' עוֹשֶׂה שָׁמַיִם וָאָרֶץ. וּבִסְפֵר זֶרַע בִּירֵךְ בְּפִרְשֵׁתֵן הִבִּיא רַבְרִי הַמְדַּרְשׁ הַלֵּל, וְכ' לְדַקְדָּק עַל אוּמְרוֹ ב' הַתּוֹאֲדִים הַלֵּל לְמַאֲלִפְנֵי וּלְמַעֲבְרֵנִי, וְגַם מִהוּ הַשְּׁיִיכוֹת שֶׁל שְׁנֵי הַתּוֹאֲדִים הַלֵּל בְּכִינוּי הָרִים שֶׁמִּבִּיא מִהַפְסוֹק אִשָּׁא עֵינֵי אֵל הַהָרִים. וּמִבְּאֵר שֵׁם עַפ"י הַיִּדּוּעַ מִחֲכַמְז"ל עַד"פ וַיִּפְגַּע בְּמָקוֹם שֶׁנַּעֲקָר הָרַ הַמּוֹרִי וְבֵא לְכֵאֵן, וְעוֹד יִדּוּעַ מִרַבְרִי הָרֵאשׁוֹנִים ז"ל שֶׁהָרַ סִינִי שְׁנִיתְנָה הַתּוֹרָה עָלָיו הוּא נִיְהוּ גּוֹפֵא הָרַ הַמּוֹרִי, דְּגַם בְּשַׁעַת קְבֻלַּת הַתּוֹרָה נַעֲקָר וְבֵא לּוֹ הָרַ הַמּוֹרִי לְמַדְבַּר כְּדִי שֶׁתִּנָּתֵן הַתּוֹרָה עַל מָקוֹם זֶה הַמְעוֹלָה. וּמִפְרֹשׁ בּוֹהַ הַפְּסוֹק בְּפִרְשַׁת שְׁמוֹת, זֶה לֵךְ הָאוֹת כִּי אֲנִי שֶׁלַּחֲתִיךְ בְּהוֹצִיאֶךָ אֶת הָעָם מִמִּצְרַיִם תַּעֲבֹדוּן אֶת הָאֱלֹקִים עַל הָהָר הַזֶּה, וְלִכְאוּרָה לְפִידֵשׁ"י דַּהֲכוּנָה עַל קְבֻלַּת הַתּוֹרָה שְׁעִתִּידִים בְּנֵי לִקְבֹּל לְסוּף ג' חֲדָשִׁים שִׁיִּצְאוּ מִמִּצְרַיִם, אִ"כ קֶשֶׁה דַּהֲלוּ"ל בְּהוֹצִיאֶךָ אֶת הָעָם מִמִּצְרַיִם תַּקְבְּלוּ אֶת הַתּוֹרָה עַל הָהָר הַזֶּה, וְתִיבַת תַּעֲבֹדוּן מֵאִי עֲבִידֵתִי הַכֹּא, וְלִהְיוֹת לִי יִתְכֵן, דְּבִתִּיבַת תַּעֲבֹדוּן נִרְמַז לָהֶם שֶׁעַל הָהָר הַזֶּה גּוֹפֵא יִזְכוּ גַם לַעֲבוֹד הַעֲבוּדָה דִּהְיוּ עֲבוֹדַת הַקְּרִבְנוֹת כְּשִׁיבְנָה עָלָיו בֵּית הַמִּקְדָּשׁ. וְעַפ"י מִיִּישָׁב שֵׁם ג"כ מֵאִמֶּר הַכְּתוּב (רַבְרִים כ"ו) וַיִּבְיֹאוּ אֶל הַמָּקוֹם הַזֶּה וַיִּתֵּן לָנוּ אֶת הָאָרֶץ הַזֹּאת, וּפִירֵשׁ"י אֵל הַמָּקוֹם הַזֶּה, זֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, וַיִּתֵּן לָנוּ אֶת הָאָרֶץ הַזֹּאת, זֶה אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וְלִכְאוּרָה אִיפְכָא הוּל"ל דְּבִתְחִילָה נִכְנְסוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל וְאַח"כ נִתֵּן לָהֶם בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, אֲמֵנָם עַפ"י הָאֵמוּר שֶׁהָרַ הַמּוֹרִי נַעֲקָר וְבֵא לְמַדְבַּר וְנִתֵּן עָלָיו הַתּוֹרָה, נִמְצָא שֶׁכֵּבֶר הָיוּ עַל מָקוֹם הַמִּקְדָּשׁ מִדֶּם שֶׁנִּכְנְסוּ לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. וְזֶהוּ שֶׁאֲמָרוּ בְּמִדְרַשׁ אִשָּׁא עֵינֵי אֵל הַהָרִים לְמַאֲלִפְנֵי וּלְמַעֲבְרֵנִי, דְּכַשְׁפָּנַע בְּמָקוֹם הַהוּא דִּהְיוּ הָרַ הַמּוֹרִי, אָמַר אִשָּׁא עֵינֵי אֵל הַהָרִים, כִּי אֲעַפ"י שְׁלֵא פָּנַע אֲלֵא בְּהָר אַחֵר, אָמַר הָרִים בְּלִשׁוֹן רַבִּים, כִּי רֵאָה שֵׁם ב' הָרִים, הָרַ סִינִי, וְהָרַ הַמּוֹרִי, וְלִכֵּן שְׁפִיר אָמַר, לְמַאֲלִפְנֵי, נִגַּד מִה שְׁנִיתְנָה הַתּוֹרָה עָלָיו דִּהְיוּ הָרַ סִינִי, וּלְמַעֲבְרֵנִי, נִגַּד הָרַ הַמּוֹרִי הַמִּיּוּחָד לַעֲבוּדָה, עֲכַת"ד יְעוּי"ש מִה שֶׁהָאֲדִיךְ עוֹד בּוֹהַ לְפִרֹשׁ כְּמֵה פְסוּקִים וּמֵאֲמָרֵי חֲז"ל.

ועפ"י דבריו נוכל להבין המשך דברי המדרש שאמר יעקב מאין יבא עזרי אלא עזרי מעם ד' עושה שמים וארץ, דהנה במס' פסחים (ס"ח ע"ב) א"ר אלעזר אילמלא תורה לא נתקיימו שמים וארץ שנא' אם לא בריתי יומם ולילה חוקות שמים וארץ לא שמתני, וכן אמרו חכמז"ל (מגילה ל"א ע"ב) אילמלא המעמדות לא נתקיימו שמים וארץ, נמצא שבזכות התורה והקרבנות נתקיימו שמים וארץ, ולכן כשראה יעקב כאן ב' ההרים הללו שרומזים על תורה וקרבנות, אמר עזרי מעם ד' עושה שמים וארץ, שבזכותם יתקיימו שמים וארץ.

ועפ"י יובן הפסוק הנ"ל, ויאמר אכן יש ד' במקום הזה ואנכי לא ידעתי, דזה ידע מכבר שמקום הזה יש בו השראת השכינה שהרי מטעם זה רצה לחזור לשם מחרן כדי להתפלל במקום שהתפללו בו אבותיו, עכ"ז הי' נעלם מאתו מעלה יתירה שיש במקום הזה, ששם יקבלו בני"י את התורה, וענין זה לא נתגלה לו עד עתה, ולכן אמר, אכן יש ד' במקום הזה, זה ידעתי מכבר, אבל „אנכי" לא ידעתי, כלו"ר בר זה שגם העשרת הדברות שמתחילין בתיבת „אנכי" יקבלו בני"י במקום הזה, זה לא ידעתי. ומיושבים הדקדוקים הישב.

ובענין זה יובן כוונת דברי חכמינו ז"ל (חולין צ"א ע"ב) עה"פ והנה מלאכי אלקים עולים ויורדים בו, עולים ומסתכלין בדיוקנו של מעלה ויורדין ומסתכלין בדיוקנו של מטה, ופירש"י בדיוקנו של מעלה, פרצוף אדם שבארבע חיות ברמות יעקב. ולכאורה דברי דו"ל צריכין ביאור, וכי הדיוקן שלמעלה הוא צורה גשמית שיוכל להתרמות לדיוקן של מטה. אמנם יתבאר דמבואר בס' מגלה עמוקות על הא דאמרו חכמז"ל נטל הקב"ה דיוקנו של יעקב ונתן את התורה לישראל, דתיבת יעקב"ב רומז על עשרת הדברות שניתנו בסני, אות י' נגר י' דברות, וקע"ב נגר קע"ב תיבות שבעשרת הדברות. נמצא דדיוקנו של יעקב"ב החקוק בכסא הכבוד הוא אור קדושת התורה, וזהו שאמרו, שהמלאכים הסתכלו תחלה בדיוקן של מעלה, ואח"כ ירדו והסתכלו בדיוקן של מטה, וראו כי יעקב שהוא עמוד התורה שוכב על מקום הר סיני ששם יקבלו בניו עשרת הדברות כאמור לעיל, תיכף נתקנאו בו, ע"ד אוז"ל (שבת פ"ח ע"ב) עה"פ מה אנוש כי תזכרנו, ולכן רצו לסכוני, מיד והנה ד' נצב עליו.

זמן תשלומי דמי החתימה, הוא בתחלת השנה ולא בסופה!

וכל המוסף יוסיפו לו מן השמים שפע ברכה והצלחה וכט"ס.

דרוש לחנוכה

מהגאון מוה"ר דוד אופנהיים זצ"ל אבד"ק פראג⁽¹⁾

במס' שבת דף כ"א ע"ב דרש ר' תנחום נר של חנוכה שהניח למעלה מכ' אמה פסולה כסוכה וכמבוי ואמר ר' כהנא דרש ר' תנחום מאי דכתיב והבור ריק אין בו מים ממשמע שנא' והבור ריק איני יודע שאין בו מים אלא מה ת"ל אין בו מים מים אין בו אבל נחשים ועקרבים יש בו עכ"ל. הנה כבר צווחו בי' קמאי רקמאי להעמיד הרת על תילה תל המתלקט במלקט, ודהיטנא רהיט ואזיל, ועינא משייפא לחבר אל האהל אחר, איך תליא תניא בדתניא שני רבדים הללו. ליישב את כל זה בס"ד נלע"ד ליישב בחקרים, הנה מצינו בסוכה ריעות חלוקות למה היא פסולה למעלה מעשרים, עיין בריש מס' סוכה אמר רבה דכתיב למען ידעו דורותיכם כי בסוכת הושבתי את בני ישראל עד עשרים אמה אדם יודע שהוא דר בסוכה למעלה מכ' אמה אין אדם יודע שהוא דר בסוכה משום רלא שלטא בי' עינא, ור' זירא אמר מהכא וסוכה תהי' לצל יומם מחורב, עד כ' אמה אדם יושב בצל סוכה למעלה מכ' אמה אין אדם יושב בצל סוכה אלא בצל דפנות וכו', ורבא אמר מהכא בסוכת תשבו שבעת ימים אמרה תורה כל שבעת ימים צא מדירת קבע ושב בדירת עראי עד כ' אמה אדם עושה דירתו דירת עראי למעלה מכ' אמה אין אדם עושה דירתו דירת עראי אלא דירת קבע עכ"ל.

אמור מעתה, לרעת רבה איכא לרמוי חנוכה לסוכה כמו שסוכה פסולה משום רלא שלטא בי' עינא ה"נ איכא למימר בחנוכה אי הוי למעלה מכ' לא שלטא בי' עינא וליכא פרסומא ניסא על כן פסולה, אמנם לרעת רבא רסובר הטעם למעלה מכ' רפסולה משום רבעינן דירת עראי, לפ"ז בנר חנוכה למעלה מכ' אמה כשירה ראפשר לומר דשולט העין יותר מעשרים אמה.

והנה במאי קמפלגי, י"ל שהמה מחולקים אי הוה ז' ענני כבור או רק חמשה, רמצינו ריעות חלוקות, ח"א שהיו ר' על ארבע רוחות וא' מלמטה וא' מלמעלה וא' לפנים, וח"א שהיו רק ר' על ארבע רוחות וא' לפניו. הנה רבה הוא מסכים כמ"ד שהיו ז' ענני כבור, על כן סוכה למעלה מעשרים אמה פסולה רלא שלטא בי' עינא בסכך שהוא כנגד הענן שהיו למעלה מראשיהן של ישראל, משא"כ לפי רבדרי רבא רמפורש הטעם עד כ' אמה אדם עושה דירתו דירת עראי למעלה מכ' אמה אדם עושה דירתו קבע וכו', הוא סובר שהיו חמשה עננים. ודבר זה, אי היו חמשה עננים או ז' עננים, תליא בזה אי המה חמשה חומשי תורה או ז' חומשין, רזה לעומת זה עשה אלקים, והנה מאן מכריע אי המה ז' חומשין או ה' חומשין, נראה דתליא בהא, אי האבות היו מקיימי התורה קודם שניתנה, כי למ"ד שהיו ז' חומשין י"ל שהוא כנגד הז' אבות, שאברהם התחיל לקבל התורה והוא קיים

(1) הועתק מכת"י ירושלים (מספר 730).

תחלה מצות הכרית, ומאברהם עד משה המה ז' דורות, אברהם, יצחק, יעקב, לוי, קהת, עמרם, משה, ונגד כל א' הוא חומש א', וספר אלה דברים הוא חומש השביעי, הוא נגד משה, משא"כ אי נימא שהמה רק חמשה חומשים.

אמור מעתה, לדעת שהיו מקיימי התורה עד שלא ניתנה, א"כ חל עלינו חובת ביאור הקרא והבור רק אין בו מים, דזולת זה יש לפרש כמו שמפרש המדרש בפ' וישב, נתרקן בורו של יעקב, ומפרש היפ"ת שהיו עושין השבטים נגד דין תורה ראין מים אלא תורה יע"ש, וא"כ הא בהא תליא, ר' תנחום שאמר הדין נר חנוכה שהניחה למעלה מעשרים אמה פסולה כסוכה וכמבוי, א"כ ע"כ הטעם דלא שלטא בי' עינא כדעת רבה, לפ"ז מוכח שהיו ז' ענני כבוד, כי התורה נחלק לז' חומשין, כי באמת האבות קיימו התורה עד שלא ניתנה, לפ"ז ה"י חובת גברא לפרש מאי דכתיב והבור רק אין בו מים, הלא אי אפשר לפרש כדעת המדרש דנתרקן בורו של יעקב דהלא קיימו אבות התורה, ומיישב רבי תנחום פרושו דקרא הוא מים אין בו הא נחשים ועקרבים יש בו.

דהנה מצינו שיהודא ה'י' אומר מה בצע כי נהרג את אחינו שלא ה'י' רוצה לידון אותו בסיף שהוא הרג, ובבור לא ה'י' מים שהוא נגד חנק, ובאמת מצינו סתם מיתה האמורה לבני נח סייף, ויש דיעות שסוברין שהוא בחנק, והמה לא רצו לדון אותו בדין בני נח, וה'י' רוצין לידון אותו בדין החמור שהוא שריפה וסקילה כי ה'י' משליכין אותו לבור שהוא במקום סקילה, וה'י' שם נחשים ועקרבים שהוא במקום שריפה כראיתא במס' כתובות פ' אלו נערות דין ארבע מיתות לא בטלו וכו', וצ"ע למה ועל מה ראה לידון אותו בעונש זה כי וודאי אלו ה'י' רוצים לידון אותו בדין בני נח ה'י' מקום ליישב כי המה ה'י' סוברים שיוסף חייב מפני שהעיד לפני אביהן על שהמה נותנין עיניהן בבנות הארץ וקי"ל בסנהדרין פ' ד' מיתות (דף נ"ו) בן נח נהרג בעד א' וקרוב ובלא התראת וכו' יע"ש, ויוסף ה'י' מעיד בפני אביו עליהן שנותנין עיניהן בבנות הארץ וב"נ חייב הבא על שפחה שייחד לעבדו כי מיוחדת יש להן שקורין רבייתא דפלניא, וא"כ ה'י' דיניהן כדין הבא על א"א שהוא בחנק או בסתם מיתה האמורה לבני נח שהוא בסיף, והמה חשבו ששקר ענה במ ורינו כעד זומם ויחשבו בלבם לעשות כאשר זמם לעשות.

אמנם דבר זה א"א לומר, שהרי לא רצו לידון אותו בדין ב"נ, אמור מעתה מהו והבור רק כו', א"א לומר נתרקן בורו של יעקב שלא עשו כדין תורה כי דנו אותו בדין בני נח, הלא דבר זה א"א לאומרו, שהרי אמרו מה בצע כי נהרג את אחינו, אע"כ גם מים לא ה'י' בבור, וצ"ל שמש"ה ה'י' רוצים לידון אותו בדין שריפה או סקילה שה'י' חושבין בלבם שיוסף ה'י' מרבר לשון הרע עליהן, כי מי שמעיד יחיד הוי לשון הרע כראיתא במס' מכות טובי' חטא וזיגור מנניה, וקי"ל כל המספר לשון הרע ראוי להכישו נחש ואף גם ראוי לסקלו באבנים, ותלמוד ערוך שבירינו במס' מכות, על כן היו רוצים לדון אותו בדין ישראל, וה'י' הציל אותו מידם כי נקי ה'י' אותו צדיק וחישב לטובה.

תוקף על פשר שנעשה בין שני ח"ק

מהנה"ק בעל קדושת לוי זצ"ל⁽¹⁾

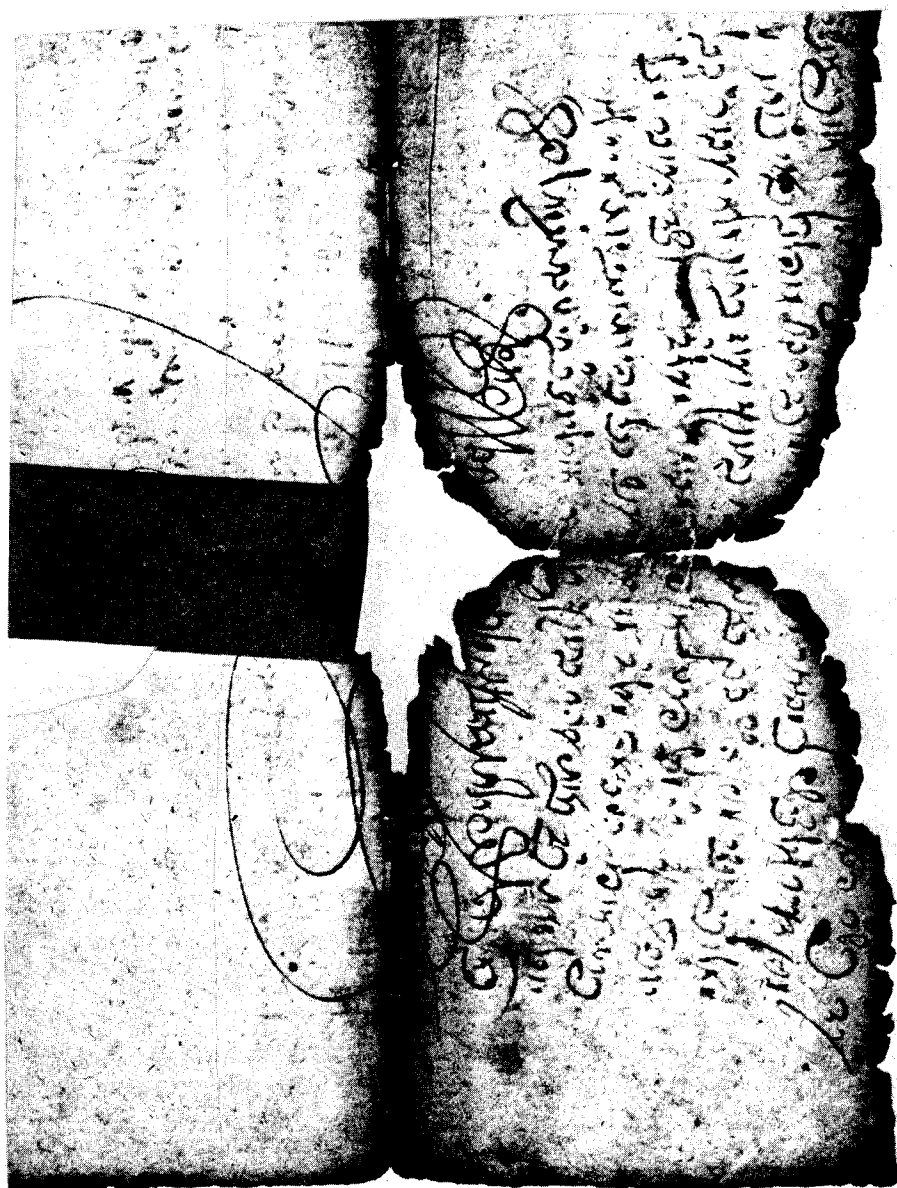
ע"ד פשר הנעשה בין . . . [פעטרי]קאב ובין הח' אלופי אנשי מנין דעיר לעלציץ כמבואר מעל"ד⁽²⁾ . . . אלופי רבנים מופלגים באי כוחו מאלופי אנשי מנין הנ"ל, בכך באנו אנחנו בתוקף ועוז בחוק ולא יעבור בכל יוגרע אף קש"י [=קוצו של יו"ד] מכל פרטי אופני' המבואר מעל"ד. וצר העובר מכל פרטי אופני' המבואר מעל"ד, אזי ענוש יענש בכל כפיות ונגישות אשר לא יוכל שאת. כ"ד באתי עה"ח בתוקף וע[וז] אור ליום ב' ח"י טבת תקמ"א לפ"ק.

נא' הק' לוי יצחק בהגאון מוהרר" [מ זצ"ל] חבק"ק פינסק.
נא' יהודה באמ"ו [אברהם] . . .

(1) גוף הכת"י עם חתי"ק הנה"ק בעל קדושת לוי זצ"ל, הגיע אלינו מגנזי ידידנו הרגול הרבני החסיד הנכבד הנגיד המפורסם מו"ה שאול הוּשְׁטֶרְעֶר נ"י מאנשווערפען. ברכות התורה יחולו על ראשו. — פאקסימיליא בעמוד הכא.
(2) נעתיק פה רכרי הפשר המבואר מעל"ד:

הן היום נגשו לפנינו הח"ק ה"ה האלוף התורני (הרבני מוהר"ד) ארי' ליב ב"מ משה סג"ל וחתנו ה"ה התורני הרבני מוהר"ר אליהו ב"מ יהודא ליב, והראו לפנינו הח"ק שטר כח שיש בירם מאנשי כפרים השייכים למנין לעלציץ ולנחר אובראט בנידון שיתפשרו עמנו ח"ק בנידון בית עלמין של מקאריץ שהיו שייכים לבית עלמין הנ"ל כפי הכתבים שיש ת"י מגאונ' ורבני ארץ. וכהיום התפשרנו עם כל המנין הנ"ל בנידון שיהי' קצבה לכל, דהיינו אם ימות ח"ו איש או אשה אם יהי' (עמיד) [אמיד] אזי יתן לח"ק שלנו שלשה ארומים ואם לא יהי' (עמיד) [אמיד] אזי יתן שלשה רוביל לבר הוצאות מה שצריך, [גם] באם שיהי' קילקול הדרך מחמת הנחר ש[לא יוכלו] לבא לקהילתנו אזי רשאים לקבור על בית עלמין [אשר בק"ק לעלציץ] כפי הנהוג יתן . . . אזי בר מינן שימות . . . ממנינם אזי מוכרחים . . . בית עלמין שלנו וגם מקטן פחות משני שנים מגיע חצי רוביל לבר הוצאות [ומבן] שני שנים עד עשר שנים מגיע א' רוביל לבר הוצאות. כ"ז נעשה באסיפת כל הח"ק רק"ק פעטריקאב, ונתרצו ברצוי נמור ע"ז, ולראי' באנו עה"ח היום יום ה' י"ד ימים לחודש טבת שנת תקמ"א לפ"ק.

נא' יהושע בא"א כמהור"ר יעקב זצלהו"ל	נא' . . . ש"ץ . . .
ונא' נח בן לא"א כהר"ר אלי' מייזלש זצ"ל	ונא' יצחק ב"ר . . .
ונא' שלמה בהרב ר' יחזקאל נ"י	ונא' מאיר בן משה . . .
ונא' אברהם ב"ר יהודא ליב מייזלש זצ"ל	נאום משה אלי' כהר"ר . . .
ונא' שלמה כמנ"ה מאיר	
ונא' יהודה ליב . . .	



פאקסימיליא מחתי"ק הגה"ק בעל קדושת לוי זצ"ל.

בדין אשה שנסתפקה בברכת המזון, ובענין ח"ש באיסור הנאה

מהגאון מוה"ר אליעזר ליפמאן הלוי זצ"ל אבר"ק צילץ⁽¹⁾

נשאלתי, אם אשה מסופקת אם ברכה ברכת המזון, אם צריכה לחזור ולברך, דלפי מה דפסקינן בש"ע סי' קפ"ד באיש דצריך לברך דבה"מ דאורייתא, אבל באשה לפי מה דמבעי' בברכות דף כ' ע"ב אם אשה מחויבת בה"מ דאורייתא או דרבנן ולא איפשטא, וכן פסקינן בס"י קפ"ו ס"א, ובבאר היטב סי' קפ"ד סק"ז מביא לעיין ע"ז בתשו' שער אפרים, ואין בידי ס' הנ"ל.

ונ"ל לפסוק דצריכה לברך, רכיון דפסקינן ספק אם בירך ברכת המזון חייב לברך, דכיון דהוא מדאורייתא ובספק שאר ברכות להקל דשאר ברכות כולה מדרבנן ולכך אין צריך לחזור ולברך דהם אמרו והם אמרו, דבוודאי תקנו ברכה, אבל בספק משום ברכה לבטלה בלאו דלא תשא לא תקנו כלל בדכה בספק, משא"כ בספק בה"מ באשה, כיון דספיקא אם היא חייבת מדאורייתא אין כח ביד חכמים לפוטרה מספק כמו באיש אם ספק אם בירך בה"מ, ולא שייך ס"ס כמובן מכמה טעמים. ועיי' בבאר הגולה י"ד סי' רס"ה סק"ח.

ונ"ל קצת הוכחה לזה דחייבת, רלכאורה יל"ר שם בגמ' דף כ' ע"ב הנ"ל, דאמר דנ"מ אם חייבת מדאורייתא או דרבנן להוציא אחרים ידי חובתן, למה לא אמר נ"מ בפשיטות, דאם היא חייבת מדאורייתא, בספק אם ברכה חייבת לברך כמו באיש, ואם היא מדרבנן, פטורה כמו שאר ברכות בספק אם בירך, אבל אי אמרינן כנ"ל, י"ל דגמ' אמר נ"מ אף אם קיימא בספיקא אם היא ראורייתא או דרבנן אינה יכולה להוציא אחרים, משא"כ בספק אם ברכה בה"מ אם הוא בספיקא אם חייבת מדאורייתא או דרבנן צריכה לברך שנית, מסברת הנ"ל, לכך קאמר נ"מ דהיא אף אליבא דאמת דקיימא בספיקא, אבל אי אמרינן דפטורה מלברך א"כ קושייתי הנ"ל במקומה עומדת דלימא נ"מ כנ"ל, כנלענ"ד.

מה שנשאלתי להקשות בשם הגאון המפורסם מו"ה יחזקאל נר"ו אב"ד דק' פראג⁽²⁾, דיש להסתפק בכל איסורי הנאה שיעורא דידהו בכמה, דוודאי שיעור

(1) נולד בליסא לאביו מוה"ר שמשון. נשא אשה בתו של הגאון מוה"ר צבי הירש אבר"ק אה"ו זצ"ל מח"ס שו"ת תפארת צבי. שימש כאב"ד בק"ק צילץ. חותנו הגאון הביא חירו"ת ממנו בשו"ת תפארת צבי חאו"ח סי' ז', ושם בחו"ד סי' ס"ח ואהע"ז סי' י' יש תשובות אליו. גם יש תשובה אליו, בשו"ת בגרי כהונה חחו"מ סי' ג', ובשו"ת רעק"א סי' ע"ח. חיבר ספר משנת ר' אליעזר, ועוד חיבורים, ולא נדפסו. — חידו"ת הללו הועתקו מכת"י מעתיק א' שהעתיקו מכת"י ק.

(2) הוא הגאון בעל נוב"י וצל"ח, ואסתפקתא זו הובא בספרו צל"ח עמ"ס פסחים דף כ"ב ע"ב ר"ה והרי, יעווי"ש.

אכילה דידהו הוי בכזית, והראי' מחמץ בפסח דהוי אסור בהנאה ואפ"ה בכזית, אבל הנאה דידהו בכמה, אם נימא דהוי נמי בכזית או לא, ווראי לשיטת הרמב"ם דאין לוקין על הנאה ליכא ספיקא כלל דהרי קיי"ל כר"י דחצי שיעור אסור מן התורה, אבל לשאר הפוסקים דס"ל דלוקין על הנאה אם נימא דדוקא אכילה בכזית אבל הנאה הרי הוא בכל דהו נהנה או לא, והנה אם נימא דחצי שיעור מותר בהנאה א"כ מה פריך הש"ס בפסחים (כ"ב ע"ב) על ר' אבוהו דס"ל כל מקום שנאמר לא יאכל אחד איסור אכילה ואחר איסור הנאה במשמע מהא דתנן לא יושיט אדם אבר מן החי לבני נח טעמא דלפני עור הא לאו הכי מותר הרי נהנה. ומאי מקשה הש"ס דלמא ס"ל כר"ל דח"ש מותר מן התורה וא"כ מותר נמי בהנאה, ולפ"מ דפסק הרמב"ם בהל' מלכים דשיעורין לישראל נאמרו ולא לבני נח, א"כ דלמא מיירי הבריייתא באבר מן החי חצי שיעור ולישראל מותר משום הנאה דחצי שיעור מותר מן התורה ואף בהנאה, ולנכרי אסור חצי שיעור, ומאי מקשה הש"ס וצ"ע, ע"כ.

ונ"ל ליישב בפשיטות עפ"מ ש"המל"מ פ"א מהל' חמץ בשם הרא"ם דטעמא דר"י דחצי שיעור אסור מן התורה דסתם אכילה בכל מקום הוא בכ"ש רק הלכה למשה מסיני דאין חיוב מלקות וקרבן רק בכזית, וד"ל דס"ל ח"ש מותר מן התורה ס"ל דסתם אכילה דדוקא בכזית ולית לי' הלמ"מ, ע"ש. וא"כ טעמא דהרמב"ם בהל' מלכים דאין שיעורין לב"נ משום דפסקין כר"י דח"ש אסור מן התורה דסתם אכילה בכ"ש ולב"נ ליכא הלמ"מ וחייבין בכ"ש כסתם אכילה בכ"ש, וכ"ה בס' גינת וורדים כלל מ"ה ובפלתו סי' ס"ב ס"ג ע"ש, א"כ לר"ל דס"ל דח"ש מותר מן התורה דסתם אכילה בכזית, ע"כ צ"ל דגם בב"נ אינו חייב אלא בכזית, א"כ מקשה הגמ' שפיר דאף אם ר' אבוהו ס"ל כר"ל דח"ש מותר א"כ לשיטתו גם לב"נ מותר ח"ש וליכא לפני עור בח"ש ולק"מ קושיא הנ"ל.

בד"א נ"ל ליישב להרמב"ם לשיטתו עפ"מ דפסק הרמב"ם שם פ"א הל' ו' מחמץ, האוכל חמץ בפסח כל שהוא ה"ז אסור מ"ה שנאמר לא יאכל כו', והקשה הכ"מ האידך מוכח כ"ש מלא יאכל אדרבא אין אכילה פחות מכזית, ותו' בס' מעשה רקח עפ"מ ש"הרמב"ם ברפ"א דאיסור הנאה ילפינן בחמץ מלא יאכל, ומזה מוכח דאכילה אפי' כ"ש אסור כיון דמרבין אפי' הנאה דלית בגופא שום אכילה ואינו אלא משום דכשמכדו לוקח בדמיו שום דבר אכילה, ובהנאה לית בי' שיעור כלל דלא מצינו שיעור בהנאה, ורבינו כ' בהל' שביטות עשור דהסך אפי' כ"ש, א"כ (איפה) [א"ש] כיון דבלא יאכל נכלל בו הנאה מינה דאכילה אפי' כ"ש אסור דלא יהי' בו שום היתר אכילה, ע"ש מה שתי' בזה עור. נמצא להרמב"ם לשיטתו כל היכי דאסור בהנאה אסור ג"כ חצי שיעור אף לר"ל, וא"כ מקשה הגמ' שפיר דבה"א דאמ"ה אסור בהנאה א"כ גם ח"ש אסור גם לר"ל, ומק' הגמ' שפיר באותו ה"א.

במס' כתובות דף י"א ע"ב

מהגאון מוה"ר שמעון סופר זצ"ל אבר"ק קראקא¹

בעזה"י. כתובות דף י"א ע"א.

אמר רב הונא גר קטן מטבילין אותו על דעת ב"ר, ומקשה מאי קמ"ל רזכין לארם שלא בפניו הא כבר תנינא זכין לארם שלא בפניו ואין חבין לארם אלא בפניו, ומתרץ דסר"א חוב הוא לו דבהפקירא ניהא לי' קמ"ל ה"מ גדול אבל קטן זכות הוא לו, ושוב מקשה הש"ס לימא מסייע לי' ממתני' הגיורת והשבוי, ומשני לי' בגר שנתגיירו בניו ובנותיו עמו, ועלה קאמר רב יוסף הגדילי יכולים למחות. והקשה בתוס' הא זכי' מטעם שליחות ואין זכי' לקטן, וגם אין שליחות לנכרי, ותירצו דאח"כ לא היה אלא גר מדרבנן משום דרבנן תקנו זכי' לקטן משום דאתי לכלל שליחות הגם דאין זכי' לנכרי מ"מ לזה יש זכי' משום דאתי לכלל שליחות, ועוד דגירותו וזכיתו באים כאחד, ושוב מסיק התוס' דמשכחת גר קטן מן התורה במעוברת שנתגיירה.

ויש לעיין בענין זה לשיטת הסוברים דנכרי לנכרי נעשה שליח, א"כ בגר שנתגייר ובניו ובנותיו עמו הרי הגדול זוכה לבניו הקטנים דנכרי לנכרי נעשה שליחו, אלא שזה אפשר לומר דא"א לצמצם שיטבלו הוא ובניו בבת אחת, ואם ימכול הגדול קודם הרי הוא כבר נעשה ישראל, ואם נעשה ישראל שוב לא יוכל להיות שליח לנכרי. לפ"ז יש לומר במעוברת שנתגיירה, הגם (ראו) [דאין?] עובר ירך אמו, מ"מ נעשית היא שליח לבתה לזכות בעדה דזוכית לעצמה ולבתה בבת אחת, ואפשר גם בגר שנתגיירו בניו עמו שייך לומר (הכא) [הכין] דטובל עצמו ובנו בב"א, אלא דא"כ לאו דוקא בניו ובנותיו, אלא אפי' שום גוי גדול שנתגייר יוכל לגייר קטן עמו ולזכות בעדו.

אמנם לזה יש לומר, דלכאורה יש לומר דהוה תופס לבע"ח במקום שחב לאחרים, ותופס לבע"ח במקום שחב לאחרים לא קנה, ואמרו חז"ל קשים גרים לישראל כספחת עיין מס' יבמות ק"ט ע"ב²). אמנם הנלע"ד הוא דתופס לבע"ח במקום שחב לאחרים לא קנה, היינו דוקא היכא דאינו מניע מזה טובה לעצמו אבל באיש שתופס חוב בעד אשתו, נ"ל דקנתה, דעיקר הסכרה הוא לאו כל כמינך לזכות לאחר ולחוב לאחר, משא"כ כשמניע הנאה לעצמו, הוה כאלו תופס לעצמו, והנה בודאי בגר הבא להתגייר נח לו שיהיו בניו עמו תחת כנפי השכינה, וישפיר זכה.

(1) ראה אורותיו בכר"ש שנה נ' קונט' ו' עמוד י"ח. — ד"ז הועתק מגוף כתי"ק והגיע אלינו מאת נכדו ידידנו הרבני הנכבד הרגול והמדומם מו"ה שמעון קארניטצער נ"י. טוב עין הוא יבורך.

(2) עיין כר"ש שנה ה' קונט' ב' עמוד כ"ב בחידושי הג"ד יוסף נחמ' קארניטצער ז"ל אבר"ק קראקא, שרמו על נקודה זו, בשם זקנו זצ"ל.

והנה הא דאמר ר' יוסף הגדילו יכולין למחות, נלע"ד דהיינו טעמא דהב"ד הוה תופס לב"ח גמור, אלא שהתוס' שם הקשו והא מצאנו דנענש יעקב אבינו ע"ה על שלא קיבל תמנע, ומצאנו הלל קבל גרים, ותי' שיודע הי' שיהיו גרי צדק ולא יהיו קשים לישראל. ומעתה אומר אני, אם הגדיל ומיחה הרי קמן שאינו רוצה לישא עול תורה והרי הוא חוב גמור וספחת, ע"כ באמת לא זכו. אמנם כל זה בב"ד, משא"כ בנתניירו אבותיו עמו הרי כבר אמרנו שלהם לא שייך דינא דתופס לבכ"ח, ע"כ אפילו הגדילו אינם יכולים למחות.

וזה הוא נלע"ד טעמא דהפוסקים דס"ל דהא דרב יוסף לא קאי אלא אדינא דרב הונא, אבל בבאו אבותיו עמו אינם יכולים למחות. עיין בשיטה מקובצת, ובתשובת חת"ס סופר לאאמ"ו מאוה"ג מהרמ"ס זצ"ל שהעלה כן לדינא.

בענין השגת גבול, וגט ע"י שליח

מהגאון מוה"ר אברהם יצחק גליק זצ"ל אבר"ק טאלטשאווא⁽¹⁾

בעזה"י אור ליום ר' תצא תרס"ב טאלטשווא יע"א.

שוכ"ט וכוח"ט לך אהו' חתני י"ג הנאון המושלם אוצר בלום וכו'
כק"ש מו"ה יחזקאל בנעט נ"י⁽²⁾ ע"ז בתי היקרה הרבנית תי'
עמוש"א עכב"ח שי' כ"א עמוש"א.

מכתבך היקר היגעני יום העבר לעת ערב ואמתר להשיבך להניח דעתך אשר נפלות בעיניך על אשר הסכמתי אודות הקמת פאבריק חדשה לזעלכווארען⁽³⁾ בעיר ה"ש שיש בזה השגת גבול, ותמיהא היא לפניך כמ"ש במכתבך, ע"כ הט אונך ושמע אהובי, הן נפשי יודעת מאוד וכן נודע לכל מתחיל שאם יעלה בלב איש להכין לעצמו עוד פאבריק כזאת אין בזה השגת גבול כמו שאם יש בנמצא חנות א' ובא איש אחר ויפתח ג"כ חנות אין להאשימו משום השגת גבול, אבל בענין שלפנינו הוא ענין אחר, כי אני תל"ת סופר ומונה המילים במכתבי ובאתי רק לקיים דברי הגאב"ד מטשעטאוויץ נ"י אשר שלח אלי הרב מבעלעניעש שכ' שהוא בקי היטב בטוב הפאבריק של ר"א פאללאק ושותפו שעתה רוצים לקפח

(1) ראה אודותיו בכר"ש שנה ג' קונט' י' עמוד ט"ו. — ד"ז הועתק מכת"ק והגיע אלינו מאת נכדו ידידנו האברך היקר החשוב והנעלה בנש"ק מו"ה יהושע צבי הלוי יונגרייז נ"ל. תשח"ח לו.

(2) הוא הגאב"ד ר"ק ווארהאל.

(3) הוא מה שקורין בלשונינו „וואורשט“.

פרנסתם ליטול מהם בשר הכשר כמ"ש שם כאורך, וכן כ' הרב מבעלעניעש, ותוכן דבריו שרוצים ליקח להפאבריק החדשה כל הבשר הכשר המצוי אצל טבחי גוים רשם וממילא לא ישאר להפאבריק הישנה הקדומה המוחזקת בזה מאז ומקדם שום בשר המסוגל למלאכתה או שתהי' מוכרחת לקנות הבשר עכ"פ בשער גבוה שא"י לעמוד בו, עכ"ד קרוב ללשונו. וע"ז כתבתי שאם כן הוא כאשר ערכו ותאדו לפני, גם אני מסכים שהוא השנת גבול ולא יעשה כן בישראל לקפח פרנסת חבירו, וכן הסכים לזה הנאב"ד מבאניהאד נ"י והוא נרפס כבר בעלה העברית כאשר נשלח לי לזוה תוך האגרת, וכפי מ"ש הרב הנ"ל כבר הסכימו לזה עוד רבנים אחרים, ומעתה אני בתומי הלכתי בעזה"י להציל עשוקים מעושקם, ואם הרבנים הנ"ל הפיחו עליהם כזבים אשר רחוק מלהאמין שחזקה גדולה שלא יוציאו מידם דבר שא"מ אבל לו יהא כן אני מבחזק כי אני דק מלאתי דבריהם, ובהת[רועע] היסוד וכו'. ומעתה ירי מסולקת מכ"ז, ולדעתי אם ירצו להעמיד פאבריק חדשה ולהסיר מעליהם עקשות פה ולזות שפתים יושבו ב"ד של רבנים ת"ח י"א ע"ז משני הצדדים וישמעו מענותיהם ואז יוציאו לאור משפטם עפ"י ר"ת, זה דרך הסלול והנכון, ותו ל"מ.

ומ"ש אם נכון לשלוח גט שע"י שליח תחילה על הפאסט וכו' או שיסע השליח בעצמו עם הגט למקום האשה, הנה וראי פשוט לעשות השליחות רק עה"ד שיסע השליח בעצמו עם הגט והוא יהי' איש י"א וזריו ובר דעת נכונה ולהבינו היטב איך ישמור הגט מכל לחלוחית מים או זיעה או שאר קלקולים, כי מלבד שכן הנוסח שלא יוציאנו מידו, יש לחוש עוד שע"י השליחות הבי דואר יהי' בו קלקול קטן או גדול באותיות כאופן שהרכ המסדר לא ירגיש בו כלל, ועוד חששות אחרות, ולכן לא נכון לעשות כן רק שהשליח יעשה שליחותו מתחילה וע"ס באזהרה יתירה, ואני מעולם נמנעתי לסדר גט ע"י שליח למקום אחר הגם שהבטיחו לי שכר טוב וגדול בעמלי.

חיו בטוב ונעימים כעתירת חמך ואביך,

אברהם יצחק גליק

טהיירע קינרעד לעבען עמ"ש. גרוססע הערצליך. רייצה גליק

אזהרה חמורה

הננו אוסרים בכל תוקף ועוז להדפיס שום חידו"ת או אגרות קודש ומאמרים המתפרסמים בקובצים הללו בלתי קבלת רשות מאת המערכת. ואיסור זה חל הן במדינה זו והן במדינה אחרת.

מכתב מהגאון בעל חות יאיר זצ"ל¹ אל הגאון מוה"ר דוד אופנהיים זצ"ל

שיר המעלות לדוד, הקטן בשנים וגדול בתורה בעושר וכבוד, המפואר בכמה מעלות חננו אלקים זכר טוב זכור, לעיוני ולאוקמי גרסא גרסתו שמורה נצח ואין רבר אבוד, רעתו ברעת תורה ודעת נוטה בשיעורין ומחיצין גור ולבוד, ה"ה מחותני האלוף בחור מעם, מקל נועם, החריף ובקי כהר"ר דוד איש אופנהיים יצ"ו.

הנה אף כי זה ימים רבים של צער נקיטנא ברעאתי עלווי' במחילה מכבודו זאת היא נפלאה בעיני אשר מיום פרידתו ויציאתו מבית אביו מהכא להתם לא ביקש פני לעורדני בקול דור"י דופק בשאלת חכם ומבין מדעתו ברבר תורניי כיד ה' הטובה עליו, ואף כי על שלחן המלך לחם אבירים ובישרא שמינה אוכל לשובע אין מחסור קילורין שלו דבר, מ"מ לפעמים כי יהי' לאיש ברבורים אבוסים וראשי פסיונין די והותר יאמר מי יאכילנו בשר, ואף אם יהי' לו יין ומויושן כמטר השמים יתאו ויאמר מי ישקני מים, הלא נפשו יורעת מאד הן בהיותו פה עמרי תמיד אשתעשע בחכמתו ועיונו מרי דברי בו, ועתה אשר נעשה איל מנגח, ודוראיו נתנו ריח, אלקים ואנשים משמח, מה זו שתיקה מפטטיא ראודייתא דטבין בביתא, ובלווייתו, ואם אמר יאמר כך נהגו גבן וכו', אענינו, זה מנהג הפוך, ואדרבה לא מר זעירא ולא אנא רבה, לכן אמרתי אם איהו שתקו אנן מי שתקינן, ואהבה רבה גילגלה השורה ושורתיים בשומעי כי למז"ט בא בקישורים עם בת גילו בת אחר מגדולי הדור המופלגים ביחוס² קושר ויושר וגם הבתולה כל"ה הקרנ"א אשר לריוחא מישתעבר אין על עפר משלה גר גדי וסינוק לא, יהא רעוא שזיווגו רמר יעלה יפה יאריך ימים יראה זרע וחפץ ה' זאת התורה בידו יצליח, ועלי לוח, אקטוף משיח, כמה שהקשיתי בענין חנוכה במ"ש ריב"ל כפ' כמה מדליקין נשים חייבות בנ"ח שאף הם היו באותו נס, ומשמע הא לאו הכי פטורים מפני שהוא מ"ע שהזמן גרמא, ותיפוק לי' רחייבים מפני שהוא תיקון חז"ל וכארו"ל שם בנמ' וציוונו והיכן ציוונו מלא תסוד וא"כ ה"ל לא תעשה וכל מצות

(1) הגאון מוה"ר יאיר חיים בכרך זצ"ל נולד בשנת שצ"ז בערך לאביו הגאון מוה"ר משה שמשון בכרך מח"ס חוש השני. למד אצל אביו זצ"ל וגם ה' תלמידו של הגאון מוה"ר מענרל בא"ס זצ"ל אבר"ק פפר"מ ונסמך ממנו להוראת. הרביץ תורה בק"ק קאבלעניץ ובק"ק ווירמיישא. נרפס ממנו ספר שו"ת חות יאיר, והשאיר אחריו פטורים כמה חיבורים, וביניהם ס' מקור חיים על שו"ע או"ח שורפס בקרוב ברצ"ה. נפטר בוירמיישא ביום א' טבת שנת תס"ב לפ"ק.

(2) הוא הקצין מוה"ר אליעזר ליפמן כ"ץ מהנובר.

ל"ת אפילו שהזמן גרמא נשים חייבות כבמשנה שלימה פ"ק דקידושין³), ולכי אמר לי פתח אתה תחילה כחודו של מחט, ואני שלום יעניני, ופתחתי לו כפתחו של אולם ארבעים לבינה ודעת, וכבר אמרתי שבהיותו אמן אצל אומן באר מים חיים נובעת, עם כל כלי יוצר עליו יצלח לב מבין ואוזן שומעת, ואינו צריך לי ולמטלתי שלש על שלש מטלית המנוגעת, כ"ד נפש נענה ונכנעת, אל השערה קולעת, מול פני המנכב ומחבב דבדי חכמים כדרבנות ומרדעת, אנכי תולעת,

הטרוד יאיר חיים בכרך

זאת חנוכת המזבח אמ"ת לפ"ק.

ותפק לר"ב נפשי ופריסת שלומי ה"ה מחותני הנאון נ"י אב"ד ור"מ כמוה"ר וואלף נר"ו⁴).

(ע"ג הכתב)

פרידבורג

ליד אהובי, איש אשר כנפשי ולבבי,

מחותני התורני הבקי וחרף כחץ

שנון, אחריתו יהי' מנון, הבורר

תלמודו ככתמחוי וקנון, כהר"ד

דוד איש אופנהיים נר"ו ואשוי"ד

ויח"ל

מוזרמישען

-
- (3) עיין עוד בזה בספרו שו"ת חות יאיר סי' י'. — קטע זה מהמכתב הובא בשו"ת נשאל דוד האו"ח סי' כ"ח, ועיי"ש מש"כ ליישב קו' זו.
- (4) הוא הנאון מוה"ר בנימין וואלף סג"ל עפשטיין זצ"ל אבר"ק פרידבורג.

יום תנחומין

משתתפין אנו בצערו של ידידנו

הנה"ח מו"ה יעקב גוטווייז נ"י מבני ברק

במות עליו אביו ע"ה

המקום ינחם אותו בתוך שאר אצו"י

ומחה ד' רמעה מעל כל פנים, אמן.

המערכת

מכתב מהגאון מוה"ר אהרן משה טויבש זצ"ל אבר"ק יאס' בעמח"ס קרני ראם

ב"ה. יום א' א' דר"ח אייר תר"ו לפ"ק.

רוח ששון והצלחה, ושמש צדקה ורחה, למעלת כבוד אהו' ידידים, חביבים וצמידים, הרבנים המופלגים הננידים הנבירים היקרים הנכבדים ספונים וחשובים, יראים ומושלמים, ראשים ויחודי סגולה בק' פאלטשען שו' יהי' כבוד ה' חופף עליהם. ושלוי' ככל אשר להם, נצח סלה ועד.

לקול השמועה נרתעתי, הייתי כשוכב בראש חבל, וכמו פולח ובוקע בארץ, נפזרו כל עצמותי ותחתית ארגזי, כי לא האמנתי כי יקרה כן בעיר קטנה אשר יושבי' אנשי בלי שם דלים ושחים, מה נס בעיר גדולה רבת המרכלת, אשר יושבי' יראים ושלמים הולכים בדרכי התורה והיראה גם תופשי זהב וכסף ורוח אלקים בקרבם, כי הונר אלי ושמעתי אשר הקצבים בקהלתם המה יתהללו להחטיא את העם למגדולם ועד קטנם, ישחיתו אף ידעו לירות כמו אופל, באמדים בדוים מלבם ולהסב לב הארון הספראוויני' דשם להרעים בקולו על השו"ב מומחים אשר המה שו"ב מאז ומקדם, לאמור כי בשאט נפשם ערום יערימו להטריף בהמות כשרות, ולא ימצא לתת בשר כשר להעם אשר בדגלם, ובכחו ידבר גדולות נגד השו"ב כי אם לא יכשירו הבהמות יטה לארץ מגלם ובמקלו על אחורם יכס, ויגיד למו כי הראקטר אשר בעיר, הוא יבחן הבהמות הבריאות והטובות ועל פיו יצאו הכשרות המצטרך לאנשי העיר, ואין חולה מכם עליהם ואין משים על לב המקרה אשר יקרה, כי כאשר השו"ב נרתעים מפחד הזה, אף כי המה מוחזקים ביראת ה' ומפחדו לא יחתו להכשיר הטריפות, אמנם מחמת המציק אשר יגורו, עשתנותם נבוכו ונקל הדבר כי מאליהם לא יבחנו היטב על בדיקות הריאות ויהי' המכשלה ת"י.

ומאד בעיני יפלא על מעלת כבודם מדוע תשימו יד לפה ולא תשאו חתת לדבר הנוגע לעיקר פנת הדת, הכי מאתם יפלא לשאול את הארון מדוע יצא עתק

(1) נולד בשנת תקמ"ז בלוב לאביו מוה"ר יעקב טויבש. הי' תלמיד של הגאון מוה"ר צבי חריף בעמח"ס טיב גיטין. בשנת תק"פ נתקבל לאבר"ק סניאטין, ומשם נבחר בשנת תר"ב לאבר"ק יאסי. נדפס ממנו שו"ת תועפות ראם, קרני ראם עה"ת, וקרני ראם על חידושי מהרש"א על הש"ס. גם הדפיס איזה קונטרסים קטנים (הדפיס משמרת" ויעוד) בענין הריב שהי' לו עם הג"ר יוסף לנדא אבר"ק יאסי בענין מכירת חמץ. — נלב"ע ביום ב' י"א לחודש תמוז שנת תר"ב לפ"ק ומנ"כ בעיר יאסי.

מכתב זה הועתק מכת"ק המונח בגנזי ידידנו הרבני החסיד הנגיד המפואר מו"ה שאול הוטשערער נ"י מאנטווערפן. הוד והדר פעלו וצדקתו עומדת לעד.

מפיו ומרוע נסבה תשלוש הטאקסי מבשר, אם לא אשר חוק לישראל לבל יתנאלו במאכלות אסורות, ויאכלו בשר תמותות, ואי' יפצה פיו ברברי הכל כי הראקטר אשר אומנתו להבחין על הבהמות רעות בשר ורקות מראה, והבריאות הטובות, הוא יבריל בין הבהמה אשר תאכל ואשר לא תאכל, האם לבבו ויבין או עמד ברעת קרושים להבחין בין הכשר והטרוף. באין ספק כי אם תבחרו רכרים עמו, גם הוא ישיב מרעתו, ולא יתערב בזה, כי יגור לו פן יורע הרבר לאזני השרים הרמים, ויהי' לבזו, ואתם מחשים לרבר ואין עונה מכם דברי', אי לזאת הציקתני רוח בטני, ומשפטים ארבר עמכם בתוכחת מגולה מאהבה מסותרת, לא זה הדרך ולא זה העיר אשר שם ה' יקבנו לעיר גדולה, להיות כמו אכזב, באין משים אל לב אל הרעות המתהוה בקרבה, ולכן אחיי ורעיי, שימו [לב] כם עלי' פן תאשמו, ופן תהיו לבזו בעיני השומעים אשר תצלנה אזניו, ותחסמו את העיבורים מעבור בתוכם, לבלתי יאשמו במאכלות אסורות, ועליכם המצוה והחובה בהשיגם מכתב זה, לילך להארוך ולהזהירו אשר לא יתערב בכמו אלה ואל ירבר קשות עם השו"ב המומחים, ולהניד אליו [כי] אך שקר יוציאו הקצבים מלכם על השו"ב הנ"ל כי כל הבהמה הכשרה חלילה להם להתענות ויושבי העיר ולהטריפם, כי הם מוזהרים לאסור האיסור ולהכשיר המותר.

גם שמעתי כי הקצבים יתהללו כי בכח הארון הנ"ל יקבלו עליהם שו"ב ממקומות אחרים הקרובים והרחוקים, גם בזה כחשם בפניהם יענה, כי כל ישעם וחפצם להחטיא את אנשי ערתם במאכלות אסורות, ובאין ספק כי השו"ב אשר יראת ה' בלבבם לא יאבו שמוע לבא אל העיר אשר יש שמה שו"ב מומחים קבועים ולא ישחיתו נפשם באיסור השנת נבול, ואם ימצאו שו"ב אשר יאות להם בזאת, הנה רעתם נגר פניהם כי אין פחד אלקים לנגרם, ומי זה יחטיא נפשו לאכול משו"ב מאנשים רעים וחוטאים בנפשותם.

עוד אשוב אתפלא, מרוע תסתדו עין השנחתם מהעמיד מקצב השכירות להשו"ב כמאז ומקדם, והשו"ב עשוקים המה מתשלום שכירות המניע להם, והן חכמה תשכילו כי כאשר לבות השו"ב חרד מאין יביאו טרף ביתם לחם לפי הטף העמוסים עליהם, תקצר מצע שכלם להבין ולהבחין היטב בדיקת סכינים ובדיקת הריאה, ומי יורע אם לא יקרה להם מקרה לא טהור באשר לבם כל עמהם, והרעה ח"ו תיגע לכל יושבי העיר, ולכן עליכם המצוה והחובה להשכיל בזה ולהעמיד מקצב פרנסתם כמאז ומקדם ולא יחסר דבר, אז יהי' לבם מובטח כי לא תאונה להם רעה.

ועד השלשה אני בא, ברבר הנאמנים במקולי, אשר נתפרסם המקרה הרעה אשר קרה בקהלתם בעסק הזה אשר נתערבו כשרות בטרופות והיו לאכול ליושבי העיר, וכאשר לא ישולם שכר הנאמנים לנכון, נקל הרבר כי תקראנה אותם כאלה וכאלה, וכאשר תאכלו הבשר הייטב בעיני ה', לכן זכרו זאת והתאוששו ממאמר החכם מכל, גם מתרפה במלאכתו חבר הוא כו', וגורו לכם פן יעשן אף ה', אם תהיו כמחשים, ולבשו מגן וצנה להציב פנת הרת על תלה, ולא ישמע עוד קול ענות רכרים אשר ירדו חררי בטן, ובכל כח ישרשו וישחיתו כל חלקה טובה, וכן

ישמע אליכם ה' לשום לכם שארית בארץ ל[ישוב] שקט ושאנן בכל ימיכם, ובכל אשר יפנו יצליחו מעשם.

דברי אוהבם ומשחרם מוסר, דובר לכבוד התורה מיחל לתשועת ה',
אהרן משה טויבש אבר"ק יאס והגלילות

מכתב מהגאון מזה"ר משה מיניץ זצ"ל (אבר"ק אובן ישן)

ב"ה. מוצאי שבת אור יום א' כ"ב סיון תקע"ד לפ"ק פק"ק אובן יע"א.

כאור הבוקר יזרח שמש צדקתו, אשר איזור האמונה אפורתו, צדיק יחי' באמונתו, כבוד אהו' יריר נפשי וחכיבי אלוף המסובל במשא העם הנביר רב הקצין המפורסם פו"מ כבוד כהר"ר צבי הרש באסקוויטץ יהל נרו, ויציץ ציץ נזרו, והמקום יהי בעזרו.

אף כי האינדא מסהיבנא ולא צילאי דעתי מהמוני רגשי הטרדות אשר כאור יומם דעתי בעזה"י לרהוט כל הני פרסי ולנסוע אל מקום פוראד מקום מימי התרופה, עם כ"ז נלחצתי בעצמי לנהוג מנהג ד"א בעצמי בעת פדירתי מהם ומברכותי יתברך בכרכה המשולשת אשר שלש אלה יעשה לו יעמוד חי לפני ר' בכריאות גופו ומאורו, והי' כזה ביום ביאתי בשלום אזכה לראותו כהדר פניו וזוהר תמונתו אשר באלה חפצתי וחפץ ר' יצליח.

זולת זה ידעתי כי יערב עליו שיחי עבוד האז צורבא מרבנן מרחמי לי בני מתא הרבני המופלג מזה"ר מאיר ליב חר מרייני העיר אשר הוא למס עובר ונט שכמו לישא ע"ע עול הוראה או"ה אשר זה בא בחביתו וזה בא בכרו כשאר דייני העיר המסובלים מאור מיושבי העיר להורות להם חוקי אלקים, והנה שפך מרירתו לפני כי קשה מזונותיו ורחיקא לי' שעתא לפרנס א"ע, ומרוע נגרע חוקו בשכר הקצוב לשאר דייני העיר, ידעתי כי מעל' יורע בצערן של ת"ח אף גם בצוק העתים הללו אשר ננעלו שערי עזרה ירי העם רפו וקפצו לחונן דלים, לכן עתירתי להטיב עמו כפי השג ידו בשכירות הקהל אשר גמירי רציבור לא מעני, ובזה תחוקנה ידיו למען ילמוד בוך הרעיון ומטיב הגיון.

דברי אהו' ואו"נ הר"ש צופה ומביט לתשועת ר' ומצפה לראותו בחיים ושלו', הטרור ער מאור,

הצעיר משה"ק מיניץ מבראד

(1) ראה אודותיו בכר"ש שנה ב' קונט' ב' עמוד ז'. — פאקסימיליא מכת"ק בעמוד הבא.

(2) כנראה שהוא הג"ר מאיר ליב אוסטרייך שהי' אח"כ הראב"ד דק"ק אובן-ישן. נלב"ע ב' שבת תר"ט לפ"ק, ושם מנ"כ.

W. H. R.

1. 1981-1982
 2. 1983-1984
 3. 1985-1986
 4. 1987-1988
 5. 1989-1990
 6. 1991-1992
 7. 1993-1994
 8. 1995-1996
 9. 1997-1998
 10. 1999-2000
 11. 2001-2002
 12. 2003-2004
 13. 2005-2006
 14. 2007-2008
 15. 2009-2010
 16. 2011-2012
 17. 2013-2014
 18. 2015-2016
 19. 2017-2018
 20. 2019-2020
 21. 2021-2022
 22. 2023-2024
 23. 2025-2026
 24. 2027-2028
 25. 2029-2030
 26. 2031-2032
 27. 2033-2034
 28. 2035-2036
 29. 2037-2038
 30. 2039-2040
 31. 2041-2042
 32. 2043-2044
 33. 2045-2046
 34. 2047-2048
 35. 2049-2050
 36. 2051-2052
 37. 2053-2054
 38. 2055-2056
 39. 2057-2058
 40. 2059-2060
 41. 2061-2062
 42. 2063-2064
 43. 2065-2066
 44. 2067-2068
 45. 2069-2070
 46. 2071-2072
 47. 2073-2074
 48. 2075-2076
 49. 2077-2078
 50. 2079-2080
 51. 2081-2082
 52. 2083-2084
 53. 2085-2086
 54. 2087-2088
 55. 2089-2090
 56. 2091-2092
 57. 2093-2094
 58. 2095-2096
 59. 2097-2098
 60. 2099-2100
 61. 2101-2102
 62. 2103-2104
 63. 2105-2106
 64. 2107-2108
 65. 2109-2110
 66. 2111-2112
 67. 2113-2114
 68. 2115-2116
 69. 2117-2118
 70. 2119-2120
 71. 2121-2122
 72. 2123-2124
 73. 2125-2126
 74. 2127-2128
 75. 2129-2130
 76. 2131-2132
 77. 2133-2134
 78. 2135-2136
 79. 2137-2138
 80. 2139-2140
 81. 2141-2142
 82. 2143-2144
 83. 2145-2146
 84. 2147-2148
 85. 2149-2150
 86. 2151-2152
 87. 2153-2154
 88. 2155-2156
 89. 2157-2158
 90. 2159-2160
 91. 2161-2162
 92. 2163-2164
 93. 2165-2166
 94. 2167-2168
 95. 2169-2170
 96. 2171-2172
 97. 2173-2174
 98. 2175-2176
 99. 2177-2178
 100. 2179-2180
 101. 2181-2182
 102. 2183-2184
 103. 2185-2186
 104. 2187-2188
 105. 2189-2190
 106. 2191-2192
 107. 2193-2194
 108. 2195-2196
 109. 2197-2198
 110. 2199-2200
 111. 2201-2202
 112. 2203-2204
 113. 2205-2206
 114. 2207-2208
 115. 2209-2210
 116. 2211-2212
 117. 2213-2214
 118. 2215-2216
 119. 2217-2218
 120. 2219-2220
 121. 2221-2222
 122. 2223-2224
 123. 2225-2226
 124. 2227-2228
 125. 2229-2230
 126. 2231-2232
 127. 2233-2234
 128. 2235-2236
 129. 2237-2238
 130. 2239-2240
 131. 2241-2242
 132. 2243-2244
 133. 2245-2246
 134. 2247-2248
 135. 2249-2250
 136. 2251-2252
 137. 2253-2254
 138. 2255-2256
 139. 2257-2258
 140. 2259-2260
 141. 2261-2262
 142. 2263-2264
 143. 2265-2266
 144. 2267-2268
 145. 2269-2270
 146. 2271-2272
 147. 2273-2274
 148. 2275-2276
 149. 2277-2278
 150. 2279-2280
 151. 2281-2282
 152. 2283-2284
 153. 2285-2286
 154. 2287-2288
 155. 2289-2290
 156. 2291-2292
 157. 2293-2294
 158. 2295-2296
 159. 2297-2298
 160. 2299-2300
 161. 2301-2302
 162. 2303-2304
 163. 2305-2306
 164. 2307-2308
 165. 2309-2310
 166. 2311-2312
 167. 2313-2314
 168. 2315-2316
 169. 2317-2318
 170. 2319-2320
 171. 2321-2322
 172. 2323-2324
 173. 2325-2326
 174. 2327-2328
 175. 2329-2330
 176. 2331-2332
 177. 2333-2334
 178. 2335-2336
 179. 2337-2338
 180. 2339-2340
 181. 2341-2342
 182. 2343-2344
 183. 2345-2346
 184. 2347-2348
 185. 2349-2350
 186. 2351-2352
 187. 2353-2354
 188. 2355-2356
 189. 2357-2358
 190. 2359-2360
 191. 2361-2362
 192. 2363-2364
 193. 2365-2366
 194. 2367-2368
 195. 2369-2370
 196. 2371-2372
 197. 2373-2374
 198. 2375-2376
 199. 2377-2378
 200. 2379-2380
 201. 2381-2382
 202. 2383-2384
 203. 2385-2386
 204. 2387-2388
 205. 2389-2390
 206. 2391-2392
 207. 2393-2394
 208. 2395-2396
 209. 2397-2398
 210. 2399-2400
 211. 2401-2402
 212. 2403-2404
 213. 2405-2406
 214. 2407-2408
 215. 2409-2410
 216. 2411-2412
 217. 2413-2414
 218. 2415-2416
 219. 2417-2418
 220. 2419-2420
 221. 2421-2422

[illegible]

הגיע אלינו מגנזי ירידנו הדגול הרבני החסיד הנגיד המפורסם מו"ה שאול הוטמערער נ"י מאנמזערפען. טוב עין הוא יבורך.

חידושים והערות בעניני חנוכה, ועוד

מהרב הג' מוה"ר פנחס ארי' ליבוש תאומים פרענקיל הי"ד¹

אבר"ק וויעליטשקא — קלאסנא

ב"ה. ג' פרשת מקץ ב' רחנוכה תרצ"א לפ"ק.

בימי חנוכה, לכל מיני אורה ושמחה יזכה, כבוד מחו' הרב הגאון המובהק שר התורה מאור הגולה עמור ההוראה כו' כו' כש"ת מוהר"ר שמואל ענגיל שליט"א האבר"ק ראראמישלא והגליל יצ"ו.

אחדשהרר"ג שליט"א.

מאוד גדלה הפליאה בעיני על הדרת גאונו שליט"א שזה כמה שבועות אשר הצעתי איזה דברים לפני כבוד הדרת גאונו שליט"א, ובעת היותי בכיתו הבטיח לי שיתן לי מענה ועדיין לא השיגה ידי שום תמונת אות מכבוד הדרת גאונו שליט"א, והנני דן את כבוד הדרת גאונו שליט"א לכף זכות שבטח מחמת רוב מדרותיו אין עתו בידו להשיב לי, ע"כ הנני בזה בבקשה רבה שיאבה נא בשובו ליקח לו מעט פנאי להשיב לי כיד ה' הטובה על הרד"ג שליט"א.

וע"ד אשר הצעתי מה שנשאלתי במי שיש לו שפחה נכרית ולפעמים בש"ק מבקעת עצים ונחלים לצורך ימי החול אם מחויב למחות בידה, קבלתי כעת תשובה מהרב הגאון המפורסם מו"ה יוסף ראזין שליט"א מדווינסק יצ"ו וז"ל, ובוראי צריך למחות בידה, וכן מבואר בירושלמי ספ"א דשבת ה"ט אף היכי דיש מ"ה לנכרי מלבד בכיבו, וכמ"ש התוס' שבת דף קכ"ב ע"א דשם אין הישראל נהנה כו' משא"כ כאן, וכן ד"ל בהך דכתובות דף ע' ע"ב דשאר מלאכות אסור משום זה החילוק, דמכבה החילול הוא לא במה שישנו דק במה שאינו כי מה

(1) נולד בשנת תרנ"ח בערך לאביו הגה"צ מוה"ר שמואל שמעלקי עזריאל פרענקיל-תאומים אבר"ק קלאסנא-וויעליטשקא (שה' בן בתו של הגה"ק משינאווא זצ"ל). בשנת תרע"ו נסמך להוראה מהגה"ק מאוסטראווצא זצ"ל. אחר פטירת אביו (כ"ב מרחשון תרצ"ד) מילא מקום אביו כאבר"ק קלאסנא-וויעליטשקא. נרפס ממנו איזה חירו"ת בקובצים שונים. — בשנות הזעם נתגלגל למחנה העבודה סטאלאווע-וואלא סמוך לעיר דאווואראווא. ביום הכיפורים שנת תש"ג נתורע להרוצחים הראשיים רשם ימ"ש, שהוא שימש כרב בקהילת ישראל, והתחילו להתעולל בו ולענות אותו בעינויים קשים ומרים, ונסף לזה רצו לכפאו שיאכל ביוהכ"פ, וכססירב, הכו אותו באכזריות משך שעות ארוכות, ובמוצאי יוה"כ הוציאו הרוצחים אותו החוצה ושוב התחילו לענות אותו ולהתעולל בו, וכשראה כי קרוב קיצו, צעק בקול אדיר וחזק שמע ישראל ד' אלקינו ד' אחר, וידו בו הרוצחים ימ"ש, ויצאה נשמתו באחר עקה"ש. הי"ד ותנצב"ה.

ר"ז הניע אלינו מאת ידירנו הרב מו"ה דוד מייזליש שליט"א אבר"ק דקהל ישב לב רסאטמאר במאנטרעאל מעזבון אביו הרב הגאון אבר"ק ווייצען ז"ל. — הוד והדר פעלו וצדקתו עומדת לעד.

שהאש בוער כבר כלה ומה שנשאר עדיין לא בער משא"כ שאר מלאכות ויעיין מ"ש התוס' שבת דף י"ח ואכמ"ל עכ"ל.

וע"ר אשר נסתפקו בקטן שנעשה בר מצוה בשבת ומרליק בעש"ק נר חנוכה לשבת אם יכול להוציא ג"כ גדול בהדלקתו רכלילה נעשה גדול או דילמא כיון דעתה עוד קטן בשעת הדלקה, שוב אינו יכול להוציא גדול בהדלקתו, כ' לי ע"ז הגאון שליט"א הנ"ל, בנדר חנוכה בעש"ק, שם הזמן הוא קודם שקח"ח כיון דאי אפשר לחנוכה בלא שבת, וא"כ כך הוה התקנה דהזמן אז, ועיין בתוס' מנחות דף נ"א דס"ל דכבר דלא דחי שבת, או ערב שבת הוה זמנו, ועיין בתוס' יבמות דף ע"ב ע"ב גבי מילה ועיין מגילה דף ה' ע"א גבי מגילה דלא משמע כן לכאורה, רק לכך דייק רש"י ז"ל שם דכיון דבזמן שתקנו מגילה ל"ה גזירה דרבה, לכך נקרא שלא בזמנו, אבל מלאכה ודאי או הוה הזמן, וא"כ פטור הקטן, וכאמת הארכתיו גבי חנוכה קטן שנתגדל באמצע חנוכה פטור לגמרי, ויעיין סוכה דף כ"ז ע"ב, וחגיגה גבי דאי, ופסחים דף צ"ג ע"ב וכ"מ בזה, ובירושלמי בפ"ב דמגילה גר שנתנייר לאחר שהאיר המזרח פטור לגמרי מן קריאת המגילה ולכך נקט וקבעו ח' כו', ר"ל שהוה דוקא ח' ימים ולא פחות, ונ"מ לזה הדין דגר שנתנייר וקטן שהגדיל באמצע חנוכה פטור לגמרי מזה, עכ"ל. יען שהוא בימי חנוכה כתבתי ג"כ זאת.

וגם הנני בזה להציע לפני כבוד הדרת גאונו שליט"א מה שאמרתי לתרץ קושית זקני זי"ע ועכ"א בעטרת חכמים וכבוד הדר"ג שליט"א הביאה בספרו הנחמד שו"ת מהר"ש ח"ב סי' ג', על הטור ז"ל בס' תרע"ג⁽²⁾, בהקדם מה שאמרתי לתרץ קושית מחו' הגאון הקדוש זצלה"ה מאסטרטאוצה שהקשה על הטור ז"ל שכ' לחוש שמא יכבה ויחזור וידליקנה הא כיון דקיי"ל ראסור להשתמש לאורה א"כ ממילא אפילו ידליקנה שוב יהי מקלקל, דהא אי אפשר ליהנות מהדלקתו, וקיי"ל מקלקל בהבערה פטור, ואף דעכ"פ אסור מדרבנן מ"מ שוב הוה גזירה לגזירה שמא תכבה ויחזור וידליקנה, אך י"ל דלמ"ד כבתה זקוק לה הוה מצוה להדליקה, שוב חשוב מתקן כמ"ש בתוס' שבת ק"ו ע"א ר"ה מה, אמנם עדיין קשה כיון ראסור להדליק בשבת א"כ ממילא לא מקיים המצוה דנימא כל מילתא דאמר דחמנא לא תעביר אי עביר לא מהני, והוי כלא הדליק ולא יהי בזה מצוה משום דאי עביר לא מהני עכ"ק.

ואמרתי ליישב, דלא שייך לומר לא מהני היכא דלא בעי כוונה, כמ"ש הבית

(2) בעטרת חכמים ח"ב במס' שבת דף כ"א ע"א הקשה בזה"ל: קשה לפי שיטת הטור או"ח סי' תרע"ג דאי הוה אמינא רכבתה זקוק לה חיישינן שמא כשתכבה בשבת ישכח ויחזור וידליקנה, א"כ גם אי אסור להשתמש לאורה יש לחוש בשמנים הפסולים שיבוא לידי חילול שבת מצד שכבתה זקוק לה, א"כ נשאר קושית התוס' ד"ה ומותר להשתמש, שמקשים דילמא סובר ר"ה אסור להשתמש, ומתריצים מרקאמר בין בשבת ע"כ להורות דבשבת יש עוד חשש שיחלל שבת כנ"ל (ונ"מ באין שמן אחר אסור להדליק בשבת חנוכה בשמנים הפסולים), ולפי שיטת הטור קשה דאכתי לא נדע דר"ה סבר דמותר להשתמש, דהלא אף מטעם כבתה זקוק לה לבד יש חשש חילול שבת שמא ישכח וידליק כנ"ל, עכ"ל.

אפרים ביו"ר סי' ט"ל והר"ג שליט"א הביאו שם אות ה', והטור סי' תע"ה פוסק
ראכלן שלא במתכוין יצא, וכתב שם הב"ח ז"ל רבמרור שהוא ררבנן רעת הטור
ז"ל ראינו צריך כוונה [ובמג"א סי' ס' הביא כן בשם הרב"ז ז"ל], א"כ ממילא
מתורץ קושית מחו' הגה"ק ז"ל שהטור לשיטתו רבמצות ררבנן אין צריך כוונה
שוב לא שייך לומר אי עביר ל"מ. וא"כ שפיר מתורץ קושית זקוני זצלה"ה, רהא
ר"ה סובר מצות צ"כ בפסחים רף קי"ר ע"ב ובתוס' שם ר"ה אר"ה ראפילו
במצות ררבנן ג"כ צריך כוונה, כמ"ש במלא הרועים ערך מצ"כ, א"כ לרירי' אין
לאסור משום שמא תכבה ויחזיר וירליקנה, רנימא אעל"מ, א"כ שפיר מוכח רס"ל
דמותר להשתמש לאורה, כנלפע"ר לתרץ.

והשי"ת ישפיע לנו הטובות הנסים והנפלאות בזמן הזה מנם חנוכה נר מצוה
ותורה אור. א"ר מחו' הרורש שלו' הדרת גאונו שליט"א ומברכו ברפואה שלימה
ויזכה להשפיע מחכמת תורתו כל הימים כאוות נפשו הטהורה,
הק' פינחס ארי' ליבוש תאומים פרענקיל

דרוש ופלפול לחנוכה

מהרב הגאון מוה"ר חיים צוקער הי"ד אבד"ק האלאס⁽¹⁾

בעז"ה. ב' א' רר"ח ו' רחנוכה עזר"ת לפ"ק האלאס יצ"ו.

יצו ה' אתו את הכרחה, שמורה וערוכה, כהלין יומי רחנוכה, ימי
אורה ושמחה, לכבוד אהובי דורי היקר, רחומאי, יתיב בתוונא
דלבאי, כבוד הרב הגדול המפורסים, החו"ב בחדר"ת, עוטה אורה,
כליל המעלה נדיב ושוע, רודף צדקה וחסד, מוכתר בנמוסין, ברב
קלוסין, וכו' כקש"ת מו"ה מרדכי זאב הכהן שווארטיץ⁽²⁾ שליט"א
ועככ"ב הע"י בכלל ובפרט.

אחרש"ה כמשפט באהבה עזה לכבוד דורי היקר שי' כמותו ירבה בישראל.
... ואם אמנם כבר הצעתי לפני כבוד ארוני דורי שי' זה לא כביר לשמח לבבו
ברברי תורה, מפרי עשתנותי אשר חנני ה' ולא הניעני שום תשובה ומענה ע"ד,
להשתעשע באהבים, וארון אותו לקף זכות כי בטח מרוב טרדותיו אינו באפשרי

(1) נולד בשנת תר"מ בערך לאביו הרב הגאון מוה"ר אליעזר צוקער זצ"ל ראבד"ק
בערענסאז (חתנו של הגאון בעל קול ארי' זצ"ל). בשנת תרס"ה נתקבל לאבד"ק האלאס,
ובשנת תר"פ מילא מקום אביו כראבד"ק בערענסאז. נדפס ממנו קונטרס חלקת חיים
הנספח לס' באר שלמה (במהדורא חדשה שנדפס בשנת תשכ"ד), ומתכוננים להדפיס
ממנו בקרוב ברצ"ה ספר נקוב בשם טל חיים. — נהרג עקה"ש באושוויץ בחורש אייר
שנת תש"ד לפ"ק. הי"ד ותנצב"ה.

ד"ז הניע אלינו מאת ידידנו הרב מו"ה דוד מייזליש שליט"א אב"ד רקהל יטב לב
רסאטמאר כמאנטרעאל מעזבון אביו הרב הגאון אבד"ק ווייצען ז"ל. ישא ברכה מאת ד'.

להאציל לי פנאי ע"ז, עכ"ז לא אוכל עצרה גם כעת ולא אמנע הטוב ממנו לבוא
 כעת גם בשניות מדברי סופרים להציע קרם מעכת"ה איזה דבר הלכה בענינא
 דיומא מה שחנני ה', ואקוה כי יתענג ברצו"ה בדברי, והרברים לויטה מעבר לרף,
 ואבקש אחובי רודי שי' יכבדיני בתשובתו הרמתה להודיעני אם הוטבו הדברים
 בעיניו הטהורים. זו"ז חדשות א"א, החוה"ש אתנו מסתופף כה לחי, ועינינו
 מיחלים ומצפים לישועת ה' בכלל ישראל. מנאי ב"א דו"ש כולכם באונ"ה מצפה
 לשמוע בשו"ט כה"י, ולתשובתו הנעלה,

הק' חיים צוקער האבד"ק הנ"ל

עיין ש"ס שבת דף כ"ב סמיכות ב' דר' תנחום, ובחי' בעז"ה הרביתי מילין
 בזה, וכעת נר"ל ע"ד חירור ופולול בקישור המאמרים משולכות אשה אל אחותה
 בס"ד. הנה בתוס' שם הקשו מרוע נקיט פסולה ולא קאמר ימעט כמו במבוי
 דרבנן תני תקנתא, והנר"ל בישוב קו' התוס', עיין תוס' ריש ערובין דכתבו הפי'
 מבוי דרבנן תני תקנתא סוכה דאורייתא לא תני תקנתא דלשון ימעט משמע רק
 חומרא בעלמא והיינו רק לכתחילה אבל בדיעבד יצא ואתי לשעות בכך לכך
 בסוכה דאורייתא לא תני תקנתא, משא"כ מבוי דרבנן אין לחוש אף אם ישעה
 כיון דל"ה רק דרבנן יע"ש. ומעתה, הנה בפנ"י כ' ההיתר לדין בשמן שריפה
 לישראל בחנוכה מצד מצות לאו ליהנות ניתנו, ועיין בשו"ת בית אפרים חאו"ח
 שביאר בזה דברי הירושלמי דדוקא באין לו שמן אחר מותר להדליק בשמן
 שריפה (וכ"פ הרמב"ם בפ"א מהל' תרומות) דאז שייך לומר מצללה"נ, משא"כ
 ביש לו שמן אחר אז משתרשי לי' שאינו מדליק בשמן שלו והו"ל כהנאה הגוף
 בהרי מצוה דלא אמרינן מללה"נ ושוב אסור לישראל להדליק בשמן שריפה
 ראסור בתרומה טמאה לישראל כהנאה של כילוי (לדעת התוס' פסחים ל"ד ושבת
 כ"ו אסור מה"ת, ולדעת הר"ש סוף תרומות וכן הוא שי' הרמב"ם הנ"ל לדעת
 המל"מ שם דל"ה רק מדרבנן יע"ש).

וא"כ לפי"ז מיושב היטב קו' התוס' דלא קתני ימעט דא"א לתנות בחנוכה
 תקנתא כיון דמדליקין גם בשמן שריפה מצד מללה"נ, משא"כ אי הו"ל למעלה
 מעשרים אמה ופסול וליכא מצוה שוב נהנה בתרומה טמאה כהנאה של כילוי
 ולדעת התוס' אסור מה"ת א"כ שוב ליכא למתני תקנתא, כמו בסוכה דאורייתא,
 כיון דע"י הטעות יוכל לבוא לידי מכשול איסור דאורייתא, והוא נכון מאוד בס"ד
 בישוב קו' התוס'.

ועוד יותר נר"ל אפי' לדעת הפוסקים דהנאה של כילוי אינו אסור רק מדרבנן
 ג"כ אתי שפיר דברינו בישוב קו' התוס', למש"כ במל"מ בפ"ד מהל' מלוה ולוה

(2) נולד בעיר מאד בשנת תרכ"ד לאביו הגאון בעל קול ארי' זצ"ל, ונתחנך על
 ברכיו. אחר חתונתו דר בעיר קראקא, ואח"כ נתיישב בווינערבאדען. הי' ת"ח עצום
 וחרף. נשאר ממנו הרכה חידו"ת בכת"י, ודבר חידוש אחר נרפס ממנו בשו"ת קול ארי'
 סי' קכ"ח ר"ה ובהגיע, ובקובץ חרדי תורה (שיצא לאור בקראקא) בחוברת ג'. — נלב"ע
 ביום ה' לחורש שבת שנת תרפ"ט, ומנ"כ בווינערבאדען.

רב' איסורי דרבנן הו"ל כדאורייתא, ועיין ברע"ב פ"ג דערובין שכ' רבשני שבותין גזרו אף בכין השמשות, ובשו"ת שער אפרים ובחי' בעז"ה האדרכתו בפרט זה בעז"ה בנפלאות רבב' איסורי דרבנן לא אמרינן ספיקא דרבנן לקולא ואכמ"ל, א"כ כמו כן בנ"ד הו"ל ב' איסורי דרבנן, דלא קיים מצות נד חנוכה, ונהנה מהנאה של כילוי בתרומה טמאה, ובכה"ג הו"ל כדאורייתא, א"כ שוב גזרינן דאתי למטעי, ולכך לא קתני ימעט, ודו"ק.

אלא דכל זה אי אסור להשתמש לאורה וא"כ מותר להדליק בשמן שריפה בחנוכה, שפיר דלא תני ימעט דאתי לידי מכשול ע"י הטעות, משא"כ אי מותר להשתמש לאורה ואז בלא"ה אסור להדליק בשמן שריפה בחנוכה כדברי הפנ"י שם דנהנה מהנאה של כילוי חוץ מהמצוה, א"כ שוב ליכא למטעי כלל לבוא לידי מכשול, א"כ שוב הרק"ל למה לא קתני ימעט, אך דר' תנחום אמר משמ"י דרב³, ורב ס"ל דאסור להשתמש לאורה, ואתי שפיר דלא קתני ימעט ודו"ק.

עכ"פ מהא דרשא דר' תנחום דלא קתני ימעט ע"כ נשמע דאסור להשתמש לאורה, ובכני יששכר כ' הטעם דאסור להשתמש לאורה דאור חנוכה מדמו לאור תורה כי נר מצוה ותורה אור, ודמזו בזה דאסור להשתמש לאורה דאסור להשתמש בכתרו של תורה כדאמרינן במס' נדרים ס"ב יע"ש. והנה עיין בישמח משה בפ' וישב שכ' ביאור דברי המדרש דיהודא שפתח בהצלה ולא גמר מתה אשתו ובניו, ותוכן דבדיו בקצרה, דלכאורה קשה על יוסף כיון שהשליכו אותו לבור נחשים ועקרבם כדרשת חז"ל והוא כרי היוזקא (ורק האחים לא ידעו בזה שיש שם נחשים ועקרבם כמ"ש הרמב"ן והמודחי יע"ש), וא"כ ה' יכול יוסף להציל עצמו מאחיו בהראות להם איך שניצל מנחשים ועקרבם שיש בהבור ההוא, ומזה יכירו וידעו שהוא צדיק ולא יעשו עמו דעה, אך כיון דאסור להשתמש בכתרו של תורה כדאי' בנדרים בעובדא דר"ט כנ"ל, לכך גם יוסף הצדיק לא רצה להשתמש בכתרו של תורה. אך הא מבואר שם בש"ס ובתוס' דר"ט עשיר גדול ה' והי' יכול לפייסו בממון, לכך לא ה' לו להשתמש בכתרו של תורה ולכך נתחרט כל ימיו, משא"כ היכא שאי אפשר בענין אחר אין לך דבר שעומד בפני פיקוח נפש ומותר להציל עצמו בכתרו של תורה, וא"כ עדיין ה' לו ליוסף להציל עצמו אך כיון דיהודה אמר מה בצע ואין כאן פק"ג, שוב אסור להשתמש בכתר תורה ולכן לא הציל עצמו, וא"כ יהודא בהצלתו הרע ליוסף בזה, ולכך נענש, עכ"ד בקצרה.

ומעתה המשך דברי ר' תנחום כמין חומד, דנר חנוכה שהניחה למעלה מעשרים פסולה כסוכה וכמבוי, וקשה קו' התוס' מדוע לא קתני ימעט, וע"כ כנ"ל דאתי לידי מכשול באיסור הנאת שמן שריפה, וקשה הא בלא"ה אין מדליקין דמותר להשתמש לאורה וליכא מכשול וע"כ דאסור להשתמש לאורה והיינו מצד ראסור להשתמש בכתרו של תורה, והוכחה ודאי' לזה דאסור להשתמש בכתרו של תורה, אמר אידך ר' תנחום דנחשים ועקרבם יש בו, וקשה דא"כ מדוע לא הציל את עצמו יוסף בזה, וע"כ דאסור להשתמש בכתרו של תורה כדברי הישמח

(3) צ"ע, כי דבר זה לא אמר רב תנחום משמ"י דרב, יעו"ש בנמרא.

משה, וא"כ אסור להשתמש לאורה ומותר להדליק בשמן שריפה, ושפיר דלא קתני ימעט, ודו"ק.

והנה בביאור סמיכות ר' תנחום הנ"ל עפי"ר הישמח משה הנ"ל, אמר כ"ק אא"ז רבינו הגה"ק זצ"ל⁽⁴⁾ כאשר שמעתי מכ"ק אאמו"ר הגה"צ שליט"א, ועיין ג"כ בס' בית נפתלי עה"ת מאחיו דורי הגה"צ ז"ל שנדפס שם בטעות על שמו, אך אני מעולם לא הכנתי הקישור עפי"ז, כאשר שאלתי ג"כ לכ"ק אאמו"ר שי', רעפ"י תי' התוס' שם מהא דלא קתני ימעט אינו נשמע ראסור להשתמש לאורה, דו"ל הטעם דהדלקה עושה מצוה ולא משום דהרואה אומר לצרכה הוא ראדלקה, כמבואר היטב למעיין בפוסקים בדיון זה, אך עפי"ר, הדבר נכון ומתוקן ע"ד פלפול וחידוד. ועוד הארכתי בסגנון זה בכמה אופנים, אך לא ארצה להעמיס כ"כ על כבוד דורי שי', ודי בזה כעת.

בדיון לשפוך מים לתבשיל העומד ע"ג האש בשבת

חיים יעקב מאיר רובין

בלאאמו"ר הגה"צ מציעשינוב שליט"א
מגיד שיעור בישיבת כאכוב בני ציון
ברוקלין, ניו יארק

מי שיש לו תבשיל שנתבשל כל צרכו העומד על הבלעך והולך ומתייבש (כגון טשאלענט), ורוצה לשפוך לתוכו מים רותחים מן המיחם שעומד ג"כ על הבלעך, אך מאיזה סיבה שיהי', רוצה לשפוך מן המיחם לתוך כוס, ולערות מן הכוס לתוך קירית הטשאלענט אי מותר או לאו, והנני להעיר כי לא באתי לברר הדבר להלכה למעשה רק לבאר הספיקות והצדדים שיש בשאלה זו, אך כדי לידר לעומקה של הלכה זו כראי להציע מקורם הדין אם מותר לשפוך המים מן המיחם ישר אל קירית הטשאלענט שהולך ומצטמק, ולהקיף כל הספיקות שנשנו בדיון זה בקצירת האומר.

בס' רנ"ג ס"ד כ' המחבר יש למחות ביד הנוהגים להטמין מבעו"י קומקום של מים חמין ונותנים אותם לתוך הקיריה בשבת כשהתבשיל מצטמק, (עיין בתשב"ץ בחוט המשולש טור ג' סי' י'), ובכ"י כ' הטעם מהנמ"י בשם רבינו יונה דפעמים שהאחת אין היס"ב והאחת היס"ב ומתבשל זע"ז ונמצאו מבשלין בשבת, ודברי הרבינו יונה מובא גם בד"ן כפ' במה שומנין עיי"ש, ויש להעיר דהלא הרבינו יונה ס"ל דלא אמדינן יש בישול אחר בישול אלא כשמצטמק ויפה לו, אבל כשמצטמק ורע לו אז אפילו דבר לח ונצטנן אמדינן ראבא"ב וכמש"כ הב"י בס' שי"ח מהרי"ו בשם רבינו יונה וכ"פ הרמ"א שם בס"ר, וא"כ איך כ' הדי"י דמים יש בא"ב הא מים הוה מצטמק ורע לו כמבואר בר"פ כידה (ל"ח.), וראיתי בס' אנלי טל (מלא' אופה ס"ק י"א) שעמד בזה והאריך ליישב בכמה

(4) הוא הנאון בעל קול ארי' זצ"ל.

אופנים, וכתב רבפשיטות י"ל רסברת ר"י היא, רע"י שנותן המים ברוטב ומתערב בהתבשיל ומקבל המים טעם התבשיל חשובים אף החמין מצטמק ויפה להן עיי"ש, ומצאתי שכן מבואר בריו"ו (נתיב י"ב ח"ב) וז"ל נשים שטומנות מים חמין וכו' אסור לתת מן המים בתוך הקדירה דהא אפשר שלא הוחמו כ"צ מע"ש והוי כמבשל, ואפילו הוחמו כ"צ מע"ש, לכשנותן מהמים בקדירה צריך התבשיל להצטמק וזה יפה לו" ונמצא הוא מבשל, כי כבר כתבתי למעלה שאפילו הוחם או נתבשל כ"צ מע"ש שאם נצטמק ויפה לו שאסור לשהותו וה"ה להחזירו עכ"ל, ומש"כ כשנותן מהמים בקדירה צריך התבשיל להצטמק וזה יפה לו, נראה דכוונתו כמש"כ האג"ט, אך מה שסיים הריו"ו כי כבר כתבתי למעלה וכו' אין לו מובן שהתחיל מחשש בישול ומסיים מענין שהי' וחזרה שאינו ענין לכאן, עיי"ש וצ"ע.

וכתב שם המג"א בס"ק ל"ב דלפי מה שיבואר לקמן בס"י שי"ח סט"ו בהג"ה דאנו נוהגין כהפוסקים דאם לא נצטנן לגמרי אפילו בדבר לח אין בו עוד משום בישול, א"כ מותר ליתן מהקומקום לתוך הקדירה בשבת דאפילו אם אחד אין היס"ב ויתחמם ע"י התערובות ג"כ שרי עיי"ש, ובמג"א הוסיף לרד"ק בהא דמעשים בכל יום שנותנין לתוך הקערה קטניות ומערין עליהן מכ"ד רוטב של בשר וכו', ומסיק המג"א ומובא במ"ב דטוב יותר ליתן הקטניות לבסוף לרוטב כדי לצאת דעת המח' דס"ל דיש בא"ב אפילו לא נצטנן לגמרי, עיי"ש בפמ"ג ובקצה"ש סי' קכ"ד ס"ק ל"ט, ונראה דאף שבמסקנתו החמיר המג"א לכתחלה לצאת דעת המח', מ"מ לא קאי אתחלת דבריו שהתיר לירדן ליתן מים מהקומקום לתוך הקדירה, שהרי בס"י שי"ח ועוד כ"מ סתמו כל האחרונים כהרמ"א ולא העירו דעכ"פ לכתחילה יש לחוש לדעת המחבר, וצ"ל דרוקא הכא דיש עצה ליתן הקטניות לבסוף החמיר המג"א משא"כ בסתם נוהגין לכתחלה כמש"כ הרמ"א דאם לא נצטנן לגמרי אבא"ב, אולם יש לעיין בדברי המג"א דאף דאין בו משום בישול מ"מ בציור של המחבר שהקומקום של מים הי' מוטמן מבע"י, א"כ אסור ליתן לתוך הקדירה דהו"ל מחליף מהטמנה לשהי' דאסור כמש"כ המג"א בס"ק כ"ג, וצ"ל דהמג"א מיירי כשהקדירה אינה עומדת על האש רק כנגד המדורה וכדומה דאין בו איסור שהי', ואז התיר מטעם דאין בו משום בישול, ועיין בחזו"א סי' ל"ז אות י', ואף שהב"י הביא מריו"ו וז"ל ובשם הרשב"א כ' להתיר לתת מים חמין לתוך הקדירה, אפילו כשהיא עומדת על הכירה, לק"מ דהרשב"א לא מיירי כשהי' המים מוטמן מבע"י רק שהי' על הכירה כמפורש בריו"ו עיי"ש. ואגב כראי לציין דבר פלא באג"ט (מלא' אופה סעיף כ"ג) וז"ל אבל תבשיל שסילקו בשבת מהכירה, או שהיתה קדירה מוטמנת וסילקה מותר להניחה ע"ג כירה גרו"ק, והיא תימה דהא קי"ל דאסור לתחזיר מהטמנה לכירה וכ"פ הרמב"ם בפ"ג הל' י"א ומקורו בירושלמי ומובא בב"י והעתיקו המג"א וכל הפוסקים וצ"ע.

עוד כ' הב"י וז"ל, ובכלכו כ' שיש ליזהר מלתת מים חמין בעוד הקדירה על האש לפי שהן מערבות ומגיסות בקדרה כדי לערב יפה וקי"ל דמגיס חייב משום

מבשל אפילו בקדירה מבושלת כ"ז שהיא על האש, ולכאורה יש להבין דהמנ"א שהתיר לתת המים לתוך הקדירה מטעם דאין בו משום בישול, למה לא חשש למעם הכלבו דהוי מניס, אמנם לפי מה שהוכחנו לעיל דהמנ"א מיירי כשאין הקדירה ע"ג האש, י"ל דבאמת המנ"א חושש לדעת הכלבו ולא התיר רק כשהקדירה אינה על האש, דגם הכלבו לא מחייב משום מניס רק כל זמן שהיא על האש, ומטעם זה יש נוהגין להחמיר ולהגביה הקדירה מן הכירה בשעת ששופכים לתוכה המים מן המיחם, אולם בס' קצוה"ש סי' קכ"ד סק"י כתב דהמנהג פשוט שמוסיפין מים חמין בקדירה על הכירה, והאריך ליישב למה אין חוששין לדעת הכלבו עיי"ש, וע"ע בשש"כ פ"א הערה מ"ב שיקפיד לשפוך בנחת.

והאחרונים דנו עוד דאם נתייבש הטשאלענט לגמרי ושופך לתוכו המים הוי כבישול אחר צלי וכמש"כ הביה"ל בס' שי"ח ס"ה ד"ה יש, אולם הפמ"ג ס"ל דאין בישול אחר צלי אחר בישול וכ"פ האג"ט סעי' ט', ועיין בשש"כ שם הערה מ"ג ושו"ת קנין תורה בהלכה ח"ב סי' ק"ה. — וראיתי בשו"ת לבושי מדרכי (מהר"ר תליתאה או"ח סי' ט"ו) שכ' להחמיר בנ"ד מטעם כיון דהדבר נמסר ביד הנשים וכי הם מבחינים אם אינו מצומק כ"כ עד שאינו ראוי לאכילה דאז הוי בישול דאורייתא כמ"ש הרמ"א בס' שי"ח (סעי' ד') ואפי' בפושטין אסור, וכ"פ ראיתי שמביאים טשאלענט מצטמקים כ"כ עד אשר מקצתן אינו ראוי לאכילה, ובלא"ה אין ראוי מדרבי המנ"א דו"ל דהתבטל הוי סמוך למדרור דלא גזרינן שמא יחתה אבל בטשאלענט (המונח בתנור וכדו') פשיטא דיש לחוש שמא יחתה עכת"ד, והנה מש"כ להחמיר מטעם דלפעמים מצטמק כ"כ דחייב משום בישול, אפשר דבימים ההם שהיו רגילים להניח הטשאלענט בתנור וסותמין את פיו ונפיש הכלי הוי שכיח שיצטמק כ"כ אבל כהיום שמניחין הקדרות על הבלעך אינו שכיח שיצטמק כ"כ שלא יהי' ראוי עוד לאכילה, ולא מסתבר להחמיר בשביל גזירה זו, ומש"כ דבטשאלענט יש לחוש שמא יחתה, אפשר כוונתו כמו בציוור של המחבר שהמים הוי מוטמן מבעו"י, וכשנותנו לתוך הקדירה שעומדת על האש הוי כשהיי' בתחלה דאסור משום שמא יחתה כנ"ל, אבל בנ"ד שגם המים עומד על הכירה ה"ז כחזרת לכירה גרו"ק דמותר ולא גזרינן שמא יחתה. — עוד ראיתי בשו"ת קנין תורה שם שכ' להחמיר מטעם דעושה ממש הוי' חרשה בשבת לעשות ממים מרק ורוטב בכ"ר על האש ויש בו משום בישול עיי"ש, וכבר קדמו בסברה זו השואל בשו"ת השיב משה סי' י"א, אמנם ההשיב משה דחה דבריו וכ' דבר שנתבשל כבר אבא"ב אפילו אם מפליט ומבליע עתה טעם חרש וסיום וזה פשוט וברור אצלי, וכן ביאור בשו"ת חת"ס או"ח סי' ע"ד דאין בזה משום בישול (וכוונתו דמותר אפילו בכ"ר דהא מייתי ראוי מתרגולתא דר' אבא בשבת קמ"ה ע"ב ושם מיירי דהי' שורה בכ"ר כמבואר בראשונים), וע"ע בס' שביית השבת מלא' אופה ס"ק ע"ה, ע"ו.

ומעתה נבוא לבאר שאלתינו אם מותר לשפוך מים מן המיחם לתוך הכוס וליתנם לקדירה העומדת ע"ג הכירה, ויש בזה כ' חששות, — חשש בישול שנותן

המים לתוך הכוס רהוה כ"ש ושוב נותנו לתוך הקדירה שעומדת ע"ג האש, וחשש שהי". והנה מצד איסור בישול נראה דיש להקל בנ"ד, דלפי מש"כ הרמ"א בסי' שיי"ח ראנן נוהגין כהפוסקים דאם לא נצטנן לגמרי אפילו בדבר לח אין בו עוד משום בישול, מסתברא דה"ה אם נותנו בכ"ש אם לא נצטנן לגמרי ג"כ אין בו משום בישול, דכיון דאין היס"ב מאי נ"מ אם מונח בכ"ד או בכ"ש, וכ"מ במג"א רנ"ג ס"ק ל"ב, וכ"כ שם הפמ"ג וז"ל, לדירן נוהגים להקל כשלא נצטנן לגמרי אפי' אין יס"ב וכלי שני ולח, וכ"מ במ"ב ס"ק פ"ד, ומש"כ בבית"ל סי' שיי"ח ס"ד ד"ה אם בשם הפמ"ג דאם הורק לכלי שני אף אם הי' עדיין יס"ב יש לומר דדינו כמו נצטנן ויש בו עתה משום בישול, פשוט דכוונתו רק לשיטת המחבר שם דס"ל דבלח יש בא"ב אפילו לא נצטנן לגמרי, וכן מבואר בפמ"ג א"א ס"ק י"ב רכוונתו לשי' המח' עיי"ש, וא"כ גם בנ"ד אף שנתן המים לתוך הכוס רהוה כ"ש מותר ליתנו לתוך הקדירה ראבא"ב כיון שלא נצטנן לגמרי, (ובעיקר דברי הפמ"ג דלשי' המח' הורק לכ"ש דינו כמו נצטנן, עיין בחזו"א סי' ל"ו אות י"ג ובפמ"ג רנ"ג א"א סק"כ ואכמ"ל).

אכן ראיתי במ"ב סי' שיי"ח ס"ק ל"ג שכ' על דברי המח' דדבר שנתבשל כבר והוא יבש מותר לשרותו בחמין בשבת דהיינו אפילו בכ"ד רותח אבל לא יתנו לכ"ד שעומד ע"ג האש, ובשעה"צ ציין ע"ז, "א"ד מפני דיש מחמירין דעל האש יש בישול אחר בישול" ועוד דיש בזה משום חשש חזרה וכדלעיל בסי' רנ"ג במ"א סקל"ו עכ"ל, ומשמע שחושש להיש מחמירין דעל האש יבא"ב, ולפי"ז בנ"ד יש להחמיר מלשפוך מהכוס רהוה כ"ש כיון שהקדירה עומדת ע"ג האש, ואף דהמים עדיין היס"ב, כבר הבאנו מהפמ"ג דלשי' המח' דיבא"ב אם נותנו לתוך כ"ש אף שהיס"ב דינו כמו נצטנן ויבא"ב כנ"ל, אמנם דברי השעה"צ נפלאים בעיני שהרי בסי' רנ"ג פסק המג"א ס"ק י"ט דלדירן מותר להחזיר לכירה גרו"ק אף אם אין היס"ב אם לא נצטנן לגמרי, וכ"פ שם השו"ע הרב ושי"א וכ"כ המ"ב בעצמו ס"ק נ"ד עיי"ש, הרי דנוהגים כהרמ"א ראבא"ב אם לא נצטנן לגמרי אפילו על האש, ואפילו הב"ח שמחמיר בזה הובא במג"א, היינו מטעם חזרה ולא מטעם בישול כמבואר להדיא בב"ח, ובאמת לא מצאתי דבר זה בא"ר, וגם לא ראיתי באחרונים שיביאו חומרא זו, ודברי השעה"צ צ"ע.

ועכשיו נבאר חשש הב' מכת שהי' בתחלה, ובפשטות הי' נראה דיש להחמיר בנ"ד כיון ששופכו לתוך הכוס בטלה לה שהי' ראשונה והוי כשהי' בתחלה, וכמש"כ הרמ"א בסי' רנ"ג סעיף ב' דכדי להחזיר בעינן עורה בידו, וכ' המג"א סק"כ דר"ל אם הניחה ע"ג מטה או ספסל או שפינו ממיחם למיחם אסור עיי"ש, וסיים שם הרמ"א דטוב להחמיר אפילו נוטלו משחשיכה, וח"נ בנ"ד יש להחמיר, וכ"פ בשו"ת מנחת יצחק ח"ו סי' כ'.

כרם רנתעורדתי שבספר שמירת שבת כהלכתה (פרק א' הערה מ"ד) דן ג"כ בשאלה זו לשפוך מים מן הרור לתוך כוס וליתנם לקדירה העומדת על גבי האש, וכותב, שמעתי מהגרש"ז אויערבך שליט"א, דאפשר שראוי להחמיר, דכיון

רבפינה ממיחם למיחם פסק המ"א סי' רנ"ג ס"ק כ' לאיסור, ורק המ"ב בשעה"צ ס"ק מ"ז מכריע להיתר, נראה דאין להוסיף על דבריו, ולא שרי אלא ליתן מהמיחם שעמד ע"ג האש לתוך הקדירה שמעמידה ע"ג האש, אבל אם עירה באמצעות כלי לתוך הקדירה, אפשר רחשיב כהניח ע"ג קרקע ואסור, עכ"ל. אך שוב אמר לי הגרש"ז שליט"א, דאעפ"כ נראה רמכיון שמותר להעמיד על האש את הכוס עם המים שבה, לא מסתבר כלל לאסור להעמיד את המים בלבד ע"י עירו לתוך הקדירה שעל האש, עכ"ד.

ובאמת דברי הגרש"ז שליט"א היו תמוהין בעיני, דמש"כ בשעה"צ וז"ל ולא הוכרתי פינה ממיחם למיחם שזכר המ"א, משום דכלא"ה יש רעות שמקילין במיחם שני עיין בתוס' ור"ן, ע"כ לפענ"ד פשוט דיש לסמוך על המקילין בבטיא זו, עכ"ל, בפשטות נראה כוונתו, שהתוס' והר"ן הקשו דאדרבה במיחם שני קיל שפי רהא אמרינן לגבי מטמין בדבר שאינו מוסיף הבל דפינן ממיחם למיחם מותר, וכתבו לחלק בין שה' להטמנה עיי"ש, ולפי תירץ זה הוי האיבעיא אי מותר ממיחם לתוך מיחם שמעמידה ע"ג האש, וכיון דהרמ"א ס"ל דנקטינן כל האיבעיות לחומרא וכמש"כ המ"א, גם בזה ה' ראוי להחמיר, רק דהר"ן כתב תירוץ אחר וז"ל, א"נ הכי פירושא דקא מיבעיא לן פינן ממיחם למיחם מהו להחזיר למיחם ראשון ולהחזירה על גבי כירה מי הוי כהניחו על גבי קרקע או לא עכ"ל. ולתירוץ הב' מותר ליתן ממיחם למיחם כשמעמיד מיחם הב' ע"ג האש כמו בהטמנה, ורק כשמחזיר המים למיחם הראשון אז איבעיא לן, ונקטינן לחומרא לשי' הרמ"א, וזהו כוונת השעה"צ דיש רעות שמקילין במיחם שני, והיינו תירוץ הב' של הר"ן, וזהו דוקא כשמעמיד מיחם הב' ע"ג האש, אבל אם מחזיר המים למיחם הראשון גם השעה"צ ס"ל דנקטינן לחומרא, ולפי"ז תמוה לי מה שהגרש"ז שליט"א חזר לומר דלא מסתבר כלל לאסור להעמיד את המים בלבד ע"י עירו לתוך הקדירה שעל האש, דהרי מדברי הר"ן מפורש להיפוך, ובוראי אין סברא לחלק בין אם מחזיר המים למיחם ראשון או אם נותן המים לתוך קדירה אחרת העומד ע"ג האש, ור"ק.

ובהיותו בזה מצאתי בחירושי רבינו משה קוים עמ"ס שבת (תלמודו של הרמ"ע מפאנו), שכתב על תירוץ הב' של הר"ן דהכי קמבעיא לי' מהו להחזירם למיחם ראשון וכו', וז"ל, נראה לי שאין לפרש שבא לתרץ מה שהקשה מפ' במה שזמנין ולומר שלעולם אין לחלק בין חזרה להטמנה, וחזרה נמי מותרת במיחם שני וכי קא מבעיא לן כשהחזירן למיחם ראשון, דהחילוק שחילק בין חזרה להטמנה הוא חילוק נכון, ורואי לא שרי בשבת להשים בתחלה ע"ג כירה את הצונן, ואי חשיב מיחם שני כהניחו ע"ג קרקע ה' אסור להניחו ע"ג כירה בשבת, אלא האי אי נמי דקאמר הר"ן קאי אמאי רפירש לעיל דמבעיא לי' אי שרי במיחם שני, והשתא מפרש דבמיחם שני פשיטא דאסור ומבעיא לי' אי שרי כשהחזירו למיחם ראשון, עכ"ל. ולדבריו אין מקום לדברי השעה"צ, ואפשר שהמ"א וסייעתי' פירשו כן דברי הר"ן ומש"ה לא חקילו בזה, עכ"פ גם כפי הבנת השעה"צ בדברי הר"ן, מ"מ בנ"ד לשפוך מים מן הדור לתוך הכוס וליתנם לקדירה העומדת ע"ג האש, לכאורה גם השעה"צ ס"ל דיש להחמיר וכנ"ל.

והצעתו הרברים לפני הגאון רבי שלמה זלמן אויערבאך שליט"א, וזאת אשר השיב לי, מה שהעיר כת"ר בחכמתו על מה שהובא בשמי בס' שמירת שבת, נכון הדבר שבתחלה חשבתי כמו"ש כת"ר דבכנון דא סובר גם המשנ"ב להחמיר, ברם אח"כ התבוננתי רמסתבר שגם לדעת הר"ן הספק הוא רק משום דכיון שמחזיר שוב את המים למיחם הראשון ה"ז נראה יותר כמעמיד ע"ג קרקע, מפני שהרואה אומר שהוא רק מתחרט דבתחלה כשהוציא את המים מסתמא הי' בדעתו לשתותם או להשתמש בהם ולא נתכוין כלל להחזיר שוב על האש, ורק אח"כ חזר ונמלך להחזירו שוב לתוך המיחם ולכן אסור, דאף שהוא עצמו יודע שלא הסיח דעתו מלהחזיר, דמ"מ ה"ז חשוב כמעמיד ע"ג קרקע דאסור אף שכוונתו שוב להחזיר, משא"כ בנותן לתוך קרירה אחרת הוכיח סופו על תחילתו שנוח לו יותר להעביר את המים מהרוד לתוך הקרירה ע"י כוס מלטלל את המיחם (צ"ל הקרירה) עצמו תחת הברז של הדור, ולכן אמרתי כיון דמיחם חדש לא חשוב כהעמדה בתחלה, ה"ה נמי דשפיר שרי לערות את המים לתוך קרירה שעומדת מכבר על האש, אך בזה ודאי צורך כת"ר, דרבנו משה קזיס ז"ל לא סובר הכי, וגם לא כהמשנ"ב, ומ"מ צ"ע למעשה כי לכאורה נראה דלשון „אי נמי" לא משמע כמותו משום דאם כדבריו הי' צריך לומר והכי פירושא ולא לומר כלל אי נמי, עכ"ל.

והנה גברא רבה אמר מילתא, מ"מ מסתבר שיש להחמיר בזה, שהרי סברת הגרש"ז אויערבאך שליט"א אף שהיא מתקבלת על הרעת, מ"מ בוראי אינו מוכרחת, וכמו כן י"ל דלתירוץ הב' של הר"ן אין חילוק בין אם מחזיר המים למיחם ראשון או אם נותן לתוך קרירה אחרת, והנה כל הפוסקים אשר מפיחם אנו חיים ס"ל להחמיר כהמג"א בפינה ממיחם למיחם, התוספת שבת ס"ק כ"ד, מאמר סק"ט, שו"ע הרב סעי' י"ד, פמ"ג א"א סק"כ, מנה"ט בקנה"מ סק"ב, שע"ש מלא אופה, מסנה"ש סי' ע"ב סק"ג, כף החיים סק"מ, וא"כ אפילו מי שירצה לסמוך על הכרעת המ"ב להקל בפינה ממיחם למיחם, מ"מ רי לו אם יקיל בפינה ממיחם למיחם ומעמיד מיחם הב' ע"ג הכירה, דבאופן זה בוראי מותר לתירוץ הב' של הר"ן, אבל אם שופך אח"כ המים לתוך קרירה אחרת העומדת ע"ג האש, ריש מקום לומר דגם לתירוץ הב' של הר"ן ה"ז בכלל האיבעי' ואזלינן לחומרא, א"כ מה"ת מסברא בעלמא להקל כנגד כל הני פוסקים, ודו"ק. וכיון שהרמ"א מסיק דטוב להחמיר אפילו נוטלו משחשיכה, ה"נ בנ"ד טוב להחמיר. (אמנם בעת הצורך עיין במ"ב ס"ק נ"ו, וע"ע בחזו"א סי' ל"ז אות י"ב).

אלון בכות

על פטירת אחד מבני החבורה

הרב מוה"ר שמגאל ארי' רובינשטיין ע"ה

רב דקהל אנשי ספרד בבראנקס

המקום ינחם את כל המתאבלים עליו בתוך שאר אצו"י, אמן.

המערכת

בשיטת הרמב"ם במהדרין מן המהדרין

יצחק ישעי' ווייס

ר"מ בישיבת נאדבורנא

בני ברק

בש"ע סי' תרע"א סעיף ב' כתב: כמה נרות מדליק בלילה הראשון מדליק אחד מכאן ואילך מוסיף והולך אחד בכל לילה עד שבליל האחרון יהיו שמונה נרות, ואפילו אם רבים בני הבית לא ידליקו יותר, הג"ה וי"א רכל אחד מבני הבית ידליק (רמב"ם) וכן המנהג פשוט, ויזהרו ליתן כ"א נרותיו במקום מיוחד כדי שיהא היכר כמה נרות מדליקין.

ובש"ז כ' רדעת המחבר כתוס' דהמהדר מן המהדר עולה על נר איש וביתו דאז המהדר מן המהדר מוסיף והולך אבל אם כל א' ידליק לא יוסיף כי אין היכר לתוס' הנס כי יאמרו הרבה בני הבית, ורדעת הרמ"א היא רעת הרמב"ם שאף לאותן שמדליקין נר לכל א' יעשו ב' נרות ביום שני וכו', וזה חידוש במנהג, הספרדים נוהגים כתוס' והאשכנזים כרמב"ם וזה לא מצינו בשאר מקומות, עכ"ל הט"ז.

והאחרונים נתקשו הרבה בהבנת דברי הרמב"ם והרמ"א, עיין בפת"ש בשם גליא מסכת סי' ח' שהשיג על רמ"א שאין כונת הרמב"ם שכל אחד ידליק בפ"ע אלא שהבעל הבית יוסיף נר עבור כל אחד. ובמאמר מדרכי (כרמי) הקשה על הב"י שהשמיט מ"ש הרמב"ם שמנהג בני ספרד להדליק נר א' לכל בני הבית ומוסיפין נר א' בכל לילה. וכן על הרמ"א הקשה שמפשוט דברי הרמב"ם נראה שכולם מדליקין ביחד כלומר במקום א' ולא כמ"ש הרמ"א להזהר ליתן כל א' נרותיו במקום מיוחד ע"ש, ואין להאריך בקושיות הרבות בדרך זו.

ולענ"ד לפרש דברי הרמב"ם בס"ר באופן חדש ויתיישבו כל הקושיות. וז"ל הרמב"ם בפ"ד מהל' חנוכה הל' א', כמה נרות הוא, "מדליק" בחנוכה, מצותה שיהיה כל בית ובית "מדליק" נר א' בין שהיו אנשי הבית מרובין בין שלא היה בו אלא אדם א', והמהדר את המצוה "מדליק" נרות כמנין אנשי הבית נר לכל א' וא' בין אנשים ובין נשים, והמהדר יותר על זה ועושה מצוה מן המובחר, "מדליק" נר לכל א' וא' בלילה הראשון ומוסיף והולך בכל לילה ולילה נר א'. כיצד הרי שהיו בני הבית עשרה בלילה הראשון "מדליק" עשרה נרות וכו', "מדליק" ביום שמיני שמונים נרות. מנהג פשוט בכל ערינו בספרד שיהיו כל אנשי הבית "מדליקין" נר א' בלילה הראשון ומוסיפין והולכין נר וכו' עד שנמצא "מדליק" בליל שמיני שמונה נרות בין שהיו אנשי הבית מרובים בין שהיה אדם אחד. ועיין בלח"מ שתמה שתך מנהג כמאן, דמהדרין מדליקין נרות כמנין אנשי הבית בלי הוספה והמהדרין מן המהדרין מוסיפין על כל א' כל יום ואנן אין מדליקין אלא א' ומוסיף והוא דלא כמאן ע"ש. וכהבנתו נראה שהבינו כל האחרונים הנ"ל.

ולענ"ד כשנדרק בלשונו דבתחילה נקט "מדליק" בליל שמיני שמונים

נרות, והיינו שהבעה"ב מרליק עבור כולם וכן"ל בשם גליא מסכת, ובסיום הלשון נקט כל אנשי הבית, „מרליקין" נר א' בלילה הראשון, ואי כוונתו שא' מרליק עבור כולם לא הו"ל לשנות והי' צריך לכתוב מרליק לכל אנשי הבית נר א', ועל כרחק כוונתו שכל א' מרליק נר ואינו סומך על הבעה"ב. אך לכאורה מסיום דבריו אין נראה כן, שנקט ער שנמצא מרליק בליל שמיני שמונה נרות בין שהיו אנשי הבית מרובין בין שהיה ארם אחר, ומשמע לכאורה שאין מורליקין בבית יותר מח' נרות.

אך י"ל שכוונת הרמב"ם ליישב בזה דקדוק התוס' שכתבו דעל כן מהדרין מן המהדרין אין מוסיפין לפי מנין בני הבית אלא לפי מנין הימים בלבד, ראל"כ ליכא היכרא כנגד ימים היוצאים דסובר דכך בני הבית יש בבית, אך באמת חשש זה הוא רק כשנאמר שכל הנרות מרליק א' דאז בשירדליק שמונים במקום א' לא נדע אי יש עשרה והיום שמיני או עשרים והיום רביעי, אבל אם כל א' מרליק לעצמו הרי יוכר ע"י כל מרליק לכמה ימים מרליק, ובפרט אם כל א' מרליק במקום אחר כמ"ש הרא"ש. וזה כוונת הרמב"ם שאף שמעיקר הדין המהדר מרליק כל הנרות וכן"ל, מ"מ הנהיגו בספרד שירדליק כל אחד לעצמו הנר ונמצא בליל שמיני מרליק שמונה נרות לעצמו אף שבני הבית מרובים, מ"מ הם מרליקין לחדר ושפיר יש היכר, וכוונתו לומר שבספרד לא ימצא שירדליק א' למעלה משמונה, וכשבני הבית מרובים מרליקין הם שאר הנרות, ושפיר המנהג הוא כהלכה ורק בשינוי שלא אחד המרליק אלא כל אחד ואחד מרליק.

וכן נראה לדיוק מלשון הרמ"א ברדכי משה הארוך שכתב „אבל מדברי הרמב"ם נראה דאם רבים בני הבית כ"א מרליק בליל ראשון נר א' ומוסיף והולך עד שבאחרונה יהי' ח' וכן המנהג", ואי כוונתו על מ"ש בהל' א' כמ"ש הבאר הגולה ושאר אחרונים הול"ל שירדליק בעה"ב עבור כולם ובאחרונה יהי' ח' לכל א', אלא שכוונתו באמת למנהג ספרד לפי מה שפירשתי, וא"כ זה כוונת הרמ"א בהג"ה, וי"א רכל א' מבני הבית ירליק (רמב"ם), ושפיר הוסיף לזה הזהרה שאף שבשעת ההדלקה ניכר ע"י המרליק באיזה יום מרליק מ"מ יזהרו ליתן כ"א נרותיו במקום אחר, שיוכר גם אח"כ מנין הימים.

אך הבי' דברי הרמב"ם במנהג ספרד כהבנת האחרונים שאין מוסיפין מפני שחוששין לקושיית התוס', וע"כ פסק בספרו כהתוס' וכהבנתו במנהג הספרדים, ועל זה בא הרמ"א והביא מנהג הספרדים כהבנתו, שבזה לא שייך חשש התוס'. ושפיר יש לנהוג כן כדי שיהיו המהדרין על המהדרין מוסיפין על המהדרין ולצאת ידי כל הדעות, וכן עמא דבר שאנו יוצאים ביד רמ"א, וכל א' מבני הבית מרליק, וכמ"ש לפרש דברי הרמב"ם, וה' יאיר עינינו בתורתו.



בענין היוזק שאינו ניכר

אברהם שמשון בראדט

תלמיד במתיבתא עץ חיים דבאבוב
ברוקלין, ניו יארק

כתבו התוס' בב"ק דף ק' ע"ב ד"ה חייב, על הא דאמרין מחיצת הכרם שנפרצה אומרים לו גרור נתיאש הימנו ולא נדרה ה"ז קידש וחייב באחריותו ע"כ הוי היוזק ניכר כיון שניכר שהוא כלאים כשרואה הגפנים בשרה, וא"א לומר שלא ה' היוזק ניכר ולפיכך מחייב שלא יהא כל אחד הולך ומטמא טהרותיו של חבירו ויאמר פטור אני כמו במטמא, כיון שבעל הכרם נמי מפסיד לא חיישין לזה. והקשה הכרתי ופילתי בסימן ד' סק"ד הא הש"ס בחולין דף מ"א. הקשה על הני דסבדי שאפילו ע"י מעשה אמדינן אין ארם אוסר דבר שאינו שלו ממתני' (גיטין נ"ב ע"ב) שהמטמא והמרמע והמנסך בשונג פטור, במזיד חייב, וחזינן שאוסר דאלא"ה לא ה' צריך לשלם, ומתרץ ראית ליה שותפות בנויה והוי שלו ושפיר נאסר. ולפי"ז הקשה כיון שמנסך היוזק שאינו ניכר הוא, ובמזיד חייב, ע"כ משום שלא יהא כל אחד הולך כנ"ל, ואי ראית ליה שותפות, א"כ הוא נמי מפסיד, ולפי שיטת התוס' לא ה' צריך לחשוש לזה כדי לחייבו במזיד.

והנראה בזה בהקדם דברי החק יעקב מובא בקצוה"ח סימן שס"ג שיצא לחדש על הא דאיתא בב"ק צ"ו: גזל חמץ ועבר עליו הפסח אומר לו הרי שלך לפניך, דזה דוקא לאחר הפסח, אבל בתוך הפסח אין יכול הגזול לומר הרי שלך לפניך כיון שמצוה לבקרו וכשרוף דמי. והקשה עליו הקצות החושן דאם נימא דאי אפשר לומר הרי שלך לפניך בתוך הפסח, א"כ מרוע לאחר הפסח יכולים לומר הרי שלך לפניך הלא קנה בשינוי בתוך הפסח כדחזינן שהש"ס בגיטין נ"ג: מקשה על חזקי' שסובר היוזק שאינו ניכר שמיה היוזק מגזל חמץ ועבר עליו הפסח שאומר הרי שלך לפניך, וא"א שמי' היוזק אינו כעין שגזל, וא"כ קונה בשינוי, וא"כ א"א לומר הרי שלך לפניך. ונראה לתרץ דבאמת צריכין להבין למה אם מצוה לשורפו אין יכול לומר הרשל"ל, דהנה פסחים דף ו: מבואר דשני רבדים אינם ברשותו של אדם, ועשאן הכתוב כאלו הן ברשותו חמץ בפסח ובור ברשות הרבים. והמקור חיים הקשה להני דסבדי איסורי הנאה יש להם בעלים א"כ מה חירוש של חמץ בפסח. וכתב רהחירוש הוא דאפילו הני דסבדי יש להם בעלים אבל ברבר שצריך לשורפו אז אין להם בעלים ולפיכך חמץ שצריך לשורפו הרי אין להם בעלים ולפיכך צריכין לחירוש התורה. וא"כ אפשר לומר דמשום הכי אין יכולים לומר הרי שלך לפניך, כיון שצריך לשורפו, וא"כ אין להם בעלים ואין זכי' באיסורי הנאה, וא"א להגזול לומר טול שלך, כיון שעכשיו אינו שלו עוד. משא"כ שאר איסורי הנאה דאין חיוב לשורפו. ולפי"ז הגמ' בגיטין נ"ג: שמקשה כיון שאין יכול לומר הרי שלך לפניך קנה בשינוי כפרש"י שם שקונה בשינוי היינו דמיידי לאחר הפסח, שאין צריך לשורפו, וכיון שכן יש להם בעלים, ושפיר קונה הגזול החמץ בשינוי כיון ששמיה היוזק, וא"א לומר הכי שלך לפניך, אבל בתוך הפסח שצריך לשורפו הגם שאין יכולים לומר הרי שלך לפניך, כיון שאין להם בעלים,

אבל הגזלן ג"כ אין לו שם בעלים עליה, וא"כ א"א לזכות בה, ומש"ה לאחר הפסח שפיר יכולים לומר הרי שלך לפניך, כיון שגזלן לעולם לא קנה (משא"כ בחמץ לאחר הפסח רכיון ששמי' היוזק, אין יכול לומר הרשל"ל, ולכן קנה הגזלן בשינוי כיון שאין צריך לשורפו ויש להם בעלים, ודר"ק). היוצא לנו מזה שהחק יעקב סובר שברבר שצריך שריפה אין יכולים לומר הרשל"ל, והקצות החושן חולק עליו.

והנה הרמב"ן ברינא דגרמי מסביר דלפיכך במוחל שטר חוב שמכרו לאחר חייב לשלם משום דינא דגרמי ולא אמרינן שהזיק לו באמת אלא תביעה שיכול הלוקח לתובעו הוי היוזק שאינו ניכר, לפי שבכל דבר שאין יכול לומר הרי שלך לפניך היוזק ניכר הוא, וכיון שאין יכול להחזיר התביעה הוי היוזק ניכר, ועיי"ש. ולפי"ז יש להקשות שהנמ' בניטין ג"ג. מקשה על חזקי' שסובר היוזק שאינו ניכר שמי' היוזק, ממתני' כהנים שפגלו במקדש מזירין חייבין לשלם מפני תיקון העולם ואי שמי' היוזק שונגין פטורים מפני תיקון העולם מבעי' ליה, ולפי דברי החק יעקב שברבר שצריך לשורפו אין יכולים לומר הרי שלך לפניך, ולפי דברי הרמב"ן שברבר שאין יכול לומר הרי שלך לפניך היוזק ניכר הוא, א"כ פיגול צריך לשורפו, ואפילו למ"ר לא שמי' היוזק ג"כ קשה למה חייב במזיד רק מרובנן הלא א"א לומר הרי שלך לפניך דבר שצריך שריפה, וא"כ הוי היוזק ניכר כהרמב"ן. (ובבית יצחק חיו"ד ח"א סימן י"ב אות ג' הקשה כעין זה).

ונראה בזה דהאחרונים הקשו (עי' שו"ת חת"ס חיו"ד סי' ס"ט) על האי משנה של כהנים שפגלו במקדש מזירין חייבין לשלם הלא מבואר בש"ס ערכין ג' ע"ב שהלובש בגדי כהנא שלא בשעת עבודה לוקה משום כלאים שהי' באבנט, וא"כ בשעה שפיגל הוי שלא בשעת עבודה וחייב מלקות וא"כ למה משלם הלא אינו לוקה ומשלם.

ונראה לתרץ, רבס' קובץ שעורים בב"ק הקשה על הרמב"ן שמשביר דלפיכך המסכך גפנו ע"ג תבואתו של חבירו אינו אלא דינא דגרמי, לפי שבלא ניותא דירי' לא נעשה כלאים, וא"כ אינו אלא מזיק במחשבה ולא מחייב אלא משום דינא דגרמי, ולפי"ז הקשה הלא כהנים שפגלו במקדש ג"כ לא הוי אלא במחשבה ומשמע דהוי היוזק ממש שהמשנה לא מחלק בזה בין ר"מ ורבנן שחלקו ברינא דגרמי. אמנם התירוץ הוא פשוט, שאם אחר פיגל בשחיטה מעשה השחיטה בעצם הוי מעשה קלוקל, רק אם הוי במחשבתו לה' אז הוי מעשה תיקון, אבל בלא זה אז המעשה בעצם הוי היוזק, ושפיר הוי מזיק ממש, משא"כ בכלאים שהמעשה בעצמו לא הוי היוזק, אלא מחשבתו גרמה לזה שיהא היוזק, שפיר הוי דינא דגרמי. אמנם זהו דוקא בשחיטה, אבל בשלש עבודות אחרות, נשאר דינא דגרמי, הלא הוי מעשה היוזק בעצם, אלא מחשבה, וא"כ המשנה בכהנים שפגלו איירי ע"כ בשחיטה וקיימ"ל שחיטה לאו עבודה היא ואין צריך ללבוש בגדי כהונה, ושפיר חייב בתשלומין כיון שאינו לוקה, שאינו צריך ללבוש כלאים, ודר"ק.

אלא דלפי"ז נשאר קושיא הריטב"א במקומה, שהקשה שאם המשנה איירי בשחיטה למה אמרה הנמ' בניטין ג"ג: דהוי היוזק שאינו ניכר, הלא ניכר הויזקו. וע"כ הי' נראה לפשוט מזה ספיקו של המשנה למלך שחקר בהא רמבואר שלא

מיקבעה פיגול אלא בזריקה, אם זה רק לענין כרת, או דילמא הבשר אין בו איסור פיגול לחייבו באכילה משום זה, אלא בזריקה. ואם נאמר כצד זה שאין בו איסור פיגול אלא בזריקה, ו"ל דמשו"ה הוי הויזק שאינו ניכר, כיון שבשעת שחיטה אין יכולים לומר שזה פיגול, אלא הוי כשאר קרשים לפני זריקה, לפיכך מיקרי הויזק שאינו ניכר.

ולפי"ז מיושב מה שהקשיתי מתחלה כיון שצריך לשורפו ואינו יכול לומר הרי שלך לפניך ע"כ הוי הויזק ניכר, ולמה מקשה הש"ס דוקא למ"ד שמהי הויזק. ולפי הנ"ל ניחא, כיון דאיידי בשחיטה, א"כ אין בו איסור עד הזריקה, וא"כ בשעת שחיטה אינו צריך לשורפו כיון שאינו אסור משום פיגול, ושפיר יכול לומר הרי שלך לפניך, ולכן הוי הויזק שאינו ניכר.

ועתה ניתנה ראשונה לתרץ קושיית הפלתי הנ"ל, רהנה בש"ס גיטין נ"ב: יש מחלוקת רב ושמואל, רב סובר מנסך היינו ממש וקם לי' בררבה מיני' ליכא משום ר' ירמי' דמשעת הגבהה קניא ומתחייב בנפשיה לא הוי עד שעת ניסוך, ושמואל סובר מנסך היינו מערב, ולפיכך לא אמר מנסך משום קילב"מ, ופירשו התוס' שם אע"ג דהגבהה לאו צורך ניסוך היא כדברי ירמי', אפ"ה פטור כיון דשעת ניסוך אמרינן קילבד"מ אשעת הגבהה נמי מיפטר דאמר לו הרי שלך לפניך כמו דנסכו אחר, ורב סובר כיון ראשעת הגבהה לא שייך למימר קילב"מ יש לחייבו אשעת הגבהה כל מה שיעשה בידים אחרי כך אע"ג דהתא שעתא הוי קילב"מ. עכל"ה. וכל המפרשים לא מצאו יריהם פירוש בדברי רב, דהלא בשעת הגבהה יכול לומר לו הרי שלך לפניך.

ונראה שחולקים רב ושמואל במחלוקת של הקצוה"ח והחק יעקב הנ"ל, דיון נסך הוי תקרובת עבודה זרה וצריך לשורפו, וממילא רב סובר בהח"י שאין יכול לומר הרי שלך לפניך, אבל שמואל סובר בהקצוה"ח שיוכל לומר הרשל"ל ולפיכך שמואל צריך לומר הטעם פטור משום קילב"מ, היינו או על איסור דרבנן של הויזק שאינו ניכר שצריך לשלם לררבנן, או ו"ל כהמשנה למלך פ"ג מגזילה שמחדש שאם נגבו והויזק בהויזק שאינו ניכר אינו יכול לומר הרי שלך לפניך (עיין פרי יצחק סימן ס"א ח"ב), ולפיכך אם אמרינן קילב"מ הוי כאלו נסכו אחר, ושפיר פטור ויכול לומר הרי שלך לפניך, ודו"ק. ולפי"ז מיושב היטב הא דמקשה הש"ס בחולין ממנסך שחייב לשלם, על הני דסברי אין אדם אוסר רבר שאינו שלו אפילו ע"י מעשה, דע"כ היינו לרב שסובר מנסך ממש דלשמואל שמערב היינו איסור במציאות דאיכא יין נסך, וע"ז מתרץ דאית ליה שותפות, וא"כ לדירי' לא קשה למה במזיד חייב, אע"ג דהויזק שאינו ניכר הוא, וא"א לחייבו משום שלא יהא כל אחד הולך וכו', שהרי הוא נמי מפסיד, כיון שלרב א"א לומר הרי שלך לפניך דהא צריך לשורפו, וא"כ שוב הוי הויזק ניכר כדברי הרמב"ן, וא"כ מנסך חייב לדיריה משום הויזק ממש ולא משום שלא יהא כל אחד הולך, ודו"ק היטב.

והא דאמרינן בשוגג פטור, אע"ג דהויזק ניכר, יש להסביר עפ"י מה שתירצו האחרונים בסוגיין ליישב שיטת רש"י דנקט רבוצה משום שאם הגביה אותו בידים קנה, וא"כ מאי פריך הש"ס ממנסך הלא כיון דאגביה קנה ולפיכך

מחייב ואוסר אע"פ שאינו שלו, ותירצו (הלב ארי' והישועות יעקב) דהגמ' מקשה משונג דפטור, ולכאורה מאי פטור שייך ביה כיון שלא נאסר מאחר שלא כיוון לזכות דהרי שונג הוא, ובשונג בוודאי לא שייך כוונה לזכות, וא"כ שוב הוי קלב"מ, ושפיר פטור שונג אעפ"י שהזיק ניכר הוא, ופטור אפילו לרב, ודו"ק.

עולת שבת בשבתו

לך

ומלכי צדק מלך שלם הוציא לחם ויין. ו"ל מה שפירש"י שרמזו בלחם ויין מנחות ונסכים, של מנחת העומר, שהי' ביום ב' של פסח. וי"ל שלכך נתן מעשר, שבתחלה הי' התבואה אסורה מחמת חרש, ואין האיסור טבל חל. (הנה"ק בעל הפלאה זצ"ל¹)

וירא

וירא והנה שלשה אנשים נצבים עליו. וברש"י בשם המדרש, אחר לבשר את שרה, ואחר להפוך את סדום, ואחר לרפאות את אברהם. וי"ל הענין בזה, דנודע שמכל מצוה שאדם עושה נברא מלאך, ובחינת המלאך הנברא ע"י עשיית המצוה, היא לפי ערך פעולת המצוה, (עיין בזה בס' מנורת זהב פ' פקודי). והנה אברהם אבינו קיים כאן ג' מצות, חיתוך, פריעה, ומציצה. נמצא דממצות חיתוך הערלה שהוא הסרת הרע, נברא מלאך שיש לו בחינת הסרת הרע, והוא הי' המלאך שנשלח להפוך את סדום, שהוא ג"כ הסרת הרע, וממצות פריעה שהוא התנלות הטוב, נברא המלאך שבא לבשר את שרה על לידת יצחק שהוא ג"כ התנלות הטוב, וממצות מציצה, שהוא ענין רפואה כאו"ל (שבת קל"ג ע"ב) האי אומנא רלא מייץ סכנה הוא ועברין לי, נולד מזה המלאך שבא לרפאות את אברהם.

(הנה"ק מוה"ר מאיר יחיאל הלוי מאוסטראווצא זצ"ל²)

כמרש רבה בפרשתן עה"פ ויהי אחר הדברים האלה, נתיירא אברהם מן היסורים, א"ל הקב"ה אין אתה צריך, כבר נולד איוב שיקבלם, וצ"ב. וי"ל דאי' בנמ' (ברכות ז' ע"א) מפני מה יש צדיק וטוב לו ויש צדיק ורע לו וכו' צדיק וטוב לו צדיק בן צדיק, צדיק ורע לו צדיק בן רשע, וכתבו חכמי האמת דמה שאמרו צדיק בן רשע קאי על צדיק שנשמת רשע מגולגלת בו, ולכן רע לו, אבל אין

(1) הועתק מעצם כתי"ק.

(2) נמסר לנו מאת ידידנו האברך החשוב היקר והנעלה מו"ה פישל ווישליצקי נ"י, מפי השמועה מאיש מהימן.

הכוונה צדיק בן רשע כפשוטו, דכתיב לא יומתו בנים על אבות. והנה מצינו שאיוב ה' גלגול של תרח. ולפי"ז י"ל ראברהם הבין דברי הגמרא הנ"ל כפשוטו דצדיק בן רשע דע לו, קאי על צדיק בן רשע ממש, ולכן ה' מתיירא מן היסורים, וע"ז השיב לו הקב"ה כבר נולד איוב, שהוא גלגולו של תרח, ולכן הוא יקבלם, כי מה שאמרו דצדיק ורע לו היינו צדיק בן רשע, קאי על נשמת רשע המגולגלת בצדיק.

(הגאון מוה"ר יעקב אבד"ק לובלין זצ"ל³)

חיי

ויענו בני חת את אברהם לאמר לו, שמענו אדוני נשיא אלקים אתה בתוכנו, ובמרש, מלך אתה עלינו, נשיא אתה עלינו, אמר להם אל יחסר העולם מלכו. וצריך לתת טעם מדוע מיאן אברהם מלהיות מלך מה שהוא נגד הטבע. וי"ל בהקדם דברי הגמרא (קידושין ל"א ע"א) א"ר יוסף מריש הוי אמינא מאן רהוה אמר לי הלכה כר' יהודה דאמר סומא פטור מן המצות עבירנא יומא טבא לרבנן דהא לא מיפקירנא ועבירנא, השתא דשמעיתא להא דא"ר חנינא גדול מצווה ועושה יותר ממי שאינו מצווה ועושה ארבה מאן דאמר לי דאין הלכה כר' יהודה עבירנא יומא טבא לרבנן, ע"כ. עוד אמרו חז"ל (סנהדרין כ' ע"א) מלך שמת לו מת אינו יוצא מפתח פלטרין שלו. ועפי"ז י"ל שזה ה' הפלפל בין בני חת לאברהם, רבני חת היו סוברים דגדול שאינו מצווה ועושה ממצווה ועושה, לכן בראותם שאברהם מתעסק הרבה בקבורת אשתו, אמרו לו מלך אתה עלינו, כדי שיה' פטור מלהתעסק בה, ואז יגדל שכרו, מאחר שאינו מצווה ועושה, אבל אברהם ה' סובר דגדול המצווה ועושה ממי שאינו מצווה ועושה, לכן ה' ממאן בדבר מלהיות עכשיו מלך.

(הגאון מוה"ר מאיר פישלס ראבד"ק פראג זצ"ל⁴)

תולדות

ויעתר לו ד', וברש"י לו ולא לה, שאין דומה תפלת צדיק בן צדיק לתפלת צדיק בן רשע. ומקשים המפרשים, הלא רש"י בעצמו הביא לעיל עה"פ בת בתואל, להגיד שבחה שהיתה בת רשע ואחות רשע ומקומה אנשי רשע ולא למדה ממעשיהם, הרי דארבה צדיק בן רשע עדיף טפי.

אמנם י"ל דאה"נ דצדיק בן רשע עדיף טפי, אולם לענין תפלה שאני, דהרי אמרו חכמו"ל (סוטה ה' ע"ב) אריב"ל בא וראה כמה גדולים נמוכי הרוח לפני

(3) בספר בית יהודה על מס' הש"ס (דעסוי תנ"ח) להגאון מוה"ר יהודה אבד"ק קאליש בחידושו למס' ב"ב דף ט"ו ע"ב, ששמע ד"ז בכחותו מפה קדוש מורו הגאון מוה"ר יעקב מלובלין בעת שדרש ובישר צדק בקהל רב בשבת תשובה דשנת ת'.
(4) הועתק מכת"י תלמיד א', והגיע אלינו מאוצרו של ידידנו הרבני החסיד הנגיד הנכבד מו"ה שאול הוטטערער נ"י מאנטווערפן. ינשאהו ד' על נבי מרומי הצלחות.

הקב"ה וכו' שאין תפלתו נמאסת שנא' לב נשבר ונרכה אלקים לא תבוזה. וידוע מה שאמר הגה"ק מראפשיץ זצ"ל דצדיק בן צדיק תמיד לבו נשבר בקרבו כי בהעלות על זכרוננו מעשה אבותיו אז נחשב בעיניו כאפס ואין, לא כן צדיק בן דשע אין לבו נשבר כ"כ, שהרי בהעריך מעשיו נגד מעשה אבותיו אדרבה יגבה לבו, וזתרה"ק. ומעתה שפיר יובנו רברי רש"י, דרק לענין תפלה עדיף תפלת צדיק בן צדיק משעם הנ"ל. (ועיין בזה בשו"ע או"ח סי' נ"ג בטו"ז סק"ג ובמג"א סק"ח).

(כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א)

ויקראו שמו עשו, ובתרגום יונתן דאתיליר כולי' נמיר בשער רישא ודיקנא ושינין וככין. וצ"ב למה ה' שיניו זה גבי עשו משאר אנשים שנולד עם שיניים. אמנם י"ל דאיתא במדרש הטעם שהי' ארמוני ששתה הדם במעי אמו, ואיתא בגמ' (נרה דף ט') דדם נעקר ונעשה חלב, ובתרגום יונתן פ' ויחי כ' עה"פ חכלילי עינים מיין ולבן שניים מחלב, דהשיניים גדילים מחלב שיונק התינוק, וא"כ שפיר מובן מרוע נולד עם שיניים, שגדלו מחמת חלב שנתהפך מדם ששתה במעי אמו. (הגאון מוה"ר יצחק אבר"ק פוזנא זצ"ל)

ויצא

בזוה"ק בפרשתו, ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה, ר' חייא פתח ואמר, זורח השמש ובא השמש ואל מקומו שואף זורח שם (קהלת א'). י"ל הכוונה בזה, ע"ד אוז"ל במדרש רבה בפרשתו עה"פ אין זה כי אם בית אלקים וזה שער השמים, מלמד שהראה הקב"ה ליעקב בית המקדש בנוי וחרב ובנוי, מה נורא המקום הזה, זה בנוי, ואין זה, הרי חרב, כי אם בית אלקים, בנוי ומשוכלל לעתיד לבא. וזהו שמרמו הזוה"ק בהביאו הפסוק הנ"ל, זורח השמש, וזהו ביהמ"ק בנוי, ובא השמש, וזהו ביהמ"ק חרב, ואל מקומו שואף זורח שם, וזהו בנין ביהמ"ק במקומו בעת שיזרח לנו שמשו של משיח צדקנו כב"א.

(כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א)

ויאמר אכן יש ד' במקום הזה, ובמדרש, אכן השכינה שרוי' במקום הזה ולא הייתי יודע. וברש"י ואנכי לא ידעתי, שאילו ידעתי לא ישנתי במקום קדוש כזה. וי"ל בזה, דהנה מבואר במדרש עה"פ ויקח מאבני המקום, שאמר יעקב אבינו אם מתאחות שנים עשר אבנים זו לזו יודע אני שאני מעמיד י"ב שבטים, כיון שנתאחו י"ב אבנים זו לזו ידע שהוא מעמיד י"ב שבטים. ובמדרש תנחומא איתא, א"ר אבהו בשם רשב"ל כיון שראו האבנים שהיו תחת מראשותיו כבורו של הקב"ה נמחו כולם ונעשו אבן אחת. ועפי"ז שפיר מובן דברי המדרש ורש"י, שיעקב נתכוון לומר, אילו הייתי יודע שהשכינה שרוי' במקום הזה, וא"כ מה

(5) הובא בשמו בספר ראש יוסף (קטן תע"ז) בחידושי למס' נרה דף ט', ובס' לב ארי' עה"ת (ווילהרמסדורף תל"ד) בפ' תולדות.

שנעשו י"ב אבנים אבן אחת אין ראי' שאעמוד י"ב שבטים, כי מאימת כבוד הקב"ה נתאחו, אז לא ישנתי במקום קדוש כזה, דק הייתי ישן במקום אחר ואז הי' שפיר סימן מובהק אם מתאחות השנים עשר אבנים, וק"ל.
(הגאון מוה"ר מן אשכנזי זצ"ל אבר"ק פיורדא⁶)

וישלח

ועשו הלך לדרכו שעירה ויעקב נסע סוכותה. יל"ד אמאי בעשו נאמר סוף דעתו ממחוז חפצו היינו ררכו שעירה, וגבי יעקב לא יאמר מחוז חפצו שנסע לאביו לבאר שבע או לקרית ארבע. אך משום דצדיק מקיים (משלי ג') בכל דרכיך רעהו ופלס מעגל רגליך. וליכא ב' פסיעה אחת למנן, והיתכן לומר שכל דרכו עד כואו אל אביו הי' על מנן, ודאי שהי' מתקן בכל פסיעה ופסיעה, וכעת שהי' סמוך לסוכות ודאי הי' צריך לתקן איזה תיקון בסוכות, וא"כ בכ"מ הי' מחוז חפצו.
(הגה"ק מוה"ר לוי יצחק מבארדיטשוב זצ"ל⁷)

וישב

אלה תולדות יעקב יוסף, י"ל בזה רמז נפלא דהנהו אותיות יעק"ב הנעלם עולה בחשבון משי"ח ב"ן יוס"ף, דהיינו ו"ד מאות יו"ד עולה עשרה, י"ן מעי"ן עולה ס', ו"ף מאות קו"ף עולה פ"ו, וכיחר הם אותיות יוס"ף, והנעלם מאות בית הוא י"ת, בנימטריא משי"ח ב"ן, וכיחר עולה למספר משיח בן יוסף, ולזה רמז הפסוק אלה תולדות יעקב יוסף, ר"ל הנעלם הנקרא תולדות בנימטריא משי"ח ב"ן יוס"ף היוצא מבית יעקב.
(הגאון מוה"ר שמואל הלוי אבר"ק סעטשע זצ"ל⁸)

ויראה יהורה ויחשבה לזונה וגו' ויאמר הבה נא אבוא אליך. והקשה הרא"ם וא"ת איך הותר לו לבא על הזונה וכו' ושמא י"ל דקדשה אח"כ בכסף או בשטר ואח"כ בא עלי' עיי"ש. ובחי' אגדות מהרש"א במס' סוטה כ' ע"ז, ואין נראה, דכתיב פן נהי' לבז, ומה גנאי הי' אם נתקדשה לו, ועוד דנראה דמעשה זה לא

(6) הוא הגאון מוה"ר מנחם מן במוה"ר משה אשכנזי. ראשית נשיאותו הי' כאבר"ק קראטאשין (עיין מג"א סי' קל"ב סק"ב בדיני קריש שכתב בזה"ל: כן שמעתי מהגאון מהו' מן אב"ר דק"ק קראטשין), ובשנת תי"ז נבחר לאבר"ק פיורדא. נזכר כמה פעמים בשו"ת חינוך בית יהודה. נפטר בשנת ת"ך בערך. — ר"ז הועתק מספר זרע אברהם על המדרש רבה, בקהלת ובאיכה, בשם דודו הנ"ל.

(7) בס' טהור רעיונים (להגה"צ מוה"ר יו"ט נעטיל אבר"ק טשעכיוו מתלמידי הגה"ק החוזה מלובלין ז"ע), בפ' וישלח ששמע ר"ז מפיו הקדוש.

(8) הועתק מכתיו"ק בנו הגה"ק בעל מנוחת אשר זצ"ל, בשם אביו הנ"ל. הניע אלינו מאת נכדו וירידנו האברך היקר החשוב והנעלה בנש"ק מו"ה יהושע צבי הלוי יונגרייז נ"י מנניו אביו הרב המפורסם וכו' אבר"ק טשענגער שליט"א. ישאו ברכה מאת ר'.

הי' אלא בינו לבניה ואין אשה מתקרשת בלא עדים אפי' בקדושי ביאה עיי"ש.
 אמר יעב"ץ. דעדיפא איכא לאקשווי, לשיטת הרא"ם איך קרשה והלך לו ולא
 חשש למה שאחז"ל לא ישא אדם במדינה זו וכו'⁹), וע"ז נאמר ומלאה הארץ
 זמה, ואע"ג דבוראי לא הי' שם חשש שאח ישא אחותו שאינו אסור לבני נח,
 אלא שהי' לו לחוש לאיסור אשת איש, בפרט אחר שחשדה למזנה, ושינוי', דרבנן
 קלא אית להו¹⁰), פשיטא דלא שייך כו', אלא מאי אית לך למימר אליבא דרא"ם,
 נסבה ונרשת, וכן הוא האמת לדעתו, שחזקה לאדם גרול כיהורא שאינו עושה
 בעילתו זנות, והשתא דאתית להכי, חזר גנאי למקומו, וק"ל.
 ולקושיא הב' שלא היו שם עדים, אין בכך כלום, דאע"ג דאנן פסקינן הכי,
 מ"מ במחלוקת היא שנוי', ועוד במגרש את אשתו ולנה עמו חוששין, וכן בזיקת
 יבם לא בעינן עדים, ויהורא ג"כ דין יבמה נהג בה¹¹), שהרי הכניסה לביתו, ודו"ק
 כי נכון מאוד.

(הנאון מזה"ר יעקב מעמרין זצ"ל¹²)

מקץ

ויתנכר (עליהם) [אליהם]. אחז"ל שיצא בלא חתימת זקן ובא בחתימת זקן.
 ורמב"ן טען, ויתנכר משמע שעשה מעשה להתנכר כגון שהליט פניו במליתו
 וכסהו במצנפתו כדי שלא יכירוהו ע"ש. והנה דקדוקו בויתנכר הגון הוא, אך לא
 יתכן שאכלו וסערו אצלו ולא הסיר עיטופו ומצנפתו, ומה אמרו המצרים שסערו
 אצלו. אבל נ"ל בהיפוך עפ"י מ"ש רמב"ן בפ' ויגש בפסוק וירא אליו, שיוסף
 נראה אל אביו, כי דרך מלכי מצרים להיותם עטופים כעטיפת ישמעאלים עד גובה
 דיקנא, וכשבא אביו הסיר זה¹³) ונראה אליו ע"ש. והנה בבוא האחים לפניו בשוק
 לקנות והי' עטוף כדרכו ולא יצא ממנו אלא חוטמו ופרחתו וצורתו, הי' ניכר להם
 מיר, ע"כ הסיר עטיפתו שלא כדרך המלכים, ואז נגלה זקנו וזה השחית פניו
 שפתיו ולסתיו, וכשהם מושחתים שוב אינו ניכר בחוטם פרכת ופרצוף, וא"ש,
 וכל דברי חכמים קיימים.

(הנאון בעל חתם סופר זצ"ל¹⁴)

(9) כן הוא במס' יומא י"ח ע"ב, תניא ר' אליעזר בן יעקב אומר לא ישא אדם אשה
 במדינה זו וילך וישא אשה במדינה אחרת שמא יזרווגו זה אצל זה ונמצא אח נושא
 אחותו וממלא כל העולם כולו ממזרות ועל זה נאמר ומלאה הארץ זמה, ע"כ.
 (10) במס' יומא שם.

(11) כ"כ הרמב"ן בפרשתו. ועיין בזה במהרש"א יבמות דף ע"ו.

(12) הועתק מכת"ק בגליון ס' חידושי מהרש"א עה"ת (דפוס הענא).

(13) ברמב"ן שם לא כתוב שהסיר עטיפתו, ועיין בחת"ס עה"ת (מהדו"ק) בפ' ויגש

ד"ה וירא אליו.

(14) הועתק מעצם כתי"ק בתוך חידושי לסוגיא הפרצוף פנים. הניע אלינו מאת

נכדו ירירנו הרבני הנכבד הנגיד המפורסם גרבי ושוע מו"ה אליעזר שרייבער נ"י. יברכהו
 ד' בעוז ותעצמות.

נוסחאות והערות ברש"י על התורה (נלקטו מקונטרס „יוסף הלל" להר"ר מנחם בראכפלד שליט"א)

לך לך

קאפ' י"ד פסוק י"ד.

וירק כתרנומו וזרין, וכן והריקותי אחריכם חרב, אזיין בחרבי עליכם וכן אריק חרבי וכו'. המפורשים הקשו שרש"י סותר כאן למ"ש בפ' בשלח שאין לרחוק ולפרש אריק חרבי כלשון וירק את חניכיו אזיין בחרבי אלא אריק חרבי פירושו אשלוק את חרבי עיי"ש,

ובאמת ברפוס אלקבץ ליתא כאן הך „וכן אריק חרבי", והגם שבפסוק והריקותי אחריכם חרב גם שם לא פירש"י אזיין בחרבי, רק כמו שפירש באריק חרבי, כששולף החרב מתרוקן הנדן ע"ש, אבל לא שלל הפירוש הזה כמו שדחאו בפסוק אריק חרבי.

קאפ' ט"ז פסוק א'.

שפחה מצרית, בת פרעה היתה וכו'. עיין בגו"א שכתב שדיוקן של רש"י הוא מתיבת לה רהול"ל ותתן לו שפחתה הגר המצרית כדכתיב אצל יעקב ותקח את זלפה שפחתה וגו' אלא פירושו דהיתה רק לה שפחה אבל לאחרים לא היתה שפחה, שהיתה בת מלכים. ולפ"ז נכון הר"ה כמו שהוא בדפח"ר, ולה שפחה מצרית, וכן נראה שהיתה הנוסחה לפני הגור ארי'.

שם פסוק י"ב.

פרא אדם, אוהב מדברות לצוד חיות, כמו שכתוב ויהי רובה קשת וישב במדבר פארן. ובדפח"ר וכן ברפוס אלקבץ הנוסחה, כמו שכתוב וישב במדבר ויהי רובה קשת.

ובאמת בפסוק לקמן (כ"א כ') כתיב וישב במדבר ויהי רובה קשת, (ובפסוק כ"א) וישב במדבר פארן וגו' ולפי מה דפתח רש"י אוהב מדברות שייך שפי להביא את הפסוק וישב במדבר שלא כתיב באיזה מדבר שמזה מוכח שהמדבר הי' אוהב לו, לא כן, וישב במדבר פארן שמרגיש מקומו, ובפרט שפסוק זה הוא מוקדם, והוא פסוק אחד.

וירא

קאפ' י"ח פסוק י"ט.

כי ידעתי לשון חבה כמו מודע לאישה וכו' ואם תפרשהו כתרנומו יודע אני בו שיצוה את בניו וכו'. הרמב"ן העתיק את לשון רש"י וז"ל, כי ידעתי למען אשר יצוה, לשון רש"י ארי ידעתיני' כתרנו', לשון חבה כמו מודע לאישה וכו', ע"כ. ולפי נוסחתו שהתרנום הוא ארי ידעתיני' א"כ אין מקום לסוף דברי רש"י שכ' ואם תפרשהו כתרנומו יודע אני בו, שלפ"ז הנוסחה כתרנום שלפני רש"י היתה ארי גלי קדמי, כמו שהוא לפנינו ברוב החומשים, ולכאורה הי' צ"ל שהרמב"ן לא

היו לפניו סוף דברי רש"י, כאשר הם בנוסחאות שלנו, ובדפוס אלקבץ תרומיהו איתנייהו, וכך הוא הנוסחה, כי ידעתי, ארי ידעתיני' כתרנו', מפורש לשון חבה כמו מודע לאשה וכו' ואם תפרשהו כתרנו' שיש מתרגמין אותו, ארי גלי קדמי, כלומר יודע אני בו שיצו את בניו וגו' אין למען נופל על הלשון. ואולי כך היתה נוסחת הרמב"ן ז"ל.

קאפ' י"ט פסוק כ"ד

מן השמים, והוא שאמר הכתוב כי במ ידין עמים וגו' כשבא ליסר וכו' וכשבא להוריד המן מן השמים וכו' בדפוס אלקבץ לא הסתפק בתבת וגו', רק הביא כל הפסוק כי במ ידין עמים יתן אוכל למכביר, כי על זה תסוב הררשה כשבא להוריד מן, ועיי"ש ברש"י שפירשו כך.

וברפה"ר הנוסחה, מן השמים, הוא שאמר הכתוב, כי במ ידין עמים וגו' כשיבא ליסר הבריות מביא עליהם מן השמים כמו שעשה לסדום כשבא להוריד מן לישראל, הנני ממטיר לכם לחם מן השמים:

ונראה שבדיוק נשמטה תיבת „אש" ונתוספה תיבת „לישראל". והוא ע"פ פירש"י שם בפסוק הזה, כי במ, בעבים ידין עמים ייסרם בעצירת גשמים, ברעב וכל מכה חטאו רור המבול, וארובות השמים נפתחו, אנשי סדום גפרית ומלח שרפת כל ארצה, סיסרא מן השמים נלחמו עם סיסרא, ע"כ. הרי שלא רוקא אש מן השמים רק כל היסורין שמביא ליסר את הבריות מביא מן השמים. ושם באותו פסוק, יתן אוכל למכביר משם באים מזונות הנני ממטיר לכם לחם מן השמים משל לנחתום העומר לפני הכבשן נכנס שונא חותה נחלים וזורק בו נכנס אוהבו מוציא פת חמה נותן לו, ע"כ. לפ"ז נכונה הנוסחה כשבא להוריד מן לישראל עם קרובו שאמר עליהם אהבתי אתכם מוציא פת חמה ונותן להם.

קאפ' כ"א פסוק כ"ג.

לי ולניני ולנכדי, אונקלוס תרגמו ברי ובר ברי, אמנם מרש"י בישעי' (י"ד, כ"ב) בפסוק והכרתי לבבל שם ושאר ונין ונכר, שפירשו שם נין בן מושל במלכות אביו, משמע שלא שייך לקרוא בשם נין רק את בן המלך היורש עצר, שמפרש נין מלשון מושל, וכמו שפירש בתהלים (ע"ר, ח') בפסוק אמרו בלבם נינם יחר, נינם מושליהם וכו', וכן יתפרש כאן שאמר אבימלך לי ולניני היינו בני המושל אחרי במלכותי, ולפ"ז מי שאינו בן מלך אינו נקרא נין. אמנם מלשון רש"י בתהלים (ע"ב, י"ז) משמע שלכל בן שייך לקראו נין ששם כתב רש"י ג"כ בפסוק לפני שמש ינון שמו שהוא לשון מלכות ושררה, והביא הפסוק שלפנינו ופירשו ולנינו, השליט על נכסי אחרי, הרי שלא כתב השליט על מלכותי רק על נכסי, וכל בן שולט בנכסי אביו אחריו, וכן כתב במשלי (כ"ט, כ"א) בפסוק ואחריתו יהי' מנון, שליט, וכו' וכן כל נין שבמקרא, שהנין קם תחת אביו לשלוט בנכסיו, עכ"ל. לפ"ז אף שהוא מלשון ממשלה שייך הוא בכל ארם שהבן קם תחת אביו לנחלה ומושל בנכסיו. וברש"י תהלים (הוצאת מאהרשען) כתוב שם השליט בנכסי אחרים (במקום אחר), אבל הנראה שהוא טעות כמו שמוכח מרש"י משלי.

חיי

קאפ' כ"ד פסוק ט"ז.

לפי שבנות הנכרים היו משמרות מקום בתוליהן ומפקירות עצמן ממקום אחר. ובדפ"ה ר' אינו בלשון עבר, רק בלשון הווה, לפי שבנות הגוים משמרות מקום בתוליהן וכו'. וכן הוא בדפוס אלקבץ.

שם פסוק ס'.

את היי לאלפי רבבה, את זורעך תקבלו אותה ברכה שנאמר לאברהם כהר המורי' וכו'. ובדפ"ה ר' דיבור זה ליתא. ועיין ברשב"ם שהביא פירוש זה בשם ר' יוסף ב"ר שמעון קרא, ובוודאי לא הי' לפניו דיבור זה בפירושי רש"י זקנו.

קאפ' כ"ה פסוק ט"ז.

ויגוע, לא נאמרה גויעה אלא בצדיקים: עיין בשפ"ח שהביא מדברי הגמ' (כ"ב ט"ז סע"ב) דהרי"ק הוא היכא דכתיב גויעה אצל ויאסף. ובנוסחת דפוס אלקבץ הוא בדברי רש"י כאן וז"ל, ויגוע, לא נאמרה גויעה ואסיפה אלא בצדיקים. אבל גויעה לברה נאמר ברשעים בדור המבול שנאמר ויגוע כל בשר:

תולדות

קאפ' כ"ה פסוק כ'.

בסה"ד שבלשון ישמעאל קורין לשדה פדן: בנוסחת דפוס אלקבץ, ובלשון ישמעאל קורין לשדה אלפראן. ויש לציין כאן מה שכתב רש"י בסנהדרין דף פ"ב ע"ב בד"ה ופינחס וז"ל, ונראה בעיני שהתיבה הזאת (אלקום) לשון ערבי שכל פתיחת תיבותיהן אל ע"כ. וכן כאן אלפראן, אם תסיר הפתיחה היא פדן.

שם פסוק כ"א.

ויעתר לו, נתפצר ונתפיים ונתפתה לו. כתב בדברי דוד (ט"ז) צריך ביאור על ג' לשונות אלו, ועיי"ש מ"ש שנתפצר נלמד מויעתר שהוא לשון רבוי ונתפתה מתיבת לו שמורה על קירוב, ועיי"ש שנדחק מנ"ל על הריצוי שנתפיים. ובדפ"ה ר' הנוסחה הוא, ויעתר לו, נתפצר לו, נתפתה לו. ותיבת נתפיים ליתא.

קאפ' כ"ז פסוק ל"ג.

מי איפוא, לשון לעצמו משמש עם כמה דברים, ד"א איפוא איה פה מי הוא ואיפוא הוא הצד ציד. ובדפ"ה ר' תיבות „דבר אחר" ליתא. וכן משמע מכל דברי המפורשים שהוא פירוש אחר, וכן הוא בדפוס אלקבץ.

שם.

ואוכל מכל, מכל טעמים שבקשתי לטעום טעמתי בו. בדפוס אלקבץ הנוסחה, כל

מטעמים שבקשתי וכו', וכן במדרש א"ל טועם הייתי טעם פת טעם בשר טעם דגים טעם מגדים טעם כל מעדנים שבעולם.

ויצא

קאפ' כ"ט פסוק י"ג.

ויחבק, כשלא ראה עמו כלום, אמר שמא זהובים הביא והנם בחיקו: כתב במשכיל לדוד, שדיוקו הוא דהול"ל ויחבקו, לכך פירש שויחבק לו לעצמו כלומר להנאתו. ולפ"ז נכון הוא הר"ה כמו שהוא ברפוס הראשון, ויחבק לו, וכו'. כי כל דיוקו הוא מתיבת לו.

והריבור וינשק לו, אמר שמא מרגליות הביא והם כפיו, ליתא ברפוח"ד, וגם מרבירי הרא"ם נראה שלא הי' בנוסחתו עיי"ש הטעם בזה, וברפוס אלקבץ ישנו ומסיים וז"ל, כלומר לא הנשיקה ולא החיבוק הי' בלב שלם כי אם בעבור חיפוש הממון, עכ"ל.

קאפ' ל' פסוק ו'.

דנני א', דנני וחייבני וזכני: וכתב הרא"ם ז"ל וז"ל, בב"ר אמרו דנני וחייבני דנני וזכני, דנני וחייבני ודחל עקרה, דנני וזכני ויתן לי בן, וא"כ יהי' פירוש דנני א' וגם שמע בקולי שני עניינים כאלו אמר דנני ועקרני, וגם דנני ושמע בקולי וגו', אבל רש"י ז"ל שלא פירשו דק לעניין הזכות בלבד לא ידעתי מה יעשה במלת וגם, שהיל"ל דנני א' ושמע בקולי ויתן לי בן. עכ"ל. ולפי נוסחת ספרים שלנו אין מובן לדבריו, שהרי רש"י כתב ממש כלשון המדרש, ומה קשה לו בדברי רש"י.

אמנם ברפח"ר הנוסחה ברש"י היא, דנני א', דנני וזכני: וכן היתה הנוסחה לפני הרא"ם, וע"ז הקשה מה יעשה למלת גם, מאחר שלא דרשו דק לענין הזכות, וכן היתה ג"כ הנוסחה לפני הגו"א, ולפני בעל ספר זכרון.

שם פסוק ל"ז.

מקל לבנה, עץ הוא ושמו לבנה כמ"ד תחת אלון ולבנה, ואומר אני הוא שקורין טרימבל שהוא לבן: לח, כשהוא רטוב: וכתב הרא"ם ז"ל, ושמו לבנה, לא מענין לובן כי אחריו ויפצל בהן פצלות לבנות מחשוף הלבן, שלא הי' נראה הלובן רק אחר הקלוף וכו', אבל בב"ר אמרו מקל לבנה לח, חופר חפור רטוב והוא תמוה מאד. עכ"ל. וכ"כ הרב גו"א. שלא הי' לבן רק העץ נקרא לבנה וכו', ונראה מזה שלא הי' בנוסחתם כמו שהוא לפנינו ברש"י שרש"י מסיים שהוא לבן, לכן לא תמה הרא"ם רק על המדרש שכ' חפור. אמנם גם שם בחושע (ר', י"ג) שהביא רש"י, פירשו שם, ולבנה, עץ שקליפתו לבנה. הרי שהעץ נקרא לבנה על שם לבנוניתו. והוא כמ"ש כאן שהוא לבן, וכדברי המדרש. אמנם תשובתם הוא תשובה נצחת שהרי נאמר מחשוף הלבן, שלא הי' נראה הלובן רק אחר הקלוף. והנה יש עוד לדקדק בדברי רש"י שכתב, לח, כשהוא רטוב שאם בא לפרש תיבת לח הול"ל רטוב, וכמו שתרגם אונקלוס, וכמ"ש במדרש. וברפוס אלקבץ ליתא

להך ד"ה, "לח". ובזה יבוא הכל על נכון שבתחלת דבריו פרש"י שהוא עץ ששמו לבנה וכמ"ש מהושע, אך מאשר ששם העץ הוא ע"ש לבנונותו כמ"ש המדרש, ותקשה קושית המפורשים ממחשופ הלבן, ע"ז בא רש"י לתרץ ואומר אני הוא שקורין מרימבל שהוא לבן כשהוא רטוב, ר"ל אבל לאחר שמתייבש הוא משחיר קליפתו ולא תקשה מאי מחשופ הלבן, ואיך ה' מנומר אם כולו לבן, תוכו וקליפתו, כי לאחר שנתייבש היתה קליפתו שחורה.

וישלח

קאפ' ל"ב פסוק י"ב.

מיד אחי מיד עשו, מיד אחי שאינו נוהג עמי כאח אלא כעשו הרשע: לנוסחא זו יקשה קצת איך העמים רש"י בתיבות אחי שאינו נוהג כאח שהוא ההיפך ממה שכתוב. ובנוסחת דפוס אלקבץ הנוסחה, מיד אחי מיד עשו, מיד אחי שאינו נוהג עמו כאח, והוא אינו נוהג עמי אלא כעשו הרשע.

שם פסוק כ"ט.

לא יעקב, וכו', וסופך שהקב"ה נגלה עליך בבית א"ל ומחליף שמך וכו'. מלשון זה משמע שלא המלאך החליף את שמו לישראל רק שגילה ליעקב מה שעתיד להיות, שסופו שהקב"ה יחליף את שמו. וכן כתב בספר יוסף דעת, בכאן כתיב לא יעקב יאמר, ולהלן בסדר זה כתיב לא יקרא, כי שנוי הלשון מורה על שהמלאך אינו רשאי לשנות שום שם ולכן אמר לשון לא יעקב יאמר כמבשר שאח"כ ישנה הקב"ה שמו ולהלן הקב"ה אמר לא יקרא כמצוה על האזהרה עכ"ד.

אבל לא כן כתב רש"י בישע"י (מ"ד, כ"ו) בפסוק ועצת מלאכיו ישלים מלאך א' אמר ליעקב, ישראל יהי' שמך, וקיימתי דבריו ע"כ, הרי שהמלאך הוא הקורא שם ולא שהוא מבשר מה שעתיד להיות, אבל במדרש ילקוט שם, הלשון, מלאך אחד נגלה ליעקב ואמר עתיד הקב"ה להגלות עליך ולהחליף את שמך וכו', לשון זה מתאים יותר למש"כ רש"י כאן.

וישב

קאפ' ל"ז פסוק ב'.

אלה תולדות יעקב, ואלה של תולדות יעקב וכו', סבה ראשונה יוסף בן שבע עשרה וגו' ע"י זה נתגלגלו וירדו למצרים וכו'. הנה וי"ו זו (של ואלה) יתירה היא, שרש"י בא רק להוסיף תיבת "של" כדי לפרש ע"פ דרכו שתולדות הם הבנים לא המאורעות כמ"ש הראב"ע, אבל למה לו להוסיף הוי"ו על תיבת אלה. ובדפוס הראשון הוי"ו הזאת אינה. וגם אחר שהתחיל שהיא סבה ראשונה שעל ידה נתגלגלו למצרים אין לומר ע"י "זה" שסבה היא לשון נקבה, ובדפוס"ר וכן בדפוס אלקבץ גורס, ועל ידי זו.

שם.

וכל מה שאירע ליעקב אירע ליוסף זה נשטם זה נשטם זה אחיו מבקש להרגו וזה אחיו מבקשין להרגו וכן הרבה כב"ר. הנה במדרש קחשיב כ"ד רברים שאירעו ליוסף כמו ליעקב, ורש"י קיצר בהם, מ"מ בנס"ש קצרו יותר מראי שעל שני רברים בלבד לא שייך לומר כל מה שאירע.

וברפום אלקבץ הנוסחת, זה נשטם זה נשטם, זה אחיו מבקש להרגו וזה אחיו מבקשין להרגו זה נתקשה לו אמו וזה ג"כ, זה פירש מאכיו כ"ב שנה וזה ג"כ, זה נתגדל ע"י חלום וזה ג"כ, זה נתגדל בית אדוניו בשבילו וזה ג"כ, וכן הרבה כב"ר.

שם.

את דבתם רעה, כל רעה שהי' רואה כאחיו בני לאה וכו'. דבתם, כל לשון דבה וכו' דבה, לשון דוכב שפתי ישנים. לפי סדר הזה רש"י מקרים לפרש תיבת רעה לתיבת רבתם שהוא מוקדם בפסוק. ובדפח"ר הסדר הוא, את דבתם רעה, כל מה שהי' יכול לספר בהם רעה הי' מספר דבה, לשון דוכב וכו'. את דבתם רעה, כל רעה שהי' רואה וכו'. לפי סדר הזה רש"י מתחיל לפרש תיבת רבתם, ואח"כ מפרש מה היתה הרעה שספר עליהם.

מקץ

קאפ' מ"ב פסוק א'.

וירא יעקב כי יש שבר במצרים, ומחיכן ראה, והלא לא ראה אלא שמע שנאמר וכו'. ברפום אלקבץ יש כאן נוסחה אחרת, וירא יעקב כי יש שבר ומחיכן ראה והלא הוא אומר הנה שמעתי ומהו וירא יעקב כי יש שבר אמרו רז"ל כי יוסף אמר להשליך תבן ביאור, ויעקב ראה התבן וזהו וירא יעקב.

קאפ' מ"ג פסוק ל"א.

ויתאפק נתאמץ, והוא לשון ומזיח אפיקים רפה וכן אפיקי מגינים, חוזק. אבל בישע"י (ס"ג, ט"ו) פירשו מלשון חסרון עה"פ ורחמיך עלי התאפקו המון רחמיך הראשונים אלינו עתה התאפקו, נתחסרו מהיות הומים עלינו כאשר מאז. התאפקו, כמו ויתאפק ויאמר שימו לחם, נתאפק ולא הכירו את אשר נכמרו רחמיו אל אחיו, עכ"ל.

שם פסוק ל"ב.

וישא משאת מאת פניו אליהם, רש"י פירש משאת, מנות, אבל לא פירש מהו וישא ואונקלוס תרגמו ונטל חולקין, אבל בהושע (א', ו') עה"פ כי נשוא אשא להם, פירש"י אחלק להם מנת כוסם ופעולתם, כמו וישא משאת, ע"כ. ולפ"ז פירוש וישא משאת ויחלק חלקים, שהם המנות.

הנאהבים והנעימים

(מדור זה מוקדש להרפסת חירו"ת בפלפול ואגדה שרידי אש שנשארו לפליטה מחירושי האברכים והבחורים תלמידי ישיבות „עץ חיים" דבאבוב בגאליציע, שנהרגו ונשרפו על קירח"ש בשנות הזעם ת"ש-תש"ה לפ"ק).

חידושי אגדה, ואגרת שלומים מהאברך המפואר החו"ב מו"ה ישעי' איזענבערג הי"ד מקראקא¹

בפ' וישב, ואיך אעשה הרעה הגדולה הזאת וחטאתי לאלקים. ויל"ד על אומרו וחטאתי לשון עבר, דהול"ל ואחטא לאלקים. ויל"ד דהנה אשת פוטיפר כהסיתה את יוסף לעבור עבירה עשתה כל תחבולה וטצדקי שבועולם להטות לבו לזה, ובכך שידלתה אותו, הרי כל אדם צריך להתאמץ לקיים את כל התרי"ג מצות ד', והרי אחת מהנה היא מצות תשובה, ואיך יוכל לעשות תשובה טרם עברו עבירה, ולזה יעצתו לעבור עבירה כדי שיוכל לקיים מצות תשובה. אך באמת אין בדבריו כלום, כי הצדיקים מקיימים מצות תשובה על מצוה שלא נעשית בשלימות כראוי. וזהו שאמר יוסף, ואיך אעשה הרעה הגדולה הזאת, ואי משום מצות תשובה, הלא אוכל לעשות תשובה על רעה קטנה, דהיינו על קיום המצות בחוסר השלימות, ועוד זאת, וחטאתי לאלקים, פי' שכבר יש בידי עבירות מקדמת דנא, וא"כ שתי תשובות בדבר, לבטל טענתך.

ועד"ז יש לפרש המשך פסוקי תהלים, אשרי תמימי דרך הולכים בתורת ד', אשרי נוצרי עדותיו בכל לב ידרשוהו, אף לא פעלו עולה בדרכיו הלכו, אתה צויתת פקדין לשמור מאד (תהלים קי"ט). שאשריהם של צדיקים שמתמימים את דרכם לקיים תורת ד' תמימה, כל התרי"ג מצות, ומ"מ הולכים תמיד בדרך ד',

(1) נולד בשנת תרס"ב בערך בעיר קאלוואריע לאביו הרב החסיד המופלג המפורסם מוה"ר יחיאל מיכל איזענבערג ז"ל. (הוא הי' תלמיד ותיק ומובחר מכ"ק מרן ארמו"ר מוהר"ש זצוק"ל, ומחסידים הראשונים אצל כ"ק מרן ארמו"ר מוהר"ב צ'צוק"ל הי"ר. נורע בגלילותיו בשם ר' מיכלי' קאלוואריער. הי' ת"ח עצום, מלא וגדוש בספרי חסידות, בעל מדרגה ובעל השגה, וכל תפלותיו בהתלהבות עצומה. מנ"כ בעיר באבוב סמוך ונראה אצל האוהל הקדוש של כ"ק מרן ארמו"ר מוהר"ש זצוק"ל). בנו מו"ה ישעי' הנ"ל (שהיו קורין אותו בבאבוב ר' ישעי' ד' מיכל'ס) נתגדל ונתחנך על ברכי אביו בקאלוואריע ושם שקד על התורה ועל העבודה יומם ולילה, ואח"כ בישיבת באבוב סניף קראקא, עד שמילא כריסו בש"ס ופוסקים וספג בקרבו מלא חפנים יר"ש וחסידות, והי' מאברכי-משי רחסידי באבוב בקראקא. — במשך השנים אבר חוש השמיעה ל"ע, אבל חוש הריבוי לא סר ממנו, והי' מלא רוח חיים, וכן החסידות נסוך על פניו, פה מפיץ מרגליות, וכבריו הי' משמח אלקים ואנשים. — בשנות הזעם הגלה לעיר טארנא, ומשם נשלח לגיא ההריגה ונהרג עקה"ש, הי"ר ותנצב"ה.

אנב כראי להזכיר כאן למזכרת נצח את שלשת אחיו, כולם אהובים כולם ברורים כולם קרושים, האחר מו"ה חנה הי"ר אברך ותיק וחסיד ובעל משפיע באושפיצי, והשני, מו"ה משה יהושע הי"ר שו"ב בלאפינוב, והשלישי, מו"ה ירוחם הי"ד בגריבוב. שלשתם נהרגו עקה"ש בשנות הזעם. ר' ינקום רמם לעינינו במהרה, ותנצב"ה.

ואף נוצרים ערותיו בכל לב בכוונה רצוי' בלי פניות, ואם תקשה לך, הלא אחת ממצות ד' היא מצות תשובה, והיאך יכולים לקיים מצות תשובה אם אינם חוטאים, ע"ז קאמר, אף לא פעלו עולה, שאינם חוטאים כלום, עכ"ז בדרבנן הלכו, לקיים מצות תשובה, (כי דרך איקרי תשובה עדה"כ על כן יורה חטאים בדרך, ובילקוט, שהוא מורה לחטאים דרך שיעשו תשובה), והדר מפרש, באיזה אופן, כי אתה צוית פקודיך לשמור מאד, דהיינו שצריכים לקיים מצות ד' בכל פרטי' ודקדוקי' עם כל הכוונות, ולזה אין שיעור וקצבה, ועל זה שפיר יכולין לעשות תשובה⁽²⁾.

* * *

ב"ה. ג' בלק ברצו"ת ד' קראקא יע"א.

שוכט"ס לכבוד ידי"נ האבר"ך כמדרשו החרף החסיד חכם ונבון
ערום ביראה כו' כש"ת מו"ה יחזקאל'י ד"ב נ"י⁽³⁾.

אחררש"ה כמשפט לאותבי שמו. ואבוא היום אל העיו"ן במידי ראית כי' שאלה, ואחלה נא פניך תאבה נא במדת טובך לתת את שאלתי ולעשות בקשתי ולישאל ברבך איש האלקים אדמו"ר הק' שליט"א להשיבני דבר. היות כי בני הילד אברהם ירמי' שי' ימלאו לו אי"ה ג' שנים ביום ש"ק כ"ח תמוז הבע"ל וא"א לקיים בו מנהג ישראל תורה לגלח ראשו ביום מלאת לו ג' שנים תמימים דוקא, ובע"כ להקדים או לאחר, איזה מהם עדיף טפי, יען ראיתי בשו"ת ערוגת הבושם החמיר מאוד שלא להקל במנהג זה יעיי"ש סי' ר"י, ובני"ד שבע"כ א"א לגלח במועדו אפי' בשבת מה עדיף להקדים או לאחר⁽⁴⁾, הגם כי כפי המבואר בשו"ת הנ"ל מוכח דטפי עדיף לאחר מלהקדים אפשר אין ללמוד מזה לני"ד שלא

(2) נמסר לנו מאת ידידנו הרבני החסיד המופלג המפורסם כש"ת מוה"ר מנחם כראפפעלד שליט"א, ששמע ד"ז ממנו.

(3) הוא הרה"ח המפורסם מו"ה יחזקאל שרגא ראשטענבערג הי"ד הכותב בבית כ"ק מרן אדמו"ר זצוק"ל הי"ד. ראה אודותיו בכר"ש שנה ג' קונט' ט' עמוד נ"א. — מכתב זה קבלנו מאת ידידנו הרבני החסיד הנגיד הנכבד מו"ה שמואל הכהן ראזענגארטען נ"י. תח"ח לו.

(4) בענין זה שמענו פ"א מכ"ק מרן אדמו"ר שליט"א, כי בשנת תרצ"ו, כשבע לפני יומא דהילולא של כ"ק מרן אדמו"ר מוהר"ש זצוק"ל (ב' דר"ח תמוז), ביום כ"ד סיון, נעשה בנו הילד מרדכי דוד הי"ד בן שלש שנים. כ"ק מרן אדמו"ר זצוק"ל הי"ד לא הי' אז בביתו בעיר באבוב, כי נסע על זמן קצר לאיזה כפר להנפש קצת, וכ"ק מרן אדמו"ר שליט"א כתב מכתב לכ"ק אביו זצוק"ל, שאולי ראוי להמתין עם תגלחת בנו הנ"ל עד היומא דהילולא, שאז יבוא כ"ק אביו זצוק"ל לעיר באבוב להשתטח על קבר כ"ק אביו מוהר"ש זצוק"ל, ויגזו שערות נכדו. והשיב לו כ"ק אדמו"ר זצ"ל הי"ד כי אף שבל"ג בעומר נוהגים בא"י ליגזו השער השער ביומא דהילולא של התנא דשב"י אף במקום שצריכים להקדים או לאחר, שם היא סגולה מיוחדת ומנהג קדמון ודוקא על קברו בעיר מירון, כנודע, אבל זולת זה אין ממתנים, כי אין לאחר אף יום אחד, וכמבואר בקדמונים רמז לזה בפסוק שלש שנים יהי' לכם ערלים וגו'.

להקדים לגלח ביום ה' שלפניו כמו בא כ"פ בשו"ע לענין איסור תגלחת שמקרימין לגלח ביום ה' כיון שהוא לכבוד ש"ק ואין זה מיקרי קרימה ואם אמרתי לאחר קשה עלי ביותר מחסרון בריאותי ל"ע וסובל אנכי יסורים גרולים רח"ל והרופאים מצוים אותי למהר לנסוע לשטשאווניץ ובשביל תגלחת בני ש' מתעכב אני בביתי, וזה היום יעשה ר' נגילה ונשמחה בו לחנך בני ש' למצות בעז"ה, ועי"ז שוב נסתפקתי כיון שבאמת מובא בשע"ת סי' תקל"א שעושין שמחה בתגלחת ראשונה של קטן שמחנכין אותו במצות כו' יעי"ש, הנה כי כן כיון שבע"כ א"א לגלח במוערו וכיון שחל ג"כ בימים שבין המצרים אולי נכון להקדים התגלחת קודם י"ז בתמוז כיון שהוא יום שמחה רבה בעז"ה, ועי"ז אוכל ג"כ למהר נסיעתי לשצאווניץ שהוא ג"כ מצוה רבה כפי אזהרת כל הרופאים, גם שבוע העברה הייתי עוד פה אצל רופא וצוה רוקא לנסוע תומ"י לשצאווניץ. נא מאוד תראה לבוא תיכף לקורש פנימה ולישאל לכ"ק אדומ"ר שליט"א דעתו הק' בכ"ז, ותמחול למהר תשובתך בכל האפשרי דבר ברור כדת מה לעשות. ודרך אנב תמחול לישאל האיך להתנהג עמו ביום תגלחת ראשו, כי מנהגים הרבה בזה. ומירי רברי מנסיעה הנ"ל אמרתי כי טוב לדרוש גם בזה הסכמת מרן הק' שליט"א אם לית דין צריך בושש לנסוע מביתי בעתים הללו, השי"ת ירחם, ע"כ תמחול גם בזה לישאל אם כ"ק אדומ"ר שליט"א מסכים שאסע ושיברכני שאצליח בכ"ע לשובה ולברכה, ור' הטוב ברחמי ושלח עזרו מקורש ויזכנו לישועתו בהרף עין בכ"ע ואוכל לבשר בש"ט במהרה.

כ"ר ידירו"ש באה"ר ואהב"ע יושב ומצפה לתשובה שלימה מהרה,

הק' ישעי' איזענבערג

תמיהות וישובים

פליאה בדברי הפרי מגדים

בקובץ כרם שלמה מחורש אלול העל"ט פלפל הנאון בעל פמ"ג אם שילוח הקן היו מ"ע שהז"ג. ותמהתי מאד, הרי הוא גמרא מפורשת בסוגיות מ"ע שהז"ג בקידושין דף ל"ד ע"א, איזוהי מ"ע שלא הזמן גרמא, מזוזה, מעקה, אבירה, ושילוח הקן. ומה יש עוד לפלפל בזה. ואם הי' כותב בדרך קושיא על הגמ' איך קחשיב לה למ"ע שלא הז"ג, הרי אינו נוהג בשבת, הוי ניחא, אבל מלשוננו משמע שיש ספק בזה אם הוא מצות עשה שלהז"ג. וזה תמו' רבתי.

א.מ.ה.

תמו' בספר שארית יעקב

בספר שארית יעקב (להג"ר יעקב יצחק יוטעס מלבו) בחידושים על משניות מס' שבת פ"א מ"ד, כ' בזה"ל: יש לעיין אוכלין שלא הוכשרו אם נפל עליהם משקה טמא אם בא ההכשר והטומאה ביחד, אך י"ל רבעינן רומיא דכי יותן רניחא לי', ואמרתי דיש לנו אופן דבוראי ניחא לי' כגון שהי' טמא ואכל תרומה טהורה שלא הוכשרה ויש עליו חיוב מיתה ושתה בעורו בפיו משקין טמאין וא"כ בוראי ניחא לי' בהכשר למען לא יהי' עליו חיוב מיתה, יעוי"ש מש"כ בזה לפשוט ספיקתו.

ולפלא, כי משנה מפורשת היא בריש מס' מכשירין, משקין טמאים מטמאין לרצון ושלא לרצון, וברע"ב שם מפרש, כיון דטמאין הן, טומאתן והכשירן באים כאחד ואם נפלו על הפירות אפי' שלא לרצון מטמאין אותו דלא בעינן רניחא לי' אלא כשבא המשקה קודם לטומאה, דכתיב וכי יתן מים על זרע והרר ונפל מנבלתם עליו, אבל כשהמשקה והטומאה באין כאחד, כגון שהמשקין טמאין, לא בעינן רניחא לי', עכ"ל.

שמריהו ציטראנענבוים

ברוקלין, ניו יארק

פנקס הלואת חן והכנסת אורחים

תחת כותרת זאת נרפים ברצ"ה בהמשכים העתק פנקס חשוב מאוד (שנשאר לפליטה בכת"י מעתיק) של חברה, „הלואת חן והכנסת אורחים" שנתייסד ע"י הרבני החסיד הישיש מוה"ר אליהו במו"ה שלמה מק"ק בורשטין. הוא הנכר אשר שם לדרך פעמיו (בשנות תקס"ה-תקע"ה בערך) ליסד חבורות של גומלי חסדים בערי ישראל. לדגלי עבודתו קיבל מכתבים נלהבים מגדולי מצריקין דור ההוא בנאליציע, וכולם מהללים ומשבחים מפעלו הנשגב. גם תיקן תקנות נחוצות ומועילות ברכר החברה גמ"ח ונכתב בפנקס בשנת תקע"ג לפ"ק. — בשנת תרצ"ג העתיקו הדח"ג מו"ה בנימין במו"ה ישראל שמערלער הי"ד מסטאניסלאב מח"ס אהבת יהונתן על תרגום יונתן בן עוזיאל, והגיע לירינו מגנוי הכתבי יד אשר באוצר הספרים בירושלים (מספר 348).

(נוסח השער)

זה השער לר' צדיקים יבאו בו
 כולם באו בנדבה איש איש מה שנרכו לכו הטהור
 והוא

פנקס של החבורות גומלי חסדים של „הלואת חן והכנסת אורחים“

הנעשות בערי ישראל על פי בעל התיקון הישיש ונכבד
 מו' אליהו במו' שלמה ז"ל

אשר העיר ד' את רוחו וישנם מתניו להיות הולך ונסוע מעיר לעיר
 וממדינה למדינה, ובכל מקום בואו ויחן את פני העיר ותיקן להם את
 הדרך הישר לחון רלים ברוב חנינה, וד' הצליח דרכו להוציא מגמתו
 מכח אל הפועל, כאשר יעידון ויגידון עליו הרבנים הגאונים חכמי
 זמננו, כפי מכתבי פתוחי חותם שתחת ידו אשר הועתקו פה בפנים
 אות באות הדברים ככתבם וכלשונם כאשר עיניכם תחזינה מישרים.

ומי ראה כאלה יוצאים, ולא יצא לעזרת ד' בגבורים,
 ואיש אל אחיו יאמר חזק, בעד אחינו אנשי לב המרים,
 ובזכות זה מהרה יצמיח ר' משיח צדקנו וקרנו ירים.

בשנת פנק"ס ז"ה צדיק"ם יבא"ו ב"ו לפ"ק (תקע"ג)

* * *

העתק של בנימין בן ישראל שמערלער תושב סטאניסלאב יצ"ו בעהמח"ס
 „אהבת יהונתן“ על התיב"ע עה"ת, וס' מגן אבות, והמסדר ספרי פרדס
 המלך, מאורות נתן, לקושי אמרים, וכתבי קודש.

מחזיון כלל יום ונפרעין מן האדם מדעתו ושלא מדעתו ויש להם על מה שיסמכו וידין דין אמת והכל מתוקן למעורר

(אבות פ"ג מ"ז).

הכל נתון כענין ומצודה מרובה על כל הדברים הנחת פתוחה והחזני מקיף והפנקס מפורסם וזהו כותבת וכל הרצאה ללית יא וילך והנחמים

אל עין הקורא!

היות ידועים מאמרי חז"ל שגמ"ח רבה היא עד למאר, והיא א' משלשה דברים שהעולם עומד עליהם, והנה בעתים הללו רעה ראינו בני עלי' והמה משי"ם, מחמת שבועה"ר אין לך יום שאין קללתו מרובה משל חבירו, והיוקר יאמיר, ובפרט כי נתנו עולם עלינו עול מלכות ועול המדחכת, וממש נתקיים בנו והיו חיך תלויים לך מנגד, ומה יעשו העניים האומללים אשר אין להם על מה שיסמוכו, והתוה"ק הזהירה וכי ימוך אחיך ומטה ידו עמך והחזקת בו, ובעוה"ר אין איש שם על לב, וזיל הכא קמרחי לי' וזיל הכא קמרחי לי', ומה נענה ליום פקודה, וכ' והי' כי יצעק אלי ושמעתי כי חנון אני, וכמה חלי ומרגיש גברא דמרי' סייעי' הלא הוא הרבני הישיש הנכבד מו' אליהו במו' שלמה ז"ל מבורשטין, אשר אזר מתניו ועלה בסערה לעורר לבבות אחב"י המתנדרים בעם, ותהלה לאל דבריו עושים רושם, הוא הגבר הקים חבורת גמילות חסדים והכנסת אורחים, ובכל מקום מדרך כף רגלו אנשי חסד נאספים בכל עיר ועיר אשר דבר המלך מלכו של עולם ורתו מניע להקהל ולעמוד על נפשות האביונים, ולהחיות לב נדכאים, וחוברים חבר לקודש ולתרומה, וכל איש אשר ירבנו לבו יתן תרומת ד', העשיר ל"ו ירבה והדל לא ימעט לתת את תרומת ד', ומוטל על אנשי כל עיר ישראל הסרים למשמעתנו לידון מקום ממקום, ולעשות אונים לקופה זו, וככה יתנהגו, ראשית יעשו צעטיל, ויכתוב כל איש בחתימת ידו כמה מתנרב מעות קדומים, וכמה יתן בכל ער"ה, ולמען יעמוד ימים רכים לדורות יעשו פנקס, גם להעתיק התקנות אחת אל אחת הכתובות פה לבל יפול דבר, ואח"כ ירשמו בו שמות המתנרבים, ומה שנרב כל אחד מעות הקרימה ולכל ער"ה, וכל הנכתבים ונחתמים לאלתר בעת עשיית הפנקס, אותן יוכלו בשם הלולים חבורת „הלואת חן" וגומלי חסדים, ועליהם לקיים ככל הרברים המבוארים בהתקנות, ואולם אחד גמר עשיית הפנקס, כשירצה א' לבא בהחבורה, אזי תלוי ברעת הראשים, וכאשר יעריכו עליו, כן יתן, ואז בא יבא בהחבורה הנ"ל להיות כאחד מהם, ויורשם בהפנקס יום ביאתו, ומה שנתן מעות קרימה ומה שקבל עליו מכאן ולהבא בכל ער"ה, ועל זה יבאו על החתום הראשים. ויתר תקנות הקבועות מבוארות בפנים:

מבוא

תמן תנינן (במס' ר"ה י"ח א') אר"י מנין לגזר דין שיש עמו שבועה שאינו נקרע, שנ' (ש"א ג') לכן גשבעתי לבית עלי אם יתכפר עון בית עלי בזבח ובמנחה כו', אביי אמר בזבח ומנחה אינו מתכפר אבל מתכפר בתורה ובגמילות חסדים, עוד איתא (שם ו' א') בכל הקרבנות עובר בכל תאחר בשלשה רגלים, אמר רבא וצדקה מיחייב עלה לאלתר ועובר בב"ת, מ"ט, דהא קיימי עניים, עוד איתא (שם) אר"י ואיתימא ר"א אין אשתו של אדם מתה אלא בעון נדרים שנ' (משלי כ"ב) אם אין לך לשלם למה יקח משכבך מתחתך, (וכ"ה בשבת ל"ב ב'), ואמרו (שבת שם) רבי אומר בעון נדרים בנים מתים כשהן קטנים, שנ' (קהלת ה') אל תתן את

פיך לחטיא את בשרך גו' למה יקצוף האלקים על קולך וחבל את מעשה יריך, איזה הן מעשה ידיו של אדם הוי אומר בנו ובנותיו של אדם, עוד איתא (במדרש משלי) כל העוסק בתורה ובצדקה ובגמילות חסדים זוכה לזקנה ולשיבה טובה, שני' (שם ט"ז) עמרת תפארת שיבה בדרך צדקה תמצא:

בשם השם

אלה שמות הגבורים אשר עלו בהסכמה לחזק ידי עושי המלאכה מלאכת הקודש את יד הרבני המופלג הוותיק מוהר"ר אליהו ניי"ו כפי מכתבי פתוחי קודש אשר תחת יד מוהר"ר אליהו הנ"ל אשר העיר ד' את רוחו להוציא מכח אל הפועל באמונה ותום דרך.

ויהי זה ימים רבים ודבר ד' הי' אל אליהו לאמר לך לך מארצך וממולדתך אל ארץ אשר אראך, וישנם מתניו וידך לקראת מצות גדולות ותיקון תקנות גדולות שנו כאן דהיינו מצות גמ"ח והכנסת אורחים שאדם אוכל מפירותיהן בעולם הזה והקרן קיימת לו לעולם הבא, וילך הלך וגסוע מעיר לעיר וממדינה למדינה, ויהי כי בא אל עיר ויצאו אנשי העיר לקראתו ויאמרו אליו מה לך פה ומי לך פה אליהו ויאמר להם אליהו אשב נא פה כי ד' שלחני ורוחו, ודעו איפוא כי לא יפול מדבר ד' ארצה אשר דבר טוב על בני ישראל חבל נחלתו להחיות עם רב מאחינו בית ישראל, ובפרט לעניים ולאביונים, ובזכות זה יבא גואל צדקנו משיח ד' במהרה בימינו אמן סלה. ותשועת ד' כהרף עין.

הסכמות הגאונים

הסכמת הרב המאוה"ג חסידא ופרישא בוצינא קדישא המפורסם לשבח ולתהלה אבר"ק וואנילוב.

האי מאן דשפיר שומעני' שרי לשבוחי בשבח המגיע לכתבי"ם ויגדו לו ברכות על ראשו ברכת אליהו, ה"ה הרבני הותיק ועושה חסד מו' אליהו מק"ק בורשטין אשר עלה במחשבתו מלאכת הקודש להרים ראש צור מחצבתנו מלאכת מחשבת אאע"ה הנאמר עליו למען אשר יצוה את בנו גו' ושמרו דרך ד' לעשות צדקה ומשפט בקרב הארץ, וזה אליהו בא לקרב את לב בני' לאבינו שבשמים, ותקנות גדולות שנו כאן, וחובר חב"ר חבורה קדושה הלוואת חן חן לה, ואסף בחפניו איש מהור מאת כל איש אשר ירכנו לבו להלות לעני בעת דוחקו, בלי שום תולדה דקדן, ע"פ תקנות הקבועות כאן בהפנקס, ועוד ידו נטויה ותיקן מצות הכנסת אורחים אשר לא המה ממנהרורי אפיתחא לתת אכלם בעתם, לו נאמר בערב ובבוקר לחם לשבוע, בכרי שלא להוציא על עצמו מה שקיבץ על יד, ומה יביא תשורה לביתו ומפלא רתליין ב', ובחוש נראה שמקום הניחו לו מן השמים להתגדר בו, ויגש אליהו הגשה לפיכך את אחינו בני ישראל לדבר על לבם בדברים

טובים ונחומים עד שיתרצה לכם הטהור להתנרב על מצוה רבה הנ"ל, וכבר תיקן להם לישראל התקנות הנז"ל בכמה קהלות קרושות, וגם עד זקנה ושיבה לא ינוח, ותמיד נוסע מעיר לעיר עד אשר מוציא מחשבתו אל הפועל, וכמו כן עשה פה בקהלתנו, לזאת חין מליצתי יערב עבור הרבני מו' אליהו הנ"ל, ואת אחינו בני ישראל הרחמנים [אבקש] לתומכו ולסערו בכל מיני סיעוד, ולעזור את מו' ר"א הנ"ל בעזרת השם בכדי להוציא מחשבתו אל הפועל בתקנות הנ"ל, וכל המסייע אותו יבורך בברכת אליהו בכפלים, ויזכה לראות בנחמת ציון וירושלים.

הכ"ד המעתיר בהפוכי מעתרת"י וכותב לשם שמים לכבוד קבה"ו. יום ו' עש"ק כ"ב טבת שנת ול"א תאמצ"ו את לבבכם על עני ואביון לפ"ק. (תקע"ר).

הק' משה מראזדיל החונה פ"ק הנ"ל

* * *

הסכמת הרב הג' המפורסם הותיק חו"פ בוצ"ק פרי צדיק עץ חיים אב"ד ור"מ ומ"ץ דק"ק יאסי, האזינו רברי מוסר אשר יצאו מפיו הק', וז"ל של הרב הנ"ל:

כל קבל רי חזיתי להאי גברא רכיף נפשי' שפי ה"ה הרבני הישיש המופלא מו' אליהו נ"י השם נפשו בכפו להיות נודד ממקומו ולו קראי"ם ממעל לנדר על הארץ להעיר אוזן לשמוע בקול תוכחתו המוכיח על פני עמנו בנ"י על אשר כל אחר אל עבר פניו ילך וכוחו במתניו ואונו בשרירי בטנו לשבת בהיכלי עונג ולישן במטות שן ולא ישיתו לבם אל אביוני עמנו ב"י אשר הכל חייבים ברא"י לראות את הנפילים אשר בארץ שירדו אל ירכתי עניו"ת להחזיק בידם ולנהלם בלאט לאט בלויית חן, אשר כל היום ילכו ולא ייעפו ירוצו ולא ייגעו בארבע פינות העיר אולי יוכלו למצא שבר רעבון בתיהם והלכו חשכים ואין נוגה להם ותם לריק כוחם, ולעת ערב יחזרו לבתיהם בפחי נפש, והעני' זאת לשוא שמרה כל היום, ונהפכו עלי' צירים בביאת בעלה בידים ריקניות, וחבלים כיולדה יאחזו לקול יללת הבנים הבוכים ומבכים אחרים עמהם על אשר נפשם יבשה ואין כל, ויקבוחו ליום הולדם ויאמרו להרים כסונו ולגבעות נפלו עלינו, ולא יערב לב א' מהם לשקוד על פתחי נדיבים לבקש על נפשם להתוות עליהם תיו של תחי' להחיות נפשם להיות סער לתומכם באיזו הלואה מועטה בכדי שיוכלו להשתקע עצמם באיזה מו"מ להיות עם המעות האלו מוליך ומביא מעלה ומוריד כקורא בהרים לקיים בהם וברכתך בכל אשר תעשה, פן יגזרו לבושת, ובשתיים יכסו פניהם ופיהם סתום לבלתי הרים קולם, אמנם אם יתער לב א' וגבר עליו הדמיון שיועיל בתפלתו והתנצלותו וישים מצחו כנחושה לעמוד בחצריהם ולבקש שחנן יחננו בהלואה מועטת על ימים לא כביר, אזי העשיר ההוא יענה למולו בקול דממה דקה אחי אחי גם אנכי חוליתי כמוך לא נופל אנכי ממך כי ירדתי עשר ירידות אחרונות ומפקנא אית לי ומעילנא לית לי ומאין אושיעך המן הגורן או מן היקב, וכל כך ירבה בהתנצלותו עד אשר יחס לבב העני להשליך מעליו אדרתו, והנה השומע כל זאת אם לבו כלב הארי המום ימום, לכן אחב"י קודש ישראל לד' ראשית תבואתו תנו

כבוד לאלקיכם, וכל הפותח פיו בנדר ובנדרבה על נדבת הלואת חן תשיבו כעין תדורו שלא יהי' נכשל חלילה בעון נדרים, כי נדר שהורר על דעת רבים אין לו הפרה, ושפרו מעשיכם לפני תקיעת שופר שלא יהי' השטן מרקד בינינו כשיראה כפינו נגואלו כרמי"ם שהתנרבו ולא סילקו, כי השטן יורד ומסית ועולה ומשטין, ע"כ חוסו נא על אביוני עמנו ב"י כי אל אחד בראנו ואב אחד לכלנו מדוע נבגר איש באחיו, ושלמו מה שנדרתם, אולי יוכלו להעזר מעט, והמזכה לעובר זה קנה לו העוה"ב שעשה לעצמו כלי גולה להיות נע ונדר בארץ להצדיק הרבים במצות גמילות חסדים, ויתר תהי' לכם על אזניכ"ם לבלתי שמוע אל חלומותיו ואל דבריו של המלעיג ומרפה ירי המתחזקים במצוה זו, ונערו בנזיפה להאיש המסית ומדיח ממצוה רבה הלזו כי אם מחשים אנו ומצאנו עון, לכן שמעו להאיש הנ"ל וישמע אליכם ד', וגדול המעשה יותר מהעושה, ובזכות זה ישקוף וירא ד' מן השמים, וימלא לכל המתנדרים כפלי כפלים, ויחוקן בספר החיים.

הק' יוסקא הלוי הורוויץ אב"ד ור"מ ומ"ץ דק"ק יאסי

בן לאותו צריק גאון עוזנו מופת דורנו מו' ארי' ליבוש אברק"ק וואליטשיסק*)

* * *

הסכמת הרב הג' החו"ב בספרי ספרא ותוספתא וסתרי תורה מק"ק שינאווא
וזה לשונו הק':

אתא אליהו אידמי לן כפרשא, רץ למצות קונו כנכרא קרישא, מזכה את הרבים בקדושה משולשה, צדקה וג"ח והכנסת אורחים יחדיו מכובשה, אם אמנם פה קהלתנו יצ"ו כבר נמצאה וכבר היתה הכנסת אורחים ואופד מאז לזו חבורה קדושה, עם כל זאת מקום הניחו לו בחבורה גמ"ח, כי נתקן ע"י דההוא זכאי הרבני מו' אליהו נ"י מק"ק בורשטין, הגם כי העיר ד' את רוחי השפל והנכאה זה ימים לא כבוד למלא פי תוכחה להתחבר למצות ג"ח, כי המו מעי לעניי עמנו, ולא אסתייע מילתא לגמור עד כי אתא גברא יקירא הרין, וראיתי כי מן השמים מקום הניחו לו להתנדר בו, ואין מזניחין ואין מזיחין ואין מזיחין אותו, ואסתכלית במנדע לבי כי לא העיר ד' אותי בזה רק להכין לו דרך, ונתתי שמחה בלבי כי נעשה רצון המלך מלכו של עולם ב"ה וב"ש יהי' על ידי מי שיהי' ות"ל ית' עשה קציר כמו נטע בקהלתנו יצ"ו, והצליח ועשה פרי, כי התנדרו אנשי קהלתנו יותר מארבע מאות והזובים ריינוש, ועתה באתי כמזכיר, ויחל מש"ה את פני אחינו בני ישראל הקדובי' והרחוקים, חזקו נא ואמצו במצוה זו בכל אתר ואתר, איש את רעהו יעזורו ולאחיו יאמר חזק לעזרת ד', כי מלוח ד' חונן דל, הרימו שקלי נדבות לחבורה קדישא הלזו, ויתכונן עמוד החסד שורש המחצב ויסוד הבריאה ואבן פנתה, כאמור עולם חסד יבנה, וד' צלך, כי באתערותא דלתתא יתעורר רב חסד

(*) הגאון מוה"ר ארי' יהודה ליבוש הורוויץ אברק"ק וואליטשיסק הי' מתלמידי הנה"ק ר"ר בער המניר ממעזריטש וצ"ל. בסוף ימיו נתיישב בצפת ונפטר שם ביום כ"ז ניסן שנת תקע"ו לפ"ק.

רלעילא, לרחם עמו לפתוח ארובות השמים להריק ברכה עד בלי די, ויאמר לצרותנו די, ונכתב ונחתם בספרן של הצדיקים לחיים בירושלים בשלום.
הכ"ד הטרור ונאנח על צרות ישראל ורלותם, מהרה ישמח ישראל בעושו.
כותב וחותם יום ה' ו' תשרי שנת בחדס ברחמים אקבץ לפ"ק (תקס"ז).

הק' משה טייטלבוים מפרעמסלא החונה בק"ק שינאווא יצ"ו*)

* * *

הסכמת הרב המאוה"ג החריק ובקי המופלא והמופלג מק"ק ליזענסק, וז"ל:

פינחס זה אליהו ה"ה הרבני המופלא הותיק ועושה חסד מו' אליהו במוהר"ר שלמה מק"ק בורשטיין פונה מעסקיו וחס על עניים ואביונים, אליהו לגבוה סליק וישב בפתח עניי"ם למצא פתח תקוה לדלים לגמול חסד עמהם להלוות להם הלואת חן למען יוכלו להחיות נפשם ונפשות ביתם, והנה דבר בעתו מה טוב, כי לכל זמן ועת לכל חפץ, שזה כמה שנים שעברו אשר היוקר יאמר, ועמא דארעא אזלי ונדרלרו, וכגון זה אליהו בא לקרב את המרוחקים בזרוע עוזו, וקולו קול עוז נשמע בתוכחת מגולה בדברים המתקבלים על הלב, וראי משמים עוררו ר' להיות משתדל ועוסק במצות נמילות חסדים, ועזה כנמר חבורתו אשר פעל ועשה חבורה דנמילות חסדים בכמה קהלות קרושות, ומצוה רבה היא, וכל האנשים יתנו יקר סהרותא להאי גברא מו' אליהו הנ"ל, כפי אשר ראיתי תכריך של שטרות תחת ידו מכמה רבנים גאוני ארץ, אשר כולם משבחי' ומפארי' לפעלא שבא רהאי גברא בהעסק הנ"ל, וגם עיני ראו ולא זר אשר גדלו מעשיו והצליחו וגם עשו פרי, אף גם אצל אנשי אבירי לב הרחוקים מצדקת, גם המה נתקברו והתנבחו נדבות לדבר הזה על פי פעלו רהאי גברא מוה' אליהו הנ"ל, והנה פה קהלתנו אסף איש טהור גברא הנ"ל בחבורה נמ"ח סך מזומן אלף ותשעים זהובים פוליש, וחובות עולים למנין ג' מאות ועשרה ריינוש, הגם כי טרחתו לא לחנם היא, אך נוצר תאנה יאכל פרי', וזה פריו אשר ניתן לו בכל הקהלות וגם פה קהלתנו חמשה ממאה, כי כן נקצב לו בכמה קהלות קרושות. וכן יראו וכן יעשו בכל הקהלות, וראוי ונכון לקרב את האיש הנ"ל בכל מיני קרבות, כי בלא זה עני הגון הוא ופלי תלויין ב', והי' מעשה הצדקה שלום על ישראל עד שיבא איש מבשר שלום על י"ד יקותיא"ל לפ"ק (תקע"א).

הכ"ד המרבר בצדקה פה ק"ק ליזענסק יצ"ו, היום יום א' עשרה בשבת.

הק' דוד היילפרין מכוזה וויין גארטין החונה פה ק"ק ליזענסק יצ"ו**)

(*) הוא הנה"ק בעל ישמח משה וצ"ל שהי' אח"כ אבר"ק אוהעל ושם מנ"כ.
(**) הוא בנו של הנאון מוה"ר שלמה יצחק היילפרין וצ"ל אבר"ק ברארשין וטארניפאל. נרפס ממנו תשובה בשו"ת השיב משה סי' מ"ה וסי' ס"ד.

הסכמת הרה"ג החו"ב שלשלת היוחסין מוכתר בנימוסין אב"ד דק"ק פרעמסלא והגליל יצ"ו, וזה לשונו זהב:

כל בעלי השיר ויצאים בשיר ונמשכים בשיר ושבח דהאי גברא יקרא ה"ה הרבני המופלא הישיש מו' אלי' נ"י מק' בורשטין דעקר סיכ' ומשכ' ורהיט ואזיל לדבר מצוה ושוקד הוא בתקנת עניים ואביונים אשר בעו"ה גלי ומשברי מצוקות הזמן עברו עלינו, ומחמת צוק העתים הקשים ועול המדהבה נתרלדלו הרבה מבני עמנו ואין להם משען ומשענה כל משען להם, וכל איש לדרך פונה, והכל טרודים על המח' ועל הכלכלה, ואדם לא זכר את האיש המסכן, ואין עוזר ואין תומך בעת כי משה ידו, ואליהו עלה ברוחו פי שנים להיות מרלג על הערי"ם לעורר לבות בני' החרדים לדבר ד' ולקב"ץ על המגבאו"ת להרים תרומת ד' מאת כל איש אשר ירבונו לבו לתתם ליד עושי המלאכה מלאכת עבודת הקודש הממונים על הצדקה, לצרף כל פרוטה ופרוטה לחשבון גדול, להיות הכסף מתוכן לעת מצוא להלות לעני בשעת דחקו, לעניי העיר וראתי מעלמא, לתת להם פרנסת לינה וצירה לדרך, ות"ל עלתה [בירו] ודרש והתקין בכמה קהלות בישראל שתי ח"ק הנקראות בשם „הלואת חן והכנסת אורחים". ואם אמנם בקהלתנו יצ"ו נקבעו הח"ק הנ"ל טרם בואו אלינו, אעפ"כ מחשבתו הטובה מצטרפת למעשה, ואמרין לפעלא טבא יישר כחו וחילו, וכאשר החל לטפל במצות אלו כן יוסיף, ויהא רעוא דלישתמען מיל' ויעשו רושם בכל מקום בואו לתקן תקנות אלו, ואיש את אחיו יעזורו ויאמר חזק ונתחזקה בעד בני עמנו לתמוך יד עני ואביון, והיה מעשה הצדקה שלום, וראוי ונכון ג"כ להיות נוצר תאנה יאכל פרוי אשר בכל מקום בוא מו' אליהו הנ"ל, להרים נדבות עבורו שיהא לו על הוצאות הדרך ולפרנסת בני ביתו, כי זה כמה שנים אשר עזב את ביתו ונמש את נחלתו ומטלטל את עצמו מעיר לעיר להוציא מכח אל הפועל מחשבתו הטובה אשר חשב על היהודים, וראוי לתת לו שכר בטלה דמוכח, והיות כי בטוח אני באחינו בני ישראל גומלי חסדים בני גומלי חסדים, ולכם משתוקק לשמוע בדבר ד', לזאת קצתתי באמרים.

הכ"ד המדבר בצדקה ויום א' כ"ד סיון תקס"ח לפ"ק, פה ק"ק פרעמסלא יצ"ו.

חק' יוסף אשר עהרין בארג חונה פה ק"ק פרעמסלא והגליל יצ"ו*)

(המשך הפנקס יורפם ברצ"ה בקובץ הבא).

*) נולד בפרעמישלא לאביו הנאון מוה"ר יעקב משה מנחם עהרענבערג זצ"ל אבד"ק פרעמישלא. למד אצל אביו, וגם אצל הנאון מוה"ר שמואל סאליר ראבד"ק לבוב מח"ס שם משמואל. בשנת תק"ן בערך נתקבל לאבד"ק פרעמישלא למלאות מקום אביו. נרפס ממנו ספר דברי אמת (רדשות). חוץ מגדולתו בתורה, נודע כאיש צדיק נשגב. נלב"ע ביום ז' לחורש תמוז תקצ"א לפ"ק.

תעודות וסמיכות

ל.

בעז"ה.

הן היום הקריב לפני הרב המופלג החר"ף בנש"ק מו"ה יעקב קאפיל¹⁾ בהרב
האי גאון כו' מו"ה צ"ה זצלה"ה הראב"ד סטרעליסק נכד הרב הצדיק הקדוש
והטהור מו"ה אורי מסטרעליסק זצלה"ה, חידושי תורה על פרקי אבות, מצאתי
ראיתי בהם דברים טובים ונכוחים וראוים לאמרם על ספר, ואמרתי לפעלא טבא
יישר כוחו וחילו להוציא פרי מחשבתו מכחו אל הפועל, וע"כ מהיושר ומהראוי
להיות לו מעיר לעזור לקרבו ולתמכו בכל מקום בואו בספר פנים יפות להעניקו
מסת נדבת ידכם כיד ד' הטובה אליכם למען יאכל פרי מעבדיו.
כנפש ידידכם המצפה להרמת קרן ישראל במהרה, כו"ח יום א' לסדר ואתה
תחזה שנתרמ"ב פ"ק קרשאנוב.

הק' דוד הלברשטאם

לא.

ב"ה.

ה"ה הרב המופלג החר"ף החסיד מ' יעקב קאפל נ"י בהרב הה"ג מ' צבי
זצלה"ה האב"ד סטרעליסק נכד הצדיק הקדוש הארי החי מו"ה אורי זצלה"ה
מסטרעליסק, הראה לי חידושים על פרקי אבות ומצאתי בהם דברי מוסר מעוררים
ליראת ואהבת השם דבר דבר על אופניו, גם הראה לי שאר חידושי על דרך
הקבלה, והנה לא כינת אדם לי לתת הסכמה בדברים הנאמרים בכבשוננו של עולם,

(1) הוא הגה"צ מוה"ר יעקב קאפיל לאנדמאן בנו של הרב הגאון מוה"ר צבי הירש
לאנדמאן זצ"ל אב"ד סטרעליסק וקטוב (שהי' חתנו של הרה"ח מוה"ר איציק חתן
הרה"ק מוה"ר אורי מסטרעליסק זצ"ל). נולד בשנת ת"ר בערך. נסמך להוראה ע"י הגאון
בעל מנחת חינוך והגאון מוה"רצ"ה אורנשטיין אב"ד לבוב. אחר חתונתו נתיישב בעיר
טארנאפאל, והי' מנהיג לעדת חסידים. נרפס ממנו ספר השיב לב אבות על מס' אבות
(לבוב תרנ"ט). נלב"ע בשנת תרע"ט.

שתי הסכמות המודפסות בזה (מעצם כתי"ק) היו מונחים יחד עם חיבור קטן (כת"י)
„כרעא דאבות" עמ"ס אבות. — כנראה שהרכה שנים שרם שחרפים ספרו השיב לב
אבות עמ"ס אבות הנ"ל, הי' בדעתו להדפיס ס' קטן עמ"ס אבות בשם כרעא דאבות.
הסכמות הללו לא נרפסו בס' השיב לב אבות, רק נרפסו שם, הסכמה (אחרת) מהגאון בעל
בית יצחק בעת שכיחן כבר בלבוב, והסכמה מהג"ר שמעון באב"ד אב"ד טארנאפאל,
שניהם משנת תרנ"ט. — כפי ידיעתנו לא נרפס ס' כרעא דאבות הנ"ל (ובהעברה
בעלמא ראינו שכמה רברים משם נכללו בספרו השיב לב אבות), והרפסנו פה ההסכמות
כדי שלא יאבדו וזכרונן. — אפריון נמשי' לידרנו הרבני החשוב והנכבד בנש"ק מו"ה
שמעון קארניטצער נ"י, שברשותו נמצא הכת"י הנ"ל. תשח"ה לו.

אולם את ספרו על פרקי אבות אשר בדעתו להרפס כעת, מהולל אקרא, וראוים דבריו לצאת לאור, ומהראוי לתמוך ירי המחבר פרי צדיק עץ חיים אשר בדעתו ליסע לארץ הקדושה, בריצוי כסף, למען יוכל להוציא מחשבתו לפועל ברצות ד', וד' יאיר עינינו בתורתו הקדושה ובימינו נחזה בהרמת קרן התורה יהודה וירושלים. פרעמישלא יום ב' פר שמות כבכר"ת לפ"ק.

יצחק שמעלקיש האבד"ק פה"ק

מכתבים אל המערכת

אברהם יפה שלעזינגר

מח"ס שו"ת באר שרים ב"ח
רב ואב"ד דקה"י, מחזיקי הדת
גענא

בס"ד. אסרו חג הסוכות תשמ"ב לפ"ק.
שו"ר אמע"כ חברי המערכת דירחון הנכבד, כרם שלמה" שע"י תלמידי כ"ק הארמו"ר מבאבוב שליט"א בע"ת בדוקלין נוא"י אדק"י צ"ו.
אחדשה"ט כמשנה ברכה והצלחה.

בימים אלו נתכבדתי ע"י ידידנו הרה"ח המפורסם הנגיד המפואר וכו' כש"ת מו"ה שאול הוטטערער נ"י מאנטווערפן יצ"ו בכרך כרם שלמה (תשמ"א). וכאשר עיינתי בו, שמחתי כמצא שלל רב, בראותי רברים כלולים מהלכה ואגדה משפת"י גם חרשים, כולם ערבים וברורים, והכרם הזה הוא לגפן אררת בכרם בית ישראל — והברכה אחת היא לכם, שתזכו להרחיב ע"י, גבול החכמה להגדיל תורה ולהאדירה בהרבת כ"ק מרן הארמו"ר מבאבוב שליט"א לשמחת כל העמלים באמת בתורה"ק. ולמען תת אות וסימן כי עיינתי אם כי מקופיא בתוך הכרם אמרתי לכבודה של תורה להעלות כמה הערות מהירהורי על הכתב.

(א) ראיתי בקונטרס י"א (תשמ"א) בסוגיא רנתקלקלו הלויים בשיר, ובדברי הטור או"ח (סי' קל"ג) ראין שירה לאחר תמיד של כה"ע ושירה הייתה רק בבוקר, והטור שנה הרברים (בסי' קל"ז בשם ר"ע נאון) מהגאון ר"מ פישלס דאבדק"ק פראג. והרבה דנו בדברי הטור, בשו"ת שער אפרים (סי' ל') ובאבני נזר או"ח (סי' כ"ז). וכדאי לציין מה שעורר בדבר באמבוכא רספדי על ספ"ז (פר' בהעלותך דף קל"ב ר"ה והנה) מהכתוב בדברי הימים (א' קפ"י כ"ג) כי מעמדם ליד בני אהרן לעבודת וגו' על החצרות ועל הלשכות וגו' ולעמוד בבקר בבקר להודות ולהלל לה' וכן לערב. הרי מקרא מפורש דהשירה גם בערב ע"ש מש"כ בזה. והנה, בסוף דבריו כתב הגר"מ פישלס זצ"ל, דרעת הרמב"ם דעשה דהשלמה אינה אלא למצוה ולא לעכב וכמ"ש הר"מ פ"א דתמידין, וא"כ כל הסוגיא בר"ה אולא אליבא דסתם מתני' ד' מאיר דס"ל השיר מעכב וכמ"ש מהר"ם אלשיך, אבל הרמב"ם פסק כרבנן דאין השיר מעכב כמו שהוכיח מהר"מ חביב א"כ ניהא לי' למנקט קלקול קרבן עכת"ד.

ואמרתי ב' תשובות בדבר, ראם לדעתו גם בקרבן ס"ל להרמב"ם דאינו מעכב וכשר לאחר התמיד, א"כ עדיין צ"ע מדוע בחר הר"מ למימר קלקול קרבן מקלקול שיר רבשניהם אינו מעכב אך מצוה בודאי איכא. והשנית, דהאמת בדמב"ם כהל' תמידין (פ"א) לא מפורש כלל דהקרבן כשר לאחר תמיד של כה"ע, והמשנ"ל (שם) האריך בדעת הר"מ והראשונים, וכתב, שהרמב"ם לא פירש דעתו, אלא שמלשונו שכתב, "אסור"

להקריב וכו' משמע דאיסור איכא ולא פסול בקרבן, (עי"ש בד"ה ודע שרבינו וכו' וכן בד"ה ודע דרבינו). אך אני בספרי שו"ת באר שדים (ח"ב סי' מ"א אות ו') כתבתי ברעת הר"מ דס"ל להקרבן הקרב לאחר תמיד של בה"ע פסול הוא וכדעת הרישב"א יומא (כ"ט) וכן כתבו התוס' בהוריות (ר' ע"א ר"ה שהביא), וכן ס"ל ברעת הרמב"ם בספר אמרי צדופה שהובא במרחשת (סי' ז'), ועי"ש בספרי מה שבררתי השיטות בזה.

(ב) שם בתשובות על נ' שאלות מהגאון רשכבה"ג מהר"י ראזין מדווינסק, וז"ל ע"ר היכמה וכו' אך אם הוי בעלה פרוץ גדול אז לא, ואקצר עכ"ל. רצוני לציין ע"ז, לעיין בהנהגות מהר"י חיות יבמות (כ"ב ע"ב) בשם הגאון מהר"י אב"ד ברלין, טעם שאין יבום בזמ"ה אף שחליצה במקום יבום לא מצוה, בכ"ז בזמן האחרון דלא אפשר דלא ואולי יש להאח שמת בן מ"מ וכה"נ פוגע באיסור אשת אח וטעם זה אמת ודאי לפרסמו עכ"ל.

(ג) בנוסחאות והערות ברש"י עה"ת (תבא) מתעורר בפלא על הגאונים שלא הזכירו מש"כ רש"י בברכות (מ' ע"ב) על הברייתא מספרי שהביא שם הש"ס לא עברתי מלברך ולא שכחתי מלהזכיר שמך עליו ופרש"י מלברך, ברוך אשר קרשנו במצותיו וצונו להפריש תרומה ומעשר וזוהי הברייתא שהביא הרא"ם מספרי שכתב עלה שזה מסכים עם פרושו שפי' על דברי רש"י עכ"ל.

והנה במ"כ לא ראה שהתוספות במעש"ש (פ"ה מ"א) כבר עורר על הרא"ם הנ"ל מדברי רש"י אלו דהכוונה על נוסח הברכה ולא על הודאה בשם מה"ת, ולכן רחה דברי הרא"ם. אך הצ"ח בברכות (מ' ע"ב ר"ה שם כוונת דרב) הצדיק את הרא"ם ורחה דברי התוספות הנ"ל, ורייק נכונה דבש"ס ברכות הנ"ל נאמר ולא עברתי מלברך וכו' ובמתני' מעש"ש נאמר ולא שכחתי מלברך, ועלה קאי הרא"ם עי"ש ודפח"ח. וע"ע בשו"ת ארץ צבי מהגר"צ פרומר אב"ד קזילוביץ"מ לובלין (סי' י"ט ר"ה ובהאי). וע"ע מה שהרחבתי הדיבור בזה הענין בספרי שו"ת באר שדים (ח"ב סי' ח"י אות ר' ובסי' כ"א) ודו"ק ותשכ"ח.

(ד) במרדך תמיהות וישובים, בנוגע לדברי הנה"ק מאוסטראוואצ בענין גירות בכפי' מש"כ בשם הגו"א ולא הוי כקטן שנולד רק במתנייר ברצונו. עיין במשך חכמה (פר' ואתחנן ד"ה שובו לכם לאהליכם) שהביא מדברי קצ"ו החת"ס בע"ז להתפלא מאין הוא המקור להא ראמרנין נר שנתנייר כקטן שנולד רמי, וע"ז כתב במש"ח דיצא להם זאת מהא דהוי יוצאי מצרים נשואים לאותם שאין בן נח מזהר עליהם ועמרם יוכיח שנולד הרור היה ונשא דורתו ואיך אמר רחמנא אחר מתן תורה שובו לכם לאהליכם ואין אהלו אלא אשתו הלא אלו שנשאו קדבותיהם היו צריכים לפדוש, וע"כ דגד שנתנייר כקטן שנולד רמי. ואני כתבתי על הגליון דלדעת הגו"א הנ"ל אין ראייתו ראי' דהרי כלל ישראל נתנייר בכפי' ואין לו רין של קטן שנולד כמ"ש הגו"א. ובהנהגה שתחת לקו ציינתם דברי שו"ת אמרי כהן לדומ"ץ מטארנא (סי' י"ג), ואני מציין לעיין בדבריו (סי' כ"ג בד"ה ולכאורה וכו"ה אך) שהביא את כל הענין ושם זכר מש"כ קצ"ו החת"ס עה"ת (שמות) על הכתוב אז אמרה ונו' דכמ"ת יצא נשמתם והודר של של תחא"מ והקב"ה החי' אותם והו"א שבשל חיתון איש ואשתו ע"כ החזירו לשמחת עונה, ובאמרי כהן (שם) הסביר דבריו הק' לפי הנו"א, רמז נר שנתנייר לא בשל החיתון של איש ואשתו כי הוי גדות בכפי' הר כניגית ולא חשיב כקטן שנולד, ולכן כתב מרן החת"ס מצר תחא"מ, משא"כ נבי משה דלא היה תחת ההר רק באנוכי ולא יהי' לך עי"ש, ודבריו גם נוגדים לדברי האור שמח במשך חכמה הנ"ל.

אשמח לקבל מכם הכרך של שנת תשמ"ב, וכן בקביעות הקובצים, והדיני מצרף הסך עבור שנת תשמ"ג ברואר אור.

הכו"ח במשנה ברכה והצלחה תוך צפי' לדבר ישועה ורחמים בכלל כל ישראל,

אברהם יפה-שלעזינגר

האברק"ק פה

[illegible]

36

ואלה יעמדו על הברכה

ברכת מזל טוב

להאברך היקר ר' אברהם גאלדבערג נ"י מטאראנטא להולדת הבן
להרב אברהם ליב שיינבוים נ"י מקליוולאנד להולדת התאומים
להאברך היקר ר' אלעזר מנחם שפירא נ"י מבני ברק להולדת הבן
להאברך היקר ר' גבריאל אייזען נ"י להולדת הבן
להאברך היקר בנש"ק ר' דוד ארי' עהרנפעלד נ"י להולדת הבן
להאברך היקר ר' דוד פנחס ראזו נ"י להולדת הבן
להנה"ח מו"ה חיים צבי גרינשטיין נ"י להולדת הנכד
להאברך היקר ר' חיים שמעון ברוינפעלד נ"י להולדת הבן
להאברך היקר ר' יוסף פרידמאן נ"י מקרית באכוב להולדת התאומים
להאברך היקר ר' יחיאל עהרנפעלד נ"י להולדת הבן
להאברך היקר ר' יצחק ארי' גוטמאן נ"י להולדת הבן
להאברך היקר ר' מנחם דוד קעססלער נ"י להולדת הבן
להאברך היקר ר' צבי ארי' בייגעל נ"י להולדת הבן
יוכו לגדלם לתורה ולחופה ולמעש"ט מתוך נחת והרחבת הדעת לאויט"א.

המערכת

ברכת מזל טוב

להאברך היקר ר' אליהו (ברי"מ) באכנער נ"י להולדת הבת
להאברך היקר ר' ברוך בענדיט גוטטער נ"י להולדת הבת
להאברך היקר בנש"ק ר' ברוך שמשון הלברשטאם נ"י להולדת הבת
להאברך היקר ר' משה אהרן ליפשיץ נ"י להולדת הבת
להאברך היקר ר' משה שלום קארף נ"י מקרית באכוב להולדת הבת
להאברך היקר ר' נפתלי שווארטץ נ"י להולדת הבת
להאברך היקר ר' צבי גרובער נ"י להולדת הבת
יוכו לגדלן לבע"ת ולחופה ולמעש"ט ולשבוע מהן רב נחת ועונג אכי"ר.

המערכת

ברכת מזל טוב

להרב המפורסם וכו' מוה"ר נפתלי הלברשטאם שליט"א האדמו"ר
משמשאקאווא בירושלים עיה"ק לנישואי בתו תחי'
להנה"ח מו"ה צבי מנחם רייכבערג נ"י לנישואי בתו תחי'
להנה"ח מו"ה שמואל אהרן רובין נ"י מבני ברק לנישואי בנו נ"י

להאברך היקר ר' אהרן יחיאל הלוי בארנשטיין נ"י תלמיד ישיבתנו לנישואיו
להאברך היקר ר' יצחק יוסף לעזער נ"י תלמיד ישיבתנו לנישואיו
להאברך היקר ר' שלמה מאיר מיסקין נ"י תלמיד ישיבתנו לנישואיו
יעזור השי"ת שיוכו לבנות בית נכון ונשא על דרך ישראל סבא
מתוך עושר ואושר מזל והרחבה.

המערכת

ברכת מזל טוב

להנה"ח מו"ה בנימין מארקשטיין נ"י לאירוסיו בנו הב' הח' הנעלה כמר מרדכי
מנחם מענדיל נ"י תלמיד ישיבתנו
להנה"ח מו"ה יעקב שארא נ"י לאירוסיו בנו הב' הח' הנעלה כמר אברהם משה
נ"י תלמיד ישיבתנו
להנה"ח מו"ה יצחק אייזיק מעטה נ"י לאירוסיו בנו נ"י
להנה"ח מו"ה יצחק לערנער נ"י מאנטוועדפן לאירוסיו בנו הב' הח' הנעלה כמר
שמעון נ"י
להרב משה קעססלער נ"י מנהל ישיבת באבוב בני ציון לאירוסיו בתו תחי'
להנה"ח מו"ה משה מאיר איינהארן נ"י לאירוסיו בנו הב' הח' הנעלה כמר יעקב
ארי' נ"י תלמיד ישיבתנו
להנה"ח מו"ה פינחס הכהן זילביגער נ"י מירושלים עיה"ק לאירוסיו בתו תחי'
להנה"ח מו"ה צבי ציטראנענבוים נ"י לאירוסיו נכדו נ"י
בורא עולם בקנין השלם זה הבנין ערי עד
למזל ולברכה לשם ולתפארה.

המערכת

דמי החתימה לקובץ „כרם שלמה“

בארה"ב = 15 דאללער לשנה

בקאנארע = 20 דאללער לשנה

בבעלגיע = 600 פראנק לשנה

בענגלאנד = 10 פונט לשנה

בשאר ארצות = ברואר רגיל 20 דאללער לשנה

ברואר אויר 30 דאללער לשנה

om:

KEREM SHLOMO

M.E.CH. of Bobov

1577 48th Street

Brooklyn, N.Y. 11219

Non-Profit Org.
U.S. POSTAGE
PAID

Permit No. 285
BROOKLYN, N.Y.

Address Correction Requested
warding & Return Postage Guaranteed

(Please send P.S. form 3547)

מזכרת נצח

הקובץ הזה מוקדש
לעילוי נשמת

הרבני הנגיד המופלג הנכבד והמפורסם
נריב ושוע ומוקיר רבנן
הורף צדקה וחסד כל ימיו
והציל נפשות רבות בשנות הזעם
ה"ה מו"ה חיים כמו"ה משה אלי הכהן ע"ה
שטערן

נפטר בשם טוב
עש"ק פ' ויחי י"ז ימים לחודש טבת שנת תשל"ז לפ"ק

תהא נשמתו צרורה בצרור החיים

הונצח ע"י בנו,

זאב הכהן שטערן
לונדון

מזכרת נצח

הקובץ הזה נרפס

לעילוי נשמת

הנה"ח הנכבד

מו"ה חיים יהודה במו"ה שלום לערנער ע"ה

שנפטר לעולמו ביום כ"ג טבת שנת תשל"ג לפ"ק

תהא נשמתו צרורה בצרור החיים

הונצח ע"י בנו,

אשר לערנער

אמרי קודש של כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

לפרשת וארא


והפליתי ביום ההוא את ארץ נושן אשר עמי עומד עלי' לבלתי היות שם ערוב למען תדע כי אני ד' בקרב הארץ ושמתי פדת בין עמי ובין עמך. וצריך להבין, הלא כבר ידעינן דכל המכות לא שלטו על בני ישראל, א"כ מאי שנא מכת ערוב משאר המכות דהוצרך הכתוב לפרש דבארץ נושן שהיו שם בני ישראל, לא ה' שם הערוב. גם צריכין להבין אומרו שנית ושמתי פדת בין עמי ובין עמך הא כבר נאמר והפליתי ביום ההוא את ארץ נושן. ונקדים דברי המסורה הובא בבעל הטורים, ג' פעמים פדו"ת, דין חסד וב' מלאים, ושמתי פדו"ת בין עמי ובין עמך, ואירך פדו"ת שלח לעמו (תהלים קי"א), ואירך והרבה עמו פדו"ת (תהלים ק"ל). ויל"ד מדוע כתיב כאן פדת חסד, ואירך פדו"ת שניהם מלאים. וגם ראוי לבאר המשך דברי המסורה.

אמנם יתבאר הכל בחדא מחתא על פי מה דאיתא בילקוט פרשת בחוקותי עה"פ והשבתי ח' רעה מן יהודה אומד מעבירים מן העולם רבי שמעון אומר משביתם שלא יזיקו אמר ר"ש אימתי הוא שבחו של הקב"ה כשאין מזיקין, או כשיש מזיקין ואין מזיקים, הוי אומר כשיש מזיקין ואינם מזיקים וכן הוא אומר (ישעי' י"א) וגר זאב עם כבש ונמר עם גדי ירבע ועגל וכפיר ומריא יחדיו ונער קטן נוהג בם וגו'. והנה דברי רבי שמעון אתי שפיר עפ"י מה שאמרו חכמז"ל במס' ברכות (דף ל"ג ע"א) מעשה במקום אחד שהי' ערוד והי' מזיק את הבריות באו והוריעו לו לר' חנינא בן דוסא אמר להם הראו לי את חורו הראוהו את חורו נתן עוקבו על פי החוד יצא ונשכו ומת אותו ערוד נטלו על כתפו והביאו לבית המדרש אמר להם ראו בני אין ערוד ממית אלא החטא ממית. וכן הוא במס' סנהדרין (דף ל"ח ע"ב) אמר רמי בר חמא אין ח' דעה שולטת באדם אא"כ נדמה לו כבהמה שנאמר נמשל כבהמות נדמו. ועל זה נתכוון דהמע"ה באומרו (תהלים צ"א) על שחל ופתן תדרוך תדמוס כפיר ותנין כי בי חשק ואפלטחו, שלא יתבערו המזיקים מן העולם דק שלא יזיקו כי אין הערוד הממית דק החטא (עיי"ש באבן עזרא). והוה כוונת הפסוק לדעת רבי שמעון, אם בחוקותי תלכו וגו' והשבתי ח' רעה מן הארץ, דאם ילכו בני ישראל בחוקות השי"ת לבלתי יחטאו, אז והשבתי ח' רעה מן הארץ דמשביתם שלא יזיקו כי לא נפגמו צורתם כלל, ויוקיים בהם הפסוק ומוראכם וחתכם יהי' על כל חית השרה. ובחסבר דברי רבי יהודה יתכן, דכוונתו לומר, שהרי לא ימלט בין דבכות אלפי ישראל שלא ימצאו ביניהם יחידים שאינם הולכים בתורת ד', נמצא דאף שהצדיקים המקיימים מצות ד' מובטחים המה שאינן ניזוקין כי צלם דמות תבניתו עליהם, אבל אותם החושאים עדיין מוטלים בסכנה מאחר שסר צלם אלקים מעליהם ונדמו כבהמות,

ויוכלו החיות רעות למשול בהם, וזהו גנאי לצדיקים ח"ו כהא דאמרו בגמרא (מכות י"א ע"א) דההוא גברא דאכלי' אריא ברחוק תלתא פרסי מיני' דר' יהושע בן לוי ולא אישתעי אליהו בהרי' תלתא יומי, לכן בזכות הצדיקים מן ההכרח שהקב"ה יעבירם לחיות רעות מן העולם כדי שלא יזיקו אף להחוטאים. וסבר רבי יהודה שזהו כוונת הפסוק אם בחוקותי תלכו וגו' והשבתי חי' רעה, כלו', שכל העולם כולו ניצולים בזכות אותם ההולכים בחוקות השי"ת. ולפ"ו בין למד ובין למר, בהצדיקים שלא פגמו צורתם אין החיות שולמות להזיקן, ורק שצריך להעבירם משום אותם בנ"א שפגמו צורתם.

ומעתה יתבאר היטב הא דכתיב והפליתי ביום ההוא את ארץ גושן אשר עמי עומד עלי' לבלתי היות שם ערוב וגו' ושמתי פדת בין עמי ובין עמך וגו', דגודע דבני ישראל היו אז בארץ מצרים בדיומא התחתונה משוקעים במ"ט שערי טומאה ונרמו כבהמות, ולא הי' באפשרות להניח שהחיות יבואו גם לארץ גושן מחמת החשש פן יזיקו את בני ישראל דעדיין לא נזדככו ולא נתקדשו שיהי' פניהם כפני אדם. ולזה אמר, והפליתי ביום ההוא את ארץ גושן אשר עמי עומד עלי' לבלתי היות שם ערוב, דלא נכנס הערוב למחיצתם כלל, ועל זה אמר, ושמתי פדת בין עמי ובין עמך, כתיב פר"ת חסר להורות שפדות זה לא הי' בשלימות, מאחר שלא הניע החיות לארץ גושן כלל, שזה מורה שעדיין לא תקנו מעשיהם והי' צורתם נפגמת.

אמנם בגאולה העתידה כשיעביר השי"ת את רוח הטומאה מן הארץ ויערה ממדום רוח טהרה על בני"י עד שיגיעו למדרגה עליונה מנוקים מכל חטא פגם, אז יהי' אימתם ופחדם על כל חית השרה ויקיים הפסוק, וגר זאב עם כבש ונמר עם גדי וגו' ונער קטן נוהג בהם וגו', ואז יהי' פדות מלא.

וזאת תורת המסורה, ושמתי פר"ת בין עמי ובין עמך, דין חסר, כי בארץ מצרים לא הי' פדות שלם, דאילו היו החיות נכנסים לארץ גושן היו יכולים להזיק ח"ו את בני"י מחמת שהיו משוקעים בטומאת מצרים, והי' מן ההכרח להעבירם מארץ גושן, וזהו פדת חסר, אמנם, פר"ת שלח לעמו, היינו כשישלח עזרו מקודש בגאולה העתידה, אז, והרבה עמו פר"ת, שיהי' פדות מלא, והטעם, כי והוא יפדה את ישראל מכל עוונותיו, שבני ישראל יהיו נקיים מכל עוונות ופשעים, וממילא לא יהי' לחיות שום שליטה עליהם ולא ידעו ולא ישחיתו בכל הר קדשי כי מלאה הארץ דעה את ד'.


אזהרה חמורה

הנני אופרים בכל תוקף ועוז להדפיס שום חידו"ת או אגרות קודש ומאמרים המתפרסמים בקובצים הללו בלתי קבלת רשות מאת המערכת. ואיפור זה חל הן במדינה זו והן במדינה אחרת.

ביאור דברי הירושלמי בפרק תשיעי מבבא בתרא ושתי תשובות בדיני כתיבת סת"ם

מהגאון מוה"ר משה פרוויןצאלי זצ"ל ממנטובה¹

קנאת ה' צבאות ואהבת האמת תעשה זאת מצורף לחובה המוטלת עלי מוצא שפתי לשמור אשר נדרתי אשלם ברצון שוכני סנה לברר וללבן בכתב יושר הנכון אצלי במאמר ר' חייא רבה שבירושלמי בתשיעי מבבא (הלכה ג') סתם אחין שותפים הם עד שלשה דורות. כי שמעתי אומרים עליו דברים אשר לא כן, עד הנפיק מינ' חרבה להפריד בין אחים שניים ושלישים איש איש אל כל שאר בשרו יקרב לריב אתו, ולאחיו יאמר חלוק בטענות שלך שלי וכרי בזיון, וזה בהכנים או כי רצו להבין כוונת המאמר, שכל אחים סתם, הרצון בו שאין ביניהם שטר חלוקה נד' לעין, שותפים הם בכל אשר להם אעפ"י שאין ישיבתם יחד כי נפרדו איש מעל אחיו ונמשך כח שותפותם זה עד דור רביעי, כי ברור ההוא תפרר החבילה וזכה כל אחד במה שבידו, ואשרי שיאחז.

והנה זאת הכוונה, מלבר שהיא נגד המפרשים כלם שהביאו המאמר ההוא כנראה מרבניהם איש על מקומו, עוד היא מבוארת הביטול מכמה טעמים. — ראשונה כי לא מצאנו אצל חלוקת אחים צורך שטר, עד שבזולת שטר יהיו סתמן שותפים, אבל תקויים החלוקה במה שזה זוכה בחלקו, לפיכך כל זמן שהאחים נפרדים זה מזה, זה אוכל ועושה בפני עצמו וזה אוכל ועושה בפני עצמו הרי הן בחזקת חלוקים, והרת ניתנה להיות כל איש שורר בכיתו ומושל בכל אשר לו ומי בעל דברים יגש על אח נפרד לומר לרבך טוב הוא עוד לי חלק ונחלה בכיתך כי אנשים אחים אנחנו למען יחזיק המעט את המרובה, על זה וכיוצא בו כלל גדול בדין, המע"ה, ועוד איך יתכן כי השטר בלבד יפריד בין אחים וזולתו יהיו שותפים עד ג' דורות ומה יעשה אח שחלק, היתכן שיחוייב לו לשמור את שטר חלוקתו הוא ובניו ובניו בניו כל הימים אשר הם חיים על הארמה, אפשר כן, וכבר אמרו חכמים שנה ראשונה ושני' וכו' מזדהר איניש בשטר' שפי לא מזדהר, ולא זו בלבד הרי מצינו שחשו חז"ל לאבירת שטרות ברבות הימים כברור אצל אין מודירין קרוב לנכסי קטן, ב"מ פרק המפקיד דף ל"ט, ועוד א"כ הוא שכל ממון האחים בסתם הוא בשותפות עד ג' דורות מפני מה דור רביעי לא ישובו גם הם להיות שותפים בו, והם קמים תחת אבותיהם ומכחם באים ויורשים ואיך נחלק

(1) הרחיד"א כותב אודותו בשם הגדולים — מרבנן קשישאי שבעיר מנטובה יע"א בזמן מרן והרמ"ע וסיעתם. — נולד בשנת רס"ג לאביו מוה"ר אברהם פרוויןצאלי. ה' מגדולי הרבנים בדורו. נרפס ממנו תשובות בשו"ת רמ"א סי' נ"ט, בשו"ת זרע אנשים סי' כ"ו, בספר גור ארי' על השו"ע, בסוף ספר מאור עינים, ובפחד יצחק בכמה מקומות, ועוד. נלב"ע ביום ד' אלול שנת של"ו ומנ"כ במנטובה. בס' נפוצות יהודה (דרוש ל"ג) נרפס הספר עליו.

ד"ז הניע אלינו מאוצרו של ידידנו הרבני החסיד הנגיד הנכבד והמהולל מו"ה שאול הוטמערער נ"י מאנטווערפען. ברכות התורה יחולו על ראשו.

את השותפות מאלו להיות כל א' מהם נוטל בו עד מקום שידו מנעת אם מעט ואם הרבה, אבל האמת יורה דרכו שאין כוונת הדברים כך אלא כמו שאבאר, זאת לדעת כי בא המאמר ההוא בנמ' ירושלמי שם פ' מי שמת על משנה האומרת הניח בנים גדולים וקטנים והשביחו גדולים את הנכסים השביחו לאמצע, ואם אמרו ראו מה הניח אבא הרי אנו עושים ואוכלים השביחו לעצמם, וטעם לדבר מבורר שם מפני שהאחים סתמן מוחלים זה לזה טורח מועט שהוא טורח בממון המשותף להן עד שיאמר בפירוש לעצמי אני עושה, אשר על זה אמר ר' חייא בירושלמי שלא באחים בלבד נוהגת מחילה זו כסתם אלא אף בבני אחים או בבני בניהם, שאפי' מת א' מהאחים והניח בנים קטנים השביח הגדול אחי המת את הנכסים שבתפיסת הבית יחד בשותפות השביח לאמצע כי כמו שסתמו שהוא מוחל לאחיו כך הוא סתמו שהוא מוחל לבן אחיו, וכן הדין לבני האחים זה עם זה ולבני בניהם אחריהם, והטעם כי כמו שרחמי האב על בניו ובני בניו עד דור שלישי, כך בין האחים ראשונים שניים ושלישים נמשכת אהבת אחוה ומחילת טורח מועט, אבל מדור שלישי ואילך כמו שנפסקו מעליהן רחמי הזקן אבי אבותם ונחשב אצלם כנכרי, כך מבין יוצאי ירכו הדחוקים כ"כ נפסק חוט האחוה ונחשבים זה אצל זה כזרים המשתתפים יחד שסתמם אינם מוחלים זה לזה טורח אפי' מועט. וכך פי' המאמר, סתם אחים השותפים יחד בנכסי אביהן, הרצון כסתם, שלא אמרו לעצמנו אנו עושים, שכבר אמרו כמשנה שאם השביחו קצתם את הנכסים השביחו לאמצע, נמשך והולך עד ג' דורות להיות השבח שאלו השביחו בנכסי הזקן לאמצע, כאמור.

ובזה נמצאו דברי הירושלמי מכוונים עם מה שאמרו בבראשית רבה פ' נ"ג, ועתה השבעה לי וכו' אם תשקור לי ולניני ולנכרי, עד כאן רחמי האב על הבן, אמר ר' אבא עד כאן לאחים השותפים, וכן הבינים הרב המגיד שהביאם שם ריש פרק ט' מהל' נחלות להרמב"ם. כמדומה בעיני, שדי בזה והותר, לסכור פי דוברי שקר, המחליפים דברים המצודקים שבאו בקבלה מפי השמועה איש מפי איש עד משה מסיני, אשר עליהם אמר ומי גוי גדול אשר לו חקים ומשפטים צדיקים וגו'. אני הצעיר משה בכמ"ד אברהם פרווינצאלי זצ"ל פה מנטובה

* * *

בהנו"א.

שאלת, אם יוכל הסופר הכותב דבר שבקדושה או כנון הכותב התנין לס"ת, אם יוכל לשים לו על זרועותיו אז, בתי ידיים שיהיו חתוכין בראש כל האצבעות נגר הקנה הקשה, ואני עני מה אעשה.

(תשובה). קדושת ס"ת גדולה מאד לפיכך צריך להתנהג בו יראה וכבוד יותר מראי, וכמו שאמרו במס' סופרים פ"ג הלכה י"א ולא יתננו על גבי ארכבותיו ויתן אציליו עליו וקורא ולא על גבי כסא ויהא תלוי וקורא בשם²) או עושה בו שום דבר, יראה לי שאין לו לעשות בתי ידיים על ידיו אפי' חתוכי

(2) במס' סופרים שם הנירסא, לא יתננו על גבי הכסא ויהא תלוי וקורא בשם שקורין בשטרות וכו'.

אצבעותיו, שזה מנהג חולין, והוא אצלי בכלל מה שאמרו במס' אבות המחלל את התורה גופו מחולל על הבריות, וכן אמרו שעבודת הקרבנות אסורה בכך, וכך הדין אצלי לכל דבר שבקרובה, וכ"ש מלאכת הכתיבה וזיון התנין של ס"ת שעבודת קדש קדשים היא בלא ספק.

זה דודי רעי בנושא ונותן משה פרובינציאלי יצ"ו

* * *

על דבר הטלת קנקנתום בדיו כשר

האמנה כי בפ"ק דערובין דף י"ג וכן בסוטה פרק נוטל דף כ' עלתה המסקנא דבין לר' יהודה בין לר' מאיר הי' ר' עקיבא אומר לכל מטילין קנקנתום לתוך הדיו חוץ מפרשת סוטה, אפס כי לפי הכתוב בספרים מאשר ראיתי מהן הם דברי ר' מאיר שנשאו ונתנו עליהם ר' יהודה ור' עקיבא, אלא שאין זה נכון בעיני שישא ויתן ר' עקיבא על דברי ר' מאיר תלמידו. ונ"ל מחולפת השיטה שבמקום ר' מאיר ראוי ר' עקיבא ובמקום ר' עקיבא ראוי ר' מאיר, וכו' יבאו הדברים על נכון, שר' יהודה ור' מאיר יהיו נושאים ונותנים על דברי ר' עקיבא רבן, הרי שלר' עקיבא שהלכה כמותו מחבירו, מטילין קנקנתום לתוך דיו שכותבין בו ס"ת תפילין ומוזוז, אלא שכבר בא ההלכה בהן שנכתבין בדיו כבירושלמי דמגלה פ"א הלכה י"א הביאה הרמב"ם בהקדמתו לסדר זרעים בכלל כמה הלכות למשה מסיני, כותבים ס"ת בדיו ומסורגל הל"מ, וגם בשבת פרק הבונה דף ק"ג אמרו בבביתא נכתב שלא בדיו או שכתב את האזכרות בזהב יגנו, והובאו דבריהם לעיקר בהלכות אצל האלפסי והאשרי בהל' קטנות שלהם, באלפסי דף ע"ג וע"ב, וכן היא עיקר אצל הרמב"ם כמבואר בדבריו פ"א בכא ה' מהל' תפילין ומוזוז וס"ת לענין כתיבתן, ובבבא י"ט ממנו גבי צורת אותיותיהן, ודיו זה שאמרו אינו דיו לח של מי עפצא וקנקנתום קעין שלנו שאנו כותבין בו חשבונותינו ואגרותינו, אלא דיו שעושין אותו ריקין ומייבשין אותו, כנראה ממה שאמרו בפ"ב דנדה דף כ' באותו חכם שבקע ריק דיו לבדוק בו דם שחור, כך הוא בלא ספק דעת הרמב"ם שאנו נמשכים אחריו בדברים אלו, כמבואר בדבריו במעשה הדיו שם בבא ד'.

3) לפנינו בגמ' שם (בעירובין י"ג ע"א, ובסוטה דף כ' ע"א) איתא, תניא ר' יהודה אומר ר' מאיר הי' אומר לכל מטילין קנקנתום לתוך הדיו חוץ מפרשת סוטה, ור' יעקב אומר חוץ מפ' סוטה שבמקדש. ואולי נוסחה מוטעית נזרמנה לו שהי' כתוב בה ר' עקיבא, ונרחק לתרץ מוחלפת השיטה, שר' יהודה אומר משמו של ר"ע ור"מ הוא ראמר חוץ מפ' סוטה שבמקדש, וע"ז הי' קשה לו שהרי הלכה כר"ע מחבירו, והוכרח לפרש לכל מטילין דיו וכשר, כמבואר בדבריו. אבל לנוסחת הגמ' שר' יהודה ור' יעקב הם רפלינו אליבא דר"מ, שהוא הי' מטיל קנקנתום, עד שאסרה לו ר"ע, לק"מ. — מ"מ מדברי הרמב"ם שהביא, נראה שגם ר"ע לא אסרה אלא לכתחילה, ועיין בתוס' (עירובין שם ר"ה חוץ) שלרעתם לתירוץ הראשון הוא מדאורייתא, ולתירוץ הב' עכ"פ הוא פסול מדרבנן. (ועיין בדקדוקי סופרים בעירובין י"ג ע"א אות נ' שהביא מגמרא דפוס וויניציא ובסיליא וקושטא הנוסחא, ור' עקיבא, וכבר הניחו המהרש"ל).

ועוד פשוט הוא, שלדבריו אין מטילין בו קנקנתום, ממה שאמרו באותו דיו שהכתב הנכתב בו אם תמחקנו יהי' נמחק, והדיו שבו קנקנתום אינו נמחק מכל וכל אבל רשמו ניכר, כברור ממה שלא היו מטילין אותו בריו שכותבין בו פרשת סוטה מחמת שצריכה לימחק במים, אלא שלדבריו ריו זה בלי קנקנתום שאמרו עליו הל"מ שכותבין בו, אינו לעכב על שאר דיו השחור אלא למצוה מן המובחר, ומאמר ר' עקיבא פ"ק דעירובין ובסוטה שם, לכל מטילין קנקנתום, גם היא הלכה, אבל להכשיר, לא למצוה, ושעמו לכל מטילין קנקנתום לתוך הדיו וכשר חוץ מפרשת סוטה דפסול, ובריייתא דפרק הבונה האומרת נכתב שלא בדיו כו' יגנו שגם היא הלכה, לא בא לפסול אלא שאר צבעים דומיא דזהב כמו שאמרו נכתב שלא בדיו או שכתב האזכרות בזהב יגנו, ושעמו נכתב הספר שלא בדיו אלא בשאר מיני צבעונין או בזהב לאזכרות דרך כבוד מ"מ פסול הוא ויגנו, וכמו שכתב שם הרב בבא ה' שאם כתב בספרים כו' אפי' אות אחת בשאר מיני צבעונין או בזהב הרי אלו פסולין, כך הצעתן של דברים בהלכות אלו להרמב"ם, אצלי.

העולה מכללן, כי אחר שמצוה מן המובחר בדיו שאם תמחקנו יהי' נמחק, אין ראוי לתת לו קנקנתום, ובפירוש אמרו במסכת סופרים פ"א הלכה ה' ואין כותבין לא בשחור ולא בשיחור ולא בקומס ולא בקנקנתום ולא במי טריא ואין נותנין קנקנתום בדיו.

נאם אוהבו לנצח בנושא ונותן להתלמד, הצעיר משה פרוכניצאלי

בענין גט בנשתטית, ודבר שלא בא לעולם

מהגאון מוה"ר יוסף שאול הלוי נאטאנזאהן זצ"ל אבד"ק לבוב⁽¹⁾

אזכיר מה שראיתי מובא בשם ספר שושנת העמקים⁽²⁾ להפרמ"ג ז"ל שהביא בשם הגאון מוה"ר חיים כהן ז"ל שכתב בנשתטית דיש לסמוך על ס"ס, דהרי ביבמות דף נ"ב מביא לי' בכותב ליבמתו לכשיבמה גרש בו מהו, והיא בתיקו, וא"כ אי נימא דיבמתו מועיל משום דאגידה ב' וה"ה בנשתטית מועיל כיון דאגידה ב', מועיל כשיכתוב, לכשתשפה, ואף את"ל דל"מ שאני התם דאין בידו כלל וכאן ספק אם אולי יודעת לשמור גיטה דאין אנו בקיאים בזה. והדבר תמוה דל"מ לפירש התוס' שם אין ענינו לכאן, ואף לפירש רש"י, כאן אין מהראוי

(1) הועתק מעצם כתי"ק המונח ברשותו של ידידנו העומד תמיד הכן לשובת כרמנו ה"ה האברך החשוב היקר והנעלה מו"ה אברהם אהרן לעזער ג"י. הור והדר פעלו וצדקתו עומדת לעד.

(2) עיי"ש כלל כ"ג שכתב, וראיתי בשו"ת בית אברהם תשובה אחת כמדומה לרבינו הגדול הגאון מוהר"ר חיים כהן רפאפורט ז"ל אב"ד דק"ק לבוב והגליל (אין מצוי שו"ת בית אברהם כעת ת"י). עכ"ל הפרמ"ג. — וחפשנו בספר שו"ת בית אברהם (כרלין תקי"ג) ומצאנו שכן הוא, ותשובה זו נרפסה שם בדף נ"ד — נ"ו יעווי"ש. ונרפסה ג"כ בשו"ת רבינו חיים כהן בחאהע"ז סי' ו'.

שתועיל רהא אין בירו לגרשה כעת כ"ז שהיא שוטית, וכבר ראיתי למי שתמה בזה.

ולפע"ד נראה רכוונת הגאון ה', רהנה כאמת לפי שיטת הרמב"ם פ"ב מגרושין רהיא מטעם שאינו כתוב לשמה בוראי אין ענינו לכאן. ולפע"ד נראה דלשיטת הרמב"ם מתפרשת הסוגיא יפה, רהנה התוס' כתבו בריש פ' כל הגט דאף למאן דאית לי' ברירה מורה בזה כיון דכתיב וכתב לה לשמה כל דלא בידר הרבר לא נכתב לשמה, ולפ"ז זה המימדא דכשכתב לאדוסתו לכשאכנסנה אנרשנה כיון דבידור היא שיכנסה א"כ שוב בעת הכתיבה נכתב לשם המתנרשת אבל אשה דעלמא הרי צריך לכתוב לשם אשתו והרי עדיין אינה אשתו כלל, ולכך ביבמה בוראי זקוקה לו, רק דמדרכנן צריכה מאמר, הרי מ"מ מבוררת שהיא אשתו והרי יוכל לכתוב לשם האשה, או דלמא כיון דצריך מאמר שוב אינו מבורר הלשמה.

ולפ"ז נ"ל ברור דזה סברת הגאון רבנשתמית א"כ ה' יוכל לכתוב לשמה שהיא מבוררת שהיא אשתו, רק שאינה בת גרושין מצד שטותה, וא"כ שוב למה לא יוכל לגרשה לכשתשתפה. ולפע"ד נראה דגם התוס' והרא"ש שכתבו משום רהוה דשלכל"ע, כוונתם, כיון דכל הטעם ראין אדם מקנה דשלכל"ע היא מטעם רכל שלא הוה בא לעולם אינו סומך דעת לגמרי ולא כיון להקנות בלב שלם, ולפ"ז מכ"ש דלא הוה גט בלא נתברר למי כתב רהא ל"ש לה לשמה דעדיין אינה אשתו כלל, ולמ"ד אדם מקנה דשלכל"ל הרי ד"מ ס"ל דבאמת יש ברירה וכמ"ש בקצה"ח סי' ס"א וא"כ שוב מבורר שהיא אשתו. ובזה יתיישב קושית התוס' בניזיר י"ב דאמאי לא יוכל לעשות שליח בדשלכל"ע ע"ש, ולפמ"ש גם התוס' מסכימים לשיטת הרמב"ם, ועיין באבני מלואים סי' ל"ה מ"ש על דברת התוס', ועיין באורח מישור מ"ש בזה ודו"ק היטב.

ודרך אנב אכתוב מה שהקשה אותי במכתב הרבני המופלג מו"ה ארי' ליב הורוויץ (נ"י)⁽³⁾ נכד הגאון מסטאנסלאוו בהא דאמרו (יבמות צ"ג ע"ב) דרבי ס"ל אדם מקנה דשלכל"ל דמוקי הקרא דלא תסגיר בכותב לו לכשאקחך קנוי לעצמך מעכשיו, וע"ז הקשה דהיכא מוכח דהא העבר תפוס בעצמו וכל דתפוס מועיל אף ברשלכל"ל, הנה כמו כן יוכל להקשות הא בכתב שטר אף קודם שב"ל מועיל כמ"ש הט"ז בסי' ר"ט, וכאן כתב לו שטר, אבל זה טעות דע"כ לא מועיל בתפוס, או בשטר דהוה כתפוס, רק אם תפס הרבר עצמו, אבל כאן העבר כ"ז שלא לקחו הרי הוא ברשות הארון הראשון, וא"כ אימת יוכל להיות תפוס בעצמו, מרם שקנהו לא הוה ברשות עצמו, ותיכף כשקנהו נכנס לרשותו, וא"כ כל שלא זכה בעצמו מרם שלקחו שוב ל"מ למ"ד אין אדם מקנה דשלכל"ל וז"פ.

ומ"ש מע"ל דהוה כמתנה על מה שכתוב בתורה וצריך קנין, לא ידעתי מה שח, מה מתנה עמ"ש בתורה שייך כאן, הא הוא יכול לשחרר עבדו מרם שקנהו, וזה ודאי דבר שבממון הוא, וגם הוא מקנהו מרם שהניע לידו, וז"פ וברור.

(3) הוא הגאון אבד"ק סטרי וסטאנסלאוו זצ"ל מח"ס שו"ת הרי בשמים. — ויעיין מש"כ בזה בספרו שו"ת הרי בשמים ח"א סי' כ"ח ד"ה והנה הפנ"י ובר"ה אמנם.

על האי כללא דכו"ע מיגמר גמירי

מהגאון בעל שערי תורה זצ"ל⁽¹⁾

בס"ד.

(תשו' להגאון אבד"ק סעמניץ נ"י)

הגאון הנ"ל תקשה דאיתא במס' קרושין דף מ"ה ע"א הכל יודעים שאחות חליצה דרבנן, לפמ"ש תוס' במס' ב"מ דף ט"ו ע"ב ד"ה ונתן, במוכר שדהו ביובל ליכא למימר אדם יודע, שאין זה פשוט דהא רב סובר מכורה ויוצאה, א"כ גם באחות חליצה הא ר"ע ס"ל ביבמות דף מ"ד ע"א אחות חליצה דאורייתא, א"כ אין זה פשוט כ"כ דאחות חליצה דרבנן, ואיך אמרינן הכל יודעים, עכ"ר. ונלענ"ד בזה, רהנה בלא"ה רברי תוס' צריכין ביאור, הא עיקר קו' תוס' נימא אדם [יודע] שאין מכר ביובל ונתן לשם מתנה, א"כ מה בכך דהי' סובר כרב הא לרב מכורה ויוצאה ביובל וזה איבר מעותיו כמ"ש רש"י שם, וא"כ ג"כ לקח ארעא דהכי שיהי' מעותיו נאכרים ואמאי המעות חוזרין. מיהו לפמ"ש תוס' במס' ערכין דף ל' ע"א ד"ה ורלמא, ניחא, שכתבו וז"ל, אבל המוכר שדהו בשנת היובל אין העולם בקיאים בכך ולא גמר לשם מתנה, לא כתבו שהי' סובר כרב⁽²⁾, רק רי"ל דלא הי' בקי והי' סובר שמכר חל ביובל, והיינו כמ"ש תוס' במס' גיטין דף מ"ב ע"ב ד"ה הואיל, במדרש חכמים לאו כ"ע בקיאים, רק מה דמפורש בקרא, וכן אי' במס' יו"ט דף י"ט ע"א הא הוא רלא גמיר הא הערב שמש גמיר, ופי' הא לא גמיר דלא כתיב בהריא בכעשה, אבל הערב שמש דבהריא כתיב גמיר.

ובזה מובן רברי רמב"ם בפ"ר ממ"א(?) ה"ר שלכאורה כתב דברים מיותרים, ומובן עפ"י כלל זה. ועיין בחי' רשב"א במס' שבת דף י"ח ע"ב במ"ש כ"ע לאו ב"ש ירעי וכ"ש במקום ב"ה, וכוונתו מדרש חכמים מקרא רכל אשר אמרתי, ומ"ש במקום ב"ה, כוונתו לתוס' ב"מ הנ"ל, ותוס' שם רלא נחתו לזה צ"ע, ודבריהם סותרים זא"ז. וע"ע במס' ב"ק דף מ"ה ע"א תוס' ד"ה מכור, ובשלטי ניבורים במס' ב"ב בפ' המוכר פירות דף ר"א ס"ק ר', ובשו"ת מוהרי"ט ספר ב' סי' נ"ב דף ק"ו ע"ד ובש"ך ח"מ סי' ס"ג נ"ו, ובש"ך ח"מ סי' מ"ב ס"ק כ"ב ודו"ק.

ואולם רברי תוס' במס' ב"מ הנ"ל לא נראה לפרש כן, ורוחק לומר רכוונתם כמ"ש רש"י שם [בערכין] ר"ה וחרא ותוס' ר"ה ולא, לס"ד לשמואל מעות מתנה, דנ"מ בין רב לשמואל אי שמיט לוקח וקצץ אילנות שהי' בה לרב ראמר מכורה היא שרה הררא ואילנות רקץ קץ ולשמואל ראמר אינה מכורה ומעות

(1) כתבנו אודותו בכר"ש שנה ד' קונט' ו' עמוד י"ג. — תשובה זו הגיע לידינו מאת ידידנו הרב המפורסם וכו' מוה"ר מאיר גרינבורג שליט"א אבד"ק קעזמארק. ישא ברכה מאת ד'.

(2) עיי"ש בשיטה מקובצת על הגליון בשם הרא"ש.

מתנה הררי אילנות ואע"ג דלוקח לא שקיל זוזי יע"ש, וא"כ מכ"ש לפי האמת לשמואל המעות חוזרין שלא חל המכירה שבוראי מחזיר האילנות שקצץ, וא"כ כיון דשמואל אמר המעות חוזרין שלא חל המכירה ומחזיר המוכר ללוקח הרמים ופשיטא שמחזיר הלוקח האילנות שקצץ, וע"ז הקשו תוס' נימא אדם יורע שאין המכר חל ונתן הרמים לשם מתנה ויהי מעותיו אבורין וגם יחזיר האילנות, וע"ז תי' שפיר דאין זה פשוט דהא אמר רב מכורה ויוצאה, וא"כ האילנות רקץ קץ, וא"כ לא נתן לשם מתנה, רק עבור האילנות, וכיון דלשמואל הדין שלא חל מכירה כלל, בוראי צריך להחזיר לו הרמים כי לא נתן לשם מתנה.

מיהו כל זה לא מרומז בדברי תוס', וההכרח לרחוק בדברי תוס' שכוונתם ג"כ למ"ש במס' ערכין, ור"ל כיון דעכ"פ אין זה דין פשוט ומפורש בתורה שלא חל המכירה, דלכאורה אפשר לומר כיון דאמר שמואל דאינה מכורה ק"ו מה מכורה כבר יוצאה שאינו מכורה אינו דין שלא תמכר, וכיון דסבכרא מחייב לזה מחמת הק"ו הוי כמפורש בתורה, וזיל קרי בי רב הוא, והכל יודעין כמ"ש תוס' במס' גיטין הנ"ל, ולא שייך טעות, ובוראי נתן לשם [מתנה], וע"ז כתבו דאינו פשוט, כיון דאמר רב מכורה ויוצאה, ואינו מפורש בתורה, וכיון דהוא רק מדרש חכמים יש לומר שטעה וסבר שחל המכירה לגמרי ולא נתן לשם מתנה.

והנה ראיתי בשו"ת מוהרי"ט ספר ב' סי' נ"ב דף ק"ו ע"ד שהביא האי כללא אי כ"ע גמירי, והביא דברי הטור בס' ק"ו באפטרופס שמכר קרקע שמכירתו קיימת דמסתמא עפ"י ב"ד מכר, ומשמע דאמרינן כ"ע דינא גמירי, אף להוציא הקרקע מחזקת יתומים, והוא חידוש נגד כמה דוכתי בש"ס דלאו כ"ע גמירי. וגראה שאין טעמו דכ"ע גמירי, אלא אע"ג דלא גמיר לא עביר מעשה להוציא קרקע של יתומים אא"כ נשאל לאחרים, ואומרים לו שצריך כח ב"ד, ע"ש. וכיוצא בו ראיתי זכר לדבר בר"ן במס' כתובות דף י' ע"א מסתמא מאן דאיתי קמי' בי דינא שיויל משאול בדישא מאי דינ' יע"ש. ולפ"ז יש לומר כעין סבכרא זו בדבר דלא מפורש בקרא ולא בקי בדין ודוצה לעשות איזה מעשה שיהי' קיום, מן הסתם שואל ליורע הדין.

ובזה מיושב מה דהוי קשה לי על דברי תוס' הנ"ל (גיטין ל"ט ע"א), מהא דאי' במס' כתובות דף נ"ח ע"ב טעמא דר"מ דנעשה כאומר לה יקדשו ידיך כיון דסובר אין אדם מוציא דבריו לבטלה, הא ל"ד דהתם אדם יורע שאין ערך פחות מכן חודש, כמפורש בתורה, משא"כ הכא דהוא מדרש חכמים, וגם הא פליגי תנאי קמאי במס' יבמות דף צ"ג, ואולי הי' סובר אדם מקנה דשלב"ל. ובהג"ל א"ש, לפמ"ש הר"ן במס' קרושין ר"נ במדרש חכמים מסופק, וא"כ לעשות מעשה להקדיש דשלב"ל מסתמא שאל ליורע והי' אומרים לו הלכה פסוקה דאין אדם מקנה דשלב"ל, משא"כ הכא כמוכר שדהו, דבע"כ לא הי' שואל לבקי דאם הי' שואל לבקי הי' אומרים שלא חל המכירה, שפיר שייך טעות, וא"ש.

והנה קי' מעכת"ה, הוא רק על הלשון, הכל יודעים אחות חליצה דרבנן, ו"ל כיון דלא מפורש בתורה ויורע שאינו יורע, מסתמא המסופק שואל ליורע ויאמרו שהלכה שקרושין תופסין באחותה. ויש להאריך עוד, רק השליח אץ.

בדין בישול עכו"ם

מהגאון מוה"ר עקיבא יוסף שלעזינגער זצ"ל⁽¹⁾

בע"ה פה ק"ק נ"ש יע"א.

רפואה שלמה מעל וחילוף עצמות יעלה ויבוא להרב הגאון מופלא ומופלג בתורה סיני וע"ה צדיק נשגב מה' שמואל נ"י כעצם השמים לטוהר.

נפשי עוררני מאוד לדעת פשרון שאלתי אשר דברתי אתמול מול מעלת כ"ת נ"י ובעבור שלא רציתי לטרוח מעלתו הקדושה בפה, אמרתי אסדר דברי על כתב, ונא אל ימנע אדוני הטוב ממני להודיעני ולהודיני בנידן זה וזה החלי: ע"ד פת שנאפה עם תפוחים הנקראים ערר עפפעל והנכרי מבשלן תחילה מאי דינו של האי פת, יש בו משום בישול נכרי או אין בו.

הנה לכאורה יש לי סמך גדול להתיר דאמרין בע"ז דף ל"ח על כסא דהרסנא מאי דתימא הרסני עיקר קמ"ל קימחא עיקר אלמא אמרינן גבי עיסה קמחא עיקר וגם התוס' ז"ל מתיר מהאי טעמא פת הנילוש מן ביצים, דקמחא עיקר, ולפ"ז היה ראיה להתיר. ועוד ראיה היה לי מדאמרין בש"ע סי' קט"ו עירב דבר שנאכל כמו שהוא חי עם דבר שאינו נאכל כמו שהוא חי הולכין אחר העיקר אם הוא דבר שנאכל כמו שהוא חי מותר ואם לאו אסור, א"כ לפי"ז הכי נמי כיון שהקמח עיקר היה לן להתיר. ועוד יש להביא ראיה להתיר מדאמרין בתוס' ע"ז דף ל"ב על שכר כיון דבטל השעורים לגבי ברכה, בטל נמי לענין בשולי עכו"ם, א"כ ה"נ לא מקרי בישול כיון דבטיל לגבי ברכה, ואין לחלק ולומר דשאני הכא דפת פושד הכל, זה אינו דגם אם יאכל פחות מכזית או יעשה פשטיר"א דלא צריך נטילה ג"כ בטיל לגבי קמחא לענין ברכה. איברא ראיה זו אינו ראיה רשאני הכא דהוה התפוחים נטפל לקמחא וכל שהיה עיקר ועמו טפלה מברך על העיקר ופושד את הטפלה כדאמרין בברכות דף מ"ד, משא"כ גבי שכר דהשעורים לטעמא עבירי ולא הוה טפל לגבי מים, אמנם הראיות ראשונות במקומן עומדין.

איברא יש לי ג"כ ראיה לאסור רמכריע את כולן דאמרין בתוס' ביצה דף ט"ז ע"ב ר"ה (מאי טעמא) [קמ"ל] שהביא תוס' ז"ל על פשטיר"א של גוי שנילוש עם שומן דגים כיון שקודם שנאפה היה האיסור בעין שוב לא פקע כיון שנבלע עתה העיסה באיסור רבנן, ולפ"ז אוכל לרחות כל דאיותי להתיר, כי

(1) כתבנו אודותיו בכר"ש שנה ג' קונט' ה' עמוד י"ט. — ר"ז הניע לירינו מאת יירדנו הרב המפורסם וכו' מוה"ר משה הלכרשטאם שליט"א דומ"ץ דעדה החרדית בירושלים עיה"ק ור"מ דשיבת דברי חיים. ישא ברכה מאת ר'.

הראיה ראשונה שהיה משום דאמדינן בע"ז קמחא עיקר היינו דוקא אם לא היה האיסור קודם לכן בעין, וגם הראיה שניה מעירב דבר שנאכל כמו שהוא חי וגו' ג"כ אוכל לומר היינו דוקא אם בישלן אחר שנתערב דלא מיקרי שם איסור עליו מעולם, וכן הראיה שלישית ליתא כמובן.

שוב מצאתי בתשובת הראב"ן ז"ל סי' קמ"ט הובא בהגהת שער דורא על שפחות אם מותר בשולן, ואמר ז"ל כיון דכל סברא דאסור בישול נכרי היינו משום חתנות, וגבי שפחות לא שייך חתנות דלא שייך בהן קירב דעת רבין רוצים בין אין רוצים צדיכין לבשל. אמנם [דבריו] הראב"ן ז"ל פליאה בעיני מ"ש דאמדינן בגבינה שנעשה עם שרף או שיבשה דאסור כמו שאמדינן ביו"ד סי' קט"ו וברמב"ם הלכות מאכלות אסורות פ' ז' משום כיון שנאסר במנין צריך מנין אחר להתירה אפילו בטל טעמו, א"כ אף בשפחות יהיה אסור, וצל"ע. ועוד יש לדחות כל הראיות להתיר, דכל הגמ' שהבאתי מיירי בשאין ניכר האיסור אבל הכא גבי האי פת ניכר האיסור, אמנם גם בזה הסתפקתי דבהאי לחם אין ניכר הערד-עפפיל ממש רק שהוא געלב, ומחמת כן ניכר שיש בו ערד עפפעל, אם זה נקרא ניכר או לא.

וגם קשה על תוס' הנ"ל בע"ז דאמר גבי שכר כיון דבטל לגבי ברכה בטל נמי לענין בישול נכרי, דלמא משום הכי מברכין שהכל כיון דהשעורין נמוחים ועל פירות נמוחין מברכין שהכל כמו שאמדינן בש"ע סי' ד"ב בדמ"א על פאווערל, אם לא שנדחק ולומר דאף אם נמצא שעורה אחת בשכר ג"כ מברכין שהכל, ובפירות שנמחה אין זה הרין, דאם [יש] שם פרי שלימה מברכין בפה"ע, וזה דוחק.

ובזה אחתום באחוי קידה מול מעלת קדשו נ"י בכטחון שיורוני בדין זה. הק' עקיבה יוסף ב"ר יחיאל

כוס תנחומין

משתתפים אנו בצערו של ידידנו
האברך היקר והנעלה מו"ה חיים קאהן נ"י
מקדית באבוב
בהלקח ממנו אמו ע"ה

המקום ינחם אותו בתוך שאר אבלי ציון וירושלים
ור' יגדור פרצותנו מעתה ועד עולם, אמן.

המערכת

מכתב מהגה"ק משינאווא זצ"ל⁽¹⁾

ב"ה יום ג' שמות תרח"ם לפ"ק.

... אהו' ידידי הרב החרף ובקי כ"ש מפארים [מוה"ר] מרדכי דוד נ"י⁽²⁾.

זה איזה ימים שהניע מכתב ממעלתו שה' מ' איסר רצה להרנו, ואם יבוא איזה מכתב ממנו לא אשיב לו כלל. עתה בא מכתב שהי' שם גט בא' שנקרא לתורה בן זכריהו צבי, ובפ"כ [= ובפי כל] נקרא זכריה, ובני משפחתו קראוהו זכריה הירש, וסידרו הגט בשם זכריה צבי דמתקרי זכריה, והוא פקפק דהלא בשם זכריה צבי לא נקרא מעולם, כי לתורה נקרא זכריהו צבי ובפ"כ נקרא זכריה, ועתה אם כ"ת הי' המסדר, יודיענו נא טעמו ונימוקו, שלא יהי' הוצאת לעז על הגט חנם, ואם יהי' איזה ספק ויכל ליתן עוד גט שלא יהי' שום פיקפוק, ויהי' שלו' על דייני ישראל⁽³⁾.

דברי הרוש"ת,

הק' יחזקאל שרגא הלברשטאם

מכתב מהגאון מוה"ר יואל אשכנזי זצ"ל אבר"ק זלאטשוב⁽⁴⁾

ב"ה.

רב שלו' וכ"ט לכבוד אהו' ידידי הרב הגדול בתורה ומדע חכם ושלם
גן הדסים ערוגת הבושם ספרא דאורייתא, קש"ת מה"ו יעקב שלמה
היילפרין⁽⁵⁾ נקרא גאלד ומו"צ האבר"ק דינאוב.

פאר מכתבו בדבריו הקדושים ומחוכמים השנתי לנכון. האמנם ידעתי מאז
ומכירו אני לשעבר ועכשיו ביותר לאיש מושכל חכם ונכון עמות בתורה ומדות
תרומיות, לרעת תורה חכמה ותבונה, כפותיו רעננה, שיח שפתותיו תרונה,

(1) העתק ממכתב זה הי' מונח בעזבונו של הרבני המופלג המנוח מו"ה נפתלי
ברוינפעלד ע"ה מח"ס רבני נפתלי, והניע אלינו ע"י אחותו תחי' בבני ברק. זכרה לה
אלקי לטובה.

(2) הוא בנו של הרה"צ מוה"ר יחיאל צבי אונגער מטארנא (חותנו של כ"ק מרן
הגה"ק מצאנו זי"ע) וחתנו של הגאון מוה"ר בנימין זאב ראזענשטיין אבר"ק זמיגראד.
בשנת תרל"ג נתמנה לאבר"ק זמיגראד למלאות מקום חותנו. יש אליו כמה תשובות
בשו"ת אבני צרק, ובשו"ת מהר"ש ענגיל, ועוד. בס' טל חרמון (טשענסטיחוב תרצ"ר)
לבן בתו הרה"ג מו"ה בנימין זאב רובין הי"ד מו"ץ בטשענסטחוב, נרפסו איזה גדרגים
מזקנו. — נלב"ע עשרה ימים לחורש אייר שנת תרס"ו לפ"ק, ומנ"כ בזמיגראד.

(3) עיין עוד בשו"ת בית יצחק אהע"ז ח"ב סי' כ"ח, בנידון גט זה.

למצוא חן בעיני אלקים ואנשים ולהורות נתן בלבו להעלות על במתי אבותיו הצריקים שבק' ברעזאן קהלה נכברה ומפוארה, כבודו ראוי הוא לאותו איצטלא מפתת חכמתו ומירושת אבותיו נ"ע, ובל אפונה כי ראשים אלופים רוזנים וקציני ארץ שבקהל הק' הנ"ל, ירצוהו להלמו בכתר הרבנות דקריין יצ"ו, כי הוא מוכשר ומוכן לנזר ועטרה, ואשים נפשי כנגד המברכים יהי כן ה' עמרו וא"ל דיעות ה' יטו לבכם אליו ויוגמר בכ"ט ואז תעלוזנה כליותי, ואיש אל מקום משפחתו ישוב. דברי ידידו החפץ בטובתו באהבה כותב בקצרה מאפס פנאי, הק' יואל אשכנזי חופהק"ק זלאטשוב

פלפולים בענין כלאים בציצית

מתרב הגאון מוה"ר פנחס סג"ל צימטבוים הי"ד⁽¹⁾

ראבד"ק גראסווארדיין

בעזה"י. אור ליום ג' בהעלותך תש"א לפ"ק גרוו"ד יצ"ו.

החזה"ש וכמ"ס לכבוד ידידי היקר הרב הגאון החו"ב בחדר"ת המפר' לשבח בתורתו וביראתו וכו' וכו' כש"ת מו"ה יונתן שטייף שליט"א דומ"ץ דקהל יראים באדאפעסט יע"א⁽²⁾.

אחד"ש כהרר"ג נ"י. הנני להודיע שספריו היקרים ג' חלקים מצות השם קבלתי לנכון ברב תודה, ומגודל טרדותי שהי' לו בימים הללו לא הי' לי פנאי לעיין בהם, וכעת בהפתח ספרו חלק ראשון ראיתי בריש ספרו שהעיר על דברי התוס' במנחות דף מ' בהא דאמר שמואל תכלת אין בהם משום כלאים, וכתבו בשם ר"ת דאשמעינן ראפ"י בלילה אין בהם משום כלאים אע"ג לילה לאו זמן ציצית הוא מ"מ לגמרי התיר הכתוב כלאים בציצית עיי"ש, ותמוה טובא דא"כ גם בעלמא בכל עשה דוחה ל"ת דילפינן מכלאים בציצית יהי' מותר לגמרי בכלל הותרה, ובאמת אינו כן, וע"ז כתב לחלק דתכלת בציצית הוא כגדר הותרה, דהא בטלית

(4) ראה אודותיו בכר"ש שנה ג' קונט' ז' עמוד כ"ב. — מכתב זה קבלנו מנניו ידידנו הרבני החסיד הנגיד המרום מו"ה שאל הוטטערער נ"י מאנטווערפען. טוב עין הוא יבורך.

(5) נולד בשנת תקפ"ז לאביו הג"ר רוב בעריש היילפרין אבד"ק פרעמישלאן. ראשית נשיאותו הי' כאבד"ק דינאב ובשנת תרי"ז נתקבל לאבד"ק פרעמישלאן. (אף שבמכתב זה, מדובר מרבנות בעיר ברעזאן, כפי ידיעתנו לא שימש כאבד"ק ברעזאן). — יש אליו תשובה בשו"ת דברי חיים ח"ב חחו"מ סי' י"ג, גם יש אליו הרבה תשובות בשו"ת שואל ומשיב, ובשו"ת בית יצחק, ועוד. נלב"ע ביום כ"ח טבת שנת תרנ"ה.

(6) כתבנו אודותיו בכר"ש שנה ב' קונט' י' עמוד ט"ו.

(7) כתבנו אודותיו בכר"ש שנה ב' קונט' ג' עמוד י"ט. — ר"ז הניע לידינו מעזבונו המונח ברשות נכדו הרבני הנגיד הנכבד והמפואר מו"ה שלום יוסף שטייף נ"י. תשח"ח לו.

של פשתן אי אפשר לקיים מצות תכלת כ"א בעבירת הלאו ועיין בתוס' כתובות מ' ד"ה כגון, אמנם מצות לבן שבציצית שאפשר לקיימו בכל הבגדים בלא דחיית הלאו דאפשר במינו ועכ"ז התירה התורה גבי פשתן בשל צמר וצמר בשל פשתן כדאמרין במנחות דף ל"ט, וזה בגדר דחוי, ע"כ ילפינן מזה ממצות לבן שבציצית לכל התורה סברת עדל"ת, דזה לא מיקרי הותרה אלא דחוי, וד"ת דייק דבריו כאן, מדאמר ר"ז אמר שמואל תכלת אין בו משום כלאים, דמתכלת מוכח לגמרי הותרה, דמצות תכלת ע"כ היא הותרה בציצית ולא דחוי, וי"ל דע"כ הזכירו חז"ל בכ"מ שני גוונים בעדל"ת, כלאים בציצית, ומילה בצרעת, לרמז על שני האופנים, שממילה בצרעת ילפינן גדר דחוי, ומכלאים בציצית ילפינן גדר הותרה, עכת"ד בקיצור עש"ה שהאריך בזה בדברי נועם, והוא דבר נכון.

ועפ"י דבריו ה' מקום ליישב קו' העולם בהא דקאמר הש"ס בביצה ובשבת, אימור דאמרין עדל"ת כגון מילה בצרעת וכלאים דבעידנא דמיתעקר לאו קא מקיים העשה עיי"ש, וע"ז הקשו על התוס' ביבמות דף צ' ד"ה שוא"ת שכתבו דעל כלאים הוא עובר על שעת לבישה ומצות ציצית אינו מקיים רק לאחר שנתעטף בה, א"כ כלאים בציצית לא הוי בעידנא, עיין בשאג"א סי' ל' עש"ה, ולפי"ז ניהא, דהא דנקט הש"ס לענין בעידנא כגון מילה בצרעת וסדין בציצית דהיינו דמילה בצרעת שהיא בגדר דחוי בעינן בעידנא, משא"כ כלאים בציצית שהוא בגדר הותרה לשיטת ר"ת הנ"ל, ואמרין הואיל ואשתרי אשתרי ומותר אף בלילה דאינו זמן ציצית ללבוש טלית שיש בו כלאים, א"כ כ"ש דל"ב בעידנא דלא גרע מאלו ה' בלילה דמותר כמש"כ השאג"א בתשובה הנ"ל עש"ה, ובשו"ת מפרשי הים בסוף ספר ים התלמוד על ב"ק בתשובה להנאון מהר"מ באנעט זצ"ל עש"ה, לכך נקט תרומיי' הש"ס לענין בעידנא דמילה בצרעת הוי בעידנא, וכלאים בציצית לא בעינן בעידנא משום דהותרה לשיטת התוס' הנ"ל, ודו"ק.

מדי עיינתי בזה עלה ברעיוני רשימת הר"ת הנ"ל שכתב רכלאים בציצית הוא הותרה לגמרי אפי' שלא בשעת המצוה, ושיטת הרמב"ם ושאר פוסקים שהביא השאג"א וב"י באו"ח סי' שהיא בגדר דחוי ואינו מותר רק בשעת המצוה ללבוש כלאים ושלא בשעת המצוה אסור, דזה תליא בפלוגתא דתנאי ואמוראי, דבשו"ת ברית אברהם באו"ח סי' ג' הקשה לשיטת הרשב"א בגדרים דף ט"ו ע"כ גבי הנאת תשמישך עלי שכתב דהא דקי"ל מצות לא ליהנות ניתנו, אף בהנאת הגוף בהרי מצוה שרי, א"כ איך ילפינן עדל"ת מכלאים בציצית דשרי רחמנא דהא בכלאים אינו אסור רק לבישה דאית ב' הנאה כמבואר ביבמות דף ד' וביו"ד סי' ל"א ס"ו, א"כ כשמקיים מצות ציצית איכא הנאת מצוה, וי"ל דתו ל"ח הנאת הגוף והוי כמו שאינו נהנה וממילא ליכא עבירה כלל כיון דהנאה בטלה לגבי מצוה, כמו בהנודר הנאה מן המעיין מותר לטבול בו טבילה של מצוה משום דמצוה ללה"נ, וא"כ איך ילפינן מזה בכ"מ דעדל"ת דהא בכ"מ גם כשמקיים העשה עובר הל"ת והספק מי נדחה מפני מי, אבל בכלאים בציצית עיקר

העבירה תלי בהנאה, ולפ"ד הרשב"א והמאירי בהנאת הגוף בהרי מצוה אין בכך כלום וליכא שום איסור עש"ה שהאריך בזה, וע"כ הוכיח מזה כשיטת ר"ת הנ"ל דסמוכים אתי להתיר כלאים בציצית אף בלילה שלא בשעת מצותו, דאז ל"ש לומר מצוה ללה"נ, והוי כמו הנורד הנאה מן המעיין דאסור למכול בו בימות החמה אע"ג רמצוה ללה"נ, משום שיש לו הנאה לאחר עשיית המצוה ול"ש לומר מצוה ללה"נ, ע"ז בא הכתוב להתיר כלאים בציצית עש"ה.

ואמרת ליישב קו' הברית אברהם הנ"ל עפ"י דברי הבית אפרים שהביאו בהנהגות מהר"צ חיות דפוס ווילנא בנדרים דף ט"ו שכתב דפלוגתת הרשב"א והר"ן אי בהנאת הגוף בהרי מצוה אמרינן מצוה ללה"נ אי לא, תליא בפלוגתא אי נדרים ונדרבות קרבין ביו"ט או לא, עפמ"ש התוס' בפסחים דף מ"ו בר"ה לא תקרא לה שם, דמ"ד נדונ"ד אין קרבין ביו"ט אע"פ שיש בה אכילת אדם מ"מ חשוב עיקרו לגבוה ורק כהנים משלחן גבוה זכי לכך אסור לשחוט ביו"ט, ומ"ד קריבים ביו"ט סבר עיקר שחיטת נדונ"ד לצורך האדם בהם עיי"ש, וה"נ בזו, היכי דאיכא מצוה והנאת הגוף, מאן דשרי סבר עיקר העשי' היא המצוה וללה"נ, ומאן דאוסר סבר עיקר העשי' להנאת הגוף והמצוה בא ממילא ובכה"ג אסור ליהנות עיי"ש, נמצא לפי"ז דמאן דסובר נדונ"ד קרבין ביו"ט ע"כ סובר דהיכי דאיכא הנאת הגוף ועשיית מצוה הנאה לא בטלה לגבי מצוה משום דעיקר להנאתו, ומאן דסובר נדונ"ד אין קרבין ביו"ט סובר דהיכי דאיכא הנאת הגוף והנאת מצוה הנאתו בטילה לגבי המצוה. לפי"ז מיושב לנכון קו' הבר"א הנ"ל, דהא התוס' ביבמות דף ה' ע"ב בר"ה כולה משעטנזי נפקא הקשו אדילפינן מכלאים בציצית דרחי נילף משריפת קרשים דלא דחי כדדרשינן בפרק כיצד צולין דאין שריפת נותר דוחה יו"ט מהנותר ממנו עד הבקר בא הכתוב ליתן בקר שני לשריפתו, ותירצו דשאני התם דלא בטלו מצותו בכך ויכול לשרפו אחר יו"ט ומ"מ אי לאו בוקר שני לא מחלק בכך, ואח"כ הקשו ל"ל קרא למילף מכלאים בציצית נילף משריפת קרשים מדאיצטריך התם קרא דלא דחי משום שיכול להמתין מכלל רבעלמא דחי, ותירצו דהתם אצטריך קרא שלא תאמר דרחי משום דאפי' אוכל נפש שרי ולמ"ד נדונ"ד אין קרבין ביו"ט לא אצטריך הכא קרא אלא אליבא דמ"ד קרבין עש"ה, נמצא לפי"ז דהא דילפינן עדל"ת מכלאים בציצית היא רק למ"ד קרבין ביו"ט דאל"כ יכולין למילף משריפת נותר, ומ"ד קרבין ביו"ט ע"כ סובר בהנאת הגוף בהרי מצוה ל"א מללה"נ דעיקר הוא להנאתו, שפיר ילפינן עדל"ת מכלאים בציצית, ומיושב לנכון קו' הברית אברהם הנ"ל. לפי"ז לירידן דפסקינן נדונ"ד קרבין ביו"ט וילפינן עדל"ת מכלאים בציצית לא מוכח דכלאים בציצית אשתרי לגמדי שפיר פסקינן דכלאים בציצית אסור שלא במקום מצוה, והתוס' במנחות הנ"ל אזלי שם למ"ד נדונ"ד אין קריבין ביו"ט ע"כ סובר הנאת הגוף בהרי מצוה אמדינן נמי מצוה ללה"נ, א"כ ל"צ קרא להתיר כלאים בציצית דממילא שרי, וע"כ קרא אתי להתיר אף בלילה ועדל"ת ילפינן משריפת נותר כמש"כ התוס' הנ"ל, ודו"ק היטב.

ועפ"ז יש ליישב קו' התוס' במנחות דף מ' ע"א גבי סדין בציצית ב"ש פוטרין וב"ה מחייבין, ופרש"י דב"ש לא דרשו סמוכים להתיר כלאים בציצית, והקשו התוס' הא במשנה תורה לכ"ע דרשו סמוכין עש"ה, ולפי"ז נחא, רהא התוס' ביבמות דף ר' הקשו מנ"ל רסמוכים אתי להתיר כלאים בציצית נימא איפכא רסמוכין אתי לאסור דבמקום גרילים לא תלבש שעטנז, ותירצו דא"כ לשתוק קרא מינ' וממילא ידעינן דלא דחי עשה רציצית לאו דכלאים עיי"ש. והקשה הבר"א הנ"ל לשיטת הרשב"א דבהנאת הגוף בהדי מצוה אמרינן נמי מללה"נ א"כ ליכא איסור כלאים בלובש לשם מצות ציצית כיון דהנאת כלאים בטל לגבי מצוה, א"כ שוב קשה קו' התוס' דנימא דאתי סמוכין לאסור דבמקום גרילים לא תלבש שעטנז כיון דל"ש תירוצ' התוס' הנ"ל, דא"כ לשתוק מינ' וממילא ידעינן דלא דחי, הא בלא קרא ידעינן דדחי כיון דליכא שום איסור כלאים כשלושב לשם מצוה כקושיית הנ"ל. אך זה נחא, כיון דאנן פסקינן כב"ה נדרונ"ד קריבין ביו"ט ע"כ סובר דלא כשיטת הרשב"א הנ"ל דבהנאת הגוף בהדי מצוה לא אמרינן מצוה ללה"נ ול"ק קו' הבר"א הנ"ל כנ"ל, ע"כ אתי הסמוכין להתיר, משא"כ לב"ש דסברי נדרונ"ד אין קרבין כמבואר בביצה בכמה דוכתא, א"כ סובר גם בהנאת הגוף בהדי מצוה אמרינן מצוה ללה"נ, א"כ בכלאים בציצית ליכא שום איסור כבר"א הנ"ל, וע"כ אתי הסמוכין לאסור כלאים בציצית כמש"כ הבר"א הנ"ל, וב"ש וב"ה אזלי כזה לשיטתן אי נדרונ"ד קרבין ביו"ט או לא. ומיושב לנכון קו' התוס' הנ"ל אמאי לא דרשי ב"ש סמוכין להתיר כלאים בציצית, הא במשנה תורה לכ"ע דרשינן סמוכין, ולפי"ז נחא דשפיר דרשו סמוכין גבי כלאים בציצית לא להתיר רק לאסור, ודו"ק היטב. ועיין במלחמות בשבת כ"ה שכתב דסדין בציצית ב"ש פוטרין דדרשי סמוכין לאסור כלאים בציצית, ואינו מובן דא"כ לשתוק קרא מינ' כמש"כ התוס' ביבמות הנ"ל. ולפי"ז מובן היטב דב"ש לשיטתם דסברו נדרונ"ד אין קריבין ביו"ט שפיר דרשו סמוכין לאסור ולא להתיר כנ"ל ודו"ק היטב.

ועפ"י דברי התוס' ביבמות הנ"ל שכתבו הטעם דלכך לא ילפינן דאין עדל"ת משריפת נותר דלא דחי יו"ט שכתבו הטעם דלכך לא דחי משום דיכול להמתין עד למחר, אמרתי מכבר דבר נחמר ליישב דברי המכילתא התמוהים בפרשת בא, דאמרינן שם, לא תותירו ממנו עד הבקר והנותר ממנו עד הבקר באש תשרופו ליתן בקר שני לשריפתו ר"י אומר א"צ הא כתיב ל"ת כל מלאכה ושריפה מעין מלאכה היא אלא לומר לך שאם חל ששה עשר להיות בשבת שאינו נשרף אלא לאור י"ד, והוא תמוה דעל יו"ט ל"צ קרא דלא דחי ועל שבת צריך קרא דלא ידחה את השבת, והזית רענן נדחק בזה עש"ה, ובשו"ת ח"ס או"ח סי' פ"ה עיי"ש. ולפי"ז נחא, דמבואר בחגיגה דף י"ח ע"כ תנן עצרת שחל להיות בערב שבת ב"ש אומרים יום טובח לאחר שבת וב"ה אומרים אין לה יום טובח וכו' קמ"ל דמקריבין ביומי' ופריך הש"ס הא איפליגי בה חדא זימנא דתנן ב"ש אומרים מביאין שלמים ואין סומכין עליהם אבל לא עולות וב"ה אומרים מביאין

שלמים ועולות וסומכין עליהם, צדיקא דאי אשמעינן בהא בהא קאמרי ב"ש משום דאפשר למחר אבל הכא אימא מורי להו לב"ה וכו', ופרש"י אבל בהא בעצרת שחל להיות בע"ש אימא מורי לב"ה ויקרבו ביו"ט דהא מחר שבת היא ולא קרבו ומתוך שאתה מתיאש מהן אתה בא לפשוט שלא תקריבם עוד עיי"ש. נמצא לפי דברי הש"ס היכי דמחר הוא שבת דהיינו שבת אחר יו"ט ל"ה אפשר למחר וס"ד דידחה יו"ט. ולפי"ז מובן היטב דברי המכילתא הנ"ל אלא הקרא אתי היכי שחל ט"ז בשבת דהיינו יו"ט ערב שבת ואז ל"ה אפשר למחר כיון דמחר הוא שבת, אז סד"א דלדחי יו"ט ולא תשרוף בשבת רק ביו"ט, שישרוף אז כיון דל"ה אפשר למחר היכי שחל יו"ט ערב שבת כמו דאמר הש"ס בחגיגה הנ"ל, לכך איצטרך קרא אפי' כשחל ט"ז להיות בשבת אפ"ה לא דחי יו"ט רק ישרוף לאור י"ד ודו"ק היטב, ולפי דעתי הוא קרוב לאמת בדברי המכילתא הנ"ל.

ועיין בתויו"ט בפסחים פ"ז משנה י' העצמות והנותר ישרפו בששה עשר חל ששה עשר להיות בשבת ישרפו בשבעה עשר לפי שאין דוחין את השבת ולא את היו"ט, ועמד התויו"ט הא בשבת פשיטא דאינו דוחה מכ"ש מיו"ט, וכתב לפרש דלא תימא דלא לידחו לשריפתן כולי האי קמ"ל, ואינו מובן כוונתו, ולפי דברינו הנ"ל מובן כוונתו, דסד"א דלא לדחי לשריפתן כולי האי עד לאחר שבת ולשרפנו אז ביו"ט בשחל ששה עשר להיות בשבת כמו שאמר בש"ס חגיגה הנ"ל, ולכך קמ"ל דישרפנו בשבעה עשר כהמכילתא הנ"ל ודו"ק.

ובעיקר דברי השאג"א הנ"ל שכתב ליישב דברי הר"ת בתוס' מנחות הנ"ל דלכך כלאים בציצית היא הותרה ומותר אפי' כלילה משום דל"ש לומר שהיא רחוי' דאל"כ היאך דחי עשה הל"ת דכלאים הא לא הוי בעידנא דעל איסור כלאים הוא עובר בשעת לבישה ומצות ציצית אינו מקיים רק לאחר שנתעטף כמש"כ התוס' ביבמות הנ"ל, שמעתי מכבר מבני היקר הרב הגאון הגדול החו"ב המפורסם בתורתו וביראתו כש"ת מו"ה דוד שליט"א אבדק"ק קרעניצא יע"א וכעת הוא אצל הראשון מפליטי פולין (השי"ת ירחם עליו ועלי שאזכה לראותו ואת ב"ב שיחי' לאוי"ש במהרה מתוך נחת ורחבה בכ"א בכלל כל אחב"י) שאמר בילדותו דבר נחמד ליישב קו' השאג"א הנ"ל דלא הוי בעידנא, לפי דעת רש"י ז"ל בנדה ס"א דכלאים לא מקרי רק כשהוא שוע וטוי ונוז ביחד, והקשו התוס' ביבמות רף ה' ע"ב בד"ה עד שיחא שוע טוי ונוז, דאיך משכחת כלאים בציצית הא אין הטלית והציצית שוע וטוי ביחד דהרי צריך בתכלת כ' חושין צמר בלא פשתן אלא שוע כל אחד לברו, וכתב ביישועות יעקב בס' ט' אות ד' ליישב, כיון דקו"ל דקשר עליון דאורייתא כדאמר הש"ס במנחות דף ל"ט והיינו שהתורה הקפידה שיהי' חיבור הציצית להטלית ע"י הקשר שהקשר הזה הוא המחברן א"כ אף ראיין שוע וטוי כאחד מ"מ חשוב כלאים דהטעם דאינו חשוב כלאים כשאינו שוע וטוי הוא משום דאינו חיבור, אבל כאן כיון דמהני הקשר לחברן לענין מצות [ציצית] מהני נמי החיבור לענין כלאים, דאי אפשר לחלק בין הענינים, כמש"כ המרדכי בחולין לישב קו' התוס' בחולין דף י"א לשיטת הר"א דקשר של תפילין

צריך לקשור בכל יום, והקשו התוס' א"כ אמאי אסוד לעשות קשר של תפילין בשבת כיון דלא הוי קשר של קיימא, ותירץ כיון דחשוב קשר לענין תפילין חשוב נמי קשר לענין שבת, וכן מבואר בסוכה דף ד' מינו דחשוב דופן לענין סוכה חשוב נמי דופן לענין שבת עיי"ש, ובשבת דף צ"א בודק כזית תרווה לבית הטומאה מינו דחשוב לענין טומאה חשוב נמי לענין שבת עיי"ש.

ועפי"ז מיושב לנכון קו' השאנ"א הנ"ל, דגם בלבישה אינו עובר על ל"ת כלאים בשעת לבישה דאז לא הוי כלאים משום דלא הוי שוע טוי ונוז וכפי' רש"י הנ"ל, וכן פירשו התוס' ביבמות דף ה' והב"י יו"ד סי' ש', ועיקר האיסורא נצמח בשעת קיום מצות ציצית דאז אמרינן מינו דחשוב קשר לענין ציצית חשוב נמי קשר לענין כלאים, וא"כ הוי שפיר בעידנא בכלאים בציצית, עכת"ד בני היקר שליט"א ורפח"ח ושי"י. ועפי"י דבריו ישבתי לנכון קו' התוס' במנחות הנ"ל דסדין בציצית ב"ש פומרין, והקשו התוס' אמאי לא נקט אוסרין ומתירין לב"ש דלא דרשי סמוכין שוב הוי כלאים שלא במקום מצוה, ועפי"ז אתי שפיר, כיון דב"ש לא דרשי סמוכין שוב ממילא לא נשמע דקשר עליון הוא דאורייתא כמש"כ התוס' שם, וכיון דקשר עליון לאו דאורייתא שוב באמת ליכא איסור כלאים דאורייתא דליכא חיבור מכה מינו כנ"ל, ולא הוי שוע טוי ונוז, לכך לא נקט אוסרין דהוי משמע דאיכא איסור דאורייתא. וישבתי בזה כל הקו' של הנהגות רע"א בסי' א' על הבאה"ט עש"ה, והובא דברי בחיבורו היקר ספר חסדי דוד על או"ח סי' י' עש"ה. ועפי"ז העליתי למה שנסתפקו האחרונים בכלאים בציצית דשרי רחמנא אי שרי נמי בשכל הבגד הוא כלאים, עיין בשו"ת מהר"ם שיק או"ח, ולפי"ז ניחא דבגד כלאים שלא ע"י חיבור הציצית ל"מ ללבוש מכה עדל"ת משום רל"ה בעידנא כקו' השאנ"א הנ"ל. ויש להאריך הרבה בענינים האלו, ומגודל טרדותי אקצר, וזה לקחתי מעט פנאי להשתעשע בדבריו היקרים, ואי"ה עוד חזון למועד לעיין עוד בספרו היקר.

דברי ידידו הנאמן הרושת"ה בלונ"ח כה"י המצפה לבשו"ט ולגאולה וישועה בב"א,

הק' פנחס סג"ל צימעטבוים

ראב"ד רפה



בענין לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד

משה דוד שטיינזוארציל

רב רקהל בית אפרים

ור"מ רמתיכתא עץ חיים רבאבוב

ברוקלין, ניו יארק

במס' שבת קנ"ד איתא דאינו לוקה על לאו דמחמר בשבת משום דניתן לאזהרת מיתת ב"ד, והתוס' מכות ד' ע"ב ד"ה ורבנן ושבת קנ"ד ד"ה בלאו, הק' דהכא אמרי' דאינו לוקה על לאו דמחמר משום דהוי לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד ובבב"ק ע"ד אמרי' דאי ס"ל הכחשה לאו תחלת הומה לוקין אם נתכחש עדותן כגון שבא הרוג ברגליו והגם דהוי לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד דאם לא נתכחשו רק הוזמו חייבים מיתה ואעפ"כ לוקין היכא דנתכחשו ואינם יכולים עוד לבוא לידי הומה, ורק אי אמרי' הכחשה תחילת הומה דעדיין יכולים לבוא לידי מיתת ב"ד אז מקרי לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד, אבל אם עכשיו אינם יכולים עוד לבוא לידי מיתת ב"ד לוקין, והכא במחמר הגם דבציור הזה א"א לבוא בשום פעם לידי מיתת ב"ד, מ"מ כיון שאותו הלאו קאי גם על דבר שחייבים בו מיתת ב"ד פטור ומ"ש הכא גבי עדים זוממים חייב היכא דבאותו עדות שוב אינם יכולים לבוא לידי מיתת ב"ד חייבים. ותי' דבעדים זוממים גלי קרא דלוקה מוהצדיק, ורק אם בפועל יבא לידי חיוב מיתה אז אין לוקין. והק' עוד דהא אמרי' במכות ב' רמז לעדים זוממים מן התורה דכתי' והצדיק ות"ל מלא תענה ומשני דבלא והצדיק הוי אמרי' לשאב"מ אין לוקין עליו לפיכך איצטריך והצדיק, וא"כ לפי דבריהם דבאמת הוי לא תענה לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד ולא הוי לוקה עליו כלל רק ע"י דכתיב והצדיק, א"כ מדוע ל"ק דלא סגי בלא תענה בלתי והצדיק דהוי לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד, ותי' בתוס' דרוצה ליישב אף לר"מ דס"ל דאזהרת עדים זוממין הוא מולא יוסיפו ולא מלא תענה נמצא דלא תענה ל"ה לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד כלל, ומקשים שוב מדוע נקטה הגמ' תי' דאתי שפיר אליבא דר"מ אבל לא א"ש אליבא דר' יהודה דס"ל בכה"ת לאו שאב"מ לוקין א"כ ע"כ הוהצדיק הוא מצד לאו שניתן לאזהרת ב"ד וא"כ מאי אולמא לתריץ תי' דא"ש רק לר"מ ולא לר"י מדוע לא תי' התיירוץ הנכון לר' יהודה, ותי' דהעיקר רצה ליישב המשנה כר"מ דאייירי שם במתני', ועור תי' בבב"ק ע"ד דאף לר"י א"ש דלדירי' לא ידעינן דלשאב"מ לוקין אלא מצד דילפי' מעדים זוממין כראיתא במכות דף ד', ולפיכך א"ש דבלי והצדיק לא הוי לוקה על לא תענה.

ובשמ"ק בשם תוס' שאנץ הק' על זה, דהא יכולים ללמוד מכאשר זמם דהיכא דהעדים רצו לחייב אחד מלקות והוזמו דלוקין מזה יכולים ללמוד דעל לשאב"מ לוקין. וכן משמע שם במכות דזה הוא הפי' בגמ' דילפי' מכאשר זמם במלקות ולא מוהצדיק דבן גרושה דקאמרי' דרבנן לא ס"ל כר"י משום דפרכי' דמה לעדים זוממין שכן אין צריכים התראה, ועוד פרכי' שם שכן קנס, וזה דאין צריך התראה

שייך רק ברין רכאשר זמם אבל הא דלוקה מלא תענה והצדיקו בכך גרושה הוי עבירת לאו גיראא ובעי התראה, וכן הא דפרכי' שכן קנס זה שייך רק בעונש רכאשר זמם דזה מקרי קנס שעדיין לא עשו דבר ומקבלים עונש, אבל הא דלוקין על עבירת לאו דערות שקר בודאי לא הוי קנס, וא"כ חזינן רבאמת הנמ' למדה דלוקה על אין בו מעשה מכאשר זמם ולא מוהצדיקו דבן גרושה, וא"כ אין מקום לדברי התוס' ע"ש, ותמה בספר אבני מילואים סי' ז' דהא להדיא אמרי' בכתובות ל"ג רבמלקות רבעדות דבן גרושה העדים אינם צריכים התראה מצד משפט אחד יהי' לכם ע"ש, וא"כ איך כתב הש"מ דצריך התראה, וע' בהגהות לספר א"מ שם בסוף חלק א'.

והנראה לענ"ד דהנה ברין והצדיקו יש לעיין, אם הוא דין רכאשר זמם והתורה אמרה בעדות בן גרושה דהמלקות הוא במקום כאשר זמם, או דהוא רק לאו בעלמא דלא תענה והתורה חידשה דהגם דהוי לשאב"מ מ"מ לוקין. והנה יש לפרש בזה השני תירוצים שבתוס' הראשון במס' מכות, דהק' גבי בן גרושה איך מהני העדות הא הוי עדות שאאי"ל ותי' רבמלקות מקיימים כאשר זמם, ועוד תי' כיון דהתורה לא חייבה כאן חומה לא בעינן עדות שאתה יכול להזימו. וי"ל דבתי' הראשון ס"ל דהמלקות במקום כאשר זמם ולפיכך מקיימים בזה כאשר זמם, והתי' השני ס"ל דוהצדיקו הוי רק גילוי בעלמא דלוקין על לאו דלא תענה ונמצא דאינו רק מלקות בעלמא, לפיכך תי' דלא צריכנא כאן לכאשר זמם כיון דהתורה לא נתנה דין חומה שוב לא בעינן עדות שאתה יכול להזימו. והנה הק' דינא דעדוים זוממים אין צריכים התראה דמי איכא מידי דאינהו צדיקין להרוג בלא התראה והם יהיו צריכים התראה דכיון דהעונש הוא מכאשר זמם אינו בסוג עונש על מעשה כי אם חידוש דהפסק שעשו עליו נופל עליהם ולא בעינן התראה, ולזה אמרי' דבן גרושה הגם שאינו ממש בתור כאשר זמם מ"מ כיון שהוא במקום כאשר זמם יש לו דין דלא בעינן התראה מצד משפט אחד, אבל אם הוא רק לאו בעלמא ל"ש דין משפט אחד ובעי התראה.

והנה לפ"ז יתיישב לנו היטב דברי התוס' שאנץ, דהנה התוס' כ' דאף לר"י דס"ל בכה"ת כולה לאו שאב"מ לוקין מ"מ כל כמה דלא כתיב והצדיקו לא ידע' זה דהא ילפי' מע"ז, והק' בתוס' שאנץ מדוע נימא דילפי' מוהצדיקו הא יכולים ללמוד מכאשר זמם, והוכיח כן רבאמת הלימוד מכאשר זמם דאי נימא דהלימוד הוא מוהצדיקו מאי קא פריך דעדים זוממים אין צריכים התראה והוי קנס ולפיכך לא ילפי' בעלמא מע"ז הא בבן גרושה בעי התראה ול"ה קנס, ולכאורה צ"ע טובא דא"כ מדוע באמת לא גילף מוהצדיקו ומבן גרושה כיון דליכא מידי למיפדך וצע"ג. הגם שיש ליישב קצת בדוחק, אבל האמת הוא כן, דהתוס' שאנץ בא להוכיח דל"ל כהתוס' דהלימוד הוא דוקא מוהצדיקו ולא מכאשר זמם ומדוע נימא כן ובע"כ רכאשר זמם אינו ברין עונש על מעשה עבירה אלא חיוב חדש שחידשה התורה דהרין שרצה לחייב את חברו ישוב על ראשו, וליכא לדמות זה לדין עונש על מעשה עבירה דשם לא נתחייב לשאב"מ, אבל והצדיקו הוא גילוי על לא תענה דלוקה מצד הלאו ולפיכך ילפי' שפיר, זה יוכל להיות סברת התוס'. אבל א"כ שוב

צריך להיות דיתחייב על ערות ב"ג וב"ח רק בהתראה כיון דאינו בתור כאשר זמם רק גילוי דלוקה מלא תענה, א"כ ל"ש משפט אחד דזה רק על מה דחייב כעין הזמה וגם לא יהי' קנס, אע"כ דלא כדברי התוס', ריבולים ללמוד גם מכאשר זמם והגם שהוא עונש אחד מ"מ כיון דכבר מצינו עונש על ערות שקר יכולים ללמוד דלוקה על הלאו אף אם אין בו מעשה והצדיקו הוי במקום כאשר זמם וגם זה אין צריך התראה וגם זה הוי קנס ולפיכך אינו טוב יותר מכאשר זמם, אבל לשיטת התוס' דמהזמה דמלקות אין ללמוד כיון שהוא סוג עונש אחר ובע"כ מאי דילפי' מוהצדיקו הוא משום שהוא רק גילוי דלוקין על ל"ת א"כ הי' צריך להיות דלוקה רק בהתראה וליכא קנס, אע"כ דלא כהתוס', ובאמת הוהצדיקו הוא מעין כאשר זמם וגם מכאשר זמם נוכל ללמוד וא"כ באמת אין צריך התראה מדין משפט אחד כדאיתא בגמ' וגם הוי קנס, נמצא דהתוס' שאנץ אינו אומר דלינא דלא כהנא' ח"ו, אלא דחה בזה סברת התוס', דלדבריהם בע"כ הי' צריך להיות כן דתיבעי התראה, אע"כ דלא כדבריהם.

ובזה נוכל ליישב קו' המבוארת בהג' בסוף חלק ראשון לספר אב"מ שהביא שם המג"ו קו' הפ"י דאמרי' במכות ב' ע"ב אמר עולא דרמז לעדים זוממין מה"ת מניין מוהצדיקו את הצדיק ות"ל מל"ת הוי לשאב"מ ואין לוקין עליו, והק' הא לדברי דבא בכתובות ל"ג ע"א דא"א להיות התראה בע"ז דאם מתדי' מקודם אמרי' אשתלי בשעת מעשה פרש"י ולא מסהרי לאחד מעשה מאי דהוי הוי, א"כ איך מקשי' ות"ל מלא תענה הא ל"ת הוי לאו כבכל התורה דבעי' התראה וכאן א"א להיות התראה לפיכך בעינן גילוי בתורה בפ"י דלוקין אף בלי התראה, אבל כ' שם דזה ל"ק כ"כ דהא נדחה זה בגמ' דאפשר להתרות בתוכ"ד או להתרות מקודם ונרמז רמזוי אלא דכיון דאמר אב"י שם דא"צ התראה מצד מי איכא מירי דאינהו בעי למעבד בלא התראה וכו' ומשפט אחד אבל זה דק אם הוי בתור כאשר זמם אבל מהלאו נירידא באמת הי' צריך התראה, א"כ מאי מק' מדוע הוצרך לוהצדיקו הא הוצרך לזה לגלות דל"ב התראה. ונ' ליישב דבאמת הק' סוגיא כ' התוס' שהבאנו בראש דברנו קאי לד"מ דר"מ ס"ל לשאב"מ לוקין, ודעה לת' אליבי' דהובא במשנה לקמן ע"ש בדבריהם, והנה אפשר לומר דלר"מ דס"ל דאזהרת עדים זוממים הוא מולא יוסיפו וב"ג מלא תענה בודאי אינו מצד עונש במקום כאשר זמם כיון שהוא מאזהרה אחרת ובע"כ שהוא רק גילוי דלוקה מלא תענה וא"כ באמת בעי התראה ול"ש משפט אחד. לפ"י מיושב הקו', דא"ל דהוצרך לוהצדיקו לגלות דלוקה בלא התראה דמצד ל"ת הי' בעי התראה זה אינו דגם לאחר הוהצדיקו בעי התראה לד"מ, וא"כ ק' מאי הוצרך לוהצדיקו.

ובזה הי' מיושב נמי קו' התוס' מדוע תי' לשאב"מ דקאי לד"מ ולא תירץ מצד דבעי' גילוי דלוקה דאל"ה הי' לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד דלדידן האזהרה לע"ז הוא מולא תענה, אבל לדברנו מיושב היטב, דלמאן דלומד האזהרה לע"ז מלא תענה לק"מ דבעי' והצדיקו לגלות דל"ב התראה דהוי מסוג עונש דכאשר זמם ולא רק לאו בעלמא, אבל לר"מ דס"ל דהאזהרה לע"ז הוא מולא יוסיפו והאזהרה לב"ג הוא מולא תענה, לדידי' ל"ל דא"צ התראה מצד משפט אחד דהוי

לגמרי חיובים שונים, וא"כ לדירי' ק' מדוע הוצרך והצדיקו ולא למד מולא תענה, וע"ז משני לשאב"מ אין לוקין עליו, ודו"ק כי נכון הוא בס"ד.

והנה בדברי רש"י שם מכות ד' ע"ב דלמד רהא דילפי' מע"ז דלשאב"מ לוקין הוא מוהצריקו ולא מכאשר זמם בע"כ ס"ל כמ"ש בדעת התוס' רמכאשר זמם ליכא למילף ורק מוהצריקו שהוא גילוי על ל"ת, ולפיכך פי' הא דא"צ התראה כהו"א רגמ' שם רמצד דא"א להיות התראה, והא דל"ק קו' הנמ' נוכל ליישב היטב ויבואר לקמן. והא דפריך דהוי קנס צ"ל דכיון דיש אצל העבירה דעדות שקר חיוב קנס א"כ שוב אין ללמוד מזה ובפרט דהק' זה על מה הצד דפרכי' כ"ד ודו"ק.

והנה רצוני ליישב מאי דמקשים על כאשר עשה מדוע אינם לוקים כיון דלוקים על ל"ת גם בלי הזמה כראיתא בב"ק ע"ד דעדים שהוכחשו בנפש א"כ עדים שהוזמו קודם גמ"ר או כשהוזם רק אחד הי' צריך להיות לוקה מל"ת, ואמרנו ראולי באמת לוקה אבל רק בהתראה כיון דהוי לאו בעלמא אבל מצד הזמה א"צ להתראה ולא שכיח שיתרו העדים ולפיכך לא נאמר זה בהריא, אבל הרין אמת, וע' או"ש ה' ערות רר"ל באמת דאין לוקין קודם גמ"ר כיון דהוי לשאב"מ ורק יש גילוי מוהצריקו וא"כ הגילוי הוא רק דלפי דיבורם אתעביד מעשה הנמ"ד אבל קודם גמ"ר עדיין מקרי אב"מ ע"ש, והא דכשהוזם רק ע"א אינו לוקה משום דעדיין אפשר לבוא לידי עונש הזמה ולפיכך אין לוקין כשאפשר שיכא לידי מיתה או ממון, אבל עדיין צ"ע מעירי ב"ג כשהוזם רק א' אמאי אינו לוקה דהא אף כשיוזמו שניהם לא יהי' רק מלקות, אבל לדברנו נכון דכשהתרו בהם באמת לוקה אף כשהוזם רק א', אבל כשלא התרו בהם אזי לוקה מוהצריקו דהוי במקום כאשר זמם וזה רק כהוזמו שניהם ודו"ק. וכן האו"ש לא העיר מכאשר עשה, ולדברנו א"ש ג"כ דבאמת לוקה רק כשהתרו בהם. [והנה הי' מקום לומר דבעדות ממון או אף בערות מיתה כיון דאם יוזמו יהי' עונש כאשר זמם ולא מלקות א"כ הוי התר"ס, וצ"ע בזה], אבל העומד לנגדי היא לכאורה סוגיא ערוכה בכתובות ל"ג דאמר ר"א עדים זוממים ממונא משלם מלקי לא לקי מ"ט דע"ז אין צריכים התראה ולפיכך כשאפשר ליתן או ממון או מלקות טוב יותר שלא ליתן מלקות כיון דהוי חידוש כשעונשים בלא התראה ולפיכך טוב יותר לחייב ממון ולא מלקות, ע"ז אמר רבא דתע נתרי בהו אימת וכו' מתקיף לה אביי ונתרי בהו בתכ"ד דעדיין יכולים לחזור בהם הרר אמר אביי לאו מילתא הוא דאמרי דמי איכא מידי דאינהו בעי למעבר בלא התראה ואינהו בעי התראה והתורה אמרה כאשר זמם ולפיכך ל"ב התראה וגם ב"ג קאמר ממשפט אחר, וצ"ע לדברנו, הא זה רק במה דהוי משום כאשר זמם או ב"ג דהוי במקום כאשר זמם ואתיא ממשפט אחר אבל מאי דלוקה מל"ת גרידא באמת בעי התראה וא"כ מאי קאמר אביי לאו מלתא היא דאמרי' דמי איכא מידי דזה נכון במאי דחייב מצד כאשר זמם אבל במאי דלקי מל"ת לא, וא"כ ר"א דקאמר ע"ז ממונא משלם מלקי לא לקי רכיון דהמלקות הם חידוש דל"ב התראה נכון יותר לחייבם ממון, הא המלקות הם בציור זה מלא תענה גרידא דההזמה כאן על חיוב ממון והמלקות הם מל"ת וא"כ שם צריך להיות

התראה, ובשלמא אם ל"ש התראה כלל כמו שאמר רבא מעיקרא אפשר לומר דזה הי' גילוי על לאו דל"ת דעונשים בלא התראה, אבל עכשיו דמסקינן דבאמת שייך התראה ורק כאשר זמם הוא עונש דל"ב התראה אבל ל"ת הי' צריך להיות דוקא בהתראה, ובע"כ דלא כדברנו, דגם מצד מה שלוקין מל"ת ל"ב התראה, וזה סתירה מפורשת לדברנו.

ונוכל ליישב זה עפ"י דברי הספר דברי יחזקאל שביאר דברי הגמ' דונתרי בהו בתוך כרי דיבור לש"י ר"ת הובא בר"ן סוף נדרים, דדין תוכ"ד הוי דק תק"ח שיוכל לחזור דאם יבא רבו באמצע עסקו בקנין ויצטרך ליתן לו שלום שוב לא יוכל לחזור בו ע"ש, והנה הר"ן הק' עליו דא"כ מה"ת גם היכא דחוזר בו תוכ"ד הוי קנין ורק מדרבנן לא וא"כ מאי הו"א במגרש דיוכל לחזור הא מה"ת אינו יכול לחזור, ונ' דזה ל"ק כ"כ דלאחר שאמרו חכמים דיוכל לחזור שוב אין כאן גמ"ד עד לאחר כרי דיבור ושוב החזרה הוא מה"ת, אבל תק גמ' קשה מאד לסברת ד"ת, רכאן אמרי' דע"כ התורה חייבה לע"ז בלא התראה דאימת נתרי בהו וע"ז השיב בתכ"ד דזה נכון לאחר התק"ח אבל קודם התק"ח מעיקר דין תורה לא הי' דין תכ"ד, ובע"כ חזינו דהתורה חייבה בלא התראה, וביאר הוא לש"י ד"ת דפי' הגמ' כך, דבאמת בעינן עדות שאתה יכול להזימו ואי נימא דע"ז אין נענשים בלי התראה א"כ קודם התראה הוי עדות שאי אי"ל ול"ה עדות עד שקבלו התראה, וא"כ באמת יכולים להתרות בהם לאחר העדות דיוכלין לחזור מכיון דאין כאן דין עדות עד שיקבלו ההתראה אלא דאז לא היתה שייכות ההתראה להגדת העדות ובע"ה ההתראה שתהי' על העבירה גופא ולא על מה דאינו עוקר העבירה לאח"כ, ולפיכך בעי' תוכ"ד שיהי' ההתראה על עצם העדות וכיון דהעדות לא נגמר עד שקבלו התראה דאז הוי עדות שאתה יכול להזימו הוי שפיר התראה ויש לה שייכות להעדות, ודין דתוכ"ד שיהי' שייכות להענין הקודם זה הוא מראורייתא דרק מה שיוכל לחזור ולעקור מה שאמר או עשה מקודם הוי מתקנה, אבל הדין דהכל אחר ויש לו שייכות להקודם אם נעשה בתכ"ד, זהו בוראי מראורייתא, דדין דתכ"ד הוי דיבור אחר זה הוי גם מקודם, ולפיכך מהני ההתראה, ודו"ק ע"ש.

ולפ"ז נמצא דקו' אביי באמת לא היתה על חיוב דלא תענה רשם הא לא בעי' עדות שאתה יכול להזימו וא"כ שוב לא יוכל לחזור דעדיין לא היתה תקנת תכ"ד לענין חזרה, אלא על עדות ששייך הזמה, ושם הי' הקו' דנתרי בהו בתכ"ד כיון דכ"ז שלא קיבלו התראה לא נגמרה העדות והוי עדות שאאי"ל ולפיכך מהני התראה תכ"ד מכיון דלא נגמר העדות עד שיקבל התראה, אבל בהא דלוקה דק מל"ת שם באמת ל"מ תכ"ד ושם לא הי' קו' כלל, וע"ז אמר אביי דהיכא דהחיוב הוא מכאשר זמם פשוט דל"ב התראה והיכא דהוא מל"ת נגידא ל"ש התראה וא"כ אין זה סתירה כלל לדברנו, ואף דק"ק לאביי דאם הטעם דל"ב התראה בהזמה ובכ"ג מפאת דהוא חיוב שאין צריכים בו התראה מנ"ל דהיכא דלוקה מל"ת נגידא חייב גם בלא התראה, צ"ל דכיון דהתורה כבר חייבה עונש עלא יסור זה בלא התראה מסתבר שלקה על ל"ת גם בלי התראה לדעת ד"א, וזה דוחק,

ובע"כ צ"ל רר"א ס"ל רל"ש התראה כלל והפסוק והצדיקו הוי גילוי על עצם הלאו דלוקה גם בלי התראה ואביי הק' רק על היכא רהחויב הוא מכאשר זמם שם שייך התראה ואפשר רבעי' התראה, ע"ז קאמר לאו מלתא ראמרי' רשם חייב גם בלא התראה כלל, אבל לר"א בודאי צריכים לומר דל"ש התראה כלל ואין הטעם בכאשר זמם מצד רל"כ התראה מן הסברא אלא מצד רא"א להיות התראה, ואביי הק' רק לפי האמת מנ"ל זה דלמא באמת בעי התראה דהא שייך התראה בתוכ"ד ודילמא חייבה התורה רק בהתראה, וע"ז קאמר רע"ז א"צ התראה מן הסברא, ונמצא דהקו' והתי' היתה דק לרעת עצמו, אבל ד"א באמת ס"ל דהטעם רא"א בהתראה וילפי' מוהצדיקו דלוקין מצד הלאו גם בלי התראה וקו' אביי ל"ק לדירי' כיון דרל"כ עדות שא"ל בל"ת גרידא א"א להתרות בתוכ"ד, וכיון דלדירי' הוהצדיקו הוא גילוי על הולא תענה דלקי וא"א להיות התראה ע"כ דל"ב התראה, אבל לאביי דלמא באמת בעי התראה ושייך ע"י רמוזי כקו' הגמ' שם היכא דלוקה מל"ת גרידא והיכא דלוקה מכאשר זמם או בב"ג ל"ב התראה, אבל לר"א רמוזי לאו כלום הוא ותוכ"ד ל"ש היכא דלא בעינן עדות שאתה יכול להזימו א"כ לדירי' הטעם רא"א לצייר התראה ולדירי' הגילוי מוהצדיקו דלוקה על לאו גרידא רל"ת ובע"כ אף בלי התראה, אבל לאביי ולמק' האחר שם אפשר לצייר התראה ורק בכאשר זמם ל"ב התראה אבל היכא דלוקה מל"ת בעינן התראה, ונכון.

ולפ"ז מיושב דבריו רש"י במכות ד' ע"כ שם רפ"י דילפינן לשאב"מ מוהצדיקו ולא מכאשר זמם ובע"כ מוהצדיקו הוא גילוי על ל"ת דלוקין, וא"כ מנ"ל דלא בעי התראה ובע"כ משום דלא שייך התראה ויש הכרח דלר"א דקאמר הטעם רממונא משלם מלקי לא לקי בעדים זוממין הוא מצד דל"ב התראה וזה א"א למילף אם נימא דכאשר זמם ל"ב התראה מצד הסברא דמי איכא מירי דאינהו בעי למעבד בלא התראה ואינהו בעי התראה, אבל מנ"ל גבי ל"ת ובע"כ משום דא"א להיות ציור של התראה ולפיכך גם היכא דלקי מל"ת ל"ב התראה ותוכ"ד ל"ש כיון דלענין מלקות דל"ת ל"ש דבעי' התראה דליהוי עדות שאתה יכול להזימו וא"כ תוכ"ד לא מעלה ולא מוריד לשי' ד"ת הנ"ל ובע"כ רא"א להיות ציור של התראה דתכ"ד ורמזיה לאו כלום הוא ולפיכך ל"ב התראה, ונמצא דרש"י ה' לו הכרח דר"א לא הסכים לסברת אביי, רא"כ בשל דבריו לגמרי, ואביי מק' רק לנפשי', אבל לר"א נשאר הטעם דא"א להיות ציור של התראה ולפיכך פי' כן גם דבריו הגמ' רמכות ד' ונכון. ולפ"ז אם ננקוט סברת ר"א רבב"ג הוהצדיקו הוי גילוי על ל"ת ונימא ריש ציור של התראה ובע"ז ל"ב התראה מצד מי איכא מירי, אבל בב"ג ובשאר חובי רל"ת באמת בעי' התראה ודו"ק.

ובזה ניחא דהתוס' בכתובות שם הביאו רק תי' הראשון רבמס' מכות רמקיימים בב"ג הזמה במלקות, ולא הביאו תי' בתרא דל"ב כאשר זמם וא"כ לא בעינן עדות שאתה יכול להזימו, דהא הגמ' אמרה דל"ב התראה בב"ג מצד משפט אחר וא"כ בע"כ מקיימים בזה במקום הזמה וא"כ הוי באמת יכול להזימו ע"י מלקות, ודו"ק כי נכון הוא.

בענין מלאכת בורר

ארי' ליב ריינמאן

ברוקלין, ניו יארק

(א) במתניתין במסכת ביצה רף י"ר ע"ב: הבורר קטנית ביום טוב בית שמאי אומרים בורר אוכל ואוכל ובית הלל אומרים בורר כררכו בחיקו וכו' ובגמרא שם: תניא אמר רשב"ג בר"א כשהאוכל מרובה על הפסולת אבל פסולת מרובה על האוכל רבדי הכל נוטל את האוכל ומניח את הפסולת. ופריך פסולת מרובה על האוכל מי איכא מאן רשרי לא צריכא רנפיש בטירחא וזוטר בשיעורא. וברש"י שם: בר"א, רשרי ב"ה ליטול פסולת ממש ולהשליך, מי איכא מאן רשרי, ואפילו לטלטלו והא בטילי ליה מעוטא לגבי רובא והוה ליה ככולא פסולת ולא חזי, רנפיש בטירחא, שישנו רק והכי קאמר בר"א בזמן שטורח האוכל מרובה על של פסולת הוא רקא אמרי ב"ה נוטל פסולת רמעוטי בטירחא עריף אבל אם טורח הפסולת מרובה על של האוכל רבדי הכל וכו'.

וזה לשון הרמב"ם בפ"ג מהלכות יו"ט הלכה ט"ז: במה רבדים אמורים כשהאוכל מרובה על הפסולת אבל אם היתה הפסולת מרובה על האוכל בורר את האוכל ומניח את הפסולת, ואם היה טורח בבירית הפסולת מן האוכל יותר מטורח בבירית האוכל מן הפסולת אע"פ שהאוכל מרובה בורר את האוכל ומניח את הפסולת עכ"ל הרמב"ם ז"ל. וזה לשון הכסף משנה שם: נראה מדברי רבינו שהוא מפרש רכי אמדינן פסולת מרובה על האוכל מי איכא מאן רשרי לאו למימרא מי איכא מאן רשרי לטלטל כרפירש"י אלא ה"ק מי איכא מאן רהוה ס"ד רשרי לברור פסולת מתוך אוכל ראיצטריך רשב"ג לאשמעינן ראסור ומשני לא צריכא רנפיש בטירחא וזוטר בשיעורא כלומר הא וראי שפסולת מרובה לא הוה צריך רשב"ג לאשמעינן דפשיטא דר"ה אסור לברור פסולת מתוך אוכל ומיהו לברור אוכל מתוך פסולת וראי שרי כיון שאין דרך בורר בכך וכי איצטריך לאשמעינן ברנפיש בטירחא וזוטר בשיעורא דסד"א כיון שאוכל מרובה שרי לברור כררכו ואפילו פסולת מתוך אוכל קמ"ל כיון רנפיש בטירחא אסור לברור כררכו, עכ"ל הכסף מ. פירוש לדבריו, רבפסולת מרובה פשיטא ראסור לברור פסולת משום דהוי מוקצה אבל כשהאוכל מרובה אז לא הוי מוקצה משום דבטיל ליה הפסולת לגבי האוכל המרובה.

והנה רבדי הרמב"ם קשה להבין, רבגמרא משמע דמה שאמרה הברייתא אבל אם היתה הפסולת מרובה מיירי נמי כשהאוכל מרובה בכמות ודק שיש טירחא מרובה בבירית הפסולת והרמב"ם הביא הברייתא כלשונה וכצורתה ודק הוסיף עוד דין חדש של טורח הפסולת מרובה על טורח האוכל, ועוד קשה כיון דבש"ס מקשה פשיטא למה הביא הרמב"ם דין זה כיון דפשיטא הוא.

והנה בהגהות מיימוניות כאן כתב, צ"ע רגרסינן עלה פסולת מרובה על האוכל מי איכא מאן רשרי ופירש"י מי איכא מאן רשרי אפילו לטלטלו והא בטיל

ליה מיעוטא לגבי רובא וה"ל כולה פסולת ולא חזי וכו' לא צריכא וכו' וכן פי' התוס' משמע דכה"ג אסור אפילו לטלטל האוכל ומוקי לה במסקנא דנפיש בטירחא וכו' אבל לדברי רבינו המחבר פירוש מי איכא מאן דשרי לברור הפסולת מתוך האוכל ומה הוצרך להשמיענו פשיטא שכן הוא ואפילו ב"ה מודים בזה (רילמא) [דלמה] יטרח טירחא יתירתא בחנם ביו"ט כיון דיכול למעט טרחא בכרירת האוכל וכדבריו משמע מלשון הספר דקאמר פשיטא, כנ"ל, עכ"ל הגה"מ. והקשה בספר בתרא להרב ר' יעקב אלטוסקי שליט"א דלפי פירוש הגה"מ דהפשיטא היא דלמה יטרח טירחא יתירתא א"כ מה מרויח הגמרא בתירוץ דנפיש בטירחא ר"ל דמייירי שהאוכל מרובה וטרחת הפסולת מרובה, סוף סוף קשה דלמה יטרח טירחא יתירתא, ותירוץו שם דחוק.

ונראה לתרץ דברי הרמב"ם בטוב טעם ונקדים דברי התוס' במסכת שבת דף קמ"ב ע"ב ד"ה שאוכל שכתבו שם, פי' בקונטרס משום דהשתא הוי טירחא יתירא למישקליה לאוכל ואינו נראה לר"י דאי משום טירחא הוי מאי קאמר בסמוך הכא נמי כיון דאי בעי למישקל לא משתקיל ליה וכו' על כן נראה לר"ת דטעמא משום דכי אוכל מרובה על הפסולת הוי פסולת כבטל לגבי רובו ומותר ליטלו מן האוכל ולזורקו אבל פסולת מרובה על האוכל לא בטיל ליה פסולת לגבי אוכל והאוכל לא בטיל לגבי הפסולת משום דחשוב וע"כ בורר את האוכל וכו' והא דמוקי לה בספ"ק דביצה (י"ד:) כגון דנפיש בטירחא וזוטר בשיעורא אוכל קאי שהאוכל נפיש בטירחא ואפ"ה בורר אוכל הואיל וזוטר בשיעורא ולא בטיל ליה פסולת ולפירש"י קאי אפסולת ולא אוכל. וכן כתב בר"ן ביצה כאן דנפיש בטירחא קאי אוכל. וא"כ מובנים היטב דברי הרמב"ם דהברייתא נשאת כמו שהי' דמייירי שהפסולת מרובה בכמות והרבנות היא משום דאוכל נפיש בטירחא והי' ס"ד שלא ליטול את האוכל משום דנפיש בטירחא קמ"ל דאפילו הכי נוטל את האוכל משום דהפסולת מוקצה הוא וא"כ משמע דטירחא הותרה דק משום דמצד השני יש איסור מוקצה אבל בלא זה טירחא אסורה, ומדויק זה כתב הרמב"ם והמציא הרין השני דאם היתה טירחא הפסולת מרובה אע"פ שהאוכל מרובה דאין כאן איסור מוקצה משום דבטיל ליה פסולת לגבי אוכל מ"מ אסור ליטול הפסולת משום דמרבה בטירחא ודו"ק. ומיושב היטב קושיית הרב אלטוסקי כיון דלפי תירוץ הגמרא הטיירחא קאי אוכל ולא על הפסולת ושפיר קמ"ל דלא משנחנין על טירחא רק על איסור מוקצה ודו"ק.

רק דבר תמוה ראיתי בספר ים של שלמה לכיצה כאן דהביא דברי הגהות מיימוניות כלשונו ממש ולא הזכיר את שמו של הגה"מ ותירוץ הגמרא פירש שם ביש"ש דקאי על הפסולת דטרחת הפסולת מרובה ולפי דברי תקשי שוב קושיא הנ"ל דמה מרויח הש"ס בתירוץו דמייירי דטרחת הפסולת מרובה דא"כ קשה מאי קמ"ל פשיטא דלמה יטרח טירחא יתירתא בחנם, וצע"ג ליישב דברי היש"ש. (ב) והנה יש לעיין ככוונת התוס' שבת שם, אם האיסור לברור את הפסולת הוא משום מוקצה או משום איסור בורר. ויש להוכיח דהטעם הוא משום מוקצה, דאי משום בורר למה מודים ב"ה דכפסולת מרובה על האוכל בורר את האוכל ומניח את הפסולת הא אינהו מתירים בורר כשהאוכל מרובה על הפסולת ומה

נפקא מינה אם פסולת מרובה הא לדירהו הותר האיסור בורר כיו"ט לגבי אוכל נפש אלא ודאי דהחילוק הוא משום מוקצה.

(ג) ועיין במאירי ביצה דכתב דאם שניהם שוים בשיעורא ובטירחא הדין הוא דבורר אוכל, ובבית הבחירה להמאירי ביצה שם כתב דבורר איזה מהן שירצה. וצריכין להבין הסברא לצד זה או לצד זה. ונראה לי לומר דבספרו בית הבחירה קאי אליבא דפירש"י כאן בכיצה דכתב דבורר פסולת כשהאוכל מרובה דמעוטי בטרחא עריף ולפי פירושו אין הפירוש שב"ה מתירין לבורר דק דהם סוברין דצריכין רוקא ליטול הפסולת ולא את האוכל משום דלמעוטי בטרחא עריף, וא"כ משמע היכא דשניהם שוים בטרחא בורר איזה שירצה דשניהם מותרים. אבל בחידושי המאירי לביצה כאן אוזל אליבא דפירש"י בשבת דף קמ"ב דקאמר שם בורר כדרכו אם ירצה משום דדין טירחא ודין בורר שוים במשקל ונוטל איזה שירצה, ומשמע דהיכא דליכא טעמא דטרחא שוב שורת הדין דבורר דק האוכל ודו"ק.

(ד) ובמה שכתבתי לעיל דכוונת התוס' בשבת היא משום מוקצה ולא משום בורר, נראה לי הטעם, משום דגבי בורר אנו מתחשבים עם המציאות של בורר פסולת מתוך האוכל, ואע"פ שמצד הדין אינו נחשב לפסולת כיון דבטיל אצל אוכל, מ"מ לענין בורר אנו הולכים אחרי המציאות, אבל לגבי מוקצה כיון דמוקצה הוא דין ואינו מציאות, אנו מתחשבים עם הדין, וכיון דבטל לגבי האוכל שוב לא הוי מוקצה, ודו"ק.

(ה) ולפי דברי הגהות מיימוניות הנ"ל דקושית הגמרא פשיטא היתה משום דלמה יטרח טירחא יתירתא בחנם, קשה על הרמב"ם דלמה משמיענו הדין דבפסולת מרובה על האוכל נוטל את האוכל ומניח את הפסולת הא פשיטא היא דלמה יטרח טירחא יתירתא בחנם כנ"ל. אבל אחר העיון יש לתרץ דבריו, דמאחר שהוא מפרש דהא דקאמר דנפיש בטירחא קאי על אוכל, דקאמר דבורר אוכל ה', הוה אמינא דמותר לטרוח טירחא יתירא, קמ"ל דהא דמותר לטרוח הוא דק שלא יעבור על איסור מוקצה דפסולת, אבל בלא טעם זה בוראי אסורה הטרחא, וזה משמיענו הרמב"ם ז"ל.

ועיין בר"ן כאן בכיצה דפירש גם כן כמו הגהות מיימוניות דקושית הגמרא פשיטא היתה משום דלמה יטרח טירחא יתירתא בחנם, ובתירוץ הגמרא מביא הר"ן ב' פשטים, (א) כמו דרש"י דקאי על הפסולת דמרובה בטירחא. (ב) דקאי על האוכל דמרובה בטירחא, כפי"ר"ת בשבת שם. וצריך לומר דפירש הר"ן הקושיא בגמרא לפי פירוש השני דקאי על האוכל, אבל לפי פירוש הראשון דקאי על הפסולת, אין הכי נמי דקושית הגמרא היתה פשיטא משום דמוקצה הוא ופשיטא דאסור ליטול את הפסולת, ודו"ק.

(ו) ובמה שתמהתי לעיל על הים של שלמה דנקט הקושיא של פשיטא כמו שפירש הגהות מיימוניות דלמה יטרח טירחא יתירתא בחנם, והתירוץ של הגמרא פירש דקאי על הפסולת דהיא מרובה בטירחא, ויוקשה עליו קושית ספר בתרא הנ"ל דמה מרויח הגמרא בהתירוץ דמיירי דהאוכל מרובה בכמות ורק דטיירחת הפסולת מרובה, סוף סוף קשה פשיטא דלמה יטרח טירחא יתירתא בחנם. ולחומר

הנושא אמרתי לתרץ דבריו, רקושיית הגמרא פשיטא דלמה יטרח טירחא יתירא, הוא רק משום דאיכא ג"כ איסור מוקצה, אף דיש לומר דגם מוקצה הותר לגבי אוכל נפש, אבל כיון דיש כאן שנים, איסור מוקצה וגם טירחא יתירא, אז אמרינן פשיטא דלמה יטרח טירחא יתירא, אבל לפי תירוץ הגמרא דמייירי שהאוכל מרובה א"כ שוב אין כאן איסור מוקצה משום דבטל לגבי האוכל המרובה, שוב לא אמרינן פשיטא דלמה יטרח טירחא יתירא, דבלי האיסור מוקצה משום דבטל לגבי האוכל המרובה, שוב לא אמרינן פשיטא דלמה יטרח טירחא יתירא, דבלי האיסור מוקצה שפיר אמרינן דיוכל לטרוח ביו"ט טירחא יתירא ודו"ק.

(ז) ואגב כמה שכתבו התוס' כאן בביצה י"ד ע"ב ד"ה הבורר וז"ל, ולאו היינו ברירה וכו' ותימה דבמס' שבת קאמר . . . ולכאורה צ"ע כוונתם במש"כ וכו'. אמנם המעיין בים של שלמה כאן, יראה שמשלים מה שחסר כאן.

בענין מילה שלא בזמנה דחייב בשבת

יעקב יצחק אלחנן הלוי רוטנבערג

(בלאאמו"ר הרה"ג מו"ה משה הלוי שליט"א

בנו של הרב הנאון אבד"ק וואוידיסלאב שליט"א)

תלמיד במתיבתא עץ חיים דבאבוב בברוקלין

במסכת שבת דף קלג. איתא דמילה שלא בזמנה אינו רוחה יו"ט. ורב אשי אמר הטעם רכתיב ביו"ט שבתון והוה יו"ט עשה ול"ת ואין עשה דמילה רוחה עשה ול"ת ריו"ט. והנה התוס' סוף מסכת חולין הביאו בשם הריב"א דאע"פ דאין עשה רוחה עשה ול"ת מ"מ הלא תעשה נדחית ואינו חייב מלקות ממילא גם במילה הל"ת נדחית. ובשו"ת חת"ס חיו"ד סי' רנ"א הביא קושיא דלפי הריב"א הנ"ל האיך יפרנס הסוגיא בסוף פרק דאד"מ דף קלז. כיש שני תינוקות למול ומל השלא בזמנו בשבת דחייב חטאת הא כיון דהל"ת נדחית מכח עשה דמילה ממילא ליכא בזדונו כרת והאיך חייב על שגגתו חטאת, עכת"ק. וכוונתו דגם בשבת איכא ל"ת ועשה והל"ת נדחית מפני עשה דמילה. ובשו"ת שואל ומשיב מהרד"ק ח"ג סי' ר' הקשה ע"ז דהא שבת הוי ל"ת שיש בו כרת ואין עשה רוחה אותה, כמבואר ביבמות דף ג: ולכאורה זה תמי' דבתי על החת"ס הנ"ל. ובשו"ת פני מבין חאו"ח סי' פ"ז כתב לתרץ דבאמת יש מחלוקת ראשונים בזה וקושיית החת"ס קאי לאותן שיטות. עיין ברש"י במסכת יבמות ו. ד"ה אלא לעולם, דסובר דעשה רוחה ל"ת שיש בו כרת. ובתשובות פאר הדור להרמב"ם סי' ס"ב הביא בשם הרי"ף דאסור לצאת בטלית בלילה בשבת כיון דלא קיים העשה, וביום מותר דעשה דציצית רוחה לל"ת דשבת, והקשה עליו דשבת הוי ל"ת שיש בו סקילה. (ועור קשה דשבת הוי ל"ת ועשה). ובשו"ת פני מבין הנ"ל הוסיף דמסתבר דהריב"א סובר כן, דמה טעם דאין יכול לדחותו משום דל"ת שיש בו כרת אלים, והא ל"ת שיש עמו עשה כתבו התוס' בקידושין לד. ד"ה מעקה דג"כ אלים הלאו אפילו לנשים דפטור מעשה דיו"ט (לענין דאין יכול לשרוף קדשים ביו"ט מטעם

עדל"ת). וכיון דהריב"א לא השגיח בזה, וכתב דהל"ת נרחית, ה"ה לענין ל"ת שיש בו כרת. ויש להוסיף דבמילה יש עוד סבדא, לפמ"ש התוס' זכחים לג: ד"ה בעינן דעשה שיש בו כרת חמיר ויכול לרחות אפילו שלא בעידנא ואפילו ל"ת שיש עמו עשה, ואפשר דמשו"ה מילה עדיף דהוי עשה שיש בו כרת ויכול לרחות גם ל"ת שיש בו כרת, וממילא קושית החת"ס במקומה עומדת.

ולכאורה קושית החת"ס קשה בין על דישא דמל התינוק דיום א' בשבת דר"ה חייב, ובין על סיפא דמל דע"ש בשבת דר' אליעזר מחייב, והיינו לפי שיטת הרמ"א ביו"ד סי' רס"ב ס"א דאם מל תוך ח' יצא, (ועי' ש"ך שם דחולק), ממילא אם מל התינוק דיום א' בשבת ג"כ קיים המצוה, ולכאורה להריב"א נרחית הל"ת ואמאי חייב חטאת לדברי הכל.

ועל קושיא זו י"ל לפמ"ש בשו"ת בית הלוי ח"ב סי' מ"ז אות ב' דעיקר מצות מילה הוא שביום השמיני יהי' נימול ומשו"ה פסק הרמ"א דאם מל תוך זמנו דיצא, לא משום דבשעה דמל קיים המצוה רק כשיגיע אח"כ יום ח' ויהי' נימול אז קיים המצוה ומשו"ה חשיב טעה בדבר מצוה ולא עשה מצוה (וכ' דמצא כן בצ"ח), ולפי"ז י"ל דרב אשי לשיטתו דקאמר בדף קלב: בעדל"ת דוקא דבשעה רקיים העשה מתעקר ללאו והכא כשמל בשבת דהוא יום ז' לא קיים העשה בשעה דמתעקר הלאו רק למחר ביום א' דהוא יום השמיני אז יקיים העשה ממילא, ומשו"ה לא שייך עדל"ת וחייב חטאת לכו"ע דאין הל"ת נרחית. ואפילו אי לא נימא כמו שכתב הבית הלוי, נמי י"ל דכוונת הרמ"א הוא דאין מוטל עליו עוד מצות מילה, ולא משום דבאמת קיים המצוה, דזה לא שייך רק ביום השמיני, רק כיון דכי מטא יום ח' כבר נימול, ממילא תו לא מוטל עליו המצוה. ולפי"ז בפשיטות י"ל דלא שייך עשה דוחה ל"ת, כיון דבאמת לא קיים המצוה בכלל. ועדיין מוטל עלינו חובת הביאור בסיפא דמתני' דאיירי דמל התינוק דע"ש בשבת דר' אליעזר מחייב ור' יהושע פוסק, ועל ר' אליעזר קשה קושית החת"ס דהא ודאי קיים מצות מילה כיון דהוי ביום ט', ולשיטת הריב"א נרחית הל"ת ואמאי חייב חטאת — וי"ל דר' אליעזר אויל לשיטתו בהך פרקין דמתיר גם מכשירין דמילה בשבת כגון להוציא האזמל מדרשות או לכדות עצים לעשות פחמין כדי לעשות האזמל כדאיתא לעיל ק"ל ע"א, וא"כ הא דמחייב חטאת היינו כשמל התינוק לפי טעותו דהוי תינוק דיום השבת דגם מכשירין דוחה, וגם הריב"א מורה דהמכשירין אין דוחין הל"ת דדוקא עשה דוחה ל"ת, דדוקא במילה בזמנו גלי קרא דגם מכשירין דוחין, משא"כ התינוק דע"ש ודאי אינו דוחה ולא הוי בעידנא כלל, ואם לא עשה שום מכשירין רק עצם המילה, אה"נ דפסור מחטאת מכח עדל"ת, אבל עיקר דבותא דר"א הוא דלא סבר הא דטעה בדבר מצוה ועשה מצוה, ואז הוי פסור גם על המכשירין דלפי טעותו הוי מותר, וע"ז קאמר ר"א דחייב.

ורוגמא לזה מצאתי בשאגת ארי' סי' כ"ט דהקשה לשיטת הרמב"ם דהלובש בגדי כהונה שלא בשעת עבודה לוקה משום כלאים, א"כ האיך ילבוש אפי' לצורך עבודה כיון דבשעת לבישה לא מקיים העשה דעבודה לא הוי בעידנא ע"ש, ומה התם דא"א בענין אחר והוי לבישה ההכשר לעבודה ואפ"ה תקשה כן, כ"ש הכא

ראפשר לעשות המכשירין קודם שבת וראי דאינו רוחה הלא תעשה. — ועל קושיית השאג"א י"ל דאי לא שרית לי' ללבוש האבנט דכלאים ממילא הוי מחוסר בגדים ופסול לעבודה וממילא בטלת כל מצות עבודה, ומשוי"ה מורה דמצותה בכך, משא"כ בשאר עדל"ת דאין עקירת המצוה לגמרי אי לא שרית בכהאי גוונא, וא"א למילף מעבודה לשאר דוכתי, כיון דעבודה מתעקד לגמרי משוי"ה התירו.

עולת שבת בשבתו

פרשת ויגש

ואל יחר אפך בעבדך כי כמוך כפרעה, ופרש"י חשוב אתה בעיני כמלך. יל"ד מה זה נתינת טעם שאל יחר אפו. ונ"ל פשוט עם אותה שאמרו, כל הכועס אפי' פוסקין גדולה מן השמים נוטלין אותה ממנו, וזהו שאמר, אל יחר אפך, שהרי אתה חשוב כמלך, ויש לך לדאוג שתפסיד הגדולה ע"י כעס. (הגאון מוה"ר יעקב מעמדין זצ"ל¹)

כל הנפש לבית יעקב הבאה מצרימה שבעים. במס' ב"ב דף קכ"ג בעא מני' אבא חליפא וכו' בכללן אתה מוצא שבעים בפרטן אתה מוצא שבעים חסד אחד, א"ל תאומה היתה עם דינה דכתיב ואת דינה בתו, אלא מעתה תאומה היתה עם בנימין דכתיב ואת בנימין אחיו בן אמו וכו'. לכאורה צ"ע בשלמא ואת דינה כתיב בענינא דמנאה הקרא יורדי מצרים אבל ואת בנימין אחיו בן אמו, אינו כתיב באותו ענין במספר יורדי מצרים, וגם ואת בנימין כתיב לעיל מני'. הנלע"ד הוא זה, דה"פ דש"ס, מצינו בפייטן דיעה אחת דנתחלף יוסף ודינה יוסף הי' ברחם לאה ודינה ברחם רחל ונתחלפו, נמצא לפ"ז אי אזלינן בתר עיבור, א"כ הי' יוסף בן לאה, ולא הי' אחיו של בנימין מאמו, אבל אי אזלינן בתר לידה, הי' בנימין אחיו מאמו, אבל התאומה שנולד עם יוסף היא אחותו של בנימין, (ואותו) [ואותה] תאומה הי' תחילה בבטן אחר עם דינה ברחל, מש"ה בל"ז אין להקשות מואת בנימין, די"ל שהי' לו אחותו, אבל לא נולד [תאומה] עם בנימין, דק התאומה שנולד[ת] עם יוסף, והיא היתה אחות דינה, וא"כ כבר בא במספר שמות מרבוי דקרא ואת דינה, אבל עתה דקאמר ואת בנימין אחיו בן אמו, משמע שהי' ליוסף ולבנימין אם אחד, וא"כ אזלינן בתר לידה, לפ"ז ואת בנימין קאי ע"כ אתאומה שנולדה עמו, דאין לומר (אם) אותה שנולדה עם יוסף, לפ"ז הל"ל גבי יוסף, אלא ע"כ שתאומה נולדה עם בנימין, לפ"ז הוי ע"א, וא"כ מקשה הש"ס שפיר.

(הגאון מוה"ר דוד אופנהיים זצ"ל אבר"ק פראג²)

(1) הועתק מעצם כתי"ק.

(2) הועתק מעצם כתי"ק.

ויחי

לא יסור שבט מיהודה ומחוקק מבין רגליו עד כי יבא שילה. וי"ל הפי' בזה, לפי שמצינו (מלכים א', י"א) שהנביא אחי' השילוני קרע בשלמה החדשה שנים עשר קרעים להורות שיקרע מלכות בית דוד, ופירש הרד"ק למה נקרא שמו שילוני לפי שהי' מן שילה, וזהו הפי', לא יסור שבט מיהודה וגו' עד כי יבא שילה, היינו אחי' השילוני, והוא יחלק המלוכה.
(הגאון מוה"ר יחזקאל קאצנעלבווינען זצ"ל אבר"ק אה"י)

שמות

במדרש רבה פרשת שמות עה"פ ויאמר מלך מצרים למילדות וגו', מי היו המילדות, רב אמר כלה וחמותה יוכבד ואלישבע בת עמינדב, ר' שמואל בר נחמן אמר אשה ובתה יוכבד ומרים, ולא היו למרים אלא ה' שנים וכו'. ודברי המדרש צריכין ביאור להבין ההמשך שמסיים המדרש ולא היו למרים אלא ה' שנים, מאי נפקא מינה. וי"ל עפ"י מה דאיתא בש"ע אהע"ז סי' כ"ב סעיף ה' לא יתייחד איש אחד אפי' עם שתי נשים יעווי"ש, ושם בסעיף י"ד, דמותר להתייחד עם אשה וחמותה מפני ששונאות זו את זו ואין מחפות זו על זו, וכן עם אשה שיש עמה תינוקת קטנה שיודעת טעם ביאה ואינה מוסרת עצמה לביאה שאינה מזנה לפני' לפי שהיא מגלה את סודה. והנה איתא במדרש עה"פ ותיראן המילדות את האלקים ולא עשו כאשר דיבר עליהן מלך מצרים, א"ר יוסי בר חנינא מלמד שתבע אותן להורווג להם ולא קבלו ממנו. והנה פשיטא דתביעה זו לא היתה כי אם במקום יחוד, וא"כ לכאורה יקשה איך מעיד עליהן הכתוב ותיראן המילדות את האלקים, אם יראי אלקים היו איך לא חששו לאיסור יחוד עם פרעה. וי"ל דזה הי' קשה לי' להמדרש באומרו מי היו המילדות, כלו' אם ידאי אלקים המה איך נתייחדו עם פרעה, וע"ז השיב רב שהיו כלה וחמותה דלא שייך בהו יחוד כנ"ל, ור' שמואל בר נחמן אמר דהיו אשה ובתה, אולם הבת היתה בת ה' שנים, ובאשה שיש עמה תינוקת קטנה, ג"כ שרי.

(הגאון מוה"ר שמואל שמעלקא הלוי הורוויץ זצ"ל אבר"ק טארנא⁴)

(3) בזרע אברהם על מדרש איכה (עה"פ על אלה אני בוכי') ששמע ר"ז מפ"ק בהיותו בהאמבורג. — ועיין גם בחת"ס עה"ת בפרשתן עה"פ הנ"ל.
(4) הוא בנו של הגאון מוה"ר יהושע הלוי הורוויץ מפרעמיסלא הנודע בשם „ר' יהושע הארוך". וגם את הגאון מוה"ר שמואל שמעלקא הלוי היו קורין בשם „הויכער רבי ד' שמעלקא". — נתקבל לאבר"ק טארנא בשנת תש"ז לפ"ק. — כ"ק מרן ארמו"ר הראשון מוהר"ש זצוק"ל בהסכמתו לספר ויכתוב משה כותב עליו: זקני הגאון הקרוש המפורסים על כל פני תבל הנקרא רבי ר' שמעלקא זצלה"ה אבר"ק טארני יע"א. — נלב"ע ביום ד' א' לחודש אלול שנת תנ"ו ומנ"כ בטארנא. (בנו הוא הגאון המפורסם מוה"ר מאיר הלוי אבר"ק טיקטין זצ"ל הנודע בשם „מהר"ם טיקטין"). — ר"ז העתקנו מתוך כת"י נכרו הגאון מוה"ר מרדכי הלוי הורוויץ אבר"ק שטערין ובאלחוב, והגיע אלינו ע"י ידידנו האברך החשוב היקר והמפואר מו"ה אברהם אהרן לעזער נ"י. ינשאוהו ר' על גפי מרומי הצלחות.

ויאמר מי שמך לאיש שר ושופט עלינו, ובמדרש דבה, אמרו ל' והלא בנה של יוכבד אתה ואתה מבקש להיות שר ושופט עלינו. והוא תמוה, דמה היתה כוונתם באמרם והלא בנה של יוכבד אתה לענין מי שמך שר ושופט. וי"ל בכוונתם, דהנה כתיב לא יסור שבט מיהודה וגו' עד כי יבא שיל"ה, ואמרו דורשי רשומות דהיינו משה רבינו כי תיבת שיל"ה בנימט' מש"ה, ומשה רבינו הי' מלך כדכתיב ויהי בישורון מלך, זה משה. והנה מבואר במס' סוטה (י"ב ע"א) עה"פ ותרא אותו כי טוב הוא, ר' יהודה אומר טובי' שמו, הרי דיוכבד אמו קראתו בשם טובי', ובתו של פרעה קראתו בשם משה כמבואר בקרא ותקרא שמו משה כי מן המים משיתהו. והנה קיימ"ל בטור אה"ע דלענין גיטין וקידושין השם שקורין לו אביו ואמו אותו השם הוא העיקר. והשתא אתי שפיר, דכך אמרו לו, אתה רוצה להיות שר ושופט עלינו, מחמת הפסוק עד כי יבא שיל"ה שהוא בנימט' מש"ה ולכן אתה מחזיק עצמך למלך, אמנם כאמת בנה של יוכבד אתה, וטובי' שמך, כי בשם זה קראך אמך, ושם זה אינו בנימט' שיל"ה, וא"כ מי שמך לאיש שר ושופט עלינו.

(הגאון מוה"ר גבריאל עשקעלים זצ"ל אבד"ק ניקלשבורג)

וארא

ויאמר משה וגו' דרך שלשת ימים נלך במדבר. ותמהו המפרשים איך אמר דרך שלשת ימים נלך הלא מיחזי כרמאות, שהרי רצונו ית"ש הי' להוציא את בני ישראל משם שלא יוסיפו לראותם עוד עד עולם. וי"ל ע"ד הרמז, דנודע מה שהקשו הקדמונים בענין מהירות הקץ במצרים, הלא עדיין לא נשלם הזמן של ארבע מאות שנה, ותירצו ששאר הגלויות השלימו הזמן. והנה בספה"ק נועם אלימלך (בפ' מקץ) כתב על הפסוק יחיינו מיומים ביום השלישי יקימנו ונחיי' לפניו (הושע ו'), שהשי"ת יחיינו משני חורבנים, וביום השלישי היינו בבנין בית המקדש האחרון שיבנה ב"ב יקימנו ונחיי' לפניו, עכדה"ק. וזהו שרמז משה רבינו לפרעה בלישנא דחוכמתא, שלא יפלא בעיניו שרצונו לצאת אף שעדיין לא נשלם הזמן, כי דרך שלשת ימים נלך במדבר, כלו' שיתארכו ימי הגלות הדומה למדבר, דרך שלשת ימים, שמתחלה יהי' שני חורבנות ואריכת הגלות להשלים הזמן, וביום השלישי בבנין בית השלישי אז יקימנו ונחיי' לפניו לחירות עולם.

(כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א)

5) כתבנו אודותו בכר"ש שנה ג' קונט' ג' עמוד כ"ה. — ד"ז הובא בספר פרח לבנון (ברלין תע"ב) להג"ר יהודה מבית פרץ, ששמע כן ממוה"ר שלמה זלמן מלכו"ב ששמע כן מפי רבו הג"ל.

נוסחאות והערות ברש"י על התורה

(נלקטו מקונטרס „יוסף הלל“ להר"ר מנחם בראכפער שליט"א)

ויגש

קאפ' מ"ד פסוק כ'.

ואחיו מת, מפני היראה ה' מוציא דבר שקר מפיו וכו'. בנמרא דשבועות (דף ל' ע"ב ודף ל"א ע"א) למדו שם הרבה דברים שדומין לשקר ואסורין משום דכתיב מדבר שקר תרחק, ובאמרם שם מנין לתלמיד שאמר לו רבו יודע אתה בי שאם נותנין לי מאה מנה איני מברך, מנה יש לי אצל פלוני ואין לי עליו אלא עד אחר, מנין שלא יצטרף עמו ת"ל מרבר שקר תרחק, ופריך האי מרבר שקר תרחק נפקא הא ודאי שקורי קא משקר וכו'. משמע מזה שעל שקר מוחלט לא שייך הלשון מרבר שקר, וכאן נקט רש"י הוי מוציא „דבר שקר“ מפיו. וברפח"ר ובדפוס אלקבץ הנוסחה, ה' מוציא שקר מפיו

קאפ' מ"ה פסוק כ"ח.

רב עזר, רב לי עזר שמחה וחדוה הואיל ועזר יוסף בני חי: ממה שכתב רש"י שני פעמים תיבת עזר, „רב לי עזר“, „הואיל ועזר“ אינו נשמע איך מפרש תיבת עזר שבפסוק, אם הוא נמשך למעלה ופירושו רב עזר שמחה, או שרק תיבת רב מפרש רב שמחה, ותיבת עזר נמשך למטה, עזר יוסף בני חי, אכן ממה שנרשם הר"ה רב עזר יש ללמוד שמפרשו למעלה.

אמנם הרא"ם לא ה' לו הר"ה כמו שהוא לפנינו, רק הר"ה ה' נרשם רק בתיבת רב, וכתב שמלת עזר שבמאמר רב לי עזר שמחה וחדוה היא מנוסחא משובשת, כי אין לה טעם במקום הזה, והראוי להיות רב לי שמחה וחדוה, עכ"ל. וכתב עליו בספר אמרי שפר (להרב ר' נתן שפירא בעל מבוא שערים) וז"ל, ואני אומר ספרי רש"י הראשונים והאחרונים יוכיחו שבכולן כתוב מלת עזר וכן הביאה ג"כ הר"ר יצחק ערמא בעל העקידה ז"ל, ואלו ה' נמצא נוסחא אחת שאין בה מלת עזר היינו שומעין לה אבל מחקין שבספרים חרשים אין למרין מהם וכו', והאריך שם בפירוש מלת עזר ע"ש. וכתב שאפשר שלפ"ז יהי' מלת עזר נדרש לפניו ולאחריו, ויהי' מתפרש לשני ענינים וכו', ועי"ל שלפ"ז אין מלת עזר נדרש אלא לפניו לבד ויאמר ישראל רב עזר שפירושו רב לי עזר שמחה וחדוה, ומה שכתב אח"כ הואיל ועזר יוסף בני חי אין מאמר „הואיל ועזר“ פירושו של מלת עזר הכתוב בפסוק, אלא לשונו של רש"י הוא, והכל הוא פירושו של יוסף בני חי, עכ"ל בקיצור. ובדפוס הראשון הנוסחה, רב לי עזר שמחה וחדוה הואיל ויוסף בני חי, לפי נוסחה זו שנשמטה מלת „עזר“ האחרונה, פשוט הוא שרש"י מפרשו רק אשלמעלה, ובפירושו של הרר"ן. ומה מאר היתה לו רב שמחה וחדוה אם ה' רואה שהסכימה רעתו לדעת נוסחה הישנה הזאת. — אמנם הטעם מוכיח כפירוש הרא"ם, שהרי „עזר-יוסף“ הוא במקף.

ויחי

ברש"י דפוס אלקבץ לאחר סיום הסדרא יש פנים אחרים וכן נוסחתו:

מ"ט. ג'.

כחי וראשית אוני, בא הכתוב ללמדך כשאין אדם מוליד בנים כחו עומד במקומו וכיון שיוליד בנים תשש כחו לפי שהוא טורח בהם מאין יבא פרנסתן ואם אירע בהם דבר יושב ומתקוטט עליהם: (ה) כלי חמס מכרותיהם, מכר כלי חמדה שחמסתם ומכרתם אותו: (ח) יהודה, שנאמר ומודה ועוזב ירוחם, על ידי שהורה על מעשיו שנאמר ויכר יהודה זכה למלכות ולכל טובות שאין להם הפסק: יודוך אחיך מודה לך שקבלתו על ירך ולא נהרג, ומודין לך אחיך שהצלתן מקטיגוריא של עתיד לבא, וסוף עתידים כל אחיך לקרות על שמך יהודים: (ט) מטרה בני עלית, אי אתה מתעלה בעולם אלא בשעה שאתה נוטל המלכות: (י) ולו יקחת עמים, שמקחה שיניהם של אומות העולם: (יא) ולשורקה בני אתוננו, זה דורו של משיח, כשם שגפן שורק אינה מקבלת הרכבה כך אין מקבלים גרים לימות המשיח: (יד) חמור גרם, שאין בו אלא העצמות לפי שהוא יגע בתורה: רובץ בין המשפטים, שהיה מתאזהר לדברי תורה בעפר רגלי חכמים, ושותה בצמא את דבריהם: (טו) וירא מנוחה, זו מנוחתה של תורה: ויט שכמו לסבול, שהוא מכתף בדברי תורה: ויהי למס עובד, שהוא מספיק הלכות לכל השכטים: (כ) והוא יתן מעדני מלך, זו היא יונה שעולה לשלחן מלכים. על זאת יתפלל, מהו לעת מצוא אמר רב לעת מוצאו מן העולם שאין לך שעה שקשה בעולם משעה שאדם נפטר מן העולם. ר' חנינא אומר לעת מצוא זו אשה טובה לפי שאין לך מדה טובה בעולם יותר מן התורה ומשל בה הכתוב את האשה שנאמר מצא אשה מצא טוב, ונאמר מוצא אני מר ממות את האשה וכן הוא אומר אעשה לו עזר כנגדו, כיצד נקלע לאדם מצוה נכנס לביתו ונמלך באשתו ומה אומרת הן, נעשה לו עזר, ונמצאת מצוה נעשית על ידה. לא זכה אומרת לא, ונעשה לו כנגדו ונמצא הפסד על ידה: אמר רב מאי דכתיב בגוי נבל אכעסם זו אשה רעה:

(בראש הפרשה קאפ' מ"ז פסוק כ"ט)

ויקרא לבנו ליוסף, אמר לו את הגרמת לי שארד כאן עליך, ראוי אתה שתעלני: אם נא, נא ג' פעמים למדנו יעקב אבינו דרך ארץ שכל המבקש דבר מחבירו אם אמר לו עד ג' פעמים ועשאו מוטב, ואם לאו אל ישנה בו: חסד ואמת, אם נאמר חסד למה נאמר אמת אמר לו אם אתה עושה עמי חסד לאחר מיתה הכל אומרים עליך מה שעשה עמו בחייו באמת עשה, ואם לאו הכל אומרים לא עשה עמו חסד: אל נא תקברני, ברית כרותה לאדם שכלן מתים ויש שהם חיים מתים אלא ושכבתי עם אבותי אמר לו מוכטח אני שאפילו שתקברני במצרים אני הולך עם אבותי אלא שתגרום לי גלגול, אמר ר' יצחק מכאן שידוע אדם כמיתתו להיכן הוא הולך אם כמקום צדיקים או למקום רשעים (ל) ונשאתני ממצרים, אפילו אדם מת בקרון או בספינה כים או בנהר או במדבר או בישוב נפשו קודמת והולכת עם אבותיו לכך נאמר ושכבתי עם אבותי ואחר כך ונשאתני ממצרים: אנכי אעשה כדברך, ה' לו לומר אעשה כדברך מה ת"ל אנכי, אמר ר' אבא כך אמר לו כשם שהשבעתני שאעלך כך אני משביע את השבטים שיעלו אותי: (לא)

וישתחו ישראל, אמר רבא בר מרי מלאך המות ראה יעקב באותה שעה וישתחו ור' חנינא אמר שראה את מטתו שלימה: השבעה לי מפני טורח המלכות שלא ישכחהו. (מח) (ב) ויגד ליעקב, רוח הקדש הגידה לו: ויתחזק ישראל, למה ציער עצמו באותה שעה, אמר אלו לגיון אחד שלח אצלי בגדים חייב אני לנהוג בו כבוד ויוסף מפני שהוא בני אנהוג בו בזיון: (ז) ואני בכואי מספר, אמר לו כשם שאתה מצטער על עצמך להקבר בארץ ישראל כך ה' לך להצטער לקבור את אמו רחל שם, אמר לו לא מתה אלא בדרך: (מט) (א) ויקרא יעקב, אמר ר' יוחנן מעשיו וצדקותיו של אדם אין מתבקשין אלא בשעה שנפשו של אדם מצטווה ממנו שנאמר לעת מצוא לעת מצוא הנפש, עלי' אמר שלמה אין שליט ברוח וגו', ירושלמי אין שלטון ביום המות, שנאמר וישכב דוד עם אבותיו קראו בשמו כשאר כל אדם ולא כמלך לקיים מה שנאמר אין שלטון וגו'. אין אדם שליט ברוח: האספו, והלא קבוצה ואסיפה אחת היא אלא רמז להם שעתידין להגלות שתי פעמים שנאמר אסוף אסיפם: כל שראוי לתוכחת לא הוכיחו בפני חבירו שחם על כבודו שלא יכישוהו אחיו:

תם, תהלה לאל בורא עולם חי וקיים לעולם ולעולמי עולמים.

שמות

קאפ' א' פסוק ט"ו.

ושם השנית פועה. פירש"י פועה לשון צעקה כמו כולדה אפעה (ישעי' מ"ב). ושם כתב הראב"ע אפעה, אצעק, ואין ריע לו, אבל רש"י מצא לו חבר, והוא, (שם מ"א כ"ד) ופעלכם מאפע, כתב רש"י אינכם אלא פועים ומרימים קול, ובלשון הגמרא מצינו הרבה מזה הלשון כמו שאמרו (סוכה ל"א). פעיתא היא דא פירש"י קולנית היא זו. וכן בביצה דף ז' ביעי דפחיא פירש"י כמו דפעיא הנולדים מתרנגולת חי' שפועה בלירתה.

שם פסוק ט"ו.

בילדכן, כמו בהולידכן: ברפום הראשון וברפום אלקבץ דיבור זה אינו דיבור בפ"ע דק שהוא המשך דברי רש"י בפסוק הקודם שפירש שמילדות הוא לשון מולידות אלא שיש לשון קל ויש לשון כבד כמו שובר ומשבר דובר ומדבר כך מוליד ומילד (וברפח"ר כמו מוליד ומילד) בילדכן כמו בהולידכן, ע"כ. והכוונה שכ"כ בילדכן שבא ברנש הלמ"ד הוא כמו בלשון הקל בהולידכן בלא רגוש. והמדפיסים שראו שמפרש את הפסוק בילדכן, הפסיקו באמצע דבריו בפירוש שפרה, זו יוכבר, כדי להעמידו על הפסוק שמפרשו.

שם פסוק כ'.

בסה"ד ואל תשיבני וילך וישב וירד ויצא לפי שאינן מגזרתן של אלו שהרי היו"ד יסוד בהן, ירד ויצא וישב וילך, יו"ד אות שלישית בו. הנה מה שמסיים רש"י יו"ד אות שלישית בו נראה ככפל לשון שהרי אמר שהיו"ד יסוד בהן. ועוד מה זה ששינה לרבר בלשון יחיד הרי המדובר הוא בכמה

תיבות והול"ל היו"ד אות שלישית בהן כמו שהתחיל שהיו"ד יסוד בהן. ובדפח"ר הנוסחה היא, ואל תשיבני וילך וישב ויצא לפי שאינן מגזירתן של אלו שהרי היו"ד יסוד בהן יצא ילך ישב, הלך ה"א אות שלישית בו. ורצונו שבתבת וילך היסוד הוא ג"כ ילך, והגם שאינו כמו האחרים שאין אומרים ילך כמו יצא רק שאומרים הלך, מ"מ יש בו ג"כ אות שלישית וה"א אות שלישית בו.

וארא

קאפ' ז' פסוק ג'.

באה"ד אמרתי אך תיראו אותי תקחו מוסר. טעות נפל בספרים שנדפס תיראו ותקחו בוי"ו לבסוף שהוא נוכח לרבים, וצ"ל אך תיראי אותי תקחי מוסר ביו"ד לבסוף שהוא נוכח לנקבת שכן הוא בפסוק, וכל הענין נאמר שם בלשון נקבה מוסב על ירושלים. ובדפח"ר ובדפוס אלקבץ הוא נכון.

קאפ' ט' פסוק י"ז.

עורך מסתולל בעמי, כתרנמו כבישת ב' בעמי, והוא מגזרת מסלה דמתרגמינן אורח כבישא: מזה שמתורגם מסלה אורח כבישא שהוא מלשון דרך אין רא' שיהא מסתולל מלשון כובש שאפשר לפרשו מלשון דורך בעמי, מלשון על במותימו תדרוך (דברים לג, כ"ט). אבל בדפח"ר הנוסחה הוא, והוא מגזרת מסלה דמתרגמינן אותו כבישא. ובאמת כן הוא מתורגם בכמה מקומות בשמואל א' ו', ובש"ב כ', ובישעי' ז' ול"ו, ועוד בכ"מ, ומן התרגום הזה שמסלה מתורגם כבישא הביא שפיר רא' שמסתולל הוא כובש.

תמיהות וישובים

ישוב לקושית השער המלך, ותמ' על ספר סדר הדורות

השער המלך פ"ד הל' ב' מהל' גירושין ר"ה מעתה הקשה על הא ראמרין במס' פסחים דף י"ר. אר"מ מדבריהם למדנו ששורפין תרומה טהורה עם הטמאה בפסח וכו' אף שמתמאין בידים את הטהורה. והקשה הא תרומה טמאה מן הנשרפין והו"ל כתותי מיכתת שיעורי' וא"כ למה לא נשרוף כיון דלשריפה עומד חסר השיעור לטמא אחרים, (מובא ג"כ בתוס' רע"א על משניות פסחים פ"א מ"ו). ואפשר לישב בהתרומה טמאה היתה שמן ובמשקין אין צריך שיעור לטמא אחרים, [עי' ר"ש מקואות פ"א מ"א ושאר משניות שם, ועי' מס' פסחים דף י"ד ע"א תר"ה דאיכא רמדרבנן בוראי לא בעינן רביעית*], ועי' יבקש רעת אות נ"ג, ועי' שפת אמת פסחים י"ד: ר"ה אפילו בראשון] ודו"ק.

* * *

(*) בתוס' חולין פ"ו ע"ב ד"ה כל משקה, כתבו דתרומה וקדשים מטמאים בפחות מרביעית ודוקא לחולין הוא דבעי רביעית יעו"ש, וא"כ אתי שפיר, דהרי הכא מיירי בתרומה.

בספר סדר הרורות בסדר תנאים ואמוראים אות פ' — פלימו, נזכר פסחים ח' ע"ב ועור מ"מ. ופלא שנעלם ממנו רגם בברכות רף מ"ח: נזכר פלימו**), שהיא מס' הקורמת.

נחום מאיר גערמאן

מגיד שיעור בישיבת באבוב בני ציון
ברוקלין, ניו יארק

ישוב לקושיית הגר"א

ירוע הקושיא המובא בשם הגר"א שהק' על המג"א בהל' חנוכה סי' תרע"ה סק"ג שכ', ונ"ל רבנר של שמן אין הירור מצוה בין רב למעט, אבל בנרות שעוה כשהם ארוכות הן נאין יותר, ע"כ. והגר"א ז"ל תפס עליו מתוס' ביצה כ"ה. ר"ה והמסתפק ממנו חייב משום מכבה וכו' הואיל רבאותה שעה שהוא מסתפק ממנה מכבה קצת ומכסה אורו ולא יכול לאנהורי כולי האי כי איכא שמן מועט בנר ע"כ, ומוכח לכאורה רגם בשמן יש הירור ברב, כי עי"ז האור רולק יותר טוב, עכ"ק.

ולפענ"ר נראה רלק"מ, דהרא"ש שם במס' ביצה פ"ב סי' י"ז כ' בא"ר, כתבו התוס' הא רחשיב לי' מכבה רכשממעט השמן, ומרחיקו מפי הנר" שהוא רולק מיר כהה אור הנר ואין רולק יפה כבתחלה והוי לי' מכבה, עכ"ל. (ולא משום גרם כיבוי, רחולק על התוס' שכתבו הטעם משום גרם כיבוי עיי"ש). וא"כ נראה ברור שכביית הנר ואור הנר תלוי בהרחקת השמן מהפתילה שהיא על פי הנר, משא"כ אם השמן קרוב לראש הפתילה על פי הנר אין חילוק בין אם הוא כלי גדול או כלי קטן המכיל מעט שמן בתוכו, רק כל זמן ששניהם מלאים על גרותם, אורם שוה כקטן כגדול, כי קוטן וגדול האור תלוי רק בריחוק וקירוב השמן להפתילה, והחוש והמציאות מעידים ע"ז ג"כ, וא"כ לק"מ, דכוונת המג"א בין רב למעט, פי', "כלי גדול", "וכלי קטן" דוגמת נרות שעוה שהביא שם. — ואף אם נאמר הכוונה בין רב שמן למעט שמן, יהי' הפי' כשהפתילות צפים על פני השמן ממש (כעין שעושים היום בנרות שבת של שמן), ואינם סומכים על פי הנר, וא"כ שוב אין נפק"מ בין רב שמן למעט, כל זמן שהשמן והפתילה קרובים, אבל אה"נ בזה יודה המג"א אם הפתילות מונחין על פי הנר יש יותר הידור למלאות הנר ולקרב השמן להפתילה, למען יאיר היטב.

אשר זעליג גאלרמאן

מגיד שיעור בישיבת באבוב בני ציון
ברוקלין, ניו יארק

** בקובץ „אוצר החיים" (רעווא תרפ"ט) עמוד רכ"ו, הובא בשם גמרא כתב"ד, הגירסא בברכות מ"ח ע"ב „פלומנו".

הנאהבים והנעימים

(מדור זה מוקדש להדפסת חירו"ת בפלפול ואגדה שרידי אש שנשארו לפליטה מחירושי האברכים והבחורים תלמידי ישיבות „עץ חיים" רבאבוב בגאליציע, שנחרנו ונשרפו על קירה"ש בשנות הזעם ת"ש-תש"ה לפ"ק).

שתי הערות

מהאברך המפואר החו"ב מו"ה לוי פערלמאן הי"ד מפאדגורזע⁽¹⁾

בשו"ע יו"ד סי' דמ"ב סעיף א' כתב המחבר, חייב אדם בכבוד רבו ויראתו יותר מבשל אביו. וכתב שם הט"ז בסק"א, דהטור סיים שאביו מביאו לחיי עוה"ז ורבו מביאו לחיי עולם הבא ואין לך כבוד (מכבוד) [ככבוד] רבו ומורא כמוראו ואמרו חכמים ומורא רבך כמורא שמים. והקשה בפרישה אם כן מאי יותר מאביו הא גם באביו כתב הטור ריש סי' ר"מ רכבודו ומוראו ככבוד ומורא השם, ותירץ רכל המוקש אינו שווה לגמרי אל המקיש, משא"כ מורא רבך כמורא שמים דדרשוהו מן את ד' אלקיך תירא לרבות רבו, הרי נכתבו שני המוראות במקרא א' להודיע שהם שווים לגמרי עכ"ל. וכתב על זה הט"ז, ולא נהירא דוראי כל מידי דהוקש לחבירו אין ביניהם חילוק כלל וכו' יעו"י"ש. אמנם באמת יש ראי' לדברי הפרישה, מדברי התוס' במס' בכורות (דף ו' ע"א) ר"ה פירש, שכתבו וא"ת לוקמא בכבוד אב ואם דמשווה כבודן לכבוד המקום וכו' וי"ל דמשמע ל' דומא דמורא של מקום וזה אי אפשר עכ"ל. הרי ראי' מפורשת לרבני הפרישה.

* * *

המג"א בריש סי' רט"ז הביא בשם המרדכי פרק אלו דברים ראין מברכין אלא על רבר שהגוף נהנה ממנו. ולכאורה יש להעיר ע"ז מרבני הגמ' (ברכות מ"ג ע"ב) אמר רב זוטרא בר טובי' אמר רב מנין שמברכין על הריח שנא' כל הנשמה תהלל י"ה איזהו רבר שהנשמה נהנית ממנו ואין הגוף נהנה ממנו הוי אומר זה הריח. הרי דמברכין אף שאין הגוף נהנה ממנו⁽²⁾.

(1) איש חסיד הי' בעיר פאדגורזע, מחשובי ויקירי חסידו באבוב, ושמו מו"ה מנשה יחזקאל פערלמאן הי"ד, (בן הנגיד המפואר מיקירי ק"ק קראקא החסיד המפורסם מו"ה משה פערלמאן בנו של הג"ר נפתלי בנימין פערלמאן זצ"ל אבר"ק מישלעניץ, וחתנו של הרה"ח מו"ה אברהם שנעה חתן הג"ר אלעזר הלוי הורוויץ אבר"ק דאהטין ומח"ס דבר הלכה). זכה לנמוע ג' ארזים בישראל, הם ג' בניו היקרים והמצויינים המסולאים בפז, ונקובים בשמותם, מו"ה נפתלי בנימין הי"ד, מו"ה לוי הי"ד, והב' החתן שלמה הי"ד. הצד השווה שבהם שכולם הצטיינו במיוחד בתורתם ובחסידותם, ביראתם ובענוותנותם. כל ירידיהם ומכיריהם ימלאו פיהם בתהלתם ויספרו עליהם גדולות ונצורות. — הבכור מו"ה נפתלי בנימין נולד בשנת תרס"ה בערך ונשא אשה בתו של הרה"ח מו"ה אהרן וואהלמוט הי"ד ממשלעניץ (חתנו של הג"ר שמעון מאיר דערשאוויץ ז"ל אבר"ק מישלעניץ). נהרג עקה"ש יחד עם אשתו וילדיהם במחנה ההריגה אשר בבעלזין ביום

פנקס הלואת חן והכנסת אורחים

(המשך מקובץ שלפנ"ז)

הסכמת הרב המאה"ג בוצ"ק חו"פ טוביינא דחכימי חכם הרזים
החסיד המפורסם מורינו ורבינו המקובל האלקי כבוד מו"ה משה
אברק"ק דאלינא, וזה לשונו הטהור:

ברם זכור אותו האיש אליהו זכור לטוב ה"ה הרבני המופלא הותיק הישישי
מו"ה אליהו במו' שלמה מק"ק בורשטין אשר פעל ועשה דבר גדול, והצליח וגם
עשה פרי, וילך אליהו להראות את אחיו אחב"י את הדרך ילכו בה ואת המעשה
אשר יעשון לשקור בתקנת עניים ואביונים, והנה מעשיו מעשה אלקים המה, ועלה
פי שנים ברוחו בנ' עמודי עולם אשר העולם נשען עליהם, וקיימו וקבלו עליהם
חבורה של הלואת חן חן לו והכנסת אורחים, וכעת בא סכום המעות לערך אלף
ושני מאות זהובים ריינוש, מלבד מעות ער"ה שהתנדבו כל א' מה שירבנו לבו
בעת ההוא, וד' יוסיף לנו כהנה וכהנה עוד נרבות, ע"כ באתי בתפלה למשה
בעשרה מיני לשונות של תפלה לעורר לבבות אחב"י העשיר ל"ו ירבה והדל לא
ימעיט לתת את תרומת ד' לחבורה הלזו, ואחד המרבה ואחד הממעיט ובלבד
שיכווין לבו לשמים, לצרף כל פרוטה ופרוטה לחשבון גדול, להיות כסף מתוקן
לעת מצוא להלות לעניים ולאביונים בעת דוחקם, ואתא קומצא ודחי כמה אלפים
דינין קשיין מאחב"י, ע"כ חוסו וחמולו על נפשות אביוני עמנו, ואיש את אחיו
יעזור ויאמר חזק ונתחזקה בעד עמנו לתמוך עני ורש בנדרת חבורה הלזו, ולא
ישמע לקול לו כל אליו לאמר כלו מעותיכם דבר יום ביומו, פן יפגענו ברעב
ובחסר כל, אל תפן ליצר האומר מצפון זהב יאתה, ואדרבה מצפון תפתח הרעה
ח"ו, ורב חסד מטה כלפי חסד, ובאתערותא דלתתא יתער רב חסד דלעילא,

כ"ב מרחשון שנת תש"ג לפ"ק. — הבן השני מו"ה לוי נולד בשנת תרס"ז בערך ונשא
אשה בתו של הנאבד"ק קראקאוויץ (סמוך ליעריסלאוו). נהרג עקה"ש יחד עם אשתו
וילדיו, ולא נודע לנו מתי. — הבן השלישי הב' החתן שלמה נולד בשנת תרע"א בערך,
בשנות הזעם בחיותו בעיר באבוב בגולה יחד עם אביו, נתחתן עם בתו של הרה"צ מוה"ד
חיים יעקלי הלוי דאזענפעלד הי"ד מקרשאנוב. נהרג עקה"ש יחד עם אביו בגיא ההריגה
בכעליוץ ביום ז' לחודש אלול שנת תש"ב לפ"ק. — שלשתם למדו בישיבת עץ חיים
דבאבוב סניף פארגורווע, ונפלאות יסופר על גורל בקיאותם בש"ס ואחרונים ועוצם
חריפותם, נוסף לזה יראתם הקודמת לחכמתם ונועם מדותיהם, נפשם היקרה ולבכם
הטהור, אהובים למעלה ונחמדים למטה.

ההערות הללו ממו"ה לוי הי"ד שנרפסו כאן, מובאים בשו"ת אמרי דוד (לדו"ז הג"ד
דוד הלוי הורוויץ אבר"ק סטאניסלאוו) בס' קצ"ח, ומזכיר שם גם את אחיו הצעיר הב'
שלמה הי"ד עיי"ש. — לצערנו לא נשאר מהם שם ושארית בישראל, והחירו"ת הללו
(למרות מיעוטם), יחד עם השורות הללו, יהי' להם למצבת זכרון, ואל נקמות ד' ישקף
וירא משמים וינקם את דם עבריו לעינינו במהרה ויצרור את נשמתם בצדור החיים.
(2) בשו"ת אמרי דוד סי' קצ"ח ד"ה ומה (אשר משם העתקנו ד"ז), כתב שגם לו
הוקשה קושיא זו, ושצ"י כן אצלו על הגליון של מג"א.

והמרחם על הבריות ירחמו עליו מן השמים, לפתוח לו ארובות השמים, להריק לו ברכה עד בלי דים, ומהראוי הוא להיות נוצר תאנה יאכל פרי, לתת לו להאיש הנ"ל שכר בטילה רמוכה, ולא יקופח שכרו, אם אמנם שכוונתו לשמים ולא בשביל להרבות שכר לעצמו, עכ"פ מחויבים אנחנו בני ישראל לרחם עליו לפרנסו ולפרנסת אנשי ביתו, ובכל מקום בואו לקבלו בסבר פנים יפות, ולתת לו תוקף ועוז במלאכתו מלאכת שמים, בכדי שיזדרז את עצמו במצוה הלזו לזכות את אחינו בני ישראל, וזכות זה יעמוד לנו ולכל אחינו בני ישראל לרחם עלינו להושיענו ולהוציאנו מצרה לרוחה ומשעבוד לגאולה במהרה בימינו אמן.

היום יום ו' עש"ק ו' תמוז שנת הרא גמילות חסד לפ"ק (תקע"א).
נאום הקטן משה שהם במוהר"ר רן מבראד חונה פה ק"ק ראלינא יע"א*)

* * *

הסכמת הרה"צ חו"פ בוצ"ק תמים במעשיו מוכתר בנימוסין עובר
ד' ביראה ואהבה כ"ש תפארת גדולתו מו' אורי שרגא פייבוש הכהן
נ"י בק"ק באלשוועץ, וזה לשונו:

כאשר שמענו פעולת התורני הישיש מו' אליהו במו' שלמה מק"ק בורשטין אשר הוא רב חסד מטה כלפי חסד לעורר לבבות בנ"י שהם בלערו גומלי חסדים, כל יחיד בפני עצמו גומל חסד לפרקים בעת נודו לבו, אעפ"כ בכל עיר ועיר מקום אשר מוה' אליהו מגיע הוא מחדש בטובו בכל יום להיות מצות גמ"ח נעשית מפי המדובים, ושלל ישתנו פני עניים הלויים ככרום, כי הם באים אצל הגבאים בטענה, האם כסף שלכם תלוו, כי אם שאתם הממונים, זהו פרוז בוטי, ופרוז בולי הוא זה, שבכל פעם שהגבאים מלווים לעניים הוא ממש כאלו כל א' מהחבורה עושה ג"ח זה, וגם אפי' אחד פטירת א' מבני החבורה יש לו חלק בגמ"ח וצדקתו עומדת לעד, וכאשר שמענו כן ראינו בבוא מו' אליהו הנ"ל לעירנו פה ק"ק באלשוועץ הלא מצער היא ותחי נפשות העניים בבואו, כי אסף ואזן וחקר ותיקן מחברת הקודש של גמ"ח, עד שעלה בידו קרוב לשמונה מאות זהו ריינוש, חוץ ממעות ער"ה שקבלנו ליתן בכל שנה קודם ד"ה שהוא עולה ג"כ קרוב למאה ריינוש בכל שנה, וגם זאת נתחדש בעירנו שכל אחד מבני החבורה של גמילות חסדים מחויב ליתן בכל חרש סעודת לילה וסעודת יום לארחי ופרחי המכובדים על פי קווטל של הגבאים הממונים על הכנסת אורחים כמבואר בפנקס, והגומל חסדים טובים לעמו ישראל הוא ינחילנו ליום שכולו טוב במהרה בימינו בקרוב.

היום יום שלישי כ"ג לחדש אדר.

הק' אורי שרגא פייבוש במו' שלמה כ"ץ מבלשוועץ יע"א

(*) הרה"ק מוה"ר משה שהם זצ"ל אבד"ק ראלינא ה' תלמיד הכעש"ס זי"ע. בנו של הרה"ק מוה"ר יחיאל מיכל מזלאטשוב, הרה"ק מוה"ר יצחק מראדוויל מח"ס אור יצחק ה' חתנו. נדפס ממנו ס' דברי משה עה"ת, שרף פרי עץ חיים ביאור ע"ס עץ חיים להמקובל מוה"ר חיים וויטאל.

הסכמת הרב המאוה"ג חו"פ בוצ"ק דק"ק זידאטשוב, וזה לשונו:

היות ראה ראינו פעולת אמת של איש אמונים רב ברכות אי"ש חי רב פעלים מקבציאל, קובץ על יד ירבה, וילט פניו באדרתו אדרת אליהו, הוא הרבני הותיק מו' אליהו בהרבני מו' שלמה מק"ק בורשטין אשר אסף ואיזן ותיקן וחוב"ר חב"ר חבורה של מצוה רבה גמ"ח להלות לעני בשעת דוחקו, ולאסוף הביתה איש עובר אורח מיראי חטא הסובבים מעיר לעיר לתת להם פרנסת לינתם, והנה כל איש מזרע אי"ו אשר ננע יראת ד' בלבו ומורה על האמת, יתלהב לבבו על דבר מצוה כזו לתמוך יד אליהו להיות לו לעזר ולסעד מבלי ליגען, ותיכף ירכנו רוחו אותו, על אשר מעורר מרת אבותינו גומלי חסדי, אשר ע"כ גם אנחנו הח"מ פ"ק באנו והסכמנו כולנו גם יחד, ובחמלת ד' עלינו עלה בידנו סך ארבע מאות ושמונים ריינש, יתן ד' והי' ד' עמנו כאשר עם לבבנו לעסוק במצוה זו כל ימינו עד ביאת הגואל אמת, ויקוים אפס כי לא יהי' בך אביון. בעה"ח בפה ק"ק זידאטשוב יום ב' ז"ך אדר ר' יתננו לרחמים וחסדים טובים לפ"ק.

הק' צבי הירש במוהרי"א ז"ל*)

* * *

הסכמת הרב המאוה"ג אב"ד דק"ק דאברמיל.

הן אמרו על ג"ד העולם עומד עה"ת ועל העבודה ועל גמ"ח, ההכרח הוא לומר שכל א' מהם הוא כדאי בפני עצמו לעמוד העולם, כי זה כמה בעוה"ר שבטלה העבודה, ואם אמרו תפלות כנגד תמידין תקנו, מה נענה על קרבנות יחיד, ואם בזאת תורת העולם היינו הוא עמוד התורה, וע"כ כדאי בכל א' מהעמודים הנ"ל, ועתה נפשנו יבשה מרוב תונת הזמן בעוה"ר הבוגד בנו, ולא לחכמים לחם, ואין משען ומשענה לחזק תוקפה של תורה, ותומכי מאושר, האי מאושר פירושו בחוסר (בחילוף אחה"ע. ובשי"ן שמאלית הברת ס'), וכמעט מגורל צרות ודחקות הזמן, התורה משתכחת ח"ו, זעירין אינון השתולים בבית ד' אשר עמד הקב"ה ושתלן בכל דור ודור, ובדורינו מעטים הם בני עלי' אשר בצלם נחי, לזאת הנה ברורו' הקודמים לנו, אולי לא הי' הלחץ והדוחק גדול כל כך, ובכל עיר ועיר שקדו על תקנת בני"י הן ביחיד והן ברבים, אמנם בימים האלו אין מל"ח בישראל ולא מנהל, וכל איש ילך אחר בצעו, ואין דורש ואין מבקש, ומן הראוי הי' אשר כל איש ירא ד' יאזור חיל באתרי' לחזק את עמוד העולם במצות גמ"ח, אך שבעוה"ר חכמת סופרים וכו', ואין שומע להם, והנה העיר ד' את רוח מוכ"ז ה"ה התורני הישיש מו' אליהו בהרבני מו' שלמה מק"ק בורשטין, זה כמה שנים אשר החל רוח ד' לפעמו בתוך המחנות לעורר לבבות עם ד' אלה לחיי עולם ע"י מצות גמ"ח, והנה אנכי הוורע ומכיר את האיש הזה מעודי, וזה כמו שנה אשר התחיל לעסוק במצוה זו, ות"ל הצליח ועשה פרי בכמה וכמה קהלות

(*) הוא הרה"ק מוה"ר צבי הירש מזידאטשוב זצ"ל בעל עמרת צבי על הזוה"ק ועוד.

קרושות, וכמעט שלא הקרימו ארם במצוה רבה זו, כי אם נתקן באיזו קהלה מבלערו לא הקרימו נעשה לנשמע, ולקול השמועה באו לקבל הטוב אשר תיקן הנ"ל בשאר קהלות, ולפעלא טבא כמוהו אמרינן יישר כחו וחילו, ויוזכה להחיש מעשהו הטוב, ויוציא לאור תעלומו, בעזרת ר' בנבורים, וגם פה בעז"ה פעל לטובה סך מסוים, כן יתן ר' וכה יוסף להפליא עצה ולהגדיל תושי' להשיב נפשות אומללים, וגם שכרו לא יקופח, ובזכות מצוה זו נזכה לראות באור פני מלך חיים אמן.

הכ"ר הכותב לכבוד המצוה ועושי',

הק' יצחק באאמ"ו הרב המאה"ג מו' צ"ה זלה"ה

החונה פה ק"ק ראברמיל יצ"ו*)

(המשך הפנקס יודפס כרצ"ה בקובץ הבא)

תעודות ופמיכות

לב.

דבר בעתו רברי נגידות להבח' החתן משכיל ומושלם הנ' כ"ה נתן¹⁾ בהרב המופלג מה"ו מרדכי אדלר הכהן אב"ר רק"ק הנובר יע"א, על קנקנו תהית, את שאהבה נפשי מצאתי, מלא על כל גרותיו מופלג בתורה וביראה, מימיו נאמנים תלמודו שגורה בפיו בפסקי ראשונים ואחרונים יבין שמועה יורה רעה מפלס בצרק אמריו כיין השוקט על שמריו לחשוב מחשבות ידיו עורפות צנא מלא ספרא קולע אל השערה ולא יחטא, ידיו רב לו להוציא מכח אל הפועל להשיב כהלכה לשואל, כל ימי היותו כאן לא מש משעשוע יום יום להיות עמי בשמוש הוראה הלכה למעשה, לזאת כעת אשר יעלה לתורה מעלה והוקם על ותרבנה סרעפותיו להשים המשרה על שכמו ויועמס עליו עול הוראה, הרשות נתונה לו מאתי להיות לערתי למורה, ויורה יורה להם דרך להעמיד דגל התורה וכרועה עדרו ירעם ברדכי המוסר והיראה, ותהי לו מכתב זה מירי לפאר לעיני זקני עם יושבי שערי ויקרא עליין, בשערי ציון, בשם מורנו רב ר' נתן במהור"ר מרדכי הכהן, ור' יקבץ הפוזרים ויגלה עוז חביון, ויקוים וכל בניך למורי רעיון.

רברי המרבר לתורה ולתעורה פה ווירצבורג ט"ז שבת אם יתמהמה אליו נחכה לפ"ק.

הק' אברהם בהמנוח הר"ר אנוש כינג סג"ל זלה"ה²⁾

(*) הוא הרב הגאון מוה"ר יצחק בהג"ר צבי הירש הערצאג אבד"ק ראברמיל.
 1) נולד בהנובר ביום כ"א שבת שנת תקס"ב. ראשית נשיאותו הי' כאבד"ק אלדענבורג, ואח"כ נתמנה למלאות מקום אביו כאבד"ק הנובר, ובשנת תר"ה נתמנה לרב הכולל בלונדון. נדפס ממנו ס' נתינה לגר על תרגום אונקלוס ועוד חיבורים. נפטר בעיר ברייטשאן במדינת ענגלאנד ביום כ"ט שבת שנת תר"נ לפ"ק.

ל"ג.

ב"ה.

במותב תלתא כחרא הוינא ואתי לקרמנא הרב הה"ג מו"ה דניאל פרוסטיץ⁽¹⁾ יחי' לאי"ט ראב"ד בקהלתינו, ואמר לפנינו מוסרני לכם ריינים רפק"ק פ"ב שכל חוב שיש לי שגאבנו⁽²⁾ כל זמן שארצה. נעשה פ"ק פ"ב יום ה' כ"ו אלול ת"ר לפ"ק⁽³⁾.

הק' אברהם שמואל בנימין בהגמהרמ"ס זצ"ל⁽⁴⁾

הק' זלמן ב"ה משה זצ"ל⁽⁵⁾

הק' שמעון אפ"ה⁽⁶⁾

(2) נולד בפפד"מ בשנת תקי"ב. ה' תלמיד של הגאון מוה"ר נתן הכהן ארלער זצ"ל וגם של הגה"ק בעל הפלאה זצ"ל. בתחלה ה' רב בביהמ"ד באופיבאך ואח"כ רומ"ץ בק"ק פפד"מ, ומשם נתמנה לאבר"ק ווירצבורג, ושם העמיד הרבה תלמידים. נרפס ממנו ס' זכרון אברהם על שו"ע או"ח ועוד חיבורים. ויש אליו כמה תשובות בשו"ת חתם סופר. נלב"ע ביום ה' לחודש אדר שנת תר"א לפ"ק. — הגיע אלינו מאת ידידנו האברך החשוב היקר והנעלה מו"ה יודל ליכטנשטיין נ"י מאנטווערפן. תשח"ח לו.

(3) ראה אודותו בכר"ש שנה א' קונט' ו' עמוד ט"ו. — כתב „פרוזבול" הלז קבלנו מגנני ידידנו האברך החשוב היקר והנעלה מו"ה אברהם אהרן לעזער נ"י. זכרה לו אלקי לטובה. פאקסימיליא להלן בשולי עמוד זה.

(4) צ"ל שאגבנו, ורשם שני נקודות על אות ג', ונקודה אחת על אות א', להודות, שאות א' צ"ל קודם אות ג'.

(5) שנת ת"ר לפ"ק היתה שנת השמיטה, ועיין בשו"ת חתם סופר חחו"מ סי' ג' שכתב וז"ל, אנא עוברא ידענא שמ"ו החסיד זצ"ל [הוא הגאון מוה"ר נתן ארלער] מסד דבריו לפני וחד רעימי בסוף שנת תקמ"ד הנכנס לתקמ"ה דחיינו סוף שמיטה, וידענא שלא עשה פרוזבול בסוף תקמ"ג, כי לא זזה ידי מתוך ידו ממש לירע כל דרכיו מוצאיו ומובאיו, עכ"ל יעו"ש. וע"ע בשו"ת חת"ס האו"ח סי' ט"ו (השני) וחיו"ד סי' י"ט.

(6) הוא הגאון בעל כתב סופר זצ"ל. ראה אודותו בכר"ש שנה ג' קונט' ו' עמוד כ"ב.

(7) הוא הגאון מוה"ר שלמה זלמן באניהאר זצ"ל. ראה אודותו בכר"ש שנה ה' קונט' ג' עמוד נ"ז.

(8) הוא הגאון מוה"ר שמעון אופנהיים זצ"ל. ראה אודותו בכר"ש שנה ה' קונט' ג' עמוד נ"ז.

היו"ח תלמידי חכמים הוינא ואתי לקרמנא הרב הה"ג מוה"ר דניאל פרוסטיץ יחי' לאי"ט ראב"ד בקהלתינו, ואמר לפנינו מוסרני לכם ריינים רפק"ק פ"ב שכל חוב שיש לי שגאבנו כל זמן שארצה. נעשה פ"ק פ"ב יום ה' כ"ו אלול ת"ר לפ"ק.

מכתבים אל המערכת

ב"ה. כ' לסדר ומכריכך ברוך שנת ישוע"ה קרוב"ה לכו"א לפ"ק.
כבוד המערכת הנכבדה.

הנאני לראות כבית א' מקרובי קובצי „כרם שלמה“ הנחמדים, וראיתי בקונטרס מ"ח (תמוז תשמ"ב) מובא משו"ת צבי תפארת בשם הגה"ק משינאווא ז"ל שאמר בקבלה מצדיקי החרויות שאשה בת בנים אף שהיא בריאה מ"מ נכון שלא תתענה רק תפרה א"ע וכו'. ובקונטרס מ"ט (אלול) שהנרון שם הוא כתענית מחמת תשובה ולא בהר' צומות, עיי"ש.

והנה ידוע זה במסורה מפה לאוזן מתלמידי הבעש"ט הק' ומתלמידיהם הצדיקים הקודמים כמו הרה"ק הרד"א מליזענסק והרבי מלובלין זי"ע ועוד, שהקילו עוד ברורותיהם בענין תעניות בכלל ובפרט לנשים, ואכמ"ל בזה.

אמנם בענין הנ"ל מצאתי מקור נרפס, בספה"ק „שפתי צדיקים“ בליקוטים שבין ס' שמות לויקרא, ולחיבת הקודש אעתיקנו, וזל"ק שם: איתא בפסקי הנאונים ז"ל אשה שמצאה ולד שלה מת אצלה שמחמירין עלי' להתענות כמה תעניות היינו תתענה פ"ד ימים רצופים ומאז ואילך עד כלות י"ב חדשים תתענה בה"ב ולא תאכל בשד ולא תשתה יין אפילו בלילה שלפניו ולאחריו וכל התעניות הנ"ל בימי עיבורה ויניקה מחויבת לפרות וכו' ע"ש כמה שהחמירו עלי' בתעניות. אמנם ברורות הללו שירר תשות כח לעולם יש להקל בתעניות, ושמעתי מהרב הצדיק וכו' מאפמא נ"י שבאה לפניו אשה שמצאה בנה מת אצלה אמר כי נבין ברעת ובהשכל בחכמה הקדומה מה חטאה ומה פשעה כי אם מצד שמיעטה דמות כי בצלם אלקים עשה את האדם וגו' ואם ה' כח בירינו לצוות עלי' שתהא הרה ששה בכרם אחר בוראי ה' זו תשובת המשקל להרבות הרמות אמנם כיון שאין כח בירינו לעשות זאת למה נגזור עלי' להתענות הלא בזה תש כחה ביותר ומפסידין ההריון לגמרי ומה זו תשובה מרה כנגד מרה אלא יותר טוב לחשוב כל ימי התענית בעד מעות והחשבון הזה הוא כפי עושרה ומעמדה ובכמה כיוצא בה היתה רוצה ליתן ולפרות התעניות שלה ואמר הרב וכו' הנ"ל כי התווכח בזה בימי חדפו עם הרב הצדיק וכו' מזלמשוב ז"ל ועמדו דבריו כי בהיותו שם פ"א בהתוועדות בסוד זקנים הובא שאלה זו לפניו ופתח מרא דאתרא בראש המדברים ופסק עלי' כל התעניות הכתובים בפסקי הנאונים הנ"ל והוא נ"י השיב ואמר נבין ברעת והשכל עפ"י ד"ת בחכמה הקדומה סיבת חטאה של האשה הלא הוא מחמת שמיעטה דמות וכו' ואם ה' כח בירינו וכו' כנ"ל והורו כולם לדבריו ואמרו שגם כוונת פסקי נאונים ה' על דרך זה ועתה בא וראה החכמה תחי' את בעלי' עכ"ל.

ואשאר בזה יידיכם ומקידכם החותם בכרכה שתזכו להו"ל את קובצכם היחיד במינו עד ביאנו"צ בב"א.

גדלי' יוסף אויערבאך
ברוקלין, ניו יארק

ב"ה. יום א' פ' וירא תשמ"ג לפ"ק.

שוכט"ם לכבוד מערכת הקובץ „כרם שלמה“ הי"ו.

רצוף פה אהבה הנני שולח לכם רמי חתימה עבוד שנת תשמ"ג לפ"ק הבעל"ט. — הנה כבר נרפסו בתוך הכרמים כמה פעמים ענינים שונים מכ"ק מרן הגה"ק בעל דברי חיים מצאנו זצ"ל זי"ע המפוררים בספרים שונים, וראוי לציין עוד ענין חשוב שראיתי בספר אבני המקום (לכ"ק רז"ו) הנאון משאמלוויא זצ"ל הי"ד) מאמר אכן הראשה אות

ל"א וז"ל: ב' בראשית וכל אשר יקרא לו-האדם נפש חיה הוא שמו ופירש"י דקרא מסורס דהול"ל וכל נפש חיה אשר יקרא לו האדם הוא שמו וצ"ב למה באמת הוא מסורס, ונ"ל דרמז יש בו דהנה שמענו ממרן הגאון"ק בעל ד"ח זי"ע שבכרית מילה ה' הוא אומר הברכה וקריאת שם התינוק ולא שאל את אביו איזה שם ינתן לו, רק הוא ז"ל קרא לו שם, אחר שה' עומד מעט בשתיקה בדביקות, וזה ה' אחד מנפלאות שנראה עין בעין אצל מרן זי"ע! א"כ מבואר מזה דהצדיק יוכל להביט ולירע משורש נשמתו מה שמו באמת, והנה ידוע דהנשמה נחלקת לר' חלקים היינו ר' מדרגות זה גבוה מזו נפש רוח נשמה ונשמה להנשמה והנשמה היא מדרגה היותר גבוה ונקרא חיה והיא חלק הקודש הבא מעולם האצילות והאריך בזה האוה"ח תקדוש ב' אמור בפסוק ובת כהן וגו' עיי"ש ברברים העומדים ברומו של עולם, וזה שנרמז כאן וכל אשר יקרא לו האדם הגדול שיש לו "נפש חיה" הוא שמו באמת כי הוא מסתכל ומבין בשורש נשמה ומבין ויודע שמו האמיתי והבן, עכ"ל.

ואחתום בברכה שחפץ ה' בירכם יצליח להגדיל תורה ולהאדירה.

בירכם עוז,

נפתלי עהרענרייך

בחרת"ג ממאר שליט"א

(1) במשנת חסידים הביא בשם האר"ז"ל, דהשם שקורא האב לבן, הקב"ה מזמינו בפיו, כי זה שמו שיש לו בקדושה וכו' עכ"ל. — וראוי להביא כאן ענין פלא, כי כ"ק מרן אדמו"ר הראשון מוהר"ש זי"ע נולד (בשנת תר"ז) בעיר דזיקוב, והכרית מילה ה' בדזיקוב, כי אמו הרבנית הצדיקת בילא ע"ה היתה בתו של הרה"ק מוה"ר אליעזר מדזיקוב וצ"ל, וכשאמר כ"ק מרן הנה"ק מצאנו וצ"ל הברכה אחר המילה, ה' בדביקות עצומה, וכשהגיע לתיבות, ויקרא שמו בישראל... המתין איזה רגעים, ואמר "חיים שלמה", ונתבהל בנו (אבי הילד) הרה"ק מוה"ר מאיר נתן וצ"ל מאור, שהרי כ"ק אביו מרן הנה"ק מצאנו שמו חיים, וגם שאר הנוכחים לחשו זה לזה, והרגיש מרן הנה"ק מצאנו בקול המתלחשים, וכשסיים הברכה, והגיע לאמירת "זה הקטן גדול יהי", אמר רק שם שלמה. ולא. (ויש אומרים, כי בהכתובה של כ"ק מרן אדמו"ר מוהר"ש זי"ע כתבו שמו "חיים שלמה").

פני' רחומה!

הקוראים שלא שלמו עדיין דמי החתימה לשנה זו מתבקשים לשלחם
במוקדם האפשרי בלי שום שהיות.

ואלה יעמדו על הברכה

ברכת מזל טוב

להאברך היקר ר' אברהם יוסף וויינגארטמן נ"י להולדת הבן
להאברך היקר ר' אפרים פישל הכהן כאטניק נ"י להולדת הבן
להנה"ח מו"ה ארי' ליבוש גרינבערג נ"י להולדת הנכר
להאברך היקר ר' ארי' ליבוש אקערמאן נ"י מירושלים עיה"ק להולדת הבן
להאברך היקר ר' יהושע הלוי קערנקרויט נ"י להולדת הבן
להאברך היקר ר' יעקב גאלדשמיר נ"י מירושלים עיה"ק להולדת הבן
להאברך היקר ר' יעקב פירער נ"י להולדת הבן
להאברך היקר ר' יעקב דוד ענגלבערג נ"י להולדת הבן
להאברך היקר בנש"ק ר' מנשה טייטלבוים נ"י להולדת הבן
להאברך היקר ר' מרדכי בן ציון גוטטער נ"י להולדת הבן
להנה"ח מו"ה משה שטוב נ"י מבני ברק להולדת הנכר
להנה"ח מו"ה צבי ציטראנענבוים נ"י להולדת הנכר
להאברך היקר ר' שמואל אייזענבאך נ"י מירושלים עיה"ק להולדת הבן
יזכו לגדלם לתורה ולחופה ולמעש"ט מתוך נחת והרחבת הרעת לאויט"א.

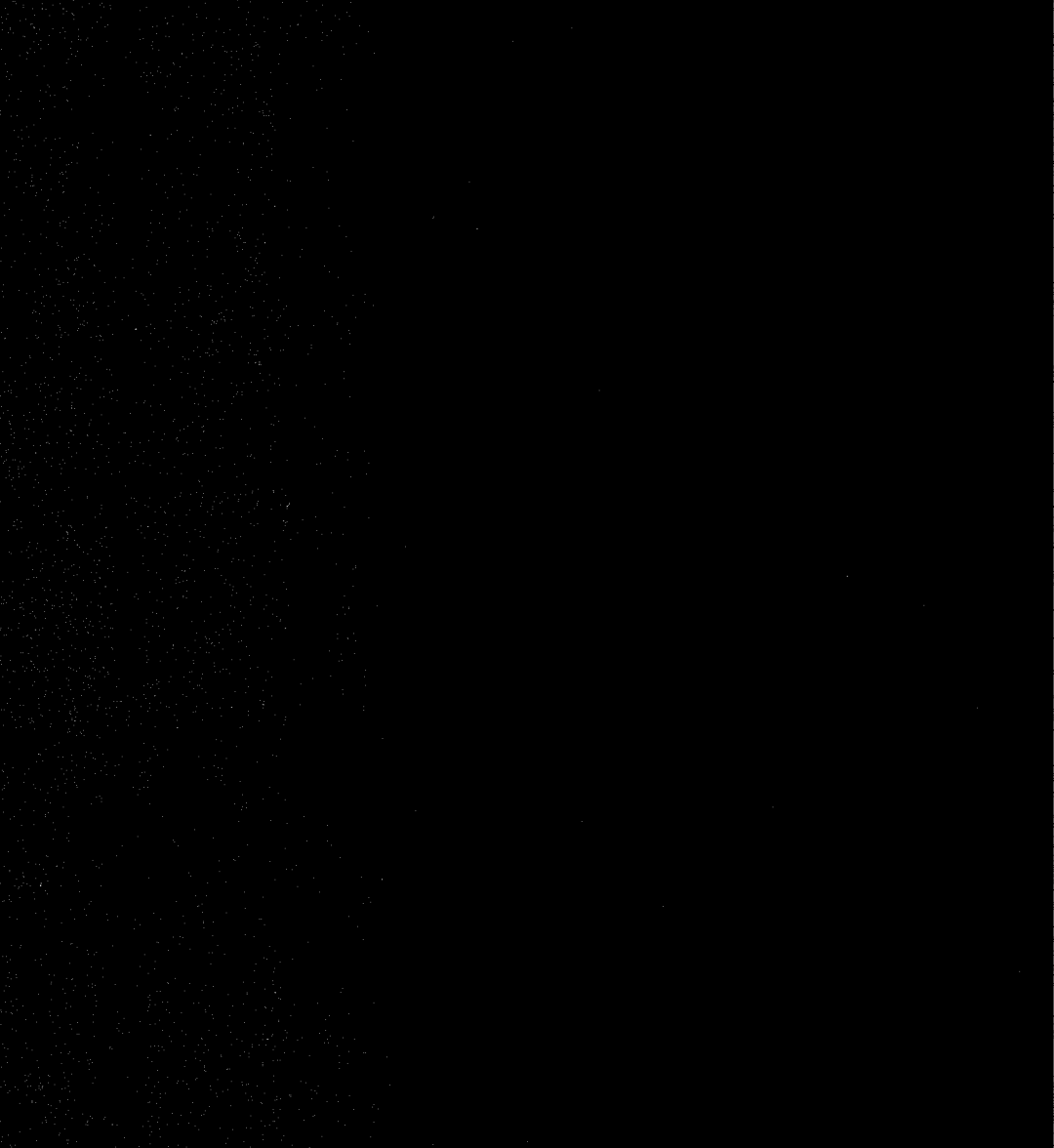
המערכת

ברכת מזל טוב

להאברך היקר ר' אברהם חיים שניטצער נ"י להולדת הבת
להרב ארי' ליבוש דובין נ"י מנהל רישיבת אמרי יוסף להולדת הבת
להנה"ח מו"ה אשר ישעי' שארף נ"י להולדת הנכרה
להרב מו"ה בן ציון אברהם הלברשטאם שליט"א רב דקהל בית אברהם נכר כ"ק
מרת אדמו"ר זצוק"ל הי"ד להולדת הבת
להאברך היקר ר' יוסף היימפעלד נ"י מטאראנטא להולדת הבת
להאברך היקר ר' יוסף הלל בראכפעלד נ"י להולדת הבת
להרב מו"ה יקותיאל יהודה מייזליש שליט"א רב דקהל יראים בסרי-געיש להולדת
הנכרות

להאברך היקר ר' מאיר זאב שווימער נ"י מירושלים עיה"ק להולדת הבת
להאברך היקר ר' משה מאיר וויינבערגער נ"י להולדת הבת
להנה"ח מו"ה נחמן גאלדפאדען נ"י מתל אביב להולדת הנכרה
להאברך היקר ר' נפתלי הלוי הורוויץ נ"י להולדת הבת
להאברך היקר ר' שלום יהודה ליבוש לעזער נ"י להולדת הבת
להאברך היקר ר' שלמה חיים הכהן קליין נ"י להולדת הבת
להנה"ח מו"ה שמואל שמעלקא גריפעל נ"י מבני ברק להולדת הנכרה
יזכו לגדלן לבע"ת ולחופה ולמעש"ט ולשבוע מהן רב נחת ועונג אכיר"ר.

המערכת



קובץ

נרם שלמה

ע"ש כ"ק מרן הנה"ק אדמו"ר מוהר"ש מאבוב זצ"ל

קובץ מוקדש לפלפול ולהלכה ואגדה ומילי דחסידותא
ואגרות קודש וענינים שונים מגאוני וצדיקי קשישאי ז"ל
ולהבחל"ח מרבנים ות"ח ובחורי חמד הי"ו.

שבט תשמ"ג

(נ"ד)

שנה ו' קונטרס ד'

יוצא לאור ע"י תלמודי
כ"ק מרן אדמו"ר מאבוב שליט"א
1577 48th Street
Brooklyn, New York 11219
Tel. 871-6623

התוכן

מדור אמרי קודש

ה לפרשת תרומה. כ"ק מרן ארמו"ר שליט"א

מדור זכרון לראשונים

ז תשובות קצרות בענינים שונים. הגאון מוה"ר עקיבא איגר זצ"ל
 יב בענין קטן אוכל נבילות, ועוד. הגאון בעל מלא הרועים זצ"ל
 יד בענין גזירת סחיטה בשבת. הגאון מוה"ר נחום ראובן זצ"ל אבר"ק רישא
 יח בענין כרי ושמא. הגאון מוה"ר יחיאל כהנא זצ"ל אבר"ק סאלקא

מדור אגרות קודש

יט מכתב מהגאון בעל שב יעקב זצ"ל אבר"ק פפר"מ.
 כ מכתב מהגאון מוה"ר דוד מרגליות יפה זצ"ל אבר"ק פעזינג.

מדור זכרון לאחרונים

כב כסוגיא דר"ח סגן הכהנים. הגה"ק מוהרמ"י מאוסטראווצא זצ"ל

מדור פלפול והלכה

כד בענין סמיכה בקרבן השותפין. הרב מוה"ר משה שמעון שליט"א
 כז בענין אם נדר חל על ל"ת. הרב יהושע פיהרער ג"י

מדור תפארת בחורים

כט בענין קידושי אשה ע"י שליח. הב' הח' אברהם משה שאיא נ"י

עולת שבת בשבתו

לא ליקומים יקרים לשבתות ומועדים. המערכת
 לה נוסחאות והערות ברש"י עה"ת. הר"ר מנחם בראכפעלד שליט"א

מדור תמיהות וישובים

לט הערות קצרות בענינים שונים.

מדור זכור ימות עולם

מ פנקס „הלואת חן והכנסת אורחים" (תקע"ג).

מדור תעודות וסמיכות

מה כתב „קבלה". הגאון בעל פנים מאירות זצ"ל
 מה כתב „קבלה". הגאון מוהר"ל מרגליות אב"ד פפר"א זצ"ל
 מה כתב „מורינו". הגאון מוה"ר בנימין זאב כ"ץ רפ"פ אב"ד פאפא זצ"ל
 מז מכתבים אל המערכת.
 מו צילומי כתבי קודש.
 מט ברכות והודאות.

כל הזכויות שמורות להמערכת

Copyright © 1983

by Cong. Shaare Zion

מזכרת נצח

הקובץ הזה מוקדש

לעילוי נשמות

הרבני הנגיד החסיד הנכבד והמפואר

נדיב ושוע

מו"ה אליהו במו"ה משה יעקב שארף ע"ה

נפטר ביום ח' לחודש שבט שנת תש"מ לפ"ק

האשה החשובה והנכבדה

מרת שרה בת מו"ה אלכסנדר זיסקינד פרייא ע"ה

נפטרה ביום כ"ו לחודש מנחם-אב שנת תשמ"א לפ"ק

תהא נשמתם צרורה בצרור החיים

הונצח ע"י בניהם,

אשר ישעי' שארף

יהודה ליבוש שארף

שלמה שארף

דוד שארף

מזכרת נצח

הקובץ הזה נרפס
לעילוי נשמות

הרבני החסיד המפורסם משרידי דור הישן
מו"ה מרדכי צבי במו"ה דוד משה הלוי ע"ה
מייזעלס-וואהרמאן

נפטר בשם טוב ר"ח שבט שנת תשל"ז לפ"ק
וונגתו האשה החשובה

מרת ריזל בת מו"ה אשר זאב צווערלינג ע"ה מאושפצין
נפטרה בשם טוב י' לחודש שבט שנת תשל"ג לפ"ק
תהא נשמתם צרורה בצרור החיים

הונצח ע"י בנם ונכריהם,

יעקב ארי' הלוי מייזעלס

משה דוד הלוי מייזעלס

אשר זאב הלוי מייזעלס

אהרן הלוי מייזעלס

יוסף דניאל הלוי מייזעלס

אברהם יצחק הלוי מייזעלס

חיים הלוי מייזעלס

מזכרת נצח

הקובץ הזה מוקדש
לעילוי נשמת

אבינו היקר הרה"ח הנכבד

מו"ה דוד משולם במו"ה יהושע צבי ע"ה
דעמביצער

נלב"ע כ"ג לחודש שבט שנת תשמ"א לפ"ק
תהא נשמתו צרורה בצרור החיים

הונצח ע"י בניו,

פנחס מאיר דעמביצער

יהושע צבי דעמביצער

אברהם אביש דעמביצער

אמרי קודש של כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

פרשת תרומה

איתא בתנא דבי אליהו, בשעה שאמרו ישראל נעשה ונשמע אמר להם הקב"ה ויקחו לי תרומה, והוא פלא דמה ענין אמירת נעשה ונשמע אל ויקחו לי תרומה. וייתכן לומר הכוונה בזה, בהקדם דברי הגאון מוהר"ר יהונתן אייבשיץ זצ"ל ביערות דבש (חלק א' דרוש ז', בסופו) על הא דאמרינן בגמ' (עבודה זרה י"ח ע"א) תנו רבנן כשחלה רבי יוסי בן קיסמא הלך רבי חנינא בן תרדיון לבקרו אמר לו חנינא אחי אי אתה יודע שאומה זו מן השמים המליכה שהחריבה את ביתו ושרפה את היכלו והרנה את חסידיו ואברה את טוביו ועדיין היא קיימת, ואני שמעתי עליך שאתה יושב ועוסק בתורה ומקהיל קהלות ברכים וכו', אמר לו מן השמים ירחמו, אמר לו אני אומר לך דברים של טעם ואתה אומר לי מן השמים ירחמו וכו' אמר לו רבי מה אני לחיי העולם הבא, אמר לו כלום מעשה בא לידך, אמר לו מעות של פורים נתחלפו לי במעות של צדקה וחלקתים לעניים אמר לו אם כן מחלקך יהי חלקי ומגורלך יהי גורלי וכו' יעו"ש. ויל"ד בגמרא זו כמה דקרוקים, ראשית יש להבין כי טענו בחטים והודה לו בשעורים, שהוא הוכיח אותו על שמכנים עצמו לכלל סכנה עצומה כזו, והוא השיבו מה אני לעוה"ב, גם צריכים להבין וכי ר' יוסי בן קיסמא נביא ה' לידע אם הוא בן עוה"ב, ועוד איך יוכל החי לידע הלא אף בקדושו לא יאמין ואפילו על אבות העולם לא יחד השם יתברך שמו בחייהם, ואיך שואל אם הוא בן עוה"ב, ותו יש לתמוה על תשובתו, שנתחלף לו מעות פורים במעות של צדקה, וכי בשביל כך יזכה האדם לעוה"ב, הלא הרבה מצות והרבה שמירות שייכים עוד טרם שיוזכה גבר ארחו לעוה"ב, ואלו ידעתי שבשביל כך לבד בטוח אני בעה"ב אפילו כסות וגלימא דעל כתפאי הייתי מוכר.

אבל הענין הוא כך, דבאמת כבר כתב המהרש"א שם, על אומרו אני אומר לך דברים של טעם ואתה אומר לי מן השמים ירחמו וכו', שרצה להוכיחו דאין סומכין על הנס דמנכין לו מזכיותיו ע"ש, אמנם באמת יש ב' בחינות בעבודת השני"ת, א' הוא העובד מחמת שכר עוה"ב ועונש גיהנם, והבחינה הב' הוא העובד השלם שאינו עושה לשום כוונה אחרת כי אם לעשות רצון קונו, עד שאמרו בשם חכם שאמר אפי' יודע אני שע"י עשיית המצות אני יורש ח"ו גיהנם וע"י עשיית עבירות גן עדן, מ"מ מניח אני את העבירות ועושה המצות לקיים רצון השני"ת, ואדם כזה יוכל לסמוך על הנס, כי מה איכפת לי בניכוי זכויות, הלא אינו עובד בשביל שכר גן עדן שהרי כל מגמתו אינו כי אם לעשות רצון הבורא. וזהו תשובת ר' חנינא בן תרדיון כששאלו אני אומר לך דברים של טעם ואתה אומר לי מן השמים ירחמו, והיינו כמ"ש המהרש"א דאין לסמוך על הנס דמנכין לו מזכיותיו, ע"ז השיב, מה אני לעוה"ב, כלו' מה אני מקפיר על עוה"ב, וכי אני

עובד ד' בשביל שכר עוה"ב, אם יפחת משכרי, יפחת, ואני עושה רצונו להקחיל וללמוד תורתו הקדושה ברבים בבטחון שיעמוד לימיני בנס.

אמנם טעם אחר יש שלא להכניס עצמו בסכנה מפני חשש שאמרו חז"ל לעולם אל יכניס אדם עצמו לנסיון כי אולי יאסרהו הרשעים ויענו אותו עד חלילה יעבירו אותו על רעתו, כמאמר שאול, פן יתעוללו בי הפלשתים, וכאומרם ז"ל (כתובות ל"ג ע"ב) אלמלי נגרוהו לחנני' מישאל ועזרי' פלחו לצלמא. אך אם כבר עמד פעם א' בנסיון וניצול, בטוח הוא שהקב"ה משמרו מכל רע ורגלי חסידיו ישמור כנודע, ולכך שאל ריב"ק אותו, כלום מעשה בא לירך, שאם כבר עמדת בנסיון אז יפה עשית ותשכיל ותצלית, אבל כל זמן שלא עמדת מימך בנסיון לכבוש היצה"ר אסור לך לעשות כן להביא עצמך לידי נסיון וסכנת נפשות, וע"ז השיב לו ר' חנינא בן תרדיון, אין לך נסיון גדול יותר מממון, דבזה יש פיתוי והסתת היצה"ר עד למאור כאשר בעוה"ר רבים נכשלים בגזל ועושק וכו' ואם רואין אדם שעמד בנסיון ממון אז נכון לבו בטוח בר' שיעמוד בנסיון גופו לקידוש השם, וזה שאמר לו ר' חנינא בן תרדיון, מעות של פורים נתחלפו לי במעות של צדקה וחלקתים לעניים, הרי שעמרתי כבר בנסיון ממון וכבשתי את יצרי שנתתי הכל לעניים, וא"כ שוב אין ספק שהקב"ה יעזרני לכבוש היצה"ר ולקרש שמו יתברך ברבים, וע"ז השיב ר' יוסי בן קיסמא מחלקך יהי חלקי, עכרפח"ח.

העולה לנו מרבירי הנחמדים שני ענינים, הא' דרך העובד מיראה, ומורא יעלה על ראשו מחמת העונשים, מצפה לתשלום שכר לחיי העוה"ב, לא כן העובד מאהבה, אינו עובד ע"מ לקבל פרס, כי עיקר כוונתו לעשות רצונו ית"ש אשר נצטוונו בה, ואינו משים לב לשכר בעוה"ב. ועוד שנית, דנסיון הממון הוא כור המבחן באדם לרעת אם יוכל לעמוד בנסיון של מסירת נפש עבור שמו יתברך ותורתו הק'. ובאמת י"ל דתליא הא בהא, דמי שאינו מצפה לתשלום שכר בעוה"ב ועובד רק מאהבתו ית"ש מוכן בכל רגע ורגע למסור נפשו עבור שמירת התורה וקיום מצותי', וכמבואר במכילתא בפ' יתרו עה"פ לאוהב' ולשומרי מצותי, שנותנין נפשם על המצות עיי"ש.

ועפ"ז יתפרש כמין חומר שני כתובים הבאים כאחר בפ' ואתחנן, ויצונו ד' לעשות את כל החקים האלה ליראה את ד' אלקינו לטוב לנו כל הימים לחיותנו כהיום הזה, וצדקה תהי' לנו כי נשמור לעשות את כל המצוה הזאת לפני ר' אלקינו כאשר צונו. והריקרוקים רבו בזה, כי נראה ככפל לשון לטוב לנו כל הימים, לחיותנו כהיום הזה, ומהו אומרו כהיום הזה, וגם צ"ב להבין הכוונה באומרו וצדקה תהי' לנו וגו', וכאשר עמד על זה באלשיך הק' ובשאר מפרשים. ועפ"י האמור יתבאר על נכון, דהתוה"ק באה לרמוז כאן על ב' ענינים הנ"ל, ויצונו ד' לעשות את כל החקים האלה, ויש בזה ב' בחינות, א', לירא"ה את ד' אלקינו לטוב לנו כ"ל הימ"ם, וזהו העובד מיראה, ומצפה לתשלום גמול בעוה"ב המרומז בתיבות כל הימים, ע"ד אוז"ל (ברכות י"ב ע"ב) ימי חיך העוה"ז כל ימי

חיך להביא לימות המשיח, והבחינה השנית שהיא למעלה מהראשונה, היינו לחיותנו כהיו"ם הז"ה, זהו העובר מאהבה ואינו מחכה לשכר בעוה"ב רק עיקר מטרתו לעשות רצונו ית"ש בעורנו כחיים חיותו, כהיום הזה, ע"ר אוז"ל (אבות פ"ד) יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעוה"ז מכל חיי העולם הבא, ואיש כזה, מוכן למסור נפשו ולסבול יסורים עבור התוה"ק מחמת גודל חביבותו להבורא ית"ש, אמנם איך יוכל האדם לידע אם אינו משטה את עצמו, רק שהוא באמת עובר מאהבה עד שיוכל לעמוד בנסיון של מסירת נפש, לזה אמר, וצדקה תהי' לנו, דמצות צדקה תהי' לנו לאות ולהבחנה, אם נשמור לעשות את כל המצות הזאת לפני ד' אלקינו כאשר צונו, היינו בחי' עובר מאהבה שמקיים מצות ד' רק בשביל שכן צונו ד', שע"י מצות צדקה, כשרואה שעומד בנסיון הממון, יתברר לו כי מוכן לעמוד בנסיון במסירת נפש ממש עבור התורה ומצותי'. ומעתה יובן היטב רברי התנא דבי אליהו הנציב בראש אמרינו, בשעה שאמרו ישראל נעשה ונשמע אמר להם הקב"ה ויקחו לי תרומה. דנודע רבני ישראל באומרים נעשה ונשמע, והקדימו נעשה לנשמע, קבלו עליהם לעשות רצונו ית"ש במסירת נפש, שרם שידעו אם יוכלו לקיים, וכדברי כ"ק אאמו"ר זצוק"ל הי"ד בספ"ה קרושת ציון עה"פ (בפ' משפטים) ויען כל העם קול אחד ויאמרו כל הרברים אשר רבר ד' נעשה, דהכוונה עפי"ד הרה"ק הרבי ר' הירש מרימאנוב זצ"ל שאמר על מה שאנו אומרים (בזמר יום שבתון) ובאו כולם בברית יחד, נעשה ונשמע אמרו לאחר, דהכוונה, כי בני ישראל אמרו נעשה ונשמע באותה ההתלהבות ורביקות ומס"נ שאומרים שמע ישראל ד"א ד' אחד, וזהו נעשה ונשמע אמרו כאח"ר, פי' כמו תיבת אח"ד שבפסוק שמע ישראל. ועפי"ז הוסיף כ"ק אאמו"ר זצוק"ל הי"ד לפרש כוונת הפסוק הנ"ל, ויען כל העם קול אח"ר, פי' באותו הקול וההתלהבות שאומרים אח"ר, ויאמרו כל הרברים אשר ריבר ד' נעשה, שהכינו עצמם למסירת נפש עבור קבלת התורה, עכרה"ק. ולכן כאשר אמרו בני ישראל נעשה ונשמע, רצה הקב"ה לבוונם אם כנים רבריהם שמוכנים למסירת נפש עבור קבלת התורה, לכן מיד אמר להם הקב"ה, ויקחו לי תרומה, רע"י מצות צדקה יכירו וירעו אם בכוחם לעמוד בנסיון ולעבור את השי"ת במסירת נפש, ויתגלה בזה גודל אהבתם וחביבתם להשי"ת.



תשובות קצרות בענינים שונים⁽¹⁾

מהגאון מוה"ר עקיבא איגר זצ"ל אבר"ק פוזנא

⁽²⁾ מכ"ק הגיעני זה ערך חצי שעה. מ"ש ידידי נ"י ראין אומרים בסכנה בבשר ודגים חענ"ג, גם אנכי עמדתי בזה, וסברתי נוטה ג"כ דלא שייך בזה חענ"ג.

וע"ד הביצים שלא נגמר רק החלמון, אם יש סכנה עם דגים. בענין כזה דאינו תלי' בסברא ובראי' קשה ההכרעה, ונ"ל לדון הרבה להקל אחרי שהמג"א סי' קע"ג סק"א כ' דאפשר רבוה"ז אין סכנה כ"כ, א"כ עכ"פ מה דלא מצינו מפורש לאיסור אין החיוב להחמיר.

מ"ש בענין הרטי', אין דעתי כ"כ להקל*), כי אף במקום סכנה להיות בלא רטי' יש לדון, כי הש"ע סי' קצ"ח ס"ו בהג"ה כ' ואותן שיש להן כמין קליעת שער וכו' וסכנה להסירם (חסר הסיום).

* * *

(1) תשובות הללו הועתקו מכת"י הרב הגאון מוה"ר חיים בר"י מלעסלא שדר אח"כ בעיר מעזיזאד ואח"כ בעיר שוועדין. ה"י תלמיד מובהק להגאון מוה"ר זכרי' מענדיל זצ"ל אבר"ק לעסלא, ועמד בחליפות מכתבים בתמידות עם הגאון מוה"ר עקיבא איגר זצ"ל אבר"ק פוזנא, והעתיק בתוך כתביו קטעים מתשובותיו שקיבל, בלשונם. גם הוסיף איזה פעמים איזה הערות והוספות להבנת הענין, והועתקו כאן בשולי הגליון בשמו. — אפריון נמטוי' לידינו האברך החשוב היקר והנעלה המסוד כלב ונפש לשוכת כרמנו מו"ה אברהם אהרן לעזער נ"י שהמציא לנו העתקות הללו. הוד והודר פעלו וצדקתו עומדת לעד. (הנחת המעתיק הגר"ח מלעסלא) שאלתי מהגאון ש' אם אומרים בסכנה חענ"ג,

כי לענ"ד נראה מצד הסברא דל"א כן דענין חתיכה עצמה נעשית נכלה שייך עד"מ בחתיכה שבלעה דם כאלו כולו דם, משא"כ בדבר שאינו אסור רק מצד סכנה ומהני ביטול וכיון שנתבטל שוב אין כאן סכנה ומה לי אם ה' סכנה בתחלה טרם שנתרבה האיסור, וראי' קצת מהא רחולין (דף מ"ט ע"ב) גילוויי שרא בציר, אע"ג דבתחלה בהיותו במים נאסרו המים, אח"כ כשהארס (מבטלם) [מתבטל] שוב אין כאן סכנה, ואולם י"ל דשאני התם דהציר שורפו ומבטלו מעיקרו, אמנם הסברא נותנת דל"א כן. — עוד שאלתי בענין ביצים הנמצאים בתרנגולים שאין להם אלא חלמון והסכימו הפוסקים שהוא כבשר לכל מילי עי' יו"ד סי' פ"ו ופ"ז בש"ך, א"כ אם הלכינו כאותם כיצים דגים אם יש בזה חשש סכנה מחמת בשר בדגים. — עוד שאלתי, ע"ד הרטי' שהמציאו הרופאים לע"ע המדובק בחוזק בבשר ואינה יכולה ליטלה כלתי קריעת הרטי' מעל בשרה בע"כ והעור וכשר מגופה נקרעת עמה, והרטי' מונחת לערך ג' חרשים ויותר, אם חוצצת, דלכאורה כ' הש"ע בסי' קצ"ח דהמעד"מ כ' דהשורר בהל' נשילת ידים כ' דאינה מקפירה רק דהכא בטבילה החמיר, וכיון שהוא דרבנן דמדאורייתא רובא ומקפיד בעינן, וכאן אינו אלא חומרא אפשר משום ביטול פ"ו אמרינן דאינה חוצצת כיון דסברא כאן ביותר שאינה מקפדת שמורגלת בכך וא"א להסירו בתוך משך זמן הנ"ל, אלא שראיתי להרב מוהר"א פלעקלס הגאב"ד מפראג בספרו תשובה מאהבה כ' בזה לאסור והסכימו עמו גאונים שם ע"ש. — ועז"ז השיב הגאון מוהר"ע הנ"ל וז"ל...

(*) בשו"ת ר"ב דנשכורג הנרפס מחדש, יש תשובות מכמה גדולי הדור בנר"ז. יעויי"ש בסי' כ"ג-ל"ה.

מכ"ק הגיעני, וע"ר המצרנות, יפה ויפה פסק דבריו הט"ז (חו"מ סי' קע"ה) ברורין בטעמן, וכה פסקתי פה כמה פעמים, וביותר דבנ"ד יש עוד לדון הרבה אם השוכר שני קנה אותו במה ששכרו תוך זמנו של שכירותו של הראשון על אחר תשלום זמנו של זה, דבת' הרשד"ם חח"מ סי' רפ"ח פסק דלא קנה וכ"כ בת' בית יעקב סי' צ' וכן פסק בת' מהר"מ מינץ סי' ל"ט וע' בת' רש"ל סי' ל"ו ובת' מהרי"ט צהלון סי' פ"ט, וגם בנכרי שייך בזה דין מצרנות כיון דלא שייך בזה לאברוחי ארי', והוא פשוט ולית בי' ספיקא.

* * *

מכ"ק הגיעני, וע"ר הגבינות, אם כי בדיעבד יש לסמוך על הפר"ח דמפתח הוי כחותם, ובפרט במדינתנו שאינו מצוי" דברים טמאים לחלוב, ועי' ת' תשב"ץ ח"ד, חוט המשולש הטור הא' סי' ל"ב, מ"מ לכתחלה טוב שיכריח אותם מעכ"ת לעשות שני מפתחות, דבזה כ' הפר"ח דלכ"ע הוי כחותם אחר. ע"ר משרתת שנפלה למשכב וחלתה, קשה הדבר לעשות מזה מנהג ולומר ע"ד כן שוכרם, דמה שאנו רואים כמה פעמים שבעלי בתים אינן מקפידים היינו שעושים כן בשעת מעשה ובדרך רחמנות וצדקה, ולפעמים ענין החולאת זמן מועט כהוצאה מועטת, אבל לא ירעתי להמנהג שנותנים כן דרך חיוב, וכמה פעמים בעלי בתים שאין אמורים מקפידים ובאים לרדן ע"ז, ובכל כי האי גונא, ראוי לתווך ולבצע הרבר.

וע"ד הכהן, אף דהמג"א בשם ראב"ח כ' דבשאר עבירות דוקא בעשה תשובה, מ"מ כל האחרונים חלקו ע"ז באל"י רבה סקס"ט וכן הפר"ח, דבשאר עבירות אין מונעים כלל אפי' בלא עשה תשובה. ובאמת טוב להחזיק בדברי המג"א בדרך לייראות לו, אם עוד תעשה כן ויודע הדבר נפסול אותך מנשיאת כפים, אבל לקושטא דמילתא אין לעשות מעשה.

ע"ד הסרכות, אל ישמע לקולם שבקאים בשילא(?), ודברתי עם השוחטים דפה, והמנהג להקל בליכא חלון וסרוכים מעיקרם עד אצבע סמוך לשיפולי, וזה הנכון, שכך הוא מעיקר הדיון, אלא שהפמ"ג כ' דמנהג לאסור יותר מחציין, ועתה מעידים שאין המנהג כך, ושגם בספרי השוחטים בזבח שמואל כ' להקל עד סמוך לשיפולי⁽³⁾.

וע"ד מים שלא עשו שמירה בשעת התקופה, ועשו מהם תבשיל, מ"ש מעכ"ת שראה בס' מחזיק ברכה סי' תנ"ה שבארץ הצבי וכל גלילות טורקיי"א וערי איטאלי"א נוהרים שלא לשתות מים בשעת התקופה דוקא ואחר זמנה שותים מאותם מים שהיו בתלוש בשעת תקופה ואין פוצה פה, זה לאו חרתא היא, דכבר כ' כן המג"א סי' תנ"ה דהקשה כן על המרדכי והגה"מ, וכ' ואפשר

(3) [הגהת המעתיק הגר"ח מלעסלא] ועי' בזבח שמואל בקיצור ריני סרכות ס"ק ג' וד', בסרכות כ' למטה מחצ' כשרה ובקרום התיר אפי' עד ראשו ע"ש, מזה נראה כפר"מ, ובאריכות העתיק דברי הט"ז וש"ך יע"ש, ואולם הסכמת התב"ש ולבושי שרר ואהלי יצחק הוא כמ"ש הגאון שי', עד אצבע סמוך לשיפולי. ותמהתי, שעם כל השוחטים שדברתי, אומרים שמקילי' לגמרי ברבוקה מראש ועד סוף ואין יורעים מזה.

דס"ל רכל מה ששותה מזה אח"כ הוי סכנה, ומ"מ לדינא כיון דלשון רמ"א ביו"ד מורה כן, ומדברי הרמ"א סי' תנ"ה שהעתיק דברי המדרכי והג"מ הנ"ל, לא העתיק רק לענין ללוש בהם לכתחלה, וי"ל דבלאו טעם שומר מצוה ה' הדין לשפכם לכתחלה דמים לאו פסידא נינהו, ובכלל לכתחלה היא, כיון דנשאבו ללוש בהם ולא לשותתם, וכעין זה כ' בהגהת רמ"א סי' קכ"ב ס"ו לענין נוטל"פ, וגם הא עכ"פ כיון דמקילין משום שומר מצוה מוכח דלא שכיח היזיקא וכדאמרין רפ"ק דפסחים דף ח', ולזה בדיעבד בנתבשל דעתי להתיר. — כמדומה לי ראיתי באיזה ס' שאם יש ברזל בבית שהמים שם, מהני, ולא בעי' דוקא תוך הכלי שבו המים.

ובענין מים שבשכונת המת שלא נשפכו, בזה, תוך ג' בתים בליכא הפסד מרובה, יש להחמיר.

ירידו דש"ת בלו"ג, הק' עקיבא גינז מא"ש

* * *

(⁴) טובים דבריו שלא ליתן פסק ברררא דממונא כלל וכלל, רק בענין החרם לרדון אם ניכר שטענה ברורה, וכמו שכתבתי מקרוב לקהלה הסמוכה והוכחתי דבקלא בישא אף דליכא בירור גמור, מ"מ היא יכולה לומר דסוף סוף בעת שיהי' לי דבר עם א', יחרפו אותי בזה, ומזה עצמו הוא מאוס עלי וכו'.

* * *

מכ"ק הגיעני, דעתי העניי' נוטה כמ"ש, דאם נודע מבורר שיש קלא בישא בפי רבים, שזה הוא בכלל ניכר האמתלא שמאים עלי', ודי באיום ולהודיע לה עונש החרם באם משקרת.

וע"ד אשר כתב מעכ"ת בשם ס' תשובה מאהבה, אני לא ראיתי שם, ובאם מביא מקור לזה, אבל ראיתי כתוב ממנו בגליון הש"ע סי' מ"ב ס"ג וז"ל, כבר עוף שהי' קצתו מעוך וכתות ולא נמצא בו מרה ושעמו הכבד ולא נמצא בו טעם מר ושעמו הקורקבן ונמצא בו טעם מר כלענה, כ' בס' בני חיי בשם מוהר"א כ"ץ ז"ל להכשיר, ושהסכים לזה בעל כנה"ג.

* * *

ומה שעמד בדברי התומים סי' פ"ז סקט"ו, באמת דברי התומים מגומגמים, אבל אף שידעתי מעט ערכי נגד גדולי אחרונים נ"ע, אעפ"כ אין מדרכי לטרוח ולייגע עצמי בדבריהם במה דכותבים בדרך פלפול, זולת מה שמעלים לדינא, ורי לנו לטרוח ולעמוד על דברי רבותינו הראשונים נ"ע על כל קוץ וקוץ, אף מה שכותבים בדרך גררא, כי כל דבריהם כגחלי אש ומהם תצא תורה.

* * *

(4) [הגהת המעתיק הגר"ח מלעסלא] בענין כלה שטוענת מאים עלי החתן ע"ד הקלא בישא שמרננים עליו שעשה רע שנגב וכדומה, כ' בתוך מ"ק וז"ל ...

אני תמיד מסופק בלשון הזה ובשעת הגמר¹, אפשר שהי' הכל מתוקן בפרטי הרבנים משני הצדדים, ורק בשעת הגמר לקחו קרובים שלהם שהם יקבלו קנינים ויביאו הצדדים ביחד למקום א' לגמור הרבר, ואפשר גם כשעושיין מעט פעולה בהתחייבות דבר פרטי אשר ניכר שלא הי' תלוי עיקר השירות בזה, אבל כל שראינו שהי' עריין מחוסר דברים בין הצדדים, והקרובים מרחו ועשו פעולות, אף שגם שארי השרכנים הי' בירם לטרוח ולהשתדל את כל אלה, מ"מ בעור שלא מרחו לא זכו בשכרם, והבע"ר רצו להנות את קרוביהם שהם יטרחו וירוויחו שכר, בזה י"ל רלא תקנו, ומלשון והמתחילים, לא משמע הכי, ורדכי, הכל לפי הענין, ולמצוא ענין פשרה.

דירור דש"ת בלו"נ, הק' עקיבא

(5) [הנהת המעתיק הנר"ח מלעסלא] בענין השדכנות כתב בס' מאמר קדישין סי' קפ"ה וז"ל, ראיתי בפנקס הארצות דהמתחיל והגומר יחלוקו ביניהם בשהו והמתחיל אינו אלא מי שאמר כמה אתה נותן והאמצעי לא יקח כלום, אבל ראיתי נוהגים שמחלק לשלשה חלקים, שליש להמתחיל, ושליש להאמצעי, ושליש להגומר, והבעלים יניחו השדכנות בב"ר ואח"כ נאמנים הם לומר מי המתחיל ומי האמצעי ומי הגומר ויגידו בחרם, ואם א' מהם קרוב או פסול יגיד צד השני ואם שני הצדדים הם פסולים אין נאמנים אלא בשבועה ואם אין רוצים לישבע יתנו לרחוק ואף שגתן ת"כ ליתן יותר מהשדכנות פסוד כדן הפקר ב"ד הפקר, אבל מה שנתן נתן ולא יחזור לו כמ"ש בס' רס"ד אם המתחילין הם רחוקים ובשעת הגמר לקחו הבע"ד קרובים שלהם לגמור השירות אין להקרובים כלום בשדכנות עכ"ל ע"ש. וכ' ע"ו הגאון האמיתי מו"ה עקיבא איגר נ"י אברק"ק פוזנא ש' במכתבו אלי וז"ל . . . (נדפס למעלה) . . . ועי' בתשובת שב יעקב חלק חוה"מ שאלה י"ג מענין שדכנות בזה, ועי' תשובת נודע ביהוד' מהר"ת חוה"מ סי' ל"ו, ועי' בס' חוקי דרך אה"ע סי' נ' האריך ברין שדכנות יע"ש.

אזהרה המורה

הננו אוסרים בכל תוקף ועזו להרפים שום חירו"ת או אגרות קודש ומאמרים המתפרסמים בקובצים הללו בלתי קבלת רשות מאת המערכת. ואיסור זה חל הן במדינה זו והן במדינה אחרת.

בענין קטן אוכל נבילות, וחניקת תישים

מהגאון בעל מלא הרועים זצ"ל¹⁾

ב"ה.

אל מקור החכמה והתבונה, שבחו מי ימנה, ה"ה כבוד שארי הרב הגאון המפורסם, תורה וגדולה, בקנה אחד עולה, חכם וסופר, אשכול הכופר, נ"י פ"ה ע"ה בקש"ת מו"ה אפרים זלמן²⁾ נ"י.

הנה זה כביר אשר הניעני תשובתו, ומחמת שקויתי לביאת כבוד אבי נ"י למחנינו מנעתי א"ע מלכתוב לו בזה עדי ביאת כבוד אבי נ"י ואמסור הדברים לידו, וכעת מלתא מני אזרא ואני טרור כעת בהלכות אחרות והזמן קצר כאשר יגיד לו כבוד רודי המופלג נ"י כי אינני מופנה מכל צד, ע"כ שלחתי אליו קצת מקונטרס הגדול אשר לי זה כביר בענין קטן אוכל נבילות, ושם ימצא כמה ענינים נחמדים והלכות גדולות בענין זה, וגם בזה אפס קצחו תראה וכולו לא תראה כי עדיין לא נסדר כהוגן, וגם זה המעט אשר לפני צריך אני להעתיקו.

ובעיקר הדבר אשר כ' אלי מעכ"ת, כי זה הוי בקטן העושה לדעת אביו כיון שיודע שמידו זאת לו, לא נהירא, דא"כ לפי המסקנא³⁾ דמסיק דבחיותו לא אכיל לי' רק כי מית אכיל לי' א"כ וודאי דאין רא' מנתינתו אליו בחיים חיותו דנות לו ע"מ שיאכל אותו כי מית. וע"ק דרש"י פי' בשבת דף קכ"א ויבמות קי"ד בקטן העושה לדעת אביו שיודע להבחין שכביו זה נוח לאביו והתינוק צופה באביו ורואה שניח לו בכך, וא"כ כאן רמחיבין לי' על הוצאתו הואיל וראוי להצניע אותו לקטן, א"כ מאי מקשה, רהא עדיין מצניע לי' עבור קטן שא"י להבחין בדעת אביו, ואדרבא רוב המצניעים עבור קטן לשחק, הוא עבור קטן שא"י להבחין ואין לו דעת בזה. וע"ק לדעת הרמב"ם כפי מ"ש בש"ג לדעתו, והארכת בדבר

(1) נולד בשנת תקל"ח לפ"ק בפרעמישלא לאביו מוה"ר נפתלי. ה' מהחברייא קרישא אצל הגה"ק החוזה מלובלין זצ"ל ואצל הגה"ק מוה"ר מענדיל מרימאנוב זצ"ל והגה"ק המגיד מקאזניץ זצ"ל. שימש כאב"ד רק"ק דינאב, ובק"ק גלאגוב, ובק"ק הוסאקוב. (בספר מכתבי קודש ח"א מכתב נ"ב נרפס מכתבו של כ"ק מרן אדמו"ר מוהר"ש זצ"ל שבו הפליג בשבחו). — נרפס ממנו ס' מלא הרועים על כללי הש"ס, הנהגות מלא הרועים על הש"ס, קהלת יעקב על חכמת הקבלה, חינוך בית יהודה, פרשת דרכים זוטא, בית ועד לחכמים, ועוד. — נלב"ע ביום ט' לחודש ניסן שנת תקפ"ה לפ"ק ומנ"כ בעיר דישא.

(2) כתבנו אודותו בכר"ש שנה ד' קונט' ד' עמוד י"א. — מכתב זה ה' מונח בכרך גדול יחד עם הרבה מכתבים, אצל הגאון מוה"ר אפרים זלמן מרגליות זצ"ל, וכתב ע"ג — „כרך זה רובו ככולו מתשו' שכתבו אלי חכמי לב". — אפריון נמטי' לידידנו הרגול האברך היקר והחשוב מאוד נעלה מו"ה אברהם אהרן לעזער נ"י שהמציא לנו מכתב זה, להרפיסו בקובצנו. תשח"ח לו.

(3) במס' שבת דף צ' ע"ב, ועיי"ש בחירושי מלא הרועים הנרפס בסוף המס'.

בקונטרס הנשלח אליו, דבקמן העושה לדעת אביו לא אסרינו כ"א באיסור דאורייתא ולא באיסור דרבנן, א"כ אף לדבריו דהוה קמן העושה לדעת אביו, אכתי קשה מאי מקשה א"ה שהוד נמי, דבשהור אינו כי אם איסור דרבנן בל תשקצו, ובאיסור דרבנן לא נאסר קמן העושה לדעת אביו, לדעת הר"מ, ואיך יפרנס הר"מ דברי הש"ס, וע"כ צ"ל כדכתיבנא.

ונידון שאר הדברים אשר כ' אלי, כבר מונח תח"י קונטרס גדול בענין אדם אוסר דבר שאינו שלו, אך כעת אין פנאי להעתיקו כדאוי לכבודו. זולת זה מ"ש בתשובתו מכבוד זקינו הגאון מו"ה אליעזר מרגליות ראי' להתיר חניקת תישום בשביל העורות מהך דשבת דף ע"ה א' שחיטה במשכן היכא הוי דאי משום עורות אלים בחניקה סגי. ראי' זו איני מכיר⁴). דניהו דמצד איסור בל תשחית אסור לחנוק, מ"מ אין זה מעיקר מלאכת המשכן דמצד מלאכת משכן הוי סגי בחניקה, ואם ה' שריפה הניכרת מחיים או מסוכנת, אזי אף מצד איסור בל תשחית ה' רשאי לחנוק, וא"כ מלאכת שחיטה אין ענינו למלאכת המשכן. ועוד דלנחור תיישים בשביל העור איכא בל תשחית, דע"כ לא שרי הסמ"ג בלאווין סי' רכ"ט רק היכא דאיכא הנאה מרובה מהשחתה ופשיטא דמיעוט העוד המתקלקל ע"י השחיטה אינו מרובה מדמי כל הבשר, אלא ע"כ שמכוין להאכיל הבשר לנכרים, וזה אסור מחמת דאין עושין סחורה בנכילות ושריפות, ועט"ז מ"ש בזה, ובמ"ש נסתרו דבריו, אבל כאן במקדש, הנאת המצוה גדולה הלזו לצורך בנין ביתו של מי שאמר והי' העולם, שוה לו יותר כמה פעמים מדמי הבשר, ובכח"ג מותר לחנוק לכ"ע, כההוא דר"ה תבר נכתמא, ופי' בסמ"ג ששכר השלת אימה על אנשי ביתו שוה לו יותר, וגם לר"ע בפ"ק דחולין דף י"ז א' דבמדבר הותר להם בשר נחירה אין ראי', ואף שכ' כבוד אא"ז הגאון דווקא נחירה דנחירתו היא שחיטתו ולא חניקה, לא נחירא, דאף דהתוס' כ"כ לענין אין שחיטה לעוף מה"ת דמ"מ נחירה בעי כסימנים, י"ל דהתם דווקא ילפינן שפיכת דם עוף כדם החי מרכיבי בהדדי וכתוב דמו לשון יחיד וכמ"ש הר"מ ז"ל, משא"כ כאן דכתיב כי ירחק וזבתה, א"כ מקודם לא נצטוו על הזביחה כלל והי' דינם כב"ג דסגי [אף בחניקה] להוציאו מירי [מה"ח] . . . לא עת האסף פה, ומחמת הנחיצה אקצר. הכ"ד ש"ב דש"ת בלונ"ה כ"ה ומבקש אהבתו וחפץ . . .

חק' יעקב צבי יאליש

ולכל מרבית ביתו שלום וברכה, וביחוד לחתנו המופל' השנון מ' יעקב יהושע נ"י⁵).

(4) כל זה כתב גם בחידושי מלא הרועים שם במס' שבת דף ע"ה עיי"ש. ועיין עוד בזה בשו"ת שו"מ מהר"ד ח"א סי' כ"ח ד"ה והנה אם.

(5) הוא הרב הגאון מוה"ר יעקב יהושע הלוי הורוויץ זצ"ל אבד"ק זלאוין בנו של הג"ר צבי הירש הלוי הורוויץ זצ"ל בעל מחנה לוי שהוא בנו של הגה"ק בעל הפלאה זצ"ל.

בענין גזירת סחיטה בשבת

מהגאון מוה"ר נחום ראובן פעלסקער זצ"ל אבד"ק רישא⁽¹⁾

ב"ה.

שלו' וכ"ט לכבוד מחו' ידיד נפשי הרב הגאון הגדול החרדי ובקי
שלשלת היוחסין בקש"ת מ' סענדר שמואל נ"י⁽²⁾.

גוי"ק הגיעני. ועל ד"ת אשר בא, וז"ל מעכ"ת, בתוס' כתובות ו' ד"ה
מסוכרייתא שכ' תוס' ועו"ל דכ"ד שאדם עושה במזיד לא שייך לומר שמא
יסחוט, והק' מה יענו רבותינו להך דפ"ב דביצה אין מטבילין כו' ומפרש ר"י
משום סחיטה, — צורך בזה, ואינו ככלל קושיא, רק שצריך להבין דברי התוס',
שהרי בתחלת דבריהם ז"ל נכנסו בתחלה להקשות מהא דביצה וז"ל ובפ"ב
דביצה דף י"ח אומר דלכ"ע אין מטבילין את הכלים ומפרש בגמרא גזירה משום
סחיטה. ובעין זה תמי' קצת על דברי הנתיב חיים שבגליון א"ח סי' תרי"ג ס"ק י'
שהקשה על תי' התוס' א"נ מצוה שאני, מהא דאיסור טבילה, והגם שהנתיב חיים
העמיד קושייתו על דברי התוס' סוף פרק ח' שרצים, עכ"ז לא הזכיר כלל מה
שתוס' כתובות הזכירו בעצמם מהא דטבילת כלים, וגם פה בכתובות הביאו זה
התוס' דא"נ מצוה שאני. — ויעוין בהנהגת אשרי בכתובות ומביאו המהרש"א
ז"ל דהסביר דברי התוס' בזה וז"ל, מה שאדם שורה בגדיו במתכוין ליכא למיגזר
דלמא יסחוט רק בטבילת כלי גזרו שלא להטבילו בשבת ויו"ט דטריד במצוה
ואתי לירי סחיטה, ומיושב קושיית החתן שיח"י⁽³⁾.

ובהיותי בזה, לולי דברי קדשם דהג"א ומהרש"א ז"ל, נלפענ"ד דידוע בכל
הסוגיא דבמים גופא תיכף כשמכניס אדם בגד במים אמדינן שדייתו זו כבישתו

(1) הוא בנו של הג"ר רודר פעלסקער זצ"ל ראב"ד ק"ק צאנז ואבד"ק בלאזוב. הי'
תלמיד מובהק של כ"ק מרן הנה"ק מצאנז זי"ע וכל ימיו הי' רבוק ומקושר מאוד אליו ואף
כיהן כמה שנים כרב בהקרייז של עיר צאנז. בתחלה שימש כרבנות בק"ק אושפיצין,
ובשנת תרט"ו נתקבל לאב"ד בק"ק רישא. נרפס ממנו ס' נחלת ראובן דרושים ופולפולים
ואיזה שו"ת. — נלב"ע ביום ט"ו לחורש אייר שנת תרל"ב לפ"ק. — אפריון נמשיי'
לנכרו הב' המופלג היקר והנעלה כמר בן ציון שלמה הלברשטאם נ"י נכר כ"ק מרן
ארמור"ד צוק"ל הי"ר, שהמציא לנו מכתב זה. ישא ברכה מאת ר'.

(2) הוא הגאון מוה"ר אלכסנדר סענדר שמואל היילפרין זצ"ל. נולד בכרמור ביום
כ"ב כסלו תקפ"ח לאביו הרה"ג ר' פנחס רודר. הי' תלמיד מובהק להגאון בעל בר ליואי
מסטאניסלאוו. בשנת תרי"ב נתמנה לאבד"ק גאליגורי ובשנת תרמ"ט נבחר לראב"ד ק"ק
בק"ק לבוב ת"ה. נרפס ממנו ספרים הנחמדים ראש המזבח עמ"ס זכחים ושו"ת
מהרא"ש. — נפטר ביום כ"ו טבת שנת תרס"ה לפ"ג.

(3) הוא הג"ר חיים יונה היילפרין בן הגאון מוה"ר אלכסנדר שמואל הנ"ל. נולד
בשנת תר"ך, ונתגדר על ברכי אביו. בשנת תרנ"ג נתקבל לראב"ד בק"ק רישא. נפטר
כרישא ביום כ"ט שבט שנת תרפ"ז ושם מנ"כ.

כמ"ש תוס' ביצה י"ח ד"ה מערמת ובתוס' סוף פרק שמונה שרצים וברמב"ן שהובא בש"מ בשם ר"ת ז"ל, וא"כ בטבילה א"ש ראסור, דלא שייך לומר רכשעושה במזיד ובמתכוין לא גזרינן דלמא יסחוט, דזה אינו דהלא האיסור לפנינו כבר דהוי כבר סחיטה⁴ וליבון מה שמכניסו למים, אמנם במסננין את היין, רבשאר משקים לא אמרינן שרייתו זו כביסתו כמ"ש תוס' לעיל, וא"כ מה שמכניסו במים לא איכפת לן ולא נשאר רק חשש דלמא יסחוט דהוי מפרק, ע"ז שייך התירוף דברבר שהאדם עושה במתכוין לא גזרינן דלמא יסחוט, וכמו כן במערמת וטובלת בבגדי', האף דשם איירי במים אפ"ה כמה שמכניסה הבגדים במים לא מחשיב סחיטה וליבון כמ"ש התוס' ס"פ שמונה שרצים וז"ל, והני שהולכין במים עם הבגדים הוי נמי דרך לכלוך ולא דרך נקיין, ועד"ז נמי כונתם בביצה דף י"ח ד"ה מערמת שכ' וז"ל, וי"ל דהוי דרך טינוף שרי וכיון דהשרי' בעצמה אינה כלום ואין חשש דק דלמא יסחוט והוי מפרק, אזה שפיר שייך התירוף דברבר שעושה במתכוין לא חיישינן לדלמא יסחוט, וא"ש מאור.

ולמען יהי' מוסבר יותר, אעתיק לשון הישע"ק א"ח סי' שיש"ס ס"ה וז"ל, רבאמת הא דכתבו התוס' שהוא דרך לכלוך, נראה ביאורו שאדם הרוצה לרחוץ או לטבול במים ואין רצונו שיבואו המים על גופו רק שיבואו המים דרך הבגדים זו מקרי דרך לכלוך אף אם המים יפים וכדומה מ"מ המים באים על הבגד דרך לכלוך שהמים יבואו על הבגד ולא על הגוף וכמו שכתבו לענין מי שרוחץ ידיו ומקנה ידיו במפה שהמים הבאים על המפה חשוב דרך לכלוך, ואמנם כשטובל הבגד במים בזה חשוב כיבוס גמור דהרי המים באים רק על הבגד לחוד ולמה יחשב דרך לכלוך הלא זה דרך הרוחץ ומכבס בגדו שנותן הבגד במים וכיון שקיי"ל שריית הבגד זה היא כיבוסו הרי זה כבס הבגד במים, עכ"ל הישע"ק. ובהנ"ל יתורצו ג"כ ק' הנת"ח הנ"ל, ואעתיק כל לשונו בגליון א"ח תרי"ג וז"ל, ול"נ דבתוס' סוף ח' שרצים הקשו האיך שרי לעבור במים נוחש שמא אתי לירי סחיטה, ותי' מצוה שאני ע"ש, ודבריהם תמוהים דהא בכיצה דף י"ח גזרינן שמא יסחוט אפי' בטבילת מצוה, וצ"ל כמ"ש הרא"ש ביומא סי' ד' כיון שלא התירו לו אלא דרך מלבוש כראמר ובלבד שלא יוציא ידו מתחת שפת חלוקן מינכרא מלתא ולא אתי לירי סחיטה וכדאמדינן נדה טובלת בבגדי', אך מהאי לחוד לא שרינן במילי דרשות, לכך תירצו מצוה שאני ובצידוק טעמא אחרינא רמינכרא מלתא לא אתי לירי סחיטה וע' ביומא סי' ד', וכיון שהתירו חכמים הרבר מצוה עדיף טפי לעבור מלהפיש בהילוך עכ"ל הנת"ח. — מה שהקשה מהא דכ' התוס' מצוה שאני אהא דגזרו בטבילת כלים אף דהוי מצוה, לפי הנ"ל לא קשה, רבטבילת כלים דבהכנסתו למים כבר אתעביד איסור דסחיטה וליבון, מה יועיל ענין המצוה לזה, ועד כאן לא כתבו התוס' דמצוה שאני, רק במקום דליכא איסור עדיין, רק חשש דאתי לירי איסור סחיטה ריבוא לסחוט המים מהבגד ויהי' מפרק, ע"ז שייך תירוצם דמצוה שאני, כלומר דלא רחינן מצוה

(4) בהמשך דבריו, כותב כמה פעמים „סחיטה" במקום „כביסה", וצ"ע.

משום חששא בעלמא. ובכתובות הביאו זה התירוצ' דא"נ מצוה שאני, ומקודם הביאו ג"כ דבמתכוין ובמזיד לא חיישינן דיבוא לסחוט כיון דאין עריין שום איסור רק חשש שיביא לירי איסור, משא"כ בטבילת כלים דהאיסור כבר יש כשיכניס הבגד לחודו' בהמים דשרייתו זו כביסתו, לזה לא מהני תי' דמצוה, וגם התי' דבמתכוין לא יבוא לירי סחיטה, דז"א כיון דהסחיטה ישנו כבר, והבן.

ובזה נרחק נמי מ"ש הנת"ח רלמה לי ב' טעמים, א' רמצוה שאני וגם הטעם דמינכרא מלתא. רהנה על הא רמערמת וטובלת בכנדי', יש לכאור' ג' קושיות, א' דהלא עוברת על סחיטה שיש כשמכניסה הבגד במים ראמדינן שרייתו זו כביסתו, וזאת קו' התוס' ביצה י"ח ר"ה מערמת, וע"ז תירצו דהואיל דהוי דרך טינוף שרי, והוא ע"ר שהסביר הישיע"ק הנ"ל רכשטובלת א"ע ובגדו' עלי' הוי דרך טינוף ולכלוך כמבואר לעיל. ועור יש להקשות קו' ב' על הא רמערמת, דרלמא אתי לאטבולי בעיניהו ונמצא ג"כ דתיכף כשתכניס הבגד למים שרייתו זו כביסתו והוי סחיטה וליבון כיון שתכניס הבגד לברו במים, וזאת פירכת הש"ס בביצה י"ח, ואם איתא רלמא אתי לאטבולי בעיניהו, ור"ל ראז תהי' הסחיטה והליבון תיכף ולא שייך ע"ז התירוצ' כיון שהוא דבר מצוה, כמובן, ומשני הש"ס שאני התם מתוך שלא התורה לה אלא ע"י מלבוש זכורה היא. ועריין קשה קו' ג' דמרפריך הש"ס דילמא אתי לאטבולי בעיניהו, משמע רלולי חשש זה, דהיינו אם לא נחשוש דאתי לאטבולי בעיני' לא קשה כלל, הרי עריין אפי' לא אתי לאטבולי בעיניהו אכתי קשה רלמא תבוא לסחוט בירים והוי מפרק, וע"ז תירצו התוס' בסוף ח' שרצים דמצוה שאני, כלומר דבמצוה לא חיישינן דלמא אתי לסחוט לדחות המצוה משום חששא רחוקה, ונמצא לפ"ז דצריכי לב' הטעמים, ולק"מ. ואם כוונת הנת"ח להקשות על הרא"ש דמסכת יומא, היכן מוזכר בהרא"ש ענין התירוצ' דמצוה, והרי גם לשמור פירותיו מותר בהליכה אף דליכא מצוה והחילוק שבין להקביל פני רבו ובין רין דפגע באמת המים אינו רק דבלהקביל הוא דבר הצורך לו ובפגע באמת המים אפשר לו להקיף, והרא"ש לא הביא תי' דפגע באמת המים רק להביא ראי' דחיישינן לסחיטה.

ואין להקשות על מה שפירשתי, דאיסור טבילה [היא] משום דהכנסתו למים בזה יש כבר איסור תיכף ליבון וסחיטה, א"כ אמאי אמר ר"י הלשון גזירה משום סחיטה והלא כבר היא סחיטה תיכף בההכנסה למים. — המעיין ברש"י ז"ל שם שכ' וז"ל, ר"י אמר טעמא דמתני' דטבילת כלים משום סחיטה בגדים שאף הן בכלל כלים, ועפי"ז י"ל דהלשון שאמר גזירה משום סחיטה נקט משום כלי אכילה וכדומה שהם אסורים משום גזירת טבילת בגדים, (והבן). וע' בש"מ בשם הרמב"ן ז"ל שעמר ברקדוק זה מהלשון גזירה משום סחיטה, ורחק בזה דברי ר"ת, ולפמש"כ נחא.

והא בכ' התוס' דהחולך להקביל פני רבו לא גזרינן שמא יסחוט לפי שלרעת

כן הוא עושה, והניחו כך, ולא פירשו הא דהביאו בתחלת דבריהם מהא דאלו קשרים דהי' מהלך בדרך ופגע באמת המים דאמר לינחות במיא אתי לירי סחיטה, הנה הנראה מדברי התוס' דלא רמו אהדרי הא דאלו קשרים נגר הא דהולך להקביל פני רבו, וי"ל דוראי מ"ש בדבר שיעושה במתכוין לא חיישינן שמא יסחוט, וראי הוא רק בדבר הצריך לו כמו בהולך להקביל פני רבו וכדומה, משא"כ בפגע באמת המים דריינינן היכי לעבר ויכול להקיף, טפי עריך להקיף ולא יעבור במים לכתחלה, וכמ"ש המ"א שם בשם הב"ח בשם רש"ל בהגהת סמ"ג רגם ברבו איירי באין לו דרך אחר לעבור, וכפי הגהת היר אפרים גם המ"א מסיק כהב"ח ודלא כאשר מסיק הנת"ח דלעבור במים עריך, ולהנ"ל טפי עריך להקיף, והבן.

במ"ש מגיטין (כ"ט ע"ב) בגמ' שקול מינה חפץ והרר הב לה גיטא, בשם החתן שיחי', הבנתי שכונתו שגם זולת תי' התוס' במ"ש דש"ה שפרעון המעות תלויין בשטר, י"ל עור רבאומר טול והב בדברים הנצרכים ראינו מוכח דהקרמת א' נגר חבירו הוא ע"ד קפידא, דהרי הי' צריך לומר שניהם וע"כ הוכרח להקדים א', משא"כ בלקיחת השטר ראינו ענין בפני עצמו הצריך לו, אפי' אם לא היינו אומרים שפרעון המעות תלויין בשטר שלא יאמר סטרא, אפ"ה היינו אומרים, דכיון דא"צ כלל לענין לקיחת השטר ואינו ענין בפ"ע, אע"כ דאמרו דרך קפידא, ונכון.

ושל' לבנינו החתן שיחי'⁽⁶⁾, תרגיל עצמך להבין מתוך הכתב, וזאת באפשרי ע"י הקריאה איזה פעמים, ועי' תוכל בעצמך לכתוב איזה ענין, ובפרטות להרגיל א"ע ללמוד בעצמך בלי שתהא צריך סעד לתומכך, ולשוט בים התלמוד והפוסקים לאורכה ולרחבה ביגיעתך, ומאמר התנא הלל ירוע, אם אין אני לי מי לי, וגם שבחינת מקבל הוא נהמא דכסופא ר"ל, ועל כזה נאמר, ישמע חכם מרבו ויוסיף לקח מדעתו ונבון תחבולות יקנה, ובאהבתה תשגה תמיד, וישמח לבינו גם אנחנו בעזרתו יתב"ש.

א"ד מחו' רש"ת ומתעלם באהבתכם אהבת עולם,

חק' נחום ראובן החופ"ק

(6) אל יפלא בעיני הקורא על רברי הררכה הללו להחתן, כי הי' אז לכל היותר נער בן י"ב שנה (כי נולד בשנת תר"ך, וחותרו הג"ר נחום ראובן נלב"ע בשנת תרל"ב).

פני' דחופה!

הקוראים שלא שלמו עדיין דמי החתימה לשנה זו מתבקשים לשלחם
במוקדם האפשרי בלי שום שהיית.

בענין כרי ושמא

מהגאון מוה"ר יחיאל כהנא זצ"ל אבר"ק סאלקא¹

ב"ה. היום יום ר' פ' ויקרא י"ב בחורש אדר שני תקכ"ץ.

האם אנכי אחרול מרורש שלו' סניאת הני תרי צנתרי דרהבא, חר
ה"ה גיסי התורני והרבני המופל' ומופל' החריף מו"ה יעקב ש"ן,
והשני לו ה"ה מחו' הרבני השגון הנכון מהור"ר אשר יצ"ו ש"ן.

... וכדי שלא יהא הנייר חלק בלי שום חירוש, אמרתי לכתוב להם מה
שחדשתי ביום אתמול כי יעבור, על מה שהביא הש"ך ח"מ סי' פ"ח סעיף י"ז
ס"ק ל"ה, מה שמקשים הבעל העיטר והראב"ד ובעה"ת על האי דינא דהרמב"ם
דתבעו חטים והשיב איני יודע אם חטים אם שעורים ע"ש שמקשים מהגמרא
דסוף פ' המניח דמקשה הגמרא אי בניזק אומר ברי ומזיק אומר שמא אכתי לימא
תהוי תיובתא דרבה ב"נ וכו' ע"ש, והש"ך מאריך בתרוצו ע"ש. ול"נ לתרץ
שמעט קרוב לאמת, והנה כבר כתבתי להם בזה החורף תירוץ ע"ז, אבל כעת
אמרתי לתרץ באופן אחר והוא יותר נכון, ומתחילה אקדם מה שתירץ הרשב"א
התם בגמרא דפ' כיצור הרגל (כ"ד ע"ב) במכירין את בעל השור ואין מכירין את
השור, דהקשה הרשב"א וגם בתוס' אכתי מצו למימר לחייבי פלגא נזקא קא
אתינן וכו' ע"ש, ותירץ הרשב"א דשאני התם וכו' אבל הכא שמא נאבר אחר
מהם והוא אותו שננח ואפילו הורו הבעלים שלא נאבר אחר מהם אינו חייב
דמורה בקנס הוא ופטור עכ"ל ע"ש, ובוודאי הביא השיטה מקובצת הרשב"א
הנ"ל.

העולה מזה, היכא ריכול למעון טענה שיכול לפטור א"ע ועכשיו טוען טענה
שהוא חייב על פי טענה זו אע"פ שאינו מורה גמור כי הכא שאומר שאינו נאבר
אעפ"כ הוי מורה בקנס דהא יכול למעון טענה שיפטור בוודאי. ולפי"ז אתי שפיר
דינא דהרמב"ם דבתבעו חטין והוא משיב איני יודע אם חטים אם שעורים דחייב,
ואעפ"כ מקשה שפיר בגמרא אכתי לימא תהוי תיובתא דרבה ב"נ, דאם איתא
דבכרי וברי פטור דהוי כטענו חטין והורה לו בשעורין א"כ בניזק אומר ברי ומזיק
אומר שמא נמי לפטור דהא יכול למעון ברי ויפטור ועכשיו שטוען שמא הוי מורה
בקנס ע"ש והוא נכון, אבל בתבעו חטין והוא משיב איני יודע אם שעורים, רבה
ב"נ מורה דחייב וכמו שכ' טעמא הסמ"ע ע"ש דהתם לא שייך טעמא דמורה
בקנס ע"ש, ודו"ק.

ועפי"ז תרצתי מה שמקשה הלח"מ בפ"ט מהלכות נזקי ממון הובא כש"ך
הנ"ל, אמאי לא מקשה בפשטות אמ"ר פלגא נזקא קנסא, מהני בבא דמתניתין,
דוודאי האי אולא אליבא דהילכתא דפלגא נזקא קנסא, ולפימ"ש נוחא בפשיטות

1) הוא בנו של הגאון מוה"ר יהודה כהנא זצ"ל בעל קונטרס הספיקות. יש אליו
תשובה בשו"ת השיב משה סי' ט'. — ר"ז הגיע לנו מאת ידידנו האברך היקר החשוב
והנעלה מו"ה שמחה פנחס שטראהלי נ"י. טוב עין הוא יבורך.

אין יכול להקשות דיכול להיות דאיירי דעדים מעידים שראו שאחד מהן נגח דלא
הוי מודה בקנס, אבל עכשיו שפי' דא"ל דאיירי בעדים אכתי הא יכול לפטור א"ע
כשמוען ברי, ועכשיו טוען שמא, הוי מודה בקנס, ועיי' היטב לפי שקצדתי ודו"ק.
כ"ד גיסו הרש"ת,

זעירא וקטינא יחיאל בן לאמ"ו מו"ה יהודא כהנא ש"ן

מכתב מהגאון בעל שב יעקב זצ"ל⁽¹⁾

ב"ה. פה פ"פ יום וי"ו עש"ק טו"ב טבת ת"ץ לפ"ק.

יהי שלו' בחילם, ושלוח בארמנותם, מאוד ישנא אחריתם, ה"ה
האלוף והק' המרומם ממונה הקהלה הר"ר משה יצ"ו ואחיו ה"ה
המרומם פו"מ ה' מענדלין יצ"ו, ה' אתם חיים וברכה עד עולם.

בהיות שנה תמה כתבו גבאי דירושלים תוב"ב לרום מעלתם עבור הגדר
שגדר דורם פו"מ הק' הר"ר לעמלי ר"ג ז"ל, והפריש מעזיבוננו לצורך עניי
ירושלים תוב"ב, והודיעו לרבים שכל שעתא ושעתא קיימי עניי ירושלים נפוחי
כפן אשר עיניהם תליות בנו, צועקים ובוכים מתוך יסורי השבי רכולי אתנהו ב',
כלות ומיחלות, ואין לאל ידם להוציא עצמם מבית כלא יושבי חשך וצלמות, ועפ"י
השתדלות והתחכמות הק' המפורסים הר"ו ווערטהיים⁽²⁾ בווינא יצ"ו הוציא
מכח אל הפועל שנעשה פשר עם הבע"ח ע"י אדון טאלמעט שד מאדונינו החסיד
המושל הגדול הקיר"ה, ליתן קץ ותכלית לשבי עמינו ואחינו שבידו שלום תוב"ב
כאשר האריכו גבאי הנ"ל בלשונם לשון עט סופר כ"ו טבת תפ"ט, גם שלחו כתב
נבחר מהק' המפורסם הנ"ל ושם נאמר שרום מעלת' יקיים הבטחתו אשר הבטיח
להק' הנ"ל, ואל יתשללו עוד במצוה ששעת' עוברת, אחר שניחא למדיהו
למעביד מצוה בממונם אשר הפרישו בממונם לצורך מצוה רבה, ומעת ההוא
צרות רבות אחרונות משכחות הראשונות, כאשר קרינו בקריאה שאינה של חיבה
מתוך תכריך ואגודות אגודות של כתבים מכתבים שונים שבאו מעד"ק, גם
מחכמי קושט', ועל גביהם מה שכתב אדון דעסיטענר מאדונינו החסיד המושל
הגדול הקיר"ה בקושט', עד שאין הזמן גרמא להתעכב עוד דבר זה מחשש סכנת
נפשות.

והנה תשובת רום מעלתם בעת ההיא עדיין נשאר מעל, ובאשר שהיי'
אסורה אף במיעוט קמא דמטא לירם, לזה באנו בפקודת אלופי' פו"מ הקהלה
יצ"ו להודיעם שהגיע העת והעונה וזיבולא בתרייתא שמן ההכרח לגבות ולקבץ

(1) כתבנו אודותו בכר"ש שנה ב' קונט' ט' עמוד ט'. — מכתב זה הועתק מכת' י

מעתיק א'.

(2) הוא הקצין המפורסם מו"ה שמעון וואלף ווערטהייםער בנו של הג"ר שמשון

ווערטהייםער זצ"ל אבר"ק ווינא. — נפטר בעיר מינכען בשנת תקכ"ה לפ"ק.

כל הכסף הנמצא לצורך פריון שבזיון, ואלופי פו"מ הקהלה יצ"ו גם אנחנו בשושים ברום מעלתם שמצוה זו הבאה לידם כל יחמיצם עוד אף רגע אחת רק להיות מן הזריון המקדימין לשלוח לירינו לכאן סך דמי הנדר של דורם הנ"ל עם כל הזכות שעדיין תח"י, ומגלגלין זכות ע"י זכאי להיות נמנים מן המסייעים לדבר מצוה. ומעתה הננו עומדים ומצפים בכל עת וזמן מתי יבא לירינו, בכדי למלאות כוונה הרצויה ולהוריע לאלופים פ"ו דקהלתינו יע"א שנעשה כמצוותם.

דברי הטרודים בעסק מצוה שואלים בשלומם, ומבקשים בבקשה אחת המרובה כשתים למהר ולהחיש מעשיהם, כותבים וחותרים בפקורת וביריעת אלופי פ"ו דקהלתינו יצ"ו.

יעקב הכהן מפראג חו' פה ק"ק ורנקורט יע"א
הק' משה בן לא"א הר"ר ליב קן בינגא ז"ל³

מכתב מהגאון מוה"ר ישראל דוד מרגליות – יפה אבר"ק פעזינג⁴

בע"ה. מש"ק וארא תרכ"א לפ"ק פעזינג.

מזל טוב וכל טוב

שלום וברכה והצלחה, שפע גדולה והרוחה, ונס יגון ואנחה, ישיג
כבוד יירדי הרב הגאון המאה"ג חרף ובקי המפורסם כש"ק מו"ה
משה שיק⁵ נ"י אב"ד ור"מ דק' יערנן ומצ"פ לק' חוסד יע"א.

שמחתי כעל כל הון כאשר נתבשרתי ע"י יירדי הק' ר' שמחה רייזנר שי'
טרם בוא מכתבו הרמה כעת לעת ערב בכשורת אומר של פריון שבזיון, המה
הרבנים בסביבותינו בעו"ה, אשר נדמו לשד צבא אשר המלך יתנחו לחומת מבצר

(3) הג"ר משה קן חי' אב"ר ראדמשטאט ואח"כ ראש כ"ר בפפר"מ. — בזווג'ר
חי' חתנו של הג"ר שמשון ווערטהיימער אבר"ק ווינא. תורה וגדולה נתאחרו אצלו.
נלב"ע בעש"ק ט"ו לחודש כסלו שנת תקכ"ב לפ"ק ומנ"כ בפפר"מ.

(4) גולד בשנת תקס"ב לאביו מוה"ר מרדכי יפה מסערעט. חי' תלמיד מובהק להגאון
בעל חתם סופר זצ"ל. ראשית נשיאותו חי' כדומי"ץ בק"ק סעמניץ ואח"כ נתקבל
לאבר"ק פעזינג. נרפס ממנו ס' חזון למועד, מחולת המחנים, הר תבור, יפה לקץ,
ותשובותיו נרפסו בשו"ת מילי דאבות. יש אליו כמה תשובות בשו"ת חת"ס, והרבה
תשובות אליו בשו"ת מהר"ם שיק. נלב"ע ביום כ"ד לחודש ניסן שנת תרכ"ד לפ"ק. —
מכתב זה הניע לירינו מנניו יירדנו הרבני החסיד המפורסם נדיב ושוע מו"ה שאול
הוטטערער נ"י מאנטווערפן. יברך ר' חילו ופועל ידיו תרצה.

(5) הוא הגאון בעל מהר"ם שיק זצ"ל. כתבנו אודותו בכר"ש שנה ב' קונט' ר' עמוד

הסבוכה מחיל עם הצרים עלי' ולוחמים נגדה לכובשה באבני קלע ובלע ויריקו
 אשפות היצים על שר הצבא, אחרי חיותו בלחץ עוני ורוחק בלתי ארוחת מזון
 אשר יחסר לו מכל פנה ומכל צד ואין עוזר לו. והנה חלילה לו לשקר באמונתו
 עבור טובת עצמו ולעזוב המבצר ההיא ביד השונא, טרם יקראוהו המלך לאמר,
 בוא הנה אל מקום אחר אשר לפי הנרמה ייטיב לך. והן אמנם מה מאד ישמח
 לבכו אם יגאלהו המלך ויושיב אותו אל מקום אחר, גם אם לא ירע נכונה מעמד
 ומצב הרבר, הלא טרם יקראוהו יענה ויאמר, הנני הנני, יען נכון לבו ובטוח כי
 אחרי ראות המלך כי ער עתה הי' נאמן לפניו, שלא יקראוהו זולת למקום אשר
 ייטב לפניו.

והנה כן נדמו הרבנים בזמן הזה באַכְּרֵלְאָנְר, אשר יושבים בזה"ז בעו"ה
 כמו שר הצבא בחומת מבצר עיר קטנה ואנשים בה מעט וסבב אותה מלך זקן
 הוא יצה"ר ושלוחיו, ושר הצבא ההוא צר ועוני יסובכוהו, זרם מים ישטפהו, ואין
 מנוח למו. וחלילה להרב ההוא לשקר באמונתו גם אם יאכר כל הונו כאשר אכר
 מעלתו נ"י, בוז יכזו לו וילחום נגר היצר ושלוחיו בכל יכולתו גם אם לא יעלה
 בידו לגדל את בני הקהלה לתורה יקבץ לו חיל ממקומות אחרים, ואת אשר בכוחו
 יעשה, ודי לו שזכה לגדל את בניו לתורה, ב"ה שלא נלכדו ח"ו בחבלי הזמן.
 והנה אמנם אם ממהקב"ה יקראוהו למקום אחר ויגאלהו מבית האסורים
 ויושיב אותו למקום אחר אשר לפני ממהקב"ה נכון הוא, הָכִי יאמר, עוד אשב
 במאסר, עוד אלחום מלחמת היצר, ואם אכבשהו מה אכבוש ממנו זולת שערות
 הראש, והוא יריק אשפתו אלי ער בלתי אוכל ליתן בחור לבנותי לגדל חתני
 לתורה להיות כמוני, ואנכי אהי' קולע אל השערה נגדו, הזאת היא שאלה או ספק.
 ומעתה ר' אלקיו עמו ויעל, ילך ויצליח לק"ק חוסר, ור' יתן לו חנא וחוסדא
 ומזוני רווחי וסיעתא דשמיא ובריות גופא ונהורא מעליא, ויתן בנותיו לבחורים
 אשר ישבו על שולחנו בארוחת מזון, ויראה בנים ובני בנים וחתני רבנן, וזאת
 היא המטרה אשר יביט בה מעב"ת, אשר מעתה יזכה לחתני רבנן, יען יוכל
 לתמוך אותם במאכל ומשתה שלא יחסר לו אי"ה.
 כ"ד המכרך בברכת כל טוב ר"ש,

הק' ישראל דוד מרגליות ייפה
 חופק"ק פעזינג

נשים לקראת נשים מברכים ברכת מזל טוב.



בסוגיא דר"ח סגן הכהנים

מהגה"ק מוה"ר מאיר יחיאל הלוי מאוסטראווצא זצ"ל⁽¹⁾

בפסחים י"ד ע"ב כל הפוסל את התרומה מטמא משקין להיות תחלה חוץ מטבול יום, וכ' רש"י כל הני שגזרו עליהם תורת שניים לפסול את התרומה מטמאין משקין אפילו חולין להיות תחלה חוץ מטבול שפוסל לתרומה מן התורה וגזוה"כ היא ומ"מ איקלישא טומאה דידו ולא גזרו בו לעשות משקין תחלה דאין דברי תורה צריכין חיזוק וכו' יעו"ש, ותמי' מאד דברי רש"י דא"כ אוכל ראשון ושני דהם טמאים מדאורייתא לא יטמאו משקין להיות תחלה דאין ד"ת צריכין חיזוק כמו גבי טבול.

והנראה ככוונת דברי רש"י, דהנה בס' מרכבת המשנה ח"א בקונט' ל"ח רבר, כ' הטעם דמש"ה לא גזרינן בטבול שישמא משקה דאם נגזור באדם שהוא טבול שישמא משקין נצטרך לגזור גם בכלי טבילת יום שישמא משקין, דתמיד השוו מדותיהן אדם וכלים, וכיון שכן, אם טבול ישמא משקין לא יהא משכחת כלל טבילת כלי טמא, דהא כשמוציא הכלי מהמקוה תמיד משקה טופח עליו, ואם כלי טבול ישמא משקה שוב נטמא המשקה שטופח עליו ביציאתו מן המקוה, שהרי הכלי עדיין טמא עד הערב שמש, ושוב יחזרו המשקין ויטמאו בחזרה את הכלי, דהא משקין טמאים מטמאין כלי, ואף אם יחזור ויטבול עוד הפעם את הכלי מטומאה זו שקיבלה עתה מהמשקין, מ"מ הרי ש' התוס' בחגיגה דף כ"א דגם מטומאה דרבנן צריך הערב שמש, וא"כ גם מטומאה זו שקיבל הכלי מהמשקין ג"כ יהא טמא עד הע"ש, ושוב יחזור ויטמא עוד הפעם את המשקין ושוב יחזרו המים ויטמאו את הכלי, וכן לעולם יקבל הכלי טומאה מהמשקין, ולא יהא משכחת כלל טבילה להכלי, ומהאי טעמא לא גזרינן שטבול ישמא משקין וממילא המשקין שהורין דטבול היו שני ואינו טמא בחולין, עכרפח"ח.

ומעתה נבוא ליישב דברי רש"י, דבאמת צריך להבין דלמה נקט רש"י הטעם דלא גזרינן בטבול שישמא משקין משום דטבול דאורייתא, הא לא משכחת כלל לגזור בטבול כמש"כ המרכבת המשנה הנ"ל, אך דקו' דרש"י דשפיר נגזור שטבול ישמא משקין רק דלא נגזור דטומאה דרבנן צריך הערב שמש⁽²⁾ אלא נאמר דלא צריך הע"ש רק מיד בעלותו מהמקוה הוי טהור, וא"כ אף אי נימא דטבול ישמא משקין והמשקה מטמא את הכלי, מ"מ יטבול את הכלי פעם שנית

(1) הועתק מכת"י נכדו (בן בנו) הרב הגאון מוה"ר אברהם יצחק האלצשטאק הי"ד אבר"ק מאנדרוב, בשמו.

(2) באמת מבואר כן ברש"י שבת י"ג ע"ב ד"ה האוכל, בשם הערוך, דטומאה דרבנן לא בעי הע"ש, וגם ברש"י ביצה י"ח ע"א ד"ה בולד הטומאה יעו"ש, וכן הוא לחד דיעה בתוס' חגיגה כ"א ע"א. ועיין עוד בזה במס' פרה פ"א מ"ה בתוי"ט ובשאר מפרשים, ובשו"ת אבני נזר חח"מ סי' ע"ו בסופו.

ואז שפיר יטהר, ראהר הטבילה הראשונה הרי אין הכלי עור שמא מראורייתא רק מדרבנן, דמראורייתא אין משקין מטמאין כלי, ובטומאה דרבנן אין צריך הערב שמש, ונטהר מיד בהטבילה השני, לכן תירץ רש"י, כיון דכאן יש בידינו לגזור שתי גזירות, א' על דאורייתא וא' על דרבנן, דהיינו לגזור שטבו"י דאורייתא יטמא משקין להיות תחלה, ולגזור שטומאה דרבנן יהא צריך הע"ש, והרי לגזור שני הגזירות אי אפשר, דהרי אז לא יועיל טבילה לכלי טבו"י לעולם כנ"ל, לכן מוטב לאחוז את הקל לגזור אדרבנן מלגזור אדאורייתא דרבדי תורה א"צ חיזוק, ולכן גזרינן דמשקין שטימאו את הכלי שהיא טומאה דרבנן, טעון הע"ש, דרבדי רבנן צריכין חיזוק, ואף דע"ז לא נוכל לגזור דטבו"י יטמא משקין, מ"מ כיון דטבו"י דאורייתא, אין ד"ת צריכין חיזוק.

ולפי"ז שפיר מיושב קו' הנ"ל, דהתינח כאן דהגזירה על דאורייתא ועל דרבנן סותרין זה את זה, שפיר גזרינן רק על דרבנן ולא על דאורייתא, אבל בעלמא אף דהיא דאורייתא, אדרבה בוודאי נזרו שיטמא משקה, ולכן באוכל ראשון ושני אף דהיא דאורייתא ג"כ מטמא משקה, כיון דלא נסתור בגזירה זו גזירה על דבדי חכמים וכנ"ל, וא"ש בס"ד.

כוס תנחומין

משתתפים אנו בצערו של ידידנו

הרב שאול יוסף וויינגארטען שליט"א

רב בכתיים

במות עליו אביו ז"ל

המקום ינחם אותו בתוך שאר אבלי ציון וירושלים

ואל יוסיף לדאבה עוד.

המערכת

בענין סמיכה בקרבן השותפין

משה שטערן

אבד"ק דעברעצין ונייהייזעל יצ"ו

בעמ"ח שו"ת באר משה ו"ח

ברוקלין, יע"א

הג"ה אמתית בדברי רש"י כת"י מנחות, תחת הג"ה הישנה שאיננה מחזורת כלל.

במנחות (צ"ג א') בפרש"י כת"י ד"ה כל בעלי קרבן כ' וז"ל: שאם [היה להם בשותפות] קרבן, אחד סומך עליו ולא [מתחייב לסמוך] כולם. כן הוגה בפרש"י, ולפענ"ד הג"ה זו בלתי צודקת וצריך להגיה באופן אחר כאשר אבאר בראיות חותכות בעזה"ת.

הנה רש"י בערכין (ב' א') פירש (אליבא דרבנן) קרבנו לדבות כל בעלי חוברין לסמיכה, חמשה שהביאו קרבן אחד בשותפות כולן צריכין לסמוך עליו, ואין אחד סומך עליו, ואליבא דר' יהודה דלית ליה כל בעלי חוברין לסמיכה פרש"י דס"ל לר"י אחד סומך לכולם ולא הוי כסומך על קרבן חבירו הואיל והוא שייך ביה. ובתמורה (ב' א') אליבא דרבנן פרש"י, בעלי חוברין לסמיכה, שאם נשתתפו ב' או ג' על קרבן אחד, קרינא אכל חד וחד קרבנו וכולן סומכין בו. ואליבא דר' יהודה פרש"י בעלי חוברין לסמיכה לית ליה, דודאי אין טעון סמיכה דלא מייחד קרבן דידהו, כלומר כיון דלא הוי חלוט לכל אחד ואחד. הרי רש"י בין בערכין ובין בתמורה פ' דלרבנן החיוב מוטל על כל בני חבורה לסמוך ולא סגי שאחד יסמוך על ידי כולם. אולם בפ' דברי ר' יהודה רש"י סותר פירוש, דבערכין פ' דאחד סומך בעד כולם, ובתמורה דעת אחרת עמו ופ' דס"ל לר"י דגם אחד אינו סומך, ואין לי לתרץ סתירת דברי רש"י אלו, אלא שבערכין הגירסא ור' יהודה, "כל" בעלי חוברין לסמיכה לית ליה, מבואר דרק בזה חולק על דברי חכמים שהם ס"ל שהחיוב מוטל על כל אחד ואחד מהחבורה ור' יהודה לית ליה, "כל" בעלי חוברין לסמיכה, אלא שאחד יסמוך בעד כולן אית ליה. אולם בתמורה הגירסא ור' יהודה בעלי חוברין לסמיכה לית ליה, משמע דלית ליה כלל דין סמיכה בקרבן של שותפין, והגם שעדיין היה מקום לבעל מחלוקת לומר ולפרש דברי הש"ס לר' יהודה, "בעלי חוברין לסמיכה לית ליה" כדרשת חכמים שכולם יסמכו, הא לית ליה, אלא שאחד יסמוך בעד כולם אית ליה, ונכון היה ביותר לפרש כן כדי להשוות הב' סוגיות ולא יסתרו סוגי' הש"ס בתמורה לסוגי' הש"ס בערכין אליבא דר' יהודה, עכ"ז הוכרח רש"י לפרש כפירוש, והרין בבירור עמו את, דבתמורה הוסיף הש"ס להטעים דעת ר' יהודה דלכן בעלי חוברין לסמיכה לית ליה, "מאי טעמא דהא לא מייחד קרבן דידהו", ולפי טעם זה א"א לפרש דברי ר' יהודה בענין אחר רק כפרש"י דר' יהודה בעלי חוברין לסמיכה לית ליה הפ' דגם אחד אינו סומך, וכמו שכתבו התוס' מנחות (צ"ג א') ד"ה לרבות, ולקמן נדבר מרבירי התוס' אלו. ועל כרחק הני ב' סוגיות מסוגי'

המתחלפות שבש"ס, ומצינו הרבה סוגיות הפוכות כמבואר בתוס' מנחות (ג"ח ב') ד"ה ואיכא.

ועל פי אלו הדברים הכרוכים ואמיתיים יהי' מיושב קושית התוס' במנחות (צ"ג. ד"ה לרבות הנ"ל) מפרש"י בדרך ישכון אור. הנה התוס' (שם) כתבו, פי' בקונטרס אחד סומך על ידי כולן. ועל הגליון נדפס, כן פרש"י בריש ערכין ולקמן בנמרא ריש צ"ד. מה שנדפס על הגליון הוא העתקה מדברי הגאון רבינו בעל ברכת הזבח, וגרס לו לכתוב כן כי לא זכה הגאון לפרש"י כת"י על מסכת מנחות. אבל התוס', שלפניהם היה על מסכת מנחות הפרש"י כת"י כמו שמוכח מדברי רבותינו בעלי התוס' מדף ע"ב עד דף צ"ד ע"א שבכל מקום שמביאים פי' הקונטרס נמצא מפורש בפרש"י כת"י, שפיר כתבו גם כאן, שכן פרש"י כאן, דבאמת כן הוא מפורש בפרש"י כת"י, ועיין מנחות סא: תור"ה כהן, שכתבו בשם הקונטרס מה שכ' במנחות בפ' שתי מדות, וע"ז נדפס בגליון בשם הברה"ז והצ"ק שלא נמצא שם בפירושו רש"י שלפנינו, ובאמת כתוב הדור הוא בפרש"י כת"י מנחות צד. ד"ה נתמעטה בחבורין, כי לפני התוס' היה הפרש"י כת"י והגאונים ברה"ז והצ"ק לא זכו לפרש"י כת"י.

ומה שהקשו בתוס' על פרש"י מלקמן (צ"ד). דשם מבואר דאחד מחוייב לסמוך, נראה ליישב בטומו"ד, דלכאורה מצאתי סתירה גדולה בין תוס' מנחות (הנ"ל) ובין תוס' תמורה, דבתמורה (ב' ע"א) תור"ה ורבי מאיר הקשו וז"ל: וא"ת מאי שנא דשאר קרבנו למעושי [פי' קרבנו ולא של עובד כוכבים, קרבנו ולא קרבן חבירין] והאי [פי' קרבנו השלישי] לרבות [פי' לרבות כל בעלי חוברין לסמיכה] ויש לומר דלמעושי לא מצית אמרת דאם כן לישתוק קרא מיניה, וממילא אמר דאין השותפין סומכין כדאמר (תמורה י"ג) דאין השותפין ממירין, עכ"ל. וכ"כ השטמ"ק (שם בערכין ב. אות ה') בשם תוס' הרא"ש אות באות. ויותר מזה שכן הביא השטמ"ק ככל החזיון הזה מפרש"י כת"י (עיי"ש אות י"ב). ותימה שדברי תוס' בתמורה סתירה גלו' לדברי התוס' מנחות (הנ"ל) שמפורש בדבריהם דגם בלאו קרבנו לרבות כל בעלי חוברין לסמיכה ידעינן דאחד עכ"פ סומך על ידי כולן, ובתמורה כותבין דאם לית לן ריבוי דקרבנו היינו אומרים דשותפין אין סומכין כלל אפילו גם אחד לא, כמו דאין שותפין ממירין, ואין לנו ישוב אחר דק לומר דב' סוגיות דתמורה וערכין מסוגיות הפוכות הן, בתמורה דס"ל להש"ס אליבא דר' יהודה דאי לית ליה קרבנו לרבות בעלי חוברין לסמיכה אז ס"ל דגם אחד אינו סומך, וכמו שהש"ס מטעים דבריו, "מאי טעמא דהא לא מייחד קרבן דידהו" עכ"כ היינו מרמינן סמיכה דשותפין לדין שותפין שאין ממירין, וממילא גם אחד אינו סומך, אבל הש"ס ערכין (ב). דס"ל דלד' יהודה "כל בעלי חוברין לסמיכה לית ליה, ועכ"כ ס"ל להש"ס דגם בלא קרבנו לרבות בעלי חוברין עכ"פ ס"ל לד' יהודה שאחד מהשותפין סומך על ידי כולן היה מרמה סמיכה לתנופה, וכמו בתנופה בקרבן של שותפין אחד מניף על ידי כולן כמו כן בקרבן של שותפין אחד סומך על ידי כולן גם בלא ריבוי דקרבנו, וקושית התוס'

בתמורה יתורץ במס' ערכין ממש כדברי התוס' בתמורה ובזה הלשון וא"ת מאי שנא דשאר קרבנו למעושי והאי לרבווי וי"ל דלמעושי לא מצית אמרת דאם כן לישתוק קרא מיניה וממילא אמר דאין „כל" השותפין סומכין כדאמר במנחות (צ"ד א') ראין כל השותפין מניפין אלא אחד על ידי כול, וכן היינו אומרים בסמיכה, לכן ע"כ קרבנו לריבוי „כל" בעלי חוברין לסמיכה אתא. וזה בעזה"ה תפתור ופרח בהכנת סוגית הש"ס ערכין ותמורה כמאי פליגי, והכנת שיטת רש"י ובישוב דבריו מקושיית התוס' מנחות הנ"ל. (ועיין עוד בשטמ"ק ערכין ב. אות ד') בשם תוס' הרא"ש וכתב שכן כ' התוס' בתמורה, והוא בתמורה ב. ד"ה ורבי מאיר, ועפ"י רבוי השטמ"ק הארוכין תבין הרק היטב לשון התוס' הקצרין בתמורה, ועיין תוס' מנחות צ"ג סור"ה לפי שכל).

ועתה נתנה ראש ונשובה במה שהתחלנו לברר ההג"ה האמיתית בפרש"י כת"י הנ"ל בריש דבריני. — במנחות (צ"ג.) פרש"י, כל בעלי קרבן לסמיכה, מי שיש לו חלק בקרבן סומך עליו, ובמנחות (צ"ד.) פרש"י בכת"י, כל בעלי קרבן לסמיכה, כל החוברין סומכין, וכן מפורש יוצא מדברי רש"י במנחות (צ"ד.) ד"ה שיכול, שיהא אחד סומך לכל החברים וכו', וכן מפורש מפרש"י (שם בר"ה נתמעטה, וד"ה ותתרכי) לכל המעיין בסוגי היטב, ובאמת משנה מפורשת היא במנחות (ל"ג סע"ב) ואין אחד סומך לכל החברים, פ"י אלא כל אחד ואחד מחוייב לסמוך זה אחר זה, (ועיין בפרש"י מנחות צד. ד"ה תנופה, ומה שפירש התו"ם כוונת רש"י על נכון). לפי זה אי אפשר לקיים ההג"ה בפרש"י כת"י (מנחות צ"ג.) דאיך כתב להגיה: ולא [מתחייבי לסמוך] כולם, הג"ה זו במכתה"ק המגיה שגגה היא, דבוראי לרבנן דדרשו קרבנו לרבות „כל" בעלי קרבן לסמיכה, הפירוש הפשוט והאמיתי שעל כל אחד ואחד מהחבורה החוב מוטל לסמוך כאילו היה הקרבן „קרבנו" בלבד. אלא כך צריך להגיה בדברי רש"י כת"י: שאם [הביאו] קרבן, [אין] אחד סומך עליו (ולא) [אלא] כולם. או צריך להגיה כן: קרבן אחד, סומכים עליו כולם. או צריך להגיה: שאם [הביאו] קרבן, [כל] אחד סומך עליו ולא [אחד בשביל] כולם. וזה ברור כשמש.

ומחמת הכתוב כאן קצת לא ניחא לי הגהת הצאן קרשים (מנחות צ"ד. בפרש"י ד"ה תנופה) שכ' רש"י: אלא וסמך סתם, לסמוך והדר לסמוך ומגיה הצאן קרשים [יכול] לסמוך והדר לסמוך. רבהגהתו נתן מקום לשעות שיכול לסמוך והדר לסמוך יהיה הפ' אם רוצה, והגם שכרור כשמש שהצאן קרשים לא לזה כוון, אלא לפרש דברי רש"י איך לשון וסמך סתם פירושו לסמוך והדר לסמוך, ובוודאי כיוון לדברי התוס' יו"ט (מנחות פ"ט מ"ט ד"ה שאחד) שפ"י כוונת רש"י רתנופה שם דבר וחר תנופה אמר רחמנא ולא תנופות, אבל וסמך הוא פעל, לומר שישמוך ולא קרא שם לסמיכה שתהא אחת ולא רבות. עכ"ז יותר טוב להניח פרש"י בלא תוספת תיבת „יכול", וגם התויו"ט (שם) כשמעתיק לשון רש"י איננו מגיה כלום ומעתיק לשונו כמו שהוא לפנינו, והוא הנכון, כנ"ל בעזה"ה ות הכל א"ש.

בדין אי נדר חייל על מצות ל"ת

יהושע פיהרער

ראש הכולל החסידים באבוב

טאראנטא, קאנאדע

בשבועות כה. ת"ר חומר נדרים מבשבעות שהנדרים חלים על דבר מצוה כדבר דשות וכו' והיינו כגון שאמר קונם ישיבת סוכה עלי או שאמר קונם אכילת מצה עלי כראיתא בנדרים (פז:): והטעם דכתיב כי ידור נדר לה' לא יחל דברו ופרש"י ראפילו חפצי שמים דלהשם לא יחל דברו ע"כ.

והנה, אם נדר חל על דבר שכבר אסור מן התורה כגון שאמר קונם אכילת נבילה עלי, דבר זה הוא מחלוקת הראשונים, דרעת רש"י בשבועות (כ: ר"ה ה"ג סד"א וכו') שנדר חל על נבילה, שכתב וז"ל בא"ד, דהא אי נמי מדאורייתא הוא הא אמרינן הנדרים חלים על דבר מצוה כדבר דשות עכ"ל, וכן היא שיטת דב האי גאון והרמב"ן והר"ן (עיין ר"ן בשבועות כ:), אבל תוס' בשבועות (שם ר"ה דכי לא נדר וכו') סוברים דאין נדר חל על אסורי תורה שכתבו בא"ד וז"ל, ועוד דהא הנדרים חלין על דבר מצוה בביטול מצוה אידי כרתנא בפ"ב דנדרים וכו', אבל אם נדר לקיים מצוה כגון שאמר קונם שלא אוכל נבילות וטריפות לא חייל וכו', וכן היא שיטת הרשב"א (סי' תרט"ו) והרז"ה (מובא בר"ן בשבועות).

והרז"ה מביא דאיה לדבריו מהסוגיא סוף מס' מכות (כ"א:): יש חורש תלם אחר וחייב עליו שמונה לאוין החורש בשור וחמור והן מוקרשין וכלאים בכרם ובשביעית ויו"ט וכהן וזניד בבית הטומאה, ומקשה הגמ' וליחשוב נמי כגון שבעה שלא אחרוש בין בחול בין ביו"ט דמגו דחל עלי' שבעה בחול חלה עלי' נמי ביו"ט, ומתדן האי תנא איסור כולל לית ליה, ואם איתא דנדרים חלים בקיום לא תעשה ליחשב קונם פרה זו לחרישה ביו"ט, אלא ש"מ דאינו חל, עכת"ד. וכן הרמב"ן (בשבועות) הקשה קושיא זו.

ונ"ל לתרץ בהקדם דברי האבני מלואים (תשובה י"ב) שכתב להסביר דברי הראשונים הנ"ל, דלכאורה צ"ע דכמו דנדר חל על מצות עשה כגון שנדר שלא יאכל מצה בפסח משום דאין החפץ מושבע עליו דהחייב על הגבדא לאכול ולא על החפץ להיות נאכל, ולכך שפיר חייל הנדר על החפץ, כמו כן באסורין אין החפץ מושבע עליו דהאיסור על הגבדא שלא יאכל נבילה ולא על החפץ ולמה לא יחול הנדר על החפץ, אלא וודאי ראפילו תוס' והרשב"א נמי מורים דעיקר הנדר חל על החפצא של נבילה, אלא דהם סוברים דאם אכלו אינו עובר על כל יחל דהלאו דכל יחל אינו אלא איסור גבדא ואינו חל על נבילה, והיינו דאין לוקין שמים, ורש"י ושאר ראשונים סוברים דשפיר חל האיסור דכל יחל ועונשין עליו משום דס"ל דנדר הוי איסור מוסף ומגו דאתוסף איסור אחפצא חל נמי כל יחל, והרשב"א ס"ל דזה לא הוי איסור מוסף דלא איתוסף שום איסור אנבדא, עכת"ד.

ואקרים עור דברי השאגת ארי' (סי' ס') שהקשה על מתני' זו דהיכי חל איסור נזיר שבא ע"י קבלתו על איסור רכהן דקרים, שקדושת כהן מרחם אמו, ואי משום דנזירות כולל נמי איסור רתגלחת והיוצא מן הגפן, הא האי תנא לית ליה איסור כולל כראיתא בגמ' שם (הבאתי לעיל), ותירץ לפי מה דאיתא בנזיר (ג:) מחלוקת ר"ש ורבנן במי שהזיך רק על אחד מן איסורי נזיר, דרבנן סוברים דחל איסור נזיר דכתיב מיין ושכר יזיר דמשמע דאפילו לא נזר אלא מיין לחודי' הוי נזיר, ור"ש סובר דאינו חל, ומקשה הגמ' ור"ש נמי דכתיב מיין ושכר יזיר ההוא מיבעי לי' לאסור יין מצוה כיון דרשות, ומפרש הגמ' באיבעית אימא דיין מצוה היינו שנשבע שלא לשנות ושוב הזיך בנזיר דהוי איסור כולל רכולל שאר אסורי נזיר אבל לר"ש לשיטתיה דלית ליה איסור כולל לגבי האוכל נבילה ביוה"כ והו"א דכאן נמי לא יחול איסור נזיר קמ"ל קרא יתירא מיין ושכר יזיר דחל ולקי תרתי משום שבועה ומשום נזירות (עיין בתוס' שם ד"ה ר"ש לית לי' וכו'). הרי דאע"ג דר"ש איסור כולל לית ליה דסובר דיה"כ אינו חל על נבילה דיה"כ כולל דברים המותרים אפ"ה אתי קרא יתירא דמיין ושכר יזיר לומר שאם נשבע שלא לשנות יין אתי איסור נזירות וחייל על השבועה, אלמא דחירש לן קרא לגבי איסור נזירות דחייל על שאר אסורים, הילכך גבי כהן ונזיר נמי אתיא נזירות וחייל על איסור טומאה דכהן, עכת"ר. היוצא לנו מזה דמתני' זו אולי אליבא דר' שמעון. והנה נהי דמצינו בגמ' (כריתות י"ד. וביבמות ל"ב) דר' יוסי לית ליה איסור כולל, ואיסור מוסיף אית ליה, מ"מ ר' שמעון לית ליה כולל וגם לית ליה מוסיף כראיתא בתוס' כדיתות כג. (ד"ה ומי וכו') וז"ל, וי"ל דהש"ס ידע דר' שמעון לית ליה אף איסור מוסיף וכו'.

וא"כ מיושב היטב שיטת רש"י ור"ן, דלעולם להלכה שפיר חל נדר על איסורי תורה דהוי איסור מוסיף כדברי האבני מלואים הנ"ל, אבל כאן במתני' זו לא קשה ליחשב עור איסור כגון שאמר קונם פרה זו להרישה ביו"ט, דכיון דמתני' זו אולי אליב' דר"ש, ור"ש לשיטתו לא סבירא ליה לא כולל ולא מוסיף א"כ לא חייל נדר על איסור חרישה ביו"ט, ודו"ק.

ועד"ז יש ליישב מה שהקשה האבני מלואים (בתשובה ט"ו) וכן השאגת ארי', למה לא חשיב עור לאו רכל יחל משום נזיר, שהרי כ' הרמב"ם (בפ"א מהל' נזירות) דנזיר העובר על אחד מהאיסורין המיוחדין עובר משום כל יחל כמו שאר נדרים, וא"כ הוי תשעה לאווין. ולפי הנ"ל מיושב, דלגבי לאו דלא יחל אינו חל, כיון דמתני' אולה אליבא דר' שמעון דלא סבירא לי' איסור מוסיף, וממילא אינו חל על איסור דטומאת כהנים, ואף דאיסור נזירות חל מחמת גזיה"כ כנ"ל, מ"מ לאו רכל יחל ליכא, משום דכל יחל אינו חל על איסורים רק משום איסור מוסיף, והרי ר"ש לית לי' איסור מוסיף, ודו"ק.

קידושי אשה ע"י שליח

אברהם משה שא"א

תלמיד במתיבתא עץ חיים דבאבוב
ברוקלין, ניו יארק

בריש מס' קידושין תנן האשה נקנית בשלשה דרכים, וקאמר שם בגמ' (דף ב' ע"ב) דלכך לא תני האיש קונה דהוי אמינא דקונה בע"כ, והקשו בתוס' דא"כ במשנה בריש פרק שני דקתני האיש מקדש בו ובשלוחו איכא למיטעי דיכולין לקדש בע"כ. ותירצו האחרונים דשם ליכא למיטעי דיכול לקדש אשה בע"כ, דבכל קידושי אשה ע"י שליח ה' ראוי לומר שלא יחולו הקידושין דקיי"ל התופס לבע"ח במקום שחב לאחרים לא קנה וא"כ אין השליח יכול לקדש אשה עבור משלחו מאחר שחב לאחרים דהיינו לשאר אנשים בעולם ששוב לא יוכלו לקדשה, רק התירוץ הוא דכיון דקידושי אשה צריך להיות מדעתה ורצונה לכן לא מקרי תופס לבע"ח במקום שחב לאחרים, דשמא האשה לא תתרצה להתקדש להאחרים ושוב לא יהי' חב לאחרים, ולפי"ז מתורץ היטב קו' התוס' הנ"ל, דהרי בריש פ"ב דקידושין תנן האיש מקדש בו ובשלוחו, וכיון דתנן ובשלוחו מוכח ממילא דבקידושין בעינן רצון האשה והסכמתה דאל"כ לא יועיל השליחות דהוי תופס לבע"ח במקום שחב לאחרים, נמצא דבמשנה זו בריש פ"ב ליכא למיטעי כלל לומר דיכולין לקדש בע"כ, ומיושב קו' התוס', עיין בס' המקנה ברפ"ב. אמנם האחרונים כתבו להעיר על תירוץ זה, דבאמת יש סברא אחרת מרוע לא הוי כאן תופס לבע"ח במקום שחב לאחרים, והוא דמבואר במס' ב"מ דף י' דהיכא דהגביה מציאה לחבירו קנה חבירו משום דאמרינן מגו דזכי לנפשי' זכי נמי לחברי' ולפיכך אפשר לקדש אשה ע"י שליח ול"ה תופס לבע"ח, אמנם סברא זו דמגו דזכי השליח לנפשי' א"א לומר דק אם אפשר לקדש אשה בע"כ אבל אי בעי דעתה אפשר לא תתרצה להתקדש להשליח, וא"כ שוב קשה קושיות התוס' דלעולם אפשר לקדש אשה בע"כ ואפ"ה אפשר ע"י שליח דמגו דזכי לנפשי', עיי' על קושיא זו בשו"ת עטרת ישועה בליקוטי תשובות סי' ד' באריכות. (ובזה יש מקום להעיר על מ"ש בשו"ת נוב"י מהר"ק אה"ע סי' ס"ד בר"ה גם מ"ש ובר"ה אלא דע"כ, דלכך לא אמרינן בקידושין התופס לבע"ח במקום שחב לאחרים לא קנה ראמרינן מגו דזכי לנפשי' זכי נמי לחברי', וצ"ע דכיון דא"א לקדש אשה בע"כ לא שייך למימר מגו דזכי השליח לנפשי' זכי נמי לחברי').

וג"ל לתרץ קושיות התוס' בדרך אחר, ונקדים מה שיש לעיין בהסוגיא דקאמר אי תני האיש קונה ה"א אפילו בע"כ וקשה האיך אפשר לומר דיכול לקדש בע"כ הא קידושין דומה לקנין במה שקונה האשה בכסף קידושין ואין אדם קונה דבר מחבירו בעל כרחו, ומ"ש הכא, ועי' בראשונים בסוגיא שהעירו בזה. ויש לתרץ עפ"י הגמרא בב"ק דף ס"ח: א"ר יוחנן גזל ולא נתייאשו הבעלים שניהם אינם יכולים להקדיש זה לפי שאינו שלו וזה לפי שאינו ברשותו דכתיב

איש כי יקדיש את ביתו קודש מה ביתו שלו וברשותו, וצ"ע למה צריך ר' יוחנן קרא דלהקדיש דבר צריך להיות ברשותו הא ככל קנינים צריכים להיות שלו ואם אינו שלו אינו יכול להקנות ומה צריך קרא, ובפרט לריש לקיש שם דמייתי קרא היכא דל"ה שלו, פשיטא דעל דבר שאינו שלו אין לו שום בעלות, וצ"ל דסברת הנמרא היתה ראע"ג דכל קנינים א"א לעשותן בדבר שאינו שלו אפ"ה בהקדש שפיר חל משום חומרא דהקדש, ולכך צריך קרא דאפילו בהקדש צריך להיות שלו וברשותו. ויש להביא רא"י דהקדש חמור לענין זה דאפילו ל"ה ממש ברשותו אפ"ה חל, ממ"ש הרא"ש בנדרים דף ל"ד: נבי ככר של הפקר דהיכא דבירו לזכות אפילו עומד חוץ לד' אמות מ"מ חל ההקדש וקרינן ב' שלו וברשותו, ולגבי שאר הלכות דצריך להיות שלו נתמעט הפקר אפילו הוי בידו, ע' בשבת דף קל"א שכתב הרשב"א דבגד של הפקר פטור מציצית ול"ה בנדיהם ובאתרוג של הפקר האריך בכפות תמרים ר"פ לולב הגזול דאין יוצא יד"ח, ש"מ דהקדש חמור לענין זה, ולכך צריך קרא דאין יכול להקדיש דבר של חבירו.

ולפי"ז י"ל סברת הה"א דיכול לקדש אשה שלא מרעתה כיון דקידושי אשה לא הוי בגדר קנין כמו שאר קנינים, רק בגדר איסור דאסר לה אכ"ע בדיבורא דידי' שא"ל הרי את מקודשת לי וכלשון הגמרא (דף ב:): דאסר לה אכ"ע כהקדש וחל עלי' שם איסור אשת איש ודומה להקדש, וכמו שמצינו בהקדש דצריך קרא ביתו דה"א דאפשר להקדיש דבר של חבירו, כמו כן בקידושין ה"א דאפשר לקדש אשה בע"כ, וכ"כ תוס' בדף ז. ד"ה ונפשטו דהיכא דאמר לאשה הרי את מקודשת ה"א דפשטא קדושה בכולה כמו שמצינו בבחמת קדשים דיליף מקרא דפשטא בכולה עיי"ש, וגדולה מזו מצאתי בשו"ת הלכות קטנות ח"א סי' כ"ט וח"ב סי' מ"ד ררוצה לחדש דקידושין אפשר לשאול עלה כמו הקדש דאפשר בשאלה ויכול לעקור הקידושין למפרע. וע"ע בעורה שחר אות ק' סי"א מ"ש מזה. וע"ע באבני מלואים סי' מ"ד מ"ש ע"ד הפני יהושע שכתב לחדש דשפחה חרופה אע"ג דהוא רק איסור לאו אפ"ה אין קידושין תופסין בה ואם בא אחר וקדשה אין קידושי השני חלין דהוא ממון חבירו דמקודשת לראשון ולכך לא חל, והאבנ"מ הקשה עליו דלדבריו מה מקשה הגמרא אשת איש דלא תפסי בה קידושין מנלן, ולדברי הפנ"י פשיטא דאין יכול לקנות ממון של חבירו, והוכיח האבנ"מ מזה דקידושי אשה אינם תלויים בהלכות שאר קנינים אלא דהוי איסור שחל על האשה ולכך אפילו על אשת איש גם כן ה' חל אי לאו קרא ולפיכך אי אפשר לומר כדברי הפנ"י בשפחה חרופה דאין קידושין תופסין בה מפני שהוא קנין חבירו ע"ש, ומבואר מדבריו כדברינו דקידושין הוי בגדר איסור כמו הקדש ולכך ה"א דחל בע"כ.

ולפי"ז מתורץ היטב קושיית התוס' בריש המסכתא דבפ"ב גבי האיש מקדש איכא נמי למיטעי דאפשר בע"כ, ולפ"ד א"ש דהסברא דיועיל קידושין בע"כ משום דהוי כמו הקדש, ונודע דברי המהרי"ט בתשובות ח"א סי' קכ"ט דא"א להקדיש ע"י שליח דהוי מילי ומילי לא מימסרן לשליח ע"ש, א"כ כיון דתנן האיש

מקדש בו ובשלוחו ליכא למיטעי דיכול לקדש בע"כ, (ואע"ג דגבי קידושין עושה קצת מעשה במה שנותן מעות ולא הוי דומה כ"כ למילי, אפ"ה כיון דכל חלות קידושין היכא דהוי בע"כ הוא רק משום דמקדשה כדיבור ודומה להקדש שפיר הוי דומה למילי, וכמ"ש האב"מ דאין זה בגדר קנין דק גדר איסור ע"י הדיבורים), ודו"ק.

(ב) ובענין זה יש להסביר מחלוקת הראשונים בקידושין דף ו: אמר רבא מתנה ע"מ להחזיר בכולהו קני לבר מקידושין לפי שאין אשה נקנית בחליפין, ופירשו רש"י ותוס' דמדינא חל הקידושין לפי שמעמלה"ח אינה חליפין רק משום גזירה לא חל, אבל הרמב"ם כתב בפ"א מה' אישות דמתנה ע"מ להחזיר מדינא לא חל בקידושין לפי שאם לא החזירה הממון לא נתקיים התנאי ול"ה נתינה ואם החזירה הרי לא נהנית כלל, ומבואר מדבריו דהאשה צריכה ליהנות ממעות קידושין, וכן פירשו שיטת הרמב"ם גבי מלוה דפסק המקדש במלוה אינה מקודשת וכתב גם כן הטעם דכיון דמלוה להוצאה ניתנה והמעות אינם בעין הרי לא נהנית, ובמכר פסק דהמוכר במלוה הוי קנין, ופירשו המפורשים דהרמב"ם סובר דמלוה הוי קנין (ולא כמ"ש רש"י שם מלוה להוצאה ניתנה ול"ה מעות בעין ואין כאן קנין), ולכן במכר חל אבל בקידושין צריכה ליהנות. ואפשר לתלות פלוגתת הראשונים בהסברא שחולקים הפנ"י והאב"מ שהבאנו למעלה, דהפנ"י סבר דקידושין הוי בגדר שאר קנינים ולכך אין יכול לקדש אשת חבירו, ולשיטתו כל היכא דמועיל קנין מועיל גם בקידושין, וזה כשיטת רוב ראשונים דמתנה ע"מ להחזיר מדינא חל בקידושין כיון דהוי קנין בכח"ת, ולכך במלוה דקאמר הגמרא דהמקדש במלוה אינה מקודשת ע"כ הטעם משום דמלוה ל"ה קנין בכח"ת, אבל הרמב"ם הולך בסברת האב"מ דקידושין שאני מדין קנין רק דחל איסור על האשה ע"י דיבורו ולכך כתב הרמב"ם דאיסור זה חל רק היכא דנהנית, אע"ג דגבי שאר קנינים חל בלא"ה, מ"מ קבלו חז"ל דאיסור של קידושין חל רק היכא דנהנית והיכא דלא נהנית אע"ג דהוי קנין לא חל.

עולת שבת בשבתו

כא

דבר נא באזני העם וישאלו איש מאת רעהו ואשה מאת רעותה כלי כסף וכלי זהב. וברש"י בשם הגמרא, אין נא אלא לשון בקשה בבקשה ממך הזהירם על כך שלא יאמר אותו צריק אברהם ועבדום וענו אותם קיים בהם ואחרי כן יצאו ברכוש גדול לא קיים בהם. ונודע קושיית המפרשים, מהו שלא יאמר אותו צדיק, וכי בלא"ה לא יקיים הקב"ה דבריו ח"ו. ותירצו שהקב"ה שפיר מילא הבטחתו של רכוש גדול במה שנתן לבני"י את התורה שאין לך רכוש גדול יותר מזה, רק מאחר שיש בתוך בני"י פשוטי עם אשר לא ידעו ולא יבינו ערך וחשיבות התורה

כרכוש גדול, בשבילם חשש הקב"ה שלא יאמר אותו צדיק ועבדו וענו אותם קיים בהם, כי הענינו והיסורים הרגישו גם ההמון עם, אבל ואחרי כן יצאו כרכוש גדול לא קיים בהם, שהרי הם אינם מרגישים בתוה"ק הכרכוש גדול. ועפ"י שפיר מדוקדק אומרו, דבר נא באזני הע"ם, לפשוטי עם דייקא.

אמנם באמת הקשו המפרשים, למה חשש הקב"ה שלא יאמר אותו צדיק וכו', הלא בביות הים שפיר נתקיים ואחרי כן יצאו כרכוש גדול, כאוז"ל שגדול ה' ביזת הים מביות מצרים.

ויש ליישב, הכאמת מצינו אצל אברהם אבינו ב' ענינים הנראים לכאורה כמנגדים זל"ז, רבבואו למצרים אמר לשרה אשתו אמרי נא אחותי את למען ייטב לי בעבורך, וברש"י יתנו לי מתנות, דנראה כאלו חמד אברהם אבינו לכסף וזהב, ולמלך סדום אמר אם מחוט ועד שרוך נעל ואם אקח מכל אשר לך. אמנם יש להסביר הענין, כי כל השתוקקותו של אברהם אבינו לעשירות ה' רק לתכלית קיום מצות ומעש"ט, רק שנפשו היתה קצה בכסף שבא מחמת שפיכת דמים, לעשות בהם מצות ומעש"ט, לכן מאס בכספו וזהבו של מלך סדום, שבא בשביל שפיכת דם, ורק במצרים אמר למען ייטב לי בעבורך, דהיינו שיתנו לו מתנות בטוב לבב.

ולפי"ז מובן שפיר מדוע לא ה' יכול להתקיים הבטחת הקב"ה בביות הים, כי בזה עדיין לא ה' נוחה דעתו של אברהם אבינו, שמאס בכסף וזהב הבא ע"י שפיכת דם, לכן אמר הקב"ה שישאלו איש מאת רעהו, פי' שיגיע להם הכרכוש בטוב לבב, ובממון כזה שפיר יאות לקיים בו מצות ד', ויתקיים ההבטחה ואחרי כן יצאו כרכוש גדול, דברך הנחשב גם אצל אברהם אבינו לרכוש גדול. (הגאון מוה"ר מאיר אריק זצ"ל אבר"ק טארנא')

בשלח

כל המחלה אשר שמתי במצרים לא אשים עליך כי אני ד' רופאך, וצדיכין להבין דהא לשון כי הוא נתינת טעם, ומה נתינת טעם יש כאן. וי"ל עפ"י מה דקיי"ל ברינא דרופא שהכה את האדם אסור לרפאותו. וזשה"כ, כל המחלה אשר שמתי במצרים לא אשים עליך, ולמה, כי אני ד' רופאך, פי' שאין לך רופא אחר כי אם אני, ודו"ק.

(הגאון מוה"ר שמואל פייוויש כ"ץ זצ"ל מווינא בעל לקט שמואל')

(1) נמסר מאת האברך היקר הישוב והנעלה מו"ה ישורון האכהייזער נ"י מאנטווערפן שהעתיקו מכתבי זקינו הרה"ח מו"ה יוחנן האכהייזער ע"ה מלונדון שכתב ששמע ד"ו מפ"ק של הגאון מוה"ר מאיר אריק זצ"ל בהיותו בעיר ווינא בשנת תר"פ לפ"ק. — תח"ח לו.

(2) הובא בספר תעודת שלמה (אופיבאך תע"ח) לחתנו מוה"ר שלמה חזן דק"ק מיץ, בשמו.

יתרו

ויצא משה לקראת חותנו, פירש"י, כבוד גדול נתכבד יתרו באותה שעה כיון שיצא משה יצא אהרן נדב ואביהוא ומי הוא שראה את אלו יוצאין ולא יצא. ולכאורה יל"ד מנלן שיתרו נתכבד כבוד גדול באותה שעה, הלא רש"י הביא על הפסוק שלפני זה, ויאמר אל משה אני חותנך יתרו בא אליך ואשתך ושני בני עמה, אם אין אתה יוצא בניני צא בנין אשתך ואם אין אתה יוצא בנין אשתך צא בנין שני בני, וא"כ הרי אפשר שמשה לא יצא לקראת יתרו כי אם לקראת אשתו ובניו. אמנם יבואר רבמכילתא עה"פ ויאמר אל משה אני חותנך יתרו בא אליך, יש מחלוקת ר' יהושע ור"א המודעי, דר"י אומר שכתב לו כן באגרת, ור"א המודעי, אומר ששלח לו ביד שליח. והנה אם נימא כדברי ר"י שכתב לו כן באגרת, רהיינו, אם אין אתה יוצא בניני וכו' שפיר איכא למימר שיצא משה לקראת אשתו ובניו, אבל אם שלח לו ביד שליח, הלא בוודאי פקר עליו, שבתחלה יאמר לו שאני חותנך יתרו בא אליך, ואם לא יצא, אז יגיד לו שאשתו באה אליו, ואח"כ ששני בניו באים אליו, אמנם מובן מאליו, שמשה רבינו תיכף בשמעו שחותנו יתרו בא אליו, יצא לקראתו, ולא הוצרך השליח לסיים דבריו, שאשתו ושני בניו באים, ובני ישראל העומדים סביביו שמעו דברי השליח, והבינו שלמענו יעשה כל הכבוד הזה. והנה רש"י פי' עה"פ ויאמר אל משה, ע"י שליח, ולכן רש"י לשיטתו שפיר כתב שכבוד גדול נתכבד יתרו באותה שעה.

(הגאון מוה"ר גבריאל עשקעליס זצ"ל אבר"ק ניקלשבורג³)

משפטים

י"ל קרא, כי תראה חמור שנאך, ע"ד המוסר⁴, שאמר הוכח תוכיח וגו', שאי' (ערכין ט"ז ע"ב) תמה אני אם יש ברוד הזה וכו' כי אם יוכיח חבריו ברבים פן יכלימו, ואי' (בבא מציעא נ"ח ע"ב) המלבין פני חבריו וכו', וכבר א' בפסוק (תהלים נ"ה) פדה בשלום נפשי מקרב לי, ר"ל שלא הוכחתי ברבים לפרסם החוטאים, כי אם הצלני מרמים אלקים (שם נ"א), שלא יבוא לגדר שפיכת דמים, אלא אלמדה פושעים דרכיך, בדרך כבוד ללמד להם הדרך ילכו בה, כמ"ש (קידושין ל"ב ע"א) ברואה באביו שעובר עבירה יאמר כך כתיב בתורה, ויש להוכיח לעצמו וממנו יראה. וזהו ירמוז הוכח תוכיח עצמך עם עמיתך.

וע"ז אמר כשאין כשנגדך מתעורר מעצמו, מפני שיצה"ר רובץ תחת משאו, שכן דרך היצה"ר בתחילה מתגבר עליו ואח"כ נעשה כהיתד⁵, וי"ל הא דקאמר

(3) הובא בספר עדות ביוסף (זולצבאך תק"א) פ' יתרו אות קצ"ט, בשמו.

(4) בספרו פנים יפות בפרשתן בפסוק זה, הובא עיקר הענין, אבל יש כאן תוספות מרובה על העיקר.

(5) כן הוא לשון הנמ' (יומא פ"ז ע"א) אמר רב הונא אמר רב כיון שעבר אדם עבירה ושנה בה הותרה לו, הותרה לו סלקא דעתך, אלא נעשית לו כהיתר.

אימא נעשה לו כהיתר, שבתחלה מתגבר עליו ואח"כ עושה מעצמו, וטעם היצה"ר, שלא יאמר בראתי יצה"ר⁶, בשלמא בפעם א' הוא נהנה א"כ יכול לטעון דברי הרב וכו' ראשל"ר^ע, אף דבירי שמים יש שליח לרבר עבירה, מ"מ זה נהנה וזה מתחייב לא אמרינן כמ"ש בנחש וע' ש"ך ח"מ (סי' ל"ב ס"ק ג'), אבל בפעם ב' שוב אינו נהנה, והי' יכול לומר בראתי יצה"ר, ויתחייב היצה"ר, לכך אינו מסיתו, וזהו דקאמר הותרה לו, שאינו נהנה, ואמר סלקא דעתך, א"כ הוא שליח, אלא נעשה לו כהיתר, שאינו מסיתו. וז"ש רובץ תחת משאו, וכשמוכיח אותו מתעורר ויבוא לירי קטטה, ע"כ וחדלת מעזוב לו, שתוכיח אותו לבר, אלא עזב תעזוב עמו, שתוכיח עצמך עמו, וממילא יעזוב החטא. (הנה"ק בעל הפלאה זצ"ל)

תרומה

ועשית שנים כרובים זהב וגו' משני קצות הכפורת. ואמרו רז"ל (יומא נ"ד ע"א) בשעה שהיו ישראל עולין לרגל מגלילין להם את הפרוכת ומראין להם את הכרובים שהיו מעורים זה בזה ואומרים להן ראו חיבתכם לפני המקום. ולכאורה צריכין להבין מדוע נקבע מקום הכרובים על הארון שהי' לפני ולפנים, ולא בחוץ במקום גלוי לכל, כרי שיראו בני' תמיד אם מעשיהם רצויים לפני המקום, וכשיראו שאין הכרובים מעורים זה בזה ח"ו, ידעו לכוון לבם לאביהם שבשמים. ויש לומר הטעם בזה, דמבואר בספד"ק וגם בזוה"ק במה דכתיב והיו הכרובים פורשים כנפים למעלה, שרומזו על צלותוהו' רישאל שעולה למעלה ער כסא הכבוד. וידוע מה דאיתא בגמ' (ברכות ח' ע"א) רב אמר ורב אסי אע"ג דהוה להו תליסר בי כנישתא בטבריא לא מצלו אלא ביני עמודי היכא דהוו גרסי. ולפי"ז שפיר מובן הטעם שמקום הכרובים נקבע אצל הארון דייקא, מאחר שהתפילות עולין ע"י הכרובים שפורשים כנפים למעלה, והתפלה מקובלת ביותר כשהיא במקום תורה, דהיינו הארון.

(כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א)

6) הכוונה על דברי הגמ' (ברכות ל"ב ע"א) אלמלא ג' מקראות הללו נתמוטטו רגליהם של שונאי ישראל חר דכתיב ואשר הרעותי ופירש"י אני גרמתי להם שבראתי יצר הרע עיי"ש, נמצא שארם החוטא יכול להתנצל שהקב"ה ברא היצה"ר שגרם לו לחטוא, אבל היצה"ר טוען נגדו ראשל"ר^ע ודברי הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעין, ואי דבידי שמים יש שלד"ע, הרי זה נהנה וזה מתחייב לא אמרינן, אמנם זהו רק בפעם ראשונה, אבל בפעם ב' רכבר נעשה לו כהיתר, שוב אינו נהנה, א"כ שפיר יוכל האדם לפטור את עצמו באומרו רחוא שלוחו של היצה"ר, ובידי שמים יש שלד"ע, והיצה"ר יתחייב, לכן בפעם הב' אין היצה"ר מסיתו עוד, וזהו מתחבולותיו של היצה"ר, כרי שלא יהי' להאדם התנצלות ח"ו.

(7) הועתק מכת"ק.

נוסחאות והערות ברש"י על התורה

(נלקטו מקונטרס, "יוסף הלל" להר"ר מנחם בראכפערלר שליט"א)

בא

קאפ' י' פסוק י"ד.

ואחריו לא יהי' כן, ואותו שהי' בימי יואל וכו' אבל של משה לא הי' אלא של מין א' (כ"ג הרא"ם יע"ש) וכמוהו לא הי' ולא יהי'. כן הוא בקצת חומשים (מקראות גדולות מ"ה פירושים), ומעות הוא, כי אין זה גירסת הרא"ם, אבל ישנם חומשים שכתוב בהם, אבל של משה (לא הי' אלא של) מין אחד כמוהו לא הי' ולא יהי' (כ"ג הרא"ם ע"ש), וגירסא זו נכונה יותר, אמנם הרא"ם לא הגי' רק תיבת „וכמוהו“ שהי' כתוב בויו"ו וכתב על זה וז"ל, „נ"ל שנשתבשו הספרים בזה וראוי להיות כמוהו בלא ויו"ו, ופירושו אבל של משה המין האחד שהוא מין הארבה כמוהו לא הי' וכו' עכ"ל. אבל הנוסחה שהיתה לפנינו הי', אבל של משה מין א', ולא הי' לפניו כלל התיבות „לא הי' אלא של“ לכן כתב שבשביל אותה הויו"ו בתיבת וכמוהו טען הרמב"ן על רש"י שגם בשל משה הי' מינים הרבה כמו שכתוב בתהלים (ע"ח, וק"ה). ובאמת שהרמב"ן לא רק על תיבת וכמוהו סמך, אלא שהיתה לפניו ברש"י כמו שהעתיק, אבל של משה שלא הי' אלא מין אחד וכו', ועל זה שפיר טען שגם בימי משה היו מינים הרבה.

ובדפוס הראשון הנוסחא הוא כמ"ש הרא"ם, אבל של משה מין אחד וכמוהו וכו', ובדפוס אלקבץ הוא כנוסחת הרמב"ן, אבל של משה לא הי' אלא ממין אחד וכו'.

קאפ' י"ב פסוק י"א.

בחפזון, לשון בהלה מהירות. מלשון זה משמע שהם שני דברים ובאמת שלא שייך כאן לשון בהלה אם לא מלשון מהירות כמו שתרגם אונקלוס, ובדפוס הראשון הנוסחה, לשון בהלת מהירות. ובדפוס אלקבץ הנוסחה, לשון מהירות. ותיבת בהלה ליתא. ובפסוק פחו כמים (בראשית מ"ט, ד') פרש"י הפחו ותבהלה אשר מיהרת וכו' כמים הללו הממהרים וכו', הוא ג"כ מלשון מהירות, כי לרש"י חפז ופחו הם מהתיבות המתהפכות כמו כבש כשב (ולא כמו שכתב שם הראב"ע), ויעויין בתהלים (מ"ח, ו') בפסוק נבהלו נחפזו, כתב רש"י שהוא כמו ובחפזותם (ירמ' כ"ג), ובאמת בפסוק שם כתיב ובחפזותם.

קאפ' י"ג פסוק ד'.

בחדש האביב, וכי לא היינו יודעים באיזה חודש יצאו, אלא כך א"ל וכו'. בלבוש האורה כתב וז"ל, ותימא לי שאם לא הי' נכתב בתורה חרש האביב מאין היינו אנחנו ברורות הללו יודעים באיזה חודש יצאו וכו', לכך נ"ל דגרסינן וכי לא היו

יודעין באיזה חרש יצאו, ופירושו, שאמר להם משה לישראל שבאותו דור לנוכח להם, היום אתם יוצאים, ועל זה מקשה רש"י, וכי הם בעצמם לא היו יודעים וכו'. וכך הוא נוסחת דפוס הראשון, וכי לא היו יודעים באי זה חרש אלא וכו'. ואעתיק לשון ספר יוסף דעת בזה, בד"ה בחרש האביב וכי לא היינו יודעים כו', אומר אני הצעיר כי בכאן אנו רואים שחכם עדיף מנביא והוא אדוני מ"ו המובהק הנאון הגדול מהרר"ם יפה, דדייק בספרו הקדוש מכח קושיא עצומה בטוב טעם ושכל שיש למחוק מלת "היינו" וצ"ל וכי לא "היו" יודעים כו', ר"ל אותו הדור בעצמם באיזה חרש יצאו, ואני תלמידו אומר שבהדיא מצאתי ברש"י קלף ובדפוס ישן כדבריו, וכי לא היו יודעים כו', ועד לא ראיתי את דבריו הנכונים מחקתי בחומש שלי מלת היינו מטעמי, ושפתיים ישקו רגלי אדוני מ"ו יצ"ו, עכ"ל.

בשלח

קאפ' י"ד פסוק ט"ו.

בא"ד ר"א מה תצק אל, עלי הדבר תלוי ולא עליך וכו'. בכל מקום שרש"י מזכיר ל' תלוי מזכירו בלשון בו, ובו, ולא עלי, ע"ל (בראשית ל"ז פסוק כ"ב) לא יתלה הסירחון אלא בי, ולקמן (ל"ב, י') והודיעו שהדבר תלוי בו. וכן בכ"מ אם לא שהוא מלשון תלי' ממש, וכאן שבא לדרוש תיבת אלי כמו עלי לא שייך בו לשון תלוי, והו"ל מוטל. ובדפח"ר הנוסחה, עלי הדבר ולא עליך, וכן הוא בדפוס אלקבץ.

שם פסוק י"ט.

וילך מאחריהם, להבדיל בין מחנה מצרים ובין מחנה ישראל, ולקבל חצים ובליםטראות של מצרים. מלשון הזה משמע שהם שני ענינים, הא' להבדיל בין המחנות, והשני לקבל החצים, אבל בדפח"ר ובדפוס אלקבץ הנוסחה הוא, לקבל בלא וי"ו, ולפ"ז הכל אחד, שהלך המלאך לאחריהם לקבל החצים וזו הוא ההבדלה, וכן כתב רש"י בפ' האזינו (ל"ב, י"א) כשנסעו מצרים אחריהם והשיגום (חונים) על הים היו זורקין בהם חצים ואבני בלסמטראות, מיד ויסע מלאך הא' וגו' ויבא בין מחנה מצרים וגו', מלשון הזה משמע ג"כ שהמדובר כאן מדבר אחד. וכן הוא להלן בפ' יתרו בפסוק ואשא אתכם על כנפי נשרים, וכן הגיה בספר יוסף דעת מרש"י קלף שצ"ל לקבל, בלא וי"ו.

שם פסוק י"ט וכו'.

ויסע עמוד הענן, כשחשיכה והשלים עמוד הענן וכו'. (כ') ויבא בין מחנה מצרים, משל למהלך בדרך ובנו מהלך וכו' קחם על זרועותיו: בדפוס הראשון וכן בדפוס אלקבץ, הדבור, "ויסע" נאמר אחר הדבור, "ויבא", ובספר דברי דוד (ט"ז) נתן טוב טעם לזה עיי"ש. ובדפוסים האחרונים העמידו הדברים על סדר הפסוקים.

קאפ' ט"ו פסוק א'.

ואין לומר וליישב לשון הזה כשאר דברים הנכתבים בלשון עתיד והן מיד, כגון ככה יעשה איוב וכו' אבל זה שלא הי' אלא לשעה אינו יכול ליישבו בלשון הזה: מ"ש אינו יכול ליישבו אינו מובן, על מי אומר שאינו יכול ליישבו. אבל ברפה"ר וברפוס אלקבץ הנוסחה, „איני“ יכול ליישבו בלשון זה:

שם פסוק כ"ג.

בא"ד וכן כל ה"א שהיא שורש בתיבה תתהפך לתיו בסמיכתה וכו'. באמת יש הרבה תיבות שהה"א שרש בתיבה ולא תתהפך בסמיכתה, כגון שרה וכתוב מטב שרהו ולא נתהפכה הה"א, וכן עלה, שכתוב ועלהו. רק הה"א בלשון נקבה שבאה בסוף היא מתהפכת, כמו בכל הדוגמאות שהביא רש"י שהם מלשון נקבה. ע"כ הנכון הוא כמו שהוא בנוסחת דפה"ר, וכן כל ה"א שהיא שורש בנקבה, תהפך לתיו בסמיכתה, וכן הוא ברפוס אלקבץ.

יתרו

קאפ' כ' פסוק ד'.

וכל תמונה, תמונת כל דבר אשר בשמים. עיין במפרשים שנתחבטו בכוונת רש"י בזה, מה בא לתקן בזה שהוסיף תיבות „כל דבר“ עיין רא"ם גו"א ולבוש ועוד. ובנוסחת רפוס אלקבץ נתוספה תיבה אחת, ובזה כל דברי רש"י מובנים לאשורם, וכך היא הנוסחה, כל תמונה, תמונת דבר אשר תעוף בשמים: והכוונה שהי' קשה לו לרש"י מה צורך יש להזהיר שלא יעשה תמונה אשר בשמים, מאן סליק לעילא, וע"כ פירושו הוא כמו דרך הנשר בשמים (משלי ל', י"ט) וכמו ורדו בדגת הים ובעוף השמים (בראשית א', כ"ח) אך עדיין יקשה הלא העופות המעופפים אינם תמונה אלא ממשות, ע"כ הוסיף תיבת „דבר“ תמונת דבר אשר תעוף בשמים.

שם פסוק י"א.

וינה ביום השביעי כביכול הכתיב בעצמו מנוחה ללמד הימנו ק"ו לאדם שמלאכתו בעמל ויגיעה שיהא נח בשבת: ברפוס הראשון וברפוס אלקבץ הנוסחה, שהוא נח בשבת, (לא שיהא), שאין כוונתו ללמוד מכאן על שמירת שבת, רק שכביכול הכתיב אצלו מנוחה הגם שלא שייך אצלו מנוחה כי הוא ית"ש לא ייעף ולא ייגע, רק ללמד ק"ו לאדם שמלאכתו בעמל ויגיעה, אם אינו עושה מלאכה נייחא הוא לו, וזהו שהוא נח בשבת.

שם פסוק י"ב.

למען יאריכון ימך, אם תכבד יאריכון ואם לאו יקצרונ שדברי תורה נוטריקון הם נדרשין מכלל הן לאו ומכלל לאו הן: בהרבה מקומות הביא רש"י הך רמכלל הן אתה שומע לאו ומכלל לאו אתה שומע הן, ובשום מקום לא כתב שהוא נוטריקון,

וכעין הדרשה שבכאן באה הדרשה עה"פ למען יאריך ימים על ממלכתו וגו' (רברים י"ז, כ'), וכתב שם רש"י מכלל הן אתה שומע לאו. ובדפנה"ר תיבת נוטריקון ליתא, וברפוס אלקבץ הנוסחה, שדברי תורה נוטריקון הם נכתבין, מכלל לאו הן ומכלל הן לאו. והוא שנוטריקון פירושו כתב מקוצר שאות אחת מורה על תיבה, והתורה נכתבה בקוצר לשון, על כן נרשת מכלל הן לאו, וכן הוא הלשון במכילתא שדברי תורה נוטריקון, שכן רברי תורה נרשין מכלל הן לאו. ולפ"ז בנוסחת ספרים שלנו, צריך להפסיק בין תיבת „הם" לתיבת „נרשין".

משפטים

קאפ' כ"א פסוק י"ב.

מכה איש ומת, כמה כתובים נאמרו בפרשת רוצחין וכו'. דיני הרוצח לא נאמרו בפרשה אחת שיהא שייך לומר בפרשת רוצחין, שמהם שנאמרו כאן, ויש מהם שנאמרו בפ' מסעי, ולא תרצח נאמר בפ' יתרו, ועוד בכ"מ. ונוסחת רפה"ר הוא, כמה כתובים נאמרו במיתת רוצחין וכו', היינו שבכמה מקומות כתוב להמית את הרוצח, ורש"י מפרש כל אחר למה בא. וכן הוא הנוסחה ברא"ם.

שם פסוק ל"ו.

או נודע, כי שור נגח הוא היום ומתמול שלשום הרי שלש נגיחות. ובדפנה"ר הנוסחה, כי שור נגח הוא היום ומתמול ומשלשום. והוא כי להוכיח שהם שלש נגיחות צריך לפרש מתמול שלשום, מתמול ומשלשום, כי מצינו תמול שלשום שפירושו תמול השלשי כמו שפירש"י לעיל בפסוק מדוע לא כליתם חקכם ללבון כתמול שלשום גם תמול גם היום עיי"ש, ואם נפרש כן אין כאן שלש נגיחות, כי תמול שלשם הוא א', וע"כ צ"ל שהמ"ם מתיבת מתמול נמשכת גם על תיבת שלשום והוא כמ"ש מתמול משלשם.

קאפ' כ"ב פסוק ה'.

או השדה שליחכה את נירו וצריך לניר אותה פעם שני'. בדפנה"ר הגירסא, וצריך לנור, בוי"ו, ונכון.

שם פסוק כ"ח.

ודמעך, התרומה, ואיני יודע מהו לשון דמע: בספר יוסף דעת הביא כאן נוסחה מרש"י קלף, וז"ל, מהו לשון דמע, ואני שמעתי מלאתך מן היבש, ודמעך מן הלח כגון תירוש ויצהר והוא לשון דמע, כמו דמעות היודרות מן העינים כך תירוש ויצהר מדומעות ומטפטף והוא תרומה, כצ"ל, והוא סוף הדיבור, ואח"כ ד"ה לא תאחר בו עכ"ל. והנה בתמורה דף ד' ע"א על הגמ' ודמעך אלו תרומה פירש"י בד"ה זו תרומה, ולפי שהוא מדמעת ועולה באחד ומאה מפיך לה קרא בלשון

רימוע, (ועיין בחת"ס חאה"ע ח"ב סי' ק"ע שנשאל על סתירת דברי רש"י שכאן כתב ואיני יודע מהו לשון דמע, ושם פירשו שהוא מלשון תערוכות) והתוס' הקשו על דברי רש"י דהרי דמע שעולה באחר ומאה אינו אלא מדרבנן ופי' ה"ר משה מפונטיז"א רלכך קרי לתרומה דמע לפי שנוהגת בלה, ובכורים אינן אלא כיבש שהרי אין מביאין בכורים אלא מפרי. ע"ש.

והנראה, שהנוסחה שהביא היוסף דעת הוא הוספה על פרש"י, והכותב הביא ששמע פירושו של הר"מ מפונטיז"א, רק שהוא בא ביתר ביאור מאשר הוא בתוספות לפנינו.

תמיהות וישובים

תמיהה בדברי התוס' יו"ט

התוס' יו"ט על המשנה ראבות (פ"ה משנה כ"א) בן ארבעים לכינה כתב וז"ל, וקשה דזו אינה ראייה מאנשי מדבר שכשהיו ארבעים שנה במדבר אחר מתן תורה היו יותר מכני ארבעים שנה הרבה וכו' ועוד נ"ל רישאל בשעת מ"ת גרים היו דהא מינייהו ילפינן שצריך טבילה כמ"ש בספ"ח רפסחים וכל גר כקטן שנולד דמי עכ"ל. ותימה לי דמה שייך כאן גר שנתגייר כקטן שנולד דמי, והא גר כקטן שנולד דמי שייך רק לענין דינים שיש על הגר כמו דיני משפחה וכדומה שיש לו דין כקטן שנולד אבל על עצם שנות חייו לא שייך זה. וכמו שאר הדברים שמנה בהמשנה כגון בן שלש עשרה למצות ובן חמש עשרה לתלמוד ובן שמונה עשרה לחופה גם בגר מונים שנים אלו משעת לידה ולא משעת הגירות ומה שנוגע לשנת חייו לא שייך גר שנתגייר כקטן שנולד דמי, וה"ה לבן ארבעים לכינה אע"פ שנתגיירו כמתן תורה מ"מ אכתי מונים משעת הלידה, וצע"ג.

משה נחום סאכאטשעווסקי

בעמח"ס משכן משה

באלימאר

תירוץ על קושית המגן האלף

באו"ח הל' פסח סי' תל"ז כתב במ"א סק"ג על הא דמשכיר בית לחבירו דהשוכר צריך לבטל החמץ דכשיצא המשכיר מסתמא הפקירו, ומ"מ המשכיר יבטל ג"כ. ובמקור חיים כתב הטעם דחיישינן שלא הפקירו בלב שלם וכן משמע בפמ"ג. ובמגן האלף סק"ב כתב דדין זה צ"ע, דאי חיישינן שלא הפקיר המשכיר בלב שלם נמצא דעדיין החמץ שלו ואי קדים השוכר לבטל לא מהני כלום דעדיין החמץ ברשות המשכיר, ואח"כ כשמבטל המשכיר אז קם לי' ברשותי' דשוכר ועובר עליו.

ונ"ל ליישב, רחנה הא הביטול מהני כתב הר"ן בריש מס' פסחים רכיון רחמין אינו ברשותו של אדם רק רעשאו הכתוב כאלו הוא ברשותו, לכן בגילוי דעת בעלמא סגי. וכתב הצ"ח בתחילת המס' דלפי זה אף דמבטל החמץ קודם זמן איסורו מ"מ לא חל הביטול עד אחר זמן איסורו דאז הוי אינו ברשותו ראסור בהנאה, אבל קודם לכן עדיין הוא ברשותו ולא חל הביטול. ולפי"ז מיושב קושית המגן האלף הנ"ל, ראע"פ דמקרים השוכר לבטל קודם המשכיר מ"מ שני הביטולים חלים בבת אחת כשיגיע זמן איסורו ובאותו רגע שיצא מרשות משכיר חל הביטול של השוכר, ודו"ק.

וואלף גאלד

תלמיד במתיבתא עץ חיים דבאבוב
ברוקלין, ניו יארק

פנקס הלואת חן והכנסת אורחים

(המשך מקובץ שלפנ"ז)

הסכמת הרב הגאון החסיד אב"ד דק"ק בוכרקא יצ"ו נצח.

כגון דא אליהו בא לשהר ולקרב את לבן של ישראל לאביהם שבשמים ולעורר את לבבם הטהור לעסוק במצות גדולות של הלואת חן והכנסת אורחים, וכבר דרש והתקין בכמה קהלות קדושות כאלו, וכל מקום אשר דרך כף רגלו, חפץ ר' בירו הצליח, וגם פה קהלתנו יצ"ו תיקן חבורה של הלואת חן, וכל מן דין אמרינו לפעלא טבא יישר כחו וחילו, וראוי לאחינו בני ישראל בכל מקום לקבלו בסבר פנים יפות וכו', כי נוצר תאנה יאכל פרי, והי' מעשה הצדקה שלום. הכ"ד המדבר בצדקה רב להושיע לחזק ידיים רפות וברכים כושלות, הק' שמחה החונה פה ק"ק בוכרקא*)

* * *

(* הנה"ק מוה"ר שמחה אבר"ק בוכרקא הוא בנו של הנה"ר יעקב אבר"ק שרעמבאווע וראב"ד ק"ק לבוב. הי' תלמיד של הרה"ק מוהר"ר זושא מאניפאליא. נרפס ממנו הנהגות על ס' מבוא שערים להרחו"ו. בפרי מגדים יו"ד סי' ט"ו סק"ב בשולי הגליון נרפס חידו"ת ממנו, וכתב שם שהפרמ"ג הי' אלוף ומיודעו. — בקונטרס עגונת ישראל יש ב' תשובות ממנו אל הנה"ק המגיד מקאזניץ זצ"ל. בס' מעון ארץ (קראקא תרנ"ז) בראש הספר ובסופו נרפסו כמה מכתבים קדושים אליו, מהרה"ק מוהר"ר זושא מאניפאליא, מהרה"ק מוהר"ר משה ליב מסאסוב, מהרה"ק מוהרצ"ה מזידיטשוב, ומהרה"ק מוהר"ר אברהם חיים מולאטשוב בעל אורח לחיים.

הסכמת הרב המאוה"ג אב"ד דק"ק טייטשין יצ"ו.

איש אשר יצא למצוא לנפשו נחת, איש אשר על ידו יכלכלו העוברים ושבים ולא ימותו לשחת, אשר גש לכפר על בני"י להעיר לבם לשמוע מוסר תוכחת, וילפת בשני עמודי התוך הם שתי מצות אשר העולם נשען עליהם, מצות גמ"ח והכנסת אורחים, אשר זה תפארתם של בני"י מעולם, נ"ח בני"י נ"ח, וכמעט קט נשכחו מצות הללו מלב בני"י ורפויות בידם, אם אספרה כמו הנה דור וכו', וישנם אליהו מתניו ה"ה הרבני הוה"ק מו' אליהו מק"ק בורשטין אשר פומי' ממלל רברבן ודרוש דרש ברבים בכמה קהלות, והתקין תקנות גדולות וקבועות, חבורה הלואת חן להלוות לעניים ולאביונים בני עמנו בשעת דחקם, והכנסת אורחים הגונים לתת אכלם בעתם, שהיא גדולה מקבלת פני השכינה הק', ומקום הניחו לו מן השמים להתגדר בו, ובכל מקום מדרך כף רגלו חפץ ד' בידו הצליח, כאשר יתנו עדיהן עליו גאוני זמננו, גם פה דבריו עשו רושם והוציא מכח אל הפועל לתקן שתי חבורות הנו"ל, ואסף וקבץ על גמילות חסדים סך מסוים, אי לזאת אחינו בני ישראל שימו לבבכם על זה, כי לאו בכל יומא מיתרחיש נוס"ע כזה, להדרו ולקבלו בסבר פנים יפות, ולעזרו ולסערו בכל מקום בואו וכו', ופירות תקינו ל' רבנן גאוני זמננו שיתנו לו מכל מאה אשר יקבץ מאנשי העיר חמשה ממאה, ומאנשי הכפרים עשרה למאה, ומאן דמוסיף יוסיפו לו מן השמים חסד וחיים.

חק' צבי הירש בהגאון המנוח מו' שמואל זלה"ה
חונה פק"ק טייטשין ואגפי'

* * *

הסכמת הרב המאה"ג אברק"ק דינוב יצ"ו נצח סלה.

אליהו בשתים ועלתה בידו, הוא ניהו גברא יקירא הרבני הישיש המופלא מו' אליהו נ"י אשר קנא לר' ומדלג על העריו"ם למעבד סמוכין לאורייתא, להנהו תרתי מצות גמ"ח והכנסת אורחים, והנה בעינינו ראינו שמפני הלחץ זה הרחק נתמעטו הלבבות, ומצות גדולות כאלה שאדם אוכל מפירותיהן בעה"ז והקרן קיימת לו לעה"ב מונחות בקרן זוית, ובפרט מצות גמ"ח שהיא א' מעמודי עולם ודורש אין לה, רק זעיר שם זעיר שם מי שידבנו לבו להלוות לאחיו בהלואות חן כדי שיוכלו להמציא טרף לביתם, ויד ד' היתה אל אליהו, והחל רוח ד' לפעמו וישנם את מתנו וירץ לפני אחיו העניים כצבי וכאיל לעשות רצון אביו שבשמים, והנה מכתת את רגליו מעיר לעיר לאסוף בכל עיר אסיפת חברים המקשיבים לקולו, ובבואו העירה לא יוזז משם וכשופר מרים קולו ומרבר על לב העם דברי כבושין וממשיך את לבם כמים שיתעוררו וינדבו כל א' בערך השג יד לחבורה קדישא של גמ"ח והלואות חן, ואינו דומה שמיעה לראי', שעיני ראו ולא זר כל יגיעותיו ופירותיו בכאן עד שאסף וצבר פה קהלתנו סך שמונה מאות ושמונים ושנים זהו' ריינש, גלל כן גם ידי תכון עמו, והנה בקשתי מאחב"י בכ"מ בואו

תקבלו אותו בספ"י, וכל איש אשר נגע יראת ר' בלבו יעזור אותו להוציא מחשבתו הטובה וכוונתו הרצויה מכח אל הפועל, ונוצר תאנה יאכל פרי' שלא ישיגו גבולו כפי אשר הסכימו כל הרבנים וחכמים ויחירי סגולה ליתן לו חמשה זהו' מכל מאה אשר ימציא לחבורה הנ"ל, ומאנשי הכפרים סך עשרה למאה, כי מאין יקח כל הוצאותיו, וטפילא תלוין ביי, וכל א' יפלם בפלם שכלו לכל יקופח שכרו ח"ו, והתקנות השייכות לחבורה הלזו מבוארות באר היטב בפנקסו אשר נתקנו מרבני גאוני הזמן, וכל רואיהן יכירו כי הן ישרות ונכוחות למבין, כי דרכיהן דרך חיים לצדקה ולנ"ח, וכל נתיבותיהן שלום, ישמע חכם ויוסיף לקח, וכל המוסיף בנדרים ונדרות הן לנאמנים רחבורה הלזו וכן לשכר המתעסק הלז, יוסיפו לו מן השמים שנות חיים ושלום וברכה.

הכ"ר המדבר בצדקה,

הק' משה יהושע אב"ר דק"ק דינוב תע"א

* * *

הסכמת הרה"ג אבד"ק סטאניסלאב והגליל יצ"ו.

הלא דברי ישיבו עם הישר הולך, נכון מוצאו כשחר פרוז כולי ובוטוי עשיר והלך, הלא זה דרכו מאז בכל עיר ופלך, חבורת גומלי חסדים וחונני דלים, ויר ר' היתה אל אליהו הרבני הותיק מוכ"ז, כל שיש לו יד מצטרף בצדק את הכסף תורם לתוך הקופה, וילקט לאחר א' מבנ"י ומסרם לצבור יפה יפה, ופיו יוכיח במשרים, לא ייעף ולא ייגע עד אשר יצא מכח אל הפועל לזכות את הרבים, ומחבר חיבוריו, ועבר עלינו האיש אתי אליהו ומפיק מינן צוורין צוורין, לא נח ולא שקט עד כי אסף וילקט את הכסף פ"ק בערך שש מאות ר"כ, וכל מן רין סמיך לנא בכל מקום בואו, ונוצר תאנה יאכל פרי', וחלוקו נמי להאי דלא לימרו וכי כך עושין לבר ליואי, ובמצוה קא עסיק, ולמען יוכל ליתן טרף לביתו וכו', ופירא תקינו ל' רבנן משום רווח ביתו ולאמין את לבבו, ולא ישוב מצבא העבודה אשר נתן ר' בלבו, ובדין הוא שיטול שכרו בזה ובבא, והמסייעו יבורך בברכה מרובה.

הכ"ר המדבר לכבוד העבודה עבודת הקודש,

הק' ארי' ליב הלוי איש הורוויץ

חונה פה ק"ק סטאניסלאב והגליל יצ"ו*)

* * *

(*) נולד בשנת תק"ך לפ"ק לאביו הג"ר אלעזר הלוי הורוויץ וצ"ל אבד"ק ולאזיץ (בנו של הגאון מוה"ר איציקל האמבורגער וצ"ל). למד אצל אביו, ואצל הג"ר יצחק חריף אבד"ק סאמבור, ואצל הג"ר משולם איגרא. אחר חתונתו נתיישב בעיר יארטשוב. בשנת תקמ"ד נתמנה לאבד"ק סטאניסלאוו, ובשנת תר"ג נתקבל לאבד"ק טייסמניץ. נדפס ממנו ס' פני ארי' עה"ת וקונט' פני ארי' (תשובות) הנדפס בראש ס' בר ליואי מהדו"ת, ועוד תשובות ממנו מפוזרים בספרי גדולי דורו. נפטר בעיר טייסמניץ עה"ת שבת שנת תר"ד לפ"ק, ושם מנ"כ.

הסכמת הרב המאה"ג דק"ק טייסמניץ.

כמה נאים מעשיו של האיש הלזה, ה"ה התורני המופל' הותיק מו' אליהו מק"ק בורשטין אשר בכל מקום ויחן את פני העיר מתקן גמ"ח והכנסת אורחים, כאשר כבר עשה ותיקן בכמה קהלות הקורש, וחפץ ר' בידו הצליח ורבריו עושים פרי ושורש, למעלה חן ולמטה חנן, כאשר מרבה להתאמץ בכל עוז ובכל לבבו ונפשו, ורבריו היוצאים מן הלב נכנסים אל הלב, כאשר בקהלתנו פה תיקן חבורה גמ"ח והלואות חן, ועלה בידו דבר המתקיים צדקה העומדת לעד להלוות לעניים בשעת דוחקם, גלל כן אמרין לפעלא שבא יישר חילו, ועתירתי עבודו שבכל מקום בואו יטו אזן לרבריו ולהחזיק ידו בדבר כל מי שיראת ד' נגע בלבו, למען יוציא מחשבתו אל הפועל בעשיית החבורות הנ"ל, והכל יחזיקו בידו ויזכה את ישראל, וגם להשיג בעין החמלה עליו, וראוי לקבל פרי עשייתו, והקדן קיים לעולם שכולו ארוך, ובטחוני במדת אחינו בני ישראל השומרים דרך צדקה וחסד, והי' מעשה הצדקה שלום השקט ובטח עד עולם.

דברי המעטיר ומדבר בצדקה,

הק' מרדכי ראהליר אב"ר פה,

שהי' אב"ר בק"ק חאדרוב*)

* * *

הסכמת הרב המ"ץ ומ"מ מו' שלמה רוטין בערג אבר"ק רודניק, וז'ל:

רחמנא אדכר צלוצא דשלמה אשר שאלתי מאת ד', כל ימי הייתי מצטער ע"ז והציקתני רוח בטני זה ימים כבירים לתקן פרוז בולי ופרוז בוטי, ולחסיר מכשול מתוך עמנו, כי רעה ראיתי שבעו"ה נמנעו העם מלהלות הלואות חן, ונכסי בעלי בתים מתמוטטים, ועניים ואביונים נעים ונדים ללחם, אי' דמרחם עליהם באין תומך ומחזיק בידם, ולא זכיתי ולא עלתה ביד, עד עתה שהקרה ד' מקרה טהור גברא ה"ה הרבני המופלא מו' אליהו מק"ק בורשטין נ"י משוט בארץ ומהתהלך בה, וילך אליהו להראות אל אחיו את הדרך אשר ילכו בה ואת המעשה אשר יעשו בתיקונים נאים המיוסרים מגאוני הזמן למען כסות דמעה בכי ואנקה אנקת אביונים וזעקת דלים, ויעל אליהו באזהר"ה להזהיר גדולים על הקטנים, ויקרא אליהו לכל העם ויגשו ויאספו אליו כל בני לוי"ם מלוה ד' חונן רל, ויפרשו יריהם ויתנדרבו כל איש כפי נדבת לבו, וישמח העם על התנרבה, וישמח לבי גם אני, והייתי אך שמח שת"ל מצאתי את שאהבה נפשי להפיק זממי מכח אל הפועל, ואם אמנם חכמי הזמנים הראשונים לא השיגו לתקן כל זה ברורותם, לא יפלא בעיני, פן ואולי לא הוצרכו לזה, כי הימים הראשונים היו טובים מאלה, ולא שמעו קול נוגש, והיו שלווים ושקטים איש תחת גפנו ותחת תאנתו, ושתו בטוב יינם, ומרוב טובה שהבורא ית' השפיע להם נשא לבם אותנה להחזיק ירי עניים

*) הוא בנו של מוה"ר קלונימוס קלמן מבורשטין וטיסמניץ שהי' בנו של הג"ר בנימין זאב אבר"ק סטרי.

ואביונים בעריהם, אך עתה הגיעו ר"ל ימים אשר יאמר אין לי חפץ בהם מרוב עול המדהבה, ומה גם בעוה"ר היוקר יאמיר, ולזאת כל איש פונה לדרך ולבצעו, ומחמת בגידת הזמן אין איש שם על לב להשגיח על אביונים ודלים, ור' אנה לידו, ויד ד' היתה אל אליהו וישנם מתניו וירץ לפני אחיו העניים ודלים, ופועל ידיו נרצה גדל והצליח וגם עשה פרי בכל מקום בואו, וראוי שלא יקופח שכרו בזה ובכא, כמבואר במכתב לאליהו מגאוני הזמן, דהיינו מכל מאה ה' זהובים, ומגביית כפרים עשרה למאה, וחפץ ד' בידו יצליח, וכן ירבה וכן יפרוץ לעורר חסדי דוד הנאמנים, ולרעבים גם צמאים תן לחם ומים הנאמנים, וימהר לפרותנו בציר מרפא ושלוח"י אמוני"ם הנ"ה לפ"ק (תקס"ז).

הכ"ר המדבר בצדקה היום יום ג' כ"ה שבט פק"ק רודניק יצ"ו לסדר ולפרט מקוה ישראל ה" לפ"ק (תקס"ז).

חק' שלמה רוטן בערג חופ"ק הנ"ל

* * *

הסכמת הרב הגאון המפורסם אב"ד רק"ק רישא תע"א.

אשר טוב עשה בעמו, זה מוכ"ז הרבני המופלא מו' אליהו יצ"ו אשר נשאו לבו ללכת בכל עיר ועיר לעורר לבות בני ישראל לתקן להם קופה של צדקה של גומלי חסדים, וגם פה קהלתנו יצ"ו ישב ימים אחדים ולא שקט ולא נח עד אשר עשה אזנים לקופה הנז"ל, וטובי אנשי קהלתנו יצ"ו הקשיבו למצותו ומדרו במדה גדושה כל איש אשר נדבו לבו, עד אשר הרימו בעין יפה סך מסוים, וכן ראוי לשאר קהלות ישראל ישמרם צורם לקבל עליהם המצוה, ולקבוע קופה של צדקה הנז"ל ביניהם, כי רבה היא מצות גמילות חסדים יותר מן הצדקה, והיא אחת משלשה עמודי העולם אשר בית ישראל עם קדושו ד' יגן בעדם נשען עליהם. חק' יצחק חיים בלומין פעלד אב"ד רק"ק רישא יצ"ו(*)

(סיום הפנקס יודפס כרצ"ה בקובץ הבא)

(*) הוא בנו של הג"ר יהושע העשיל אבד"ק זמינרדא. בשנת תקמ"ב בערך נתקבל לאב"ד רק"ק רישא. נפטר ביום ה' ז' טבת שנת תקע"א לפ"ק.

תעודות ומיכות

לד.

באשר ראיתי ביד התורני האלוף הר"ר זאכל כמה קבלות משוחטים מ' [=מפורסמים] וגאוני ארץ, וגם אני דרשתי וחקרתי אותו בשבע חקירות ודרישות בהלכות שחיטה ובדיקה ושגורים ושנונים בפיו ורגיל וזריז ואומן מופלא מאוד בבדיקת הסכין, בכך עדותי נאמנה מאוד שראוי לסמוך [עליו] כעל אחרים המומחים ומפורסמים בכל ישראל.

כ"ד הכותב וחותרם היום יום ד' ז' אייר תצ"ג לפ"ק.

נאום מאיר כהר"ר יצחק זצ"ל חונה פה ק"ק א"ש¹)

לה.

ב"ה.

רץ כצבי לעשות רצון בורא, למד שימש אצלי זמן רב, וחכמתו עמדה לו שיש לאל ידו לשאוב מבאר מים חיים לאמיתו של תורה, משוטט בים התלמוד עד מצולה להעלות מרגניתא טבא המזהיר כוזהר הרקיע, ולאיש אשר אלה לו, הנני אומר, ראוי הוא לאותו איצטלא להעלות לו שם תואר הדר לו, אשר לו יקרב לס"ת ולכל דבר שבקדושה מורינו רב רבי צבי בן מרינו רב רבי יחזקאל זה שמו וזה יהי' זכרו לדור, ונחת ינחת בשם חדש אשר קראתי לו.

דברי המדבר לכבוד התורה ולומדי' יום ד' ניסן תקצ"ו לפ"ק.

בנימין הק' זאב כ"ץ רפאפורט החב"ק פאפא יע"א²)

לו.

שיל"ת.

ה"ה התו' המופלג מו"ה יהושע פאליק בד"ל מפוזנא, סד סכינא קמאי, ומצאתיו מלא דבר בבדיקת הסכין ובריני שו"ב בע"פ, ואמת נכון הדבר אשר הרבנים המאה"ג אב"ד רק"ק האזעש³) ורק' פילא דום ידיהו נשאו ונתנו לו

(1) הוא הגאון בעל פנים מאירות זצ"ל. — כתב „קבלה" חלו הגיע אלינו מאת הרבני הנה"ח מו"ה ישראל יששכר ווייס נ"י מלונרן, והועתק מכת"י דורו הג"ד יצחק ווייס הי"ד ראבר"ק ווערבוני שהעתיקו מכת"י"ק.

(2) נולד בניקלשבורג בשנת תקי"ד לאביו הגאון מוה"ר יצחק הכהן רפ"פ אבר"ק לייפניק. אחר חתונתו נתיישב בעיר אויבן-ישן ואחר זמן נתקבל שם לריין. בשנת תקמ"ג בערך נתקבל לאבר"ק פאפא. נרפס ממנו ס' שמלת בנימין על הל' נדרים וס' עדות לישראל עמ"ס מכות. וגם נרפס ממנו חידו"ת בקובץ הנשר שנה ה' ס' ע"א. (בכר"ש שנה זו קונט' א' נרפסו הנהגותיו של הגאון מוה"ר עקיבא איג"ר זצ"ל על ספרו שמלת בנימין). נלב"ע ביום ט' לחורש ניסן שנת תקצ"ו לפ"ק.

(3) הוא הרב הגאון מוה"ר נרלי' ליפשיץ אבר"ק איברצישק וחאדזייש (בנו של הגאון מוה"ר ישראל ליפשיץ זצ"ל אבר"ק קליווא).

4) נולד בעיר ובארוב לאביו מוה"ר אשר זעליג מרגליות. אחר חתונתו נתיישב בעיר זאמושטש. שימש ברכנות בק"ק סוכאסטוב, קאפיטשניצע, בזאנוב, שעברעשין, פלאצק, ולעסלא. ובסוף ימיו בשנת תקס"ד נתקבל לאבד"ק פפד"א. נדפס ממנו ס' קרבן ראשית (שו"ת וחיידושים על מס' ר"ה), שו"ת פרי תבואה, ס' של אורות, ועוד חיבורים קטנים. — נלב"ע ביום כ"ב סיון שנת תקע"א ומנ"כ בפפד"א.

פאקסימיליא מכת"י הגאון מוה"ר יהודה לייב מרגליות זצ"ל אבר"ק פפר"א. הגיע אלינו מגנזי ידירנו הרבני החסיד הנגיד הנכבד מו"ה שאול הוטשערער נ"י מאנטווערפען.

מכתבים אל המערכת

אברהם מאיר איזראעל

אבר"ק הוניאד

ורב ראשי לקהל הפלמים בווינה

מח"ס ילקוט המאירי על הש"ס

חופ"ק ברוקלין תצ"ו

ב"ה, ד' ל"ס וכל אשר הוא עושה ה' מצליח בידו תשמ"ג לפ"ק.

החוח"ש וכט"ס לכ' הרבנים האברכים המופלגים, חברי המערכת של הירחון „כרם שלמה" ברוקלין יצ"ו.

שלום וברכה.

הנה בגליון של ירחונם היקר (חשוון-כסלו תשמ"ג) שקבלתי בשבוע העברה מצאתי איזה ענינים להעיר בהם זעיר שם זעיר שם לפי מסת הפנאי אשר לפני.

א) בתשובתו של הגאון האדיר מהר"י ראזין זצ"ל מדווינסק, להג"מ רפא"ל תאומים פרענקל הי"ד בענין קטן שנעשה בר מצוה בשבת ומדליק נ"ח כע"ש אם יכול להוציא גדול בהדלקתו, שכ' דאם הגדיל בחנוכה פטור לגמרי מהדלקת נ"ח, וראיתו מהא דאי בירושלמי (פ"ב דמס' מגילה) דגר שנתגייר לאחר שהאיר המזרח פטור לגמרי מקריאת המגילה וכו', ולכן נקט וקבעו שמונת ימי חנוכה רוקא ח' ולא פחות, ונ"מ לזה דגר שנתגייר וקטן שהגדיל בתוך ימי חנוכה פטור לגמרי עיי"ש, וממילא נשמע דאינו יכול להוציא י"ח גדול בהדלקתו. ולכאורה יש לפקפק בזה הרבה, דהא כל מצות הדלקת נ"ח הוא מדרבנן, ובקטן שהגיע לחינוך כבנ"ר איכא ג"כ מצות חינוך דרבנן, ומאי אולמ' האי דרבנן להאי דרבנן, וכמ"ש בתשו' מנחת אלעזר (ח"ג סי' ס') לענין קטן שהגדיל בתוך ימי הספירה שכ' בתשו' אבני נזר (ח"ב סי' תקל"ט) בשם גדול א' שיספור מאז והלאה בלא ברכה דבעינן תמימות, שתמה עליו דהא דמספק"ל במנחת חינוך (מצוה ש"ו) הוא למ"ד דספח"ע בזה"ז הוא דאור, אבל לפי"מ דקיי"ל דל"ה דק מדרבנן בודאי דיכול לברך, דהא גם מקורם שהגדיל הי' בו מצות חינוך, לספור בברכה, הם אמרו והם אמרו הן לברך קודם שהגדיל והן לאחר שהגדיל עיי"ש, וכן בתשו' כת"ס (או"ח סי' צ"ט) ותשו' מהר"ם שיק (או"ח סי' רס"ט), וה"ה בנ"ד שהגדיל בתוך ימי חנוכה כיון שמקורם שהגדיל הי' ב" מצות חינוך דרבנן, ומצות הדלקת נ"ח הוי ג"כ מצוה דרבנן, הם אמרו והם אמרו ואין חילוק וכנ"ל.

אמנם, לענין גוף שאלתו אם יכול להוציא את הגדול י"ח, יש לדון לפימ"ש בשו"ע או"ח סי' קפ"ו דקטן מברך לאביו כשלא אכל האב כדי שביעה דאינו חייב אלא מדרבנן, כיון דלגבי דירי' יש ג"כ חיוב דרבנן דחינוך ומאי אולמ' האי דרבנן להאי דרבנן וכמ"ש התוס' מס' ברכות (דף ט"ו ע"א ר"ה וד"י וכו'), ולפי"ז י"ל דיכול להוציא בהדלקתו גם את הגדול דאינו חייב רק מדרבנן, אלא שבמג"א שם (סק"ג) כ' לענין אם גם הוא לא אכל כדי שביעה דהויין אצלו תרי דרבנן, ואצל אביו רק חד דרבנן, דס"ל דאף בכה"ג ג"כ יכול לברך לאביו כדמשמע בסוף מס' פסחים (דף קט"ז ע"ב) גבי סומא בהגדה דמשני קסברי דבנן מצה בזה"ז דרבנן, ואף דלדירי' הויין תרי דרבנן (עיי' במחה"ש שם), אלא שכ' שהתוס' חולקין (שם במס' ברכות וכן במס' מגילה דף י"ט ע"ב ר"ה ודבי וכו') שכ' לענין קריאת מגילה רלא אתי תרי דרבנן ומפיק לחד דרבנן, ועיי' בתשו' רעק"א (סי' ז') מש"כ בזה, וא"כ י"ל דתליא כהני ב' שיטות, רלשי' א' יכול הקטן להוציא את הגדול אף דהויין ב" תרי דרבנן לגבי חד של הגדול, משא"כ לשי' שני' (שי' התוס') דלא אתי תרי דרבנן ומפיק לחד דרבנן, אינו יכול להוציא את הגדול, ויש עוד בזה מקום עיון, ואמרת ל קצר.

(ב) מאד נהנתי ממכתבו של הגאון בעל יד יצחק זצ"ל האבד"ק טאלטשווא שבו לחתנו הגאון ר' יחזקאל באנעט זצ"ל אבד"ק וואראהל מסדר ומו"ל ספרי חמיו (נפטר שנת תרע"ג) בענין השגת גבול לבית חרושת לבשר מעושה (זעלכווארען) של הג"מ ר' אברהם פאללאק ז"ל מעיר הערמאנשטאדט (מדינת זיבענברגען) כי ענין זה גלוי אצלי קצת, הנה הר"א פאללאק הנ"ל חי' תורה וגדולה אצלו יחד צמודים, ונוכח לשבח בכ"מ בתשו' פרי השדה להגאון מבאניהאד זצ"ל וכן בתשו' יד יצחק הנ"ל, וזכה לבנין וחתנין דרבנן, ותעשיית הבשר שלו היתה מפורסמת עשרות בשנים בכל המדינה וחוצה לה, מצד כשרותה המהודרת, והרב המכשיר שלו חי' אחיו הגאון ר' שמעון פאללאק זצ"ל שהי' אבד"ק יעמעריןג ואח"כ בבעלעניעש (נפ' בעיר גרו"ו בשנת תרצ"ב) מח"ס שו"ת שם משמעון, ובתשו' יד יצחק (ח"ב סי' י"ב וי"ג) דן בזה אם הוא נאמן להיות המכשיר על תעשיית הבשר של אחיו מהר"א הנ"ל, והעלה להחיד עיי"ש.

והנה ענין ההשגת גבול שאותה תשובה סובבת עלי, מעשה שהיתה כך היתה, כי בעיר הערמאנשטאדט שימש בעת ההוא כרב אב"ד הג"מ ר' צבי הירש הלוי הארוויץ ז"ל שנתקבל לשם בשנת תר"ן, (נפ' בשנת תרצ"ד) ופרצו בקהלתו מחלוקות גדולות, עד שאחר תום המלחמה העולמית הראשונה, נפדרה הקהלה, קהל ארטה. (אשכנזית) וקהל "ספרדים" שקבלה עלי' לרב אב"ד את הגאון מהר"ץ קינסטליכער זצ"ל (נפטר בעיה"ק ירושלים בשנת תשכ"ה), ובעת שיסד הר"א הנ"ל את בית החרושת שלו לתוצרות בשר מעושה, קבל לעצמו שוחט מיוחד, שלא רצה לסמוך עצמו על כשרותו של שו"ב הקהלה שעמד תחת השגחתו של הרב האראוויץ הנ"ל, והרב והקהלה מחתה נגד זה בכל תוקף ועוז, ואיימה שיצאו לאסור את שחיטתו של השו"ב של הר"א, ובתשו' שם משמעון (חיו"ר סי' ג') נמצאה תשובה ארוכה כתובה לחותנו הגאון ר' ישעי' רובין זצ"ל האבד"ק מיהאליפאלווא, אם יש ביד הקהלה לאסור את תוצרות הבשר של אחיו הר"א ששחט ע"י השוחט שלו לחוץ לגבולותי, והעלה הלכה למעשה כי "הרשות נתונה לבעלי העסק לקבל שוחט לעצמם, ואת אשר יבחרו בו יקריבו עליהם, ואל הרבנים המובהקים והמצוינים אשר יתנו מאז על העסק עדיהם, למען יבואוהו לירי נסיון ולברוק סכניו מזמן לזמן, וכל הסכמות ותקנות והאיסורים של הקהלה בשלין ומבוטלין, וכלל וכלל לא חלין" עיי"ש. ומובן מאליו, כי פס"ד זה חי' נגד סמכותה וענינה של הקהלה, מצד הרב המכשיר של אחיו בעל בית החרושת, וע"כ חשבו תחבולות ליסד לעצמם בית חרושת לתעשי' זו משלהם, משחיטת שוחט של הקהלה, תחת השגחת הרב שלהם, וכנראה שהצליחו במעשיהם להשיג גבולו של בעל התעשי' הר"א הנ"ל, ועל זה סובבת השאלה בענין השגת גבולו של הר"א בעסק הבשר שלו.

והנני להעיר עוד, כי הרב משעמשעוויץ שזכר במכתב זה, ה"ה הגאון הצדיק מוה"ר יהושע ברוך רייניץ זצ"ל בעל המכתבים (נפ' בשנת תרע"ג) חתן הגאון זצ"ל בעל מנוחת אשר זצ"ל משענגער, שהגאון בעל יד יצחק מכנהו בתשובותיו בתואר מחותני, שהוא מצד גיסו הגאון מוה"ר אברהם הלוי יונגרייז זצ"ל האבד"ק טשענגער חי' חתנו של הגאון טאלטשווא זצ"ל.

(ג) במכ' של הרח"ג מהר"ח צוקער ז"ל הרב מבערענסאז הי"ד (ר"ה אלא וכו') שבו' בזה"ל, אך דרב תנחום אמר משמ' דרב וכו', ובהערה שם בשלהי העמוד כ' דצ"ע שר"ת לא אמר מימרא זו משמ' דרב. עיי' בדקד"ס (בהערות שם) שבספרי הרא"ש הישנים הגי' א"ר כהנא משמ' דרב, וכן בספרים שלפנינו כ' רב (תנחום) בסוגריים בזה, כי הגי' הישנה היא משמ' דרב, ורב ס"ל דאסור להשתמש לאורה, ודבריו א"ש.

והנני בזה רוש"ת מלוג"ח החותם ברנשי כבוד וברכה,

הק' אברהם מאיר איזראעל

אבד"ק הוניאד

לכבוד המערכת.

הנה בקובץ לחודש טבת נרפס שם תשובה ממחר"ם פרויבניציאלי זצ"ל, בענין אי מותר לסופר לכתוב בבתי ידים, והנני בזה להעיר שתשובה זו הובא בקיצור ובשינוי קצת בברכי יוסף יו"ד סי' רע"א אות י"א (*) ובפתחי תשובה שם באות י"ט. ושמעתי בשם ת"ח אחר שלפ"ד המחר"ם הנ"ל, יש מקום לומר שאין להרק התפלין שבראש בהטלית, לפי שכל דבר שבקרושה יש לעשות בידים ממש. אולם ראיתי בהלכה למשה על הקיצור ש"ע בס' י' אות פ"ט, ובלקט הקמח החדש בס' צ"ב אות י', שכתבו שיש נוהגים להרק התפלין בטלית או במטפחת, וכ"כ בלקוטי מהרי"ח בסדר מצות תפלין רף כ"ב ע"ב, ועי' בש"ע או"ח סי' תרנ"א סעיף ו' ובאחרונים שם.

הק' יעקב צבי גאלדשטיין
מח"ס קהלת יעקב על הל' רבית
ברוקלין, ניו יארק

(*) מש"כ כי שם הובא קיצור תשובה זו בשינוי קצת, היינו דרשם כתוב רלבשו הבתי ידים נגד הקור נרול, ובכר"ש נרפס שלבשו הבתי ידים נגד הקנה הקשה. — כרם אין שום שינוי, כי בטעות העתקנו תיבת „הקנה“ במקום „הקור“, מחמת שבהכתב"ד ה' כתוב בהקנר, חשבנו שהטעות הוא האות ר', ועתה נוכחנו לרעת שהאות ו' נתעקם קצת עד שנראית כאות נ', ובאמת צ"ל נגד הקור הקשה. ותשח"ח להכותב הנכבד הלז שעל ידו נעשה העקב למישור, ושגיאות מי יבין.

ואלה יעמדו על הברכה

ברכת מזל טוב

להאברך היקר ר' אברהם נייפעלד נ"י להולדת הבן
להאברך היקר ר' אליעזר כירנבוים נ"י להולדת הבן
להאברך היקר ר' חיים יחזקאל הלוי רודזינסקי נ"י מלונדון להולדת הבן
להאברך היקר ר' חיים שמואל ציונער נ"י להולדת הבן
להאברך היקר ר' יהודה חיים שניידער נ"י מכני ברק להולדת הבן
להאברך היקר ר' יוסף מארמארשטיין נ"י מטאראנטא להולדת הבן
להאברך היקר ר' יוסף שלמה גערמאן נ"י להולדת הבן
להאברך היקר ר' יעקב צעהנווירטה נ"י להולדת הבן
להאברך היקר ר' יצחק געללער נ"י להולדת הבן
להאברך היקר ר' יצחק דוב דאווידאוויטש נ"י להולדת הבן
להאברך היקר ר' ישראל יחיאל שטרומ נ"י מלונדון להולדת הבן
להנה"ח מו"ה מרדכי היימפעלד נ"י להולדת הנכד
להרב משה אהרן בן ציון סג"ל לנדא נ"י מנהל ישיבת באבוב בכני ברק להולדת הבן

להאברך היקר ר' משה חיים מיללער נ"י להולדת הבן
להאברך היקר ר' נחמן יצחק חיים נייגער נ"י להולדת הבן
להאברך היקר ר' נפתלי מנחם אפפעל נ"י להולדת הבן
להאברך היקר ר' נתן בריננער נ"י מירושלים עיה"ק להולדת הבן
להאברך היקר ר' פסח אברהם קטן נ"י להולדת הבן

להאברך היקר ר' שלמה האפנער נ"י להולדת הבן
להאברך היקר ר' שלמה זושא איינהארן נ"י להולדת הבן
להנה"ח מו"ה שלמה יוסף שעללער נ"י מבני ברק להולדת הנכד
להאברך היקר ר' שלמה בריינער נ"י מבני ברק להולדת הנכד
יזכו לגדלם לתורה ולחופה ולמעש"ט מתוך נחת והרחבת הדעת לאויט"א.

המערכת

ברכת מזל טוב

להאברך היקר ר' אברהם אבא מיללער נ"י להולדת הבת
להאברך היקר ר' אברהם בן ציון וואלצער נ"י להולדת הבת
להנה"ח מו"ה אליעזר מנחם הכהן דארמאן נ"י להולדת הנכרה
להאברך היקר ר' יוסף אייזיק גרינפעל נ"י להולדת הבת
להאברך היקר ר' יצחק אפרים לעמפל נ"י להולדת הבת
להאברך היקר ר' ישראל יוסף זיידמאן נ"י להולדת הבת
להאברך היקר ר' ישראל שמואל הלוי הורוויץ נ"י מלונדון להולדת הבת
להאברך היקר ר' משה יצחק יהודה בריינער נ"י מלונדון להולדת הבת
להאברך היקר ר' שלמה שטייפל נ"י להולדת הבת
יזכו לגדלן לבע"ת ולחופה ולמעש"ט ולשבוע מהן רב נחת ועונג אכי"ר.

המערכת

ברכת מזל טוב

להנה"ח בנש"ק מו"ה אלטר זאב הלברשטאם נ"י לנישואי בתו תחי'
להנה"ח מו"ה שלמה יצחק פרידמאן נ"י מבני ברק לנישואי בתו תחי'
להנה"ח בנש"ק מו"ה שמואל אהרן רובין נ"י מבני ברק לנישואי בנו נ"י
להאברך היקר ר' שמעון לערנער נ"י מאנטווערפן לנישואיו
יעזור הש"ת שיזכו לבנות בית נכון ונשא על דרך ישראל סבא
מתוך עושר ואושר מזל והרחבה.

המערכת

ברכת מזל טוב

להנה"ח מו"ה זאב קורץ נ"י מראשון לציון לאירוסיו בנו הב' הח' הנעלה כמר
אלכסנדר מנחם נ"י תלמיד ישיבתנו
להרב חיים מרדכי בערנשטיין שליט"א ר"מ בישיבת קדושת ציון בקרית באבוב
לאירוסיו בנו הב' הח' הנעלה כמר נחום אלי' נ"י
להנה"ח מו"ה חנה קופפערמאן נ"י לאירוסיו נכדתו תחי'
להנה"ח מו"ה יוחנן קינרייך נ"י מבני ברק לאירוסיו בנו נ"י
להנה"ח מו"ה יעקב יומשי שפייעלמאן נ"י לאירוסיו בנו הב' הח' הנעלה כמר אלי'
יהודה נ"י תלמיד ישיבתנו
להנה"ח מו"ה ישראל וואסערשטרום נ"י מלונדון לאירוסיו בתו תחי'
בורא עולם בקנין השלם זה הבנין ערי עד
למזל ולברכה לשם ולתפארה.

המערכת

ברכת מזל טוב

לידידנו הרגול והמרומם יקר הערך הרבני המופלג הנגיד הנכבד
רחים ומוקיר רבנן ומוכתר בכתר שם טוב
מו"ה שלום וויינרייך נ"י
לרגלי אירוסי בנו החביב הב' החתן החשוב והנעלה
חתן תמים למעלות ונועם המדות
כמר יצחק צבי נ"י
תלמיד ישיבתנו
עב"ג תחי'
יוזבה השי"ת לשבוע שובע שמחות ולרוות רב נחת
ממנו ומכל יוצ"ח והזיווג יעלה יפה למזל ולברכה.

* * *

ופה מקום אתנו, להביע תורתנו הנלככות לכבוד הנה"ח הנ"ל בעל דפוס המשובח
„נאבעל אפסעט" על תשומת לבו המיוחדת ומסירתו התמידית בתשואות חן
בעוסקו במלאכת הקורש בהרפסת קובצנו „כרם שלמה", מכלי לחוס שום מידחא
והוצאה שיוורפס בזריזות ובתכלית השיפור והיופי, כראוי לכבוד התורה.
בזכות זה ישלח הקב"ה ברכה והצלחה בכל מעשה ידיו
ויזכה יחד עם כל משפחתו להתענג על רוב שלום כל הימים.
המערכת

ביד"פ „שמחה גראפיק"

Simcha-Graphic Associates

Typesetters and Publishers

4914 - 13th Avenue — Brooklyn, N. Y. 11219

Tel. (212) 854-4830

דמי החתימה לקובץ „כרם שלמה“

בארה"ב = 15 דאללער לשנה

בקאנארע = 20 דאללער לשנה

בעעלגיע = 600 פראנק לשנה

בענגלאנד = 10 פונט לשנה

בשאר ארצות = ברואר רגיל 20 דאללער לשנה

ברואר אויך 30 דאללער לשנה

om:

KEREM SHLOMO
M.E.CH. of Bobov
1577 48th Street
Brooklyn, N.Y. 11219

Non-Profit Org.
U.S. POSTAGE
PAID
Permit No. 285
BROOKLYN, N.Y.

קובץ

פרם שלמה

ע"ש כ"ק מרן הגה"ק אדמו"ר מוהר"ש מבאבוב זצ"ל

קובץ מוקדש לפלפול ולהלכה ואגדה ומילי דחסידותא
ואגרות קודש וענינים שונים מגאוני וצדיקי קשישאי ז"ל
ולהבחל"ח מרבנים ות"ח ובחורי חמד הי"ו.

אדר תשמ"ג

(נ"ה)

שנה ו' קונטרס ה'

יוצא לאור ע"י תלמידי
כ"ק מרן אדמו"ר מבאבוב שליט"א
1577 48th Street
Brooklyn, New York 11219
Tel. 871-6623

התוכן

מדור אמרי קודש

ה לפרשת כי תשא כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

מדור זכרון לראשונים

ז דרוש לז' אדר הגאון בעל חתם סופר זצ"ל
 יג חידושים נחמדים והערות יקרות הגאון מהרש"ם אבד"ק ברעזאן זצ"ל

מדור אגרות קודש

יח מכתב מהגאון המקובל מוה"ר משה זכות זצ"ל ממנטובה
 יט מכתב מהגה"ק מוה"ר מרדכי דוב זצ"ל מהארנסטייפל

מדור זכרון לאחרונים

יט בריני תפירת ס"ת הגאון מוה"ר שמואל פיהרער אבד"ק קראס הי"ד

מדור פלפול והלכה

כב בדין צינור שנמתם בשבת האדמו"ר ואבד"ק פאפא שליט"א
 כז בענין גר קטן הרב מו"ה מרדכי וויינבערג שליט"א

מדור תפארת בחורים

לב בדין ספק מילה כיו"ט הב' אליעזר בצלאל גרינפעלד נ"י

עולת שבת בשבתו

לד ליקומים יקרים לשבתות ומועדים המערכת
 לז נוסחאות והערות ברש"י עה"ת הר"ר מנחם בראכפעלד שליט"א

מדור תמיהות וישושים

מב הערות קצרות בענינים שונים

מדור הנאהבים והנעימים

מא הערות במס' כתובות ומס' מכות הב' משה צינגער הי"ד

מדור זכור ימות עולם

מד פנקס „הלואת חן והכנסת אורחים" (תקע"ג)

מח מכתבים אל המערכת

נ ברכות והוראות

כל הזכויות שמורות להמערכת

Copyright © 1983

by Cong. Shaare Zion

מזכרת נצח

הקובץ הזה מוקדש

לעילוי נשמות

אבי מורי הרבני החסיד הנכבד

מו"ה מרדכי יעקב שו"ב במו"ה אליהו עליאם ע"ה

נהרג עקה"ש שושן פורים שנת תש"ג לפ"ק

אמי מורתי החשובה

מרת ח'י' בלומא בת הרב מו"ה ברוך ניכטבורגער ע"ה

נהרגה עקה"ש כ"ז סיון שנת תש"ב לפ"ק

חותני הרבני החסיד הנכבד

מו"ה אליעזר במו"ה יצחק יוסף הלוי קליין ע"ה

נפטר ו' אדר שנת תשכ"ט לפ"ק

חותנתי החשובה

מרת רויזא בת מו"ה פנחס מנחם ע"ה

נפטרה י"ב תשרי שנת תשל"ט לפ"ק

תהא נשמתם צרורה בצרור החיים

הונצח ע"י בנם וחתנם,

יצחק אייזיק עליאם

מזכרת נצח

הקובץ הזה מוקדש

לעילוי נשמת

הב' המופלג והנעלה ירא ושלם ונפש יקרה

כמר אברהם יעקב ע"ה ב"ר נחמ' נ"י

נפטר באבי ימיו

ביום כ"ח לחודש אדר שנת תשכ"ח לפ"ק

תהא נשמתו צרורה בצרור החיים

הונצח על ידי אביו,

נחמ' גוטטער

מזכרת נצח

הקובץ הזה מוקדש
לעילוי נשמת

הרבני החסיד הנכבד

מו"ה אברהם אהרן במו"ה גבריאל יוסף ע"ה הי"ד
שעכטער

נפטר במחנה קויפערניג י"א לחודש אדר שנת תש"ה לפ"ק

תהא נשמתו צרורה בצרור החיים

הונצח ע"י חתנו ונכדו,

ניסן לעזער

ישכר רוב בעריש לעזער

מזכרת נצח

הקובץ הזה מוקדש
לעילוי נשמת

הרבני החסיד הנגיד הנכבד

רב פעלים וכביר המעש

מו"ה ראובן בן מו"ה מרדכי גראסס ע"ה

נלב"ע ביום ז' אדר ב' שנת תשכ"ב לפ"ק

תהא נשמתו צרורה בצרור החיים

הונצח ע"י בנו וחתנו,

מרדכי גראסס

יעקב הלוי פאזנער

אמרי קודש של כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

פרשת כי תשא

וידבר ד' אל משה לך רד כי שחת עמך אשר העלית מארץ מצרים, סרו מהר מן הדרך אשר צויתם עשו להם עגל מסכה וגו'. ויש להתבונן מהו כוונתו ית"ש באומרו סרו מהר דייקא, הלא עיקר החטא הי' שסרו ועשו העגל, ולמאי נ"מ כי סרו מהר. ויתכן הכוונה בזה, עפ"י מה שכתב בספר יד יוסף בפ' יתרו (בדרוש השני) לבאר דברי הגמרא (שבת פ"ח ע"א) שהוא מין דחויי' לרבא אמר לי' עמא פזיזא דקרמיתו פומיכו לאורנייכו (פי' שהקרימו נעשה לנשמע), ברישא איבעיא לכו למשמע אי מציתו קבליתו ואי לא קבליתו, א"ל אנן דסגינן בשלימותא כתיב בן (משלי י"א) תומת ישרים תנחם, הנך אינשי דסגן בעלילותא כתיב בהו וסלף בוגדים ישרם. ויש להקשות מאי קאמר אנן דסגינן בשלמותא כתיב תומת ישרים תנחם, הלא מצינו ההיפך שעשו עגל בחורב, ועור קשה אומרו הנך אינשי דמשמע דקאי על אחרים, הי' לו לומר אתון דסגיתון בעלילותא, שהרי עמו הי' מדבר, וגם צ"ב מדוע הוצרך להקדים שהם עמא פזיזא, הלא הי' די שיאמר עמא דקרמיתו פומיכו לאורנייכו. וכתב לבאר, דהנה אמרו חכמיו"ל דבני ישראל לא עשו העגל כי אם הערב רב עשו העגל. והנה מודעת זאת כי כל תנועה טבעית היא מהירה, וכל תנועה היפך טבעה היא כבירה, כמו אם נזרוק אבן מלמעלה למטה ילך במהרה בלי שום מכריח, אך אמנם אם נזרוק אבן מלמטה למעלה ילך בכבדות ותהי' תנועתה מאוחרת. וזהו כוונת רהע"ה באומרו מה לך הים כי תנוס הירדן תסוב לאחור וגו' מלפני ארון חולי ארץ וגו', דכוונת רהע"ה לומר, דהי' ראוי כשנקרע הים שהיתה תנועת הקריעה היפך הטבע, שתהי' תנועה מאוחרת וכבירה כטבע כל תנועה שהיא היפך טבעה, א"כ מה לך הים כי תנוס ותנועתך היתה במהירות מאד כארם שנם ובורח, וכן הירדן כשנם לאחור שזה היפך הטבע, שדרך טבע המים להלך לפנים ולא לאחור, ע"ז השיב הים, כי גם זאת הקריעה היא טבעית לה יען מלפני ארון חולי ארץ, כשברא העולם והארץ, הושם בטבע תנועה זו, כאז"ל תנאי התנה הקב"ה עם הים שיקרע לישראל, א"כ היא תנועה טבעית, ולכן היא מהירה. וזהו הכוונה במאמר חז"ל הנ"ל, ראמר שהוא מין עמא פזיזא דקרמיתו פומא לאורנא, והשיב לו רבא כי כל פעולה ותנועה מהירה מורה על שהיא טבעית כנ"ל, ולכן להורות ראנן סגינן בשלמותא וטבע תנועותנו מהלך השלמות ופעולתנו טבעית, לכך היא מהירה, ומטעם זה היינו עמא פזיזא ומהיר להקדים נעשה לנשמע, אמנם הנך אינשי שהם הערב רב עשו העגל ועליהם נאמר וסלף בוגדים ישרם, עכ"ד היקרים.

ועפ"י יתפרש היטב הכתוב הנ"ל, שחת עמך אשר העלית מארץ מצרים סרו מהר מן הדרך, דהנה רש"י פי' על שחת עמך, שחת העם לא נאמר אלא עמך ערב רב שקבלת מעצמך וגיירתם ולא נמלכת בי ואמרת טוב שידבקו גרים

בשכינה הם שחתו והשחיתו, עכ"ל. וזהו שאמר, שחת עמך, דייקא, היינו הערב רב, והראי', כי סרו מהר מן הדרך, דמאחר דהערב רב טבעם וסודם רע ולכן חיש מהר סרו מן הדרך אשר צויתם ועשו להם עגל מסכה, רכל תנועה טבעית היא מהירה, והנך אינשי סגן בעלילותא, לא כן בני ישראל דסגן בשלימותא נקיים הם מחטא העגל, כי היא נגר טבעם למחר ולחפזו בעשיית עבירה, ואדרבה מהירים במלאכתם לעשות רצון קונם כי שורשם וטבעם הוא מצד הקדושה.

ובזה נשכיל להבין דברי המדרש בשיר השירים עה"פ שחורה אני ונאווה שחורה אני בחורב שנא' יעשו עגל בחורב, ונאווה אני בחורב שנא' כל אשר דבר ד' נעשה ונשמע. ולהנ"ל יתפרש היטב כוונת המדרש, דלכאורה שחורה אני ע"י מעשה העגל, אולם אמירת נעשה ונשמע יעיד ויוכיח כי נאווה אני מחטא העגל, ורק הערב רב עשו העגל, שהרי אמירת נעשה ונשמע היתה במהירות שהקדימו נעשה לנשמע, ועל זה נקראו עמא פזיזא, וגם עשיית העגל הי' במהירות ובחפזון כמאה"כ הנ"ל סרו מה"ר מן הדרך, וזהו דבר שאי אפשר, שיהיו שני רבדים הפיכים מן הקצה אל הקצה נעשים בפעולה טבעית, אלא ע"כ, אותן שאמדו נעשה ונשמע במהירות, מחמת טבע שמוטבע בהם, לא עשו את העגל, רק שהערב רב שהם בטבעם סגן בעלילותא, הם שעשו את העגל, לא כן בני ישראל דסגן בשלימותא, הם ממהרים רק לעשות רצון קונם.

אזהרה חמורה

הננו אוסרים ככל תוקף ועוז להדפיס שום חידו"ת או אגרות קודש ומאמרים המתפרסמים בקובצים הללו בלתי קבלת רשות מאת המערכת. ואיפור זה חל הן במדינה זו והן במדינה אחרת.

דרוש לז' אדר

מהגאון בעל חתם סופר זצ"ל¹⁾

אי' במדרש רבה על פסוק ואתה תצוה ויקחו אליך שמן זית זך, הה"ד זית רענן יפה פרי תואר קרא ה' שמך, וכי לא נקרא אלא זית, אלא מה זית חובטין אותו וכותשין אותו ואח"כ נותן את שמנו, אף ישראל באין אומות העולם וחובטין אותן ומכין אותן ואח"כ עושין תשובה. ולכאורה שם זית מורה [שם רע] על ישראל, וא"כ מה שבחו של ירמי' שאמר לישראל זית רענן פרי תואר קרא ה' שמך. אך לפי פשוטו כך הן הצעת דברים, שירמי' אמר לישראל, אל תאמרו מכיון שאתם גולים כבר מגורשים אתם מאת ה' כמו שאמרו בימי יחזקאל, אלא הקב"ה בתחילה שולח לכם נביאים להוכיח אתכם, וכיון שלא חזרו בתשובה, הגלה אתכם, ובגולה מעמיד עליכם מלך קשה כהמן, וע"י יסורין אתם חוזרין בתשובה, ונותנים שמנם, נמצא שם זה הוא שבח לישראל.

ולפ"ז ישראל בגלותן נקראים בשם זית, אבל אח"כ כשיגאלו, אזי הם צריכין להיות כשמן היוצא מן הזיתים לאחר כתינתה ושחינתה, והוקשה לו למדרש מה שציווה הקב"ה לישראל שיביאו שמן זית, ולמה לא היו מביאין זית לעשות מהן שמן כמו שהביאו שאר דברים והאומנים היו עושין מהם מה שהיו צריכין, אך לפי שיצאו ישראל עכשיו מגלות מצרים לא רצה הקב"ה שיביאו זית, אלא שיביאו שמן זית, לכך מייתי המדרש פסוק הנ"ל, ששם זית מורה על שצריך הכאה ושחינתה, והיינו בגלותן, אבל לאחר הגלות שם זית הוא גנאי להם²⁾.

והמדרש מסיים במשה שאמר לו הקב"ה ויקחו אליך שמן זית אמרו ישראל כי אתה תאיר נרי, ואיתא במדרש שמואל, זה מדרכי, ונ"ל דאיתא במדרש ר"ש בן יוחאי אמר, משה ומרדכי בדרו שוים הם, זה קיבל ערב רב, וזה קיבל ערב רב, דכתיב מתיהדים, כלומר שאינם גרים ממש, אלא במשה באיתכסא ובמרדכי

1) הועתק מפנקס כת"י מוה"ר שמואל (כמו"ה נתן נטע פראנקפורט) מהעדרים תלמיד מובהק להגאון בעל חתם סופר זצ"ל, שכתבו בשנת תקפ"ג בהיותו בפרעשבורג. בתחלת הדרוש כתב: דרשה שדרש אדמו"ר הגאון נ"י בז' אדר שנת תקפ"פ לפ"ק פרעסבורג יע"א. וראה בס' דרשות חת"ס ח"א דף י"ז בשולי הרף, שבררך כלל יש לסמוך על העתקתו של מוה"ר שמואל העדיעס, אמנם ררוש זה כגראה לא העתיקו מכת"ק החת"ס זצ"ל, כי החת"ס זצ"ל לא רשם דרשותיו במשך ב' שנים (תקפ"פ-תקפ"א), וגם הלשון יזכיה, ובטח רשמו מפי השמועה. (ואגב ראוי להעיר, כי בחת"ס עה"ת מהרורא תליתא בפ' ויקרא נרפס כבר, "דרוש לז' אדר תקפ"פ לפ"ק" — אמנם בלתי שום ספק שהיא טעות סופר, כי בשנת תקפ"פ לא חל ז' אדר בפ' ויקרא, כי אם בפ' תצוה, ודי בזה). קטעים אחרים מדרוש זה נרפסו כבר במקומות מפורזים בספרי החת"ס, ומצויינים בשולי הגליון, במקומם. — פנקס הנ"ל מונח בגנזי ידירנו הרגלי החסיד הנגיד המפורסם מוה"ה שאול הוטנערער נ"י מאנטווערפן. טוב עין הוא יבורך.

2) מתחלת הדרוש ער כאן נרפס כמעט אות באות בחת"ס עה"ת מהרורא תליתא בפ' תצוה, ועיין עוד בררשות חת"ס ח"א דף ק"פ ע"ר ד"ה והנה ידוע.

בגליא, דבמשה נאמר ותרֹא אותו כי טוב, מלמד שנתמלא הבית כולו אור, ובמרדכי נאמר ליהודים היתה אורה, נמצא שבמשה לא נאמר אור בפירוש כמו במרדכי, ולכאורה גנאי הוא אצל מרע"ה, ונ"ל כי כבר אחז"ל אין טוב אלא תורה, ליהודים היתה אורה זו תורה, וכמו שקיבלו ישראל את התורה ע"י מרע"ה, קיבלו ע"י מרדכי, כמ"ש קימו וקיבלו עליהם, אלא במשה ה"י ע"י אונס שכפה עליהם הר כנגינתו, ומכאן מודעה רבה לאורייתא אבל במרדכי ה"י אח"כ ברצון גמור ע"י הנס שאירע להם, כמו שכ' השל"ה ז"ל והדת ניתנה בשושן, וזה כוונת הילקוט הנ"ל, במשה באיתכסיא, כלומר שאור התורה ה"י מכוסה בתוך לבן של ישראל, והוא ה"י הכנה לישראל שאח"כ [קבלו] עליהם [בימי] מרדכי ברצון הטוב, ולא זה הוא מצד פחיתתו של משה ח"ו, אלא שהוא ה"י מכניס אור תורה בלבן שעתיד להתגלות אח"כ, וזה הוא פי' הפסוק ויקחו אליך שמן זית זך כתית למאור, כלומר שעכשיו אינו מאיר, כמו שמן זית שצריך עוד שלחבת להדליק אותו, רק השמן הוא הכנה להאיר, כמו כן ישראל צריכין עוד כתיתה וכתישה עד שיהיו מאירין בנר תורה, כדי להעלות נר תמיד, כי עכשיו יכולין לומר מודעה רבה, אבל לאחר זמן יקבלו ברצון ושוב אינן יכולין לחזור בו לעולם, אבל זה ה"י יוכל להיעשות ע"י צדיק, אחר משה, שישלח הקב"ה צדיק להכניס אהבתו של הקב"ה בלבבם ויקבלו ברצון, אבל לא מכח מלך קשה כהמן. וזה שאמרו ישראל בשעה שאמר לו ויקחו אליך שמן זית, ולא נר, כי אתה תאיר נרי, זה מרדכי, שישלח לנו צדיקים שיעשה לנו נר, ולא המן, אבל ה' בחסדו הבין שצריכין להיות כתית למאור בוית, ודו"ק. במדרש רבה, ויקחו לי תרומה, נבחר שם מעושר רב, נבחר שם של משה מעושרו של קרח שנאמר חמשים ומאתים מחתות, א"ל הקב"ה מפני שיש לך עושר אתה מתנאה, נבחר שמו של משה מעושרך. ונ"ל דבפ' בהעלותך כתיב ויעש כן אהרן אל מול פני המנורה כו', ופירש"י להגיד שבחו שלא שינה, וי"ל רמצינו שקמרת מעשרת, שנאמר ישימו קטורה באפך, ברוך ה' חילו, וע"י כן היו כהנים מתקוטטים להקריב קטורת, לכך לא ה"י שונה בה אדם א' מעולם, והיו מפיסין חדשים לקטורת. וידוע הוא שנה המנורה ה"י מורה לאור תורה כדאיתא במס' שבת הרגיל בנר כו', ובפרט נר המנורה, וידוע הוא שבזמן הטבת נרות היתה הקטרת הקטורת, שאעפ"י שהי' הפסק ביניהם כמבואר בסדר המערכה, אפ"ה מי שהקטיר הקטורת לא ה"י יכול להטיב ולהדליק, והרמב"ן בפ' הנ"ל מפרש שלכך כתיב ויעש כן אהרן, לומר שהוא ה"י מדליק כל ימיו, אעפ"י שכשרה היתה ג"כ בבניו כמו שנאמר יערוך אותו אהרן ובניו, א"כ לא ה"י אהרן מקטיר קטורת, ואעפ"י שכהן גדול מקריב בראש, אעפ"י חפץ יותר במנורה לזכות בכתר תורה, יותר מהעשירות של קטורת³). ומנ"א בהלכות יח"כ מביא בדרך רמז שיש סוד גדול בהדלקת נר עיי"ש, ולכך הכניס קרח ר"ן איש ראשי סנהדרין, שחשב שכח של נ"ר זה, יכבה כח נר של אהרן.

(3) כן הוא גם בח"ס עה"ת מהר"ק פ' בהעלותך ד"ה ויש לפרש עוד.

ורש"י פ' קרח הביא, קרח שפיקח הי' מה ראה לשמות זה, עינו הטעתו שראה שלשלת גרולה יוצא ממנו אמר בשבילים אני נמלט. ויש לבאר כוונתו שנקט בלשונו מה ראה לשמות זה, כי בעה"מ ס' הפלאה ז"ל הי' אומר רבר פלא, כי רבר ירוע שהקטורת הוא לבטל הס"ם, לכך נקרא קטורת סמנים שמערב כל הסמין להררי, ומלת קטר"ת הוא גימטריא תש"ט, והשם קר"ע שט"ן הוא גימטריא תשכ"ט, ולכך צריך להשים קטורת בכף, כדי שיצרף כ"ף לקטרת ויעלה בגימטריא תשכ"ט כשם הנ"ל, עכ"ל ז"ל. ובפ' סוטה נאמר, כי תשטה אשתו, מלמד שאין אדם חוטא אלא א"כ נכנס בו רוח שטות, נמצא שקטרת בלא כ"ף עולה בגימטריא שט"ת, וממילא מי שמקטירו בלא רשות הקב"ה הוא מסוכן ע"י ס"ם וכח ריל"ה להמיתו, אך מי שרבוך בתורתו של משה רבינו ומקטירו ברצון הקב"ה אין צריך להתירא מפניו, כמו שאמר בעה"מ טורי זהב על לשון הטור, שופר רמז לרבר אין ש"טן ו'אין פ'גע ר'ע, וק' היכי רמז על „אין" שטן, אדרבה משמע ח"ו להיפוך, ונ"ל רהוא ע"ר שמצינו במדרש שהשטן עצמו מלמד זכות לישראל, ומלת שופ"ר רומז ש'טן ו'אין פ'גע ר'ע, כי הוא עצמו נהפך לטובה, עכ"ל, וכמו כן הוא בקטורת.

וזה פי' הלשון של רש"י ז"ל, קרח שפיקח הי' מה ראה לשמות זה, רמז לגימטריא של שט"ת, האריך לא הי' ירא להקריבו בלי רשות הקב"ה, ע"ז תירץ, אמר בשבילים אני נמלט, דאיתא בגמ' על פסוק יעקב אשר פרה את אברהם, כי בזכות יעקב שעתיד לצאת מאברהם הי' אברהם ניצול מכבשן אש, כמו כן הי' סובר קרח שימלט בשביל בניו שעתידין לצאת ממנו. ויוכל להיות שמה שאמר יעקב בקהלם אל תחד כבודי, שלא יזכור שמו במחלוקתו של קרח, מפני מה הקפיר על זכירת שמו, אלא שיעקב התפלל שכבודו שהציל את זקינו אברהם אל יזכור בקרח, דהיינו שבניו לא יצילו אותו. והובא בספרים ובילקוט ראובני מפני שלא נזכר שמו של משה במלאכת המשכן לכך כתיב סוף פ' תרומה יתדות החצר נחש"ת, ואתה תצוה, רמז נ"ח ש"ת ואת"ה, דהיינו נשמה של שת נתגלגל בנח, וממנו למשה רבינו, ולפי זה יוכל להיות שעל רמז זה אמר ה' למשה, ויקחו אליך שמ"ן זית, ראשי תיבות ש'ת מ'שה נ'ח, וא"כ אחרן שזכה בנר שנעשה בשמן זית שהוא שמו של משה בוראי יש לו קדושה, אבל ר"ן איש של קרח, אותו נ"ר אין לו שום קדושה, אדרבא המה מוכרתים מתורתו של משה, וקטורת להם סם המות, ועל זה יפה אמר המדרש, נבחר שמו של משה מעושרו של קרח שנאמר חמשים ומאתים מחתות ורו"ק.

וע"ז י"ל המדרש, נבחר שמו של מרכי מעושרו של המן אמר הקב"ה אתם מוכרים שלי על שלי שנאמר לי בני ישראל עבדים, ונאמר לי הכסף ולי הזהב. וי"ל דאיתא במס' מנילה כתיב בקרא תחת הנעצוץ יעלה ברוש, ברוש זה מרכי שנקרא ראש לכל בשמים שנאמר ואתה קח לך בשמים ראש מר דרור ומתרנמינן מרי דכי, ורמב"ן מפרש מור דרור מלשון וקראתם דרור (שהי') [שהצבי] חפשי ומתהלך בין ערוגות הבושם ע"ש, והנה לכאורה התרגום מורה על הפי' הראשון

שצריך להיות זך ונקי, קשה לכאורה [למה] צריך להזהיר ע"ז, הלא אם הוא מזויף ומעורב אז נחסר שיעורו ומשקלו. אך יש לפרשו ע"ד אחר, כי ידוע שהערבה רומז על רשע גמור שאין לו טעם וריח של מצוה, ולולב על צדיק יותר ממנו, והרס על צדיק יותר, והאתרוג מורה על צדיק גמור שכולו פרי עץ הדר, ורצה הקב"ה שיאגרם ג' מינים, ובירו יהי' ד' מינים בלקיחה אחת לכולם בכרך א', ואפ"ה אמרינו שאתרוג לא יאגר עמהם באגודה א', אלא בשעת לקיחה, ואח"כ ישאר האתרוג לבדו, רמז, צדיק ממנו בולע אבל צדיק גמור אינו בולע, דהיינו שהצדיק גמור לא יוכל להתערב עם הרשע, אך שאר מינים שהם צדיקים יותר ממנו, יהי' עמהם באגודה, והנה בקטורת ג"כ צריכין להתערב חלבנ"ה שהוא מורה על ס"ם, והוא גימטריא של המ"ן, עם שאר הסממנים להתערבם בתערובות א', והיינו מה שאמרו רישא דעשו בעטפי' של יצחק, דהיינו הס"ם יש לו אחיזה ורביקות גדול בקדושה, אבל המור שהוא הריח טוב שרומז על צדיק גמור כמו האתרוג, צריך להיות זך מבלי תערובות עמהם, ולכך אמרו, רישא דעשו בעטפי', דהיינו עד חצי גוף יש לו כח, ולא במי שהוא מכונה בשם ראש, לזה אין כח לס"ם לעמוד נגדו, וזה במי שאין לו שום תערובות אצלו והוא כולו קדוש.

ובירושלמי מס' שקלים (פרק ה') הובא שמרדכי נקרא בלשן מפני שבלל לשונות ודורשן כמעשה באלם א' בגנות צריפין עיי"ש, ואפשר שלכך נקרא שמו ג"כ מרדכי שהוא חצי לשון הקודש וחצי תרגום, מפני שלא רצה לקרות שמו מר דרור שלא נטעה לפרשו כפירוש השני של רמב"ן, ולכך נקרא שמו מרדכי, שמורה על שאין בו שום תערובות, וכולו תרגום, „מראדכי“ לא רצה לקרות את עצמו בלשון אחר, לכך נקרא שמו מרדכי. והמן הי' לו (דהיינו הס"ם כמו שנאמר למעלה המ"ן גימטריא חלבנ"ה) אחיזה גדול בקדושה, וגם הי' קוסם גדול וראה קדושה גדולה ששרוי' על ממונו, שנבנה בהמ"ק מממונו ע"י מרדכי, וגם אמרו במס' מגילה על מלת ורב בניו, כמה, מאתיים ושמונה, ולכאורה מה סיפר להם בזה, אבל ידוע בספרים שגימטריא ר"ח מורה על יצח"ק שהוא ג"כ ר"ח, כוונתו על רישא דעשו בעטפי' של יצחק, שיש לו אחיזה גמור בקדושה, כמו שראה שעתידין בני בניו ללמוד תורה בבני ברק, וסבור שאין כח בשום אדם לעמוד נגדו, והטעתו עינו, כמו שאמרנו למעלה בקרה, אבל באמת מרדכי ששמו מורה שמר דרור לא יתערב עם החלבנה, והוא צדיק גמור אינו יכול לבלוע, וזה כוונת המדרש, נבחר שמו של מרדכי מעושרו של המן, ואיצטגנינותיו שראו נהפוך הי', שמרדכי בנה מעושרו בהמ"ק, ובניו היו מתייהרים, ולכך למרו בני תורה. איתא בברכות רף ג"ה בשעה שאמר הקב"ה לעשות משכן ארון וכלים, הפך משה ואמר לבצלאל כלים ארון ומשכן, אמר לו להיכן אני מכניסן שמא כך שמעת משכן ארון וכלים, אמר לו שמא בצל א-ל חיות, והקשו התוס' הלא הקב"ה אמר בפ' תרומה ארון כלים תחלה וכו', ע"ש שהוא כולו תמוה. וי"ל דאיתא לכך לא נכתב שם של משה בי"ח פרשיות של מלאכת המשכן בשביל שאמר מחני נא מספרך, ולכאורה הוא תמוה, וכי בשביל שמסר נפשו על ישראל, יפסיד, ונ"ל

עפ"י מה ראיאת במס' שבת, וימת משה מאן כתבו, אפשר ס"ת חסר אות אחת, וכתוב לקוח את ספר התורה הזה, אלא הקב"ה אומר ומשה כותב ברמק, ומפרש רש"י שהי' בוכה, ולכאורה בזה לא יתורץ הקושיא, מה לי אם הי' בוכה, אפ"ה האיך הי' יכול משה לכתוב וימת משה, והשל"ה ז"ל מפרש ברמק היינו בדימוע, כי ידוע שהתורה יש לה כמה צרופים ופירושים, המלאכים יש להם פירוש וצירוף תיבות אחרים, ואנו, כמו שאנו מקובלים מפי משה, ולכך אמר הקב"ה האותיות של פסוק הנ"ל, ומשה הי' כותב האותיות בדימוע, ולא הי' יודע מה הי' כותב, ואעפ"כ הס"ת שלם, ולאחר מיתתו הראה הקב"ה צירוף האותיות כמו שירענו עכשיו, שהוא וימת משה עכ"ל. ויוכל להיות ע"י שהי' למשה בינה יתירה והוא הי' רואה שבכל התורה הי' מראה לו הקב"ה צירוף האותיות, וכאן הי' אומר לו בדימוע, הי' מבין מעצמו צירופו ופירושו, והיו זולגים עיניו רמעות כפירש"י ז"ל, ואלו ואלו דברי אלקים חיים.

ובפ' ויקרא הביא רש"י ת"כ, מה היו הפסקות משמשות כרי ליתן רווח למשה להתבונן בין פרשה לפרשה, וק"ו להדיוט הלמד מהדיוט, ומדרשין ק"ו ש"מ שההפסקה הי' רק מטעם חוסר בינה להבין בלי הפסקות והתבוננות, אבל כמי שאין לו שום חסרון בינה אין צריך כלל הפסק, וא"כ יוכל להיות, כיון שמשה מסר נפשו על ישראל במעשה העגל, ועי"ז צוה הקב"ה מלאכת המשכן, בשכר זה הי' למשה לכל הפחות בענין עשיית המשכן בינה יתירה שאין צריך לשום הפסק להתבונן בעשיית המשכן, ולכך לא נכתב שמו בי"ח פרשיות הללו, אעפ"י שהם כתובים בהפסקה, היינו מפני שצריך שיאמר הרבנים לישראל, והם צריכים להפסקה, אבל מצד משרע"ה לא הי' צריך, וכולו ענין אחד, ולכך לא כתיב אלא תעשו ועשית, להורות שמצד משה לא הי' שום הפסק, ושכחו של משה הוא שלא נזכר שמו.

ובגמרא רפ"ק דפסחים דף ו' ע"ב בתוס' ר"ה אבל איתא, כל היכא דתני כלל ופרט בתר הכי כל ענין וענין לעצמו, זימנין דפתח במאי דמסיים וזימנין כמה דפתח בתחילה⁴, והיינו בענין אחד, אבל בשני ענינים לא, והנה כאן כתיב ועשו לי מקדש ככל אשר אני מראה אותך את תבנית המשכן ואת תבנית כל כליו וכן תעשו, נכתב תחילה משכן ואחר כך כלים, ואח"כ פרט כל ענין וענין לעצמו, ופתח בארון וכלים, דהיינו כמה דמסיים, ראצל משה לא הי' הפסק והוא הכל, דהיינו הכללות, והפרטות אח"כ, ענין אחד, וא"כ הי' לו לעשות משכן תחילה, אך מפני שמשה הי' צריך לאומרו לישראל, ואצלם הי' הפסקות, וא"כ הוא שני ענינים, לא שייך לומר שהוא פתח כמה דסיים, דאינו ענין א', והוצרך לומר לבצלאל שיעשו ארון וכלים תחילה. והנה אם משה מפני שמסר נפשו לישראל זכה למדרגה זאת שלא הוצרך הפסק בענין מלאכת המשכן, א"כ בצלאל שהי' בן בנו של חור שנחרג על שמו הגדול במעשה העגל, וגם הי' לו בינה יתירה כמו

שאמרו במס' ברכות פרק ה' רואה יודע ה' בצלאל לצרף האותיות שנבראו בהם שמים וארץ, שנאמר כאן בחכמה וברעת ונאמר ד' בחכמה יסד ארץ וכו', מסתמא ג"כ ה' לו בינה יתירה שאינו צריך להפסקה במלאכת המשכן להתבונן, וא"כ כולו ענין א' אך אח"כ [פתח] במה רמסיים, אבל עיקר ציווי של הקב"ה הוא משכן תחלה כמו שאמר תחילה על דרך כלל תבנית המשכן ואת כל כליו, ולכך אמר לו שמא כך שמעת, וע"ז השיבו שמא בצל א"ל היית (שירעת צירופי אותיות לבריות שמים וארץ) וידעת שאמר לי בלי הפסקה.

והנה בגמרא פ' גיר הנשה, גדולים ישראל ממלאכי השרת, שהמלאכים מזכירין שמו של הקב"ה אחר ג' תיבות קדוש קדוש קדוש ה', וישראל אחר ב' תיבות שמע ישראל ה', והנה לכאורה ממי למדנו זה שנהי' מזכירין אחר ב' תיבות, וי"ל רבמג"א סי' קכ"ה הביא בשם ילקוט מתחלת סדר קדושה עד שאנו מזכירין שם של הקב"ה הם כ"א תיבות כמו שאמר משה מתחילת האזינו עד שאמר כי שם ה' וגו', ואיתא במס' מגילה שלפני תלמי המלך העתיקו, אלקים בראשית, ופירשו התוס' מפני שיאמר היתכן שהתורה לא יתחיל בשמו של הקב"ה, וע"י כך יאמר ששני רשויות הם ח"ו, ע"כ שינו, ומעמא של דבר לפי האמת, שלכך לא התחילה תורה בשמו של הקב"ה, מפני שאין לנו רשות להזכיר שמו עד שנאמר בתחילה שני תיבות, אך לפני תלמי המלך שהי' נכרי לא יוכלו שאת לדבר, כי לא יכנסו טעם זה באזנו, ומחתם אנו מוכיחין שיש לנו רשות להזכיר שמו אחר שני תיבות, כמו שלמדנו בסדר קדושה ממש. והנה בספר מצרף לחכמה מאריך שם ומפרש שהתורה הוא רק צירופים ורמזים, לנו כקבלתינו, ולמלאכים בצירוף אחר, ולשרפים בצירוף אחר, והביא מעשה ע"ז ממלך אחר שהי' כותב אגרת אחר למחנה המלחמה שלו, והי' לו סימנים ידועים באותיות עם כל ראשי החיל סימן אחר עד שכל א' הבין במכתב זה ענין אחר, וזה לא הבין מה שזה הבין, וא"כ ק"ו על מלך מלכי המלכים, שיש כמה פירושים במכתבו, ואם לא הי' מעשה המרגלים או מעשה העגל, אז הי' לנו צירוף והבנה אחרת באותיות האלה, כי כבר הי' תורה כתובה לפנינו מקדם, ובס' תיקוני זוהר מחבר כמה וכמה [אופנים] על צירוף אותיות של תיבת בראשית, בראשית, בראשית, הוא אילו של יצחק, וכדומה לו, וא"כ המלאכים שהם לא ידעו צירופינו רק צירופם, א"כ נכתב השם אחר ג' תיבות, לכך מזכירין המלאכים שמו של הקב"ה אחר ג' תיבות.

ובספר זוהר חדש איתא, ויהפוך לך את הקללה לברכה, היכן כתיבין הני ברכה שנעשין מקללות של תוכחה, ואמר, כבר כתיב ונמכרתם לעבדים ולשפחות ואין קונה. וי"ל רבמס' מגילה (ט"ו ע"א) איתא, וכל זה איננו שוה לי, אמר ד' חסדא זה בא בפרוז בולי וזה בא בפרוז בוטי ואמר רב פפא וקרי לי' עבדא דמזדבן בטלמי, ולכאורה מה הי' מבקש מדרכי בגירוי עם דשע זה, לומר שהוא עבדו. וי"ל ראיא במס' מגילה (י"א ע"א) ויהי בימי אמר רב וויי והי' הדא רכתיב והתמכרתם שם לעבדים ולשפחות ואין קונה ושמואל אמר לא מאסתים בימי כשרים ולא געלתים בימי יוונים לכלותם בימי המן כי אני הי' לעתיד לבוא שאין כל

אומה יכולה לשלוט בהם, והנה לכאורה מלשון ושמואל אמר, משמע שהוא פליג על רב, ומאי פליגי. וי"ל דמצינו ביחזקאל שאמרו ישראל נהי' ככל הגוים דהיינו עבד שמכרו רבו לאחרים שוב אין להם זה על זה, השיבו הקב"ה כה אמר ה' אם לא ביד חזקה אמלך עליכם. וק' לכאורה, ממ"נ אם הגלות הי' מכירה מה השיב ה' אם לא ביד חזקה, הלא דין הקב"ה הוא משפט וצדק ולא בחזקה, ועוד הלא ה' אמר (ישעי' נ') מי מנושי אשר מכרתי אתכם, שלא מכרום, ולמה אמרו שמכרום. אבל כך הוא פירושו, דמצינו שאמר הקב"ה ואבדיל אתכם מן העמים להיות לי, וע"ז פירש"י ז"ל בזמן שאתם מובדלים מן העמים אז תהיו לי, ואם לא, תהיו של נבוכדנצר וחבריו, נמצא דלכאורה מצינו מכירה מפורשת בתורה, שמכיון שעברו ישראל את בריתו אז יהיו נמכרים בגלות, אבל באמת הוא פלוגתא בקידושין ריש פרק האומר, באחד שקידש או מכר מעכשיו ולאחר ל' יום ובא אחר וקידשה בתוך ל' יום, אמר רב מקודשת ואינה מקודשת לעולם מפני שהוא ספק אי חזרה הוי או תנאי הוי, ופירשו הראשונים שהדבר בעצמו הוי ספק, ולא מחמת חסרון הבנה ... (השאר חסר, וחבל על דאבדן).

חידושים נחמדים והערות יקרות

מהגאון מהרש"ם זצ"ל אבד"ק ברעזאן¹

נודע דברי הגמ' כריתות דף י"ח ע"ב דיוחכ"פ אינו מכפר על חצי שיעור, וק' טובא דאמרו בשבועות י"ג כרת דיומא לרבי היכי משכח"ל ומשני בשחנקתי' אומצא, וכן הוא בכריתות דף וא"ו, וקשה אמאי לא משני כגון שאכל שיעור שלם סמוך לחשיכה ממש ובאופן דכל השיעור לא נשלם רק עם כלות היום בצמצום ממש, וגמצא שכל זמן שלא נשלם השיעור לא כיפר יוחכ"פ, וא"כ משכח"ל כרת דיומא, וע"כ דגם על חצי שיעור מכפר. וי"ל דכל טעם דיוכ"פ אינו מכפר על חצי שיעור, כיון שלא חטא עדיין, ולא שייך לומר חזי לאצטרופי, דהא יוכ"פ מכפר, ולפ"ז שם דאכל בין השמשות דחזי לאצטרופי, כיון דעם כלות השיעור לא יתכפר, שוב מכפר על חצי שיעור.

* * *

(1) חידושים ותעודות הללו קבלנו מאת ידידנו הרב המפורסם וכו' מוה"ר דוד זינגער שליט"א רב דקהל אנשי ספרד בבארא-פארק, והם בכת"י אביו הרה"ג מוה"ר אליהו זינגער ז"ל שהעתיקו מכת"י רבו הגאון מהרש"ם זצ"ל. זכרה לו אלפי לשובה. — נרגיש בזה כי לא נפנינו לעיין ולחפש בכל ספרי מהרש"ם הנרפסים, אם לא נרפס כבר איזה מן החידושים הללו בתוך ספריו, כי היא מירחא יותר מדאי לחפש על סנסנים קצרים כאלו בין כל מכמני ספריו המרובים.

כריתות דף י"ט ע"א רש"י ד"ה מבעי כו' נראה לי דר' אליעזר לית לי' דרב
נחמן דדריש מלאכת מחשבת אסרה תורה כו'. נשאלתי מזבחים מ"ז. דמפורש
דר' אליעזר ס"ל הא דמלאכת מחשבת. וי"ל לפמ"ש בס' מגן אבות לשבת ע"ב:
בתוד"ה נתכוין וכו' בסוה"ד לחלק רבהוצאה רמלאכה גרועה היא בעיני שפי
מלאכת מחשבת מבשאר מלאכות ע"ש, א"כ בזבחים דמיירי בהוצאה, גם ר'
אליעזר מודה.

* * *

מס' תמורה דף כ"ה ע"א בנמ', אילו נאמר בכור לא יקדיש חייתי אומר
בכור לא יקדיש הקדשות כו'. יל"ע דא"כ איך ה' נדב שה' בכור בן אהרן הכהן
עובר, לשו' הגר"א פ"ז דשקלים דעשירית האיפה לחינוך מעכב, והי' משלו, ואיך
הי' יכול לקרש, ולפמ"ש רש"י בתמורה לעיל דף י' ע"א אם אין התקדש חל הוי
חולין בעזרה, ומפורש בפ' במדבר שהי' כהן נמשח, ואף די"ל דכלי שרת מקדש
המנחה, מ"מ הרי אינו מקדש אלא מרעת, ואם הוא אינו יכול לקדש אמאי מהני
רעתו, ועוד דאסור להניחה בכלי שרת שאינה מקדשת אלא בעזרה.

* * *

נשאלתי אם מותר לקנות שינדלי"ן של נג עבודה זרה שתלשום משם,
והשבתי דגם תשמישי ע"ז מותרים בכה"ג דהוי ביטול, ובפרט כשמוכרין אותן
לישראל, ועי' יו"ד סי' קמ"ו ס"ח בהג"ה, אלא דבכל זביני מיצעא איכא נמי
הנאת מוכר כמ"ש סי' רכ"ו, ועי' בט"ז ח"מ סוס"י ע"ב, ומכ"ש בזבינא גריעא,
א"כ כיון דהמעות ילך לצרכי ע"ז אסור לקנות, וכהא דסי' קמ"ג ס"ג וס"ה, ועי'
בא"ד ובה"ט א"ח סי' כ"א סק"ב דאסור לקנות קרשים ואבנים, ואולי כשלא
בטלום, ועוד דהתם לביהכ"נ אסור. — ועי' ח"ס א"ח סי' מ"ב דנרות שלא
הודלקו עדיין אף שהוזמנו לעבודה זרה מותרים גם בביהכ"נ, ועי' בספר חסידים
סי' תתכ"ג לענין הזמנה לקינוח, ועי' בא"ח סי' פ"ג, וה"נ י"ל דמ"מ מאוס.
וח"א כתב לי דהנרות הנקראים „קירכען ליכט" יאסרון לביהכ"נ גם
מהחניות, וכמו דלשו' כמה פוסקים אין מכניסין עשב ששמו מי רגלים מפני
הכבוד כמ"ש בא"ח סי' קל"ב, וה"נ בזה. והשבתי דגם התם כמה פוסקים ס"ל
דדוקא מי רגלים ממש. ואני מצאתי בירושלמי פ"ד דיומא הל' ה' דשעמא ראין
מכניסין מי רגלים מפני שאין מכניסין ריח רע למקדש, ומוכח כמ"ש, וכן הוא בס'
המנהיג בסופו, וגם י"ל דהתם רמאים בטבע אינו מפני הכבוד, אבל הכא דמאים
רק מצד איסור תורה, ובדליכא איסור ליכא מיאוס.

* * *

נשאלתי על מנהג שאופין מצות כמה אנשים יחד זה אופה מעט וזה יותר
ועובדים זל"ז במלאכת הלישה, והא הוי דיבית. (עי' שו"ע יו"ד סי' קנ"ט סעיף

ט"ו). והשכתי לפמ"ש בחי' אנשי שם על המרדכי סוף פרק אע"פ בשם אגודה דגבי מצוה מותר ליטול שכר דגם בלא שכר ניהא לי' למיעבר מצוה ע"ש, וה"נ בזה. והא דהש"ך ריש סי' ק"ג בשם רש"ל, שאני התם דאם יקרא לאחר ג"כ יעשה מצוה, משא"כ הכא.

* * *

יש להקשות לדעת הרא"ם הובא במל"מ פ"א מחמץ ומצה דסתם אכילה שבתורה בכל שהוא, א"כ כותי ראחזיק פשטי' רקרא אמאי צריך ליתן לו כזית (עי' חולין דף ד'). ובפשיטות י"ל דידעו חכמים דאחזוקי רק בכזית. ועוד י"ל דעיקר סברת הרא"ם י"ל דהוא משום אחשבי' כמ"ש הריטב"א במכות י"ז. ולכן אתי הלל"מ ואפיקתי' לכזית, ור"ש פליג רס"ל כי הלל"מ לא אפיקתי' אלא לענין קרבן אבל לענין מלקות נשאר הסברא דאחשבי'. ולפי"ז י"ל דלעולם עיקר משמעות האכילה הוי רק בכזית כמו שמצינו לענין ברכת המזון, ועי' רמב"ם פ"ד משבועות ה"א דבלשון בני אדם ג"כ הכי, וממילא בכזיתם שפיר נקטו רק משמעות הכתוב ראכילה רק בכזית כמו שהיא בלשון בני אדם, וסברא דאחשבי' לא חשיבי' להו. ובאמת מצינו דלקולא ס"ל לכזיתם דרשות חז"ל כמ"ש התוס' ר"ה כ"ב ע"ב ד"ה להטעות, רררשו אתם אפי' מזירים, ובתוס' יומא נ"ה ותוס' גיטין כ"ה, רררשי ואכלת ולא מוכר.

* * *

במס' בכורות דף ו' פריך מגלן רחלב שרי דלמא אסורה משום אבר מן החי או משום רם. וקשה הא אי חלב אסור א"כ הוי הוולד היונק את החלב כיונק ומתפטם באיסור, ור' חנינא בן אנשיגנוס סובר (תמורה דף ל') כשרה שינקה מן הטריפה פסולה מע"ג המזבח, ואי חלב אסור אז לא גרע מכשירה שינקה מן הטריפה, וא"כ מדכתב רחמנא שבעת ימים יחי' תחת אמו וכיום השמיני ירצה גו', ש"מ רחלב מותר. וי"ל דכיון רנשחט אח"כ ניתר בשחיטה, כמו דהולד עצמו הוי אבר מן החי וניתר בשחיטה. ועי' רמב"ם בפיה"מ תמורה שם דס"ל דכשירה שינקה מן הטריפה פסולה רק באותו יום שינקה בלבד, אכן תוס' סוף פרק כל האיסורין והובא בש"ך סי' ס' פליגי אהרמב"ם. ובתשו' ח"ס יו"ד סי' ע"ב כ' דהוי רק משום גנאי לגבוה, וא"כ י"ל דרוקא בינקה מן הטריפה הוי גנאי, משא"כ חלב דזה ררך גרילתן, ודר"ק.

* * *

עי' ר"ן נדרים כ"ו שהביא בשם הרמב"ן דהא דאמרינן נדר שהותר מקצתו הותר כולו רוקא בהתרת חכם כיון דעוקר הנדר מעיקרא, אבל בהפרת בעל לא, כיון דמיגז גיזו, א"כ מאי מיבעיא לי' להש"ס בניזיר כ"א: אי בעל מיעקר עקר אי מיגז גיזו, נפשוט ממתני' דסוף נדרים דמיגז גיזו, ראיאתא שם, נטולה אני מן

היהודים יפר לחלקו ואסורה לעולם, ואי אמרינן רבעל מיעקר עקר, א"כ אמרינן גם בבבלי נדר שהותר כו' ואיך אסורה לעולם כיון שהותרה לבעלה, אלא ע"כ רבעל מיגז גיז.

וי"ל עפ"ד הריב"ש בתשו' סי' רצ"א במו שנשבע שלא יאכל ענבים ולא ילבש בגדי משי ונשאל על ענבים, הלא הותר לו ללבוש בגדי משי, וכן אם נשבע שלא יאכל ולא ישתה כו', ומעמו של רבר רלא אמרינן נדר שהותר כו' אלא היכי דאם עשה שניהם בהעלם אחד אינו חייב אלא אחת כגון שלא אוכל ענבים ותאנים או שלא אשתה חלב ודבש, אבל היכי דהפעולה מוחלקת כגון אכילה ושתי' או אכילה ולבישה, שאם עשה שניהם בהעלם א' חייב על כאו"א בכח"ג לא אמרינן נדר שהותר וכו'. והנה זה דבר ברור דאם אשה נדרה שתיאסר בתשמיש לכאו"א ועברה על נדרה שחייבת על כאו"א, וראי' ברורה מש"ס דקידושין דף ע"ז אלמנה אלמנה שאם בא על ג' אלמנות בהעלם א' חייב על כאו"א, ועיי"ש בתוס' לענין ג' נרות, וא"כ גם באשה הדין כן, וא"כ ל"ש כזה כלל נדר שהותר וכו' אפי' אי הוי אמרינן בעל מיעקר עקר, ולק"מ.

* * *

בחולין דף ג', שחיטת כותי מותרת, בר"א בישראל עומד ע"ג אבל בא ומצא שחוט חותך כזית בשר ונותן לו, אכלו מותר לאכול משחיטתו, לא אכלו אסור לאכול משחיטתו. והאחרונים מקשים דלפי המבואר בחו"מ סי' ל"ג דקרובים שהעידו בשעת קורבה ונתרחקו לא מהני שיעידו שנית דעביר אינש להחזיק ריבורו, א"כ ה"ג נימא דיאכל להחזיק ריבורו. אמנם לק"מ דבשלמא גבי עדות גם מקודם עבר על לאו דלא תענה וגם עתה יעבור רק על ל"ת, משא"כ כשהכותי אמר מקודם ששחט לא עבר כלל, רחא לא ס"ל לפני עור, ועכשיו יעשה איסור.

* * *

בחולין דף קל"מ, אלא רחוי קן ואקדשי' איש כי יקריש ביתו אמר רחמנא מה ביתו ברשותו כו'. וקשה לשי' הר"א ממיץ הביאו הרא"ש נדרים דף ל"ה דסובר אדם יכול להקריש מציאה אף שאינו תוך ד' אמות ולא זכה בה עריין הואיל ובירו לזכות, וא"כ אין מקום לקושית הש"ס כאן.

* * *

נודע קושית העולם, רלשיטת ראב"י רבעלים מפגלים, תוכל הסומה לפגל מנחתה ולא יברקה המים. וי"ל עפ"מ"ש במגדול עוז סוף פ"ג מאיסורי ביאה דבקרבות לא אמרינן השוה הכתוב אשה לאיש, אך בספרי פ' שלח יליף מדרכתיב והקריב המקריב ראשה כאיש, א"כ למ"ד בעלים מפגלים מדרכתיב והקריב המקריב (עי' זבחים מ"ז וחולין ל"ח) שוב ליכא ילפותא ראשה כאיש, א"כ הכא באשה לשיטתו אין בירו לפגל הקרבן.

* * *

הריטב"א ס"ל ראיסורי הנאה יש להם בעלים, ועי' רשב"א ספ"ק קידושין, וקשה רא"ב מה חירש ר"א בפסחים (דף ו') רעשאו הכתוב כאלו ברשותו יעו"ש. וי"ל רהנה לכאורה יש להבין סברתו, וצ"ל משום ריכול ליהנות שלכרה"נ, ולר' מהרש"ל (שבועות דף כ"ג) רכל דאסור חצי שיעור אסור שלכרה"נ, אינו יכול ליהנות, וצ"ל כמ"ש השעה"מ פ"ה מיסורי התורה רשאני חצי שיעור דאסור מטעם חזי לאצטרופי, ובשלכרה"נ לא שייך זה, אבל בחמץ כתיב לא יאכל, וכבר כ' הצ"ח ראיתי להיכי דלא שייך חזי לאצטרופי, וממילא שלכרה"נ ג"כ אסור, וא"כ שוב אינו ברשותו, ושפיר חירש ר"א רעשאו הכתוב כאלו ברשותו. וע"ע תוס' פסחים כ"ה, ועי' פ"י קידושין נ"ו, ועי' רמב"ם פ"ה מיסורי התורה.

* * *

קשה עמ"ש בתוה"ק (רברים כ"ב) ולנערה לא תעשה רבר, הלא איך ס"ר שחייבת מיתה ער שהוצרך לפוטרה, הא לא משכח"ל אלא בהתראה להתיר עצמה למיתה, וכיון דאנוסה היתה, וראי לא התירה את עצמה למיתה, וא"כ בלא"ה פטורה. וי"ל עמ"ש בספורנו רקרא איירי בתחלתו באונס וסופו ברצון, א"כ שפיר משכח"ל, ורו"ק.

* * *

קשה עמ"ש רש"י ביחזקאל את שבתותי חללו, שהיו שוחטין בניהם בשבת², והרי הוה מקלקל בחבורה, ולא שייך תירץ התוס' משום כפרה, עי' סנהדרין ל"ה בתוס' שם, ועי' תשו' בי"צ א"ח סי' ל"ד, וי"ל עפ"מ ריטב"א כתובות ס' ריש בבשר אדם איסור אבמה"ח לב"נ. אמנם בלא"ה לק"מ, דהא לפי דעתם המשובשת ה' להם כפרה, וכח"ג כתבו התוס' סנהדרין פ"ד רע"ב. ועור י"ל עפ"י הגמ' שבת ק"ה ע"ב.

* * *

משלי (י"ד, ז') לך מנגד לאיש כסיל ובל ידעת שפתי דעת. שמעתי מאמ"ו ז"ל³, די"ל הכוונה שאם לא ידעת שפתי דעת, שלא ידעת איש חכם להתייעץ עמו, אזי תעשה עכ"פ רק ההיפך מעצת איש כסיל. וז"ש לך מנגד וגו' אם בל ידעת שפתי דעת.

(2) צריך לעיין אנה מצא דברי רש"י חללו, כי ביחזקאל (כ', י"ג) עה"פ ואת שבתותי חללו, כתב רש"י, יצאו מן העם ללקוט מן. (3) נכון להעתיק כאן קטע ממכתב הגאון מהרש"ם זצ"ל אל אחר מנכריו, אורות אביו (נרפס בראש ספרו תכלת מרדכי עה"ת) וז"ל: אבי הרב הגביר מו"ה משה הכהן ז"ל אשר כל ימיו בתוך המון מדרותיו לא פסק פיו מגירסא, ועשה סיום על הש"ס ששה פעמים ולמד כסדר עם תוס' ומהרש"א וגם כל חלקי הרמב"ם וחלקי הפוסקים וש"ע והזוהר ושאר ספרי קבלה ומדרשים, וגם מרי רברו עם סוחרים חזר בין הפרקים בע"פ משניות ושאר לימודים השגורים בפיו, ונהג מעשר כל ימיו, והכל עשה בהצנע לכת, תנצב"ה. עכ"ל.

ברכות דף ז'. א"ר יוחנן משום ר' יוסי כל דבור ודבור שיצא מפי הקב"ה לטובה אפי' על תנאי לא חזר בו מנא לן ממשנה שנא' הרף ממני ואשמירם וגו' ואעשה אותך לגוי גדול אע"ג רבעי משה רחמי עלה דמלתא ובמלה אפ"ה אוקמי' אורעי'. וקשה לר"מ דס"ל (קידושין ס"א) דכל תנאי שאינו כפול אינו תנאי והתנאי בטל ומעשה קיים, א"כ מאי קמ"ל ר' יוסי דדיבור שיצא מפי הקב"ה על תנאי אינו חוזר והרי דיבור זה לא הי' תנאי כפול, רלא אמר ואם לא אשמירם לא אעשה וגו', ועי' צל"ח שהרניש בזה, וכ' דר' יוסי ס"ל דלא בעינן תנאי כפול. — וי"ל עפ"מ"ש המל"מ פ"ג מהל' זכי' דדוקא במעשה הנעשה מיד והתנאי הוא להבא, ובזה אתה רוצה לעקור, משא"כ במעשה הנמשכת על להבא כמו הכא ואעשה אותך וגו'.

מכתב מהגאון המקובל מוה"ר משה זכות זצ"ל ממנוטובה⁽¹⁾

אילי הצדק שרי הצבא, תמימי דרך וישרי נדיבה, דאשי עם קדש
עומדים לחשיבה, ברבת בני אמון החשובה, ערה שלומה קהלת
מנוטובה, יציץ ה' עליהם לטובה, ועוד ינובון בשיבה.

בפרק התקבל ברית מל"ה עריבה, אמירה נעימה כתיבה יהיבה, מאת מעלת
תהלתם הנשגבה, ובשם קהלת קדשם הנדיבה, אנא נפשאי כתבית יהיבית בה,
הנה אנכי בא לחוות את אהבה, אשר בלבבי תמיד תקועה ותחובה, לעדתם
התמימה הנודעת בשמה ושיבה, ואשר בררכי ה' לכה נבה, כי גרסה נפשי
לתאבה, להרביץ תורה בקרבה, ולעשות פרי תנובה, ועתה חלה עלי חובה, למסור
רוחי לכבודם בחבה, ובכלל אענם כתשובה, שאם לא תהי' נסכה, חזקה ועצומה
ומרהיבה, מאימת שרים ועקבה, לגרום לי חלילה שהייה והעכבה, הנני מוכן
בהכנה ררבה, לשרתם בשם ה' עבודה חביבה, הן בדרשה הן בשיבה, ולהשתדל
בכחי לקרבה, לכל מלאכת שמים הנקובה, ומובטחני באלקי המרכבה, ויציא לפועל
שלם כח המחשבה, הוא יברך את מעלתם מידו הרחבה, ויעניק את כלם כל טובה
בלי קצבה, הרוחה והצלחה בכל פרק מדובה.

ויניצאה פ' ויקרא אל משה שנת זכו"ת.

אשר לשרתם חפץ וצבא, בכל זמן ועת וצבא,
הצעיר משה בכה"ר מרדכי זכות ז"ל

(1) כתבנו אודותיו בכר"ש שנה ה' קונט' ח' עמוד כ"ד. — מכתב זה קבלנו מאת
ידידנו הרבני החסיד הגנדר המפורסם מו"ה שאול הוטטערער נ"י מאנטווערפן. יצו ר'
אתו את הברכה.

מכתב מהגה"ק מוה"ר מרדכי דוב זצ"ל מהארנסטייפל⁽¹⁾

בעה"ע [= בעזר העליון] כ"ג לספירה.

כבוד ידידי הרב המופ' המרום יקר הערך חכם חרשים הר"ר
ישראל יעקב נ"י אב"ד דק"ק קרעמע⁽²⁾.

חיים וברכה למשמרת שלום.

מכתבו קבלתי, והנה אני אערוך מכתב לשם לבל לשנות דברי, ונא מיד ידי
לכתוב לכ"א [= לכן אחותו] ללובען שיחי' מובטח שלא יהי' שום שינוי, אנכי
אערבנו מידי יבקשנו, ולא יעשה עוד התחדשות עם אנשי עצתו. ולראות שיבואו
על החתום כמדובר, ומסתמא יתן אומן לדברי כי לא אנחם ח"ו, וברכתי לא
אשנה. ומגורל המרדה ואפס הפנאי קצרתי.

דברי ידידו המברכו,

מרדכי דוב באמו"ר הרמ"ז זצ"ל

בדיני תפירת ס"ת

מהגאון מוה"ר שמואל פיהרער אבד"ק קראָם הי"ד⁽³⁾

ב"ה.

שו"ר א"כ ידידי הרה"ג חריף ובקי בכל חדרי תורה משנתו לו
סדורה, רובר בשפה ברורה, וותיק וחסיד כש"ת מו"ה מרדכי
שפאלטער נ"י⁽⁴⁾.

אחרשה"ט. כבוד אחיו ר' דוד נ"י מסר לי יקרת מכתבו ע"ד הס"ת שנחלק
סדר דברים מן הד' סדרים, ואי אפשר לחברו בנידין יען כי הקצוות של היריעות
חלולים המה, ע"כ עצה טובה קמ"ל שדבק בגומי ראשי חתיכות קלפים תחת
הכתב מקצה מזה ומקצה מזה, והחתיכות תפר כל האורך בנידין, ולמעלה ולמטה
מן הכתב רבק ג"כ שני חתיכות ותפר תפירה אחת מלמעלה ותפירה אחת מלמטה
ועי' הדיוק של אורך הס"ת חזק וקיים ולא במהרה יתק מן הס"ת.

(1) הועתק מעצם כתי"ק, והגיע אלינו מאת ידידנו האברך החשוב חיקר והנעלה
מו"ה משה גאלדבערג נ"י מאנטווערפן. ישא ברכה מאת ד'.

(2) כתבנו אורותו בכר"ש שנה ד' קונס' א' עמוד כ'.

(3) ראה אורותו בכר"ש שנה א' קונס' א' עמוד ט"ז. — תשובה זו נכתבה באמצע
שנות הזעם בשנת תש"א והגאון אבד"ק קראָם זצ"ל הי"ד קבע דירתו אז בעיר קאזאוו
הסמוכה לברעזאן.

(4) הרב הגאון מוה"ר מרדכי גרשון שפאלטער זצ"ל נולד בשנת תרמ"ד בערך
לאביו הרב הגאון מוה"ר ישראל מאיר שפאלטער אבד"ק בערשט ואיליש. אחר נישואיו

הנה ביו"ר סי' רע"ח כתב המחבר אם נקרע רוב תפירה שבין יריעה ליריעה ועריין מחוברת בחמש או שש תפירות של קיימא כשר, והוא מפקסי מהרא"י שכתב רבריעבר שכבר היו מחוברין כהלכתן ועריין מחוברים מעט בענין שאותן תפירות חשובים תפירה לענין שעטנז ושבת שרי לקרות בו, והטו"ז חולק עליו כיון שרוב תפירות נקרעו לא חשוב עור חיבור, גם הקשה ראם לענין שבת ושעטנז מרמינן ל' הא סגי בשני תפירות, והנקורת הכסף חולק וכתב רוראי גם בשני תפירות של קיימא חשיב חיבור כמו לענין שבת ושעטנז, ומש"כ מהרא"י ועריין מחוברות בחמש או שש תפירות לאו רוקא, אי נמי אפשר לומר ראף רבשני תפירות חשיב חיבור אפיה"כ צריך לכתחלה שישארו חמש או שש תפירות כרי שיהיו התפירות ניכרין עכ"ל הנקורת כסף, ומשמע רהיכי רא"א שיהי' חמש או שש תפירות אוקמא ארינא, רגם שני תפירות חשוב חיבור וכשר לקרות בו ולברך עליו.

והבני יונה הובא בפתחי תשובה מסכים להטו"ז מטעם אחר, ראפשר רהלכה היתה ריהי' רוב הרף תפור בגידין, ובסידור ררך חיים הל' קה"ת העתיק לשון המחבר ראם נקרע רוב תפירה שבין יריעה ליריעה ועריין מחוברת בחמש או שש תפירות כשר, אבל אם לא נשאר חמש תפירות צריך להוציא אחרת, וציון שם לעיון בנקורת הכסף, ובוראי כוונתו לפימ"ש הנקה"כ רלכתחלה צריך שישאר חמש או שש תפירות כרי שיהי' ניכרת התפירות, ע"כ אם לא נשאר חמש תפירות צריך להוציא אחרת, אבל וראי אם אין ס"ת אחרת כשר לקרות בו ולברך עליו כיון דעפ"י רין גם שני תפירות חשיב חיבור, והס' בני יונה אינו תח"י לעיון בו אבל רבריו תמוהים רהא במס' מכות י"א פליגי ר"מ ור' יהודא אם תפר ס"ת בפשתן ח"א כשר וח"א פסול, מאן דפסל רכתיב למען תהי' תורת ה' בפוך ואיתקש תורה לתפילין מאי תפילין הלמ"מ שיהי' נתפרין בגידין אף ספרים נתפרין בגידין, ומאן דאמר כשר, כי איתקש למותר בפוך אבל להלכותי' לא איתקש. עכ"פ ליכא מ"ר רבספרים איכא הלמ"מ שיהא נתפרין בגידין רק כיון ראיתקש לתפילין צריך לתפרן בגידין כמו תפילין. וביו"ר סי' רע"ח איתא דצריך לתפרן בגידין, אמנם מבואר בתה"ר הובא בדגול מרבבה ראם אין לו גידין יכול

נתקבל למו"צ בעיר איליש, וגם הי' איזה זמן מו"ץ בעיר בערמש, ואח"כ נתיישב בק"ק סאניק ונתמנה שם לר"מ בשיבת עץ חיים באכוב סניף סאניק, ואחר איזה זמן נתקבל שם לדומו"ץ. נסמך להוראה מהגאון אבר"ק קראם זצ"ל הי"ד. בעת מלחמת העולם השני' הגלה לסיביר (ולשם נכתבה תשובה הנוכחית) ואחר המלחמה נתיישב בתחלה בפאריז ואח"כ נתיישב בניו יארק. היו מקושר מאד להבחל"ח אל כ"ק מרן ארמו"ר שליט"א ולעתים תכופות הסתופף בצל קרשו. נרפס ממנו ספר אמרי מרכי עה"ת ועשרת מרכי על סוגיות הש"ס ושו"ת. — נלב"ע עש"ק י"א לחורש תמוז שנת תשכ"ב לפ"ק ומנ"כ בהר המנוחות בירושלים עיה"ק. — אפריון נמטי' לנכרו הרב שלום שפאלטער שליט"א ר"מ בשיבת תומכי תמימים במאריספאן, ניו זשערסי, שמסר לנו תשובה זו להדפיסה בקובצנו. הוד והדר פעלו וצרקתו עומרת לעד.

לתפור היריעות במשי, והיינו משום דהא דצריך לתופרן בגדין הוא רק למצוה ולא לעכב כמ"ש המדרכי, ובגידן כ"ת אפשר גם לחטו"ו ולהבני יונה כשר, עכ"פ כיון דהש"ך בנקה"כ מכשיר בדיעבד בשני תכופות, והגאון מליסא בדרך חיים פסק כותי, ודאי יש לסמוך עליהם לקרות בו ולברך עליו כיון שאין מצוי להם ס"ת כשר אחרת.

וע"ד קו הדק שיוצא מן אות וא"ו אל הה' משם הקדוש, וכתב כ"ת דאף אם נעשה אחר הכתיבה מותר לגררו דלא נתקדש בקדושת השם. הנה כן מבואר בנוב"י מהר"ק יו"ד סי' ע"ו דכל שאין לו שייכות לאותיות השם הקדוש לא נתקדש בקדושת השם ומותר למחקו, ודוקא אם גוף האותיות מדובקים זע"ז שצריך למחוק קצת מן האות, אזי אין מותר להפרידם רק אם נעשה בשעת הכתיבה ראזו הוי מוחק ע"מ לתקן, אבל אם נעשה אח"כ, אפשר רכשר כתירוץ ב' של הב"י (או"ח סי' ל"ב) דאם בשעת הכתיבה ה' מוקף גויל ואח"כ נדבק כשר, [ע"כ] לא הוי מוחק ע"מ לתקן⁵, אבל הקו שאין לו שייכות להאותיות מותר למחקו אפי' אם נעשה אח"כ.

וע"ד שבמקום אחר בהיריעה הוא כיתה הרבה רק שהאותיות ניכרים היטב, והנו"ב⁶ מפפק בזה לענין גמ', הנה הנו"ב מפרש בזה דברי מהר"ק הובא ברמ"א סי' קכ"ה סעיף ח' ריש מחמירין בזה לכתחלה, וסיים שם הנוב"י כי במקום עיגון כמו בעוברא דילי' יש להכשיר הגמ' אפי' לכתחלה, א"כ ה"ה לענין ס"ת, כשר, באם אין לכס ס"ת אחרת כשר.

וע"ד אשר התפלא על הסופר שלא הניח למעלה שיעור ג' אצבעות ולמטה ר' אצבעות, הנה בס' ערוך השלחן מבואר כן שבספרים הקטנים אין צריך להניח שיעור זה רק שלמטה יהי' יותר מן למעלה ולמעלה יהי' יותר מן בין דף לדף, ובוראי כן הוא מסורה בין הסופרים⁷.

והנני ירידו רוש"ת בלונ"ח ומברכו בשמחת פורים הבעל"ט ומצפה לישועה בכלל כל ישראל בקרוב.

שמואל פיהרער אבר"ק קראס יצ"ו
כעת בין הגולה פה קאזאווא יצ"ו

(5) הלשון מגומגם קצת, ואולי כוונתו, דכיון דאפשר דכשר בלא תיקון כתירוץ הב' של הב"י, א"כ לא הוי מתקן בזה, ולכן אסור למחוק כשלא נעשה בשעת הכתיבה.

(6) כן הוא בנוב"י מהר"ק אהע"ו סי' פ"ה.

(7) עיין בכר"ש שנה ה' קונט' ח' עמוד פ' ב, פסקי רינים" של כ"ק מרן ארמו"ר הראשון הנה"ק מוהר"ש זצוק"ל, שהחמיר אף בספר תורה קטן שצריכין לדקדק להניח גליון ר' אצבעות למטה וג' אצבעות למעלה, ועיי"ש שכן הוא גם רעת הגאון מוה"ר שלמה קלוגר זצ"ל והגאון מהר"ם שיק זצ"ל.

בענין צינור שנסתם בשבת

יוסף גרינוואלד

אבד"ק פאפא

פה ברוקלין יצ"ו

בס"ד.

שלו' לאהובי תלמידי הרב האברך החריף ובקי בחדרי תורה ידיו רב
לברר הלכות מו"ה ...

הגיעני מכתבך בצירוף העתקת מכתב הגאון הראב"ד דעדה חרדית
דירושלים שליט"א*) וביקשת לחוות דעתי, ע"ד השאלה אם יש היתר בצינור
של ביהכ"ס שנסתם בשבת ואין המים נוזלים וצריך להשתמש בכלי המיוחד לכך
לתקנו שיזובו המים למטה. הנה מחמת מצב בריאותי שאינו בשלימות לא יכולתי
לעיון בכל הצדדים שהבאת במכתבך, ומ"מ אמרתי להציע אשר עלה ברעיוני
בענין זה.

הנה הלכה רווחת בנמרא ובפוסקים דמשום כבוד הבריות התירו חכמים גבי
צורך בית הכסא לעבור על שבות דרבנן כמבואר בגמ' שבת פ"א וביצה ל"ב,
ושו"ע או"ח סי' שי"ב, ולפי"ז בנידון שאלתינו העיקר תלוי אם יש במעשה זו
מלאכה דאורייתא או אין בו אלא שבות דרבנן, דאם אין בו אלא שבות שרי דאין
לך כבוד הבריות יותר מזה שיצטרך לילך לבית של השכן כשיצטרך לצרכיו, אם
לא שיש לו בביתו עוד ביהכ"ס אחרת. והנה יש לדון בזה אם יש בתיקון זה משום
מלאכת מכה בפטיש או משום מלאכת בונה כיון שהוא מחובר לקרקע.

הנה מלאכת מכה בפטיש בתיקון כלי, לפי משמעות הפוסקים שבשו"ע סי'
שי"ז, הוא דוקא בדבר חדש שלא נגמר עדיין והוא גומרו אבל באם כבר נגמר
ונתקלקל וחוזר ומתקנו ל"ה בכלל מכה בפטיש, כמבואר שם סעי' ב' נשמטו לו
רצועות מנעל וסנדל מותר להחזיר, וכ' שם המג"א ס"ק ז' דבמנעל חדש אסור
ליתן בו הרצועות דמתקן מנא וכ' המחפש"ק דמקורו מש"ס דף מ"ח דלהכניס
צמר תוך הכסת יש חילוק דבחדש שלא הי' מעולם הצמר בכסת אסור משום
מתקן מנא ובישן דהיינו שהי' בו כבר צמר ונפל משם מותר להחזירו, וכן שם
בסעי' ג' כ' המחבר מתירין בית הצואר שקשרו כובס אבל אין פותחין אותו
מחדש דמתקן מנא הוא, ואף דהרמ"א שם מוסיף דאפי' אם כבר נפתח רק שחזר
האומן וקשרו או תפרו ביחד אסור לנתקו, הנה מדרגט שקשרו האומן נראה
דמשעם איסור התרת קשר אסור משום שהוא קשר של אומן דאסור להתירו אף

ראה להלן במכתבים אל המערכת עמוד מ"ח.

(*) הוא כעת הנאב"ד דירושלים עיה"ק שליט"א, ותשובתו בענין זה נדפסה בספרו
שו"ת מנחת יצחק חלק ה' סי' ע"ה.

בעומר להתיר אבל לא משום מתקן מנא, ובשם הי"ש"ש כ' המג"א דהכתונת שנתקשרו המשיחות ולא יוכל להתיר שרי לנתקן, וכ' המג"א רס"ל ודוקא כשקושר האומן אסור לנתקן ומג"א מחלק דאם אינו רגיל להתיר אלא משבת לשבת אסור עיי"ש, מבואר ררן משום איסור התרת קשר, ולמה לא מייצי מדין מתקן מנא דהיינו מלאכת מכה בפטיש כיון שאינו יכול ללבוש ומתקנו שיוכל ללבוש, א"ו רמכה בפטיש לא מקרי אלא כשעריין לא נגמר המלבוש ובמעשה זו גומרו ולא כשכבר ה' נגמר ונתקלקל, אלא רמ"מ פשוט דכשנתקלקל הרבה ער שנתבטל צורתו הקורמת אם מתקנו הוי כעושהו מחדש כגון הא דקיימ"ל בהלכות יו"ט סי' תק"ט ס"א בשפור שנרצף ריש חילוק בין נרצף ביו"ט לנרצף מעיו"ט דאם נרצף ביו"ט שרי לתקנו משום רהוי מכשירין שלא ה' אפשר לעשותו מעיו"ט, משמע רהוי מלאכת מכה בפטיש.

שוב ראיתי בשו"ע הרב תניא ז"ל שנראה שפי' רין הרמ"א הנ"ל מצד מכה בפטיש וזה לשונו, אפי' אם כבר נפתח בית הצואר רק שחזר האומן ותפרו ביחד כדרך שהאומן עושה או שקשרו האומן ואינו יכול להתירו אסור לחתוך החושים בר"א בקשר שקשרו האומן קורם גמר מלאכת הבגד שחתיכת חושי קשר זה יש בה משום מכה בפטיש לפי שהוא גמר מלאכת הבגד שעיי"כ מתוקן הבגד ללבוש וקורם לכן לא ה' מתוקן מעולם ללבוש וכל דבר שהוא גמר מלאכה יש בו משום מכה בפטיש כמשנת' בס' ש"ב אבל שאר קשירות שנקשרו אחר גמר מלאכת הבגד ואינו יכול להתירן מותר לחתכן עכ"ל, הנה הוא פי' דברי הרמ"א מטעם מכה בפטיש משום רמה שהאומן עושה כיון שעריין לא הוציאו מירו הוי קורם גמר מלאכת הבגד אף שכבר ה' נפתח וחזר וקשרו, וכעין זה כתב גם במשנה ברורה ע"ר יש"ש, עכ"פ מרבניהם למרנו רליכא חיוב מכה בפטיש אלא ברבר חרש שלא נגמרה מלאכתו ועיי' מעשה דירי' נגמרה, ומעתה בנ"ר דנתקלקל צינור המים שבביהכ"ס עיי' סתימה שנעשה עיי' נייר וכו"ב שלא נדבק הנייר ממש בכלי אלא שנתקבץ שם, אף שצריך לעשות פעולה עיי' כלי המיוחד לכך לית ב' מלאכה ראורייתא משום מכה בפטיש, ומ"מ נראה ראית ב' משום עובדא רחול כיון רצריך פעולה עיי' כלי ולא דמי להחזרת רצועה או להתרת קשר של חושי בית הצואר והכי מסתבר, אלא רמ"מ שרי מטעם דחז"ל התירו איסור ררבנן לצורך ביהכ"ס ככה"ג משום כבוד הבריות, אבל אם אירע ר"ז במה שקורין סינק שבבית שמכשלין בו, אין להתירו לתקנו אלא עיי' נכרי משום שבות רשבות, היכא ראיכא בו צורך שבת, וכמו כן אם יש לו בבית זה עוד ביהכ"ס חוץ מזה, דשוב אין בו כבוד הבריות כל כך, נראה ראין להתיר.

ולכאורה יש להביא רא' רשייך מלאכת מכה בפטיש אף בכלי שכבר ה' נגמר מסוגי' דשבת דף מ"א דמפרשינן מתניתין רמיחם שפינה ממנו מים נותן לתוכו מים מרובים כדי להפשירן, ופריך והלא מצרף פרש"י כשכלי מתכת חם ונותן לתוכו צונן מחזיקין את הכלי וזו היא גמר מלאכת הצורפין שרתיחת האור מפעפתו וקרוב להשבר והמים מצרפין פעפעו עכ"ל, מבואר מפרש"י דקושיית

הנמ' היא משום מלאכת מכה בפטיש ולא משמע כלל דמיירי דהמיחם הוא כלי חרשה דלא הי' עדיין מצורף, אך ו"ל דקושית הנמ' היא רעכ"פ מדרבנן הו"ל למיסר, כדמצינו בכמה דוכתא דכל דתיקון כלי אסרו חכמים בשבת אף שאינו מלאכה דאורייתא, אמנם אביי מסיק התם רמיחם שפינה ממנו מים לא יתן לתוכו מים כל עיקר מפני שמצרף ור' יהודה הוא דאמר דבר שאינו מתכוין אסור, והתוס' שם הביאו פרש"י דמס' יומא דס"ל דלא אסר ר' יודא דבר שאינו מתכוין אלא במלאכה דאורייתא, אבל התוס' חלקו על פרש"י והוכיחו דר"י אסר דבר שאינו מתכוין אף במלאכה דרבנן, א"כ לשיטת התוס' שפיר ו"ל דמצרף דאיירי התם במיחם היינו רק איסור דרבנן, אבל לפרש"י דס"ל דלא אסור לר"י דבר שאינו מתכוין אלא באיסור דאורייתא, א"כ מוכח לפי שיטתו מהך סוגי', דמצרף הוי מלאכת מכה בפטיש דאורייתא אף דאינו כלי חרשה, אך כיון דהתוס' רחו פרש"י יש לנו לנקוט כשיטת התוס'.

ולפ"ז נמצינו במלאכת מכה בפטיש ג' מדרגות, א' כל שהכלי לא הי' נגמר עדיין ובמעשה זו נגמרת אף שמצד הפעולה ל"ה נחשב מלאכה כגון להכניס רצועה במנעול חרש, נחשב מדאורייתא מלאכת מכה בפטיש, וה"ה אם הי' כבר נגמר אלא שנתקלקל הרבה כגון שפור שנרצף שבטל לגמרי צורתו הראשונה ומתקנו הוי כמתקן מחרש, ב' אם הי' כבר נגמר ונתקלקל באופן שמעוכב תשמישו אם מסיר הקלקול הוי מתקן מנא ואסור רק מדרבנן לא מדאורייתא, וזה שמצינו בכמה דוכתא בנמ' איסור משום רמחוי כמתקן מנא דהיינו איסור דרבנן, ג' מעשה כל דהו שמתקן שיהא ראוי לשימוש כגון בית הצואר שקשרו הכובס קשר שלא נעשה לקיום, שרי לפתחו ואין בו משום מכה בפטיש אפי' מדרבנן. שוב מצאתי בס' חמדת ישראל (מהגאון ר"מ רן פלאצקי ז"ל) שעמד ע"ד הרמב"ם פ"ב מה' שבת ה"ב שכי' דהמכבה נחלת של מתכת ונתכוין לצרף חייב משום מכבה והראב"ד משיג דאיסורו משום מכה בפטיש ומ"מ חייב אין בו דאינו אלא מדרבנן, ולכאורה צ"ע בין להר"מ בין להראב"ד למה אין חיובו מדאורייתא משום מכה בפטיש, וביאר הוא ז"ל רמכה בפטיש לא שייך אלא מה שנעשה בפעם ראשון בעת נמר המלאכה, אבל אם כבר נגמרה המלאכה ואח"כ הי' איזה סיבה ומסיר הסיבה אין זה כגדר מכה בפטיש עכ"ל, לפי"ז איכא צירוף דעת הרמב"ם והראב"ד לזה, דבג"ד אינו בכלל מכב"פ מדאורייתא כיון דכבר הי' נגמר.

ומה שיש לדון עוד בענין זה, מאחר שהכלי של ביהכ"ס הוא מחובר לקרקע ובקרקע דמי, אם מתקנו אולי יש בזה מלאכת בונה, ואשכחן כה"ג בנמ' שבת דף ע"ג אמר ר' ששת הי' לו גבשושית ונטלה, בבית חייב משום בונה, פרש"י שמתכוון להשוות קרקעיתו, ובתשו' אבני נזר חאו"ח סי' תי"ז מדייק מדברי רש"י רכל כה"ג שאינו אלא מסיר מונע לא מקרי בונה אלא כשמתכוון לכך עיי"ש. ויש לחקור אם בג"ד הו"ל בכלל מתכוון לכך, דבשלמא התם מתכוון להשוות קרקע הבית אבל הכא אין כוונתו לתקן הכלי אלא כוונתו לעשות דרך

להמים שיזוּבו למטה, שמה שבתוכו לא יעכבו זיבת המים, אך י"ל דהיינו הך, כיון
 דהכלי עשוי לכך להוליך זיבת המים הו"ל כאלו התכוון לתיקון הכלי, ויש לצרר
 בזה לכאן ולכאן, אולם מטעם אחר נלענ"ד דאין בזה משום מלאכת בונה, דלא
 שייך לקרותו בונה אלא כשמסיר דבר שמחובר להבנין כמו האי דנבשושית אבל
 אם מסיר רק דבר שאינו דבוק בו אלא שמונח על גביו אף שמעכב תשמישו לא
 מסתבר כלל דליהוי קרוי בונה, ואטו אם יהא מונח איזה דבר קשה לפני פתח
 הבית עד שמעכב פתיחת הדלת וצריך טירחא גדולה להסירו יהא קרוי הסרת
 הדבר בכלל בונה, משום שעושה פתח להבית, זה לא מסתבר כלל, וכן למדתי
 מדברי הפמ"ג סי' של"ז מ"ז סק"ט, דהנה בהא דקיימ"ל צינור שעלו בו קשקשים
 ממעכן ברגליו דע"י שינוי שרי משום פסידא, יש לחקור אם עושה שלא בשינוי
 דהיינו בידו אם הוי מלאכה דאורייתא, וראיתי בפמ"ג שם שכ' דאם הקשקשים
 אינן עשבים שגדלו שם אלא קשין שנתאספו שם ל"ה אלא איסור דרבנן אבל אם
 עלו עשבים שגדלו שם הוי מלאכה דאורייתא כבסעי' ה' והיינו משום תולש,
 ולכאורה אמאי לא קאמר משום בנין, מזה ראי' למש"כ דלחסיד דבר המקלקל
 הבנין לא הוי בכלל מלאכת בונה אם לא שהוא ממש מחובר אליו כמו מסיד
 נבשושית שבבית, ואפי' מסיר עשבים שגדלו שם נראה מדברי הפמ"ג דלא הוי
 בכלל בונה דאורייתא, אלא משום תולש, דלא דמי לנבשושית שבקרקע. אך
 אפשר דהפמ"ג חרא מינייהו נקט וה"ה מטעם בונה, כיון דגדלין בקרקע, עכ"פ
 בעשבים שאינן מחוברין פשוט לי' דלא הוי בכלל בונה, וא"כ בביהכ"ס דהתירו
 חכמים משום כבוד הבריות לעבוד על שבות, שרי.

וכן מצאתי בפנ"י כתובות דף ס' (על התוס' בד"ה מפרק כלאחר יד, באמצע
 דבריו) וזה לשונו, האי דצינור דהתירו משום פסידא היינו משום דאיכא תרתי
 דרבנן דצינור שעלו בו קשקשים אפי' במתקן ע"י כלי ממש אפ"ה ל"ה
 מדאורייתא דלא דמי לבנין כיון שאינו עושה מעשה בגוף הצינור אלא להסיר
 הקשקשים דלא הוי מלאכה גמורה אלא דמיחזי כמתקן וכיון דעביד גמי כלאחר יד
 התירו משום פסידא דאלת"ה קשי' לי לשיטות הפוסקים שלא הותר שבות בחולי
 שאין בו סכנה (דלא הותר אלא אמירה לעכו"ם) אטו מי גרע מפסידא דממונו,
 ואף הפנ"י סיים שם בזה"ל, אלא דלאחר העיון ראיתי בתוס' בשבת דף ע"ה
 (ט"ס וצ"ל ע"ג ע"ב) שרחו סבדא זו, ונ"ל כוונתם דפשיטא להו דלמ"ד אין
 רישה אלא בגידולי קרקע אפי' שבות גמי לא הוי ומותר אף לכתחילה אפי' באדם
 בריא עכ"ל הפנ"י, נלענ"ד דלא חזר הפנ"י מדבריו לענין מלאכת בונה אלא קאי
 על מה שכתב שם קודם גם בהנוגע לענין מלאכת דש לענין גונח יונק מהבהמה
 דמח"ת אין רישה אלא בגידולי קרקע ור"ל דההיתר הוא מטעם דהוי תרי דרבנן
 משום דאין רישה אלא בגידולי קרקע וגם הוי כלאחר יד, דע"ז כתבו התוס' בשבת
 דלא מסתבר לומר דלחולה לא הותר אלא בתרתי דרבנן (דמזה הוכיחו שם בתוס'
 דקיימ"ל יש רישה אפי' שלא בגידולי קרקע), אבל לענין הנוגע למלאכת בונה
 בהא דצינור שעלו בו קשקשים דהתירו משום הפסד ממון, שפיר י"ל דלא התירו

משום הפסד ממון אלא בתדתי דרבנן ראפי' אם מסיר הקשקשים ביד נ"כ ל"ה מלאכה מדאורייתא, דאף דנבי חולה לא מסתבר דלא התירו בחרא דרבנן, מ"מ משום הפסד ממון י"ל לא התירו אלא בתרי דרבנן, דודאי י"ל דלא התירו משום הפסד מה שהתירו לחולה, ולא נדחה מה רכתב הפנ"י מעיקרא דלא מקרי בנין מדאורייתא כיון שאינו עושה מעשה בנוף הצינור והוי תרי דרבנן. וראיתי בס' תהלה לרוד שחלק על הפמ"ג שכתב בהאי דצינור דלא מקרי בנין דאורייתא, וציין לדברי הפנ"י שר"ל כן וחזר בו, ולענ"ד כמ"ש.

והנה לא הגיע זמני לעיין בכל פרט אשר במכתבך, אך ראיתי מה שכתבת עוד לצרף טעם להקל דהוי מלאכה שאינה צריכה לגופה, כיון דאין רצונו אלא לסלק משם הדברים המעכבים, לא צדקת בזה, דזה ה' שייך אם ה' כוונתו בפעולה זו כדי לסלק הריח רע אז ה' דומה למכבה אש שלא לעשות פחמין דאין כוונתו אלא לסלק ההפסד, וכמו הוצאת המת מהבית דמקרי מלאכה שאינה צריכה לגופה כיון דאין הכוונה אלא שלא יהא בבית, אבל כאן הלא כוונתו לתקן הצינור שיהא יכולין להשתמש בהכלי שמוחד לעשיית צרכיו, נהי שהי' נוחא ל' אם לא ה' הצינור נסתם מ"מ בתר השתא אזלינן כיון שהכלי מקולקל ועושה פעולה לתקנו הרי הוא מלאכה שצריכה לגופה דהיינו לתקן הצינור שלא יהא מקולקל, ויהא יכולין להשתמש בו להלאה.

סוף דבר, הנוגע למעשה אני מצטרף לדברי הגאון ראב"ד דערה החרדית בירושלים שהקיל במקום צורך, והוסיף לעשותו ביד אחת דהוא שלא כדרכו, דדרך עשייתו של כלי המגנה לאחזו בב' ידים, ואני מוסיף דאם אפשר שיעשוהו ב' בנ"א יעשוהו בשנים, רקימ"ל זה יכול וזה יכול פטורין כמבואר ברמב"ם פ"א מה"ש.

וע"ז באעה"ה,

הק' יוסף גרינוואלד



פני' דחופה!

הקוראים שלא שלמו עדיין דמי החתימה לשנה זו מתבקשים לשלחם
במוקדם האפשרי בלי שום שהיות.

בענין גר קטן

מרדכי וויינבערג

ד"מ רשיבה גדולה

מאנטרעאל, קאנאדע

בגמ' כתובות דף י"א. איתא' אמר ר"ה גר קטן מטבילין אותו ע"ד בי"ד, והגמ' ביאר דקמ"ל דזכות הוא לו וזכין לו שלא בפניו, ומסיק הגמ' הכא במאי עסקינן בגר שנתגיירו בניו ובנותיו עמו דניחא להו במאי דעביד אבוהון. ואמר רב יוסף הגדילו יכולין למחות, ובפירש"י, הגדילו, קטנים שנתגיירו ואפי' עם אביהן יכולין למחות. וחידוש דין זה הוא, דלא נימא דהוי זכות גמור כשנתגייר גם אבוהון, אלא דהוי סתם זכות, וע"כ דינא דיכולין למחות, וסברא זו מבוארת בחת"ס בתשובותיו חיו"ד סי' רנ"ג בשם כמה ראשונים.

ולפי"ז יל"ע בפסק הרמב"ם שכתב בפ"ח מהל' עבדים הל' כ' ישראל שתקף עכו"ם קטן או מצא תינוק עכו"ם והטבילו לשם גר הרי זה גר, לשם עבד הרי זה עבד, לשם בן חורין הרי זה בן חורין. ובכ"מ כתב, זה פירש רבנו על מה שאמרו בפ"ק דכתובות אר"ה גר קטן וכו', ובפשוטו כוונתו דגם דין זה נכלל במימרא דר"ה, ריש עור אופן לגייר עכו"ם קטן חוץ אם בא בפנ"ע או הביאו אביו או אמו או בי"ד ע"ד עצמן, אלא דגם אופנים הללו נכללו בדין של ר"ה. ולפי"ז צריך להיות שהוא מגדר זכיי' והוי ע"ד בי"ד, ולפי"ז צרק הערת הלח"מ שם דהי' לרבנו לפרש דהטבילה צריך להיות ע"ד בי"ד כמו שאמר ר"ה, וגם הקשה איך מהני ע"י שתקף אותו הרי נחסר דעתו ובע"כ לא מהני. והנה הרמב"ם פסק בפ"ג מאיסורי ביאה הל' ז' גר קטן מטבילין אותו ע"ד בי"ד שזכות הוא לו, ובמ"מ כתב, הרי לא הזכיר רבנו דין דר' יוסף דהגדילו יכולין למחות, ומסיק דמצא שרבנו כתב כן בפ"י מהל' מלכים, דאיתא שם בהל' ג' ואם הי' קטן כשהטבילוהו בי"ד יכול למחות בשעה שיגדיל ויהי' גר תושב בלבד, הרי דרבנו הביא כאן דין של ר' יוסף, ובכ"ז צ"ל דסמך עצמו בהל' איסורי ביאה על דין זה. ולפי"ז נצטרך לומר דגם בהל' עבדים כפי הכנת הכ"מ דדין זה נכלל במימרא דר' הונא, ה"ה דאם הגדיל יכול למחות, ומובן שאינו פשוט כ"כ דבר זה בסגנון הרמב"ם, דבשלמא בדין גר קטן ע"ד בי"ד שזכר דינו בהל' איסורי ביאה, י"ל דסמך על מה שמסיק דינו בהל' מלכים דשייך מחאה עפ"י דברי ר' יוסף, אבל כאן בהל' עבדים הוי זה דין חדש שרבנו מעצמו כללו בפירושו הגמ', ובפשטות הי' לו לבאר דין זה במיוחד דגם בזה נוהג הדין של מחאה.

והנראה לדון בעה"י, ריש מקום לומר דאה"נ דרינא דר' יוסף לא נאמר בגירות כאלו שבא ע"י התקיפות של ישראל או מצאו ישראל, דהנה י"ל דכאן לא חל דין גירות מגדר זכיי' אלא מגדר כח בעלות, ואינו שייך להלכות זכיי', וממילא אין מקום למחאה, שכוונת מחאה היא לגלות דאין זה זכות, אבל גירות הללו לא נחית עליהם דין זכיי', וע"כ י"ל פשוט דלא שייך מחאה. ובביאור ד"ז יש ללמוד בביאור הסוגיא ביבמות דף מ"ה: אמר רב חמא בר גוריא אמר רב הלוקח עבד מן העכו"ם וקדם ושבל לשם בן חורין קנה עצמו בן חורין מ"ט עכו"ם גופא לא קני

ל' וכו' וכיון דקדם וטבל לשם בן חורין אפיק ל' לשעבודי' כררבא וכו' אמר רב אויא לא שנו אלא לוקח מן העכו"ם אבל עכו"ם גופי' קני וכו' אלא לאו לגופי' וקאמר רחמנא אתם קונים מהם אפילו גופי', ופריך רב אחא אימא בכספא וטבילה, קשיא. ובביאור הסוגי' חזינו דרך אם יש לישראל קנין שעבוד למעשה ידיו אז יכול להפקיע עצמו להיות בן חורין, דהקשר מפקיע מירי שעבוד, אבל לרב אויא כיון דאז קונה העכו"ם מעצמו דאז קונה גם קנין הגוף אינו יכול להפקיע הבעלות ע"י הטבילה, וע"ז פליג רב אחא וסובר אפי' אי קונה העכו"ם מעצמו אינו קונה קנין הגוף עד דקני בכספא ובטבילה, ופירש"י לשום עבדות, הוא דקאמר רחמנא ליקני אבל אם קדם וטבל לשם בן חורין ה"נ דב"ח הוא, ולדינא איפסוק ברמב"ם פ"ט מהל' עבדים הל' ה', עכו"ם שקנה עכו"ם לעבדות לא קנה גופו ואין בו אלא מעשה ידיו, ואעפ"כ אם מכרו לישראל הרי גופו קנוי לישראל, ובפשוטו קשה דאי בשקנה העכו"ם את העכו"ם לא קנה רק מעשה ידיו איך שייך שאם מכרו לישראל דיש להישראל קנין הגוף, ועמד בזה בכ"מ שם, ובדרך אחד העלה לומר דהרמב"ם פוסק כרב אויא, וכוונת רבנו היא, עכו"ם שמכר עצמו לעכו"ם לא קנה העכו"ם גופו ואעפ"כ אם העכו"ם מכר עצמו לישראל הרי גופו קנוי לישראל כדאמרין בגמ' אתם קונים מהם וכו', הרי דשייך קנין הגוף בעכו"ם אם קנה העכו"ם עצמו מעצמו, ואין כח להעכו"ם להפקיע עצמו מבעלות ישראל שעליו.

ובכן יש לעמוד בביאור הסוגיא ביבמות דף מ"ז: דאיתא התם, אחד גר ואחד עבד משוחרר, קס"ד לקבל עליו עול מצוות ורמינהו בר"א בגר אבל בעבד משוחרר אין צריך לקבל, אמר רב ששת ל"ק הא ר' שמעון בן אלעזר הא רבנן דתניא בדין יפ"ת דרבנן סברי דאם קיבלה עלי' מטבילה ומותר מיד ר"ש בן אלעזר אומר אע"פ שלא קיבלה עלי' כופה ומטבילה לשם שחרור ומשחררה ומותר בה מיד, ובפרש"י שם, דכופה ומטבילה לשם שפחות דכל טבילות עבדים על כרחן הוא, ומשחררה, ומטבילה לשם שחרור בע"כ. והיינו דהמחלוקת של רבנן ורשב"א היא, דלרבנן לעולם צריך קבלת תרי"ג מצות לרצונו, ולכן אם לא קבלה עלי' לא מהני כשמשחררה שיטבילה בע"כ, דסו"ס צריך קבלת מצות לדעתה, ורשב"א סובר דכיון דהוא הוי בעלים עלי', אז כמו דהוי בעלים לכופ אותה לרין שפחות ה"ה דהוי בעלים לכופה לשחררה, וממילא תהי' בת חורין ישראלית, דכ"ז נכלל בהבעלות שלו שיש בה מכח שפחות, והגמ' מביא הטעם דרשב"א דכתיב כל עבד איש מקנת כסף עבד איש ולא עבד אשה [בתמי' — רש"י], אלא עבד איש אתה מל בע"כ ואי אתה מל בן איש בע"כ, ובלשון שני ועיקר, פירש"י שם, עבד שהוא איש אע"פ שהוא גדול ובר דעת ומלתה אותו בעל כרחו ואי אתה מל בן שהוא איש גר הבא להתנייר אין לו כח למול בנו גדול בע"כ דגבי בניס כתיב המול לו כל זכר ולא כתיב בהו איש וגבי עבד כתיב איש למיעוטי בן, ורבנן סברי כשם שאי אתה מל בן איש בע"כ כך אי אתה מל עבד איש בע"כ, ולמדנו מזה דעבד שיש לו בעלות הגוף עליו ע"כ סובר רשב"א דיכול לכופו גם לטבילה בן חורין דזהו חלק מבעלותו שיכול לכופו אפי' על חירות וא"צ

לדעתו לקבלת מצות, דמכח בעלות שלו יכול לכופו לעבדות, וממילא לשחרור, וע"כ ממילא יהי' ישראל, ורבנן חולקים ומורים רבנונע טבילה ומילה יכול לפעול בו בע"כ הן לדין עבד והן לדין בן חורין רהוי בעלים עליו, אבל לדין ישראל גמור שיהי' עליו, כיון דנצרך לקבלת מצות לא מהני, דלזה צריך דעתו.

אולם בדין גירות גם רשב"א מודה דאי אתה מל בן שהוא גדול בעל כרחו, ואפי' אי נתפוס רהוי בעלים עליו כמו שבפשוטו איתא ברמב"ם פ"ט מהל' עבדים הל' ב', וכן מוכר בניו ובנותיו שנא' מהם תקנו וגו' וכל אחד מאלו הרי הוא כעבד כנעני לכל דבר, ומסתימת לשונו הי' משמע רהוי העכו"ם בעלים על בנו אפי' אם הוא גדול כל זמן שיש לו שליטה עליו, ואין הבן מפיק את עצמו מרשות האב, וע"כ כתב רש"י דזה מונעו מאכילת פסח, דהנה תוס' שם תמהו עליו, ודבר תימה פירש דקרא דהמול לו כל זכר מוקמינן למילת זכריו שמעכבתו מלאכול בקדשים וזה לא שייך אלא בבנים שנולדו בקדושה אבל בבנים שלא נולדו בקדושה אינו מעכבתו מלאכול בפסח וכו'. ובביאור שי' רש"י איתא בשם הגר"י מפאניוויז עפ"י דברי הרמב"ם הנ"ל דיש לאב קנין הגוף בבניו דיכול למוכרם ואין קנין זה נפקע אפי' כשנתגייר, דרך בענייני קירבות אמרינן כקטן שנולד דמי, אבל קנין ממון לא נפקע, ולפי"ז גר שנתגייר יש בידו למכור בניו שלא נתגיירו עמו, וכן שכן מעכבין עליו מלעשות הפסח מדין עבדים דיש לו בהן קנין עבדות, את"ד של הגאון הנ"ל, ולפי"ז הרי רש"י איירי להדיא גם בבנו גדול ושם אמר דיש מיעוט על בן שהוא איש דאינו מל אותו בע"כ שהוא גדול ושם ממעטינן דין גירות בע"כ לרשב"א, ולרבנן גט שחרור בע"כ להיות ישראל בלי קבלת מצות מדעתו לא יתני, וזהו על דרך רב ששת, ור"פ שם בסוגיא חולק על זה וסובר דרבנן וידו דעבד שאדון משחררו בע"כ דא"צ לקבל, ופרש"י אבל עבד ששהא אצלו כמה ימים ונהג עליו מצות הנוהגות בעבד מי שמעת להו דצריך לקבל, ומשמע מדבריו דאין כאן בע"כ כיון דכבר נהג במצות של עבד, ובאופן זה מודים לרשב"א דא"צ קבלת מצות, אבל אה"נ אם עכשיו הוא צווח דאינו רוצה לקבל עוד מצוות של תרי"ג, משמע דגם לר"פ יסברו רבנן דאינו נעשה ישראל גמור בע"כ, וראיתי שדקדק בן מרן הג' ר' משה פיינשטיין ה' יאריך ימים ושנותיו לטובה, נמצא דבזה עדיין חולק ר"פ על רב ששת, דלרב ששת לרבנן בכלל צריך קבלת מצות מדעתו בפירוש, ולר"פ א"צ, אבל מסברא מודה ר"פ דלרבנן לא מהני אי הוי בע"כ ממש.

והנה בש"י הרמב"ם בדין זה איתא בפרק ה' מהל' ק"פ הל' ו' דהביא הדרשא דעבד איש ולא עבד קטן, ובכ"מ שם, דה"ה ולא עבד אשה. ועמד בזה המל"מ דבפשוטו זהו נגד הסוגיא, דלא אמרינן עבד איש ולא אשה. ובערוך לנר יצא לתרץ דסוגיין איירי לר"א רמילת עבדיו מעכב העבדים מלאכול קרבן פסח, וע"כ הוקשה להגמ' דאיך שייך לחלק ולומר דעבד איש נתמעט באכילת פסח כשאינו נימול ולא עבד אשה אטו רהוי עבד של מי שאינו מחוייב במצות כ"כ מה"ט נאמר שאין מילתו מעכבתו, מהכ"ת לחלק, וע"כ הוצרך הגמ' לדרשא אחרת עבד איש ולא בן איש, אבל לר"ע רסובר דזהו דין דמילת עבדים מעכב האדון מלאכול, י"ל רמי שמחוייב במצות כולם, עליו יש חיוב זה ג"כ למול את

עבדיו הזכרים, אבל אשה וקטן ראינם בני מצות כ"כ, גם מדין זה נתמעטו, ואין זה מעכבם מאכילת ק"פ, וע"כ הרמב"ם שפסק כר"ע בפ"ה מהל' ק"פ הל' ה', א"כ שפיר הביא דרשא זו עבד איש ולא קטן, וה"ה ולא אשה, את"ר. נמצא דלרבנן א"צ שום קרא בדרשא של עבד איש, רק כנ"ל ולא קטן ואשה, ובדין שחרור העבד שצריך קבלת מצות, היא מסברא דאינו יכול להיות ישראל גמור בלי רעתו ורצונו, והסוגיא אוזיל לרב ששת ור"פ אליבא דר"א, אבל אליבא דר"ע, לרבנן דין הוא דלעולם צריך דעת לקבלת מצות, וממילא ה"ה לגירות, דא"א להיות גר בלי קבלת מצות מדעתו.

ואחר שביררנו שיש קנין הנוף בעכו"ם כשקנאו מעצמו עפ"י הסוגיא דיבמות דף מ"ה: ודף מ"ו. כרב אויב וכן פסק הר"מ כפי דרך א' בכ"מ כנ"ל, וגם הוכחנו דאם יש קנין הנוף יכול לכופו אפי' לעשותו ישראל גמור, דק לדין זה צריך קבלת מצות לדעתו של המתגייר לכו"ע, ולשי' רש"י בסוגיין תלוי במחלוקת לרשב"א דעבד יכול לעולם לעשותו כן רק לא לגייר עכו"ם אפי' אי יש לו קנין הנוף בו אי הוי גדול, דהוי גירות בע"כ, וזה לא שייך, ולרבנן גם עבד אין לעשותו ישראל בע"כ, וזהו אליבא דרב ששת, אבל לר"פ גם רבנן מורים דעבד יכול לעשותו בע"כ ישראל בטבילה, וזהו כל זמן דעל קבלת המצות אין זה נגד דעתו, אבל א"צ להסכמתו. אולם בשי' הר"ם דפסק כרבנן בפ"ד מאיסורי ביאה ה"ט, אמרנו דמסברא סברי רבנן דא"א לעשותו ישראל בלי קבלת מצות מדעתו, ובזה אין מחלוקת רלא קי"ל כפי הסוגיא כפי מה שנתבאר עפ"י רברי הערוך לגר. ונראה לדון עוד פרט, דבע"כ נקרא רק כשהוא מגייר גדול ואינו רוצה, אבל אם יגייר קטן לא שייך בעל כרחו כיון דאינו בן דעת אין זה בעל כרחו דאין לו דעת לא לקבל ולא למחות, ובכן כתב רש"י ולא איש שהוא גדול אבל בן שהוא קטן גם רבנן יודו דהגירות יחול רלא הוי כאן בע"כ, ואי דנחסר רעתו לקבלת מצות, הרי כבר ביאר בש"מ בכתובות י"א. בסוגיא דנר קטן, דגם שם נחסר קבלת מצות, וכתב רכיון רלא שייך, לא מעכב, ואין כאן חסרון. והביאור הוא, דדין קבלת מצות אין זה תנאי בגירות, אלא שזהו החפצא של גירות שבא להסתופף תחת כנפי השכינה, וזהו מהות הגירות כמבואר ברמב"ם פ"ג מאיסורי ביאה הל' ג', וע"כ בקטן רלא שייך שמצדו יבוא להיכנס תחת כנפי השכינה, ע"כ אנו פועלין בעדו דבר זה ונקרא גירות, כי אנו בעלים עליו ואנו נותנים עליו דין ישראל מכח בעלות שנוכל לעשות עמו כפי רצונו.

ועפ"י ד' אלו יש לבאר רברי הרמב"ם בישראל שתקף עכו"ם קטן, והיינו מדין כיבוש בפשוטו ע"י מלחמה או אופן אחר שהכיבוש נותן לו כח בעלות וקנין הנוף בו, או שמצא תינוק ועי"ז הוא זוכה בו קנין הנוף. וחידוש זה מבואר כבר בירושלמי פרק הערל הל' א', וציין זאת באור שמח על הלכה זו, נמצא דבאופנים אלו שיש לו קנין הנוף בהקטן וע"כ יכול לפעול בו כל מה שירצה אפי' גירות וזהו חלק מבעלותו, דכיון דיכול לעשותו עבד וגם לשחררו ולעשותו ישראל גמור, ואין כאן בע"כ דהוי קטן וכמ"ש, א"כ מבעלותו של עבדות יכול ג"כ לגייר, וזהו שאמ"ס הרמב"ם דיכול לעשותו גר דהרי לשם עבד הר"ז עבד ולשם בן חורין

הר"ז בן חורין, וכוונתו דיכול לפעול דינים אלו מכח בעלות קנין הגוף, א"כ גם הגירות לא גרע מזה מבעלותו של עבדות שיש בו. ולפי"ז שפיר אין זה מדין ר"ה מכח זכין לאדם שלא בפניו, דגירות זו אינו חל מדין זכיו" רק מדין בעלות בגופו, וממילא פשוט שהשמיט דין דרב יוסף שהוא קאי על דין דר"ה דמהני מדין זכיו", ושם פשוט שהוא יכול למחות ולומר דלא הוי זכות בערו, אבל באופן דחל גירות בלי הלכות זכיו", לא שייך גדר של מחאה. אולם בהל' איסורי ביאה שלא נחית רבנו לבאר אופן גר קטן ע"ד בי"ד, לכאורה י"ל דכולל כל הצוירים, דהיינו בין גירות ע"י זכיו" ובין גירות ע"י בעלות, ובכן לאו בכל אופן יש דין של יכול למחות, ע"כ גם שם השמיט רבנו דין זה. אולם מלשונו שכתב דהוי ע"ד בי"ד וגם הוסיף דזכות הוא לו משמע דאיירי דהגירות הוא באופן זכיו", וע"כ כתב המ"מ דסמך על דבריו בהל' מלכים דגם שם כתב דאם הוי קטן כשהטבילוהו בי"ד ומשמע דהגירות הוי מכח בי"ד ע"כ שפיר כתב דיכול למחות דכיון דהוי ע"ד בי"ד הרי בפשוטו זהו מדין זכיו" ומהני מחאה כשהגדיל. וע"כ שם ביאר הכ"מ דאיירי שהביאתו אמו או בא מעצמו או בי"ד גיירו ע"ד עצמו. ולפי"ז היכא דיש לו אב, והוא המביאו, י"ל דכיון דיש לו בעלות הגוף עליו כמ"ש בדעת הרמב"ם פ"ט מעבדים הל' ב', גם אז יהי חלות הגירות מדין בעלות ולא מדין זכיו", ולא מהני מחאה כשיגדיל, ובכן כתב רש"י בהסוגיא ע"ד בי"ד, אם אין לו אב, ואמו הביאתו להתנייר, דאם יש לו אב אז הוי הגירות מדין קנין הגוף ולא מדין זכיו", ולא שייך מחאה כשיגדיל. וב"ה מצאתי שדיבר כן בספר מקור ברוך ח"ב סי' מ' בשם הגאון ר' לייב ווילקאמיר זצ"ל ות"ל שכוונתי לדעתו. וממילא מיושב אמאי לא הזכיר רבנו בישראל שתקף קטן ע"ד בי"ד, דאין הגירות ע"ד בי"ד דהוי מדין בעלות ואין זה נקרא בע"כ כיון שהוא קטן, ומיושב קושית הלח"מ בע"ה דא"צ להזכיר ע"ד בי"ד, וגם אין כאן דין בע"כ כיון דהוי קטן לא נקרא זה בע"כ דאין לו דעת דנאמר דהוי כאן נגד רצונו.

ומה שעלינו לבאר, לש"י רש"י שתפסנו דאם האב הוא המביא אותו להתנייר אז הגירות מדין בעלות ואין כאן דין מחאה, בפשוטו זהו נגד דבריו להלן שם בסוגיא, דעל מימרא דר' יוסף דהגדילו יכולין למחות הרי פירש ואפי' עם אביהם, ועי' בראשונים שהוכיחו מהסוגיא כדבריו, וא"כ תקשי דאם נתנייר עם אביו הרי לדברינו אין זה מדין זכיו" ואיך שייך דין מחאה. אולם י"ל דכוונתו לא שהאב הוא המנייר אותו, רק שהוא הגר בא להתנייר מעצמו ביחד עם אביו, ובאופן זה הרי הגירות ע"ד בי"ד, וע"כ הוא מדין זכיו" ויש בו דין מחאה, אבל אה"נ אם אביו יביאו לגיירו יהי' הדין כנ"ל. והא דהוי יכול הנמ' לתקף קושית אביו ורבא בסוגיא על רב יוסף ולומר דשם איירי שאביו הביאתה וממילא אינה יכולה למחות, זה הוי משמע לרש"י לדוחק לאוקמי המשניות רק באוקימתא אחת, ודו"ק בש"מ דהגם דהביא הרשב"א הכרע זו לביאור דברי רש"י שתפס דדין דרב יוסף איירי גם בנתנייר עם אביו, אולם לדברינו לא קיים רש"י בסברא זו, רק סובר כדברי השמ"ק שם, שדקדק רש"י מהא דאמר רב יוסף „הגדילו“ ולא הגדיל ועיי"ש.

ברין ספק מילה בזמנה אי דוחה יו"ט

אליעזר בצלאל גרינפעלד

תלמיד במתיבתא עץ חיים בדאבוב

ברוקלין, ניו יארק

בנודע ביהודה במהרו"ק האו"ח סי' ל' נשאל לו שאלה בענין תינוק שנולד
בה"ש ושמיני ספק תשיעי שלו חל ביו"ט שני של גלויות, וכתב שדין זה מפורש
בשו"ע יו"ד סי' רס"ו סעיף ח' שאין ספיקו דוחה יו"ט שני של גלויות, והקשה על
זה דה"י צריך להיות מותר מכח ס"ס, חדא מי יומר דיו"ט היום, ואפילו נימא
דהיום יו"ט אפשר זמנה היום למול ודוחה יו"ט, ומתוך דהואיל דדבר שיש לו
מתירין הוא שיכולין למול הבן למחר אסור אפילו בס"ס, והקשה על זה דהרי
המחבר בעצמו פסק בא"ח סי' תצ"ז סעי' ד' רספק מוכן ביו"ט מותר ביו"ט שני
מכח ס"ס ומ"ש ממילה, ותי' לפי מ"ש הר"ן לחלק בדשיל"מ בין איסור דאורייתא
לאיסור דרבנן לענין ס"ס ובשל תורה לא מהני ס"ס בדשיל"מ וגם בדרבנן ספק
אחד אסור בדשיל"מ אבל ס"ס מותר, וא"כ ספק מוכן ביו"ט שני שהוא ס"ס
באיסור דרבנן מותר, אבל במילה שהוא ס"ס באיסור דאורייתא אסור משום
דשיל"מ, ואע"ג דמילה ביו"ט שני וכן כל מלאכה שלא לצורך בזמנ"ז הוא רק
איסור דרבנן, אבל מ"מ דיינינן להו כמו בזמן שהיו מקדשין עפ"י ראי' שאז הי'
ס"ס באיסור דאורייתא, אבל ספק מוכן שגם אז נמי הוא רק איסור דרבנן ולפיכך
מותר, ע"כ דבריו. ולכא"ו צריך להבין במ"ש דמילה יש לו דין דשיל"מ, הלא
הנ"ב בעצמו בספרו בצל"ח על מס' ביצה ג'. ובשו"ת שלו נו"ב מהדורא בתרא
חלק אבה"ע סי' ל"ח, כתב דדין דשיל"מ אינו נוהג רק באוכל דשייך רק פעם
אחת ליהנות ממנה, אבל כלי וכדו' דשייך היום וגם למחר עוד פעם להשתמש בה
לא אמרינן עד שתאכלנו באיסור תאכלנו בהיתר ועיי"ש סברתו דהמלטול
ותשמיש שיכול לעשות היום אין לו מתירין, דמה שמותר להשתמש בו למחר הוא
תשמיש חדש, וא"כ ה"נ במילה לפי מה שכתב הבית לוי חלק שני בס' מ"ז אות
ב' דאליבא דהטור יש מצוה להיות נימול חוץ מהמצוה למול, ומקיימין בכל יום
ויום כל ימי חייו של אדם המצוה להיות נמול וא"כ דמיא מצות מילה לכלי, דכמו
בכלי אמרינן דאינו אסור משום דשיל"מ כיון דנתבטל ההשתמשות של היום, ה"נ
נתבטל המצוה של היום*). ואין לומר דסובר כשיטת הרמב"ם דמצות מילה
מקיימים רק פעם אחת, ודלא כמ"ש הבית לוי אליבא דהטור, דהא ביו"ד סי'
רס"ד ס"ה פסק הרמ"א כהטור דבחול חוזר אפי' על ציצין שאינן מעכבים את
המילה, ובבית הלוי מבואר דזה מטעם שאפילו אחר מעשה המילה יש עדיין מצוה
שיהי' נימול, וזהו וודאי שהנו"ב לא פליג על דברי רמ"א אלו, וא"כ קשה כנ"ל.
ווי"ל דהבית הלוי שם מסביר דענין שיהי' נימול הוי ענין נפרד מעצם מעשה
המילה מכח הפסוק והי' בריתי בכשרכם לברית עולם, ממילא מוטל על האב
החיוב למול את בנו וגם החיוב שיהי' בנו נימול עד שיגדל, ראו פקע החיוב מעל

(*) עיין בשו"ת ספר יהושע סי' נ"ב ד"ה ועוד הקשה, שעמד כבר בזה.

האב וחל על בנו, וע"ש שמוישוב בזה סוגיית הגמרא בפרק ראד"מ. והנה בשו"ת רעק"א סי' ס"ה בענין מי שנדר מלאכול נבילה ונתערב בששים, כתב דאע"פ דבטל לענין האיסור של נבילה מ"מ איסור הנדר לא בטל דנדר הוי דשיל"מ דאפשר בשאלה ולא אמרינן כיון דבטל לענין נבילה ה"ה לזה. (וזה כשיטת הצ"צ לענין ביצת טריפה שנולדה ביו"ט). וכתב דאפילו היכא דב' האיסורים הוי בענין אחד נמי אמרינן הכי, מהא דכתב הרמב"ם (הובא ברמ"א יו"ד סי' ק"ב) דחמץ בפסח שנתערב הוי דשיל"מ, אע"פ דלענין ב"י וב"י הוי אין לו מתירין ובטל, מ"מ לענין אכילה לא בטל.

ולפי הנ"ל י"ל בניין הנו"ב דאע"פ דלענין המצוה שיהי' נימול מכח קרא דוהי' בריתי בבשרכם לברית עולם, הוי אין לו מתירין כסברת הצ"ח הנ"ל, מ"מ לענין המצוה למול את ערלת בנו הוי יש לו מתירין דיכול למולו אחר יו"ט, ובאמת זהו עיקר המצוה כמ"ש הבית הלוי שם דחויב כרת תלוי בזה ולא בענין שיהי' נימול, ממילא כיון דלענין מעשה המילה הוי ישל"מ לא איכפת לן חלק שיהי' נימול, כמו לענין נבילה וחמץ בשו"ת רעק"א.

ונחזור לדברי הנוב"י הנ"ל, שכ' רעפ"י דברי הר"ן הנ"ל מיושב ג"כ מה שתמה המג"א בסי' תצ"ז ס"ק ד' על מה שפסק בש"ע להתיר ביו"ט שני ספק מוכן מכח ס"ס והלא בסי' תקי"ג סוף סעי' ו' כתב הרמ"א בנכרי מסל"ת נאמן לומר דביצים נולדו קודם יו"ט, ביו"ט שני נאמן, ולכאור' למה לי עדותו של נכרי כלל הלא הוא ס"ס ביו"ט שני של גליות, ע"כ קושית המג"א. ועפ"י דהר"ן הנ"ל שמחלק בין ס"ס באיסור תורה לס"ס באיסור דרבנן בענין דשיל"מ, כתב הנו"ב (וכ"כ בדנו"מ סי' תצ"ז) דהכל מיושב, דבמוכן שהוא ס"ס באיסור דרבנן מותר, ובביצה שנולד ביו"ט ששם מיירי דנולד ביו"ט שחל להיות אחר שבת אסור משום שהוא ס"ס באיסור דאורייתא דאין שבת מכין ליו"ט מה"ת, ואע"ג דשם מיירי ביו"ט שני של גליות דמה"ת נחשב כחול וא"כ הוא ס"ס באיסור דרבנן, אבל כבר כתבנו לעיל דמחשבתיו יו"ט שני בזה"ז כיו"ט שני בזמן שב"ד היו מקדשין עפ"י ראיי' ואז ה"י ס"ס באיסור דאורייתא ולפיכך אינו מותר דק ע"י נכרי מל"ת. ולכאור' קשה דהרמ"א בעצמו בסעי' הנ"ל פסק דיום ראשון דיו"ט שחל אחר שבת אסור אפילו נכרי מל"ת משום דבדאורייתא לא מהני מל"ת ורק מותר ביו"ט שני אע"פ שחל להיות אחר שבת ע"י מל"ת כיון דיו"ט שני של גליות הוא רק מדרבנן ובדרבנן מהני מל"ת, ובמ"ב סי' תקי"ג ס"ק ל"ב פי' כוונת הרמ"א כמ"ש דאינו אלא דרבנן דכיון דאנן בקיאינן בקביעא דירחא והעיקר הוא יום ראשון עכ"ל, משמע רעצם יו"ט שני חשיב רק באיסור דרבנן. ולכאור' קשה ממ"נ אי נחשב יו"ט שני בזמנה"ז באיסור דרבנן א"כ צריך להיות מותר מכח ס"ס בלי מל"ת, (וא"ת דכיון דיו"ט שני חשיב באיסור דרבנן אין לנו רק ספק א' באיסור דרבנן א' נולדה ביו"ט, א"כ היכי קאמר בסי' תצ"ז דספק מוכן ביו"ט שני חשיב ס"ס הא הוי וראי' איסור דרבנן), ואי נחשב יו"ט שני בזמנה"ז כמו יו"ט שני בזמן שהיו מקדשין ע"פ ראיי' א"כ נחשב האיסור הזה כדאורייתא, וא"כ למה מהני מל"ת ביו"ט שני, מ"ש מראשון רלא מהני כיון דבספק דאורייתא לא מהני נכרי מל"ת, וכי תימא לתרץ דרק בספק אחר מה"ת לא מהני נכרי אבל בס"ס

דאורייתא מהני וא"כ יו"ט ראשון אסור משום דהוי רק ספק אחר ויו"ט שני מותר משום שהוא ס"ס, אבל מ"מ הלשון דרמ"א קשה דמתיר ביו"ט שני שחל להיות אחר שבת משום שהוא רק איסור דרבנן ובדרבנן מהני נכרי מל"ת, הוי לי' למימר מותר ע"י נכרי משום ס"ס ולא משום שהוא רק איסור דרבנן.

ואפ"ל עפ"י דהרמב"ם בפ"מ הל' יו"ד שכל הספיקות בין בטומאות בין במאכלות אסורות בין בעריות ושבתות אין להם אלא מד"ס ע"כ, נמצא דספק דאורייתא הוא וודאי איסור דרבנן, ויש אחרונים שכתבו דס"ס דאורייתא מותר בכל התורה אליבא דהרמב"ם משום שהוא ספיקא דרבנן ובספיקא דרבנן אזלינן לקולא, נמצא דביו"ט שני של נלוות שיש ס"ס דאורייתא נקרא ספק דרבנן ובספק דרבנן מהני נכרי מל"ת ואעפ"כ צריך לנאמנותו ואינו מותר סתם משום ספק דרבנן דהואיל דהוא רשיל"מ ובדבר שיל"מ אסור אפילו בספק דרבנן ורק מותר בס"ס דרבנן. ואפילו אי לא ס"ל כהרמב"ם, מ"מ ס"ס לא הוי איסור דאורייתא, והא דאסור ביו"ט הוא רק משום איסור דרבנן, ולפי"ז יהי' פי' של איסור דרבנן ברמ"א על הענין של ס"ס, ולא כמו שפי' ברמ"ב על יו"ט שני, ודו"ק.

עולת שבת בשבתו

לפורים

במגילה [דף י"ג ע"ב], דלא אכלו מינן ולא שתו ולא נסבין, הפליג הרב, ע"ד פתן משום יינן ויינן משום בנותיהן. מיהו במדרש אמר שנענשו על ששתו יינם, ואפשר דהכוונה דעל אכילת איסור היו אנוסים, אבל השת"י כרת אין אונס, ואפשר שזה ה' כוונת המן שלא אנסם כרי שלא יאמרו אנוסים היו. ובוזה א"ש טעם הפסוק כי כן צוה המלך וגו', ואמרו בגמרא [שם י"ב ע"א, עה"פ לעשות כרצון איש ואיש] איש זה מרדכי, ואיש זה המן, כי מרדכי לא אנסם, ואפי' המן נתכוין שלא יהי' טענת אונס, ומתורץ קו' מהרש"א.

(הנה"ק בעל הפלאה זצ"ל¹)

במגילת אסתר (ב', ט') וישני' ואת נערותי'. ובגמ' (מגילה י"ג ע"א) שמואל אמר שהאכילה קדלי דחזירי, ור' יוחנן אמר זרעונים. ובתוס' שם ד"ה קדלי דחזירי, וח"ו היא לא היתה אוכלת. ולכאורה צ"ע דבגמרא קאמר שהאכילה, משמע שאכלה. וי"ל דשמואל ס"ל דחצי שיעור מותר מן התורה והיתה אוכלת חצי שיעור, אמנם ר' יוחנן לשיטתו רס"ל חצי שיעור אסור מן התורה, לכך אמר זרעונים.

(הגאון מוה"ר יהודה ליטש הלוי ראזענבוים זצ"ל מפרעשבורג²)

(1) הועתק מעצם כתי"ק.

(2) בס' שערי אמת — חמדת ארי' על הל' מגילה (פרעשבורג תרכ"ט) סי' תרצ"ה, מבנו הגאון מוה"ר משה ליב ליטש סג"ל ראזענבוים זצ"ל ראב"ד ק' פרעשבורג, בשמו.

תשא

ויחל משה את פני ר' אלקיו ויאמר למה ר' יחרה אפך בעמך אשר הוצאת מארץ מצרים בכח גדול וביר חזקה. ויל"ר כיון שכבר אמר בעמך כבר ידענו שמדבר מבני ישראל, ולמה ה' נותן בהם סימנים, אשר הוצאת מאמ"צ וגו', ובאמת כבר עמד על זה במדרש רבה שמקשה, מה ראה להזכיר כאן יציאת מצרים. ויתכן בזה בהקדם דברי הישמח משה בפ' בשלח עה"פ ויאמר ר' אל משה מה תצק עלי וגו' שכתב שם בתוך דבריו וזלה"ק, הנה מה שהי' נחוץ שישוב הים לאיתנו להטביע את מצרים, מלבד הפשוט, כי אם הי' נשאר בחרבה היו המצריים רורפים אחריהם, עוד דברים בנו, עפ"י הקרמה מהזוה"ק דמרת הרין אינה חוזרת ברקניא, וירוע רהים הי' סוער עליהם להטביעם לפי שהללו עובדי ע"ז והללו עברו ע"ז, וכתוב כמה חסר, לזה הי' צריך יד חזקה לכבוש מדת הרין, וכיון דאינה חוזרת ברקניא, לזה באו המצריים בתוך הים, ובהריא נאמר, ונתתי כפרך מצרים יעווי"ש. הרי רכשמרת הרין מתוחה בעולם ח"ו, אף כשנמתקת, אינה חוזרת ברקניא, רק החרון אף מתהפכת על שונאיהן של ישראל. וזהו שטען משה רבינו כאן, למה ר' יחרה אפך בעמך, ואם תאמר, שכבר יצא החרון אף בעולם ואינו חוזר ברקניא, הלא זה עמך אשר הוצאת מארץ מצרים בכח גדול וביר חזקה, שגם אז היתה מדת הרין בעולם, ואעפ"כ יצא עצה טובה מלפניך ע"י שנתת כפרם מצרים, כמו כן עתה, שפוך חמתך על הגוים וחרון אפך ישיגם, וכפר לעמך ישראל אשר פרית ר'.

(כ"ק מרן ארמו"ר שליט"א)

ויקהל

ששת ימים תעשה מלאכה וביום השביעי יהי לכם קודש שבת שבתון לר'. וכבר דקדקו בזה המפרשים, וכי יש חיוב לעשות מלאכה בששת הימים. ויל"ל בזה, דנורע מה שהאריכו בספה"ק סידורו של שבת (בתחלת הספר) ובספה"ק בני יששכר (במאמרי השבתות, מאמר ר'), במש"כ האריז"ל החילוק בין שבת ליום טוב, רבשבת כתיב קודש היא לכם וביו"ט כתיב מקרא קודש, רבשבת באה הקדושה מעצמה שלא ע"י מעשינו בבחי' איתערותא דלעילא, משא"כ ביו"ט אנחנו מזמינים הקדושה ע"י מעשינו בבחי' אתערותא דלתתא, לכן כתיב מקר"א קודש לשון הזמנה, ערה"כ אחר כן יאכלו הקדואים. גם נורע דקדושת היום של יו"ט ראשון דחג הפסח היא ג"כ שלא ע"י מעשינו (עיין בזה בספה"ק בני יששכר במאמרי חורש ניסן מאמר י"ב אות ג'). וזשה"כ, ששת ימים תעשה מלאכה, היינו ששה ימים של מועדי השנה, יום א' של ראש השנה, יום הכיפורים, יום א' של סוכות, שמיני עצרת, אחרון של פסח, ויום א' של שבועות, תעשה מלאכה, שאז צריכין לעשות מלאכת הקודש בהכנה רבה כרי להזמין קדושת היום ע"י עבודת הקודש, אבל וביום השביעי, היינו ביום השבת, יהי לכם קודש, שהקדושה באה מאלי' שלא ע"י מעשינו, כי היא שבת שבתון לר', בבחי' אתערותא דלעילא.

(כ"ק מרן ארמו"ר שליט"א)

ויבואו כל החכמים וגו' ויאמרו אל משה לאמר מרבים העם להביא וגו' ויצו משה ויעבירו קול במחנה לאמר איש ואשה אל יעשו עוד מלאכה לתרומת הקודש וגו'. י"ל בזה, דהנה ארם שחטא ח"ו ורוצה לשוב אל ר' באמת, צריך לשאול לחכם וצריך שיורה חטאים בדרך הטוב והישר איך לעשות תשובה, ולא איש כל הישר בעיניו יעשה, כי כאשר הבעלי תשובה עושים יותר מדאי, ג"כ אינו נכון, ולפעמים יוכל להיות, שהקלקול הנצמח ע"י התשובה שעושה, אם אינה עשויה כראוי וכנכון, הוא יותר מהקלקול שגרם ע"י החטא. והנה ידוע שמעשה המשכן היתה כפרה על חטא העגל. וזהו שהודיע לנו התורה"ק, שהעם היו מרבים להביא, והרגישו זאת החכמי לב העושים במלאכה לתקן החטא, וחששו פן ח"ו יוצמח מזה קלקול, ההיפך מהמכוון, לכן באו והודיעו זאת למשה כי מרבים העם להביא, ומשה רבינו הורה לדבריהם, ויצו להעביר קול במחנה לאמר איש ואשה אל יעשו עוד מלאכה לתרומת הקודש, ור"ל.

(הרה"ק מוה"ר יהושע רוקח זצ"ל מבעלזא³)

ויקרא

במדרש רבה עה"פ ויקרא אל משה וידבר ר', מכאן אמרו כל תלמיד חכם שאין בו דעת נבלה טובה הימנו. וי"ל הכוונה בזה, דהנה מבואר בגמ' (שבת ק"ח ע"א) דאין כותבין תפילין ומזוזות על גבי עור בהמה טמאה דכתיב למען תחי' תורת ר' בפיד, מן המותר בפיד, אבל כותבין על עור בהמה טהורה שנתנבלה יעו"ש. והנה במזוזה כותבין פרשיות קר"ש מצד זה, ומצד השני כותבין האותיות השניות של ר' אלקינו ד', דהינו כוז"ו במוכס"ז כוז"ו, נמצא דאם כותבין מזוזה על עור נבילה, ניתנה הנבילה בין שתי שמות, כי יש שמות הקב"ה מצד זה ומצד זה. והנה אמרו חכמנו"ל (ברכות ל"ג ע"א) א"ר אמי גדולה דעה שניתנה בין שתי אותיות שנא' כי א"ל דעות ד', הרי תיבת דעת מסובב מב' צדדיו באזכרות. וזהו כוונת המדרש ת"ח שאין בו דעת נבלה טובה הימנו, כי הנבילה ניתנה בין שתי שמות, והוא אין בו דעת שניתנה בין שתי שמות.

(הגאון מוה"ר יואל זצ"ל אבר"ק לעוורטוב⁴)

(3) בס' משניות כסף עה"ת (לבוב תרס"ה) להרה"ח מו"ה אברהם פיינר מלכוב (בפ' ויקהל) כי שהי' פ"א בש"ק פ' ויקהל אצל הרה"ק הנ"ל, ושמע ר"ז מפ"ק.

(4) בס' השתערות מלך הנגב עם מלך הצפון (אמשטרדם תצ"ז) להרב הנ' מוה"ר יעקב לונרין מלוסא, ברף כ"ה ע"א, כתב ששמע ר"ז מפ"ק. — ועיין גם בספר כסא רחמים להרה"ר א' זצ"ל עמ"ס סופרים (פ"א ה"ב) ר"ה ררש.

נוסחאות והערות ברש"י על התורה

(נלקטו מקונטרס, "יוסף הלל" להר"ר מנחם בראכפעלד שליט"א)

תרומה

קאפ' כ"ה פסוק ד'.

וארגמן, צמר צבוע ממין צבע ששמו ארגמן: מדברי רש"י אלו דקדק במשנה למלך שרש"י חולק על הרמב"ם שנראה מדבריו (פ"ח מהל' כלי המקדש הל' י"ג) שאין קפידא כמה שיהי' צובעין אותו, אלא הקפידא הוא רק שיהי' נצבע אדום, אבל מרש"י נראה שלא מהני אם לא יהי' מצבע ששמו ארגמן. והנראה מדבריו שהקפידא היא על חומר הצבע שיהי' שמו ארגמן ולא על גוון הצמר שיהי' הגוון שמו ארגמן. אמנם לפ"ז הו"ל לרש"י לומר שהוא צבוע במין (כבי"ת ולא כמ"ם) צבע כמ"ש בתכלת שהוא צמר צבוע כרם חלזון (ולא מדרם חלזון). וברפה"ר הנוסחה כאן, צמר צבוע מין צבע ששמו ארגמן. מלשון הזה משמע שכוונת רש"י הוא רק על מין הצבע לא על החומר, ואין קפידא באיזה חומר יצבע רק שיתהווה ממנו הגוון ששמו ארגמן. ואף שהרמב"ם כתב שהוא אדום, בוראי ג"כ כוונתו שגוון הארגמן הוא מגוונים האדומים וכמש"כ הראב"ע שהוא כדמות אדום, אבל בווראי שצריך להיות רווקא האדום ששמו ארגמן, ואין כאן מחלוקת בין רש"י להרמב"ם. וברפוס אלקבץ הנוסחה, צמר הצבוע מן (לא מין) צבע ששמו ארגמן. הלשון הזה משמע לגמרי שכוונתו כמו שהבין הרב מל"מ.

שם פסוק ו'.

בשמים לשמן המשחה, שנעשה למשוח בלי המשכן והמשכן לקדשו וכו'. ברפה"ר הנוסחה, לקדשן, בל"ר, ונכון הוא, שהרי קאי על כלי המשכן והמשכן.

שם פסוק י"א.

זר זהב, כמין כתר מוקף לו סביב למעלה משפתו, שעשה הארון החיצון גבוה מן הפנימי עד שעלה למול עובי הכפורת ולמעלה הימנו משהו, וכשהכפורת שוכב על עובי הכתלים עולה הזר למעלה מכל עובי הכפורת כל שהוא וכו'. והק' בספר אמרי שפר (להג"ש) דלפ"ז הי' גובה הארון החיצון יותר מעשרה טפחים והתורה אמרה אמה וחצי קומתו שהוא ט' טפחים, ומבחוץ הי' נמרד כמו שאמרו בב"ב דף י"ר ע"א צא מהם טפה, חציו לכותל זה, וחציו לכותל זה, ופירש שם רש"י שאמות הארון היו נמרדין מבחוץ עיי"ש. אמנם לפי נוסחת רפוס אלקבץ לק"מ, שכן הוא הנוסחה, עד שעולה הזר למול עובי הכפורת ולמעלה ממנו כל שהוא, ואינו עב ככותלי הארון, ובשהכפורת שוכב על עובי הכתלים וכו'. לפי נוסחה זו, שלא כל כותל הארון הי' עולה למול עובי הכפורת רק הכותל גבוה הי' מבחוץ כמו הארונות הפנימיים ט' טפחים, אלא חלק רק ממנו שהוא הזר הי' עולה למול הכפורת והזר לא הי' נמרד עם הארון, שכותל הארון בולט למטה ממנו ולחוץ, מפני שהזר אינו עב ככותל הארון, אבל כותל הארון מבחוץ הי' רק ט' טפחים.

תצוה

קאפ' כ"ח פסוק ו'.

מעשה חושב, כבר פירשתי שהיא אריגת שתי קירות שאין צורת שני עבריהם דומות זו לזו: הלשון אינו מדויק. ובדפוס הראשון הנוסחה, שאין צורות שני עבריה דומות וכו'. ובדפוס אלקבץ, שהוא אריגת ב' אריגות שאין צורות שני עברי' וכו'.

שם פסוק ל"ח.

בא"ד, מלמד שממשמש בו בעודו על מצחו שלא יסיה דעתו ממנו: בדפ"ד כתוב, שימשמש בלשון צווי, והוא נכון.

שם פסוק מ'.

ולבני אהרן תעשה כתנות, ד' בגדים הללו ולא יותר, מה שהביא בד"ה תיבת כתנות, אינו מובן, שהרי פירש גם על בגדים האחרים הכתובים, ובדפ"ד הר"ה, ולבני אהרן תעשה, ארבעה בגדים הללו וכו' ויש המשיך לרברים, לא כן בנ"ש.

קאפ' כ"ט פסוק ב'.

באה"ד וכל המינין באים עשר עשר חלות. כתב הרא"ם דילפינן (במנחות דף ע"ו) מלחמי תורה, וא"ת נילף מלחם הפנים מה להלן י"ב אף כאן י"ב, כבר תרצו בגמרא מסתברא מלחמי תורה אית לן למילף שכן יחיד, מתנרב, שמן, ונפסל בלינה, ושלא בשבת, ושלא בטומאה, ואע"ג דאיכא למימר נילף מלחם הפנים שכן הקדש, ולבונה, ומצה, ועצם, מ"מ הנך נפישין, אבל מחביתי כ"ג דהו"י ב מג"ש רחוק חוק מלחם הפנים ליכא למילף דהריוט מהריוט עדיף טפי כמו שתמצו בגמרא עכ"ל. ודבריו תמוהין מאד, דשם בגמ' יליף לה על מנחות נרבה שהיחיד מביא, שבאות עשר חלות, וע"ז שייך לומר, מתנרב, שתורה ומנחה באות בנרבה משא"כ לחם הפנים שאינו באה בנרבה, וכן שלא בשבת, ששניהם אינן רוחות שבת משא"כ לחם הפנים, אבל הכא ראיירי בקרבן המלואים אררבה הוא דומה בזה ללה"פ שהוא חובה ורוחה שבת כמש"כ שבעת ימים ימלא את ירם וא"א לשבעת ימים בלא שבת. וכן מ"ש דלילף מלה"פ שכן לבונה היינו שמנחה ולחה"פ טעונות לבונה משא"כ לחמי תורה וכן עצם שבאות מחמת עצמן ולא עם הזבח, הוא ג"כ לא שייך כאן שסל המצות אינו טעון לבונה ובא עם הזבח כמו לחמי תורה, ועל כולם, מה שהביא דהריוט מהריוט עדיף טפי, שייך רק שם לילף מנחת נרבה שמביא כל הריוט מישראל מלחמי תורה שמביא הריוט, ולא ממנחת חביתין שהן מנחת כ"ג, אבל כאן ראונו רוצין ללמוד על קרבן אהרן אררבה יש לן למילף ממנחת חביתין ששניהם הם מנחת כה"ג ולא מלחמי תורה שהוא קרבן הריוט. ואולי רש"י יליף לה מגופא דקרא שמאחר שמצינו כאן תרומת לחם כמ"ש לקמן (פסוק כ"ג) וע"ש ברש"י שהי' נוטל א' מעשרה שבכל מין כמו בלחמי תורה, ואף שלא נאמר כאן ל' תרומה ילפינן מתרומת מעשר כמ"ש בתרומת לחמי תורה. ולא מצאתי במפורשים שדברו מזה.

כי תשא

קאפ' ל' פסוק ל"א.

לדורותיכם, מכאן למדו רבותינו לומר שכולו קיים לע"ל: זה, בגימטריא תריסר לוגין הוה:

עיינ בשפ"ח שחתר להבין למה מהפך רש"י הפסוק, ובדפוס אלקבץ הנוסחה, לדורותיכם, מכאן למדו רבותינו לומר שכולו קיים לעתיד זה בגימטריא תריסר לוגי הוה והין י"ב לוגי ויש בו שמן זית הין נמצא כולו קיים: ולפ"ז הכל דבור אחר ואין כאן סירוס המקרא כלל. וגם לפי נוסחתנו צריך להסיר את נקודות ההפסק שאחר תיבות לע"ל, שהדיבור, זה, בגימטריא, הוא סובב על הלימוד שכולו קיים, והר"א, כי מתיבת לדורותיכם לא נשמע רק שנשתייר ממנו לדורות ומתיבת זה למדנו שכל הי"ב לוגין קיימין לדורות וכמ"ש רש"י בכריתות (דף ה' ע"ב) בד"ה זה לי לדורותיכם אלמא כולהו י"ב לוגין דקיימי לע"ל, עכ"ל.

שם פסוק ל"ב.

ובמתכונתו לא תעשו כמוהו, בסכום סממניו לא תעשו אחר כמוהו במשקל סממנים הללו לפי מדת הין שמן אבל אם פחת או רבה סממניו לפי מדת הין שמן מותר:

בלשון הזה אפשר לפרש שההיתר הוא רק אם פחת או רבוי הסממנין הוא להין שמן, אבל אם פטמו לחצאין, חצי הסממנין וחצי הין שמן יהי' אסור, וכנראה שכן הבין הרא"ם, שכתב וז"ל שאלו לא כתב אלא וכמתכונתו הו"א כיון ששם בו כמדת סכום סממנין אע"פ שפחת או רבה סממניו לפי מדת ההין שמן יהא חייב (היינו ששם סכום הסממנין כמ"ש בפרשה רק שהוסיף או פחת את השמן) לכך חזר וכתב לא תעשו כמוהו לומר שאע"פ ששם בו כמדת סכום סממניו כיון שפחת או רבה סממניו לפי חשבון מדת ההין שמן מותר עכ"ל, ותפס עליו בס' נחלת יעקב דבגמ' אמרינן (כריתות ה') שמן שפטמו לחצאין פטור, ופירש"י לחצאין כגון ששה לוגין ושל משה ה' י"ב לוגין, משמע דוקא כשעושה בהין שמן אלו הסמנין אבל אם עושה חצי ההין שמן והסמנין ג"כ בחצי מתכונתם פטור, וכזה צריך לפרש דברי רש"י כאן. עיי"ש.

ובדפוס אלקבץ הנוסחה מבוררת, שכן הוא, אבל אם פחת או ריבה סמנין הללו לפי חשבון, ולפי מדת הין שמן, מותר, הוסיף תיבת „לפי חשבון“ ברבוי הסמנין, היינו שלא היו סכום הסמנין כמ"ש בפרשה רק שפחת מהם או שהוסיף עליהם לפי מדת ההין היינו שפטמו לחצאין, מותר, ואולי משום שבגמרא אמרו פטור, דמשמע אבל אסור, ורש"י כתב שמותר, דחקו להרא"ם לפרש דלא מיירי באופן דמיירי הגמ', דבגמ' אמרו דאף המפטמו לחצאין לפי חשבון הוא פטור, ורש"י כותב דאם ריבה או פחת מלפי מדת השמן אז הוא מותר.

אמנם מל' הגמ' שם משמע דאף בפטמה לחצאין מותר, דאמרו שם, כמוהו הוא דאסור אבל חציו שפיר דמי, ואינו כפטורי' דשבת דפטור אבל אסור.

קאפ' ל"ד פסוק כ"ו.

ראשית בכורי אדמתך, משבעת המינין האמורים בשבח ארצך ארץ חטה ושעורה וגפן וגו' ודבש הוא דבש תמרים: ברפח"ר הגירסא הוא, ודבש הם תמרים, ונכון הוא, כי אין מביאין בכורים מן הדבש אלא מן התמרים כדאיתא בחולין (דף ק"ב ע"ב) פרי אתה מביא ואי אתה מביא משקה. ועיין לקמן (ויקרא ב' י"א) בפסוק כל שאור וכל דבש שפירש"י כל מתיקת פרי קרוי דבש ואמר שם שהבכורים באין מן הדבש כמו בכורי תאנים ותמרים.

ויקהל

קאפ' ל"ה פסוק ה'.

נדיב לבו, ע"ש שלבו נדבו קרוי נדיב לב. מלשון הזה משמע שהי' קשה לו לרש"י על תיבת לבו דהול"ל כל נדיב יביאה, וע"ז תירץ ע"ש שלבו נדבו קרוי נדיב לב, אבל עדיין לא תירץ למה נאמר כלל שנדיב לב יביאה והלא כל העם הביאו, וכמ"ש להלן מרבים העם להביא. ובכת"י קלף*) הנוסחה כל מי שלבו נודבו קרוי נדיב לב, ורצונו בזה לתרץ שלא רק הנדיבים בעם הביאו אלא כל מי שהביא בנרבת לבו קרוי נדיב לב.

קאפ' ל"ו א'.

ועשה בצלאל ואהליאב וגו'. אונקלוס תרגמו ועבר, וע"ז יקשה כמו שהקשה באוה"ח איך יוצרק לומר ועשה בלשון עבר והלא אפילו לקיחת הנרבה עדיין לא לקח. ורש"י פירש במכות (דף י"ב ע"א ד"ה ורצח) שהוא לשון ציווי, ע"ש. ולפי פירושו צריך לתרגמו ויעבר.

פקודי

קאפ' ל"ח פסוק כ"א.

אלה פקודי, בפרשה זו נמנו כל משקלי נרבת המשכן לכסף ולזהב ולנחשת וכו'. בנוסחה זו הפך רש"י מסדר המקרא, שהפסוק מונה את הזהב ראשונה. ובנוסחת אלקבץ כתיב, לזהב ולכסף ולנחשת וכו'.

קאפ' ל"ט פסוק מ"ג.

באה"ד והוא א' מי"א מזמורים שבתפלה למשה: ברפוס אלקבץ הנוסחה, והוא מי"א מזמורים שמתפלה למשה איש האלקים עד לדוד מזמור חסד ומשפט: וכ"כ רש"י בשבועות (דף ט"ו ע"ב ד"ה ושיר) שהי"א מזמורים הם מתפלה למשה עד סוף מזמור לתורה, וצריך להבין שהרי מי"א מזמורים אלו הוא. ה' מלך ירגזו

(*) ירירי היקר הנגיד החסיד ר' שאול הופטערער נ"י המציא לירי צילום מרש"י עה"ת כת"י ישן מאד כתוב על קלף, ויש בו נוסחאות חשובות ואספתים אל הקונטרס. ואביאם מהם מעממים.

עמים וכתוב בו משה ואהרן בכהניו ושמואל בקוראי שמו, ועדיין לא נולד שמואל הנביא, ובפרקי דר"א (פרק ל"ב) קאמר ששה נקראו בשמותן עד שלא נולדו, ולא קחשיב שמואל בהדיהו. ואף כי מצינו בשמות המקומות הרבה שנקראו ע"ש העתיד וכמ"ש רש"י עה"פ קדמת אשור (בראשית ב' י"ד), אבל לא כן בשמות אנשים.

הנאהבים והנעימים

(מדור זה מוקדש להדפסת חידו"ת בפלפול ואגדה שרידי אש שנשארו לפליטה מחידושי האברכים והבחורים תלמידי ישיבות „עץ חיים" דבאבוב בגאליציע, שנהדגו ונשרפו על קידה"ש בשנות הזעם ת"ש-תש"ה לפ"ק).

הערות במס' כתובות ובמס' מכות

מהב' המופלג כמר משה צינגער הי"ד מקרשאנוב⁽¹⁾

במס' כתובות ל"ח ע"ב בעי רבא איש בגר בקבר או אין בגר בקבה, ונ"מ אי נפקע האב מירושא, ולחלן שם בדף ל"ט ע"א, וכי תימא דאיבערא כשהיא נערה ואולידה כשהיא נערה, ובשיתא ירחי מי קא ילדה והאמר שמואל אין בין נערות לבגרות אלא ששה חדשים יעווי"ש. וקשה לי לפי מה דקיי"ל דהיולדת לשבעה יולדת למקוטעין, א"כ משכחת לה כגון שהיתה מעוברת בסוף החודש כשנעשית נערה, ואח"כ עוד ה' חדשים שלמים, ויום אחד מחודש השביעי⁽²⁾, ועדיין לא היתה בוגרת.

* * *

במס' כתובות מ"ה ע"א נערה המאורסה שזינתה ומשבגרה הוציא עלי' שם רע וכו' היא וזוממי' מקדימין לבית הסקילה, היא וזוממי' ס"ד, אלא או היא או זוממי' מקדימין לבית הסקילה, עיי"ש. וקשה לי מה פריך, הא שפיר משכחת לה לפי מה דאיתא במשנה דמכות דף ו' ע"ב גבי שנים רואין מחלון זה ושנים רואין אותו מחלון זה וכו' אם נמצאת אחת מהן זוממת הוא והן נהרגין והשני' פטורה, והיא קושיא עצומה.

* * *

(1) נולד בקרשאנוב בשנת תר"פ בערך לאביו הרה"ח מו"ה מענדל צינגער בנו של הרה"ח מו"ה אלפר צינגער מיקרי וחשובי חסידו באבוב בקרשאנוב. למד בישיבת עץ חיים דבאבוב סניף קרשאנוב, והי' ממובחרי התלמידים, חריף ושנון, שקדן עצום, ובעל זכרון נפלא, ונוסף לזה הי' בעל נפש יקרה ונועם המדות. — בשנות הזעם נהרג עקה"ש, ולא נודע לנו מתי ואיפה. ד' ינקום דמו, ותנצב"ה.

(2) באמת במס' ר"ה דף י"א ע"א מבואר דהיולדת למקוטעין היינו ששה חדשים וכו' ימים, וא"כ לק"מ. אבל עיין בשו"ת שאילת יעב"ץ ח"ב סי' קי"ב, רמשעם דסגו בפחות.

הרמב"ם פסק בהל' עדות (פרק כ' הל' ב') דגבי מלקות לא אמדינן כאשר זמם ולא כאשר עשה, ואף אם לקה זה שהעירו עליו, לוקין העדים. ותמהו כל המפרשים מנ"ל להרמב"ם לחדש דין זה. ויש לתרץ דאיתא במס' מכות דף ה' ע"א משלשין בממון ואין משלשין במכות, והקשה התוס' יו"ט למה נקט משלשין רמשמע בג' ולא נקט מחלקין רמשמע אפי' שנים, ותירץ רמשום מלקות איצטרך למינקט שלש, דמלקות אפשר לחלק בג' שיגיע לכל אחד י"ג, אבל בשנים אי אפשר לחלק. והשתא אי נימא דאף במלקות אמדינן כאשר זמם ולא כאשר עשה, א"כ אף בשנים שפיר משכחת לה, כגון שהעידו שנים על אחד שחייב מלקות, וכבר נלקה מכה אחת, ואח"כ הוזמו, וא"כ המכה שכבר נלקה אין העדים מחוייבין עליו, ונשאר ל"ח מלקות ואפשר לחלקם לשנים, וא"כ קושית התו"ט במקומה עומדת, דליתני מחלקין, אלא ווראי דבמלקות אמדינן אף כאשר עשה, וק"ל.

תמיהות וישובים

סתירה בדברי הרשב"א

הרשב"א בחידושיו למס' בב"ק י"ב ע"ב בר"ה בכבור, כתב בזה"ל „וכרתניא התם (תמורה כ"א): ר"ע אומר יכול יעלה אדם בכור מחוצה לארץ לארץ בזמן שביהמ"ק קיים ויקריבנו ת"ל ואכלת לפני ד"א מעשר דנגך תירושך ויצהרך ובכורות בקרך וצאנך מקיש בכור למעשר מה מעשר אינו בא אלא מן הארץ אף בכור אינו בא אלא מן הארץ, אלמא חולין גמורין הוא". וכ"כ הרשב"א שם לעיל „דלר"ע פשיטא דחולין גמורין הוא". וע"ש בפנים שמתרץ בזה הסוגיא בב"ק.

וקשה דהרי בתשובות הרשב"א ח"א סי' של"א רחה לפי' זה בשתי ידיים וכתב „אבל במה שאמרו שהוא חולין אי אפשר דאפילו ר"ע לא אמר אלא שלא יקריבו ולומר שאינו קדוש ליקרב אבל קדוש הוא לאכול במומו". והוא פלא.

ישראל שמואל הלוי הורוויץ

מגיד שיעור בישיבת באבוב בני ציון
לונדון

ישוב לדברי הספרי

בספרי פרשת ראה אות י"ט איתא, הענק תעניק לו, לו ולא ליורשיו, ע"כ. והקשה הנצי"ב בביאורו עמק הנצי"ב על הספרי (אות ס"ו) דהרי בגמ' קירושין ט"ו ע"א איתא, אלא לו ולא ליורשיו, יורשיו אמאי לא, שכיר קרי' רחמנא, מה שכיר פעולתו ליורשיו אף הוא פעולתו ליורשיו, אלא לו ולא לבעל חובו וכו', ע"כ. וקשה מדוע לא הביאה הגמ' רבספרי איתא כן, גם קשה לשיטת הספרי קושית הגמ' יורשיו אמאי לא. ונראה ליישב בזה בס"ד, דהנה באמת שם בגמ' קדושין

נרפסה הגה"ה מהגר"א אות א', ושם כתב למחוק בכלל את קושית הגמ' יורשיו אמאי לא שכיר קרי' רחמנא וכו'. ובמקום זה כתב וז"ל: ואידך תרי לו כתיבי, ואידך ההוא מיבעי לי' לו ולא לבע"ח כצ"ל עכ"ל. והיינו כך, דלשיטת הגר"א יוצא דלמ"ד דס"ל דמוכר עצמו אין מעניקים לו ס"ל דהענק תעניק לו בא למעט לו, ולא למוכר עצמו, ואשר ברכך ה"א תתן לו בא למעט לו ולא ליורשיו, ולמ"ד דמוכר עצמו מעניקים לו ס"ל דהענק תעניק לו בא ללמד לו ולא ליורשיו, ואשר ברכך ה"א תתן לו בא למעט לו ולא לבעל חובו, ודו"ק היטב. והנה לפי"ז יוצא דהלימוד דלו ולא ליורשיו קאי לכו"ע ממש. וא"ש היטב דברי הספרי שבאמת ממעט לו ולא ליורשיו וזה ככו"ע, וא"ש קו' הנצי"ב על הספרי.

ומש"כ השואל ומשיב חלק א' מה"ק סי' קס"ו דדברי הגר"א אין להם מקור בקדמונים עיי"ש, תמוהים דבריו דבספרי מפורש היטב כדברי הגר"א ודו"ק היטב. — ושוב מצאתי במדרש הגדול על רברים שנרפס בירושלים תשל"ג מכת"י מהגר"ר דוד ב"ר עמרם העדני, ושם בהקדמה כתב שהכת"י נלקח בדרך כלל מהספרי בדברים. ושם כתב: הענק תעניק לו, לו ולא ליורשיו, ואשר ברכך ה"א תתן לו, שלא יטלנו אחר בחובו ע"כ. וא"ש מאוד דזה קאי כמ"ר דמוכר עצמו מעניקים לו, וכגירסת הגר"א, וממעט מהענק תעניק לו, לו ולא ליורשיו, ואשר ברכך ה"א תתן לו, לו ולא לבעל חובו, וא"ש היטב, וזהו שיטת הספרי באמת לשיטת הגר"א כאידך מ"ד בגמ' וא"ש*).

דוד אברהם מאנדלבוים

בני ברק

(* עיין מ"ש בזה הגאון בעל אור שמח בספרו משך חכמה עה"ת פ' ראה.

כוס תנחומין

משתתפים אנו בצערו של יירדנו

הנה"ח מו"ה ארי' צייזעל נ"י מבני ברק

בהלקח ממנו אביו ע"ה

המקום ינחם אותו בתוך שאר אבלי ציון וירושלים,

ולא ישמע עור שוד ושבר בגבולנו.

המערכת

פנקס הלואת חן והכנסת אורחים

(המשך מקובץ שלפנ"ז)

אלו התקנות אשר תקנו גאוני זמננו:

הכי השתא גברא לתקוני בעי, תקנות קבועות שנו כאן, היות שראה ראינו בדלות עם עירנו מחמת שפסקה המצוה הזאת שעלי' העולם עומד, עמוד גמילות חסדים, ואין איש שם על לב על עניי בני' היושבים במצור ובמצוק, ונפקא לי' מויכלא העם מהביא, לזאת התעוררנו לחבר חבורה קדושה גומלי חסדים והלואת חן מה שיגדב כל א' לפי גרבת לבו הטהור לתת להחבורה הנ"ל תומ"י מעות קדימה, מלבד מה שהתחייבו לתת בכל ער"ה מה שיגדבו לבו, וגלויים וידועים הם דברי חז"ל על ג"ד העולם עומד, וא' מהם גמ"ח, והנה בצוק העתים המרים והקשים הללו, אשר השפע והמחי' והכלכלה נתמעטו, ומה יעשו עוזבי קיר העניים האומללים דפה"ק ואין להם על מה שיסמוכו, והתוה"ק הזהירה וכי ימוך אחיך והחזקת בו, ואין איש שם על לב מחמת שבעו"ה רבו עול המדחבה ועול מלכות, לזאת נאספנו אנחנו האנשים הנקובים בשמותם בחתימת ידם ממש, והתגדבו כ"א להחבורה הק' של ג"ח הנקראת בשם הלולים הלואת חן לקיים ר"ת ורחז"ל להלות לעניים ולאביונים בלי שום תולדה דקדן, וגם א"צ לשלם הקרן תמה רק לאחרים עד מלאת שנה תמימה מיום ההלואה, וגם מה שהתגדבו כ"א לתת בכל ער"ה לקופת הצדקה של ג"ח כמו שמבואר בחתימת ידם, לכן עשינו חיזוק לדברינו כשל תורה לבלתי הלוות לשום אדם בלי משכנתא, וגם לבלתי שנות המעות הלז לצדקה אחרת, ויתר פרשי הדברים והתקנות יתבארו א' אל א' לבלתי לשנות אפי' תקנה א' מכל התקנות אשר ניתנו לכתוב כאן. וזה נעשה ונתקבל בעיני אנשי החבורה החתומים כאן, ובצירוף הרב המאה"ג דקהלתנו, בעונש גדול עונש חרם יחב"ן [= יהושע בן נון] ובשבועה חמורה ע"ד רבים שאין לה התרה עולמית, רק לקיים ככל הכתוב כאן כל התקנות השנויות כאן, ואז יבאו עלינו ועל כל ישראל ברכות טוב וחיים ושלוש עד העולם, אכי"ר.

ואלה הן התקנות שנתקנו ונקבעו אשר יצאו מפי גדולים חכמים וגאוני זמננו, אשר הסכימו עליהן כל הגדולים, אשר נתנו עדיהם בתחלת הספר כאו"א בכתבו ובלשונו בדברי מוסר, כאשר תחזינה עיניכם במשרים בהסכמות שלחם: אע"פ שאמרו ד"ת א"צ חיזוק כדכתיב לא יחליפנו ולא ימיר אותו, אעפ"כ למגדר מילתא באנו להזהיר באזהרות כפולות שלא לשנות המעות הללו לצדקת אחרות, אפי' אם יודמן איזה דבר שבקדושה כמו להכנסת כלה או לביקור חולים או לפדיון שבויים כמו לפרות א' מבעלי מלחמה וכדומה, אין לנו רשות ולא לשום אדם לקחת מקופה של צדקה זו, הן ממעות הנדבות הללו, והן ממעות של ער"ה שיתגדבו כ"א מה שידבנו לבו, אסור לקחת מהמעות כנ"ל בעונש חרם חמור, הן על הנאמנים אם יעשו זאת, והן על האנשים שיכריחו הנאמנים לעשות כזאת.

ברור ונכון הדבר שלא להלות לשום אדם בלא משכנתא, אפי' לאדם כמונו (?) לפי שעה, והמשכון יהי' שוה לפי אומדן הדעת שליש יותר בכדי ההלוואה, ולא להלות לאחר יותר מחמשים ריינוש, ואם יהי' מהצורך להלות יותר מחמשים ריינוש, אזי יהי' בהסכמת שני ראשים, אבל לא יותר ממאה ריינוש.

גם זו לטובת הלוח, שישלם ההלוואה לאחרים בכל שבוע א' ריינוש, אם לוח חמשים ריינוש, עד מלאת לו שנה תמימה, ויחזירו לו המשכון בלי שום תולדה דקדן, ואם לוח פחות מחמשים ריינוש או יותר, אז ג"כ מחויב הלוח לשלם בכל שבוע כפי ערך המעות עד תשלום השנה, ובאם שלא ישלם בכל שבוע משך רבע שנה מיום ההלוואה, אזי הרשות ביד הנאמנים לעשות שומת ב"ד על המשכון ולמוכרו בלי שום המתנת זמן ב"ד.

דבר גדול והגון הוא שיבחרו בני החבורה לעצמם שני נאמנים כשרים אשר המעות יהי' מונח תחת ידם, וגם שני נאמנים כשרים אשר המשכנות יהיו תחת ידם, וגם ארכעה ראשים וגם ד' רואי חשבוניות לעשות מלאכת מחשבת עם הנאמני' פעם א' בשנה בעת הקלפי, וככה יתנהגו, שמי שירצה ללות אזי ילך עם המשכון שלו לא' מן הנאמנים של המשכנות, והוא יראה אם המשכון שוה שליש יותר מכדי ההלוואה, ואז ירשום את המשכון בהריסטר של שיש תחת ידו, מה הוא המשכון וכמה לוח עליו, ואז יכתוב קוויטל להנאמן על המעות להלות לו מה שצריך, ולהחביא המשכנות בתיבה המיוחדת לזה, בכדי שלא יבא לידי פסידא ח"ו, באכילת העכברים וכרומה, ולשטוח המשכנות בחמה על האויר בכל פעם בכדי שלא יתעפש ח"ו.

הוברר הדבר, אותו המעות שנגבה ע"י הממונה בער"ה מכל א' מה שהתנדב לבו, כמבואר בחתימת כ"א, ויבא לידי הנאמן של המעות, או שיפול מעות משום נדר או נדבה שהתנדרבו לתוך החבורה הלזו, או אם ירצה א' לקנות א"ע לתוך החבורה שלנו ויתן מעות קרימה, אזי מחויבים הנאמנים להודיע להנאמנים של המשכנות כמה מעות הניע לירם ויכתבו בספר הזה סך כל המעות, בכדי שידעו אם יש מעות בעת שיבא הלוח ללות לבל ישלחוהו ריקם, ושלא ישתמשו עם המעות לצורך עצמם אפי' שעה א', בכדי שיהיו מוכנים ומזומנים לצורך הלואה חן.

זה הדבר שצריך להודיע להנאמנים, אחר שישלם הלוח ההלוואה אזי חלילה וחס מהלזכיר לו ולתבוע אותו איזה (כתב) [חוב] בשעת ההלוואה לשלם להם ממעות ההלוואה, כי כמה יוכל לישא וליתן ולפרנס א"ע, וגם שלא יעכב שום אדם את המשכון ביד הנאמן מחמת איזה חוב רק מחויב להחזיר לו המשכון. זאת אוהרה ג"כ להנאמנים, באם יצטרך לקחת וועקסיל מהלוח שלא ישקר ולומר שלוח פחות, אזי יכתבו וועקסיל בתוך הריסטר שלוחם, והלוח יחתום א"ע, ואח"כ שני עדים אחרים לקיים הוועקסיל שהם הנאמנים ע"ז בחת"י. חסר יעשו הנאמנים עם הלוחים, באם שיבקשו להחזיר להם המשכון על ימים טובים יכולים להחזיר לו המשכון, ובלבד שיביאו להם משכון אחר בשווי של משכון הראשון שהחזירו להם.

מִזֵּב וַיֵּשֶׁר הוּא שֶׁהֵנָאמְנִים וְרוֹאֵי חֲשֹׁבוֹנוֹת וְהִרְאִישִׁים יִתְמַנּוּ ע"פ גִּזְרֵל לַעֲת, וְכִכָּה יִתְנַהֲגוּ, שֶׁבְּכָל חֲנוּכָּה תִּהְיֶה קִלְפִי לַהֲנִיחַ פִּתְקָאוֹת שְׁמוֹת הָאֲנָשִׁים שֶׁהֵתְנַרְבוּ יוֹתֵר מִעֲשֵׂרָה רִיבֵּנִשׁ וְעֵשֶׂרָה בְּכָלֵל, וַיּוֹצִיאוּ מִהַקְלָפִי חֲמִשָּׁה בּוֹדְרִים, וְהַבּוֹדְרִים בְּצִדּוֹף הָרֵב יִמְנוּ ד' רִאשִׁים וּב' נֶאֱמָנִים דְּמִשְׁכְּנוֹת וּד' רֹאֵי חֲשֹׁבוֹנוֹת.

יָדוּעַ לְהוֹי שְׁאוֹתָם הָאֲנָשִׁים הַנּוֹדְרִים וְהַנּוֹדְבִים בְּעַם שֶׁחֲתָמוּ א"ע בְּהַפְנָקָס הַלִּז כ"א מֵה שֶׁנֶּדֶר וְלֹא סִילַק עֲדִיין, יֵשׁ לוֹ לְסַלֵּק עַד שִׁיעֲבְרוּ עָלָיו שְׁנֵי רִגְלִים מִיּוֹם שֶׁנִּתְקַנָּה וְנִתְסַרְסָה בְּעִיר הַחֲבוּרָה הַלִּזוּ הַלּוֹאֹת חָן, וְאַם אַחֵר שֶׁעֲבָרוּ עָלָיו שְׁנֵי רִגְלִים וְעֲדִיין לֹא סִילַק מֵה שֶׁנֶּדֶר, יַעֲרִיכּוּ הֵנָאמְנִים אֶת הָאִישׁ הַהוּא אִם הוּא גִבְרָא דְלִית לֵי, יִמְתִּינוּ לוֹ עַד שִׁיִּסְלַק לְאַחֲרִים, וְאַם אֵית לֵי וְלֹא יִשְׁלֵם, וְהִתְרוּ בּוֹ וַאֲיִנוּ רּוֹצֵה וְעוֹבֵר עַל לֹא דְלֹא תֵּאֲחָד, אִזּוּ יִמְחַקּוּ אֶת שְׁמוֹ מִתּוֹךְ הַפְנָקָס הַלִּז, וְחַל עָלָיו עוֹנֵשׁ הַנּוֹדֵר וַאֲיִנוּ מִשְׁלֵם, וְהַחֲרָם שֶׁחֲסִכִּמוּ עָלָיו הַרְבֵּנִים גָּאוּנִי זְמַנְנוּ בְּהַקְדָּמָה, וְגַם אֵינּוּ מוֹצִיאוּ בְּתַק"שׁ וְהַת"נ (?) (ר"ת וְהִתְרַת נִדְרִים בְּלִיל כְּפוֹר).

יֵאֵי הוּא הָאֲנָשִׁים הַמִּתְנַדְּבִים בְּעַם שֶׁלֹּא יִתְמַנּוּ לְהַבּוֹדְרִים שִׁיִּצְאוּ מִתּוֹךְ הַקְלָפִי בְּשׁוֹם הַתְּמִנוֹת מִזֵּה, הֵן שֶׁל נֶאֱמָנִים וְהֵן שֶׁל רִאשִׁים וְרוֹאֵי חֲשֹׁבוֹנוֹת, וְגַם הַפֶּאֱכִסִּירִם שֶׁל בֶּשֶׂר וְשֶׁל נְרוֹת אֵינֶם רִשָּׁאִים לְהִיּוֹת נֶאֱמָנִים וְרִאשִׁים וְרוֹאֵי חֲשֹׁבוֹנוֹת, אֲבָל פֶּאֲרִשְׁמַעְיָה יִכּוֹלִין לְהִיּוֹת רִאשִׁים לְבַד.

יִבְחָרוּ לָהֶם תְּקֵנָה זֶה, בְּאֵם שִׁיעֲרָר ח"ו א' מִבְּנֵי הַחֲבוּרָה לֹא יוֹכְלוּ לְהַתְעַסֵּק עִמּוֹ בְּצוֹרֵךְ קְבוּרָה עַד שִׁיִּסְלַקוּ מֵה שֶׁמְגִיעַ מֵאֲתוֹ לְהֵנָאמְנִים שֶׁל ג"ח, וְגַם אוֹתָם הָאֲנָשִׁים וְהַנָּשִׁים אֲשֶׁר יִתְנַדְּבוּ לְאַחַד פְּטִירָתָן לְהַחֲבוּרָה שֶׁל ג"ח וְהַלּוֹאֹת חָן וְיִתְנוּ וְעַקְסִילִיךְ לְהֵנָאמְנִים, יִהְיוּ הוֹעֵקְסִילִיךְ נִרְשָׁמִים וּמוֹעֲתָקִים בְּפִנְקָס הַלִּז.

יִגְמְרוּ הֵנָאמְנִים בְּלִבָּם שֶׁלֹּא לְהַחֲנִיף לְהַלּוֹת לְאַחַד, וְלְאַחַד לֹא, רַק כּוֹלֵם שׁוֹיִן לְמִזְבֵּחַ, וְמִי שֶׁהוּא רֹאשׁוֹן רֹאשׁוֹן, קוֹדֵם לְהַלּוֹאֹת, וְלֹא לְהַקְדִּים לְקְרוֹבִיּוֹתָם וּמִיּוֹדְעֵיהֶם.

יִדְבְּרוּ הַרּוֹאֵי חֲשֹׁבוֹנוֹת עִם הֵנָאמְנִים שִׁיִּבְאוּ עַל הַחֲשֹׁבוֹנוֹת קוֹדֵם עֲשִׂיית הַקְלָפִי בְּכָל שָׁנָה, הֵינּוּ בִּימֵי חֲנוּכָּה, וְכִשְׁרִיאוּ הַרּוֹאִים הַחֲשֹׁבוֹנוֹת שֶׁהֵבֵל עָשׂוּ יִפֶּה וְכָל מַעֲשֵׂיהֶם בְּאִמוּנָה אִזּוּ אֵין לְדַחוֹתָם מִמִּלְאֲכָתָם מִלְּאֲכַת שְׁמִים רַק יִשְׁאָרוּ בְּהַתְּמִנוֹתָם כָּל זְמַן שִׁירְצוֹ, אֲבָל אִם הֵמָּצָא תִּמְצָא עוֹלָה בִּידֵם בְּאִיזָה שִׁינּוּי מִהַתְּקִנּוֹת, אִזּוּ יִתְמַנּוּ אַחֲרֵים תַּחְתֵּיהֶם.

מִזֵּב טַעַם וְדַעַת לַעֲשׂוֹת סְעוּדַת מִצְוָה בִּימֵי חֲנוּכָּה אַחֵר הַחֲשֹׁבוֹן עִם הֵנָאמְנִים, וְכִךְ יִתְנַהֲגוּ בְּכָל יְמֵי חֲנוּכָּה בְּשַׁעַת עֲלִיּוֹת לְקִרְיָאֵת ס"ת יַעֲשׂוּ מִי שְׁבִירֵךְ לְכָל מִי שִׁיעִלָּה לִס"ת וְיִדְרוּ נִדְרִים וְנִדְבוֹת בְּעִבּוּר שֶׁנֶּדֶר לְסְעוּדַת מִצְוָה הֵן בְּבִיחָכ"נ הֵן בְּבִית הַמִּדְרָשׁ הֵן בְּהַקְלִיזוּ אוּ בְּכָל מִנִּין שִׁיחִי יִתְנַהֲגוּ כִּךְ, וּמֵה שִׁיפּוֹל מִהַעֲלִיּוֹת יִקְחוּ לְצוֹרֵךְ הַסְעוּדָה, וְמֵה שִׁיחֲסֵר יִקְחוּ מִהָאֲנָשִׁים שִׁירְצוּ לִילֵךְ עַל הַסְעוּדָה, וּמֵהם יִגְבוּ הַמַּעֲוֹת לְצוֹרֵךְ הַסְעוּדָה.

יִסְפִּיפוּ הֵנָאמְנִים עוֹד תְּקֵנָה לַעֲצֵמָם לְמִי שְׁאֵין לוֹ מִשְׁכּוֹן, וְהַשְׁעָה דְּחוּקָה לוֹ בְּיוֹתֵר, וּבִיתוֹ רִיקָם מְכַל עַד שְׁאֵין לוֹ מִשְׁכּוֹן, וּבֹא לְלוֹת, יוֹכְלוּ הֵנָאמְנִים לְלוֹת לוֹ עַד שְׁלֹשָׁה רִיבֵּנִשׁ, וְלֹא יוֹתֵר, וּלְפִי דְּאוֹת שְׁנֵי הֵנָאמְנִים שְׁאֵרִם כֶּשֶׁר הוּא וּבְמִטָּה וְעוֹמֵד

בדיבורו כשאומר שבוראי יחזיר ההלואה למקומה אזי יוכלו ללות לו עד סך הנ"ל, וע"ז יוכלו הנאמנים לפזר סך ח"י ריינש ולא יותר, בכדי שאם לא יחזירו הלווים הסך הנ"ל ונשאר בידם אזי יושלם מן המעות שיפלו בער"ה מן המתנדרים שיגבו בעת ההיא, וזה העני יוקנם בקנם שלא להלות לו מכאן ולהבא.

יזהרו נאמנים במלאכתם מלאכת שמים לעשות הכל עצמיו"ט, בכדי שלא יגיע פסידא ח"ו, היינו שלע"ע הם מלווים מעות באנקיר צעטיל וכשיתבטלו ויהיו מעות טובים מהם אזי יחזירו מעות טובים כפי חשבון שילכו.

חי יתן אל לבו לנדר בעת צרה ר"ל על כל צרה שלא תבא, ובפרט בעת חליו לנדר אל חבורה חלו של הלואות חן, כפי אשר תשיג יד הנדר, וב' הנאמנים מחויבים ללכת לבקר החולה ולשאול מאתו שידור על החבורה הלואות חן, ובזכות זה מן השמים ירחמוהו ויחיוהו ויתרפא על כל רמ"ח אבריו ושם"ה גידיו.

יפ"ב ד' לטובים הנאמנים שיתנו השגחה פריטית על כל דבר להרויח על הצדקה של הלואות חן בכל מה דאפשר, וכשיגיע ערב יו"כ הבע"ל מחויבים הנאמנים לישב בביהכ"נ בעזרה עם הקערה בעת שמחלקים הצדקות.

כגון זה צריכים להודיע באם שימצא א' שילוח מן הלואות חן בלי תולדה דקרן, והוא ילוה אותן המעות לאחר על תולדה דקרן, לקחת רווחים לעצמו, אסור לו לעשות כן, וחל עליו חרם של הסכמת הרבנים, רק עם זה המעות יוכל לישא וליתן מה שירצה, אבל לא ע"ז האופן הנ"ל, גם אם סלק יסלק רק חצי מעות שלוח וירצה ללות עוד על המשכון הזה, אזי אינם רשאים ללות לו עוד על משכון זה עד שיסלק ההלואה הקדומה בשלימות, ואז יוכל ללות עוד.

כאשר יגיע יום א' של סליחות מאז מתחילים הגביות של מעות ער"ה שהתחייבו א"ע, וצריכי' הב' נאמנים, היינו נאמן א' של המעות ונאמן א' של המשכנות, לתבוע לכ"א מן המתנדרים מה שידבנו לבו, הן רב או מעט מחויבי' לקבל ממנו, אבל בלא כלום א"א, שכבר התחייב א"ע בנדר מה שידבנו לבו, ובפרט אותן האנשים שנכתב בפרומרוט מספר המעות שהתחייבו א"ע על ער"ה, ואם לא יסלקו, אזי יכולין למשכנם ע"ז מן הדין, אבל שארית ישראל לא יעשו עולה ולא ידברו כזב, ויתנו בשמחה ובטוב לבב מרוב כל, ובזכות זה יזכו לאכול פירותיהן בעולם הזה והקרן קיימת להם לעולם הבא, ובא לציון גואל אכי"ר*).

(*) לסיומא דמילתא ראוי לציון כי בספר אבות עמרת לבנים (ווארשא תרפ"ז) כ' שנמצא תח"י פנקס כתוב על קלף (משנת תקע"א) בעת שנתייסר חברה "הלואות חן" בק"ק ווארשא. — ואולי גם חבורה זו נתייסרה ע"י התעוררות של מוה"ר אליהו מברשטין הנ"ל.

מכתבים אל המערכת

כס"ד. יום ר' לס' בא תשמ"ג לפ"ק פה ברוקלין יצ"ו.

לכבוד המתעסקים בקרשים נומעי כרמים, "כרם שלמה" הי"ו.

בזה הנני מאשר את קבלת ירחונכם החשוב ור"פ דמי מחאה לשנה כלפי משאחז"ל עה"פ וחסרון לא יוכל להמנות זה שנמנו חבריו לרבר מצוה ולא נמנה עמהם. והנני להודיע שמאוד נתרנשתי כמ"פ בראותי בירחונכם תוכן עשיר בר"ת ובפרט על שמגלה צפונות נגזי תעלומות כתבי קודש מהצדיקים הקודמים נבנ"מ וכמאחז"ל (ב"מ יז:): אי לא דרלאי לך חספא לא משכחת מרגניתא תותה, ויש על עבודתכם הפורי' להמליץ הפ' בפי ישירים תתרומום ובשפתי צדיקים תתברך וכו'.

כדאי וראוי לציין מש"כ כ"ק מוח"ז הנה"ק בעל וינד יעקב זי"ע דבר פלא שהיה לו עם כ"ק זקני מרן הנה"ק מהר"ש מבאבוב זי"ע (מובא בהקדמה לספרו חלק מועדים) וז"ל, כר הוינא טליא הייתי משובתי שב"ק אצל הנה"ק מהר"ש הלברשטאם זצ"ל מבאבוב יע"א ונתתי לו פתקא כנהוג להתפלל עלי והצרכתי לעמוד לפני שרי הצבא ונם הצרכתי לדפואת הגוף וכתבתי כ"ז בפתקא, ואמר לי, כתיב בתוה"ק והסיר ה' ממך כל חולי וכו' ונתנם ככל שונאיך, ויל"ד מה לנו בזה שהבטיחה התוה"ק ונתנם ככל שונאיך הלא העיקר הוא שיסיר ממנו כל חולי, אך כמה פעמים יארע שטובה הוא לישראל אם יש לו איזה חולי ח"ו וכו', והבטיחה לנו תוה"ק והסיר ה' ממך כל חולי וכו', ונתנם היינו שיתן עליך החולי, בכל שונאיך בעת שתעמוד לפני שונאיך אזי על משך הזמן ונתנם עליך, אבל אח"כ והסיר ה' ממך, ורפח"ח עכ"ל. ונתקיים ברכתו הק'.

כנמפל לרבר מצוה הנני מצרף פה בירור הלכה בדבר הנוגע למעשה, בדין צינור שנסתם בשבת, מכ"ק חותני מרן אדמו"ר מפאפא שליט"א ונתן הסכמתו עליו להרפסו בכרמכם, והאמת ניתן ליכתוב שנם הוא בין המברכין ומשבחין ומפאריין את פעולתכם הטוב שכולו מוקדש למטרתו להגדיל תורה ולהאדירה, ואין שיוור רק התורה הזאת. ומדי עברי בשבילי כרמכם הנעים, אמרתי להעיר איזה הערות קצרות.

א) בגליון מ"ו (ניסן תשמ"ב) העיר ש"ב הרב מוה"ר עזריאל מאיר חיים קאהן שליט"א בדבריו רש"י בפרשתן (בא י"ב, ו') מש"כ רש"י שמלו באותה הלילה והרי ה' מילה בלילה הפסולה, גם הרי לפי"ז נשחט שלא לאוכליו או שנאכל שלא למנויו דפסול, וכבר העיר ח"א בקובץ מ"ח (תמוז תשמ"ב) שהמשכיל לדוד במקומו עורר בכ"ז, ועיין בשערי אהרן עה"ת, ובגן רוה עה"ת. ואני מצאתי בשו"ת מוטו"ד (מהדו"ד סי' קי"א) בתוך דבריו שהעיר בזה, וכ' רמדאמרו למשה האכילנו מפסחך משמע דה' בלילה, והוא דלא כהמשכיל לדוד הנ"ל שכ' שה' בין הערבים, ורצה לה"ר מזה לשיטת הראשונים רמילת גר כשרה בלילה, אך דמסיק דה' הוראת שעה דבלא"ה ה' שלא למנויו, ושבו כ' דמשה רבינו ידע זה וכיוון עבוד כל מי שירצה לאכול, ויהי מוכח דפסח לא בעינן דעת עיי"ש, וצ"ל כוונתו דשוב הוי למולים וערלים דכשר וכמו שהאריך במשכ"ל. נשמע מינה עכ"פ דהוא ס"ל דמילת ישראל קודם מ"ת ה' דינם כמילת גר, והוא פלוגתת הראשונים אי מילת גר כשרה בלילה, א"כ י"ל דהמכילתא והמרדרש באמת ס"ל כשיטה זו דמילת גר כשרה בלילה, דלפי"ז מה דבעינן ג' וביום במילה ובטילה הוא רק מדרבנן דכי כתיב משפט אקבלת מצות כתיב, וא"כ א"ש מה שכ' רש"י לשי' דמלו בלילה.

ב) ומה שהקשו שה' שלא לאוכליו, נלענ"ד דבר נכון דבפסחים (ס"א.) ולפי' דשלא למנויו מעכב בדיעבד מרכתוב במכסת תכסו שינה עליו הכתוב לעכב, ושלא לאוכליו ילפי' מהקישא דאוכלין למנויו, והנה היקש אינו מפורש בפסוק והוא ממדות שהתורה נדרשת בהן, וי"ל דלא נתנה מדה זו לדרוש עד אחר מ"ת, וא"כ כמצרים ה' כשר בדיעבד שלא לאוכליו, ומצות קרבן פסח ה' נצרך או שיוכו עיי"ז לגאולה, ורצון הקב"ה ה' שכולם

יקיימו מצוה זו וכמו שכ' במשכ"ל הנ"ל, ונודע דשעה"ד כדעבד דמי, וכיון שלא הי' להם עצה כמותן שלא מלו, וידע משה דבינו שסוכ"ס כולן ימולו א"ע, ע"כ שחט עליהם הקרבן פסח כיון דבדעבד כשר, ושפיר אכלו ממנו כל ישראל.

ועיין בגור ארי' (שבת פז.) שכ' רמדת ק"ו לא ניתן לדרוש עד אחר מ' שנה, ולפי"ז חידשו האחרונים הרבה דברים הנלמד בק"ו רלא הי' נוהג במדבר, [ובכתבי זקניי הנה"צ מוה"ר צבי הירש מייזליש זצלה"ה אברק"ק ווייטצען יצ"ו ע"ס אנרג דפרקא (רמו קפ"ט אות ג') כ' ראף להפוסקים רבעינן במצה תבואה שהביאה שליש מ"מ במצרים הי' כשר מתבואה שלא הביאה שליש רמה רבעינן תבואה שהביאה שליש הוא משום דבעי' תבואה הכא לירי חימוץ, וילפינן לי' מקרא דפ' ראה (דברים ט"ז) לא תאכל חמץ שבעת ימים תאכל מצות, ופסוק זה נאמר בערבות מואב, וא"כ במצרים הי' כשר מתבואה שלא הביאה שליש, עכ"ד. וכפי"ז כ' דור"ו בשו"ת חרות יעקב (ח"ב סי' מ"ח אות ה') דמצות מצה כנשים הוי עשה ולאחר הריבור רילפינן לי' מפסוק הנ"ל הנאמר אחר מ"ת עיי"ש, ודו"ק.

ג) בקובץ האחרון (שבת תשמ"ג) נרפס בשם הגאון מוה"ר פנחס צימטבוים הי"ד, ליישב קו' הברית אברהם ראיך ילפינן מכלאים בציצית דערל"ת לשיטת הרשב"א רגם בהנאת הגוף בהרי מצוה אמרינן מצות ללה"נ א"כ אין כאן איסור כלאים כלל עכ"ק, וכ' ליישב ע"פ ד' מהר"צ חיות רש"י הרשב"א הוא רק אי נימא דנרדים ונרבות אין קריבין ביו"ט, וילפוטא מכלאים בציצית הוא לב"ה רס"ל קריבין ביו"ט עכ"ת, עיי"ש. ויש להעיר ע"ד דבפי' מבואר בביצה (י"ט.) דנרדים ונרבות אין קריבין ביו"ט אף לב"ה, ורק ר' אלעזר ור"ש ס"ל כן בשי' ב"ה, אבל כולו תנאי ואמוראי ס"ל לב"ה דא"ק ביו"ט. (ועל גוף דברי מהר"צ חיות עיין בספר בנין צבי (לוקיני הנ"ל) אות כ"ז דבר נחמר, ואכמ"ל.)

כ"ד יירדכם המברך אתכם בהצלחות רמות,

יעקב שלמה מייזליש

[ראב"ד הכיד"צ דקהל קהלת יעקב דפאפא]

ברוקלין, ניו יארק

* * *

בס"ד.

לכבוד מערכת כרם שלמה הי"ו.

א) בקובץ נ"ג (שבת תשמ"ג) כתבתי ישוב לקושית השער המלך בפסחים י"ד ע"א, שהתרומה טמאה מיירי בשמן. ואף שמדברי רש"י שם בפסחים דף ט"ו. ר"ה מדברי ר' חנינא, משמע שהתרומה טמאה הוא אוכל, רש"י כתב כן רק לומר דמטמאין את התורה מדרבנן דאין אוכל מטמא אוכל רק מדרבנן, אבל לר"מ הוא לאו דוקא באוכל ראפילו במשקין לשמא אחרים ס"ל לר"מ להלן שם דף ט"ו: דהוא רק מדרבנן. וכן אין להקשות מדברי התוס' דף י"ד: ר"ה התם, דמשמע שהתרומה טמאה היתה מאכל, דהתוס' כתבו רק אופן דלמ"ד אין אוכל מטמא אוכל מטמא א' את חבירו מדרבנן אבל אה"נ, ראי הוה משקה, ג"כ קשה קושייתם, ודו"ק. (אך דף ט"ו. בתורה דמדאורייתא, כתבו אי אוכל מטמא אוכל ניחא, משמע דמיירי דוקא שהתרומה טמאה היא אוכל, וצ"ע).

ב) בדברי התיו"ט (אבות פ"ה משנה כ"א) שתמחו עליו בקובץ נ"ד (עמוד ל"ט), ראי לציין ריש דמיון לדברי התיו"ט בשו"ת לחמי תורה למחר"י באסאן ז"ל סי' ה', שכ' דגר שנתגייר אין מענשין אותו מן השמים עד כ' שנה אחר הגירות משעם דקטמן שנוולד רמי, ומובא בגליוני הש"ס להגאון ר' יוסף ענגיל במס' שבת דף פ"ט: רף פ"ט: ד"ה דל עשרין, וכותב ע"ז שהוא חידוש.

(ג) דבר בעתו מה טוב. — ראיתי להעיר שיש טעות הרפוס בספה"ק בני יששכר במאמרי חודש אדר מאמר ד' בסוף אות ב', וז"ל, ותתבונן ג"כ שם המלאך אברכיאל בנימ' באדר. ולכאורה אין הגימטריא עולה על נכון, רק דצ"ל בנימט' באדר דג"ס, וכן הוא ברפוס ראשון. (ואף שיש הרבה טעותי הרפוס בספר בני יששכר, מצאתי לנחון להעיר על טעות זה, כי הוא טעות שאינו מובן מעצמו).

נחום מאיר גערמאן

מגיד שיעור בישיבת באבוב בני ציון
ברוקלין, ניו יארק

בס"ד.

כבוד מערכת כרם שלמה.

בכרם שלמה מחודש שבט שנה זו, כתבתי דקידושי אשה ל"ה קנין רק איסור כמו הקרש, ולכך ה"א רחל קידושין בע"כ של האשה כמו בהקרש דה"א רחל על דבר שאינו שלו, והבאתי בשם האבני מלואים דקידושין אינם קנין רק איסור. ועכשיו ראיתי בספר שו"ת חלקת יואב חלק אה"ע סי' ו' שכתב כן בשם הרשב"א דקידושין אינם קנין רק איסור, וכתב ע"ז החלקת יואב, רלכך ה"א ריכול לקרש אשה בע"כ כמו אדם אוסר דבר שאינו שלו, עב"ד. ולפי"ז י"ל דמה רחל איסור הוי מילי ולא מימסר לשליח ולכך ליכא למיטעי במשנה האיש מקרש בו ובשלוחו ריכול לקרש בע"כ.

החותם בברכה,

אברהם משה שאי

תלמיד במתיבתא עץ חיים רבאבוב
ברוקלין, ניו יארק

ואלה יעמדו על הברכה

ברכת מזל טוב

להרב מו"ה חיים דוד כלום שליט"א ר"מ במתיבתא עץ חיים רבאבוב להולדת הבן

להאברך היקר ר' יהודה ליבוש לעמפל נ"י להולדת הבן

להנה"ח מו"ה יהודה גאטליעב נ"י מבני ברק להולדת הנכר

להנה"ח מו"ה יהושע העשיל העללער נ"י מבני ברק להולדת הנכר

להאברך היקר ר' יואל ראזענפעלד נ"י להולדת הבן

להאברך היקר ר' יוסף חיים מאיר בראננער נ"י להולדת הבן

להאברך היקר בנש"ק ר' יחזקאל שרגא מאיר רובין נ"י להולדת הבן

להאברך היקר ר' מנחם מענדל מאיר שטערן נ"י להולדת הבן

להאברך היקר ר' צבי ליעבער נ"י להולדת הבן

להאברך היקר ר' צבי קרויט נ"י להולדת הבן

להאברך היקר ר' שלום פעלרמאן נ"י מירושלים עיה"ק להולדת הבן

יזכו לגדלם לתורה ולחופה ולמעש"ש מתוך נחת והרחבת הרעת לאויט"א.

המערכת

ברכת מזל טוב

להאברך היקר ר' בצלאל הורוויץ נ"י להולדת הבת
להאברך היקר ר' יהושע מאיר ווייזער נ"י להולדת הבת
להאברך היקר ר' ישראל אברהם ניימאן נ"י ממאנטרעאל להולדת הבת
להאברך היקר ר' מרדכי ברוך בלום נ"י להולדת הבת
להאברך היקר ר' משה חיים מאנדלבוים נ"י להולדת הבת
להאברך היקר ר' משה שמואל פאסטען נ"י להולדת הבת
להרב מו"ה שלום אליעזר ליפשיץ שליט"א נכד כ"ק מרן אדמו"ר זצוק"ל הי"ד
להולדת הבת

יזכו לגדלן לבק"ת ולחופה ולמעש"ט ולשבוע מהן רב נחת ועונג כל הימים.
המערכת

ברכת מזל טוב

להנה"ח מו"ה יהושע העשיל העללער נ"י מבני ברק לנישואי בתו תחי'
להנה"ח מו"ה יוסף קורץ נ"י מקרית באבוב לנישואי בתו תחי'
להנה"ח מו"ה יעקב שטימלער נ"י מלונדון לנישואי בנו נ"י
להנה"ח מו"ה ישעי' יצחק שמערץ נ"י מבני ברק לנישואי בתו תחי'
להנה"ח מו"ה מאיר וואונדער נ"י מירושלים עיה"ק לנישואי בנו נ"י
להנה"ח מו"ה צבי ציטראענבוים נ"י לנישואי נכדו נ"י
להאברך היקר ר' אברהם משה שאיט נ"י תלמיד ישיבתנו לנישואיו
להאברך היקר בנש"ק ר' יעקב יצחק אלחנן הלוי רוסנבערג נ"י תלמיד ישיבתנו
לנישואיו
להאברך היקר ר' מרדכי מנחם מענדל מארקשטיין נ"י תלמיד ישיבתנו לנישואיו
להאברך היקר ר' נתנאל גרשון הכהן קליין נ"י תלמיד ישיבתנו לנישואיו
יעזור השי"ת שיוזכו לבנות בית נכון ונשא על דרך ישראל סבא
מתוך עושר ואושר מזל והרחבה.

המערכת

ברכת מזל טוב

להנה"ח מו"ה דוד יצחק דאנקונא נ"י מטאראנטא לאירוסו בתו תחי'
להנה"ח מו"ה מאיר הלוי הורוויץ נ"י לאירוסו בתו תחי'
להנה"ח מו"ה מרדכי בלוי נ"י לאירוסו בתו תחי'
להרב מו"ה משה פאלאנט שליט"א ראש הכולל רחסידי באבוב בירושלים עיה"ק
לאירוסו בתו תחי'
להב' החתן הנעלה בנש"ק כמר אליעזר אלכסנדר זושא שיק נ"י תלמיד ישיבתנו
לאירוסו
להב' החתן הנעלה כמר חיים יוסף ליפשיץ נ"י תלמיד ישיבתנו לאירוסו
בורא עולם בקנין השלם זה הבנין עדי עד
למזל ולברכה לשם ולתפארה.

המערכת

דמי החתימה לקובץ „כרם שלמה“

כארה"ב = 15 דאלער לשנה

באנארע = 20 דאלער לשנה

כבעלגיע = 600 פראנק לשנה

בענגלאנד = 10 פונט לשנה

בשאר ארצות = בדואר רגיל 20 דאלער לשנה

בדואר אויר 30 דאלער לשנה

om:

KEREM SHLOMO

M.E.CH. of Bobov

1577 48th Street

Brooklyn, N.Y. 11219

Non-Profit Org.

U.S. POSTAGE

PAID

Permit No. 285

BROOKLYN, N.Y.

Address Correction Requested

Forwarding & Return Postage Guaranteed

(Please send P.S. form 3547)

קובץ

הדרם שלמה

הוצאת הדרם שלמה, 1577 48th Street, Brooklyn, New York 11219

הוצאת הדרם שלמה, 1577 48th Street, Brooklyn, New York 11219
הוצאת הדרם שלמה, 1577 48th Street, Brooklyn, New York 11219
הוצאת הדרם שלמה, 1577 48th Street, Brooklyn, New York 11219

ציפן תשס"ב

(2")

הוצאת הדרם שלמה, 1577 48th Street, Brooklyn, New York 11219

הוצאת הדרם שלמה, 1577 48th Street, Brooklyn, New York 11219

1577 48th Street

Brooklyn, New York 11219

Tel. 871-6677

מזכרת נצח

הקובץ הזה מוקדש
לעילוי נשמת

האשה החשובה

מרת פיגל דינה בערגמאן ע"ה
בת מו"ה מרדכי צבי געזאנג הי"ד

נפטרה בשם טוב כ"ה ניסן שנת תשמ"א לפ"ק

תהא נשמתה צרורה בצרור החיים

הונצח ע"י בעלה ובנה,

יהושע בערגמאן

ובנו מרדכי יצחק בערגמאן

מזכרת נצח

הקובץ הזה מוקדש

לעילוי נשמת אבינו היקר

הרבני החסיד הנגיד הנכבד

מו"ה חיים בן מו"ה ברוך מנחם מענדל ע"ה מקראקא

למשפחת וואלף

נלב"ע בסיביר ביום י"ב ניסן שנת תש"ב לפ"ק

תהא נשמתו צרורה בצרור החיים

הונצח ע"י בניו,

נתן אהרן וואלף

צבי יעקב וואלף

שאול וואלף

מזכרת נצח

הקובץ הזה מוקדש
לעילוי נשמת

הנגיד הנכבד והמפואר
מו"ה חיים הכהן במו"ה ישראל הכהן ע"ה
קעניגסבערג

נפטר בשם טוב
ביום ח' ניסן שנת תשל"ב לפ"ק
תהא נשמתו צרורה בצרור החיים
ויהא זכרו ברוך

מזכרת נצח

הקובץ הזה מוקדש
לעילוי נשמת

אבי מורי
הרבני החסיד הנכבד
מו"ה יחזקאל שרגא במו"ה קלונימס קלמן ע"ה
ריינהאלד

גלב"ע ביום י"ז לחודש ניסן שנת תשכ"ו לפ"ק

תהא נשמתו צרורה בצרור החיים

הונצח ע"י בנו,
יהודה מרדכי ריינהאלד

אמרי קודש של כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

לחג הפסח

בהגדה של פסח. והיא שעמדה לאבותינו ולנו וכו' שבכל דור ודור עומדים עלינו לכלותינו והקב"ה מצילנו מידם. וכבר עמדו בזה המפרשים, דהרי מלשון והיא שעמדה, משמע רקאי אדלעיל מיני, רהיינו הפסוק ויאמר לאברהם ידוע תדע כי גר יהי' זרעך בארץ לא להם ועבדום וענו אותם ארבע מאות שנה וגם את הגוי אשר יעבדו דן אנכי ואחרי כן יצאו ברכוש גדול, ולכאורה איך הועיל זה לנו ולדורותינו.

ונקדים לבאר תחלה הפסוקים בחלל במן המצר וגו', ריש להפליא על דוד המלך בשנותו את שעמו בכמה פסוקים במזמור זה, שכתבם בערבוביא, לשון עבר ולשון עתיד, בלי שום סדר, רפתח בלשון עבר, ענני במרחב ירה, ומסיים בלשון עתיד ד' לי לא אירא, ואח"כ פתח בלשון עתיד, לא אמות כי אחי וגו', ומסיים בלשון עבר יסור יסרני ירה ולמות לא נתנני, ושוב פתח בלשון עתיד פתחו לי שערי צדק וגו', ותיכף ממשיך בלשון עבר, אורך כי עניתיני ותחי לי לישועה וגו' מאת ר' היתה זאת, ושוב מסיים נגילה ונשמחה בו, בלשון עתיד.

וכדי להבין הכוונה בזה, נקדים דברי הרח"ק ר"ר אלימלך מליזענסק זי"ע בספח"ק נועם אלימלך בקונטרס ליקושי שושנה (קרוב לסופו), עה"פ הפך ים ליבשה בנהר יעברו ברגל (תהלים ס"ו), וכתב לפרש עפ"י מה דאיתא בגמ' בחולין (דף ז' ע"א) רבי פנחס בן יאיר הוה קאזיל לפדיון שבויים פגע ב' בנינאי נהרא, א"ל גינאי חלוק לי מימך ואעבור כך וכו' חלוק לי וכו' א"ל חלוק נמי להאי, חלוק לי נמי להאי וכו', אמר ר' יוסף כמה נפיש גברא ממשע וכו' אלא כמשה וכו', ע"כ. ולכאורה קשה מהיכן מוכח דנפיש גברא ממשע ודלמא משו"ה לא נחלק אז הים יותר מפעם א', דלא חי' צריך לקרוע הים אלא חדא זימנא. אך הענין הוא דאבות סימן לבנים, והפי' הוא כך, שכל דבר ודבר בתחילתו לפעול איזה נס, הוא קשה מאוד, אבל כיון שכבר נעשה פעם אחת, שוב יכולים הצדיקים שיהיו אחר כך, לעשות כזאת אפי' כמה פעמים, כיון שנפתח השער, והפי' בגמ' כך הוא, כמה נפיש גברא, כלו', מהיכן בא לו זה שהי' יכול לפעול דבר גדול כזה, ומפרש, ממשע ושתין רבבן, שהם פתחו השער לכן הי' זה יכול לפעול, דאלו התם חדא זימנא, פי' אף דהתם לא הי' רק פעם אחת, מ"מ הי' ר' פנחס בן יאיר יכול לפעול הכא תלתא זימנא. ובזה מפרש הפסוק, הפך ים ליבשה, פי', משרע"ה הפך פעם אחת הים ליבשה, ופעל במעשיו הקדושים שבנהר יעברו ברגל, כלו' שר' פנחס בן יאיר עם האנשים שנתללו עמו יעברו ברגל תלתא זימנא. ובזה מתורץ הדקדוק שפתח בלשון יחיר ומסיים בלשון רבים, וגם הא דפתח בלשון עבר ומסיים בלשון עתיד, עכרה"ק.

והנה קרוב לדבריו הקדושים כתב המגיד מדובנא זצ"ל בספרו אוהל יעקב בפ' בשלח לפרש הפסוק (תהלים ק"ו) אבותינו במצרים לא השכילו נפלאותיך,

ויל"ד מדוע סיפר דהמע"ה בגנות ישראל, וגם מהו הלשון לא השכילו, הול"ל לא הביטו או לא ראו, אך הענין הוא, כי אבותינו במצרים לא היו מבינים בהנפלאות למה הם באים, כי היו הרברים מיותרים בעיניהם, ענין הפיכת לב פרעה ורדיפתו אחריהם, ולעשות אח"כ נסים נוראים להצילם מידו, הלא טוב הי' להם שלא ירדפם ולא יצטרכו לישועה, וכל הדבר הי' אצליהם נגד השכל המקובל כי למעט בניסא עדיף, וזהו, אבותינו במצרים לא השכילו נפלאותיך. אמנם דהמע"ה ביאר לנו במקום אחר תכלית כל הנסים ההם, שנעשו בהכרח בשביל אחרית הימים, והוא אומרו (תהלים מ"ד) אלקים באזנינו שמענו וגו' פועל פעלת בימיהם בימי קדם, ולכאורה תיכוח בימי קדם נראין כשפת יתר, אך ביאור הענין הוא, כי כל דבר נסיו הבא אל המציאות תתמיד סגולתו לעולם, ומהאי טעמא נקראים הנסים והישועות בשם מעין כמאה"כ ושאתם מים בששון ממעיני הישועה, כי הנסים נמשכים כמעין, ולחיות השי"ת קורא הדורות מראש, ראה שעתידי ישראל להשתעבר עוד כמשך ימי גלותם, ואז לא יהיו ראויים מצד מעשיהם להיעשות להם נסים, לכן הכין מראש כל הנסים והנפלאות שיצטרכו לישראל אח"כ, כדי שאז לא יצטרך לפעול עבורם נסים חדשים, וזהו הסיבה שהי' הכרח שיארעו כל הנסים בעת יציאת מצרים להכין ישועה לדור אחרון. וזהו כוונת הפסוק, פועל פעלת בימיהם בימי קדם, כלו', מה שהי' נצרך לפעול בעתיד, פעלת כבר בימי קדם, שיהיו הישועות מוכנים ועומדים, ועל זה אנו אומרים, עזרת אבותינו אתה הוא מעולם, מגן ומושיע להם ולבניהם אחריהם וכו', עכרה"ק. והוא שפה אחת ודברים אחרים עד דברי הרה"ק ר"ר אלימלך מליזענסק זי"ע.

ובזה נבוא ליישב הרקרוקים בפסוקים הנ"ל במן המצר, רהנה המפרשים כתבו רהמזמור מן המצר קאי על יציאת מצרים. וזהו, ענני במרחב י"ה, מאחר שכבר ענני במצרים והרחיב לנו ררכי ישע, ממילא ר' לי לא אירא, כי הנסים שכבר היו, נמשכים לעולם, וזהו, ר' לי בעוזרי, בעבר, לכן ואני אראה בשונאי, לעתיד. וכפל ושילש הענין עוד הפעם, לא אמות כי אחי', מחמת, ולמות לא נתתני ביציאת מצרים. ואח"כ מתפללים ואומרים, פתחו לי שערי צדק, שהקב"ה יפתח לנו שער, להוושע גם עתה, כי זה השער לר', מאחר שכבר נעשה פעם א' שער לר' בנסים ונפלאות בקריעת ים סוף, ממילא צדיקים יבואו בו, שבניקל להמשיך נסים הללו בכל דור ודור. ואמר אורך כי עניתני, שעתה אנו מבינים להורות לך על עוני מצרים, ואף כי מאת ר' היתה זאת היא נפלאות בעינינו, שאז בעת ההוא עדיין לא השכלנו להבין דרכך והי' כל הענין פלא בעינינו, אבל עכשיו שפיר נוכחנו לרעת, כי זה היום עשה ר', בשביל, נגילה ונשמחה בו, שהתכלית היתה שנגילה ונשמחה בישועתו בכל דור ודור.

וזה יש להעמיס גם כמה שאנו אומרים בנשמת כל חי וכו' מלפנים ממצרים גאלתנו ר' אלקינו וכו' ולכאורה יל"ד על הלשון, "מלפנים" דנראה כשפת יתר, ולהאמור יובן שפיר, שהקב"ה הצופה ומביט על כל הדורות הכין מלפנים נסים ונפלאות כנאות במצרים בשביל כל הדורות הבאים אחריהם, והו' המשך אמרינו, ער הנה עזרנו רחמך, ואל תמשנו ר"א לנצח, שהישועות נמשכים כמעין עד הנה, ולא יהיו נפסקים לנצח, מאחר שכבר נפתח השער.

גם יובן בזה כוונת רבדרי המכילתא בפ' בשלח עה"פ כי ר' נלחם להם במצרים, לא במצרים בלבד אלא בכל המצירין להם לישראל לדורות. ולכאורה מנא להו לדרוש כן. אך להנ"ל מובן מאליו כוונת המכילתא, שמלחמת ר' במצרים היתה הכנה עבור כל הדורות הבאים, להמשיך עבורם ישועות ונפלאות להינצל מכל הקמים עליהם לעולם.

ומעתה יתבאר היטב ההמשך בהגדה של פסח, ויאמר לאברהם ידוע תדע כי גר יהי' זרעך בארץ לא להם ועבדים וענו אותם ארבע מאות שנה וגו' ואחרי כן יצאו ברכוש גרול, ולכאורה יפלא, לאיזה צורך הי' שיעבור ועינוי מצרים עם כמה סיבות וגלגולים, ואח"כ בעת צאתם ממצרים הנסים ונפלאות ע"י שידור מערכת השמים, הלא הי' היכולת ביר הקב"ה להוציאם מיד מארץ מצרים, אך כוונת המסבב כל הסיבות לא היתה לשעה כי אם לדורות, „והיא“ שעמדה לאבותינו ולנו, שכל הנסים הגדולים ההם מוכנים ועומדים לתשועה לדורות, שבכל דור ודור עומרים עלינו לכלותינו והקב"ה מצילנו מידם.

בסוגיא דטעם כעיקר, ובסוגיא דאין בגידין כנ"ט

מהגאון מוה"ר טעביל שיאר זצ"ל אב"ר באמבערג ומאגנצא¹

ב"ה. ב"ב [= באמבערג] ד' תמוז דהאי שתא תקכ"ג לפ"ק.

שלו' רב לאהו' תלמידי הוותיק ה"ה האלוף הרבני המופלג בתורה וביראה ריין מצוין חושן המשפט ישא על לבו, לבו רחב כפתחו של אולם, כבוד שמו מפארים מהור"ר לוי² נרו יאיר, עד אור חרש בציון תאיר, ולכל המסתופפים בצלו צל המעלות שויר.

הגיעני כפול אמרותיך הצרופים שכוננו אצבעותיך. וע"ר שהשכתי ימיני אחר להשיב תיכף על ראשון, רין גרמא כי בהגיע דבריך הראשונים לכאן, הייתי חוץ לביתי לעסוק מה בעסק מרינה. ואודות המבוקש לעשות שילוח לשם גירוסין מהני מילי דאיתמר בני מדרשי במס' נדה, לעשות רצונך חפצתי למלאות תשוקתך שמשתוקק לדברי דבר תורה, וחפשתי בחיפוש אחר חיפוש, ויגעתי הרבה ולא מצאתי את שאהבה נפשך, ורנתי בעצמי שזה לערך חצי שנה שעברו בעבור הזעם והרעש מקול המולות עם פרייסין פה עלינו, אזי בערתי את כל הכתבים וחדושים שלי מן הבית ליתר הפליטה, ומתוך כך נאכרו הרבה מהם, והחדושים ממס' נדה היו ג"כ בתוך הבאים לאברון, וחבל על ראבדין וכו', וזה סיבת המניעה לקיים מצות שלוח. ואשר דרש מאתי מהמניעה מרבנות בק"ק פיורדא כו', ת"ל המניעה אינו כשבילי, וב"ה לא מצאו בי עול כי רחקו מעלי.

(1) דאה אודותו בכר"ש שנה ג' קונט' א' עמוד ז'. — ד"ז הועתק מכת"י מעתיק

א'.

(2) הוא הגאון מוה"ר לוי פיינטא זצ"ל. שימש כריין בק"ק פראג ואח"כ כאב"ר

בק"ק הייפלד ובק"ק ווירצבורג. נלב"ע ביום כ"ב טבת שנת תקמ"ב לפ"ק.

ואוהבי הגדילו עלי עקב, בעכו"ב"ן באו עלי, ונודע לכל בני עירי שהמניעה היתה אודות המתננרות שהמה מתננרים ממחותני הקצין כהר"ר ליב ב"ץ נידרועהרן פ"ו בק"ק פיורדא שהוא חותן בני הרבני המופלג כמה"ר מיכל³ נר"ו, ועל זאת אורה י"ה, ובכל הימים שעברו לא דברתי מאומה לשום אדם בעסק הרבנות הנ"ל לקרבו או לרחקו, ות"ל מימי לא בקשתי גדולה לעצמי, והתכוננתי מזקני חכמים הראשונים שהיו בורחים מלהתמנות לגדולה, וק"ו שלא לדרוף אחריו, ומעתה דון מיני⁴, שאודות הכתיבה לכתוב לר' יוסף מ"ב וכו', ששתיקותך יפה מדיבורך, ושב ואל תעשה עדיך, ומחשבת טובה אצרך למעשה כאלו נעשה.

ולסיים בר"ת, אשיב מענה על מה שראיתי במכתבך שהקשית לשאול לפי מאי דמשני תוס' בפסחים דף מ"ד ע"א (בר"ה איתבי⁵) דאיירי קמח חטים כו', א"כ קושיא ראשונה של תוס' בחולין (דף צ"ט ע"א ד"ה רבא אמר), אמאי אמר שאני אומר כו' דטעם בעיקר דאורייתא, במקומה עומדת, ומזה הוכחת שלא כדברי שניהם כו', והעלית במסקנא דלענין בכרי אכילת פרס אין חילוק כו'. לכאורה ז"א, דזיל בתר טעמא, אם לא מהני במין במינו משום דאין הטעם נרגש ובטיל ברובא אף בדאיכא כא"פ כדכתיב אחרי רבים להטות, ה"ה גבי מין בשאינו מינו ביבש, דחד דינא אית להו, עיין בס' פר"ח ב"ד ס' ק"ט, וכן מסקנת כל הפוסקים.

ובעיקר קושיתך הנ"ל, נ"ל ליישב דלמ"ש תוס' במס' נזיר דף ל"ו ע"ב בתוס' ד"ה וכזית בכא"פ דאורייתא, מ"מ קשה לרשב"ם מאי פריך כו' תיפוק לי' משום דטע"כ דאורייתא, ותירץ רהשתא ס"ל לאביי דטע"כ אינו חייב אא"כ אכל כזית מן הטעם בב"א כו', וסברא היא שלא יהי' הטעם חמור מן העיקר כו' ע"ש, משמע להדיא דטע"כ אינו חייב אלא כשאוכל מן החיתר שיש בו כזית טעם איסור והוא בכא"פ, משא"כ אי לא אכל כזית טעם איסור אף שאכל כזית היתר שטעם האיסור נרגש בו בכולו כזית אינו חייב, אבל שאר פוסקים ס"ל דאם אכל כזית היתר שנרגש בו בכולו טעם איסור הוה בכלל טע"כ דאורייתא והוה כמו שאכל כזית מן האיסור, וכן משמע נמי בהרשב"א בחידושו ב' ג"ה וז"ל, דכל היתר שמקבל טעם מן האיסור וטעם איסור ניכר בו טעימתו זו היא הכרתו כדכתיב וחיך אוכל וטעם לו ע"ש, דמשמע להדיא דאם אוכל זית היתר שנרגש בו טעם איסור בכולהו הוי כמו כזית איסור, וכן מוכח נמי מהקונטרס במס' פסחים דף הנ"ל בסוף הסוגיא דמשרת וז"ל, ורבנן דפליגי אר"א בכוחת הבבלי אלמא לית להו טע"כ דאורייתא וכו' ואי ס"ד דטע"כ לא הוה אלא אם אוכל כזית טעם איסור, לא הוי מוכח דרבנן דכוחת הבבלי לית להו טע"כ דאורייתא דשאני כוחת הבבלי דלית בי' אכילת פרס כדשני תלמודא וא"כ אינו אוכל כזית טעם, אע"כ דטע"כ שייך אף בלא אוכל כזית טעם איסור רק דאכל כזית היתר שנרגש טעם איסור, וזה שייך נמי בכזית בכוחת הבבלי.

(3) הוא הנאון אבר"ק ווירמייזא ומאנהיים. ובדרשות חת"ס ח"א עמוד קנ"ד בהספרו עליו כתב: הנאון אלוף נעודי מוה' מיכל שייאר וצ"ל אבר"ק דק"ק מנהיים המפורסם בחריפותו עוקר הרים ושוחגן, ה"י יקו ומופלג בחכמה והרבה בישיבה, ובשנת תקל"ו תקל"ז עמדתו לפניו בחיותו ראש ישיבה בק"ק מעני, עכ"ל.

ולפ"ז י"ל רתום' בפסחים ובחולין מחולקים בהאי סברא, רתום' בפסחים ס"ל כתום' בניזיר כנ"ל, דלא שייך טע"כ רק היכא דאכל כזית טעם איסור בכ"א, ושפיר אמרינן שאני אומר גבי שתי קופות דלא שייך גבי' טע"כ דאורייתא, לכך מקשה מכח כזית בכא"פ דאורייתא, ולא קשה באמת מכח טע"כ, משא"כ תוס' בחולין ס"ל כשיטת הפוסקים ורש"י והרשב"א הנ"ל, וא"כ שפיר הקשו למה אמרינן שאני אומר אף רכזית בכדי אכילת פרס לאו דאורייתא, דטע"כ דאורייתא, וצריך לתרץ שם דאירי במין במינו.

ויש אתי ת"ל בסוגיא דמשרת וטע"כ חבילות חבילות והמה בכתבים שלי, ומחמת עול התלמידים המבקשים תפקידם במעשה חידודים לכן הוכרחתי לקצר, וכל טוב מאתו לא יבצר. עיין בהרא"ש במס' חולין דף צ"ט הנ"ל ומביא שם דעת ר"ת ור"ח מחולקים, דלר"ת טע"כ במין בשאינו מינו דאורייתא דכיון [ריש] טעם האיסור בהיתר, נהפוך כולו להיות איסור ולוקין עליו בכזית כדעת רוב הפוסקים וכסברת הרשב"א הנ"ל, ודעת רבינו חיים דמין בשאינו מינו כשיש כזית איסור בכא"פ דאז הוה כמו ממשו של איסור כיון שיש כ"כ איסור שבתוך אכילת פרס אוכל כזית איסור נעשה כולה איסור ולוקין עליו ע"ש. ולפ"ז י"ל ג"כ קו' הנ"ל רתום' בחולין הוא ר"ת הנ"ל, וא"כ ק' שפיר למה אמרינן שאני אומר אף דבכא"פ לא דאורייתא, דטע"כ דאורייתא, וצריך לתרץ דאירי במין במינו, ותוס' בפסחים הוא כשיטת ר"ח הנ"ל, וק"ל. וגם י"ל דדעת הקונטרס בפסחים הנ"ל אזיל ג"כ בשיטת ר"ח הנ"ל, ודו"ק.

ושלא להוציא נייר חלק, אמרתי להעלות דבר פשוט שישבתי על הרמב"ם בהל' מאכלות אסורות פ"ח הלכה ה' ו' שכתב וז"ל, האוכל גיד הנשה מבמה וח' טמאה פטור לפי שאינו נוהג בטמאה אלא בבמה שכולה מותרת ואינו כאוכל משאר גופה שאין הגידין מכלל הבשר, האוכל מגיד הנשה של נכילה וטריפה או של עולה חייב שתים מתוך שנכלל באיסור שאר גופה שהי' מותר נכלל גם הגיד ונוסף עליו איסור אחר עכ"ל, ע"ש בכ"מ שהקשה שם דמוכח בפ' גיד הנשה דלמ"ד אין בגידין בנותן טעם אין איסור מוקדשין נוהג בו ושכן פסק הרמב"ם, ובאוכל גיד הנשה רעולה פסק דחייב שתים ומאן דמחייב שתים ע"כ ס"ל ריש בגידין בנותן טעם, וקשיא דידו' ארדיו'. גם יש להקשות בתחילת הסוגיא דקאמר הגמ' וכ"ת יש בגידין בנותן טעם ואתי מוקדשין וחייל אאיסור גיד, לרברי הרמב"ם האידך תליא זאת ביש בגידין בנותן טעם.

ונ"ל ליישב, רתום' מקשין בריש פרק גיד הנשה בר"ה ואתי מוקדשין וחייל אאיסור גיד, ואע"ג דתנן ואינו נוהג בטמאה וכו' איסור מוקדשין דחמור חייל שפי אאיסור גיד ע"ש, וזה דוחק דלקמן דף ק"א דחיק תלמודא לאשכוחי תנא דמחלק כה"ג בין איסור חמור לאיסור קל ומוקים כיחידאה ע"ש. ונ"ל ליישב קו' תוס' הנ"ל בענין אחר אליבא דשיטת רש"י לקמן דף ק"א דמפרש דהא דקאמר תלמודא דבאיסור מוסיף כ"ע ס"ל איסור חל על איסור היינו היכא דאתוסף דבר שמתחלה ע"י איסור ראשון הי' מותר כהנאה וע"י איסור שני נאסר נמי כהנאה מינו דאתוסף לענין הנאה איתוסף נמי לאכילה ע"ש, ואיתא במס' פסחים דף כ"ב שמקשה שם לר' אבהו דאמר לא יאכל איסור הנאה משמע ויהי גיד הנשה דכתיב

לא יאכל ותנן שולח אדם ירך לנכרי וכו', ומשני ה"א כשהותרה נבילה היא וחלבה וגידה הותרה ופריך הניחא למ"ד יש בגידין בנ"ט אלא למ"ד אין בגידין בנ"ט מאי איכא למימר, ומשני מאן שמעית לי' דאמר אין בגידין בנ"ט ר"ש ור"ש אומר בהנאה דתנן וכו' עכ"ל. היוצא מזה, דלמ"ד אין בגידין בנותן טעם אסור גיד בהנאה, אבל למ"ד יש בגידין בנותן טעם מותר הגיד בהנאה אף לר' אבהו, ואף לחזקי' דס"ל כל מקום שנאמר לא יאכל לא משמע רק אכילה ולא הנאה אפ"ה צ"ל דלא יאכלו דכתיב גבי גיד הנשה משמע איסור הנאה למ"ד אין בגידין בנותן טעם דאכילה לא שייך כלל גבי, וע"כ הוה פירושו איסור הנאה, וכמ"ש תוס' במס' פסחים להדיא ע"ש.

ועפ"י י"ל דהכי פירושא דהסוגיא, רהבא אולא אליבא דר' אבהו או אף אליבא דחזקי' ולסברת תוס' הנ"ל, וקאמר וכי תימא יש בגידין בנותן טעם וא"כ הגיד מותר בהנאה ושפיר חייל קדשים אנד מכח איסור מוסיף לענין הנאה בקדשים דאסור בהנאה ושפיר חייל, משא"כ אי אמרינן אין בגידין בנ"ט הוי נמי אסור בהנאה משום איסור גיד משום דאין איסור חל על איסור כרתנן במתני' דאינו נוהג בשמאה כקושיית תוס', משא"כ אי יש בגידין בנ"ט והוי קדשים איסור מוסיף שפיר קאמרינן דאיסור חל על איסור, ול"ד למתני' דאינו נוהג בשמאה משום דשם לא הוי איסור מוסיף, ולכך קאמר נמי בסמוך אלא קסבר אין בגידין בנ"ט ובמוקדשין איסור גיד איכא מוקדשין ליכא, אף דשייך בגיד איסור מוקדשין, אפילו הכי לא חייל מטעם דאין איסור חל על איסור, ולא הוי איסור מוסיף דאף קודם דנקדשו ה' הגיד אסור בהנאה, וק"ל. משא"כ הרמב"ם אויל לשיטתו דהוא פסק דאמרינן איסור כולל אף דליכא מוסיף, עיין במ"מ פ"ח הל' ה' הנ"ל, ועיין בהרא"ש לקמן בחולין על מתני' דשולח אדם ירך לנכרי שמביא שם תשובה שהשיבו חכמי לונג"ל ז"ל להרמב"ם ז"ל דמסוגיא דתלמודא דפסחים הנ"ל משמע למ"ד אין בגידין בנותן טעם אסור הגיד בהנאה, והאיך פסק הרמב"ם הנהו תרי פיסקי וארכבי' אתרי רכשא ראין בגידין בנ"ט ומותר הגיד בהנאה, ועיין בה"ה וכ"מ שמביאים תשו' שהשיב הרמב"ם דסוגיא דתלמודא הוא לרווחא דמילתא דמאן שמעית לי' דס"ל וכו', משא"כ למסקנא דמלתא אמרינן ראף למ"ד אין בגידין בנ"ט אפילו הכי מותר הגיד בהנאה דכשהותרה נבילה חלבה וגידה נמי הותרו ע"ש.

ולפ"י י"ל דלהרמב"ם אויל לשיטתו רי"ל אף דאמרינן אין בגידין בנותן טעם אפילו הכי הוי בכלל נבילה, וגם ס"ל איסור כולל בנ"ל, ולכך פסק שפיר דבנבילה ושריפה ועולה חייב שתיים בנ"ל.

ובסברא פשוטה אמרתי לתרץ קושיא שמקשה בחידושי רשב"א בד' שיטות על הרמב"ם הנ"ל דירי' אדירי', דמרפסק באוכל גיד הנשה מבחמה שמאה פטור דאין בגידין בנותן טעם, א"כ מהאי טעמא יהא פטור באוכל מגיד הנשה מנבילה וכו', ותירצתי בפשוטו, דוודאי בשמאה רכתיב גבי' מבשרם לא תאכלו, וכיון דאין בגידין בנ"ט וודאי לאו בכלל בשר הוא, ולכך פסק דפטור לגמרי, משא"כ גבי נבילה וכו' דלא כתיב גבי' בשר להדיא לא שייך לומר גבי' אין בגידין בנ"ט, דכשהותרה נבילה וכו' בנ"ל, ולכך פסק שפיר דחייב שתיים.

ומעתה מיושב נמי קושיית תוס' בד"ה איסור גיד איכא וכו' לימא דקסבר יש בגירין בנ"ט ואפ"ה לא חייל מוקדשין אנדר, רזה אינו, רא"כ הוי איסור מוסיף כנ"ל, ולכ"ע חל איסור על איסור גבי איסור מוסיף כנ"ל, ודו"ק.
ויש אתי ת"ל בסוגיא זו רברים רבים כהנה וכהנה, אך מחמת טרדות רבות שכתרוני והקפוני בחקפת כל הראש אין כירי להאריך יותר, ובהיותי מופנה אי"ה אשלח לך יותר.
מנאי המבקש לטובתך כ"ה,

חק' טעבלי שייאר
חונה פה ק"ק ב"ב והמרינה יע"א

בענין רחיים של קיטור לחג הפסח, ודשא"מ

מהגאון מוה"ר דוב בעריש הכהן ראפאפורט זצ"ל
אבד"ק ראווה⁽¹⁾

ב"ה. יום ה' תשא תרמ"ג לפ"ק פה ראווה.

שלום וכט"ס לכבוד אחובי ירדני הרב הגאון הנדול איש חמורות
נועם המדות מו"ה יהושע פאלק זאב נ"י אבד"ק פאלטשען
ולמשנהו בדומה לו הרב המאוה"ג חריף ובקי משנתו זך וגקי מו"ה
מינחס שפירא נ"י.

יקרתם, שני כתובים הבאים כאחר האירו למול עבר פני, ויסלחו לי על אשר
אחרתי תשובתי ער כה, כי לא הו' הזמן גורם לי, וכעת אבוא להשיב, ובתחילה
אשים מלתי על מכתב הרב אבד"ק שליט"א אשר רצה כי אצרף דעתי בהיתר
הרחיים של קיטור להטחין חטים על חג הפסח. — באמת אומר כי לבי בל עמדי
לתת ידי בזה, כי דבר זה כבר נפתח בגדולים מדור אשר לפנינו⁽²⁾, כי הרב הגאון
מו"ה שלמה קלוגער מברארי ז"ל והרב הגאון מו"ה יוסף באב"ד ז"ל
משארניפאל בעהמ"ח מנ"ח היו מכת האוסרים, ומי יבא אחרי המלך מלכי רבנן
להכריע דעתי בזה, ובאתרי דמרא זייני' תלוי כו', לכן איני אומר בזה חוות דעתי
כלל, אך אבוא לטייל מעט ברברי כת"ר.

- (1) נולד בלבוב בשנת תקע"ח בערך לאביו הרב"ג מוה"ר שמואל הכהן ראפאפורט
מלבוב, ונתחנך על ברכתו. כשהגדיל נסע הרבה אל כ"ק מרן הגה"ק מצאנו זי"ע,
ובפקודת רבו, נתקבל בשנת תר"ל בערך לאב"ד בק"ק שינאווא. בשנת תרמ"א בערך
נתקבל לאבד"ק ראווה-רוסקא. ה' מהגאונים המפורסמים בדורו. נדפס ממנו חיבור נחמד
ספר דרך המלך על הרמב"ם. יש אליו תשובה בשו"ת ברכת רצה סי' ק"י. נלב"ע אור
ליום ב' פ' בשלה י' לחודש שבט שנת תרס"ו לפ"ק. (שעות אחדות לפני פטירתו אמר
שהולך לקבל פני רבו מרן הגה"ק מצאנו זי"ע). — תשובה זו הגיע לידינו מגנזי ירדני
הדגול הרבני החסיד הנגיד המפורסם מו"ה שאול הוטמערער נ"י מאנטווערפן. תח"ח לו.
- (2) עיין בזה בכר"ש שנה ד' קונט' ז' עמוד ט"ז.

כת"ר שפך סוללה כי העיקר מה שיש לחוש ברחיים של קיסור שמא אין באפשרי לנקר הרחיים כזו כמו שמנקרים הרחיים הפשוטים, ולזאת כתב, אחרי כי בניקור הרחיים מבואר דבשעת הדחק מותר בלי ניקור, יש להתיר גם כאן, וכתב הטעם, דיש ספק אם נשאר חמץ בצדדי הרחיים, וגם אם נשאר הוי ספק אם נתערב כלל בהחישין של פסח. זה לפענ"ד [אינו], דהחוש יכחיש שבוודאי נשאר בשעת החינה מעט מן המעט, ובוודאי ג"כ נתערב, אך הדיתר הוא שאותו מעט שנתערב נתבטל קודם הפסח.

ומ"ש כת"ר דהר"ן בתשובה שסובר דהיתר בהיתר בטל מש"ה סובר דמותר לבטל קודם הפסח, ולשיטת הר"ן בנדרים דהיתר בהיתר לא בטל אמור לבטל קודם הפסח. אף כי דברי חכמה, וכן מבואר בתשובת הר"ן סי' נ"ט דהטעם דבזמן היתר מותר לבטל משום דהיתר בהיתר, בטל עיי"ש. אמנם עוד יש לדון בזה, לשיטת האומרים דאף בזמן היתר אין מבטלין, יש לומר דהטעם כיון דהענין דאין מבטלין איסור לכתחילה הוא, דאין לנו לעשות תחבולה שיהי' ניתר לנו האיסור, שזה חשוב עצה נגד רצון התורה, שהתורה רצתה שלא יאכל האיסור, והוא עשה תחבולה לאכול האיסור, ועיין בר"ן פרק גיר הנשה בסוגיא דזרוע בשילה, ובתשובה שם שהביא שיטת הראב"ד דאיסור מראורייתא לבטל איסור, וא"כ אף דהיתר בהיתר בטל, מ"מ כיון שהביטול אין לו שייכות כעת דעל זמן היתר לא יצטרך לנו הביטול רק על זמן האיסור של אח"כ, הרי עשה תחבולה שיהי' ניתר האיסור לו כשיבא אח"כ, אך הסברא כיון שהביטול אין לו שייכות כעת רק על זמן של אח"כ לא חשוב בפעולתו כעת למבטל, רק שגורם שיבא אח"כ לידו ביטול ומש"ה סברא שמותר לבטל בזמן ההיתר.

ובזה נבין סברת הט"ז סימן תרכ"ו לענין סוכה שכתב לא מבעי' אם עושה סוכה קודם המועד פשיטא דלא שייך אז איסור דעדיין לא חל חיוב הסוכה, אלא אפי' אם עושה סוכה בתוך המועד אין כאן שום איסור דהא אין שום איסור מצד עצמה של הסוכה לישב בה, אלא שהיושב בה אינו יוצא ידי חובת המצוה, ע"כ אין שייך כאן איסור בעשייתה אפי' אם עושה בפסול גמור ע"ש, דהיינו כיון שאין איסור לישב בסוכה פסולה לא חשוב בזה שמבטל ומכשיר הסוכה, שעשה תחבולה שיהי' ניתר האיסור, ואף שהתחבולה היא נגד התורה שיהי' יוצא ידי מצוה אם יושב בסוכה שנמככה בסכך פסולה, מ"מ כיון שעל עצם הסוכה אין אנו רנין, שאף בסוכה פסולה רשאי לישב, רק אנו רנין אם יאכל בסוכה זו אם יוצא ידי חובתו בזה לא חשוב רק שגורם שיוצא ידי מצוותו אח"כ כשישב בסוכה זו אף שיש סכך פסול, וזה לא חשוב רק כגורם, וא"כ לולא דברי הר"ן הי' מקום לומר לדעת האוסרין לבטל בזמן היתר בהיפך הוא דאם נאמר דהיתר בהיתר לא בטל א"כ לא עשה כעת שום סיבת ביטול רק שאח"כ כאשר יבא זמן האיסור אז יתחיל הביטול, וזה לא חשוב רק כגורם הביטול, אבל אם נאמר דהיתר בהיתר בטל יש מקום לומר דהרי עשה כעת ענין ביטול, וביטול זה שעשה כעת יועיל לו על זמן של אח"כ, יש מקום לומר דבכח"ג אסרה תורה שהרי חשוב גם כעת שמבטל ועשה כעת תחבולה להתיר האיסור כשיבא זמן האיסור.

אמנם באמת לשיטת האומרים רבזמן היתר אסור לבטל אין מחלקין בכך, ובין אי היתר בהיתר בטל או לא בטל, סברו ראסור לבטל בזמן היתר [ועיין תוס' פסחים דף ע"ו ע"ב ד"ה מאי לאו תערובות טעמים, שכתבו לפי"מ שפירש בקונטרס דלוי לא שרי אלא ברעבר קשה מאי פריך רחא לכתחילה קתני אבל ברעבר שרי כלוי. ולפי האמור יש לישב דסברת דש"י דאף שלוי סובר דריחא לאו מילתא, הא ראסור לכתחילה היא משום דאף דריחא לאו מילתא מ"מ משהו מיהא הוי, כמ"ש הר"ף גבי פת שאפאה עם הצלי דמשהו מיהא הוי, וא"כ חשוב כמבטל איסור לכתחילה. ומעתה יש לומר, דכמו שסברת ה"ז רבזמן היתר מותר לבטל ולערב לכתחילה משום דכיון דלא חל שם ביטול על כעת דק על זמן של אח"כ לא חשוב כעת כמבטל גמור דק כגורם ביטול, ה"נ יש לומר כאן דבפסח דאם צלאו מבעוד יום דמבואר בש"ס פסחים דף מ"ג אכלו צלי מבעוד יום חייב א"כ שגם על פסח שלו יש שם איסור ולא נצרך כעת ענין ביטול רק שבחילה שיהי' פסח שלו מותר ואז יהי' פסח של חבירו איסור מחמת שלא למנוי ואז יצטרך לענין ביטול, וא"כ לא חשוב דק כגורם ביטול על זמן של אח"כ וזה שרי, ומש"ה יש לומר דרשאי לכתחילה], ועיין בס' אבני מלואים בתשובותיו סי' ו' שהקשה לשיטת הר"ן דהא דמתירין זה וזה גורם, דהוא מטעם ביטול, אמאי אמרינן דחרש יוצן הא אין מבטלין איסור לכתחילה, ולפי האמור יש מקום ליישב.

עתה בענין ההיתר, במה שאין כוונתו לבטל, דלכאורה יש לעיין אמאי בכל דוכתא אמרינן דאף ברבר שאין מתכוין היכא דהוי פסיק רישא אסור, ועיין במג"א סי' שיי"ד ס"ק ה' דאף במירי דרבנן פסיק רישא אסור, ובפרט לשיטת הראב"ד דמבטל איסור לכתחילה חשוב איסור דאורייתא, ובוודאי דפסיק רישא אסור, [ורוחק] לומר דאינו דומה לשאר איסורין, דהתם עצם הפעולה היא האיסור, רק שכל שאינו מתכוין לאיסור מותר, בזה אמרינן דאם היא פסיק רישא חשוב כמתכוין, אבל הכא האיסור במבטל איסור לכתחילה דהאיסור הוא שלא יתכוין לבטל, וכל שלא מתכוין לבטל לא חשוב שעבר איסור כלל, דהא גבי קציצת בהרת ג"כ האיסור הוא שלא יתכוין לטהר, ואף שמתכוין לקצוץ הבהרת, כל שאינו מתכוין לטהר חשוב דבר שאין מתכוין, כמבואר ברשב"א שבת דף קל"ג שהקשה זו"ל, תמיהא לי מאן דמתני לה אחתיה דר' יאשי' מאי קרי לי' דבר שאין מתכוין הא מתכוין הוא לקצוץ אלא שאין מתכוין לטהר אלא למול ואין זה קרוי דבר שאינו מתכוין אלא מלאכה שאינה צריכה לגופי' וכו' וז"ל דאי כתב רחמנא בפירוש השמר בנגע צרעת שלא תקוץ, ה"נ, אלא השמר בנגע צרעת כתב רחמנא, כלומר שלא וטהרו אלא בהוראת כהן, ואנן הוא דאמרינן רכיון שכן אסור לקוץ בהרת שמשטהר הוא בקציצתו, והילכך כשזה קוצץ לשם מילה הו"ל דבר שאינו מתכוין אצל טהרה, ע"כ. מבואר דעיקר האיסור שלא יתכוין לטהר ואפ"ה מבואר שם דאם היא פסיק רישא אסור, ה"נ לענין מבטל איסור נימא דהיכא דהוי פסיק רישא אסור.

אך צ"ל כסברת רש"י במס' זבחים דף צ"א גבי זילוף דמשנינן הא ר"י הא ר"ש זו"ל, וא"ת פ"ד ולא ימות הוא אפשר דמזלף לי' טיפין דקות מאוד הלכך אי

נמי מכבה בטיפין גסות דבר שאינו מתכוין הוא. וסברת דש"י צריך לשום לב להבין, ובאמת בכל מקום מצינו איפכא דהיכא דאפשר ולא קא מכוין גרע טפי מהיכא דלא אפשר, עיין ש"ס פסחים דף כ"ו. אמנם הסברא דלענין דבר שאין מתכוין שיוורע שיש שני רכבים ואפשר לו להלך בדרך שלא יהנה והולך בדרך זה באופן שיהנה שלא שייך לומר שחשוב שאינו מתכוין באיזה דרך מחלך, רחא יורע ומכיר הדרך רק שנאמר שחשוב שאינו מתכוין ליהנות, ע"ז [אמרינן] כיון שאפשר לו להלך בדרך אחר והלך בדרך זה חשוב כמתכוין להנות, אבל גבי זילוף שבעצם אינו מתכוין באיזה טיפות מזלף אם בטיפות גסות באופן שיכבה או בטיפין דקות באופן שלא יכבה, שוב חשוב לענין הזילוף איך יזלף לדבר שאינו מתכוין, ולא שייך לרוננו בגרר אפשר ולא קא מכוין, רזה שייך היכא שמתכוין להפעולה רק שאינו מכוין לאיסור אמרינן [רהיכא] דאפשר להפעולה שיעשה באופן אחר ועשה באופן זה חשוב כאלו מכוין להאיסור, אבל היכא שאינו מתכוין להפעולה חשוב שפיר אינו מתכוין. ולענין פ"ד הסברא להיפך אף שבאמת אינו מרקק איך יזלף ואפשר שמזלף בטיפין גסות באופן שבווראי יכבה, א"כ בפעולתו עשה מלאכת איסור בווראי, מ"מ לא חשוב פ"ד, והסברא, דפסיק רישא היא שכל שאינו באפשרי בשום אופן לעשות פעולה זו שהוא רוצה לעשות בלתי אם יתערב פעולת האיסור ג"כ, א"כ בזה שרוצה לעשות פעולה שלו חשוב כאילו רוצה לעשות האיסור, שאין באפשרי זה בלא זה, מש"ה אם לא הי' באפשרי לזלף בלתי אם יכבה היינו אומרים רבזה שרוצה הזילוף הרי רוצה הכיבוי, וחשוב כמכבה ממש, אבל כיון שאפשר לזלף בטיפין דקות באופן שלא יכבה, א"כ בזה שרוצה הזילוף אין ראי' שרוצה הכיבוי רחא אפשר לזלף באופן שלא יכבה, מש"ה אף אם אינו מרקק איך יזלף, ובאמת מזלף בטיפות גסות, לא הוי פ"ד לענין הכיבוי, כיון דבאפשרי שהזילוף יהי' בטיפות דקות באופן שלא יכבה א"כ בזה שרוצה הזילוף אינו ראי' שרוצה הכיבוי, רחא אפשר לו להזילוף בענין שלא יתכבה, מש"ה לא חשוב פ"ד.

ומעתה נאמר גם כאן, רחא שכתב הטו"ז ביו"ד סי' צ"ט וכן היא בסי' קל"ז רחא דמתירין היכא שאין כוונתו לבטל האיסור, רזהו דוקא היכא דאי אפשר בענין אחר, אבל היכא דאפשר בענין אחר אין מתירין, והטעם דחשוב כאפשר ולא קא מכוין דאסור כיון שיוורע בווראי הפעולה שעשה, רק שנאמר שחשוב שאינו מכוין להאיסור, ע"ז אמרינן כיון שאפשר לו לעשות באופן אחר חשוב כמכוין להאיסור, אבל לענין ניקור הרחיים, כיון שיש טורח ברבר חשוב כלא אפשר, עיין תוס' פסחים דף כ"ה ר"ה לא אפשר ולא קא מכוין, א"כ שוב יש לנו להתיר מטעם שאינו מתכוין לבטל האיסור, רק שנאמר דחשוב כפסיק רישא, ע"ז יש לומר כיון שבאפשרי לנקר הרחיים, א"כ בזה שרוצה לטחון אינו ראי' שרוצה לבטל האיסור רחא אפשר לו לטחון ולנקר הרחיים, א"כ אף שטוחן בלא ניקור הרחיים שאינו רוצה למרוח עצמו לא חשוב בזה לפסיק רישא. אבל ברחיים של קיטור, אם נאמר ראיין באפשרי לנקר, א"כ בזה שרוצה לטחון חשוב כפסיק רישא לענין ביטול האיסור, שלומר שחשוב שיש ספק שמא לא יתערב כלל חמץ, זה דבר שאין הרעת סובל.

אך כ"ז אני אומר לפי רעת כת"ר שאין שום מיחוש ברחיים של קישור רק מחמת זה שאין באפשרי לנקר הרחיים. אך אנכי שמעתי, שזה שקרה בה הגאונים מרור שלפנינו, הוא שמחמת גורל מהירת סיבוב הגלגלים נתחמם הקמח עד שנעשה בצק ואח"כ חוזר ונשחן הבצק עד שנעשה קמח, וכיון שזיעה זו אף שלא חשוב כמים רק כמי פירות עכ"פ יש בקמח כח זה של מי פירות, ואח"כ בבא למים חשוב כמי פירות עם מים שממחר להחמיץ, ועיין במקור חיים מהגאון מליסא סי' תס"ב שרחה רברי הנורע ביהורה והעלה ראף רמי פירות עם מים חשוב נוקשה מ"מ לא ממעשינו רק מכרת אבל לאו אית בי, ועיין בתשובות דברי חיים מארמו"ר הגאון הקדוש מסאנרזו צ"ל שהוא מן המתירין, וכתב שם חלק ב' סי' ל"ה שהגידו לו רלצורך הפסח נטחן באופן שלא יצטרך להתחמם ויוצא הקמח תיכף בל יצטרך לעלות למקום גבוה מאוד כבימות כל השנה רק יוצא תיכף קר לתוך הארנו, והיא ע"י תחבולה קלה, ובוה"ז לא שמעתי אם המתירין רחיים של קישור ישגוהו בזה, ועיין בספר נשמת אדם סי' כ"א לענין זיעה, לזאת ימחול נא כת"ר אשר אין באפשרי לפני להגיד בזה רעתי, כי מאור אני ירא פן ח"ו אכזה בגחלת אחד מהן, והנח להם לישראל.

עתה בענין קשר החיתון אשר בא במכתבו שנראה בעליל שאבי הכלה הסית את הכלה שתמאן בהחתן, שהכלה בעצמה כתבה לאבי החתן שאבי' מסיתה והיא לא נתנה לבה לזה, ואח"כ באשר הי' החתן שמה ולא רצה לשבת בין הנשים מאסה בו, אוי ואבוי, שכך עלתה בימינו שמחמת שנראה שהחתן הוא ירא השם וסר מרע, זאת יהי' הסיבה שתמאס בו כמאמר הכתוב וסר מרע משתולל, ובווראי אין ספק שאבי' בעבור שגם מקורם הוא הי' המסית להכלה, ועתה הצליחו מעשיו הרעים ובחלקת לשונו מצא מקום להאפיל עיני הכלה להטות לכבה מדרך הטוב. — עתה את אשר פלפל כת"ר אם החתן מותר לשרך, לפענ"ד זה למותר, וכי היתה שבועת ראובן שישא הכלה אף אם לא תהי' חפיצה בו, השבועה היא שינשא אותה אם תאבה בו, א"כ בווראי דבר פשוט שראובן מותר לישא, ואף לאחר שישא ראובן אחרת, אף רהדין מפורש דשנים שנשבעו ועבר אחד על השבועה רהשני פטור בו' וגם המעכב עצמו מותר בלי התרה לאחר שישא שכנגדו היינו שלא חל עליו איסור להנשא שאין הח' חל שלא תנשא רק שחל שתנשא לזה וכיון שהוא כבר נשא לא חל עליו להנשא, מ"מ חשוב בזה שעבר על הח' וכל ימי חייו איסור הח' כרוך בעקבו, ולמותר לפלפל בזה. לכן אין שום ספק שאבי הכלה מחויב להסיר לבו האבן ולדבר על לב הכלה להבינה אשר בווראי בזה שתזכה להנשא לכן תורה ובר אבהן יהי' לה להצליחת עולם, ולא תאבה ולא תשמע לעצת המדריחים ללכת ולבחור מבחורי הזמן, והש"י יפרוס סוכת שלום להטות לבכם ליראתו יתברך, ואם ח"ו לא יתנו מקום לדברינו מוטל על כת"ר לצאת לקראת נשק למולם ולכיישם ברכים כרי שלא יהי' ח"ו לומדי תורה לשמצה. השו"ת יהי' בעזרתינו שנוכה לחזק מוסדי הדת אשר בעו"ה מטו עד למאור, ויתרומם קרן התורה והתעודה.

עתה אבא לפלפל קצת בדברי הרב מו"ה פינחס שליט"א מה שכתב כת"ר על דברי הסמ"ע סימן רמ"ה דבקנין אתן לא מהני אף חרם ושבועה, והרי רעת

הסמ"ע סי' ד"ז רח"ש מחזק הקנין ומסלק אסמכתא, וכתב דדוקא לענין אסמכתא דהטעם דלא קנה משום דלא גמר ומקנה, מש"ה היכא דנשבע אמרינן דגמר בלבו, אבל בקנין אתן דבעצם אינו מועיל ל"ש שהח"ש לחזק כמו ברשלב"ל, הסברה היא אמיתית, ועיין במל"מ מהל' מכירה דהיכא דאיכא שבועה הוי כפירש קנה בכסף לחוד או בשטר לחוד, ה"נ יש לומר דמחמת השבועה חשוב כמתנה, באופן דליכא משום אסמכתא, ועיין בטו"ז סי' ר"ז סעיף י"ח, משא"כ בקנין אתן או ברשלב"ל ל"ש זה. וגם מה שכתב כיון דהטעם דקני את וחמור לא קנה היא משום דהוי אומדנא דאינו רוצה להקנות לאחד בלי חבירו, משא"כ בנ"ד דאדרבה הוא הותנה אחד מתרווייהו או גירושין, גם אנכי העירוני בסברא כזו על ענין אחר על דברי המל"מ פ"ח מהל' גירושין שכתב נסתפקתי בנותן גט על תנאי אלא שהתנה ב' תנאים שבהתקיים אחד מהם יה' גט כגון האומר ה"ז גיטך ע"מ שתתן לי מאתים זוז או ע"מ שלא תשתה יין לעולם ועי"ש, ולכאורה דין זה מבואר בתוס' יומא דף י"ג ד"ה כל ימי חי וחיכי, שכתבו עוד הקשה ר"י מאי האי דאי לא תלה אלא בחיי חבירתה לחודה הוי גט, ובשביל שתלה או בחיי' או בחיי חבירתה מיגרע גרע כו', ותירצו אע"ג דאילו לא אמר אלא ע"מ שתמות חבירתך הוי גיטא השתא דתלה התנאי נמי במיתתה מיגרע גרע, דכל היכא דאיכא תנאי דאפשר דמקיים במיתתה ויחול קיום התנאי והגט בעת מיתתה אין זה כריתות כו', א"כ לכאורה מבואר ספיקו של המל"מ דאף שתלה התנאי בדבר אחר ג"כ, כיון שיש תנאי שאף אם לא תתן ר' זוז רק כל שלא תשתה יין כל ימי חי' יחולו הגירושין, וכיון שרצון המגרש שיחולו קיום התנאי והגט בשעת מיתתה אין זו כריתות.

אך באמת אתי שפיר, דזה לא עלה ע"ד המל"מ שאם לא תתן מאתיים זוז רק שיהי' חלות הגט ע"י שלא תשתה יין, דבזה גם לדירי' פשיטא ל' דלא הוי כריתות, ומש"ה בש"ס שם דמש"ה לא הותנה ע"מ שתנשא חבירתה לבר משום דחייש דילמא לא מייתא חבירתה והוי עבודה בב' בתים, מש"ה מתנה אף אם לא תמות חבירתה יהי' חלות הגט ע"י מיתת עצמה, מש"ה שפיר כתבו התוס' שם דעל אופן זה שלא תמות חבירתה רק שמיתתה יחשב לקיום התנאי ויהי' חלות הגט ע"י מיתתה, בזה לא מהני, אבל ספיקו של המל"מ יצדק אם יתנה על שני דברים כו' ועתה רוצית לתת לו ר' זוז, א"כ על זה האופן הרי יש שם כריתות רק כיון שהוא כולל בדיובור אחר שרוצה בשני אופנים כריתות דהיינו או שתתן ר' זוז או אף אם לא תתן יחול הגט באופן שלא תשתה יין כל ימי חי' וזה האופן אינו כריתות אם חל כריתות על אופן השני. ופלפלתי בחדושי דזה תלוי במחלוקת הראשונים בפ"ט מהל' אישות בענין קני את וחמור, והרבה הארכתי בזה, ואין הפנאי מסכים עמדי להעתיק, אך כאן דלא הוי דיובור אחר יש לומר דעדיף. יותר יסלחו נא על אשר אין הזמן מסכים עמדי להאריך בפלפול של כ' כדרכי כי אפפוני מרדות שונות. דברי ידידס רורש שלו' ושלו' תורתם באהבה חפץ ביקרם והורד שלותם בלונ"ח,

דוב בעריש כהן רפאפורט חופ"ק

מכתב מכ"ק מרן הגה"ק מצאנז זי"ע

ב"ה יום וי"ו עש"ק וחנוכה תרכ"ג (?) לפ"ק צאנז.

שלו' וישע רב לירידי הרב החריף ובקי המושלם בתורה ויראה
בקש"ת מו"ה שמואל אהרן נ"י⁽²⁾.

קבלתי מכתבו מקשרי התנאים שעשה עם בתו, יתן ר' שיהי' זיווגם עולה
יפה, ויתן ר' להם שפע ברכה בבני חו"מ [= חיי ומזוני], וזכה מעכ"ת לראות
מהם דורת צדיקים מתוך הרחבה גדולה וגם מיתר צאנז[א]יו יראה מהם בו"ב
[= בניים ובני בני] עוסקים בתו"מ, והי' חיים ושלום וברכה.
נכפשו ונפש ירדו חפץ בשלום וטובתו כ"ה,

הק' חיים הלבר שטאם

(1) מכתב זה הועתק מנף כתי"ק והגיע אלינו מאת ירדנו הרגול הרבני החסיד
הנגיד המפורסם מו"ה אשר ישעי' שארף נ"י. טוב עין הוא יבורך.
(2) הוא הגאון מוה"ר שמואל אהרן רובין זצ"ל אבד"ק קארטשין. — נולד בשנת
תקפ"ד בערך לאביו מוה"ר צבי אלעזר. בצעירותו הי' רבו המוכח הגאון מוה"ר וואלף
פרענקיל אבד"ק פשעווארסק בעל משיב כהלכה. אחר חתונתו נתיישב בעיר בריגל.
והסתופף שם בצל הגה"ק בעל ארי' רבי עילאי זצ"ל אב"ד רשם. אחר פטירת האבד"ק
קיבל עליו מרותו של כ"ק מרן הגה"ק מצאנז זי"ע ונתקשר אליו עד למאור. וכ"ק מרן
מצאנז זי"ע חבבו למאור ורגיל הי' לקרותו „מיון שמואל אהרן". בשנת תרכ"ה בערך
נתקבל לאבד"ק זבארוב, ואחר זמן קצר נתקבל לאבד"ק קארטשין. נרפס ממנו ס' בית
אהרן על הל' גישין, שו"ת שם עולם ב"ח, הלילא רפסחא על הגש"פ, וס' אם למקרא על
קרי וכתוב, והרבה חבורים נשארו עדיין בכת"י. גם העמיד הרבה תלמידים וביניהם גדולי
ישראל. — נפטר בעיר קארלסבאד ביום כ"ז תמוז שנת תרל"ז והובל לעיר קראקא, ושם
מנ"ב.

כ"ה יום וי"ו עש"ק וחנוכה תרכ"ג

שלום ושלום יי אהבתי הרה"ק ופ"ק הו"ל שטאם
והרה"ק קארטשין (גאון אהרן רובין)
קלם נפשו מן העולם הזה ע"י יתרון
היה"ק הו"ל שטאם יידי ויתרון אהב שלום
בני אהרן ויו"ט שלום אהרן יידי
היה"ק יידי הרה"ק ופ"ק הו"ל שטאם
היה"ק יידי הרה"ק ופ"ק הו"ל שטאם
היה"ק יידי הרה"ק ופ"ק הו"ל שטאם
היה"ק יידי הרה"ק ופ"ק הו"ל שטאם

פאקסימיליא מכתב"ק מרן הגה"ק מצאנז זי"ע.

מכתב מהגאון מוה"ר יוסף שאול הלוי נאטאנזאהן זצ"ל אל כ"ק מרן הגה"ק מצאנז זי"ע

ב"ה. יום ד' בשלח (?) תרל"ב לבוב.

שפעת חיים וברכה ושלום וכל טוב לכבוד ידידי ש"ב הרב הגאון
הגדול המפורסם צדיק נשגב מ' חיים האלבערשטאם נ"י האבד"ק
צאנז יצ"ו.

מוכ"ז האברך המופלג ירא ושלם מ' ראובן אולמיל נ"י מפה ממשפחה
הגונה חתן הרב החסיד מ' חיים אברהם ז"ל מטשעריץ, זה כשלשה שנים אשר
פגעי הזמן כתרואו, הרדופוהו מנוחה, כאשר יספר מוכ"ז לכת"ה, והנה כעת
ממרחק יבקש עזרה בצר לו, אולי ישולח לו עזרה מקודש, ולאשר כי הוא במקום
שאין מכירין אותו ואין לכסף מוצא לו, לכן אמרתי לבקש מכת"ה, שיראה לעזור
לו בכל האפשרות, כדרכו בקודש לתמוך בידי כושל.

והנני בזה ידירו ש"ב דו"ש באהבה רבה ואהבת עולם,

הצעיר יוסף שאול הלוי נאטאנזאהן האבד"ק לבוב והגליל

גם ירי תכון עמו לבקש עתירה מאת מרן קדוש ד' הגאון החסיד מאור הגולה
האבד"ק סאנז יע"א, כי מכיר אנכי היטב האברך המופלג ירא ד' מו"ה ראובן נ"י
ומצוה גדולה מאד להיות בתומכי נפשו להצילו מכף הקמים עליו, וידעתי כי קדוש
ד' כמוהו יתעטף בקדושתו וחסידותו להשתדל לטובתו.

רברי ידידו מוקירו ומכברו כערכו הרב הרוש"ת בלונ"ה,

יצחק אהרן סג"ל איטינגא*)

*) הוא הגאון בעל שו"ת מהר"א הלוי שה' אה"כ אבד"ק לבוב. — כתבנו אודותיו
בכר"ש שנה א' קונט' א' עמוד ט"ו.

אזהרה חמורה

הננו אוסרים בכל תוקף ועוז להדפיס שום חידו"ת או אגרות קודש
ומאמרים המתפרסמים בקובצים הללו בלתי קבלת רשות מאת
המערכת. ואיסור זה חל הן במדינה זו והן במדינה אחרת.

בענין המפקיד חמץ אצל ישראל

מהנה"צ מוה"ר אברהם חיים הורוויץ זצ"ל אבר"ק פלאנאטש⁽¹⁾

הקשו האחרונים על הפוסקים דס"ל דאף דעכו"ם שהפקיד חמץ אצל ישראל וקיבל הנפקד אחריות עובר הנפקד מ"מ בישראל שהפקיד כיון דהמפקיד עובר שוב אין הנפקד עובר, א"כ קשה בהא דמקשו בריש פסחים (דף ה' ע"ב) אהא דאמרין יכול יטמין ויקבל פקדונות מעכו"ם ת"ל לא ימצא, מהא דאמרין אבל אתה רואה של אחרים, והוכרחו לתרץ הא דקיבל אחריות הא רלא קיבל אחריות, והלא היו יכולים לאוקמי שני הבריתות בחד גווי בקיבל עליו אחריות, רק במקבל פקדונות מעכו"ם רלא שייך איסור גבי המפקיד על כן עובר הנפקד, משא"כ בהא דאמרין אתה רואה של אחרים, רלא פירשו דמיירי בשל עכו"ם, י"ל דקאי רק בישראל שהפקיד, דהמפקיד עובר, ועל כן אין הנפקד עובר.

ואמרת לתרץ, דהנה קשה מאוד להבין גוף הסברא כיון דגלי קרא בחמץ דכשהנפקד קבל אחריות עובר עליו דכרירי' דמי איך יעלה על הרעת דאם המפקיד עובר ופטור הנפקד עי"ז. אך י"ל עפמ"ש במג"א סי' ת"מ דישאל שהפקיד חמץ אצל חבירו והגיע שעה ה' והמפקיד לא בא חייב הנפקד למוכרו ואם לא מכרו הוי פושע ואפי' נאנס אח"כ חייב לשלם, רק אם החמץ בעין יכול לומר הרי שלך לפניך, והמהרש"ל חולק דשומר אינו יכול לומר הרי שלך לפניך. ומעתה להמהרש"ל לא שייך לומר שהנפקד יעבור ע"י קבלת אחריות דהא אחריות לא מיקרי רק אם יאבר יפסיד ואם יהי' בעין לא יפסיד, אבל בנ"ר דאפי' יהי' בעין יוכרח לשלם להמפקד ואין לו שום נ"מ אם יאבר או יהי' בעין אין כאן אחריות כלל, בשלמא בעכו"ם שהפקיד דאם יהי' בעין יוכל לומר לו הרי שלך לפניך כיון דלהעכו"ם הוא ממון גמור א"כ שפיר מיקרי קבלת אחריות כנ"ל אבל בישראל שהפקיד כיון דעובר המפקד ממילא נאסר בהנאה משום קנסא וממילא אינו יכול לומר הרי שלך לפניך, וא"כ אין להנפקד נ"מ אם הוא בעין או נאבר, דסוף סוף חייב לשלם ולא מיקרי קבלת אחריות כלל, וע"כ אין הנפקד עובר.

ומעתה שוב מתורץ היטב קו' אחרונים הנ"ל, דהא דאמרין אבל אתה רואה של אחרים דרשו לי' מקרא רלא יראה לך, והוא דראורייתא, ומן התורה חמץ אחר הפסח מותר בהנאה, וממילא יכול הנפקד לומר הרי שלך לפניך, וא"כ נ"מ גדולה להנפקד, שאם יהי' בעין יפטור ואם יאבר יתחייב לשלם והוי קבלת אחריות ממש, ועובר הנפקד, לכך הוכרחו לתרץ דמיירי בלא קבל אחריות.

(1) כתבנו אודותיו בכרם שלמה שנה א' קונטרס ה' עמוד י"ח. — ד"ז הועתק מכת"י מעתיק א'.

שאלה נחוצה בענין שבת, בעומד ברה"ר לפני פתח ביתו, אם מותר לו להכניס את המפתח לחור הדלת

שאול ברייש

אב"ר ציריך

בס"ד.

ע"ד שנתעוררו כמה שרבים נוהגים בשבת כשעומדים ברה"ר לפני דלת רה"י ומכניסים את המפתח לחור הדלת לפתחו, דכיון שהחור הזה עובר מעבר לעבר ער לצד פנים של רה"י א"כ הרי דינו של החור כרה"י כיון דחורי רה"י כרה"י, ויהי' לפי"ז אסור להכניס המפתח מרה"ר לתוך החור הזה, וכבר ראיתי ממחברי זמננו מי שאוסר בזה.

והנה רעת התוספות בשבת דף ז' ב' ר"ה והלכתה, דאינו חייב אא"כ היה החור ד' על ד' טפחים, וברף ח' א' ר"ה אמר, ביארו ע"ז דאפילו רב חסדא שסובר ברה"י לא בעינן מקום ד' היינו משום דאמרינן ביתא כמליא דמי וחשיב כמונח ע"ג מקום ד', אבל בחור שבכותל צריך שיחא בחור ד' על ד', וא"כ הרי החורים שברלתות אין בהם דע"ד. אך אכתי יש בזה איסור דרבנן, ולפי המבואר בעירובין צ"ט זרק בפי כלב או בפי כבשן חייב אע"ג דליכא ד' על ד' משום דמחשבתו משויא ליה מקום, עיין תוס' שבת דף ר' ב' ר"ה אלא, וא"כ הכ"ג במכנים מפתח לחור הדלת הרי מחשבתו משויא ליה מקום, והוי איסור ראורייתא.

כרם כיון שאוחז את ראש המפתח בידו יש לנו בזה לפטור מתרי טעמא, חדא עפ"י המבואר ברמב"ם פ"ג ה"ג הזורק חפץ מרשות לרשות והיה קשור בחבל ואגרו בידו, אם יוכל למשוך החפץ אצלו פטור שהרי אין כאן הנחה גמורה ונמצא כמי שעקר ולא הניח, וכתב המ"מ שהרמב"ם הוציא דין זה מגמרא שבת ק"ב לכתא ומתנא אגרו בידו הוא ופטור. ועוד טעמא אחרינא עפ"י הגמרא צ"א ב' וברמב"ם פ"ב ה"א המוציא חפץ אינו חייב ער שיוציא את כל החפץ כולו מרשות זו לרשות זו, וברעק"א על שו"ע סי' שנ"ב ביאר שהם שני ענינים, דמטעם אגרו בידו פטור אפילו אם כל החפץ מונח ברשות האחר כיון שאגרו ויכול עי"ז למשוך אצלו חסר בכך ההנחה וכלשונו של הרמב"ם, אבל אם גם מקצת החפץ עדיין נשאר בידו בזה פטור אפילו אם אינו יכול למשכו אליו, ופטורו הוא משום שחסר הוצאת החפץ, דאינו הוצאה עד שהוציא את כולו. והנה כ"ז מהני שלא יהי' איסור ראורייתא, אבל עדיין נשאר איסור דרבנן.

אולם בעומד בכרמלית ומכניס את המפתח לחור הדלת יש לנו לרדן ולהתיר לכתחילה, רבנמרא שבת י"א אמרינן לרבא רעומר אדם בכרמלית ומוציא ראשו לרה"ר ולרה"י לשתיים ולא גזרו בכרמלית שמא יוציא הכלי אליו כמו שגזרו בזה בעומד ברה"י ושותה ברה"ר. ומהאי טעמא סובר העבודת הגרשוני מובא דבריו בבאר היטב סי' שמ"ג סק"ב דה"ה זה עוקר וזה מניח מותר מכרמלית לרה"ה, ולא

מצינו בזה מפורש בשו"ע היפך רבריו, אך כיון שסובר רה"ה פחות פחות מר' אמות מותר בכרמלית, ובה מבואר בשו"ע סי' שמ"ט ס"ה מפורש שאסור, ממילא גם בזה עוקר וזה מניח לא קיי"ל כוותיה (אח"כ ראיתי שגם האבן העזר בסי' שמ"ט רעתו כהעבורת הנרשוני ומתיר פחות פחות מר' אמות בכרמלית וחולק על השו"ע). אבל טעמא בעי למה באמת גזרו בזה בכרמלית כיון דלרבא לא גזרו גזירות בכרמלית. ונראה דזה עוקר וזה מניח לא משום גזירה אסרו חכמים, דהרי ברך ג' אמרין רמשום הכי לא קתני במשנה האיסור של מניח רק של העוקר משום רפטורי דאתי לירי חיוב חטאת קא חשיב דלא אתי בתו לירי חיוב חטאת לא קא חשיב, הרי דלא שייך גזירה בהנחה ואפח"כ אסור, א"ו שהוא אסור מצד עצמו, ובה אין חילוק בין רה"ר לכרמלית, וה"ה פחות פחות מר' אמות נחשב כמעביר ד"א שחסר העקירה וההנחה, רע"י שמניח תמיד בתוך הר"א רינו כמעביר ד"א בלי עקירה והנחה, וגם זה אסור מדרבנן (עיין במ"ב סי' שמ"ט ס"ק י"ט בשם הגר"א כעין רבריו). ולכן אין חילוק בזה בין רה"ר לכרמלית.

ומעתה בודאי שיש לנו להסתפק במוציא מקצת חפץ ראסור מדרבנן, אם זה משום גזירה דילמא יוציא את כולו או שהוא איסור עצמי. וברש"י שבת רף ה' ב' ד"ה הניע, כתב להדיא דהוי משום גזירה שלא יבוא לירי חיובא דאורייתא, ולפי"ז יוצא דבכרמלית מותר, וכן מבואר להדיא בתוס' שבת ה' ב' ד"ה ה' ובעירובין צ"ח א' ד"ה אלא. אולם הרמ"א בסי' שנ"ב ס"א אוסר גם בכרמלית ומביא כן מהמ"מ ורשב"א, והמ"ב שם מביא מהרבה אחרונים שחולקים על הרמ"א, והגר"א כותב שהרשב"א עצמו בחירושיו מיקל בזה והסכים הגר"א כן להלכה. ובאמת שאלתנו מבוארת להדיא להיתר בטו"ז סי' שמ"ו סק"ו שכתב שם במשקוף שלפני פתח הבית ראם אין במשקוף ד"ש רינו בכרמלית לכן כשמכניס המפתח לחור הדלת לפתוח המנעול לא יפתח את הפתח עד שיסיר המפתח ואח"כ יפתח הפתח וכו' ע"ש, הרי שמתיר להדיא להכניס המפתח לתוך החור.

והלום ראיתי בשו"ע הרב שפירש ברבריו הטו"ז דמשום הכי אינו כרה"י הואיל וא"א להשתמש בו מבפנים אלא מבחוץ. ונראה כביאור דבריו אף שהחור הזה כודאי עובר מעבר לעבר מ"מ המפתח שמכניס העומד בפנים אין אותו המפתח מגיע רק עד חצי עובי הנקב, וא"כ אינו משתמש בחצי העובי שמצד מקום שמכניס המפתח העומד בצד רה"ר, וא"כ כהיום שהמפתחות עשויים באופן שעובר את חור הדלת מעבר לעבר רינו כחורי רה"י ואסור לדעת שו"ע הרב. אך זה לשיטתו שסתם דבריו בסי' שנ"ב כהרמ"א שאוסר להכניס מקצת חפץ מכרמלית לרה"י, ממילא מוכרח הוא לדחוק את עצמו כדי להעמיד דברי הטו"ז, אבל לחבל האחרונים שחולקים על הרמ"א הרי רבריו הטו"ז ברורים ופשוטים. (ואף שהטו"ז עצמו בסי' שנ"ב אינו חולק על הרמ"א, לק"מ ואפשר ליישב בקל). גם בבית שלמה או"ח סי' מ' כותב שמותר בלי פקפוק, אך מש"כ שם להתיר גם לדעת הרמ"א משום דהוי תלתא ררבנן שמותר גם להרמ"א וכמבואר

במ"א שם סק"ד, והתלתא דרבנן דקא חשיב הב"ש הם, כרמלית, אגרו בידו דהרי מקצת המפתח נשאר בידו בחוץ, והשלישית דלא הוי הנחה ע"ג ר' ע"ש, ובזה כבר כתבנו כיון דמחשבתו משויא ליה מקום לא צריך מקום ד', ואזל חר דרבנן, ונשארו רק שנים ואסור לדעת הרמ"א, אבל כבר נתבאר כיון שגדולי האחרונים ה"ה אבן העזר הגר"א ובית מאיר חולקים על הרמ"א אין להחמיר בזה באיסור דרבנן.

ונראה עוד שיש להתיר אפילו להרמ"א ואפילו בעומד ברה"ר ומכניס את המפתח לחור הדלת, דהרי האיסור כשנשארו מקצת חפץ בידו הוא משום דילמא יפול כולו מידו וכמבואר ברש"י הנ"ל שבת ה' ב', וא"כ הרי במפתח לא שייך זה כלל דא"א להכניסו כולו לתוך החור, ואל תשיבני שאין לחדש מעצמו סברות כאלו ולהקל, הנה מבואר כן להדיא בגמרא ונפסק בשו"ע סי' שנ"ג ס"א שני בתים בשני צדי ר"ה אם אחד גבוה מחבירו אסור לזרוק מזה לזה (דחיישין שמא יפול מידו ואתי לאתויי), אבל בכלי חרס וכיוצא בהם שאם יפלו ישברו מותר ע"ש, וא"כ הכ"נ כיון דלא שייך שמא יפול מותר, ודו"ק.

כ' שבט תשמ"ג פה צדיק יצ"ו.

חקירה בחיוב ההסיבה

יצחק זעקל הלוי פאללאק

מגיד שיעור בישיבת באבוב
אנטווערפן, בעלגיע

המור (או"ח סי' תע"ב) הביא שיטת הראב"ה ז"ל וז"ל, וכתב אבי העזרי, בזמן הזה שאין רגילות בארצינו להיסב, יושב כדרכו וא"צ להסב עכ"ל, אבל הוא יחידאה כמש"כ בהנהגות מיימוניות (פ"ז מחו"מ) ע"ש, ומכל הראשונים ז"ל שלא הביאו בזמן הזה שאני, מבואר שחולקים עליו (ואעפ"כ פוסק הרמ"א ז"ל כוותי' לגבי נשים ולגבי בדיעבד ואכמ"ל), ואף שכתב הראב"ה ז"ל שעמו, כבר תמה עליו המהר"ל ז"ל בפירושו על הגש"פ, וז"ל ודברי תימה הם, דמה בכך שאין מיסב כל השנה, ואין מראה חירות בעצמו, כלילה הזה מחוייב להראות עצמו כאילו הוא בן חורין ולפיכך צריך להסב, ואע"ג שכל השנה אינו מיסב ואינו מראה חירות, כלילה הזה חייב עכ"ל. ולכאורה אין קושייתו מובנת, דאדרבא ממה שבכל השנה אינו מיסב על אף שהוא בן חורין, מזה גופא מוכח דתו לא חסר שויסב כדי לשבת כבן חורין, וצ"ע.

ושמעתי ביאור מחלוקתם, דאעפ"י שבזמנינו לא נוהגים בהסיבה, אין הפידוש שהסיבה אינה דרך חירות ואינה הישיבה הכי נעימה, אלא שבזמנינו שכחנו הנעימות דישביבה בהסיבת, ואולי שכיון שלא רגילין בה, גם נדמה לנו שקשה לאכול בהסיבה, אבל האמת שהחסרון בנו ובקוצר השגותינו, ולמעשה נעימות ההסיבה במקומה עומדת, והמתרגל בה יטעום טעמה של ישיבת בן חורין.

אמיתי. וזהו שטוען המהר"ל ז"ל, שמה שנתחייבנו בישיבת בן חורין, פירושו ישיבת בן חורין בר רעת ובעל ההשגה הנכונה, ויורע שהישיבה בדרך האמיתי של חירות, היא רוקא בהסיבה, ולכן מחוייב כלילה הזה בהסיבה, דרך כה"ג יושב כבן חורין אמיתי, ומה בכך שכלל השנה מוותר על נעימות ההסיבה, ומשפיל עצמו כהנהגת העם שאין לו שום השגה בנעימות ישיבת הבן חורין, הרי כלילה הזה מחוייב הוא להתנהג כמו בן חורין בר רעת ורו"ק. והראב"ה ז"ל סובר שלא נתחייבנו כלל בישיבת בן חורין בר רעת המשיג בן חורין וישיבתו מה הוא, אלא בישיבת בן חורין הנהוג באותו זמן, ואם נשכח מהבני חורין נעימות ההסיבה או שוותרו עליה, ממילא מקבלת הישיבה בלי הסיבה רינא דישיבת בן חורין, ורו"ק.

והנה מהראב"ה ז"ל מוכח שאין שום מצוה מיוחדת של הסיבה, אלא המצוה היא לשבת כבן חורין, ולכן סובר שבזמנינו א"צ הסיבה וכמשנ"ת, אבל להחולקים וסוברים שחייבים לשבת בהסיבה כמו בן חורין אמיתי וכמשנ"ת יש לחקור, (א) אם ההסיבה היא שיעור ההראת חירות שחייבים להראות, ואם מראה חירות באופן אחר, חסר בהראת חירות שלו, ולפ"ז כגון תלמיד היושב לפני רבו, ולא מיסב, בעצם גם עתה מצווה הוא להסב שהרי מצווה בהראת חירות, אלא שעתה שנמצא לפני רבו מעוכב הוא לקיים מצותו מחמת רינא דמורא רבך, אבל יחשב שלא קיים מצות הראת חירות, שהרי מחוייב בה ער כרי הסיבה ואיהו לא הסיב ורו"ק, (ב) או רילמא, אין ההסיבה שיעור ההראת חירות שחייבים, ואינה החפצא רמצוה כלל, אלא המצוה היא לשבת כבן חורין וממילא אם ברומה לו אצל בני חורין (אמתיים וכמשנ"ת) יושבים בהסיבה, אז גם הוא חייב בה, שהרי בלי הסיבה ייחסר כעצם ישיבת בן חורין שלו, אבל כגון לפני רבו שאף ברומה לו אצל בני חורין, מתוך יראת הרוממות לפני רבם, אין יושבים שם בהסיבה, א"כ מעיקר הדין לא חסר לו כלל שישב לפני רבו, שהרי בלא"ה כבר יושב כבן חורין אמיתי ורו"ק היטב.

וראיתי בשאלות (פרשת צו שאילתא ע"ז) שהובא גמרא דילן הרנה בהסיבת תלמיד לפני רבו (פסחים ק"ח, א) והוסיף שם וז"ל, תלמיד לפני רבו מאי, הסיבה מצוה, ויקרא רבבי מצוה, הירא מינייהו עריפא, ת"ש דאמר אביי וכו' כי אתן לבי רב יוסף אמר לן לא צריכתו רתנן ומורא רבך כמורא שמים עכ"ל, ופירושו רפשיט שמורא רבך רוחה מצות הסיבה (ע"ש בהעמק שאלה), וא"כ מבואר כצד א' ראפילו לפני רבו עדיין חייב בהסיבה אלא ראיתי מורא רבך ורחי מצות הסיבה ורו"ק. וכן מוכח מראשונים ז"ל דלהלן, דז"ל רבינו מנוח ז"ל (פ"ז ה"ח מחו"מ), פירוש רמורא הרב גדולה יותר ממצות הסיבה שהרי שקולה למורא השם משא"כ במצות הסיבה עכ"ל, וזה לשון מהרי"ץ גאות ז"ל, אע"ג דהסיבה מצוה, כבוד רבו נמי מצוה, ומצוה רכבוד התורה עריף עכ"ל, הרי שנקטו שניהם ז"ל, וגם לפני רבו איכא מצות הסיבה, אלא שנרחית מכח מצוה רמורא רבך כמו שביארנו, וגם זה כצד א', ורו"ק היטב. וכן מוכח ממה שהשער הציון (או"ח תע"ב ס"ק כ'), אחר שמביא לשון מהריצ"ג ז"ל הנ"ל, מרייק וזה לשונו, וממילא כיון שהרב מחל איכא מצות הסיבה עכ"ל, ונקט כן לרינא במשנה ברורה

ס"ק ט"ז ע"ש, והיינו כמו שכתבנו בצד א' דגם לפני רבו איכא מצות הסיבה, משום שכל זמן שלא הסב, חסר בשיעור ההראת חירות שהוא חייב להראות, אלא דמצותו נדחית מפני מורא רבך וכו', ולכן דייק השע"צ דלפי"ז אחר שמחל הרב דפקע דינא דמורא רבך, ואין מה שידחה עוד מצותו, אז חייב להסב לקיים מצות הראת חירות שלו ודרו"ק, וכן פסק בשו"ע הרב ז"ל שם, ועכ"פ מבואר מכולם בצד א', ודרו"ק.

אבל המהר"ל ז"ל (בפירושו על הגש"פ), חולק על זה וכותב וז"ל, ואם נתן לו רבו מובהק רשות, נראה שאין מתחייב בזה בהסיבה, שהרי יאמר שהוא לא רצה להסב מחמת יראה, ואינו מחוייב עכ"ל, וכן מבואר בב"ח (או"ח שם) ע"ש, ושניהם הוכיחו כן מקושיית העולם למה אמר רב יוסף לאביו לא צריכתו מורא רבך וכו', הולל"מ אסור מורא רבך וכו', [ובאמת המהרש"ל ז"ל (בהגהותיו על הטור שם) והחק יעקב והמשנה ברורה (שם) כתבו כולם דל"ד לא צריכתו, ור"ל דאסור ע"ש, אבל הם תירצו לפי דרכם], ואעתיק כאן לשון הב"ח שכ' וז"ל, דבי רבה שנתן להם רשות להסב היו סבורים שמחוייבים להסב, ועל זה קאמר רב יוסף, לא צריכתו דאעפ"י שנתן להם רשות, מ"מ אם אתם רוצים, אינכם צריכים להסב מאחר שיש לכם התנצלות שאינכם רוצים להסב מחמת יראה דמורא רבך כמורא שמים, אבל אם לא נתן לו רבו רשות, איסור נמי איכא ופשוט הוא, עכ"ל. וכ"כ המהר"ל ז"ל ע"ש.

ולכאורה דבריהם תמוהים מאוד, דאם בצד א' וכמו שכתבנו מכמה רבירבי ז"ל, אז האין נפטר התלמיד מלהסב ע"י טענתו שיש לו עדיין מורא רבו, הרי מורא זה רשות ולא מצוה, שאחר שנתן הרב רשות להסב ומחל על כבודו ומוראו בזה, נפקע לזה דינא דמורא רבך כדמפורש בדמב"ס ז"ל פ"ה הי"א מת"ת ונפסק להלכה בשו"ע יו"ד רמ"ב סעיף ל"ב, וכן נקט בפשיטות בשער הציון הנ"ל וע"ע בגר"ז ז"ל בהלכות ת"ת (שם) דדין כבוד ומורא רבו בודאי נפקע ע"ש, וע"ע כיו"ב בתשו' הרשב"א ז"ל (ח"א סימן י"ח) דהא דלא מבדכים על מצות כיבוד אב היינו משום שאם מחל האב, נעקר העשה, אלמא דאעפ"י שהבן בכל זאת ממשיך לכבדו, מ"מ אין בזה משום קיום העשה ע"ש, וא"כ האין נדחית מצות הסיבה ע"י טענת התלמיד, אע"כ שהב"ח ומהר"ל ז"ל סוברים בצד ב', דמה שהתלמיד אינו מיסב לפני רבו אינו משום דינא דמורא רבך אלא משום המציאות דמורא רבך שכן נוהגים אף בני חורין שמתוך יראת הרוממות, לא יושבים בהסיבה לפני רבם, ולכן שפיר טוען התלמיד שבדומה לו אצל בני חורין אם יושבים לפני רב שאף אחר שנותן רשות להסב, ככ"ז עדיין מרגישים לפניו יראת הרוממות המונעת אותם מלהסב, הרי אז לא מסיבים אף אחר מחילתו, וא"כ גם אצלו לא חסר כלל שיעב כדי לשבת כבן חורין, כיון שגם הוא נמצא לפני רב בזה, שאף שמוחל על כבודו, עדיין מורגש בתלמיד יראת הרוממות המונעת לו להסב, ודרו"ק הישיב.

ולפי צד ב' נרויח ליישב גם קושיית הקובץ הערות (סימן י"ז ב', ובחדש הוא אות פ"ר) וראשית אעתיק לשונו, ובהא דבן אצל אביו חייב בהסיבה ותלמיד אצל רבו אינו חייב, כתבו הטעם משום דסתם אב מחיל ליקרי' גבי בנו, אבל אם אינו

מוחל אסור לכן להסב, וקשה מ"ש הסיבה מכל המצות דאפילו מצוה דרבנן אינה נרחית מפני כיבוד אב, ואי נימא דהסיבה הוי קלות לאביו וזה לא הותר בשביל מצוה, א"כ לא מהניא מחילת האב כמ"ש בשו"ת הריב"ש סי' ר"כ בשם הראב"ד דדוקא כיבוד האב ניתן למחילה ולא בזיונו עכ"ל, וע"ש שנשאד בקושיא. כרם קושייתו אינה דק אם נימא כצד א' שההסיבה היא החפצא דמצוה וא"כ תמיר מצווה הבן בהסיבה, גם לפני אביו, וממילא שפיר קשה ממ"נ, דאף אם ההסיבה פוגמת בכיבוד אב בכ"ז חייב כה הבן, ולא בעי מחילתו, ואם ההסיבה הוי בזיון, אז לא מהני מחילת האב, אבל אם כצד ב' שאין ההסיבה החפצא דמצוה כלל, וכל החפצא דמצוה הוא שמחוייב לשבת כבן חורין, אלא שממילא מתחייב על פי רוב בהסיבה, כיון שעל פי רוב, בן חורין בדומה לו יושב בהסיבה וכמשנ"ת, א"כ י"ל דהיכא שהאב מקפיד, אז בן חורין בדומה לו אינו יושב בהסיבה לפני אביו (מכח מצוה דכיבוד אב), וא"כ גם הוא לא חייב כלל לשבת כליל פסח בהסיבה כיון דגם בלעדה כבר יושב כבן חורין בדומה לו ודו"ק היטב.

והנה מה שהביא דכתבו הטעם דסתם אב מוחל וכו', המקור לזה הוא השאלות הנ"ל והכל בו והאבודרהם ז"ל שכתבו טעם זה, והנה קשה להאריך כאן, אבל המעיין בהעמק שאלה על השאלות שם (אות ו') יראה שהוכיח דע"כ מש"כ שם דסתם אב מוחל, אין הכוונה שאם אינו מוחל אז אסור לכן להסב, אלא הכוונה שמאחר דדרך סתם אב למחול שבנו יסב לפניו, א"כ אין במעשה ההסיבה שום בזיון לאב וממילא אפילו אם אב אחר לא ימחול, בכ"ז חייב הבן להסב (ראין הבן מצווה לכבד אביו בביטול מצוה) עיי"ש בפנים. ולכאורה לפ"ז יש לעיין אולי גם בכל בו ובאבודרהם ז"ל הפירוש כן, וממילא עיקר קושית הקובץ הערות ליתא. ברם אפילו נימא כהבנת הקובץ הערות בכל בו ובאבודרהם ז"ל, שאם האב מקפיד אז אסור לכן להסב, ומצאתי שכן פסק גם הפרמ"ג (במ"ז או"ח תע"ב ד'), עדיין יש לתרץ שהם סוברים כצד ב' וכמשנ"ת, ודו"ק היטב.

בדין בדיקת חמץ שעבר עליו הפסח

בצאלל מנחם בערנשטיין

תלמיד במתיבתא עץ חיים דבאבוב
ברוקלין, ניו יארק

במס' פסחים (דף י' ע"ב) במתני', ר"י אומד בודקין אור י"ד ובי"ד שחרית וכו' וחכמים אומרים וכו' לא ברק בתוך המועד יבדוק לאחר המועד, וכתב רש"י ז"ל, לאחר המועד משש שעות ולמעלה עד שתחשך, ועי' בתוס' שפי' דלאחר המועד פי' לאחר הפסח, וכתבו התוס' דרש"י לא רצה לפרש כן מפני שפי' במשנה בריש מכילתין דבודקין כרי שלא יעבור עליו בבל וראה ובל ימצא. הרי לנו מחלוקת בין רש"י לתוס' אי חמץ שעבר עליו הפסח, בעי בדיקה או לא. ועי' בפנ"י שהקשה על תוס', דלכאורה ע"כ גם לרש"י שייך לפעמים הטעם דשמא

יבא לאכלו, (כמו שהוכיח הפנ"י בריש פירקין), וא"כ הרי לאחר הפסח אף דלא שייך הטעם כרי שלא יעבור עליו בב"י וב"י, הרי עדיין שייך הטעם דשמא יבא לאכלו ולמה לא נצריכו בדיקה. [ובאמת דברי הפנ"י תמוהין לכאורה, דמה שהוכיח בר"פ לרש"י נמי שייך הטעם דשמא יבא לאכלו הוי רק בחמץ ידוע וכמ"ש שם, וכאן הרי איירי לכאורה אף בחמץ שאינו ידוע, וצ"ע]. ולכן כתב הפנ"י דלולי דברי התוס' ג"ל דהטעם הלא בעי בדיקה בחמץ שעעה"פ, הוא משום דקיי"ל בר"ש דחמץ שעעה"פ אינו אסור רק מדרבנן משום דקנסוהו, ועל איסור דרבנן לא שייך לחייבו בבדיקה. ולכאורה צריך להבין דבריו, מה נשתנה שיטת תוס' מרש"י, ובאיזה סברא פליגי לענין חיוב בדיקה באיסור דרבנן, אך האמת היא שמצאתי היפך דברי הפנ"י אליבא דרש"י בדברי הר"ן במתניתין דהר"ן כתב וז"ל, יברוק לאחר הפסח דאע"ג דלא מיתסר אלא מדרבנן, כי היכי דקנסוהו רבנן משום דעבר עליה בב"י וב"י לאסרו ואפי' בהנאה, עשו חיזוק לדבריהם כשל תורה להצריכו אף בדיקה, עכ"ל. היוצא לנו מדרבנן דאע"ג דהוי איסור דרבנן שייך לחייבו בבדיקה, הרי בפירוש שלא כדברי הפנ"י, וכרי להבין שיטת הראשונים, נראה להקדים דברי התוס' בריש פירקין ד"ה אור לי"ד שכתבו דהבדיקה הוי מדרבנן שמא יבא לאכלו, וכתבו הטעם שהחמירו חכמים באיסור חמץ יותר מבשאר איסורי הנאה, משום רמצינו בחמץ שהתורה אסרתו בב"י וב"י, וכתבו התוס' דאע"פ שכל טעם הבדיקה הוי משום דאיכא ב"י וב"י, מ"מ אפי' באופן שאין איסור ב"י וב"י, נמי החמירו חכמים [ואין לומר דהוי משום לא פלוג, דלשון התוס' החמירו חכמים, משמע דהוי מצד חומרא שיש לחכמים בדין חמץ], משא"כ לרש"י לא מצינו כזאת. ונוסף לזה אפשר לומר, דהנה התוס' מביאים ראי' מחמץ נוקשה דאע"פ שאינו אסור בב"י וב"י, הרי אמרין בבביתא שיאור ישרף דהיינו חמץ נוקשה, ואי אינו חייב בבדיקה למה ישרף, ישהנו עד אחר הפסח ויהא מותר, אלא על כרחך דהחמירו חכמים לבדוק עיי"ש, והנה דרש"י סבירא לי' בחמץ נוקשה (דף מ"ב.) דעוברין עליו בב"י וב"י, וא"כ לרש"י לא קשה למה צריך לשורפו, דהרי לרש"י חמץ נוקשה אסור בב"י וב"י, ולכן אין לרש"י ראי' והכרח לומר דהחמירו חכמים, והשתא אתי שפיר דהתוס' לעולם סברי דחייבין לבדוק חמץ שעעה"פ, ואע"פ שאין איסורו אלא מדרבנן, מ"מ הרי „החמירו חכמים" להצריכו בדיקה, וכמ"ש הר"ן שהבאנו, אבל רש"י אינו סובר הטעם דהחמירו חכמים כמו שכתבנו, דלית לי' הוכחה מחמץ נוקשה, לכן בחמץ שעעה"פ אין חיוב בדיקה משום דכל איסורו אינו אלא מדרבנן, ושפיר מתיישב דברי הפנ"י, דרש"י לשיטתו ותוס' לשיטתם. והא דכתב הר"ן דחייב אחר הפסח, היינו משום ראזיל בשיטת התוס', [וכן נמי בחמץ נוקשה סובר הר"ן בריש אלו עוברין דאין איסור ב"י וב"י אלא מדרבנן, וא"כ הרי יש ראי' ליסוד זה דהחמירו חכמים וכמ"ש לעיל, והבין].

אמנם יש להקשות דלכאורה אין דומה חמץ נוקשה לחמץ שעעה"פ, דחמץ נוקשה הרי איסור אכילה הוי בוודאי איסור ראורייתא רק אין איסור ב"י וב"י,

(ועי' בפמ"ג סי' תמ"ב א"א סק"א דכתב דהוכחת התוס' דשיאור ישרף הוא מברייטא דף מ"ג, רקאי לר' מאיר דהאוכלו חייב מלקות ואפילו לחכמים דליכא לאו, מ"מ אפשר דאיסור תורה איכא ע"ש), משא"כ בחמץ שעע"ה פ' שכל איסורו אינו אלא מדרבנן, א"כ הרי אפשר לומר דרק בחמץ נוקשה מצריכין בדיקה, משא"כ בחמץ שעע"ה פ' (האמת שאינו קושיא כ"כ, משום דעיקר הראי' ברברנו היא דלתוס' מצינו דשייך לומר חומרא שהחמירו חכמים, משא"כ לרש"י, מ"מ ראוי ליישב בדרך יותר מרווח).

ונקדים מ"ש מהרש"א ברברי התוס' הנ"ל בריש פירקין, דהתוס' מחשב ואזיל איסורי הנאה שאין בהם דין בדיקה, והתוס' מקשה מ"ש התם דלא בעי בדיקה ומ"ש חמץ דבעי בדיקה, והתוס' שם מזכיר נזיר, והגיה המהרש"א במקום נזיר, נדר, משום דנזיר אינו אסור בהנאה, הרי משמע לנו מדבריו דזה פשיטא דדבר שאינו אסור בהנאה אין כאן אפי' הו"א לחייבו בבדיקה, וגם הסברא נותנת כן, וכן משמע שם בל' התוס' עיי"ש. והשתא, הרשב"א בתוס' כאן שמביא ראי' דחמץ נוקשה חייב בבדיקה משיאור ישרף, כתב ברף כ"ג ע"ב ד"ה מאי בינייהו, על הא דאיתא בגמ' מחלוקת בין חזקי' לרב אבהו בכל מקום דכתיב, לא יאכל, לא תאכל, לא תאכלו, דחזקי' סבר דרק איסור אכילה במשמע, ורבי אבהו סבר דהן איסור אכילה, הן איסור הנאה במשמע, ובחמץ הרי חזקי' מודה דאסור בהנאה משום דכתיב לא יאכל דמשמע אף איסור הנאה. ומקשה הגמ' מאי בינייהו, והקשה הרשב"א בתוס' דהנה שפיר יש נ"מ בחמץ נוקשה דכל איסורו באכילה ילפינן מהפסוק כל מחמצת לא תאכלו וא"כ הרי יש נ"מ ביניהם דלרבי אבהו יהי' אסור בהנאה, ולחזקי' יהי' מותר בהנאה (ובפמ"ג סי' תל"ו בא"א ס"ק י"ג כתב ג"כ דלחזקי' הוי נוקשה מותר בהנאה עפ"י הלכה ע"ש), והשתא הרי לשיטת חזקי' דאין איסור הנאה מדאורייתא בחמץ נוקשה, איך יפדש הברייטא שיאור ישרף דמשמע דצריך בדיקה, הלא כל הגורם לבדיקה הוי איסור הנאה, והרי בחמץ נוקשה כל האיסור הנאה הוי מדרבנן, אלא ע"כ דדיון זה דהחמירו חכמים להצדיכו בדיקה איירי אף בחמץ שאיסורו הוי מדרבנן גרידא, וא"כ שפיר הוי דומה לחמץ שעע"ה פ' אע"פ דשם הוי אף האיסור אכילה מדרבנן, מ"מ לגבי חיוב בדיקה הרי כל הגורם הוא איסור הנאה, והבן.

ועוד ראוי לדין זה, דהיכא דמותר בהנאה לא שייך בדיקה, מהא דפסק בעל העיטור סי' תמ"ח דחמץ שבטלו בערב הפסח רק לא בדרקו, לאחר הפסח מותר בהנאה, והקשה עליו הפר"ח דא"כ אמאי צריך לבדוק אחר הפסח, וצריך לומר דסבירא ליה כרש"י במשנתנו דאין חיוב בדיקה לאחר הפסח עיי"ש. הרי לנו ראי' מפורשת דהגורם להצריך בדיקה הוי איסור הנאה. ובאמת לפי דברינו הנ"ל דאע"פ דחמץ נוקשה מותר בהנאה לחזקי' מ"מ החמירו חכמים לבדוק, י"ל קושית הפר"ח דגם בחמץ שעע"ה פ' בכבר ביטלו צריך בדיקה, אע"פ דס"ל לבעל העיטור דמותר בהנאה.

עולת שבת בשבתו

לשאיבת מים שלנו

ושאבתם מים בששון ממעיני הישועה (ישעי' י"ב). י"ל בזה, דהנה נודע דברי האר"י ז"ל דעתה בגלות שמו ית' הוא הוי' ארנ"י בני' צ"א, אבל לעתיד יהי' זיווג שני שמותיו הקדושים יהי"ה ארנ"י עדה"כ ביום ההוא יהי' ד', ומספרם יעלה כמספר צ"ה. גם ידוע מספה"ק דע"י שמחה מכניעים כל הקליפות וגורמת השראת השכינה. (עי' ספה"ק נוא"ל פ' וארא ד"ה א"י ולא שמעו). וזה י"ל ע"ד רמז בפסוק הנ"ל, דהנה הר"ת של ו'שאבתם מים מ'מעייני הישועה עולה בגימט' צ"א כמספר שם הוי' וארנ"י, והסופי תיבות הם אותיות מ' מ' י' ה' בגימט' צ"ה כמספר שם יהי' ארנ"י, ותיבת ששון היא באמצע, לחורות דע"י ששון ושמחה זוכין להכניע הקליפות וישתנה הזיווג של שני השמות מצ"א לצ"ה.

(כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א)

להגדה של פסח

בהגדה של פסח. כל דכפין ייתי וייכול, כל דצריך ייתי ויפסח. י"ל שנרמז תפלה בתיבות הללו, דהנה חכמז"ל אמרו במס' סנהדרין שקודם ביאת המשיח יעברו צרות רבות על בני"י, והן הן חבלי משיח אשר עליהם אמרו איזה אמוראים (סנהדרין צ"ח ע"ב) ייתי ולא איחמינ'. אמנם כתוב בספה"ק דחבלי משיח יהיו רק אם תהי' הגאולה בבחי' בעתה, אבל אם יזכו בני"י ע"י מעשיהם הטובים לגאולת אחישנה אז לא יצטרכו לעבור על כל היסורים שניבאו עליהם חכמז"ל, רק תיכף ומיד יבא משיח צדקינו ויגאלינו. וזהו שמתפללים, כל דכפין, פ"י כל הרעבון שצריך לבוא טרם ביאת משיח, אנו מבקשים, ייתי, שמשיח יבוא, וייכול, שיהי' הרבה לאכול, וכל דצריך, כל' כל הצרות שצריכין לבוא ח"ו על כלל ישראל, ייתי, שיבוא משיח, ויפסח, שידלג על הצרות הללו, שלא יגיע עלינו ח"ו, רק נזכה לגאולת אחישנה בחסד וברחמים.

(הרה"ק מוהר"ר אליעזר מדזיקוב זצ"ל¹)

בהגדה של פסח. ותרבי ותגדלי ותבוא בעדי עדיים וגו'. י"ל הכוונה, ותרבי, נעשית רבי — ותגדלי, נעשית גדול — ותבוא בעדי עדיים, ע"ד אומרם ז"ל (סוטה דף י"א) אל תקרי בעדי עדיים אלא בעדרי עדרים דהיינו שיש לך חסידים הרבה — שרים נכונים, השפיע ר' לך כל טוב — ושערך צמח, חסידים חדשים נוסעים אליך — והאמת הוא, ואת ערום וערי.

(כ"ק מרן הגה"ק מצאנו זי"ע²)

(1) נמסר לנו מאת יירדנו האב"ד היקר החשוב והנעלה מו"ה מאיר נתן נטע סג"ל לנרא נ"י בשם אביו הרה"ח המופלג מו"ה יהושע העשל סג"ל לנרא ע"ה מלונדון.

(2) בהגש"פ עם פ"י שלחן השחור למוה"ר בן ציון גאספסנבויער מקאמאראנא, ששמע

שביעי של פסח

ויהפך לבב פרעה, פי' רש"י, נהפך ממה שהי' שהרי אמר להם קומו צאו מתוך עמי וכו' ועכשיו נהפכו לדרוך אחריהם בשביל ממונם שהשאלום. וכתב מהרש"ל וקשה מנ"ל לרש"י דלמא הטעם כמו דכתיב כי שלחנו את ישראל מעבדינו. ויש ליישב, דהכי פירשו, דע"י ממונם שהשאלום נהפך לבו שאמר מה זאת עשינו כי שלחנו את ישראל מעבדינו, ע"פ מה דאיתא בפרק חלק (סנהדרין צ"א ע"א) פעם אחת באו מצרים לדרון עם ישראל לפני אלכסנדרוס מוקרון, ואמרו לו, כתיב וד' נתן את חן העם בעיני מצרים וישאלום תנו לנו כסף וזהב שנשלחם, והשיב להם גביהא בן פסיסא כתיב ומושב בני ישראל אשר ישבו במצרים שלשים שנה וארבע מאות שנה, תנו לנו שכר עבודה של ששים ריבוא ששיעברתם, ע"כ. משמע דמה שנשלחו הי' שכר של ששים ריבוא.

אך לפי מה דאיתא בכתובות וגם בחו"מ פסק הכי בס' פ"ה, ראובן שהוציא שטר חוב על שמעון ושמעון השיב שטר מזויף הוא, והוציא שטר שהלוח ראובן ממנו, נאמן, דיכול שמעון לומר לראובן אילו הייתי חייב לך למה הי' לך ללוות ממני, הי' לך ליפרע בחובך עיי"ש, וא"כ היו המצריים יכולים להשיב, אם חייבים אנחנו לכם שכר עבודה למאי הוצרכתם להשאל מעמנו, הי' לכם להפרע מעמנו אותו רכוש בשכר עבודתכם, רק דאיתא שם בחו"מ, דרוקא הגיע זמן הפרעון של ראובן קודם שלוח משמעון, אבל אם עדיין לא הגיע זמן הפרעון של ראובן, יכול לומר לשמעון שהוצרך למעות וזמן הפרעון של חובו עדיין לא הגיע. לפי"ז אם עדיין לא נשלם זמן של שיעבוד מצרים, לא הגיע עדיין זמן הפרעון של שכר עבודתם, דאין שכירות משתלמת אלא לבסוף, ולכן הוצרכו להשאל ממונם, נמצא דמוכח מהא דהשאלום שעדיין לא נשלם זמן של שיעבוד מצרים. וזה יש להעמיס בדברי רש"י, דהי' קשה לו לרש"י, כיון שאמר כבר קומו צאו מתוך עמי, מדוע נהפך לבו לומר מה זאת עשינו וגו', לכן פי' רש"י בשביל ממונם שהשאלום, דמזה שלא נטלו מעצמם שכירות שלהם, הוכיח פרעה שעדיין לא נשלם זמן השיעבוד, ולכן שפיר אמר מה זאת עשינו כי שלחנו את ישראל מעבדינו. (הגאון בעל שב יעקב זצ"ל³)

ד' ילחם לכם ואתם תחרישון. ובמכילתא, לא לשעה זו בלבד ילחם לכם אלא לעולם ילחם כנגדן של אויביכם, ע"כ. וקשה לפי"ז סיומא דקרא, ואתם תחרישון, וכי לעולם נצטוו שלא יצעקו אל ד' רק יחרישו. אמנם יתכן בזה, עפ"י אומרים ז"ל (פסחים נ' ע"א) כתיב זה שמי לעלם וזה זכרי לדרור דור אמר הקב"ה לא כשאני נכתב אני נקרא, נכתב אני ביו"ד ה"א ונקרא אני באל"ף דל"ת, ע"כ. והנה הצדיקים הרוצים לעודר רחמי שמים מוכרחים להזכיר את השם רק במחשבה כי

ד"ז מהרה"ג מוה"ר מנחם מענדל מרגליות מו"ץ באנשיניא בשם רבו הגה"ק בעל קדושת יו"ט זצ"ל בשם רבו כ"ק מרן הגה"ק מצאנז זי"ע. (ועיין גם בהנש"פ עם פי' דברי חיים על פסוק זה).

(3) מכת"י תלמיד א', בשמו.

אסור להזכיר בפה, אמנם לעתיד יהא רשאים להזכיר את ר' ככתיבתו. והנה לעתיד לא ילחמו עוד מלחמות כמאה"כ (ישעי' ב') לא ישא גוי אל גוי חרב ולא ילמרו עוד מלחמה. והוה כוונת הפסוק, ר' ילחם לכם מלחמות לעולם נגר אויביכם, אבל זה יהי' רק כשאתם תחרישון, רהיינו כל זמן שאין אתם רשאים להזכיר שמו ית' ככתיבתו, אבל לעתיד, קול מלחמה לא ישמע בארצינו כב"א.
(כ"ק מרן ארומו"ר שליט"א)

נוסחאות והערות ברש"י על התורה

(נלקטו מקונטרס „יוסף הלל" להר"ר מנחם בראכפעלד שליט"א)

ויקרא

קאפ' ב' פסוק א'.

סלת, אין סולת אלא מן החיטין שנאמר סלת חטין. מלשון הוה משמע שכללא כייל לן רש"י שאין סלת אלא מן החיטין, ויקשה ע"ז למה צריך קרא גבי מנחת קנאות, עשירית האפה קמח שעורים (במדבר ה', ט"ו) ופירש שם רש"י קמח, שלא יהא מסלת, מאחר שהיא מן השעורים, ממילא א"א להיות סלת ראין סלת אלא מן החטים, וגם במשנה סוף פרק אלו נקמצות רף ע"ו: קאמר ר"ש לא הי' להן קצבה אלא סלת מנופה כל צורכה הי' מביא, וקאי שם גם על מנחת העמר שהיתה באה מן השעורים, וקרי לה סלת. גם אינו מוכן מהו הראי' שהביא מרביב סלת חטין, ששם מיירי בסלת חטין, אבל מנלן שאין סלת גם משעורים ושאר מינים. אבל ברפוס אלקבץ הנוסחה היא, סלת, אינה אלא מן החטים שנאמר סלת חטים. הכוונה שהמנחה הזאת אינה אלא מן החטים, רילפינן לה מדכתיב במלואים סלת חטים תעשה אותם, מה להלן מן החטים אף כאן מן החטים, וכן הוא הלשון בת"כ (פרשתא ח' פרק י') מנחה, ליתן את האמור כאן בכל המנחות, ואת האמור בכל המנחות כאן, סולת, מה סולת אמורה להלן מן החטים אף כאן מן החיטין. ואין שום הכרח לפרש שהסלת אינה אלא מן החטים. לכן גם לפי נוסחתינו צריך לפרש אין סולת האמור כאן אלא מן החיטין.

קאפ' ד' פסוק כ"ב.

אשר נשיא יחטא, לשון אשרי, אשרי הדור שהנשיא שלו נותן לב להביא כפרה על שגגתו ק"ו שמתחרט על זדונותיו. כגמרא (הוריות רף י' ע"ב) אריב"ז אשרי הדור שהנשיא שלו מביא קרבן (בת"כ, חטאת) על שגגתו וכו' ואם על שגגתו מביא קרבן (חטאת, ת"כ) צריך אתה לומר מהו זרונו. ופירש"י כלומר, אם על שגגתו מרגיש, כ"ש שמרגיש על זרונו וחוזר בתשובה. ור"ל שהרי אין לומר ק"ו על זרונו מביא קרבן שהרי אין קרבן למזיר, והיינו מה שתיקן רש"י כאן והוסיף שהנשיא „נותן לב", שאם על השוגג נותן לב ק"ו שנותן לב על המזיר וחוזר בתשובה, ובהוספה זו תו לא צריך להוסיף תיבת „שמתחרט" שהק"ו הוא שנותן לב, וכדפה"ר תיבת ומתחרט ליתא, וכ"כ בספר יוסף דעת שבספרים אחרים

תיבת ומתחרט ליתא. אמנם יש ספרים שכתוב בהם אשרי הדור שהנשיא שלו מביא קרבן על שגגתו כלשון הנמ', וכן העתיק הרמב"ן וכן הוא בנוסחת רש"י כת"י קלף, ואם נרסינן שהנשיא מביא קרבן על שגגתו, מן ההכרח להוסיף תיבת שמתחרט, שאין לומר ק"ו שמביא קרבן על זדונותיו, וכן הוא בנוסחת רש"י כת"י. ובספרים שלנו הביאו את שניהם שהנשיא שלו „נותן לב“, וק"ו „שמתחרט“, ובאחת מהם די. אך נוסחת דפוס אלקבץ מקשה הוא, ששם הנוסחה, אשרי הדור שהנשיא מביא כפרה על שגגתו ק"ו על זדונותיו. ואולי שבוזה ששינה רש"י מלשון הנמ' ששם „מביא קרבן“ ומל' הת"כ ששם „מביא חטאת“, וכתב במקומו „מביא כפרה“ שייך שפיר לומר על זדונותיו, שהיא התשובה, כפרה על זדונותיו.

קאפ' ה' פסוק ד'.

ונעלם ממנו, ועבר על שבועתו, כל אלה בקרבן עולה ויורד כמפורש כאן אבל שבועה שיש בה כפירת ממון אינה בקרבן זו אלא באשם: יש לדרק דלעיל גבי מטמא מקדש (בפסוק ב') כתב רש"י ונעלם ממנו, הטומאה; ואשם, באכילת קודש או כביאת מקדש: מדוע שינה כאן, והול"ל ונעלם ממנו, השבועה; ואשם, שעבר על שבועתו, ועיין ברא"ם שנרחק בזה ועיין בלבוש האורה; וגם מה שכתב רש"י כל אלה בקרבן עולה ויורד וכו', הנה הא דהם בקרבן עולה ויורד מפורש בכתוב ורש"י לא בא לומר אלא שיש חילוק בין שבועת העדות ובטוי לשבועת הפקדון, ששבועת הפקדון אינה בעולה ויורד כמו אלו ולמה לו לכלול את המטמא מקדש כאמרו כל אלה, ועיין בזה בגור ארי'.

וברש"י כת"י קלף יש כאן נוסחא זו"ל, ונעלם ממנו, השבועה, ועובר על שבועתו ועל קול אלה, הוא בקרבן עולה ויורד המפורש כאן, אבל שבועה שיש בה כפירת ממון אינו בקרבן זה אלא באשם:

וראו לעורר שגם מה שכתוב בנס"ש בקרבן „זו“ נתקן כאן וכתב כלשון זכר, בקרבן זה, וכן הוא בדפח"ר ובדפוס אלקבץ.

צו

קאפ' ו' פסוק ג'.

באה"ד, מאותו דשן ירים תרומה ושמו אצל המזבח. יל"ד למה פירש"י מה שיעשה עם התרומה היינו ושמו אצל המזבח הרי זה מפורש בפסוק, ועוד שאם ההוא ושמו קאי על התרומה כמו שמשמע מהמשך הלשון הול"ל ושמה כלשון נקבה שהרי תרומה ל"נ היא.

וברש"י כת"י קלף ההיא ושמו אצל המזבח הוא ריבוי חדש והדיבור הקרום מסתיים, ירים תרומה: ושמו אצל המזבח, מלמד שצריך גניזה: [והוא נכתב על הגליון ובפנים רק נרשם ושמו אצל המזבח, כמו שנרשמים בכת"י הזה כל הד"ה ועה"ג נכתב, מלמד שצריך גניזה] (ועיין בזה מה שהבאתי מדפוס אלקבץ, וכבר נרשם בכר"ש שנה ג' קונט' ו').

קאפ' ז' פסוק ב'.

ושחטו, ריבה לנו שחיטות הרבה, לפי שמצינו אשם בצבור נאמר ישחטו רבים: דברי רש"י בזה תמוהים דהיכן מצינו אשם בציבור, ואדרכא בגמ' (תמורה דף י"ד ע"א) אמרו אשם ביחוד איתי' בצבור ליתי' (וכבר כתבתי בזה מה ששמעתי בשם הגאון האדיר ר' יוסף ראזין ז"ל וראיתי בספר פדרס יוסף שהביא זה בשם הגאון בעל אבני נזר עיי"ש עיין בכר"ש שנה ב' קו' ו'). ואולי יש לומר עוד ע"פ הפסוק (דה"ב כ"ח ו') ועתה בני יהודה וירושלים אתם אומרים לכבוש לעבדים ולשפחות לכם הלא רק אתם עמכם אשמות לה' אלקיכם: וכתב שם ע"ז בתרגום רב יוסף אשמין אתחייבתון לקרבא קרם ה' אלקכון, הרי מבואר שאם ישראל כובשין את אחיהם לעבדים ולשפחות חייבין להקריב קרבן אשם (ואולי הוא בכלל אשם מעילות ע"ד הכתוב קודש ישראל לה' ראשית תבואתו כל אוכליו יאשמו (ירמי' ב' ג') ופי' שם הר"י קרא, מה קודש כל הנהנה ממנו חייב אשם אף ישראל כל אוכליו יאשמו, וכפירושו מבואר בזה"ק פ' משפטים (דף קכ"ב ע"א) קודש ישראל לה' ראשית תבואתה, קודש ולא אנשי קודש בג"כ כל אוכליו יאשמו, וכתוב וכל זר לא יאכל קודש ואיש כי יאכל קודש בשגגה וכו' וכעין זה במדרש פ' בשלח (פ' כ"ד ג') מה קרשים כל מי שנוגע בהם מתחייב, כך ישראל שנאמר קרש ישראל לה' ראשית תבואתו כל אוכליו יאשמו, ע"כ). ואולי לזה כוון רש"י לפי שמצינו אשם בצבור, שקהל רב יתחייב כאחד להקריב אשמות, כי מלשון הכתוב שכ' בל' רבים אשמות וכן בתרגום אשמין איתחייבתון לקרבא משמע שהחייב על כל א' מן הכובשים להביא אשם, לכך נאמר ושחטו בלי רבים.

ומה שנדרש שם בשולי היריעה על התרגום וז"ל, פירוש הואיל שנצחתם את המלחמה הי' לכם להקריב קרבן אשם להקב"ה ולא להחזיק את השבי עכ"ל, אם נכון הוא שהנוצחים את המלחמה יש להם להקריב קרבן אשם, א"כ בפשטות מצינו אשם בציבור. אבל לא ירעתי מבטן מי יצאו הדברים, ואם יש להם על מה שישמוכו.

שמיני

קאפ' י"א פסוק י"ג.

בא"ד או אינו אלא לאסרן בהנאה ת"ל לא תאכלו באכילה אסורין בהנאה מותרין. הפסוק לא תאכלו הוא הנאמר בפ' ראה (י"ד ו"ב) גבי עופות, וברפח"ר הנוסחה הוא, ת"ל לא תאכלום, והוא בפסוק מ"ב כאן הנאמר גבי שרצים. וכן הביא נוסחה זו בספר יוסף רעת וכן הוא בדפוס אלקבץ. ועיין ברא"ם שכתב על נוסחה זו כך מצאתיו בכל הספרים, רק שלא ישרה בעיניו כי מה ראי' משרצים לעופות, ע"כ כ' שמעות היא, ובספר צדה לדרך דחה את דברי הרא"ם ומקיים גירסת הספרים עיי"ש, וכן בספר נחלת יעקב תירץ קושית הרא"ם וכתב דאין זה מעות, ועיין בפירוש הראב"ד על התו"כ שהביא ג"כ שתי הנוסחאות, ומקיים גירסת ספרים שלנו.

שם פסוק מ"ג, מ"ד. ונטמאתם בהם, אם אתם מטמאין בהם כארץ, אף אני מטמא אתכם בעוה"ז ובבישיבת מעלה: (מ"ר) כי אני ה' אלקיכם, כשם שאני קדוש שאני ה' אלקיכם, כך והתקדשתם קדשו את עצמכם למטה: והייתם קדושים, לפי שאני אקדש אתכם למעלה ולעוה"ב: ברש"י כת"י קלף הנוסחה הוא, ונטמאתם בהם, אם אתם מטמאין בהם בעוה"ז אף אני מטמא אתכם בעוה"ב ובבישיבת שלמעלה: אני ה' אלקיכם, כשם שאני קדוש שאני ה' אלקיכם כך תהיו קדושים: והתקדשתם, קדשו עצמכם למטה: והייתם קדושים, לפניי, (לפני) הוא גם ברפה"ר וברפוס אלקבץ) שאני אקדש וכו'.

תזריע

קאפ' י"ג פסוק ר'. ועמוק אין מראה, לא ידעתי פירושו: כתב הרמב"ן שהקשה לו כיון שהיא לבנה א"א שלא יהי' מראה עמוק כמראה חמה עמוקה מן הצל. ובצדה לדרך הביא לתרץ בשם הכסף משנה בפ"א מהל' טומאת צרעת הל' ו', שהכוונה מפני שבהרת עזה כשלג על כן נראית עמוקה ביותר אבל השאת שהיא רק כצמר לבן אינה נראית עמוקה כ"כ, וזהו שנאמר ועמוק אין מראה. וכתב עוד שהרא"ם שהביא גם הוא כן מ"מ לא נחה רעתו בזה, עיי"ש. והנראה בדעתו דהתיינה אם הי' כתוב ועמוק אין מראה, הי' אפשר לפרש שאינה עמוקה כמו הבהרת אבל מ"מ עמוקה הוא, אמנם מה שהוקשה לרש"י שהרי כתיב ועמוק אין מראה מן העור, שאף מן העור איננה עמוקה, וע"ז כתב לא ידעתי. ולכן מה מאד נכון הד"ה כמ"ש ברפה"ר, ועמוק אין מראה מן העור, לא ידעתי פירושו: שעיקר הקושי הוא מתיבות מן העור. ולכאורה צריך להבין מש"כ הכ"מ שקאי על השאת שאינה עמוקה כבהרת, הרי כבהרת הכתוב מדבר, רק מפני שדרשו בת"כ מיתור תיבת „ואם" בהרת, לרבות שאר המראות, ע"ז יסוב ועמוק אין מראה, שהצרעת משאר המראות אין מראה עמוק.

שם פסוק נ"ד. את אשר בו הנגע, יכול מקום הנגע בלבד, ת"ל את אשר בו הנגע יכול כל הבגד כולו טעון כיבוס ת"ל הנגע וכו'. עיין ברא"ם שנדחק לפרש דברי רש"י אלו, שלכאורה אין להם ביאור דקאמר את אשר בו הנגע, משמעו מקום הנגע בלבד, ואיך קאמר אח"כ ת"ל את אשר בו הנגע מה הוסיף בזה להוציא ממשמעותו, והביא נוסחת הת"כ ופירוש המפורשים שם, אבל נוסחת רש"י קשה ע"ש. ואלו הי' דברי רש"י סובבים על פסוק נ"ה אחרי הכבס את הנגע, הי' עולה יפה, וכדפוס אלקבץ גרס בד"ה אשר בו הנגע יכול מקום הנגע בלבד ת"ל את אשר בו הנגע. והנראה שמתיבת „את" דרש שהכוונה על הבגד.

מצורע

קאפ' י"ד פסוק כ'.

ואת המנחה, מנחת נסכים של כהמה: וכ' הרא"ם וז"ל, פ' מנחה הבאה עם הכהמה שהיא מנחת נסכים, לא מנחה הבאה בפ"ע, שהמנחה הבאה בפני עצמה היא נקמצת והנותר ממנה נאכל לכהנים ואלו מנחה זו הוקשה לעולה לומר לך מה עולה כולה לאישים אף מנחה כולה לאישים והיינו מנחת נסכים הבאה עם הכהמה עכ"ל, וכן כתב ג"כ הגו"א. ולכאורה למה לן ההיקש הזה הלא מפורש בפסוק והעלה הכהן את העולה ואת המנחה המזבחה, הרי שמנחה הזאת היא נקטרת, וצ"ל דאי לאו הקישא הו"א והעלה הכהן את המנחה היינו הקומץ מן המנחה, רק משום דהוקשה לעולה אמרינן מה עולה כולה לאישים אף המנחה כן.

והנה בגמ' (מנחות דף צ"א ע"א) אמרו מנה"מ (שחטאת ואשם של מצורע טעונים נסכים) דת"ר ושלשה עשרונים סלת מנחה, במנחה הבאה עם הזבח הכתוב מדבר, אתה אומר במנחה הבאה עם הזבח, או אינו אלא במנחה הבאה בפ"ע, כשהוא אומר והעלה הכהן את העולה ואת המנחה הוי אומר במנחה הבאה עם הזבח הכתוב מדבר, ע"כ הגמרא. וצ"ל שהגאונים הנ"ל מפרשים שלסברת האו אינו דהכתוב מדבר במנחה הבאה בפ"ע הא דכתיב והעלה הכהן את המנחה היינו הקומץ, וע"ז באה התשובה כשהוא אומר את העולה ואת המנחה הוקשה מנחה לעולה מה עולה כולה לאישים אף מנחה כולה לאישים הוי אומר שהוא מנחת נסכים הבאה עם הזבח ראלו מנחה הבאה עם הזבח אינה כולה לאישים שהשיריים נאכלין לכהנים. אמנם דש"י לא פירש כן הגמ', שרש"י כתב שם, את העולה ואת המנחה, משמע המנחה הבאה גלל עולה, ע"כ. ולפ"ז גם לסברת האו אינו שהוא מנחה הבאה בפ"ע ה" מפרש והעלה הכהן את המנחה המזבחה שהמנחה הזאת כולה לאישים כמשמעות הכתוב, ואף שבשאר מנחות רק הקומץ עולה למזבחה, במנחה זו כתבה תורה שתהא כולה לאישים, והתשובה כשהוא אומר והעלה הכהן את העולה ואת המנחה הוא שמשמעותן המנחה הבאה גלל עולה.

ואולי לא היו דברי רש"י אלו לפני רבותינו הגאונים הנ"ל זלה"ה, שהוא נרפס ברש"י כת"י, וכבר הבאתי שרברי רש"י אלו היו לפני רבותינו בעלי התוס'. (עיין בכר"ש שנה ה' קונט' י' בפ' תבא).

קאפ' ט"ו פסוק ג'.

רר, לשון ריר שזב את בשרו: את זובו, כמו ריר שיוצא צלול: ברפח"ר הנוסחה, רר, לשון ריר, שזב בשרו את זובו כמו ריר, שיוצא צלול: והוא ריבור אחר. וכן הוא ברש"י כת"י קלף, וברפוס אלקבץ ג"כ גרס שזב בשרו (ולא את בשרו) את זובו, (רק שיש שם חסרון ברפוס, ובשבוש נרפס, "שיוצא עב" והוא שייך לריבור שלאחריו). ומש"כ רש"י, "כמו ריר" כוונתו, כמו רוק כי כן כתב (בשמואל-א' כ"א, ו') בפסוק ויורר רירו אל זקנו, רירו רוקו דבר הנושא קרוי ריר, וכן בריר חלמות (איוב ו') וכן רר בשרו, עכ"ל. וכן באיוב שם פירשו שהריר הוא רוק.

הנאהבים והנעימים

(מרור זה מוקדש להרפסת חירו"ת בפלפול ואגדה שרירי אש שנשארו לפליטה מחירושי האברכים והבחורים תלמידי ישיבות „עץ חיים" רבאכוב בגאליציע, שנחרגו ונשרפו על קידה"ש בשנות הזעם ת"ש"תש"ה לפ"ק).

שתי הערות

מהאברך המפואר החו"ב מו"ה שמעון רייך הי"ד מצאנו¹

במס' פסחים (דף כ"ט ע"א) אמר רב אחא בר יעקב אליבא דר' יהודה דיליף שאור דאכילה משאור דראי' מה שאור דראי' שלך אי אתה רואה אבל אתה רואה של אחרים ושל נבזה אף שאור דאכילה שלך אי אתה אוכל אבל אתה אוכל של אחרים ושל נבזה, וברשי' ואפי' בפסח. ולכאורה יש להקשות עפ"ז על הא דאמרינן במס' חולין (דף ק"כ ע"א) דיליף בחמץ ובנבילה ובחלב דכתיב בהו נפש לרבות את השותה, ופריך התם כנמ' למ"ל ג' קראי נילף חד מהנך, וקאמר לא לכתוב רחמנא בחלב ותיתי מהנך (חמץ ונבילה), מה להנך שכן לא הותר מכללן תאמר בחלב שהותר מכללו והותרה חלב חי' להדיוט עיי"ש. והשתא לדברי ר' אחא בר יעקב דחמץ של אחרים מותר באכילה, א"כ הרי גם חמץ הותר מכללו בחמץ של אחרים, א"כ למה לי קרא נפש לרבות השותה חלב.

* * *

במס' חולין (דף י"א ע"ב) פריך הגמ' לרבי מאיר דחייש למיעושא איך אכל פסח וקדשים ניוחש שמא טריפה היא ובמקום נקב קא שחיש יעווי"ש. ויש להקשות להלל רה"י כורך פסח מצה ומרור ואוכלם ביחד, א"כ הרי נתבטל עכ"פ

1) נולד בשנת תער"ב בערך בעיר צאנו לאביו מו"ה וואלף רייך. למד איות שנים בסניף של ישיבת עץ חיים רבאכוב בעיר ניימארק אצל הר"מ הרב הגאון מוה"ר צבי הירש מייזליש ז"ל אבר"ק ווייצען. הי' מתמיד נפלא ועצום וגם חריף ושנון. נוסף לזה הי' אוצר מלא יראת שמים ועבדות ד'. הצטיין במיוחד ביריעתו הרחבת בריני איסור והיתר. גם למד איות זמן אצל הגאון האדיר מוהר"ש פיהרער זצ"ל הי"ד אבר"ק קראס, ונסמך להוראה ממנו. נתמנה ע"י כ"ק מרן ארמו"ר זצוק"ל הי"ד למורה הוראה בק"ק טשענסקאוויטץ שהיתה תחת גליל באכוב. — יש אליו תשובות בשו"ת בנין רוד סי' נ"ט, ובשו"ת בנין צבי ח"א סי' ט"ו, אשר משם הועתקו ב' הערות הללו. בשנת תרצ"ה נשא אשה מעיר מעליטץ בתו של הרח"ח מו"ה חיים קורץ הי"ד שו"ב במעליטץ. בשנת תרצ"ט נתמנה לשו"ב בק"ק לאנצוט. כשנפרצה מלחמת העולם גלה בתחלה לעיר מעזריטש, ואח"כ לבאכניע, ווייניצא, בריגעל, ומשם הובל עם היהודים מעיר בריגעל למחנה ההשמדה אשר בבעלזין. — מסר לנו אחיו הנה"ח מו"ה אברהם יעקב רייך ג"ה, שקיבל ממנו מכתב בעת שהי' בגלות במעזריטש, וראה איך יהודים נהרגים עקה"ש דבר יום ביומו, ונגע ללבו עד למאור, והי' אז פ' ויקרא, כתב לו, שרואה בזה איך נתקיים הפסוק בפרשת השבוע, אדם כי יקריב „מכס" קרבן לר', שהקרבנות הם בני אדם עצמם, הנקרבים כמו עולות ושלמים על קדושת השם ושלחבתם עולה לרצון לפני ר'. — ר' ינקום רמו יחר עם רמי אשתו וילריו, ותנצב"ה.

מקצת מבשר הטריפה²) דאי אפשר שלא ירבה מין על חבירו וכדאמרין במס' זבחים (דף ע"ח) גבי פיגול ונותר וטמא שבללן זה בזה, וא"כ תרי לא נשאר רק חצי שיעור ע"י תערובות דשרי ובפרט במקום מצוה דלא גזרו רבנן ליכא אף איסור רבנן.

תמיהות וישובים

תמי' בספר בית דוד

בספר בית דוד להגאון מוה"ר יצחק דוד זצ"ל ראבד"ק פיעטרכוב (חתנו של הרה"ק בעל מאור ושמש זי"ע) כ' לפרש דברי המדרש בפ' ויחי, ויבכו אותו מצרים שבעים יום אלו ע' יום שבין אגרת לאגרת, ע"כ ופלא. וי"ל כי בפ' בשלח איתא במדרש רבה ויהי בשלח פרעה וכו' מי צווח ווי פרעה צווח ווי, משל למלך שהי' לו בן במדינת הים והי' שולח לאכסניא אגרת, שלח את בני, חזר וכתב לו אגרת עד שבא המלך בעצמו ונשל את בנו, התחיל בעל אכסניא לצעוק ווי, עד עכשיו שדר לי המלך אגרת מכאן ואילך לא יהי' לי עוד אגרת מהמלך, כך פרעה, עד עכשיו בא משה ואמר כה אמר ד' שלח את עמי וכו'. הרי דמדמה התראות משה אל פרעה, לאגרות. והנה כל מכה שימשה ג' שבועות, ושבוע אחת היתה להם הרוחה, הרי בעשר מכות הי' להם הרוחה שבעים יום, וזהו ע' יום שבין אגרת לאגרת, וזה הי' למצרים שכר חלף הע' יום שהספידו את יעקב, כי לולי כן לא הי' להם הרוחה כלל, והיו המכות באים רצופים בלי הפסק, עכרה"ק (הובא ג"כ בס' מליצי אש ח"ג בחורש שבט אות דפ"ו). ויש לתמוה, דלכאורה אין החשבון צורך, דהרוחה שייכת רק בין מכה למכה, נמצא דבעשר מכות, הי' ט' פעמים הרוחה, וט' פעמים שבעה ימים הי' דס"ג יום, וצ"ע*).

שלום דובער שניאורסאהן

רב דקהל בית שניאור
פלעטבוש, ניו יארק

(2) הרב הגאון מוהרצ"ה מייזליש ז"ל בספרו בנין צבי שם בס' ט"ו, כשהביא קושיא זו, כ' שנתבטל הבשר „נבילה“, ומחמת זה רצה ליישב הקו' עפי"ד הפרמ"ג בפתחתו להל' שחיטה שכ' דבנבילה כיון דאיכא עשה דזובחת ווראי דחייב גם על כל שהוא דלא כתיב בי' אכילה, ולכן אסור גם ח"ש ע"י תערובות, יעוי"ש. אמנם אנך חורפ' נשתבש, כי החשש שם בנמרא לר"מ אינו מחמת איסור „נבילה“, כי אם מחמת איסור „טריפה“, יעוי"ש.

(*) בענין זה ראוי להעיר, דבמדרש תנחומא בפ' וארא סי' י"ג כ' בפ' עץ יוסף בשם היפה תואר רכל המכות יחד נמשכו עשרה חדשים. ולכאורה אינו כן, דמבואר בהריא ביפה תואר שנמשכו כמו ט' חדשים, כי במכת בכורות הי' הכל בלילה א'. ולפלא, כי העץ יוסף בעצמו בפירושו למדרש רבה בפ' וארא (פרשה ט' אות י"ב) הביא בשם היפה תואר שנמשך כמו תשעה חדשים.

תמו' בס' מים חיים להפר"ח
ותמו' בדברי הגה"ק מוהר"ש מבעלז וצ"ל

ברמב"ם פ"ב מהל' קרבן פסח ה"ב, יחיר ששחט את הפסח לעצמו כשר וכו'. ובחידושי מים חיים מהגאון בעל פרי חרש כתב וז"ל, עיין בכ"מ שכתב וז"ל וידוע דהלכה כרבי יוסי, ולי נראה דפסק כר' יהודה משום דאמרין פרק הוציאו לו (דף נ"א) דרב ששת אית לי' כמ"ד אין שוחטין את הפסח על היחיד, כנ"ל ודו"ק, עכ"ל. — ויש לתמוה ע"ז ראיך נוכל לומר דהרמב"ם פסק כר' יהודה, הרי הרמב"ם עצמו בפ' המשניות במס' פסחים פ"ח על המשנה ברך צ"א ע"א כתב, והלכה כר' יוסי, וצ"ע.

* * *

בס' טעמי המנהגים על עניני פסח בקונטרס אחרון הביא בשם סרר הגדה כ"י בשם הגה"ק מוהר"ש מבעלז וצ"ל טעם למה מטבילין הכרפס במים מלוחים, דאיתא במדרש, דבעת שציוה ד' לעשות הפסח, ה' מוציא ריח מגן עדן, ושבת לוי שהיו מהולים, היו רשאים לעשות הפסח, אבל כללות ישראל לא היו מהולים, ותיכף כשבאו אל משה והריחו הריח של פסח, אמרו שרצונם לעשות הפסח, ואמר להם משה רבינו שכתוב בתורה כל ערל לא יאכל בו, ותיכף מלו את עצמם. והנה מצינו (פסחים צ"ב ע"א) הפורש מן הערלה כפורש מן הקבר וצריך טבילה, ובמצרים לא ה' אלא הנילוס, והלכו כל הששים ריבוא אל הנילוס, ומרוב העם נעבר המים, ונקרא מים מלוחים, מים עכורים, ולכן שובלין הכרפס שמרמז לששים ריבוא שעברו עבודת פרך, במי מלח, דהיינו מים מלוחים, לזכר על שבאו כולם אל הנילוס לטבול עצמן, עכדה"ק. ויש לתמוה ע"ז, מהא דמבואר במס' יבמות (דף מ"ו ע"א) ת"ר גר שמל ולא טבל ר"א אומר הרי זה גר שכן מצינו באבותינו שמלו ולא טבלו, ופירש"י בימי משה כשיצאו ממצרים וכו', הרי דלא טבלו. ואף לרבי יהושע דאמר שם (בע"ב) דאבות נמי טבילה הוה, מדכתיב (שמות כ"ד) ויקח משה את הדם ויזרוק על העם, וגמירי דאין הזאה בלא טבילה, הרי טבילה זו לא ה' קודם שאכלו הקרבן פסח, רק בעת קבלת התורה, וצ"ע. (גם מה שהביא דברי המשנה בפסחים דהפורש מן הערלה כפורש מן הקבר וצריך טבילה, זה אינו, דתנן התם, גר שנתגייר בע"פ כ"ש אומרים טובל ואוכל את פסחו לערב, וב"ה אומרים הפורש מן הערלה כפורש מן הקבר. הרי דלדברי כ"ה אינו יכול להקריב אף כשטבל, דצריך הזאת שלישי ושיביעי).

חיים אלעזר שטענצל
ברוקלין, ניו יארק

תמו' בספה"ק בני יששכר

כ' בספה"ק בני יששכר במאמרי חודש ניסן (מאמר ב' פרשת החודש אות ג'), עה"פ וככה תאכלו אותו זגו' פסח הוא לד'. ופרש"י הקרבן קרוי פסח ע"ש הדילוג ואתם עשו את כל עבודותיו לש"ם שמי"ם עכ"ל, והנה עקבותיו לא נודעו

מאי בעי בזה וכו', ומתריך דלכאורה קשה בשמיני למלואים כתיב קח לך עגל בן בקר, לכפר על מעשה העגל, וקשה הא אין קטיגור נעשה סניגור, וי"ל עפ"י הגמרא קדושין ה. מקשינן הוי' ליציאה א"כ תהא אשה מתגרשת בכסף, יאמרו כסף מכניס כסף מוציא אין סניגור נעשה קטיגור, ומקשה א"כ שטר נמי, ומתריך מילי דהאי שטרא לחוד ומילי דהאי שטרא לחוד, ועפ"י יונת דהתם בעגל אמרו אלה אלהיך וכאן כתיב זה הדב"ר אשר צוה ד', שאומרים בדיבור שיעושים את אשר צוה ד'. ממילא מילי דהאי לחוד ומילי דהאי לחוד, וכמו בן קשה גם בקרבן פסח, דכתיב משכו וקחו לכם צאן משכו ידיכם מע"ז של מצרים וקחו לכם צאן של מצות, וקשה הא ע"ז של מצרים הוא מזל טל"ה, והלא אין קטיגור נעשה סניגור, לכן פרש"י הנ"ל עה"פ ואמרתם זבח פסח הוא לד', עשו לשם שמים, ומילי דהאי לחוד והאי לחוד, ע"כ תו"ד. (וכופל את דבריו במאמר ה' אות טו"ב). וקשה טובא הא זה דומה לכסף ובגמרא קדושין ה. מקשה האי כספא לחוד וכו' ובדש"י שם ד"ה האי כספא לחוד, וז"ל, כשהוא נותנו מפר"ש על מנת מה נותנו, ומתריך הגמרא טבעא מיהא חד היא, ופרש"י שם, אינו נזכר בתוכ"ו אם להוציא אם להכניס, משא"כ בשטר מפרש רש"י ד"ה והאי שטרא לחוד, בזה כ' לשון כניסה וזה מפור"ש ב"ה ל' יציאה עכ"ל, וא"כ עגל החטאת דשמיני למלואים, וצאן של פסח, הוי ככסף, ואפילו אם יפרש ויאמר לד' כנ"ל טיבעא מיהא חד היא, וצע"ג.

אשר זעליג גאלדמאן

מגיד שיעור בישיבת באבוב בני ציון
ברוקלין, ניו יארק

תמי' בדברי השיטה מקובצת

במס' כריתות דף ד' ע"ב, ואחת לרם כיסוי. ובשיטה מקובצת שם בחידושים אות ל"ח (הנדרס בסוף המסכת) כתב, כיון דעיקר איסור דם בקדשים כתיב, דכתיב כי הרם בנפש יכפר, ס"ד דם חי' ועוף הצריך כיסוי לא נאסר, עכ"ל. ופלא דהא מקרא מפורש בפי' צו (קפי' ז' פסוק כ"ו), וכל דם לא תאכלו בכל מושבותיכם, לעוף ולבהמה, וצע"ג. [ולפי' רש"י ותוס' שם ניהא עי' שם].

יעקב יצחק גערמאן

תלמיד כמתיכתא עץ חיים רבאבוב
ברוקלין, ניו יארק

אלון בבות

על הלקח מאתנו שנים מבני החבורה

הרה"ח מו"ה יעקב הכהן ענגלענדער ע"ה מבני ברק

והרה"ח מו"ה צבי יעקב צוויבעל ע"ה מלונדון

המקום ינחם את כל המתאבלים עליהם בתוך שאר אצול, אמן.

המערכת

לקט ענינים שונים מכ"ק מרן הגה"ק מצאנז זי"ע

(לרגלי יומא דהילולא — כ"ה ניסן)

(א) בס' אבות על בנים עמ"ס אבות (להרב הגאון מוה"ר שאול בראך אבד"ק קאשו) ברף פ"ר ע"ב אות י"ב כתב וז"ל: שמעתי מפ"ק מרן הגה"ק מו"ה שלמה זצ"ל הלבנערשטאם אב"ד בבאבאב ששמע מפי זקינו הגה"ק בעל דברי חיים, שהרמב"ם זכה שכתב ספרו באופן זה גם אשר לא השיג, הוא, שיהי' מכוון גם עפ"י חכמת אמת, והפליא לשונו של הרמב"ם, ואמר שעמו של הרמב"ם כתב מה שלא ירע הוא, עכ"ל.

(ב) עור שם ברף פ"ה ע"א אות ו' כתב וז"ל: שמעתי מפ"ק של מרן מוה"ר שלמה זצ"ל האלבערשטאם אב"ד בבאבאב שאמר בשם זקנו הגה"ק בעל דברי חיים, שכוונת הרמב"ם בעשיית חיבורו הי' לפי שעומק הלכה בש"ס צריכין לעמוד הרבה עד שיבין לאסוקי שמעתא אליבא דהלכתא, ובעודו עוסק בעומק העיון א"א לחשוב ולדבק בהקב"ה, לכך קיצר הוא והעלה הלכה ברורה, ודבר שנצרך לחדשים ירע באיזה רגעים ועי"ז יהי' אפשר להיות דבוק תמיד בו ית', ואעפ"י שמקיימין ולדבקה בו כשעוסקין בתורה, אבל כוונת הרמב"ם הי' על דביקות בלי לבוש, עכ"ל.

(ג) בספר ברכת הפסח — פתחא זוטא על הל' פסח (להרב הגאון מוה"ר פנחס הלוי הורוויץ ראבד"ק קאסוב) בסוף הספר כתב וז"ל: שמעתי זה כביר שמרן הקדוש מצאנז זי"ע ועכ"י אמר בזה הלשון, יש בכחנו לברר ההלכה שמותר להקריב קרבן פסח בזה"ז, רק להמתין כל כך זמנים על קיום מצות קרבן פסח, ואח"כ ליטול בעצמו, אין כדאי, עכ"ל.

(ד) הרה"צ מוה"ר משה סטעמפיל הי"ד חתנא דבי נשיאה כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק זצ"ל הי"ד כתב באחד ממכתביו וז"ל: שמעתי אומרים בשם כ"ק מרן קוד"ק מצאנז זי"ע שאמר לאחד ממקורביו שנסע למרחקים, ושאל את הה"ק זצ"ל קודם נסיעתו איך להתנהג, והשיבו בזה"ל, דיא גמרא זאל זיין דיין רב, און שבת דער רבי. הפוך בה והפוך בה דכולה בה, עכ"ל.

(ה) בספר תהלה לדוד דרושים עה"ת (להרב הגאון מוה"ר דוד יהודה ראטטענבערג אבד"ק ס' פטעער) דפוס מונקאטש תרל"ב, נדפס בתחלת הספר מודעה קצרה וז"ל: אמר המדפיס . . . ידוע לכל איש נבון, אשר מסיבת הפיק רצון מאת קוני ספרים, לתת להם בשער הזול מאור, נאלצו המדפיסים לשנות טעמם והדר ההדפסה, ושלא להשגיח על טוב הנייר והדיו, ועל הכל ההנהגה הצרופה המנוקה מכל שגיאה, ובאיזה מקומן לא יושבת מעשי הדפוס בימי הש"ק ויו"ט כידוע. והספרים שמקורב יוצאים עלו בהם קמשונים וכסו פניהם חרולי הטעות, וזאת היא למורת רוח לעיני ההוגים בהם, וההנהגה הלא טובה הזאת נשמעה ונראתה לפני מעלת הרכנים הגאונים שי', וכפי ששמעתי בעצמי מפה קודש מדבר מאת אמ"ו הרב הגאון הקדוש שלי"ט מצאנז, אשר רע עליו המעשה הזאת, ושיותר נכון לדעתו לשלם מעט יותר להמדפיסים, בכדי שיוכלו להוציא

מתחת ידיהם דבר מתוקן ומקובל, ע"כ נערת חצני אני הצעיר לכונו בית הרפוס חרש ולשרת בעבודת הקודש באמונה, ובהסכמת אמ"ו הרב הקדוש הנ"ל שי', והכינותי נייר טוב ודיו שחור ואותיות חדשים והגה"ה מריוקת וצרופה ולהחזיק פועלים יראי ד' שישבתו ממלאכתם בימי ש"ק ויו"ט, . . . ואם כי נפקדתי מאת אמ"ו הרב הק' הנ"ל שי' שאתאמץ להרפים בהתחלה, ספרי מקרא, וסידורי תפלות, לזכות רבים בהם מטעמים הנ"ל רק שלא הספיק הזמן עוד לבצע מחשבתי, ואי"ה בימי הקיץ אקווה להפיק רצוני הטוב ונפש החרדים לדבר ד', עכ"ל⁽¹⁾.

(ו) הרה"ח מו"ה רור גאלרמאן מטארנא כותב במכתבו אל הגאון מהר"ש ענגיל זצ"ל מיום עש"ק אמור תרפ"ד לפ"ק וז"ל: אורות צוואת ר"י חסיד ז"ל ששני בנ"א ששמותיהן שווין אל יזדונו . . . שאלתי את הרב הגאון אב"ר רקחילתנו שליט"א (הוא הגאון מוה"ר מאיר אריק זצ"ל), ואמר לי, ששמע בשם רבנו הגאון הקדוש מסאנץ זצ"ל ראם שלשה גדולה התורה ויר"ש מתירין את צוואת ר"י חסיד ז"ל אין חשש מאומה, עכ"ל⁽²⁾.

(1) בס' איגרות סופרים ח"ד אות כ' במכתבו של הגאון מוה"ר שמעון סופר זצ"ל אבד"ק קראקא אל כ"ק מרן הגה"ק מצאנו וי"ע מיום ב' פ' בא שנת תרכ"ג, כותב בסוף המכתב בזה"ל: וכבר שמעתי שהר"ג התרעם על המדפיסים הללו שמוציאים סדורים וחומשים מלאים שבושים שבשאת כיון רעל על בין הגדלים ונעשים תישים, עכ"ל. ועיין עוד בזה בכרם שלמה שנה ה' קונט' ו' עמוד ל"ט אות ה'.

(2) עיין עוד בזה בשו"ת אבני צדק להגה"ק בעל ייטב לב זצ"ל בהאחע"ז סי' ו' וסי' י"א, ובשו"ת מהרש"ם ח"ו סי' קמ"ה.

כיס תנחומין

משתתפים אנו בצערם של ידידינו

הנה"ח מו"ה משה בריננער נ"י מקרית באבוב
ואחיו הנה"ח מו"ה שלמה בריננער נ"י מבני ברק
וגיסם הנה"ח מו"ה שמואל זיינוויל ריף נ"י מירושלים עיה"ק
בהלקח מהם אחותם — אשתו ע"ה

* * *

האברך היקר מו"ה יוסף דרוק נ"י מירושלים עיה"ק
בהלקח ממנו אביו ז"ל

המקום ינחם אותם בתוך שאר אבלי ציון וירושלים
ומחה ד' רמעה מעל כל פנים, אמן.

המערכת

מכתבים אל המערכת

שמואל עקיבא יפה-שלעזינגר

רב ואב"ר שטראסבורג

כס"ר. כ"ט טבת תשמ"ג לפ"ק.

לכבוד מערכת הקובץ התורני „כרם שלמה“.

אחרשח"ט ושל"ת, אבוא בזה במספר הערות שנתעוררתי בעברני בכרם.

(א) בקונטרס מ"ו מחורש ניסן תשמ"ב, במדור הנאהבים והנעימים, מכתבו של ה' המופלג ר' אברהם יוסף הייבערנער הי"ד, אל הנאון האדיר מרונוטשוב זצ"ל, שהעיר על הרמב"ם בהל' קרבן פסח פ"ב ה"ו שפסק, רהשוטט לאוכליו לזרוק דמו שלא לאוכליו רהפסח כשר ואין אדם יוצא ירי חובתו, משום דאין מחשבת אוכלין בזדיקה, ותמה מבריייתא מפורשת בפסחים ע"ח ע"ב, ראדם יוצא ירי חובתו. ובתחילה רצה לשבש דברי הרמב"ם, לומר שמלת „ואין“ הוא ט"ס, וציינתם בהערה מספר 2, שכן כתב כאור שמח ובחידושי טורי אבן על הרמב"ם. והנני מוסיף שכן כתב בספר הר המוריה על הרמב"ם שם, אות ט"ו. אך מפני שקשה לשבש כל הדפוסים, הציע להנאון מרונוטשוב דרך כישוב דברי הרמב"ם על פי דברי הר"מ עצמו בפט"ו פסוהמ"ק ה"ח, בשו"ט חטאת לשם מי שמחויב עולה וכו', עיי"ש. והנני להעיר כי הנאון מרונוטשוב בעצמו יישב כן דברי הרמב"ם, עיי' בספרו צפנת פננת הלכות נזירות פרק ח' הל' ח', ששם כתוב תירוץ זה, רהוי כשינוי בעלים משום ראינו מחויב כפרה כמותו, וספר זה כבר נרפס בפיעטרקוב בשנת תרס"ג, והמכתב נכתב בשנת תרצ"ה, ורו"ק.

(ב) בקונטרס הקורם מ"ה מחורש אדר תשמ"ב, גם באותו מדור, מהב' המופלג ר' שלמה קעניג הי"ד, שהקשה סתירה מרבירי הרמב"ם בהל' שלוחין דמשמע שם רעבד הוא בן ברית, ואילו בפ"ט עדות ה"ד סובר הר"מ רעבד אינו בן ברית, עיי"ש. ובקונטרס מ"ט מחורש אלול תשמ"ב במדור מכתבים אל המערכת כתב ה' שלום דוד נעללער נ"י תירוץ ליישב סתירת הרמב"ם, עיי"ש. והנני מעיר כי האור שמח בהל' עדות שם כבר עמר בזה, וכתב כבר כי הכונה שאינו בכל המצות, עיי"ש, ורו"ק.

(ג) בקונטרס נ"ג מחורש טבת רנא, במדור תמיהות וישובים, תירץ הרה"נ ר' נחום מאיר גערמאן שליט"א קושיית השער המלך בהל' גירושין בפ"ד ה"ב, על הגמ' בפסחים י"ד, מרבניהם למדנו ששורפין תרומה טהורה עם טמאה בפסח, עיי"ש, וכתב דאפשר ליישב רמייירי במשקין, ובמשקין אין צריך שיעור לשמא אחרים. והנה קושיא זו של השער המלך הקשוה רבים, עיי' בשו"ת מהר"ם מינץ סי' ה' בשם ספר פאר הלכה, ולא ראו כי קדמם השער המלך, וגם בישועות יעקב או"ח סי' קנ"ח אות ר' הקשה קושיא זו, ג"כ מעצמו, ושם בסוגריים תירץ כבר תירוץ זה, בכתבו, ואמנם זה אינו, רשפיר נוכל לאוקמי במשקים, רמשקים מטמאין כל שהוא כמו שכתבו התוס' וכו', עיי"ש. ועור ישובים רבים נאמרו על קושיא זו, עיי' בשו"ת מהרי"א (אסאד) חאו"ח סי' קל"ח, תפארת ירושלים על המשניות בריש פסחים, מנחת ברוך סי' צ"ט, כחלק או"ח. וע"ע מה שהאריך בזה בקהלות יעקב (קנייבסק) על מסכת סוכה סימן י"ט.

והנני בזה ידירכם המכרככם בכרכת התורה שחפץ ר' בירכס יצליח להנריל תורה

ולהארירה.

שמואל עקיבא יפה-שלעזינגר

אב"ד פה

בס"ד. ד' שבט תשמ"ג לפ"ק.

לכבוד מערכת „כרם שלמה“ בברוקלין יצ"ו.

אחרשה"ט ויש"ת. מידי עברי בפעם נוספת בכרמכם הנחמד, נתעוררו לי איזה הערות להעירכם.

(א) בהקובץ מחורש חשו"כסלו השתא, קונטרס נ"ב, במדור „זכרון לראשונים“, בענין אשה שנסתפקה בברכת המזון, ובענין ח"ש באיסור הנאה, מהנאון ר' אליעזר ליפמאן הלוי זצ"ל, שפסק, באשה המסופקת אם ברכת המזון, שצריכה לחזור ולברך, וכתב, דלא שייך ספק ספיקא כמובן מכמה פעמים. ויש להעיר, כי הפרי מגדים בא"א או"ח סי' קפ"ו ס"ק א', דעתו אינו כן, וכתב דיש לומר דכל דהוי ספק ספיקא בד"ת רי בדרבנן ספק א', עיי"ש. וציין גם לספרו ראש יוסף עמ"ס ברכות כ' ע"ב, ועיי"ש שנסתפק אולי באמת הוי ספק משם אחר ולא הוי ס"ס. וכן רעת הנאון רבי עקיבא איגר בתשובותיו ח"א סי' כ"ה, וכן בהנהותיו לשו"ע או"ח סי' קפ"ר סעי' ד', דהוי ס"ס בראורייתא וחד ספק בדרבנן, עיי"ש. ובאמת מחלוקת גדולה היא בין האחרונים בדיון זה, ועיין מה שהאריך בדבר בשלי חמד באסיפת דינים מערכת ברכות סימן ר' אות ג', שהביא השיטות השונות והעיר ופלפל בדבריהם. ולהלכה עיי' מה שפסק המשנה ברורה סי' קפ"ו ס"ק ג', ובביאור הלכה שם בר"ה אלא מדרבנן. והראי' שהביא הנאון ר' אליעזר ליפמאן הלוי ז"ל, מהירוק בנמ' בברכות כ' ע"ב, שאמרה רנ"מ אם אשה חייבת מה"ת או מרבנן, להוציא אחרים ירי חובתה, ולמה לא אמרה בפשיטות נפקא מינה, דבספק, אי הוי מה"ת חייבת לחזור ולברך, ואי מרבנן, אינה חייבת לחזור, עיי"ש. הנה באמת על ריוק זה עמדו הרבה, וגם בשו"ת שער אפרים שלא הי' תחת ידו של הנאון הנ"ל וכמ"ש שם, העיר בזה, ורצה להוכיח מזה כן, אולם עיי' ברכרי חמורות על הרא"ש במעדני יו"ט, שם בברכות פ"ג סי' י"ג אות ר', ולפי דבריו אין שום הוכחה, עיי"ש ורו"ק. ועיי' גם בשו"ת כתב סופר או"ח סי' כ"ח בר"ה ומרי דברי, שתירץ קשיא זו. וגם זקנו הגרעק"א בשו"ת מהרורא תנינא סי' קנ"א עמר בזה, ועיי"ש מה שיישב.

(ב) ובענין חצי שיעור באיסור הנאה, שהביא בשם הצ"ח להסתפק בכל איסורי הנאה שיעורא רירחו בכמה, והאריך בזה. ושם בהערה 2, ציינתם להצ"ח בפסחים כ"ב ע"ב. הנה גם בזה יש להעיר, שהגרעק"א נ"כ נסתפק בזה, עיי' בשו"ת רעק"א ח"א סי' ק"צ (ובטעות נדפס סי' קצ"ו) ונשגה במהרורא תנינא סי' קמ"ז, אי תליא בכזית או בפרוטה, ועיי' בשו"ת משיב רבר להנצי"ב ח"א סי' ל"ג מה שרן ברכרי הגרעק"א. ובעצם השאלה האריך בזה בשו"ת עמורי אש (אייזנשטיין) סימן ר' דף כ"ה ע"ג מרפי הספר בר"ה ויש לחקור, ועיי"ש מה שהביא מהר"ש מקינון על התורת כהנים, ומהמעשה רקח הספררי על הרמב"ם, ומהדרך פקורין, ומכל בקיאותו הגדולה שם נראה שלא ראה להצ"ח בפסחים, עיי"ש. וע"ע על ספיקת הצ"ח בשו"ת מהרי"א (אסאר) או"ח סי' ק"כ וסי' קמ"ר, ומה שהעיר שם בן המחבר, מהירושלמי בתרומות פ"ו, רקאמר דמורה ריש לקיש באיסור הנאה רח"ש אסור, גם בספר דרכי תורה חלק ב' פרק כ"ה תמה כן, אולם כבר העיר עליו השרי חמר בחלק הכללים מערכת ח' כלל י"ז שאין הפירוש בירושלמי כן, אלא באוכל דבר שאסור גם באכילה וגם בהנאה שם מודה ריש לקיש, אבל אם נהנה בלא אכילה בזה לא איירי הירושלמי, ודברי בן מהר"א צ"ע, ולא נעלם להצ"ח הירושלמי ורו"ק*).

(*) עיין בשו"ת מהרש"ם ח"ז סי' קמ"ג בסופו, שתמה ג"כ על הצ"ח הנ"ל שנעלם ממנו במחכת"ה דברי הירושלמי בתרומות פרק ו', אבל המריק בלשונו יראה שנשמר מהשגת השר"ה, שכתב בזה"ל: מבואר בירושלמי פ"ו דתרומות רבאיסורי הנאה גם דיש לקיש מודה רח"ש אסור מה"ת דלא גרע מהנאה. — כנראה שבג' תיבות הללו רצה להעיר שלא יקשה עליו מש"כ השר"ח

(ג) באותו מדור, מהנאון ר' שמעון סופר בן הח"ס זצ"ל על ענין נד קטן, ובסוף דבריו כתב, דהא דאמר ר' יוסף בכתובות י"א ע"א דהנדילו יכולין למחות, קאי על דברי ר' הונא, אבל בבא אבותיו עמו אינם יכולים למחות, וציין להשיטה מקובצת ולתשובת אביו מאור הנולה הח"ס, שהעלה כן לדנא. והנה תשובת הח"ס היא ביו"ד סי' דנ"ג, אולם פלא על הח"ס ועל בנו הנאון ר' שמעון שכל דבריהם נסמכים על השיטה מקובצת, והח"ס שם ביו"ד סי' דנ"ג כתב פעמיים, בד"ה ונס הלום, שהביא בשם השיטה מקובצת, שהביא חבל נביאים ראשונים, שאם נתניירו אבותיו עמו אינם יכולים למחות, ושוב בד"ה גלל זה כתב, ורבים מהפוסקים בשיטה מקובצת פסקו דעכ"פ בנתניירו עמו אינם יכולים למחות, עיי"ש. ופלא על הח"ס, דהנה בשיטה מקובצת בד"ה הנדילו יכולין למחות, כתב מדרקתני הנדילו ולא קתני הנדיל, משמע דקאי אפילו אקטנים שנתניירו עם אביהם, וכן פירש רש"י וכן פירש הרשב"א וכו' וכן פירש הרישב"א וכו', עיי"ש. וא"כ מפורש להיפך דאף שנתניירו אבותיו עמו יכולין למחות, וכבר עמד בזה נכדו של הח"ס המהדיר של המאירי עמ"ס כתובות שם דף י"א אות י"א. והח"ס הובא גם בפתחי תשובה ליו"ד סי' רס"ח ס"ק ח' ברפוס וילנא בסוגריים מרובעים, ופלא, וצ"ע. וחזן מזה הח"ס לא הביא שיטת הרמב"ן במלחמות כמס' שבת פ"ט, דאם נתנייר ע"י ביו"ד אינו יכול למחות דא"כ מה כח בית דין פה, ואם נתניירו אבותיו עמו יכולין למחות, עיי"ש ודו"ק.

(ד) במדור אגרות קודש, מכתבו של החוות יאיר אל הנאון ר' דוד אופנהיים זצ"ל. על הקושיא שנשים יתחייבו כנר חנוכה ובמנילה מפני שהוא תיקון חז"ל, ושייך בזה לא תסור, וא"כ הוי לוי ל"ת וחייבות אף בלא הטעם של הן היו באותו הנס, ויש להעיר, לעיין בבלי חמרה להנאון ר' מאיר דן פלאצקי בפ' מקץ באות ד' מה שכתב להנאון האדר"ת ליישב קושיא זו של החוות יאיר, וע"ע בשו"ת חסד לאברהם (תאומים) מהדורא תנינא או"ח סי' ע"ח מה שכתב שם עפ"י החוות יאיר.

(ה) בהקובץ מחודש שבת קונטרס נ"ג, במדור הנאהבים והנעימים, הרפסתם מתוך הספר שו"ת אמרי דוד להנאון ר' דוד הלוי הורוביץ זצ"ל אב"ד סטאניסלאוו, בס"י קצ"ח, ב' הערות בשם האברך המפואר מו"ה לוי פערלמאן הי"ד. ובהערה ב' העיר על המג"א בריש סי' רמ"ז, שהביא בשם המרדכי, בברכות בפרק אלו דברים, שאין מברכין אלא על רבר שהגוף נהנה ממנו, והקשה מהג' בברכות מ"ג ע"ב, שמברכין על הריח, שנאמר כל הנשמה תחלל ייח, איזהו רבר שהנשמה נהנית ממנו ואין הגוף נהנה ממנו הוי אומר זה הריח, הרי דמברכין אף שאין הגוף נהנה ממנו. ושם בהערה ב', ציינתם, שבשו"ת אמרי דוד כתב לו שגם בעצמו הקשה כן, ושציין אצלו על גליון המג"א.

והנני להעיר, שדברי המרדכי בברכות, הם דברי התוספות בפסחים נ"ג ע"ב ד"ה אין מברכין, שהמרדכי הקשה בשם ח"ר יוסף, וכך הוא בתוספות, מדוע אין מברכין על האור בכל שעה שנהנה ממנו, והלא אסור להנות מהעוה"ז בלא ברכה, ולמה רק במוצאי שבת מברכין, וע"ז תירץ ח"ר יוסף, כך הוא במרדכי וכך הוא בתוספות, דרובא כשנפוג נהנה אז אסור להנות מהעוה"ז בלא ברכה, אבל שאר הנאה לא, היינו, דבשאר הנאות מותר להנות אף בלא ברכה. ודו"ק הישיב. וא"כ לכאורה הקושיא עולה לא רק על המרדכי, אלא אף על התוספות בפסחים הנ"ל. ובאמת דברי המג"א מקורם מתוך הדררכי משה על הטור,

דריש לקיש איירי באוכל איסורי הנאה ולא בנהנה מאיסורי הנאה, על זה כתב, דטעמו של ריש לקיש דמורה באיסור"נ ראסור באכילה אף בפחות מכזית, הוא משום רלא גרע מהנאה, כל' דאף בנהנה מאיסור"נ לא בעי שיעור כזית, ודו"ק.

ובעיקר ספיקת הצל"ח, יעויין עוד בשו"ת שואל ומשיב מהדורא רביעאה ח"א סי' ר"ג ד"ה והנה אם, שנסתפק ג"כ בזה, וכותב שאח"כ הראו לו שכבר נסתפק בזה הצל"ח, והעלה שם רלא שייך כלל לשער בהנאה שיעור כזית, יעוי"ש. וכן כתב בשו"מ מהדורא תליתאי ח"ב סי' קל"ח, דבהנאה לא שייך שיעור, רמכל מקום נהנה עיי"ש.

וכמו שצויין שם במג"א, ובדרכי משה על הטור בס' רש"י אות א', הביא הדברים בשם התוס' בפסחים ובשם המדרכי, וא"כ גם במג"א כנראה נשמט מהרפוס כי כבר כתוב כן בתוספות בפסחים, ובאמת על התוס' בפסחים, כבר הקשה כן הגאון ר' יוסף ענגיל ז"ל בספרו לקח טוב כלל י"א בד"ה והנה התוס' בפסחים, עיי"ש ותראה שהקשה על התוספות מהגמ' דברכות מברכת הריח, ועיינתי בשו"ת אמרי דוד, וראיתי כי ציין להתוס', רק שם נדפס בשעות רף נ"ר וצ"ל נ"ג. ועיי"ש בלקח טוב, מה שתיירץ לקושיא זו, וכתב רהנאת הנשמה חשיב כהנאת כל הגוף. אף שיש לעיין, כי בגמ' משמע שבריה אין הגוף נהנה, ואפשר קצת לומר, עפ"י מה שהביא המג"א כאו"ח ס' רצ"ו ס"ק ה', בשם י"א בבית יוסף שם, דאפילו מי שאינו מריח יכול לברך, רנהנה שמתחזק ראשו וגופו, א"כ נקרא הנאת הגוף, אף שאינה הנאה שנכנסת לתוך הגוף, ואף שכתב המג"א שזה רוקא בריח חזק ביותר, מ"מ, חשיב ריח כהנאת הגוף, וכמו שכתב הגר"י ענגיל בלקח טוב שם.

ודרך אגב הנני להעיר על הגר"י ענגיל בלקח טוב שם, שכתב, ראין לומר דברכת הריח נופ' לאו ברכת מתיר, אלא חיוב גרידא לברך כשאר ברכת הוראה ושבת, רכיון דאין ההנאה הנאת הגוף אינה צריכה למתיר, רזה אינו, כי מבואר ברמב"ם פרק ט' ברכות הל' א', כשם שאסור להנות במאכל ובמשקה קודם ברכה כך אסור לו להנות בריח טוב קודם ברכה, הרי דהריח בעצמותו איסור הוא זולת הברכה, עיי"ש. ובאמת ה' לו להביא יותר את דברי הר"מ בריש הל' ברכות שכתב שם בחל' ב', ומר"ם לברך על כל מאכל ואח"כ ינהה ממנו, ואפילו נתכוין לאכול או לשתות כל שהוא מברך ואח"כ ינהה, וכן אם הריח ריח טוב מברך ואח"כ ינהה ממנו, וכל הנהנה בלא ברכה מעל, עיי"ש. ומרכתב הר"מ רק לבסוף לאחר ברכת אכילה ושת' ולאחר ברכת ריח, את הנמ', רנהנה בלא ברכה מעל, חיונן מפורש, שגם ברכת הריח הוי מתיר, ואם הריח בלא ברכה הוי איסור ומעל ורו"ק הישיב. וכל זה בשיטת הרמב"ם, אולם בתוספות ובמדרכי אפשר אולי לומר, כי הרין של איסור הנאה מהעולם הזה, נאמר רק על הנאת הגוף, ובשאר הנאות הוי הברכה רק דרך שבת והוראה, וזה שהוסיף רב זוטרא משמ' דרב, שאף על ריח אע"פ שאין הגוף נהנה יש לשבח ולהורות להקב"ה, מטעם כל הנשמה תהלל י"ה, אלא לא מטעם איסור של הנאה מהעולם הזה בלא ברכה, ועל כן כתבו התוספות והמדרכי שעל האור אין מברכין בכל שעה כי אין בזה הנאת הגוף, ולא קשה מריח שמברכין, כי שם הטעם הוא, משום כל הנשמה תהלל י"ה, ורו"ק כי קצרתי.

שוב ראיתי אחרי רואי כי כבר הלכו נמושות בהערה זו, ומצאתי כי היעב"ץ בספרו מור וקציעה או"ח ס' רש"י, הביא הררכי משה בשם המדרכי הנ"ל, והקשה קושיא זו מברכת הריח, והאריך ליישב, כי בריח אם כי עיקר ההנאה היא אל הנשמה, גם הגוף נהנה, עיי"ש בדבריו הארוכים כי נעמו. ולפלא לי כי לא הזכיר את התוס' בפסחים הנ"ל,

(*) המעין בס' לקח טוב שם, יראה שלא כתב רהנאת הנשמה חשובה כהנאת כל הגוף, רק כתב דמש"כ התוס' בפסחים דכשאין הגוף נהנה אין לברך, הכוונה רק היכא דאין כלליות הגוף נהנה רק אבר פרטי, דצריך להיות דומא דאכילה דנהנה כל הגוף, ומה"ש מברכין שפיר על ריח, רהנאת כל הנשמה חשיבא שפיר כהנאת כל הגוף עיי"ש בדבריו. וא"כ לק"מ מהא דאמרו בגמ' דאין הגוף נהנה, דאח"כ דאין הגוף נהנה, ומ"מ מברכין מאחר דיש הנאת כל הנשמה. (ואף דמבואר ברש"י במס' נדה דף נ"ב ע"א ד"ה ריחני, רריח הנאה מועטת היא, י"ל דההנאה בעצמה מועטת היא, אבל כל הנשמה נהנה מן הריח). אמנם צ"ע דברי הרמב"ן בחידושו למס' ברכות בריש פרק אלו דברים שכתב וז"ל, שלא תקנו ברכה בהנאות וכו' אלא בדברים הנכנסין לגוף והגוף נהנה מהן כגון אכילה ושת', וריח נמי דבר הנכנס לגוף וסועד הוא וכאכילה ושת', דמי, יעו"ש. ולכאורה בגמ' הנ"ל משמע דבריה אין הגוף נהנה. וצ"ע באחרונים אם לא העירו בזה.

ובפרט שהררכי משה לא על המררכי לבד הסתמך אלא על התוס', ועוד נראה, כי היעב"ץ לא ראה את התוס' באותה שעה שכתב רבריו, כי בסוף דבריו שם פלפל מרוע לא תקנו ברכה על הנאת ראיית האור, וכתב שנראה לו העיקר, שברכת המאורות שאנו מברכין כל יום בשחר, על הנאת תשמיש האור, ופוטרת כל תשמישי חוש הראות, עיי"ש. ואם ה' רואה דברי התוספות בפסחים הנ"ל, היה רואה, שהטעם מברכין על אור השמש בכל יום, משום שמתחדש בכל יום, עיי"ש. ולפי דברי התוס' לא קשה כל מה שכתב שם בסוף רבריו. גם ראיתי כי הישועות יעקב באו"ח סי' רט"ז ס"ק ב', נ"כ הביא המנ"א בשם המררכי, והקשה הקושיא מברכת הריח, וגם עליו פלא שלא הזכיר התוס' בפסחים. בכל אופן ההערה הנ"ל שנזכרה בשו"ת אמרי רור, הלכו בה נמושות.

והנני בזה בברכה להצלחה מרובה בעבודתכם הק',

שמואל עקיבא יפה' שלעזינגר
אב"ר שטראסבורג

בעזה"ת.

לכבוד מערכת כרם שלמה הנכבדה.

היה לי לעונג רב לעיין בקונטרס מחורש כסלו, ומרי עייני בזה עלו ברעיוני כמה הערות והארות במ"ש הרבני מוה"ר חיי"מ רובין שליט"א בדיון לשפוך מים לתבשיל העומר ע"ג האש בשבת כשמתירא שלא יהא מצטמק והולך.

מה שהביא מהמנ"א סימן רנ"ג ס"ק ל"ב שכתב דלפי מה שיבואר לקמן בסי' שי"ח סט"ו כהנ"ה רמנהגנו כהפוסקים שאם לא נצטנן לגמרי אין בו ביטול אפילו ברבד לח ולכן מותר ליתן מהקומקום לתוך הקיריה ראפילו אם האחר אין היס"ב יתחמם עי"כ ג"כ שרי, ותמה רי"מ רמ"מ בציוור של המחבר שהקומקום היה מוטמן הרי הו"ל מחליף מהטמנה לשהיה עכ"ר. וי"ל רמ"ש המחבר שיש למחות ביד הנוהגין להטמין וכו' אין הכוונה הטמנה ממש, רק כמ"ש בסעיף א' אבל הטמנה ע"ג גחלים וכו' עיי"ש, וכן נראה, דהנה הב"י הביא דין זה דסעיף ד' מהנמוק"י ר"פ לא יחפור בשם ר"י והמעין שם בנמוק"י יראה ג"כ שקורם כתב שאם נותן את הקיריה על האש בשבת אע"פ שהכירה קטומה אסור להטמינה אלא מניח מגולה וכו' ודכים מעו בענין הטמנת חמין שמטמינים אותו ע"ג כירה קטומה, ואח"כ כתב דין זה שיש למחות ביד הנוהגים להטמין וכו'. רואים מזה שמ"ש המחבר להטמין, הכוונה על הכירה, וכן ג"כ בהרשכ"א שהביא הב"י, וי"ל דזה ה' כונת המ"ב בס"ק פ"ד עיי"ש, ודו"ק.

עוד כתב רי"מ לתמוה על המנ"א שלא חשש לשיטת הכלבו שהאיסור הוא משום מגים, ושפיר מביא מקצות השלחן סימן קכ"ד ראין נתינת מים ככלל הגסה, ועיין גם בפתחי תשובה בסימן שי"ח סעיף י"ח אות כ"ז מה שהביא מהררכי"ן ח"ג סימן תי"א לגבי להוציא בכף מהקיריה כשהקיריה עומדת על הכירה עיי"ש, ובפרט בזמנינו שנהנו לשים הקיריות ע"ג טס שי"ל שיש לזה דין כע"ג קיריה דיקנית כמ"ש בסי' רנ"ג ס"ג, והגם שיש לחלק בזה מ"מ יש עוד צד לחקל שהרי עכ"פ יש לזה דין כירה קטומה, ועי' במאירי שבת י"ח וז"ל, וכן משהין על כירה קטומה ואין חוששין להגסה ולא עוד אלא שנוהגין בסעודות גדולות להגים אף על הכירה הואיל ומ"מ הכירה קטומה עיי"ש. וכ"ש בנדון דהכא שאינו מגים ממש.

ומ"ש לדחות הסברה שעושה הוי' חרשה לעשות ממים מרק ודומה בכ"ד על האש ויש בו משום ביטול, והביא משו"ת השיב משה סי' י"א וחת"ס או"ח סי' ע"ד שדחו סברא זו. נ"ל להעיר ממ"ש הנרש"ק בשו"ת האלק לך שלמה סי' קל"ו בשיטת הר"ן

שברבר לח אין בישול אחר בישול, שזה דוקא אם לא קיבל הלח מעם חרש כנון מים שנצטננו וחוזר ומכשלם, אבל בלא"ה יש בישול אחר בישול עיי"ש, ועי' בפת"ש סי' שיי"ח ס"ק ר' משו"ת אורח לצדיק סי' ו' לגבי צלי אחר צלי שרק כשצליה שניה תהא כצליה ראשונה שרי עיי"ש.

ואפשר יש מקום להחמיר בזה כיון שלפעמים הקטניות מתייבשות וכשפיכת המים מרככם וזה אסור כמ"ש במג"א שיי"ח סק"י והביא כן מהרמב"ם עיי"ש, וכ"נ דעת הלבושי מרדכי מהדות"ל או"ח סי' ט"ו שכתב שלפעמים מצטמק כ"כ דחייב משום מכשל עיי"ש, ועי' בשואל ומשיב מהדות"ל ח"ב סי' כ' שנשאר בצ"ע לענין הכנסת הפעניצין הקשים לתוך המרק עיי"ש, ועי' באורחות חיים החדש סי' שיי"ח ס"ה משו"ת מלחמת ארי סימן ו', וע"ע בהנהגות מהרש"ם שם באו"ח, וצ"ע אם יש לרמות דין זה דקטניות לשם. כתבתי כ"ז להערה בעלמא ולא באתי להכריע בזה לדיוא כלל.

יוסף שלמה הכהן גליק

יוניאן סיני, ניו זשערסי

בעהשי"ת. יום שני פ' ויקה"פ תשמ"נ.

כבוד מערכת כרם שלמה הי"ו.

שלומכ"ס, ר"פ משעק עבוד דמי החתימה דהאי שתא, וגם הנני שולח שתי העדות אשר כמדומני ראוי להעלותן על שולחן מלכים מאן מלכי רבנן — ואבקש מכם אם אפשר להדפיסו בקובץ הבא.

בברכת הצלחה וכמ"ס, ירדכם ומוקירכם,

הצעיד המשי"ב מפני הכבוד

צופה הייתי בכרם שלמה חוברת נ"ד עמוד ל"ט הובא דברי התוי"ט על הא דתנן במס' אבות פרק ה' משנה כ"א בן ארבעים לבינה וכתב הרע"ב דילפינן מדחז"ל מס' ע"ז (ה' ב') שאחר מ' שנה שהיו ישראל במדבר א"ל משה ולא נתן ד' לכם לב לדעת כו' עד היום הזה. והקשה על זה רבנו התוי"ט ראיך הביאו ראי' מדור המדבר הרי בשעה שא"ל משה מקרא זה כבר היו יותר מבני ארבעים שנה, ותירץ בתירוץ השני וז"ל: ועוד נ"ל ישראל בשעת מת"ת גרים היו דהא מינייהו ילפינן שצריך גר טבילה כמ"ש בספ"ח רפסחים וכל גר כקטן שנולד דמי עכ"ל. — והרב משה נחום סאכאטשעווסקי שליט"א תמה שם ע"ד התי"ט דמה ענין גר שנתגייר כקשנ"ד לכאן, רזה שייך רק לגבי דינים מסוימים כגון קרבת משפחה אבל לא כמציאות שנות חייו (וכמו שאדם וחוה שנבראו בתואר ובשכל של בני עשרים שנה אבל כמנין שנות חייהם היו בני יום אחד) וה"ה לגבי בן מ' לבינה מונים משעת הלידה. הנה קושיותי דומה לקושיית הרב הגאון על ת"ת בספרו ברוך שאמר כאן שתמה על ד' התוס' מס' סוטה (כ"ב, ב') ד"ה ועד כמה ער מ' שנין, שכתבו פירוש משנה שהתחיל ללמוד ער מ' שנה ולא משנה שנולד כו' ש"מ לא קאים אינש אדעת' דרבי' עד מ' שנין וזה ה"י ממתן תורה עד מ' שנה שאז התחילו ללמוד, עכ"ל התוס'. ותמה על זה בספר הנ"ל דרגילים אנו לפרש בן מ' שנה להולדו כמו חשבון שאר הזמנים שנזכרו כאן במשנה אבל הרי לד' התוס' יוצא דכיון דבן חמש הוי למקרא בן ארבעים וחמש הוי לבינה וזה פלא כי לא שמענו זה מעולם, עכ"ד. אמנם לענ"ד לק"מ ודברי התוס' והתי"ט ברורים ומוכנים היטיב, דמלבד מה שמפורש ברבנו חננאל בספ"ב דכ"מ להריא כרעת התוס' הנ"ל, אם נעמיק בדב"ק נבין שסברתם בדורה, דאדם צריך חינוך של ארבעים שנה בכל ענין שיעסוק בו כדי שיגיע למדרגת "כינת" באותו ענין, אם

להבין טבע בני אדם ותעולם, צריך חיים של מ' שנה עלי ארמות, אם לעבודת השם, צריך ארבעים שנה של חינוך בעבודת הכוהן, וכן לענין לימוד התורה ומ"ש חז"ל בן ארבעים לכינה בסתמא אמרו הא כדאית' והא כדאית', והרי רבנו חננאל הנ"ל והתוס' מיירי לענין לימוד התורה ושפיר התחילו מבין חמש למקרא. וזוה מובנים גם ד' התי"ט בתירוץ בתרא, רהא גם לגבי דור המדבר שייך בן ארבעים לכינה כיון דבמתן תורה נתגלגלו היו כולם כקטן שנולד לגבי תורה ומצות בלי השגחה על מנין שנותיהם האמיתיים, ומ"ש התי"ט רהיו כקטן שנולד לא ה' כוונתו למנין שנותיהם הנשמי, כי אם מנין שנותיהם הרוחני, דרך עתה התחילו להתחנך בעבודת השם ובתורה וכתיוונק בן יומו היו בעבודת השם וידיעת התורה. — ועפ"ז שוב אין הכרח לומר שהתי"ט כאן חולק על סברת הגור ארי' פ' ויגש ר"ה זו דינה רבמת' ל"ש כקטן שנולד דמי כיון דהי' בכפ' (וע' כרם שלמה חוברת נ"ב ע' ס"ג אות ר') כיון דיתכן כרברנו דהתי"ט כתב כן כלשון מושאל ולא מעצם הדין, ודוק. — ועשו"ת לחמי תורה להגר"י באסאן זצ"ל סי' ה' ענין נפלא שכתב רכיון דגר שנתגלגל כקטן, אין מענישים אותו בדיני שמים עד כ' שנים אחר הגירות. — הרי דס"ל דלענין זה הוי כקטן ממש בן יומו, ונלענ"ד בהסבר דבריו דס"ל דתינה בכ"ד של משה תלוי במציאות שיהי' בר דעת ויהי' בן י"ג שנים, משא"כ בדיני שמים בעי' כ' שנים של חינוך בעבודת ד' כיהורי, ולכן בגר, השנים של גיות אין עולין מן המנין, (ושאני עד ואונן שהי' קודם מת' או הוראת שעה), ועכ"פ זה ברור ככוונת התוס' והתי"ט כע"ה כפתור ופרח.

גם צופה הייתי בלוח השנתי שיצ"ל על ידי ישיבת באבוב בני ציון (בפרשת בא) ענין פלא שאיש אחר שנכשל באכילת חמץ ביקש תשובה מהנה"ק מהר"ש מבעלז זצ"ל, וא"ל שילך בגלות כי מרומז בתורה שהגלות מכפרת את עונשו כרת דחמץ שזה מקום המיוחד בתורה שעל תיבת ונכרתה יש נגינה של גרשיים (שמות יב, יט כל אוכל מחמצת ונכרתה כו') לרמוז שהגירוש — גרשיי"ם — מכפר איסור כרת. — והרברים הגיעו לאזני הנאון האדיר בעל שואל ומשיב זצ"ל מלעמבערג, וכאשר נפגשו שני גדולי הדור הללו, הקשה השואל ומשיב הרי גם בפ' אמור (ויקרא כ"ב, ג') באוכל קדשים בטומאה כתיב „ונכרתה“, וגם שם הנגינה גרשיים, ויענהו המהר"ש על אתר שרש"י שם כבר תירץ קושית מעלתו, כי שם ברש"י מפורש ככה: ונכרתה הנפש ההוא מלפני אני ד' — יכול מצד זה לצד זה יכרת ממקומו ויתישב במקום אחר ת"ל אני ד' בכל מקום אני עכ"ל. מוכח מזה דאי לאו קרא ראני ד' ה' באמת מהגי גלות לכפרת הכרת וא"כ לגבי כרת דחמץ רליכא קרא באמת מהני הגלות ומשעם הרמז דנגינת גרשיי"ם, עכת"ד שם בלוח הנ"ל. — והנה עצם הדבר שאמר המהר"ש בווראי שיתכן שכן הוא שגלות יכפר עון כרת וכמו רתנן בסוף מס' יומא, ושם בגמ' ראם שנג בחייבי כריתות החטאת מכפרת עם התשובה ואם הויר תשובה ויוה"כ תולין ויסורין ממרקין וא"כ במזיר הרי גם גלות בכלל יסורים הוא, אמנם המעשה כפי שהובא שם בהלוח תמוה לי מאוד. — חרא, דממנ"פ אם עשה תשובה והלך בגלות א"כ מאי אריא איסור חמץ הא בכל חייבי כריתות תשובה ויוה"כ ויסורין מכפרין כנ"ל, ואם אכל חמץ ולא עשה תשובה והלך בגלות וכי ס"ד דיתכפר, הרי זה טובל ושרץ בירו, ועוד הא מפורש להדיא גם לגבי חמץ ברש"י פ' בא על אתר ממש להיפך מזה (שמות יב, טו רש"י ר"ה הנפש ההיא) וז"ל רש"י: שומע תכרת מישראל ותלך לה לעם אחר תלמוד לומר במקום אחר (ויקרא כב, ג — הנ"ל) מלפני בכל מקום שהוא רשותי עכ"ל, — הרי ברור דכמו דלא מהני גלות גירא בטמא שאכל קודש כן ל"מ גלות גירא באוכל חמץ לכפר על איסור הכרת שבהם. — ולא אאמין שיצאו דברים הנ"ל מפ"ק של המהר"ש בצורה המובא בלוח הנ"ל. — ולענ"ד אי עוברא הוי הכי הוי — דהמהר"ש מסתמא א"ל שיעשה תשובה ויקבל עליו יסורים ויעצוהו שיהא גולה כי

יש רמז בתורה שגלות מוכשר לכפר הכרת רחמין מטעם גרשיים הנ"ל, והעובדא של קושית השואל ומשיב ותו' המהר"ש לא הי' ולא נברא רק תלמיד טועה תלה באילני רבדכי בוקי סדיקי, ודו"ק*).

מרדכי שמואל יונתן בערקאוויטש
סיניעט, ניו יארק

בס"ד. יום ג' לסדר לכבוד ולתפארת שנת והשקט יחי' בארץ לפ"ק.
א"כ מערכת כרם שלמה יפיש חייכון ויסנא יומיכון.

ראיתי בכר"ש מחורש שבט המכתב מהגאון בעל שב יעקב וצ"ל, והי' חסר תפריט קצת מתחת לקו, והוא, כפי שמלוקט מכותבי הדורות, בשנת ת"ן קנו חסידיו ר' יהודה החסיד מפראנקפורט חצר גדול ורחב ידים בירושלים עיה"ק ובנו בתוכו בתי תפלה, ובתי מדרש, וכן בתי מגורים ונגמר לפני ד"ה שנת תס"א. בר"ח חשון תס"א יום ד' בשבוע הגיע ר' יהודה החסיד עם ד' מאות תלמידים לירושלים עיה"ק, אמנם לראבון לב לא האריך ימים, וביום ב' עלתה נשמתו בסערה השמימה. רכישת החצר ובנין ביה"מ עלו להון תועפות ולוו לשם כך סכום גדול מהישמעאלים על סמך המעות שיביא אתו רבם, ואכן בהגיעו שילמו רוב החובות, אבל עדיין נשאר חוב גדול והי' צריך להגיע מעות מחו"ל, והנה כשהגיע השמועה שנתבקש רבם לשיבה ש"מ נפסקה משלוח הכספים, כשעבר המועד ולא שילמו נלחצו ע"י הישמעאלים שנשו בהם עד שנתנו את החצר עם כל בניני' לערבון, כשהגיע זמן הפרעון ולא הי' בידיהם לפדוע את החוב הציקו להם באכזריות רבה וביום ח' לחורש חשון שנת תפ"א התפרצו הפראים לחצר, התנפלו על בתי התפלה, אדכעים ס"ת העלו באש, את כל כלי הקודש בזזו להם, ואת ראשי הקהלות אסרו כבבלים וישימו אותם במאסר, והחצר הגדול ההוא וכל בתיו בתי הקודש והחול היו לחרבה ולשממה וכולם מכוסים עפר ואפר, וזהו הנקרא „חורבת ד' יהודה החסיד", ואז היתה גזירת גירוש האשכנזים מעיה"ק ירושלים, שעלי' סובב הולך המכתב של הגאון בעל ש"י ז"ל.

ובזה אסיים, וידיכם המבדך אתכם בהצלחה רבה,

יעקב משה יונה הלוי גאלרשטיין
אנטווערפן, בעלניע

(* בספר אוצר י"ר החיים להרה"ג מוה"ר ישכר דוב באב"ד אבר"ק בוסקא (שנרפס מחדש זה לא כביר) באות רפ"א כתב ששמע עוברא שעשיר מופלג ד' איטשע רעכט מעיר יאנוב אשר מסחרו הי' במי רבש בא פ"א לעיר לבוב בחוהמ"פ ועשה מסחר גדול על רבש עם ארון א', ושכח בשעת המסחר כי היום חוהמ"פ ושחה כוס שכר, וכשיצא לחוץ נזכר תיכף שהוא חג הפסח, והלך תיכף להגאון מוה"ר יוסף שאול וצ"ל אבר"ק לכוז וביקש ממנו שיסדר לו תשובה, ושאל אותו הגאון מוהר"ש אם נוסע לפעמים לאיזה צדיק, והשיב שנוסע לפעמים להרה"ק מוה"ר יהושע מבעלז וצ"ל, ונסע תיכף לשם על ב' ימים אחרונים של פסח וסיפר להרה"ק הנ"ל מה שאירע לו, ואמר לו הרה"ק הנ"ל שלאחר יו"ט יסדר לו תשובה על זה, ואחר יו"ט השיב לו שהתשובה על זה היא שיסע לארץ ישראל, ונסע לכיתו ושחה בביתו איזה זמן בעסקו בהכנה לנסיעה לארץ ישראל, וטרם נסעו בא ללבוב ליטול רשות מהגאון מוהר"ש, ושאל אותו איזה תשובה נתן לו הרה"ק מוהר"י מבעלז, והשיב שצוה לו לנסוע לארץ ישראל, ועמד הגאון הנ"ל כתחלה קצת בתימה, מה ענין תשובה זו לעבירה זאת, ותיכף נזכר שאומרים העולם בשם הגר"א וצ"ל על מה ראיאתא במדרש איכה עה"פ גלתה יהודה מעוני, ודרש כמדרש על שאכלו חמץ פסח, ואמר הגר"א רמז לזה הדרש כתורה, כי לא מצינו כתורה על תיבת ונכרתה טעם גרשיים רק בחמץ בפסח, להורות כי על עון זה מועיל גלות, וסיים הגאון הנ"ל שעשה הגר"א לזה הדרש מטעמים כאשר אהב, ע"כ.

בע"ה.

„בכרם שלמה“ חודש טבת תשמ"ג במדור קונטרס „יוסף הלל“ פ' ויגש קאפ' מ"ד פסוק כ', עה"פ ואחיו מת כ' ברש"י מפני היראה ה' מוצא דבר שקר מפיו. והעיר רבנמרא שבועות ל"א ע"א משמע שעל שקר מוחלט לא שייך לשון דבר שקר, אלא שקר. ובדפוס אלקבץ הנוסח, ה' מוצא שקר מפיו. ויש לדחות דשם לא משמע כן, דשם מקשה הגמרא האי מדבר שקר תרחק נפקא הא ווראי שקורי משקר. ובקונט' „יוסף הלל“ דן מזה שקושיית הגמרא היא מתיבת דבר שקר, ועל שקר מוחלט לא שייך לשון דבר שקר. אבל לכאורה כוונת הגמ' היא דלשון דבר שקר תרחק משמע שצריכין להתרחק מלומר שקר אפי' לשונות שאינם שקר מוחלט, וזה לומדים מתיבת תרחק, ולא מן דבר שקר.

בכבוד רב,

דוד געללער

תלמיד בישיבת באבוב בני ציון

ברוקלין, ניו יארק

בכרם שלמה בקובץ שלפנ"ז בעמוד י"ז נרפסו חירושי הגאון מהרש"ם זצ"ל, ובתוך תרכרים הביא את רברי רש"י ביחזקאל עה"פ את שבתותי חללו, שהיו שוחטין בניהם בשבת. ובהערה מתחת לקו כתבנו, שצריך לעיין אנה מצא רברי רש"י חללו, כי ביחזקאל (כ', י"ג) עה"פ ואת שבתותי חללו, פירש"י, יצאו מן העם ללקוט מן. — והעירו ע"ז הרבה קוראים שיחיו, שרברי רש"י חללו הם ביחזקאל (כ"ג, ל"ח). — וטעות לעולם חוזר.

מגישים אנו בזה ברכת מזל טוב חמה ונאמנה

לעטרת תפארת ראשנו

כ"ק מרן אדוננו מורנו ורבנו שליט"א

לרגלי הולדת תבת אצל חתנו

הרב מו"ה חיים יעקב יוסף טויבער שליט"א

רומו"ץ רקהל שערי ציון רבאבוב

ונביע בזה ברכתנו מעומק לבבנו שיוזכו לרוות ממנה ומכל ווצ"ח

רב נחת ועונג לאורך ימים ושנים טובות, אכ"ר.

כעתירת וברכת,

המערכת

ואלה יעמדו על הברכה

ברכת מזל טוב

להאברך היקר ר' אברהם חיים פוינגעל נ"י מבני ברק להולדת הבן
להנה"ח מו"ה ארי' ליבוש גרינבערג נ"י להולדת הנכר
להאברך היקר ר' אשר חיים הכהן ווייס נ"י להולדת הבן
להאברך היקר ר' אהרן פאסטען נ"י ממאנשרעאל להולדת הבן
להאברך היקר ר' יהושע צבי האמערמאן נ"י להולדת הבן
להאברך היקר ר' יוסף דוד לנדא נ"י להולדת הבן
להאברך היקר בנש"ק ר' יחזקאל הורוויץ נ"י להולדת הבן
להאברך היקר ר' יצחק אליעזר ריינהאלד נ"י להולדת הבן
להאברך היקר ר' ישראל שמואל הכהן קאהן נ"י להולדת הבן
להאברך היקר ר' ישראל העניג נ"י להולדת הבן
להאברך היקר ר' לוי יוסף סג"ל אבסטפער נ"י להולדת הבן
להאברך היקר ר' מנחם שמואל הערבסט נ"י להולדת הבן
להאברך היקר ר' מרדכי זאב שיף נ"י מבני ברק להולדת התאומים
להאברך היקר ר' שלום גרינפעלד נ"י מטאראנטא להולדת הבן
להאברך היקר ר' שלום חיים הארן נ"י מבני ברק להולדת התאומים
להנה"ח מו"ה שלמה ראטה נ"י להולדת הנכר
להנה"ח מו"ה שמואל שמעלקא גריפעל נ"י מבני ברק להולדת הנכר
יזכו לגרלם לתורה ולחופה ולמעש"ט מתוך נחת והרחבת הדעת לאויט"א.

חמערבת

ברכת מזל טוב

להרב ברוך חנה גרינפעלד נ"י ראש הכולל בקרית באבוב להולדת הבת
להנה"ח מו"ה דוד גאלדזאמר נ"י להולדת הנכרה
להאברך היקר ר' חיים באכנער נ"י להולדת הבת
להאברך היקר ר' חיים יהודה הלוי האממער נ"י להולדת הבת
להאברך היקר ר' יהושע טשערמאן נ"י מטאראנטא להולדת הבת
להאברך היקר ר' יעקב אליעזר מיללער נ"י להולדת הבת
להאברך היקר ר' יצחק אייזיק דייטש נ"י להולדת הבת
להאברך היקר ר' ישעי' אליעזר מיללער נ"י להולדת הבת
להאברך היקר ר' ישעי' אלעזר שטאהל נ"י להולדת הבת
להאברך היקר ר' לייבל רובין נ"י להולדת הבת
להאברך היקר ר' מנחם פנחס ראטשילד נ"י מלונדון להולדת הבת
להאברך היקר ר' משה ישעי' קרענגיל נ"י להולדת הבת
להאברך היקר ר' צבי היימפעלד נ"י להולדת הבת
להנה"ח מו"ה שבתי ישעי' הלוי שטורם נ"י להולדת הנכרה
להאברך היקר בנש"ק ר' שלום יוסף היילפרין נ"י להולדת הבת

1. **Introduction**
 2. **Method**
 3. **Results**
 4. **Discussion**
 5. **Conclusion**
 6. **References**
 7. **Appendix**
 8. **Table 1**
 9. **Table 2**
 10. **Table 3**
 11. **Table 4**
 12. **Table 5**
 13. **Table 6**
 14. **Table 7**
 15. **Table 8**
 16. **Table 9**
 17. **Table 10**
 18. **Table 11**
 19. **Table 12**
 20. **Table 13**
 21. **Table 14**
 22. **Table 15**
 23. **Table 16**
 24. **Table 17**
 25. **Table 18**
 26. **Table 19**
 27. **Table 20**
 28. **Table 21**
 29. **Table 22**
 30. **Table 23**
 31. **Table 24**
 32. **Table 25**
 33. **Table 26**
 34. **Table 27**
 35. **Table 28**
 36. **Table 29**
 37. **Table 30**
 38. **Table 31**
 39. **Table 32**
 40. **Table 33**
 41. **Table 34**
 42. **Table 35**
 43. **Table 36**
 44. **Table 37**
 45. **Table 38**
 46. **Table 39**
 47. **Table 40**
 48. **Table 41**
 49. **Table 42**
 50. **Table 43**
 51. **Table 44**
 52. **Table 45**
 53. **Table 46**
 54. **Table 47**
 55. **Table 48**
 56. **Table 49**
 57. **Table 50**
 58. **Table 51**
 59. **Table 52**
 60. **Table 53**
 61. **Table 54**
 62. **Table 55**
 63. **Table 56**
 64. **Table 57**
 65. **Table 58**
 66. **Table 59**
 67. **Table 60**
 68. **Table 61**
 69. **Table 62**
 70. **Table 63**
 71. **Table 64**
 72. **Table 65**
 73. **Table 66**
 74. **Table 67**
 75. **Table 68**
 76. **Table 69**
 77. **Table 70**
 78. **Table 71**
 79. **Table 72**
 80. **Table 73**
 81. **Table 74**
 82. **Table 75**
 83. **Table 76**
 84. **Table 77**
 85. **Table 78**
 86. **Table 79**
 87. **Table 80**
 88. **Table 81**
 89. **Table 82**
 90. **Table 83**
 91. **Table 84**
 92. **Table 85**
 93. **Table 86**
 94. **Table 87**
 95. **Table 88**
 96. **Table 89**
 97. **Table 90**
 98. **Table 91**
 99. **Table 92**
 100. **Table 93**
 101. **Table 94**
 102. **Table 95**
 103. **Table 96**
 104. **Table 97**
 105. **Table 98**
 106. **Table 99**
 107. **Table 100**
 108. **Table 101**
 109. **Table 102**
 110. **Table 103**
 111. **Table 104**
 112. **Table 105**
 113. **Table 106**
 114. **Table 107**
 115. **Table 108**
 116. **Table 109**
 117. **Table 110**
 118. **Table 111**
 119. **Table 112**
 120. **Table 113**
 121. **Table 114**
 122. **Table 115**
 123. **Table 116**
 124. **Table 117**
 125. **Table 118**
 126. **Table 119**
 127. **Table 120**
 128. **Table 121**
 129. **Table 122**
 130. **Table 123**
 131. **Table 124**
 132. **Table 125**
 133. **Table 126**
 134. **Table 127**
 135. **Table 128**
 136. **Table 129**
 137. **Table 130**
 138. **Table 131**
 139. **Table 132**
 140. **Table 133**
 141. **Table 134**
 142. **Table 135**
 143. **Table 136**
 144. **Table 137**
 145. **Table 138**
 146. **Table 139**
 147. **Table 140**
 148. **Table 141**
 149. **Table 142**
 150. **Table 143**
 151. **Table 144**
 152. **Table 145**
 153. **Table 146**
 154. **Table 147**
 155. **Table 148**
 156. **Table 149**
 157. **Table 150**
 158. **Table 151**
 159. **Table 152**
 160. **Table 153**
 161. **Table 154**
 162. **Table 155**
 163. **Table 156**
 164. **Table 157**
 165. **Table 158**
 166. **Table 159**
 167. **Table 160**
 168. **Table 161**
 169. **Table 162**
 170. **Table 163**
 171. **Table 164**
 172. **Table 165**
 173. **Table 166**
 174. **Table 167**
 175. **Table 168**
 176. **Table 169**
 177. **Table 170**
 178. **Table 171**
 179. **Table 172**
 180. **Table 173**
 181. **Table 174**
 182. **Table 175**
 183. **Table 176**
 184. **Table 177**
 185. **Table 178**
 186. **Table 179**
 187. **Table 180**
 188. **Table 181**
 189. **Table 182**
 190. **Table 183**
 191. **Table 184**
 192. **Table 185**
 193. **Table 186**
 194. **Table 187**
 195. **Table 188**
 196. **Table 189**
 197. **Table 190**
 198. **Table 191**
 199. **Table 192**
 200. **Table 193**
 201. **Table 194**
 202. **Table 195**
 203. **Table 196**
 204. **Table 197**
 205. **Table 198**
 206. **Table 199**
 207. **Table 200**
 208. **Table 201**
 209. **Table 202**
 210. **Table 203**
 211. **Table 204**
 212. **Table 205**
 213. **Table 206**
 214. **Table 207**
 215. **Table 208**
 216. **Table 209**
 217. **Table 210**



אִיזֶנְסָא לִישׁוּאֵי כְּלוּ כֹחֵי
תְּלִמְדֵי יִשְׁכְּתוּ לִישׁוּאֵינוּ
לִי תְּלִמְדֵי יִשְׁכְּתוּ לִישׁוּאֵינוּ
כֵּת כְּבוֹד וְנִסָּא עַל דְּרֹךְ יִשְׂרָאֵל מִכָּא
עַד מִן מוֹל וְדִרְבַּת

THE



地 址 在 本 市 南 門 外 前 門 外 前 門 外

UNITED STATES DEPARTMENT OF AGRICULTURE

המחלקה לבריאות הציבור

SECRET

THE

THE NEW YORK PUBLIC LIBRARY

[illegible]

THE GREAT WALL OF CHINA

ETHAN ELLIOTT AND JAMES KENNEDY

SECRET

12040 11000 10000 9000 8000 7000 6000 5000 4000 3000 2000 1000 0

התאחדות המורים והתלמידים

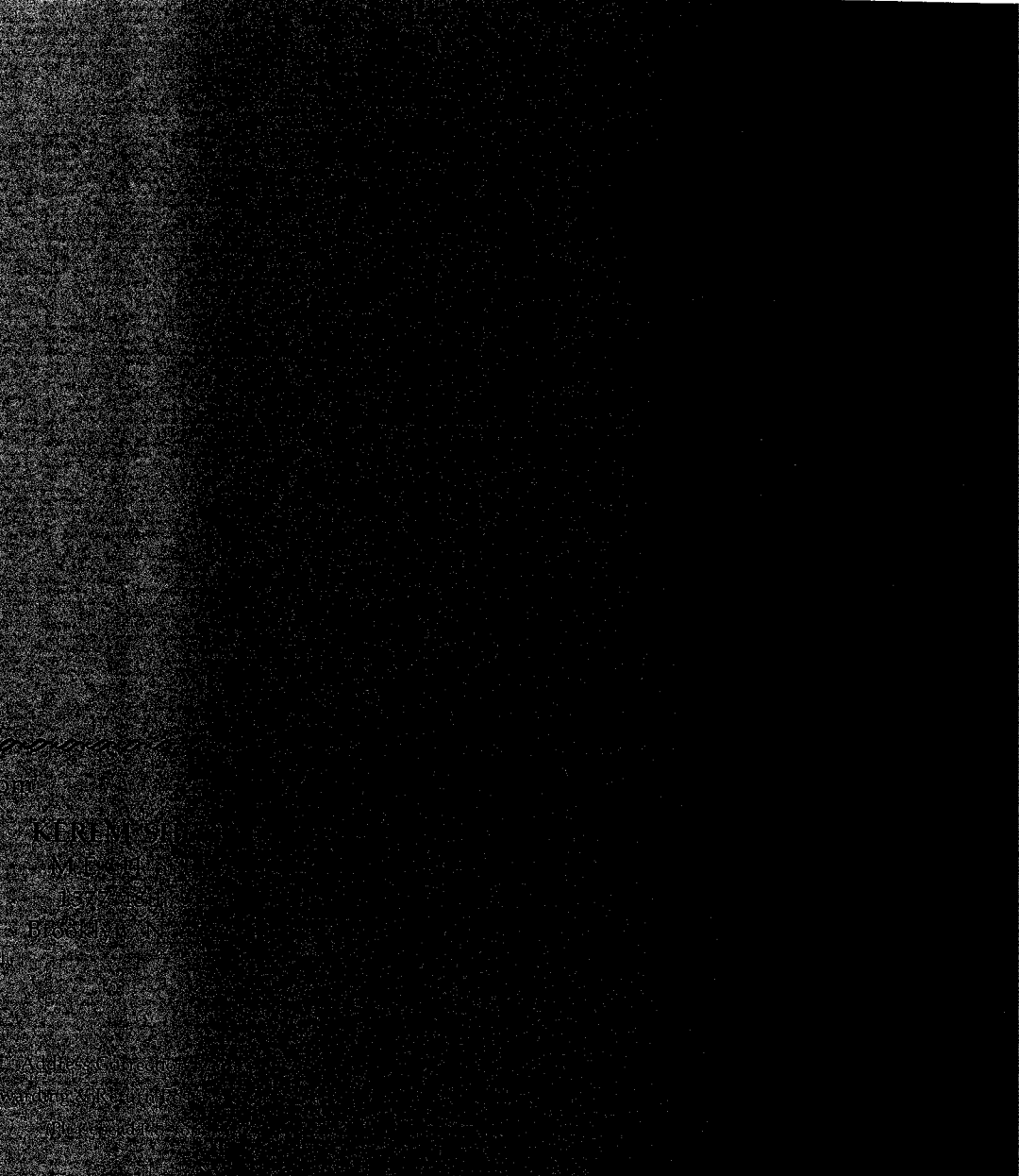
מחלקת המחקר והפיתוח

THE UNIVERSITY OF CHICAGO PRESS

图例

2000年12月10日

THE



קובץ

נרם שלמה

ע"ש כ"ק מרן הגה"ק אדמו"ר מוהר"ש מבאבוב זצ"ל

קובץ מוקדש לפלפול ולהלכה ואגדה ומילי דחסידותא
ואגרות קודש וענינים שונים מגאוני וצדיקי קשישאי ז"ל
ולהבחל"ח מרבנים ות"ח ובחורי חמד הי"ו.

אייר-סיון תשמ"ג

(כ"ז)

שנה ו' קונטרס ז'

יוצא לאור ע"י תלמידיו

כ"ק מרן אדמו"ר מבאבוב שליט"א

1577 48th Street

Brooklyn, New York 11219

Tel. 871-6623

התוכן

מדור אמרי קודש

ד	לפרשת קרח כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א
	מדור זכרון לראשונים
ו	בענין חוקת כשרות . . . הגאון מוהריא"ל (בנו של הב"ח) אבר"ק ענטמשיין זצ"ל
ט	דרוש לחג השבועות . . . הגאון מוה"ר יוקל אבר"ק גלוגא זצ"ל
יא	השלמות לספר מור וקציעה . . . הגאון מוה"ר יעקב מעמרין זצ"ל

מדור אגרות קודש

כא	מכתב מהגה"ק מוה"ר ישכר דוב אבר"ק בעלז זצ"ל
כב	מכתב מהגה"ק מוה"ר מאיר יחיאל הלוי אבר"ק אוסטראווצא זצ"ל

מדור זכרון לאחרונים

כג	בענין עשה דוחה ל"ת . . . הג"ר רור רוב מייזליש אבר"ק אוהעל הי"ד
כה	בדין דם עגלה ערופה, וכיבויו ביו"ט . . . הג"ר נחום ברוך גינזבורג אב"ר יאנאווא הי"ד

מדור פלפול והלכה

כז	בענין דם שבשלו . . . הרב מוה"ר פנחס הירשפרונג שליט"א
ל	בדין ברי' . . . ר' יחיאל יהודה פאפיער נ"י

מדור תפארת בחורים

לא	בענין איסור טלטול מוקצה . . . הב' יצחק אייזיק פריערמאן נ"י
----	--

עולת שבת בשבתו

לג	ליקוטים יקרים לשבתות ומועדים . . . המערכת
לח	נוסחאות והערות ברש"י עה"ת . . . הר"ר מנחם בראכפעלר שליט"א

מדור הנאהבים והנעימים

מה	שני דברים נחמדים . . . הר' שלמה פערלבערגער הי"ד
----	---

מדור זכור ימות עולם

מז	חוות דעתו של הגאון מוה"ר יוסף דוד זינצהיים זצ"ל אודות ספר „בשמים ראש” . . .
נ	צוואת הגאון מוה"ר ארי' לייב קרא זצ"ל אבר"ק לעסלא מח"ס איל המלואים . . .

מדור תעודות וסמיכות

נר	כתב „המלצה” . . . הגאון בעל חתם סופר זצ"ל
נד	כתב „היתר הוראה” . . . הגאון מוה"ר מאיר א"ש אבר"ק אונגוואר זצ"ל
נה	כתב „היתר הוראה” . . . הגאון מוה"ר יהושע כ"ץ אבר"ק ווערפליט זצ"ל

נו	מכתבים אל המערכת
נז, נח, נט	צינומי כתבי קודש
סד	ברכות והודאות

כל הזכויות שמורות להמערכת

Copyright © 1983

by Cong. Shaare Zion

Simcha Graphic Associates

מזכרת נצח

הקובץ הזה מוקדש
לעילוי נשמת

האשה החשובה והצנועה
המפורסמת בלבבה הטוב, במעשי' הכבירים, ונועם מדותי',
ה"ה מרת **פעשא צינא עליאם ע"ה**

בת הרה"ח הנכבד מו"ה מאיר יוחנן אקסלער נ"י

ששקקה לן חיים באבי ימי'
אחרי סבלה יסורים נוראים אשר קבלתם באהבה

ביום כ"א לחודש אייר שנה זו

תהא נשמתה צרורה בצרור החיים

יהי זכרה ברוך!

הונצח על ידי בעלה ובני' וחתנה,

משה יקותיאל עליאם

מרדכי יעקב עליאם

ישראל זאב פישמאן

שלום עליאם

שלמה בן ציון עליאם

יחזקאל שרגא ברוך עליאם

אליהו אביגדור עליאם

אמרי קודש של כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

לפרשת קרח

בוקר ויורע ד' את אשר לו ואת הקדוש והקריב אליו. ודקדקו המפרשים למה אמר להמתין עד אור הבוקר ולא הוכיח תיכף ומיד כי משה אמת ותורתו אמת. ונקרים דברי הנמרא (סנהדרין ק"י ע"א) אמר רבא מאי דכתיב שמש ירח עמד זבולה מלמד שעלו שמש וירח לזבול ואמרו לפניו רבש"ע אם אתה עושה דין לבן עמרם נצא ואם לאו לא נצא. וצריכין להבין מדוע התעכרו השמש וירח על ריב לא להם, ונס צ"ב מאי טעמא דוקא השמש וירח לקחו חבל במחלוקת זו, יותר משאר כל הנבראים. עוד צריכים לבאר, ענין פלא אשר מצינו בבליעת קרח ועדתו, כי לא להם בלבד הניע ענשו של הקב"ה, אלא גם כל רכושם אבר מן העולם וירד עמם, ויש לתמוה אם הם חטאו ממונם מה חטא, ולמה החמיר הקב"ה עונשם כל כך.

אמנם יתבאר בהקדם מש"כ בספר עמודי' שבעה (בתחלת הספר) לפרש הכתוב (דברים ד') וידעת היום והשבות אל לבבך כי ד' הוא האלקים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת אין עוד. דתנה ברורות הקודמים היו חוקרים ואפקורסים שונים אשר הכחישו בשלשה עיקרים אשר הם מעיקרי האמונה, האחד הוא, מציאת אלקות, שכפרו ואמרו שהעולם הוא ח"ו במקרה בלתי מנהיג, וכת אחרת אמרו, שאין כבודו ית"ש להשגיח בתחתונים מצד גבוהתו ורוממותו ומסר הנהגת העולם. השפל הזה תחת כוכבים ומזלות, גם היו פוקרים שאמרו שיש ח"ו ב' כוחות אחד פועל טוב ואחד פועל רע, כי לדעתם הנפסדת לא יתכן שפועל טוב ופועל רע יצא ממקום אחד. — והנה יש להוכיח ממהלך החמה ושבעה וזריחתה, על אמיתית שלשה עיקרים הנ"ל. דהילוך החמה ותנועתה מורה שיש לה כח הגורם תנועתה, והיינו השי"ת המנהיגה, כי בלעדי כח המניע אין תנועה לכל נברא. הרי הוכחה על מציאת אלקות. גם ממה שהשמש והירח זורחים להאיר לנו ביום ובלילה, זהו מופת אמיתי, שאף שאדיר במרום ד', עכ"ז משגיח גם בארץ מתחת, דוגמת החמה אשר ממכון שבתה בגבהי מדומים תזריח אורה למטה לארץ. ועוד יש להוכיח מן השמש, נגד אותם האומרים שהעולם מתנהג ע"י ב' כוחות א' פועל טוב וא' פועל רע, שהרי השמש פועל ב' פעולות כאחד, טוב ורע, כי טוב הוא למי שצריך ליבש דברים לחים כגון בגדים, ורע הוא למי שנמס לו דברים רכים כגון חמאה וכדומה. וזשה"כ, וידעת היום, פי' כשתתבונן בשמש הנקרא יום, והשבות אל לבבך, יהי' לך תשובה ניצחת, כי ד' הוא האלקים בשמים ממעל, היינו מציאת הבורא, ועוד יתוודע לך, ועל הארץ מתחת, שהקב"ה משגיח גם על יושבי הארץ, ועוד תשכיל לדעת, כי אין עוד, שהקב"ה הוא אחד יחיד ומיוחד ואין שני לו להחבירה להשתתף עמו ח"ו בהנהגת העולם, עכת"ד יעו"י"ש.

ובענין זה כ' בספר תכלת מרדכי (להנאון מוה"ר מרדכי בנעט זצ"ל אבד"ק ניקלשבורג) לפרש הפסוק (שמות י"ח) שאמר יתרו, עתה ידעתי כי גדול ד' מכל האלהים כי בדבר אשר זדו עליהם. דכבר הובא לעיל כת הפלוסופים המכחישים בהשגחת הבורא ית"ש, באומרם עזב אלקים את הארץ ואין כבודו להשגיח בתחתונים, ולא כן אנחנו ישראל עמו מאמינים כי כל אשר יקרה לאדם משוב ועד רע הכל הוא בהשגחה פרטית מאתו ית"ש. ועפי"ז מפרש הפסוק ד' בציון גדול ורם הוא על כל העמים, כי נודע ההבדל בין תיבת גדול לרם, דתיבת גדול פירושו דבר הגדול בכמות מלמטה למעלה כגון בית גדול וכיו"ב, ורם הוא דבר המונח במקום גבוה והוא רק למעלה ולא למטה. וזהו כוונת הפסוק, ד' בציון גדול, כי אצל בני ציון היקרים, השי"ת מכונה בשם גדול, להורות על השגחתו בעליונים ובתחתונים לעשות בהם כרצונו, אבל רם הוא על כל העמים, כי לפי שיטתם המשובשת, הוא רק בבחי' רם ואיננו משגיח בארץ השפל. (ובספר יד יוסף מבאר בדרך זה הפסוק, מי כד' אלקינו המגביהי לשבת, שאעפ"י שמקום כבודו בשמי ערבות גבוה מעל גבוה, עכ"ז המשפילי לראות בשמים ובארץ. וכ"כ הרע"ב"ץ זצ"ל בסידורו, בהלל, יעווי"ש). והנה מזה שהקב"ה מעניש את הרשעים מדה כנגד מדה וכנמול ידם ישוב להם, זהו הוכחה ברורה וראי' חותכת להכחיש דעת הכופרים הנ"ל, כי מזה כל עין יפה רואה שהכל הוא בהשגחה עליונה. והנה יתרו לשעבר חי' מכחיש ענין ההשגחה, רק אחר ששמע נס קריעת ים סוף, אמר, עתה ידעתי כי גדול ד' מכל האלהים, גדול דייקא, שמשגיח בעליונים ובתחתונים, כי בדבר אשר זדו עליהם, וכתרגומו, ארי כפתגמא רי חשיבו מצראי למידן ית ישראל ב' דינינון, שהעניש אותם מדה כנגד מדה, אשר מזה ראי' מכרעת על השגחתו ית"ש כנ"ל, עכ"ד.

והנה במחלוקתו של קרח ועדתו, לא על משה לבדו היתה תלונתם, רק היו נועדים על ד', וכלשון הכתוב (במדבר כ"ו) בערת קרח בהצותם על ד', כי אמרו שלא ד' שלח את משה, ושורש החטא נצמח מרוב עשרו של קרח, אשר ספרו עליו חכמז"ל (פסחים קי"ט ע"א) שלש מטמוניות הטמין יוסף במצרים ואחת נתגלה לקרח, וזה אשר חי' בעוכריו, בחושבו כי כוחו ועוצם ידו עשה לו את החיל הזה, וכמאה"כ פן תאכל ושבעת וכתים טובים תבנה וגו' וכסף וזהב ירבה לך ורם לבבך ושכחת את ד' אלקיך וגו'. ועל זה כוונת חכמז"ל (שם בפסחים) באומרם עה"פ (קהלת ה') יש עושר שמור לבעליו לרעתו, זה עשרו של קרח. ר"ל, שעשרו גרמה לו לכפור בהשגחת הבורא, שלא האמין אשר מתת אלקים הוא. וכן הוא בעוה"ר אף בימינו אלה, שיש בני אדם אשר בהגיעם פתאום לעשירות בהפלגה יתירה, יסירו מדרך התורה והיראה ר"ל, ויטו אחרי תבצע וישכחו באלקי אבותם, ומעטים המה אותם אשר ישארו בעושרם נאמנים לד' ולתורתו.

ועפי"ז מובן היטב הטעם שממונו ורכושו של קרח ירד לטמיון ואבד מן העולם, מאחר שרב עשרו היתה הסיבה שלא האמין בהשגחה אלקית, ועי"ז

נמשכה מחלוקתו עם משה ואהרן, ולכן היא הנותנת שכל רכושו ירד עמו לשמיון. נמצא שהעונש ה' מדה כנגד מדה, כדי לבטל ולעבור לגמרי עצת קרח מלבם של ישראל, ולהשריש בם אמונתו ית"ש, כי מעונש של מדה כנגד מדה יוכיחו לדעת שהקב"ה משניח גם בתחתונים כנ"ל.

ומה מאד יונעם עפי"ז דברי הנמרא הנ"ל שעלה השמש לזבול ואמר אם אתה עושה דין לבן עמרם נצא ואם לאו לא נצא, דהנה פעולת השמש הלא היא כאמור לעיל להודיע לבני אדם כי גדול ד' והשגחתו בתחתונים כבעליונים, דוגמת השמש הקבוע במרומים ומאיר לארץ ולדרים עלי', ולכן שפיר אמר, אם אי אתה עושה דין לבן עמרם לא נצא, דהלא זהו תכלית יציאתנו להודיע לבני אדם השגחה פרטית, וכמאה"כ וידעת היו"ם והשבות אל לבבך וגו'. וזה יש להעמיס בכוונתו של משה רבינו, באומרו בוקר ויודע ד' את אשר לו וגו', כי דווקא אז ברוח השמש על הארץ יתגלה לעין כל עוצם השגחתו ית"ש, ויופיע בהדרגה גאון עוזו על כל יושבי תבל הארץ ויאמר כל אשר נשמה באפו ד' אלקי ישראל מלך ומלכותו בכל משלה.

בענין חזקת כשרות

מהגאון מוה"ר יהודה ארי' ליב זצ"ל אבד"ק חענטשין⁽¹⁾

שלו' וברכה מאל המערכה לאהו' אבי אבי הגאון ר"מ ור"ג כמות"ר יואל שי"י⁽²⁾ ולאמי מורתי הצנועה והיקרה מרת בילה שתי', ולספי' ולשריגי' המשתרגי' ממנורה המהורה. שלו' וישע רב.

את שלו' כולנו ת"ל יהא לכם מבושר, כה"ג מכס בל יהא מחוסר, ער שיבא המבושר. אהו' אבי מכתב מעשה אצבעותיך היקרים קבלתי וששתי כמוציא שלל רב על אשר שמעתי מבריאותיכם הטוב, כי זה תקותי כל הימים, ובפרט לע"ע כי בעו"ה העיפוש אויר לא עליכם מתפשט והולך על שונאי ישראל, והקב"ה לא עזב חסדו ואמיתו מאתנו ת"ל שפה ק"ק רימינאב אין שטן ואין פגע רע. ודע אהו' אבי שמיר לאחר כמה ימים ששלחתי את שלוחי כ"מ משה, נתהווה בעיר דוקלא עיפוש אויר על שונאי ישראל ושמחתי על שלא הביא הפיח' כי באותה המקום היו מחליפי' ועכשיו אין יוצא ואין בא, ואילו שלחת ח"ו נשאר הפיח' בידי וברוך ה' אשר לא עזב חסדו ואמתו, ודי בזה.

(1) הוא בנו בכורו של הב"ח הגאון מוה"ר יואל סירקיש זצ"ל. — כתחלה שימש כדיין בק"ק קראקא ואח"כ נתמנה שם לראב"ר, ומשם נתקבל לאב"ד בק"ק חענטשין. בשו"ת גאוני בתראי נרפסו כמה תשובות ממנו אל אביו הב"ח, וגם תמצית דברי תשובה הנוכחית נרפס שם בס' י"ד עם תשובת אביו הב"ח ע"ז, יעו"י"ש, אך מחמת ההוספות החשובות אשר בעצם הכת"י, העתקונה בשלימות והרפסונה בקובצנו. תשח"ח לירידנו הרבני החסיד הנגיד המפורסם מו"ה שאול הוטמערער נ"י מאנטווערפן שהמציא לנו תשובה זו.

(2) הוא הגאון הב"ח זצ"ל.

שוב אהו' אבי, ע"ד הטבח, דע שמיד שהגיע מכתבך ליד, מיד צווייט להכריז בב"ה שכל הכלים אסורים וגם על הטבח הכרזתי שם כפי הפסק כאשר עניך תחזנה, כי חלילה לי לזוז מדברי אדוני, אך באתי כתלמיד להודיעני מכ"ת שורש הדין, כי עריין לא יצאתי מירי ספק, ואמאי לא אמרינן העמיד גברא על חזקתא, כי כל אדם בחזקת כשרות כל זמן שלא יצא עליו שום חשד ואמרינן עכשיו איתרע ואעפ"י שהי' מזיד.

ומה שכתב מכ"ת, וגדולה מזה כתב הרשב"א, לענ"ד נראה שממש אין ראיי, שהתם כל ימיו הי' שוחט בסכין פגום ופיו הכשילו נמצא כל ימיו יש לחוש שיצא מידו ספק טרפא מאחר שלא חש לדקדק, אבל בנדון דידן שהוא אומר שזה פעם ראשון ולא יצא טרפה מעולם מתחת ידו אמאי לא אמרינן אוקי גברא בחזקת כשרות.

ועוד מה שכתב הרשב"א וקרוב בעיני בטבח שנתג מנהג כזה וכו', לא הי' מורה בזה הלכה לאסור הכלים לפי הדין, אך ורק שיש לחוש לזה, ובעל נפש יחמיר על עצמו, ולא פסק דין זה לאחרים, נמצא עריין לא מצאתי שום ראיי לאסור הכלים.

ושוב אהו' אבי, מצאתי און לי מתשובת הריב"ש הביאו ב"י סימן קי"ט בשני בורקים וא' מהן נתק הסירכות ומצאו סירכה בין הצלעות וכתב (ל)שם ואסרתי הכבש ומנעתי מלבדוק וכו', והשיב, לסלק הטבח כדן עשייתה שמעשיו מוכיחין שבכוונה הי' רוצה להכשיל רבים וכל שחשור להאכיל איסור מסלקין אותו, וסוף דבריו, ומטעם זה יש לפטור לטבח מעונש אחר מאחר שלא אסרוה אלא מטעם חשד ואמתלאה. והנה דין זה הוה כעין נדון דידן, משמע שלא אסר אלא אותה כבש שנמצא ריעותא בה ולא אסר למפרע הכלים ושאר בשר(3).

(3) ראוי להעתיק כאן מש"כ בנר"ז בשו"ת שואל ומשיב מהר"ק ח"א סי' רע"א וז"ל: בשנת תרט"ו זכיתי לקנות שו"ת גאוני בתראי ומצאתי בסי' י"ד שזקני הגאון מו"ה ארי' ליב, אשר כבוד אבי מורי הרב הגאון מו"ה ארי' לייביש נ"י נקרא על שמו, כתב לאביו הגאון הב"ח ז"ל, על שאלה שטבח אחר רצה להאכיל טריפות ורצה להכשיר הכלים למפרע דאמרינן דהשתא הוא דאתרע, וע"ז כתב הב"ח דזה דוקא היכא שאירע רעותא בסכין שנפגם או הבורק שאינו יודע הל' שחיטה שיש לתלות דנשכח ממנו, אבל מי שבמודר רצה להאכיל טריפות פשיטא דחשדינן למפרע וטרפינן למפרע. וחזר והשיב ע"ז והביא לו משו"ת הריב"ש הובא בב"י סי' קי"ט, והאריך הב"ח דהך דריב"ש לא הי' פושע גמור ע"ש. ונוראות נפלאות שהרי האורחת חיים הובא בבדק הבית שם כתב בהריא תניא בתוספתא דבכורות פ"ג החשור על ע"ז חשור על כל המצות האמורות בתורה ולא למפרע אם שחט או ניקר ואח"כ נשתמד באותו יום אלא מכאן ולהבא ע"ש, ולפ"ז מכ"ש באם הטרף במזיד פ"א דלא נעשה חשור למפרע. שוב מצאתי בתב"ש סי' ב' ס"ק ל"ב שהאריך בזה והביא דברי הב"ח הנ"ל לישב התוספתא ע"ש, ובשב שמעתיא שג"פ ע"ש, ונח דעתי. — גם מ"ש בן הב"ח, דדוקא בא"י סתם בנ"א בחזקת כשרות ולא בח"ל, באמת שכן הוא שיטת הרמב"ם, אבל אנן לא קי"ל כן כמ"ש הש"ך סי' קי"ט סק"א ע"ש וברמ"א. ולפע"ד נראה דגם הרמב"ם מודה דדוקא בשביל שאינם בקיאים בדינים והם ע"ה לכך לא האמין בח"ל, אבל לענין זה שיאכיל במזיד טריפות זה ודאי דיש לכל אחד חזקת כשרות אפילו בחו"ל, כן נראה לפע"ד ודו"ק, עכ"ל.

אך שוב אהו' אבי, מצאתי און למכ"ת לאסור הכלים, כי אין כאן שום חזקה כמו שמשמע בב"י סימן קי"ט רלא אמרין כל ארם בחזקת כשרות דווקא בארץ ישראל אבל לא בחוץ לארץ, ולכן פסק בשם הרמב"ם פ' י"א דמאכלות אסורות דאפילו מי שאינו חשוד רק שאין מכירין אותו שהוא מוחזק בכשרות אסור לקנות ממנו יין או שאר דברים שיש לחוש לאיסור כדאיתא בפ' אין מעמידין (ע"ז ל"ט:) ת"ר אין לוקחין ימ"ח מח"ג בסוריא, שמשמע משם דליכא שום חזקת כשרות בחוץ לארץ, לכן ליכא שום חזקה להעמיד גברא אחזקה, ולכן כרין הכלים אסורים. אבל דע אהו' אבי, שכל זה נשאתי ונתתי כדי לאמת דברי מכ"ת ברעתי, אבל דע שנתגלה לי ע"י דרישה וחקירה שהוא נחשד מאז ומקדם והעידו עדים כשרים ששחט פעם א' בסכין פגום, נמצא שזה פעם שנית שיצא טריפה מתחת ידו וליכא מאן דאמר שהכלים כשרים, וכמו שכתב הרשב"א סימן תרי"ט בשבח שלא ברק הסכין שני פעמים, ואסור כלים למפרע⁴).

אהו', הנה הנחתי בתוך כתב זה הפסק שנתתי . . . גם התשובה, גם דברתי [על] לכו שיתורה האמת כמה פעמים, והוא אינו רוצה לגלות האמת . . . פעם ראשון ואינו מבקש להיות עוד ט[בח] . . .

שוב אהו' אבי, יודיעני מכ"ת אודות כלי חרס, הלא לפי הדין יש להם תקנה אם יחזירין לכבשן שמצרפין בו כלי חרס חדשים אפי' חמץ בפסח כמו שפסק הרא"ש בסימן תנ"א, אך ורק לא רציתי להורות להם הדין מפני שלא ראיתי נוהגין בזה, וגם מרגלא בפומי דאינשא כלי חרס אין לו תקנה אלא שבירה, וכן נקטו הפוסקים לשון זה, לכן אהו' יודיעני אם להתיר להם לתקן אותם בעניין זה כי כלים של חג הפסח שיש ביד בעלי בתים יש בזה הפסד מרובה.

שוב אהו' אבי יודיעני מכ"ת אם אלך לעיר יערסלב ולהוליך המעות עמי, באמת קשה כעת הזאת לצאת מביתי כי מי יודע מה יתחדש בכל עת ובכל דגע מחמת מגורי סביב חשש עיפוש לא עליכם. גם יודיעני מכ"ת כל דבר מעמד קהילתו. ושוב אין חרוש רק חיים.

מני בנך הכותב בנחיצה רבה יום ר' פ' ראה.

נאו' הק' והצעיר יהודא אריה ליב

אהו' אבי תגיד ליצחק ע"מ שיכשיר כל הכלים כי קנה פה ק"ק רימונאב אצל הטבח כרכשתות, ושלו'. שלח לי מכ"ת פישום הקטורות שאומרים להסיר עיפוש מעל ישראל.

אהו' אבי. הנה כהר"ר גומפריכט השתדל אצל השר של ק"ק רימונאב שיש לו כפר [רחוק] מק"ק קראקא נ' פרסאות לנוס שמה בעלי בתים של ק"ק קראקא מחמת עיפוש, הנה אם ח"ו יתחדש שום ענין שתצטרך לנוס מקראקא, אזי תדבר על לב כ"מ אהרן משמיגרדא שתלך עמו. ושלו'.

4) וכאן המקום להעיר, שאחר שזכינו לעצם כת"י תשובה זו, הרי נתגלה, שכבר שחט הטבח בסכין פגום, ולא הי' זה פעם הראשון, ושוב ליכא מ"ד שהכלים כשרים. ודאוי להתכונן איך הופיע רוח"ק בבית מדרשו של הב"ח שלא אמר על פתור טמא. וכעין זה מובא בספח"ק ארץ החיים על מס' ברכות (להנה"ק מוה"ר חיים אבר"ק משערנאוויץ)

דרוש לחג השבועות

מהגאון מוה"ר יוקל הלוי הורוויץ זצ"ל אבד"ק גלוגא¹

במדרש רבה (רות פ"ד) עה"פ ושחרים הוליד בשדה מואב מן שלחו אותם חושים ואת בערא נשיו (דברי הימים"א, ח' פסוק ח'), ושחרים זה בעז ולמה נקרא שמו שחרים שהי' משוחרר מן העונות, הוליד בשדה מואב, שהוליד מרות המואבי, מן שלחו, שהי' משבט יהודה שנאמר ואת יהודה שלח לפניו, חושים ואת בערא נשיו, וכי' יש אדם מוליד נשיו, אלא שחש כנמר וביאר את ההלכה עמוני ולא עמונית מואבי ולא מואבית. והנה כל חכם לב ישית את לבבו לדברי המדרש הללו למצוא להם שחר ולחבר יחד הדברים הרחוקים זה מזה לכאורה. וי"ל בהקדם מה דמטו משמי' דהגאון הגדול מוה"ר ליב חסיד וקדוש יאמר לו זצ"ל²) אהא דאיתא בגמרא (שבת נ"ו ע"א) א"ר שמואל בר נחמני אמר ד' יונתן כל האומר דוד חטא אינו אלא טועה שנא' ויהי דוד לכל דרכיו משכיל וד' עמו, אפשר חטא בא לידו ושכינה עמו. וי"ל הכוונה, עפ"י מה דאמרין בגמרא (סנהדרין צ"ג ע"ב) עה"פ וד' עמו, שהי' מסיק שמעתתא אליבא דהלכתא, ובגמרא סוטה (דף כ"א ע"א) אמרין, הניע לפרשת דרכים ניצל מכולם, ומפרשין שם בגמרא, מאי פרשת דרכים, מר זוטרא אמר, זה ת"ח דסלקא ל' שמעתתא אליבא דהלכתא, וא"כ שפיר מובן הוכחת הגמרא, דמדכתיב וד' עמו, מוכח דלא חטא, ודפח"ח.

בחידושי לרף כ"ח שכתב וז"ל: אזכיר בכאן דבר נפלא אחד שראיתי בהרב הגאון איתי חסיד אמת הרב דק' זלאטשוב מ"כ באה"ק תוב"ב זי"ע ועכ"י שבא לפנינו נער אחד לשאול, ומעט רקין מן עוף בירו, והשומן שבין הרקין הי' קשה במקצת והי' נראה שא"צ לפנים לשאול עליו, ונשל הוא בירו השאלה והתחיל לצדד בה צד איסור ואמר כמה צדדים, ואני השבתי לו על הכל שאין כאן שום צד ונידנוד איסור, ואחר ששחה הדברים שעה אחת ממש בדברים שרצה לאסור ואין בהם ממש, ואין אתנו בבית כ"א אנחנו יחד, אמרתי לו, רבי אין אני יודע מה אידון ככם, שרצונו לאסור הפשוט בזה, אמר לי, מה לי לעשות, צריך אני לגלות לכם האמת, אין פי רוצה לומר על תרנגולת זו כשירה, ולבי נוטה לומר בה טריפה, אמרתי לו, א"כ הדברים, התרנגולת אפשר טריפה היא מצד אחד, אבל לא מזאת השאלה, ושאלתי את הנער היש אתך התרנגולת, והשיב ישנה בבית האחר, ואמרתי להביא אותה, והנה מונח בתרנגולת צד אחד קצת מן הרקין והנה בה מכה גדולה מכה אשר כתובה ונשרפה בה התרנגולת, ותמהתי על המראה מאד מאד וראיתי אשר אין הקב"ה מביא תקלה ע"י צדיקים. והנה אחר שדברתי עמו, אמר לי, עתה אני רואה איך שאדם צריך להתפלל תפילת ר' נחוניא בן הקנה שלא אומר על טמא טהור, אין פירושו שלא ישעה ברין, שזה כבר נכלל בתפלת שלא יארע תקלה ע"י וכו', אלא שלא יוכל הפה לומר על טמא טהור וכו' יעוי"ש.

- 1) ראה אודותיו בכר"ש שנה ה' קונט' ג' עמוד ט"ו. — דרוש זה אמר הגאון הנ"ל בחג השבועות שנת תצ"ג לפ"ק והועתק מכת"ק בנו הנ"ר מרדכי סג"ל הורוויץ זצ"ל אבד"ק שטערין ובאלחוב, והניע לירינו ע"י ידינו איש חי ורב פעלים האברך החשוב היקר והנעלה מו"ק אברהם אהרן לעזער נ"י. יברכהו ר' בעז ותעצומות.
- 2) כנראה שהכוונה על הגאון מוה"ר ארי' יהודה ליב אבד"ק לכוב ופרעמישלא, שהי' נקרא ר' ליב חסיד. (בספר כלילת יופי ח"א דף ל"ד ע"ב כותב שהגאון ר' ליב חסיד

והנה בגמרא דיומא (דף כ"ו ע"א) אמרינן, אמר רבא לא משכחת צורבא מרבנן רמורי אלא דאתי משבט לוי או משבט יששכר, לוי דכתיב יורו משפטריך ליעקב, יששכר דכתיב ומבני יששכר יודעי בינה לעתים וגו' ואימא יהודה נמי דכתיב יהודה מחוקקי, אסוקי שמעתא אליבא דהילכתא קאמינא, ע"כ. והקשה המהרש"א שם בח"א, מהא דאמרינן בפרק חלק דהלכה כדור בכל מקום, ומתרץ דרק דוד גופי' שהי' מלך אסיק שמעתתא אליבא דהלכתא אבל שאר אינשי משבט יהודה אף שהיו חכמים לא זכו להיות הלכה כמותם, וזהו כוונת הכתוב יהודה מחוקקי, לומר לך דרוקא המחוקקים הראשים שלהם זכו לזה. והנה ביפה מראה הובא, דבזכות שהעמיד יהודה בית וועד לתורה לפני אביו זכה שיוצאי חלציו היו מורי הוראות בישראל. עוד נקדים הא דמבואר בפוסקים דאסוד לארם להורות לעצמו אלא א"כ מסיק שמעתא אליבא דהלכתא.

ובזה יובן היטב הצעת המדרש הנ"ל, דבתחלה מקדים דשחרים זה בועז שהי' משוחרר מן העוונות, והנה דבר זה לאו כל ארם זוכה לו אלא מי שהניע לפרשת דרכים כנ"ל דהיינו שמסיק שמעתתא אליבא דהלכתא, ולכך מפרש ואזיל, איך הגיע לזה, מראש אמנה שלו, מן שלחו, שהי' משבט יהודה דכתיב ב' ואת יהודה שלח לפניו, ועי"ז זכה לבניו שיסיקו שמעתתא אליבא דהלכתא, והרי בועז הי' שופט של ישראל כמבואר ברש"י בתחלת מגילת רות אבצן זה בועז, וא"כ הי' ממחוקקי יהודה שהלכה כמותם בכל מקום, והוסיף המדרש עוד ראי' לזה שבוועז הי' מסיק שמעתתא אליבא דהלכתא, מן הרא דכתיב, חושים ואת בערא נשיו, ודרשינן, שחש כנמד וביאר את ההלכה עמוני ולא עמונית מואבי ולא מואבית, ולכאורה איך הי' רשאי להורות לעצמו, אלא ע"כ שהי' מסיק שמעתתא אליבא דהלכתא, שאז רשאי להורות לעצמו, ועולים דברי המדרש בקנה אחר, ודו"ק היטב.

לא הי' מעולם אב"ד בק"ק לבוב רק אב"ד פרעמיסלא, ואף שנכדיו בספריהם בהתיחסם אליו כתבו עליו שהי' אב"ד לבוב, זה הי' עפ"י השמועה ששמעו כן מפי אבותיהם, וטעו, יעווי"ש. — אמנם יש קצת הוכחה שבאמת הי' אב"ד לבוב, כי בספר פני ארי' זוטא (ווילהרמרשארף ת"פ) להגאון הררשן מוה"ר ארי' ליב טארטשינער, בפ' ויצא כ' וז"ל: שמעתי המצאה אחת ברין טלית ע"ש הרב ה"ה הנקרא ר' ליבל חסיד ז"ל אב"ד דק"ק לבוב וכו' יעווי"ש. ומאחר שהי' בן דורו לא מסתבר שטעה בזה. ואין להאריך בד"ז, כי מובא בשם הגאון מראניטשאווי צ"ל מליצה חריפה על חוקרי סדר הדורות, לשון הגמרא דסוף הוריות, „כתב שעל גבי הקבר קשה ללימוד“.

השלמות לספר מור וקציעה

מהגאון מוה"ר יעקב מעמדין זצ"ל¹⁾

[סי' כ"ה]. נראה פשוט שמי שאומרים לו תניח תפלין ואינו רוצה, מכין אותו עד שתצא נפשו כדאמרינן פ' הכותב (פ"ו א') במ"ע מכין אותו עד שתצא נפשו וק"ו מסוכה ולולב, דהא חמירי טובא הוין, דהמבטלן הו"ל מפושעי ישראל בגופו.

סימן ק"ו, בב"י כל הפטורים מק"ש כו' פטורים מן התפלה, פשוט הוא, דכיון דפטורים מק"ש דאורייתא כ"ש כו'. — במ"כ [= במחילת כבודו] האי ק"ו מפריך, נשים ועבדים וקטנים יוכיחו, דפטורי מק"ש וחייבין בתפלה, אלא כדמפרש רהנך דלא פטורי אלא משום עסק מצוה אחרת או טרדת המצוה הוא דאמרינן להך כללא.

[סי' קכ"ח בב"י ר"ה וכתב בכתבי וכו']. אבל אחד שקרא כהנים אין קפידא [אם יהיו בבית הכנסת]. תמתי על זה, והלא מתקנת ריב"ז נלמוד שיש קפידא ודאי, ואם בשהיית קמנה שיעסוק בקשירת רצועה חייש, אע"פ שאח"כ יעלה

(1) ראה אורותיו בכר"ש שנה ג' קונט' ז' עמוד ט'. — השלמות הללו הועתקו מכת"ק בגליון ספרו מור וקציעה (הנרפס באלטונא תקכ"א) המונח באוצר הספרים „ראזאנטאלינא" בעיר אמסטערדאם, והגיע אלינו הצילום מאת ידידנו האברך היקר החשוב והנעלה מוה"ה יודל ליכטנשטיין נ"י מאנטווערפן. תח"ח לו, ויבא על הברכה עבור טרחתו. — טופס מור וקציעה הנ"ל מלא על כל גרותיו עם הגהות המחבר. רובם נרפסו כבר בהשמטות ותיקונים אשר בסוף ס' מור וקציעה, ומהשאר שלא נרפסו שם בהשמטות, לא הרפסנו רק מקצתם, מחמת שהרבה מהם הי' קשה לקרותם בהצילום, וגם יש שם הגהות רבות של טעותי הרפוס וכדומה, ובחרנו בקטעים הללו להרפסם בקובצנו. וראוי לציין, כי הגאון מהריעב"ץ זצ"ל מזכיר בתשובותיו, השלמות הללו למור וקציעה. עיין בשאילת יעבץ ח"ב סי' קמ"ט אות ג' שכתב וז"ל: ודקשיא לך בסי' תקכ"ז על לשון מג"א וכו' אוריעך כתוב יושר דברי אמת, שכיוונת כזה לדעתי, במה שכתבתי עליו מאז בילדותי בימי חרפי וכו', ונשמט ממני מלהציגו בספר מו"ק, כי טרדה גדולה הי' לי בחבור זה, מפני שלא כתבתי מתחלה כל החירושים על סדר הטור וב", כי רובם כתבתים על גליון ספר הטורים, וקצתם ע"ס המג"א, כי על כן נשמטו בו דברים רבים בגו' איברא במהרורא אשכחנא לי' וכו', והא לך לשוני במהרורא וכו' יעווי"ש. (והג"ה זו נמצא בכת"ק בגליון טופס מור וקציעה הנ"ל, ונרפס להלן בהשלמות לסי' תקכ"ז יעווי"ש).

ועוד ראוי לציין, כי בטופס מו"ק הנ"ל כתב הגאון מהריעב"ץ זצ"ל בכת"ק בסוף הספר וז"ל: ריעה להוי למעיין בספרי זה, כי נשאר ממני פרט ועוללות שכתבתי על האחרונים, וקנו מקומם בחבורי הלכה פסוקה.

וישא כפיו, כ"ש כשיושב לו מנגד בכל העת שכהנים נושאים כפיהם, א"כ . . . זה חובה גמורה היא.

* * *

[לס' קכ"ח]. האריכו התוס' לפלפל אי צריך נטילת ידים סמוך לברכת כהנים אפי' נטל ידיו שחרית, ולא הוצרכו (?) לכל זה, דהא ודאי לא סגי בלא"ה, כיון שצריך לחלוץ מנעליו, א"כ אי אפשר לו בלי נטילת ידים, כמש"ל ס"ד בב"י, שהוא אחר מדברים שצריכים לנ"י, אלא שעדיין צריך להאי שקלא וטריא היכא דחליץ מקמי צלותא, או שמתפלל יחף כמש"ל. מ"מ נ"ל פשוט דידים הכשרות לתפלה, כשרות גם לנשיאת כפים, דהא בתפלה נמי כתיב ארחץ בנקיון כפי וגו', וכי נטל ממש מהי תיתי לחיובא תו זימנא אחריתא, משו"ה נ"ל דהני דיוקי קלישי נינהו, ואע"פ שאין למחות ביר הרוחצים ידיהם, שכבר נהנו, מ"מ נפיק מינה חורבא, דחזינא דשליח ציבור מפסיק באמצע תפלה בעבודה בשתיקה, וממתין עד שיכלו כהנים ליטול ידיהם, וכן לא יעשה.

* * *

בטור [ס' רפ"ח], שאסור להתענות בשבת. יש לידע דאינו איסור ממש של תורה, אע"ג דהכל מודים דבעינן לכם, מ"מ אינו נלמד אלא מדברי קבלה רכתיב וקראת לשבת עונג, ותדע דאי איסור גמור של תורה הוא, היכי שרינן ל' ליושב ב[תענית] חלום לעבור בקום עשה [אם] דאורייתא הוי שצריך דווקא לאכול, א"כ רק רצה לישב בו בלי אכילה צריך להכותו עד שתצא נפשו כדקיי"ל במ"ע שאינו רוצה לקיים, ק"ו שאין מקום להתירו מפני תענית חלום דלא מדאורייתא ולא מדרבנן, ומאן דלא קפיד לא בעי למיתב בתעניתא אפי' בחול משום חלום, לכן פשוט בעיני שגם שבועה חלה עליו לפימ"ש דחיילא על מצוה דדבריהם.

* * *

בטור שם [ס' רצ"ט], אבל על הבשמים כו' אינו מברך אלא במ"ש. לא ידעתי על מה הוצרך להוסיף בשמים, שבגמרא [צ"ל ברי"ף פסחים דף ק"ז] אש ותו לא, ומעמא מאי משום דעל האור אינו מברך לכ"ע אלא בעת ברייתו, משא"כ בבשמים, מי לא מצי ברוכי עלייהו כל שעתא נמי, אף בלא כוס דהבדלה, כי קבעי לאורוחי בהם חייב לברוכי, לכן כ"ש דב"י לא הבנתי, ומשמע מלישנא דטור וב"י דאינו רשאי נמי מרקאמר הטור אינו מברך ומפרש ב"י משום דלא שייך, וזה דבר תימה, אמאי לא לברך מיהא כי בעיא, וברכת הריח הא ודאי שייכא לעולם, משו"ה דייק ריב"א [אולי צ"ל רמב"ם] דלא נקיט בשמים.

* * *

[ס' ש"ה בב"י בר"ה ואם עלה]. ואין לו אלא ד' אמות. דרוכב כמהלך דמי כדמסקינן פ"ק דקדושין (ל"ד, ב') ובין רוכב הסוס בין רוכב בעגלה וקרן, ד' אמות הוא.

שם. [והם ז"ל כתבו דבלאו חששא דשמא ירד איכא איסורא כיון דבהמה מנהגת הקרון] דאסור להשתמש בב"ח. תמיהא לי, דהא קרון הוי צרי צרדין דשרו, וה"ט דרשב"ם דאצטריך לאהדורי בתרי' שלא יצא חוץ לתחום, אבל גם דברי רשב"ם אינם מובנים לי, דמאי דוחקי, שמא ירד, וכי נמי לא ירד הא קאזיל חוץ לתחום (דבתק איירי) ורכוב כמהלך דמיא כדלעיל, ואל"ה אמאי א"ל אלא ד"א, והכי מוכח נמי מעובדא דר"מ עם אחר, שהי' רוכב חוץ לתחום, וא"ל ר"מ חזור לאחוריק, וש"מ דלענין תחומין נמי רכוב כמהלך⁽²⁾.

* * *

[סי' תמ"ב] בטור, [העושים יין מצמוקים ושורין אותו במים ופעמים מוצאים בהם ב' או ג' חטים] אם ידוע שנמחט מן החטין לתוך מי הצמוקין כו' [צריכים לבערו]. לשון זה צריך ביאור, דהיכי לידעי אינהו, והוה לי' לפרושי באיזה אופן נדע זה, ובודאי דבמשך זמן השריי' הדבר תלוי שיש לו גבול לדבר הכבישה ומאחר שהוא בצונן אינו פחות מיום שלם שיהא נחשב כבוש כרקוי"ל ב"ד, או רואים אותם אם מבוקעות, בידוע שנפלט מהן חמץ. ובמ"ש ב"י בביאור דר"ן, צע"ג.

* * *

[לסי' תמ"ז]. נשאלתי, שהורחו ב"ט כלים של פסח עם כלי של חמץ נקי, והודיתי להתיר בפשיטות מתלתא טעמי, רנותן טעם לפגם בר נותן טעם לפגם הוי, וגם ע"י עירוי, ובהא ודאי כ"ע מודו.

* * *

[סי' תנ"ט בב"י ד"ה ולא]. אבל לא אסרו עלי' לעסוק בענין התנור בנתיים כו', פירוש זה אינו מחזור בעיני, ולי נראה הדבר בהפך אדרבה זהו שבא רבא להזהיר ולמנוע, ר"ל כשהוא אופה ועוסקת בתנור לא תגביה ידה ממנו ולילך ולעסוק בכצק, בעוד שהמצות יושבות בתנור ולא נגמרה אפייתן עדיין, תרצה אשה שלא לאבד זמן כחנם לעמוד אצל התנור בלי עסק ולהמתין עד שתגמר אפייתן, ותלך לעסוק בלישה תוך כך, תמנע מזה, לפי שירי' מחוממות מחום התנור, וכשתעסוק בהן בעיסה, תמהר להחמיץ, והוי דומיא דאינך דנקט להו רבא בכללא חדא דשייכן להדרי, דכולהו בזהירות הלישה ושמירתה מחימום הוי, ואי כדברי הר"ן, מאי לא תגבי' מן התנור דקאמר, לא תגביה ידה מן העיסה אל התנור מיבעי' לי' למימר, וידה למאי נקט, לא תגבי' עצמה הול"ל, אלא מורה באצבע, ידה דייקא, דהקפידא היא מחמת ידה שנתחממה מהתנור, לפיכך לא תגביהנה משם כדי ללוש בה מאחר שעומדת אצל התנור בשלה, אלא תעמוד שם עד שתגמר הפת בישולה, כלומר להשניח על אפיית הפת בלבד, ולא תלוש אז כל זמן שהפת בתנור מהטעם שאמרתי, וגם מטעם אחר, מפני שדעתה על הפת שלא

(2) עיין במרדכי בעירובין בפ' מי שהוציאוהו שקרמו בראי' זו.

ישרף, לכן יש לחוש שבעודה עוסקת בלישה ולא נגמרה מלאכת העיסה, תניחנה ותלך אל התנור . . . ובתוך כך תסיח דעתה, זה פירוש מכון וישר, ופירושו של הה"מ [שחביא הב"י] אינו מובן לי, מה ענין שפסק כחכמים לכאן, ודו"ק.

* * *

[לסי' תנ"ז]. נ"ל ראי' גמורה שאין לחוש לנפיחה שנעשית בתנור, מגמרא ערוכה דר"פ שתי הלחם, דקאמר תלמודא ולהדרה לרפוס קמא כיון דאפי לה נפחא.

* * *

[לסי' תס"ז]. צריך לשום לב לאלו המורים (שומים) שברורנו זה שאינם חסים על ממונם של ישראל (שהקפידו עליו חז"ל מאד, אפי' בספק טרפה) ואוסרים כל מאכל שנגע בתרנגולת או בתבשיל שנמצא בה חטה אף בצונן ועל דולבקי בשלחן, כאשר עתה מקרוב שמעתי שאסר מורה טפס לאחד שמצא על דולבקי שלפניו בישוב לאכול חטה שקפצה מתרנגולת שהביאו על השולחן ולי סח אותו איש שמצא החטה על דולבקי אצל התרנגולת, ואסר לא לבר הדולבקות וכפות שאכל בהם מתבשיל של תרנגולת, וגם שומן הרבה [שהגיס] ממנו בכף, [ולא] דעת לו ולא תבונה לומר כאן נמצא וכו', והתרנגולת כבר נצטננה, כ"ש שאין מקום לאסור הדולבקי והכפות הצוננים שלא בלעו אפי' משהו, ולא אסר אדם מעולם אלא הכף שהגיס בו ושתחבוהו רותח, לתבשיל אחר רותח, ולענין משהו דמשהו עי' מו"ק [=מור וקציעה] י"ד סי' ק"כ סיוע לדעת ט"ז, ומ"א הפריז להשיג על הט"ז במילי דכדי [כי] בעיני דברי הט"ז ברודים, ודברי מ"א בכוונת הגהות רמ"א אין בהם טעם, ולשון אותה הגה"ה מגומגם ולא דסמכא הוא.

* * *

[סי' תס"ז בב"י ד"ה ומ"ש רבינו. ורבינו ירוחם כתב בשם הרשב"א שאם נמצאת חטה בכלי שהדחתו התרנגולת אמרינן כאן נמצא וכאן היתה כמו במומין] ול"א שבאה מן התרנגולת. נראה דלקולא קאמר דל"ח שבאה מן התרנגולת ושהתה עמה במי ההדחה ונאסרה התרנגולת, אבל א"כ אין בו כנ"ט דכאן נמצא וכאן הי', מאי מהני, מ"מ הרי היתה ואסרתה, והכי חול"ל עכשיו נפלה ולא היתה, ותו מ"ט נאסרנה אפילו אם נפלה מקודם, צונן הוא, ואפי' שהתה החטה במים שיעור כבישה, התרנגולת לא בלעה אפי' משהו בצונן אם לא שהתה באותן מים יום שלם, ואפי' בכה"ג אינו אלא משהו רמשהו, א"כ מאי אריא כאן נמצאת, כ"ש דאיכא לצרופי נמי אימר מתרנגולת בא ומעוכלת היא, ופשיטא כדי נסבה לסברא דכאן נמצאת להתירא, והילכך אפשר לומר דכוונתו לחומרא, דל"א שבא מן התרנגולת לקולא, אלא מעלמא אתיא, וכבר היתה במים זמן רב ונאסרו המים, ואוסרין את התרנגולת בפסח, דחיישינן כה"ג למשהו דמשהו נמי, כך נראה לפי הדין, אבל הלשון רחוק, וצ"ע.

* * *

[סי' תע"ג כב"י ר"ה תשובה]. ולאחר המרדור מברך, כצ"ל. — אבל לא מצינו לו חבר ברבר זה, אלא וראי גם המרדור נקרא בא בתוך סעורה מחמת סעורה, וגם שכורכין אותו עם המצה כהלל, הילכך וראי טפל הוא למזון, וא"צ ברכה לא לפניו ולא לאחריו אלא נפטר בברכת הלחם ובבה"מ³).

* * *

[סי' תפ"א בטור, כתב א"א ז"ל וכו' שאסור לשתות אחר ר' כוסות וכו'] ותימה מנ"ל כו'. תמהתי על תמיהת הטור (אע"ג דאבוה הוא) והלא עד כאן האריך בסימן זה בענין כוס חמישי, והביא כמה גדולי קדמונים שלא הותר אלא על אמירת הלל גדול, ושעמיהו רחני רברבי פשוט, שלא יהא נראה כמוסיף על הכוסות, על כן בקושי התירו חמישי (ומטעמא דילן שזכרתי בס' רע"ב) הבו דלא לוסף ששי ליכא מ"ר דשרי, ולא מטעמא דאין מפטידין, אלא משום כל תוסף, דמחזי דלהשתכר נתכוין בר' כוסות ולא לשם מצוה, זה ברור, ולא הוצרכו אלא שלא להפטיר אחר פסח ומצה באכילה, אבל שתיית כוס [יין] בלא"ה אסור מטעמא אחרינא כנ"ל.

* * *

[סי' תפ"ט]. שם. מברכין וסופרין לאחר קידוש, ה"ט משום דאעולי יומא מאי דמקדמינן טפי עדיף וזה רווקא כשמקדשין קודם הלילה, דמוסיפין מחול על קודש, וס"ע אין זמנו ער צ"ה, משא"כ אם נתעכב עד צ"ה, אז ודאי ס"ע קודמת מתרי טעמי, חרא משום דבעינן תמימות, דמשו"ה ס"ל לתוס' דצריך להקדים לספור סמוך לחשיכה, ועוד דס"ע לדעת רבים וגדולים מה"ת, וקדוש על היין לר"ה דרבנן, כ"ש קידוש רב"ה שאינו אלא מנהג בעלמא, ולדברי הטור ראוי לבטלו, פשיטא אצלי.

* * *

[סי' תצ"ה ב"י ר"ה ומ"ש רבינו]. שם, אבל מלאכות שאינן לצורך אכילה כגון כתיבה [והריסה וארינה ובנין אפי' עשאן לאכילה לוקה]. נראה בכוננתו, כגון כותב אגרת למקום אחר בשביל דבר אכילה שצריך לו ל"ט, והורס, בנין שיש בתוכו מאכלים שיקח מהם לצורך היום, ואורג, מצודה לצור בה חיות דגים ועופות או כלי כברה, ובונה, בית לישב בו לאכול ב"ט.

* * *

[סי' תצ"ז ב"י ר"ה אין צדין, אין נותנין לפני הדגים מזונות וכו'] שהן אוכלין שרשי עשב. הך טעמא לא שייך בדגים הנתונים בארגו נקוב השט במים ובתוכו דגים שוים כגדלם שאין שם עשבים, ולא אחר בולע חברו, לפ"ז הי' מותר לתת לפנייהם גם מזונות, אבל נראה שאם הוא ארגו שצריך מצודה קטנה לתפושם

אסור לתת לפניהם מזונות שאינם עליך, לפי שמתקיימים במים ימים רבים גם בלי מזונות.

* * *

[לסי' תק"ד]. נ"ל פשוט ברין מלח דבעי שינוי בדיכתו, היינו מלח אסתרונת (היא של אבן קשה) אבל סרומית (היא משריפת מים) אפי' נתקשית ונעשית דבוקה שצריכה מעט דיכה להפרידה ולדרקת, א"צ שום שינוי, ונ"ל ברור רזהו גם כונת רש"י פירש מלח גסה.

* * *

[סי' תקי"א בטור]. שם, אבל לרחוץ כל גופו כו' אסור, נ"ל דלהפיג המים לצורך טבילת אשה יש להתיר שאין לך אלא מה שחדשו הפוסקים רהינו לרחוץ בחמין אבל להפיג צינתן שרי, כ"ש במקום מצוה כזו, ומצאתי סיוע לרברי בשו"ת אמ"ה ז"ל (סי' י"א) ראפי' בשבת שרי לטבול במים שהופג צינתן, ובשבת אסור לרחוץ כל גופו גם בחמין שהוחמו מע"ש, א"כ אין זו בגזירת רחיצה בחמין, וכאן דלצורך מצוה הוא בי"ט שרי אף להחם, והרוצה להחמיר יעשה ע"י גוי, אבל בי"ט שני של גליות, נ"ל פשוט רשרי בכל גוונא.

* * *

[סי' תקי"ב]. בטור, אנשי המלך. צ"ע שאם אונסין את ישראל לאפות, אם ע"י יסורין (אפי' שאין בהם ס"ג) או מטילין עליהם עונש ממון, אם אסור מ"מ⁴).

* * *

[לסי' תקכ"ו בב"י ד"ה כתב הרמב"ן]. השתא בערות החורש כו' [חששו לשבות וכו' כל שכן רבר קל וכו']. לא הבנתי ק"ו זה, מה ענין שבת וי"ט דאורייתא, ליום טוב שני של גליות.

* * *

[סי' תקכ"ז בב"י ד"ה כיצר, צריך תזוכה להגביה מן הקרקע טפח כיון דברשות מזכה וכו']. כיון דברשותו מזכה, כצ"ל, כלומר כיון דברשותו שלו הוא מזכה לאחרים אינו יוצא מרשותו בלי הגבהה כדינה.

* * *

[סי' תקכ"ז]. במג"א (סק"א) אם קבל שבת אסור להניח ע"ת. לשון זה זר ותמוה לכאורה לא ידע מר מאי קאמר, מה ענין ע"ת מע"ש לי"ט, לכך הי' בעיני לשבוש גמור, אם לא שנתכוון במ"א לקבלת י"ט רשוה לקבלת שבת, ואגב

(4) עיין ביצה כ"א ע"א, א"ל תמה אני אם לא יצא שכרכם בהפסרכם, עיי"ש ברש"י.

שטפא נקט שבת, ור"ל י"ט. ועדיין צריך לפרש דאיידי בי"ט ב' או בי"ט של ר"ה, דבי"ט א' אחר יכול לערב אף ביום טוב ע"י תנאי, או כדעת ר"ש מביניבורק. ושוב מצאתי לו זכות, אף שלא עלה על דעתו ז"ל, כנראה, דודאי יש לו מציאות לע"ת בע"ש (ולא לי"ט שחל אחר השבת, שזה ודאי הוא דבר שאין לו ציור, אלא) היינו שאם רצה להקדים להניח ע"ת בע"ש לצורך י"ט שיחול אחריו לפני שבת קמיירי, שהרי יכול להקדים ולהניחו כמה ימים לפני י"ט כמ"ש הרב"י לעיל בשם ראב"ה ושל"פ, שסמכו בזה על הירושלמי, גם הרא"ש הוציאו מנמרא דידן אליבא דר"א, וס"ד שיועיל אפי' לכל השנה כל זמן שהוא קיים, והוא עיקר כמש"ל, הרי שהוא מצויר יפה, אבל רחוק הוא שכיון במ"א לכך.

* * *

[סי' תקל"ט בב"י ד"ה ומ"ש רבינו]. ולמה יחמיר אדם על עצמו בדברד האבד. אשתמיטת' דאדם חשוב חייב להחמיר על עצמו, וק"ל.

* * *

[לסי' תקמ"ח]. נשאלתי מאחד שארעו אבל במועד ונעשה בזה חשוד בנים ומיד אחר ימי אבילות יוכרח ליסע על ירד, גם כבר ירדה אשתו וטבלה בשרם מות חילר. והוריתי להזדקק לה לקיים מצות עונה אחר קבורה, חדא דהא מילתא שתפסו הפוסקים לאסור דבר שבצנעא בי"ט אינו מוכרח, ררגל דאורייתא ואבלות דרבנן, וראוי להלך אחר המיקל וכדס"ל לרמב"ם בפשיטות, וזה לעולם, אמנם בכה"ג נ"ל דכ"ע יודו ויורו לקולא, אם מחמת שהם חשוכי בנים, והותר להם לשמש אפי' בשני רעבון, אע"ג דאיסורא גמרינן מקרא, ואם מפני שכבר טבלה האשה וחייב בעונתה ולפקדה אפי' סמוך לוסתה שהוא כמו כן דאורייתא כרילפינן מזהזרתם את ב"י, ואפ"ה שרו רבנן וחייבוהו לשמח את אשתו בדבר מצוה, ק"ו ברנל דשמחתו מצוה גדולה בכל אדם, ק"ו בליל טבילה ושלאחרי' שאין חיוב עונה גדולה מזו, וביחוד שמיד אחר האבלות מוכרח לפרוש לדרך ואין אשה משתוקקת לבעלה אלא בשעה שפורש לדרך, וגם אחרי טבילה, על כן נראה בעיני לחיוב גמור כפול ומכופל מאד לדחות מחמתו אבילות שבמועד.

* * *

[סי' תקע"ב. אין גוזרין תענית ציבור ביום ה' שלא להפקיע שערים וכו', ובב"י שם] שאפי' במקום שאין לחוש כגון בעיר שרובה גוים כו'. באמת נראה לי הענין הוא בהפך, דמעם הפקעת שערים לא שייך כלל בעיר שרובה ישראל, דאינהו כללו ידעי ודאי כי גזרו תעניתא, אלא בעיר שרובה גוים דווקא הוא דשייכא תך מילתא. אמנם לפירוש הר"מ בטעם שאין גוזרין תענית בתחלה בחמישי, שלא יאמרו אם לא ראו ב"ד שהרעב בא לעולם לא היו דוחקים לגזור תענית סמוך לשבת, הא ודאי גם בערי ישראל.

* * *

[סי' תקע"ה ב"י ד"ה וכל תענית]. מפני שהארץ קרה. נעלם מראב"ד תלמוד ערוך פ"ק דר"ה (דף כ' ע"א) לדין חבול עלמא, וכ"ה ידוע שבכל ארץ חמה היא, וארץ ישראל קרה היא בערך בבל, לפי שהיא ארץ הרים ובבל עמוקה היא.

* * *

[לסימן תקפ"ה]. צ"ע אם ב"ד שלמטה מוזהרין עלי' לענוש הבלתי רוצה לתקוע ולשמוע קול שופר ולהכותו עד שתצא נפשו, כיון שאין בה מעשה, דבשמיעה יצא י"ח.

* * *

[שם בב"י]. לשמוע בקול שופר. הבי"ת הוא ט"ס, וצ"ל קול שופר, כי לשמוע בקול, היא הקבלה לעשות מה שקולו של מדבר מצווה, כמו ושמעת בקול ה', תשמע בקול ה', וכן רבים, מה שלא שייך בכאן.

* * *

שם [בב"י ד"ה כתב הרמב"ם, אין צריך לברך שהחיינו אלא על מצוה שעושה לעצמו] ואפשר דהרמב"ם לא איירי אלא במצות שיש בהן מעשה כו'. יכולני לסייעו מקידוש דמוציא אחרים ידי חובתם בברכת יין, אע"פ שאינו אוכל ושותה עמהם, ופשיטא דמוציאין כמו כן גם בברכת שמסדרו על הכוס, וכמו שנהנו בקידוש דבה"ב לאפקי אורחים, ולא עוד, אפי' היכא דליכא אורחין נמי, והרי הרמב"ם גם הוא מהסוכרים שמקרשים לעולם בבה"ב, הא ודאי חילוקן זה מוכרח.

* * *

[סי' תקפ"ט ב"י ד"ה המודר הנאה מחבירו לתקוע לו תקיעה של מצוה וכו', ואמרין נמי התם (נדרים ל"ו:)] אלא [לדעתו] דבעל הכרי, ט"ס וצ"ל דבעל הקרבן. ויש לי בזה הרחוקי דברים, דמידי הוא טעמא התם אלא משום דקרבנות שאינן של מחוסרי כפרה צריכין דעת, וכיון שכן, בדין הוא דכי הוו שלוחי דידן, אסור, מאחר שצריך גם לדעתו של בעל הקרבן, משא"כ בשופר אליבא דמ"ד מצות א"צ כונה (וכמו שסוברים רוב הפוסקים) וכאבותי דשמואל שאפי' כפאוהו ואכל מצה יצא, א"כ אין צריך דעתו, הדר הו"ל בקרבנות דמחוסרי כפרה, דאפי' אי הוו שלוחי דידן מצו מקרבי עלי', ה"נ ל"ש עבדי שליחותי או לא, הכל אחד לענין זה, ולקולא אליבא דב"ע לא צריך כוונה. עוד נ"ל, התם היינו טעמא משום דאפשר בכהן אחר, אבל אם אי אפשר באחר שמא אפי' כי נימא שלוחי דידן לא מני דלא מקרבי עלי', דאפי' הוי שלוחא דידן מאי הוי, כל ישראל ערבים זה בזה, ומחויב לסייעו בקיום המצוה בכל אופן. תדע דהא כי לא אמר לי' הוציאנו, מוציאנו עכ"פ, וכי מאיזה טעם זה עושה וזה יוצא בו, אם לא מתורת שליחות, לפי ששלוחו של

אדם כמותו, הא ודאי בין אמר בין לא אמר, לא אכפת לן בכה"נ, דלא אפשר לי לקיומי מצוה אלא בו, ודו"ק.

* * *

[סי' תקצ"ב בב"י ד"ה כתב הרמב"ם]. שם. וכתב הכל בו י"א שאין דעת הרמב"ם לעכב בו' [שזה שתקע הוא שיתקע על הסדר ולא אחר]. כ"כ כבר למעלה בשם א"ח, אבל אינו נ"ל אלא גם לעכב לכתחלה אמר כך, ומשום הברכה ננע בה, שלא לגרום ברכה שאינה צריכה כשיעמוד אחר לתקוע על ס' ברכות, אם לא שמע הברכה, או אפי' שמע ולא נתכוין לצאת בה, ובברכה אחת שברך הראשון על תקיעות דמיושב נפטרו גם תקיעות דמעומד.

* * *

[סי' תקצ"ב בב"י ד"ה וכתב המרדכי]. דאסור להשיח עד סוף תקיעות דמעומד. דבר זה ודאי אין לו מקום ונסתר מעצמו, הרי תפלה מפסקת, ומה לי שיחה אחרת או שיחה דתפלה, כיון שאינו מענין התקיעות, דילמא ס"ל תפלת מוסף כולה אף דלחש חשוב מענין התקיעות, ורחוק הוא.

* * *

סי' תקצ"ח בטור, ושראו לאמרו [צו"צ] ביום דין. אמנם טעם הנמנעים מלאמרו נ"ל משום דאפכא הוא, ביום דין אין לעורר הדין, כמו שאין אומרים בבית האבל מטעם זה, לפי שמדת הדין מתוחה עליו, לכן מ"ש [ב"י] שנתן טעם נכון לדבר לחולקים, אדרבה הוא טעם נכון למנוע אמירתו.

* * *

סי' תקצ"ט, בטור. [אם חל בשבת כתב אבי"ה שאלתי לרבתי] אם י"ל ותודיענו. כלומר או נוסח אחר של הברלה, או לשנות בו ולעזוב מלומר וחגיגת הרגל, ואע"פ שבודאי ראה וידע שאומרים אותו, אעפ"כ שאל שמא לא שמו לב לכך, ונתכוין לעוררם, שמא אם יעיינו בדבריו יסכימו לשנותו.

* * *

[סי' ת"ר]. בב"י. [אע"ג דתקנו לקבל עדות החודש כל היום וכו' ואפי' אם באו עדים לאחר המנחה] אבל מלעשות י"ט [שני] לא נעקרה תקנה ראשונה. נראה לומר טעם בזה, לפי שכמו מן התקנה ואילך אע"פ שבאו מן המנחה ולמעלה, גומרי' אותו היום בקדושה אע"פ שנתקדש יום מחר, וזהו משום שכשבאו קודם המנחה היום מקודש, ולכן התחילו לשמרו בקודש, וכן כשבאו אחר"כ גומרי' אותו בקדושה, [כמו כן] משחרב המקדש, אע"פ שמקבלים כל היום, ונמצא היום קדוש, מ"מ מפני שמקצתו לא הי' קודש גמור, שהרי לא קדשוהו שמים עד שיקדשוהו ב"ד, גם העם מזלזלים בו כל עוד שלא קבלו ב"ד עדות

לקדשו, ואין כאן יום קודש שלם, לפיכך היו עושין לעולם גם קודם התקנה גם יום שני קודש, שהוא יום שלם בקדושה, כך נ"ל. וזוה מובן יותר מעם. דכיומא אריכא, ועמ"ש הרא"ש בזה.

* * *

[סי' תר"ד] בב"י סוף הסימן, אלא גם בהשכמה [ערב יוה"כ] אומר ג' וידוויים. אין מנהגנו כן, ובאמת נראה לי שאפי' בשאר פעמים שאומרים ג"פ וידוי תכופים אינו נכון, והוא בעיני ככלב שב על קיאו לד"ה, אע"פ שאומרים קצת תחנה בנתיים כמו אשמנו מכל עם וכו' ואתה צדיק כו'. ואני נמנע לחזור ודוי זא"ז כשאומרים סליחות.

* * *

סימן תר"י, מ"ש בטור וב"י לברך על הדלקת הנר ב"כ, דבר תמוה מאד כמ"ש בהגהותי על ס' הרא"ש בס"ד, ועם שכך קבעתי בפשיטות בחצר לשער העליון, היא דינקותא, ראזא מני מילתא בהג"ה דש"ע⁽⁵⁾ והדרנא ב', וצ"ל שם אין מברכין כו'.

* * *

[סי' תר"א בב"י ד"ה ומ"ש ואף]. א"ש שפי דההיא רהתינוקות מותרין בכולן בשלא הגיעו לחינוך כו'. אנב שטפ' אתיא לי' ולא דק, וכי מותר להאכיל לשום קטן בידים דברים אסורים, והא איהו גופ' דכתב בס' שמ"ג דלמספי בידים ליכא דאמר, ולא שמעינן מאן דמפליג ב' בין הגיע לחינוך או לא, והיינו דקשיא לי' לר"ן, וק"ל.

* * *

[סי' תר"ט]. באמת דר"ת [בענין אמירת כל נדרין] תמוהים מאד בזה מכל צד, בין בענין בין בלשון ההתרה, ובין באמירת פסוק ונסלח אחריו, היכן מצינו סליחה על לאחר זמן מעכשיו, כאילו יש כאן ענין קבול קנין על הנדרים והשבועות דלהבא, והתרה ומחילה למפרע מעתה קודם שחלו, הוא כדבר אשר אין לו שחר.

* * *

[סי' תר"ל בב"י ד"ה הלכך וכו' בענין סוכה המפולשת]. פירוש בסוכה קטנה מיירי, דכי מעמיד פס ארבעה בפחות משלשה סמוך לאחר הרפנות, הרי רוב דופן שלישי עשוי, ופחות משלשה הפרוץ כלבוד דמי, נמצא כולו סתום, ואין כאן פילוש, ואיכא הכשר סוכה זע"ז זה פשוט מאד, וכך פירשתי בחי"ג [= בחידושי נמרא] בס"ד ובמשנה לחם, ולא הי' הדבר צריך לאמרו, לולי שראיתי במג"א שנסתפק בכך, והניחו בצ"ע. ותמה על עצמך, איך אפשר להעלות עה"ד בהפק,

דאי בסוכה גדולה כמה, נמי קאמר ר' סימון הכי, אטו מי עדיפן שתי מחיצות רלא עריבן והאחת גרועה, משתי מחיצות שלמות כהלכתן דעריבן, דאפ"ה בעו טפח שוחק וצורת הפתח, והיכי סליק אדעתא דקצת פוסקים ורא"ש מכללם דתסגי לה בפס ד' ותו לא מירי, יציבא בארעא כו', וכי מאי מהני האי פס דלתכשרא סוכה בשתי דפנות גרועות, בלי טפח ושום תקון בשלישית, דאירך דופן המרוחק הרבה ודאי לא מהני בה ולא מירי, אלא ודאי סתמו כפירושי כנ"ל, הלא זה מן המושכלות הראשונות בלי הרהור ספק, ולא צ"ע כלל.

* * *

[סי' תרמ"ד ב"י ר"ה ותניא]. דר"י תירגם כתובים. הרבה קורם ר"י גם בזמן הבית כבר הי' נמצא תרגום כתובים ע' ריש פרק כל כתבי, עם שלא ניתנה לכתוב בימיהם.

* * *

[סי' תרע"ה] בב"י [ר"ה אבל], במדרש דבתו של יוחנן כו', לא נודע לי מדרש זה.

מכתב מחגה"ק מוה"ר ישכר דוב אבר"ק בעלז זצ"ל⁽¹⁾

בעוה"ת מארינבאר.

רב שלום וברכה לכבוד היראים הנכבדים הנבירים החסידים המופלגים ממדינת גאליציא שיחיו, כל אחר בשמו יבורך.

אחרשה"ט. שמוע שמעתי אשר רוצים ליסד בעיר לבוב סימענאריע, ומכנים שמה מתיבתא, בכרי להטעות את אחב"י, ואחותני פלצות ובעתה שלא ילכרו ברשתם ח"ו את צעירי ב"י, לכן הגם שכל איש אשר יראת ה' ואהבת התורה בלבד, יודע ומבין מעצמו שהיא השחתת התורה והיראה ח"ו, עכ"ז הנני מוכרח להודיע לאחב"י היראים בכל אתר ואתר, שלא יקחו ח"ו חבל בזה, ואדרבה, כל איש ישראל מחויב לשכס עצה בכל כחו שאל תפק זממם, ומצוה להודיע לכל הגדולים והצדיקים ממדינתנו שיחיו וגם לאותן שעדיין נדרו במדינות אחרות, שכולם יצקו מרה ויפרסמו דעתם לאחב"י היראים שלא יתנו אוזן קשבת להמסיתים מנגדי תוה"ק, וכל אחר מישראל יסוג אחר מזה.

(1) העתק ממכתב זה הי' מונח בעזבונו של הרב הגאון מוה"ר שמואל מאיר הכהן האללענדער ז"ל דומץ דק' טשערנאוויץ ומח"ס מהרש"ם הכהן, והגיע לירינו ע"י אלמנתו תחי' ובנה הרה"ח הנכבד מו"ה זאב הכהן האללענדער נ"י מבני ברק. ישאו ברכה מאת ר'.

והשי"ת יעזור שנזכה כולנו לגדל בנינו לתורה וליראה בררכי חז"ל וכאשר קבלנו מאבותנו הקדושים דרך לימוד התורה והיראה, ונזכה במהרה לראות בהרמת קרן תוה"ק והרמת קרן אחב"י בכלל ובפרט, ויזכנו לראות במהרה בנחמות ציון וירושלים תוכב"א.

דברי המברכם בכ"ט,

הק' ישכר דוב מבעלזא

מכתב מהגה"ק מזה"ר מאיר יחיאל הלוי אבד"ק אוסטראווצא זצ"ל⁽¹⁾

בעה"ת.

אל כבוד אחבנ"י רי בכל אתר ואתר ר' עליהם יחי'.

כאשר ימי הבחירות ממשמשין ובאין, ומלכר אשר מבואר בחו"מ ס' ל"ז שמינוי טובי העיר הוא כריינים ואסור למנות הפסולין לדון משום רשעה חו"ש, וכבר האריכו בזה הענין בתשו' מהר"מ שיק ובתשו' נטע שורק בדברים חוצכים להכות אש, הנה לפי חוק החדש רוב קהילות מדינתנו יש כח ביד הועד לבחור ולמנות דיינים ורבנים כרצונם בלי הסכמת הקהילה ובחירת הועד הוי כמינוי דיינים ממש, ומאוד גרול האי' למנות אנשים שאינם מהוגנים חו"ש כמבואר בדברי חז"ל כל המעמיד דיון שאינו הגון כאילו נוסע אשדה וכו', ובפרט אשר רוב עניני הדת מסורים ביד הגמיינעס⁽²⁾, לזאת הנני מבקש מאת כל אחבנ"י אשר דבר השי"ת יקר להם, שלא יתדשלו חו"ש במצוה רבה כזו, ויראו לסויע בכל מאמצי כוחם ולחוות דעתם על הליסטע אשר הנבחרים הם [חרדים] לדבר השם, וזכות המצוה יעמוד לנו שנזכה להרמת קרן התורה והדת.

הק' מאיר יחיאל הלוי מאוסטראווצא

(1) מכתב זה הגיע אלינו מאת ידידנו הרגול והנכבד הרבני החסיד המופלג נדיב ושווע מו"ה שאול הוטמערער נ"י מאנטווערפען. יברכהו ר' בעז ותעצומות.
(2) בלשוננו „געמיינעס“, והם ראשי הקהלה.

הק' מאיר יחיאל הלוי
מאוסטראווצא

מאקסימיליא מחתי"ק הגה"ק מאוסטראווצא זצ"ל.

בענין עשה דוחה ל"ת

מהרב הגאון מוה"ר דוד דוב מייזליש אבד"ק אוהעל הי"ד⁽¹⁾

בש"ס ברכות דף כ' ע"ב ובשבועות דף כ' ע"ב אמר ר"א בר אבהו נשים חייבות בקידוש היום דבר תורה ראמר קרא זכור ושמור כל שישנו בשמירה ישנו בזכירה והני נשי הואיל ואיתנייהו בשמירה איתנייהו נמי בזכירה, ובתוס' (בשבועות שם) ד"ה כל שישנו וכו', מקשים נימא איפכא דכל שאינה בזכירה אינה בשמירה, ותידצו דלחומרא מקשינן, והקשה האור חדש קידושין דף ל' ד"ה דת"ד אין לי אלא איש אשה מנין כשהוא אומר תיראו הרי כאן שנים דגם נשים חייבות בכיבוד אב ואם, והקשה המהרש"א שם דף ל"ד ע"א בתוס' ר"ה גברא בעי חי, דלמה לי קרא דתיראו לרבות נשים רחייבות במורא פשיטא הא גבי כיבוד אב ואם נאמר למען יאריכון ימיך ואטו נכרי בעי חי נשי לא בעי חי ותי' האו"ח דהנה הר"י מא"י בתוס' שם (דף ל"ד ד"ה מעקה) הקשה לשיטת היש מפרשים יהי' נשים מותרין לשרוף נותר ביו"ט מאחר דעשה דיו"ט ליתא גבי נשים דהוי מעשהז"ג וליכא אלא לאו ונימא עדל"ת ע"ש, והנה מבואר במס' יבמות דף ה' יכול יהי' כיבוד אב ואם דוחה שבת ת"ל איש אמו ואביו תיראו ואת שבתותי תשמורו וכו', א"כ שפיר איצטריך קרא דתיראו לשון רבים דהו"א דווקא לאנשים אמר רחמנא את שבתותי תשמרו דאין כיבוד אב ואם דוחה שבת דאין עדל"ת ועשה, אבל בנשים דליכא אלא ל"ת כלבד הוי אמינא דאתי עודל"ת ומותרים לחלל שבת, ע"כ נאמר שפיר תיראו ואת שבתותי תשמרו היינו דאפילו בנשים אין העשה דכיבוד דוחה ל"ת דשבת, ומיושב קו' המהרש"א. אכן כל זה נכון אי אמרינן דנשים חייבות בשמירת שבת, אבל אי נימא דפטורות (וכקו' התוס'), א"כ יוקשה למ"ל קרא דתיראו דנשים חייבות בכיבוד אב ואם, הא ממילא ידעינן דאטו נשי לא בעי חי, ואין לומר כנ"ל דאיצטריך דאם אמר האב לאשה שתחלל שבת אפ"ה אסורה ראין עדל"ת, וז"א דהא נשים פטורות משבת ועל אנשים אינו צריך קרא דבלא"ה אין עדולתו"ע, ומה הקשו התוס' דנימא

(1) נולד בשנת תרל"ה בעיר לאסק לאביו הג"ר מרדכי זאב מייזליש אב"ד דשם. כשהגיע לפרקו נשא בתו של הנה"צ מוה"ר משה יוסף שייטלבוים אבד"ק אוהעל. מחמת שהנה"צ מוה"ר משה יוסף הנה"ל לא חי' אז כבר בעולם, הי' כ"ק מרן אדמו"ר הראשון מוהר"ש זצ"ל (שהי' מחותנו) העומד מצד הכלה, והחתונה היתה בשנת תרנ"ז בעוד באכוב. אחד חתונתו הסתופף הרבה בצל כ"ק מרן אדמו"ר מוהר"ש זצ"ל. היה אב"ד בקהלת הספרדים באוהעל, והעמיד שם תלמידים רבים. נרפס ממנו ספר שו"ת בנין דוד, וספר בנין דוד עה"ת. — נהרג עקה"ש במחנה אושוויץ ביום ט"ו סיון שנת תש"ד לפ"ק. ד' ינקום דמו.

חידו"ת הללו הגיעו לידנו מאת נכדו ידידנו הרב מו"ה דוד מייזליש שליט"א אב"ד דקהל ישב לב דאשטמאר במאנטרעאל מעזבון אביו הרב הגאון מוה"ר צבי הירש מייזליש ז"ל אבד"ק ווייצען. זכרה לו אלקי לטובה.

דנשים יהיו פטורות משמירת שבת, דא"כ למ"ל דתיראו, ומדכתיב תיראו שמע מינה דנשים חייבות בשבת, עכ"ק האו"ח והיא הערה נפלאה.

ובפשיטות נראה לי לתרץ לפי המבואר בתוס' (יבמות ה') ד"ה ואכתי וכו' דעשה דוחה לתו"ע שאין שוה בכל ע"ש, א"כ שבת הוי עול"ת השוה בכל דשייד ג"כ בנשים. כ"ז אליבא דאמת דקו"ל דנשים חייבות בשבת, אבל להתו"א דנשים פטורות א"כ הוי שבת לאו ועשה שאינו שוה בכל, א"כ שוב אמרינן עדל"ת ועשה שאינו שוה בכל, א"כ שפיר הקשו בתוס' נימא לקולא כמו שפטורות מזכור פטורות משמור, ולא יוקשה קו' האו"ח הנ"ל א"כ למ"ל קרא דתיראו, דעל אנשים א"צ קרא דאין עדל"ת ועשה ונשים פטורות משבת, ז"א, דאי נשים פטורות משבת א"כ צריך קרא לאנשים דכיבוד אב ואם אינו דוחה, דאין לומר כנ"ל דהוי לא תעשה ועשה ואין עדל"ת ועשה, ז"א דאי נשים פטורות משבת ממילא עדל"ת ועשה דאינו שוה בכל, ומתורץ קו' האו"ח הנ"ל לנכון.

עוד נראה לי לתרץ קו' האו"ח למה הצריכו התוס' לתרץ דלחומרא מקשינן הא נדע בלא"ה דנשים חייבות דאל"כ למ"ל תיראו ולאנשים ל"צ קרא דאין עדל"ת ועשה, ולנשים א"א לומר דאתיא הקרא, דהא פטורות משבת. ונראה לי לתרץ, דהנה התוס' יבמות דף ה' ע"א ד"ה שכן, העירו דנילף ממילה בצרעת דעדל"ת ועשה, ותירצו המפורשים כיון דגלי קרא דאין שורפין קרשים כיו"ט דאין עדל"ת ועשה א"כ לקולא ולחומרא לחומרא מקשינן ע"ש ובמלה"ר אות י"ב, א"כ כ"ז נכון דלא אמרינן עדל"ת ועשה אי אמרינן לחומרא מקשינן, אבל לפי ההו"א בקו' התוס' דנילף לקולא, א"כ שוב אמרינן עדל"ת ועשה דילפינן ממילה בצרעת. א"כ לפי"ז מתורץ היטב קו' האו"ח הנ"ל, למ"ל להתוס' לתרץ דלחומרא מקשינן הא בלא זה א"א לומר דיהי' נשים פטורות משבת דאל"כ למ"ל קרא דתיראו דבאנשים לא צריך קרא דבלא"ה אין עדל"ת ועשה, ולאסור נשים א"א דהא פטורות משבת, ז"א דאי אמרינן לקולא מקשינן שוב עדל"ת ועשה א"כ צריך קרא גם לאנשים, ע"כ הי' הכרח להתוס' לתרץ דלחומרא מקשינן, ודו"ק כי נכון הוא ב"ה.



אזהרה חמורה

הננו אוסרים בכל תוקף ועזו להדפיס שום חידו"ת או אגרות קודש ומאמרים המתפרסמים בקובצים הללו בלתי קבלת רשות מאת המערכת. ואיסור זה חל הן במדינה זו והן במדינה אחרת.

הערה בענין דם עגלה ערופה, וכיבוי ביו"ט

מהרב הגאון מוה"ר נחום ברוך גינצבורג הי"ד אב"ד יאנאווא⁽¹⁾

בע"ה. אור יום א' כ"ז לחדש טבת שנת תרצ"ד.

שלו' וברכה וכט"ס לכבוד ידיד ד' ועמו וי"נ רב האי גאון הגאונים
שר התורה ראש גולת אריאל מופת הדור ואורו מאור הגולה תהלתו
ועוזו מי ימלל אין גומרין עליו ההלל כו' כו' כקש"ת מרנא ורבנא ר'
יוסף רוזין שליט"א הגאבד"ק דווינסק יצ"ו.

אחדשה"ט באה"ר ואחרי הכריעה והשתחואה לפני הרום רגליו.
ר"ד הנני לחלות סליחה ממרן על אי נימוסי שנסעתי מדווינסק בלי קבלת
רשות וברכת הפרידה ממרן, ומה אעשה כי ירט הדרך לנגרי והייתי מוכרח לנסוע
ולשוב הביתה, ובהיות שמעוני הי' רחוק מבית מרן, לכן לא הספקתי עוד לילך
לבית מרן, ופקרתי את הרב ר' ליפא קלמן שהוא ימסור דר"ש למרן, ומרן שהוא
איש טוב, ואין טוב אלא תורה, בטח יסלח וימחול לי את אשר חטאתי. — והנני
להעיר בזה איזה הערות, ואקוה כי כבוד מרן יטריח את כבודו הנדול להשיב לי.
התוס' בנדה נ"ה א' ר"ה שמא יעשה שטיחין כתבו, וא"ת והלא מת אסור
בהנאה דגמרינן שם שם מעגלה ערופה כו' ועוד נראה דעור אינו בכלל בשר
ליאסר בהנאה דהא עגלה ערופה נמי לא נפקא אלא מרמתיב כפרה כקדשים ועוד
קדשים מותר בהנאה לאחר זריקה שהוא זמן כפרה כו' עכ"ד. מבואר דעת התוס'
דעור עגלה ערופה מותר בהנאה כמו עור קדשים, ובאמת שכן מוכח בהריא
במכילתא משפטים דילוף דשור הנסקל אסור בהנאה מק"ו מעגלה ערופה ומה
עגלה ערופה שהיא מכפרת על שפיכת דמים הרי היא אסורה בהנאה, שור הנסקל
שהוא שופך דמים אינו דין שיהא אסור בהנאה כו', אין לי אלא בשרו עורו מנין
ר"י אומר ק"ו ומה חטאת שבשרה מותר בשחיטה עורה אסור במיתתה שור
הנסקל שבשרו אסור בשחיטתו דין הוא שיהא אסור במיתתו, ומזה נשמע דעגלה
ערופה רק בשרה אסור אבל עורה מותרת, ולהכי אצטריך לילפותא מחטאת.

(1) נולד בשנת תרמ"ב בעיר פאניוויזש לאביו מוה"ר צמח דוד גינצבורג. הי' תלמיד
של הגאבד"ק פאניוויזש הג"ר מוה"ר יצחק יעקב ראבינאוויץ ונסמך ממנו להוראה.
שימש ברבנות בכמה קהלות במדינת ליטא בק"ק אויפינא, ווירזשען, קובארט, ולבסוף
בק"ק יאנאווא. בסוף ימיו נתמנה ליושב ראש אגודת הרבנים בליטא. נדפס ממנו ספר
נפלא מקור ברוך שני חלקים על הרמב"ם בעניני קדשים וטהרות. — בשנות הזקם נתפס
ע"י הרשעים האכזרים ימ"ש ועינו אותו ביסורים נוראים, ובחודש מנחם אב שנת תש"א
נהרג עקה"ש ע"י שחטכו את ראשו מעל גופו ר"ל. ר' ינקום את דמו לעינינו במהרה.
העתק ממכתב זה הגיע אלינו מאת ידידינו האחים היקרים הנגידים הנכבדים ר' זאב
זר' יעקב יואל סאפסער יחיו, מעוזבון אביהם מו"ה צבי סאפסער ע"ה. זכות המצוה יגן
בעדם להתברך בכל טוב סלה.

וקשה לי, לפי"ו נימא דם עגלה ערופה מותר, שהרי גם דם קדשים מותר לאחר שחיטה ואין מועלין בדמים, וכמו דהעור מותר כמו כן נימא נמי שהדם מותר, וממילא דגם דם המת יהא מותר, וזה דבר שאי אפשר כלל להעלות על הדעת, ועי' במס' מכשירין פ"ו מ"ו ר"ש אומר דם המת אינו מכשיר וכו' יעו"ש, ועור יש להאריך בזה.

ונראה לי לחדש בזה, דהא דקיי"ל אין מועלין בדמים היינו דוקא בדם הנפש הראוי לזריקה ולכפרה, דהא בהני קראי דממעט דם ממעילה כפרה כתיבי, אבל דם התמצית שאינו ראוי לכפרה י"ל דשפיר מועלין, וכמו המקיז דם לבהמת קדשים דמועלין. ולפי"ז בעגלה ערופה אע"פ דכפרה כתיב בה כקדשים, אבל הדבר ברור דהעדיפה לבדה מכפרת וא"צ כלל לדם, והיינו דאם ערפה ולא יצא ממנה דם ודאי דכשרה ומכפרת, אע"פ דבקדשים אם לא יצאה מהם דם פסולין וכדאיתא בחולין ל"ג א' דכל עצמו לדם הוא צריך, והיינו דשם הוריקה מכפרת ומתרת דשרי באכילה, אבל בעגלה ערופה נראה פשוט דאין להדם שום עסק ורק העריפה מכפרת, והדם אינו עושה שום פעולה בהכשר והכפרה, ולפי"ז דם עגלה ערופה לא עדיף מדם קדשים שאינם ראויים לכפרה דמועלין בהם ואסורין בהנאה, ודון מינה דה"ה בעגלה ערופה דהדם אין מכפר ממילא כל הדם אסור בהנאה. ויש לעי' לפי"ז בירושלמי סוטה פ"ט ה"ה גבי ערופה דר"ל דבעי ב' סימנין, וקצתיו.

* *
*

מבואר בגמ' ביצה כ"ב א' הנותן שמן בנר חייב משום מכעיר והמסתפק ממנו חייב משום מכבה, ופירש"י הנותן שמן בנר, בשבת, והמסתפק ממנו, הנוטל ממנו ואוכל חייב משום מכבה וכבוי ביו"ט לא אשתרי, ומשמע מזה אף אם נוטל לאכילה, וכל מלאכה לצורך אוכל נפש מותר ביו"ט, מ"מ מלאכת כיבוי לא אשתרי, ומדברי הרמב"ם משמע דכבוי ביו"ט לצורך אוכל נפש מותר, דבהל' שבת פ"ד כתב כלשון הש"ס הנותן שמן לנר הדולק חייב משום מכעיר והמסתפק מן השמן שכבר חייב משום מכבה, ובהל' יו"ט פ"ד כתב, ואין מסירין השמן ממנו, ולא כתב אסור להסתפק ממנו, ועוד יש להאריך הרבה ואכמ"ל. ועוד יש לי בעזה"י כמה הערות טובות ואי"ה כאשר אזכה לתשובת כבוד מרן שליט"א אכתוב יותר. וזוה הנני המשתחוה מול כבוד הדרת גאון ישראל מכברו כרום גאונו ומכרכו בכט"ס.

נחום ברוך גינצבורג

בדין דם שבשלו

פנחס חירשפרונג

ראש וועד הרבנים רמאנטרעאל
קאנאדע יע"א

הנה הפרמ"ג ביו"ד סי' ק"ה בשפ"ד סק"א כתב בשם או"ה דבשר כבוש בתוך דם אסור מה"ת, ויש רא"י לזה מבכורות דף ו' דהוכיח הש"ס דחלב שרי מראורייתא מבשר בחלב, והא דם שבשלו מדרבנן, וע"כ מדהתירה תורה בכבוש, ש"מ דכבוש אסור ברם, ע"ש. ודבריו הקדושים תמוהים, דאינו מבואר בקרא שכבוש אסור, רק מכח דכתיב לא תבשל ש"מ דרך בישול אסרה תורה ולא בכבוש ומליחה, וא"כ איך נוכל להוכיח דחלב שרי, הא י"ל דכבוש אסור מכח דם, וכוונת הקרא להתיר במליחה דרם שמלחו מותר מה"ת, אך עכ"פ לדינא דבריו נכונים, כיון שבאו"ה בסי' ל' סק"א איתא בשד תפל שנפל לתוך דם הוי ספק דאורייתא, ש"מ שסובר דהוי מה"ת. אמנם עיין באו"ה כלל ו' שכתב דרם שנתערב במים לא הוי דאורייתא כיון דאינו ראוי להקריבו ע"ג המזבח ע"ש, וכפי הנראה שמחלק דבשר כבוש בתוך דם כיון דליכא מים הוי מה"ת משא"כ במים הוי דרבנן, ועיין בחוו"ד סי' ע' סק"ד שציין לדברי או"ה הנ"ל, רק לא בירד אם ככה"ג הוי מה"ת.

והנה האחרונים מקשים ע"ז מפסחים כ"ב דפריך והרי דם ותנן אלו ואלו מתערבים באמה ע"ש, ומה פריך הא כיון שנתערב במים תו לא הוי איסור דאורייתא. ולדעתי נראה דקו' הש"ס דעכ"פ מדרבנן יאסר כמו שאסור באכילה כן אסור בהנאה, וע"כ דגם בדם גמור מותר בהנאה. אמנם יש לרחות דהרי מצינו בבשר בחלב מדרבנן דמותר בהנאה כמו שמבואר בסי' פ"ז, וא"כ גם הכא י"ל כן. וע"כ נ"ל דלס"ד בדם אסור בהנאה אז גם בבישול אסור, כיון דראינו שהנקברין אפרן אסור, ולהתוס' סוף תמורה הוי מן התורה, וא"כ שוב בדם אי הוי אסור בהנאה הוי מהנקברין, ובודאי לא עדיפא בישול מאפר, עיין ברש"י עבודה זרה מ"ז ע"ב ד"ה אין שינוי בנעבד ע"ש, ולכן גם בנתערב ה"י אסור, לכן פריך הש"ס שפיר.

ולפ"ז נוכל לרחות דברי הגרעק"א בהגהותיו על יו"ד סי' י"ג אות ב' בישוב קו' התוס' שם בפסחים דנימא כשהותרה נבילה דזה ג"כ מותר, וע"ז כתב כיון דרם שבשלו אינו עובר שוב לא מוכח היתר לרם, רי"ל כוונת הקרא אחר הבישול ע"ש, ולפ"ז אינו, דאם הוי אסור בהנאה הוי נאסר ג"כ ע"י בישול, ולכן הקשו התוס' שפיר.

ובזה נוכל לתרץ קו' הכסא דהרסנא בסי' ל"ד מה פריך הש"ס מזבל הרי ה' השתנות ע"ש, ולפ"ז ניחא, דאם הוי איסור ה' נאסר ע"י בישול, ולפמ"ש בכסא דהרסנא שם רי"ל דאסור לבשל רהוי מבשל איסור לכתחלה ע"ש, ולפמ"ש בחוו"ד בסי' צ"ט דבאה"נ אין מבטלין איסור דרבנן רהבישול גופי' הוי הנאה, וכן

כתבו האחרונים שבזה לכ"ע אין מבטלין רהוי מה"ת, שוב בודאי לס"ד אסור לבשלו ולערבו במים מה"ת, וא"כ פריך הש"ס שפיר.

והנה ראיתי בשו"ת הרי"ם חיו"ד סי' ז' כתב שנ"ל בנתערב דם במים אינו עובר עליו כיון דלא חזי לכפרה, וכתב שזה דבר חדש ומאריך בזה מחמת שלא נמצא בפוסקים, ומאד לי לפלא דבריו הקדושים שלא ציין לאו"ה הנ"ל. והנה הפליתי בסי' ס"ט אות א' כתב להוכיח מהרי"ף שהביא דבכמהה ח"כ דאתו לאשמועינן שגם בבשלו עובר, וכן הרא"ש העתיק זה, משום דנסתפק בדם שבשלו אי עובר ע"ש. ולדעתי חידוש הוא, רהרי הרא"ש פרק כל הבשר אות כ"ו כתב בפשיטות דדם שמלחו אינו עובר, ובאות ל"ז מסופק אי בלאו עובר עליו, אבל לענין כרת פשוט לו ראין בו, וא"כ איך העתיק שיש בו ח"כ, ומה גם הרי הטור בסי' ע"ו מוכח שסובר רהוי מדרבנן, ואם ה"י דעת אביו שהוא מה"ת לא ה"י פוסק כן, וע"כ דאביו ג"כ סובר כן, ומ"ש בבשמים ראש בסי' ל"ד, כבר ידוע דיש עוררין ע"ז*). ועיין ביראים סי' קמ"ו היטב, ומה גם אפי' אם נסכים דהוי ספק אי הוי מה"ת מ"מ ביש ספק אי מלחו ג"כ יש להקל רהוי ס"ס בדאורייתא שמא מותר מה"ת ושמא מלחו, וספק אחד בדרבנן, ושפיר יש להקל.

והנה מה שמתמה הכסא דהרסנא שם למה לא אמרינן דבחלב ג"כ בצלאו מקורם לא יעבור דאינו ראוי לכפרה יותר, ולדעתי י"ל דהא בפסחים שם אמרינן דדם איתקש למים, ומכאן ילפינן דדם מותר בהנאה, ועיין בפרי תואר לס' קי"ב סק"ד דדם מותר בסחורה מש"ה, ומה שהקשו האחרונים ע"ז מה פריך לחזקי' למאי נפ"מ איתקש למים והול"ל דנפ"מ לסחורה, לדעתי י"ל דבאמת הו"מ"ל כן, רק דחד מינייהו נקיט, וע"כ מוכרחין לומר כן, דאל"כ אמאי לא אמר כאן דבעינן לדם פסולי המוקדשין כמ"ש בחולין ל"ה ע"ב וע"ש בתוס' ד"ה למשדי, וע"כ דחד מינייהו נקיט, וא"כ גם לזה י"ל כן. ומעתה אני אומר דה"ה לדם שבשלו דנפקא מכאן דאיתקש למים כמו שמים מותר בבישול ה"ה דם מותר בבישול, ונהי דמים מותר גם בלא בישול, מ"מ לזה אי אפשר להקיש למים כיון דרחמנא אסרו בפירוש לאכילה, וע"כ לא מקשינן רק להנאה ולסחורה, אבל בבישול דיש סברא קצת להתיר בנשתנה ואינו ראוי לכפרה, ואע"ג דבחלב ל"מ זה, מ"מ בדם סמכינן על סברא זו להתיר לגמרי כמו מים.

והנה מה שהרגיש הכסא דהרסנא שם מהתוס' בזבחים מ"ה ע"ב ד"ה אבל, שהקשו לר"ש למה לי קרא בדם למעוטי מותר וטמא ת"ל דאין איסור חל על איסור, ומה הקשו הא י"ל דבשלו דפקע איסור דם, אע"כ דסובר שעובר בבישול ע"ש, ולדעתי י"ל לפמ"ש בתשובת הרי"ם שם דאינו עובר בדם שבשלו משום דהוי שלכ"א כיון שחי טוב יותר, [ומה שמסופק שם מכח שזכרת לאחר שבשלו אין לו ברירה יותר ומוכרח לאוכלו כך, אי מיקרי כדרך אכילתו, עיין צל"ח פסחים כ"ב אריכות בזה, ועיין בהגהות מהרש"ם על הפרמ"ג בסי' ס"ו שכתב בדם

(*) עיין להלן בעמוד מ"ז.

שאסור שלכ"א ע"ש, ויל"ע למה לא אמר בפסחים כ"ד הכל מודים בדם, וגם למה לא קמחשיב בסוף פרק כל הבשר חומרא זו בדם מבחלב*, והארכתני בזה], וממילא שוב לר"ש דס"ל כ"ש למכות, וכתב הרש"ל בשבועות דף כ"ג דה"ה לשלא כדרך אכילתו, שוב לדידו' בדם שבשלו חייב שפיר, לכן פריך שפיר. אמנם יל"ע דהא בקרבן מודה ר"ש דבעינן כזית, וא"כ נפ"מ לקרבן. ועוד י"ל, דקושית הגמ' קאי לאביי במנחות כ"א שסובר דדם שבשלו עובר עליו. ועוד י"ל, דעיין ברי"ם שם דדם שבשלו, נהי דאינו עובר עליו מ"מ לא גרע מיוצא מן הטמא דאסור בעשה ע"ש. אמנם לדעתי י"ל כמו שכתבתי לעיל כיון דדם איתקש למים, כמו דבמים מותר היוצא, ה"ה בדם וכנ"ל, ומעתה, הרי התוס' שם בפסחים הרגישו הא רם קדשים לא איתקש למים, ותירצו דהא ראינו בחולין שלא תאכל אינו הנאה וה"ה בקדשים כן ע"ש, וא"כ י"ל דלענין יוצא מן הטמא נפקא משמאים לאסור צירן ורובטן שפיר י"ל ררק דם חולין נתמעט מהיקש למים דאין בו איסור יוצא אבל של קדשים רלא איתקש שפיר י"ל דכיוצא אסור, ולכן שם רמייירי בקדשים הקשו שפיר, ועיין בככורות דף ו' דרוצה לאסור חלב מכח יוצא דדם. והנה מה שתמהו כולם להתוס' שבישול אינו עובר איך רוצה לאסור חלב מכח דם הא לא גרע מבישול, לדעתי י"ל דבאמת מכאן ילפינן דרחמנא התירה חלב ש"מ דיוצא מדם מותר, אמנם הא אנן לא קי"ל כר"מ דדם נעבר וא"כ אכתי לדידן יאסר בבישול, ומה גם עיין במג"א סי' רט"ז, ולפמ"ש במק"ח בסי' תס"ז בס"ק ר' יש ליישב זה, והבן.

והנה במנחות כ"א אמרינן דם חמור שקרש ואכלו חייב, ועיין ברש"י היטב, ובגליון הש"ס תמה הא משנה ערוכה היא שיש חיוב בדם בטמאים ומה אשמעינן ר"פ, ולדעתי י"ל, רעיון בתוס' בכריתות דף כ' ד"ה אבל, שכתבו דמש"ה מרכינן טמא כיון שיש מקורם איסור בבשר מן החי ואח"כ ניתר, ולכאורה תמוה הא אמרינן בחולין ק"א דאבמה"ח אינו נוהג בטמא, וצ"ל דהמשנה סובר כר"י ור"א שסוברים שגם בטמא נוהג, וממילא לדידן דקי"ל כרבנן שוב ה"א דאין רם נוהג בטמא ולכן אשמעינן ר"פ דאינו כן, ועיין בגליון והנהגות רע"א על יו"ד בסי' כ"ז שכתב די"ל דבשר מן החי נוהג בטמא, וכתב שתלוי במחלוקת אמוראי, ועיין במעילה דף ט"ז ע"ב ובתוס' ד"ה ור"י, דמוכח דאין לחלק בין בשר מן החי לאבמה"ח, ועוד י"ל דאשמעינן דאפי' בנקרש רהוי תרתי לדיעותא, טמא ונקרש, וה"א דכולהו האי לא מתחייב, ולכן אשמעינן ר"פ שגם בכה"ג חייב, וע"ש בשטמ"ק אות ו', ולפמ"ש גם רש"י כוון לזה.

(*) עיין שו"ת עטרת חכמים חיו"ד סי' ז', ועיין גם בהנהגות בית שאול על משניות במס' חולין פ"ח משנה ו'.

בדין ברי'

יחיאל יהודה פאפיער

חבר כולל עץ חיים רבאבוב
ברוקלין, ניו יארק

כתב המחבר ביו"ד סי' ק' סעיף א', דביצה שיש בה אפרוח לא בטלה אפי' באלף, כיון דהוי ברי'. והקשה עליו הש"ך בס"ק ב', דהביצה מתחלת ברייתה היתה מותרת, וגם בעידנא רקא גביל האפרוח דהתירא היא, וברי' צריך להיות דבר שאסור מתחלת ברייתו, עכ"ר.

ולכאורה דברי הש"ך תמוחים, כמ"ש בפלתי סק"ר (בר"ה והנה הרא"ש, במוסגר), דאימת מתחיל תחלת ברייתו, כשנעשה מעפר ריקום, ואז מתחיל תיכף האיסור. ועוד קשה, לפי מה שכתב החוות דעת בס"ק ה', דמ"ש המחבר דצריכה להיות אסורה מתחלת ברייתה, לאו דוקא קאמר, רק כוונתו דצריכה להיות אסורה מחמת עצמה, ולא מחמת דבר אחר, רק דסתמא דמילתא, דבר שאסורה מחמת עצמה, אסורה מתחלת ברייתה, וכתב דשייך איסור מחמת עצמו שאינו אסור מתחלת ברייתו, וכן להיפך איסור מתחלת ברייתו שאינו איסור עצמי, והעיקר תלוי אם הוא איסור עצמי, ע"ש באריכות. ולפ"ז איך הבין החו"ד, פי' הש"ך הנ"ל, דהביצה אינה איסור מתחלת ברייתה, הא האפרוח וראי הוי איסור עצמי, ולא דבר אחר גרם לה, וא"כ אפי' אינו אסור מתחלת ברייתו, מקרי ברי'.

וג"ל לתרץ, בהקדם דברי החו"ד סק"נ, שהביא מהפלתי שהקשה, דאיך שייך הק' תעורבות של ביצה שיש בה אפרוח, דממ"נ אם ניכרת יקחנה, ואם אינה ניכרת מנא ידע בתחלת. ות' החו"ד, דמיירי שנתרסק האפרוח תוך הביצה ע"י נענוע, דמתחלה כשהי' בשלימותו הי' ניכר, כשהעמירה לפני השמש, ועכשיו שנתרסק א"א להכידו, ואף דנתרסק דברי' קי"ל דבטל חשיבותו, הכא שאני, דהביצה אינה חשובה ברי' מטעם האפרוח שבתוכה, רק מחמת שלימות הביצה, כמ"ש הש"ך בסי' פ"ו ס"ק ט"ו, עכ"ר. ולפ"ז מיושבין ב' קושיות הנ"ל, כיון דהביצה הוי דברי' ולא האפרוח, א"כ לא איכפת לן שהאפרוח אסור מתחלת ברייתו כמ"ש הפלתי, או מה דהוי איסור עצמי, דאנו דנין על הביצה, והביצה אינה אסורה מתחלת ברייתא, וגם אינה איסור עצמי, דסתם ביצה מותרת, ומה שנתנדל בה אח"כ אפרוח, דומה לבהמה שנעשה טרפה או נבלה, וא"כ אתי שפיר קו' הש"ך.

וראיתי בס' בית יהורא (להג' מהרי"ל לאנרא ז"ל), שהק' על חו"ד הנ"ל, דכיון דמחמת האפרוח הי' בטל מחמת שנתרסק, רק מחמת שלימות הביצה לא בטלה, א"כ לא גרע מביצה שיש בה טפת רם דלא הוי ברי' כמ"ש הש"ך. ולפענ"ד אין קושיתו מובנת, דהש"ך בפי' קאמר, דביצה שיש בה טפת רם לא הוי ברי' כיון שעדיין אין בה חיותא, ובאפרוח לא כ' טעם זה, ע"כ דאפרוח יש לו חיותא (ועי' פרי תואר סק"ב), וא"כ אף דנתרסק האפרוח, עכ"פ הביצה הוי דבר שהיתה בה חיות, והוי ברי', כמ"ש המחבר ס"א, וש"ך סק"א.

בענין איסור טלטול מוקצה

יצחק אייזיק פריעדמאן

תלמיד במתיבתא עץ חיים דבאבוב
ברוקלין, ניו יארק

איתא ברמב"ם סוף פרק כ"ד מהלכות שבת, אסרו חכמים לטלטל מקצת דברים בשבת כדרך שהוא עושה בחול ומפני מה נגעו באיסור זה, אמרו ומה אם הזהירו נביאים וצוו שלא יהי' הילוכך בשבת כהילוכך בחול (שנא' משבת רגלך) ולא שיחת השבת כשיחת החול שנא' ודבר דבר ק"ו שלא יהי' טלטול בשבת כטלטול בחול כדי שלא יהי' כיום חול בעיניו ויבוא להגבי' ולתקן כלים מפינה לפינה או מבית לבית או להצניע אבנים וכיוצא בהם שהרי הוא בטל ויושב בכיתו ויבקש דבר שיתעסק בהן ונמצא שלא שבת ובטל הטעם שנאמר בתורה למען ינוח. וכתב שם עוד שני טעמים יעויי"ש. וכתב הראב"ד ז"ל, אמרו (שבת קכ"ד ע"ב) אטו טלטול לאו צורך הוצאה הוא וכו' נמצא כי מפני חוב הוצאה אסרו בטלטול שהוא גדר להוצאה עכ"ל, ובמגיד משנה הקשה על הרמב"ם על שאמר ג' טעמים שלא נזכרו בגמרא ודילג את הטעם הנזכר בגמ' דהיינו מה שהביא הראב"ד, ותירץ דבתחלה כשעשו הגזירה הי' בשביל הטעם שנזכר בגמ' אבל אחר זמן כבר בטל הגזירה הראשונה שהתירו קצת כלים וחזר והתירו, והשאר אסורים מחמת הטעמים שהביא הרמב"ם. ויש להביא סיוע לדבריו, מדברי ר"ת בפ' הגזול ע"פ דף צ"ד ע"ב ד"ה בימי שכ' שכל מקום ששנה בימי כמו הכא באיסור מוקצה דאמרינן במס' שבת קכ"ג ע"ב בימי נחמי' בן חכלי' נשנית משנה זו, היינו דוקא בימיו אבל לא לפניו ולא לאחריו, ובנחמי' י"ג כתיב בימים ההמה ראיתי דורכים גתות בשבת ומביאים הערומות, דהיינו הוצאה ומשו"ה אסר הטלטול, לכן צריך הרמב"ם לכתוב עוד טעמים אחרים לדורות שלאחריו.

אבל נראה לי עוד בזה, דהנה במס' שבת דף ג' ע"א מקשה הגמרא למה תני במתניתין בריש מכילתין רק שתיים שהן ארבע בפנים ובחוץ ולא קתני תרתי סרי, ומשני פטור דאתי לידי חוב חטאת קתני פטור דלא אתי לידי חוב חטאת לא קתני, ופירש"י בד"ה פטורי, דאתי בהו לידי חוב חטאת כגון עקירות שהן תחילת המלאכה דיכול לבוא לידי חוב חטאת כשיוגמר המלאכה. והקשו שם התוס' על זה דהאיך יכול לומר על עקירה דאתי לידי חוב חטאת הרי אינה אלא טלטול בעלמא, ואומר ריב"א דפטורי דאתי לידי חוב חטאת היינו מעשה הוצאה מרשות לרשות, שפושט ידו מרשות לרשות והביא דא"י מפורשת מירושלמי עיי"ש. ולכאורה יפלא איך חולק רש"י על הירושלמי. אמנם יתכן לומר דרש"י סובר שהעיקר הוא מה שאמרו בבבלי (שבת קכ"ד ע"ב) אטו טלטול לאו צורך הוצאה הוא, שעל טלטול לחורא יכולים לגזור על ההוצאה, והרמב"ם הנ"ל שהביא טעמים אחרים על מוקצה סובר כיירושלמי כדרכו בכמה הלכות לפסוק כיירושלמי, ולכן לא שייך לגזור טלטול אטו הוצאה. ועיין בפירוש המשניות שלו שהביא הטעם של הירושלמי על פטורי דאתי לידי חוב חטאת דהיינו הוצאה ולא עקירה דסובר דלא שייך לגזור טלטול אטו הוצאה.

ויש להסביר מחלוקת רש"י ותוס', דהוא אותה המחלוקה של הרמב"ם והראב"ד, והיינו כשחכמינו ז"ל התקינו איזה תקנה משום איזה סיבה, ובטלה הסיבה הראשונה, אם בטלה גם התקנה או לא. דהנה בשבת דף קכ"ג ע"ב על הא דהתירו וחזרו והתירו הק' דנחמ' בן חל' פירש"י בד"ה התירו, כשראו שחזרו לחזרה באיסור שבת ע"ש, הרי דהסיבה דלטול צורך הוצאה לכאורה נתבטלה דהא כבר נזכרו מלחוציא בשבת, נמצא דרש"י סובר דלא בטלה תקנה הראשונה, וגם הראב"ד י"ל דסבירא ל' הכי, אלא שכמה מוקצות שהי' קשה ביותר לקיים כגון כלי שמלאכתו לאיסור לצורך גופו או לצורך מקומו, בטלו אותה מוקצה, אבל התקנה במקומה עומרת ואין צורך לחדש סיבה חדשה, אבל התוס' וגם הרמב"ם סבירא להו דאם בטלה הסיבה בטלה התקנה וצריך טעם חדש, נמצא ששוב אין הטעם של מוקצה משום רגור הוצאה נגעה בה, רק כשביל טעמים אחרים שהביא הרמב"ם נשאר האיסור על כמה מוקצות.

ויש להסביר עוד יותר, דהא ודאי כו"ע מודי דכל זמן שלא התירו התקנה נשאר איסור הראשון במקומו ואף שבטלה הסיבה מ"מ נשארה התקנה וכמו שמבואר בכיצה דף ה' ע"א מקרא דבמשוך היובל המה יעלו בהר, ובברייתא שם דכל דבר שבמנין צריך מנין אחר להתירו אע"פ שהסיבה בטלה, ומה"ט מבואר שם בכיצה דר"א רצה להעלות כרם רבועי לירושלים דהי' דר בתוך מהלך יום והיתה התקנה להעלותם ולא לפרותם, ואע"פ דהטעם של לעטר שוקי ירושלים בפירות הוא הסיבה, וגתבטלה, כיון שהי' כבר אחר החורבן, מ"מ רצה ד"א להעלותם דהתקנה לא זזה ממקומה, עד שאמרו תלמידיי שכבר נמנה ריב"ז והתיר התקנה. — דק פלוגתתם הוא אם באמת נמנו להתירו משום דבטלה הסיבה, ומ"מ לא התירו לגמרי רק במקצת, אי שייך לומר דזהו מכה סיבה ראשונה, או ע"כ משום טעמים אחרים. דרש"י והראב"ד סברי די"ל דזהו עדיין משום גר הוצאה, והא דהתירו מקצתם, להקל העול מעליהם, והרמב"ם ותוס' סוברים דא"א לומר כן דאי התירו מקצתם משום דבטלה הסיבה, הי' להם להתירו לגמרי, דבשלמא אם לא התירו כלל, י"ל דלא רצו לשנות מה שגבלו ראשונים, אבל אי באמת הרהיבו נפשם להתיר, אמאי הניחו מקצתם, וע"כ משום טעמים אחרים, וזהו אפשר סברת מחלוקותם.

ויש לומר דרש"י ותוס' אולי לשיטתם, דבמס' ביצה דף ה' ע"ב אמר רבא אף מתקנת ר' יוחנן בן זכאי ואילך ביצה זו אסורה מי לא מורה ריב"ז שאם באו עדים מן המנחה ולמעלה שנוהגין אותו היום קודש ולמחר קודש, ופירש"י בד"ה מי לא מורה, אע"ג דתיקן לקבל עדות החודש כל היום להיות מונין למועדות מן הראשון ואפילו באו עדים לאחר המנחה אבל לעשות יו"ט שני לא נעקרה תקנה ראשונה ממקומה. נמצא שהוא סובר דאע"ג דנעקרה הסיבה לא נעקרה תקנה ראשונה ממקומה, וזה דומה ממש לגידן רידן, דמוקצה והוצאה, דגם התם הא דעושין יו"ט שני משום קרושה אחת עם יו"ט ראשון, תלוי בזה ראין מקבלין העדים מן המנחה ולמעלה כמבואר לעיל שם בסוגיא, ואע"פ דריב"ז עמד לבטל

הך חלק ראין מקבלין העדים רבטלה הסיבה של נתקלקלו הלויים בשיר, מ"מ הך חלק דיו"ט שני נשאר כמקדם, ולא אמרינן דמאחד שכבד עמרו לבטלו, נתבטל לנמרי גם החלק דיו"ט שני, רק התירו הך חלק ראין מקבלין מן המנחה ולמעלה משום רצו למנות המועדים כתיקונם כיום שבאו העדים וכמ"ש דש"י שם, וא"כ ה"ה הכא י"ל דהתירו רק מקצת הטלמולים, והשאר נשאר כמקדם.

והתוס' שם בד"ה מי, חולקין על פירש"י וכתבו וז"ל, מנין ל"י הך סברא רתיקנו לענין מועדות לחוד הא לענין יו"ט שני נמי קדוש וא"כ תהא הכיצה אסורה ואימא כיון שהותקן שיהיו מקבלין כל היום א"כ כשהיו עושין שני ימים הם מספק ושתי קדושות נינהו וביצה מותרת, עכ"ל. הרי דהתוס' סוברים שראוי לבטל כל התקנה ממקומה כיון שבטלה הסיבה ועמד ריב"ז לבטל מקצת, וזהו גם כן שיטת התוס' כאן לענין מוקצה שבטלה התקנה ראשונה משום דנדר הוצאה נגעה בה, ואם עמדו והתירו מקצת כלים, ה"י להם להתיר לגמרי, כיון דהסיבה בטלה, וע"כ משום טעמים אחרים, וכמ"ש הרמב"ם כנ"ל.

עולת שבת בשבתו

קדושים

ואהבת לרעך כמוך אני ד'. במס' שבת (דף ל"א ע"א) איתא, שנכרי אחד בא לפני הלל להתנייר, אמר לו דלעלך סני לחברך לא תעביר זו היא כל התורה כולה. ולכאורה כמו זר נחשב האיך נכלל בפסוק ואהבת לרעך כל התורה כולה, ואף אם רוב מ"ע שבין אדם לחבירו נכלל בזה, מ"מ איך נכלל בתוכו הל"ת דשעטניז וכלאים וכדו'. אמנם י"ל בהקדם הקדמה קטנה הנודע לכל, דכל ישראל ערבים זה לזה, ואם אחד עובר על דברי תורה גורם גורם רעה לחבירו ג"כ שנענש על ידו, וזה יכול להיות אם אין אהבה בישראל, אז איש הבליעל הרוצה לילך בשרירות לבו ולעבור על מצות התורה לא יניח את מעשיו הרעים שעושה להנאת גופו אף שעיי"ז גורם רעה לחבירו, אבל אם יאהב את חבירו כגופו, אז לא יעשה שום עבירה, כי יאמר איך אעשה הרעה הגדולה הזאת, לגרום לענוש את חברי בשבילי ואילו לא יניע שום הנאה מזה, וכמו שאני איני רוצה שיעשה חבירו עבירה כדי לענוש אותי, מפני שלא ה"י לי שום הנאה מעבירה הזאת. וא"כ שפיר נכלל בפסוק זה דואהבת לרעך כמוך כל התורה כולה, דע"י שיאהב את חבירו, ינצל מכל עבירות שבעולם.

(הגאון מוה"ר מרדכי זאב זצ"ל אבר"ק לבובי)

(1) בספר ים התלמוד עמ"ס בבא קמא בפתחה אות ה', ששמע ד"ז מפ"ק אביו

הגאון הנ"ל.

אמור

ואמרת אליהם לנפש לא ישמא בעמיו. י"ל רהתוה"ק באה לרמוז כאן הרין רשומאה הותרה בציבור (יומא דף ו' ע"ב). וזשה"כ, לנפש לא ישמא בעמיו, ראין כאן רין שומאה אם הוא בציבור⁽²⁾.

(כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א)

בחקותי

ואכלתם לחמכם לשובע וישבתם לבטח בארצכם וגו' וחרב לא תעבור בארצכם. יש לקשר הפסוקים על דרך הגמרא במס' תענית (דף ח' ע"ב) בימי רבי שמואל בר נחמני הוה כפנא ומותנא אמרי היכי נעביר ניבעי רחמי אתדתי לא אפשר דגמירי שאין נותנין שני דברים מן השמים אלא ניבעי רחמי אכפנא דכי יחיב רחמנא שובעא לחיי הוא דיהיב. וזהו שאמר הכתוב, אם בחקותי תלכו ותזכו ואכלתם לחמכם לשובע ולא יהי' כפנא, אם כן בהכרח יהי' גם כן וישבתם לבטח וחרב לא תעבור בארצכם, כי אם לא יהי' כן, אז ח"ו יהי' מותנא, ואם כן השובע למי יהי'.

(הגאון מוה"ר יוסף רדשן מפוזנא זצ"ל בעל יסוד יוסף⁽³⁾)

במדבר

שאו את ראש כל עדת בני וגו' במספר שמות כל זכר לגולגלותם. ויל"ד ללהלן בפרשתן כשנפקר שבט לוי כתיב, פקוד את בני לוי לבית אבותם למשפחותם כל זכר מבן חורש ומעלה תפקדם, ומרוע לא נכתב שם לגולגלותם. וי"ל בזה, דהנה מכואד במס' מנחות (דף ל"ז) דמי שנולד בשני ראשין הוי טריפה. והנה נודע דטריפה לא יהי' כ"כ זמן רב. ולכן בבני ישראל שנמנו מבן עשרים ומעלה, שפיר נמנו לגולגלותם, דליכא למיטעי בהו למנות אדם אחר שנולד עם ב' ראשים, לשנים, שהרי טריפה אינו חי עד עשרים שנה, משא"כ בשבט לוי שנמנו מבן חורש ולמעלה, שפיר יש מקום לטעות במי שנולד עם ב' ראשים למנותו כשנים, לכן לא כתבה שם התורה לגולגלותם.

(הגאון מוה"ר שמואל קראקאווער מפראג זצ"ל⁽⁴⁾)

(2) עפ"י רמז זה, יהי' סייעתא לשיטת כמה אחרונים הסוברים דרין שומאה הותרה בציבור לא נאמר רק בשומאת מת ולא בשומאת זבין, ולכן כתיב לנפ"ש לא ישמא בעמיו, ורו"ק.

(3) הועתק מכתיו"ק, בשינוי לשון קצת.

(4) בשו"ת חתם סופר חיו"ר סי' רצ"ד ר"ה וראיתי, בשמו.

חג השבועות

במדרש רבה (פ' יתרו) אנכי ד' אלקיך הח"ד פנים בפנים דבר ד' עמכם, אמר ר' אבדמי רמן חיפה כ"ב אלף ריבוא מלאה"ש וירדו עם הקב"ה לסיני שנא' רכב אלקים רבותים אלפי שנאן, עכ"ל. וי"ל החשבון על מספר כ"ב אלף ריבוא מלאכים, רידוע דמכל מצוה נברא מלאך, והנה כשישראל אמרו נעשה ונשמע היתה מחשבתן לקיים כל המצוות, רק שהמצות עשה עדיין לא קיימו בסיני כי מצות עשה צריכין לקיים בפועל, אבל הל"ת צירף הקב"ה מחשבה למעשה כאילו קיימם. נמצא שמכל מצות ל"ת נברא מלאך א' שהם ביחד שס"ה מלאכים לכל אחד מישראל נגד שס"ה מצות ל"ת. וידוע שבני ישראל היו אז ששים ריבוא. ואם נחשוב שס"ה פעמים ששים ריבוא, יגיע למספר כ"א אלף ותשעה מאות ריבוא (219,000,000), נמצא שחסר מאה ריבוא להשלים המספר של כ"ב אלף ריבוא. והנה מקרא מלא דיבר הכתוב (דניאל ז', י') אלף אלפין ישמשוני, והם משלימים את המספר הנ"ל, ושפיר החשבון מדוקדק שירדו עם הקב"ה לסיני כ"ב אלף ריבוא מלאכי השרת.

(הגאון מוה"ר שרגא פייבוש מגיד מישרים בק' זאלשין זצ"ל⁵)

במס' שבת (רף נ"ו ע"א) א"ר שמואל בר נחמני אמר ר' יונתן כל האומר דוד חטא אינו אלא טועה שנא' (שמואל-א, י"ח) ויהי דוד לכל דרכיו משכיל וד' עמו וגו' אפשר חטא בא לידו ושכינה עמו, ע"כ. ויש להקשות הלא הפסוק הנ"ל כתיב אצל מעשה דשאל שהי' זמן רב קורם המעשה דבת שבע ואיך מביא ראי' משם. אמנם יובן, דהנה כתיב בפ' וירא, כי שמע אלקים אל קול הנער כאשר הוא שם, ופירש"י בשם הגמרא, לפי מעשים שהוא עושה עכשיו הוא נדון ולא לפי מה שהוא עתיד לעשות, לפי שהיו מלאכי השרת מקטרגים ואומרים רבש"ע מי שעתיד זרעו להמית בניך בצמא אתה מעלה לו באר, והוא משיבם עכשיו מה הוא צדיק או רשע, אמרו לו צדיק, אמר להם לפי מעשיו של עכשיו אני דנו, וזהו כאשר הוא שם, עכ"ל. נמצא לפ"ז דבית דין של מעלה דנים על שם סופו. והנה איתא במדרש (ב"ר פ' נ"א) כל מקום שנאמר וד' הוא ובית דינו. לפי"ז יובן בטוב טעם דברי הגמרא הנ"ל, אפשר חטא בא לידו וכתיב וד' עמו, דמאחר דכתיב וד' עמו הרי חכונתה הוא ובית דינו, והם רנים על שם סופו, ועל כרחק דלא חטא.

(הגאון מוה"ר יהודה ליב שירלוב אבד"ק קראקא זצ"ל⁶)

(5) בס' ושב הכהן (ליוורנו תקמ"ז) להגאון המקובל מוה"ר אברהם הכהן מלאסק זצ"ל, ששמע ד"ז מפ"ק.

(6) בספר החכמה—אסירי התקוה על משלי (נייאויט תק"ט), להגאון מוה"ר אליעזר מפנינשוב דיין דק"ק קראקא, בהקדמת הספר, כתב ששמע ד"ז מהגאון מוה"ר שמואל שמעלקא אבד"ק קראקא בשם אביו הנ"ל.

נשא

דבר אל אהרן ואל בניו לאמר כה תברכו את בני ישראל אמור להם, יברכך וגו'. יש לומר בזה, עפי"ד הגמ' (מו"ק ט' ע"ב) זיל גביהו דליברכוך, א"ל יהא רעוא רתורע ולא תחצד תעייל ולא תיפוק וכו' א"ל לא מבקיא דברוכי לא בידכן אבל צעורי צעורן, א"ל הנך כולחו ברכתא נינהו עיי"ש. ומבואר בקדמונים שהוצרך להלביש הברכה בלשון קללה כדי להעלים הדבר מפני המקטריגים דקיימו עלן ככסלא לאוגיא (ברכות ז' ע"א), וזה לא שייך אלא בברכה מפי כשר ודם, אבל בכרכה שהוא מאתו ית"ש אין מן הצורך להעלים הברכה דבלא"ה אין שטן ואין פגע רע בכל מקום שהשראת השכינה מצוי. וזושה"כ, דבר אל אהרן ואל בניו לאמר כה תברכו את בני ישראל אמור להם יברכך וגו', כלו', שאין מן הצורך להלביש הברכה בלשון קללה ח"ו, אלא אמור להם בפירוש יברכך, ומפרש הטעם, ושמו את שמי על בני ישראל ואני אברכם, וא"כ ליכא למיחש מידו. (הגאון מוה"ר מנחם הכהן פרוסניץ זצ"ל אבר"ק צעחלים)

בהעלותך

בנסעם מן המחנה. ובבעה"ט כ' בנסעם ב' במסורה, דין, ואירך בנסעם מקדם (בראשית י"א). ו"ל בזה, עפי"ד הרמב"ם כהל' דעות פ"ו ה"א וז"ל, דרך ברייתו של אדם להיות נמשך בדעותיו ובמעשיו אחר ריעיו וחביריו ונוהג כמנהג אנשי מדינתו, לפיכך צריך אדם להתחבר לצדיקים ולישב אצל החכמים תמיד כדי שילמוד ממעשיהם וכו'. ומבואר כמה פעמים בספרן של צדיקים גודל מעלת הסביבה, להתחבר תמיד עם חבירים המקשיבים לדבר ד' ולדור עמחם, איש על מחנהו איש על דגלו, כי אם יפרד האדם ח"ו מלהיות בצוותא חדא עם יראי השם, אז בניקל יוכל היצה"ר להעבירו לגמרי מדרך ד'. וזה שהורה לנו המסורה, בנסעם מן המחנה, שאם ח"ו מתרחקים ממחנה ישראל, והולכים לדור בסביבה עם פושעים וקלי הדעת, אז בנסעם מקדם, מתרחקים עי"ז מדרך הישן והקדום, וגם נפרדים עי"ז מהקב"ה שהוא קדמונו של עולם, כדברי המדרש בפרשת נח עה"פ ויהי בנסעם מקדם, אמר ר"א בר"ש הסיעו עצמן מקדמונו של עולם. (כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א)

שלח

ויהיו בני ישראל במדבר וימצאו איש מקושש עצים ביום השבת. ולכאורה יש להקשות לר' אליעזר דס"ל (שבת קל"א ע"ב) מילה וכל מכשירי' דוחין את השבת, א"כ נימא דמקושש בשבת אינו חייב, הואיל וחזי לצורכי מילה, ואי

(7) בספר ערוגת הבושם עה"ת בפ' וזאת הברכה, ששמע ר"ז מפ"ק דבו הנ"ל.

דכתבו התוס' (בפסחים מ"ו ע"ב) בר"ה רבה אמר, דהיכי דלא שכיח לא אמרינן הואיל, הרי מבואר בגמ' (זבחים צ"א ע"א) דמילה הוי תדיר ומצוי. אמנם לק"מ, דהרי במדבר לא מלו, וא"כ שוב הוי לא שכיח, ולא שייך הואיל. ולפי"ז שפיר מדויק לשון הכתוב, ויחיו בני ישראל במדב"ר, ושם לא קיימו מצות מילה, ולכן וימצאו איש מקושש עצים ביום השבת וגו' וירגמו אותו באבנים וימות. (הגאון בעל שאנת ארי' זצ"ל⁸)

קרח

במס' נדרים (דף ל"ט ע"ב) דרש רבא ואמרי לה אמר ר' יצחק מאי דכתיב (חבקוק ג') שמש ירח עמד זבולה וגו' שמש וירח בזבול מאי בעיין והא ברקיע קביעי מלמד שעלו שמש וירח מרקיע לזבול ואמרו לפניו רבש"ע אם אתה עושה דין לבן עמרם אנו מאירים ואם לאו אין אנו מאירין, ע"כ. וקשה מאי איכפת להו מחלוקתו של קרח, ועוד למה כתיב עמד בלשון יחיד. וי"ל, דאיתא דמחלוקתו של קרח על משה היתה שהכחיש קרח שמשה הי' נביא ד', וטען שנבואתו היתה כמו נביאת בלעם להבריל שיורע לכוין את הרגע שהקב"ה כועס. והנה מבואר בגמ' ברכות (דף ז' ע"א) אימתי רתח אמר אביי בהנך תלת שעיי קמיינתא, וזהו בשעה שהחמה זורחת. ועפי"ז יובן היטב כוונת הגמ' הנ"ל, שהחמה אמרה להקב"ה שיעשה דין לבן עמרם להעניש את החולקים עליו בלי שיצטרך משה לקללם, שאם לא יעשה דין, אז יצטרך משה לקללם, ויאמרו קרח וערתו שמשה יורע לכוון הרגע שהקב"ה כועס, אז אין אנו מאירים, וכשארין החמה זורחת אין הקב"ה כועס. ומדוקדק שפיר שאמר עמד בלשון יחיד דקאי על החמה לחוד. (הגאון מוה"ר משה אבר"ק הוראדנא⁹)

(8) בשו"ת שואל ומשיב מהרד"ק ח"א סי' קפ"ה בר"ה ובוה אמרתי, הביא שראה ד"ז בספר אור חדש על פסחים דף מ"ו בשם הגאון בעל שאנ"א. (חפשנו ולא מצאנו ד"ז באור חדש שם).

(9) בס' ראש יוסף על אנרות הש"ס (קיטן תע"ז) להג"ר יוסף אבר"ק סעלין וראב"ק טיקטין, בחידושיהו למס' נדרים דף ל"ט, ששמע ד"ז מפ"ק הגאון הנ"ל.

נוסחאות והערות ברש"י על התורה

(נלקטו מקונטרס „יוסף הלל" להר"ר מנחם בראכפלד שליט"א)

אחרי

קאפ' י"ז פסוק י"ג.

אשר יצוד, אין לי אלא ציד, אווזין ותרנגולין מניין ת"ל ציד מ"מ. הנוסחה הזאת קשה להולמה כי מאחר שהתחיל אין לי אלא ציד, אווזין ותרנגולין מנין, משמע שאווזין ותרנגולין אינן בכלל ציד ואיך מסיים ת"ל ציד מ"מ, הרי מתיבת ציד מיעטינהו ואיך מרבינהו מאותה תיבה עצמה. וגם למה העמיד רבריו על תיבות אשר יצוד, על תיבת ציד הול"ל, ציד, אין לי אלא ציד וכו'. אבל בגמ' בחולין (פ"ד ע"א) גרסינן אשר יצוד אין לי אלא אשר יצוד, נצודין ועומדין מאליהן מנין כגון אווזין ותרנגולין ת"ל ציד מ"מ, א"כ מת"ל אשר יצוד וכו'. לפ"ז המיעוט הוא מאשר יצוד והריבוי מתיבת ציד שפירושו נצוד ועומד. וברש"י כת"י קלף הנוסחה הוא קרוב ללשון הגמ'. אשר יצוד, אין לי אלא הצד, נצודין ועומדין כגון אווזין ותרנגולין מניין ת"ל ציד. וגם נתוסף שם דיבור ברש"י אשר לא נמצא בנוסחאות שלנו. וז"ל, אשר יצוד, אין לי אלא הצד, ירש לקח ניתן לו במתנה מניין ת"ל איש איש: והוא בת"כ פרק י"א.

קאפ' י"ח פסוק כ"א.

למולך, ע"ז היא ששמה מולך וזו היא עבודתה, שמופר בנו לכומרים ועושים שתי מדורות גדולות ומעבירין את הכן ברגליו בין שתי מדורות האש: והקשה הרא"ם דזה הוא אליבא דאביו (בסנהדרין דף ס"ד ע"ב), ורבא חולק עליו, ואמר כמשוורתא דפוריא, פי' כמו שמדלגין בפורים על האש מצד זה לצד זה, ולא שמעבירין אותו ברגליו, ותניא כוותי' דרבא העבירו ברגל פטור. והרב צדה לדרך בפ' שופטים הביא קושיית הרא"ם וכ' עליו וז"ל, ואני נפלאתי הפלא ופלא על הרב ז"ל למה לא הרגיש שגם הרמב"ם ז"ל פסק כן בהדיא כדפירש"י, וכבר נשאל מהר"ק על זה בס' ע"ו, ופירש דברי רבא והברייתא בעניין אחר דלא כפרש"י וכן הרב כ"מ פירש בע"א, ע"כ. ותימה על פליאתו, הרי התירוץ מבואר בדבריו, שעל הרמב"ם לא תקשה, לפירושו בדברי הגמ' בדברי מהר"ק או בדברי הכ"מ, א"כ מה לו להרא"ם להזכיר את דברי הרמב"ם, אבל רש"י לפירושו בגמ' בפלוגתא אביו ורבא, למה פירש כאן אליבא דאביו. והנה גם הרמב"ן כתב על דברי רש"י כאן שאינו נכון פירושו, אבל טענתו הוא שלדברי רבא היו מעבירין אותו בתוך האש ממש ולא בין שתי המדורות וכמו שהאריך להוכיח שהתן הי' למאכולת האש, רק שהתורה חייבתו משעת העברה ראשונה משמשלה בו האור, וכן הוא דעת הרמב"ם (בפ"ו מהל' ע"ז ה"ג) וחולק בזה על רש"י שלדבריו בין לאביו בין לרבא היו שני מדורות אש, והוא עובר ביניהם, רק שלאביו הוא עובר ברגליו ולרבא העברתו הוא רק בדרך קפיצה (ומה שכתב רש"י שהיתה חפירה בארץ והאש בוער בו והוא קופץ משפה לשפה, על משוורתא דפוריא כתב כן,

אבל העברת המולך היתה בין שתי מדורות), א"כ מש"כ רש"י כאן שעושיין שתי מדורות הוא כפי מה שפירש בגמ'. רק שקשה למה כתב שמעבירין אותו ברגליו ולדברי רבא העברתו היתה בדרך קפיצה, וכן תניא כוותי' דרבא אינו חייב עד שיעבירונו דרך העברתו (פירש"י עבודתו של מולך) העבירו ברגל פטור, (פירש"י אלמא דרך עבודתו בקפיצה). ובדפוס אלקבץ תיבת „ברגליו" ליתא רק, ומעבירין את הבן בין שתי מדורות האש. ולשון זה מתפרש בין לאביי ובין לרבא, שלכ"ע היו מעבירין אותו בין שתי מדורות, ורש"י לא נחת כלל לפלוגתא אביי ורבא היאך היתה ההעברה אם ברגל אם דרך קפיצה.

קדושים

קאפ' י"ט פסוק י'.
אני ה' אלקיכם, דיין להפרע, ואיני גובה מכם אלא נפשות שנאמר אל תגזול דל וגו' כי ה' יריב ריבם וגו': העיקר חסר מן הספר שהרי הביא הפסוק לראי' שנפשות הוא גובה וסמך על תיבת וגו'. ובדפוס אלקבץ הביא כל הפסוק, כי ה' יריב ריבם וקבע את קובעיהם נפש: ובדפוס הראשון, הגם שלא הביא כל הפסוק, עכ"פ הוסיף תיבת „וקבע" קודם תיבת וגו'.

שם פסוק ט"ז.
באמצע הדיבור, וכן וירגל בעבדך (ש"ב י"ט, כ"ח), רגל במרמה לאמר עלי רעה. תיבת במרמה שנתוסף בדברי רש"י, רבו בו הגרסאות, כי בדפוס וויניציא (משנת שנ"א) גרס בתרמה, ובדפוס אלקבץ גרס רגל ורמה, ובדפוס רגל ותרמה, וכולן הם קשה התבנה, למה הוסיף רש"י תיבת זאת שאינו שייך לפירושו בתיבת וירגל, ואף שכתוב שם בפסוק הקודם, שאמר מפיכושט עבדי רמני, מ"מ לתיבת וירגל אין לו שייכות, וביותר גרסת דפוס רגל ותרמה אין לו פתרון כלל, ומצאתי ברש"י כת"י קלף נוסחה נכונה. והוא, רגל ותר מה לומר רעה עלי, הוסיף רש"י תיבת ותר לתיבת ריגל, ליתר ביאור, כמו שנקראו המרגלים תרים בפ' שלה, ולשון זה מתאים עם תחלת דברי רש"י שכתב שדרך מספרי לשה"ר הולכים בבתי ריעיהם לרגל מה יראו רעה ומה ישמעו רעה לספר בשוק, וכן פירש כאן וירגל בעבדך, ריגל ותר מה לומר רעה עלי. והנראה שזה היתה ג"כ גרסת דפוס רק שנדבקו שתי התיבות ונדפס ותרמה בתיבת אחת, שאין לה שום פירוש, ובעבור זה הניחו כל אחד לפי דרכו, בתרמה, במרמה, ורמה, אבל האמת יורה דרכו כמו שהוא ברש"י כת"י קלף.

אמור

קאפ' כ"א פסוק י"ח.
כי כל איש אשר בו מום לא יקרב. אינו דין שיקרב, כמו הקריבהו נא לפתחת: כתב הרא"ם, האי לא יקרב תניינא אין פירושו כפירוש לא יקרב להקריב דלעיל שהוא אוהרה, דא"כ תרתי למה לי, ע"כ. וכתב עליו בעל צדה לדרך וז"ל, אחר אלף מחילות מעצמותיו הקדושים כאן כבודו הגדול במקומו מונח אבל לא דק

וכו', רבהריא תניא בת"כ רהאי לא יקרב תניינא הוא אזהרה לבע"מ עובר ולא יקרב רלעיל לבע"מ קבוע, וא"כ אין להקשות תרתי ל"ל, לכן פירש בטעם האחר שכתב הרא"ם שפשטי' דקרא נראה כנתינת טעם, ע"כ פירשו דש"י שאינו אזהרה רק נתינת טעם אין בדיון שיקריב, ע"כ.

ועיין ברמב"ם (פ"ו מהל' ביאת מקדש ה"ב) שכתב שמפי השמועה למדו שפסוק זה הוא אזהרה לבעל מום עובר. משמע שאינו בפשט הפסוק, ע"כ כתב רש"י פשטי' דקרא. ובדפוס הראשון כל הריבוי הזה ליתא. וברש"י כת"י קלף, בסיום הריבוי נתוספו התיבות „נראה לי", וכנראה שהוא הוספת המעתיק ולא מדברי רש"י.

קאפ' כ"ב פסוק כ"ד.

ומעוך, תרגומו ודימרים, זהו לשונו בארמית לשון כתישה: ויש לדרק מה בעי רש"י בזה שזהו לשונו בארמית, הלא כל התרגום הוא בלשון ארמית. אך ברש"י כת"י קלף, וכן הוא בדפוס אלקבץ, הנוסחה, ומעוך, תרגומו ודימרים, מעוך ומרוח, זהו לשונו בארמית לשון כתישה. והיינו, דקשיא לי' רבאן מתרגם ומעוך, ודימרים, ולעיל (כ"א כ') על מרוח אשך תרגם ג"כ מרים פחרין, וע"ז תירץ שאע"פ שבלשון עברית הלשון כתישה מתחלק למרוח ולמעוך, אבל בלשון ארמית אין להם שם בפ"ע וכל אחד בין מרוח בין מעוך הם מרים, שהוא לשון כתישה בלשון ארמית.

שם פסוק כ"ה.

לא ירצו לכם, לכפר עליכם: לנוסחה זו יקשה הלא הכתוב מרבר בשלמים כמש"כ ואיש כי יקריב זבח שלמים וגו', והשלמים אינם באים לכפרה. ובדפוס"ר הנוסחה, לא ירצו לכם, לא ירצו לפני עליכם. ורש"י בא רק לפרש שתיבת לכם הוא כמו עליכם, והוצרך להוסיף תיבת לפני וכמ"ש רש"י (לעיל י"ט ה') בפסוק לרצונכם תזבחוהו, שאם תחשבו עליו מחשבת פסול לא ירצה עליכם לפני.

בחר

קאפ' כ"ה פסוק ל"ג.

יוצא ממכר בית, הרי זו מצוה אחרת, ואם לא גאלה יוצאה כיוכל ואינו נחלט לסוף שנה כבית של ישראל.

לפי נוסחה זו יקשה מאד למה צריך האי קרא שאינו נחלט לסוף שנה, הרי כבר כתוב גאולת עולם תהי' ללוים שגואל לעולם ואינו חלוט לסוף שנה כמו שפירש"י לעיל, והפסוק הזה בא רק ללמדנו שאם לא גאלה כלל שיוצא כיוכל, ולא שלא יהא נחלט לסוף שנה. ובדפוס"ר הנוסחה הוא, ואינו נחלט לסוף כבית של ישראל.

לפי נוסחה זו הלימוד מכאן הוא שאף אם לא גאלה כלל אינו נחלט רק שיוצא כיוכל, אבל הא שגואל לעולם אף לאחר שנתו נלמד מן הכתוב גאולת עולם תהי' ללוים.

שם פסוק מ"ח-נ'.

גאולה תהי' לו, מיד אל תניחחו שיטמע עד שנת היובל וכו' עד וזהו והי' כסף ממכרו במספר שנים: (ג') כימי שכיר יהי' עמו, חשבון המגיע לכל שנה ושנה וכו'. כ"ב מזה שעד שנת היובל, הוא דיבור בפ"ע ואינו נמשך לפסוק מ"ח, רק הוא ד"ה על פסוק נ' (נדרס בכרם שלמה שנה א' קונטרס ו'), ובאתי רק להוסיף שמה שעשו אחר תיבות במספר שנים נקודות הפסק, ומתחיל הדיבור כימי שכיר יהי' עמו, הוא ג"כ ללא צורך, רק הכל הוא דיבור אחד, ורש"י מעתיק את כל הפסוק והי' כסף ממכרו במספר שנים כימי שכיר יהי' עמו, וממשיך בפירושו. וכן הוא ברש"י כת"י קלף, ובדרפוס אלקבץ, וכ"כ בספר יוסף דעת, וז"ל, גאולה תהי' כו' תניחחו שיטמע כצ"ל, והוא סוף הדיבור, ואח"כ מתחיל דבור חדש, עד שנת היובל כו' והוא דבור אחד עד וינכה לו. עכ"ל, אבל בדפח"ר נראה שהוא דבור בפ"ע, כי אחר התיבות במספר שנים כתיב תיבת „וגו'", „א"כ אינו נמשך עם כימי שכיר.

בחקיתי

קאפ' כ"ו פסוק ו'.

באה"ד מכאן שהשלום שקול כנגד הכל, וכה"א עושה שלום ובורא את הכל: עמדו בזה המפורשים שבפסוק (ישעי' מ"ה) כתיב עושה שלום ובורא רע, ואע"פ שבתפלה קבעו לומר עושה שלום ובורא את הכל, לישנא מעליא כמ"ש בברכות (רף י"א ע"ב), אבל רש"י הלא הוא מביא את הפסוק כמו שכתב „וכן הוא אומר", הי"ל להביא קרא כדכתיב, וכן הובא בת"כ (פ' א'), ובדרפוס אלקבץ הנוסחא הוא „ויבורא רע". כדכתיב בקרא, וראייתו של רש"י כמו שבתיתבת רע נכללו כל הרעות, כן בתבת שלום נכללו כל הטובות, שהשלום שקול כנגד כל הטובות, וברש"י כת"י קלף, כל ה", „וכן הוא אומר" ליתא.

שם פסוק כ"ה.

נקם ברית, ויש נקם שאינו כברית כדרך שאר נקמות, וזהו סמיו עיניו של צדקיהו. המפורשים האריכו למעניותם בביאור דברי רש"י זה בכה וזה בכה, עיין בגו"א, ובספר הואיל משה, ובספר זכרון הביא נוסחא אחרת בדש"י ע"ש, והחזקוני פירש, יש עוד נקם שאינו כתוב בתורה שנקראת ברית וזה סימיו עינים, ונקם זה אינו כתוב בתורה, עכ"ל. ופירושו זה מתאים עם מה שהביא בספר אמרי שפר (להרנ"ש) מרש"י ביחזקאל (כ"ג כ"ד) בפסוק ושפטוך במשפטיהם, וכתב שם רש"י משפט שלא כתבתי בתורתך והוא ממשפטי נימוסיהם, ואיזה זה, זה סמיו עינים שעוורו את עיני צדקיהו עכ"ל רש"י, ומבואר בו כפירושו של החזקוני, והנראה בזה כי מחלוקת גדולה הי' לחז"ל עם הבייתוסים בפירוש הפסוק עין תחת עין, שהיו הבייתוסים אומרים שאם סימא את עין חברו יסמו את עינו ואותו היום שנצחום קבעו יו"ט כראיתא במגלת תענית פ"ד (וע"כ נאמרו בו דרשות הרבה שעין תחת עין ממון כראיתא בב"ק (פ"ג ע"ב ופ"ד ע"א) כמו

שמצינו הרבה ררשות במנחות (רף ס"ה) להוציא מלבן של הביתוסים שהיו אומרים שעצרת אחר שבת). ע"כ אמרו גם כאן שרמז הכתוב שסמיו עינים אינו במשפטי התורה, כי מה שאמרה תורה עין תחת עין, זהו ממון.

במדבר

קאפ' א' פסוק א'.

באח"ד כשבא להשרות שכינתו עליהם מנאן. חילוק יש בין השראת שכינה עליהם ובין שכינה שרוי' ביניהם או בתוכם, כי שכינה שרוי' עליו הוא מדרגה גרולה וגבוהה מאד כמו שאמרו (סנהדרין י"א) יש כאן אחר שראוי שתשרה עליו שכינה ונתנו עיניהם בשמואל הקטן, והוא ממדרגת הנבואה מבואר שם ובכ"מ, ולעומת זה אמרו (אבות פ"ג) עשרה שיושבין ועוסקין בתורה שכינה שרוי' ביניהם וכו'. ובהקמת המשכן כתיב ושכנתי בתוכם, וכן הוא לשונו של רש"י בכמה מקומות, כמו בריש פ' שמיני שכתב כל הטורה שמרחנו שתשרה שכינה בינינו, ושם, אחרן אחי כראי שע"י עבודתו תשרה שכינה בכם, ואינו בא' מן המקומות שיאמר שתשרה שכינה עליכם רק כאן. ובדפח"ר, וכן בדפוס אלקבץ, גם כאן הנוסחה, כשבא להשרות שכינתו בתוכם.

קאפ' ג' פסוק ג'.

בסח"ר, בללן ונתנן בקלפי וכו'. וכן הוא הלשון לפנינו בגמרא סנהדרין (רף י"ז ע"א), ולכאורה יקשה למה בללן קורם שנתנן בקלפי ה' לו לבללן בתוך הקלפי כמו שאמרו בגורל שני שעירי יום הכפורים, טרף בקלפי, ופי' רבינו חננאל ערבכם (יומא לט.), וכן פירש הערוך, וכן בגורל הארץ שאמרו בגמרא טרף בקלפי (כ"ב קכב.), ופירש שם הרשב"ם ערבב יפה שלא יאמרו מרעת לקח את זו. משמע מכל זה שבקלפי היו מערבים אותן, ולמה אמרו כאן שבללן קורם שנותנן בקלפי. ובדפוס אלקבץ הנוסחה כאן, גוללן ונתנן בקלפי. היינו שהי' גולל את הפתקין כדי שלא יראו מה שכתוב בהן ואח"כ נותנן בקלפי.

נשא

קאפ' ז' פסוק ג'.

שש עגלות צב, אין צב אלא מחופין וכן בצבים ובפרדים, עגלות מכוסים קרוים צבים: בנוסחה זו, רש"י אינו מנמק את פירושו, שמה שהביא מישעי', גם שם אין הכרח לפרשו מחופין, כי גם הראב"ע, שמפרש שהוא מין ממיני השוורים המושכים את העגלות, הביא מפסוק בצבים ובפרדים, (ויונתן תרגם שם וברחלין), ושם הביא רש"י מכאן, אבל נוסחת רש"י כת"י כן הוא, שש עגלות צב, כתרגומו מחפין, וכן בצבים ובפרדים, עגלות מכוסות קרויות (הכל כל' נקבה) צבים. לפי נוסחה זו סמך רש"י על תרגומו של אונקלוס. (ועיין בספרי שהוא כמו נס"ש). ובדפוס אלקבץ יש כאן תוספת, וז"ל, ויש שדורשין צב לשון הצבי ישראל (ש"ב א', י"ט) שהיו יפות, עכ"ל. ובמ"ר (י"ב, י"ז) אין צב אלא מטוקסות שלא היו

מחסרות כלום. ופירש מהרז"ו מלשון צביון ורצון. וכן פירש הרר"ק בפסוק הצבי ישראל, שהוא החפץ והרצון.

שם פסוק כ"ב.

שעיר עזים, לכפר על מכירת יוסף שנאמר בו וישחטנו שעיר עזים: מכירה הוא לשון נקבה, ולא שייך לומר שנאמר בו, והלשון נשתבש מרלעיל שכתב פר אחר כננר אברהם שנאמר בו, אבל שם מוסב על אברהם וכאן מוסב על המכירה ולא על יוסף, וברפח"ר הנוסחה, „שנאמר בה“, בל"ג, וכן הניה בס' יוסף רעת.

בהעלותך

קאפ' ט' פסוק י'.

או בדרך רחוקה נקוד עליו לומר לא שרחוקה וראי אלא שהי' חוץ לאסקופת העזרה כל זמן שחיטה.

בפסחים (רף צ"ג ע"ב) פרש"י נקוד על ה' שברחוקה וכל ניקוד למעט הרבר בא רמשע סמיות להא תיבה מהכא, היינו שלא את אות ה"א דרשינן רק כאלו כל תיבת רחוקה אינה, וכן משמע מלשונו כאן שכתב נקוד עליו ולא הזכיר כלל שהנקודה הוא רק על אות ה"א, אבל בירושלמי הביאו התו"ס ררש לה מפני שה"א שברחוקה נקוד כאילו אינה וררש איש רחוק ואין הדרך רחוקה.

וברפוס אלקבץ יש כאן נוסחה וז"ל, או בדרך רחוקה, נקוד על הה' לומר לא שרחוקה וראי אלא שהיתה חוץ לאיסקופת העזרה כל זמן שחיטה, שהיא חמש מאות אמה שנאמר כהל ההיכל שש וכתל התא חמש. והנה נוסחה זו מוטעת, כי אין לומר שחוץ מאסקופת העזרה יהי' השיעור חמש מאות אמה, וגם למה הביא מזה שכתל ההיכל שש וכתל התא חמש. אמנם ררשה זו הביא הר"ב ברמנורה (בפ"ט רפסחים, ב') וז"ל, אני שמעתי לררוש רחוק חמש אמות מאסקופת העזרה, שאפילו אינו רחוק אלא חמש אמות בלבד בסוף שעת הקרבת הקרבן נידון ברין ררך רחוקה, עכ"ל. וכתב עליו הרש"ש וז"ל, ונ"ל שהרע"ב העתיק השמועה שלא ברקדוק במחכ"ת, והוא נרדאה רעובי כותלי העזרה היו ה' אמות כמו כותלי האולם והתאים בפ"ד רמדות מ"ז וקי"ל (בגמ' פ"ה ב') דשער נקוד לא נתקשר (ואפי' שאר השערים רנתקדשו אפשר דלא חזי לשחיטה לפי' הריב"ן בתוס' (יבמות ז' ב' בר"ה זה) ועיין זבחים נ"ו, וצ"ע בזה), וא"כ חוץ לאסקופת העזרה הוה רחוק מהעזרה המקודשת ה' אמות, עכ"ל. ואע"פ שהר"ב פי' שם שלא הי' עובי הכותל ה' אמות רק עם חלל התא הי' ה' אמות, וא"כ אין לומר רעובי כותלי העזרה היו ה' אמות, אבל זה רק אליבא דהרמב"ם, אבל רש"י פי' (ביחזקאל מ', ז') רעובי הכותל הי' ה' אמות, כמ"ש שם התו"ס.

ולפ"ז שמועת הרע"ב, והוספת הרש"ש, הכל מכואר בדברי רש"י שבנוסחה זו, אלא שנשתבשה תיבת אמות למאות, ובמקום חמש אמות, כתבו חמש מאות, ובהכרח הוסיפו תיבת אמה, וגם תיבת „שנאמר“ צריך לתקן שאין זה פסוק בשום מקום, אלא לשון המשנה במדות פ"ד מ"ז הנ"ל. והלשון אלא „שהיתה“ צריך ג"כ לתקן לתיבת שהי'. (ועיין בזה בכרם שלמה שנה ג' קונט' ח').

קאפ' י' פסוק ל"ו.

רבבות אלפי ישראל, מגיד שאין השכינה שורה בישראל פחותים משני אלפים ושתי רבבות. בנוסח אלקבץ יש כאן תוס' דברים וזה נוסחן, שעל מי שורה על שבט לוי ואינם פחותים מכ"ב אלף: ועיין בחדא"ג מהרש"א ביבמות ס"ג ע"ב שהכ"ב אלף הם דוגמת מחנה שכינה שלמעלה שהם כ"ב אלף כמ"ש רכב אלקים רבותים אלפי וגו', וכן בדוגמא זו הי' באותו דור מחנה לוי' כ"ב אלף כולם צדיקים שהשכינה שורה עליהם, ולא היו בכל חטא דור המדבר, והם היו ממש המרכבה שהם נשאו כלי הקדש שהשכינה שורה עליהם וכו'. — והן הן דברי רש"י שבנוסחה זו, וכוון המהרש"א לזה מדעתו הקדושה.

שלח

קאפ' י"ד פסוק כ"ה.

והעמלקי וגו' אם תלכו שם יחרגו אתכם מאחר שאיני עמכם. ברפום הראשון הנוסחה היא, מאחר שאין אני עמכם. אולי כוון בזה, למה שכתבו התוס' בסוכה (דף מ"ה ע"א ד"ה אני והו') שמ"ש אני והו' הושיעה נא שהם שני שמות משם ע"ב היוצא מן הפסוקים ויסע ויבא ויט, ובחרו באלו שני השמות משום דרדשינן באיכה רבתי קרא דכתיב ביחזקאל ואני בתוך הגולה, וקרא דכתיב בירמיה' והוא אסור בזיקים, כביכול הוא בעצמו, עיי"ש. וזה שדייק רש"י, מאחר שאין אני עמכם, הוא השם השוכן עם בני' בגלות ובכל צרה מושיעו.

קאפ' ט"ו פסוק כ"ד.

אם מעיני העדה נעשתה לשגגה, אם מעיני העדה נעשתה עבירה זו ע"י שוגג כגון ששגגו והורו על אחת מן העבודות וכו'. פשוט הוא שרש"י מפרש עיני העדה הסנהדרין, כמו שכתב ששגגו והורו, וא"כ תחלת הדברים אינם ברקדוק משמע שהעברה נעשתה מהסנהדרין והוא מה ששגגו והורו, ובאמת על שגגת הוראה בלבד אינם חייבין, ולא עוד אלא אף אם הב"ר הורו ועשו אינם חייבין שהוראה תלוי' בב"ד ומעשה בקהל, ואינם חייבין ער שיעשו הקהל על פיהם. וגם יל"ד למה כופל רש"י את התיבות, „אם מעיני העדה נעשתה" שלא פירש בהם כלום (ובאמת ברפום אלקבץ ליתנייהו, וכן ברש"י כת"י קלף הנוסחה היא, אם מעיני העדה, נעשתה עברה זו, וכן הביא בספר יוסף דעת).

אמנם ברפום הראשון הנוסחה, אם מעיני העדה נעשתה לשגגה, אם מפי העדה נעשתה עברה זו וכו', תיבת „מפי" משמעה שהעברה נעשתה על פי הוראת ב"ד, וכלשון המשנה בהוריות (ד' ע"ב) ועשו כל הקהל על פיהם. וזהו שממשיך רש"י כגון ששגגו והורו, ואע"פ שלפ"ז הי' צ"ל אם מפי עיני העדה, מ"מ גם עדה סתם מתפרש על הסנהדרין, כמש"כ רש"י לקמן בפ' פנחס עה"פ וכל העדה (כ"ו), כ"א), ובכ"מ.

קרח

קאפ' ט"ז פסוק ט"ו.
אל תפן אל מנחתם, לפי פשוטו הקטרת שהם מקריבין לפניך מחר אל תפן אליהם. הלשון אל תפן אליהם, אינו מובן, שהרי בפסוק לא נאמר שלא יפן אליהם אלא לשון יפן אל מנחתם. ובדפ"ר, ובדפוס אלקבץ, הנוסחה, אל תפן אליה, וכן העתיק הרמב"ן.

שם פסוק כ"ד.
העלו וגו' כתרגומו אסתלקו, מסביבות משכן קרח: הנה בוראי רתיבות, מסביבות משכן קרח, אינם לשון התרגום, וא"כ אין רברי רש"י נמשכים יפה לפי נוסחה זו. ובדפ"ר, ובדפוס אלקבץ, והרבה רפוסים קרמונים, תיבת כתרגומו ליתא, והנוסחה היא, העלו מסביב, הסתלקו מסביבות משכן קרח. וכן הביא הרא"ם והגו"א, ותיבת כתרגומו, כפי שנראה מספר יוסף רעת היא נוסחת הרנ"ש, אבל שם בספרו הנוסחה היא, כתרגומו אסתלקו, הסתלקו מסביבות משכן קרח. וכן נמשך היטב הלשון.

הנאהבים והנעימים

(מדור זה מוקדש להרפסת חירו"ת בפלפול ואגדה שרידי אש שנשארו לפליטה מחירושי האבדכים והבחורים תלמידי ישיבות „עץ חיים" רבאבוב בגאליציע, שנחרגו ונשדפו על קידה"ש בשנות הזעם ת"ש-תש"ה לפ"ק).

שני דברים נחמדים

מהאברך המפואר החו"ב

מו"ה שלמה פערלבערגער הי"ד ממישלעניץ¹

במס' אבות (פ"א משנה ה') יהי ביתך פתוח לרוחה ויהיו עניים בני ביתך ואל תרכה שיחה עם האשה באשתו אמרו ק"ו באשת חברו. י"ל בזה ע"פ רברי הגמרא (שבת קנ"א ע"ב) אמר לה רבי חייא לרביהו כי אתי עניא אקרים לי' ריפתא כי היכי רליקרמו לבניך, אמרה לי' מילט קא לייטת להו, אמר לה קרא

(1) נולד בשנת תרס"ו בערך במישלעניץ לאביו הרה"ח מו"ה משה מאיר פערלבערגער הי"ד מחשובי חסידו באבוב. הי' תלמיד מובהק בישיבת עץ חיים רבאבוב סניף מישלעניץ. בשנת תר"ץ בערך נשא אשה בתו של הרה"ח מו"ה צבי מאיר שוץ הי"ד מלימאנוב. הי' אברך כליל המעלות, תלמיד חכם מובהק, חכם חרוץ ובר דעת יוצא מן הכלל, אוצר מלא וגדוש של ידאת שמים וחסידות, בעל מחדש נפלא, וספרא רבה. אחר חתונתו הי' איש מצליח בעסקיו, ולמרות טרדותיו בעסקיו, הי' עסקן נמרץ לטובת הכלל, עסק בגמ"ח בנופ ובממונו, והשיא כמה יתומים, וגם מצא זמן להרביץ תורה לתלמידים. כ"ק מרן ארמו"ר זצוק"ל הי"ד חיבבו עד למאוד, והפליא את עומק דעתו ורוחב בינתו. — נהרג עקה"ש בחורש אלול שנת תש"ב לפ"ק בנאי ההריגה אשר במחנה בעלזין, יחד עם אשתו ושני ילדיו. ד' ינקום דמם לעינינו במהרה, ותנצב"ה.

כתיב כי בגלל הדבר הזה, ותנא דבי ר' ישמעאל גלגל הוא שחזור בעולם. ויש להעמיס ענין זה במשנה, יהי ביתך פתוח לרוחה, לקבל פני עניים שלא יצטרכו לרפוף על פתח ביתך, והטעם כי ויהיו עניים בני ביתך, היינו בניך הבני בית שלך סופן להיות עניים, כי הוא גלגל החזור בעולם, וכי היכי שאתה תקבל את העניים כן יקבלו את בניך כשיבואו לירי מרה זו, אמנם אל תרבה שיחה עם האשה בענין הזה לומר לה הטעם פתיחת הדלתות לרוחה, כי תחרה בך אפה שתהא סבורה שאתה מקלל את בני'. באשתו אמרו, חכם אחד אמר כן לאשתו, אע"פ שבני' הם בניו ולא הי' אפשר לחשוד אותו שמקלל את בניו, מ"מ קפדה ואמרה מילט קא לייטת להו. ק"ו באשת חברו שאם תאמר כן לאשת חברך בודאי תחשוד אותך שאתה מקלל את בני' ח"ו⁽²⁾.

* * *

בתהלים (מזמור כ"ד) מי יעלה בהר ד' ומי יקום במקום קדשו, נקי כפים ובר לבב אשר לא נשא לשוא נפשי וגו'. הנה הקרי היא נפשי ביו"ד, והכתיב הוא נפשו בוי"ו, ורש"י פי' לפי הקרי שלא נשבע בשמי ובנפשי לשוא. וי"ל כוונה בפסוק זה לפי הכתיב, נפשו. דהנה הקדמונים כתבו על מה שאמר דוד המלך ע"ה, אליך ד' נפשי אשא (תהלים פ"ו), דהכוונה, כי למלך גדול כמותך כל הדורות לא יחשבו מאומה כי הכל כאפס ואין נגדך, ומששתי את כל כלי ולא מצאתי בהם מה שאוכל להביא לך מתנה, כי אם הנפש, דהיינו למסור נפשינו על קדושת שמך הגדול, כי הנפש היא היקרה ביותר אצל האדם כמאה"כ (איוב ב') וכל אשר לאיש יתן בעד נפשו, וזהו שאמר דהמע"ה, כי אליך ד' נפשי אשא, דהיינו למסור נפשי עבוד קדושת שמך, עכת"ד. העולה מדבריהם, דנשיאת הנפש, היינו מסירת נפש עבוד קדושת שמו יתברך. והנה מבואר בצעטיל קטן להרה"ק מוהר"ר אלימלך מליזענסק זי"ע (אות א' ג') שצריך האדם לצייד במחשבתו ולדמות בנפשו תמיד איך מפיל את עצמו להאש על קידוש הש"י, וסיום שם (בסוף אות ג'), אך יזהר שיהי' דובר באמת בלבבו וכו' ולא ישטה את עצמו, יעווי"ש.

וזה יש להעמיס בפסוק הנ"ל, מי יעלה בהר ד' וגו' אשר לא נשא לשוא נפשו, כל' מי שמוכן ומזומן בכל עת ובכל רגע למסור נפשו עבוד קדושת השם, אבל לא מי שנושא לשוא נפשו, לשטות את עצמו, רק יחשוב כן באמת גמור, ואז יעלה בהר ד' ויקום במקום קדשו⁽²⁾.

(2) נמסר לנו מאת ידידנו הרבני המופלג החסיד המפורסם מוהר"ר מנחם בראכפערד שליט"א ממישלעניץ.

חיות דעתו של הגאון מוה"ר יוסף דוד זינצהיים זצ"ל בעמח"ס יד דוד¹ אורות ספר „בשמים ראש“

בשנת תקנ"ג לפ"ק נרפס בעיר ברלין ספר „בשמים ראש“. כולל בתוכו שצ"ב תשובות (כמנין בשמ"ם), קצתם מיוחסים להרא"ש, וקצתם לשאר גדולי הראשונים. בשער הספר כתוב שנעתקו ע"י מוהר"ר יצחק די מולינא ז"ל, והמוציא לאור ה' הג"ר שאול לוויין² בנו של הגאון מוה"ר צבי הירש אבד"ק ברלין זצ"ל, והוסיף הגהות וחידושים בתוך הספר מכונים בשם „כסא דהרסנא“.

ספר בשמים ראש הנ"ל, מיום הדפסתו זה קרוב למאתים שנה, עד ימינו אלה, נסתפקו בו גדולי ישראל שבכל דור ודור אם התשובות הנדפסות בתוכו אמיתיות המה או מזויפות, או אולי קצתן אמיתיות וקצתן מזויפות, וההשערות בזה רבו כמו רבו. לא נאריך כאן בכל הפרטים של הצדדים לכאן ולכאן ובכל המאורעות, רק נבוא בקצרה.

תיכף כשיצא הספר הנ"ל לאור עולם, הטילו בו קצת מגדולי הדור דופי, ומהם הגאון מוה"ר רפאל הכהן אבד"ק אה"ו, שערך כמה מכתבים לגאוני דורו בזה, בלשונות חריפים עד למאוד על הספר ועל מחברו, וכותב „אשר כל רואה ישפוט בצדק שאינם מדברי הרא"ש כלל אשר כל יומא מרגלי' בבי' מדרשא ולשונו הטהור ולשונו לשון זהב מזוקק, היפך לסיגין ולשונו הסרוח“. גם הגאון מוה"ר מרדכי בנעט אבד"ק ניקלשבורג ערך מכתב לאבי המחבר הגאון מוהרצ"ה אבד"ק ברלין (ונרפס בספרו שו"ת פרשת מרדכי סי' ה') וכו' שופך מרורות על הספר בשמים ראש. עוד נרפס באותו זמן בפפר"א קונטרס קטן „זאב יטרוף" מר' וואלף לאנרסבערגער, השגות על ספר בשמים ראש. — לעומת זה, הדפיס אביו של המחבר הגאון מוהרצ"ה הנ"ל, קונטרס קטן בשם „יקר סתודתא" להליץ בער בנו, וגם פירסם מכתב המתחיל בתיבות „איש עניו“, ג"כ דברי הגנה על ספר בשמים ראש.

(1) ראה אורותיו בכר"ש שנה ד' קונט' ב' עמוד י"א.

(2) נולד בעיר אמשטרדם בשנת ת"ק לאביו הגאון מוה"ר צבי הירש זצ"ל אבד"ק ברלין. בצעירותו נעשה חתנו של הג"ר יוסף יצחק תאומים אבד"ק ברעסלא. בשנת תקכ"ח בהיותו בנייל צעיר פחות משלשים שנה נתמנה לאבד"ק פ"פ דארר. בשנת תקמ"ט הדפיס בבערלין ספר מצפה יקותאל מלא השגות ולוללים על ספר תורת יקותיאל ועל מחברו הגאון מוה"ר רפאל הכהן אבד"ק אה"ו (על שער הספר מצפה יקותיאל כתוב שחיברו הדיין עובדי' ב"ר ברוך מפולין ומתגורר במדינת עלזאס). תיכף בהגיע ספר הנ"ל לק"ק אה"ו, החרימו הכי"ד דשם את הספר ואת מחברו, בביהכנ"ס ראלטונא. לא עברו רק איזה שנים ושוב הדפיס בשנת תקנ"ג ספר „בשמים ראש" הנ"ל, אשר כמה מגאוני הרור החזיקו את הספר לזיוף, וכמה קונטרסים נרפסו בענין זה, כאשר יבואר להלן. הסערה גרמה לו רדיפות שונות וענ"נ, עד שהוכרח לעזוב את מדינת אשכנז והתיישב בעיר לונדון.

בדורות הבאים אח"כ, שוב רואים אנו מימינים ומשמאילים, ונביא כאן איזה מהם לרונמא. — הגאון הרחיד"א זצ"ל בספרו טוב עין בס' ח' וס' ט' הביא כמה קטעים מס' בשמים ראש, שה' אצלו בתורת שאלה, ובסוף ס' ט' כתב וז"ל: אחרי כתבי קצת פרטים וכו' שמעתי שיש מפקקים בספר הזה וכו'. ולעומת זה בספרו מראית העין בליקוטים ס' י"א אות ח' כתב דראוי לסמוך אסדרותא של אביו הג"ר צבי הירש אבד"ק ברלין שהס' הוא אמיתי. וכן כתב בספרו שם הגדולים במערכת בשמים ראש. — הגאון מוה"ר עקיבא איגר זצ"ל כנראה שהחזיק את הספר לאמיתי, שכן הביאו בתשובותיו ח"א ס' ט' ד"ה גס. ולעומת זה חתנו הגאון בעל חתם סופר זצ"ל החזיק את הספר למזויף, עיין בתשובות חת"ס חיו"ד ס' שכ"ו אות ג', והאחע"ז ח"א ס' ס"ט ד"ה אך. (ואף דהביא את הספר בשמים ראש בחאו"ח ס' קנ"ד ומכנהו „כתבי הרא"ש", הרי בספר ליקוטי הערות על שו"ת ח"ס שם, העירו שיש שם ט"ס וצ"ל כזכי הרא"ש). — הגאון בעל ישועות יעקב זצ"ל אבד"ק לבוב החזיק את הספר לאמיתי, שהביאו כמה פעמים בספריו, עיין ישוע"י אחע"ז ס' מ"ד סק"ב שהביא שו"ת הרא"ש הנדפסין מחרש עם הנהת מוה"ר יצחק די מולינא, וגם בחלק יו"ד ס' קכ"ד סק"י בסופו הביא, תשובות החדשים שנדפסו בברלין ונקראו בשמים ראש. ולעומת זה בן אחותו הגאון מוה"ר יוסף שאל הלוי נאטאנזאהן זצ"ל אבד"ק לבוב פקפק עליהן, ומדבריו ניכר שנטה לאותו צד שזיוף הוא. עיין בספרו שו"ת שואל ומשיב מהדו"ת ח"ב ס' נ"ה שכ' וז"ל: בשו"ת בשמים ראש שכתב וכו' אבל באמת כבר נודע דלאו גושפנקא דהרא"ש חתום עלה. וכן בספרו דברי שאל על יו"ד ס' ק"כ סט"ו כ' וז"ל: ומצאתי בשו"ת בשמים ראש המיוחסים להרא"ש שכתב וכו' ובאמת לאו גושפנקא דהרא"ש עלה כנודע. ובהנהגות יד שאל על יו"ד ס' שמ"ה ס"ה כ' וז"ל: ומצאתי בשו"ת בשמים ראש ס' ס"ד וכו', ומהתימא שפה ניכר דלא גושפנקא דהרא"ש חתום עלה. — גם הגאון בעל בית מאיר זצ"ל בספרו בית מאיר על או"ח ס' תנ"ג סעיף א' כתב וז"ל: ודלא כתשו' שבספר בשמים ראש שלא חתום עלי' אנוש שכתב זרות הוא זה וכו' לא מפי הרא"ש יצאו דברים אלו ע"ש.

בשו"ת מנחם משיב ח"א ס' ט"ו אות ט"ז בסופו כתב ששמע מהרב הגאון מוה"ר מאיר דן פלאצקי אבד"ק אספראוו שכתב קונטרס בקובץ שערי תורה להוכיח שבכזיב בלדתו. ובאמת בקובץ שערי תורה חלק י' קונטרס א' ס' ט' רוצה להכריע שרק קצתן מזויפות הן. והביא שם בשם רבו הגאון בעל אבני נזר שאמר שלא להחזיק ספר בשמים ראש בבית. ועיין בשו"ת מנחת אלעזר ח"ג ס' מ"ו ד"ה ואבוא, בסופו, שמתרעם שהדפיסו מחרש בקראקא הספר בשמים ראש שהוא מכשול לרבים. וגם בספרו נמוקי אורח חיים בס' נ"ח מכנה את מחבר הספר כזייפן ועוד. (וראו לציין, כי אביו זצ"ל בספרו דרכי תשובה ס' ס"ז סק"ד הביא ס' בשמים ראש בלי להניב עליו כלל).

ועתה נבוא לחוות דעתו של הגאון מוה"ר יוסף דוד זינצהיים זצ"ל בעמח"ס יד דוד. — הנה בספרו יד דוד לפסחים דף נ"ט כ' וז"ל: וכבר ידוע כי יצאו עודרים על הספר בשמים ראש וכו' אלא שבתשובה סי' קנ"ח חתום עלי' הרא"ש, עכ"ל. ולעומת זה ביד דוד לסנהדרין דף כ"ט ע"א ד"ה השונא כ' וז"ל: עיין בשמים ראש סי' מ"ד דרצה חכם אחד לרייק וכו' והרא"ש דחאו. וכן ביד דוד לכבא מציעא דף ס' ע"א ד"ה והא, כתב וז"ל: והמניה בכסא דהרסנא הקשה על הרא"ש שם וכו', עיי"ש, הרי דמייחסו להרא"ש בלי פקפוק. — וזה מקדוב איקלע לירינו העתק מעצם כתי"ק הגרי"ד זינצהיים זצ"ל שרשם בראש ספר "בשמים ראש" שלו, אשר בו מביע דעתו והכרעתו בענין זה. וז"ל:

אמר יוסף דוד. החכם ר' יצחק רמולינא ה' מחכמי מצרים בזמן מרן מהריק"א, והי' בר פלוגתא דמרן, וכתב נגדו קשות, ומרן השיבו, עיין בתשובת בית יוסף מדיני נשואין סימן י"ד ועיין בתשובת מבי"ט ח"ב סימן ט"ז, עכ"פ נראה מתשובת מרן שהי' חכם גדול, ומקודם מזה ה' מחשיבו וגם אז הי' מבקש אהבתו, והתשובות הנמצאות בזה הספר צריכים בדיקה כי כמה מהם נראים דלאו הרא"ש חתום עליהם, ואף כשהוא חתום נראה בעליל כי אין הלשון והפלפול כאן כמו שדרכו בשאר תשובותיו, ולכן אני אומר, כל מקום שימצא חידוש דין בזה הספר שלא נזכר בשום מקום, אי אפשר לסמוך עליו אלא אחר רב העיון שלא יהי' מתנגד לדברי הראשונים, ודי בזו.

אמר יוסף דוד. החכם ר' יצחק רמולינא ה' מחכמי מצרים בזמן מרן מהריק"א, והי' בר פלוגתא דמרן, וכתב נגדו קשות, ומרן השיבו, עיין בתשובת בית יוסף מדיני נשואין סימן י"ד ועיין בתשובת מבי"ט ח"ב סימן ט"ז, עכ"פ נראה מתשובת מרן שהי' חכם גדול, ומקודם מזה ה' מחשיבו וגם אז הי' מבקש אהבתו, והתשובות הנמצאות בזה הספר צריכים בדיקה כי כמה מהם נראים דלאו הרא"ש חתום עליהם, ואף כשהוא חתום נראה בעליל כי אין הלשון והפלפול כאן כמו שדרכו בשאר תשובותיו, ולכן אני אומר, כל מקום שימצא חידוש דין בזה הספר שלא נזכר בשום מקום, אי אפשר לסמוך עליו אלא אחר רב העיון שלא יהי' מתנגד לדברי הראשונים, ודי בזו.

פאקסימילא מכת"ק הגאון מוה"ר יוסף דוד זינצהיים זצ"ל בעמח"ס יד דוד. אפריון נמטוי' לירידנו האברך חיקר החשוב והנעלה מו"ה חיים צבי קויפמיל נ"י מירושלים עיה"ק שהמציאו לירינו. ברכות שמים יחולו על ראשו.

צוואת הגאון מוה"ר ארי' ליב קרא זצ"ל אבד"ק קראטשין ולעסלא בעמח"ס איל המלואים⁽¹⁾

אתם בניי הצדיקים והישרים שיחיו לאריכות ימים ושנים שמעו
לרברי אביכם ותארכו ימיכם ויטיב לכם כל ימי חייכם.

א'. ראשון תחלה תתחזקו ביראת ה' ותעשו לכם גדרים וסייגים כל מה
ראפשר להזהר לבלתי יעבור על עבירה הקלה שבקלות שהם מרובנן, ואח"כ
תתאמצו לעשות מצות כפי יכולתכם, אבל ראשון תחלה אזהרה ליראת השם
כמאמר החכם, סוף רבר הכל נשמע את אלקים ירא ואת מצותיו שמור, אמר ג"כ
כי תחלה את אלקים ירא, רהיינו שתהי' מתחלה ירא אלקים מלעבור שום עבירה,
ואח"כ את מצותיו שמור, תשמור לעשות, באם תגיע לירך, וכן הם רברי הזהר
בראשית עמוד ל"ז פקורא קרמאה דכלא פקורא רא יראת ה' דאיקרי ראשית
דכתיב ראשית חכמה יראת ה' וכן יראת ה' ראשית דעת ורא א"י תרעא לאעלא גו
מהמנותא ושרשא דיראה דא"י עקרא הוא למרחל בר נש למארי' בגין דא"י רב
ושליט עקרא ושרשא דכל עלמין וכולא קמ' כלא הוו כרכתיב וכל דיירי ארעא
כלא חשובין ולשו' רעותי' בהאי אתר דאיקרי יראה, תענין שם כל אותו המאמר,
ופרושו, רקאי על יראה התרוממת, לא יראה מחמת עונש או בגין דיטיב ל"י, רק
יראה התרוממת היא העולה וחשובה יותר מאהבה, בכך תזהרו ברברים אשר
אזהיר אתכם לקמן, לא כמו מנהג דודינו שעושים כל העבירות, מסירות וכרומה,
ובורחים לשמוע קרושה, מביאים הקרושה לירי קליפות ר"ל.

ב'. במשותא מנייכו תתנהגו במנהג הישר אשר נהגתי אני, לכבוד אבי ואמי
יש לי מנהג לעשות סיום לאיזה מסכתא בכל יום שיש לי יארצייט, בכך בקשתי
שגם אתם תעשו לי הנחת הזה, וכל אחד מכם יבחר לעצמו איזה מסכתא אשר
לבו יחפץ ויגמרנו ביום היארצייט, והוא רבר טוב הן לפני, שיעלה זכות תלמוד
תורתכם להצלני מקטרונו של המקטרג וגם להעלות הנשמה ע"י אותן מלאכים
אשר בורא כל אחד בעשיות מצוה גרולה הזאת להשלים מסכתא שלימה, ואז
בוראי הקריש דרבנן שתאמר, יעשה כתר לשמו הגרול יתברך, ועוד הוא פעולה
טבא גם לפניכם, כי אין לך יום סכנה לפני הבנים כמו יום שמת בו אביו ואמו, כי
המקטרג מקטרג למה לא ימות גם בניו ג"כ באותו היום, ולכך כשעושה סיום, יש
לו מלאך טוב נגר המקטרג ולא תאונה עליכם רעה ולא תהי' ריע מזולא כלל.

(1) ראה אורותיו בכר"ש שנה ב' קונט' ט' עמוד י"ד מתחת לקו מספר ג'. — צוואה
זו הועתקה מעצם הכת"י המונח בגנזי ידירנו הרבני החסיד הנגיד הנכבד מו"ה שאול
הוטנערער נ"י מאנטווערפן. תח"ח לו. (מחמת שהי' קרוע באיזה מקומות חסרים כמה
תיבות).

ג'. בכל יום היארצייט תאמרו ג' מזמורי תהלים ואח"כ תתפללו תפלה עבור נשמותי שהקב"ה ירחם עלי ויקל מעלי דיני הגיהנם ודיני הגלגולים ויתראה זכיותי ולימוד תורתו שתהי' כפרה וסליחה על כל הפגמים שפגמתי ויסירו העיכובים והמסכים אשר מפרידים ומעכבים מלהקריב נשמותי ע"י מיכאל שר הגדול, הכל תוסר ותמחול ואזכה להקרבות נשמותי בין שארי צדיקי עליון, וכל המוסיף בתפלה ותחנונים בענין זה, יוסיף שכרו.

ד'. בעניני המאכלים, הלא אתם צדיקים וישרים ואין אתם צריכים לאזהרה שלי, אך באם תהי' אפשר לכם, תזהרו בחדש, ורק באכילת הגרופין ונאגלס שהם בודאי חדש, תזהרו באם תהי' אפשר לכם בלא זה, אבל באם א"א תהי' לכם, שתדורו במקום שאין בנמצא שאר שפיז, תוכלו לסמוך על הנהגת רוב העולם. ה'. בזה תזהרו מאוד שלא תאכלו פירות יבשים הנקחים על השוק שעושים אותם גוים, ולא ידעתי שום היתר לזה שהם חורכים הפירות עם התולעים, בשלמא לפלומין, סומכין על שחותכין הנשים, ורואות אותם, אע"פ שהוא סמיכה גדולה לסמוך על הנשים הקלות על בדיקתן בזה, אך מחמת שכבר נהגו היתר, נהגו, אבל בפירות יבשים כמו עפל ובארנים שהם נתיבשים עם התולעים ובעוה"ר אוכלים התולעים ממש, אין כאן שום היתר, ואלו הי' ישר חלי אסרתי לכל העולם, רק מה אעשה לא ישמעו לי, ומוטב שיהי' שוגגין, אבל אתם ובניכם תזהרו מאוד בזה.

ה'. תזהרו מאוד וגם תזהרו לבניכם אחרים שאל תניחו לישן שני ילדים יחדיו גם בעודם קטנים, לא שנא שני בנים ילדים זכרים, ל"ש ילד זכר עם ילדה נקבה, כי בא מזה מכשולת גדולות, שגם שהבנים קטנים באים לידי שחוק והיתול, גם שאין דעת וכוונה לשום חט, אעפ"כ מרגילים בשחוק והרגל נעשה טבע גם כי יגדלו. ככן מאוד תזהרו בזה, שמיר שיזכה השם אתכם בילד או ילדה, תקמצו מאכילה ושת' ותראו שתהי' לכל ילד בעטנוואנד בפני עצמו, ואני מבטיח שיהי' שכרכם גדול מאוד בענין הזה.

ו'. באם תזכו שיהי' אחד מבניכם ראוי להוראה ולרבנות, אעפ"כ לא יעשה שום אחד מכם רב עד שיהי' בן שלשים ושלשה שנים, אבל לא קודם לכן, שאז עדיין רתיחת הנערות והגאוה אצל בן אדם ומתוך גסות הרוח שכיח הטעות ומכשולות בהוראה, ומה גם שעדיין הוא אינו גניט נקרא בלשון אישכנז⁽²⁾, וראו שיש הוראה בחלכות נדה דיש פלוגתא בגמרא ד"מ ורבנן לענין טעמא דהמניקת מסולקת דמים ד"מ סבר רמשום הנקה נעשה מהדרם חלב ולכך היא מסולקת דמים, ורבנן סברי משום דאברי' מתפרקין בשעת לידה ואין חוזרת לדמי' עד כ"ד חודש, ואמרינן דאיכא בינייהו היכא דגומלתה לבנה, לר"מ תיכף חזרה לדמי' במקדמ, לרבנן אינן חוזרין עד כ"ד חודש, והנה הלכה פסוקה פסקו כל הפוסקים כרבנן, והדבר נראה בעליל שמיר שתגמלה עתה אשה את הילד תחזרה לדמי', והיינו

(2) היינו בעל נסיון ומורגל.

ע"כ שנשתנו הדורות, והרי דבר זה הוא רק גניטקייט, כי יותר יש לבעל הוראה מעלה באם הוא גניט מהלמוד, ולזה אמרו חכמים גדולה שמושה של תורה יותר מלמודה, בכך תשמעו לדברי אביכם.

ז'. תזהרו מאוד וגם תזהרו לבניכם שתזהרו בעיני חזיון עם אשתו הכשרה בכל הדברים הנאמרים בש"ע א"ח סימן ר"מ בהלכות צניעות, והנה הגם שבדאי אתם כולכם יראי אלקים ואינכם צריכים לאזהרה בדבר המבואר בש"ע, אך אעפ"כ עשיתי סמוכים לכל הדברים הנאמרים בסימן הנ"ל בפסוק תחלת פרשת עריות מתחיל הכתוב, איש איש אל כל שאר בשרו לא תקרב לגלות ערוה, וקשה דממש כל המקרא הזה הוא מיותר, שהרי מבאר א"ח כ כל מיני ועיני עריות בפני עצמן, והפסוק הזה מה בעי ללמדנו, אלא שבא להורות דאפילו איש אל שאר בשרו זו אשתו הכשרה לו והיא עצם מעצמו ובשר מבשרו, אעפ"כ לא תקרב עלי' בשביל לגלות ערוה בחציפות ודרך גלוי ערוה ח"ו כמו זנות, רק בצניעות [לקיים] המצווה כפי כל הסימן המבואר בש"ע סימן ר"מ הנ"ל⁽³⁾.

ועתה אדבר עיני עזובני, ראשון תחלה בבקשה מאוד מאהובי בני שי' שח"ו לא יהי' בכם שום מחלוקת או ריב ומצה כלל, ואל יקפיד אחד על חברו באיזה דבר מועט, למען השם אל תחללו את כבוד הבורא יתברך ח"ו, ויהי' אהבה ואחוה ושלום ביניכם. . .

ג'ין שבני הרב יעקב שי' הוא בכור, יש לי כמה וכמה שט"ח עליו אשר נתן לי שלא ישיגו למחצה ולשליש ולרביע את אשר ממש הוא כליא כולי קרנא שלי מיום. אשר התעו אותו אלקים למדינה הזאת לא ה' לי מנוחה מרב פיזור מעות מזומנים וצרות רעות שעמדתי עמו, צרות מרגליו, צרות סליזאווי, וכל ארוחת שנתתי לו תמידין כסדרן. כללא דמילתא, אוכל לישבע שעולה לאלפים, ובאם יתעקש תמצו שט"ח עליו, בכך אעפ"כ יותן לו . . . או איזה כלי או איזה ספר חשוב כפי שיראה לירידי מו' יצחק והב"ד צדק. לבני זעליג⁽⁴⁾ לא סייעתי סיוע שיש בה ממש, רק פעם אחת למשכנתא לר' איצק קירזנר, ומה שעלה לי הוצאות על בתי פיגלי עלה לי יותר על בתך צארטל, אבל יותר שום סיוע לא סייעתי לו רק מעט מעט, אבל לך בני יריד נפשי יעקב שי' נתתי למאות אשר יעלו לאלפים, בכך נא מאוד תמחול החלק בכורה ושמע לאביך ותחלק חלק כחלק בשוה.

(3) כ"ק מדין הגה"ק מצאנו זי"ע בספרו הק' רברי חיים עה"ת בפ' אחרי כ', נראה לפרש הכתוב איש איש [אל כל שאר בשרו] לא תקרבו לגלות ערוה וגו' מיותר כל הקרא הזה דהרי מבאר והולך כל העריות ולמה לי הכלל וכו' וכו', יש להסביר הדבר, עפ"י רמבואר בספרי מוסר רעיקר התאוה הוא תאות המשגל ובא הכתוב להזהיר ראפ"י לשאר בשרו דשאר זו אשתו כמבואר בש"ס, אפי' לאשתו לא תקרב לגלות ערוהה כי ח"ו בזה נרמה לבהמה כמבואר בזה"ק על פסוק אל תהיו כסוס וגו', ורומה למגלה ערוה, ורק כוונת האדם בזה לקיום המין או לקיים מצות עונה כמבואר בש"ע או"ח, עכלה"ק.

(4) הוא הג"ר יעקב קרא ראב"ד דק"ק פיעטקאו רבתי, ואח"כ אבר"ק מרגליו וסלוצאווע.

(5) הוא הרב המקובל מוה"ר יצחק זעליג קרא מגיד מישרים בק"ק קויל ואח"כ מו"ק בק"ק לעמלא.

ומה גם כי אני השארתי לפניך ספר כתב יד ספר הנקרא אצלי ספר חדש איל המלואים⁶, והוא כבר נכתוב בסדר ברב טרחה ויגיע שהי' לי, והוא ספר נחמד ומפואר, הדברים הכתובים שמה המה פלאי פלאות לאמתה של תורה, כמו שאני ראיתי בעיני בכל מקום עובדי ואמרתי רק קצת אחד מאלף, ושמע כל ישראל והי' בעיניהם כאכנים טובות ומרגליות, בכך באם תזכה להביאו לכית הדפוס תשיג עשירות מופלג, ואינו חסר רק מעט מעט לתקן באיזה מקומות במעט דברים למתק הענין, ודי לך ירושה גדולה.

בני זעליג שי' יקח ספרי הנקרא אצלי ספר יעלת חן, ושם מבואר רובן של דברים, וארבא דרשות יותר משם, והוא הגון לפניך, וספר חרושי שמעתתא שלי, הוא ג"כ ספר נחמד רק שעדיין אינו מסודר, חרושי ברכות אשר היא כת"י המנוח מו' פרץ הוא מסודר קצת, וגם חרושי ר"ה שת"י בני זעליג שי' הוא ג"כ מסודר קצת, וגם חרושי חולין. וחרושי שארי ספרים הן קונטרסים תראו בשלו' שתתנו לכל אחד, וגם באם ירצה בני צבי הירש שי' להעתיק איזה ספר שירצה, אני גוזר בגזרתי שתתן לו להעתיק כי קרוב הדבר שהוא יזכה להרפים שיחי' עשיר ת"ל. שלשה ספרי תורת יהי' לי באם יגמור הסופר הספר קטן, ומגיע לו רק ג' ארומים, תעשו חלוקה אחת לכל אחד, רק הכל בשלום למען השם ב"ה. הוכפל אוהרתי וגזרתי בגין ספרים כתב יד שלי, שכל אחד מכם שירצה להעתיק איזה ספר שיחי' ביד חבירו, שמחויב ליתן לו למען ידעו כל אחד מבני ונכדי שי' מדברי תורה שלי אשר יגעתיו בהם.

כל הדברי הצוואה הנ"ל כתבתי ליל ה' י"ז מרחשון תקנ"ז לפ"ק).

הק' ארי' ליב קרא חונה פה ק"ק לעסלא

(6) ספר איל המלואים נרפס בקראטאשין בשנת תר"ה, כחמשים שנה אחר פטירתו, ע"י נכדי הג"ד אברהם קרא דיין רק"ק לעסלא בנו של הרב המקובל מוה"ר יצחק זעליג קרא.

(7) נפטר כחמשה חרשים אח"ז, בערב חג הפסח שנת תקנ"ז לפ"ק.

בא הוציא ויצא לאור על ידי מוסד תלמוד תורה ודאית

תעודות וסמיכות

לז

הבח' היניק וחכים כ' יאקב הרש בן הרבני המופלג מו"ה יוסף נ"י מק' שו"ב [=שוסבורג?], אתא מהתם להכא ללמוד בישיבה, ותחלת ביאתו דהאי צורב לא לתקוני ה' כי הרגיש מיד חולשה בחזה שלו והרופא הזהירו שעכ"פ קיץ הלז ילך למקום אויר טוב כר נרחב כי פה ח"ו יסתכן, ע"כ פטרנוהו לחיים ולשלום, יהי' ה' עמו ויחלימהו וירפאהו ויחזקהו על התורה והעבודה.
הכ"ר פ"ק פ"ב יום ב' ל"ב למב"י תקצ"ד לפ"ק.

משה"ק סופר מפפד"מ⁽¹⁾

לח

בעזה"י.

הרב המופלא ומופלוג החרוץ ושנון מו"ה יעקב צבי בהרבני המופלוג מוהר"ר יוסף פלייסנר נ"י כבר סמך מ"ו הגאון האמיתי בעל חתם סופר זצ"ל את ידיו עליו בעודו בבחרותו והעיד עליו כי כביר מצאה ידו בתלמוד ובפוסקים וידיו רב לו לשרר עמקים ולדלות מים מתוקים מבורות עמוקים ומאז עד עתה הוסיף אומץ לאסוף רב תבואות בכחה, והי' פי שנים ברוחו, בבקאות ובחריפות נדרו נתן ריחו, ריח לו כלבנון, ולא נכזבה תוחלת רבינו הגאון זצ"ל כי עוד יגדל ויוגן, והמפורסמות אין צריכין ראי' כי נודע הוא בשערים שערי ציון המצויינים בהלכה, כי בעזה"י מצא ברכה, ויעזור ה' לו לאוקמי גירסא והי' עמו בנגעו לחרודי, והנה במעט הימים אשר הי' עמי פה ודברנו במקצת ענינים, ומצאתיו מלא דבר ה' בכל אופנים בסברא ושיקול דעת הנכון, ואשר הוא יסוד הכל בהודאה, ובלעדה לא ירום איש את ידו, הלא היא ידאת ה', ולתיות חדר על דברי תורת ה' אמת, בזה מפורסים הרב מו"ה יעקב צבי הנ"ל כי הנהו בעזה"י מן בני א"ל ח"י החרדים על דבריו, לזאת כל ערת ה' אשר יבחרו בו להורות להם דרך ה' ולתיות להם רב ומורה יתענגו בו וישמחו ויעלוזו בבחירתם, כי ידו מרשן חכמתו אותם, והי' ה' בעזרתם, ולעד תעמוד צדקתם. דברי הכותב היום יום א' כ"ה תמוז תו"ר לפ"ק פק"ק אונגוואר יע"א.

הק' מאיר א"ש חו' ק"ק הנ"ל⁽²⁾

(1) הוא הגאון בעל חתם סופר זצ"ל.

(2) הגאון מוה"ר מאיר אייזענשטאטער זצ"ל נולד בק"ק שוסבורג לאביו מו"ה יהודה ליב. חי' מתלמדיו הראשונים של הגאון בעל חתם סופר זצ"ל. כשהגיע לפרקו נשא כתו של הגאון מוה"ר רוד דייטש זצ"ל אבר"ק עיר חרש ומח"ס אוהל דוד. שימש ברכנות בק"ק ביאה, ואח"כ בק"ק יארמוט, ובשנת תקצ"ה נתקבל לאבר"ק אונגוואר. נרפס ממנו שו"ת אמרי אש, ס' אמרי בינה על סדר מועד ונשים, ס' אמרי יושר ורושים, וס' אמרי אש עה"ת ועל הגש"פ. נלב"ע כ"ד לחורש טבת שנת תרי"ב לפ"ק.

לט

בעה"י.

כבוד הרב הגדול בתורה וביראה החריף ובקי מו"ה יעקב צבי יצ"ו נ"י יושב
בשבת תחכמוני בק' צענגער יע"א שמעו הטוב שמעתי מפארים ומשבחים הלילו,
אף כי ראיתיו חמדותי נועם זיו פניו הדרת גדלו בתורה וביראה, ואמינא זה האיש
א"צ הרמנא וסמיכה, לא לדידי ולא דכוותי, אך רצונו של אדם זהו כבודו, ע"כ
אני אומר בטח שהוא ראוי לאותו איצטלא לישיב על מדון לדון ולהורות בכל
מקהילות עם ה', וכל קהלה נאה שצריכה רב ומורה יאות להם להשיבו על גפי
מרומי קרת ולנהל עדת ה' על מבועי תורה ויראה בשכלו הוזק והיקר, והמרים קרן
התורה ישכן בטח בדר שאנן, כזית רענן, ויזכה לחזות בנועם ה' ובנחמות ציון
וירושלים.

כ"ד המדבר לכבוד התורה ולומרי' פה"ק ווערפליט יום ד' ו' מנחם תו"ר

לפ"ק.

הק' יהושע כ"ץ

(3) נולד בשנת תקנ"ג בערך. ה' מתלמידיו המובהקים של הנאון בעל חת"ס זצ"ל,
ורבו מכנהו בתואר „צדיק נשגב". בשנת תק"פ בערך נתקבל לאב"ד בק"ק ווערפליט,
והעמיד שם תלמידים רבים. נדפס ממנו ס' חידושי מהר"י כ"ץ על איזה סניות הש"ס.
נלב"ע בק"ק יארמוט (אשר לשם נתקבל כאב"ד זמן קצר לפני פטירתו) בעש"ק ס"ו
לחודש מרחשון שנת תר"ח לפ"ק.

לא א"ס אצ"ה א"ר יצ"ו נ"י יושב
בשבת תחכמוני בק' צענגער יע"א שמעו הטוב שמעתי מפארים ומשבחים הלילו,
אף כי ראיתיו חמדותי נועם זיו פניו הדרת גדלו בתורה וביראה, ואמינא זה האיש
א"צ הרמנא וסמיכה, לא לדידי ולא דכוותי, אך רצונו של אדם זהו כבודו, ע"כ
אני אומר בטח שהוא ראוי לאותו איצטלא לישיב על מדון לדון ולהורות בכל
מקהילות עם ה', וכל קהלה נאה שצריכה רב ומורה יאות להם להשיבו על גפי
מרומי קרת ולנהל עדת ה' על מבועי תורה ויראה בשכלו הוזק והיקר, והמרים קרן
התורה ישכן בטח בדר שאנן, כזית רענן, ויזכה לחזות בנועם ה' ובנחמות ציון
וירושלים.

פאקסימילא מכת"ק הנאון מוה"ר מאיר א"ש אבד"ק אונגוואר זצ"ל.
ג' תעודות הללו קבלנו מאת ידידנו הרבני החסיד הנכבד והמפואר מו"ה שאול
הוטמערער נ"י מאנטווערפן. ברכות שמים יחולו על ראשו.

מכתבים אל המערכת

בס"ד. לכבוד מערכת „כרם שלמה" הי"ו.

בקובץ נ"ה (חודש אדר תשמ"ג) בחידושים מהגאון מהרש"ם, יש לי להעיר כמה הערות.

(א) מה שהקשה על הגמרא מס' כריתות (דף ו') צ"ל דף ז', אמאי לא משני כגון שאכל שיעור שלם סמוך לחשיכה וכו'. ולכאורה משני שם כעין זה דעביר עבירתי סמוך לשקיעת החמה, וצ"ע*).

(ב) מה שהקשה על הרא"ם דסתם אכילה שבתורה ככל שהוא ממס' חולין (דף ר') צ"ל (דף ג' ע"א), כבר קרמו בזה בתיבת גמא להפרמ"ג בפר' בראשית אות ג', ובפר' וארא אות א'.

(ג) מה שהקשה על מס' נזיר דף כ"א דנפשוט האיבעי' אי בעל מיעקר עקר אי מיגזי גיזי, ממתניתין דסוף נדרים, כבר קרמו בזה הגה"ק ר' שלום הלוי אבד"ק קאמינקא וצ"ל, מוכח בשו"ת מנחה קטנה (ס' י"ד) להג' ר' נתן הלוי אבד"ק קילקוב.

(ד) בקובץ נ"ו (ניסן תשמ"ג) בחלק תמיהות וישובים הקשה הרה"ח ר' חיים אלעזר שטענצל ג"י על המים חיים שכתב שהרמב"ם פוסק כר' יהורא והרמב"ם בפ' המשניות בעצמו פוסק כר' יוסי, עכ"ר. לא קשה כ"כ, דעי' במאירי פסחים דף צ"א שכתב וז"ל, והלכה כר' יהורא לכתחילה וכו' יוסי בריעבד. וידוע דרוב פירושי ופסקי המאירי הם בדרך הרמב"ם, והרמב"ם הל' קרבן פסח פ"ב הל' ב' כותב לשון בריעבד יחיד, „ששחט" וכו' כשר, ואח"כ כותב ומשתדלין שלא ישחט לכתחילה, ע"כ. ואלו ואלו דא"ח.

(ה) מה שהקשה הנ"ל שם על הגה"ק מהר"ש מבעלו וצ"ל שכתב טעם על טבילת כרפס במי מלח משום דירשאל טבלו בנילוס, מכח כל הפורש מן הערלה כפורש מן הקבר והוא דלא כמאן, דלד"א ביבמות מ"ו. דיו במילה בלא טבילה, ולד' יהושע לא היה טבילה כלל קודם הקרבת הק"פ רק קודם קבלת התורה, ולב"ה צריך גם הזאת גו"ז עכת"ר. באמת י"ל דקאי בשיטת ר"ע יבמות ע"א. דממעט גר שמל ולא טבל שלא יאכל בקרבן פסח מקרא דתושב ושכיר, ועי' שם בדף מ"ו: תורה כי פליגא, ובתוס' ישנים שם אות ב' וז"ל, ור"ע סבר, דרמאכלו בפסח טבלו דאל"ה היו אסורים בו" עכ"ל.

(ו) בקובץ הנ"ל, בהג"ה של המערכת (בחלק הנאהבים והנעמים דף ל"ו מס' 2) פירשו הגמרא במס' חולין דף י"א: לר"מ דחייש למיעוטא ניחש שמא במקום נקב קשחית, שהוא מטעם חשש טרפה, ותפסו בזה על הגאון מוהרצ"ה מייוליש ז"ל אבד"ק ווייטצין שלפי פלפולו שם, פי' הכוונה לחשש נבלה. ועי' בשו"ת ברית אברהם חאו"ח סי' כ"ט אות ט' שפי' ג"כ הכוונה בנמרא לחשש נבלה, ועי' ביו"ד סי' ל"ג סעי' ג' וישט וכו' שניקב לחללו בכל שהוא נבלה. ואף אם נימא דהוה טרפה, י"ל דבריו בדרך פלפול, עפ"י רברי האתוון ראוריותא בכלל ט"ז שנסתפק לומר דטרפה שאסורה הוא מטעם דלא מועיל שחיטה לטרפה להתירה לאכילה ושם נבלה אית לה, וא"כ י"ל דשייך ג"כ העשה דזובחת, ועי' שם הטיב ודו"ק.

(ז) בקובץ הנ"ל, בתמי' על הבנ"י, מצוין שם בטעות אות טו"ב וצ"ל י"ח, ובאמת הק' סברא של הבנ"י כבר מובא בספר ראש דור מהחיר"א פר' תזריע ד"ה ורוח אחרת, אבל על דבריו לא קשה קשיית המקשה. — ולחומר הקושיא אולי יש לחלק בין הקרש שמחשבת האדם יותר דבוק אל הקרבן כמו פיגול, ולהיפך לשמה, ועוד, ותלוי הכל בהבעלים, משא"כ בקידושין אף אם לא אמר כלום בשעת קידושין אלא היה מרבר עמה פעם אחרת אמדינן דמסתמא לשם כך נתן לר' יוסי בקידושין דף ו'.

* כעת מצאנו בשו"ת שואל ומשיב מהדורא תנינא חלק ד' סי' קפ"ו, הקו' והתירוץ של הגאון מבערואן, וכנראה שהגאון מבערואן העתיקו משם, כי הלשון דומה מאוד למש"כ בשו"מ שם, וצ"ע.

ח) בקובץ הנ"ל, העיר הרה"ג ר' שמואל עקיבא יפה שלעזינגער אבר"ק שטראסבורק שליט"א במכתבו (הב') אות ה', על הנאון ר' יוסף ענגיל ז"ל בספר לקח טוב כלל י"א ד"ה והנה התוס' בפסחים, יש לציין לעי' גם בספרו ציונים לתורה כלל ז'.
ט) בקובץ הנ"ל (עמוד ל"ו), הובא קושיא על ספר בית דוד עה"ת להג"ר יצחק רוד ראבר"ק פיעטרכוב, וכ' שם שהי' חתנו של הרה"ק בעל מאור ושמש זי"ע. וכ"כ בס' מליצי אש בחורש שבט אות רפ"ו. יש להעיר דאינו כן, כי בספר בית דוד — חי' הרה"ח עמ"ס גיטין (פיעטרכוב תרס"ו) כתוב על השער ר' דוד יצחק ב"ר ראובן מפיעטרכוב, חתנו של בעל מאור ושמש. ובס' בית דוד עה"ת (פיעטרכוב תרס"ו) כתוב על השער, ר' רוד יצחק בן ר' גרשון ראב"ר פיעטרכוב, חבירו של רבינו הקדוש הרבי מלובלין זצ"ל. הרי רהם שני מחברים נפרדים.

ידירכם עזו,

נחום מאיר גערמאן

מגיד שיעור בישיבת באבוב בני ציון
ברוקלין, ניו יארק

ב"ה.

שלום רב לכבוד חברי המערכת של הירחון כרם שלמה כל אחד בשמו יבורך.
ראיתי בירחונכם מחורש שבט תשמ"ג בחלק האגדה חידוש אשר נמסר לכם מכתבי מה"ר יוחנן האכהייזער ע"ה שכותב ששמע מהגאון מהר"ם אראק ז"ל. ע"כ באתי להוריעכם שכפי הנראה נזקק איזה טעות בכתבי הרב הנ"ל, כי תורה זו, היינו החלק הראשון של דיוק תיבת בהם, נרפס בספר ברכת חיים מזקיני הגאון אבר"ק אלטשטארט ז"ל. ואמר לי אאמו"ר הרב שליט"א ששמע תורה זו בעצמו מזקיני הגאון זצ"ל, וגם הרב ר"י הנ"ל ה' שכיח בבית זקיני הרבה יותר ממה שהי' אצל הגאון מהר"ם אראק זצ"ל, ובוראי גם הוא שמע זאת ממנו, כי היתה תורה זו מרגלא בפומי' כמה פעמים אלא שנתערב לו שם המחרש, מחמת שחירושו השני יכול להיות ששמע מהגאון מהר"ם אראק ז"ל. ע"כ לפי רעתי ה' נכון שתתקנו רבר זה.

והנני רשה"ט ברנשי כבוד,

חיים יעקב סג"ל הורוויץ

בן אאמו"ר מוהר"ר נתן סג"ל תורוויץ
הרב רקהל בית ישראל, מאנסי

אל כבוד מערכת „כרם שלמה“.

הנני בזה לאשר שקבלתי גליון כרם שלמה (ניסן) מתוקן ושלם, ושמחתי ושימחתי בו על גליונותיו המלאים, ותורה רבה על מרחתכם להגיעו אלינו.
ובהגיעו לירי דרפתי בו וראיתי בעמוד ל"ו בשה"ג מה שהשגתם על מוחז"ק זצ"ל שכ' בשו"ת בנין צבי (ח"א סי' ט"ו) לת' קו' מהרר"ש רייך הי"ד שהקשה רמאי פריך (חולין יא:) ר"מ פסח וקרשים היכי אכיל, והרי להלל דכורך פסח מצה ומרור נתבטל מקצתו כרוב והשאר הוי ח"ש עי"ת, ותי' מוחז"ק זצ"ל ע"פ פלפול רבנבילה אסור ח"ש עי"ת מרהוי איסור עשה, וכתבתם שם דאנב חורפ"י נשתבש, רקו' השואל הוא דהוי מריפה ובוה ליכא עשה דשא"ז, עכ"ד.

ואני תמה איך פלטה הקולמוס רבר שלא כהוגן על אותו גאון אשר עיניו כיונים על אפיקי הש"ס והפוסקים, דהלכה רווחת הוא (בסי' ל"ג ס"ג) דנקובת הושט הוי נבילה, ואף

לש' הש"ך שם (סק"ר) דל"ה נבילה מחיים, מ"מ שחישתו אינה משהרתו מירי נבילה, כמבואר בפמ"ג ובאחרונים שם. ועוד זאת יתירה נסתפק הפמ"ג (סי' כ') ש"ד סק"ה) דאף אם ניקב שלא במקום שחישתו אי מהני שחישתו לטהרו מירי נבילה, ואף דמסיק דמהני אבל במקום שחישתו פשיטא דל"מ, ובגמ' ליתא כלל ניחוש שמא, "טרפה" כמו שנעתק בכר"ש. גם בלשון השואל שם בשו"ת בנין צבי (שמשם הבאתם רבריו), אינו מוזכר כלל שהקו' דילמא טריפה הוי. ומוחו"ק זצ"ל אנב חורפי' קיצר בדברים פשוטים אצלו, ולא האריך להסביר שהדיון כאן מנבילה ולא מטריפה, ואין כאן תפיסה כלל, וחכמים הזהירו ברבריתם, תנן.

ובזהות שחלקי נפל בנעימים לסדר קצת מכתבי מוחו"ק זצ"ל, והי' לי חלק גם בסידור ספרו חי' בנין צבי שיי"ל באחרונה, וראיתי כמה וכמה פעמים שרבריו היו נראים לטעות בהשקפה ראשונה (שרשם הכל בקיצור נמרץ מחמת טדירותיו העצומים, ולרוב חריפותו הי' לו די בזה). ואחר שעמלתי בו זמן זמנים טובא ראיתי איך שדייק מאוד בהחפזו לכתוב מ"מ שקל בפלס דבריו לכתוב הכונה בדברים מדויקים ודילג על כמה דברים פשוטים אצלו.

ובזהותי בזה אמרתי ליישב בדבריו אלו, ע"פ דרך הפלפול, קו' הפמ"ג שם שחקר מנ"ל להפוסקים נקובת הושט הוי נבילה ובגמ' אינו מוכרח, עיי"ש שהאריך, וכן העיר בזה הגרעק"א שם. ולהנ"ל א"ש רמוכרח לומר כן מצד קו' הנ"ל דפרוך פסח וקרשים מא"ל, וקשה דהרי פסח נאכל ע"י תערובות להלל, ועכצ"ל דהוי נבילה ובנבילה אסור ח"ש עי"ת, דבריו מוחו"ק זצ"ל.

ובזהותי שכבר דרכתי בקסתי לבוא בכתובים אתכם, ע"כ אתנחלה לעט"י לרגל המלאכה אשר לפני להעיר ג"כ עמש"כ ש"ב הרב מוהרי"ש מייזליש שליט"א (בגליון מחורש אדר ש.ו.) להעיר על קו' ניסי הרב שליט"א, עמש"כ רש"י רמילת ישראל במצרים הי' בלילה והרי מילה אף שלב"ז אינה אלא ביום. והעיר ש"ב שליט"א דהגרש"ק ז"ל כ' דהי' אז דין מילת גר וי"ל להמכילתא ס"ל כשי' הפוסקים רמילת גר כשרה בלילה עכ"ד. (וכנראה חסר שם קצת, וכונתו דרש"י ס"ל (ביבמות מה) דטבילת נדה עולה לטבילת נידות, וכ' התוס' והרא"ש רלפ"ז משפט כתיב רק אקבלות מצות וא"כ רש"י לש' אזיל בזה, כ"נ כונתו שם).

והנה באמת מפורש כן ברמב"ם (רפי"ג מאיסו"ב) שכ' רמילת ישראל במצרים לק"פ הי' מילת נידות שכ"כ שם אבותינו נכנסו לברית במילה וטבילה וקרבן, מילה היתה במצרים שנא' וכל ערל לא יאכל בו, הרי רמילת ישראל במצרים הי' מילת נידות, והוא כד' הטוטו"ר הנ"ל. והחת"ס עה"ת (ירושלים, עמ' נ"ח) העתיק לשון הרמב"ם, כליל יציאתם מלו, ובעניי' ל"מ לשון זה ברמב"ם, ובתשובותיו חח"מ (סי' קצ"א) העתיק ל' הרמב"ם בשעת יציאתם מלו. ולשון זה הוא ברש"י כריתות (ט.), אבל ברמב"ם ליתא לפנינו. אמנם לפמש"כ רש"י דבי"ד בניסן נאמדה פ' זו דכל ערל לא יאכל בו א"כ הרי לא מלו עצמם קודם ע"פ, ובגמ' שם כ' ר' לכן צוה הקב"ה כן רק בי"ד כדי שימולו עצמם כליל יציאתם דוקא עיי"ש מש"כ בזה. א"כ כיון שכ' הרמב"ם שמלו מכח מצות כל ערל לא יאכל בו, שפיר הבין החת"ס ברבריו דהי' כליל יציאתם.

ועיי"ש בחת"ס עה"ת שהקשה איך מלו עצמם אז והרי מילה שלב"ז אינו רוחה יו"ט, וכ' כיון דהי' לצורך אכילת ק"פ הוי צורך או"ג ושרי. ולפענ"ד י"ל לפמש"כ החת"ס ז"ל שם (עמ' נ"ז) דעשה דיו"ט נאמר בפ' אמור א"כ במצרים ל"ה רק לית ולא עשה, (והוא קעין מש"כ שם ש"ב שליט"א בשם מוחו"ק זצ"ל ובשם החרו"י דרפ"י מצות מצה דילפי' מפ' ראה ל"ה נוהג במצרים). והרמב"ם בחל' יו"ט (פ"ג ה"ח) נקט נבי שריפת קרשים הטעם דאסור ביו"ט משום דהוי עולית, ובגמ' שבת (כד: קלג.) משמע דחד טעמא להו, א"כ במצרים רל"ה רק ל"ת לחור שפיר דחי יו"ט.

ובמקו"א יישבתי בזה קו' התו' ביצה (ח:) שהקשו רהתם בביצה קאמר רבא דיו"ט
הוי עול"ת וא"כ למה בעי גבי מילה קרא רלבדו ראינו דוחה שלב"ז והרי בלא"ה הוי
עול"ת, וכדקאמר רב אשי. ולהנ"ל ניחא דהקרא נאמר במצרים שלא הי' רק ל"ת לחור,
וכונת רבא רכאן איכא קרא מיוחד בלא טעם רהוי עול"ת. (ולפ"ז נצטרך לומר כשינויא
אחרינא מה דרחא אז יו"ט).

והנני חותם בכל חותמי ברכות שתזכו להגדיל תורה ולהאדירה,

הק' שניאור זלמן בערנבלאט

חתן הרה"ג מוהר"א לייטנער שליט"א

חתן הנה"צ בעהמ"ח בנין צבי זצ"ל

בס"ד. לכבוד המערכת.

במדור „תמיהות וישושים" מחורש שבט העל"ט מובא דברי התוס' יו"ט (אבות פ"ה
משנה כ"א) שמשמע מדבריו רהא דבן ארבעים לבניה מונים בגר משנתנייר ולא משעת
לירה דגר שנתנייר כקמן שנוולר, ותמה שם דגר שנתנייר כקמן שנוולר לא שייך רק לענין
רינים שיש על הגר כמו דיני משפחה וכדומה אבל על עצם שנות חייו לא שייך זה, וכמו
שאר הרברים שחשב בהמשנה כגון בן י"ג למצות ובן י"ח לחופה גם בגר מונים שנים אלו
משעת לירה ולא משעת הגירות, וה"ה לבן ארבעים לבניה עיי"ש.

ואפ"ל, דהנה בפשטות נראה שהמשנה חושב ב' ענינים, א' — הדרכות איך
שיתנהג האדם, כגון בן ה' למקרא ובן עשר למשנה וכו', הב' — המציאות והטבע באדם,
כגון בן ל' לכח בן מ' לבניה וכו'. ופשוט שכל אותן דברים שהם הדרכות, גם בגר מונים
שנים אלו משעת הלירה ולא משעת הגירות, אמנם אותן דברים שהמשנה חושב הטבע
והמציאות באדם, שפיר י"ל רטבע זו הוא רק בישראל אבל לא בעכו"ם, ראין טבע
הישראל והעכו"ם שוין, וגדולה מזו כ' החת"ס (בחירושו למס' שבת דף פ"ו וע"ז דף
ל"א, ורמז לזה בשו"ת חיו"ר סי' קע"ה) שקשה לסמוך בעניני הוראה על הרופאים כגון
לענין נדה וכדו' רכל מומחתם עפ"י ספרי רפואות שנעשו ע"י נסיון שהי' להם על נופי
העכו"ם וכן כל חכמתם בניתוח היא עפ"י שניסו בגופן שלהן ואין מזה ראי' לגופי בני,
רהואיל ואינהו אכלי שקצים ורמשים חביל גופיהו, ואין לדון מדבריהם להקל בשום איסור
(כ"א לענין חילול שבת ואכילה ביוה"כ דלא יהא אלא ספק פיקו"ג נמי רוחה) עיי"ש,
ובפרט לענין כינה שכוונת המשנה להכנה בתורה ומושנים רוחניים וכמ"ש הרע"ב דא'
(מדברים כ"ט) דכתיב ולא נתן ד' לכם לב לדעת וגו', ועיין ע"ז דף ה', ולזה בוראי שבני
ישראל הם סגולה מכל העמים כראיתא במד"ר פר' משפטים (פר' ל') שא"ל עקילס
לארריינים המלך אפי' חכם שבמלכותך וזקן בן מאה שנה אינו יכול ללמוד תורתן אם אינו
מל שכן כתוב מגיד דבריו ליעקב וגו' עיי"ש, ומבואר מזה שלהשגת התורה לא סגי
החכמה והלימוד בלבד אפילו כמה שנים, אלא צריך להתקדש בקדושת ישראל ואז מועיל
לו הלימוד והיגיעה לבוא לידי הכנה והשגת התורה, וא"כ בוראי י"ל רהא דבן ארבעים
לבניה היינו דוקא למי שנוולר בקדושת ישראל ואז זוכה אחר מ' שנה לבניה, אבל מי
שנתנייר מונים לו המ' שנה משנתנייר וחל עליו קדושת ישראל, ורק אחר מ' שנה שיש
עליו קדושת ישראל זוכה לבניה, וכמ"ש התו"ט.

ובעיקר דברי החת"ס הנ"ל דלא רמי גופי עכו"ם לגופי ישראל, נראה להביא סמוכין
לדבריו מדברי התוס' במס' תענית דף כא: ר"ה אמרו, ראמרין שם א"ל לר"י איכא
מותנא בחזירי גזר תעניתא דרמיין מעייהו לבני אינשי, וכ' התוס' מכאן נראה שאם יהי'
דבר על עכו"ם שיש לחוש ויש להתענות דהא הכא חזינן דגזר תעניתא ארבר שהי'
בחזירין משום דרמו מעייהו לבנ"א וכ"ש דנכרים דרמו לישראל עכ"ל, ומבואר מהתוס'

ראי לאו ראשכחן כגמ' רגזרו תענית ארבר שהי' בחזירין לא היינו גוזרין תענית אם הי' דבר בעכו"ם, ואף רגופם הוא ממש כמו בישראל, ועכ"ל ראוין לרין שום דבר מגופי עכו"ם לגופי ישראל ראוין טבעם שווין וכמש"כ החת"ס, (וזהו שרקרקו התוס' וכ' רנכרים „רמו" לישראל), ורק לענין תענית כיון ראשכחן רגם משום חזירין גזרו מש"ה יש לגזור גם משום דבר בעכו"ם, וההסבר לזה היא משום רעב"פ מירי ספיקא לא יצאנו, ולכן לחומרא יש לחוש ולגזור תענית, וכעין מש"כ החת"ס לענין חילול שבת, אבל בשאר איסורי תורה ולקולא מבואר דעת התוס' ראוין לרמות גופי ישראל לגופי עכו"ם ורו"ק. החותם בכרכה שחפץ ר' בירכס יצליח להגדיל תורה ולהאדירה,

חיים יעקב מאיר רובין

בלאאמו"ר הגה"צ מציעשינוב שליט"א

ומניד שיעור בישיבת באבוב בני ציון בברוקלין

בס"ר. ירושלים ת"ו יום י"ד אייר תשמ"ג לפ"ק.

החיים והשלום וכט"ס למע"כ מערכת „כרם שלמה" הי"ו.
נעימות בימינכם נצח.

מרי עברי בכרמכם מחרש שבט ש.ז. מצאתי להעיר במש"כ בעמוד יו"ד תשובות קצרות מק"ז הגאון רעק"א ז"ל, שהועתקו מכת"י הגאון ר' חיים מלעסלא שרר בעיר שווערין, ושם כ' הגאון בר"ה טובים, רהכלה שטוענת מאוס עלי החתן ע"ר הקלא בישא, ואף שאינו נכון, יכולה לטעון רסוף סוף יחרפו אותי בזה, ומזה עצמו הוא מאוס עלי שאומרים עליו כך, ע"כ.

ולהשלמת הענין הריני מעתיק כאן מכתב שכתב הג"ר רוב יאעל, בן הג"ר חיים מלעסלא הנ"ל, אל הגאון ר' אלי"ה אב"ד רק"ק גרעטץ (הגרפס בס' פסקים ותקנות רעק"א, עמוד נ"ד, שהו"ל אאמו"ר הגאון שליט"א בשנת תשל"א), ובתוך המכתב . . . „אנב גררא שכתב לי מעלתו נ"י בענין הכוזרות שלו בנרון כזה בצירוף רבינו ארמ"ו הגאון מ"ו עקיבא זצלה"ה והי' אז ויכוח מה נקרא אמתלא טובה וכו', נפל בזכרוננו מה שהי' בענין כזה משא ומתן של הלכה בין אבא מארי הנאברק"ק שווערין זצ"ל וארמ"ו הגאון המפורסם מו"ה עקיבא הנ"ל זצ"ל, ובתוך דברים אחרים כתב אז ארמ"ו הגאון מ' עקיבא איג"ר זצוק"ל, שאפילו רק תאמר אמתלא למה מאוס עלי' ואינה מבררת אמיתות דבר האמתלא, ע"ד משל שאמרו חבריות נגב הוא או דבר רע או דבר מגונה וכיוצא בזה, אף שאינה יכולה לברר אמיתות הרבר רחיינו שבאמת יש בו הגנות הזאת, מ"מ מקרי אמתלא מבוררת כיון שמבררת שאומרים כך, ותוכל אז לומר פנ יהי' לי דבר עם אחר קטטה וכדומה יאמרו לי הלא כך אומרים על בעלך ועי"ז מאוס עלי, עכ"ל, ויש ת"י במדומה לי מכתב זה בתוך קונטרס אבא מארי זצוק"ל, עכ"ל. — ומזה יהי' גם הוכחה על אמיתות הרבר שזו היא תשובת הגרעק"א ז"ל.

ואסיים בשים שלום טובה, ויה"ר שתזכו להיות מנוטרי כרם בית ישראל להגדיל תורה ולהאדירה.

כ"ד ירירכס,

שלמה כהגר"נ שליט"א געשטמטער

ראש הכולל שע"י ישיבת פנים מאירות

עיה"ק ירושלים ת"ו

בס"ד. אור ליום ו' נר שביעי דחנוכה תשמ"ג לפ"ק קרית באבוב.

לכבוד מערכת „כרם שלמה“.

אציע בזה איזה הערות.

(א) בתרגום יונתן בן עוזיאל פרשת וירא (פרשה כ"א פסוק י"ד) ואקדים אברהם בצפרא ונסים לחמא וקרווא דמיא ויהב להגר שוי על כתפי' וקשר לה במותנהא לאודעי דאמתא היא וית ריבא ופטרבא בנטיא וכו'. ולכאורא קשה רהא בפרשת לך לך (פ' ט"ז פסוק ג') כתב בתרגום יונתן בן עוזיאל ודברת שרי וכו' וחררתא ויהבא יתא לאברהם בעלה לי' לאינתו, משמע שכבר אז שיחררה אותה שרה וא"כ לא היתה שפחה. (ויעוין באוה"ח הקדוש פרשת לך לך פרשה ט"ז פסוק ה').

(ב) במאיר עיני חכמים פרשת וישב בר"ה במדרש פליאה וכו', ונ"ל רהנה החטא של מעשה בלהה ה' בשביל שהיתה אשת אביו אך באמת לא היתה אשת אביו כיון דהיתה שפחת רחל ובשפחה לא תפסי קידושין וכו'. ולכאורה קשה ראתא בתרגום יונתן בן עוזיאל פרשת ויצא (פרשה ל' פסוק ד') ושחררת ליה ית אמתא בלהה ומסרה לי' לאינתו. (ג) בנמ' יומא דף מ"ח. בעי מר בר ר' אשי אפכי' למנא ודבקי' לקומץ בארעיתא רמנא מהו וכו', ויעוין שם ברש"ש בתירוץ ב' שכתב א"נ שהפכו ממש פיו למטה וריבך הקומץ בשולי הכלי בפנים שלא יפול עכ"ל. כבר קרמו השיטה מקובצת במנחות דף י"א באות כ"ט.

(ד) במאירי בסוכה דף ז': בר"ה סוכה העשוי' ככבשן וכו' והיקפו כ"ב טפחים ושני חומשים עכ"ל, נראה שהוא טעות הרפוס וצ"ל כ"ט ושני חומשין ראם ברוחב העיגול יש עשרה טפחים פחות שני חומשים לפי החשבון שכל אמתא כריבועא הוי אמתא ותרי חומשי באלכסון א"כ התיקף פי שלש רהא כל שיש ברחבו טפח יש בהיקפו ג' טפחים, ולפי"ז יוצא החשבון כ"ט ושני חומשים.

(ה) בכרם שלמה שנה ו' קונטרס ב' במדור עולת שבת בשבתו פרשת וירא הובא דבר תורה מפי השמועה בשם הגה"ק מאוסטראווצא. — רבר זה הובא כבר בספר מאיר עיני חכמים מהרורא תנינא בפרשת וישב בשינוי לשון.

(ו) בכרם שלמה שנה ו' קונטרס ז' במדור תמיהות וישובים, הובא תמיהה ברבר ספר החיים שכתב מה שאמרו חכמיו"ל כל המוערים בטילין חוץ מחנוכה ופורים, שלא נמצא ברברי חז"ל על חנוכה, עכ"ל. כבר תמה על זה המהרש"ם מברעזאן בהנהגותיו על שלחן ערוך סי' תרע"ו ברברי העט"ז שהביא רברי חז"ל הנ"ל.

החותם בברכת הצלחה.

רפאל אהרן כץ

חבר בכולל כרם שלמה

קרית באבוב, בתים

בס"ד. יום ג' לפ' תרומה ב' ארר ה'תשמ"ג.

לכבוד מערכת כרם שלמה, שלומכון יסנא.

הנני כותב לכם כמה הערות שנתקשו לי בעת עיוני בסה"ק שו"ת רברי חיים, והגם שאינו נוגע למעשה, הנני מבקש מכם להדפיסם בירחונכם החשוב, או נא להשיב לי על הערות הללו.

(א) בשו"ת רברי חיים ח"א אה"ע (סימן ק') דן שם בשאלה של יבמה שנפלה לפני חיגר שאין יכול לחלוץ, אם יכול לייבם, רהא יש כלל כל שאין עולה לחליצה אין עולה

ליבום. ובתוך דבריו האריך בענין שיטת אבא שאול (יבמות ל"ט ע"ב) דס"ל הכונס יבמתו לשם נוי או לשם אישות כאילו פוגע בערוה, וקרוב בעיני להיות הולד ממזר. והנמ"י כ' בריש פ"ו דיבמות רהוי רק ממזר מדרבנן כיון דס"ל הבא על יבמתו בין בשוגג בין במזיד קנה ומזיד הוי בעילת זנות. והנה רביז"ל כתב דליכא סתירה, דלפי מה דקיי"ל דביבמה קונה גם העראה, וכ' הרשב"א (יבמות כ') וכן הר"ן (קידושין ט') רהגם דהעראה קונה אפ"ה עיקר מצוה של הקמת זרע איכא רק כגמר ביאה. ולפ"ז נמצא דהא דהעראה קונה ע"כ אינו רק קנין בעלמא ולא מצוה, ואין צריך ע"ז כונה לשם מצוה כיון דהוי רק הכשר מצוה, וא"כ גם אבא שאול מורה רהגם דלשם נוי וכו' לא הוי קיום המצוה, אבל בשעת העראה קנה כבר אף בלי כוונה דלא הוי מצוה כלל, ודו"ק.

(ב) בא"ד רביז"ל מבואר שבחייבי לאווין לכו"ע צריך כוונת יבום כרי לרחות הל"ת, ואע"ג דקיי"ל רבשונג ג"כ קונה יבמתו, מ"מ קיום המצוה ליכא אף למ"ד מצות א"צ כוונה, ודונמא לזה במצה בר"ם (פ"ו ה"ג) באנסהו לאכול מצה צריך לאכול עוד הפעם. וכדברי רביז"ל כמו כן נקט המנחת חינוך (מצות יבום) דלמ"ד מצות צריכות כוונה, הבא על יבמתו בשוגג קנה, אבל עדיין לא נתקיימה המצוה, ודן שם אם שייך לומר דחי' בכה"ג. — ולא זכיתי להבין ברביהם דהלא מבואר בתוס' יבמות (ג' ע"ב) ד"ה טעמא, וכמו כן ברשב"א יבמות (ח' ע"ב) דתמיד יבום מועיל מדין דחי' דהעשה יבום רוחה ל"ת של אשת אח (ואע"ג דיש בו כרת, הלא מצותו בכך). וא"כ צ"ע האין שייך לומר במתני' (ג"ג ע"ב) דהבא על יבמתו בשוגג קנה, דכיון דצריך לבוא לדיון דחי' שהעשה רוחה הלאו, הלא צריך כוונה דבל"ז ליכא קיום המצוה וכדברי רביז"ל (וא"ת דתוס' מורי ג"כ דהוי היתר לאשת אח וכמבואר ברף ל"ה ע"ב בר"ה תגלי, אבל בפשטות רק הביאה שלצורך מצוה הותרה, ועכ"פ תוס' הו"ל להביא דא"י ממתני' הנ"ל דהותרה).

ולכך מזה נמצא יוצא מדברי רביז"ל רבשונג ליכא קיום מצות יבום, והנה מבואר בקרית ספר על הר"ם (פ"ו ריבום הל' י"א) דחייבי לאוין ועשה דקיי"ל דאין עשה רוחה ל"ת, מ"מ אם בא עלי' קנאה כיון דיש זיקת יבום, רק היא צריכה חליצה כיון דלא נתקיים המצוה, הרי מפורש בדבריו דאם קונה יבמה בלי קיום המצוה צריכה עדיין חליצה, (דרק המצוה מפסקה חזקה לגמרי), וא"כ לפי"ד רביז"ל, בכל מקום כביאת שונג יהא צריכה עדיין חליצה כיון דלא נתקיים מצות יבום, ובפשטות לא משמע כן במתני'. (רק באמת י"ל דרש"י חולק על הקרית ספר הג"ל, וס"ל דכיון דקנאה יוצאת בגט, וכ"מ בדבריו (ק"א ע"ב) בבא על הקטנה, תגדלנו כרי ליתן גט, משמע דחליצה א"צ, וכ"מ במהרש"א יבמות כ' ע"ב, ואכ"מ).

(ג) בדברי רביז"ל מבואר דאין עולה ליבום אין עולה לחליצה וכן להיפוך, היינו דק אם מחמת רינא הוא כך, דהא קטנה וקמן לרעת רש"י יש בהם יבום, אבל אין יכולים לחלוץ, הרי מפורש דזה שאינו יכול לחלוץ מחמת מציאות לא קרינן כל שאינו עולה. ובאמת צ"ע רלכאורה סברא זו מפורשת בתוס' יבמות (מ"ב ע"א) ד"ה כל שאינו, שהק' מחדש דאין עולה לחליצה ועולה ליבום, ותיירצו דבני חליצה ניהו אלא פומיהו הוא רכאיב לחו, ר"ל דאין להם חסרון מחמת רין. — וביותר צ"ע דרביז"ל מיירי שם אליכא ראבא שאול, ויש דא"י מפורשת מאבא שאול דס"ל דאע"ג דאין יכול לייבם יכול לחלוץ, ושם ג"כ הביאור לכאורה הוא, ריכול לעשות מעשה יבום מעולה, רק כיון דכיון לשם נוי, אין זה מעשה יבום כלל.

(ד) מבואר בדברי רביז"ל חידוש גדול בשיטת התוס' קידושין (י"ט ע"א) וכן ביבמות (ס"ח ע"א) בר"ה קניא, רהגם דס"ל דקטן אין קונה יבמתו מקרא ראשת איש, אבל פשוט דנפטר לשוק ע"י ביאתו, דהלא מבואר בגמ' (ק"א ע"ב) יבמה יבוא עלי' כל רהו, משמע רביאתו מועיל מה"ת. וצריך לי עיון בדברי הקדושים, דהלא מבואר כמ"פ דזה שהיבמה נפטרת לשוק אחר ביאת היבם היינו מקרא דולקחה לו לאשה דדרשינן ביבמות (ר"פ כ', ורף ח', ורף ל"ט) שמגרשה בגט ומחזירה, הרי דהלכה של מגרשה בגט בלי חליצה

תלי' בהקנין שלו, א"כ צ"ע ברברי רביו"ל האיך אפשר לומר בשו' התוס' ראין קונה אותה כלל ואפ"ה פושרתה לגמרי. — וע"ד הראי' של רביו"ל בדגמ' דרשינן יבמה יבוא עלי' כל דהו, הלא יל"פ רהנמ' איירי לגבי היתר יבום (וכמבואר ברברי התוס' ל"ה ע"ב ד"ה תגלי), והנמ' מקשה כיון דבעינן הקמת שם הוי כמו סרים וליכא היתר ביאה, וכמבואר שם בתוס', וע"ז מתרץ יבמה יבוא עלי' כל דהו, ריש היתר יבום אף בלי הקמת שם.

(ה) מבואר ברברי רביו"ל דלר"ע ל"ק מה שמקשים דנימא בחייבי לאווין עדל"ת, ומהו קו' הנמ' (ע"ט ע"ב) דנימא אם בעלו לא קנו, וביאר שם, דקו' הנמ' היא, דאח"נ לר"ע אמדינן עשה דוחה ל"ת, אבל כ"ז מועיל רק לפושרה בגמ', אבל כיון דס"ל ראין קידושין תופסין בחייבי לאווין א"כ ל"צ להיות קנין עייש"ה. וצ"ע דאם נקט רביו"ל רעשה רוחה ל"ת מועיל רק לפושרה בביאה אבל לא לקנין, איך יפרש שיטת הראשונים הנ"ל דס"ל ריבום מועיל תמיד מדין רחי' רעשה רוחה ל"ת של אשת אח, ולפי דברי רביו"ל נמצא דגם בחייבי כריתות לא יהא קנין דק ביאה בעלמא, וצ"ע דהא כל יבום ווראי קונה אותה לגמרי, ועוד ק' דלפי"ד רביו"ל צריכים לומר דהס"ד בגמ' (ג' ע"ב) דאחות אשה מייבם משום רחי' היינו ג"כ מצד ביאה ולא מצד קנין, וצ"כ בזה.

(ו) מש"כ רביו"ל ע"ד קו' התוס' (ט' ע"א) דלר"ע נימא עשה רוחה ל"ת, דלא קרינן ב' לקחתי. — כרברי רביו"ל מבואר בתוספת הרא"ש, ובשו"ת הרשב"א ח"ו (סימן י"ט).

והנני מברך אתכם שהשי"ת יתן לכם עוד כח ואומץ להפיץ תורתנו הקדושה ע"פ כל הארץ, להגדילה ולהאדירה.

הקמן שלום וויים

נכד מרן הגאב"ד בירושלים שליט"א
מח"ס שו"ת מנחת יצחק

בס"ד.

ראיתי בכרם שלמה של חודש שבט שנת תשמ"ג (עמוד כ"ב) בשם הגה"ק מאוסטראווצא וצ"ל שהביא בשם ספר מרכבת המשנה דמש"ה לא נזרו במבול יום שיפמא משקין להיות תחלה ראם ננזור שטבו"י מטמא משקה נצטרך לגזור גם בכלי טבו"י כן, דתמיד השוו מדרותיהם אדם וכלים, וא"כ לא יצוייר טבילת כלי טמא דכשמוציא הכלי מהמקוה תמיד משקה טופח עליו ונעשה ראשון וחוזר ומטמא את הכלי עיי"ש. ולכאורה יש להקשות דעדיין יצוייר לשחר את הכלי, אף אם ה' גזירת חכמים בכלי טבו"י, ע"י שיניח הכלי תחת המים עד אחר הערב שמש. ויש ליישב דבריו ע"פ סברת הכסף משנה בפ"ו מהלכות אבות הטומאות הל' ט"ז דטבילה אינה מטהרת עד שיעלה מהמים*). והשתא שפיר צדקו דברי המרכבת המשנה, דאם יניח הכלי תחת המים עד אחר הערב שמש עדיין יהי' הכלי טבו"י עד הערב שמש של מחר, ודו"ק.

משה יוסף צעהנווירטה

תלמיד במתיבתא עץ חיים דבאכוב
ברוקלין, ניו יארק

(*) הרב הנאון מוה"ר אהרן לעווין הי"ד אבד"ק רישא בספרו הדרש והעיון ח"ג מאמר ק"מ אות ד', כתב להסתפק אם דברי הכסף משנה אמורים גם בכלים, או דלמא לא אמרו כן רק באדם אבל בכלים כבר בהיותם במקוה נטהרו, עיי"ש. וכבר תפס עליו הרב הנאון מוה"ר יצחק שפערנהעלל ז"ל אבד"ק זאלצבורג בקובץ הכוכב (ברוקלין תשי"ב) חוברת ד"ה עמוד י', שהכסף משנה מירי בכלים.

ואלה יעמדו על הכרחה

ברכת מזל טוב

להאברך היקר ר' אברהם נחמ' כ"ץ נ"י להולדת הבן
 להנה"ח מו"ה אברהם וויטשנער נ"י מבני ברק להולדת הנכד
 להאברך היקר ר' אלימלך ווישליצקי נ"י להולדת הבן
 להאברך היקר ר' אליעזר מרדכי דעפריו נ"י מאנטווערפען להולדת הבן
 להנה"ח מו"ה ארי' ליבוש רייפער נ"י להולדת הנכד
 להאברך היקר ר' ארי' צייזעל נ"י מבני ברק להולדת הבן
 להאברך היקר ר' דוב בעריל פאוועל נ"י להולדת הבן
 להרב חיים מאיר ענגלארד נ"י מגיד שיעור בישיבת באבוב באנטווערפען להולדת הבן

להאברך היקר ר' חיים בן ציון פאלגער נ"י להולדת הבן
 להאברך היקר ר' יהושע אלימלך דעמביצער נ"י להולדת הבן
 להאברך היקר ר' יחזקאל ברוך עליאם נ"י להולדת הבן
 להאברך היקר ר' יוסף הורוויץ נ"י להולדת הבן
 להאברך היקר ר' ישכר הערשקאוויץ נ"י מקרית באבוב להולדת הבן
 להאברך היקר ר' ישראל פרייא נ"י מירושלים עיה"ק להולדת הבן
 להאברך היקר ר' ישראל יעקב ליפשיטץ נ"י להולדת הבן
 להאברך היקר ר' ישראל צבי וויינבערג נ"י מטאראנטא להולדת הבן
 להאברך היקר ר' מרדכי יהודא קורץ נ"י מקרית באבוב להולדת הבן
 להאברך היקר ר' מרדכי וויינבערגער נ"י להולדת הבן
 להאברך היקר ר' צבי יוסף דוד דעמביצער נ"י להולדת הבן
 להנה"ח מו"ה צבי יעקב וואלף נ"י להולדת הנכד
 להאברך היקר ר' רפאל יצחק גארדאן נ"י להולדת הבן
 להאברך היקר ר' שמואל יהודה וואקסמאן נ"י להולדת הבן
 להנה"ח מו"ה שמעון כ"ץ נ"י להולדת הנכד
 יזכו לגדלם לתורה ולחופה ולמעש"ט מתוך נחת והרחבת הרעת לאויט"א.

המערכת

ברכת מזל טוב

להאברך היקר ר' אברהם חיים קנאבלאך נ"י להולדת הבת
 להאברך היקר ר' אהרן נפתלי פאללמאן נ"י להולדת הבת
 להאברך היקר ר' אהרן ברוך גאלדרינג נ"י להולדת הבת
 להאברך היקר ר' אהרן נייגער נ"י להולדת הבת
 להאברך היקר ר' בן ציון דוב הלברשטאם נ"י נכד כ"ק מרן אדמו"ר זצוק"ל
 הי"ד להולדת הבת
 להאברך היקר בנש"ק ר' אשר זעליג אשרי נ"י להולדת הבת

להאברך היקר ר' חיים פעלדמאן נ"י מבני ברק להולדת הבת
להרב חיים מרדכי בערינשטיין שליט"א מנהל רשיבת קרושת ציון בקרית באבוב
להולדת הנכרה
להאברך היקר בנש"ק ר' חיים מרדכי אהרן משה לייפער נ"י מלונרון להולדת
הבת

להאברך היקר ר' יהושע הערץ סאלאמאן נ"י להולדת הבת
להאברך היקר ר' יעקב דאסקאל נ"י להולדת הבת
להאברך היקר ר' יצחק יונה פאפיער נ"י להולדת הבת
להאברך היקר ר' יצחק צבי בלום נ"י להולדת הבת
להאברך היקר ר' מאיר ראטהפעלד נ"י מלונרון להולדת הבת
להנה"ח מו"ה משה פרוינטליך נ"י מבני ברק להולדת הנכרה
להאברך היקר ר' משה יחזקאל הלוי שולמאן נ"י להולדת הבת
להנה"ח מו"ה צבי שלום מילער נ"י להולדת הנכרה
יזכו לגדלן לבע"ת ולחופה ולמעש"ט ולשבוע מהן רב נחת ועונג אכי"ר.

המערכת

ברכת מזל טוב

להנה"ח מו"ה יוחנן קינרייך נ"י מבני ברק לנישואי בנו נ"י
להנה"ח מו"ה מרדכי בלויא נ"י לנישואי בתו תחי'
להנה"ח מו"ה מרדכי אליעזר דעמביצער נ"י לנישואי נכרו תחי'
להנה"ח מו"ה פנחס מינצער נ"י מקרית באבוב לנישואי נכרתו תחי'
יעזור השי"ת שיוזכו לבנות בית נכון ונשא על דרך ישראל סבא
מתוך עושר ואושר מזל והרחבה.

המערכת

ברכת מזל טוב

להנה"ח מו"ה אברהם וויעטשנער נ"י מבני ברק לאירוסיו בנו נ"י
להנה"ח מו"ה אפרים הלוי לאנדא נ"י לאירוסיו בתו תחי'
להרב בנש"ק מו"ה יחזקאל שרגא וואגשאל נ"י לאירוסיו בנו הב' הח' הנעלה
כמר נפתלי חיים ראובן נ"י תלמיד ישיבתנו
להרב המפורסם וכו' מוה"ר משה שטערן שליט"א אבר"ק רעברעצין לאירוסיו בנו
נ"י

להנה"ח מו"ה משה יקותיאל עליאס נ"י ולחותנו הנה"ח מו"ה מאיר יוחנן
אקסלער נ"י מקרית באבוב לאירוסיו בנו נכרו הב' הח' הנעלה כמר אליהו
אביגדור נ"י תלמיד ישיבתנו
להב' החתן הנעלה כמר שמואל זאב שטראלי נ"י מאנטווערפען לאירוסיו
בורא עולם בקנין השלם זה הבנין ערי ער
למזל ולברכה לשם ולתפארה.

המערכת

אלון בכות

על פטירת הרבנית רבקה בילא פערלמאן ע"ה
בתו של כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק וצוקללה"ת הי"ד
ביום ה' פרשת בהר-בחקותי כ"ב לחודש אייר

בשברון לב ונפש עגומה נשדר כוס תנחומין מול הדרת קודש
כ"ק מרן אדוננו מורנו ורבנו שליט"א
במות עליו אחותו הנ"ל
המקום ינחמהו בתוך שאר אבלי ציון וירושלים
וד' יגדור פרצותנו שלא ישמע עוד שוד ושבר בגבולנו, אכי"ר.

* * *

ומשתתפים אנו בצערם העמוק של
בעלה הרב מו"ה חיים פערלמאן שליט"א
ובנה הרב מו"ה יעקב ישראל הלברשטאם שליט"א מלונדון
ובתה ואחיותי' תחיו, וכל המשפחה הרמה והכבודה יחיו
הרופא לשבורי לב יחבש לעצבותם ולא יוסיפו לדאבה עוד מעתה ועד
עולם.

המערכת



נאד של דמענות

משתתפים אנו בצערם של ידידנו היקרים אנשי שלומנו, הלא המה:

הרבני החסיד הנכבד מו"ה ישראל משה גערמאן נ"י
ובנו הרב נחום מאיר גערמאן נ"י מגיד שיעור בשיבתנו הק'
בהלקח מאתם אשתו-אמו החשובה ע"ה

* * *

הרבני החסיד הנכבד מו"ה מאיר יוחנן אקסלער נ"י מקרית באבוב
וחתנו הרבני החסיד הנגיד הנכבד מו"ה משה יקותיאל עליאם נ"י
מעמודי התוך של כל מוסדות באבוב בכל רחבי תבל
ובניו היקרים האברכים החשובים והמופלגים,
מו"ה מרדכי יעקב נ"י, מו"ה שלום נ"י, מו"ה שלמה בן ציון נ"י, מו"ה יחזקאל
שרגא ברוך נ"י והב' החתן המופלג והנעלה כמר אלי' אביגדור נ"י
בהלקח מאתם בתו-אשתו-אמם החשובה ע"ה

* * *

האברך המופלג היקר והנעלה מו"ה חיים צבי קויפטיל נ"י מקרית באבוב
ואחיו הב' המופלג והנעלה כמר ישראל משה קויפטיל נ"י
בהלקח מאתם אביהם הרבני החסיד הנכבד מו"ה יוסף קויפטיל ע"ה מבני ברק

* * *

האברך המופלג היקר והנעלה מו"ה דוד ווייזער נ"י מטאראנטא
בהלקח מאתו אמו החשובה ע"ה

* * *

האברכים החשובים והיקרים,
מו"ה שמעון הירש נ"י ומו"ה בנימין הירש נ"י
ודורם הנה"ח הנכבד מו"ה אביש זאב הירש נ"י
בהלקח מאתם אביהם-אחיו
הנה"ח הנכבד מו"ה יוסף הירש ע"ה

* * *

הנה"ח הנכבד מו"ה ראובן ראזנער נ"י מבני ברק
בהלקח מאתו אשתו החשובה ע"ה

* * *

המקום ינחם אותם ואת כל משפחותיהם בתוך שאר אבלי ציון וירושלים,
ויאמר למלאך המשחית, הרף, ובלע המות לנצח, אמן.

המערכת

דמי החתימה לקובץ „כרם שלמה“

בארה"ב = 15 דאלער לשנה

בקאנארע = 20 דאלער לשנה

כבעלגיע = 600 פראנק לשנה

בענגלאנד = 10 פונט לשנה

כשאר ארצות = בדואר רגיל 20 דאלער לשנה

בדואר אויר 30 דאלער לשנה

From:

KEREM SHLOMO

M.E.CH. of Bobov

1577 48th Street

Brooklyn, N.Y. 11219

Non-Profit Org.
U.S. POSTAGE

PAID

Permit No. 285
BROOKLYN, N.Y.

קובץ

נרם שלמה

ע"ש כ"ק מרן הגה"ק אדמו"ר מוהר"ש מבאבוב זצ"ל

קובץ מוקדש לפלפול ולהלכה ואגדה ומילי דחסידותא
ואגרות קודש וענינים שונים מגאוני וצדיקי קשישאי ז"ל
ולהבחלת מרכנים ות"ח ובחורי חמד הי"ו.

תמוז תשמ"ג

(נ"ח)

שנה ר' קונטרס ח'

יוצא לאור ע"י תלמידיו

כ"ק מרן אדמו"ר מבאבוב שליט"א

1577 48th Street

Brooklyn, New York 11219

Tel. 871-6623

התוכן

סדר אבות קדש

ה ב"ק מין אדום ו"ר שליט"א

סדר אבות ראשונים

ז המאן בעל ישועות יעקב אבר"ק לבוב זצ"ל
ט המאן בעל שואל ומשיב אבר"ק לבוב זצ"ל
י המאן מוה"ר צ"ח אורנשטיין אבר"ק לבוב זצ"ל
טז המאן מוה"ר צ"ח היילפרין אבר"ק לבוב זצ"ל
יח המאן הנ"ל

סדר אבות קדש

כב המאן בעל שואל ומשיב אבר"ק לבוב זצ"ל

סדר אבות ראשונים

כד המאן א"ח ליב ברודא ז"ל אבר"ק לבוב

סדר אבות ראשונים

כו המאן בעל שואל ומשיב אבר"ק לבוב זצ"ל
לג המאן בעל שואל ומשיב אבר"ק לבוב זצ"ל

סדר אבות ראשונים

לו המאן בעל שואל ומשיב אבר"ק לבוב זצ"ל

סדר אבות ראשונים

לח המאן בעל שואל ומשיב אבר"ק לבוב זצ"ל
לט המאן בעל שואל ומשיב אבר"ק לבוב זצ"ל

סדר אבות ראשונים

מה המאן בעל שואל ומשיב אבר"ק לבוב זצ"ל

סדר אבות ראשונים

מד המאן בעל שואל ומשיב אבר"ק לבוב זצ"ל

סדר אבות ראשונים

מה המאן בעל שואל ומשיב אבר"ק לבוב זצ"ל

מו המאן בעל שואל ומשיב אבר"ק לבוב זצ"ל

טז המאן בעל שואל ומשיב אבר"ק לבוב זצ"ל

מז המאן בעל שואל ומשיב אבר"ק לבוב זצ"ל

כל הזכויות שמורות להמקדמת

Copyright © 1987

by Cong. Shaare Zion

מזכרת נצח

**הקובץ הזה מוקדש
לעילוי נשמות**

**אבי הנה"ח מו"ה אברהם כמו"ה דוב בעריל הלוי שטורם ע"ה
נפטר כ"ט לחודש אייר שנת תשכ"ח לפ"ק**

**אמי החשובה מרת ריזל בת מו"ה דוב פלאטנער ע"ה
נפטרה ל' סיון (אדר"ח תמוז) שנת תש"ל לפ"ק**

תהא נשמתם צרורה בצרור החיים

הונצח ע"י בנם,

שכתי ישעי' הלוי שטורם

קובץ הזה הקדשנו בעיקר לחידושי תורה ואגרות קודש
מגאונים וצדיקים שכהנו פאר כרבנים או כדיינים בעיר
המהוללה לבוב הנקראת לעמבערג יע"א.

עיר לבוב, היא העיר הגדולה הנודעת לשם ולתהלה על ידי
מאורי התורה גאוני ארץ וצריקי יסודי עולם אשר ישבו שם על
כסא הרכנות משך כמה מאות שנים, כמו הטורי זהב, החכם
צבי, המגניי שלמה, הפני יהושע, ועוד, ובדורות שלאחריהם,
הישועות יעקב, השואל ומשיב, הבית יצחק, ועוד, אשר כולם
האירו פני תבל בתורתם וצדקתם.

עיר לבוב היתה מפורסמת למאוד גם בגלל האלפים
ורבבות ספרי קודש אשר נרפסו בתוכה, הקל מהש"ס
והשולחן ערוך, עד לספרים קטנים.

ועתה בעוה"ר עיר לבוב חרבה ושוממה מתושבי'
היהודים אשר היו הורה ותפארתה, כי רובם ככולם נפלו בחרב
עקה"ש ע"י הרוצחים הארורים ימ"ש בשנות הזעם, ויחר עמם
נאברו רוב הספרים אשר נרפסו שמה, והיו למאכולת אש.

ישמש הקובץ הזה למצבת זכרון לכל הקרושים והטהורים
חללי בני ישראל שנהרגו ונחנקו ונשרפו עקה"ש בעיר לבוב,
ובתוכם כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק זצוקללה"ה, אשר עלתה
נשמתו למרומים על קרושת השם ביער הסמוך ללבוב ביום
המר והנמהר ר' לחורש אב שנת כ"י גרול"ל כ"ם שברנ"ו
(תש"א) לפ"ק, ולא ירע איש את קבורתו עד היום הזה.

ד' ינקום דמו ודם כל עבדיו במהרה לעינינו, אמן.



אמרי קודש של כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

לפרשת פנחס

פנחס בן אלעזר בן אהרן הכהן השיב את חמתי וגו' ופירש"י בשם הגמ' לפי שהיו השבטים מכזים אותו הראיתם בן פוטי זה שפיטם אבי אמו עגלים לע"ז והרג נשיא שבט מישראל, לפיכך יחסו הכתוב אחרי אהרן, עכ"ל. ויש להקשות הלא רבר זה לא הי' נעלם מהם שהי' פנחס נכרו של אהרן הכהן, ועכ"ז לא נמנעו מלבוזותו שהוא בן פוטי עבור היותו ג"כ נכרו של יתרו מצר אמו, וא"כ מה הועיל הכתוב להסיר ממנו לזוט שפתים במה שייחסו אחרי אהרן הכהן.

אמנם יתבאר הוויכוח בין השבטים עם פינחס, רהנה קנאותי רפנחס בהרגו את זמרי בן סלוא היתה בחי' עבירה לשמה, רהרי אע"פ שאמרו חכמו"ל שהבועל ארמית קנאים פוגעים בו, מ"מ הבא לימלך אין מורין כן, וכמבואר בסנהדרין (פ"ב ע"א) דאילמלי נהפך זמרי והרגו לפנחס אין נהרג שהרי רורף הוא וניתן להצילו בנפשו. ואמרו בירושלמי (פ"ט דסנהדרין) בקשו לנדותו, אילולי שקפצה עליו רוח"ק ואמרה והיתה לו ולזרעו אחרי ברית כהונת עולם, רק שהיתה עבירה לשמה כי כוונתו היתה לשם שמים לקנאות קנאת ד'. אמנם השבטים שהיו מכזים אותו, החשיבו את הריגת זמרי בן סלוא לרציחה.

והנה אהרן הכהן בעשאו את עגל הזהב, הי' ג"כ בחי' עבירה לשמה, כמו שנאמר וירא אהרן ויבן מזבח לפניו, ופירש"י שראה אהרן שנהרג חור שהי' מוכיחם, ונתיירא שאם גם אותו יהרגו אז שוב לא יהי' תקנה לישראל ח"ו כמ"ש אם יהרג במקדש ד' כהן ונביא, על כן מסר אהרן נפשו עבור כלל ישראל לבל יאברו ח"ו ועשה את העגל עבירה לשמה, והקב"ה לא חשבו לחטא כמו שנאמר קרב אל המזבח, ופירש"י שהי' אהרן בוש וירא לגשת וא"ל משה למה אתה בוש לכך נבחרת, ואמרו חכמו"ל במדרש (ויק"ר י', ג') אמר הקב"ה יודע אני להיכן היתה כוונתך, מוטב שיתלה החסרון כך ולא בבניי וכו'.

וזהו כוונת רברי רש"י הנ"ל, לפי שהיו השבטים מכזים אותו הראיתם בן פוטי זה שפיטם אבי אמו עגלים לע"ז, כלו' שהם הלעינו עליו שעשה עבירה בהרגו נשיא מישראל, ודימו מעשהו למעשה עכו"ם כאמרם בן פוטי זה שפיטם אבי אמו עגלים לע"ז, לזה בא הכתוב וייחסו אחרי אהרן, להעיד עליו שאין ח"ו עוול בכפו, כי עשה דוגמת עובדא ראהרן זקנו שג"כ עשה עבירה לשמה בעשיית העגל, והואיל ועשאו לשם לשמים זכה לכהונה גדולה, וכמו כן פנחס לפי שעשה עבירה זו של הריגת הנשיא לשם שמים, זכה לברית שלום.

והנה בענין עשיית עבירה לשמה כ' בספה"ק בני יששכר (במאמרי חודש ניסן מאמר ד' דרוש ז') מה שקיבל מרכותיו לפרש מאה"כ ראה אנכי נותן לפניכם היום ברכה וגו' והקללה אם לא תשמעו וגו' אשר אנכי מצות אתכם היום, רהנה כל התרי"ג מצות שבתורה נקראין בזוה"ק תרי"ג עיטין (עצות) ריהיב

קוב"ה לישראל, כי המצות עצות הם מהשי"ת לישראל שע"י עשייתן יתעוררו גנזי ברכות ישועות וחסדים ברחמים חיים ושלום, כל מצוה לפי עניינה ושורשה בנבחי מרומים, ומצות ל"ת שהזהירנו השי"ת שלא לעשותם הם עצות מהשי"ת לישראל שהזהירנו מעשות כזאת כי ע"י עשיית העבירות מתעורר אילן הרע שבסמ"א ומביאין עי"ז פורעניות ח"ו על שונאי ישראל וכיוצא. והנה לפי"ז סגולת כל מצוה להביא טובות על העולם וסגולת כל עבירה הוא בהיפך להביא ח"ו פורעניות, וכן אמרו חכמז"ל מיום שאמר הקב"ה ראה נתתי לפניך את החיים ואת וגו' הכל נעשה ע"י מעשה התחתונים בעצמם וכפי עשייתם כן גורמים עצמם לטוב או לרע ח"ו. ולפי"ז כשישראל מצטרפים למפלת שונאיהם ולעשות נקמה בגוים, איך יגרמו זאת, אם ע"י מ"ע הלא סגולתה לעורר ברכות ישועות וטובות, ועם ע"י עבירות הלא הם באזהרה לבלתי עשותם, אבל ידוע מה שאמרו רז"ל גדולה עבירה לשמה וכו', רהעבירה גורמת להביא דינים, אבל מאחר שהיא עבירה לשמה מתעוררים הדינים על ראש רשעים ושונאי ישראל. וזהו, ראה אנכי נותן לפניכם ובידכם, הרבר לעורר ברכה לישראל וקללה לשונאיהם, ומפרש הכתוב, את הברכה, תעוררו כפשוטו, אשר תשמעו אל מצות ד' אלקיכם, והקללה, על שונאי ישראל תפעלו אם לא תשמעו אל מצות ד' אלקיכם רק שתהיו באופן כזה אשר אנכי מצוה אתכם היום, היינו עבירה לשמה, ותפעלו בזה, ללכת אחרי אלהים אחרים, שהקללה תלך אחרי אלהים אחרים ותחול על ראש שונאיכם, עכרה"ק יעו"ש.

ובזה יתבאר היטב סמיכת הפרשיות, רתיכף אחר מעשה הריגת זמרי בן סלוא, דיבר ד' אל משה לאמור, צרור את המדינים והכיתם אותם, ר"ל רבזכות העבירה לשמה שעשה פנחס בקנאו את קנאת ד' צבאות, עי"ז יתעוררו דינים וגבורות על ראש הרשעים, ולכן עתה זמן מוכשר הוא לצרור את המדינים והכיתם אותם, כי בניקל תוכלו לכבוש ולהכניע אותם ע"י סגולת העבירה לשמה. וברבר האמור נוכל לבאר ג"כ כוונת המדרש בפרשתן, עה"פ לכן אמור לו הנני נותן לו את בריתי שלום, ברין הוא שיטול שכרו. ותמחו כל המפרשים על הלשון, ברין. ולהנ"ל יתכן הכוונה, כי מאחר שפנחס עשה כאן עבירה לשמה, וגדולה עבירה לשמה שסגולתה לעורר דינים ופורעניות על שונאי ישראל, לכן ברין"ן הוא שיטול שכרו, כלו' ששכרו הרבה מאוד בעת שנצטרך לעורר מרת הדין על הרשעים, וזהו הברית שלום שניתן לו, ערה"כ יוליכם ד' את פועלי האון שלום על ישראל.

בענין היתר עגונה

מחגאון מוה"ר יעקב אורנשטיין זצ"ל אבד"ק לבוב¹

ב"ה. יום ג' כ"א אדר ראשון גרו"ל בישראל [תקפ"ו] לפ"ק לבוב.

אשיב ואומר שלום לכבוד ידיד נפשי וחמדת לבבי הרב המאה"ג
חרף ובקי מלא תורה ויראת ד' היא אוצרו כש"ת מו"ה יוסף יוזפא²
נ"י האבד"ק זאלקווא.

מכתבו ה' קבלתי ע"י מוכ"ז, ונבהלתי מראות איך נעשתה הרעה הזאת
לזלזל באיסור כרת מבלי שאלת חכם³, וכל זה גרם להם כי אין לאנשי ק' הנ"ל
רב או עכ"פ מורה לצדקה אשר הוראה מוטל עליו. ובנוף הדבר, הנה בש"ס
דיבמות קט"ו ההוא גברא בשלהי הלולי איתלי נורא וכו' ור' חייא בר אבין גברא
חרוכה אימא אינש אחרינא, ופסתא דידא אתילד ב' מומא ומחמת כיסופא אזל

(1 ראה אודותו בכר"ש שנה ג' קנמ' ה' עמוד י'. — העתק מתשובה זו נמצא
בתוך קונטרס חידושי השואל הג"ד יוסף יוזפא אבד"ק זאלקאווא. (כת"י ירושלים מספר
4-61). תח"ח לירידנו האברך היקר החשוב והנעלה מו"ה יהושע מונרשיין נ"י מירושלים
עיה"ק שהמציא לנו העתק מתשובה זו. ישא ברכה מאת ד'.

(2 הוא הגאון מוה"ר יוסף יוזפא סג"ל שטערין זצ"ל. בתחלה ה' דיון בעיד
זאלקאווא בבית דינו של הגאון בעל ישועות יעקב כשהי' עוד אב"ד בק"ק זאלקאווא,
ואח"כ נתמנה הוא לאבד"ק זאלקאווא, והעמיד שם הרבה תלמידים. נרפס ממנו ספר יד
יוסף על מס' ב"מ, וס' יד יוסף על יו"ד. בס' ישוע'י חאהע"ז בהל' מיאון, יבום, וחליצה,
נרפסו איזה תשובות ממנו ואליו. נלכ"ע כיום א' כ"ב לחורש טבת שנת תקפ"ז לפ"ק
ומנ"כ בזאלקאווא.

(3 לתועלת המעיינים ראוי להעתיק כאן תוכן השאלה: בר"ח טבת תקפ"ה לפ"ק
היתה שריפה גדולה בק' קריסנאפאלי, ואותו היום נשרפו תשעה נפשות בעו"ה וכפי הקול
הנשמע, שמונה מהם נתקבצו במקום אחד בבית חומה להמלט על נפשותם משלהבת
האש, ולא עמדה להם, ושם נשרפו, ועוד ילדה אחת נשרפה בעת ההוא ולא נורע מקומה
אז, אם ג"כ בבית חומה הנ"ל או במקום אחר, ובכלל תשעה נפשות האלה, ששה מהם
היו ילדים קטנים, ושלושה מהם היו שלש נשים גדולות, שתיים מהן היו נשואות לאיש,
ואחת אלמנה אשר לה הבית. ויהי בבוקר בהוציאם אותם מהבית הנ"ל להתעסק
בקבורתם, לא הי' נשאר מכלם רק גופים קטנים כגופי הילדים, גם לא הי' ניכר בהם שום
צורת אדם רק עצמות וגחלים נפרדים, זולת אותה האשה האלמנה אשר לה הבית היתה
ניכרת צורתה קצת, גם שני גופים היו רחבים יותר משאר גופים הקטנים. — והנה בעל
אחד מאשה אחת הנשרפת מאותן השתיים נשא את אחותה על סמך חזקה זו שנשרפה
אשתו ומותר באחותה, והבעל השני מאשה השני' מאותן השתיים הנ"ל, גם הוא נשא
אשה אחרת לעזר כנגדו ג"כ על סמך חזקה זו שנשרפה אשתו, עכ"ל המעשה. ואח"כ
העיר ד' את רוחו של השואל, לשום אל לבו, אחרי שלא הי' ניכר שום צורת פנים מהשתי
נשים האלה ולא שום סימן בעולם, האיך נשא את אחותה והוא ס' איסור כרת וחשש
ממזרות, וגם השני הכנים עצמו באיסור חדר"ג, עכ"ד השאלה.

וערק לעלמא. וכן פסקו הפוסקים ברחב"א, הרי דאף שידוע לנו דהאי גברא ה' במקום השריפה ונמצא אדם מונח חיישינן דילמא אחרינא הוא. ובאמת לכאורה קשה אמאי לא נימא כאן נמצא כאן ה', וצריך לומר דלא מהני סברא זו לסתור חזקת איסור ראשת איש וכמו שיבואר.

ואמנם באמת הרי"ו הביא בשם הרמ"ה דכאן איירי דנמצא גברא חרובא ופסתא דירא, וכיון דידוע דלא ה' רק בעל האשה באותו מקום וע"כ דאחר בא לכאן, ואנו מסופקין אם האיש הנשרף הוא בעל האשה ופסתא דירא הוא של איש אחר שבא להצילו, או פסתא דירא הוא מן בעל האשה שכרח ונברא חרובא הוא איש אחר, וע"כ מחמירין מספיקא, ואמנם כשלא נמצא רק גברא חרובא, אמרינן כאן נמצא כאן ה'. ואין זה דומה לדינא דנפל לים והתעלו דגליו דבעינן שיהי' סימן ברנל, דשם אי נימא כאן נמצא, אמרינן דמכבר נטבע שם אדם אחר, דהרבר רגיל, לא כן בשריפת אש, ובחנם תמה הב"ש בזה.

ואמנם באמת לשון הרי"ו בשם הרמ"ה מורה דבעינן שהאשה תאמר חזו גברא, ואמנם אין הדבר מובן, דהרי האשה בעצמה לא ידעה שבעלה נשרף רק שהי' בתוך שריפת אש, וא"כ הדר צריכין אנו לומר דהאי גברא נשרף, מחמת חזקת כאן נמצא כאן ה', וא"כ ה"ה כשלא הכירה. ובאמת שדעת רש"י נראה כדעת הרמ"ה, עיין בלשון רש"י שם, ומ"מ שאר פוסקים לא הזכירו החילוק בזה, ונראה מדבריהם דאף שלא ה' רק אדם אחר חיישינן דילמא הלך מכאן ואחר בא במקומו.

שוב נזכרתי שהרב ב"ח בתשובה אודות הנשרפין ביערסלב האריך בדבר זה, ועיינתי בתשובת הב"ח סימן נ"ה וראיתי שהרב סמך סמיכה בכל כוחו על דברי הרי"ו בשם הרמ"ה, וגם כתב דהא דכתב וכיון שהיא אומרת וכו' ומשמע פשט לשונו דאפילו בליכא אלא גוף אחד חרוך לא שרינן רק בצירוף אמירתה, אין זה דיוקא, והאי ואומרת, פירושו, או אמרה. ועלה על לבי להחמיר אף לדעת הרמ"ה דבאמת אין לסמוך על סברת כאן נמצא כאן ה' לסתור חזקת אשת איש, אמנם לעומת זה יש לנו חזקת אשה דייקא ומנסכה, וזה לא שייך באחות אשה, ואח"ז דחיתי הדבר מהך דאמרו לו מתה אשתו ונשא אחותה, עיין בש"ס שם, והארכתני בזה בספר ישועת יעקב, ואכ"מ.

והנה בהך גברא דבשיליה הלילי איתלי נודא כו', קשה באמת, אמאי לא נימא דמחפשין בעיר הזאת אם נחסר עוד אחר, וצריך לומר דחיישינן דאתי מעלמא, וכמ"ש הב"ש דהכל לפי הענין, והנה מעב"ת הביא סמוכים משו"ת מבי"ט באחד שהלך בדרך ידוע ונמצא חרוג באותו דרך דאין כאן איסור תורה, וכבר הבאתי דברי המבי"ט והשב יעקב שפלפלו בזה בחיבורי סי' י"ז ס"ק כ"ט, והארכתני בזה אי שייך לומר בעגונא היינו הך שנאמר היינו הך שנמצא, ובנוף הדבר בפלוגתא דרבי ורשב"ג הלכה כמאן, ואין דיוני לכפול הדברים, ועכ"פ אין לסמוך בזה על המבי"ט.

עכ"ז בדבר זה, שכבר הורה הגאון הב"ח [יש] לסמוך על דברי הרמ"ה ורי"ו, בפרט שכבר ניסת. אמנם כל זה בידוע שלא היתה בבית זה רק אלו שלשה

נשים ואחת מהן היתה האשה הזאת אחות אשה שנשאת לבעלה, אבל אם לא הי' ידוע שאשה זו היתה בתוך הבית שבו השריפה, לא ידעתי מקום להקל, כי אולי אחרת היא, ואשה זו עזבה מקומה לאינו סיבה בלתי נודעת. וראיתי בשו"ת ב"ח הנ"ל סי' ע"ב הביא בשם הגאון מו' קאפיל אב"ד דפה כתב להקל באופן כזה, דמהיכי תיתי נימא שעזב מקומו על לא דבר, והב"ח תמה עליו שם, מה ראה על ככה להקל באיסור חמור כזה, ובאמת שנראה שעיקר יסוד הגאון מוהר"ק משום היינו הך שנאבד וכו', וכבר כתבתי דליתא. ואמנם אם מעב"ת דעתו להקל אף באינו ידוע אם היתה אשה בבית הזה, הלא אתו החכמה והמדע, ויוכל לסמוך על דעתו, אמנם אני אינני מצטרף רק אם ידוע שהיתה בבית הזה, וכל ג' הנשים שהיו בבית זה, נמצאו. ומחמת נחיצת מוכ"ז קצתני.

רברי ידירו נצח דו"ש באהבה,

יעקב אורנשטיין אבד"ק לכוב

בענין תולעים הנמצאים בבהמה, ועוד

מהגאון מוה"ר יוסף שאול הלוי נאטהנזאהן זצ"ל אבד"ק לכוב⁽¹⁾

ב"ח. יום ב' כ"ב שבט תר"ל לכוב.

שוכ"ט לכבוד הרב המאוה"ג מעוז ומגדול חריף ובקי כ"ש מו"ה

יעקב צבי הירש וואלדמאן נ"י אבד"ק בורשא יצ"ו.

מכתבו מגלה עפה הניעני, והנה ראיתי דבריו היקרים מלאים פלפול וחריפות ונהניתי מאד כי ראיתי כי עוד נמצא רב גדול אשר התורה אומנתו והיראה חתולתו, יורע לפלפל ולסלסל בהלכה, אשרי העם שלו ככה. והנה מה שפלפל בענין התולעים הנמצאים בבהמה שכתבו הפרמ"ג והב"א דאסורים משום אכמה"ח ונאסר גם לבני נח, ומעלתו האריך בפלפול רב להקל בזה, והנם שאני ג"כ הארכתי בזה בשו"ת שואל ומשיב והסכמתי ג"כ לאסורא, בכל זאת בזכרוני שהשבתי ג"כ לבורשטין להיתר, ויישר כחו וחילו שכתב להתיר בפלפול גדול, ואף שעברתי במרוצה, בכ"ז ראיתי שהיטב אשר דיבר.

ובהשאלה השני' ע"ד הרמב"ם פ"י דתרומות הלכא ו"א, יאמין לי כי בחבורי כת"י הבאתי בס' ש"י קושיא זו בשם כבוד אבי מורי הרב הגאון ג"י והארכתי הרבה בזה, וגם בקונטרס מיוחד כתבתי בזה ולא נפניתי קעת, וקשה עתיקא. ועיין בס' החיים להגאון המנוח מוהרש"ק ז"ל מבראד שגם הוא הביא

(1) תשובה זו קבלנו מאת ידידנו האברך החשוב היקר והנעלה מו"ה שמחה פינחס שטראהלי נ"י. ושא ברכה מאת ד'. (מחמת שהכת"י הוא משושמש, נחסרו איזה תיבות).

בשם ש"כ הגאון אבר"ק סטאניסלאב שהרגיש כזה עיי"ש באורך, וגם בישועות יעקב לר"ז הגאון ז"ל או"ח סי' הביא כן בשם בנו הרב הגאון ז"ל שפלפל הרבה בזה, וברצות השם אע"פ עוד בהם. ולא באתי הנה כ"א לאשר ראה ראיתי אשר התעורר עליו רעש גדול [בקהלתו] שם, והנה מאד נצטערתי לשמוע דברים כאלה כי בלי ספק האנשים האלו לא יכירו ערך מעלתו, ולא יחשבו לתורת השם ... כבוד ת"ח ... שקול לכבודו של הקב"ה. אמנם לא יצטער בזה, כי בלי ספק ישתנה ... וגם רבני וגאוני הרור ... את כבודו וישראל עור רד עם א"ל ועם קדושי נאמן, וחלילה חלילה לא יניחו להקל בכבודו, וכבר אמרו חז"ל דום לד' והתחולל לו וכו', וד' ישפות לו שלו' וברכה כנפשו הטובה ונפש הרו"ש באהבה רבה,

הצעיר יוסף שאול הלוי נאטחנאחן האבר"ק לבוב והגליל יקבל ג' מארקין בחזרה.

בענין היתר חרגמ"ה לנשתתית

מהגאון מוה"ר צבי הירש אורנשטיין זצ"ל אבר"ק לבוב⁽¹⁾

הנה כבר נודע תקנת רגמ"ה שלא לישא אשה על אשתו, אך בנשתתית נוכל להתיר התקנה ע"י מאה רבנים אחרי אשר ישלישו לה כתובתה. וע"פ בתשו' הגאון מהרמ"ט ז"ל האבר"ק יאסס⁽²⁾, שרצה לומר רשלש ארצות או מדינות הנאמר בהתקנה ודאי דדי אף כשהם ת"י מלך אחד, וכמפורש במקרא, ובכל מדינה ומדינה אשר דבר המלך כו', ובאמת כי דבריו ברורים בפירוש „מדינות“, וכמו כן לשון ארצות, אינו דוקא מלכויות שונות, וכדאמרינן להדיא בש"ס רב"ב דף ל"א, שלש ארצות לחזקה יהודה ועבר הירדן והגליל, ובש"ס דכתובות דף ק"י שלש ארצות לנשואין כו' עיי"ש. אולם אחרי מחילות כבוד הרב ז"ל בעלמא רקשומ, לא עיין בזה כל הצורך, ובאמת כי בתשו' מהר"מ ז"ל בסופו נאמר דחרם ששם רבינו גמ"ה, ראין לישא שתי נשים, אין להתיר רק במאה אנשים מג'

1) נולד בלבוב בשנת תקע"ו לפ"ק לאביו הגאון מוה"ר מרדכי זאב אורנשטיין בנו של הגאון בעל ישועות יעקב זצ"ל. שנת תרכ"ר נתקבל לאבר"ק בריסק, ומשם נתקבל בשנת תרל"ג לאבר"ק רישא, ואח"כ בשנת תרל"ה נתמנה לאבר"ק לבוב. נדפס ממנו ספר שו"ת ברכת רצ"ה, ועור הרבה חידושים ותשובות ממנו נדפסו בתוך ספרי זקנו הגאון בעל ישועות יעקב זצ"ל. נלב"ע ביום ט' לחודש ניסן שנת תרמ"ח לפ"ק ומנ"כ בלבוב.

תשובה זו נעתקה מנזף כתי"ק, וכנראה שחלק מהתשובה (הצי' הראשונה) חסר. — הגיע אלינו ממנו ידידנו הרבני החסיד הנגיד הנכבד והמפורסם מו"ה שאול הוטטערער ג"י מאנטווערפן. ישא ברכה מאת ד'.

2) הוא בשו"ת תועפות ראם להגאון מוה"ר אהרן משה טויבש זצ"ל אבר"ק יאס, בחלק אהע"ז סי' ב', ועיי"ש.

ארצות ומג' קהילות, אולם המעיין בגוף התקנה שם סימן קנ"ג, יראה דבעינן דוקא שיהיו מג' מלכיות, עיי"ש בתקנות ר"ת ז"ל באגודות חכמי צרפת וזה"ל התקנה, „והחרם אשר שם רבינו גרשם שלא ישא איש שתי נשים אין להתירו אלא במאה אנשים מג' מלכיות, אוניאה, נורנריאה [צ"ל נוריריאה], וצרפת, כו', ושתהא כתובה צרורה ומונחת במשכונות או במעות עיי"ש"ה, ובלי ספק איפוא, כי ט"ס נפל בתשו' מהר"מ ז"ל בסופו שם, ובמקום „ג' קהילות" צ"ל „ג' מלכיות", ואין להתיר א"כ רק בהתרת מאה רבנים מג' ארצות משלשה מלכיות דוקא. ויען כי הגאון הנ"ל רב גוברי, אמרתי לבוא בזה להרים מכשול מלפני המעינים לבל ילכדו במצודת ורשת התקנה והחרם. ח"י³).

ובדברי הירושלמי (יבמות פ"ד ה"א) כפי הנוסחא אשר לפנינו, אשר נתקשה בהם הרב השואל, וזה"ל הירושלמי, נשתתית לא יוציא, דבית ר' ינאי אמרו משום גרירה רב זעירא ור' אילא תריהון אמרין שאינה יכולה לשמור את גיטתה, ר"נ כו' אמר תלתא, עבר וגירש מ"ד מפני גרירה גירש, מ"ד שאינה יכולה לשמור גיטתה אסור, יש לה בן ואב מ"ד מפני גרירה אסור, מ"ד שאינה יכולה כו', יש לה אב ויכולה לשמור את גיטתה, פעמים שוטה ופעמים חלומה מ"ד מפני גרירה אסור, מ"ד שאינה יכולה כו', יש לה עתים ויכולה לשמור גיטתה. וכל העובד ישתומם, דבן ואב מה עבדתי, וכי בן ואב יכולים לקבל גיטתה, והרב הנ"ל האריך הרבה בזה, אולם אחר כל אדיכות פלפול, אין דבריו נכונים, ולא אישתמיש לשום אחד מהפוסקים הראשונים ואף גם האחרונים דבן ואב יהיו יכולים לקבל גט עבור אמו ואחותו. ואשר אני אחזה בביאור הרברים, דהנה עיקר הטעם דא"י לשמור את גיטתה, מבואר בש"ס דילן יבמות דף קי"ג, דהיינו דכיון שאינה יכולה לשמור גיטתה אין לה יד, ואנן, ונתן בידה בעינן. והנה כבר נודע דעת הפוסקים דבמתנה כיון דדעת אחרת מקנה אותו מהני לקנות גם חצר שאינו משתמר וגם אינו עומד בצידו, ורק בגט כיון דחוב הוא לה בעינן דוקא שתהי' עומדת בצדו, ואף במשתמרת, ועיין כ"ז בפוסקים. והנה במזכה גט לאשתו במקום יבם קמבעי' לן בש"ס דיבמות דף קי"ח אי מהני משום דזכות הוא לה, ולא איפשטא.

3) הגאון מוהרצ"ה אורנשטיין וצ"ל רמז על תשובה זו בספרו ברכת רצ"ה, כמה פעמים, עיין בספרו כס"י בסופו, כס"י פ"ט ד"ה אולם, כס"י כ' ד"ה אמנם אי, ובס"י ק"ט ד"ה והנה. — אמנם כ"ק מרן אדמו"ר הראשון הגה"ק מוהר"ש וצ"ל במכתבו הגרפס כס' מלחמת מצוה (פינוט תרמ"ט) ובס' מכתבי קודש לכ"ק רבותינו מבאכוב זי"ע בחלק ראשון מכתב ח', הביא בשם תשו' דברי חיים ח"א אהע"ז סי' א', ותשו' חתם סופר חאהע"ז סי' ד', ששניהם לדבר אחד נתכוונו, בטעם התקנה שצריך מאה רבנים מג' מדינות, משום שרבינו גרשום מאור הגולה ז"ל אסר, וחש לדבריו פן יהי' מהצורך לפי צורך השעה והזמן להתיר החרם, לזה מסר הדבר לחכמי הדור שהם יבחנו לפי ראות עינם אם יש צורך להתיר החרם, וזה ידוע שאין דיעות בני אדם שוות, לזה הוצרך שיהי' מג' מדינות שונות שישכימו כולם שהוא לצורך גדול, ולענין זה אין המלכות גורם, אלא שיווי דעות אנשי המדינה, וא"כ מלכות פולין וגאליציע, ומלכות הגר, ומלכות עסטרייך, אעפ"י ששלשתן תחת ממשלת הקיר"ה, מ"מ לשלשה יחשבו, ועיין"ש ברכה"ק.

ומעתה יש לומר דזהו כונת הירושלמי בהך דיש בן ואח, (ול"ג יש לה), ורק שיש לבעלה בן ואח, דבזה דוקא בעינן למ"ד משום שא"י לשמור את גיטה ואין לה יד שיהי' לה אב שיוכל לקבל גיטה, דקבלתה לא מהני, דאין לה יד, אבל היכי שאין בנים להבעל ויש אח, יש לומר דגם קבלתה מועיל, דכיון שזקוקה הוא ליבום הוי הגט זכות לה וכיון שכן לא גרע ידה מחצירה דקנה בכח"ג אף באינו משתמר ואף שאינה עומדת בצדו, דרמי למתנה דל"ב שיהי' משתמר כלל, כיון דדעת אחרת מקנה אותו וכנ"ל. כן עלה על לבי לישב הדבר בראשית ההשקפה לחומר הנושא.

אולם אחר העיון והישוב, אמינא לבאר דברי הירושלמי הנ"ל באופן אחד קרוב יותר, והוא, דהך דיש לה בן ואח, מוסב אהך דעתים שוטה ועתים חלומה דאמרינן דלמ"ד משום שאינה יכולה לשמור את גיטה מותר בגותן לה הגט בעת שהיא חלומה, ורק למ"ד משום גרירה אסור, וע"ז קאמר הירושלמי, דזהו רק ביש לה בן ואח שישמרנה, דאל"ה גם לר"ז ור"א דס"ל הטעם משום שאינה יכולה לשמור את גיטה אסור לגרשה בעתים שוטה ומשום גרירה, דס"ל להירושלמי דבשוטית שאין לה מי שישמרנה כלל פשיטא דלכ"ע שייך לחוש שינהגו בה מנהג הפקר, ואין חולק ע"ז, ורק היכי שיש לה מי שישמרנה בן ואח, מותר לר"ז ור"א, ורק לר' ינאי אסור, דאיתו ס"ל דגם בכח"ג שייך חשש גרירה וזנות, דשמא לא ישמרנה יפה, משא"כ קודם הגירושין שהיא אשת איש ובדילי מינה.

ועפ"ז עלה על לבי לישב דברי רש"י ז"ל קדושין דף מ"ג וגישין דף ס"ד שכתב דהיכי שאינה יכולה לשמור גיטה א"י להתגרש כלל אף ע"י אבי' כשהיא ברשותו, והתוס' חלקו ע"ז והקשו על פירש"י ז"ל מדברי הירושלמי הנ"ל דאמרינן להדיא דהיכי דיש לה אב יכולה שפיר להתגרש בנשתתית, ע"י אבי'. ולפי הנ"ל יש לומר דרש"י ז"ל מפרש דברי הירושלמי דהך דיש לה בן ואב ואח, מוסב ג"כ אהך נ"מ דיש לה אב ויכולה לשמור את גיטה, והיינו שהנ"מ הוא בין הך טעמא דגרירה, לטעמא דשא"י לשמור את גיטה, היכי שיכולה לשמור באמת גיטה, והיינו שיכולה לשמור גיטה, ולא עצמה, דבכה"ג מגורשת שפיר למ"ד הטעם משום שא"י לשמור כו', ורק דאיכא חשש גרירה, וכדאמרינן הכי בש"ס בבלי ביבמות שם דהיכי שא"י לשמור אף את גיטה אינה מגורשת מה"ת, והיכי שיכולה לשמור את גיטה ואינה יכולה לשמור א"ע מתגרשת מה"ת, ורק מדרבנן אסורה להתגרש כדי שלא ינהגו בה מנהג הפקר עיי"ש, ורק היכי שאין לה מי שישמרנה כלל לכ"ע אסור לגרשה משום גרירה וכנ"ל, והנ"מ הוא רק היכי שיש לה בן ואב ואח שישמרנה, דאז לר"ז ולר"א מתגרשת היכי שיכולה לשמור את גיטה אף שאינה יכולה, לשמור את עצמה, ולר' ינאי גם בכח"ג חיישינן לגרירה וכנ"ל, והך דיש לה אב, ויכולה לשמור גיטה, בירושלמי, המה שני ענינים נפרדים, שיש לה אב בן או אח שישמרנה, וגם היא בעצמה יכולה לשמור הנט, ורק שאינה יכולה לשמור עצמה, (ויוצדק יותר לפ"ז לשון ויכולה, בירושלמי שם), אבל היכי שאין בידה לשמור גיטה כלל, שפיר יש לומר דגם קבלת אבי' לא מהני אף בנערה וקטנה שלא נשאת, והיא עורנה א"כ ברשות אבי', וא"ש דעת רש"י ז"ל, ודו"ק.

ובגוף קושית התוס' על שיטת רש"י ז"ל, האמת יורה ררכו דהמעין ברש"י ז"ל גיטין וקידושין שם יראה ררבינו ז"ל נקט הטעם השני הנאמר בש"ס דיבמות שם למעט נשתתית מדכתיב ושלחה מכיתו פרט לזו שמשלחה וחוזרת, ולא הטעם דאין לה יד, וא"כ אמינא, דדעת רבינו רש"י ז"ל דרק לפי טעם ההוא דמשלחה וחוזרת לא הוי גט גם ע"י אבי, ואף היכי שהיא עדיין ברשות, ומשום דהך דמשלחה וחוזרת הוא ענין פסול כגופה של המגורשת, דהתורה גילתה ואמרה דכל שהוא בגדר משלחה וחוזרת אינה יכולה להתגרש, ולא דמטעם זה שמשלחה וחוזרת אליו לא הוי גט ואינה מגורשת, אבל לטעמא דונתן בידה וזו אין לה יד, פשיטא דהיכי דהיא ברשות אבי, והוא מקבל הגט, דיכולה להתגרש. ובחידושי הוספתי לומר עוד, דלטעם זה שאין לה יד, היכי שעשתה מקודם שנשתתית שלוח לקבל גיטה מיד בעלה, ונשתתית קודם שבא הגט ליד שליחה דיכולה שפיר להתגרש ע"י קבלתו של השליח, לדעת הרמב"ם ז"ל ודע"מ, דבנשתתה הוא בין כתיבה לנתנה מגורשת מה"ת דלא נתבטל השליחות, וכ"ש א"כ דמתגרשת שפיר ע"י האב שמקבל גט עבור בתו שהיא ברשותו, וזה ברור אצלי. ומעתה א"ש דברי הירושלמי דהיכי דיש לה אב, אבי' מקבל גיטה [היכי שלא יצאתה עדיין מרשותו], דהתם משום שאין לה יד קאתנינן עלה לר' זעירא ור' אילא. וכמבואר, ולכך שפיר אמדינן דמתגרשת ע"י קבלת אבי, משא"כ לפי הטעם דמשלחה וחוזרת וכנ"ל, ודו"ק כי זה נכון מאד ככוונת רבינו רש"י ז"ל, וסרה קושית רבתינו בעלי התוס' ז"ל.

ובדבר התקנה והמנהג דמלבד השלשת הכתובה ימסר הבעל גט פטורין ליד שליח להולכה שיגרשנה לאחר שתשתפה, אשר שדו ב' הגאונים חכמי ליסא והבע"מ ספר משנה למלך ובעל פ"י נרגא, מטעם דכל מידי דאיהו לא מצי עביר השתא לא מצי משוי שליח, וכמבואר בש"ס דנזיר דף י"ב, כבר הארכתי בתשובתי הנדפסת בשמי בספרו של מ"ז הגאון רשכ"י זצ"ל⁴) אשר הוצאתי עתה שנית לאור עולם, והראיתי בעזה"י פנים מסבירות לכאן ולכאן, ובתוך הדברים הנאמרים שמה אמרתי דאי נימא דמטעם דלית לה יד אינה מגורשת בנשתתית, שפיר יש לומר בזה שנותן גט ליד שליח לגרשה כשתשתפה, דל"ה איהו לא מצי עביר השתא, דאין עתה המניעה מצדו, ורק דהיא לית לה יד לקבל הגט, וכשתשתפה א"כ לא יתוסף בזה כח חדש להבעל שלא ה' בו מקודם בעת השליחות, שלא ה' המניעה מצדו וגם לא בעצמות הגירושין, ולא דמי להך דנזיר דאין שם חלות קידושין בא"א. — ואולם עתה אמינא להוסיף עוד, לפי מ"ש למעלה, דהיכי דהגט זכות לה, שפיר מגורשת לפי טעם זה דא"י, בשוטה, משום דל"ל יד, דלא גרע ידה מחצירה, רל"ב משתמר ועומדת בצדו כמתנה, וכ"כ בגט היכי דהוי זכות להאשה, ע"ש כביאור דברי הירושלמי. ומעתה היכי שאין להבעל בנים וכעין שלפנינו, ויש לו אחים, דהיינו במקום יבום, שפיר יכול למסור הגט

4) נדפס בסוף ספר ישועות יעקב חלק אהע"ז. ועיין גם בשו"ת ברכת רצ"ה בתחילת סי' י'.

לשליח לגרשה אחרי שתשתפה, דאף דאנן קי"ל דהמזכה גט לאשתו במקום יבם ל"ה רק ספק מגורשת, מ"מ הנה כבר נודע דעת מרן הכ"מ ז"ל פ"ז מהל' אישות, דהאומר לאשה הרי את מקורשת לי אחד שיחלוץ לך יבמך דהוי קידושין נמורים, דכיון דגם עתה יכול לקרשה שיהי' קידושי ספק עכ"פ שפיר חלים ודאי לאחר כן, דל"ח תו דשלב"ל עיי"ה, וא"כ בנ"ד שפיר איהו מצי עביר, דגם הוא יכול לגרשה עתה שיהיו הגירושין חלים מספק עכ"פ, ואף דמ"מ לא יוכל לגרשה כעת גם שיחולו הגירושין אחרי שתשתפה, שיהי' גט ודאי, כיון דהספק הוא דשמא לית לה יר, מ"מ שפיר מצי משוי שליח שיגרשנה אחרי כן, דעיקר הטעם דל"מ עביר שליח בכה"ג הוא משום דא"י למסור הכח שיש לו בהגירושין לשליח, כיון דלא מצי עביר השתא, והו"ל א"כ דשלב"ל שאינו יכול למסור לשליח, וכיון שכעת יכול השליח לגרשה גירושי ספק, ל"ח דשלב"ל לדעת הכ"מ ז"ל, והבן זה.

עוד אני אומר דבל"ז, כיון דעיקר נתינת הגט לשליח שיגרשנה בשתהי' ראוי' לקבל גט הוא רק כשישא הוא מקודם אחרת, דאחר שחזרה הראשונה לחלימתה פשיטא שאסור לו לישא אחרת עליו, וא"כ שפיר חשיב בזה איהו מצי עביר השתא, לפי דעת רוב הפוסקים דאשה שנאסרת על בעלה פשיטא דיכול לזכות לה גט דבזה ודאי הגט זכות הוא לה עיין עליהם, וא"כ גם עתה יכול הוא לגרשה כנשתמית אם ישא הוא אחרת עליו, דאז הגט זכות הוא לה, דנאסרת עליו מחמת החרם דרגמ"ה, דכיון שנשא השני' בהיתר, הראשונה נאסרת עליו, והיכי דהגט זכות הוא לה לא איכפת לן מה שאינו משתמר וכו"ל, (וגם במגרש בפירוש שיחול לאחר שישא אחרת עליו, יש לרבר הרבה אי חשוב רבר שלב"ל, עיין ש"ס דכתובות דף נ"ט ובש"מ שם עיי"ה). ויש לי בזה הרהורי רברים הרבה, אולם יען כי כל זה הוא רק למעמא דלית לה יר, אבל לא למעמא דתנא דבי ר' ישמעאל, דפרט לא שמשלחה וחוזרת וכמובן, והוי א"כ עדיין ספק איסור תורה עכ"פ, וצדיכים א"כ ע"כ אנחנו לבוא לדעת הכ"מ ז"ל שהבאתי דהיכי שהוא חל עתה מספק ל"ח עכ"פ דבר שלב"ל, אשר רבו החולקים עליו, וכמבואר כ"ז ברברי האחרונים ז"ל. קצרתי, ביחוד אחרי שהפוסקים ז"ל תפסו טעם זה דמשלחה וחוזרת לעיקר, וכמבואר ברבריהם ז"ל, ועיין פירש"י קידושין וגיטין שהבאתי למעלה ראש עיי"ה.

ועיין בתשובתי הנרפסת הנ"ל שהבאתי דברי אחד קרוש, בתשו' הגאון מהר"ח כהן ז"ל, שהעלה ראי מטעם משלחה וחוזרת אינה מגורשת בשוטיה פסולה עכ"פ לכהונה כמו באי את מותרת לכל אדם, וחשוב מטעם זה מצי עביר השתא, כיון שחלים הגירושין במקצת, ואם משכחי א"כ אחר זה רוחא חיילי, וכמו במקדש חצי' שפחה וחצי' בת חורין ונשתחררה עיי"ש. ואנכי בארתי דבריו ז"ל וראיתו, דא"נ דמשלחה וחוזרת ל"ח אף ריח הגט, א"כ בא"א מותרת לכל אדם, כיון דלענין גירושין הגט בטל מה"ת, והרי א"כ היא חוזרת אליו למה תפסל לכהונה דמטעם משלחה וחוזרת הו"ל למימר דלא הוי אף ריח הגט. אמנם אנכי דחיתי זה, מטעם דאף א"נ כרבריו ז"ל דמשלחה וחוזרת הוי ריח הגט עכ"פ לפסול לכהונה, מ"מ לא דמי לחצי' שפחה וחצי' בת חורין שנשתחררה, דהתם

צבי הירש אורנשטיין

פאקסימיליא מסופ תשובת הגאון מוהרצ"ה אורנשטיין זצ"ל אבד"ק לבוב

בענין כפי' עפ"י אומדנא ובדין חציצה ברצועות של תפילין

מהגאון מוה"ר אלכסנדר שמואל היילפרין זצ"ל ראבד"ק לבוב⁽¹⁾

נשאלתי מרב אחר אי רשאי להכות לישראל עפ"י אומדנא דמוכח שגנב כרי שיוודה.

תשובה. הנה בתשו' מוהרי"ק שורש א' כ', ואליכם ראוי לדרון עפ"י אומדנא דמוכח כו' כמ"ש המרדכי בסדר נשים בענין מי שהשיח דברים נגד הרב כו' מ"מ רגלים לדבר ואמתלאות כו', וכונתו לתשו' בהג"מ שלחי קדושין סי' תקס"ד, אפס המרדכי כתב שם להלכה דבד"מ דנין עפ"י מאומד כר"א עיין ש"ס שבועות ל"ד ע"א. אולם לפי מה דקיי"ל דאין דנין מאומד אף בד"מ, עיין בש"ע חו"מ סי' ת"ח, א"כ מבואר ההפך. אך לפענ"ד הענין מבואר היטב בש"ס, ותלמוד ערוך בידנו לא מבעיא היכא דאיכא רגלים לדבר בגוף הענין ודאי הדין יכול להכות אותו שיוודה, דבש"ס ב"ב קס"ז ע"א א"ל מ"ט רויח לי' עלמא כפת' ואודי, ובש"ע חו"מ סי' מ"ב ס"ג ואם צריך לכוף בעל השטר כדי שיוודה יעשה, ועיין בנמוק"י שם, ואומר מורי הרב שלא האי' המחק ניכר כו' וש"מ דכופין כל כה"ג. ואף אי איכא אומדנא מצד אחר נמי יכול לכוף אותו, דבש"ס ב"מ כ"ד ע"א מר זוטרא חסירא אנגיב לי' כסא דכספא מאושפיזא חזי' להאי בר בי' רב דמשי ידי' ונגיב בגלימי דחכרי' אמר היינו האי דלא איכפת לי' אממונא דחכרי', ועיי"ש ברא"ש. ובמישרים נתיב א' ח"ב דיין יכול לעשות בגניבה או כיוצא בה לכוף בשומים בשביל אמתלא מועטת כו' ומאומד הרעת חשדו על הגניבה כפת' ואודי, כלומר הכהו בשומים והודה על הגניבה. [ומ"ש הרי"ו דיין, נ"ל דלאו דוקא דיין, וה"ה בע"ד בעצמו, דקיי"ל עביד אינש דינא לנפשי'. ומ"ש רש"י ז"ל כלי של אשפיזו הי', ר"ל דכלי הי' של בעה"ב אבל הגניבה הי' מיד מר זוטרא חסידא. אולם דודי זקני הגאון בתורת חיים כתב לפרש כונת רש"י, כי היכי דמר זוטרא יהי' דיין, והוי ממש כמ"ש הרי"ו ז"ל, וצע"ק].

והנה להבין הענין מדוע נוכל להכותו עפ"י מאומד, יש לנו לומר דשאני

(1) כתבנו אודותו בכר"ש שנה זו קונט' ר' עמוד י"ד. ב' תשובות הללו הועתק מעלים בודדים שנשארו מחיבורו אשר נקרא שו"ת מוצל מא"ש. — כנראה שבתחלה כשהי' עוד אבד"ק גאליגורי הי' בדעתו לקרות שם ספרו שו"ת מוצל מא"ש, ואח"כ כשימש כבר כראב"ד בק"ק לבוב, והרפים ספר שו"ת שלו, קראו בשם שו"ת מהרא"ש. עלים הללו הי' מונחים בגנזי נכרו הרב הגאון מוה"ר אלכסנדר שמואל טייטלבוים ז"ל אבד"ק קאלבאסוב. ואפריון נמטי' לירידתו חתנו הרב מו"ה חיים צבי הלברשטאם שליט"א נכר כ"ק מרן אדמו"ר זצוק"ל הי"ד, וכנו הרב לייבוש טייטלבוים נ"י, שמסרו לנו עלים הללו להרפים בקובצנו. ישאו ברכה מאת ר'.

אומדנא דמוכח ונגלה לעין כל דזה עדיף מעדים, כמ"ש התוס' ריש פ' האשה רבה, ועיין בחו"מ סי' מ"ו בש"ך שם ס"ק ס"ו, ובש"ס כתובות פ"ה ע"ב חדא דירענא ב' בר' מיאשא דלא אמיר כו', הרי שהוציאו ממנו עפ"י מאומד, א"ו דהא דאין דנין עפ"י מאומד דוקא באומד התלוי ברעת עדים דאפשר דמשעי מעי, משא"כ בדבר הנגלה בעליל והכל יודעין שכן הוא, וכ"כ גדולי האחרונים. ולפי"ז בשטר דהי' נראה המחק לכל עין רואה, וכן בהאי דריוח לי' עלמא דשור שחוט לפניך, וכן בהאי דמד זוטרא חסידא כיון דמשי ידי' ונניב בנלימי דחברי', ודאי דשע הוא דלא איכפת לי' בממונא דחברי', וכל כה"נ כופין אותו וחושדין אותו מאומד הרעת ומחו לי' במאה עובלי כרי שיודה, ואפי' בזה"ז נמי דנין כה"נ. ואף דמבואר בש"ע חו"מ סי' ט"ו דמשדכו בתי דינין שאינם הגונים ובעלי בינה כו' לא ברעת הדיין ולא באומדן המת או השוען, מ"מ ממקומו מוכרע דדוקא באומדן של הדיין כגון קים לי כגוי', משא"כ באומדן הידוע לכל העולם, וכ"כ בתשו' מהר"ם אלשיך סי' מ'.

ובנידן דמד זוטרא חסידא יש לנו ליתן תבלין לדבר, דכיון שהי' ידוע שאחד מב"ב גנבו, כמ"ש הרא"ש ז"ל שם, אלא שלא הי' ידוע מי הוא הגנב אחרי שהי' עוד כמה אנשים בבית, ולכך עפ"י אומד הרעת תולין הקלוקל במקולקל, ועיין ש"ס שבועות מ"ו ע"ב, וכמ"ש הטור בשם הרמ"ה בח"מ סי' צ', ואפי' יש אחר עמהם אי ברור לעדים שאותו אחד לא חבל בו כו' יע"ש בפרישה ד"ה דאיכא כו' ד"ל שהוא איש טוב וישר כו', ולכאורה ק' א"כ תו הוי עדות ביריעה, ולפימ"ש א"ש כיון דנוף הרבר ברור הוא דהא לא הי' יכול לחבול בעצמו, אלא דעפ"י אומד אנו תולין בזה יותר מבזה, ואמדינן דודאי צדיק אחז דרכו בקורש ומרשעים יצא הרשע. ועיין ש"ס נדה כ"ה ע"ב כפתי' ואורי כו', ולכאורה איכא לאקשוי בזה איך כפתי' שיודה כיון דאמד הבעל שהוא לא בא עלי' אלא לאחר טבילתה א"כ בכה"ג קי"ל דמהימן הבעל לעשות בניו ממזרים כמבואר ש"ס קדושין ע"ח ע"ב ובש"ס ב"ב קכ"ז ע"א ועיין בש"ע אה"ע סי' ד' ובש"ע חו"מ סי' דע"ט בסמ"ע ס"ק י"ב, אינו בני שלא נתעברה ממני כו' וממילא הוא ממזר כו', ומאי נ"מ אם אמר שלא בא עלי' כלל או אם אומר שלא בא עלי' אלא לאחר טבילתה, ושמואל דרב נוברי' ידע דהאי בר מ"א, והגע עצמך אם ילדה בר קיימא והבעל יאמר שלא בא עלי' בתחילה רק זה ארבעה ירחים שבא עלי', ודאי הולד ממזר, דאף דהאשה בחזקת כשרות מ"מ האמינה תורה להאב, וא"כ ה"נ ודאי מהימן הי' עפ"י התורה ואיך הי' יכול לכופ אותה, [ולכאורה מכאן דאי' לשי' בה"ג דאינו יכול לפסול רק בהכרת בכור, עיין תוס' יבמות מ"ז ע"א ד"ה והילכתא ובתוס' ב"ב קכ"ז, ועיין בסמ"ג ובש"ה ג' פ' עשרה יוחסין, מיהא אנן לא קי"ל הכי כמ"ש הר"י שם], א"ו כמ"ש הרי"ו דבשביל אמתלא מועטת יכול לכופ אותו דאומדן רעת הוא דודאי נכשלה עם בעלה, ועיין תוס' סוטה כ"ז ע"א ד"ה אליבא כו' וכפתי' ואורי כו', ותקשה למ"ד סמוך לוסתה כו' דוב עבדין קאמר, א"כ קשה הרי אפי' ע"א בהכחשה לאו כלום הוא וכ"ש היכי דהרוב מסייע לי' ואיכא חזקת

כשרות, א"ו דהדיין יכול להכות עפ"י מאומד, והא דמקשה הש"ס שם ושמואל ספוקי מספקא לי' כו' ופי' רש"י ז"ל אלמא בקי הי' בצורת הולד, ולכאורה ק' לפימ"ש דבשביל אמתלא מועטת יכול לכופ אותו א"כ מה ראי' דילמא באמת לא הי' בקי ועשה זאת רק מאומד הרעת. אולם זה אינו, דאם הי' מסופק ודאי הי' תולה סתם ראיין אשה מתעברת אלא סמוך לוסתה או לשבילתה כנ"ל, משא"כ אי ברור לי' האומדנא אלא דלא ידעינן מי הוא החושא ובכה"ג סמכינן על אומד הרעת, ומוכרחין אנו לומר כן, דבלא"ה קשה למאי נ"מ כפתי' הא קי"ל דבן הנדה כשר אף לכהונה עיין ש"ס יבמות ס' ע"א ובתוס' שם, ובתשו' זקני הרש"ל ס' ו' ובאה"ע ס' ד', א"ו כמ"ש כיון דשמואל ידע דהאי בר מ"א, והבעל אמר שלא בא עלי' אלא לאחר שבילה א"כ הולד ממזר כנ"ל, א"כ ע"כ אחד מהם חטא, וכדי לברר האמת יען שהי' בירו אמתלא, כפתי' ואודו.

בהא נחיתנא ובהא סליקנא, דהכל לפי ראות עיני הדיין, יבין וישיכל בדעו ובשכלו את האיש ואת מעשהו ואת כשרון פעולותיו, ואת האומדנא רמוכה, ואז יכול לכופ אותו.

* * *

שאלה: אם חציצה מעכבת ברצועות⁽²⁾.

תשובה: דין זה מבואר בש"ע או"ח סי' כ"ז, דמור"ם כתב דאינו מעכב, וחלקו עליו המגנינים יעיי"ש. ובתשו' יד אלי' מצא חיל להחזיק דאינו מעכב, דהא הכהן גדול הי' מניח תפילין של ראש, והיו הרצועות על המצנפת כמ"ש הר"מ בפ"י מהל' כלי המקדש והרמב"ן על התורה. מ"מ נלפע"ד שאין דאי' זו מוכרחת, דחציצה לא הוי רק דבר שאינו מחויב, אבל מה שמחויב מן התורה אינו חציצה, ומה"ט כתבנו במק"א להחזיק בשי' אגודה שא"צ להסיר התפילין בשעת לולב, דאדרבא זה הוי לנאותו שמעוטר בתפילין ומברך על הלולב, וכל לנאותו אינו חוצץ. ובש"ס זבחים כ"ד אמרינן מה כלי שרת לא יהא דבר חוצץ בינו לבין כלי שרת, ופי' רש"י ז"ל לא יהא דבר חוצץ בין כהן לכ"ש בקבלת הדרם כדכתיב ולקח הכהן שתהא לקיחה בעצמו של כהן, וקשאי בזה טובא, מדף ס"ה ע"א, ת"ל כהן ומלק שתהא מליקה בעצמו של כהן יעיי"ש, ומ"ש דגבי מליקה כיון דדרשינן בעצמו של כהן אף ע"י כלי פסול, ובקבלת הדרם דבעינן נמי בעצמו של כהן ועכ"פ בעינן כלי, והנה על קבלת רם חטאת אין זה קושיא כמ"ש התוס' זבחים מ"ז ע"ב ד"ה אף כו' כיון דכתיב ולקח מרם החטאת באצבעו ונתן א"כ ע"כ לאו בירו מקבל רבאצבע לא אפשר לקבל אלא ע"כ בכלי עיי"ש, אבל בפר כהן המשיח דכתיב ולקח הכהן המשיח מרם הפר, והדר כתיב וטבל באצבעו, א"כ יכולנא לקיים קבלת הדרם ביד וכמו רמצינו באמת גבי אשם מצורע דרשינן ולקח ונתן מה ונתן בעצמו של כהן אף ולקח בעצמו של כהן, עיין ש"ס יומא ס"א וזבחים מ"ז ע"ב, ובלאו קרא דונתן נשמע זאת מולקח הכהן, ומה בין הכהן ומלק, להך, וזה בעיני פליאה נשגבה. וביותר קשה, דהרי גבי אשם מצורע אמרינן שם יכול אף

(2) חלק קטן מתשובה זו נדפסה בספרו שו"ת מהרא"ש סי' ע"ב.

למזבח כן ת"ל כי כחטאת האשם הוא מה חטאת טעונה כלי, ופי' התוס' שם דאיתא בתקישא מוזאת התורה מה עולה טעונה כלי אף כל טעון כלי, והרי גבי מליקה אף דעופות נמי בכלל הקישא דוזאת התורה, ואפ"ה דרשנין הכהן ומלק להוציא מהך הקישא כמ"ש התוס' זבחים ס"ה ד"ה בן עוף, ועיין תוס' מנחות ה' ע"א ד"ה כל, ועוד הרי אפי' עופות הוקשו נמי לחטאת בהמה, עיין ש"ס חולין כ"ב ע"א ואת השני יעשה עולה כמשפט כמשפט חטאת בהמה, יעיי"ש.

והנה לחומר קושיא הלז חתרתי דרשתי וחקרתי להמציא דרך ישר ואמת ועלה ברוחי לישב עפ"י מ"ש התוס' זבחים פ"ז ע"ב פי' ר"ת לענין כלי שרת מקרשין ליקרב דקא מבטיא לי' נהי דאין לומר דלא ירדו מטעם דאוויר מזבח כמזבח שהרי תחתית הכלי מפסיק מיהא כלי שרת שמא מתוך קדושתו לא הוי חציצה, וכתבו התוס' חולין ג' ע"א ד"ה כנון ובזבחים ריש פ' איזהו, דאף בשחיטת קדשים נהי דכלי בעינן אבל כלי שרת לא בעינן. ולפי"ז א"ש היטב, דבשלמא בקבלת הדרם דהוי עבודה ובעי כ"ש אף דכתיב ולקח הכהן ובעינן בעצמו של כהן מ"מ כיון דהוקשה לעולה דבעי כלי אמרינן דבעי כ"ש, וזה הוי בעצמו של כהן, דכ"ש אינו חוצץ, משא"כ במליקה אי נימא דהוי בסכין שוב לא הוי בעצמו של כהן, ואין לומר דנבעי כ"ש, ז"א כיון דעיקר הקושיא דנבעי כלי מחמת דהוקשה לחטאת בהמה, וחטאת בהמה גופא לא בעי כ"ש לשחיטה רק סכין בעלמא⁽³⁾.

ותבנא לדינא לנ"ד, דיש לומר בעלמא חציצה מעכבת אף ברצועה, והיינו טעמא דכהן גדול הי' מניח על המצנפת, דהא בגדי כהונה מקרי כלי שרת, עיין ש"ס זבחים י"ג מה להלן בכהן כשר ובכ"ש, ופי' רש"י ז"ל בגדי כהונה, ועיי"ש בתוס' ד"ה בכהן כו', ושאינו כלי שרת דמתוך קדושתו אינו חוצץ כנ"ל.

(ואין להקשות מהא ראיתא בת"כ וצוה הכהן ושחט את הציפור ציווי בכהן ושחיטה בכל אדם, רבי אומר אף שחיטה בכהן, א"כ מ"ש דגבי הכהן ומלק דרשנין שיהי' בעצמו של כהן, ומ"ש גבי הכהן ושחט יהי' ע"י סכין, וא"ל אין ה"נ דבעינן כ"ש, חדא דלא עדיף משחיטת קדשים, ואף דבעי כהן כמ"ש לענין מליקה [הואיל] דנעשה בחוץ א"א בכ"ש כמ"ש התוס' פסחים ל"ו ע"א ד"ה במקום כו', ואפי' לפימ"ש התוס' מנחות ט' יעו"ש, עיין ש"ס מנחות מ"ח ע"ב . . . , אך העיקר אצלי כיון דכתיב ושחט וזה הלכה [בכמה] דוכתי דשחיטה אינו במחובר, ודו"ק, דהרי רבי סובר יש שחיטה לעוף מה"ת (חולין כ"ה.) וס"ל דאין שחיטה במחובר כדאי' בפ"ק דחולין).

איברא דלכאורה יש להקשות על סברא הלז דכלי שרת אינו חוצץ, מש"ס יומא נ"א דבעי הניח מזרק בתוך מזרק וקבל בו את הדרם אי אמרינן מין במינו חוצץ עיי"ש, והשתא תוקשה בלא"ה הוי כלי שרת ואינו חוצץ. אולם ניהא לי, דנהי דכתבו התוס' דכלי שרת אינו חוצץ, היינו דחשבינן מרוב קדושתו כמאן דליתא. ולפי"ז אם העלה הדרם ע"ג המזבח בכלי שרת, נהי דתחתית הכלי מפסיק,

(3) תירוץ זה הובא בקיצור בספרו ראש המזבח עמ"ס זבחים על דף מ"ח ע"ב

תור"ה מה, יעוי"ש.

מתוך קדושתו הוי כמאן דליתא, ונחי דאכתי לא נגע חרם כמזבח, עכ"ז הא קיי"ל אויר מזבח כמזבח, משא"כ אם קיבל חרם כלי בתוך כלי, נחי דנוכל לומר דכלי שרת כמאן דליתא, עכ"ז לא נוכל לומר דכלי השני כמאן דנוגע בידו של כהן, כי במה נקרב הרחוקים אשר הפסק ביניהם⁴). ובש"ס זבחים י"ט ע"א בעי רבא נכנסה לו רוח בבגדו מהו, על בשרו בעינן והא ליכא או דילמא דרך לבישה בכך, א"כ מוכח רבין כהן לכלי שרת אף רוח הוי הפסק ובעינן על בשרו ממש.

ולכאורה עלה ברוחי, כמו דאמרינן אויר כלי שרת ככלי, עיין זבחים כ"ה ע"ב, ה"נ אמרינן דידיו של כהן ככ"ש הוי, עיין יומא מ"ח ע"א, וממילא אין האויר פוסל בינו לבין כלי שרת. וראי' ברורה לזה, מהא דאמרינן בש"ס זבחים כ"ד דצפה מקרשת וכ"ש מקרשת מה כ"ש לא יהא דבר חוצץ כו', א"כ מבואר דרצפה וכ"ש שניהם שוין, ומבואר בש"ס זבחים כ"ו ע"א לענין אם תלה ושחט דכשר מטעם דאויר פנים כפנים, הרי דאויר אינו חוצץ, והדרא קושיא לדוכתא כהניח מזרק בתוך מזרק, אי נימא דכ"ש אינו חוצץ מטעם אויר אינו פוסל.

אולם אחר העיון קצת ניחא, דוראי אויר פוסל, כיון דמבואר להדיא לענין נכנסה לו רוח בבגדו דאי לאו דדרך לבישה בהכי הוי פשיטא לי' לרבא דהוי חציצה, והא דאמרינן אויר פנים כפנים לענין אם תלה ושחט, נלפע"ד נכון היטב בעזה"י עפ"י מה דאמרינן בשבת צ"ט ע"ב כיון דעשאה דה"י כמאן דמלי רמי, ופי' רש"י ז"ל והוי אצל ראשו כארעא סמיכתא כל החלל, ועיין בס"ז או"ח סי' שמ"ה. ולפי"ז אם תלה באויר העזרה הרי הוא כעומר על הרצפה דהוי אצל ראשו כל החלל כארעא סמיכתא. ועוד עלה ברוחי, דאפשר לומר דאויר אינו חוצץ, והא דבעי רבא לענין אם נכנס הרוח בבגדו, ה"ט דאי לאו דדרך לבישה בכך אפשר דאין זה שירות, דמה"ט בתלה וקיבל פסול משום דאין דרך שירות בכך, עיין זבחים כ"ו. ונוכל לומר דמה"ט מזרק בתוך מזרק נמי אי לאו משום דהוי מין במינו הי' חוצץ, אף דהוי כ"ש, כיון דעכ"פ לא הוי כנוגע ממש בידו של כהן דבמה נקרב הרחוקים כנ"ל, נמצא דהוי כתלה באויר דאין זה דרך שירות, וא"ש היטב, דאיכא דאמרי נמי כלישנא קמא ס"ל ופשוט לי' דזה הוי דרך שירות, עיין יומא נ"ח שם.

ולענין נ"ד אשר אנו דנין בזה, אם חציצה מעכבת ברצועות כמו בקציצה, יש נ"מ במה שכתבנו אי אויר חוצץ בין כהן לכלי שרת, א"כ שפיר מוכח כיון דכהן גרול הניח התפילין של ראש והרצועות היו על המצנפת ליכא למימר

(4) בספר גור ארי' יהודה כסוף הספר כדרוש השני לכר מצוה (אות ד') הביא בשם אביו הרב הנאון מוה"ר מנחם זעמבא הי"ד שהעיר על דבר זה שהובא בשו"ת מהרא"ש הנ"ל בס' ע"ב, דמצנפת הוי ככלי שרת ומתוך קדושתו אינו חוצץ, מדברי הרמב"ן בבכורות פרק נ' שכ' לענין מין במינו אינו חוצץ בפטר דחם, דלא מהני הא דמין במינו אינו חוצץ רק לענין שיהי' כאויר, אבל אם בעי נגיעה עכ"פ לאו נגיעה הוא. — ועתה בהגלות נגלות תשובה זו בשלימותה, רואין אנו שהנאון מהרא"ש בעצמו העיר כבר בדבר זה.

דמצנפת היינו מעמא דאינו חוצץ מטעם דהוי כלי שרת, זה אינו דעכ"פ לא הוי ממש כנוגע בבשרו והוי כאויר עכ"פ, וכל ישובינו דהרי בקבלת הדם דהי' ע"י כלי נמי תקשה דנהי דכלי אינו חוצץ וקרינן ב' ולקח הכהן שתהי' בעצמו של כהן, מ"מ הא הוי כאויר מפסיק, זה אינו דקיי"ל הכהנים בכיהונם, עיין זבחים י"ח ע"ב, והכהן צריך לעשות עבודה בבגדים, וה"נ בכלי שרת, נמצא דהכהן ובגדיו וכלי שרת, כלהו כחדא חשבינן להו, וז"ב בעזה"י, משא"כ במידי דלא צריך לעבודה כמו במזרק בתוך מזרק או במצנפת, אף דבעי מצנפת לעבודה, מ"מ לגבי התפילין לא בעי מצנפת, שפיר עכ"פ כאויר דיינינן ל'י, וכיון דאויר פוסל בינו לכלי שרת, ה"נ בתפילין חוצץ, דתפילין דינו שוה לבגדי כהונה. אולם אי אמרינן דאויר אינו פוסל רק מטעם דאין זה דרך שירות, נמצא בתפילין ודאי אויר אינו פוסל דלא עדיפא מבגדי כהונה רכתיב בהריא ילבש על בשרו, ואפ"ה כל דהו דרך לבישה אף דנכנס רוח בבגדיו לא איכפת לן, נמצא דשפיר אפשר לומר דרצועות הוי דינן כקציצה רחציצה פוסלת, והא דהניח כהן גדול תפילין של ראש והרצועות היו על המצנפת, ה"ט משום רבגדי כהונה כלי שרת מיקרי, וכלי שרת מרוב קדושתו אינו חוצץ כמ"ש התוס' כנ"ל, ונהי דעכ"פ הוי כנכנס רוח בינו לבין התפילין, זה לא איכפת לן, כיון דהוי דרך לבישה, והתפילין מונחין על ראשו, והבן היטב.



אזהרה חמורה

הננו אוסרים בכל תוקף ועזו להרפים שום חידו"ת או אגרות קודש
ומאמרים המתפרסמים בקובצים הללו בלתי קבלת רשות מאת
המערכת. ואיסור זה חל הן במדינה זו והן במדינה אחרת.



שני מכתבים

מהגאון מוה"ר יוסף שאול הלוי נאטהנזאהן זצ"ל

אבד"ק לבוב¹

ב"ה. עש"ק דברים יום השש"י (תרש"ו) לפ"ק פת מעפלימן.

בין המצרים, מהרה יזרח אור לישרים, וימין ד' רוממה וקרן ישראל ירום, כבוד הרב החרף זך השכל השלם מו"ה וואלף שיף נ"י.

אם אמנם יראתי אולי כמקרה הגורל אשר קרה למכתביי הקודמים בחורף העבר אשר כתבתי למעכ"ת על הב"ד, והמכתב השני אשר כתבתי בקיץ הלז אמצעות הנגיד מו"ה דוד קראן שטיין מלבוב, יקרה למכתב הזה, אשר לא ראיתי כל תמונה מאתו, אשר הסכן לא הסכנתי, בכ"ז אמרתי אנסה עוד הפעם ואזכירהו מאשר אמר עם הספר בהיותו אתי בקארלס באר בשנה העברה, שמה הנגיד כי יש תחת ידו לחם קודש חבור כת"י מהגאון רבינו הגדול מוהראו"ו ז"ל מווילנא אשר עוד לא חזה שמש ההרפסה, אמנם מהיות קשה עליו לציין כל המאמרים, אמר להציב לי יד ושם, להיות גם אני בתוכם ובתומכי ידו להוציאו לאור עולם, כי

1) שני מכתבים הללו, שכתבם הגאון בעל שואל ומשיב זצ"ל אבד"ק לבוב אל הרה"ג מוה"ר וואלף שיף מברעסלא (ראה אודותו בבר"ש שנה ה' קונט' ט' עמוד ט"ז), חתנו של הגאון מוה"ר עקיבא איגר זצ"ל אבד"ק פוזנא, הם בענין חיבור כת"י מהגר"א מווילנא זצ"ל שה' מונח תח"י הרה"ג ר' וואלף הנ"ל. — החיבור הנ"ל נדפס בשנת תרכ"ד לפ"ק, בשם „ברייטא-מעשה תורה", ונדפס בו הסכמתו של הגאון בעל שו"מ זצ"ל, וז"ל: כן בא אלי הרב מ' נח חיים במוה' משה מק"ק קאברין, והביא בידו מנילת סתרים אשר עשה אזנים לתורה, מאורינו ומורינו, כוכב המזחיר התנא אלקי כ"ש מ' אליהו מווילנא ז"ל אשר בעת חליו, והרופאים פקדו עליו לבלתי יעמיק בתלמוד אמר בלבו לנסות כחו וגבורתו בשני התלמודים וספרי וספרא זהר ותיקונים עם כל המדרשים, ע"ד שאמרו בירושלמי פ"ה משקלים א"ר אבוב כתוב משפחת סופרים יושבי יעבץ מה ת"ל סופרים, אלא שעשו את התורה ספורות ספורות, ה' לא יתרומו, ה"ד חייבים בחלה כו', ואמרו על עזרא הסופר בשם שה' סופר בד"ת כך ה' סופר בדברי חכמים ע"כ, ואף הוא ה' מתכווין לשנות ד"ת וד"ח במספר במנין ובמפקד. ועד סי' י"ג עשה וקיבץ כל המנינים, וגם אות ע' מונה, וגם כללי הטומאות וטהרות, ועוד הרבה כללים, אמנם הטמין ברזו, ולא כתב רק ראשי פרקים, והיה מתכווין אשר הבאים אחריו המה יראו ויחפשו חפש מחופש לעמוד על כל נסתריה, והרב הנ"ל ינע ומצאם. והנה גם בידי נמצא המחברת הלז כתב יד, עוד משנת תרס"ו כאשר הייתי בק"ב, שם ה' הרב המופלג החרף מ' וואלף שיף חתן הגאון מאוד הגולה מוה"ר עקיבא איגר ז"ל ואמר לי כי נמצא ת"י לחם קודש מהגאון הנ"ל, אמנם לא יכול לעמוד על סוף דעתו, והרבה דברים מצא, ואת העורף תניח, ואמר כי גם חותנו הגאון ז"ל כאשר ראה המחברת הלז ה' לפלא בעיניו מאד, אמנם גם הוא לא מצא הרבה דברים, כי מדוב סדרתו בלימוד ה' מהנמנע לחפש אחר כל דרך, ואני בקשתו שישלחנו לי, ובשנת תר"ג [אולי צ"ל תר"ז] שלח אלי המחברת הלז עם הרבה ציונים שם, וגם אני ציינתי הרבה, אמנם גם אותי לא נתנוני הזמן לחפש, והנחתי אותם

על דעתו לתתו בית הרפוס. והנה שם כתבתי לו דרך מבוא איך יוכל שלחו לירי, והנה תמול פגשתי את החכם השלם במדע הן גביר מו"ה שלמה מוזיש נ"י היושב כעת בברעסלא, ושאלתי על מעב"ת, ואמר כי עוד לא הכירו כי הוא תושב חרש שם, אך שמעו שמע, והוא אמר כי ישלח לבנו מכתב וארציף בתוכו מכתב למעב"ת ויוכל עוד להשיג תשובה בעודי פה, כי על דעתי לנסוע מפה ברצות ד', א' פ' עקב, וע"כ אבקש אשר יסלח להודיעני מהר תשובתו, והוא בחסדו ירצפהו אל כבוד אביו מוהר"ש נ"י, ואם כה ואם כה ארע תוכן הדברים. זו"ז מפני כי כשל כחי ע"כ דברי מעטים. ויהי שלו' כנפשו ונפש הרו"ש באהבה מיחל ליקר תשובתו עד מהרה,

הצעיר יוסף שאול הלוי נאטהנזאהן

בעהמ"ח ספר מפה"י ומ"ג ומ"ע ויד שאול

* * *

ב"ה. יום ד' ע"פ [= ערב פסח] תרי"ז.

שלו' וכ"ט אל כבוד הרב החרף זך השכל וכו' מו"ה וואלף שיף נ"י.

יקרתו הגיעני לנכון עם המחברת היקר כת"י מרבינו הנשר הגדול מוהראו"ו ז"ל, ונהניתי מאוד אשר זכיתי לראות בזיו המחברת כת"י, והנה אשר כתב כי ארשום הגהות ולשלוח לו המחברת, הנה מה מאד נכספה וגם כלתה נפשי לרשום, אבל מה אעשה כי אני עול הציבור עלי מאד וטרדות רבו כמו רבו ולא יכולתי עד היום לפנות ולכתוב לו, וכעת אמרתי להודיעהו כי הגיעני לנכון למען לא ידאג על המחברת אם אולי לא הגיע לי, ובדצות ד' והי' בהניח לי אחה"פ [= אחר חג הפסח] ואמצא מרגיע, אשימה עיני עליו ואח"כ אודיעהו מה שיחנני ד'. ולרב הטדדה ע"כ דברי מעטים.

דברי ידירו הרו"ש באהבה,

הצעיר יוסף שאול הלוי נאטהנזאהן. אבר"ק לבוב והגליל

לעת מצוא. ועתה שמחתי מאד כי הקרה השם לפני הרב הנ"ל, אשר יגע ועמל למצוא כמעט על פני כולו רק מיעוטא דמעוטא נשאר, והנה עוד הוסיף הרבה על המנין כי באמת לא אל איש אשר יהיו כולם מונחים בזכרונו, ושכח הרבה אשר לא חשב, ובפרט כי הי' בעת חליו, אך לתועלת יחי', וגם אני הוספתי הרבה דברים מאשר מצאתי באדר"ג ובחופת אליהו לראשית חכמה וכו', עכ"ל.

ועיין עוד בספרו שו"ת שואל ומשיב מהרורא ג' חלק ג' סי' צ"ה, בתשובתו אל הרה"ג מוה"ר וואלף שיף הנ"ל (ובטעות נדפס שם מו"ה וואלף שניץ), שמזכיר שם כת"י הנ"ל, ומפצירו שישלחם אליו, יעווי"ש.

אפריון נמשי"י לירידנו הרגול והגכבר הרבני החסיד נריב ושוע רב פעלים מו"ה שאול הוטטערער נ"י מאנטווערפן ששלח לנו ב' מכתבים הללו להרפסם בקובצנו. הוד והדר פעלו וצדקתו עומרת לעד.

בענין חובל משום מפרק

מהרב הגאון מוה"ר ארי' ליב ברודא ז"ל אבר"ק לבוב⁽¹⁾

הרמב"ם ז"ל פסק בפרק ח' מהלכות שבת הל' ט' שמונה שרצים האמורים בתורה הן שיש להן עורות וכו' אבל שאר שקצים ורמשים אין להם עור, לפיכך החובל בהן פטור, ואחד החובל בבהמה חי' ועוף או בשמנה שרצים ועשה בהן חבורה ויצא מהם דם או שנזרר הדם אע"פ שלא יצא חייב. וכתב המ"מ, מדברי רבינו נראה ששאר שקצים ורמשים אפי' הוציא מהן דם פטור, אבל בפרק אלו מריפות גבי ריאה שהאדומה אמרו בגמרא מי לא תניא ושאר שקצים ורמשים עד שיצא מהן דם ופירש"י ז"ל ושאר המפרשים שאינו חייב בחבלתן בצרירת הדם עד שיצא, אבל אם הוציא דם חייב וכו' וכבר הקשו מזה לרבינו ז"ל, ואפשר שהוא סבר רהיה ברייתא דלא כהלכתא לפי ששנינו במשנה החובל בהם פטור ולא חילקו בין יצא מהם דם בין לא יצא ע"ש. והכ"מ הביא מ"ש הרמ"ך אם יצא מהם דם נראה מההיא רחולין שחייב בכל השרצים כדאמרינן ושאר שקצים ורמשים עד שיצא מהם דם עכ"ל וכבר דיבר בזה הרב המגיד, עכ"ל הכ"מ.

אמנם התבוננתי ומצאתי דרך נכון ביישוב שיטת הרמב"ם, דלא תקשה עליו מהברייתא רחולין רקתני עד שיצא מהם דם, דהנה הכ"מ שם תקשה עליו עוד, דלשיטתו רחובל חייב משום מפרק, א"כ בשאר שקצים ורמשים אמאי לא מחייב כשיצא מהם דם משום מפרק. ונ"ל רבפשיטות ניהא קושית הכ"מ, עפ"י מה ראיתא בכתובות (דף ה' ע"ב) איבעי' להו מהו לבעול בתחילה בשבת דם מיפקיד פקיד או חבורי מיוחד, וכתב רש"י ז"ל ד"ה מיפקד פקיד, כמו פקדון כנוס ועומד ואינו נבלע בדופני הרחם להיות יציאתו ע"י חבורה כו' ע"ש, א"כ הכא נמי שקצים ורמשים שאין להם עור כלל חשוב הדם מיפקד פקיד ואינו חייב משום מפרק לדעת הרמב"ם ז"ל⁽²⁾, כמו דם בתולים, עכצ"ל דכדם בתולים ליכא משום מפרק, כן ה"נ ס"ל כדם שקצים ורמשים.

והנה התוס' שם כתבו וקשה לר"י דאמרינן בפ' כלל גדול (דף ע"ה) גבי הצד חלזון והפוצעו וליחייב משום נטילת נשמה ומשני מתעסק הוא אצל נטילת נשמה, הא אפילו חי גמור יש כאן נטילת נשמה, ואומר ר"ת כי דם חלזון שצובעים בו

(1) נולד בהוראדנא ביום ו' לחודש כסלו שנת תר"א לפ"ק לאביו מוה"ר אברהם יוסף ברודא מהוראדנא. בשנת תרכ"ז נשא אשה בתו של הגאון מוהרצ"ה אורנשטיין זצ"ל שהי' אז אבר"ק בדיסק דליטא. ראשית נשיאותו היתה כריין בק"ק לבוב, ואח"כ נתמנה שם לראב"ד, ובשנת תרס"ז נתקבל לאבר"ק לבוב והגליל. — נדפס ממנו שו"ת מצפה אר"י ב' חלקים, ס' מוקדם ומאוחר על ענינים שונים, והגהות מלחמות אר"י על שו"ת ברכת רצ"ה לחותנו הגאון מוהרצ"ה אורנשטיין זצ"ל. יש אליו תשובה בשו"ת אבני צרק (להגה"ק מסינעט זצ"ל) חאו"ח סי' ק"ב. נלב"ע ביום כ"ו תמוז שנת תרפ"ח לפ"ק, ומנ"כ בלבוב.

(2) כמ' מנחת חינוך בקונטרס מוסף השבת כמלאכת רש (בר"ה ובזה מיושב), כתב לרעת הרמב"ם, אף היכי דמפקד פקיד חייב משום מפרק, יעוי"ש.

היא מיפקד פקיד ועל אותו אינו חייב משום נטילת נשמה ועל שאר הדם שמחובר חשוב לי' מתעסק ע"ש. א"כ לדעת הרמב"ם שחובל חייב משום מפרק, על כרחך נמי צריך לומר כתירוצו של ר"ת דעל דם חלזון שצובעין בו הוא מיפקד פקיד וליכא משום מפרק, וכמו שכתבתי, ועל שאר הדם חייב משום נטילת נשמה. והנה חלזון הוא בכלל שקצים ורמשים, ושמעינן מזה דבשקצים ורמשים יש שני מיני דמים, מין אחד שהוא מיפקד פקיד, והיינו הדם שהוא סמוך לחוץ מנוף, והמין השני, מה שבתוך הגוף שהוא נבלע באברים, וע"ז חייב משום נטילת נשמה. וי"ל דגם הרמב"ם ס"ל הכי, ומ"ש הרמב"ם גבי ח' שרצים דהחובל חייב משום מפרק, כונתו על הדם שלמעלה הסמוך לעור, אבל על מה שנבלע בתוך הגוף בהאברים, גם הוא מודה דחייב משום נטילת נשמה, דהוה כמו שוחט, ומשו"ה כתב כאן גבי שאר שקצים ורמשים פטור בסתם, ולא כתב דאם יוצא מהם דם חייב, דכאן הענין מה שחייב משום מפרק, וזה ליכא בשאר שקצים ורמשים שאין להם עור, ומה שחייב גם כהם כשיוצא דם מאברים הפנימים מטעם נטילת נשמה, אין כאן מקומו, אלא להלן בפרק כ' מהל' שבת גבי שוחט. ולדעתו יש לפרש הברייטא דחולין דקתני ושאר שקצים ורמשים עד שיצא מהם דם, לא הוי פירושו על דם הנצרך, אלא על דם הנבלע באברים, ואתי שפיר הכל על נכון.

כוס תנחומין

משתתפים אנו בצערם העמוק של ידידינו היקרים,

הנה"ח מו"ה משולם זלמן וויינבערג נ"י מטאראנטא

ובנו האברך היקר ר' ישראל צבי נ"י

בחלקת מאתם זוגתו-אמו החשובה ע"ה

הנה"ח מו"ה זלמן לעווינטער נ"י

בחלקת מאתו אשתו החשובה ע"ה

האברך היקר ר' חיים ארי' ליפשיץ נ"י

בחלקת מאתו בנו הילד אברהם יהושע ע"ה

האברך היקר בנש"ק ר' יעקב יצחק סג"ל הורוויץ נ"י

בחלקת מאתו אביו ז"ל

האברך היקר ר' ישעי' אלעזר וואלקאוויטש נ"י

בחלקת מאתו אביו ע"ה

המקום ינחם אותם בתוך שאר אבלי ציון וירושלים,

ולא ישמע עוד שור ושבר בגבולנו, אמן.

המערכת

בדין מצא מציאה בבית הכנסת

נתן געשמעטנר

אב"ד קרית אג"י

ור"מ דמתיבתא פנים מאירות

בני ברק

בעזה"י. סיון תשמ"ג לפ"ק.

ע"ד השאלה, מי שמצא מציאה בבית הכנסת אם זכה בה המוצא, או דנימא בבית הכנסת קנאו מדין חצר.

(א) במג"א (סי' קנ"ד סקכ"ג) הביא בשם האגודה (ריש מס' מעילה) „מצא דבר בחצר בית הכנסת זכה בו, ולא אמרינן דחצר בית הכנסת קונה להקדש, דחצר קונה מכח יד ואין יד להקדש". ומקורו מהא דאיתא במעילה (יג.) הקדיש בור ואחר כך נתמלא מים כו' מועלין בהן ואין מועלין במה שבתוכו. וביארו התוס' דאין ההקדש קונה מטעם חצר, דחצר משום יד אתרבאי ואין יד להקדש עכ"ד. וכ"כ תוס' ב"ב (ע"ט.) ד"ה ואין. אולם בחידושי רמב"ן ב"ב שם כתב „והא ראמרין מועלין בהן ואין מועלין במה שבתוכו, שמעתי משום דלא קניא חצר להקדש דמשום יד אתרבאי ואין יד להקדש, וכן פי' ה"ר שמואל ז"ל. ויש לומר אי נמי קני ליה, אין מעילה בזכייתה". ובשטמ"ק שם בשם הר"ן ז"ל ביאר יותר „דאפילו אם תמצא לומר דחצר הקדש קונה, אין מעילה בקנייתה, דבמאי דקדיש ממילא ליכא מעילה, דהא אפילו בגדולי הקדש דמנוף הקדש קא אתו סבידא ליה לרבי יהודה ראין מועלין, ועד כאן לא פליג עליה ר' יוסי אלא בגידולי הקדש משום דמהקדש קא רבו, אבל כמה שחצר הקדש זוכה אפילו ר' יהודה מודה דאין מעילה בזכייתה". וכ"כ בתוס' דע"א מעילה (פ"ג מ"ו). וכתב בחידושי זקני הגרע"א בשו"ע או"ח (סי' קנ"ד), דלמאי שהרמב"ן ז"ל כתב תירוצו אחר לקושיית התוס' הנ"ל, אין הכרח לדנינו של האגודה דאין חצר להקדש. וכ"כ בהגהות זקני החת"ס ז"ל בשו"ע שם, דבש"ס אין הכרח ראין יד להקדש וכמש"כ הרמב"ן שם וכנ"ל.

(ב) וטרם שנכוא לדון הלכתא כמאן, יש לעיין ביסוד דברי הרמב"ן והר"ן ז"ל דאע"ג שההקדש קנאו מכל מקום אין מועלין בו דבמאי דקדיש ממילא ליכא מעילה, וקשה כיון דעכ"פ הוא ממון הקדש דהרי ההקדש קנאו מדין חצר אמאי אין מועלין בו. וראיתי בקצות החושן (סי' ר' סק"א) שכתב, ראין מעילה אלא בהקדש שהוקדש על ידי אדם אבל כשההקדש זוכה בה ממילא מדין חצר, ליכא מעילה, ותדע דהא אפילו בקדשי עכו"ם פליגי תנאי בזבחים (מה). אם מועלין בו, ואע"ג דוראי קני ליה הקדש, וזה שהוקדש ממילא שלא על ידי אדם אין מועלין אליבא דכולי עלמא עכ"ד. ולכאורה נראה ראין ראיה מקרשי עכו"ם להיכא שקנאו ההקדש על ידי חצר, דהרי מבואר בזבחים שם דהא דאין מועלין בקדשי עכו"ם הוא משום דגמר מעילה חטא חטא מתרומה ובתרומה כתיב את קדשי בני ישראל ולא עכו"ם עיי"ש, ומעתה י"ל דדוקא בקדשי עכו"ם אין מועלין בו הואיל דיד עכו"ם באמצע ואינו בגדר קדשי בני ישראל, רגם אחר שהקדישו מתייחס

הקרבן אל העכו"ם וכמבואר בב"ק (עו.) מכרו לשמים מעיקרא תורא דראובן והשתא תורא דראובן עיי"ש, ונמצא דגם אחר ההקדש אינו בכלל קדשי ישראל ואין מועלין בו. ומהאי טעמא מבואר בזבחים שם בדקדשי בדק הבית מועלין גם בשל עכו"ם וכן פסק הרמב"ם (פ"ה ממעילה ה"ו), דהרי כתבו התוס' בב"ק שם דהא דהשתא תורא דראובן היינו רק בקדשי מזבח אבל בקדשי בדק הבית לא מקרי על שם הבעלים עיי"ש, וכיון דאחר ההקדש פקע שם עכו"ם מיניה שפיר מועלין בו. ולפ"ז כשקנאו ההקדש ע"י חצר דליכא יד עכו"ם באמצע, י"ל דשפיר מועלין בו דלא גרע מקדשי בדק הבית הכא על ידי עכו"ם שמועלין בו. ובקדשי מזבח שהוקדש ע"י עכו"ם אין החסרון במה דליכא מקדשי ישראל, אלא במה דאיכא מקדשי עכו"ם, דהקדש עכו"ם מפקיע מידי מעילה. וכעין זה מצינו בתוס' תמורה (ב.) ד"ה קרבנו, דקרבן עכו"ם ליתא בסמיכה כלל ואף הכהנים אין סומכין עליו עיי"ש. אבל בקדשי בדק הבית מיד שהקדישו יצא מרשות עכו"ם ואין לו יד באמצע ולכן שפיר מועלין, ואף דליכא מקדשי ישראל. וא"כ הוא הדין כשנקנה להקדש ע"י חצר שפיר מועלין ואף דליכא מקדשי ישראל. וכעת מצאתי בס' אור שמח (פ"ה ממעילה ה"ו) שהעיד כסברא זו עיי"ש.

ג) כרם נראה לע"ד לומר, דהך דינא דמעיקרא תורא דראובן והשתא תורא דראובן, נאמר רק בקרבן ישראל ולא בקרבן עכו"ם, דדוקא ישראל שהקרבן בא לכפרתו לכן הוי ליה המקדש בעליו של הקרבן, וכהא דחולין (מ.) כיון דקניא לכפרה כדריה דמיא עיי"ש, אבל בעכו"ם דאין הקרבן בא לכפר עליו וכמש"כ בהגהות אשר"י בבא בתרא (י:) עיי"ש, וכן בירושלמי נזיר (פ"ט) דאין כפרה לעכו"ם, נמצא דגם קדשי מזבח יצא מרשותו מיד אחר שהקדישו. ועפ"י סברא זו נראה לע"ד ליישב קושיית זקינו בשו"ת פנים מאירות (ח"ב סי' קי"ט) כהא דאיבעיא בש"ס נדרים (לה:): הני כהני שלוחי דידן נינהו או שלוחי דרחמנא נינהו, וקשה תיפוק ליה מהא דאמרו בחולין (י"ג:): איש איש לרבות העכו"ם שנודרים נדרים ונדרות כישראל, והלא אין שליחות לעכו"ם, ומדמקבלין מהן קרבנות מוכח דכהנים שלוחי דרחמנא נינהו, דאם שלוחי דידן נינהו היאך מקריבין קרבן עכו"ם עכ"ק. ברם למאי שכתבנו דבעכו"ם דליכא כפרה לא אמרינן דמעיקרא תורא דראובן והשתא תורא דראובן, א"כ י"ל דהא דמסתפקא לן אם כהני שלוחי דידן נינהו היינו רק בישראל, דכיון דהקרבן אתיא לכפרת הבעלים לכן יש מקום לומר דמצוות ההקרבה מוטלת ג"כ על הבעלים המתכפרים והכהנים הם שלוחי הבעלים, אבל בעכו"ם שאינם מתכפרים ואין הם בעליהם של הקרבן כלל א"כ פשיטא דבדידהו כהני לאו שלוחי דידן נינהו, כיון דמיד אחר שהקדיש את הקרבן אין לעכו"ם שום התייחסות אל הקרבן. וראיתי להגאון בית מאיר ז"ל בחידושיו לנדרים (לה:), שתמה על קושיית הפנים מאירות ז"ל וכתב דבנדרים ונדרות פשיטא דכהני שלוחי דרחמנא נינהו, כיון דאין חיוב כלל להביאו אלא שנדרה לבו להקריב, ובזה ודאי דלאו שלוחי דידן נינהו עיי"ש. ובעניי לא הבנתי מה הפשיטות לומר בנדרים ונדרות דלאו שלוחי דידן נינהו, דנהי דאי לאו שנדר קרבן זה לא היה עליו חובה להביאו, מכל מקום עכשיו שנדר י"ל דהמצוה הוא על הבעלים להקריבו אלא דהכהנים הויין שלוחי להקריבו, וכמו שקודם שנדר לא

היה עליו שום חיוב להביא קרבן לעזרה ועל ידי נדרו נתחייב להביא קרבן לעזרה, כמו כן י"ל דעל ידי נדרו נתחייב להקריבו בעצמו והכהנים הויין שלווחו, ודברי הבית מאיר ז"ל צריכין עיון.

(ד) ובביאור סברת הרמב"ן והר"ן ז"ל דדבר שנקנה להקדש על ידי חצר אין בו מעילה, דלכאורה קשיא דכיון שנקנה להקדש אמאי אין מועלין בו כיון דהוי ממון הקדש, יתכן לומר, דהנה במעילה כתיב (ויקרא ה' ט"ו) „נפש כי תמעול מעל וחטאה בשגגה מקדשי ה'", הרי דבעינן שיהא בנדר קדשי ה'. והנה היכי שהדבר נקנה להקדש על ידי קנין חצר, נהי דהוי ממון הקדש מכל מקום אינו בנדר קדשי ה', דלענין דלהוי קדשי ה' בעינן שיהא מי שמקדישו, דכתיב (בחוקותי כ"ז י"ד) „ואיש כי יקדיש את ביתו קודש לה'", ולא מצינו שיהא הקדש מאליו זולת כשהוקדש על ידי איש, ולכן כשהקדש קנאו ע"י חצר נהי דיש חצר להקדש כמו להריוט וקנאו מדיני ממונות, מכל מקום לא חל עליו שם קדושה, וע"כ ליכא ביה מעילה דלמעילה בעינן מלבר קנין ממון דהקדש גם קדושה. ובכל קדשי בדרך הבית נראה דמלבר דהוי ממון הקדש איכא עליו גם קדושת בדרך הבית ולכן יש בה מעילה, וכדמשמע בחולין (קלה). דקאמר דבקדשי מזבח אמרינן פשטה קדושה בכולה ולא בקדשי בדרך הבית, ופירש"י ד"ה אפילו הכי, „ראיירי דקדושת הנוף חמורה פשטה קדושה בכל המחובר בה אבל קדושת דמים כגון קדשי בדרך הבית מאי דלא אקדיש לא אקדיש", משמע דהחילוק בין קדושת הנוף וקדושת דמים הוא במה שקדושת הנוף חמורה ולכן פשטה קדושה בכולה, ואם נימא דבקדושת דמים ליכא שום קדושה אלא קנין ממון להקדש בלבד, א"כ הוי ליה לרש"י ל' לפרש בפשיטות דדוקא בקדושת הנוף אמרינן פשטה דהואיל דאיכא בה קדושה לכן שייך בה פשטה, משא"כ בקדושת דמים שאין בה שום קדושה אלא קנין ממון ודאי דלא שייך ביה פשטה, דלא מצינו דין פשטה בממון אלא בקדושה. ובש"ס תמורה (יא:) למדו דהאומר רגלה של זו עולה שכולה עולה דפשטה קדושה בכולה דכתיב כל אשר יתן ממנו לה' יהיה קודש עיי"ש, ובפני יהושע קידושין (ז). כתב דמקרא זה ילפינן בקידושין ונדרים דפשטה קדושה בכולה עיי"ש, הרי דלא מצינו דין פשטה אלא בדבר שחל עליו קדושה רהא יהיה קודש כתיב, אבל בקנין ממון לא מצינו ענין פשטה כלל. וא"כ מה הצורך לרש"י לפרש דרך בקדושת הנוף אמרינן פשטה משום דקדושתה חמורה משא"כ בקדושת דמים, ומשמע דגם בקדושת דמים איכא קדושה אלא שאינה חמורה, ותיפ"ל דבקדושת דמים ליכא קדושה כלל, וא"כ בלא"ה אינו דומה לקדושת הנוף. אלא ודאי דגם בקדושת דמים איכא דין קדושה על החפצא ולא רק קנין ממון נרידא ככל קנין דהריוט, אלא שאין קדושתו חמורה כקדושת הנוף והוא קדוש רק לדמיו לפדיונו. ועיי' רמב"ם (פ"ה מערכין הי"ח) „שכל הקדש בדרך הבית קדושת דמים הוא", והיינו דאף בקדושת דמים פשטה קדושה בכולה, וכמש"כ בס' שערי המלך שם. וא"כ מבואר בהדיא דבקדשי בדרך הבית איכא דין קדושה דאל"כ לא שייך ביה דין פשטה.

(ה) וכן משמע ברש"י יבמות (פח). שכתב, אהא דאמרו שם אי קסבר יש מעילה בקונמות וקדושת דמים נחתא להו, ופירש"י „יש מעילה בקונמות דקדשי

בדק הבית הן. משאמר קונם דבר זה עלי", ולכאורה תמוה רכיון דאמר קונם דבר זה עלי ולא אסרו על כל העולם, נמצא לכלל העולם מותר לאכול ואין בו דין ממון להקדש כלל דהא מותר לכל אדם — וכמש"כ בס' ברוך טעם (שער הכולל דין ד') עיי"ש — ואידך יתכן שיש עליו קדושת בדק הבית. אלא ודאי מוכח דבקדשי ברק הבית, מלבד דין ממון שיש להקדש עליו, איכא גם קדושה עליו, ולכן בקונמות שאמר כבר זה עלי קונם אע"ג דודאי דלא נעשה ממון הקדש, מכל מקום חל עליו קדושה כמו קדושת בדק הבית ומועלין בו, דגם קדושת בדק הבית קדושה היא ולא רק זכות ממון גרידא, והמעילה בקדשי בדק הבית אינו בא מפאת קנין הממון של ההקדש אלא מפאת הקדושה שעליו דהו"ל בגדר קדשי ה'. [ועיין עוד רש"י שבועות (כב.) ד"ה והרי קונמות. אך יעויין ברמב"ן שבועות (כב.) שכתב דמש"כ רש"י ביבמות (פח.) דהוי קדשי בדק הבית משאמר קונם דבר זה עלי, עלי לאו דוקא ואכמ"ל]. אלא רהיכי דפקע ממנו קנין ממון דהקדש פקע ממנו גם קדושתו, וכמבואר בחולין (קלט.) במקדש תרנגולתו לבדק הבית רקדושת דמים בעלמא הוא כיון דמדרה פקעה קדושתיהו, וכתב בחידושי הר"ן שם, "ואם תאמר וקדושה שבהן להיכן הלכה, י"ל דבהקדש רמים אינו כקנין הגוף אלא כשעבוד ממון שיש לגבוה עליו, וכיון שנתייבש הגזבר מחמת שמדרו הוי ליה כהפקר ופקע ליה שעבוד ממון שיש לגבוה עליו, ראי נמי בקנין הגוף דעלמא כי האי גוונא הפסירו הבעלים" עיי"ש. ואין הכוונה דבקדשי בדק הבית ליכא שום קדושה אלא שעבוד ממון, אלא ר"ל רעל ידי שהקדישוהו בעליו לבדק הבית נשתעבר החפצא לפריונו, וזה עצמו הוי בגדר קדושה כיון ראסוד ליהנות ממנו בלא פדיון, אבל אין זה דין ממון גרידא אלא דין קדושה דאל"כ לא שייך ביה מעילה דבעינן דוקא שיהיה מקדשי ה'. ובזה יובן לשון הברכה של פדיון הבן המובא בסור יו"ד (ס') ש"ה (ברוך אתה ה' „מקדש בכורי ישראל לפדיונו", ולכאורה תמוה דמה קדושה איכא בבכור ארם, דהרי מבואר בבכורות (ט:) דבכור ארם מותר בעבודה קודם פדיה עיי"ש, והפדיון אינו אלא מצוה גרידא. ולררכנו א"ש, רכיון דחייב בפדיון חלה עליו קדושה לפדיונו, והיינו מקדש בכורי ישראל לפדיונו שהוא קדוש לפדיון. וכמו כן כל קדשי בדק הבית שהוקדש על ידי ארם נתקדש לפדיונו, ואין זה דין ממון גרידא אלא דין קדושה.

(ו) ועיין מעילה (טו.) אמר עולא אר"י קרשים שמתו יצאו מידי מעילה דבר תורה, במאי אילימא בקדשי בדק הבית אפילו כי מתו נמי, לא יהא אלא ראקדיש אשפה אילו אקדיש אשפה לבדק הבית מי לית בה מעילה, והקשו התוס' מי רמי לאשפה, דאשפה ראויה לפדות אבל האי לאו בר פדיון הוא דלאו בר העמרה והערכה היא עיי"ש, ומוכח דרבר שאין לו פדיון אין עליו קדושת בדק הבית. והיינו משום דכל עיקר קדושת בדק הבית הוא במה שיש עליו פדיון שהוא קדוש לפדיונו וכנ"ל. ועיין רש"י שבועות (כב.) ר"ה ויש לה פדיון. ומוכח מזה רקדושת בדק הבית אינו דין ממון גרידא ראל"כ מאי נפק"מ אם יש לו פדיון סוף סוף הוי ממון הקדש, אלא ודאי דבקדשי בר"ה מלבד קנין ממון יש עליו גם דין קדושה שקדוש לפדיונו, וכשאין בו פדיון ממילא לא שייך עליו קדושה ואין בו מעילה.

(ז) ומעתה מובן מה שכתבו הרמב"ן והר"ן דרבר הנקנה להקדש בקנין חצר

אע"ג דההקדש זכה בו מכל מקום אין בו דין מעילה, והסברא בזה, דמעילה ליכא אלא בקדשי ה' ולא שייך להחיל על דבר דין הקדש אלא על ידי אדם כדכתיב איש כי יקדיש את ביתו קודש, ולא מצינו הקדש מאליו אלא היכי שהתורה הקדישו בהדיא וכגון בכור דקדוש מרחם. והא דקדשי ברק הבית דעכו"ם מועלין בו היינו משום דעכו"ם יש בכחו להקדיש כדילפינן מאיש איש, ואם יש בכחו להקדיש קדושת קרבן מכש"כ שבכחו להקדיש קדושת ברק הבית. ועיין סוגיא דערבין (ו ע"א).

(ח) ולמאי שכתבנו לעיל דלא שייך פדיון אלא בדבר שחל עליו קדושה, הנה ברבר הנקנה להקדש על ידי חצר לא שייך בו פדיון כיון דאין עליו קדושה, אלא שהגזבר יכול למכרו מדין קנין ממון רלא גרע הקדש מהריוט, אבל דין פדיון ליכא ביה. וכן הא דאמרו במעילה (טו.). הנ"ל, רבדבר דליכא פדיון ליכא קדושת ברק הבית, אין הכונה שהרבר נעשה הפקר אלא שהוא קנין הקדש מדין ממון בלא דין קדושה, ופדיון אין בו אבל דין מכירה איכא ביה.

(ט) ובעיקר פלוגתת התוס' ורמב"ן אם יש יד וחצר להקדש, י"ל רתליא במאי רמספקא בירושלמי תרומות (פ"א ה"א) אם גזבר כבעלים עיי"ש. ראם גזבר כבעלים א"כ איכא הריוט שהוא בעלים להקדש וא"כ אית ליה יד וחצר, ואם גזבר לאו כבעלים נמצא דליכא בעלים להקדש הרומה לבעלות רהריוט, א"כ יתכן דליכא ביה גם דין יד וחצר, רלא איתרבאי יד אלא להריוט ולא להקדש שאין לו בעלים מיוחדים*).

(י) ונראה דהא דכתב האגודה ז"ל לדמות בית הכנסת להקדש, היינו בית הכנסת של כרכים שאין להם בעלים מיוחדים, וכמבואר ביומא (יב.) רבית הכנסת של כרכים פטור ממזוזה ופירש"י „כרכים שהוא מקום שווקים ומתקבצים שם ממקומות הרבה והיא עשויה לכל הבא להתפלל ואין לה בעלים מיוחדים“, והרי זה רומה להקדש שאין להם בעלים מיוחדים, ולא אתרבי דין יד וחצר אלא בהריוט שיש לו יד, אבל בית הכנסת של כפרים דכתב רש"י יומא שם „כל בעליו ניכרין והרי הוא כבית השותפין“, א"כ כשם שחצר של שותפין קונה לשניהם וכמבואר בשו"ע חו"מ (סי' ר"ס ס"ר), הוא הרין בית הכנסת של כפרים דדינו כבית של שותפין שנקנה להשותפין. ומה שכתב האגודה רבית הכנסת רומה להקדש שאין לו יד לקנות, היינו רק בביתכנ"ס של כרכים שאין להם בעלים מיוחדים. וכעין חילוק זה מבואר ברש"י מגילה (כו.) רביהכנ"ס של כרכים הכל בעליהם ואין יכולים למכור. וכן בגדרים (מז:). ועיין ס' גור אריה למהר"ל ז"ל (פ' ויקרא א' ב') רצבור שיש להם מספר הרי זה כקרבן יחיד בין שהם שנים בין שהם עשרת אלפים, וקרבן צבור היינו שאין להם מספר מפורש. ועיין שו"ת להורות נתן (ח"א סי' כ"ר, וח"ג סי' נ"ז, ס"ז) בזה.

(*) עיין בשו"ת שואל ומשיב מהרורא שתיתיאי סי' מ"ה סוף ד"ה והנה בשנת.

(יא) שוב ראיתי בקצה"ח (סי' ר' סק"א) שתמה על האגודה שכתב דבחדר בית הכנסת אין יד להקדש, והלא ביהכנ"ס אין לו דין הקדש אלא כחצר השותפין וכמבואר בב"ש אהע"ז (סי' ל' סק"ט) וזוכין בו השותפין עכ"ד. והנה להברנו א"ש, דודאי דכונת האגודה הוא בבית הכנסת של כרכין שאין דינו כשל שותפין ואין להם בעלים ידועים, דבזה דינו כהקדש שאין לו יד דלא מצינו יד אלא להדיוט שיש לו בעלים ידועים. ועפ"ז יש מקום ליישב מש"כ בשו"ת הריב"ש (סי' ר"ה) דביהכנ"ס דינו כחצר שאינו של שניהם, ותמה עליו בס' בית הלל ביו"ד (סי' רכ"ד) דהא מבואר בשו"ע יו"ד שם דביהכנ"ס דינו כבית של שותפין עיי"ש. ולדרכנו י"ל, דהריב"ש מייירי בביהכנ"ס של כרכים שאין להם בעלים ידועים דאין דינו כחצר של שותפין, והא דמבואר ביו"ד (סי' רכ"ד) שם דביהכנ"ס הוי של שותפין, מייירי בביהכנ"ס של כפרים שיש להם בעלים ידועים. וכעת מצאתי בעזה"י שכן כתב בס' יד שאול להגרי"ש נאטנזאן ז"ל ליו"ד (סי' רכ"ד סק"ג) ליישב דברי הריב"ש עיי"ש.

(יב) ולכאורה יש להקשות על האגודה שלמד דאין חצר לביהכנ"ס מהא דאין חצר להקדש, דהנה התויו"ט מעילה (פ"ג מ"ו) תמה על מש"כ תוס' דאין חצר קונה להקדש דאין יד להקדש, וקשה דעכ"פ תקני החצר מטעם שליחות, דהא גם בהקדש שייך שליחות וכמו שאמרו בנדרים (לה:): הני כהני שלוחי דידן נינהו או שלוחי דשמיא נינהו עיי"ש. וראיתי בשו"ת עונג יו"ט (או"ח סי' ט"ז) שתירץ דמאן לימא לן דרחמנא שוייה שליח לזכות במציאה, ולא אמרינן שלוחי דרחמנא נינהו אלא לענין קרבנות שהתורה אמרה שיקריבם כהן עיי"ש. וכבר קדמו בזה בס' קרן אורה למעילה (יג.), וכעיי"ז בס' שפת אמת שם. ומעתה תינה בחצר של הקדש י"ל דהקדש לא ניחא ליה לשוייה שליח לזכות במציאה, אבל בחצר ביהכנ"ס דודאי ניחא להו להדיוטות בעלי ביהכנ"ס לזכות במציאה, וכמש"כ בפסקי הרי"ד פ"ק דב"מ — והובא בס' אמרי בינה לחו"מ קונטרס הקנינים (סי' ו' וסי' כ') — דמהאי טעמא חצרו של אדם קונה לו שלא מרעתו דאנן סהרי דרוצה לזכות במציאה הבא לחצרו עיי"ש, וא"כ נימא דחצר ביהכנ"ס שפיר קונה מטעם שליחות, דבזה נקטינן לקושיית התויו"ט לאמת. אך באמת לק"מ, דדוקא לענין הקדש שייך להקשות כקושיית התויו"ט דחצר יקנה מטעם שליחות, משום דמצינו בהקדש שעושה שליחות דהרי אמרינן דכהני שלוחי דרחמנא נינהו, אבל ביהכנ"ס שאין לו בעלים ידועים מנלן דשייך בכה"ג שליחות כלל, דלא מצינו שליחות אלא שהמשלח ידוע וניכר, ורק בהקדש ס"ל לתויו"ט דמהני שליחות הואיל דמצינו דרחמנא עביר שליח ואיכא משלח, ועיין ב"ק (כ:): דרש"י ד"ה בהקדש דאיכא דעת שכינה עיי"ש, אבל בביהכנ"ס שאין לו בעלים ידועים ליכא שליחות כלל. ועיין נתח"מ (בפתיחה לס' ד') דבמציאה אי אפשר לזכות מטעם שליחות משום דבעינן שליח של בעל הממון וגם משום דחב לאחרני עיי"ש. וטעם זה שייך אף בביהכנ"ס שאין לו בעלים ידועים.

(יג) והנה לדינא, אע"ג דדינו של האגודה דאין קנין חצר לבית הכנסת תליא בפלוגתת התוס' והרמב"ן והר"ן, דלדעת הרמב"ן יש יד להקדש וא"כ יש יד לביהכנ"ס, מכל מקום המוחזק יכול לומר קים לי שאין חצר לביהכנ"ס וקנאו המגביה. וכל זה בביהכנ"ס של כרכים, אבל בבית הכנסת של כפרים דדינו כבית של שותפין, קנאוהו השותפין. ובגדר ביהכנ"ס של כרכים עיין בשו"ע או"ח (סי' קנ"ג ס"ז) ובנו"כ שם.

(יד) וראיתי בנתה"מ (פתיחה לס' ר') שכתב, דאע"ג דביהכנ"ס דינו כבית של שותפין, מ"מ שפיר כתב האגודה דגם בביהכנ"ס אמדינן דאין יד להקדש, דכיון ששיעבדו תקהל את הבית לצורך הקדש של ביהכנ"ס, לא גרע מחצר המושכר להקדש דחצר המושכר קונה לשוכר, והנזכר יד הקדש הוא ורוצה לזכות לצורך הקדש, ולכך הוצרך האגודה ליתן טעם להא דהמוצא מציאה בביהכנ"ס וביהמ"ד הרי אלו שלו, דאין ההקדש זוכה מטעם דאין יד להקדש עיי"ש. ולענ"ד יש לעיין, דא"כ אמאי אמרו ביומא (יב.) דביהכנ"ס של כפרים חייבין במוזוה, ופירש"י דהוי כבית של שותפין ולא הוי כביהכנ"ס של כרכים שאין להם בעלים מיוחדים עיי"ש, והלא כיון שהשותפין השכירוהו להקדש א"כ חובת המוזוה חלה על השוכר, רמוזה חובת הדר הוא וכש"ס עבודה זרה (כא.), וכיון דהשוכר הוא הקדש א"כ אינו בגדר ביתך ופטור מן המוזוה. אלא ודאי מוכח דביהכנ"ס של כפרים אע"ג דיחידוהו לתפלה מ"מ לא יצא מרשות אנשי הכפר והוי כחצר דהריוט. ודברי הנתה"מ ז"ל צריכין בירור ובאתי רק להעיר.

(טו) אולם אף אם נימא דביהכנ"ס של כפרים דינם כשל הריוט ויש להם יד לקנות, מכל מקום איכא טעמים אחרים אהא דאין ביהכנ"ס קונה אברה מטעם חצר, וכמש"כ הקצה"ח (סי' ר' סק"א) עפ"י הרא"ש בבא מציעא (כה:): דאברה דאתי לידיה באיסורא אין החצר קונה, וכן דבר שאינו רגיל לבוא אינו זוכה שלא מדעת. ובסמ"ע (סי' ר"ם סק"ב) כתב בשם רבנו ברוך, דלא אמרינן רחצרו קונה שלא מדעתו אלא בהפקר גמור אבל לא אבירה אפילו היכא דאיכא יאוש עיי"ש, וכתב בשו"ת זקני החת"ס (או"ח סי' מ"ד) דאע"ג דמהאגודה שכתב דאין יד לביהכנ"ס משמע דחולק על סברא זו, מ"מ האגודה יחיד הוא נגד שאר הפוסקים ולא מצי אמר קים לי עיי"ש. וגם הביא שם מהרא"ש ב"מ דהיכי דרבים מצויים לא הוי משומר לדעת בעלים. האמנם בחירושי רע"א לחו"מ (רס"י ר"ס) כתב דדעת רבנו ברוך הנ"ל יחידאה הוא עיי"ש, מ"מ אכתי ישנם טעמים אחרים לומר דביהכנ"ס אינו זוכה באברה מטעם חצר, ואחר מהם דעת הרא"ש דאברה דבאיסורא אתי לידיה אינו נקנה בחצר. אבל בדבר של הפקר שנמצא בבית הכנסת של כפרים, ולא יהא בגוונא שרבים מצויים שם ויהא רבר שרגילות לבוא, ולא יהא בו חסרון אחר המונע קנין חצר, נראה רשפיר נקנה לביהכנ"ס אף לדעת האגודה ז"ל. והנלע"ד כתבתי.

ברין גילוח השערות מי"ז תמוז עד אחר ת"ב

שמואל שמעלקא פריערמאן

מו"צ כהתאחרות הרבנים

ור"מ בישיבת בית יצחק רספינקא

ברוקלין, ניו יארק

איתא במתני' בתענית (כ"ו ע"ב) שבוע שחל בו ת"ב אסור מלספר ומלכבס, ובחמישי מותרין מפני כבוד השבת, ובהגה' אשר"י שם וז"ל, ולספר אסור אפי' בחמישי, מאו"ז עכ"ל. מוכח מזה דהאי סיפא דמותר בה' משום כבוד השבת, לא קאי אלא אכיבוס, ולא אלספר, וכן משמע ג"כ מרש"י ורע"ב במתני' שם, שפירשו מותרים לכבס משום כבוד שבת, ומדהשמיט תיבת ולספר משמע דתספורת אסור אפי' משום כבוד השבת, ובאמת מוכח כן מבריייתא שהביא הגמ' שם מיתיבי שבת וכו' כיצד חל להיות באחד בשבת מותר לכבס וכו', מדהשמיט דין תספורת, משמע ג"כ דתספורת לא הותר לכבוד השבת, וכתב המג"א בסי' תקנ"א סק"ד הטעם דבלא"ה אין רגילים לספר בכל שבוע.

אמנם בתוס' רעק"א על משניות ציין להתוס' דף ל. ד"ה ותרומיהו, דמפורש שם דגם לספר מותר משום כבוד השבת עיי"ש, ואף שהב"י בסי' תקנ"א ד"ה ואם חל ת"ב בע"ש, הקשה על תוס' הנ"ל, (ועיין במג"א סק"ח), זהו דוקא על מה שהתירו התוס' בת"ב בעצמו משום כבוד השבת, אבל מה שמשמע מדבריהם דהאי משום כבוד השבת דמתני' קאי אתרומיהו, בין אכיבוס ובין אתספורת, ואם חל ת"ב בע"ש מותר בה' משום כבוד השבת, ע"ז לא הקשה כלום, ואפשר דמורה להם, וכן מצאתי להב"ח כאן בר"ה וכתב בספר המצות וכו' ובגמ' ושאר פוסקים לא הזכירו כי אם כיבוס, אבל בסמ"ק כתב לספר ולכבס בה' מותר, ע"כ. ועיינתי באו"ז הל' ת"ב אות תי"ד שכ' שם, במתני' ובחמישי מותרין מפני כבוד השבת פי' מותרין לכבס וללבוש בשבת, אבל לספר בה' אסור כדאמר בירושלמי (תענית פרק ד' הל' ו') ובה' מותרין מפני כבוד השבת, רב הונא בשם רב המנונא לתספורת חייש בה פי' שאסור לספר ע"כ, וזה מה שמוזכר בהג"א הנ"ל.

אמנם באמת כד מעיינין בירושלמי שלפנינו יש שם גירסא אחרת להיפך מהג"ל, לתספורת הושבה, ופי' שם הקבה"ע ופני"מ, הא דקתני בה' מותרין מפני כבוד השבת, מפני תספורת הוא דנקט, ולא אכיבוס עיי"ש, לפי"ז אדרבה האי בה' מותרין קאי דוקא על תספורת, ורו"ק. אמנם י"ל דלצורך מצוה כו"ע מורה דשרי, וראיה לזה, דהא הרמ"א פסק בס"ג דלצורך מצוה כגון אשה הלובשת לבנים מותרת לכבס וכו' וכן לכבוד שבת לובשים וכו', והמג"א שם בסק"ד העתיק מד"מ דככיבוס נוהגין איסור אפי' לכבוד השבת. (ולפי"ז מדויק מאוד לשון הרמ"א שם רמתחלה בלצורך מצוה כתב הרמ"א דמותר לכבס ג"כ, ואח"כ בלצורך שבת, לא כתב אלא מותר ללבוש, משמע דלכבס לצורך שבת נוהגין איסור ודו"ק). נמצא דלצורך מצוה קיל מכבוד שבת לענין כיבוס ה"ה לענין

תספורת י"ל דלצורך מצוה קיל מכבוד שבת, וכו"ע מודים דשרי אפי' בשבוע שחל בו ת"ב, וכן משמע נמי מדברי המג"א בסקי"א דלצורך מצוה קיל מכבוד השבת, שסיים שם ולכבוד שבת פשיטא דשרי, וכו"ש לצורך טבילה, ע"כ.

ועוד אפ"ל כמו"ש הפנים מאירות בתשו' סי' ל"ז שהתיר לסנדק לגלח שערו, וכת' שם דאף שכ' הגה"א דלספר אסור אפי' לכבוד השבת, מוכרחים אנו לומר כמו"ש המג"א בסקי"ד הטעם דבלא"ה אין רגילים לספר בכל שבוע, וא"כ בסנדק שרגילים לספר ביום זה מותר שיו"ט שלו הוא, עכתו"ד. וא"כ לענין נשים אם מותרין לגלח שערותיהן בין המצרים לצורך טבילת מצוה, י"ל נמי, דהא רגילים ונוהגים הנשים לספר בכל פעם לפני הטבילה, ולצורך מצוה מותר, ודו"ק.

אך יש לעיין דהא כל מה שאסרו חז"ל בבין המצרים הוא מטעם אבילות, ובהל' אבילות יו"ד סי' ש"צ ס"ה קיי"ל שם כהרמ"א שאוסר לאשה לגלח שער שלה אפי' לאחר ז', ברם י"ל דהרמ"א איירי שלא לצורך מצוה, כדמוכח מסי' ז' כלפי נטילת צפרנים מתיר המחבר, והרמ"א אפי' ע"י ישראל לצורך טבילת מצוה, וכלפי אשה ודאי לא גרע נטילת שער שלה מצפרנים, ואדרבה שיטת המחבר שם דקיל יותר מצפרנים עיי"ש, ועיי"ש בטו"ז סק"ז, וגם בנקוה"כ שם שבשער לכו"ע לא צריך שנוי, ובע"כ דהרמ"א איירי שלא לצורך מצוה.

ועתה אבוא לדון אי שרי לאשה אפי' שלא לצורך מצוה, דראיתי בשו"ת פנים מאירות ח"ג סי' ל"ז בסופו, שכתב וז"ל ועוד נשאלתי אם מותרת לגלח מר"ח עד התענית, ונראה לי ג"כ כיון דבאבל גופא פסק הרי"ף והרמב"ם דאשה מותרת לגלח אחר ז', (הוא שיטת המחבר ביו"ד סי' ש"צ ס"ה עיי"ש), נראה להקל באבילות ישינה במילי דיחיד ולסמוך במילי דרבנן על הרי"ף והרמב"ם דמותר ג"כ לאשה לגלח מר"ח עד התענית, הנלע"ד כתבתי עכ"ד. (ושם משמע מדבריו דההיתר קאי אפי' שלא לצורך מצוה, דהא טעמו דסומך על המחבר שם שמתיר וטעמו שם שמותר באשה הוא דהקילו גבה כדי שלא תתנוול על בעלה, עיי"ש בב"ח בהל' אבילות ובגר"א).

ולע"ד צע"ג דהא כד מעיינין מקורו בדברי הרי"ף הנ"ל שהוא בפרק אלו מגלחין (בדפוס שלנו דף י"ד:) וז"ל שם, וגרסינן ב' החולץ בענין ר' יוסי אומר כל הנשים יתארסו חוץ מן האלמנה מפני האיבול, וכמה איבול, שלושים יום, אמר רב חסדא קו"ח ומה במקום שאסרו לספר ולכבס מותר ליארס (והוא שבת שחל ט' באב להיות בתוכה) ל' יום של איבול שמותר „לספר" ולכבס אינו דין שמותר ליארס, ושמעת מינה שהאשה מותרת בנטילת שער לאחר שבועה כדקתני באבל רבתי עכ"ל. נמצא דכל הראיה של הרי"ף דאשה מותרת בנטילת שער הוא ממה שאמרו בקו"ח ל' יום שמותר לספר וכו', משם גופא ראינו דבשבוע שחל בו ת"ב אסור נטילת שער באשה, דברישא מק"ו אמרו במקום שאסרו לספר וכו' והיינו בשבוע של ת"ב, ומשמע בהדיא דת"ב חמור מאבילות, ואין לומר דהאי במקום שאסרו היינו לאיש ולא לאשה, רא"כ גם מסיפא אינו ראינו להתיר תספורת דאשה דוקא, ומאי קו"ח הוא, אלא בע"כ דכולא קאי על אשה, וא"כ היאך סומך

הפנ"מ על הרי"ף, דהא ממקום שראיה להתיר באכילות, משם גופה הוא ראיה לאיסור בשבוע שחל בו ת"ב, וצע"ג.

ולענ"ד יש לדון ולהתיר אפי' שלא לצורך מצוה, ממה שכתב המג"א בסק"א שמעתי שיש אוסרין ליטול הצפרנים כמו באבל, ונ"ל דלא דמי דזה הוי כמו צינעא, ובאכילות דצנעא ט"ב קיל מאבל כמו"ש התוס' פ' החולץ ע"כ, וה"ה בניד"ד כיון שהאשה מכסה כל ראשה ואינו מפורסם הוי כמו רברים שבצינעה ושרי. עכ"פ במקום צניעות בודאי יש להקל דהוה כמו לצורך מצוה ודו"ק.

נ"ב. והנה הצעתי הרברים לפני כ"ק מורי ורבי מפאפא שליט"א וזה אשר השיב לי:

ב"ה.

לכבוד אהובי תלמידי היקר הרב האברך החרף ובקי בחדרי תורה וכו' מו"ה שמואל שמעלקא פריעדמאן נ"י.

מכתב יקרתך נכון הגיעני בזמנו ומחמת חולשת כוחי בפרט על הידים לא באתי בתשובה באהבה עד עתה, ומאוד נהניתי מדבריך שכתבת בירור הלכה לאמיתתה, ובאתי רק בקצרה, והכתב מוכיח שידי כהה לכתובה . . . וע"ר השאלה אם אשה מותרת לספר בשבוע שחל ת"ב, נראה לענ"ד ראשה שיש לה מנהג קבוע לספר בכל פעם קודם הטבילה, הוי בכלל מקפדת ואיכא חשש חציצה אם לא תספר, ומותרת לספר גם בין המצרים, ויפה העזרת בלשון הפוסקים בענין זה, אלא שאין בכוחי להאריך, והנני חותם בדשה"ט וש"ת.

רבך הנאמן, הק' יוסף גריו"ו

אלון בכות

על פטירת

הרב בנש"ק מו"ה שמואל שלמה בידערמאן ז"ל מקרית באבוב
הנה"ח מו"ה מנחם מענדיל הוס ע"ה מאנטווערפען

המקום ינחם את כל המתאבלים עליהם בתוך שאר אבלי ציון וירושלים,
ובלע המות לנצח, אכ"ר.

המערכת

במלאכת מכה בפטיש

שלום דוד געללער

תלמיד במתיבתא עץ חיים דבאבוב
ברוקלין, ניו יארק

בשון"ע או"ח סי' שי"ח ס"ד ברין הרחת קוליים האספנין ומליח הישן מביא הפמ"ג בא"א ס"ק ט"ז שיטת הלבוש דהחייב בהרחתן הוא משום מכה בפטיש כיון ראינו נאכלין חיון מחמת מולחן ולכן הרחתן הוי גמר מלאכתו, והמשנה ברורה בבה"ל תפס עליו מגמ' שבת דף ל"ט ע"א אמר ר' יוסף גלגל (ביצה בצר המיחס) חייב חטאת. אמר מר ברי' דרבינא אף אנן נמי תנינא כל שבא בחמין מלפני השבת שורין אותו בחמין בשבת וכל שלא בא בחמין מלפני השבת מריחין אותו בחמין בשבת חוץ מן המליח הישן וקוליים האספנין שהרחתן זו היא גמר מלאכתו ש"מ, ואם איתא דהחייב בקוליים האספנין היא משום מב"פ א"כ מהו הראי' שמביא מר ברי' דרבינא ממנה לדברי ר' יוסף בגלגל ביצה רשם החייב היא משום בישול.

והנה גרסינן בגמ' שבת דף ע"ר ע"ב האי מאן דעשה חביתא חייב שבע, תנורא חייב שמונה ופירש"י משום שלאחר שצרפו בכבשן הוא טח עליו טפילה שיהא עב וחומו מתקיים והוא גמר מלאכתו וחייבין משום מב"פ, אבל גבי חבית ליכא משום מב"פ דמאלי' נגמרה מלאכתו בתנור עכ"ל, ופשטן של דברים הוא דמשום מב"פ מחייב דווקא באופן שלע"ע בשעת עשיי' נגמרת הכלי וכך הוזה צורך המלאכה במשכן משא"כ כשנתן החבית בתנור נגמרת הכלי לאחר זמן ואינו דומה למלאכת המשכן ומש"ה אין חייבין בה, וכן פ' המנ"ח במוסר השבת (במלאכת האופה) דברי רש"י אלו.

אולם השפת אמת מביא שיטה אחרת והוא שיטת היראים המובא בהגהות שנמצאו במררכי (סי' ק"ב) דמב"פ אינו חייב אלא היכא דמצד עצמה אינה מלאכה וחייב משום רגומר הכלי אבל הכא ריש עלי' תורת מלאכה מצד עצמה משום מבשל לא מחייב משום מכה בפטיש, והעושה נקב כלול של תרנגולים לרב חייבין משום בונה ולא משום מב"פ וכן בעייל שופתא בקופינא דמרא (שבת קב:) כיון רכל כמה רלא עשה תיקונים אלו עריין הלול והמרא מחוסרים בנין הלכך אין בו משום מב"פ שאינו נקרא מב"פ אלא בדבר שאינו מחוסר בנין שהכאת הפטיש היא לאחר גמר בנין אבל הכא עריין במלאכת בנין קעמיק, ועפ"י שיטה זו כתב השפ"א שאצל חביתא ג"כ אין יכולים לחייבו משום מב"פ כיון דמלאכה זו כשנותן החבית עם השיט בתנור ע"ש בישול נקראת ומהיכי תיתי ברגע האחרון לחייבו משום מב"פ.

וביותר ביאור יש לפרש רכמו שאין סברא לומר באחד שכונה בית ונותן אבנים ע"ג אבנים שכשנותן אבן האחרון יתחייב משום מב"פ כי מה יתרון יש

לאבן האחרון על כל האבנים הראשונים וכי מפני שהוא האחרון בלבד יחייבוהו עליו, רק אחר שכבר נמר כל מלאכת הבני' הולך ורואה אם צריכין איזה דבר להשלים זה הבנין שיהי' הבית נכון ומתוקן, בנוי ומשוכלל לתפארת כל רואיו ועושה מעקה או גדר נאה מסביב ועל כגון דא שפיר יש לחייבו משום מב"פ. וכן הוא הדבר בעשיית כלים, ובדרך משל כשמכה בקורנס לעשות מנורה ומכה מכל הצדדים עד שנתקנת הכלי אין סברא לחייבו על מכוש אחרון יותר מעל כל הכאות הראשונים, ורק עתה אחר תיקון המנורה בודק אותה האומן אם לקתה באיזה מקום בחסר או יתיר או אם צריכה איזה שיפוץ ותיקון כדי שיהא מעשה המנורה מהודר ברוב פאר, ומלאכה זו היא מלאכת מב"פ. כללו של דבר אין המלאכה נקראת ע"ש הגומרה בלבד אלא על העושה איזה מעשה חדשה שבזה נשלמת הכלי או הבנין.

והנה מצינו און לסברא זו בפמ"ג שם סי' שי"ח ס"ק ט"ז שכ' דכל מלוח שנגמר בישולו ע"י הדרחת חמין מבשל הוא וחייב משום מבשל וכל שאין החמין פועל בישול רק דא"א לאכול כלל מחמת מלחו אם לא בחמין חייב משום מכה בפטיש, וע"פ דברינו מבוארים דבריו בטוב טעם, דאם עדיין לא נגמר בישולו קודם הדרחת חמין א"כ ההדרחה הוא חלק ממלאכת הבישול, משא"כ אם כבר נגמרה כל מלאכת הבישול והדרחה זו היא רק להסיר כח המלח שיהא ראוי לאכילה אז חייבין עלי' משום מב"פ.

נמצינו למידין שיש תרי גוונא חיובים בדיון קוליים האספנין, משום בישול, כשלא נגמרה בישולו, ומשום מב"פ כשנגמרה. ומעתה אפשר לומר שמר ברי' רבינא מביא ראי' מכל שלא בא בחמין מלפני השבת שמדיחין אותו בחמין בשבת חוץ מן המליח הישן וקוליים האספנין, דאייירי ג"כ מאותן מליח הישן וקוליים האספנין שעדיין לא נתבשלו לגמרי וע"י ההדרחה נגמרה בישולו וחייבין עליהן משום בישול, ושפיר מייתי ראי' לר' יוסף בגלגל ביצה שחייבין חטאת משום בישול.

וע"פ דברינו יתיישב קושיא אחרת שנתקשה שם המ"כ בבה"ל דאם איתא דכל מאכל שנגמר תיקונו לאכילה ע"י איזה פעולה חייבין על אותו התיקון משום מכה בפטיש, א"כ אמאי אמרו שם בגמ' רביצה שצלה אותה בחול ובאבק דרכים הוא רק איסור דרבנן דאינו תולדות האור, נחייבנו משום מב"פ, אמנם לפי דברינו אתי שפיר דעל צליית הביצה אין יכולים לחייבו משום מב"פ כיון דמלאכת צלי' היא, ואף שאין חייבין עלי' משום דלא הוי תולדות האור אבל עכ"פ מכה בפטיש לא הוי, ודו"ק.

עולת שבת בשבתו

חקת

ושחט אותה לפניו. ובתרגום יונתן, ויבדיקנה בתמני סרי טריפן. וקשה הרי מבואר בגמ' חולין (י"א ע"א) דילפינן דאזלינן בתר רוב מפרה אדומה דכתיב ושחט ושרף ודרשינן מה שחיטתה כשהיא שלימה אף שריפתה כשהיא שלימה, ושוב אי אפשר לבדוקה, וא"כ ליחוש דילמא טריפה היא, וע"כ דאזלינן בתר רוב, עיי"ש. מבואר מזה דצריך להיות שלימה, ואיך כתב התרגום יונתן דבדקות. וי"ל בפשיטות, דהנה המשנה למלך הקשה בפ"ד מהל' פרה אדומה הל' י"ב על הגמ' הנ"ל ממשנה דמס' פרה (פ"ד מ"ג) הפשיטה ונתחה כשרה, ופי' הר"ש דכתיב את עורה ואת בשרה, רצה בהפשט ונתוח, רצה במחובר. הרי דאפי' לכתחלה א"צ להיות שלימה. אמנם לק"מ, דהגמ' שפיר הוכיחה דאזלינן בתר רוב, כיון דעכ"פ אם רצה אינו מנתחה, וא"כ קשה ניחוש דילמא טריפה היא, וע"כ דאזלינן בתר רוב. ולפי"ז י"ל דהא דכתב התרגום יונתן, ויבדיקנה בתמני סרי טריפן, היינו דאהרן רצה לנתחה כדי שיוכל לבדוקה.

(הגאון בעל בית יצחק אבד"ק לבוב זצ"ל¹)

בלק

ויאמר בלעם אל בלק וגו' איעצך אשר יעשה העם הזה לעמך וגו'. וברש"י, מקרא קצר הוא זה, איעצך להכשילם, ואומר לך מה שהן עתידין להרע למואב באחרית הימים. וי"ל דבפסוק זה גופא מבואר שרצה ליעצו איך להכשילם, והפסוק יתפרש כך, שאמר בלעם לבלק, איעצך איזה עצה, אשר עי"ז יעשה העם הזה, היינו בני ישראל, לעמך, היינו שיתבוללו ויתחפכו לגמרי לעמך, להיות ככל הגוים ח"ו.

(הגאון מוה"ר צבי הירש אורנשטיין אבד"ק לבוב זצ"ל²)

פנחס

ליצר משפחת היצרי. י"ל כזה ע"ד רמז, דהנה אמרו בגמ' (חגיגה י"ב ע"ב) אמר ר"ל מאי דכתיב אני אל שדי אני הוא שאמרתי לעולם די, שלא יהא מרחיב והולך. ועפי"ז מובא בשם האריז"ל דתיבת יצ"ר במילואו כזה יו"ד צד"י רי"ש, האותיות בסוף הם אותיות שד"י, ושם זה מסוגל לשמור את האדם שלא יוכל היצח"ר להתפשט בו, ואומר לו די. וזה יש לרמז בפסוק הנ"ל, ליצר משפחת

(1) בספרו שו"ת בית יצחק יו"ד ח"א סי' ל"ט אות ח', בסופו.

(2) הועתק מכת"י א', בשמו.

היצרי, רכל דבר הקרוב אליו הוא ממשפחתו, והרי שם שד"י קרוב לתיבת יצ"ר כנ"ל, וזהו, ליצר, הסגולה נגד היצה"ר, היא משפחת היצרי, דהיינו שם שד"י, שמסוגל לבטל כח היצה"ר, ולומר לו די.

(כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א)

מטות

ואתם חנו מחוץ למחנה שבעת ימים כל הורג נפש וגו'. וכ' הרמב"ן (בסוף פסוק כ"ג) הא שהזהירם עתה במלחמת מדין, ואתם חנו מחוץ למחנה שבעת ימים וגו', ולא במלחמת סיחון ועוג, כי מלחמת סיחון ועוג היו בה כל ישראל וטומאה הותרה בציבור, עכ"ר. והקשה על זה בשו"ת הרדב"ז (סי' שני אלפים ר"ה) הרי לא הותרה בציבור אלא לקרבן שקבוע לו זמן אבל לא לשאר קרבנות ולא לאכול שאר קדשים עיי"ש. ויש ליישב דברי הרמב"ן לשיטת ר' ישמעאל בחולין דף י"ז ע"א דלא הותר לישראל במדבר בשר תאווה, רק בשר קדשים, א"כ כל מה שאכלו הוה כקרבן שקבוע זמן, דהא אסור להם לאכול בשר תאווה, רק קדשים.

(הגאון מוה"ר יוסף שאול הלוי ז"ל אבד"ק לכוב זצ"ל³)

נוסחאות והערות ברש"י על התורה

(נלקטו מקונטרס „יוסף הלל" להר"ר מנחם בראכפלד שליט"א)

חקת

קאפ' כ' פסוק כ'.

וכיד חזקה, בהכשחת זקננו והידים ידי עשו.

ברפה"ר ובדפוס אלקבץ וברש"י כת"י הנוסחה, בהכשחת זקנו, ונכון כי מה לו לעשו שהוא זקננו.

קאפ' כ"א פסוק י"ד.

את והב, כמו את יהב כמו שיאמר מן יעד ועד כן יאמר מן יהב והב. אם נאמר שכוונת רש"י על תיבת וְעַד (כמ"ש בכאר רחובות), הנה לא מצינו בו שיהי' מתיבת יעד, אבל מנוסחת דפוס אלקבץ שכתוב בו, כמו שיאמר מן יעדה ועד, נראה שהכוונה על תיבת וְעַד שכתובה זו מתחלפים הוי"ו והיו"ד, כמו אשר לא יעדה (שמות כ"א, ח'), ואל חוף הים שם יעדה (ירמ' מ"ז, ז'), שת"י מזמנה, ומלשון הזה, אשר אועד לכם שמה (שמות כ"ט, ב), שתרגומו אומין.

(3) בספרו שו"ת שו"מ מהרורא תנינא ח"ד סי' י"ז.

שם פסוק ל"ב.

וישלח משה לרגל את יעזר, המרגלים לכדוה אמרו לא נעשה כראשונים בטוחים
אנו בכח תפלתו של משה להלחם: הנה דברי רש"י סובבים לפרש תיבת וילכדו,
ולא הזכירו כלל ברשמו את ד"ה, ועכ"פ ה" צ"ל, וגו'. ובדפוס אלקבץ הנוסחה
היא, (ל"א) וישב ישראל בארץ האמורי, נשתייר יעזר. וישלח משה לרגל את יעזר
וילכדו בנותי, המרגלים לכדוה, אותם מרגלים זרזין היו אמרו לא נעשה
כראשונים וכו'. ובדפוס ה"ר הנוסחה היא כמו בס"ש, רק שאחר תיבות לרגל את
יעזר, העמיד תיבת וגו'.

בלק

קאפ' כ"ב פסוק ל'.

ההסכן הסכנתי, כתרנומו, וכן הלא-ל יסכן גבר, ור"ד מקרא זה בגמ' וכו'. הנה
לפי דרשת רבותינו ההסכן הסכנתי הוא מלשון ותהי לו סוכנת (מ"א א') כמ"ש
שם בגמ' דע"ז (דף ד' ע"ב), וא"כ מאי ראי' מביא רש"י לתרגומו של אונקלוס מן
הפסוק הלא-ל יסכן גבר (אויב כ"ב, ב') שהוא מלשון למוד כמו שמתרגם המילף
אליפנא, הלא גם את הפסוק יסכן גבר פירש שם רש"י שהוא מל' ותהי לו סוכנת,
והגם שכ' שם בלשון שני שיתכן להיות נפתר מלשון למוד, עכ"פ אין שם ראי'
מאחר שיוכל להתפרש גם על דרך דרשת רז"ל. ובדפוס אלקבץ הנוסחה היא,
ההסכן הסכנתי תרגו' המלף אליפות וכן הלא-ל יסכון גבר כי יסכון עלימו משכיל,
לפי נוסחה זו רש"י מביא ראייתו מן סוף הפסוק, והוא כמו שכתב שם שייסכן
הראשון לשון הני' כמו ותהי לו סוכנת, והשני לשון למוד כמו ההסכן הסכנתי.
ולפ"ז בנס"ש צריך להוסיף תיבת וגו'.

פנחס

קאפ' כ"ו פסוק נ"ה.

אך בגורל, יצאו יהושע וכלב, וכה"א ויתנו לכלב את חברון כאשר דבר משה,
ואומר ע"פ ה' נתנו לו את העיר אשר שאל: מטות אבותם, יצאו גרים ועבדים:
(נ"ו) ע"פ הגורל, הגורל הוא מדבר כמו שפירשתי מגיד שנתחלקה ברוח"ק לכך
נאמר ע"פ ה':

בדברי רש"י אלו רבו הנוסחאות, ואף בחומשים שלפנינו אין סדורם
ונוסחתם שוה. והנה בדפוס ה"ר ובדפוס אלקבץ הנוסחה היא, ע"פ הגורל, הגורל
ה' מדבר כמו שפירשתי למעלה מגיד שנתחלקה ברוח"ק וכה"א ויתנו לכלב את
חברון, ע"פ ה' נתנו לו את העיר אשר שאל, ע"כ. והדרשה יצאו יהושע וכלב
ליתא שם כלל, וכן הוא ברש"י כת"י קלף, רק ששם כתוב, וכה"א ויתנו לכלב את
חברון ע"פ ה' ואומר ע"פ ה' נתנו לו את העיר אשר שאל, וזהו טעות כי בפסוק
ויתנו לכלב את חברון לא כתיב ע"פ ה', אלא כאשר דבר משה (שופטים א' כ'),
וביהושע (ט"ו י"ג) כתיב ולכלב בן יפונה נתן חלק בתוך בני יהודה על פי ה' אל
יהושע את קרית ארבע. ובנחלת יהושע כתיב ע"פ ה' נתנו לו את העיר אשר
שאל את תמנת חרם בהר אפרים (יהושע י"ט נ'), מ"מ גם נוסחה זו מתאמת עם

נוסחת דפוסים הראשונים, שראיית רש"י מן הפסוקים שגבי יהושע וכלב, שנאמר שם ע"פ ה' שנתחלקה א"י ברוה"ק וכן הוא ג"כ בספרי, ע"פ ה' מגיד שלא נתחלקה א"י אלא ברוה"ק, ודרשת הספרי אך בגורל יצאו יהושע וכלב לא הביא רש"י. ובלבוש האורה כתב וז"ל טעות נפל בספרים ברש"י, וה"ג, אך בגורל יצאו יהושע וכלב, וכח"א ויתנו לכלב את חברון ע"פ ה' לכך נאמר ע"פ ה', ואומר ע"פ ה' נתנו לו את העיר אשר שאל: ע"פ ה' הגורל, הגורל ה' מדבר מגיד שנתחלקה ברוה"ק: ע"כ. וחבל שלא הביא את הנוסחה שכתב עלי' שהיא טעות, שכנראה אין כוונתו על נוסחת דפוסים הראשונים כי על זה לא ה' מוסיף הך דיצאו יהושע וכלב שלא נזכר כלל בדברי רש"י, אך שנראה שכוון לנוסחה שראיתי ברפוס ויניציא שכן הוא, ע"פ הגורל הגורל ה' מדבר מגיד שנתחלקה ברוה"ק וכן הוא אומר ויתנו לכלב את חברון ע"פ ה' לכך נאמר ע"פ ה': אך בגורל יצאו יהושע וכלב ואומר ע"פ ה' נתנו לו את העיר אשר שאל ע"כ, ונוסחה זו וודאי מומטת היא, שהפסוק מכלב הביא בדבור הראשון לראי' שנתחלקה ברוה"ק ובדבור השני הביא רק את הפסוק מיהושע לראי' שיהושע וכלב לא לקחו ע"פ גורל, וכתב עלי' ואומר, וע"ז הגיה הלבוש, אך ספרים שלנו אינם ע"פ הגהת הלבוש, כי מה שמסיים בפסוק ע"פ הגורל, לכך נאמר ע"פ ה' הלבוש לא גרס לה.

קאפ' כ"ח פסוק ז'.

נסך שכר, יין המשכר פרט ליין מגתו: הרמב"ן תפס לרש"י בזה וז"ל, ואינו נכון שכבר אמרו יין מגתו לא יביא ואם הביא כשר, והנה אינו מתמעט מן הכתוב אלא מעלה מדרבנן לכתחלה עכ"ל. והרא"ם חתר לתרץ דברי רש"י דהא דאם הביא כשר הוא מפני שלא שנה עליו הכתוב לעכב אבל הא דלא יביא נלמד מדכתיב שכר מידי דמשכר, עיי"ש שהביא כן מדברי הרשב"ם בב"ב (דף צ"ו), וכתב עליו שכל רבריו דברי רש"י הם, אמנם בנדה (דף ח' ע"א) כתב רש"י בד"ה בן ארבעים יום, ומקמי הכי פסול דהוי לי' יין מגתו, ונסתר מזה תירוצו (וע"ש בתוס' ד"ה ועל היין שנראה שלא ה' לפניהם בדברי רש"י האי ומקמי הכי פסול).

והנראה בזה שרש"י כאן ושם בנדה לשיטתו' אזיל שמפרש במתניתין במנחות (דף פ"ו ע"ב) אין מביאין יין מתוק ואם הביא פסול, פרש"י (בלשון אחר) תירוש שלא עברו עליו ארבעים יום. וע"ש בתוס' (דף פ"ז ד"ה מתוק) שהקשו עליו מהא דתני ר"ח יין מגיתו לא יביא ואם הביא כשר ודחו פירושו הזה, אכן לדברי רש"י ע"כ שר"ח פליג אמתניתין, ומאחר שהמשנה היא העיקר כנגד הברייתא, ע"כ כתב שמקמי הכי פסול כמ"ש במשנה, וכן פירש כאן פרט ליין מגתו.

משות

קאפ' ל' פסוק ב'.

ראשי המשות, חלק כבוד לנשיאים ללמדם תחלה וכו' ומה ראה לאומרה כאן למד שהפרת נדרים ביחיד מומחה וכו' או יכול שלא אמר משה פרשה זו אלא לנשיאים בלבד וכו'. כל המפורשים נתחבטו בדברי רש"י שנראים כסותרים

שפתח ואמר דקרא דראשי המטות בא לומר שחלק כבוד לנשיאים ללמדם תחלה, ובתוך אותו דבור כתב שבא ללמד שהפרת נדרים ביחיד מומחה, עיין עליהם. ובאמת שכל הטורח הזה הוא רק לפי נוסחתנו שכ' „למד” שהפרת נדרים ביחיד מומחה אבל בנוסחת רש”י כת”י קלף כתיב, ומה ראה לאומרה כאן „לפי” שהפרת נדרים, לפי נוסחה זו אין הלימוד שיחיד מומחה מתיר הנדר נלמד מכאן, אלא שכן מסוד לחכמים בתורה שבעל פה, וכמ”ש רש”י בחגיגה על המשנה היותר נדרים פורחין באויר ואין להם על מה שיסמוכו (דף י’ ע”א), וגם בברייתא שהביאו שם בגמ’ כמה סמוכין להיתר נדרים, לא הביאו כלל מפסוק זה, וגם בגמ’ בנדרים (ע”ח ע”א) וב”ב (ק”כ) לא הביאו מפסוק זה רק לתרץ חקושיא איך ניתר בהדיוטות הא ראשי המטות כתיב וע”ז אמרו ביחיד מומחה, אבל העיקר הוא שנמסר כן בתושבע”פ, ולפ”ז כל דברי רש”י סובבין רק על חלוקת כבוד לנשיאים, וכן משמע מלשונו שכתב ומה ראה לאומרה כאן, יותר מבשאר מצות, ע”ז תירץ לפי שהפרת נדרים ביחיד מומחה ואם אין יחיד מומחה מפר בשלשה הדיוטות שמוזה נוכח לראות חשיבות גדולי ישראל, ע”כ כתבה כאן.

קאפ’ ל”א פסוק מ”ט.

באה”ד וכן כי יפקד מושבך, יחסר מקום מושבך איש הרגיל לישב שם וכן ויפקד מקום דוד, נחסר מקומו ואין איש יושב שם: הלשון איש הרגיל לישב שם, וכן איש יושב שם, הוא ק”ק להבין, שהרי ה’ מדבר עמו פא”פ ומה לו להזכיר איש הרגיל לישב שם כאלו ה’ המדובר מאיש אחר. וברש”י כת”י קלף הנוסחה, יחסר מקום מושבך אשר תרגיל לשבת שם וכן ויפקד מקום דוד, נחסר מקומו ואינו יושב שם.

מסעי

קאפ’ ל”ה פסוק י”ב.

מגואל, מפני גואל הדם שהוא קרוב לנרצח: יל”ד מאי דוחקי’ דרש”י לפרש מגואל מפני גואל, ולמה מואן לפרשו כפשוטו ומשמעו מן גואל וכמו שמתרגם אונקלוס מגואל דמא, ולא תרגם מן קרם גאל דמא, וכן הלשון בגמ’ (מכות דף י’ ע”א) שרברי תורה קולטין ממלאך המות ולא אמרו מפני מה”מ, ועוד אם זהו כוונתו לפרש מגואל מפני גואל, למה הוסיף כאן שהוא קרוב לנרצח. אבל ברפח”ר ליתא לתיבת „מפני”, רק במקומה באה תיבת „פירוש”, וכן היא הנוסחה, מגואל, ופירוש גואל הדם, קרוב לנרצח.

שם פסוק כ”ה.

באה”ד, ד”א לפי שהי’ לו לכ”ג להתפלל שלא תארע תקלה זו לישראל בחייו: ברפח”ר הנוסחה, שלא תארע תקלה בישראל, ונוסחה זו עריפא מדיין, רווראי דלא הי’ לו לפרט בתפלתו על תקלה זו, וכ”ש שלא הי’ לו להתפלל שלא תארע בחייו דוקא. ולדברי רש”י יש סמך בתרגום יב”ע, שהכ”ג יש בידו לבטל (בתפלתו בבית קה”ק ביום הכפורים) השלש עבירות קשות שהן ע”ז ג”ע ושפ”ר שלא

יכשלו בהם ישראל, ועל שלא התפלל נקנס עליו למות בשנה הזאת, עיי"ש. וממה שהסמך זה על הפסוק הזה משמע שהוא נתינת טעם על שישב שם הרוצח עד מות הכהן גדול. ובגו"א תמה על דברי רש"י וכתב לא ידעתי היכן מצא רש"י דבר זה. וברברי היב"ע יובן היטב דברי הגמ' (מכות י"א ע"ב) טעמא רמצלו הא לא מצלו מייתי, שהרי בשביל שלא התפלל כבר נקנסה עליו מיתה וצריך לבקש עליו רחמים. מ"מ צל"ד למה לא הביא רש"י הטעם הפשוט שנאמר בגמ' (שם): שמיתת כ"ג מכפרת לפיכך ישב שם עד שתחי לו כפרה.

דברים

קאפ' א' פסוק י"ג.

נכונים, מבינים דבר מתוך דבר, זו היא ששאל אריוס את ר"י מה בין חכמים לנכונים, חכם דומה לשולחני עשיר כשמביאין לו דינרין לראות רואה, וכשאין מביאין לו יושב ותוהא, נכון דומה לשולחני תגר כשמביאין לו מעות לראות רואה, וכשאין מביאין לו הוא מחזר ומביא משלו: לנוסחא זו קשה למה העשיר יושב ותוהא ואינו רואה בשלו הרי הוא עשיר ויש לו דינרין, והתגר שאינו עשיר היאך הוא מביא משלו הרי איננו עשיר ואין לו משלו ועור על שלו למה הוא צריך לחזר הלא שלו הם תחת ידו ואין צריך לחזר אחריהם.

אמנם באמת שהם שתי נוסחאות בספרי ובילקוט, לפי האחת הוא מרמה את החכם לשולחני תגר (נ"א עני) שכשאין מביאין לו לראות הוא יושב ותוהא והנבון הוא כמו שולחני עשיר שכשאין מביאין לו הוא מוציא את שלו ורואה, והנוסחא השני' מרמה את החכם לשולחני עשיר שאינו מחזר אחר הקוחות וכשאין מביאין לו הוא יושב ותוהא (לפי נוסחא זו לא אמרו שרואה בשלו כי שלו כבר ראה כשקבלם) והנבון דומה לשולחני תגר (נ"א עני) שכשאין מביאין לו הוא מחזר אחר לקוחותיו ורואה. ובנמשל הכל הולך אל מקום אחר, רהחכם שהוא בעל שמועות, רק שאינו יורע לרמות מילתא למילתא ולהבין דבר מתוך דבר, כששואלין ממנו דבר הלכה ששמע הוא משיב, ואם לא שמע, הוא יושב ותוהא, אבל הנבון אף אם לא שמע ההלכה כמו שהובאת לו בשאלה, הוא מבינה מתוך שמועותיו שיש לו ומרמה מילתא למילתא והוא כמו העשיר שמביא משלו, או שהוא מחזר על שמועותיו להבין מהם את השאלה שבאה לפניו כרמיון התגר שמחזר אחר לקוחותיו.

ובנוסחת רש"י שלפנינו נתערבו שתי הנוסחאות ובא הסיום הוא מחזר ומביא משלו. אבל ברפוס הראשון וכן ברפוס אלקבץ וברש"י כת"י קלף תיבת "משלו" ליתא, ובכן הוא עולה יפה לפי הנוסחה השני' שהעשיר שאינו מחזר לראות הוא יושב ותוהא והתגר הוא מחזר ורואה.

קאפ' ג' פסוק א'.

ונפן ונעל, כל צד צפון הוא עלייה: באמת הם היו מהלכין צד המזרחי מדרום לצפון ולא את צד הצפוני. ובדפח"ר הנוסחה היא, כל לצד צפון עלייה היא: וכן הוא ברש"י כת"י קלף, וברפוס אלקבץ כל הריבור הזה ליתא.

הנאהבים והנעימים

(מרדך זה מוקדש להרפסת חירו"ת בפלפול ואגדה שירידי אש שנשארו לפליטה מחידושי האברכים והבחורים תלמידי ישיבות „עץ חיים" רבאבוב בנאליציע, שנהרגו ונשרפו על קידה"ש בשנות הזעם ת"ש-תש"ה לפ"ק).

במס' מגילה דף כ"ז ע"ב

מהב' המופלג כמר משה בריננער הי"ד מלבוב⁽¹⁾

אמרו במגילה כ"ז ע"ב, שאלו תלמידיו את ר' זכאי במה הארכת ימים, אמר להם וכו' ולא בטלתי קידוש היום. ותמה הרי"ף מה הרבותא בזה, הא כתיב זכור את יום השבת לקדשו, ולמדו מכאן לקידוש היום (ועי' פסחים ק"ו ע"ב וזכרוהו על היין בכנסתו). ועלה ברעיוני לומר השערה, עפ"י דברי התוס' במגילה ג' ע"א ר"ה מבטלין, שהקשו אהא דאיתא שם דכהנים בעבודתן מבטלין עבודה ובאין לשמוע מקרא מגילה, אמאי מבטלין, והלא אחר הקריאה יש הרבה שהות לעבודה, ותירצו דכיון דמשהאיר היום הוי זמן עבודה והם מניחין אותה בשביל הקריאה משו"ה קרי ל' ביטול עיי"ש. הרי רלשון ביטול יאמר לעמים לא כמובן מניעת הדבר לגמרי והעדרו המוחלט, רק כמובן איחור ושהוי, והיינו שהדבר נתאחר ונשתתה איזה זמן. וא"כ ה"נ י"ל דמה שאמר ר' זכאי שלא ביטל קידוש היום, אין כוונתו שלא חדל מלקדש, דבזה לא הוי שום רבותא, כיון שיש חיוב לקדש היום על היין, רק כוונתו שלא איחר מלקדש היום רק הי' ורזי לקדשו תיכף⁽²⁾.

(1) נולד בלבוב ביוהכ"פ שנת תרע"ה לפ"ק לאביו הרה"ח מו"ה אלי' אביגדור בריננער הי"ד מלבוב מחשובי חסידים באבוב (בנו של הרה"ח המפורסם מו"ה אהרן בריננער מלבוב). למד בישיבת עץ חיים רבאבוב. הי' חריף ובקי ומוסמך להוראה ובעל כשרון. במיוחד הצטיין במלאכת הכתיבה ללקט ולסדר רבירים נחמדים ועריבים מספרים שונים ומפי השמועה, וחיבר כמה חיבורים עם הסכמות מהרבה גרולי הדור, וביניהם ס' בית התלמוד פי' על מס' קטנות אשר הי' כבר מסורר לדפוס. נדפסו אליו תשובות בשו"ת מנחת יחיאל ח"ג ס' ק"מ, בס' מנחת סולת ח"ב (בסופו) ס' י"ב, בשו"ת רובב מישרים ח"ב ס' י' וי"א, שו"ת חלקת יעקב ח"א ס' פ"ב וקס"ב, ושו"ת ציון לנפש ח' ס' צ"ד. בשנות הזעם נהרג עקה"ש, ולא ירענו מתי ואיפה. ר' ינקום רמו. — כדאי להזכיר, כי בעת מלחמת העולם כשהי' כ"ק מרן ארמו"ר זצוק"ל הי"ד בגולה בעיר לבוב, קבע דירתו באמצע שנת תש"א אצל אביו הרה"ח ר' אלי' אביגדור הנ"ל. וביום עש"ק ר"ח אב שנת תש"א כשבאו הרוצחים ימ"ש לתפוס את הרה"ח ר' אלי' אביגדור, מחמת שהי' מנכבדי וחשובי העיר, ומצאו שם את כ"ק מרן ארמו"ר זצוק"ל לבוש בטלית ותפילין, תפסוהו ג"כ, וביום ב' שאח"ז, ר' לחודש אב עלתה נשמתו על קידוש השם. ר' ינקום לעינינו נקמת רם עבריו השפוך.

(2) עפ"י דר התוס' הנ"ל יתפרש ג"כ דברי הנמ' (ברכות ה' ע"א) אם רואה אדם שיוסורין באין עליו יפשפש במעשיו וכו' פשפש ולא מצא יתלה בכיטול תורה וכו'. ותמהו המפרשים, אם יש בו עון כיטול תורה, איך אמרינן שפשפש במעשיו ולא מצא. ולהנ"ל יבואר, רהכוונה היא, אם פשפש בכל מעשיו ולא מצא שום עבירה, אז יתלה בכיטול תורה, פי שלא קיים מצות התורה בזריות רק החמיץ את המצות ולכן באו עליו יסורין, אבל המזדרו בקיום המצות יסורין ברילין הימנו ויהי' זרזי ונשכר.

תמיהות וישובים

ב' תמיהות במס' ערכין ל"ג ע"א

בשנת כת"ר אור ליום ב' ויצא ב' כסלו למדתי ערכין, ובדף ל"ג שם מקשה הש"ס, מקץ שבע שנים והכתיב ועברך שש שנים, ומה קושיא, לפי שיטת הירושלמי דבשנת שמטה אף דאינו משמט אלא בסוף אפ"ה כל השנה כולה אסור לו לגוש אותו, רק אם נותן מעצמו מותר לו לקבל וא"צ לומר משמט אני, ובוה מיישב המקראות, א"כ גם לענין חזרת העבד י"ל כן, דבאמת אם העבד אינו רוצה א"צ לעבוד רק שש שנים אבל כשרוצה לעבוד א"צ לשלחו, רק סוף השבע מחויב לשלחו, וצע"ג.

ועיין בתוס' נזיר דף ה' [ד"ה הני מ' שנה] שכתבו דסוף היינו בתחלה מ"ם שנה עי"ש, והוא תמוה, דא"כ מה פריך הש"ס בערכין הנ"ל, לישני דסוף היינו בתחלת שבע, וצע"ג.

(הגאון מוה"ר יוסף שאול הלוי נאטאהנזאהן אבד"ק לבוב זצ"ל*)

פליאה בדברי הגאון מוה"ר יוסף שאול הלוי נ"ז אבד"ק לבוב זצ"ל

בספר יד שאול על יו"ד סי' רמ"ב אות י"ב (בסופו), כ' וז"ל, מצאתי בהגהת אשר"י סוף מס' תענית שצריך תלמיד לומר לרבו תשמע תפלתך, ולא ידעתי מקורו, עכ"ל. — ופלא דאישתמיט מינ' שהוא ירושלמי מפורש במס' תענית פ"ב ה"ב, א"ר מנא רמז לתלמיד חכם היא שאדם צריך לומר לרבו תשמע תפלתך.

שמריהו ציטראנענקבוים
ברוקלין, ניו יארק

התמנות שוחט ובודק בק"ק לבוב (תקע"ב לפ"ק')

אנחנו נדיבי עם נאספנו באסיפה בכנס' שהיא לשם שמים, ה"ה האלופים לראש המה הרבנים המופלגים ראשים רוזנים נגידים מפורסמים מנהלי עדה דפחק"ק לבוב, וגובה להם מורה להם ה"ה כבוד אדו"מ הרב הגאון המפורסם בדורו מופת הדור מוהר"ר יעקב אורנשטיין האב"ר רפה²), אז נרברו יראי ה' איש אל רעהו מי יאכילנו בשר, למכוח טבח והכן לפרע בית השחיטה בית

(*) הועתק מעצם כתיו"ק המונח ברשות יורינו האברך החשוב היקר והנעלה מו"ה אברהם אהרן לעזער נ"י. ינשאהו ד' על גפי מדומי הצלחות.

(1) הועתק מעצם הכת"י המונח ב"אוסף שוואדראן" בירושלים. (הכת"י הי' מטושטש, ונחסדו איזה תיבות).

(2) הוא הגאון בעל ישועות יעקב זצ"ל.

מטבחיא דכן דפה לעת מצוא איש אשר הוא מצוי אצל שחיטה מומחה וגמר שיהי' סר סכינא יפה יפה להיות בר סמכי' אלקים ירא לבב בדבר אשר הוא מסור אל הלב יאכלי ענוים וישבעו ויסמכו לאכול משחיטתו, לזאת מאחד שראה ראינו את ה"ה הרבני המופלג מוהרר"א אבלי מק' האלישיץ (אשר) שוחט מומחה אשר כבר שחט לפנינו וראינו שהוא כרכא דכולא בי', גם ראינו חבילה בידו, דסקיא דשטרות . . . במנין אשר כולם יעידון ויגידון ויתנו עדיהן, והצדיקו את הצדיק דמעיקרא משמע שפר שמעני', אמרנו וענינו כולם כאחד עונים ואומרים איש לא נעדר זה הגון לנו להיות נתקבל לפה"ק להיות שוחט ובודק בתוך המקולין דפה, ושכרו לא יקופח, דהיינו שנקבו לו שכירות מבי גזא של נגיד הקהל סך שמונים זה' רייניש . . . וגם יהי' שייך לו שליש מן עופות, וגם שמנו לו מדור לפי כבודו לו ולאנשי ביתו, . . . מאתנו הרבנים המופלגים ראשים רוזנים ונגידים מפורסמים אבירי הרועים מנהלי עדה דפה"ק לבוב ובצירוף כבוד אדו"מ הרב הגאון המפורסם בדורו מופת הדור האב"ד דפה. היום יום ב' טו"ב מרחשון תקע"ב לפ"ק.

נא' הק' משה יעקליש	נא' הק' יחיאל מיכל בערינשטיין
נא' הק' נפתלי הירץ כהן רפאפורט	נא' הק' אברהם . . .
נא' יצחק כהנא רפאפורט	נא' הק' זאב וואלף פינקלשטיין

דעתי רצוי ומסכמת לכל דברות ואמירות של כבוד נגידנו מפורסמים מנהלי עדת ישורן דפה לקבל את הרבני מוהר"ר אבלי הנ"ל לשו"ב פה קהלתינו. ובטוח אני שמוהר"א הנ"ל לא ישנה את אשר הבטיח בת"כ בפ"מ שלא לשנות דבר, ביחוד כי פ"ק ת"ל הן . . . רחבת ידים לפניו למצא פרנסתו בריוח. דברי, יעקב אורנשטיין חופ"ק לבוב

מודעה בענין כולל חבת ירושלים⁽¹⁾

ב"ה.

אל דעות ה' יודע כי מעורי אחזתי דרכי דרך סללוהו אבותינו מני קדם, אמרותיהם שמתו נר לרגלי ואור לנתיבות חיי, המה תורנו ויאלפוני דעת, כי יקר מכבוד לכרוח מכל כבוד המשחית הוד אדם ויעות דרכו. לכן ככל משרה בחלה נפשי, לא חפצתי בנדולות לכת, שנאתי להיות מתנשא לראש, ולמשחק הי' בעיני עדי תפארת תהלת בני אדם, ואך כתפארת אדם בחרתי שבת בית.

אמנם פתאום קול נהי נשמע מציון קול צעקת דלים העטופים ברעב באין משען לחם, ומכל עבר ופינה בקשו ממני לקחת עלי משרת הנשיאות ממעות א"י ולשים עיני להטיב מצב אלה האומללים אשר הקדישו עתותם לר' לבלות ימיהם בתורה ובעבודה בארץ הקדושה אשר כלתה לה נפש כל איש ישראל, להחיות רוח נדכאים ולהרנין לב הנאנחים תחת סבל העוני והמחסור, כי נסתמו מוצאי

טרף נפשם ויסכרו מעינות מוצאי כסף להחיות גוים אף לחם צר, החמלה מחצה לבבי ויתפוצץ כמעט לקול דברים, ואנכי בכל זאת עצרתי ברוחי לבלתי מלאות שאלתם, כי חלילה לי מנגוע אף בקצה כבוד איש, אף כי להתהדר בקלון אחרים, עד אחרי כי באו שני צירים נאמנים מאה"ק תוב"ב ובידם מכתב תעודה חתום בחתימות למרבה ראשי כל עיר ומנהלי עדתם, שמה מאשרים כל הכתוב בו, ומקוים מאת שר קאנסול עסטרייך יר"ה, ואחרי כי חזקו עלי דבריהם אשר יצאו ממקור לב מלא יגון, דברים חדרו חדרי לבבי אשר דברו בשם כל העדה הקדושה כי אך אנכי בעזר עליון אוכל להיות למו למושיע ורב למלט נפשם מני עוני ולחיותם ברעב. אך הבטיחוני כי גם הרב הגאון מהרי"א אישינגא בחפץ נפשו ובטוב לבבו יאות לזה, כי הוא חדל אונים ורפה כח ותכבד עליו משא עבודת הקודש לא יוכל שאתה, אמרתי לנפשי כבר אמר החכם: מן הזהירות שלא תרבה להזהר, והיתה תשובתי למו, כי בטרם יבחנו דבריכם אם כנים המה, לא אענה דבר, אך בזאת אות לכס אם תביאו בידכם מכתב מהרב מהרי"א אישינגא נאמרו בו כדבריכם אלה אז ארע מה לעשות, ואם לא, לא אתערב בדבר הזה. הרב יצא מפי ויבהלו לאחוז דרכם להרב מהרי"א אישינגא ויבואו שנית אלי, ובידם מכתב כתוב וחתום בכתב וחתומת ידו כי רפיון כחו יעצדו מעבוד עוד עבודה הרבה הזאת והנהו עומד הכן לערוך מכתב בקשה לחאיש אשר יבחרו להשימו לראש ולבקש ממנו להטות שכמו תחת נטל עבודת הקודש. בראותי המכתב הזה נעתרתי לשאלתם והחילתי לשפוט הדבר בשובה ונחת, ובינותי כי כבר ממני הדבר לא אוכל עשוהו לבדי לעשות סדרים בהחשבון לנהלחו בצדק ובמשרים לבלתי יגרע משקלי הקודש אף אגורה, ולערוך המוצאות והמובאות גלוי לעין כל לכל איש אשר יחפוץ לרעת החשבון על נכון, על כן נחוץ לבחור אנשים להיות לי לעזר לא מעט. עצתי זאת . . . בעיני כל, ואעש כן, בחרתי לי שבעה אנשים אפרתים, נכבדי העיר, קדואי העדה, נאמני רוח ויקרי הערך, ונקרא . . . החדש. והיו אך יצוא יצא הקול כי קבלתי עלי המשרה הזאת, ותופע נהרה בארצינו כלה וקול צהלה נשמע מציון איך נושענו, ומכל עיר ועיר קדמו פני ופני הוועד במכתבים מלאים ברכות מעלפות בתהלה ושבחה, גם הרבנים הגאונים מקראקא, טארני, צאנז, סטריא, ועוד רבים, הדיצו איגרותיהם מלאות תשואות חן

(1) ככרם שלמה שנה ב' (תשל"ט) נרפס מאמר (בהמשכים) אודות כולל חכת ירושלים, שהוא צדקת רבי מאיר בעל הנס, תמיכת עניי אה"ק מעדת גאליציע שנתייסד עוד בשנת תרט"ו בערך, ואודות השערורי' בדבר משרת הנשיאות של הכולל שנתהווה בשנת תרל"ו. העתקנו שם כמה מכתבים וכתוים, שנרפסו בימים ההם בענין זה. ובקובץ החמישי משנה הנ"ל בעמוד נ"ט כתבנו אודות „מודעה" שהדפיס הרב ר' ירחמיאל הלוי הורוויץ מלכות, אשר בו מודיע כי פורק מעליו משרת הנשיאות של הכולל לחלוטין. בעת ההיא, בשנת תשל"ט, לא הי' בירינו העתק המודעה, לכן לא הרפסנוה. ועתה שלח לנו ירידנו הרב ברוך חנה גרינפעלד שליט"א ראש הכולל בקרית באבוב, העתק ממודעה הנ"ל, אשר הוא יקר המציאות למאוד, ושמחנו עלי מאוד. הוד והדר פעלו וצדקתו עומדת לעד. — הקוראים מתבקשים לעיין בקובצים הנ"ל כדי שיתבהר להם הענין ביותר.

ורגשי תודה לכל אחד, ומדי יום נדיבי עם הביאו נדבותיהם מעוטפות בכרכות מאליפות, ותרומות הקודש עלתה על, והיתה מכסת שקלי הקודש בימים האלה יתר מאשר מלפנים.

כה עברו ירחים בשלום ובמישור באין משטין ומפריע, והן עתה קמו פתאום מרבצם, פריצי חיות טורפי שלום ויאכלהו בכל פה, אלה העוטים מעטה אמונה ופניהם הלום ביראת ה' ומבעד לבבם צפון כל תרמית, ועיניהם ישיתו לבלע כל קורש ולהשחית כל טוב באין חמלה ורחם, אלה השואפים להיות בראש דלים, החפצים במצה ומריבה, מלאו פני תבל מכתבי עמל, אלה האמונים עלי שקר ושם אמת מוזר למו, שלפו חרב לבתר לב בני ישראל לבתרים למען יהרס הבנין ערות עד היסוד בו, ויתערב גם השטן בתוכם ויעזרם בזרוע כחו ויצליח במעשהו להתעות ולהטות גם את לב הרבנים הגאונים אלה אשר לפני ימים ברכוני במקלות עם ויחלקו ברכתם גם לאנשי הועד כלם לעיני השמש — לעשות חרשות ונצורות אשר לא פללתי, והתאספו כלם בעיר באכניע²) והדפיסו עליה בשם „שאלו שלום ירושלים“ וגם אלי ערכו מכתב לבקש ממני דבר אשר לא יכולתי ולא אוכל לעשותו, וערכתי לכל אחד מכתב כבוד, שמה גליתי דעתי כי לא אוכל למלאות חפצם מסכות רבות השפונים וטמונים בקרב לבי ונגלו לפני יודע כל תעלומה, ואם המה יעמדו בעצתם והסירותי המשרה מעלי ואני ואנשי הועד נקיים. — שני ירחים חלפו למו וקויתי לתשובתם ואיננה, ומאד נפשי יראה לי פן בשלי ירע עוד להעניים האומללים, פן בגללי יבולע למו חלילה תחת כונתי ומחשבתי להטיב להם. לכן אמרתי אין טוב לפני ולפני אנשי הועד רק לפרוק מעלינו משרה הזאת והי' גם בזה שכרי כי אלקים יודע כי אך למען שמו אעשה לא אהבת הכבוד יחלצני, הנצחון לא יקח לבבי אך טובת העניים דרשתי וארדוש כל ימי חיי.

ולכן בשבטי ישראל אוריע נאמנה, כי משכנו ידינו מהמשרה הזאת, וידינו מסולקת ממנה, ואבקש מאחינו בני ישראל המתנדכים בעם לבלתי ישלחו עוד אלינו תרומת כספם מן הוא והלאה. ולך אלקים אמת אפרוש כפי השמימה, אנא האר האמת ויבקע כשחר אורו להורות לבני ישראל הדרך ילכו בה והמעשה אשר יעשון לטובת אחינו האומללים העם היושבים שמה בארץ אשר ה' דורש אותה אשר ירצו אבני' ואת עפרה יחוננו, ולי אני עבדך, האר פניך, שלח אורך ואמתך אלי וארוכתך לי מהרה תצמיח, וזכני לקדם פני משיחך גואל צדק בתוך יהודה וישראל אכיר³ם.

לבוב יום ה' לסדר ולא תונו איש את עמיתו ויראת מאלקיך כ' לירח אייר תרל"ז לפ"ק.

הק' ירחמיאל הלוי איש הורוויץ

(2) ראה אודות אסיפה זו, והעתק הכרוז „שאלו שלום ירושלים“, בכר"ש שנה ב' קונט' ג' עמוד מ"ז-נ"א.

מגשים אנו בזה ברכת מזל טוב חמה ונאמנה
לעטרת תפארת ראשנו

כ"ק מרן אדוננו מורנו ורבנו שליט"א

ולבנו הרה"צ מוה"ר נפתלי צבי שליט"א
להולדת הבן אצל חתנו
הרב מו"ה מרדכי דוד אונגער שליט"א
ר"מ במתיבתא עץ חיים רבאבוב

ונביע בזה ברכתנו מעומק לבבנו שיזכו לרוות ממנו ומכל יוצ"ח
רב נחת ועונג לאורך ימים ושנים טובות אכ"ר.
כעתירת וברכת,

המערכת

ואלה יעמדו על הברכה

ברכת מזל טוב

להרב אברהם שטערנבוך שליט"א ר"מ רשיבת באבוב בני ציון בלונדון להולדת
הנכר

להאברך היקר ר' אלי' ליפשיץ נ"י להולדת הבן
להאברך היקר ר' דוב בערל שעבטער נ"י להולדת הבן
להאברך היקר ר' דוד מאיר בירנבוים נ"י מירושלים עיה"ק להולדת הבן
להאברך היקר ר' חיים יהודה גאלדשטיין נ"י להולדת הבן
להנה"ח מו"ה חנוך העניך צעהנווירטה נ"י מקרית באבוב להולדת הנכר
להאברך היקר ר' יהושע זאבערמאן נ"י להולדת הבן
להאברך היקר ר' יחיאל יהודה פאפיער נ"י להולדת הבן
להאברך היקר ר' יצחק זאלדען נ"י מירושלים עיה"ק להולדת הבן
להאברך היקר ר' יצחק דוד בערינשטיין נ"י מבני ברק להולדת הבן
להאברך היקר ר' מאיר לויפער נ"י להולדת הבן
להנה"ח מו"ה מאיר יעקב הכהן ראזענגארטען נ"י מבני ברק להולדת הנכר
להאברך היקר ר' מנחם קוט נ"י מירושלים עיה"ק להולדת הבן
להאברך היקר ר' מעכיל ווייזער נ"י להולדת הבן
להאברך היקר ר' משה יהושע הלברשטאם נ"י נכר כ"ק מרן ארמו"ר זצוק"ל
הי"ד להולדת הבן

להנה"ח מו"ה משה יוסף בראכפעלד נ"י ממעקסיקא להולדת הנכר
להאברך היקר ר' משה נתן נטע גאלדבערג נ"י מאנטווערפען להולדת הבן
להאברך היקר ר' נתן גליק נ"י להולדת הבן

להאברך היקר ר' פינחס סג"ל לנדא נ"י להולדת הבן
להאברך היקר ר' שמעון ריינהאלד נ"י להולדת הבן
יוזכו לגדלם לתורה ולחופה ולמעש"ט מתוך נחת והרחבת הדעת לאויט"א.

המערכת

ברכת מזל טוב

להנה"ח מו"ה ארי' ליבוש בריננער נ"י מבני ברק להולדת הנכדה
להאברך היקר ר' בן ציון סג"ל הורוויץ נ"י להולדת הבת
להאברך היקר ר' ברוך שלמה קעססלער נ"י להולדת הבת
להאברך היקר ר' וואלף רייכבערג נ"י להולדת הבת
להאברך היקר ר' חיים קאהן נ"י מקרית באבוב להולדת הבת
להאברך היקר ר' יחזקאל פרענקיל נ"י מקרית באבוב להולדת הבת
להנה"ח מו"ה יעקב גוטוויץ נ"י מבני ברק להולדת הנכדה
להאברך היקר ר' ישראל זאב פישמאן נ"י להולדת הבת
להאברך היקר ר' מרדכי ווימער נ"י מאשרדור להולדת הבת
להאברך היקר ר' משה חיים ליוש נ"י מירושלים עיה"ק להולדת הבת
להאברך היקר ר' משה וואסערשטורם נ"י מלונדון להולדת הבת
להאברך היקר ר' מתת' קטן נ"י מלונדון להולדת הבת
להאברך היקר ר' שלום הלוי קליין נ"י מבני ברק להולדת הבת
להאברך היקר ר' שלמה בן ציון עליאס נ"י להולדת הבת
להאברך היקר ר' שרגא פייזויל לנדא נ"י להולדת הבת
יוזכו לגדלם לבע"ת ולחופה ולמעש"ט ולשבוע מהן רב נחת ועונג אכי"ר.

המערכת

ברכת מזל טוב

להנה"ח מו"ה דוד יצחק דאנקונא נ"י מטאראנטא לנישואי בתו תחי'
להנה"ח מו"ה יהודה גאטליעב נ"י מבני ברק לנישואי בתו תחי'
להרב חיים מרדכי בערינשטיין שליט"א ר"מ ביישיבת קדושת ציון בקרית באבוב
לנישואי בנו נ"י
להנה"ח מו"ה יעקב שאיא נ"י לנישואי בתו תחי'
להנה"ח מו"ה יעקב עטמינגער נ"י לנישואי בתו תחי'
להנה"ח מו"ה ישראל דוב וואסערשטורם נ"י מלונדון לנישואי בתו תחי'
להנה"ח מו"ה מאיר הלוי הורוויץ נ"י לנישואי בתו תחי'
להנה"ח מו"ה מרדכי אליעזר דעמביצער נ"י לנישואי נכדתו תחי'
להרב משה קעססלער נ"י מנהל ישיבת באבוב בני ציון לנישואי בתו תחי'
להנה"ח מו"ה משה יוסף פורסט נ"י מראשון לציון לנישואי בתו תחי'
להאברך היקר ר' אלכסנדר מנחם קורץ נ"י מראשון לציון תלמיד ישיבתנו
לנישואיו
להאברך היקר ר' אליהו יהודה שפיעלמאן נ"י תלמיד ישיבתנו לנישואיו

להאברך היקר בנש"ק ר' אלימלך לויפער נ"י תלמיד ישיבתנו לנישואיו
להאברך היקר בנש"ק ר' אלעזר אלכסנדר זושא שיק נ"י תלמיד ישיבתנו
לנישואיו

להאברך היקר ר' אלעזר הלוי אבסטפערל נ"י תלמיד ישיבתנו לנישואיו
להאברך היקר ר' חיים יוסף ליפשיץ נ"י מלונדון תלמיד ישיבתנו לנישואיו
להאברך היקר ר' יעקב ארי' איינהארן נ"י תלמיד ישיבתנו לנישואיו
להאברך היקר ר' שמעון ליכט נ"י תלמיד ישיבתנו לנישואיו
יעזור השי"ת שיוזכו לבנות בית נכון ונשא על דרך ישראל סבא
מתוך עושר ואושר מזל והרחבה.

המערכת

ברכת מזל טוב

להרב מו"ה אהרן טווערסקי שליט"א נכד כ"ק מרן ארמו"ר זצוק"ל הי"ר
לאירוסיו בתו תחי'

להרב המפורסם וכו' מוה"ר אהרן ארי' כ"ץ שליט"א רב דקהל בני מרדכי
בפלעטבוש לאירוסיו בנו הב' הח' הנעלה כמר יונתן בנימין הכהן נ"י
תלמיד ישיבתנו

להנה"ח מו"ה חיים וואקספרעס נ"י מקרית באבוב לאירוסיו בתו תחי'
להנה"ח מו"ה יוחנן קינרייך נ"י מבני ברק לאירוסיו בנו נ"י
להנה"ח מו"ה יוסף רעכניצער נ"י מבני ברק לאירוסיו בתו תחי'
להנה"ח מו"ה ישראל שאהן נ"י לאירוסיו בנו הב' הח' הנעלה כמר יצחק מרדכי
נ"י תלמיד ישיבתנו

להרב מו"ה משה דוד שטיינזוארציל שליט"א רב דקהל בית אפרים ור"מ
דמתיבתא עץ חיים דבאבוב לאירוסיו בתו תחי'

להרב המפורסם וכו' מוה"ר נפתלי הלברשטאם שליט"א הארמו"ר
משמשאקאווא בירושלים עיה"ק לאירוסיו בתו תחי'

להנה"ח מו"ה צבי יהודה געללער נ"י לאירוסיו בתו תחי'
להנה"ח מו"ה שלמה גאלדבערג נ"י ממאנטרעאל לאירוסיו בנו הב' הח' הנעלה
כמר פסח משה צבי נ"י תלמיד ישיבתנו

להנה"ח מו"ה שמואל אברהם שמאי נ"י לאירוסיו בנו הב' הח' הנעלה כמר
יצחק יהודה נ"י

להב' החתן הנעלה בנש"ק כמר ארי' ליבוש פרענקיל נ"י תלמיד ישיבתנו
לאירוסיו

להב' החתן הנעלה כמר משה איזראעל נ"י תלמיד ישיבתנו לאירוסיו

בורא עולם בקנין השלם זה הבנין ערי עד

למזל ולברכה לשם ולתפארה.

המערכת

הנה חתומה לעדכן את כתובת שלי

הנה חתומה לעדכן את כתובת שלי

הנה חתומה לעדכן את כתובת שלי

הנה חתומה לעדכן את כתובת שלי

הנה חתומה לעדכן את כתובת שלי

הנה חתומה לעדכן את כתובת שלי

הנה חתומה לעדכן את כתובת שלי

om:

KEREM SHLOMO

M.E.C.H. of Babow

1577 48th Street

Brooklyn, NY 11219

Address Correction Requested

Forwarding & Return Postage Guaranteed

(Please send P.S. form 3526)

קובץ

נרם שלמה

ע"ש כ"ק מרן הגה"ק אדמו"ר מוהר"ש מבאבוב זצ"ל

קובץ מוקדש לסלסול ולהלכה ואגדה ומילי דחסידותא
ואגרות קודש וענינים שונים מגאוני וצדיקי קשישאי ז"ל
ולהבחי"ח מרבנים ות"ח ובחורי חמד הי"ו.

שנה ו' קונטרס ט' (נ"ט) מנחם"אב תשמ"ג

יוצא לאור ע"י תלמידי
כ"ק מרן אדמו"ר מבאבוב שליט"א
1577 48th Street
Brooklyn, New York 11219
Tel. 871-6623

התוכן

מדור אמרי קודש

ה לפרשת ראה כ"ק מרן ארמו"ר שליט"א

מדור זכרון לראשונים

ז בדין אשה שנחשדה בזנות . . . הגאון מוה"ר וואלף איגר אבר"ק לייפניק זצ"ל
 יא בענין שינוי רשות בגזילה . . . הגאון מוה"ר עקיבא איגר אבר"ק פוזנא זצ"ל
 טו בדין תספורת לאבל . . . הגאון מוה"ר זאבל איגר אבר"ק ברוינשווייג זצ"ל

מדור אגרות קודש

יט שני מכתבים מהרה"ק מוה"ר מאיר מפרעמישלאן זצ"ל
 כא מכתב מהגאון מוה"ר ישמעאל הכהן אבר"ק מודינא זצ"ל

מדור זכרון לאחרונים

כב בדין קרבן אשם תלוי הג"ר אליעזר רייטש אבר"ק באניהאר ז"ל

מדור פלפול והלכה

כה בדין פט"ח שנפדה כשה טריפה . . . הרב מוה"ר משה הלברשטאם שליט"א
 לא בדין בישול בשבת . . . הרב שלמה געשמעטנער שליט"א

מדור תפארת בחורים

לר בענין תשבותו הב' מרדכי הכהן לומערמאן נ"י

עולת שבת בשבתו

לו ליקומים יקרים לשבתות ומועדים המערכת
 מ נוסחאות והערות ברש"י עה"ת הר"ר מנחם בראכפעלד שליט"א

מדור הנאהבים והנעימים

מו בענין ביעור חמץ הרה"ג מו"ה יעקב סג"ל גאלרוואסער הי"ד

מדור תמיהות וישובים

מה הערות קצרות בענינים שונים
 מט מכתבים אל המערכת
 כא צילומי כתבי קודש יט, כ, כא
 נ כרכות והודאות

כל הזכויות שמורות להמערכת

Copyright © 1983

by Cong. Shaare Zion

מזכרת נצח

הקובץ הזה מוקדש
לעילוי נשמות

אבי מורי הרבני החסיד המפורסם מחשובי חסידי ראדאמסק
מו"ה יחזקאל שרגא בן מו"ה אברהם קינדערמאן ע"ה
ר"מ בישיבת כתר תורה באושפצין

אמי מורתי החשובה

מרת טשארנא בת מו"ה משה אהרן אהרניגער הי"ד

זקני מו"ה משה אהרן בן מו"ה שלמה אהרניגער ע"ה
זקנתי מרת גאלדא בת הרב יוסף וואלף ע"ה

אחיי, הב' יוסף, הב' שלמה יצחק, הב' ישכר דוב,
הילד ברוך, והילד מרדכי, ואחותי הילדה חוה הי"ד

כולם נהרגו על קידוש השם בעת החיסול רעיר סאסנאווא
למחנה אושוויץ בשנת תש"ב לפ"ק
ונקבע היאה"צ לערב ראש חודש אלול

זקני מו"ה אברהם בן מו"ה אהרן קינדערמאן ע"ה
זקנתי מרת טויבע בת מו"ה יצחק אייזיק הלוי ניקטבורגער ע"ה
נפטרה כ"ז לחודש כסליו שנת תרצ"ה לפ"ק

חותני הנה"ח

מו"ה מנחם מענדל בן מו"ה שמעון הלוי בייטלער ע"ה מנאראל
נפטר בשם טוב ובשיבה טובה ביום י"ד אייר שנת תשל"ז לפ"ק

חותנתי האשה החשובה

מרת פיגא בת מו"ה מאיר הכהן פעלרשיין ע"ה מנאראל
נפטרה בשם טוב ובשיבה טובה ביום י"ז אייר שנת תש"מ לפ"ק

תהא נשמתם צרורה בצרור החיים

הונצח על ידי בנם, חתנם, ונכרם,

יהודה קינדערמאן

ובל משפחתו

מזכרת נצח

הקובץ הזה נרפס
לעילוי נשמת

אבי מורי הנה"ח הנכבד

מו"ה אהרן יעקב בן מו"ה משה זאב וואלקאוויטש ע"ה

שנפטר לעולמו

ביום ט"ו לחדש תמוז שנת תשמ"ג לפ"ק

תהא נשמתו צרורה בצרור החיים

הונצח ע"י בנו,

ישעי' אלעזר וואלקאוויטש

אמרי קודש של כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

פרשת ראה

איש כמתנת ידו כברכת ד' אלקיך אשר נתן לך. ויל"ד רהול"ל איש מתנת ידו כברכת ד"א, מהו כמתנת ידו. והנראה בזה, רהנה בס' אנרא דפרקא (אות י"ד) הובא מעשה רב מהר"ק מוה"ר יחיאל מיכל המגיד מזלאטשוב זצוק"ל ששאל לו איש אחד ברחן בדרך בריחותא בע"ש לפנות ערב, בכדי לפקח דעתו, הלא העני כמה יסורין באין עליו עד שמספיק להכין צורכי שבת, והבעה"ב העשיר אין לו שום צער להכנה דרבה הלזו, וכשמגיע שבת קודש, ומתחיל העני לומר פרקי מסכת שבת תיכף מתחיל המשנה בריש יציאות השבת, העני חייב, למה יהא חייב. והשיב לו הרה"ק הנ"ל שישב לו תשובה בשבת, וא"ל בסעודת הערב, שהקשו קושיא זו במתיבתא דרקיע, והשיבו רבשביל זה מגיע התחייבות להעני בשביל שפשט העני את ידו ועשה השתדלות, וסיים באנרא דפרקא שם, והבן שיחת חולין של ת"ח ועד היכן הרברים מגיעים, עכ"ל יעווי"ש.

אמנם עדיין הרברים צריכים ביאור דמה פשעו של העני הזה בפשיטת ידו לקבל כדי להמציא טרף לביתו. ויתכן הביאור, עפ"י דברי האר"י ז"ל דבמצות נתינת צדקה יש יחוד שם הוי' ב"ה, כי המטבע של הנותן הוא כעין אות יו"ד, וה' אצבעותיו של הנותן הוא ה', והזרוע של הנותן הוא וא"ו, וה' אצבעותיו של העני המקבל הוא אות ה' השנית. אמנם העשיר צריך לזרז להקדים הנתינה מרם שיפשוט העני את ידו, כדי שיהיו אותיות השם כסדרן וביושר שמורה על מדת הרחמים אבל אם פושט העני את ידו תחלה אז אותיות השם אינן כסדרן ומעורר ח"ו דינים. ופירשו בזה הפסוק (תהלים י"א) כי צדיק ד' צדקות אהב ישר יחזו פנימו, שהשי"ת אוהב מצות נתינת צדקה אם מתקיימת באופן שיחזו פנימו יש"ר, כל' שהשם הוא ביושר וכסדרן ולא ח"ו להיפך. וכעין זה בס' ישועות יעקב עה"ת (בפ' האזינו) חכמים הגידו כי בעת שאדם מקיים מצות נתינת צדקה כמעט עושה כמעשה הזה מילוי השם, שראשית השם הוא אותיות י"ה בחינת משפיע, ואותיות ו"ה הוא בחי' מקבל שפע. וז"ש שלמה בחכמתו, עשיר ורש נפגשו עושה שניהם ד', רהיינו כשהעשיר נותן לעני עושים שניהם שם ד' במילואו, עכ"ר.

ויש להוסיף עוד רמז לזה בפסוק, מלוה ד' חונן דל (משלי י"ט), תיבת מלוה יתכן לפרשו מלשון התחברות עדה"כ הפעם ילוה אישי אלי, דמי שחונן דל הוא מלוה ד', שמחבר ומצרף שם ד'.

והנה התוס' בריש מס' שבת הקשו רהו"ל למיתני הוצאות השבת, ולמה תנא יציאות השבת. וכ' הרה"ק מוה"ר פנחס שפירא מאוסטראה זצ"ל במכתבו הנדפס בחסד לאברהם (להמלאך), דהתנא נתכוון לרמז שם י"ה בתחלת המסכת, כי ר"ת של יציאות ה'שבת הם אותיות י"ה, ושם י"ה במילואו כזה

יו"ד ה"א עולה בנימט' כ"ו כמספר שם הוי' ב"ה, ועל זה נתכוון התנא באומרו יציאות השבת שנים שהן ארבע, כלו' שבשתי אותיות י"ה יש בו ד' אותיות הוי' במילואן, עיי"ש ברכה"ק הטעם שרצה התנא לרמוז שם הוי' אצל דיני הוצאה בשבת. ובדרך פשוט י"ל, רהוא ע"ד אוז"ל בנמרא, תנא אקרא קאי, דתנא דמתניתין הכא קאי על הפסוק הנכתב בכניסת שבת קודש יום ה'ששי ויכולו ה'שמים ר"ת שם הוי' ב"ה ולכן תנא יציאות השבת שנים שהן ארבע, לרמוז ששתי אותיות י"ה הם במילוי ארבע אותיות הוי' ב"ה. ועפי"ז יובן היטב הא דקתני, פשט העני את ידו תחלה העני חייב, דמאחר דהתנא בא לרמוז על שם הוי' השולט בשבת קודש שהוא כסדרן וכתוב ביושר יום ה'ששי ויכולו ה'שמים, לכן אמר, אם פשט העני את ידו תחלה קודם נתינת העשיר חייב, דגרם העני עי"ז לעורר רינים ח"ו ע"י שם הוי' בהיפך אתוון, והי' לו להמתין שיקדים העשיר תחלה בנתינתו כרי לעורר רחמים.

וזה יש להעמיס בכוונת הפייטן בזמירות לליל שבת קודש, צדקתם תצחיר כאור שבעת הימים, דהנה שבת נקראת אור שבעת ימים, כי כל ברכאין דלעילא ותתא ביומא שביעאה תליין, והטעם כי יום השבת הוא כולו רחמים, כאומרם ז"ל בזוה"ק וכל דינין מתעברין מינה, והוא ע"י שם הוי' כסדרן הנרמוז בר"ת יום ה'ששי ויכולו ה'שמים. וזה שאמר, צדקתם תצחיר כאור שבעת הימים, שמצות צדקה של בני ישראל תהי' ג"כ באופן זה שיפשוט העשיר ידו תחלה כדי שיתעורר עי"ז רחמים וחסדים, ואז תאיר ותזריח מצות צדקה כאור שבעת הימים.

ובזה יתפרש היטב הפסוק המוצב בראש, ולא יראה את פני ד' ריקם, שבמצות צדקה צריך הנותן להיזהר מאוד להזדרז ליתן להעני תחלה, כדי שלא יפשוט העני את ידו הריקנית תחלה, שאז ח"ו יעורר מרת הדין, כי איש כמתנת ידו כברכת ד"א אשר נתן לך, כי ברכת ד' תלוי' באופן הנתינה, וכשיזהר העשיר להקדים מתנת ידו תחלה, יעורר בזה ברכות שמים מעל.



ברין אשה שנחשדה בזנות

מהגאון מוה"ר בנימין וואלף איגר זצ"ל אבד"ק לייפניק¹

שיל"ת. לייפניק טו"ב שבט תקנ"ה לפ"ק.

שלום לשר אלוף, חרבו שולף, לקבל אלף, ה"ה אהו' ירדתי הרב
המאור הגדול שואל כענין, לפני שמש שמו ינון, כבוד מו"ה יודא
ליב אב"ד דק' מאקאווא נ"י.

שאל נשאל מעמדו שאלתו העמוקה, והי' לי לעינים דבריו שבעתיים מזוקקת,
בדבר שנתחבטו בה גדולי חקרי לב בסוגיא דיבמות דף כ"ד שנחלקו בה אבות
עולם, לדעת רי"ף מחלקינן בין נחשד לבעל, דמן בעל לא מפקינן בשום ענין
בעולם אלא בעדי טומאה, ואז אסורה אפי' יש לה בנים, וליכא קול, אבל בנחשד
יש איסור אפי' בלא עדי טומאה, וסוגיא בעדי כיעור וקלא דלא פסק, והיינו אם אין
לה בנים, ולר"ת אליבא דשאלתות אין חילוק בין בעל לנחשד, ובשניהם אם יש
קלא דלא פסיק ואין עדי כיעור אלא בעל בעצמו ראה כיעור סגי' בראיית בעל
לחוד להוציאה משניהם כמ"ש הרא"ש דהוי כפתח פתוח או כעד א' אחר קנאה
וסתירה, ועיי' בט"ז [סי' י"א ס"ק א'] מדלא הזכיר הרא"ש בשיטה זו הן בחלוקא
דקלא דלא פסיק, וראיות בעל, הן בחלוקא דעדי כיעור בלא קלא, לחלק בין יש לה
בנים לאין לה בנים, משמע דאין משגיחין כלל בבנים, וכ"כ לדעת שלישי רא"ש
אליבא דשאלתות דאין מחלקין בין בעל לנחשד ובשניהם אין מוציאין אלא בעדי
טומאה, או בתרתי לדיעותא, היינו קלא דלא פסיק וגם יש עדי כיעור, דהוי כפ"פ,
לא הוזכר ג"כ הרא"ש כלל מבנים לחלק, וכן בקיצוד פסקי רא"ש הדין מבואר
לשיטת ר"ת בראיית בעל וקלא דלא פסיק, ולדעת רא"ש בעדי כיעור וקלא דלא
פסיק מוציאין משניהם אפי' יש לה בנים, ומה דקתני בברייתא בד"א שאין לה
בנים כו' היינו דהך ברייתא הוא כרבי שהוא מחלק בין יש לה בנים או אין לה,
דמיירי בקד"פ, והיינו מרקאמר הש"ס הלכה כר' בקד"פ, מכלל דפליגי ר' וסבד
לאסור אפי' בקד"פ, א"כ מאי דפסקינן הלכתא כוותי' דר' בקד"פ, אה"נ עדיפא
מד' ומוציאין אותה אפי' יש לה בנים.

(1) נולד בשנת תק"י בערך לאביו הגאון מוה"ר עקיבא איגר (הראשון) אבד"ק צילץ
ופרעשבורג זצ"ל. ראשית נשיאותו הי' כאבד"ק צילץ, ובשנת תקמ"ה בערך נתקבל
לאבד"ק לייפניק. העמיד תלמידים רבים, וביניהם בן אחותו הגאון מוה"ר עקיבא איגר
אבד"ק פוזנא זצ"ל, שלמד אצלו בכחורותו כעת שדר הג"ר וואלף בברעסלוי אצל חותנו
הג"ר יוסף יונה תאומים אבד"ק ברעסלוי זצ"ל. (ראה שו"ת חמדת שלמה חאהע"ז סי'
כ"ח). חיבר ספר ערך לבנון חידושים על הש"ס ולא נרפס. בס' הי' הר"ן על גיטין (שנרפס
בברלין) יש בסופו חידושים ממנו על מס' גיטין. וחידושו עמ"ס סוכה נרפסו בקובץ מורי'
(חיו"ל בירושלים עיה"ק) בגליון מחודש סבת תשל"ה. נלב"ע ביום ש"ק ו' תשרי שנת
תקנ"ו לפ"ק ומנ"כ בעיר לייפניק.

תשובה זו נעתקה מעצם כתי"ק המונח ברשות הרבני הנכבד ר' מנחם שמעלצער
נ"י, והנע אליו ע"י ירדנו הרב צבי יהושע לייטנער נ"י מירושלים עיה"ק. ישאו ברכה
מאת ר'.

והנה הרמ"א בס' י"א [סעיף א'] קובע להלכה כשאלתות להוציאה מבעלה בערי כיעור וקר"פ באין לה בנים, ולכאורה יפה רן ויפה הורה מעכ"ת נ"ו בעובדא דירן ראתנייהו כל הני צררין לאוסרה על בעלה, ואף דלפי משמעות הש"ס לא הוי כיעור, אם לא שחגרה סינר ורוק למעלה מן הכילה, מ"מ לפי רברי רמב"ם וש"ע שהוסיף וכ', או שהיו יוצא' ממקום אפל, הרי מרמה כיעור רנסתרה לחגרה סינר, ובנר"ר גופא רעוברא הכי הוי, שתמיר ה' חלונות סתומים והשכנים ראו שהנואף הלך אצלה ביום ובלילה, וגם אחותה הסיחה לפי תומה שראתה בה רברים מכוערים, ואף שהוא עד קרוב, מ"מ אם הבעל מהימן לה כבי תרי, רינו כערי כיעור, כמ"ש המררכי פ"ב ריבמות, וגם לפי הנראה מתוך שאלתו הוא קלא דלא פסיק, א"כ הדין פשוט לאסרה, באופן שצריך קבלת ערי כיעור בפני ב"ר להעיר בפני'.

אמנם שאלתו סתומה, ואין רי ביאור אם הקול יוצא ע"י עדי כיעור, או קול הדינון, זולת עדי כיעור, והנה דבר מוסכם ביש"ש פ"ב דיבמות ובתשובתו סי' (ל"ב) [ל"ג] דלא סגי' בקד"פ שיוצא ע"י שראה עדים דבר מכוער, אם לא זולת עדי כיעור, ורווח לן בזה ליישב הברייתא דמחלק בין יש לה בנים לאין לה בנים, ולדעת מר"ם ורא"ש בפי' השאלתות אין לחלק בין יש לה בנים לאין לה בנים כנ"ל, יש לומר דהיינו דוקא בקד"פ שיצא זולת עדי כיעור, או זולת ראיית הבעל דבר מכוער, וברייתא מיירי בקלא שיצא מחמת עדי כיעור, ולא הוצרך לומר דס"ל דברייתא מיירי בקלא דפסק כמ"ש חלקת מחוקק.

אך לפי הנראה מתוך שאלתו דאיירי דאין לה בנים מבעלה יש לנו להחמיר אף בקול שיצא מתוך עדי כיעור, וסעד לדברינו ליישב הטור בס' זה שכ' בזה"ל, אם יש עדי טומאה תצא אפי' יש לה בנים, אין עדים בדבר, אלא שיצא קול שזנתה מפני שראו בה דבר מכוער כו' אם יש לה בנים מבעל לא תצא, משמעות דבריו שכ' אין עדים בדבר, היינו עדי טומאה אלא עדי כיעור, ואח"כ כ' לא תצא אם יש לה בנים, והוא היפך מדעת רא"ש אביו, שכ' בעדי כיעור וקד"פ תצא אפי' יש לה בנים כנ"ל, מרסתם דבריו ולא חילק, וכבר הערה בזה לתמוה בס' ט"ז, אבל לפמ"ש ניוחא, כשנדקדק היטב בלשון הטור שכ' שיצא קול שזנתה מפני שראו בה דבר מכוער, הרי פשוט לשונו מודה, דמיירי שיצא קול ע"י שראו עדים דבר מכוער, ובכח"ג י"ל דאף הרא"ש מודה לחלק בין יש לה בנים לאין לה בנים, ומה דסתם רא"ש ולא חילק בין יש לה בנים לאין לה בנים, היינו באם קול יוצא זולת עדי כיעור, ובקול היוצא מתוך עדי כיעור, דאיירי בה הטור, כתב כן להכריע מדעת עצמו לחלק בין יש לה בנים לאין לה בנים, יהי' איך שיהי', באין לה בנים הדין נותן להוציאה מבעלה, אפי' ביצא קול מחמת עדי כיעור כמו בנר"ד דאין לה בנים הדין פשוט לאסרה, אף בקול היוצא מחמת עדי כיעור.

ומ"ש הט"ז עוד לתמוה על הטור, שכ' בזה"ל, דטור כ' להרי' כשיש בקול ממש, ויש עדי כיעור מוציאין כו' אם אין לה בנים, הרי רביש לה בנים לא מהני אפי' ב' לדיעותא, ובדבריו רא"ש אין הרבר כן, אלא זו ממש כעדי טומאה, דלא

משנחנין בבנים, ע"ש, ובאמת לפי ספרי טורים דפוס ווילמרסדארף שלפני אי' בזה"ל, כשיש קול ממש או עדי כיער כו' ולא כמו שהי' לפנינו שמעתיק לשונו, כשיש קול ממש ויש עדי כיער, ואדהכי יפה עולה דברי הטור בכה"ג אין להוציאה אם לא באין לה בנים, אבל לפי משמעות הרמ"א משמע לפי מה שנבאר בסמוך אף באין לה בנים אין מוציאין אותה מבעלה, אם לא בקול ממש וזלת עדי כיער, והיינו מדכ' הרמ"א וי"א כו', תקשי לכאורה מה שהערה הט"ז שהוא דלא כמאן, דלדעת רי"ף לא מהני קול ממש וגם לא עדי כיער, אם לא עדי שומאה, ולמר"ם בפ' השאלות מוציאין מבעל אפי' באחת מהן, או קד"פ וראייתו בו או עדי כיער לחור, ולדעת רא"ש בפ' השאלות אין לחלק בין בעל לנחשד באחד מהן, ורמ"א כ' להדיא באחד מהן אין מוציאין מבעל כו', ע"ש שהניח בצ"ע.

וכדי ליישב דבריו י"ל מה שכ' רמ"א לחלק בין בעל לנחשד להוציאה באחד מהן, לאו למימרא באחד מהן קלא ממש או עדי כיער, אלא כוונתו שהוא כאחד שקול יוצא מחמת עדי כיעור בהא הוא דכ' רמ"א להכריע מדעת עצמו דבכה"ג אין מוציאין מבעלה, אפי' אין לה בנים, כדרך שכ' חלקת מחוקק בדעת רמ"א שכ' בקד"פ ועדי כיער מוציאין מבעל, כשאין לה בנים, שהוא היפך מדעת הר"ם ורא"ש שסברו אפי' כשיש לה בנים מוציאין מבעל, ואהא כ' הב"ש שרמ"א פסק כן מדעת עצמו כעין פשר, ה"נ י"ל לפי הביאור דברינו בכוונת רמ"א שכ' כן להכריע מדעת עצמו בשיצא קול מחמת עדי כיער אין להוציאה מבעלה אפי' אין לה בנים, וכיון שכן צריך בירור היטב בנדר"ר אם הקול יוצא וזלת עדי כיער, וגם צריך לקבל עדות שראו דבר מכוער בפני ב"ד כדניא.

וע"פ הוצעת דברינו שצריך להיות דוקא קול יוצא וזלת עדי כיער, יש ליישב קו' הנאון בס' נודע ביהודא בחלק א"ע סוף תשובתו סי' ע"ב על שיטת רי"ף שזכרנו ממה דמסקינן בש"ס הלכתא כוותי' דרבי בקד"פ, ומדקאמר הש"ס הלכה מכלל דרבי ס"ל דמוציאין אפי' בקלא דלא פסק אם יש עדי כיער, והיינו לשיטת רי"ף דמיידי סוגי' מבעל, אבל הא מודה רבי דאין מוציאין מבעל אם לא בערי שומאה, א"כ תקשי סוגי' דסנהדרין דף מ"א דפריך הש"ס אשת חבר דנהרנת היכי משכחת לה, אי בזנתה וחזרה וזנתה הא יכולין לומר לאסרה על בועלה שני באנו, ומאי פריך דלמא ס"ל ר"ח כרבי דמבעל מוציאין בע"כ לחוד וא"כ אין יכולין לומר לאסרה על בועלה שני באנו, דא"כ די להם שיעידו שראו דבר כיער, ולמה העידו על הזנות, ואף דגמ' פריך דע"כ ר"ח לא ס"ל כרבי דאל"כ תקשי אמאי ס"ל בעדי נערה המאורסה שהוזמו יכולין לומר לאסרה על בעלה באנו, א"כ לא הי' להם להעיד על הזנות רק על כיער לבד, ז"א לדעת הרי"ף דמודה רבי דמבעל אין מוציאין רק בעדי שומאה, ושפיר הוצרך להעיד על זנות ממש, אבל מאי דפריך יכולין לומר לאסרה על (בעלה) [בועלה] באנו תקשי כנ"ל, סגי להו להעיד בדבר כיער, ע"כ תוכן קושייתו, דכוונתו מבואר דעיקר קושייתו ע"פ יסוד שכ' דרבי ס"ל להוציאה מבעל אפי' בעדי כיער לחוד, דאלולי כן קושייתו ליתא, ושפיר פריך הש"ס יכולין לומר כו' מאי דלא העידו בכיער לבד, י"ל רהי' קד"פ

ובכח"ג לא סגי בעדי כיעור אף להוציאה מבועל, רק כיון דקושטא מלתא דרבי ס"ל לאסרה על בועלה, בעדי כיעור אפילו בקד"פ, שפיר הקשה כקושייתו דלמא ר"ח ס"ל כרבי כנ"ל.

אמנם לפמ"ש לא מוכח מידי ושפיר י"ל דאף רבי לא אסרה על בועלה בעדי כיעור אלא בקלא דלא פסיק, ומה דקאמר הש"ס הלכתא כרבי כו' דמשמע מני' דרבי עצמו לא ס"ל הכי, היינו דלא בעינן קול יוצא זולת עדי כיעור, אלא רבי בעצמו ס"ל אפי' בקול היוצא מתחת עדי כיעור, אבל אח"נ אף לרבי צריך להיות קד"פ, וכיון שנפל היסוד נתרועע הבנין, וליתא לקו' הגאון הנ"ל.

היוצא מתוך ביאור דברינו בשיטת רי"ף וטור דצריך להיות קול יוצא זולת עדי כיעור, וביותר לפי ביאר דברינו בכוונת רמ"א בקול היוצא מתוך הכיעור, אף אין לה בנים אין מוציאין מבועלה, ומעתה צריכין אנו לדון בעובדא דידן גופא דעובדא היכי הוי, ובפרט לפמ"ש מר"ם לובלין בתשובתו אין לחוש לדברי שאלתות, רק לפנים משורת הדין, א"כ אף את"ל להחמיר כדברי שאלתות שהוא דברי קבלה, ונגרר אחריו רמ"א שכל בית ישראל נשען עליו, מ"מ הדבר מבואר שצריך להיות קול זולת עדי כיעור, אך לפי הנדון המאורע עסק ביש, שנדרה להמיר, ושההתה אצל הכומר כמו ח' ימים, לדעתי הדין ממש כמ"ש רמ"א באשה שהמירה, דאסורה לחד דיעה אפי' לבעלה ישראל, ואין זה נדון שכ' רמ"א שנדרה להמיר כו' וחזרה בה, דמותר לבעלה, היינו שלא חי' עדיין אצל הכומר, אלא שנדרה בלבה, ולא כן כמו בנדר"ד שהיתה אצל הכומר, רק שחזרה בעוד שלא חי' עלי' מים טמא, מה בכך, דמ"מ דינה כמו מומר לע"ז, וביותר בנדר"ד שהיתה אצל הכומר זמן מרובה, ובירה היתה לברוח ולא ברחת, ראוי' לאסרה, בצירוף כל הני טעמים בנ"ד שיש עדי כיעור וקלא דלא פסיק, וכמה פריצות ראו בה, לית דין צריך בשש לאסרה, ואף כתובתה ראוי' להפסידה, אף דאינו אלא ספק שמא זינתה, והוי כמו שטוען יודע אני שהלוויתני, וא"י אם פרעתיך דחייב, כבר כ' הב"ש בא"ע סי' קט"ו ס"ק ח' בכח"ג שהיא גרמה האיסור לית לה כתובה, וכבר הוכחתי סברא זו מדעתי דנפשאי ליישב בזה קו' הש"ך בח"מ סי' רצ"א על נ"י, והוא בכתובים אצלי, בחדושי לב"מ דף צ"ד, ושפי נ"ל לומר זולת דברי ב"ש, לחלק טובא הא רקי"ל בא"י אם פרעתיך דחייב היינו בגוונא דאיירי הש"ס, דברי טוב, ושמא גרוע, כמ"ש תוס' במס' כתובות דף י"ב, משא"כ בגוונא דהכא דהוי כא"י אם פרעתיך משום חששא שמא זינתה, וזה לא ה"ל למידע והוי שמא טוב, ומה טוב אם הבעל עצמו אינו רוצה לדור עמה, שאין כופין אותו לדור עמה, וביותר למיעבר תחבולה ע"י כישוף שמכחישין פמליא של מעלה, להיות להם בשר אחד, ומצוה לגרשה, אפי' במדינתנו שנוהגין חדר"ג כמ"ש מר"ם לובלין וט"ז. ואפשר בכח"ג אף שלא מדעתה תצא בלא כתובה, כמו בנ"ד דאיכא עדי כיעור וקד"פ, והנלע"ד כתבתי. וד' יסיר מכשול לגדור פריצות בתולת בת ישראל, כ"ז כתבתי להלכה ולא למעשה.

דברי ידירו הדש"ת ומצפה לתשובתו,

הק' בנימין וואלף איגר החפ"ק הנ"ל ואגפ'.

בענין שינוי רשות בגזילה, ועוד

מהגאון מוה"ר עקיבא איגר זצ"ל אבד"ק פוזנא¹

(יום ו' ט"ו מנחם תקמ"ג לפ"ק — ליסא)

צדיק כתמר יפרח כארז בלבנון ישגה ה"ה אהו' ארוני יריר נפשי
הרב המאה"ג מעוז ומגדול החרף ושנון סיני ועוקר הרים כפטיש
יפוצץ סלע מו"ה ליפמן נר"ו, יהי שלו' בחילו ולכל המסתופפים בצלו
צל החכמה ושואבים ממעיניו כאר מים חיים.

אחרי שמעלתו הרב נר"ו הרשני בעת נתארחתי בביתו זמן מועט, לכתוב
לפעמים למכ"ת איזה דבר חידוש בפלפול, ולהיות אנכי יושב על הכלים בביתי לא
אבוא חוצה כ"א השכם וערב לשפוך שיחי בתפלה, לזאת לא נורע לי מי ומי
הנוסעים מהכא להתם אשר אשלח דברי עמהם, ועתה בבוא אצלי וירי הרב
המופלא מו"ה שלמה נר"ו המוכ"ז, אמרתי כאן אמצא מקום לשלם נדרי ולכתוב
ע"י מעט רברים אשר חנני ד', ומעלתו נר"ו ישמור מוצא שפתיו אשר הבטיחני
לשום דברי לנגדו, ואם שגיתי וידיעני ויוריני ואודה ולא אבוש.

והוא, במה דקשה לי בב"ש אה"ע רס"י כ"ח סק"ג במה שכ' דאף לשיטת
הרמב"ם דצריכה ליתן דמים להנגזל מחמת רהשניו רשות בידה וא"כ במה
מקדשה, מ"מ לבתר תקנת השוק דצריך הנגזל להחזיר הדמים [להלוקח מה
שנתן] להגזלן בגנב שאינו מפורסם א"כ ממילא אינה צריכה לשלם רהא מגיע לה
מה שנתנה מחמת תקנת השוק וא"כ י"ל דמיירי בבעלה גנב שאינו מפורסם
עכת"ד. ולי תמוהים דבריו רהא להדיא כ' הרא"ש פ"ק דמציעא ברף כ' במה
דאמרינן שם ש"מ לרשמואל המוכר שט"ח לחבירו וחזר ומחלו כו', שכ' שם
הרא"ש דאם הבעל מוחל השט"ח דא"צ ליתן לה רק מה שנתנה ומשערי' רק
פרוטה, דקדושי אשה מחשבינן לי' לפרוטה ע"ש סברת הרא"ש, מבואר דאף אם
אמרה בפירוש בשעת הקידושין שאינה רוצית להתקדש רק בדמים הרבה, מ"מ
לענין לשלם אח"כ מדין גרמי מה שנתנה, לא מחשבינן הנתינה וההיזק רק פרוטה
רהא לא קיבל ממנה רק הקידושין והוא רק פרוטה א"כ אף אם בעלה גנב שאינו
מפורסם מ"מ תהא צריכה ליתן להנגזל כל דמי החפץ ותגרע רק פרוטה מחמת
תקנת השוק ליתן לה מה שנתנה והוא רק פרוטה וא"כ לא קבלה ממנו רק פרוטה
והיא חשבה להתקדש בכל דמי החפץ והוי כחסר מקצת חפץ, זולת שנדחק
דמיירי רק שקדשה בחפץ מכוסה ברבר אחר ולא ראתה, ואפשר שאינו רק שוה

(1) הועתק מתוך חיבור כת"י של הגאון מוה"ר אליעזר ליפמאן הלוי אבד"ק צילץ
(אשר אליו מופנים ב' מכתבים הללו). כתבנו ואודותו בכר"ש שנה זו קונט' ב' עמוד י"ב.
— ויש להוסיף כי שרם שנתקבל לאבד"ק צילץ, ה' ריין בק"ק דאווויטש (כנראה כי לשם
נכתבו ב' מכתבים הללו) וגם שימש כאבד"ק ראגנזי.

פרוטה וחזינו דנתרצית לקרש בשוה פרוטה; ודומה לזה כ' תרא"ש פ"ב דקידושין ברף מ"ח בסוניה דהתקשרי לי בפקרון, ודוחק, וצלע"נ.
עוד תמוה לי בסי' זה בב"ש סק"ט סלע זו כו' וב"ח הביא תשו' הרשב"א [אבל לא נמצא כן בתשו' הרשב"א] כו' ע"ש, ותמוה לי דבהריא מבואר כן בחידושי הרשב"א ע"ש, ובאמת נלענ"ר רנ"ס הסברא נותנת דמה שכ' הט"ז לרחות מסברא דאף ראין ארם פורע תוך זמנו היינו דהסתם אינו כן, אבל הכא נלי רעתי' לפרוע ע"ש, ואנכי הקטן אינו רואה מקום לדבריו, רלא אתינון עלה מחזקה זו, אלא דשורש הסברא כיון רחור ואמר שאינו רוצה לפרוע ונתינתו רק לקידושין ממילא אינה יכולה לקבל המעות ולהיות רעתה לפרעון ולומר אין שקלי ודירי שקלי, דהא אינה יכולה להכריחו לפרוע לה עכשיו, ואם ירצה יחזור ויטול ממנה דכבר זכה במעות ע"ז הזמן, וע"כ קיבלה לקדושין, והוא ישר בסברא לפענ"ד, והתימה על הט"ז והב"ש, וצל"ע.

ועתה אכתוב במה שנלענ"ר לדינא, והוא במה דאי' בחושן משפט סי' ש"ג ס"ב וי"א שאפי' שמר כראוי ונתן הכספים תחת הקרקע כו' ע"ש, ולא נתבאר מה רינו בקפץ עליו חולי ותקפתו ארי אם נרון לומר דחייב דכל שלא הי' אצל החפץ ונאנס הי' כגניבה וחייב, ואינו פטור רק בהי' אצל החפץ ושמרו ובא ארי ידרם, או דרוקא בשם גניבה חייב ובלא"ה פטור. והנה יסוד הדין הוא מדברי תוס' פ' הכונס רף [נ"ז ע"א] שכתבו כיון דגניבה קרוב לאונס ואפ"ה חייב ה"ה בכל גניבת אונס, וכתב במהרמ"ש שם²).

* * *

(2) בכת"י הנ"ל אשר משם הועתק מכתב זה, חסר הסיום, וחבל. — גם יש שם העתק מתשובתו של הג"ר ליפמאן הלוי אבר"ק צילץ, וחסר בו חצי' הראשון, לכן נעתיק כאן עכ"פ חצי' השני, וז"ל: ומה שמסתפק בח"מ סי' ש"ג ס"ב אם תקפו עליו חולי וקפץ ארי אם ג"כ חייב כיון שלא הי' אצל החפץ, והוכיח דפטור ע"פ מהרמ"ש שם, ולפענ"ד היא ברייתא מפורשת שם בב"מ צ"ג ע"ב רועה שהניח עדרו והלך לעיר בא זאב וטרף והוא שם בש"ע סי' ש"נ ס"י, א"כ מפורש שם אף שלא הי' אצל החפץ פטור, וזה שכ' הסמ"ע כאן סק"ג דשאני זאב מגניבת. ומ"ש דמהרמ"ש הוא נגד הרשב"א, נס תי' מהרמ"ש הובא בש"מ כ"ק בשם בעלי תוס'. ומ"ש שהרשב"א לשיטתו דתירץ קושית מהרמ"ש כמ"ש בשמו בש"מ כ"מ, סברא ישרה היא ואמיתית היא. ומ"ש להקשות על מהרש"ך דהובא במ"ל פ"י משכירות דהוא נגד קושית התוס' ב"ק, אמת שקושיא עצומה היא, ואילו הי' בירי שו"ת [מהרש"ך] לעיין בסברתו ובוודאי מכיא שם דברי תוס' אלו, ואעפ"כ יש לעקש דתוס' מקשה שפיר, דאין לתוס' להקשות על אבוי מכא סברא זאת דלמא אבוי לא ס"ל סברת מהרש"ך לחלק בין ש"ש לשומר אבידה, לכך מקשה התוס' לאבוי מכא אונס דקפץ עליו חולה או שאר אונסים, ובאמת לפי תי' תוס' י"ל סברת מהרש"ך.

הק' אליעזר ליפמן הלוי מליסא

(הגהת המערכת: ועיין עוד בזה בדרוש וחדוש רעק"א במס' ב"ק נ"ז ע"א אות רס"ו).

(יום ב' י"א אלול תקמ"ג — ליסא)

ענני השמים יריקו רב ברכות, ושפע ההצלחות, לה"ה אהו' ידירי
אדוני הרב המאה"ג מעוז ומגדול, החריף והבקי המפורסם מו"ה
ליפמן נר"ו ויופיע כצאת השמש בגבורתו, ירחיב ה' גבולו
בתלמידים הלנים בצלו צל החכמה ושואבים ממעיניו כאר מים חיים.

ביום וי"ו העבר הגיעני מכתב קדשו, שמחתי לקראתם ואקחם ואטמנם תחת
לוח לבי, ברכתי ברכת הנהנין לאורו אור יקרות וקפאון, שמתי עיני קצת במכתבו,
ואבא להשיב בעזה"י על ראשון ראשון ועל אחרון אחרון.

פתח דבריו יאיר בישוב קושייתי על הב"ש, דבש"ע ח"מ סי' ס"ו סק"ט
בש"ך פסקי' רלא כהרא"ש, והרא"ש בעצמו סתר למ"ש בתשובותיו עכ"ד.
ואנכי בעני שמעתי ולא אבין, דהא רלא פסקינן כהרא"ש היינו מטעם רצריך
המוחל לשלם כל דמי שווי' השטר ולא מה שנתן בלבד, אבל לענין סברת הרא"ש
דקידושי אשה מחשבי' לנתן פרוטה, ע"ז לא מצינו חולק, ומעתה קושייתי כמה
וגם נצבה. ובעיקר קושייתי חשבתי דלק"מ די"ל רהב"ש ס"ל כרעת הש"ך בח"מ
סי' שנ"ג סק"ה רכל שקנה אף בפחות משווי' א"צ הלוקח לשלם כלום יעו"ש.
אולם באמת עדיין קשה, דהא הר"מ ס"ל רלא כהש"ך, א"כ קשה אמאי לא הגיה
באה"ע דאינה מקודשת, וצל"ע.

ובעיקר דברי הש"ך הואיל ואתאי לידן נימא בה מילתא, במה שהוכיח
הש"ך שיטתו מסוגיא דב"ב רף מ"ר, נעלם ממנו דבב"ח עצמו הקשה כן בסי'
שס"א, וכ' רמירי דירעינן בלקח בעד כל דמי הקרקע ע"ש, ואנכי אתפלא על
שניהם, ראף לתירוצם עריין אינו מעלה ארוכת במה דפריך הש"ס ולוקמי ביורש
הניחא למ"ד רשות יורש כו', ומאי פריך הא ביורש הוי נוגע ריצטרך לשלם דמי
הגזילה לבעלים דהם קנהו בשינוי רשות, ואצלם לא שייך תקנת השוק דהא לא
נתנו רמים בער החפץ, והוא תמו' מאד לפענ"ד.

ובעיקר קושייתם נלע"ר ליישב בע"א, והוא רנ"ל⁽³⁾ להסביר יסוד מחלוקת
הפוסקים ה"ה הרמב"ן והרמב"ם והראב"ד רס"ל רהלוקח צריך לשלם דמי החפץ
לבעלים, ורעת תוס' רב"ק רף ס"ז ד"ה אמר עולא כו' בסוף דבריהם רא"צ לשלם,
ונ"ל רשורש סברתם עפ"מ"ש הרמב"ן במלחמות פ' הגזול ומאכיל בסוף דבריו,
הא דפסול לקרבן אחר יאוש אף רהוי יאוש ושינוי רשות היינו מטעם דהוא לא
קנה אותו והוי הקרש בלא בעלים ע"ש, מבואר מזה רעת הרמב"ן רבכל יאוש
וש"ר לא קנה הגנב רק לשני הוא נקנה. וכן מבואר עוד בהר"ן ספ"ב דקידושין
שכ' ליישב רעת רש"י רחליפי אסורי הנאה אסורים למחליף דמ"מ מקורשת אף
דאסורים לו כיון דמחמתו בא לירה מקודשת כמו דמקורשת בגזל דאחרים אחר

(3) מה שכתב מכאן עד סוף ד"ה ומה טוב, נרפס בשינוי לשון קצת, בדרוש וחרוש
דעק"א במס' ב"ק רף ס"ו ע"א ד"ה ולענ"ד וכו' יעוי"ש.

יאוּשׁ דהוי שינוי רשות בידה, אף דהוא לא קנה מעולם מ"מ מקודשת דמחמתו קנאתו ובא לידה ע"ש, הרי ג"כ כדעת הרמב"ן. ודעת הריטב"א אינו כן, שכ' בפ"ב דקדושין ברף ג"ב ע"ב דה"ט דמקודשת בגזילה אחר יאוּשׁ דבוה שמשנה רשות קנה גם הגזול והוי שלו ע"ש. נמצא י"ל דהרמב"ן לשיטתו דמעולם לא קנה הגנב והוי כאלו בא מיד בעליו ליד לוקח, מש"ה צריך לשלם, אבל תוס' י"ל דס"ל כהריטב"א דביאוּשׁ וש"ר גם הגנב קנהו ובא ללוקח מיד הגנב מש"ה אין צריך לשלם, כנלע"ד ברור.

וג"ל להסביר יותר, דגם זה, אם קנה גם הגנב ביאוּשׁ וש"ר, תליא בפלוגתא אחרת, והוא במה רמצינו דעת הרמב"ן במלחמות שם דיאוּשׁ ושינוי מעשה החוזר לבריייתו לא קנה דלגבי הגנב דבאיסורא אתא ליד' אין היאוּשׁ מעלה כלל, ותמך יסודו ממה דקי"ל דשינוי רשות ואח"כ יאוּשׁ לא קנה, וע"כ הטעם דבשינוי רשות קודם, באיסורא בא לידו, ולא מהני יאוּשׁ ע"ש, מש"ה ס"ל להרמב"ן דהגנב לא קנה ביאוּשׁ וש"ר, דהא אצלו היאוּשׁ ליכא מעלה, אבל תוס' לשיטתו דס"ל בפ"ג דסוכה ד"ה ולקנינהו כו' דיאוּשׁ ושינוי השם חוזר לבריייתו קני והוי היאוּשׁ מעלה אף לזה דבאיסורא בא לידו, מש"ה י"ל כדעת הריטב"א דביאוּשׁ וש"ר קנה גם הגנב, ומש"ה ס"ל דאין הלוקח צריך לשלם, כנלע"ד.

ומה טוב ומה נעים מיושב לפ"ז מה שהחליט היש"ש פ"ז דבב"ק מסברא דביאוּשׁ וש"ר קנה גם הגנב דמקרא מלא דיבר הכתוב ומכרו, הרי דהגנב נקרא המוכר, וע"כ רקנה אותו, ואף דלמ"ד דלפני יאוּשׁ מיירי ומטעם שרצה למכרו, מ"מ לר"ש דדריש ומכרו דאהני מעשיו, דומכרו כמשמעו ע"כ מוכח דהגנב קנהו יעו"ש, ולא זכר כלום מהנהו פוסקים הנ"ל, ובאמת לכאורה ראית מהרש"ל חזקה, וצריך ישוב לדעת הרמב"ן, ולפי דברינו נחא, די"ל דר"ש ס"ל כמ"ד ברף קי"ד דשינוי רשות ואח"כ יאוּשׁ קנה, והוי יאוּשׁ מעלה לזה דבאיסורא אתא לידו, וס"ל באמת דביאוּשׁ וש"ר קנה הגנב כנ"ל. והרמב"ן דכתב דלא קנה הגנב, היינו למה דפסקינן דש"ר ואח"כ יאוּשׁ לא קנה מטעם דבאיסורא אתא לידו לא מהני יאוּשׁ, מש"ה ס"ל דהגנב לא קנהו כנ"ל. ומעתה לפי הנחתינו לר"ש דהגנב קנהו ביאוּשׁ וש"ר, ממילא א"צ הלוקח לשלם כנ"ל, א"כ שפיר משני הש"ס דמית גזלן, דהתם בכ"ב ר"ש הוא מרא דשמעתתא ואליב"י משני הש"ס שפיר, וק"ל. ודברי מועילים ליישב דעת הרמב"ן והראב"ד, אבל הרמב"ם⁴ אינו מיושב דהא פסק דשינוי רשות ואח"כ יאוּשׁ קנה. ויתר הארכתי ליישב גם הרמב"ם ואינו מופנה להאריך כאן.

מ"ש מעלתו שנית, ראין נ"מ לדינא בתוך זמנו דהעיקר כהרמב"ם ראם חזר ואמר לא לשם פרעון הוי וודאי קידושין, והוציא כן מעלתו מדלא הגיה רמ"א ג"כ דבשד"ך לא מהני כאמר לשם פרעון ולשם קידושין, דדעת הרשב"א נראה דלא מהני מרסנו לי' לפרש בבריייתא כהרמב"ם, עכד"ק. ולענ"ד אין זה כדאי להכריע לעשות וודאי קידושין, די"ל דגם הרשב"א ס"ל לדינא להרמב"ם, והא דסני לי'

(4) הגאון מוה"ר ליפמן הלוי אבד"ק צילץ וצ"ל ציין כאן על הגליון, עיין תומים סי' ל"ז ס"ק י"מ, ולק"מ.

לפרש כן, היינו מדרקתני וחזר דמשמע שחזור מדבריו ראשונים, וכ"נ להדיא בהרשב"א בחי', ואדרבה משמע להדיא ברשב"א דמסכים לענין זה כרמב"ם, רהלשון אי יחיבנא לך, משמע שתתקדש בחזרתו, רק בלשון הברייתא איננו נוח לו לפרש כרמב"ם, והוא ברור. תרע דגם למעלתו קשה, למאי צריך הש"ס לשנויי' דמיירי בלא שדיך, אימא דמיירי שלא חזר ואמר לא לשם פרעון דלא מהני אף בשדיך לדעת מעלתו לשיטת רשב"א, אע"כ רהלשון וחזר דוחק לפרש כן, א"כ י"ל דמה"ט לא ניהא לרשב"א לפרש כרמב"ם.

מ"ש מעלתו עוד, דשאלתי בתקפתו חולה ובא ארי ודרס, מבואר להדיא בברייתא, ח"ו לא נעלם ממני ברייתא דעסיקנא בי', אולם בברייתא קתני רק דאלו ה' כאן לא ה' יכול להציל בזה וודאי פטור, וכן בחי' יכול להציל ועל בעידנא דעיילי אינשי פשיטא דחייב, אולם שאלתי, בתקפתו חולה ובא ארי, ואלו לא ה' חולה ה' בידו להציל, אם נדמה לגניבה ואבירה או לאונס, וע"ז כל דברי בנוים. ועתה אבקש נא מכבוד מעלתו לשום עינו בדברי, ואם שנית יודיעני כי לא פנית כל צרכי לעיין בזה מחמת כי אנכי אחוז (?) לשום חלקי בעיון עם חברים נחמדים, ולא יכולתי לעיין במכתבו דמר זולת באישון לילה בעת כי יפרדו חברי ממני לביתם.

ממני ידירו או"נ הקשור באהבתו ומתאבק בעפר רגלי ת"ח וחפץ לשרתם לטובתם,

הק' עקיבא כמו"ה משה גינז מא"ש

בענין תספורת לאבל על שאר קרובים תוך ל' המכנים בנו לחופה

מהגאון מוה"ר זאבל איגר זצ"ל אבר"ק ברוינשווייג⁽¹⁾

ב"ה. כ"ו מנחם תקפ"א לפ"ק.

שלו' רב לגי"נ [=לגיס ידיר נפשי] הרב החרף חכם ושלם מוהר"ר
מן ר"ב נ"י⁽²⁾ עם זוגתו אחותי ידית הצנועה תי' וכי"ח ה"י.

מכ"ה שבפנינו נכתב ביום ב' עבר לא ידעתי ענין עכבו עד היום עש"ק, וייש"כ על טרחתו במסירת מעותי. והנה אחותי הצנועה תי' בב"ש [=בברוינשווייג?] כבר יודעת ממניעת ביאתי על החתונה, ואקדים באמירת מז"ט, ושמתם גם אתם במצחלת חתן וכלה בחופתם. ולפי שאין בעשתנותי להאריך אשיב בקצרה.

(1) ראה אודותו בכר"ש שנה ד' קונטרס ד' עמוד י"ב. — תשובה זו נעתקה מעצם כתי"ק מתוך קובץ שו"ת עמרת פ"ז (כת"י ירושלים — מספר 1046).
(2) הוא גיסו הרה"ג מוה"ר מן ראזענבאך ז"ל מהלכרשטאט. ראה אודותו במכתב שנרפס בכר"ש שנה ד' קונט' י"א עמוד י"ג.

ע"ד שאלת מחו' הקצין ר"ל מב"ב [=מבערינבורג], ראיתי כל מ"ש גי"נ הרב נ"י לרון מדין הסנדק, והנה באמת בדין סנדק גופא אם קצתם לעצמם הקילו תספורת בתוך ל', אין זה מן הרין, אלא שה' להם יתר לתלות בשו"ת שבות יעקב ח"נ דמיקל בזה, ואף שגוף הספר אין כעת בידי, מ"מ ראיתי מקרוב שנשלח לי מפראג ס' תשובה מאהבה, כ' שם חלילה להקל בשו"ת שבו"י בזה בפרט באתר' דרב הגאון מפראג ז"ל דהורה לאסור עיי"ש, גם מבלעדי ככר כתבתי בשנת תקע"ט כן, ומבואר באל' רבה ס' תקנ"א רתספורות אין להתיר דאכתי מצות מילה מתקנת, וכן הסכימו המורים דפראג, גם בס' אדני פז בעל הוראה מופלג פסק כן עיי"ש, וכן מוכח באו"ח ס"ס תקנ"ט רמז' שהוא יו"ט שלו אינו משלים תעניתו, אבל היתר תספורת לא נזכר כלל בש"ע, וע"כ מהך טעמא דשאני תספורת דאין במניעתו ביטול שמחה רי"ט שלו, ואם המקילים לעצמם נגדרו אחר רברי שו"ת שבות יעקב, ואין כחנו למחות אם נוהגים היתר, עכ"פ מפינו לא יצא לומר מותר, שלא נפגע בזלזול הורים ומורים שרבו עליו ואסרו.

ומעתה נעיי' ברין השושבינות למשיא בנו אי שרי לאכול על הסעודה בתוך ל' לאבלו על א' משאר קרובים. הנה הב"ח והט"ז בס' שצ"ב רעתם רתוך ל' לשאר קרובים קיל מתוך ל' על אביו ואמו, והש"ך חולק, רתוך ל' בזה וזה שוין, והאחרונים הקילו כהב"ח והט"ז, וראיתי שגם בשו"ת נודע ביהודא ס' ק' הסכים לדעת הב"ח ריש ללמוד מק"ו מסעורת מריעות שחייב לפרעו, דאסור לאבל תוך יב"ח, אפ"ה שרי לאבל על שאר קרובים תוך ל', כ"ש בהך דינא דהראב"ד במשיא יתום דשרי לכנוס לסעודה לאבל תוך יב"ח, אינו דין דשרי לאבל על שאר קרובים תוך ל', עיי"ש. ובאמת בראי' זו יש לפקפק, ולא נעלם זה מהש"ך ז"ל תוך כ"ד, אלא רמה דהתירו בשמחת מריעות מבואר בגמ' ובסור ס' שצ"א דאעפ"י שאוכלין ושותין שם זה עם זה אין בו שמחה כמו חופת חתנים עיי"ש, ולכך בשמחת מרעים רבר שאין עיקר אבלות תלוי בו, התירו בק"ו בתוך ל' על שאר קרובים ואסרו באבל על אביו ואמו כל י"ב חודש כמבואר בגמ', אבל לעולם במירי דעיקר אבלות תלוי כמו בשמחת נשואין וסעורתה ותספורת גיחוץ, אבל תוך ל' על שאר קרובים שוה ממש לתוך ל' על אב ואם, זה הוא וראי' דעת הש"ך. אמנם לענ"ד באמת מ"מ יש לרון דלענין עיקר אבלות נמי תוך ל' על שאר קרובים קיל מתוך ל' על אב ואם, וכרעת הב"ח וט"ז, דהרי מבואר בגמ' ובש"ע ס' שצ"ב רבאביו ואמו אין הרגל מבטל אפילו זמן הגערה לענין תספורת, ואלו בשאר קרובים הרגל מבטל גזירת למ"ד כל עיקר האבלות, מזה נראה בפירוש ראבל תוך ל' בשאר קרובים קיל יותר הרבה מאבל תוך למ"ד על אב ואם.

וא"כ וראי' שפיר הדין כמ"ש האחרונים שהמנהג לגרור אחר הב"ח והט"ז בהך דינא דהראב"ד במשיא יתומים והשמחה עיקרה תלוי בו, דשרי לאבל על שאר קרובים בתוך למ"ד לאכול בסעורת נשואין, ולא אסר הראב"ד אלא בתוך ל' על אביו ואמו, ומקורו מברייתא ראבל רבתי רתני על כל המתים אסור לילך לבית

המשתה עד שלשים יום ולאביו ואמו עד שיגערו בו חבריו אלא א"כ היתה לשם שמים, ופירש הראב"ד דהיינו במשיא יתומים ואם לא יאכל עמהם יתבטל הענין, וסובר הראב"ד דהיתר אלא א"כ היתה לשם שמים לא קאי אלא אמאי דתני בפירוש בברייתא דהיינו תוך למ"ד על שאר קרובים וזמן גערה על אביו ואמו, בזה מהני אם היתה לש"ש דהיינו שיתבטל הענין וזולתו, אבל תוך ל' על אביו ואמו, לא נזכר בברייתא בפירוש אין לנו להתיר, וכן משמעות הברייתא, מדלא תני ואם היתה לש"ש מותר, דאז הוי משמע דלנמרי מותר והוא ענין בפני עצמו, לכך תני אלא אם כן היתה לש"ש אדסמוך ל' דוקא אזמן גערה דאביו ואמו רשוה לתוך למ"ד על שאר קרובים, בזה דוקא שרי אם היתה לש"ש שלא יתבטל הענין, ותוך ל' באב ואם לעולם אסור.

ומעתה נדון נמי לענין שושבינות דאבי הבן, הנה מה שנראה מדרברי מכתבו הנעים לרמות לסנדק לענין דמקרי יו"ט שלו, גם כאן מיקרי יו"ט שלו כיון שמצוה על האב להשיא אשה לבנו, אם נחזיק רעתו, אשר לא כן דעתין, ודאי אם מיקרי יו"ט שלו יש להקל הרבה בזה בתוך ל' על שאר קרובים יותר מתוך למ"ד על אביו ואמו, והי' מקום לומר אף לדעת הש"ך דמשהו תוך ל' בשאר קרובים לתוך ל' באב ואם, מ"מ לענין יום טוב שלו, טפי מקלינן בתוך למ"ד בשאר קרובים, והראי' רנל מהני בתוך למ"ד לשאר קרובים לבטל אבילות, ובאב ואם לא מהני אפילו לבטל הגערה, ואף דאין להשוות רגל למה דאמרו יו"ט שלו גבי בעלי ברית דהרי רגל מבטל לגמרי ומפסיק האבילות אף לאחריו, משא"כ יו"ט שלו דבעלי ברית אינו אלא ביומו לפי שעה, מ"מ הא מיהת יש לילף, דלענין יו"ט שלו ביומו טפי יש להקל בשאר קרובים תוך למ"ד דשרי ביו"ט שלו להפסיק אבילות ביומו, אף דבאבל על אביו ואמו אסור, ואפילו ברגל ממש אין מפסיק אף זמן הגערה, לכ"ש בבעל ברית תוך ל' על אביו ואמו דלא מהני בזה יו"ט שלו, אבל בתוך ל' בשאר קרובים שפיר מודה הש"ך כיון דהוי כיו"ט שלו, מיהת בהך יומא דינו דשרי שלא לנהוג אבילות, והי' מותר בכל בסנדק ובעל ברית, ואם גם משיא בנו מקרי יו"ט שלו, ג"כ הי' מותר ביומו שלא לנהוג אבילות.

אבל באמת לא כן דעתי לרמות משיא בנו לסנדק ומוהל ובעל ברית לומר דהוי כיו"ט שלו, דהתם המצוה דהאי יומא גורם להיות יו"ט שלו, ואין יכול כלל להקדים או לאחר לעשות יו"ט זה אלא בזמנו הקבוע בההיא יומא, ועוד דמצות הסנדקאות והמילה אי אפשר לעשות המצוה בלי מוהל ובלי סנדק, ולעולם צריך מוהל וסנדק ובעל ברית, דעליו המצוה למולו ואם א"א למולו בעצמו שלוחו כמותו, ועל כל פנים [מוטל עליו] לבקש למוהלו כמ"ש התוס' בע"ז דף כ"ז דזו היא המצוה שצוה ד' אותו ולא אותה לבקש למוהלו, ולכך מצוה זו שאי אפשר מבלעדה, עושה לו יום טוב בההיא יומא, אבל המשיא בנו אין המצוה קבוע בההיא יומא, וגם עיקר המצוה על הבן, אלא רמה שאמרו בקדושין במצות האב ומשיאו אשה היינו להמציא לו אשה ולהשתדל בו ובצרכיו, אבל לא זו עיקר

המצוה להיות שושבינו להכניסו לחופה, ולא על זה נאמר רהוי יו"ט שלו ביום שמכניסו לחופה, אלא דבחתן עצמו נאמר ביום חתונתו וביום שמחת לבו, אבל כאב המשיא בנו, אף ששמחה היא לו, מ"מ כיון דלא מצינו בזה כגמ' ובפוסקים דהוי יו"ט שלו אין לנו לומר דבר ברור בזה.

אבל באמת עיקר הטעם יש להקל במשיא בנו דעדיף יותר מההיא דמשיא יתומים דשרי הראב"ד ולדעת הב"ח וט"ז אף תוך ל' בשאר קרובים, משום דאם לא יאכל עמהם יתבטל הענין, ומבואר בשו"ת מהרי"ל דהיינו שהשמחה תלוי בו עיי"ש, וכיון שהבן וראי יבטל זמן הנשואין אם לא נתיר לאביו לעלות על ראש שמחתו, עדיף טפי מהך דינא דהראב"ד, ולכ"ש כשהאב הוא המכין לצורכי חופתו, ומאתו כל תהלת הבן, וראי יש לן לסמוך בזה כמו בהך דינא דהראב"ד, ולדעת הב"ח והט"ז דנגרדי עלמא כוותי' בזה, וכן הסכמת שו"ת נודע ביהודא, וכמו שהבאתי ג"כ קצת ראי' ריש לסמוך להקל שפיר יותר בתוך ל' על שאר קרובים, לכן בודאי יש לן להתיר בפירוש למחו' הקצין ר' ליב יצ"ו להיות שושבין ולאכול על סעודת חופת בנו. אבל תספורות אין אני אומר מותר, ואם כך נהנו היתר בפני הרבנים בכערינבורג גם בתספורת בנרון כזה או בכעלי ברית, וסמכו הבעלי בתים על שו"ת שבות יעקב, אין עלינו למחות, אבל אין בירי להתיר תספורות מטעם המבואר, ראיתי המצוה מתקנת ומתקיימת מבלעדי תספורות. וה' ישמחנו וינחמנו בנחמות ציון אשר דורש יש לה, בפרט בעת הזאת אשר מרחוק נשמע שועת לומדים ויראים ושלמים אלי על זה בודר מין במינו, ועל הראשונות אנו מצטערים כי לו נרפסה כמו שרמזו עליו גדול בספר הברית³, ועתה ביקש לעקור יותר בגזרה משום חתנות ובנותיהן, והמשכיל ידום בעת ההיא וה' יהפוך מחשבות זרות, ואל יעבור האיש עוד בזרזון למסור בנו להיות ממחללי שבת בפרהסיא בחנות בימי השוק אלו שעברו, ובאמת כבר זה עשרים שנה ויותר לא טעיתי בצבוע זה, ולהרחיק ממנו ומהמונו, ואני לקצר צריך מבלי כח להאריך, ה' שנותינו יאריך, בעבודתו ויראתו.

אחיכם, זאבל איגר

הנה אין לי מזה שום העתק, לכן אבקש לשלוח לי כתב זה ממש לחזרה, בפרט כיון שכתבתי בו באחרונה דברים שביננו, ובחכמתו יבין על מי שנתכוונתי.

(3) כנראה שכוונתו על ספר אלה דברי הברית (המבורג תקע"ט).

שני מכתבים מהרה"ק מוה"ר מאיר מפרעמישלאן זצ"ל

בעזרה"י.

כבוד אהו' מח' ה"ה הרבני המופלא הקצין מו"ה משה נ"י.

נא שאל יעשה באופן אחר רק שילך [בזר] יזוה להודיע להגדול מכם. בתי
חנה שתחי' שהיא לע"ע זה ד' שבועות במרחץ של חלב ושותה ג"כ ובפקודת
ה... וכעת בליל שבת ... על קרעם ...

כ"ד מח' הק' מאיר בהמנוח זלה"ה

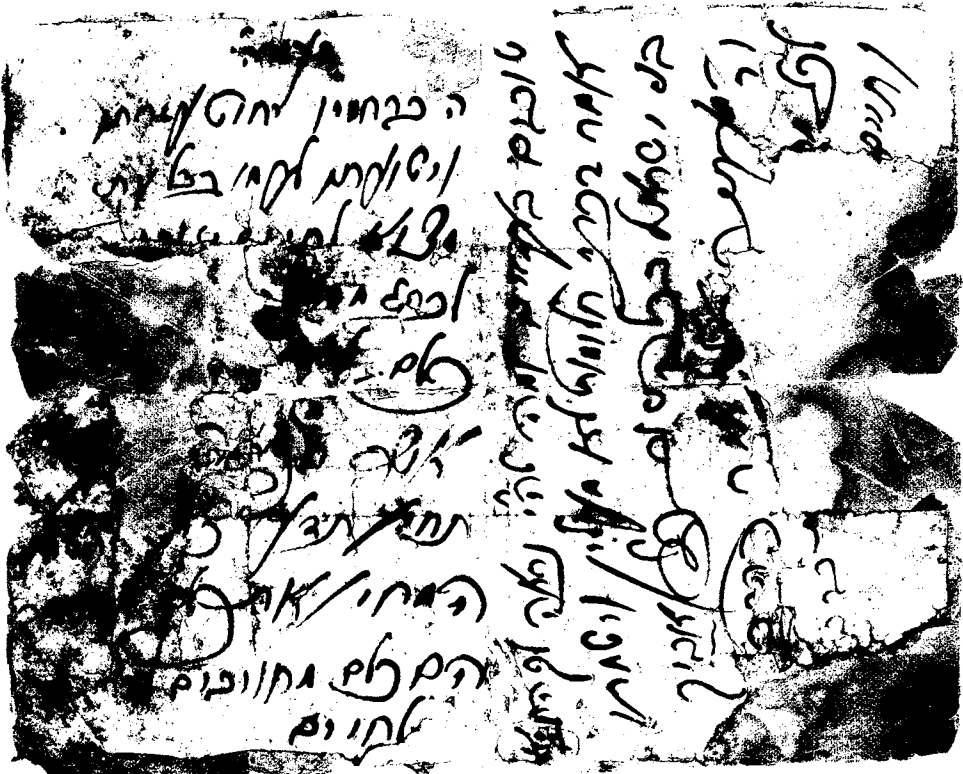
כבוד אהו' מח' ה"ה הרבני המופלא הקצין מו"ה משה נ"י.
נא שאל יעשה באופן אחר רק שילך [בזר] יזוה להודיע להגדול מכם. בתי
חנה שתחי' שהיא לע"ע זה ד' שבועות במרחץ של חלב ושותה ג"כ ובפקודת
ה... וכעת בליל שבת ... על קרעם ...

בעזרה"י.

ה' ברחמיו יחוש עזרתו וישועתו לעמו בכל עת מצוא לחיים טובים לבתי מרת ... כלם ... אשר סיפרה [זו] נתך תחי' תדע כלל ... השי"ת המחי' את כלם אדרבה הם כלם מחויבים ל... לחיים טובים בעדינו, ומה שהי' נראה לך, התנא אמר דברי חלומות לא מעלין, וישמחו בני ישראל בכל הטוב, כ"ד אינך המעטיר,

הק' מאיר בהרב

לכל מר[בית] ... [ת]תברכו ... וחיים ...



ב' מכתבים הללו הגיעו לירידנו מאת ירידנו האברך היקר החשוב והנעלה בנש"ק מו"ה משה העשיל שטערנהעלל נ"י מעזבון אביו הרב הגאון מו"ה ר' יצחק שטערנהעלל אבר"ק זאלצבורג ז"ל. הוד והדר פעלו וצדקתו עומדת לעד. מחמת חיבת הקודש וגורל החשיבות שאיקלע לירידנו עצם כתי"ק, הרפסנו המכתבים כמו שהם, אף שחסרים הרבה תיבות ואין ידוע לנו כוונתו הק'.

אבד"ק מודינא⁽¹⁾

כ"ד, חק' ישמעאל כהן ס"ט

[illegible]

(1) נולד בשנת תפ"ד לאביו מוה"ר אברהם יצחק הכהן. שימש כאב"ד בק"ק מורינא. נרפס ממנו שו"ת זרע אמת ג' חלקים, ספר שפת אמת עה"ת, וספר שבח פסח על הגשפ. הי' מגדולי הרבנים באיטאליא. נלב"ע עשרה ימים לחורש סיון שנת תקע"א לפ"ק. — מכתב זה הועתק מעצם כתיב"ק והגיע לירדנו ע"י ידידנו הרבני החסיד הנגיד המפורסם הרגול והמרומם מו"ה שאול הוטנער נ"י מאנשווערפען. תשוא"ח לו.

(2) עיין בשו"ת חכם צבי סי' קכ"ג שכתב ריש למחות באותן המוכרים ס"ת באופן שכל אחד ואחד מעלה בדמים, שזה הוי כבזיון לס"ת. ועיין עוד בזה בשו"ת ספר יהושע ח"ב אות ר"א.

בדין קרבן אשם תלוי

מהרב הגאון מוה"ר אליעזר דייטש ז"ל אבד"ק באניהאד⁽¹⁾

ב"ה.

שוב"ט לכבוד הרב הגדול המפורסם חריף ובקי נפלא גבור חיל
בתורה ידיו רב לו וכו' כש"ת מו"ה בנימין זואלף נ"י זינגער אב"ד
בק"ק מיקלאש יע"א.

יקרתו הגיעני. וע"ד הקושיא על רש"י מסכת כריתות ריש פרק ספק אכל,
שכתב וז"ל, אבל אם בשעת אכילה הי' לו ספק והזיד ואכלה מספק מזיד הוא
ופטור, והקשה מרש"י מס' נזיר כ"ג ע"א ד"ה דאיקבע איסורא שכתב דהא מיהו
הוי ידע דחדא מינייהו של חלב אלמא אע"ג דידע מהספק ג"כ חייב אשם תלוי
ולא הוי מזיד, והיא סתירה נפלאה⁽²⁾. ונ"ל ליישב, דבב' חתיכות יש תרי גווני
מזיד, האחד שיודע שיש שם חתיכה אחת חלב והוא בעצמו מסופק איזה הוא
ונכנס לבית הספק מעצמו במזיד ואוכל, דרך השני שיודע שיש שם חלב חתיכה
אחת, אמנם הוא סומך עצמו על הכרתו וטועה בדמיונו שזהו שומן ואוכלו,
ואח"כ נודע ע"י אחרים שהספק עדיין במקומו, או שהוא בעצמו לבו נקפו ומכיר
שטעה בדמיונו ונשאר עדיין הספק. והנה כל מבין יודע כי באופן הראשון וודאי
פשע יותר שנכנס בשאט נפשו לבית הספק, והוא בעצמו בשעת אכילה יודע
שאוכל ספק איסור, משא"כ באופן השני אע"ג שג"כ ידע שיש שם חלב, מ"מ
בשעת אכילה טועה בדמיונו שאוכל שומן וליכא פשיעה כל כך.

וא"כ א"ש, רבמס' כריתות נקט רש"י והזיד ואכלה מספק, דהיינו בשעת
אכילה יודע בנפשו שאכל ספק איסור, כה"ג וודאי לאו בר קרבן הוא רבכלל מזיד
יחשב, אמנם בנזיר כתב רש"י וז"ל, דהא מיהו הוי ידע דחדא מינייהו של חלב
עכ"ל, מ"מ אפשר שהוא טועה בדמיונו וסובר שמכיר שזהו שומן ואח"כ נודע לו
שטעה בדמיונו או שבעצמו לבו נקפו, כה"ג וודאי אע"ג דגרע מחתיכה אחת,
שיותר הי' לו לדקרק כיון שעכ"פ ידע שחתיכה אחת של חלב היתה שם, מ"מ
כיון שבשעת אכילה עכ"פ הי' סמך על דעתו שהוא שומן סגי ל' בקרבן. וראי'
לחילוק זה מצאתי במס' שבועות י"ז ע"ב דאמרין בשלמא אכניסה לחייב קסבר
יכולני לבעול, והנה גם שם הרי ידע שיש כאן ספק איסור שהרי יודע שהוא סמוך

(1) ראה אודותיו בכר"ש שנה א' קונטרס ו' עמוד כ'. — תשובה זו הגיע לידינו
מגנני ידירנו הרבני החסיד הנכבד והמפואר נדיב ושוע מו"ה שאול הוטמערער נ"י
מאנטווערפען. זכרה לו אלקי לטובה.

(2) עיין בכר"ש שנה א' קונטרס ר' עמוד מ"ב, שהעיר על זה האברך המופלג
והנעלה מו"ה חיים דוד באקאן נ"י, ממש"כ הרחיר"א בשם הגדולים, ערך רש"י, שהפי'
על מס' נזיר אינו מרש"י. ועיין עוד בזה בכר"ש שנה א' קונט' ה' עמוד ל"ח.

לדומתה, ואפ"ה חייב אשם תלוי, וא"כ קשה על רש"י מס' כריתות הנ"ל שכתב באם יורע שיש ספק הו"ל מזיר ולא סניא באשם תלוי, וע"כ רהתם משום רקסבר יכולני לבעול הו"ל רק טועה ברמיונו ושפיר לא הוי מזיר, עיי' רש"י שם ר"ה אי לימא, וא"כ ה"נ אע"ג שירע שחתיכה אחת של חלב, מ"מ סמך על הכרתו והבחנתו, ואח"כ נורע שטעה, כה"נ ווראי לא הוי מזיר, ומ"ש רש"י במס' כריתות דהוי מזיר היינו שהוא עצמו מסופק גם בשעת אכילה, כה"נ ווראי הוי מזיר.

ומצאתי און לי לחילוק הזה, מרברי החתם סופר לחו"מ סימן כ"ט, שמע"כ נ"י הביאו, שם כתב וז"ל, דלעולם שונג הוי, "שסמך עצמו על דעתו", הרי מ"ש החתם סופר דאפילו כמזיר מיייתי אשם תלוי, היינו רק בכה"ג שסומך עצמו על דעתו, וכה"ג נמי יש לפרש דברי התלמיד ר"י בשיטת מקובצת מס' כתובות כ"ב ע"ב ברמזיר חייב אשם תלוי מיידי שהוא מזיר לענין שירע שחתיכה אחת שם של חלב, אבל הוא סובר שזהו שאוכל בווראי של שומן, וחילוק זה הוא נכון וברור בס"ד.

ומה שהקשה עוד במס' כריתות שם דהגמרא פריך השתא חתיכה אחת מחייב ב' חתיכות מיבעי', והא איצטריך ב' חתיכות לאשמעינן דלא לימא דלא סגי' לי' בקרבן כסוגיא רנזיר, בפשיטות י"ל דלא ניחא לי' לנמרא לתרץ הכי כמתניתא, דמתניתא משמע רחויבא אשמעינן ולא לענין רבותא רכה"ג נמי סניא בקרבן, אמנם בניזיד שם דסתמא דנמרא הביא חך ברייתא דאיסי בן יהורא מתרץ לנפשי' ראתא לאשמעינן רסניא לי' בקרבן משא"כ לתרץ המתניתא לא ניחא לי' בהכי, דמתניתא משמע דרך חיובא ראשם תלוי קמל"ן, ולכך ניחא לי' שפי לתרץ זו ואצ"ל זו קתני, רזהו דרך התנא הרבה פעמים. אמנם מ"ש בזה לתרץ דברי התוס' סנהדרין דף ע"א ד"ה כולחו ס"ל דיש לקיים המקרא ומסודת לענין חתיכה אחת ולב' חתיכות דלמ"ל תדי קראי, וכבר רמז בזה בדבריו על דברי מלא הרועים בערך ספיקא (אות י"ג), בזה נכונים דבריו דעכ"פ הקרא אפשר לאוקמי בהכי דבב' חתיכות נמי סניא בקרבן, מ"מ א"צ לחלק בין השוין לומר דסוגיא דמס' כריתות ומס' נזיר פליגי אהרדי, רהכל א"ש כנ"ל ודו"ק.

ולא אמנע לכתוב דבר בשם אמרו בשם הנאון מהר"ם שיק זצ"ל על המצות סימן קכ"ט [נדרפס מחרש] מ"ש לתרץ דברי התוס' דלמ"ל מקרא על ב' חתיכות דאי לאו קרא הוי אמינא דבב' חתיכות אם אחד אכל אחת והשני אחת אין הכהן רשאי להקריב אשם תלוי דאחת עכ"פ שומן היתה והוי כמו חולין בעזרה, ואשמעינן דאפילו כה"ג נמי מחויב באשם תלוי, ועור מתרץ שם עפ"י קושית השואל בשו"ת הרשב"א הנורעת דלמא היתה של היתר גדולה ובטל האיסור ברוב לכך צריך קרא דבכה"ג נמי מחויב, ושערי תירוצים לא נגעלו, ויש לתרץ בכמה נווני, מ"מ אין מזה קושיא על הנמרא דפרך השתא י"ל חתיכה אחת מחייב, דהנמרא לא נחית לזה, ומצינו כה"ג בהרבה מקומות בש"ס.

ונבא לתרץ בס"ד גם מה שהקשה על מה דאמרינן בגמרא שם ב' חתיכות אפשר לברר, והקשה הא בב' חתיכות נמי לפעמים א"א לברר כגון שהיו שניהם של בשר האחד חולין והשני פיגול, וכן בחתיכה אחת נמי אפשר לברר כגון שלא אכלו כולו ונשאר מקצתו. הנה מה שהקשה דבשניהם של בשר והאחד חולין והשני פיגול א"א לברר, זה לק"מ, דהנה ידוע אפילו מה שאפשר לברר רק על צד רחוק נמי אפשר לברר מקרי, שהרי התוס' מס' יבמות פ"ח ע"ב ד"ה והבא עלי, כתבו ראפשר לברר ע"י הזמה, ופשיטא דהזמה וודאי לא שכיחא, וא"כ ה"נ כל שיש עור חתיכה אחת הנשארת אפשר שיוזמן אחד בקי ע"י טביעת עין ויכיר שהחתיכה הנשארת היא מבשר של חולין, וא"כ מה שאכל הי' פיגול, והוי שפיר אפשר לברר, וזה פשוט. אמנם מה שהקשה רבחתיכה אחת אפשר לברר כשלא אכל כל החתיכה, נמי יש לתרץ, דהנה פשיטא דהתורה לא צותה רבר שיהא תרתי דסתרי, עיין במהר"ם שיק שהבאתי לעיל, והנה אם בא אחר ואכל מן החתיכה ונשאר הימנה, ובא השני ואכלו כולו, דהשני ע"כ תו לא מתחייב כיון שא"א לברר עור, והראשון יתחייב, וא"כ איך אפשר דשנים יאכלו מחתיכה אחת והאחד יתחייב בקרבן והשני יפטור, זו לא שמענו, רבשלמא בב' חתיכות שהאחד אכל הראשונה והשני השני' דהשני פטור והראשון חייב, לא הוי תרתי דסתרי, דהא לא אכלו מחתיכה אחת, משא"כ בחתיכה אחת שאחד חייב והשני פטור זה לא שמענו, ולכך אמרינן דבחתיכה אחת בכל גוונא הוי אי אפשר לברר, ראי אפשר לחייבו אשם תלוי אפילו אם ישאר ממנה כיון דעל אותה חתיכה בעצמה יפטור השני, א"כ איך נוכל לחייב הראשון, ודו"ק.

והגם שיש עוד להאריך בעניינים האלו, אכן מפני רוב הטרדות לא יכולתי להאריך יותר, וזה המעט לא כתבתי רק לכבודו כי רב הוא. ובזה אצא בשלום כאו"נ ונפש הד"ש. פה האנשוויטץ ד' אדר"ח חשון תרנ"ז לפ"ק.

... ואנב אורחא הנני שולח למעכה"ר ג"י ספרי חלק שני, והייתי שולח לו גם חלק ראשון, אמנם אין עור תחת ידי, ונא ישים עינו עליו אקוה כי ימצא חן, ואי"ה כשיגמר חלק השלישי אשר הוא קעת ב"ה בדפוס, ג"כ אשלח לו, ויהי נא מטובו להודיעני אם הגיע לידו הספר לאשר לא שלחתי רעקאמאנדרט, ואם יש לו מעות בריוח להעניק לי להוצאות הדפוס, אל נא ימנע הטוב. והנני בזה הדו"ש באהבה מוקירו ומכבדו,

אליעזר דייטש

אזהרה חמורה

הננו אוסרים בכל תוקף ועוז להדפיס שום חידו"ת או אנרות קודש ומאמרים המתפרסמים בקובצים הללו בלתי קבלת רשות מאת המערכת. ואיסור זה חל הן במדינה זו והן במדינה אחרת.

בדין פטר חמור שנפדה כשה טריפה

משה הלכרשטאם

דומ"צ בהעדה החרדית

ראש ישיבת דברי חיים משאקאווע

פעיה"ק ירושלים תובכ"א

בס"ד, יום ד' לסדר לא יחל דברו וגו' שנת תשמ"ב לפ"ק.

שלום וברכה למע"כ האי גברא רבא ויקרא דפקיע שמי' לתהלה,
שמו מהול"ל, הרב הגה"צ צמ"ס, ידיו רב לו בח"ן ובפרד"ס, כש"ת
מוח"ד יעקב משה הילל שליט"א, דאש ישיבת „אהבת שלום”
המתנוססת לתפארה פה עיה"ק ת"ו.

אחדשה"ט ושת"ה באה"ר ובכבוד הראוי לו.

הנני בזה למלאות את אשר נדרשתי מכת"ד שליט"א להביע חוו"ד ע"ד
שאלתו, בדין פטר חמור, שזכה כת"ר נר"ו בחסדי השי"ת במצוה רבה וגדולה זו
שאינה באה רק לפרקים, וקיימה כפעיקו"ת ירושת"ו כרוב פאר והדר כיום י' סיון
העל"ט, וכרוב עם הדרת מלך מאן מלכי רבנן, ובנוכחות אלפי אנשים ת"ח
חסידים ואנשי מעשה, ולאחר פדיונו נמסר השה באותו מעמד להכהן הגדול
מאחיו ה"ה כ"ק האדמו"ר רתולדות אהרן שליט"א, ואחר שחימתו נמצא השה
טריפה, כי מצאו בבדיקת הריאה שהיתה סירכא משוך מהאונא המשוכה כחץ
לטרפיש, והוי סירכא שלא כסדרן, ועתה נפשו בשאלתו אם חייב לחזור ולפרותו
שנית כדקיי"ל אין פודין בטריפה, והראני כת"ד שליט"א מה שהעלו בזה רבנים
חשובים שליט"א דיעות שונות, ואכתוב לו בזה בעז"ה את הנלע"ד בהאי דינא.
הנה בשו"ע יו"ד (סי' שכ"א ס"ב) כתב המחבר, אין פודין לא בעגל ולא
בחיה ולא בשח שחוט ולא בטריפה ולא בכלאים ולא בכוי עכ"ל, ומקורו במתני'
דבכורות (דף י"ב ע"א) עיי"ש, וכתב רשיו"ל שם בר"ה טריפה זו"ל, שנחתכו
רגליה מן הארכובה ולמעלה עכ"ל, וכן פירשו שם רבינו גרשום, והרע"ב בפי'
המשנה, וכ"כ האור זרוע בהלכות בכורות (ח"א סי' תפ"ז), ומשמע לכאורה
מדבריהם דמתני' מיירי מטריפות הנראה וניכר לעין אבל טריפות שאינה ניכרת
אפשר לפרות בו, ברם כבר כתב בזה התוספות יו"ט ז"ל שם זו"ל, ופשיטא לי
מילתא דנקטו הכי לפי שהוא טריפות הנראה וניכר, אבל ודאי אי הוי טריפות
אחרת נמי הפדיה שפרה בו אינו כלום עכ"ל, ומילתא דמסתבר הוא דאין שום
סברא לחלק בין טריפות הנראה לבין טריפות שאינה נראה כדמשמע מסתימת
לשון המשנה והגמרא שם, וגם זיל בתר טעמא הוא, דלשני הטעמים שנאמרו
בדינא דמתני' למה אין פודין בכל אלו, וכפי שיתבאר לפנינו, אין שום מקום לחלק
בין הטריפות.

דאיתא בגמ' (שם), מתני' מני בן בג בג היא דתניא וכו' נאמר כאן שה
ונאמר להלן [בפסח] שה מה להלן פרט לכל השמות הללו אף כאן פרט לכל
השמות הללו וכו' עכ"ל, ופשוט דכי היכי דלקרבן פסח פסול טריפה דהרי אסור

באכילה ואין חילוק בין הטריפות, הכא נמי כאן דאין פודין בטריפה דכל מיני טריפות בכלל, ועי' ברי"ט אלגזי בפירושו להלכות בכורות להרמב"ן בסוף המסכת (פ"א ס"ק י"ב) שכתב דמשמע מגמרא ריומא (דף מ"ט ע"ב) דהא דאין פודין בשחוטא אינו ממשמעות שיה דשה משמע אפילו שחוט, ורק מגזירה שיה דשה שיה ממעטינן לה עיי"ש, וכ"כ בהדיא התוס' שם ד"ה שאני, והתו' ישנים שם, רשחוטא וטריפה מיקרו שיה, וכ"כ התוס' במרובה (ב"ק דף ע"ז ע"ב) ד"ה זה, דגם שיה האמור בפסח אי לאו דכתיב ביה (שמות י"ב ד') מהיות משה ודרשינן (יומא שם) מחיותיה רשה לא הוה ממעטינן שחוט ממשמעות דשה, והא דנתמעט שחוטא וטריפה הוא רק מהגז"ש רשה שיה.

אבל מדברי הרמב"ם לא משמע כן, שכתב בפ"ב מהלכות ביכורים ה"ח וז"ל, אין פודין לא בעגל ולא בחיה ולא בשחוט ולא בטריפה ולא בכלאים ולא בכזי, שנאמר תפרה בשה ואין קדו' שיה אלא כבשים ועזים חיים בלבד עכ"ל, ומשמע מרבריו דס"ל דשה גופא משמעותו שיה חי, ומטעם זה נתמעט כל שאינו ממין שיה ושחוט וממילא נתמעט נמי טריפה לפי מה שפסק בפ"ה מהלכות שחיטה ה"א דטריפה אינה חיה, וגם לטעם זה לא שייך לחלק בין הטריפות, והתפ"ח בהנהגותיו מים חיים על הרמב"ם ציין מקור לדבריו, מהגמרא ריומא הנ"ל, וכוונתו מבואר, דאיכא שם פלוגתא דאמוראי גבי אם מת הכהן לאחר ששחט את הפר אם כהן אחר נכנס בדמו של הפר, דרבי חנינא ורבי אמי ס"ל דאינו נכנס משום דכתיב בפר ולא בדמו של פר, וריש לקיש ורבי יצחק נפחא ורב אשי ס"ל דנכנס משום בפר ואפילו בדמו של פר עיי"ש, ואיתא שם דמתיב מר זוטרא למ"ר ואפי' ברמו של פר ממתני' דירן דקתני אין פודין וכו' ולא בשחוטא וכו' אלמא דשחוטא לאו שיה הוא וה"ה דדם הפר לא מיקרי פר, ומשני שאני התם דיליף שיה שיה מפסח, ר"ל דלעולם ממשמעות דשה לא אימעוט שחוטא והא דאין פודין בשחוטא הוא משום גז"ש דשה שיה עיי"ש, ומשמע דזהו רק למ"ר בפר ואפי' ברמו של פר אבל למ"ר בפר ולא ברמו של פר שפיר יליף ממשמעות דשה למעוטי שחוטא, וכן משמע שם בגמ' דרבי אמי דסובר בפר ולא בדמו של פר נמי ס"ל כן מרמקשי לרבי יצחק נפחא ממתני' רפסחים דנמנין ומושכין ידיהן ער שישחט דמשמע דלאחר שנשחט תו לא מיקרי שיה, [וצ"ל נמי דמר זוטרא לית ליה האי גז"ש דשה שיה, דלא קבלה מרביה, דאל"ה לא הוי מקשה כלום ממתני' דאין פודין בשחוטא, וכ"מ קצת מלישנא רנמ' מתני' מני בן בג בג הוא דיליף גז"ש דשה שיה, משמע דלאו כו"ע נפקא להו מגז"ש, וכ"מ נמי דעת התוספתא כמו שיתבאר לקמן, ובזה יתיישב מה שהקשו התוס' ביומא שם מהא דתנן בחולין (דף פ"א ע"ב) דאותו ואת בנו נוהג בטריפה, דלמה לא יליף בגז"ש רשה שיה דאינו נוהג בטריפה, ותירצו דשה דיריה אינו מופנה לגז"ש עיי"ש, ולדרכנו אולי י"ל דתנאי דמתני' דאו"ב ל"ל האי גז"ש, וכע"ז כתב בספר נזר הקורש עמ"ס בכורות], ולמר זוטרא ורבי אמי הא דאין פודין בכל אלו היינו דס"ל דכל שאינו ממין שיה ושה שחוט נתמעט ממשמעות דשה ומטעם זה נמי אין פודין בטריפה וטריפה אינה חיה וכו"ל, ומעתה דעת הרמב"ם הוא כמר זוטרא וד"א ושפיר כתב בטעמא דאין פודין בכל אלו משום דכתיב תפרה בשה משמעותו שיה ודאי

וחי, וצ"ל נמי דסובר הרמב"ם דהא דאמר רב פפא התם דבעור ובשר ופרש כו"ע לא פליגי דמיקרי פר והיינו דבגוף הפר כו"ע מורי דמיקרי פר אפי' שחוט (עיי"ש ברש"י) כי פליגי בדם וכו', הוא רק דעת רב פפא ואין זה מסקנת הגמ' מרלא אמר אלא אמר רב פפא, ובע"כ דמר זוטרא ור"א לא ס"ל כן דאל"ה לא הוי מקשי למ"ד בפר ואפי' בדמו של פר ממתני' דפסחים ובכורות דהא שם מיירי מנוף השחוט ותיקשי נמי לדירדהו, אלא ע"כ דפליגי על ר"פ וס"ל דאפי' גוף השחוט והפר לא מיקרי שחוט ופר כשהם שחוטים, וא"ש דעת הרמב"ם, והן אמנם דבספר שיח יצחק עמ"ס יומא כתב דהא דר"פ הוא מסקנת הגמרא אליבא דכו"ע ועיי"ש שנדחק מאד למה לא איתא בגמ' אלא אמר ר"פ, מ"מ צ"ל דהרמב"ם לא ס"ל כן, וכ"מ דעת הלח"מ כפי שיבואר להלן.

ומצאתי מקור נוסף לטעם הרמב"ם, והוא בתוספתא דבכורות (פ"א ה"ו) דאיתא שם כשם שאין פורדין בשחוטא כך אין פורדין פטר (כצ"ל, רי"ט אלגזי שם) חמור שמת עכ"ל, ופי' הכוונה ברי"ט אלגזי דר"ל דכשם שאין פורדין בשחוטא מטעם רשה שחוטא לא מיקרי שחוט כך מטעם זה עצמו אין פורדין פט"ח שמת דפט"ח תפדה כתיב דבעודנו חי איתיה בפדיון ולא אחר שמת דפט"ח מת לא מיקרי פט"ח וכל שמת בלא פדיון אסור בהנאה ויכבד דאין לו תקנה בפדיון עכ"ל, ועיי"ש עוד שנדחק ליישב התוספתא לפי גמ' דידן דשה שחוט מקרי שחוט, ומעתה דהרמב"ם נקט טעם התוספתא דממעט ממשמעותא דשה, והא דרשביק טעמא דסתימת הגמרא דידן ונקט טעם התוספתא ומר זוטרא, י"ל דס"ל דעריף יותר לדרוש היותו פשוט ממשמעות הפסוק ולא מגז"ש וכדרכו בהרבה מקומות כידוע (עי' יד מלאכי כללי הרמב"ם אות ר') שהביא כן מדברי הפוסקים).

ועדיין צריכין אנו למודעי למה נקט הגמ' טעמא דכן כג כג מהגז"ש דשה שחוט ושביק טעם התוספתא ואינך אמוראי דילפי ממשמעותא דשה דאריך טפי למילף ממשמעותא דהכתוב, וי"ל דבעי למיקם לה אליבא דכו"ע אפי' למ"ד בפר ואפי' בדמו של פר דס"ל דשחוט מיקרי שחוט, וביותר אליבא דרב פפא דס"ל דבגוף השחוט כו"ע מורי דשחוט מיקרי שחוט ולא מתמעט אלא מגז"ש, א"נ דבעי למוקים לה אפי' אליבא דמ"ד דטריפה חיה, דממשמעותא שחוט לא נתמעט טריפה משום דחיה, משו"ה נקט הגז"ש דכמו בפסח פסול טריפה משום דאסור באכילה ה"ה הכא נמי ואתי שפיר לכו"ע, וכעין זה מצינו ברמב"ם בפ"ה מהלכות עבודת יוה"כ הי"ח שכתב דהשעיר לעזאזל שהיה טריפה פסול שנאמר יעמד חי עכ"ל, ותקשה הלח"מ הא בפ"ק רחולין (דף י"א ע"ב) ילפינן לה מסברא משום דאין הנורל קובע לעזאזל אלא בדבר הראוי לה' וא"כ ל"ל קרא, ותירץ המשנה למלך דאיצטריך קרא להיבא דנשרף אחר הגדלה, והקשה הפר"ח במים חיים א"כ למה לא נקט הגמ' טעמא דיעמד חי, ותירץ דהגמ' בעי לאוקמי אליבא דכו"ע אפי' אליבא דמ"ד דטריפה חיה ולא נתמעט טריפה מיעמד חי משא"כ הרמב"ם דפוסק דטריפה אינה חיה שפיר מצי למילף מיעמד חי ועדיף יותר משום דנתמעט גם נשרפה אחר הגדלה עכ"ל, וא"כ הה"נ כאן דהגמ' בעי למיקם לה אליבא דכו"ע משו"ה נקטי הגז"ש, משא"כ הרמב"ם דפוסק דטריפה אינה חיה שפיר ממעט לה ממשמעותא דשה דעריף טפי למילף ממשמעותא וכמו שנתבאר.

והלום ראיתי בלח"מ (שם הי"ג) שהקשה דברי הרמב"ם אהרדי שפוסק שם דאם שחט הכהן הפר ומת קודם שיכפר בדמו, הכהן האחר נכנס בדם זה ומכפר בו עכ"ל, משמע דס"ל כמ"ד בפר ואפי' בדמו של פר וא"כ היאך פסק כאן גבי פט"ח ראין קרוי שה אלא כבשים ועזים חיים בלבד [ומדבריו אלו אפשר להביא רא' דס"ל דהא דרב פפא דבגוף הפר כו"ע מורי דשחוט מיקרי פר אינו מסקנת הגמ' ואין כן דעת שאר אמוראי שם וכש"כ לעיל, דאלת"ה למה מקשה כן משום דפסק בפר ואפי' בדמו של פר הא בלא"ה קשה אליבא דרב פפא דהא גבי פט"ח מיירי בגוף השה דלכו"ע הוא דמיקרי שה, אע"כ דס"ל דאינך אמוראי לא ס"ל בר"פ ומש"ה הקשה רק למ"ד ואפי' בדמו של פר ודו"ק], ותירץ ראולי מ"ש הרמב"ם ואין קרוי שה ר"ל שה זה אינו קרוי אלא כבשים ועזים חיים בלבד ולא ממשמעותא כ"א מהכרח הגז"ש ולא חש הרמב"ם להאריך עכת"ד, [שו"ר בס' נזר הקודש כאן שהקשה כן ונשאר בצע"ג, ולא ראה שכבר קדמו הלח"מ בזה ותירצו], אמנם מרבירי הפר"ח הנ"ל שציין ליומא מ"ט משמע דלא ס"ל כן ברעת הרמב"ם אלא רילף ממשמעות רשה, וכ"מ מפשטות לשון הרמב"ם, וגם הלח"מ לא כתב כן רק בדרך אפשר, שו"ר גם בלבוש (סי' שכ"א ס"ב) דסובר דממעטינן לה ממשמעות רשה שכתב וז"ל, וכשיש לו שה אין פודין לא (כצ"ל) בעגל ולא בחיה רשה כתיב, ולא בשה שחוט ולא בטריפה רשה חיה משמע עכ"ל.

המורם מכל זה, דלשני הטעמים במתני' רממעט טריפה אין שום סברא לחלק בין טריפות הניכר לבין טריפות שאינו ניכר, והא דכתבו רש"י וסמיעתו רמייירי מטריפות הניכר כוונתם לפרש המשנה, דאין לומר דמתני' דאין פודין בטריפה ר"ל ראין פודין בשה שנשחט כבר ונמצא טריפה, דהא בלא"ה אין פודין בו משום שכבר נשחט וקתני אין פודין בשחוטה, וגם אין לומר ככוונת המשנה בשה שנפדה עליו הפט"ח בחיים חיותו ולאחר שחיותו נמצא טריפה, אשר להלכה באמת אינו פרוי כמשי"ת להלן, דהא ע"ז אין שייך לומר אין פודין דמשמע לכתחילה והי' צ"ל הפודה פט"ח על שה ונמצא טריפה אינו פרוי, וגם אין זה דומיא דהנך דאין פודין דמתני' דכוונתם לכתחילה, אלא ע"כ דמתני' מיירי משה חי שטרפות ניכר כגון שנחתך מן הארכובה ולמעלה אשר ע"כ שייך שפיר לומר דאין פודין בו, וכתבו כן רק בפירוש דברי המשנה אבל ודאי דס"ל דאין פודין בכל מיני טריפות וכש"כ בתיוו"ט הנ"ל רפשיטא ליה כן, וכן משמע כוונת הב"ח שהוסיף מילת כגון בתחילת דברי רש"י, וביאור המשנה הוא בדרך לא זו אף זו דמתחיל אין פודין בעגל ובחיה משום ראינו מין שה, ואח"כ אמר ולא בשחוטה אף שהוא מין שה, והוסיף ולא בטריפה היינו אף שהוא מין שה והוא חי מ"מ אין פודין בו, שו"מ מפורש כן במאירי במסכת יומא שם וז"ל, פט"ח נאמר בתורה שיפדה בשה וכו' ואין פודין אותו בעגל או בשאר בהמה ואצ"ל בחיה אלא בשה, ואף כשפודין אותו בשה אין פודין אותו בשה שחוטה או אפי' חי אם הוא טריפה וכו' אלא בשה חי שאינו לא טריפה וכו' עכ"ל.

ומדברי רוב הראשונים שהעתיקו להלכה דברי המשנה כלשונו בסתם נמי משמע דס"ל דאין לחלק בין הטריפות, ה"ה הרמב"ם והמאירי הנ"ל, הלכות בכורות להרמב"ן בפירקין, הרא"ש והאגודה בפירקין, הלכות גדולות בהלכות

בכורות (סי' ע"ג), רבינו ירוחם (ח"א נתיב כ' ח"ב), ספר יריאים (סי' שנ"ד), סמ"ג (עשין קמ"ח) וסמ"ק (סי' רמ"ג), וכ"מ נמי מסתימת לשון השו"ע ונו"כ, ומדברי הלבוש הנ"ל. אמנם הטויו"ד בסי' שכ"א השמיט הא דאין פורין בטרופה, וכבר תמה עליו התויו"ט בזה במשנתנו ונשאר בתמיהתו, ובאמת דכן משמע נמי דעת התוספתא הנ"ל דז"ל, פרה שילדה מין שה אין פורין פט"ח שכל מקום שנאמר שה תופס כבשים ועזים גדולים וקטנים וכו' כשם שאין פורין בשחוטת כך אין פורין פט"ח שמת עכ"ל, הרי שהשמיט טריפה, ואפשר ליישב דעת התוספתא דלא ס"ל האי גז"ש דשה שה מפסח, והא דאין פורין בשחוטת משום דס"ל דשה שחוט לא מיקרי שה וכש"כ ברי"ט אלגזי הנ"ל בכוונת פשטות דברי התוספתא אלו, וס"ל דטריפה חיה משו"ה שפיר אפשר לפרות בטרופה, וחידוש יותר גדול מזה מצאתי בדברי הארחות חיים בהל' פדיון בכורות (ח"ב ס"ס ב') ובכל בו (סי' צ"ה) שהשמיטו לגמרי הא דאין פורין בשחוטת וטריפה, דז"ל, ואין פורין אותו אלא בשה כשבים או בשה עזים ולא במין אחר, פורין בשה בין בזכר וכו' עכ"ל ותו לא מירי, והי' אפשר ליישב דעתם דס"ל כהתוספתא דל"ל הג"ש דשה שה וס"ל כריש לקיש וסייעתו רשחוט וטריפה מיקרי שה וכמו שכתבו התוס' שם כנ"ל, אבל בדעת הטור אין ליישב כן דאפי' את"ל דס"ל כהתוספתא דל"ל הגז"ש ושחוטת איתמעט ממשמעות שה, הא מ"מ כיון דפסק בסי' כ"ה דטריפה אינה חיה א"כ למה פורין בטרופה וצע"ג, ובלא"ה קשה לדברי כולם למה פסקו דלא כסתם משנה בלי שום חולק וגם הובא כיומא (שם) ובב"ק (דף ע"ח ע"א) בלא פלוגתא וצע"ג, ובאמת דלהלכה כבר פסקו רוב הראשונים, ובתוכם הבה"ג שכל רבדיו דברי קבלה, והשו"ע, דאין פורין בשחוטת וטריפה וכל מיני טריפות במשמע וכמו שנתבאר.

ואכתי פש גבן לברורי אי כל אלו דקתני במתני' דאין פורין בהם אם הוא דוקא לכתחילה אבל בדיעבד אם פרה בהן פרוי או דילמא דאפי' בדיעבד אין פדיון פרוי, והנה היכא דכל אלו הם שווים של הפט"ח פשיטא דרפדיון פרוי (ועי' בב"י דאיכא פלוגתא דרבוותא אם אפשר לפרותו על דבר אחר בשוויי אף אם יש לו שה), דאף דאינו פרוי מדין שה מ"מ הוא פרוי מדין שוויי וכדאיתא בבכורות (דף י"א ע"א) דאפשר לפרותו בשוויי בכל דבר דלא יהא חמור מן התקדש ולא אמרה תורה שה להחמיר עליו שלא יפרה אלא בשה אלא להקל עליו דאם פורתו בשה יכול לפרותו אפי' בפחות משוויי וכדפירשיו"ל שם, וכן פסקו כל הראשונים והשו"ע בסעיף ה', וכ"כ בהדריא הב"י כאן דהא דקתני במתני' דאין פורין בכל הני היינו בפחות מכדי שוויי, וכ"כ הטו"ז בסק"ג והש"ך בסק"א דבשוויי פורין אפי' בכל אלו, אבל היכא דהוא פחות משוויי והפדיה הוא מדין שה יש להסתפק אי אמרינן דאפי' בדיעבד אינו פרוי.

והנה מלשון הרמב"ם משמע בהדריא דאינו פרוי אפי' בדיעבד, דלאחר שהעתיק שם בה"ח דברי המשנה דאין פורין לא בעגל וכו' כתב לאחריו בה"ט וז"ל, אין פורין בשה הרומה למין אחר ואם פרה פרוי עכ"ל, משמע דכל הנך דלעיל אם פרה אינו פרוי, וכ"מ מדברי הכס"מ שם שכתב בטעמא דהא מילתא משום דאיבעיא הוא בגמ' מהו לפרות בנדמה ולא איפשיטא, ופסק בה הרמב"ם

לכתחילה לחומרא דאין פודין בו ובדיעבד לקולא דכיון דספק הוא אין מחייבין אותו לחזור לפדותו כיון דאין בו קדושת הנוף עכ"ל, [ועי' בהגהות דעק"א ז"ל שם שכתב עליו זו"ל, לא זכיתי להבין דמ"מ איך החמור פדוי ומתיר ליהנות ממנו הא הוא ספק איסור רשמא לא הוי פדיון ולא פקע איסוריה וצ"ע עכ"ל, וכן הקשה החזו"א בחיו"ד סי' קצ"ב, ובאמת דכבר קדמם בקושיא זו הר"י"ט אלגזי בפ"ק דבכורות סק"א ד"ה והנה, ותירץ דהרמב"ם מיידי שכבר נתנו לכהן ואח"כ נודע לו דאיכא ספיא דדינא דאמרינן דפדיונו פדוי דאיסורא בתר ממונא גריר וכיון דכבר זכה בו הכהן דאין מוציאין מידו א"כ ה"ה לענין איסורא אמרינן דנפקע מיניה, דכיון דדבר זה תלוי בממון איסורא גריר בתר ממונא, ועיי"ש עוד באורך ואכמ"ל, משמע מדבריו דבדבר שאינו ספק דבוראי אסור לפדות בו פשוט דאין פדיונו פדוי, וכ"מ כ"ז מלשון המחבר בס"ג שהעתיק לשון הרמב"ם בזה, וביותר משמע כן מדברי הרא"ש והרמב"ן דס"ל דאפילו בנדרמה אין פדיונו פדוי מספק ולא נפקע האיסור מהפס"ח כמבואר בדבריהם, וכ"פ הרמ"א שם, וכ"ש בדבר שבוראי אין פודין בו שאין פדיונו פדוי אפי' בדיעבד והפס"ח נשאר באיסורו. ברם המנחת חינוך (מצוה כ"ב) חידש בדעת הרמב"ם דכל הנך דאין פודין היינו לכתחילה אבל בדיעבד פדוי אפי' בפחות משווי, ותמך יתדותיו בטעם הגמרא דמשו"ה אפשר לפדותו בכל דבר בשווי ולא יהא חמור מן ההקדש שפודין בשווי בכל דבר, א"כ כיון דקיי"ל דהקדש שוה מנה שחיללו על שוה פרוטה יצא לחולין א"כ כאן נמי דמצוה מה"ת לכתחילה לפדות בשה אפי' בפחות משווי אך אם אין לו שוה אינו חמור מהקדש דנפרה בשווי, א"כ אם בדיעבד פרה הפס"ח בפחות משווי פקע איסוריה מיניה, דאל"ה הרי זה חמור מן ההקדש דהקדש בדיעבד מחולל אפי' על שוה פרוטה עכ"ל ועיי"ש באורך שנדחק ליישבו בלשון הרמב"ם, וכן מצאתי בשו"ת דבר אברהם ח"א סי' ט"ו בהג"ה שכתב בחד תירוצא בדעת התו' דבדיעבד פדוי, וכתב עו"ש שמצא כבר מי שחידש כן, עיי"ש באורך גרול, אמנם אין כן דעת רוב האחרונים, וכמו שהביא גם מדברי הטורי אבן במגילה (דף כ"ג ע"א) שכתב זו"ל, בכל אלו דתנן התם דאין פודין לא בעגל וכו' משמע ודאי דאם עבר ופרה בהן אפי' בדיעבד אינו פדוי והפס"ח באיסורו קאי למאי דקיי"ל כד"י דאמר פס"ח אסור בהנאה, כדאיתא התם והכי מוכח שם, וכ"כ המפרשים גבי הא דמבע"ל התם מהו לפדות בנדרמה ולא איפשט דאם פדו בו ומת פס"ח יקבר [כפסק הרמ"א שהוא דעת הרמב"ן והרא"ש] ש"מ דאם פדו בדבר שאין פודין אפי' בדיעבד אינו פדוי וזה ברור עכ"ל, וגם המנ"ח גופיה כתב דלא משמע כן מלשון הרמב"ם וכנ"ל, וגם כתב שם בהדיא דאליבא דתוס' אפי' בדיעבד אינו פדוי, וכ"מ בהדיא דעת הרמב"ן והרא"ש גבי נדרמה, וכ"מ דעת הר"י"ט אלגזי והגרעק"א והחזו"א הנ"ל, וכ"כ בהדיא התויו"ט הנ"ל דהפריה שפרה בו אינו כלום, וכ"מ דעת חשו"ע דאינו פדוי וכמו שנתבאר.

בדין בישול בשבת

שלמה כהנר"ג שליט"א געשטעמער

ראש הכולל שע"י ישיבת פנים מאירות
ע"ה ק ירושלים ת"ו

בש"ס שבת (ער:): אמר רב אחא בר רב עזרא האי מאן דשרא סיכתא לאתונא חייב משום מבשל, פשיטא מהו דתימא לשרורי מנא קא מכזין קמ"ל דמירפא רפי והדר קמיט, ופירש"י ז"ל, דשרא סיכתא, שהשליך יתד לח לתנור חם ליבשו שיתקשה, דמרפי רפי, ע"י חום האור והמים שבתוכו יוצאין ולאחר שיצאו מימיו קמיט מתקשה וכי רפי ברישא הוה בישולו, ומשמע, רבוה שמתרפה הוה בישול, ובשעה שמתרפה מתבשלין ויוצאין המים שבתוכו, היינו דאם לא היה מים ביתד לא מקרי בישול.

אולם ברמב"ם (פ"ט מה' שבת ח"ו), לא ס"ל כן, שכ', כללו של דבר בין שריפה גוף קשה או שהקשה גוף רך ה"ז חייב משום מבשל, והעתיקו גם המ"ב ריש סי' ש"ח, והרב המגיד שם כ', רחיינו הך דינא דשרא סיכתא באתונא, ולא חילק אם יש שם מים או לא, ואאמו"ר הגאון שליט"א הוכיח ממש"כ הרמב"ם מקודם שם, „וכן המבשל כלי אדמה ער שיעשו חרס חייב משום מבשל“, ואם היה החיוב משום בישול המים א"כ למה כתב הרמב"ם „ער שיעשו חרס חייב משום מבשל“ הרי על בישול המים הוא מתחייב מיר כשיתחממו אף טרם שנתקשה כלי האדמה וטרם שנעשה חרס, משמע מדבריו הרמב"ם דחייב על בישול אף שאין שם מים.

ובאמת ענין חיוב בישול כאן הוא רוקא כאופן כזה שע"י הבישול מתקשה, וזש"כ הרמב"ם בין שריפה גוף קשה באש, וכבר ביאר בשער הציון (סי' ש"ח סק"ר), דר"ל, כיון שהקשה מסתמא מתרפה תחלה וחייב על הריפוי, כן מוכח בגמ' ופיר"ח שם, משמע מזה ראם מבשלו ומתקשה ולא מתרפה מקודם לא הוה בישול, וכן משמע גם מלשון הראב"ד (פ"ב מה"ש ה"א) שהקשה על הרמב"ם, ולמה לא מבשל כמו סיכתא לאתונא דמרפא רפי והדר קמיט עכ"ל, והוה ליה למימר סיכתא באתונא שמתקשה, אמאי צריך להדגיש דמקודם מרפא רפי והדר קמיט, אלא ע"כ דענין הריפוי היא היא הבישול וכדמשמע מהגמ' ומפרש"י שם. וכבר הובא האלה יש ללמוד גם בחי' הרמב"ן והריטב"א, שכ' דאע"ג דאיהו מסיק לשרורי מנא כיון דאי אפשר אא"כ רפו מעיקרא גבי שבת חייב, הרי משום דא"א בלא רפוי, והרפוי עושה החיוב.

אמנם ראיתי ברש"י על הרי"ף שם, שכ' דהחיוב הוא בשרא סיכתא „דמירפא רפי ע"י חום האור והמים שבתוכו חמין ולאחר שיצא מימיו קמיט וכי רפי ברישא הוה מבשל“, חזינו להדיא דלא כהרמב"ם, דרש"י ס"ל דבשעה שהוא רפוי המים חמין ואז עובר על בישול, ומדבריו שכ' מים חמין הוי הוכחה שרש"י בש"ס שפי' מים כונתו שהבישול הוא המים.

והנה בתשו' זקניי החת"ס ז"ל (חיו"ד סי' צ"ב) ביאר דבישול בשבת צריך

שיהא דומיא למלאכת המשכן, דשם בבישול הסממנים, דבר המבושל היה בעולם, והיו צריכים לו, וכל בישול שכיוצא בזה חייב עליו, ובבישול בשבת חייב כשצריך להדבר המתבשל ועכ"פ נשאר בעולם. ולכאורה יש להקשות ע"ז טובא, חדא, דמש"ס שבת שם משמע מרש"י דמתחייב משום בישול על המים שמתבשלים והרי הם כלים ע"י הבישול, וכן הוא גם בתוס' ישנים בשם ריב"א בשבת (זו:), חזו"ן להדיא דאפי' לא נשאר כלום מהמים המבושלים חייב משום מבשל, והנה באמת החת"ס בעצמו נקט לשון רש"י וס"ל הכי בהנה' לש"ע (או"ח סי' שי"ח מג"א סק"י), שהביא מלשון רש"י (עד:) דמשמע דבישול הוה רק ע"י משקין, והאיך יתירן סברתו, ועוד קשה אם הבישול הוא המים הרי הוה מלאכה שאצל"ג וכמו שציין החת"ס בתשובה הנ"ל, ומצאתי שעמד בזה בחי' הר"ן, ותי' דכיון דהוה פסיק רישיה חשבינן ליה כצריכה לנופה ובישולי ושרירא מנא באין כאחד.

כרם, הקושיא הראשונה על החת"ס, הראה אאמו"ר הגאון שליט"א בספרו מאורות נתן (ח"ב סי' ו') שהקשה כן על החת"ס בס' אמרי בינה להגר"מ אויבאך ז"ל, (דיני יו"ט סי' א'), דהאיסור בישול הוא המים והם כלים, ולפלא שגם החת"ס בהנה' לש"ע או"ח שם, ג"כ למד כן בגמ' (עד:) דהאיסור בישול הוא ע"י משקין דא"כ מאי דוחקיה לרש"י לפרש דיש שם מים, ומזה הנמ' קשה לסברתו של החת"ס בתשובותיו שם, ואאמו"ר הגאון שליט"א תירץ ע"ז דבכל הני לאו משום בישול המים מתחייב משום מבשל, אלא משום שהבגד והחביתא מתבשל בלחלוות המים ואלה הרי מתקיימים ואינם נאכדים מן העולם אחר בישולם, וכמוש"כ התוס' ישנים שם, דכשנותנין את האונין לתוך התנור להתיבש יש בו איסור מבשל שטרם שיתייבשו מתרכך מחמת הלחלוות וכדאמר' בשבת (עד:) האי מאן דשרא סיכתא לאתונא חייב משום מבשל, היינו שהריפוי נעשה ע"י לחלוות המים והבישול הוא הבגד, וכמו שכ' הגר"א בש"ע או"ח (סי' ש"א סעי' מ"ו ד"ה אסוד), דהריב"א בתוס' ישנים ס"ל דאונין אפי' יבש ג"כ חייב.

ולכאורה היה אפשר לומר דנחי דהריפוי נעשה ע"י המים, מ"מ איסור הבישול הוא המים, וכמו שציין החת"ס בהג' לש"ע שם, דבישול הוה דוקא ע"י משקין, ודלא כהרמב"ם, דאל"כ אמאי כ' רש"י שיש בו לחלוות מים, מאי צריך כאן למים, אף בלא מים כשמתרפה חייב משום בישול, וכדברי הרמב"ם שכ' כל שהקשה גוף רך, ועוד, אמאי כ' רש"י על הרי"ף שהמים חמין בשעת הריפוי, מאי איכפת לן אם המים חמין, דעצם הדבר שמתרפה ע"י המים הוה בישול אפי' אם המים הם קרים, אלא ע"כ, דהבישול הוא כאן דוקא המים, וכהנהגת החת"ס הנ"ל, וא"כ קושיית האמרי בינה על החת"ס עדיין במקומה עומדת.

אולם י"ל דמש"כ החת"ס בהג' לש"ע דבישול הוה דוקא ע"י משקין, רצה בעיקר להקשות על המג"א שהקשה דאיכא סתירת הרמב"ם עיי"ש, ולא שצריך דוקא מים, ולא יתכן לומר דאישתמיט ליה להחת"ס בתשובה דברי רש"י בדף עד: דצריך מים, דהרי החת"ס בתשובה עצמה מביא הנהגתו מה שציין בש"ע. והלום ראיתי לדברי ק"ו החת"ס בחי' עמ"ס שבת (עד:) שכ' דלהרמב"ם היה לו גירסא ברש"י שם יתד של עץ, וכ' דמלשון רש"י יראה דהמלחלח ברזל כמים ומשליכו לאור להתיכו ולצרפו ה"ל כמבשל מכח המים שעליו, ומשמע

דהבישול הוא המים שעליו, וא"כ הדרא קשיא לדוכתא דלכאורה יוצא שיסתור דבריו ממש"כ בתשובה דאם המים כלים אין איסור בישול והא מרש"י משמע דאע"פ שכלה חייב משום מבשל וכקושית האמרי בינה הנ"ל, (ומש"כ החת"ס דמשמע לרהרמב"ם היה גירסא יתד של עץ, ראיתי במדרכת המשנה (פ"ט ה"י) שכ' לרהרמב"ם היה לו גירסא יתד של מתכות ודלא כה"ה והלח"מ יעו"ש ואכ"מ).

ואכתי קשה אמאי הוצרך רש"י לומר דיש שם מים והמים יוצאין, הא אף באין שם מים הוה בישול, אלא על כרחך צריך לומר דכך הוא דרכו של היתד להיות לח עם מים, ושפיר מתורץ דברי החת"ס. שו"ר בס' אגלי מל (מ' אופה סעי' ו' סק"ט או' ו') שפי' דרש"י לשיטתו בע"ז דף ל"ח דאין בכלים משום בישול ועל כרחך המים מתבשלים וזהו חיובם.

ועדיין לא העלינו ארוכה בדברי החת"ס, מדברי רש"י על הרי"ף שכ' להדיא דהמים חמין, משמע דהבישול הוא המים, וכדברי רש"י אלו מבואר להדיא בס' יראים (סי' ק"ב), הביאו גם האמרי בינה, דבשרא סיכתא באתונא החיוב הוא שמתבשל המים שבתוך העץ, וכ"כ גם הלבוש. שוב הראוני דבס' מל אורות למד ג"כ ברש"י על הרי"ף דהאיסור הוא שהמים מתבשלים, (וקצת פלא שבס' שביתת השבת (מלאכת מבשל ס"ק ל"ד ד"ה גם) צידד לומר דהמדרכי יסבור כהיראים, וזה אינו, ואכ"מ).

והנה זקיני הגאון רעק"א ז"ל בהגה' לש"ע או"ח (סי' ש"א סעי' מ"ו) על מג"א סקנ"ז, שכ' דבגדים השרוים במים אסור לנגבם סמוך לאש היינו משום מלבן או משום מבשל, וכ' הגרעק"א ז"ל דאיכא נפק"מ, אם הבגדים שרויים במים חמים שהיס"ב דמשום בישול ליכא דאין בישול אחר בישול וכ"כ גם הפמ"ג עיי"ש, והקשה ע"ז אאמו"ר הגאון שליט"א דמדבריהם משמע דהא דאסור לנגב סמוך לאש בגד השוי במים היינו משום בישול המים הספוג בהבגד ועל כן אם כבר נתבשלו פ"א שוב אין בו משום בישול, והקשה דהא מקור דין זה הוא מהגמ' בשבת עד: האי מאן דשרא סיכתא באתונא והרי מפורש כאן בביאור הגר"א ובהג' מרדכי פ"ק רשבת שם, דהבישול הוא בעצם הסיכתא שמתרפה, וכן בג"ד האיסור הוא במה שהבגד מתרפה, א"כ מה בכך שהמים נתבשלו פ"א ואין בישול אחר בישול מ"מ כיון דהבגד לא נתבשל עדיין שפיר חייב משום בישול הבגד, וכדברי הרמב"ם שהבאנו לעיל, דאינו חייב על דתיחת המים טרם שנעשו חרס, ונשאר בצע"ג.

ולענ"ד לחומר הקושיא י"ל בפשיטות, דהגרעק"א ז"ל נקט הערה זו דוקא לפי שיטות הראשונים דס"ל דהבישול הוא במים ולא בסיכתא או בבגד, הלא המה, ס' יראים הנ"ל, ורש"י על הרי"ף והלבוש, והחת"ס בחי' ובהג' לש"ע הנ"ל דמשמע דלמד בדברי רש"י בדף עד: שהבישול הוא המים, וא"ש.

שוב התבוננתי בדברי החת"ס בש"ע אין שום סתירה לדבריו שבתשובה, דכונתו דאין בישול בלא משקין היינו דאין עוברין על בישול אלא כשיש משקין, אבל אין האיסור בישול על בישול המים, אלא על הריכוך, וא"ש.

בענין תשבתו שאור מבתיכם

מרדכי הכהן לוטערמאן

תלמיד במתיבתא עץ חיים דבאכוב

ברוקלין, ניו יארק

המנחת חינוך (מצוה ט') כתב לחקור בנדר דין תשבתו אם המצוה הוי רק ע"י קום ועשה או מקיימה אף בשב ואל תעשה, ומביא שם כמה נפק"מ. (א) אדם שאין לו חמץ כלל, אם נאמר דתשבתו הוי בקום ועשה צריך לקנות חמץ כדי לקיים המצוה, ואם נאמר דמקיים המצוה אף בשוא"ת, אין צריך לקנות, מכיון שעיקר המצוה היא שלא יהא חמץ בביתו. (ב) אם רוצה לבער חמצו בפסח ובא אחר וחטפו הימנו וביערו, דמבואר בחו"מ סי' שפ"ב דהמונע את חברו לעשות מצוה חייב לשלם לו, א"כ גם הכא יצטרך לשלם לו קנס שהרי חטף המצוה ממנו, אבל זה הוא רק מדין קום ועשה, אבל להצד שאינה רק שוא"ת פטור חברו מלשלם לו הקנס מאחר שהמצוה סוף סוף נתקיימה על ידו כיון שהחמץ מושבת מרשותו. (ג) המוצא חמץ בביתו בפסח ורוצה לקיים תשבתו ע"י שיאכלנו, ראי מדין קו"ע הוי מצוה הבאה בעבירה ולא קיים תשבתו למ"ר מהב"ע לא יצא המצוה מן התורה, משא"כ מדין שוא"ת לא שייך בזה מצוה הבאה בעבירה דהמצוה עשה מתקיימת בזה שאין לו עוד חמץ ברשותו, ואין תלוי אי מעשה ההשבתה היתה בעבירה. (ד) עוד יש נפק"מ אם השבית אחר חמצו קודם חצות, לאותו צד דהוי קו"ע צריך להיות רוקא מחצות ואילך ואם השבית קודם לזה לא קיים המצוה, ולאותו צד דהוי שוא"ת יכול להשבית קודם חצות, וכשמניע הזמן ואין לו חמץ ברשותו קיים המ"ע. וכתב שם המנ"ח דהחקירה הזאת תליא במחלוקת רש"י ותוס' בפסחים דף ר' ע"ב, רש"י רסובר רביטול הוא ממעם תשבתו דהוי השבתה בלב, לרירי' הוי מדין שוא"ת וצריך שיהא החמץ מושבת בחצות דאחר חצות אינו ראוי לבטל, ולתוס' הוי מדין קו"ע וביטול בעלמא הוא מדין הפקר ולא מדין תשבתו, א"כ צריכין לקיים תשבתו מחצות ואילך דוקא. והראי' מרחקו התוס' על רש"י שהרי תשבתו שייך רק אחר חצות כדילפינן מאך חלק, וביטול א"א לעשות אחר חצות, ולא תירצו בפשיטות שיבטל קודם חצות וכשיגיע חצות יהי כבר מבטל, הרי דסוברים דהוא מדין קו"ע.

והנה האחרונים מקשים (עיי' בקובץ שיעורים) מהנמ' דף י"ב ע"ב אמר ר' יהודה אימתי (חמץ בשריפה) שלא בשעת ביעורו אבל בשעת ביעורו השבתתו בכל דבר, ומחולקים שמה רש"י ותוס', לרש"י הפי' של „שלא בשעת ביעורו" לפני חצות, אבל אחר חצות מורה ר"י לרבנן דהשבתתו בכל דבר, ולתוס' לפני חצות מורה ר"י שאפשר להשבית בכל דבר ומחלוקתם היא לאחר חצות. ולכאורה לפי"ד המנ"ח שכ' דלשי' רש"י הוי תשבתו מ"ע דשוא"ת ואפשר לבער אף לפני חצות, א"כ למאי נפק"מ צריך לר' יהודה לשורפה לפני חצות, הרי העיקר הוא שלא יהא לו עוד חמץ בביתו אחר חצות. ועוד מקשים רמראמר ר"י אין ביעור חמץ אלא שריפה משמע שמפרר וזורח לרוח לא מהני, וקשה בשלמא

לשיטת התוס' רמחלוקת ר"י ורבנן היא לאחר חצות שפיר מוכן רלא יועיל ביטול אחר חצות, אך לרש"י שמחלוקתם היא לפני חצות הרי בווראי ביטול מועיל אז, וא"כ מהו ההכרח בשריפה רווקא, וכי מפרר וזורר לרוח גרע מביטול בעלמא. עוד נקדים קושיית האחרונים שהקשו על הרמב"ם שכ' בפ"א מהל' חמץ ומצה ה"ג וז"ל, אינו לוקה משום לא יראה ולא ימצא אלא א"כ קונה חמץ בפסח או חימצו, כדי שיעשה בו מעשה וכו', ה"י לו חמץ קורם הפסח ובא הפסח ולא ביערו אינו לוקה מפני שלא עשה בו מעשה, עכ"ל. וקשה למה לא כתב הטעם המבואר בפסחים דף צ"ה ע"א דהוי לאו הניתק לעשה ולכן לא לקי. עוד נקדים קושיית הגרעק"א דהטור בסי' תמ"ה כתב, חמץ ששרפו לר"י האפר מותר בהנאה משום רחמץ בשריפה ולרבנן רמבערו בכל דבר אפרו אסור כדון כל הנקברים שאפרן אסור, והקשה הגרעק"א מתוס' תמורה דף ל"ג שכתבו דרק אם לא נעשה מצותן אפרן אסור, וא"כ מדוע לרבנן יהא אפרן אסור, הרי נעשה מצותו בשריפה כמו בשאר אופני הביעור דהרי השבתו בכל דבר. ותירץ הגר"ח הלוי מבריסק דרבנן ור"י אינם מחולקים רק באופן ההשבתה כיצד תהי' אם בשריפה או בכל דבר, אלא גם על גרר המצוה, לרבנן מצות תשביתו היא חיוב על הגברא שלא יהי' לו חמץ, ולר' יהודה החיוב הוא על החפצא, שיהי' החמץ מושבת, וכששורף החמץ נתקיימה המצוה. ולפי"ז מיושב, דלרבנן שהחיוב הוא על הגברא לא שייך לומר רכיון שנשרף נעשה מצותו שהרי אין המצוה על החפצא ולכן האפר אסור, משא"כ לר"י שחיוב השבתה הוא על החפצא שפיר שייך לומר דאם שרפו נעשה מצותו ואפרו מותר. ומיושב בזה דברי הרמב"ם הנ"ל, שכל דין לאו הניתק לעשה הוי לר"י דלאו רבל יראה ניתק לעשה של תשביתו דהוי מצוה ממש רמנתק הלאו, אבל לרבנן החיוב הוא על הגברא ולא שייך לאו הניתק לעשה, דתשביתו הוי רק כמו איסור עשה שלא יהי' לו חמץ.

אמנם לכאורה יש להקשות על זה, שהרי הרמב"ם כתב בפ"ב מהל' חמץ ומצה, כיצד ביעורו שורפו או וזדקו לים או מפררו עכ"ל, דסובר כרבנן רמבערו בכל דבר, והק' המג"א בסי' תמ"ה סק"א מדברי המשנה בסוף תמורה דכל הנקברים לא ישרפו אלא יקברו שמא יכשל באפרן, וא"כ איך פוסק הרמב"ם שמבערו בכל דבר כרבנן, ומתירץ האבני מילואים בתשובה י"ט דהרמב"ם סובר דלרבנן בחמץ אפרן מותר משום שהתורה אמרה מה לעשות עם החמץ ולכן שפיר י"ל דלאחר שנעשה מצותו מותר האפר, משא"כ בהנקברים שלא אמרה התורה מה לעשות, ולכן אפי' נשרף לא נפקע האיסור ושעון קבורה. הרי דהרמב"ם אעפ"י שפוסק כרבנן מ"מ החיוב הוא על החפצא ואפרן מותר דנעשה מצותו, ואילו הגר"ח כתב דלרבנן החיוב הוא על הגברא ומה"ט לא שייך לומר אפרן מותר. ועוד קשה דהרמב"ם כתב, נפלה עליו מפולת אם קורם שעה ששית א"צ לבקר ונותנו לעכו"ם, משמע דאחר שעה ששית לא יועיל נתינה לעכו"ם, ולדעת הגר"ח הנ"ל החיוב הוא על הגברא לרבנן, וא"כ מה איכפת לן מתי נותנו לעכו"ם, הרי העיקר שלא יהא חמץ ברשותו.

לכן נראה ליישב, דבמצות תשביתו יש ב' הלכות, א) כתיב, לא יראה ולא

ימצא, וע"ז קאי המ"ע דתשבינו שלא יראה חמץ והוי מדין שוא"ת וע"ז די בביטול בעלמא, ב) באיסורי הנאה צריך לכלותם מדין קום ועשה, ובזה חלוקין ר"י ורבנן אי בשריפה או בכל דבר, אבל לכו"ע הוי מדין קו"ע, וכ"כ בס' מקור חיים לענין שריפה בחמץ ולענין כלאים שצריך לשרוף דהוי איסורי הנאה ואינו שלו, הרי דאפילו אינו שלו צריך שריפה מדין איסח"נ. ולפי"ז מיושב מש"כ האבני מילואים דחשיב נעשה מצותו, כי הרמב"ם פסק דדינו בשריפה או שאר מיני כילוי מדין קו"ע, ובחצות מגיע זמן הביעור, ולפני כן מוסרו לנכרי, ומיושב גם דברי הרמב"ם שלא כתב דאין לוקין בחמץ מחמת להנל"ע, דהלאו של ב"י וב"י א"א לתקן כי ענין הביעור הוא רק גדר כילוי של איסורי הנאה ואין זה מענין עשה לנתק הלאו. ומיושב מה שקשה מדף י"ב מדוע לר"י בשריפה, כי רש"י קאי על ביעור חמץ שדינו בשוא"ת, אבל מחלוקת ר"י ורבנן מיייר באיסורי הנאה מדין קו"ע וצריך דוקא שריפה. וכן מיושב מה שהק' האחרונים, כי ביטול מועיל דוקא מדין חמץ, אבל לכלות איסורי הנאה צריך לר"י דוקא שריפה ולא בדבר אחר. אך לפי דברינו נשאר הקושיא על הטור מדוע לרבנן אפרן אסור, ואפ"ל רמצות תשבינו בין לר"י ובין לרבנן הוי בקו"ע כמ"ש לעיל, אלא לרבנן שריפה לא מהני וצריך השבתה שלא ישתמשו בו, ולר"י הואיל ונעשה מצותו די בזה, ואין ג"מ כלל מה יהי עם אפרו, וא"כ לר"י נעשה מצותו, ולרבנן לא שייך כאן נעשה מצותו משום דכילוי היינו לגמרי ואף שישרף יש ענין כילוי, ומיושבין כל הקושיות, ודו"ק. ועפי"ז י"ל במה שהקשה המנ"ח מהא דאיתא במס' סוטה דעגלה ערופה אסורה בהנאה וקוברין אותה במקום שנשחטה ואפרה אסור, וקשה נמי נעשית מצותה ומדוע תיאסר, ולהנ"ל יובן, דעגלה ערופה עיקר המצוה לקבורה ושתישאר כן בקבורה, ולכן אפרה אסור, שאם לא תישאר בקבורה הרי לא נעשית מצותה, כי כן היא המצוה שתהא תמיד נקבר, כמו לרבנן בחמץ דלא סגי בשריפה דהמצוה היא שתהי' נאכר וכלה לגמרי, ודו"ק.

עולת שבת בשבתו

דברים

אלה הדברים אשר דיבר משה אל כל ישראל. י"ל בזה, עפי"ד חז"ל ל"ו תוכחות כמנין אל"ה הוכיח משה את ישראל, תוכחה אחת בכל יום, נמצא משה התחיל להוכיח את ישראל באחד בשבט, כי ב'ז' באדר מת משה¹). והנה דעת הרלב"ג (כפ' חוקת) דמה דכתיב שאהרן מת בחודש החמישי באחד לחודש, היינו חודש שבט, כי מתשרי מנינן. נמצא דבר"ח שבט ה' משה רבינו אבל על אחיו, ואבל אסור בד"ת, ואיך לימד את ישראל, אך מבואר ביו"ד סי' שפ"ד דאם רבים צריכין לו שרי. וזהו כוונת הפסוק, אל"ה הדברים אשר דיבר משה, שמשעה לימד

את ישראל ל"ו יום והתחיל באחר בשבט, וקשה הלא אבל אסור ברברי תורה, ומתרץ הפסוק, אשר ריבר משה אל כל ישראל, והוי צורך רבים, ושרי.
(הגאון מוה"ר רור אופנהיים זצ"ל אבר"ק נ"ש ופראג²)

תשעה באב

במס' נישין (רף נ"ו ע"א) מרתא בת בייתוס עתירתא רירושלים הויא שררתה לשלוחה ואמרה לי' זיל אייתי לי סמירא אראול איזרבן וכו' אמרה איפוק ואחזי אי משכחנא מירי למיכל וכו' גרונרות רר' צרוק אכלה ואיתניסא ומתה, ע"כ. ובספר החיים (לאחי המהר"ל מפראג) בס' זכיות חלק א' פרק ב' בסופו כתב, שנברה אנרופה של כת המינין בשעת כשלונה של ירושלים ומאסו בלחם התלמוד על כן הסיר מהם הארון ר' צבאות כל משען לחם מרה כנגד מרה וכו' ומרתא היא שם לכנסת ישראל שנעשית בת לכת הארורה הנקראת בייתוס, ועל כן השיגה שברון מטה לחם, גם הגרונרת ררבי צרוק שמצצה היא ומתה, יש לפרש שהוא רמז לנפת תטופנה שפתי זרה שמצצה כנסת ישראל מן הכת השניי הארורה הנקראת צרוקי, אלא שאין ראוי להחליף שם הצריק הזה בשם של צדוקי, עכ"ל.

אמנם יש לתקנו יפה ע"פ ררכו, כי בוראי רבי צרוק, צדיק גמור הי', אלא הוא הי' מוצץ גרונרת של כת צרוקים ובלע התוך הטוב הנמצא בה והשליך הקליפה, כענין ר"מ שלמד מאחר רמון מצא תוכו אבל קליפתו זרק, אבל מרתא זו, מצאה הקליפה המצוצה שלא הי' בה שום לחלוחית טוב ואכלתה, לכך מתה ממנה, וזה יפה אף נעים.

(הגאון מוה"ר יעקב מעמרין זצ"ל³)

מגילת איכה

מה אעירך מה אדמה לך הבת ירושלים וגו' כי גדול כים שברך מי ירפא לך, (איכה ב', י"ג). ובמרדש, מי שהוא עתיר לרפאות שברו של ים הוא ירפא לך. וצריך להבין מה זה שברו של ים שמדמין אליו שברו של ירושלים. וי"ל בזה עפ"י מה דאיתא במרדש רבה בפ' בא (פס"ו ס' כ"ב) כשאמר הקב"ה ותראה היבשה, אמרו המים הרי העולם אנו מלאים ועד עכשיו צר לנו להיכן אנו הולכין בעט

(1) עיין בילקוט שמעוני ריש ספר יהושע וז"ל, מאחר בשבט עד ששה באדר ל"ו ימים פירש משה את התורה כולה שנא' הואיל משה באר וגו'.

(2) בספר דרך חיים (זולצבאך תס"ג) להג"ר חיים ליפשיץ מאוסטראה אבר"ק סווינק, בהקדמת הספר, בשמו.

(3) מר"ה אמנם והלאה, הועתק מעצם כתי"ק בגליון ספר החיים המונח בבריטיש מוזעאום בעיר לונדון, והגיע לירינו ע"י ידידנו האברך החשוב היקר והנעלה מו"ה יודל ליכטנשטיין נ"י מאנטווערפען. יתברך ממעון הברכות בכס"ס.

השי"ת באוקיינוס והרגו, ולמה הרג אותן, שהבית שהוא מחזיק מאה חיים מחזיק אלף מתים לכך נקרא אוקיינוס ים המות וכו' עיי"ש. וכתבו המפרשים שהמים הראשונים היו חלולים מלאים רוח וענין ההריגה היתה שהוציא הרוח המעורב בתוכן ועי"ז נתמעט כמותן. ומדברי המדרש משמע שנתמעט כמותן עד עשירית, שהרי אמרו דבית המחזיק מאה חיים מחזיק אלף מתים. והנה כתיב (ישעי' ו') ועוד בה עשירי, וברד"ק שם כ' דקאי על חורבן ירושלים. וברש"י שילחי מס' כתובות (ק"ב ע"ב) כ' על פסוק זה דתשעה חלקים יהיו אבודין ולא נותר כי אם העשירית.

ועי"ז יתפרש היטב המקרא הנ"ל, כי גדול כים שברך, דכמו ששברו של הים הי' שאחר הריגתו לא נותר כי אם חלק עשירית כרמשמע במדרש הנ"ל, כך הי' שברו של ירושלים שלא נותר כי אם העשירית.
(הגאון מוה"ר יעקב יוקל הלוי הורוויץ זצ"ל אבר"ק גלוגא⁴)

ואתחנן

לא תרצח. יש ב' אופנים בקריאה תיבה זו, ביחיד קורין לא תרצח בפת"ח, ובציבור בקמ"ץ. וי"ל הכוונה בזה, עפ"י מה דתנן במס' מכות (ז' ע"א) סנהדרין ההורגת אחד בשבוע נקראת חובלנית ראב"ע אומר אחד לשבעים שנה ר"ט ור"ע אומרים אילו היינו בסנהדרין לא נהרג אדם מעולם, רשב"ג אומר אף הן מרבין שופכי דמים בישראל, ע"כ. נמצא דבית הדין הפותחים הרין להרוג אחת בשבוע נקראים חובלים, ובית דין המקמצים שלא להרוג אדם מעולם נקראים שופכי דמים, ואיזהו דרך הישר שיכור להם הכית רין, דרך הממוצע. וזשה"כ, לא תרצח בפת"ח, להיות פותחים תמיד הרין להריגה, ולא תרצח בקמ"ץ, לקמוץ בהריגה לחייבי מיתות, רק לנקוט דרך הממוצע.
(הגאון מוה"ר משה אבר"ק הראדאק זצ"ל⁵)

עקב

ברוך תהי' מכל העמים לא יהי' כך עקר ועקרה. י"ל בזה, ע"ד המדרש, מפני מה היו אבותינו עקרות כרי שלא יאמרו תפלותינו עשה פירות, והיינו כי לבן אמר לרבקה אחותו, אחותנו את הי' לאלפי רבבה, וכרי שלא יאמרו האומות ברכת לבן גרם לרבקה שהי' לה בנים, על כן היתה עקרה. והיינו ברוך תהי' מכל העמים, ושמה תאמר מה ברכה היא זו, הלא בהכרח יהי' שנהי' עקר ועקרה כרי שלא

(4) מתוך דברי הספרו על בנו שנפטר על פניו הרה"ג מוה"ר ישראל זצ"ל. הועתק מכת"ק הגאון מוה"ר מרדכי סג"ל הורוויץ זצ"ל אבר"ק באלחוב, בנו של הגאון מוה"ר יוקל הנ"ל, והגיע אלינו ע"י ידידנו היקר החשוב והנעלה איש חי ורב פעלים העומר תמיד מוכן לטובת כרמנו ה"ה מו"ה אברהם אהרן לעזער נ"י. טוב עין הוא יבורך.
(5) כספר תפארת ישראל (פפר"א תקמ"ד) למוה"ר ישראל זוטא, ברף ס"א ע"א, בשמו.

יאמרו האומות ברכותינו עשה פירות, לזה אמר לא יהי' כך עקר ועקרה, היינו שהבטיחם שלא יהי' בישראל עקר ועקרה, אעפ"י שיהיו ברוכים מן האומות. (הנאון מוה"ר חיים כ"ץ זצ"ל אבר"ק פפר"מ ופוזנא⁶)

ראה

בפסוק עשר תעשר את כל תבואת וגו'. ובמדרש אבכיר, שאל ד"א לאבוהו רשב"י תלת עשר שנין הוינא נבך במערה ולא פירשת לי עשר תעשר, א"ל עשר בשביל שתתעשר, והוא תמוה. ונ"ל בהקדים דא"י בס' נחלת בנימין טעם על הא רמשפט רשעים בניהנם י"ב חודש, דהוא שס"ה ימים, שהוא נגר שס"ה מצות ל"ת, ונגד רמ"ח מצות עשה שעבר, בא אברהם דהוא כמנין רמ"ח ומוציאו מגיהנם, ע"כ. אמנם זהו ניחא אי ליכא אלא רמ"ח מ"ע, אבל הדמב"ם בספר המצות מונה רמ"ט מ"ע, וא"כ אין מקום לרמוז דנחלת בנימין הנ"ל.

והנה בשבת אי' בעובדא דרשב"י ור"א בנו דהוי יתבי תריסר שנין במערה כי הוי נפקי כו', אמר משפט רשעים בניהנם כו', אמנם בשלמא אי ליכא אלא רמ"ח מ"ע ניחא, אבל אי נאמר כהרמב"ם קשה מה הועילו בתקנתן שישבו שנת י"ג כמשפט רשעים. ונ"ל דהו דקשיא לי' לר"א, מאי עשר תעשר, וע"כ לומר ב' מעשרות, א' מעשר בהמה, וא' מעשר רגן, כפי' הדמב"ם, וא"כ איכא רמ"ט מ"ע, וא"כ מאי טעמא דיתבינן שנת י"ג, וע"ז השיב לו, דעשר בשביל שתתעשר, וא"כ ליכא אלא רמ"ח מ"ע, ויפה כחו וטעמו דנחלת בנימין, ושפיר דיתבינן שנת י"ג, ודו"ק.

(הנאון מוה"ר ישראל ליפשיץ זצ"ל אבר"ק קליווא⁷)

נתון תתן לו ולא ירע לבבך בתתך לו כי בגלל הרבר הזה יברכך ד' אלקיך בכל מעשיך ובכל משלח ירך. ולכאורה הוא כפל הלשון, בכל מעשה יריך, ובכל משלח יריך. וי"ל בזה, דהנה במצות צדקה ישנם ב' בחינות, אחד שנותן צדקה בלב שלם ונפש חפוצה ולא ירע לבבו, והב' מי שירע לבבו ואין רצונו ליתן, רק שנותן מפני הבושה או משום פני' אחרת. אמנם אף שבחינה הראשונה רצוי' ומקובלת יותר לפני הקב"ה, עכ"ז לא יקופח שכר של הנותנים נגד רצונם, וכאז"ל (חולין ז' ע"ב) ישראל קדושים הן יש רוצה ואין לו ויש שיש לו ואינו רוצה. ובתוס' שם בד"ה ויש שיש לו ואינו רוצה, ואפ"ה איקרו קדושים שמזמן את חבריו לאכול אצלו מפני הבושת, עכ"ל. והנה נודע מה שפי' הגה"ק הרבי ר' מענדלי מרימאנוב זצ"ל הפסוק בפ' עקידה וישלח אברהם את ידו ויקח את המאכלת, דהנה אברהם אבינו הי' מקדש ומטהר את כל אבריו עד שהאברים

(6) הועתק מעצם כתי"ק הנאון מוה"ר יוסף דרשן מפוזנא זצ"ל בעל יסוד יוסף, בשמו. (ועיי' בספה"ק נועם מגדים בפרשתן).

(7) הועתק מעצם כתי"ק המונה בגנזי ירדנו הרבני החסיד הנגיד הנכבד והמפורסם כש"ת מו"ה שאל הוטטערער נ"י מאנטווערפן. ישא ברכה מאת ר'.

בעצמם הרנישו רצון הבוית"ש ולא היו יכולים לעשות רק מה שהוא רצון ד', לכן כשרצה אברהם לשחוט את יצחק, ה' צריך לשלוח את ידו בכח, כי היר בעצמה לא רצתה לשחוט מאחר שזה לא ה' באמת רצון הכורא, זת"ד. הרי דשליחות יד מורה על עשיי בעל כרחו. וזה"כ כאן, כי בגלל הדבר הזה יברכך ד' אלקיך בכל מעשיך ובכל משלח ידך, כלו' בין אם תעשה המצוה ברצונך הטוב ולא ירע לבבך בתתך לו, ובין שתהי' בבחי' שליחות יד דהיינו בעל כרחך ונגד רצונך, בין כך ובין כך, יברכך ד' אלקיך.

(כ"ק מרן ארמו"ר שליט"א)

שופטים

צדק צדק תדרוף למען תחיי' וירשת את הארץ אשר ד' אלקיך נתן לך. וברש"י, צדק צדק תדרוף, הלך אחר בית דין יפה, למען תחיי' וירשת, כראי הוא מנוי הדיינים הכשרים להחיות את ישראל ולהושיבן על ארמתן, עכ"ל. ולכאורה יש להקשות מנ"ל דהתבטחה של למען תחיי' וירשת קאי על מינוי הדיינים, דילמא קאי על הדיינים עצמם כששופטים בצדק. וי"ל, דמבואר בנמ' רכל מצוה שמתן שכרה בצידה אין ב"ד שלמטה כופין עלי'. ואיתא בש"ע חו"מ סי' ד' דהתובע יכול לכוף להנתבע שילך אחריו לבית דין הגדול. ולפי"ז אם היינו אומרים דהתבטחת למען תחיי' וירשת קאי על ההליכה אחר ב"ד יפה, א"כ הוי מצוה שמתן שכרה בצידה, ואיך כופין ע"ז כבי"ד שלמטה, לכן פירש רש"י, כדאי הוא מינוי הדיינים וכו', דמתן שכר קאי רק על מינוי הדיינים.

(הגאון מוה"ר משה בארנוויער זצ"ל⁸)

נוסחאות והערות ברש"י על התורה

(נלקטו מקונטרס, „יוסף הלל" להר"ר מנחם בראכפעלד שליט"א)

ואתחנן

קאפ' ב' פסוק י"ד.

ואותי צוה ה' בעת החיא ללמד אתכם, תורה שבעל פה: ובדפוס אלקבץ הנוסחה, ואותי צוה ה', תורה שבע"פ: ובדפוס⁸, ואותי צוה, תורה שבע"פ:

הנה בגמרא (גדרים רף ל"ח ע"א) א"ר יוסי בר חנינא לא ניתנה תורה אלא למשה ולזרעו וכו' ומשה נהג בה טובת עין ונתנה לישראל וכו' מתיב רב חסדא ואותי צוה ה' בעת החיא ללמד אתכם, ומשני ואותי צוה ואני לכם וכו', ושוב מקשה מפסוק ועתה כתבו לכם את השירה הזאת למען תחיי' לי השירה הזאת לעד בבנ"י, ומשני אלא פלפולא בעלמא ע"ש. מלשון אלא משמע שחוזר בו ממה דקמתרץ אותי צוה ואני לכם, בפסוק ואותי צוה ללמד אתכם, אמנם בש"ס כת"י

(8) בספר עיר רמשק אליעזר (ואלקאווא תקכ"ד) לתלמידו הג"ר אליעזר אבר"ק ראזוואראוו, ברף ל"ד, בשמו.

מינכן אין הגירסא „אלא“ רק „א“ל“, לפ“ז לא חוזר בו ממה דקאמר בפסוק ואותי צוה רק על קושיתו מפסוק למען תהי' לי השירה הזאת לעד מתרץ שמה שאמר שלא נתנה אלא למשה היינו חלק הפלפול והוא תורה שבע“פ והפסוק למען תהי' לי השירה הזאת משתעי בתורה שבכתב ולפ“ז אם נפרש ואותי צוה תורה שבע“פ מוכרח לתרץ ואותי צוה ואני לכם כי לא חזר בו ממה שתירץ. ועפ“ז יובנו שני הנוסחאות שלפנינו, כי אם גרסינן שם „אלא“ וחזר בו, א“כ הפירוש כאן ואותי צוה ה' ללמד אתכם תורה שבע“פ, כמו שהוא בגס“ש, אבל אי גרסינן שם, אמר לו, ולא חזר בו מתירוצו, הוא כמו נוסחת רפוסים הראשונים, ואותי צוה, תושבע“פ ואני נתתי את לבי ללמד אתכם, כמש“כ שם הר“ן.

קאפ' ד' פסוק כ"ג.

אשר צוה ה', אשר צוה שלא לעשות: בספר הזכרון גרס, אשר צוה עליך שלא לעשות, והביא שכלשון מקרא זה תקנו לנו רז"ל בברכת ארוסין וצונו על העריות, כלומר וצונו שלא לבקול אחת מהעריות, עכ"ל. וממקום שהביא יותר קרוב לפירוש הגור אר"י שפירש אשר צוה על ענין הפסל הנזכר, ופירש"י שהצואה היתה שלא לעשות פסל. וכפירושו, כן הוא הנוסחה בדפח"ר ובדפוס אלקבץ, וכן העתיק הרא"ם דגרסי אשר צוה „עליו“ שלא לעשות, וזהו כנוסח הברכה וצונו „על“ העריות, וכן הגי' בספר יוסף דעת.

עקב

קאפ' י"א פסוק ו'.

בקרב כל ישראל, כל מקום שהי' אחד מהם בורח הארץ נבקעת מתחתיו וכולעתו אלו דברי ר' יהודה א"ל ר"נ והלא כבר נאמר ותפתח הארץ את פי' ולא פותיה, א"ל ומה אני מקיים בקרב כל ישראל, א"ל שנעשית הארץ מדרון כמשפך וכל מקום שהי' אחד מהם הי' מתגלגל ובא עד מקום הבקיעה: לפי נוסחה זו יקשה מה שאמר ר"י מה אני מקיים, הלא לדבריו ניחא והקושיא הוא על דברי ר"נ. ועוד, אם הארץ נעשית כמשפך היאך ניצולו ישראל ולא נתגלגלו למקום הבקיעה. אך בדפח"ר מתוקן, שכך הוא הנוסחא, בקרב כל ישראל, כל מקום שהי' אחד מהם בורח הארץ נבקעה מתחתיו וכולעתו, אלו דברי ר"י א"ל ר"נ והלא כבר נאמר ותפתח הארץ את פי' ולא פותיה א"ל מה אתה מקיים בקרב כל, אמר לו שנעשית כל הארץ מדרון כמשפך בכל מקום שהי' אחד מהם בורח הי' מתגלגל ובא עד מקום הבליעה.

ועיין בילקוט פ' קרח (תשנ"ב) שגם שם נאמר ומה אתה מקיים רק ששם הוא בשנוי לשון קצת ע"ש, וגם בס' יוסף דעת הביא שבס"א במקום אני גורסים אתה. ולפי נוסחה זו שגרס „בכל“ תחת „וכל“, פירושו שהארץ נעשית מדרון כמשפך בכל מקום שהי' א' מהם בורח, ולא כמו שמשמע בנוסחאות שלנו שנעשית כל הארץ כמשפך, ומחלוקת ר"י ור"נ הוא רק שלד"י כל מקום שברח נבקעה שם הארץ ולר"נ כל מקום שברח נעשית שם הארץ כמדרון והי' מתגלגל עד מקום הבליעה.

ראה

קאפ' י"ב פסוק ג'.

מזבח, של אבנים הרבה: מצבה, של אבן אחת, והוא כימוס ששנוי' במשנה (ע"ז דף מ"ו ע"ב) אבן שחצבה מתחילתה לבימוס:

הנה המצבה שנוכרה בתורה, פירשה רש"י על ב' פנים, הא' שהמצבה מקריבין עלי' קרבנות כמו המזבח, אלא שהיא מאבן אחת, וכמ"ש בפסוק ולא תקים לך מצבה (לקמן ט"ז, כ"ב) מצבת אבן אחת להקריב עלי' אפי' לשמים וכו' ואע"פ שהי' אהובה לו בימי האבות עבשו שנאה וכו' וכן בכ"מ, והשניה היא המצבה שהיא עצמה ע"ז, וכמו שפירש הפסוק בפ' משפטים (כ"ג, כ"ד) הרס תהרסם, לאותם אלהות. מצבותיהם, אבנים שהם מציבין להשתחוות להם, עכ"ל. הרי שהמצבה הוא פסל שמשתחווים לה, וכן הפסוק לא תעשו לכם אלילים ופסל ומצבה לא תקימו לכם (ויקרא כ"ו, א') נראה מפשטות דקרא שמתפרש כן שהמצבה הוא ע"ז, וצריך לפרשה בכל מקום מענינא דקרא רהיבא רסמוכה למזבח היא המצבה שמקריבין עלי' והיבא רסמוכה לפסל וכיוצא היא ע"ז עצמה. וכן בפירוש כימוס, כתב רש"י במס' ע"ז (דף ט"ז ע"א) בר"ה בימוסאות, ומאי כימוס, כימה של אבן אחת ומקריב זבחים, דהוי תשמיש דתשמיש לע"ז, עכ"ל. ושם (בדף מ"ז ע"ב) אבן שחצבה מתחלה לבימוס הרי זו אסורה, פירש"י מקום מושב ע"ז שמושיב הצלם עלי' ועובדין את הבימוס כע"ז עצמה עכ"ל.

וא"כ בפסוק שלפנינו שכפי שמשמע מפירש"י שכתב מזבח של אבנים הרבה מצבה של אבן אחת, הרי משתעי קרא הכא במצבה שמקריבין עלי', ואיך כתב רש"י והיא בימוס ששנוי' במשנה וכו', ששם המרובר בבימוס שהוא ע"ז עצמו, (ולא ראיתי במפרשים שעמדו בזה), ובדפוס אלקבץ הנוסחה היא, מצבה של אבן אחת והיא כמזוס, שכך שנינו במשנה אבן שחצבה וכו', והלשון הזה אפשר ליישוב, שרש"י מביא רק ראי' מן המשנה שהבימוס היא של אבן אחת, ולא שזו היא השנוי' שם.

קאפ' ט"ו פסוק ב'.

שמוט כל בעל משה ידו, שמוט את ידו של כל בעל משה: ברפח"ר נתוסף, וכן הוא אומר למטה תשמט ידך, וכן הוא בדפוס אלקבץ. ונוסחה זו הביא בספר זכרון ופירשה שלפי הניקוד (שניקר משה בצרי) ולפי הטעמים (שנטעם) „בעל" בקדמה ו„משה" במונח) צריך לפרשו שישמוט כל בעל חוב את חוב ידו, וכן נדרש בספרי, ורש"י מפרש שידו לא קאי על משה רק על שמוט, ומכריע את פירושו מן הפסוק הנאמר בענין תשמט ידך, עיי"ש באורך. וכתב שם עוד בס' זכרון וז"ל, ומה שכתוב בפירושו הרב ז"ל את אשר צויתך וכו' לא ידענו טעמו, ובנוסחאות ישנות לא מצאתיהו וגם לא בחרשות המרויקות ואיברא דתוספות סופרים הוא, והאומר שהם דברי הרב ז"ל עליו לבארם לנו באופן המתקבל על הרעת ועלינו לשבח, עכ"ל. והנראה שהיתה לפנינו הנוסחה כמו שהיא בדפוס אלקבץ בזה"ל, את אשר צויתך, אבל את האביון לא יהי' בארץ ואם צריך תתן לו. וכאמת שהרברים סתומים, אבל ברפח"ר הנוסחה היא, אבל אשר יושיבך

[אולי צ"ל צויתוך] להשמיט אעפ"י שאכיון לא יהי' בארץ, אם צריך תן לו. ונוסחה זו מבוארת שרש"י מפרש המשך הפסוק אפס כי לא יהי' בך אכיון.

שופטים

קאפ' ט"ז פסוק י"ח.

וישטרים, הרודין את העם אחר מצותן שמכין וכופתין במקל וברצועה עד שיקבל עליו את דין השופט:

ולעיל בפ' דברים (א' ט"ו) בפסוק וישטרים לשבטיכם, כתב רש"י, אלו הכופתין והמכין ברצועה ע"פ הדיינים; ולא הזכיר מקל. וצריך להבין מאי עניינו של מקל לענין מלקות, הלא מבואר במשנה דמכות (דף כ"ב ע"ב) שהמלקות היו ברצועה של ענל ושתי רצועות של חמור עולות ויורדות בה, הדי שהמלקות היו ברצועה לא במקל. ויתבאר ע"פ הגמרא (סנהדרין דף ז' ע"ב) רב הונא כי הוי נפיק לדינא אמר הכי, אפיקו לי מאני חנותאי מקל ורצועה וכו' ופירש"י רצועה, למלקות, מקל, למכת מדרות עד שיחזור בו; ועיין שם בס' טל תורה להנאון ר' מאיר אריק ז"ל שכתב שהוא חרוש דמכת מדרות במקל הוא ולא ברצועה, וכן כתב נ"כ בכתובות (דף י' ע"א) על רבני הנמ' אסבוהו כופרא שפירש"י הלקוהו במקלות חריות של דקל, שמשמע מכאן רמכת מדרות אינם ברצועה אלא במקל כרש"י סנהדרין הנ"ל. [אמנם מה שהביא שם בשם בן אחיו מברכות (דף נ"ח ע"א) יהבו לי' קולפא, שפירש"י מקל לרדות, אין משום דאי', שלא מיירי שם מדיני מכת מדרות רק מדיני מלכות האומות עיי"ש, רק זכר לדבר יש שהלשון רדיי' שייך במקל, וכעין זה יש להביא נ"כ ממשנת כל הצלמים (ע"ז דף מ' ע"ב) אינו אסור אלא כל שיש בידו מקל וכו', ואמרו שם בגמ' שמראים בזה שרורה א"ע תחת כל העולם במקל, ופירש"י שהוא לשון ננאי, כלומר שרורה על כל העולם במקל, הרי שהרדיי' הוא במקל, וברמות ראי' יש גם מהפסוק (ישעי' י"ד, ה') מטה רשעים שבט מושלים מכה עמים רורה באף נויס, הרי שבמטה ושכט הוא רודה]. ועפ"ז יובנו רברי רש"י, שכאן שהוא מצוה לדורות, כתב שמנוי השוטרים הוא להכות במקל וברצועה היינו מקל למכת מדרות ורצועה למלקות, אבל לעיל בפ' דברים שמדבר בשוטרים שמינה משה רבינו לא הזכיר מקל ראולי לא היו נוהגין מכת מדרות בימי משה, ויש להעיר מגמ' דסנהדרין (שם) עה"פ ואצוה את שופטיכם בעת ההיא, א"ר יוחנן כנגד מקל ורצועה תהא ורזי עיי"ש.

אמנם לפ"ז יקשה לאירך ניסא למה היתה לרב הונא הרצועה למלקות הלא ר"ה הי' בכבל [ועיין בברכות (דף מ"ו) שנקרא ר"ה דמן בבל ופירש"י שהוא ר"ה סתם שבש"ס] הלא כתב הרמב"ם בפט"ו ה"ג מהלכות סנהדרין שכל מלקיות שמלקין דייני חו"ל בכל מקום אינה אלא מכת מדרות, א"כ הרצועה למה. [ועפ"פ דברי הרמב"ם אלו יש לכוון בלשון הגמ' (סנהדרין דף ה' ע"א) לא יסור שבט מיהודה אלו ראשי נליות שבבבל שרודין את ישראל בשבט, והתוס' שם העתיקו שרודין את העם במקל, שמאחר שכל המלקיות שמלקין בח"ל אינן אלא מכת מדרות, ע"כ אמרו שרודין במקל] ואין לומר דהרמב"ם יפרש שהרצועה דר"ה היתה שכופתין בה את הנלקים, וכמו שהי' אפשר נ"כ לפרש את דברי רש"י כאן

שמכין וכופתין במקל וברצועה ונאמר שמכין במקל וכופתין ברצועה (וברפה"ר וברפוס אלקבץ וכן ברש"י כת"י קלף תיבת וכופתין ליתא ברברי רש"י) שהרי מבואר ברברי הרמב"ם שהכפיתה היתה במיתרים (כפי"ז ה"ו מהל' סנהדרין), אמנם כשנדרק ברברי רש"י נראה שלא מילתא רפסיקא הוא שכל מכת מדרות היו במקל ולא ברצועה, רהנה הר"ן כתב בפ"ד רכתובות (ס' רכ"ט) שאין מדרקין במכת מדרות שתהי' כמו הרצועה של מלקות האמורה במס' מכות, משמע מבריו שבמכות מדרות אין צריך לדרק שתהי' של עגל וכפולה א' לשנים ושנים לארבעה, ושתי רצועות של חמור, ורחבה טפה, אבל מ"מ נראין הרברים שהיו מכין מכת מדרות ברצועה, א"כ הוא חולק על רש"י בזה שכ' רמכת מדרות הם במקל ולא ברצועה כלל, והנכון בזה רמר אמר חרא ומר אמר חרא ולא פליגי.

רהנה כבר האריכו הקרמונים במנין המלקות של מכת מדרות, אם היו במספר ארבעים כמלקות של תורה או כפי ראות עיני הריינין לפי חומר האיסור, והעלו שאותן שמכין אותן מכת מדרות על איסור שעברו כבר רק שאין בו מלקות ראורייתא אלא שחכמים תקנו לענוש אותם במכת מדרות אז תקנו כעין ראורייתא מלקות ארבעים, אבל מכת מדרות שמלקין בדרך כפי' שיקבל ויציית לרברי הריינין אין להם קצבה, ועיין בזה באריכות בשרי חמד מערכת מכת מדרות, והר"ן כתב בכתובות שם רכל שמלקין אותו לענוש על מה שעשה לא היו מכין אותו מלקות ארבעים רק כפי אומר ב"ד ולהקל על של תורה, לפ"ז צ"ל רגם זה אם היו מכין במקל או ברצועה תלוי בזה, רהנה מבואר בתוספתא רסוטה (פט"ו, ג') רמכות המקל הם קשים ממכת הרצועה שכן אמרו שם משל למה"ר לאחר שסרח בעיר ומסרוהו לרוצען ורצעו, הי' קשה מן הרוצען מסרוהו לבעל הזמורה וחבטו וכו', ופי' שם במנחת בכורים דהרוצען הוא המכה ברצועה ואם הי' ענוש גרול ולא סני לי' בעונש הרוצען מענישין אותו בעונש קשה מזה והבעל זמורה הוא המכה בזמורה שהוא יותר מן הרצועה ע"ש, א"כ א"א כלל לומר שהענוש על עברה שעבר כבר יהיו חובטין אותו במקל שהוא קשה יותר ממלקות ראורייתא שהם רק ברצועה, וע"ז כתב הר"ן הנ"ל שאף הרצועה אין מדרקין בה שתהי' כמו במלקות ראורייתא שמקילין באלו המלקות משל תורה. אבל רש"י שכתב שמכת מדרות הוא במקל רקק בלשונו (שם בסנהדרין) למכות מדרות עד שיחזור בו, וכן כאן שהזכיר את המקל כתב עד שיקבל עליו את רין השופט, היינו שמכין אותו בדרך כפי' שיציית ויקבל עליו את רברי הריינין או בעברה נמשכת שמכין אותו שלא יוסף בה לא על העבר שאז מכין אותו מכות שאין להם קצבה ובמקלות, לפ"ז אין כאן מחלוקת בין רש"י להר"ן, והחילוק הוא רק על מה באים המכות מדרות, לפ"ז ניחא רהי' צריך רב הונא למקל ורצועה אף שכל מלקיותיו היו רק מכת מדרות.

ואפשר להעמיס ענין זה דהר"ן כתב שם בשם הערוך שמכת מדרות פירושו מלשון מדר על שמרר על ר"ת ור"ס, היינו שעבר עבירה שמחייבין אותו מכת מדרות ועל עבירה שעבר היו מכין אותו ברצועה וכמ"ש הר"ן, אבל רש"י פירש

בכ"מ ומהם בחולין (דף קמ"א) מכת מרדות רדיו ותוכחה ואין לה קצבה אלא עד שיקבל עליו, לכן כתב רש"י שמכת מרדות הם במקל, ומלקות על עברה שעבר הגם שהם נ"כ מדרבנן כלל במלקות דאורייתא שהם ברצועה.

תמיהות וישובים

תמי' בספר החינוך

בספר החינוך (מצוה תק"ל) במצות עגלה ערופה כתב בא"ר, ויקחו פרה שהיא בהמה גדולה עיי"ש. וקשה, הא לוקחים „עגלה" ולא פרה, וצ"ע ג. (ול"ל דט"ם היא, שהרי כתב שהיא בהמה גדולה).

אשר זעליג גאלדמאן

מניר שיעור בישיבת באבוב בני ציון
ברוקלין, ניו יארק

תמי' בדברי הגאון מהר"ם שיק זצ"ל

בספר מהר"ם שיק על תרי"ג מצוות (מצוה תר"ה אות ג') כ', מצוה זו אנו מחייבים לקרותה פ"א בשנה והטעם כדאמרין בפרק אלו מציאות (ב"מ כ"ח ע"א) ראבדה משתכח ב"ב חודש, וכן על המת נגזרה גזירה שבי"ב חודש ישתכח, וכאן צוותה לנו התוה"ק שלא נשכח, ובוראי צריכים לזכור פ"א בכל שנה ושנה. ופ"א שאל הר"ר משה מעיר חרש (שנסע אח"כ לאה"ק) שבשנת העיבור יהי' יותר מי"ב חודש, והשיב החת"ס שהוא באמת מתכוין לצאת בפרשת כי תצא על תנאי, וכך ראוי לנו לעשות, עכ"ד מהר"ם שיק זצ"ל. ויש להעיר בזה ממש"כ בשו"ת חתם סופר חאהע"ז ח"א סי' קי"ט (והובא בספר עורה שחר מקדוש זקני זצ"ל אות ז' ערך זכירת מעשה עמלק) וז"ל, וג"ל מזה, מה שאנו קורין פרשת זכור פ"א בשנה ולרוב הפוסקים הוא דאורייתא או סמך מן התורה רכתיב לא תשכח, ושיעור שכחה היא שנה, וא"כ במערבא רמסקו לאורייתא בתלתא, נמצא שנה האמצעית אין בו לא פ' עמלק בבשלח ולא פ' עמלק שבכי תצא, רק מה שקורין פ' זכור, ונמצא אם היא שנה מעוברת עוברים על לא תשכח, אע"כ ילפינן מערי חומה שכך הוא שיעור שכחה עכ"ל. (פי' רבכתי ערי חומה חושבין שנה תמימה עם עיבורה). — ובהשקפה ראשונה רברים הללו סותרים למה שהביא המהר"ם שיק בשמו, דהרי מבואר בדברי החת"ס כאן דקורם שנשלם השנה אין שכחה אף ביותר מי"ב חודש, (ועי' בשו"ת דברי יואל חאו"ח סי' ל"ג שהעיר ג"כ בדברי מהר"ם שיק הנ"ל, ולא העיר מדברי החת"ס בתשובותיו), וצ"ע.

מאיר נתן נטע סג"ל לנדא

ברוקלין, ניו יארק

הנאהבים והנעימים

(מדור זה מוקדש להדפסת חידו"ת בפלפול ואגדה שירידי אש שנשארו לפליטה מחידושי האברכים והבחורים תלמידי ישיבות „עץ חיים" רבאבוב בגאליציע, שנחרגו ונשרפו על קידה"ש בשנות הזעם ת"שיתש"ה לפ"ק).

בענין ביעור חמץ מהאברך החו"ב מו"ה יעקב סג"ל גאלדוואסער הי"ד ממשעבין¹

ב"ה. ועש"ק מטו"מ תרצ"ה לפ"ק פה לימאנוב יע"א.

בין המצרים, יזרח אור לישרים, כבוד ירינ"פ אחובי ויקירי הב' החו"ב מופלא ומופלג בתו"י ענף עץ אבות כש"ת מ' משה אהרן הלברשטאם שליט"א²).

מכתבך עם ח"ת לנכון קבלתי, ומאוד שמחתי שאהבה הישינה כינינו לא נתפרדה ח"ו, ולכבודך אכתוב לך קצת ח"ת אף שאין לי פנאי מחמת טירדות שונות, וזה החלי בעצו"ג.

כתבת להקשות על הא דאמרינן במס' פסחים (דף ל"ה ע"ב) דאין יוצאין במצה של טבל שנא' לא תאכל עליו חמץ מי שאיסורו משום בל תאכל חמץ בלבד יצא זה שאין איסורו משום בל תאכל חמץ בלבד אלא אף משום בל תאכל טבל. והערת, הלא נודע שיטת בעל המאור דבאכילת חמץ מקיים מצות עשה דתשבינו, וירוע מש"כ רש"י במס' פסחים (דף מ"ו ע"א) ובמס' ביצה (דף כ"ו ע"ב) דכשם שאין שורפין קרשים ביו"ט כמו כן אסור להאכילה לכלבים, דרחמנא אחשבי' למלאכה, כיון דמקיים בזה מצוה, וא"כ הכא נמי אם אוכל חמץ בפסח הלא חוץ מאיסור חמץ עובר משום לאו דמלאכה דכיון דמקיים המצוה רחמנא אחשבי' למלאכה, ולא הוי איסורו משום בל תאכל חמץ בלבד, עכ"ק המושכלת³).

(1) ראה אודותו בכר"ש שנה ר' קונטרס ג' עמוד ל"ו. — מכתב חידו"ת הללו נעתקו מא' מקונטרסיו שנשארו לפליטה, והגיע לירינו מאת אחיו הצעיר ירירגו הנה"ח מו"ה פנחס הלוי גאלדוואסער נ"י מרמת-גן שהמציא לנו קונטרסי חידושי להוציאם לאור עולם בעז"ה. הוד והדר פעלו וצדקתו עומדת לעד.

(2) הוא בנו הצעיר של כ"ק מרן אדמו"ר הנה"ק וצוק"ל הי"ר. — ראה אודותו בכר"ש שנה א' קונט' א' עמוד י"ט, ועיין עוד בכר"ש שנה ר' קונט' י' עמוד מ"ז.

(3) קושיא זו נדפסה כבר בשמו בכר"ש שנה א' קונטרס א' עמוד כ"א אות ג', ושם הערנו ע"ז מהא דמבואר בנוב"י מהרו"ת חאו"ח סי' צ"א בדרוש לכן המחבר (בר"ה אמנם) ראפי' לדעת בעל המאור דבאכילת חמץ מקיים מ"ע דתשבינו, היינו דק לפני זמנו אבל בתוך הפסח בוודאי ליכא שום ה"א דמקיים העשה דתשבינו באכילת האיסור, יעו"ש.

ובדרך פשוט יותר י"ל, ראה הקושיא היא דק לשיטת רש"י דסובר דבכל אופן שמבעד נחשב למלאכה, אמנם כאמת על רש"י לשיטתו לק"מ, שהרי עיקר הקושיא היא דבאכילת חמץ מקיים מ"ע דתשבינו, והתינה לשיטת כמה אחרונים (הנוב"י מהרו"ק

ולענ"ד נראה לתרץ בטו"ט, די"ל בסכרת שימת רש"י הנ"ל ראסור לבקר קרשים ביו"ט אף להאכיל לכלבים, עפי"ד הירושלמי בריש פ' במה מדליקין שאסור להצית את האור במדורת קרשים מבקור יום והיא דליקה והולכת בשבת, ומסביר שם הירושלמי דאיסור התלוי בעשיית מלאכה, אמרינן אם עשה המלאכה מבקור יום אפי' נגמרת אח"כ המלאכה מאל"י שרי, אבל בשריפת נותר התורה הקפידה שלא יבערו קרשים ביו"ט, א"כ אם נעשית מאל"י אסור, ועיין בחק יעקב סי' תמ"ו ס"ק ב' שהביא בשם תשו' הרשב"א סי' ע"א ראסור להצית את האור בחמץ מעיו"ט והיא דולקת והולכת ביו"ט, והביא ראי' מירושלמי הנ"ל כנותר, והוא ממעם רדין שריפה בחמץ ילפינן מנותר⁽⁴⁾. וי"ל שזהו סכרת רש"י שכ' ראסור להאכיל נותר לכלבים, דהתורה אסרה הביעור אף שאינה מלאכה⁽⁵⁾. אמנם זהו דוקא לר' יהודא דסבר אין ביעור חמץ אלא שריפה דילוף לה מנותר, שפיר אסור בחמץ בכל אופן שמבער אף שאינה מלאכה גמורה, אבל לדירן דקיי"ל להלכת דהשבתתו בכל דבר, א"כ לא ילפינן מנותר, ממילא לא אסרינן ביו"ט אלא מלאכה גמורה, וזה ברור כשמש⁽⁶⁾.

ולפי"ז יתורץ ג"כ מה שהקשה הפנ"י במס' פסחים (דף ה' ע"ב) דאמרינן שם ש"מ מדרע"ק תלת, ש"מ אין ביעור חמץ אלא שריפה, ופירש"י ראי' השבתתו בכל דבר ס"ל הו"ל לאוקמא ביו"ט ויבעדנו בדבר אחר יאכלנו לכלבים או ישליכנו לים, וחק' לשימת רש"י הנ"ל ראסור להאכיל נותר לכלבים דרחמנא אחשבי' למלאכה א"כ הכא גם לכלבים אסור ביו"ט, ולפי הנ"ל אתי שפיר, דאי ס"ל השבתתו בכל דבר, א"כ לא יליף מנותר, ואז לא אסרינן אלא מלאכה גמורה, ולא הו"י אסור להאכיל החמץ לכלבים ביו"ט.

חאו"ח סי' כ', ומהר"ת חאו"ח סי' ס', ושנא"א סי' פ"ב) שסוברים רמ"ע דתשבותו נוהגת אף ביו"ט, אבל בשד"ח מערכת חמץ ומצה סי' ת' אות כ"ב ר"ה עתה, הביא בשם קונטרס נפן אדרת להנאון מפאנוויז שכתב בפשיטות דשימת רש"י היא דעשה דתשבותו נוהגת רק בע"פ, וא"כ לק"מ. — אכן מה שפשוט לו כ"כ בשימת רש"י, לכאורה אינו, כי הנאון מברעזאן בהסכמתו לס' משיב נפש עמ"ס פסחים, העיר דרש"י סובר במס' פסחים (ברך צ"ה סוף ע"א) דעשה דתשבותו נוהגת כל ימות המועד.

(4) לפלא שהביא ממרחק לחמו מדברי החק יעקב, שהרי בירושלמי שם מבואר להדיא כן דהוא הדין לגבי חמץ בעיו"ט, דאם ילפינן חמץ מנותר אסור להצית בעיו"ט אם תהא דולקת ביו"ט עיי"ש. והתמוה היא ג"כ על החק יעקב, וצ"ע. ובאמת בשו"ת הרשכ"א המובא בחק יעקב הביא כן בשם הירושלמי.

(5) בספר ראשית בכורים עמ"ס בכורות (להג"ר אברהם וויינבערג מווארשא הי"ד) ברך י"ב ע"א העמים ג"כ כוונה זו בדברי רש"י ראזיל בשימת הירושלמי, ולכסוף כתב דדוקא הוא לפרש כן, יעוי"ש. ועיין בשו"ת הרי בשמים (להנאון מסטריא) ח"ג בסוף הספר בחידושים למס' פסחים דף ה' שכתב כן בכוונת רש"י.

(6) בלא"ה למ"ד אין ביעור חמץ אלא שריפה, לק"מ, דכתב הנאון מברעזאן בשו"ת מהרש"ם ח"ב בסוף הספר בחלק הירושיים (דרוש ב' הקדמה ה') דסכרת בעל המאור לא קאי למ"ד אין ביעור חמץ אלא שריפה. ולדירן דקיי"ל השבתתו בכל דבר, כבר כתב בס' פתח הבית על סוגיות סי' ז' סוף ד"ה ונחזור, דלדירן דפסקינן כרבנן לא שייך עשה דתשבותו רק בע"פ ולא ביו"ט, וממילא לק"מ.

עוד נראה לתרץ הקו', דזה פשוט דאף רמקיים השבתה באכילה זה דוקא אם כבר מונח במעיו אבל בעוד שהוא בגרונו וודאי לא הוי השבתה, דאמרינן במס' פסחים (דף ל"ה ע"א) המחחו וגמעו אם חמץ הוא ענוש כרת, ועיין תוס' כתובות (דף ל' ע"ב) ר"ה לא צריכא ובתו"י שם, א"כ דוקא כשמונח כבר במעיו ולא מצי לאהדורי בקל אז הוי השבתה, אבל על אכילת חמץ עובר תיכף בהנאת גרון דהלכה כר' יוחנן (חולין ק"ג ע"ב) דבהנאת גרונו חייב, נמצא דבשעה שעובר בכל תאכל חמץ אין בו איסור של עשיית מלאכה. ונראה עוד יותר דגם לרשב"ל רסבר דלא מחייב אלא בהנאת מעיו, מ"מ לא אתי בהרי הדרי, דאמרינן בפ' בהמה המקשה (דף ע"א ע"ב) בלע טבעת טמאה טובל ואוכל בתרומתו, ועיי"ש בתוס' ד"ה כי קאמר, דכשנוגעת בטבעת כבר היא מעוכלת, כמו כן י"ל הכא דלא פקע מיני שם חמץ עד שיתעכל ואז מקיים מצות השבתה⁷, אבל על אכילת חמץ חייב תיכף בהנחת מעיו, ורו"ק.

עוד נראה דקו' מעיקרא ליתא דמה שאמרו בגמ' רצריך להיות משום כל תאכל חמץ בלבר, הכוונה שלא יהי' בו עור שום איסור אכילה חוץ מאיסור אכילת חמץ, כגון טבל רמיירי בה הגמ', אבל אם עובר גם משום כל מלאכה לא יעשו בהם, זה לא איכפת לן, ומדוייק שם לישנא דש"ס.
כל זה כתבתי במהירות גדול, ואתך הסליחה על קצירת האומר. ובזה הנני אוהבך עוז הדו"ש בלונ"ח ומברכך בשבתא טבא,
יעקב הלוי גאלדוואסער

(7) עיין ברש"ש בפסחים (דף כ"א ע"ב) שכ' דהא דמקימין שריפת חמץ ע"י אכילה, הוא משום דחום הטבעי אשר בכע"ח, המעכל המזון, הוי כשריפה יעוי"ש.

יום תנחומין

משתתפים אנו בצערם העמוק של ירדנו היקרים,
הרה"ח מו"ה מענדל צעהנווירטה נ"י
בהלקח מאתו אחיו הרה"ח מו"ה יהושע העשיל צעהנווירטה ע"ה

* * *

הרה"ח מו"ה שמואל צוויבעל נ"י
בהלקח מאתו אחותו החשובה ע"ה

* * *

האברך היקר והנעלה מו"ה שרגא פייוויל לנדא נ"י
בהלקח מאתו בתו הילדה ע"ה

המקום ינחם אותם בתוך שאר אבלי ציון וירושלים
ולא ישמע עוד שור ושבר בנבולנו, אכ"ר.

מכתבים אל המערכת

בס"ד. כ"ט תמוז תשמ"ג.

לכבוד מערכת „כרם שלמה“.

ראיתי בכרם שלמה קובץ נ"ז (אייד-סיון תשמ"ג) מכתב מאת הרב הג' מו"ה נחום ברוך גינזבורג הי"ד בעמח"ס מקור ברוך. ודע שמה שהוא כתב בענין איסור הנאה ברם אדם, זה כבר נכתב בספרו מקור ברוך ח"א סי' כ"ג וביותר אריכות. ובעיקר הערתו שרם אדם יהא מותר בהנאה כרם ענלה ערופה, יש לתרץ לפי מש"כ בשו"ת בית יצחק או"ח סי' י"ד רמה שהוא כמת ממש לא ילפינן מענלה ערופה ואסור בהנאה, עיי"ש, וא"כ ה"ה ברם האדם ראיקרי נפש כראיתא בחולין דף ע"ב. ובכמה דוכתי לא ילפינן מענלה ערופה אלא כיון שרם הוא כמת ממש אסור בהנאה.

ועוד כתב שם ברין מסתפק משמן הנר ביו"ט אי חייב משום מכבה, עיין באמרי בינה דיני יו"ט סי' י"ט שכבר כתב בזה, וגם מרייק מדברי הרמב"ם בזה שפליג על רש"י בכיצה דף כ"ב.

החותם בברכת כל טוב,

משה סאכאטשעווסקי

כעמח"ס משכן משה

באלימאר, מר.

בס"ד.

א"כ מערכת „כרם שלמה“.

ראיתי בכר"ש מחורש אלול תשמ"ב שהביא הרב יודל לעזער נ"י קו' המנ"ח על הרמב"ם שכתב הטעם פטור מלהשיב פחות מש"פ בגזילה משום דיש הלל"מ דצריך פרוטה ומרוע לא כתב טעם המבואר בגמ' דהננזל מוחל על פמש"פ, ריש הרבה חילוקים כגון בעומד וצווח שאינו מוחל, ועוד הביא קו' האבני נזר דהיאך מהני מחילה בגזילה דהלא מחילה לא שייך רק על חוב שיש עליו שיעבוד, ותי' דהמחילה הוא על החיוב השבה, וממילא קונה הגזילה ע"י קניני גזילה שקנה בו כשגזלו, וע"ז הק' רבנזל פמש"פ ראין בו חיוב השבה היאך מהני בו מחילה, וא"כ יהא חייב להחזירו כשהוא בעין כמו גבי מחתרת דפטור מהשבה וחייב להחזירו כשהוא בעין, וכתב לתרץ דרב"ה הרמב"ם הוי כמו פ' על הטעם של הגמ', דלכן מהני מחילה דהוי כמו יאוש, אע"ג דהוי כאתא לירו באיסורא דלא מהני בו יאוש, אבל כיון דהוי ח"ש ולא נתחייב בהשבה, הוי כבהיתרא אתא לירו, ולכן פטור מלהשיב אפי' כשהוא בעין.

ולענ"ד אינו דומה להרין של מחתרת, דשם מעולם לא נתחייב בהשבה משום קלבר"מ וממילא לא קנה בו קניני גזילה וחייב להחזירו כשהוא בעין, משא"כ בנזל פמש"פ נתחייב באחריות א"כ קנה בו קניני גזילה וכמ"ש המנ"ח דאם הוא עומד וצווח ראינו מוחל לו חייב להחזירו, וכ"כ המנ"ח (מצות י"א) בשם המחנה אפרים דחייב להחזירו כשלא מחל לו, וכתב ע"ז המנ"ח דלפי"ז חייב באחריות רק דאמרינן דמסתמא מחל לו על פמש"פ, וזהו דוקא אחר שגזל וכבר נתחייב בהשבה, ועל חיוב זה מוחל לו. ובאמת י"ל בדרך אחר למה מהני מחילה גם על פמש"פ, לפמ"ש הקצח"ח בס"י קכ"ג בשם הרמב"ן דבכל קנין גרוע אע"ג שאין הקנין חל, מ"מ כל זמן שלא חזר בו יכול חבירו לזכות, דמ"מ יש גילוי דעת שמסכים שיזכה בו חבירו, והוי כאומר לו לך חזק וקני, ה"נ אע"ג דמחילה לא מהני על פמש"פ, מ"מ יש גילוי דעת שמסכים שיזכה בו הגזלן, א"כ שוב ק' על הרמב"ם דהטעם שמבואר בגמ' שהננזל מוחל על פמש"פ בלבד סגי, ולמה הוסיף הטעם משום הלל"מ.

ואולי י"ל דהגמ' סובר דיש מצוה בח"ש (וכמו שהוכיח התו"י ביומא ל"ט מפסחים דף ג') א"כ לא היה שני במאי דיש חלל"מ דצריך ש"פ, דמ"מ יש חיוב מצד ח"ש, ולכן הוצרך לחדש דיש אומדנא דהנזיל מוחל על פמש"פ, אבל הרמב"ם דחה סוגיא זו מהלכה מבח מה שפסק כר"י בתרומות פ"ח משנה ח' (ע' בקובץ שעורים בפסחים אות ס"ט), וכן ממה שפי' המשנה בפסחים דף צ"א דלא כרש"י דנראה שסובר דליכא מצוה בח"ש, ולכן שני ליה בטעם דהלל"מ, ולא הוצרך לחדש דיש אומדנא דהנזיל מוחל על פמש"פ. אמנם יש להסתפק אי חיוב דח"ש בגזילה הוי דומה לח"ש דכל המצות דשם עושה בזה רצון הקב"ה א"כ י"ל דחפץ הקב"ה גם בח"ש, משא"כ בגזילה אין הקב"ה נוח בזה להתחלה והוי רק תיקון על מה שגזל, א"כ אפשר בח"ש אין הקב"ה חפץ בזה, אבל אפ"ל בהיפך דכל המצוה של והשיב הוא להשיב מה שגזל, א"כ פמש"פ נמי, כל מה שגזל הוא משיב.

בנימין קלאנג
תלמיד במתיבתא עץ חיים דבאבוב
ברוקלין, ניו יארק

ואלה יעמדו על הברכה

ברכת מזל טוב

להאברך היקר ר' אברהם מאיר לענסקי נ"י מלונדון להולדת הבן
להאברך היקר ר' אברהם שבתי עכער ציטראנענבוים נ"י מאנטווערפען להולדת הבן

להאברך היקר ר' ברוך הורוויץ נ"י להולדת הבן
להאברך היקר ר' חיים ארי' ליפשיץ נ"י להולדת הבן
להאברך היקר ר' יוסף טובי' הורוויץ נ"י להולדת הבן
להאברך היקר ר' יעקב ציטראנענבוים נ"י להולדת הבן
להנה"ח מו"ה יצחק הכהן ראזענגארטען נ"י להולדת הנכד
להנה"ח מו"ה ישראל מאנדלבוים נ"י להולדת הנכד
להאברך היקר ר' משה דוד געטץ נ"י להולדת הבן
להנה"ח מו"ה משה יהושע צאנגער נ"י ממאנטרעאל להולדת הנכד
להאברך היקר ר' שלמה גייגער נ"י להולדת הבן
יזכו לגדלם לתורה ולחופה ולמעש"ט מתוך נחת והרחבת הרעת לאויט"א.

המערכת

ברכת מזל טוב

להאברך היקר ר' יהודה ארי' האלשטוק נ"י מירושלים עיה"ק להולדת הבת
להרב יהודה חיים לעזער נ"י להולדת הבת
להאברך היקר בנש"ק ר' יונה באראן נ"י להולדת הבת
להאברך היקר ר' יחזקאל יהודה העסקעל נ"י מקרית באבוב להולדת הבת
להאברך היקר ר' משה היימפעלד נ"י להולדת הבת
להאברך היקר בנש"ק ר' נפתלי רובין נ"י ממאנסי להולדת הבת
להאברך היקר ר' פסח קעסלער נ"י להולדת הבת
יזכו לגדלן לבע"ת ולחופה ולמעש"ט ולשכוע מהן רב נחת ועונג אכ"ר.

המערכת

ברכת מזל טוב

להנה"ח מו"ה שמעון ליפא סעגאל נ"י מירושלים עיה"ק לנישואי בתו תחי'
להאברך היקר ר' אלעזר גאלדמאן נ"י תלמיד ישיבתנו לנישואיו
להאברך היקר ר' חיים יחזקאל יצחק צבי פרייבערג נ"י תלמיד ישיבתנו בקרית
באבוב לנישואיו
להאברך היקר ר' יהודה יצחק שמאיע נ"י לנישואיו
יעזור השי"ת שיזכו לבנות בית נכון ונשא על דרך ישראל סבא
מתוך עושר ואושר מזל ורחבה.

המערכת

ברכת מזל טוב

להנה"ח מו"ה אברהם בארבער נ"י מטאראנטא לאירוסיו בנו הב' הח' הנעלה
כמר נחמ' נ"י
להב' החתן הנעלה כמר אשר נאה-יאקאבאוויטש נ"י תלמיד ישיבתנו בלונדון
לאירוסיו
להב' החתן הנעלה כמר פנחס אלעזר מייעראוויטש נ"י תלמיד ישיבתנו לאירוסיו
להב' החתן הנעלה כמר שלמה נאה-יאקאבאוויטש נ"י תלמיד ישיבתנו בלונדון
לאירוסיו

בורא עולם בקנין השלם זה הבנין עדי עד
למזל ולברכה לשם ולתפארת.

המערכת

נבקש מאת אנ"ש, שכל מי שנתן השי"ת
שמחה במעונו, יודיע נא אל המערכת.

דמי החתימה לקובץ „כרם שלמה“

בארה"ב = 15 דאללער לשנה

בקאנאדע = 20 דאללער לשנה

בבעלגיע = 600 פראנק לשנה

בענגלאנד = 10 פונט לשנה

כשאר ארצות = ברואר רגיל 20 דאללער לשנה

ברואר אויר 30 דאללער לשנה

om:

KEREM SHLOMO

M.E.CH. of Bobov

1577 48th Street

Brooklyn, N.Y. 11219

Non-Profit Org.

U.S. POSTAGE

PAID

Permit No. 285

BROOKLYN, N.Y.

Address Correction Requested

Forwarding & Return Postage Guaranteed

(Please send P.S. form 3547)

קובץ

פרם שלמה

ע"ש כ"ק מרן הגה"ק אדמו"ר מוהר"ש מבאבוב זצ"ל

קובץ מוקדש לסלפול ולהלכה ואגדה ומילי דחסידותא
ואגרות קודש וענינים שונים מגאוני וצדיקי קשישאי ז"ל
ולהבחל"ח מרבנים ות"ח ובחורי חמד הי"ו.

אלול תשמ"ג

(ס')

שנה ר' קונטרס י'

יוצא לאור ע"י תלמידיו

כ"ק מרן אדמו"ר מבאבוב שליט"א

1577 48th Street

Brooklyn, New York 11219

Tel. 871-6623

התוכן

מדור אמרי קודש

ה לראש השנה כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

מדור זכרון לראשונים

ז במס' ראש השנה כ"ט ע"ב הגאון מוה"ר מאיר פישלס ראבד"ק פראג זצ"ל
ח חידושים בענינים שונים הגאון בעל חתם סופר זצ"ל
י דרוש לראש השנה הגאון מוה"ר בצלאל רנשבורג זצ"ל
יב בענין תוס' יו"כ, וס"ס הגאון בעל מנוחת אשר אבד"ק טשעננער זצ"ל
יד בענין מינו, ועד מסייע פוטר הגאון מהרש"ם אבד"ק ברעזאן זצ"ל

מדור אגרות קודש

יז שלשה מכתבים מהרה"ק מוה"ר יעקב ישראל ממשערקאם זצ"ל

מדור זכרון לאחרונים

יז חשבונות נפלאים בפ"ב דמס' תמיד הגה"ק מוהרמ"י מאוסטראווצא זצ"ל
כ הפסק בין תפלת לחש לחזרת הש"ן הגרא"י הורוויץ אבד"ק פרוביזנא ז"ל

מדור פלפול והלכה

כא בדין פט"ח שנפדה כשה טריפה הרב מוה"ר משה הלברשטאם שליט"א
כה בדין טלטול שופר בר"ה הרב ארי' איזראעל נ"י
כח כסוגיא דשופר של עולה הרב יעקב דוד גארדאן נ"י

מדור תפארת כחורים

לג בענין קידוש בתפלה ועל הכוס הב' אברהם אפרים נאטהייל נ"י

עולת שבת בשבתו

לו ליקוטים יקרים לשבתות ומועדים המערכת
לט נוסחאות והערות ברש"י עה"ת הר"ר מנחם בראכפעלד שליט"א

מדור תמיהות וישובים

מב הערות קצרות בענינים שונים

מדור הנאהבים והנעימים

מד במס' יבמות דף ט' ע"א הר' זאב הכהן ענגלענער הי"ד

מדור זכור ימות עולם

מד נוסח התנאים שנכתב בין הגה"ק בעל ייטב לב זצ"ל ואחיו הגר"ש אבד"ק גארליץ ז"ל .

מדור תעודות ופסיכות

מו מכתב „תעודה" כ"ק מרן הגה"ק מצאנז זי"ע
מו מכתב „הפסכמה" הגאון מוה"ר שמואל ענגיל אבד"ק ראדאמישלע זצ"ל
נ ציונים והערות
מז מכתבים אל המערכת
מט ברכות והודאות
נג מפתח כללי לקובצי שנת תשמ"ג

מזכרת נצח

הקובץ הזה מוקדש

לעילוי נשמת

אמי מורתי

מרת אסתר בת מו"ה אליעזר וואלאך ע"ה

נהרגה עקה"ש ביום ז' לחודש אלול שנת תש"ב לפ"ק

ד' ינקום דמה ותהא נשמתה צרורה בצרור החיים

הונצח ע"י בנה,

ארי' ציטראנענבוים

אנמווערפען

מזכרת נצח

הקובץ הזה מוקדש

לעילוי נשמת

הרבני החסיד הנגיד הנכבד

מחשובי ויקירי חסידי באבוב

מו"ה משה בן מו"ה שמחה באכנער ע"ה

נכד הגה"ק מוה"ד שלמה אבר"ק קראשנבו זי"ע

נפטר בש"ס ביום ט' לחודש תמוז שנת תשמ"ב לפ"ק

תהא נשמתו צרורה בצרור החיים

הונצח על ידי,

אשתו, חתניו, ובנותיו

מזכרת נצח

הקובץ הזה מוקדש

לעילוי נשמת

הילד שעשועים, נחמד ונעים,

אברהם יהושע ע"ה במו"ה חיים ארי' נ"י ליפשיץ

נשמתו עלתה לשמי מרומים

אחרי סובלו יסורים גדולים ונוראים

ביום ש"ק י"ד לחודש תמוז שנת תשמ"ג לפ"ק

תהא נשמתו צרורה בצרור החיים

הונצח על ידי המשפחה

מזכרת נצח

הקובץ הזה מוקדש

לעילוי נשמת

האשה החשובה

מרת אלטע ח"י שרה בת מו"ה צבי ארי' הכהן ע"ה

וויינבערג

נפטרה בשם טוב ביום ו' לחודש סיון שנת תשמ"ג לפ"ק

תהא נשמתה צרורה בצרור החיים

הונצח ע"י בעלה, בני', ובנותיו,

משולם זלמן וויינבערג

מרים רבקה וויינבערג

יצחק מנחם וויינבערג

אסתר שינדל וויינבערג

וכל המשפחה

אמרי קודש של כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

לראש השנה

בתפלת מוסף לראש השנה. וכל מאמינים שהוא גואל חזק הדן יחירי לבאי עולם, וכל מאמינים שהוא דיין אמת ההגוי באה' אשר אהי', וכל מאמינים שהוא ה' הוה ויהי' הוראי שמו כן תהלתו. להבין המשך החרוז, ו"ל עפ"מ ש"כ בספה"ק קדושת לוי כפ' שמות (בר"ה ויאמר משה) לפרש מה שאנו מתפללים בכל יום וגאלנו גאולה שלימה כו' כי גואל חזק אתה, ויש לדקדק למה לנו לשפת יתר כי גואל חזק אתה, הול"ל כי גואל אתה, כי איך שייך אצל הקב"ה התחזקות. ומקדים שם לבאר הפסוק ויאמר אלקים אל משה אהי' אשר אהי', כי הנה יש שני גאולות, גאולה אחת כשיש בבני ישראל תורה ומעשים טובים אז הם ראויים לגאולה ואין הקב"ה צריך לעשות גבורות לגאולה זו מאחר שהם ראויין לכך, ויש עוד גאולה, שהקב"ה גואל את ישראל אף שאינם ראויים לגאולה, ואז צריך הקב"ה לעשות גבורות. והנה כשהיו ישראל במצרים לא ה' בידם תורה ומעשים טובים שיהיו ראויים לגאולה, אך הקב"ה לא השגיח על המעשים שיש בהם עכשיו רק צפה על העתיד להיות, שיקבלו ישראל את התורה והמצות בהר סיני. וזה ששאל משה את הקב"ה איזה מידה יש לך עכשיו שאתה רוצה לגאול אותם, כי לפי המעשים שלהם אינם ראויים לגאול, ויאמר לו הקב"ה, עתה אני בשם אהי' שאני צופה ומביט על מה שעתיד להיות, ואעפ"י שעכשיו אינם ראויים אבל עתידים לקבל את התורה. וזהו מה שאנו אומרים בתפלה כי גואל חזק אתה, כי מלת חזק מורה שצריך להתחזק על מדותיו ית"ש, כי כשיגאלם מצד זכותם ומעשיהם הטובים אינם נגאלים למען שמו, אפס אם נגאלים אפי' אם אין ראויים לגאולה, אז הגאולה היא למען שמו הגדול, וזהו וגאלנו מהרה למען שמך, אפי' אם אין אנחנו ראויים לגאולה, כי גואל חזק אתה, והתחזק על מדותיך כו', עכתודה"ק.

ונקדים עוד מש"כ כ"ק מרן אא"ז מצאנו זי"ע בספה"ק דברי חיים (במאמרים לראש השנה דף ג' ע"א) דכמו שבבריאת העולם ה' רק בחסד לכד כי לא ה' שום דבר שנאמר שבעבורו נברא העולם ורק השי"ת מרצונו הפשוט עלה ברצונו לברוא העולם בחסד גדול ונמלך בנשמתו של צדיקים, והיינו שראה הקב"ה מעשה ישראל הצדיקים ונשתעשע כביכול עם מעשיהם ובעבורם נברא העולם הגם שעדיין לא ה' שום נשמה אפי' בגדר מה, רק כביכול נגלו לפניו שבתוך העולמות שרוצה לבראות יהי' צדיקים, וצירף מעשיהם למה שיחי' ובוה נקרא השי"ת אהי', דומין אנא, וכמו כן בכל ראש השנה שאז הוא התחדשות הבריאה אנחנו מתעוררים הגם שהטאנו הרבה ואין ראוי להתקיים העולם, יראה לפני הקב"ה תשובתנו ומעתה נהי' טובים וזה בחי' אהי' בחי' תשובה כמו בבריאת העולם שהי' הבריאה בשביל מה שיחי' צדיקים, ככה גם עתה יחשוב הקב"ה עלינו מה שנחי' טוב. ובוה מוכן הכוונה של שופר בשמות אהי' כמבואר בספרי מוסר, עכתודה"ק בדברי חיים.

וזה יש להעמים בכוונת החרוזים הנ"ל, וכל מאמינים שהוא גואל חזק, כדברי הקדושת לוי הנ"ל, שאעפ"י שאין ישראל ראויין עתה, אעפ"כ גואלים ומושיעים בחזק יד על שם העתיד שיהיו ראויין, וראוי לדבר, הדין יחיד, שהקב"ה בעת הבריאה שהי' אחר יחיד ומיוחד, דין לבאי עולם על שם העתיד כמש"כ בדברי חיים הנ"ל, ואם תשאל ותאמר הלא כל מאמינים שהוא דיין אמת, וא"כ עפ"י דין אינם ראויים עתה ח"ו לגואלם, על זה ממשיך, ההגוי באהי' אשר אהי', כמו שהשיב הקב"ה למשה רבינו אהי' אשר אהי', שהוא בזכות העתיד שעתידין לקבל את התורה, וטעם הדבר שהקב"ה דין על שם העתיד, הוא משום וכל מאמינים שהוא הוי' הוה ויהי', כי אצל הקב"ה העבר וההווה והעתיד הכל אחד הוא וכאלו כבר נעשה, לכן הוראי שמו כן תהלתו, להלל שמו ית' באהי' אשר אהי', וכדברי הקדושת לוי על אמרינו וגאלנו מהרה למען שמ"ך, כי גאולה ע"ש העתיד היא למען שמו הגדול וכנ"ל.

ובענין זה נוכל לפרש כוונת התפלה בימים נוראים, חמול על מעשיך ותשמח במעשיך, ולכאורה הרבדים סתרי אהררי, רחמול משמעו שאינם ראויים מצד מעשיהם ולכן מבקשים שהשי"ת יחמול עליהם ברוב רחמיו וחסדיו, א"כ לשמחה מה זו עושה באומרו ותשמח במעשיך. וגם יל"ד רלפי משפט הלשון הול"ל חמול על מעשיך ושמח במעשיך, מהו אומרו ותשמח בלשון עתיד. ולהנ"ל יובן הכוונה היטב, שמבקשים מאת ד', חמול על מעשיך, אעפ"י שאינם ראויים, ובאיזה זכות, ותשמח במעשיך, כי הלא עתיד אתה לשמוח במעשה יריך, כשיישיבו דרכיהם ויסגלו מצות ומעש"ט, וא"כ ראוי תיכף עכשיו לחמול עליהם על שם העתיד.

ויש להוסיף עוד ברמו, בפסוק בפרשת העקידה שקורין בראש השנה, אשר יאמר היום בחר ד' יראה, והנה תיבת היום קאי על ראש השנה, כאו"ל (פסיקתא רבתי פ' מ') אשר יאמר היום, מהו היום, ד"ה הוי'. והנה בעוה"ד מחמת תוקף הגלות אין מתנהגים כראוי, אבל לעתיד כשיסיר הקב"ה עול השיעבוד מעל צוארינו ויבנה בית המקדש במקומו, הלא כל עסקינו יהי' אז רק בתורה ובמצות, וזהו, אשר יאמר היום, בחר ד' יראה, שצריכין להזכיר היום זכיותינו, שהקב"ה יראה עתה בחר ד', וידין אותנו על שם העתיד, כשיביאנו אל הר קדשו, כי אז נעבוד אותו בלב שלם כב"א.

אזהרה חמורה

הננו אוסרים בכל תוקף ועוז להדפיס שום חידו"ת או אגרות קודש ומאמרים המתפרסמים בקובצים הללו בלתי קבלת רשות מאת המערכת. ואיסור זה חל הן במדינה זו והן במדינה אחרת.

במס' ראש השנה דף כ"ט ע"ב

מהגאון מוה"ר מאיר פישלס זצ"ל ראבד"ק פראג¹

במס' ראש השנה (כ"ט ע"ב) תנו רבנן פעם אחת חל ראש השנה להיות בשבת אמר להם רבן יוחנן בן זכאי לבני בתירה נתקע אמרו לו נדון, אמר להם נתקע ואח"כ נדון, לאחר שתקעו אמרו לו נדון, אמר להם כבר נשמעה קרן ביבנה ואין משיבין לאחר מעשה, ע"כ. יש לדקדק למה אמר לשון „קרן“ הלא לאו דבר ריק הוא. וי"ל שרמזו להם על קושייתם, שהם אמרו לו נדון, ופרש"י אם יש לגזור אף במקום בית דין שמו יעבירונו. ולבאורה קצת דחוק, דוודאי ב"ד זרזיון, כדאמרינן בדוכתי טובא. ולולא דבריו י"ל שרצו להקשות קושיית התוס' שם ד"ה אבל, שהקשו דקודם החורבן ה' לולב ניטל בכל המדינה ושופר היו תוקעין דק במקדש אבל לא בכל המדינה, והטעם דשבות דלולב לא חמירא כולי האי שאינו אלא טלטול בעלמא משא"כ תקיעת שופר שהיא מעשה חכמה, וא"כ קשה למה לאחר החורבן הקילו טפי בשופר מכלולב, דלולב לא אשתרי כלל ובשופר תיקן ריב"ז שיהיו תוקעין בכל מקום שיש בית דין, ותיירצו התוס' דשופר שהוא להעלות זכרוניהם של ישראל לאביהם שבשמים לא רצו לבטל לגמרי עיי"ש.

והנה לעיל (בדף כ"ו ע"א) במשנה תנן, כל השופרות כשרים חוץ משל פרה מפני שהוא קרן, אמר רבי יוסי והלא כל השופרות נקראו קרן שגא' במשוך בקרן היובל, ובגמרא אמר עולא טעמא דרבנן כדרב חסדא דאמר ר"ח מפני מה אין כה"ג נכנס בבגדי זהב לפני ולפנים לעבוד עבודה לפי שאין קטיגור נעשה סניגור, ומקשה הגמ' והא איכא בגדי זהב מבחוץ, ומשני מבפנים קא אמרינן, ושוב מקשה שופר נמי מבחוץ הוא, ומשני כיון דלזכרון הוא כפנים דמי יעויי"ש. ודברי הגמרא הללו מכוונים עם תירוץ התוס' הנ"ל.

והנה הרשב"א שם הביא בשם הרמב"ן, דהי' קשה לעולא מה שהקשה במשנה רבי יוסי לרבנן והלא כל השופרות נקראו קרן, ומה"ט מחזי ל' טעמא דרבנן במתני' חלוש, לפיכך עשה לו סניף טעמא דרב חסדא. נמצא דמחמת שכל השופרות איקרי קרן ואפ"ה פסול שופר של פרה, הוצרך לומר טעמא דרב חסדא ועי"ז הי' מוכרח לתרץ דשופר הוא להעלות זכרון של ישראל. ולפי"ז שפיר מובן מה שהשיב ר"י בן זכאי לבני בתירה כבר נשמעה „קרן“ ביבנה, שרצה לרמז להם, הטעם שתיקן לתקוע בכל מקום שיש בית דין, דשופר שהוא להעלות זכרוניהם של ישראל לאביהם שבשמים לא רצו לבטל לגמרי, וכדברי התוס' הנ"ל, ודו"ק.

(1) ראה אודותיו בכר"ש שנה א' קנמ' ב' עמוד ט' ובקונטרס ד' עמוד ו'. — ר"ז הועתק מכת"י תלמיד א' הנשלח אלינו מאת ידידנו הרגול והמרומם הרבני החסיד הנגיד המפורסם מו"ה שאול הוטנערעד נ"י מאנטווערפן. ישלם לו ד' פעלו הטוב ככמ"ס.

חידושים בענינים שונים

מהגאון בעל התם סופר זצ"ל⁽¹⁾

ע"ן בחי' אנשי שם פ' שמנה שרצים מייתי תשו' רשב"א שאוסר לצאת להציל בשבת מי שירצה להמיר⁽²⁾ דאין אומרים לאדם חטא איסור זוטא בשביל חבירו, והוא נשאל אם להציל הציבור משום מצוה דרכים כמו ר"א דשיחרר עבדו (גיטין ל"ח ע"ב), והעלה לאיסור, דשאני ר"א שהוא עצמו התפלל עמהם, ע"ש. והקשני הרבני המופלג מה' מיכל קיצע נ"י מה יענה אההוא אמתא דעברי בה אינשי איסורא (גיטין ל"ח ע"א) רב' רשב"א נמי טעמא משום מצוה דרכים, והתם לא זכה המשחרר בשום דבר רק חטא בשביל רבים.

והשבתי לו עפ"י מה שחילקו אחרונים בין מי שרצו לאונסו לעבור עבירה דאין לחלל שבת משום דאונס רחמנא פטרי' וכדאמרינן פ"ק דכתובות, ולדרוש להו דאונס שרי, עיי' מג"א סס"י ש"ו, והשתא נהי דרשב"א אוסר להציל אפי' שרוצה להמיר ברצון משום אין אומרים לאדם חטא כו', מ"מ השואל רצה להתיר להציל רבים אונסים, ובודאי אי מזידין היו פשוט להתיר מרא' דההוא אמתא הנ"ל, אך להתיר להציל אנוסים אין רא' מהאי אמתא, והיו רוצים להביא רא' מר"א דשחרר עבדו והתם [אם] אין כאן עשרה אין צריך להתפלל בעשרה ואין כאן עבירה כלל, רק כשיש כאן עשרה איכא תוספת מצוה ואפ"ה שחרר, ומהא הוה בעי לאתויי להציל ציבור אנוסים, ורחי אנשי שם דהתם ד"א גופי' עשה המצוה, והש"ס דגטין דמייתי האי דשחרר עבדו אהך עובדא דהאי אמתא, בהדרגה מייתי רא', אי ר"א שחרר היכי דעבד הוא המצוה, אע"ג דלא הי' מכשול וחטא ברצון כלל, ה"נ מותר לשחרר עבדו היכי דעבד רבים איסורא ברצון אע"ג שאין המשחרר עושה שום מצוה, ואין ללמוד מזה תרתי לריעותא היכי שאין העובר עבירה עושה שום מצוה, וגם שהציבור אנוסים בעלמא, אע"פ שהם רבים, כנ"ל ליישב דברי אנשי שם, מ"מ לדינא עמג"א הנ"ל⁽³⁾.

* * *

עיי' שם בגיטין מ"א ע"ב מייתי פלוגתא דרבה וד' יוסף אליבא דרבנן ורבי אי משחרר חצי עבדו קנה או לא קנה, ומסיק הש"ס שם כחא דהתירא עדיף ליי'.

(1) חידושים הללו הועתקו מעצם כתי"ק המונח ברשותו של נכדו ירדנו הרבני הנכבד הגנרד המפורסם נדיב ושווע מו"ה אליעזר שרייבער נ"י. תשואת חן חן לו. — קמע הראשון והשני כתוב בתוך חידושי על סוגיא דמי שחציו עבד כריש מס' חגיגה, וקמע השלישי כתוב בתוך חידושי לסוגיא דאיסור חל על איסור ביבמות דף ל"ב.

(2) הכוונה, להצילו שלא ימיר, וכן במה שנשאל אם להציל הציבור, היינו מדבר

איסור.

(3) עיין עוד בזה בשו"ת חת"ס אהע"ז ח"א סי' ל"ו וח"ב סי' קכ"ה ד"ה ומה.

והקשני מו"ח הגאון נ"י⁴) מה כחא דהתירא שייך, הא אי קנה אסור בשפחה ובבת חורין ואי משום רע"ז כופין ועושין אותו כולו בן חורין, מ"מ קשה הא סברא רכחא דהתירא היא כך, דהאוסר אפשר שאוסר מספק אבל המתיר אי לאו דברירא לי' מילתא לא הי' מתיר, ומשו"ה כחא דהתירא עדיף, וזה לא שייך (הכי) [הכא] דהרי אפי' אם מסופק אי קנה עצמו בן חורין או לא, הי' נאסר בשפחה ובת חורין מספק, ומיד שנאסר בשניהם כופין לשחרר, ונמצא אפי' אי מסופק נמי קנה, ומאי כחא דהתירא, וצ"ע ודפח"ח.

ולכאורה הי' אפשר לומר, רעכ"פ לענין ממונא קולא הוא, דקנה עצמו בן חורין להוציאו מרשות אדונו המוחזק בו, ואי לאו דברירא לי' לא הי' מוציא מיד המוחזק, אלא שזה אינו לכאורה, דכיון ראיכא ספיקא לענין איסורא דשפחה ובת חורין וכופין את רבו, ממילא פקע לי' ממונא, והדרה ק' לדוכתא. לזה נ"ל דהרי עיקר פלוגתתם אקרא קאי, דמיירי בשפחה דליכא כפי', ונפקא מיני' נמי בעבד של קמן רלאו בר כפי', א"כ הוה כח דהתירא לענין דינא ממונות להוציאו מיד המוחזק בו.

עיי' מהרי"ט בקידושין ע"ח רס"ל אע"ג ראיין איסור חל על איסור היינו דלא ללקות ב', אבל אם התרו על איזה מהם לוקה, ודבריו מאוד תמוהים. ונ"ל, מהרי"ט לא אמרו אלא כמו התם באחותו ונעשה אלמנה דעכ"פ שם אלמנה עלי' לגבי שארי כהנים גדולים ומשוח מלחמה וכהן שעבר וכדומה, נמצא כשמתרה בו משום אלמנה הרי שם אלמנה עלי', ע"כ אפי' כה"ג שהוא אחי' לוקה עלי' משום אלמנה, לאפוקי חלב בחלב דליכא שם בשר בחלב כלל, וחמותו ואשת איש אעפ"י שאשת איש שייכא אשאר אינשי דעלמא, מ"מ אין מיתתן שוה שזה בחנק וזה בשריפה, משא"כ חלב בחלב דחייבי כריתות לוקין, דחייבי כריתות שלקו נפטרין וההתראה היא על מלקות והוה שפיר שם א' אלא שאין כאן שם בב"ח כלל, וחמותו ואשת איש דאיכא שם אשת איש לעלמא מ"מ אין התראתן שוה, משא"כ אחותו אלמנה שניהם במלקות וגם יש עלי' שם אלמנה לשארי כהני גדולים ע"כ אם התרה עלי' לוקה, כנלע"ד ליישב דברי מהרי"ט ז"ל.

(4) הוא הגאון מוה"ר עקיבא איגר זצ"ל אבד"ק פוזנא. — ועיין בשו"ת חת"ס אהע"ז ח"ב סי' קנ"א שהביא קושיא זו בקיצור בשם חותנו הנרעק"א זצ"ל, וגם בחידושי חתם סופר לגיטין בדף מ"א ע"ב ד"ה כח דהיתרא עדיף, הביא קושיא זו בשמו בקיצור נמרץ, וכאן מכורר כוונת הקושיא באר היטב. ואשתקד נדפס בירושלים עיה"ק ספר חדש ררוש וחרוש רעק"א מכת"י, ושם בחידושי לגיטין מ"א ע"א נדפס קושיא זו, ורוצה לתרץ כמש"כ החת"ס כאן דפלוגתייהו לא נשנית לענין איסור והיתר כי אם לענין ממונא, ומרחה שם תירוצן זה יעוי"ש.

דרוש לראש השנה

מהגאון מוה"ר בצלאל רנשבורג זצ"ל מפראג⁽¹⁾

בעה"י. חידשתי לר"ה שנתקע"ו לפ"ק.

ר"ה דף ט"ז ע"א דתניא הכל נירונין בר"ה וגזר דין שלהם נחתם ביוה"כ
דברי ר"מ, ר' יהודה אומר הכל נירונין בר"ה וגזר דין שלהם נחתם כל אחר ואחר
בזמנו כו' וארם נידון בר"ה וגז"ד שלו נחתם ביוה"כ, ר' יוסי אומר אדם נידון
בכל יום שנאמר כו' אמר רב יוסף (ובנדרים דף מ"ט איתא רבא) כמאן מצלינן
האידינא אקצירי ואמדיעי כר' יוסי, ואבע"א לעולם כרבנן וכו' יצחק כו' יפה
צעקה לארם כו' בין לאחר גזר דין, ועיין תוס' בד"ה כמאן מצלינן כו' מה שתקשו
מסוגיא רשבת דף י"ב ושני תירווצים שתירצו בזה, ובשבת דף י"ב ע"ב בר"ה ר'
יהודה כו' הקשו ג"כ קושיא זו (ועי' ש"ש במהרש"א), ותירצו בתחילה דמיירי
בשבת שבין ר"ה ליוה"כ, ושוב כתבו, ולפי מאי רמשני התם ואבע"א כר' יצחק
כו' בין קודם גז"ד בין לאחר גז"ד אתיא הכא שפיר עכ"ל.

וראיתי להפרשת דרכים בדרך הרבים דרוש י"ג דף כ"ט עמוד ג' בר"ה
וראיתי כו' אחרי שהעתיק לשון התוס' רשבת, כתב ולא ידעתי כוונתם, דמי לא
ידע בכל אלה דלפי האבע"א ליכא קושיא כלל, והקושיא של התוס' מעיקרא
דרינא לא היתה אלא לרב יוסף ראמר כמאן מצלינן האידינא אקצירי ואמדיעי כר'
יוסי, דמשמע דלר"מ ור' יהודה לא מהניא צלותא, והכא בשבת מצינו דר"מ ור'
היו מתפללים על החולים, ודבריהם צריכין אצלי תלמוד, עכ"ל, וכן הקשה האלגזי
בספר זהב שבא.

ונלע"ד ליישב בהקדם עוד דקדוק עצום רקשיא לי בלשון התוס' דשבת
הנ"ל, שסיימו, אתיא הכא שפיר, רמה זה שרקדקו התוס' לומר הכא כו', והלא
עיקר קושייתם רק אדהכא הוי. ותו קשיא לי לר' יצחק ראמר יפה צעקה אף לאחר
גזר דין, ולקמן דף י"ז ע"ב תניא יוררי הים באניות כו' ויצעקו כו' עשה לה
סימניות כו' צעקו לאחר גז"ד אין נענין, ואם פליג ר' יצחק אהך ברייתא, מאי
רריש בסמניות שלה, ועוד דא"כ לא ה' פריך שם הש"ס שפיר לר' יוחנן
מברייתא זו כיון דר' יצחק שהוא תנא פליג עליה, גם מה שחירש ר"ת דמתי
יתרפא לא נגזר, צריך סעד וחזוק מנ"ל הא דלקושיית ר"ת הא איכא תירוצי אחר
בתוס' דר"ה.

וליישב כל זה ראיתי ליישב בתחילה מה שראיתי להאלגזי בספר זהב שבא
הנ"ל הרבה לתמוה על התוס' דר"ה הנ"ל שתירצו בשם ר"ת דמה שהתפללו ר"מ
ור"י על החולה, וכן מה שאנו מתפללין רפאנו היינו שיתרפא, דמתי יתרפא לא
נגזר, והקשה הוא שזהו נגזר סוגיא רע"ז דף נ"ה ע"א יעושה"ה, דשאל זונין לר"ע,
לבי ולבך יודעין דע"ז לית בה מששא, והא קחזינו גברי דאזלי כי מתברי, ואתי כי

(1) הועתק מכת"ק המונח בנגזי ידידנו הרבני החסיד הנגיד הנכבד והמפואר מו"ה
שאל הוטמערער נ"י מאנטווערפן. יצו ד' אתו את הברכה.

מצמדי, א"ל אמשול לך משל כו' כך יסורין בשעה שמשנרין אותן על האדם משביעין אותן שלא תלכו אלא ביום פלוני ולא תצאו אלא ביום פלוני כו' וכיון שהגיע זמנן לצאת, הלך זה לבית ע"ז, אמרו יסורין דין הוא שלא נצא, וחוזרין ואומרים וכי מפני ששוטה זה עשה שלא כהוגן אנו נאבד שבועתינו, הרי מבואר עכ"פ בסוגיא זו דנגזר נמי מתי יתרפא, שהרי היסורים מושבעים באיזה יום ושעה שיצאו, והניח בצ"ע.

ולפענ"ד י"ל דבלא"ה יל"ד בסוגיא דע"ז הנ"ל מדוע נקט הלשון דרך שלילה שלא תלכו אלא ביום פלוני ושלא תצאו אלא ביום פלוני, והל"ל שתלכו ביום פלוני ושתצאו ביום פלוני, ועוד ק' אחרי שמשביעין היסורין בלשון שלילה שלא תלכו אלא ביום פלוני, עכצ"ל דמלאך הממונה על היסורין מנמנתו שיבואו היסורין מקמי הכי, ולכך הוצרך להשביעו שלא תלכו אלא ביום פלוני (ומיושב לשון השלילה בזה), א"כ לאיזה צורך הוצרך להשביעו שלא יצאו אלא ביום פלוני דהשתא איקדומי מיקדמי (אלולי השבועה), מכ"ש שלא ימהרו לצאת טרם זמנן, וברור בעיני שזהו קצת מן הדקדוקים והקושיות שכתב מהרש"א בח"א שם שישנן בסוגיא הזאת, והם מתורצים היטיב בדברי מהרש"א יעו"ש"ה שתמצית דבריו הם, דסמך לו הש"ס בזה אמאי דאמר בתר הכי הבא לטהר מסייעין לו, והבא לטמא פותחין לו לטמא, ומזדמנין לו אז להלוך לבית ע"ז שיטעה בה שבהליכתו לשם נתרפא ע"י הע"ז, ומפני שלפי הענין ולשון השבועה שלא תלכו אלא ביום פלוני, לא בא למעט אלא שלא ילכו לייסרו קודם הזמן ויום פלוני, (כי מלאך רחמים הוא וחפץ בהצדקו שימחד להשיב), אבל שלא יתחילו ולא ילכו לייסרו לאחר זמן, זה לא נתמעט, דשמא יחזור בתשובה בזמן האיחור, וכן שלא תצאו אלא ביום פלוני כו' לא משמע להתמעט אלא שלא יפסיקו ממנו עד יום פלוני כפי חטאו אז, אבל שלא יבואו עליו היסורים עוד יותר מיום פלוני לא נתמעט באם לא ישוב, וע"כ אמר שאמרו היסורין כיון שזה לא שב והולך לבית ע"ז, דין הוא שלא נצא שלא בא לנו שבועה על זאת, אבל חוזרין ואומדים, וכי מפני ששוטה זה עשה שלא כהוגן נאבד שבועתינו, שלא יאמרו שלא משום קיום שבועתינו ייסדנו אותו עד יום פלוני שהרי גם לאחר שבועה נייסרו כו' עכ"ל יעו"ש באורך.

ולפ"ז מתורץ תמיחת האלגזי הנ"ל, דשפיר קאמר ר"ת דמתי יתרפא לא נגזר, ומה שמשביעין היסורין שלא יצאו אלא ביום ובשעה פלונית, היינו שלא יקדימו לצאת, אבל שלא יתאחרו לא נגזר, ולא נשבעו על זה, וכמ"ש מהרש"א ז"ל, וזה אמת נכון ליישב שיטת ר"ת ז"ל האמורה.

ובזה מתורץ גם קושיית דלא סתדי הברייתא וד' יצחק אהרדי, דמה שאמרה הברייתא צעקו לאחר גזר דין אין נענין, היינו דלא תועיל צעקתם לצאת מהיסורין והבהלות שנגזרו עליהם עד זמן ההוא שמוגבל בשבועה להיסורין שלא יקדימו לצאת, ונגזר זה לא מהני צעקה דלאחר גז"ד, אבל ר' יצחק אמר יפה צעקה לאחר גז"ד, היינו לענין שלא יתאחרו היסורין יותר מדאי דמתי יתרפא הא לא נגזר, באופן שעלה בדיניו לתרץ דעת רבינו תם מקושיית האלגזי וקושיית, והוכחה לדבריו נמי איכא דלא תהי' סתירה מהברייתא לדברי ר' יצחק, דהשתא ר' יצחק נמי דריש להנהו סימניות דהברייתא, ודו"ק.

באופן שעלה בידנו דהא דמוכח מהאיבעית אימא כדר' יצחק כו' לחלק דמתי יחלה נגזר, ומתי יתרפא לא נגזר, סברא זו אהני לן גם לרב יוסף ראמר כמאן מצלינן האידנא אקצירי ואמריעי כר' יוסי, וכדמתרץ ר"ת, ולא פליגי, אלא רהאיבעית אימא כר' יצחק כו' סובר דגם אמריעי מהני צלותא (וזה שאנו מתפללין בכל יום ועל פליטת סופריהם וכפרשיי בנדרים דף מ"ט יעו"ש), ולפ"ז מרוקדקים דברי התוס' רשבת באר היטיב, וזה שאמרו, ולפי מאי דמשני התם ואבע"א כדר' יצחק יפה צעקה כו' לאחר גז"ר (ר"ל ומוכרח לפ"ז לחלק כר"ת רשמא יתרפא לא נגזר), אתיא הכא שפיר (ר"ל אף לרב יוסף דלענין חולים מודה רב יוסף דמוכרח הוא וכאמור), וזה שדקדקו התוס' בצחות לשונם לומר, אתיא הכא שפיר, ר"ל הכא בסוגיא דשבת דמיירי רק מחוללה, דבוה אף לרב יוסף מהני צלותא אף לר"מ ור"י, דרב יוסף לא אמר למילתי, אלא נגד מריעי דזה הוי לרב יוסי רוקא, והדברים ברורים ורוק היטיב.

בענין תוס' יוה"ב, ובענין ספק ספיקא

מהגאון מוה"ר אשר אנשיל הלוי יונגרייז זצ"ל
אבד"ק טשעננער⁽¹⁾

הירושלמי הקשה אמאי לא עבדינן יום הכפורים תרי יומי משום רספק הוא שמא עברו לאלול, ותי' משום חיי נפש. והקשה הנודע היהודה (בתשובה ג"ז) דאכתי קשה לאסור מלאכה בתרי יומא רלא שייך משום חיי נפש. ונדראה, דהנה רוב שנים לא ה' אלול מעובר כמו שהקשה הנודע ביהודה גופי' על קושית הירושלמי⁽²⁾, אמנם יש לומר לפי מה דאיתא ביצה ריש פרק המביא דתוס' יום הכפורים אסור באכילה ובשתי' מקרא ועניתם את (נפשיכם) [נפשתיכם], והנה לכאורה כיון (דרך) דהלימוד הזה (הוא) מועניתם הוא רק על אכילה ולא על המלאכה, וכן כתב הרמב"ם בפירוש דתוס' יום הכפורים הוא רק לענין אכילה, לפ"ז יש לומר דהכי ה' קושית הירושלמי, הלא במוצאי יום ראשון של יום

(1) נולד בעיר סטשע לאביו הגאון מוה"ר שמואל הלוי אבד"ק סטשע. ה' תלמיד של הגאון מהר"ם א"ש אבד"ק אונגוואר ושל הגאון מוה"ר קאפיל חרף מווערבו. אחד חתונתו רר בעיר אלמאש ואח"כ בעיר מאטערסדארף. בשנת תקצ"ד נתקבל לאבד"ק טשעננער. נרפס ממנו ס' מנוחת אשר על סוגיות הש"ס ותשובות, וס' מנוחת אשר עמ"ס כתובות. נלב"ע בטשעננער כיום ה' כסלו שנת תרל"ד לפ"ק ושם מנ"כ.
חירושים הללו הגיעו לידינו מאת ידידנו האבד"ק היקר החשוב והנעלה כנש"ק מו"ה יהושע צבי הלוי יונגרייז נ"י מגניו אביו הרב המפורסם וכו' אבד"ק טשעננער שליט"א. תח"ח להם.

(2) וכן העיר בטורי אבן עמ"ס ראש השנה ברח"ב כ"א ע"א בר"ה ומה, יעווי"ש.

הכפורים קורם לילה ממ"נ אסור לאכול, אם היום יום כפורים א"כ אסור, ואם
מחר יום כפור נמי אסור מכה תוס', וא"כ הוא באיסור אכילת יום כפורים בוודאי,
וא"כ הקשה הירושלמי שפיר כשבא הלילה, אם יש חשש שמא הוא יום כפורים,
הגם שהוא רק מיעוט, מ"מ נוקי אחזקה כמו שקורם הלילה ה' אסור לאכול, כן
עתה, א"כ לענין מלאכה לא שייך לומר ראוקי אחזקה כמו שה' קורם הלילה
אסור במלאכה ה"ה אח"כ, רממ"נ אם נאמר רהי' אסור במלאכה קורם לילה
וע"כ רהי' יום כפורים וא"כ ממילא בלילה לאו יום הכפורים הוא, א"כ ממילא
מותר במלאכה, ולא ה' קשה להירושלמי, רק מאכילה. ומתירושלמי זה נוכל לומר
דהציא הרמב"ם דינו רתוס' יום הכפורים אסור רק באכילה, ודו"ק.

הקשה הנורע ביהודה תשובה נ"ר על הרשב"א שהקשה למה בנכנס ארי
לבין השוורים צריכה בריקה והלא איכא ס"ס, חרא שמא לא זה הכהמה דרסה רק
אחרת, ואת"ל זה דרסה שמא לא הגיע לחלל, ועל זה תירץ הרשב"א דס"ס
ריכוילין לבררו צריך לברר, והקשה על הרשב"א שני קושיות, חרא, שהרי
הרשב"א כתב סתם כלים של עכו"ם אינם בן יומו ושעמו משום ס"ס, עיין מג"א
ס' תמ"ד ס"ק כ"ג שהביאו, וא"כ קשה עליו קושית הרא"ש בפרק אין מעמידין
ס' ל"ה הלא אפשר לברר ע"י קפילא ארמאה, והרא"ש תירץ כיון שהוא שירחא
אין צריך, אמנם להרשב"א קשה, ועוד מקשה עליו באותה תשובה, א"כ לרירי'
למה אין אנו צריכין לבדוק אחר כל י"ח טריפות משום רסמכינן ארוב, הלא
הרשב"א כתב בס' ת"א בתשובה דס"ס עריף מרוב, ואם צריך לברר אחר ס"ס,
כ"ש אחר רוב.

ונראה דחרא קושיא מתורצת בדרך חכמתה, רוודאי גם הרשב"א מורה
דס"ס אין צריך לברר וה"ה ברוב, אמנם אם נפל בבהמה ספק איסור, הגם ראיכא
ס"ס צריך לברר דס"ס, דהא כל הטעם שכל הבהמות מותרות בלא בריקה, הגם
דלא נפל בה שום ספק טריפות, משום רסמכינן ארובא, וא"כ אם נפל עור ספק
בבהמה זו הגם רהוי' ס"ס מ"מ איכא בבהמה זו תרי מיעוטי, חרא רמיעוט טריפות
מכל הבהמות, והגם ראמרין דהוא מהרוב, יש עור האי מיעוט דס"ס מן הדרוסה
שנמרפת, לכך צריך לברר דס"ס, דומה לזה כתב הר"ן בסוף אלו טריפות
בביצים שאין להם סימן ראסורים, הגם דרוב כשרים הם, מ"מ איכא מיעוט בהרוב
שהם טריפות, ולתרי מיעוטא חיישינן, והרשב"א כתב דעכ"פ צריך לברר בכה"ג,
וא"כ אתי שפיר שסתם כלים של עכו"ם שבשלו בהם א"צ ליתן לקפילא, ובסתם
בהמה א"צ לבדוק אחר י"ח טריפות.

בענין מיגו, ועד מסייע פוטר

מהגאון מהרש"ם אבד"ק ברעזאן זצ"ל¹)

ב"ה. א' בא תרמ"א בומשאטש.

להחריף מו"ה יחיאל מיכל לייטער בהרב מוהר"ש
מבובדקא (ובעת בק' זאוואליב).

מכתבו הגיעני, וע"ד מה שהקשה בב"ב מ"ה דפריך לרבה מראה עבדו ביד
אומן, היכי דמי אי דאיכא עדים כו', והא לפמ"ש התוס' לעיל דף ה' ע"ב דגם
למ"ד המלוה בעדים צריך לפרעו בעדים היינו בהלוהו בפני עדים דלא האמין לו
אלא בעדים משא"כ בהודה לפני עדים ע"ש, א"כ הו"ל לאוקמי הכא דמיירי
בהודה בפני עדים ולהכי בעינן ראה, ויפה הקשה, אבל מ"ש ליישב לא ניתן
להיאמר, ולפענ"ד נראה דרוקא בהלוואה כתבו תוס' שפיר לחלק בן דרוקא בהלוה
בעדים דלא האמין לו, אבל בפקדון דגם בעדים יוכל למעון גאנסו ויופטר א"כ גם
בעדים ל"ש לומר דלא האמינו, א"כ כיון דס"ל דהמפקיד בעדים צריך להחזיר
בעדים בע"כ דס"ל דאין דרכו להחזיר בלא עדים כלל והוי טענה גרועה או מטעם
אחר א"כ שוב אין חילוק בין הפקיד בעדים או הודתו², ועי' בה"ג בתומים סי'
קל"ג סוסק"א.

ומה שהאר"י בענין מיגו דנאנסו דהוי מיגו דלא שכיח, הנכון כתירוצו
הסמ"ע סי' ק"ח סק"ז דהחזרתי הוי העזה ושוב אמרין מיגו דלא שכיח. ובוה
ישבתי דברי רשב"ם ב"ב ע"א שהקשה בהא דקאמר שם דהמפקיד בשטר נאמן
בשבועה במיגו דנאנסו, והא בשבועות (מ"ה ע"ב) ס"ל לרמב"ח דבשטר אינו
נאמן, ותירץ דלא קי"ל כרמב"ח, ותמה התומים סי' ע"ב סקמ"ה ובכללי מיגו סי'
מ"ו דכיון דצריך לישבע לא קשה קו' רמב"ח שם שבועת שומרין דכתב רחמנא
היכי משכח"ל ומנ"ל דרמב"ח חולק. ונראה דהא התוס' בשבועות שם הקשו
בהא דפריך שבועת שומרין היכי משכח"ל הא י"ל מיגו דלהר"ם או החזרתי דהא
הוי מיגו דהעזה, ותי' רמב"ח ס"ל כשמואל שם דאמר בדרמי לפי שטרוד ול"ה
העזה ע"ש, והרא"ש ור"ן הוכיחו באמת דלא קי"ל כרמב"ח, ולדידן גם כשלא
אפקיד בשטר נשבע דהוי מיגו דהעזה ע"ש, וא"כ הרי כבר הבאתי דברי סמ"ע
דכל טעמא דנאמן בהחזרתי במיגו דנאנסו אף דנאנסו לא שכיח משום דבהחזרתי
מעיו, א"כ התיינח לדירן דקי"ל דלא כרמב"ח, אבל לרמב"ח דס"ל דליכא העזה,
שוב לא הוי מיגו משום דלא שכיח ואינו נאמן גם בשבועה, וא"ש ודו"ק.
ומה שהקשה במיגו דטענת החזרתי ונאנסו דלמא רוצה להראות הבגד,
יעויין בש"ך סי' ס"ד סק"ד, דלא קשה מדי.

-
- (1) הועתק מעצם כתי"ק המונח אצל ידירנו הרב המפורסם וכו' מוה"ר דוד זינגער
שליט"א רב דקהל אנשי ספרד בבארא-פארק. טוב עין הוא יבורך.
(2) עיין בספר ליקוטי ופסקי מהרש"ם על מס' בבא בתרא (שנרפס לפני איזה שנים
בירושלים עיה"ק) ברף מ"ה ע"ב, שהביא המהרש"ם קושיא זו והתירוצו, בקיצור.

ומה שהקשה בתוס' ב"מ ג' בהא דכתבו רלמ"ל קרא דעד אחד מחייב שבועה אי נימא רכופר הכל חייב, וע"ז הקשה רהא אצטריך לדין עד מסייע פוטר דילפינן בק"ו מעד מחייב כמ"ש הרא"ש, כבר קרמוחו ביד יוסף שם ובשו"ת ב"ש אחרון, וביותר קשה לפמ"ש הש"ך סי' פ"ז דבראיכא ע"א מחייב וע"א פוטר אוקי ער להדי עד, א"כ נ"מ בכח"נ דאי רק משום חיוב רכופר הכל ה' העד פוטר. — ודרך פלפול נלע"ד, דהנה כס' עב"ר הקשה בהא דעד אחד מחייב שבועה הרי קי"ל דאין עד אחד נאמן נגד חזקה, וכאן יש לנתבע חזקה אין אדם מעיז כו', ותירץ דנדר זה יש לתובע חזקה אין אדם תובע אא"כ יש לו, ואף ד"ל דבראיכא עד שמעיר כדבריו תובע אף שאין לו, וכעין הא דאמרינן נבי עד מסייע דמעיו, עי' אה"ע רס"י י"ג, מ"מ כיון רכלא העד נתבטלה החזקה שוב נאמן ע"ש, ואני הוספתי ביאור על דבריו, וכן צ"ל בהא דעד מסייע פוטר, ראף דאיכא לתובע חזקה דאין אדם תובע אא"כ יש לו, מ"מ הא איכא לנתבע חזקה אין אדם מעיז אי לאו העד, ולכן יליף שפיר בק"ו דעד מסייע פוטר. ואמנם התוס' הקשו בהא דמורה במקצת נשבע משום דאין אדם מעיז לכפור הכל, והא כש"ס שבועות אמרינן רכופר הכל שייך ג"כ אשתמוטי, ותירצו דקצת אשתמוטי איכא, וצ"ל דבראורייתא לא לחיישין לזה באמת, ולהכי בכופר הכל אמרינן דאין אדם מעיז, אך להס"ד דנימא רכופר הכל חייב באמת נימא דגם בכופר הכל שייך אשתמוטי א"כ שוב ליכא למילף דין עד מסייע פוטר בק"ו מדין עד אחד מחייב, ד"ל דאין יכול לפטור משום דאינו נאמן נגד חזקה ולנתבע ליכא חזקה אין אדם מעיז גם בלא העד כיון דשייך אשתמוטי, וא"ש ודו"ק.

עוד יש לדין בזה ע"ד פלפול, דהנה כש"ס דב"מ דף ו' פריך למ"ד דחשוד אממונא חשוד אשבועתא איך משביעין ומשני דאשתמוטי משתמיט ואב"י משני שמא ספק מלוה ישינה יש לו עליו, והנה התומים סי' ע"ה הוכיח מזה דבספק פרעון קודם הלואה הוי כאיני יודע אם פרעתיך, דאל"כ יופטר באמת כיון דיש לו ספק מלוה ישינה, ובע"כ דהוי כאיני יודע אם פרעתיך ע"ש, והנה בקצה"ח סי' פ"ז העלה דבאיני יודע אם פרעתיך אין עד אחד מסייע פוטר דהוי כקם לממון ע"ש, ולכאורה לפ"ז איך יוכל עד מסייע לפטור משבועה לפי טעמו של אב"י כיון דכל חיוב השבועה משום דילמא ספק מלוה ישינה יש לו עליו א"כ אין עד מסייע פוטר, וצ"ל דמשום טעמא דאשתמוטי פוטר. והנה כבר הבאתי קושיית תוס' בהא דקאמר בב"מ דף ג' דבכופר הכל לא שייך אשתמוטי, ובשבועות דף [מ'] אמרינן דגם בכופר הכל שייך אשתמוטי, ותירץ דשייך אשתמוטי קצת, ובטיב גיטין (גיטין נ"ב) ביאר הטעם דוראי לא שכיח שלא יהי' לו כלום, והי' לו להודות במקצת, רק ד"ל דמש"ה כופר בכל משום דרוצה ליפטר משבועת מורה במקצת ע"ש, ואני מצאתי כה"ג בסמ"ע סי' צ"ה סקי"ח ע"ש. ומעתה לפי הס"ד רכופר הכל חייב ג"כ שבועה שוב לא שייך בכופר הכל אשתמוטי, וא"כ הא דמחייבין שבועה הוא רק משום דשמא ספק מלוה ישינה יש לו עליו, א"כ שוב אין עד מסייע פוטר, והקשו תוס' שפיר, וא"ש ודו"ק.

שלשה מכתבים

מהרה"ק מוה"ר יעקב ישראל מטשערקאס זצ"ל⁽¹⁾

ב"ה.

ישיב ד' הכתיבה והחתימה אל כבוד הרבני הנגיד נכבד ויקר רוח
כש"ת מוה"ר יצחק אליפערין נ"י, וכל ב"ב וכל אשר להם שלום.

זכרנו עלה לפני ע"י משולחי נאמני ר' יעקב, בצירף מכתבו הניעני, ואת
אשר עשה למעני שמעתי מפה משולחי, ואת מבוקשו מאת ד' ידעתי, והנני לייחד
תפלה לא"ל חי עבורו שירחמנו ד' לתת את שאלתו ולפקוד אותו בדבר ישועה
ורחמים בזדע של קיימא בזאת השנה, וירכיבוהו על במתי הצלחה בכל תהלוכות
עסקיו, ושיגבה החובות שלו שיש לו בידי אחרים, וליוס אשר יעמדו כמשפט כל
יצורי עולמים אעלה זכרנו לפני בעל הרחמים שיכתב הוא וב"ב בספר חיים ברכה
ושלום ופרנסה טובה והצלחה בכל אשר יפנה וזחוק"י וכל הטוב. ואו"ש
מאדוה"ש. ד' המעתיר בעדו וב"ב ברו"ג,

יעקב ישראל בהרב

* * *

בעזה"י. י"ד בחורש כסליו יתבר"ך לפ"ק פה עזרקאס.

לכל אנ"ש והממונים בארצות החיים, וביחוד להממונים הנשאלים לי
לשמי י"נ ה"ה הרב המופלג החסיד המפ' מו"ה חיים יצחק אייזיק
היילפערין, וי"נ ה"ה הרב המופלג החסיד מו"ה יעקב שמשן פלפל,
ד' יאריך ימיהם בטוב ובנעימים.

המכתבים מירידי הממונים שבכל הכוללים הניעו עדי, מאד קבלתי עונג
שנתקיים דעוני, כן כעת במשך הזה נתקבל לידי אחר כל ההוצאות זה הסך
הנשלח כעת שלשה אלפים דו"כ. . . וזאת להפליא בעיני, אחרי ידעו את מצב
דכעת בכלל בין אנ"ש וכן אשר כל המקומות הנשמעים אל זאת. הסך המה קשני
הכמות, ומכל זאת גדלה זכות הצדקה והולכת מעלה מעלה בעז"ה, כעת מוכרחני
להודיעם לכל ישנו ממדתה של הצדקה כפי דברינו בשנה העברה לחלק כפי
נפשות, וכן יראו שבהכוללים השאדים, יחלקו ג"כ דייקא לפי נפשות, ונראה
לע"ע אשר בדרכינו זה ישכון אור, ואלהבא ג"כ נתיישב בזה, והנני לתת לירידי

(1) ראה אורותיו בכר"ש שנה ג' קונט' ב' עמוד כ"ב. — מכתב הראשון מונה אצל
ידידנו הרב מו"ה שמואל יהודה טעמפיל שליט"א מלונדון נכר כ"ק מרן אדמו"ר זצוק"ל
הי"ד, והגיע לירדנו בהשתרלות ירדנו האברך היקר והנעלה מו"ה אהרן אל' קינרייך נ"י.
— מכתב השני מונה ברשות ירדנו הרב אהרן יעקב בראנדווין נ"י — מכתב השלישי
מונה כגנוי ירדנו הרבני החסיד הנגיד המפורסם מו"ה שאול הוטשערער נ"י
מאנטווערפען. — ישאו כולם ברכה מאת ר'. (המכתב השלישי נשרף קצת, לכן חסרים
איזה תיבות).

הממונים ת"ח חן על עוסקם באמונה לפי עין שכלם במשפט וצדקה ביעקב, ובזכות זה יאריכו ימים ושנות חיים, וכן יראו גם כעת לשלוח תוכל(?) קבלות על כסף מכל הכוללים, וכן לשלוח הרשימות כפי הצעטיל המוסגר פה, וכן הנני בכרתי לכל אנ"ש החסידים והישרים שבכל פלך ופלך, ד' יזכינו לראות בנחמות, ואזכה להפך רצוני ומנמתי לטובת כל צאן קדשים ועניי ב"י. ובזה אסיים להם בכרכה ושלום ואומ"ש.

ד' המעתיר בעדם וכעד כב"כ בו"פ כרו"ג תכ"ה ככל עת מצוא זו תפלה, ורצוני דוקא להיות מתחלק לפי נפשות.

יעקב ישראל כהרם

באתי להזכירם לחיים אחרי שומע לדברנו ברבר הרב מו"ה שמואל נ"י אב"ד דמחניהם מהראוי לתמכו ולסעדו שיהא מחייתו די סיפוקו בהרחבה אצלכם, והמעמד הנכתב שת"י מה זה לפני איש כמוהו, ע"כ עורר נא ונא בזה בכל אפשרם להוסיף לירידי מוהר"ש אב"ד דמחניהם [שכיר]ות שלו והי' כל המוסיף יוסיפו לו מן השמים, וחלילה להעלות על מחשבתם לגרוע מהשכירות שלו אשר גם דעתו לא ינוח מזה ח"ו, ומי הוא זה אשר ימלא את לבו לעשות [כן]. ע"כ שמעו נא דבריי וחיו והי' ה' עמכם ויצליח... אשר תשמעו להדברים אשר פה נאמרים ואתפלל לא-ל חי עבדכם ינמור ה' בעדם החתימה בשנה טובה בכל הטוב מעו"ע.

ד' מעתיר בעדם וכעד כל אשר להם,

יעקב ישראל כהרם

חשבונות נפלאים במשנה פ"ב דמס' תמיד

מהנה"ק מוה"ר מאיר יחיאל הלוי מאוסטראווצא זצ"ל⁽¹⁾

במשנה פ"ב דמס' תמיד, תפוח הי' באמצע מזבח ופעמים עליו שלש מאות כור אפר. וי"ל החשבון למה דייקא ש' כור בצמצום לא פחות ולא יותר, דאיתא במס' זבחים (ס"ב ע"ב) רהכבש והמזבח אורכן ביחד הי' ס"ב אמות, כי הכבש פורח אמה על יסוד המזבח ואמה על הסובב, אבל למעלה על גג המזבח הי' אורכן יחד רק ס' אמה (ל"ב אמה מן הכבש וכ"ח אמה מן המזבח), כי רק עם היסוד והסובב הי' המזבח ל"ב אמה כמבואר בריש פ"ג דמרות. והנה מבואר במס' תמיד פ"ה מ"ה דבבית המקדש הי' פסכתו שהוא כלי גדול מחזיק לתך שמורירין בה את הדרשן מעל גבי המזבח, ולתך הוא חצי כור רהיינו ט"ו סאין. נמצא דכרי לדרשן שלש מאות כור הי' הכהן צריך להלך שש מאות פעמים, וכשנחשוב

(1) הועתק מכת"י אחד מתלמידיו, והגיע אלינו מגנזי ידידנו הדגול הרבני החסיד הנגיד המפורסם איש חי ורב פעלים מו"ה שאול הוטטערער נ"י מאנטווערפן. אלק עולות יעלה שלומו.

הליכתו וחזירתו, הוא ביחד י"ב מאות פעמים. ועתה נחשוב י"ב מאות פעמים ס' אמות, אורך הכבש והמזבח כנ"ל, הוא ביחד ע"ב אלף אמות, ומאחר ששני אלפים אמות הם מיל, נמצא שהי' צריך להלוך שלשים וששה מיל, לדשן שלש מאות כור.

והנה דעת הגר"א מוילנא (בשנות אליהו פ"ק דברכות) דשיעור מהלך מיל הוא רבע שעה וחצי רבע דהיינו כ"ב מינוטי"ן וחצי, נמצא שארבע מיל הוא מהלך תשעים מינוטי"ן, דהיינו שעה ומחצה, וא"כ מהלך שלשים וששה מיל, שהם ט' פרסאות, הוא מהלך י"ג שעות ומחצה. והנה אמרינן בפסחים (דף צ"ד ע"א) דמהלך אדם בינוני ביום עשר פרסאות, והיינו בט"ו שעות, כי י"ב שעות הוי יום, ומעמוד השחר עד נץ החמה מהלך ארבע מיל, דהיינו שעה ומחצה כנ"ל, ומשקיעת החמה עד צאת הכוכבים מהלך ארבע מיל ג"כ שעה ומחצה. והנה מכואר בירושלמי ריש ברכות דמתחילת השקיעה הוי לילה, אבל יום מתחיל מעמוד השחר ולא מנץ החמה, נמצא דשיעור יום הוא מעמוד השחר עד שקיעת החמה, דהיינו י"ג שעות ומחצה, ויכולים להלוך בהם שלשים וששה מיל. א"כ שפיר מכוון ומדוקרק החשבון, שהכחן הי' מרים הדשן מעל המזבח כל היום, דהיינו י"ג שעות ומחצה, והי' צריך להלוך ששים אמה י"ב מאות פעמים, לדשן בכלי שמחזיק לתך, ועולה לחשבון שלש מאות כור לא פחות ולא יותר.

* * *

עוד י"ל חשבון על הנ"ל, דהנה כבר כתבנו דהילוך הכהנים בהדמת הדשן של ש' כור הוא ט' פרסאות, והנה כ' בדרישה באו"ח סי' צ"ג דשיעור הילוך פרסה הוא שעה במכוון, והנה לדעת הגר"א מוילנא היום מחזיק ט"ו שעה והלילה רק ט' שעות, ונודע דתרומת הדשן היתה בלילה כדי שיהי' המזבח פנוי ביום להקריב עליו, וא"כ אם הכהן הי' מוליך הדשן מעל המזבח כל הלילה דהיינו ט' שעות, הי' יכול לילך י"ב מאות פעמים ששים אמה שהם ט' פרסאות, ולא הי' יכול להוריד מעל המזבח יותר משלש מאות כור בצמצום.

* * *

עוד י"ל, דהנה בשיטה מקובצת במס' מעילה דף ט' ע"א (אות ט') הי' לו הגירסא כמה פעמים שהי' עליו ת"ק כור. והנה כבר כתבנו ששיעור ההילוך להוריד הדשן הי' בכל פעם ס' אמה, ובכל פעם הוריד לתך, נמצא שכדי להוריד ת"ק כור בהליכה ובחזרה, הי' צריך לילך ב' אלפים פעמים, וב' אלפים פעמים ששים אמות הם ששים מיל (כי מיל הוא ב' אלפים אמות), שהוא ט"ו פרסאות. והנה לדעת הרמב"ם המובא במעדני יו"ט במס' ברכות (פ"א ס"י) הוי היום מעמוד השחר עד צאת הכוכבים ט"ו שעות, ובו מהלכין עשרה פרסאות, והלילה הוי ח' שעות ומהלכין בו רק חמשה פרסאות, נמצא דשיעור הליכה של היום והלילה ביחד, הוא ט"ו פרסאות למעת לעת, א"כ אם הכהן הי' מוריד הדשן מעל המזבח כל היום וכל הלילה, הי' יכול להוריד בצמצום חמש מאות כור אפר כגירסת השטמ"ק.

* * *

באופן אחר י"ל חשבון על שלש מאות כור, דהנה מבואר בריש פ"ג רמס' מרות, המזבח ה' ל"ב אמה על ל"ב אמה, עלה אמה וכנס אמה זה היסוד, נמצא שלשים על שלשים, עלה חמשה וכנס אמה זה הסובב, נמצא כ"ח אמה על כ"ח אמה, מקום הקרנות אמה מזה ואמה מזה, נמצא כ"ו אמה על כ"ו אמה, מקום הילוך רגלי הכהנים אמה מזה ואמה מזה, נמצא כ"ד אמה על כ"ד אמה מקום המערכה, עיי"ש. והנה עצי המערכה עצמה דהיינו האש היתה ג"כ אמה כמבואר בפ"ב דתמיד, א"כ נשאר מקום המזבח כ"ב אמה על כ"ב אמה (עיי' לח"מ הל' תמידין ומוספין פ"ב ה"ז), והנה הראב"ד ז"ל כתב שעוד אמה ה' פנוי כרי שיוכלו הכהנים לילך ולא יכוו מחמת אש המערכה, א"כ נשאר מקום לתפוח עצמו כ' אמה על כ' אמה, כי הכל ה' מרובע, א"כ נגרע בכל צד בשוה. והנה הראב"ד ז"ל כ' בהשגותיו על הרמב"ם בהל' תמידין ומוספין (פ"ב ה"ז) דבמקום התפוח היתה שכלא גבוה על כל סביב' גבוהה אמה ואותה אמה היתה השלמת עשר אמות לגובה המזבח, ועלי' ה' התפוח של אפר. והנה מבואר במס' עירובין (דף מ"ח) דגובה הארס ג' אמות. והנה מובן מאליו דהכהנים לא הניחו האפר במקום יותר גבוה ממה שהם היו בעצמם, ומאחר שהם עמדו על גוף המזבח ומקום התפוח ה' גבוה אמה, נמצא שהיו יכולים להניח אפר ע"ג התפוח בגובה כ' אמות, כי למעלה מראשם לא היו מניחים, שהרי ביריהם היו מניחים האפר ע"ג התפוח, עיי' פ"ה הראב"ד למס' תמיד פ"ב.

ועתה בואו ונחשוב כמה אמות היו בתפוח, הנה כבר כתבנו דהתפוח ה' כ' אמה על כ' אמה, שהוא ד' מאות אמות מדובקות, והאפר ה' גבוה כ' אמות א"כ ה' כאן שמונה מאות אמות בגובה אמה. ועתה נבוא לחשוב כמה סאין אפר ה' שם, דנודע משיעור מקוה ראמה על אמה ברום ג' אמות מחזיק ארבעים סאה, והנה רש"י והרמב"ם כתבו דהתפוח ה' עגול, ומבואר במס' סוכה (דף ז') דמרובע יתר על העיגול רביע, נמצא דאם בתפוח מרובע יש שמונה מאות אמות יש בעיגול רק שש מאות אמות, ושש מאות אמות בגובה אמה הוא כחשבון שני מאות מקואות, דהיינו שמונת אלפים סאה⁽²⁾. והנה כ' בב"י סי' קצ"ט דחשבון המקוה הוא באמות עוצבות, וארס גבוה ג' אמות שוחקות, ובתוס' חדשים ריש עירובין הביא בשם הרשב"א דשוחקות יתירות על עוצבות חצי אצבע לשפח, ומאחר דשפח הוא ד' אצבעות, נמצא דשוחקות יתירות על עוצבות שמינית, נמצא שצריך להוסיף כאן על החשבון של שמונת אלפים סאה, עוד חלק שמינית, שהרי הכהנים היו גבוהים ג' אמות שוחקות, וחלק שמינית הוא אלף, א"כ ביחד הוא תשעת אלפים סאה, וכור הוא ל' סאין, א"כ תשעת אלפים סאה, עולה לג' מאות כור במכוון לא פחות ולא יותר.

(2) לכאורה העיגול לא ה' רק באורך ורוחב, כי אם גם בגובה, וא"כ צריך לנכות יותר, וצ"ע.

עוד י"ל חשבון על הנ"ל, גם לדעת הרמב"ם פ"ב מהל' תמידין ומוספין שסובר שלא הי' תפוח ע"ג גבשושית, רק תל הדרשן הי' באמצע המזבח והוא הנקרא תפוח. רהנה כבר כתבנו שהתפוח הי' על מקום כ' אמה על כ' אמה, ובריבוע הוא ארבע מאות אמה. גם כתבנו דתפוח הי' גובה כקומת איש ג' אמות ולא יותר, כי בדיהן היו נותנין העפר ע"ג המזבח, וארבע מאות אמה בגובה ג' אמות הוא בריבוע י"ב מאות אמות, וכבר הבאנו דהתפוח הי' עגול, ומרובע יתר על העיגול רביע, א"כ צריך לנכות מזה ג' מאות אמה, שהוא רביע מי"ב מאות אמה, ונשאר תשע מאות אמה. והנה תשע מאות אמה הוא כשיעור שלש מאות מקואות של מ' סאה (שהוא אמה על אמה ברום ג' אמות). אמנם צריך לנכות מחשבון זה עשירית, כי הלא כתבנו שהכהנים הניחו האפר בדיהם, וגובה האדם עד סוף הידים אינו ג' אמות, וצריך לנכות גובה הצואר והראש, ובס' מים יחזקאל כתב דיש לו בקבלה דהראש הוא חלק עשירית מן הגוף. והנה בשלש מאות מקואות יש י"ב אלף סאה, וכשמנכין חלק עשירית דהיינו י"ב מאות סאה, ישאר עשרת אלפים וח' מאות סאה.

והנה מבואר בפ"ד דעירובין שבתחלה הי' סאה מדברית ואח"כ הוסיפו בירושלים על הסאה שתות מלבר, וזהו סאה ירושלמית. והנה שיעור מקוה של ארבעים סאה חושבין בסאה מדבריות, עיין בנו"י מהדו"ק האו"ח סי' ל"ח (ד"ה ועוד), ועכשיו אם נבוא לחשוב את העשרת אלפים סאה וח' מאות סאה שהם מדבריות, לסאים ירושלמיות, צריכים לנכות שתות מלבר, שהוא חומש מלגו, ועולה לחשבון תשעת אלפים סאה, כי חומש מתשעת אלפים הוא אלף ושמונה מאה, וכשמנכים אלף ושמונה מאות מן עשרת אלפים וח' מאות, נשאר תשעת אלפים סאה שהוא במכוון שלש מאות כורים. וכמה גרולים רבוי חכמים שדקדקו בדבריהם ואמרו שהתפוח הי' שלש מאות כור אפר, לא פחות ולא יותר.

בענין הפסק בין תפלת לחש לחזרת הש"ץ

מהרב הגאון מוה"ר אברהם יעקב הלוי הורוויץ ז"ל⁽¹⁾
אבר"ק פרוביזנא

לידירי כבוד הה"ג החריף ובקי מוה"ר שמואל מאיר הכהן
האללענדער נ"י דומ"צ בששערנאוויטץ.

מ"ש אם למכור העלויות בראש השנה ויהכ"פ תיכף אחר השמ"ע בלחש קודם שיחזור התפלה. לא נראה לענ"ד, דהרי בשו"ע מבואר שלא להמתין על המאריכים בתפלתן מפני טורח הצבור, מכש"כ להפסיק הפסק גדול כ"כ, ודי אם

(1) כתבנו אודותו בכר"ש שנה ג' קונט' ז' עמוד כ"ו. — ד"ז הועתק מכת"י השואל הרב הגאון מוה"ר שמואל מאיר הכהן האללענדער ז"ל, והגיע לירינו מאת בנו הרבני החסיד הנכבד מו"ה זאב הכהן האללענדער נ"י מבני ברק. תח"ח לו. (ועיין בשו"ת מהר"ם בריסק ח"א סי' קי"ד אות כ', שהשיב ג"כ בנר"ז אל הרה"ג השואל הנ"ל).

מפסיקין אחר שחדית קודם קה"ת, אבל לא בין התפילות, והחדש אסור מה"ת לחדש חדשות מה שלא נהנו כן, ובפרט בימים הקדושים אשר שורר מורא בלב ונפש לפני בוראינו, להפסיק במכירת עליות דאז נעשה הוללות עכ"פ כידוע, קודם החזרת ש"צ ואמירת התפילות, שישכח לבו בעת התפלה, ע"כ לא יעשה כן בישראל להפסיק באמצע התפילה וקודם החזרות הש"ץ.

והנני בזה ידירוש"ת באהבה,

חק' אברהם יעקב הלוי הורוויץ אבר"ק פראביזנא

בדין פטר חמור שנפדה בשה טריפה

משה הלברשטאם

דומ"צ בהעדה החרדית

ראש ישיבת דברי חיים טשאקאווע

פעיה"ק ירושלים תובכ"א

(המשך התשובה מקובץ שלפני זה)

מיהו בנידו"ד י"ל דעכ"פ לא הוי רק ספק טריפה, דאח"נ דהש"ך ז"ל ביו"ד (סי' פ"א סק"ו) נקט דסירכא שלא כסדרן הוי ודאי טריפה, וכן העלה לדינא רבינו הפרמ"ג ז"ל (סוף הפתיחה לסי' ל"ט) דמדינא דש"ס הוי סירכא שלא כסדרן טריפה ודאית, וכ"ה בר"ק (ס"ק י"ד), אך הלבושי שרד (בהנה סעי' ע' ובביאורו ס"ק ר"ו) האריך להשיג על הפרמ"ג דהפריז בזה על המידה ומסיק דלא הוי רק ספק טריפה, זולת אם ברור בודאי דיש שם נקב, וכן נראה דעת הבית מאיר בחידושו (יו"ד סי' ל"ט סי"ז) דל"ה רק ספק טריפה, וכבר האריך בזה טובא בדרכ"ת (שם סק"צ) והביא כל השיטות לכאן ולכאן עכ"פ עלה בדינו דכל כה"ג הו"ל ספק דדינא אם הוי טריפה ודאי או רק ספק טריפה, ובה יש לצרף נמי עוד ספק, די"ל שמא נטרפה אחר הפדיון, דהרי הפדיון ה' ביום ג' והשחיטה ביום ה', ואיכא שלשה ימים בין מעשה הפדיון למעשה השחיטה א"כ יש לתלות דעתה היא דנטרפה ובשעת הפדיון עדיין היתה כשירה, וכרמבואר בס' פ"א, לגבי הכשר הגבינות בבחמה שמצאו בה אח"כ סירכא, דכל מה שנחלב לפני ג"י מהשחיטה הר"ז כשר, ואף רחבא ל"ה ג"י שלמים מעל"ע, ושיטת הבית אפרים (יו"ד סי' ט"ז) הוא דבעינן ג"י שלמים מעל"ע וכדחביא בפ"ת (שם סק"ז), אך יש חולקים עליו בזה, וכדמסיק ג"כ בערוה"ש (סי' פ"א סק"ו) דלא בעינן דווקא ג"י מעל"ע, ועי' מש"כ בזה זקני הנה"ק זיע"א בשו"ת השיב משה (יו"ד סי' ל"ג), ועי' אריכות דברים בזה בדרכ"ת (סי' פ"א סק"ז), ויותר מזה הרי הרמ"א ז"ל התיר בהפס"מ את הגבינות אפי' תוך ג"י, ואע"ג דהש"ך שם חולק עליו ואוסר תוך ג"י אף בהפס"מ, אבל במנח"י (כלל ע"ד) העלה דהעיקר לדינא כרמ"א דיש להתיר בהפס"מ, ובבכור שור (חולין רי"א) העלה דהעיקר לדינא כהש"ך, וכ"כ בלבו"ש (סי' ל"ט ס"ק ר"ז), ועי' שו"ת כתב סופר (יו"ד סי' מ"ד), גם האריכו הפוסקים בזה מה הדין בסירכא עבה יעוי' בדרכ"ת שם, עכ"פ בנידו"ד הו"ל ספק

טריפה, חדא די"א דכל סירכא שלא כסדרן הוי רק ספק טריפה, ואפי' את"ל דהוי ודאי טריפה, מ"מ י"ל דבשעת הפדיון עדיין היתה השנה כשירה ועכשיו היא דנטרפה דהרי היה ג"י בין הפדיון לשחיטה ואיכא כמה פוסקים דס"ל דלא בעינן ג"י שלמים מעל"ע וכדמבואר, [וע"ע מש"כ בזה באורך הנרעק"א ז"ל בשו"ת מהר"ב סי' כ"א עיי"ש].

וראתינן להכי רבנידור"ד הוי רק ספק טריפה, נלע"ד דאינו חייב ליתן עוד הפעם פדיון הפט"ח לכהן מכיון דיש לו חזקת ממון, ועל הכהן להביא רא' דהוי ודאי טריפה כדן המוציא מחבירו דעליו הראי', ומ"מ יפדהו עוד הפעם להפקיע את האיסור דהפט"ח דספק איסורא לחומרא ואסור ליהנות מספיקא מהאי פט"ח, אבל אינו צריך ליתנו לכהן, וכעין שכתב המח' בסעי' י', ישראל שיש לו ספק פט"ח יפריש עליו טלה להפקיע איסורו ומעכב הטלה לעצמו עכ"ל, והוא מטעם הממע"ה כש"כ שם הש"ך בסק"ו.

אולם בעצם דין זה יש לעיין, דהא תנן בפ' הזרוע והלחיים (חולין קל"ד ע"א), גר שנתנייר והיתה לו פרה, נשחטה עד שלא נתנייר פטור, משנתנייר חייב, ספק פטור שהמע"ה, ופריך בגמ' שם, תנן ספק פטור אלמא ספיקא לקולא, ורמינהו חורי הנמלים שבתוך הקמה הרי אלו של בעל הבית, ושלאחרי הקוצרים העליונים לעניים והתחתונים של בעה"ב, ר"מ אומר הכל לעניים שספק לקט לקט וכו' רכתיב עני ורש הצדיקו צדק משלך ותן לו, ומשני אמר רבא הבא פרה בחזקת פטורה קיימא, קמה בחזקת חיובא קיימא עיי"ש עוד, וחזוין עכ"פ מוכרח בגמ' שם דמשווינן רינא דמתנות כחונה לדינא דמתנות עניים, וכל היכא דאיכא חזקת חיוב אמרי' צדק משלך ותן לו והוא חייב מספק, ולכן קיי"ל דספק לקט לקט וכדמ' ברמב"ם (פ"ד מהל' מתנות עניים ה"ט), וא"כ ה"ה כאן כיון דאיכא חזקת חיוב על הפט"ח שצריכים לפדותו, ובגווני דאיכא ספק נימא שצריך לחזור ולפדותו ולינתנו לכהן.

ברם הרי מצאנו בהרבה מקומות דקיי"ל ספק מתנות כחונה לקולא וכההיא רמת יום ל' אליכא דר"ע (ועי' יו"ד סי' ש"ה סי"ב), וכן תהא דתנן (טהרות פ"ד מ"ב) ספק בכורות אחר בכודי אדם ואחר בכודי בהמה בין טמאה בין טהורה שהמע"ה, וכבר עמד בזה טובא השאנ"א ז"ל בשו"א לר"ה (אבני מיל' די"ד) עיי"ש, והוסיף דכן חזוין ג"כ בפ"ק דבכורות גבי פט"ח ובפ"ב גבי בכור בהמה טהורה ובפ"ח גבי בכור אדם רבכולהו מספק אולינן להקל, וכמ"ג בספ"ק שם (די"א) ובריש פ"ג (די"ט), וקשה רמאי שנא מספק לקט דלכו"ע חייב אפי' לרבנן דע"כ ל"ק רבנן גבי חורי נמלים התחתונים לבעה"ב אלא דס"ל דהני ודאי כנסו משל בעה"ב, הא אם היה ספק הוי לקט דהא עליונים נמי ספיקי נינהו ואמרי דבנן דהוו לעניים וכש"כ התוס' שם, ובפ"ק דבכורות (דף י"ח) נמי איתא אד"פ הכל מודים בספק מעשר שפטור מן המתנות ואמר הכל מודים מאן ר"מ פשיטא וכו' אלמא אע"ג דס"ל לר"מ ספק לקט לקט אפ"ה במתנות כחונה מודה דספיקא להקל והמע"ה וצ"ע בכ"ז, עוד הקשה הא כתב המרדכי דהקשו קמאי אמאי לא אולינן הכא בתר רובא ורובא דקמה הרי זה של בעה"ב ואפי' ר"מ דחייש למיעוטא ה"מ ברובא דליתא קמן אבל בדובא דאיתא קמן מודה, ותי' ר' ברוך

רה"ט דגלי קרא עני ורש הצדיקו צדק משלך ותן לו, וש"מ דבמתנות עניים ספיקא להחמיר ואפי' בתר רובא לא אזלינן וחיישינן למיעוטא, ואפי' רבנן מודי בהא וכדפרי', וכיון דאפי' בתר רובא רעדיף לא אזלינן כ"ש בתר חזקה דגריעא דהא רובא וחזקה רובא עדיף, והשתא מאי משני הגמ' פרה בחזקת פטורה קיימא; מה בכך כיון דאפי' בתר רובא לא אזלינן גבי קמה כ"ש דלא אזלינן בתר חזקה רפרה, ואמאי ספק משנתגייר נשחטה פטורה ומ"ש מקמה.

ובהנחות אמרי ברוך לאא"ז הברוך טעם ז"ל על השו"א שם כתב וז"ל, נ"ל דכוונת הגמ' רל"א ספק מתנות להחמיר אלא היכא שהיה בודאי חיוב נתינת מתנות ועזיבת לקט שכחה ופאה, רק שנוולד ספק אם כבר יצא כל חיובו או נשאר עוד מקצת חיובו, בכה"ג הוא דאמרין ספיקא להחמיר דגלי קרא עני ורש הצדיקו, אבל היכא שהספק הוא אם הוחל שום חיוב מתנות מבחמה, או בקמה אם הוחל שום חיוב לקט כגון בגר שנתגייר וא"י אם נקצר שדהו קודם שנתגייר או לאחר שנתגייר, ובכה"ג ספק נתינה או ספק עזיבה לקולא, ובזה מיושבים כל קושיות המחבר, וזה כוונת הגמ' קמה בחזקת חיוב קיימא, ומה שאמר פרה בחזקת פטורה קיימא הכוונה לשלול שלא היה שם כלל חיוב, וממילא הספק הוא אם הוחל החיוב או לא ובכה"ג אף ספק לעניים לקולא עכ"ל, ומבואר מינה להריא ראילו בספק מתנות כהונה דעלמא, היכא שאינו דומה לספק לקט דחורי הנמלים, באמת אזלינן בי' לקולא ודו"ק.

ולכאורה נלע"ד ריסור הרברים מבואר בירושלמי (שילחי פ"ד דפיהא) ראיתא התם אמתני' דחורי הנמלים בזה"ל, א"ר יוחנן, דרבי יהודה בן חגרא היא, [ופי' פני משה, הא רמחמיר ר"מ במתני' בספק לקט אתיא כריב"ח בברייתא דלקמיה], דתני גר שנתגייר והיתה לו קמה נקצרת, עד שלא נתגייר פטור, משנתגייר חייב, ואם ספק פטור ריב"ח מחייב [אע"ג רספק הוא שמה נקצרה בעורו בניותו ולאו בר חיובא הוא אלמא רמחמיר בספק לקט, שם], ר"ש בן לקיש אומר רברי הכל הוא, ישראל שעיקרו חייב ספיקו חייב, וגוי שעיקרו פטור ספיקו פטור, ופי' פ"מ, ר"ל אמר ד"ה היא, ואפי' חכמים דפליגי התם מורין הם בספיקא דמתני', רהבא דבישראל הוא והספק אם התבואה מחייבא היא או לא והלכך אמרינן הואיל והישראל עיקרו בר חיובא הוא מחמירין גם בספק תבואה שלו, אבל התם הספק הוא אם הבעה"ב היה בר חיובא בשעה שנקצרה או לא ושמה עכו"ם היה ועיקרו פטור ספיקו שלו ג"כ פטור עכ"ל ועיי"ש, ועי' היטב בבואור הגר"א ז"ל שם בירושלמי, ומש"כ באורך בשנות אליהו ספ"ד דפיהא, וע"ע ביאור הגר"א יו"ד (סי' רנ"ט סקט"ו), הרי מבואר להדיא כדברי זקני הגאון ברוך טעם ז"ל דבגר שנתגייר וא"י אם נקצר שדהו קודם שנתגייר או לאחר שנתגייר בכה"ג שפיר אמרינן רספק לקט לקולא, ורק בגווי דמתני' בחורי הנמלים קיי"ל דספק לקט לחומרא כיון דעכ"פ רמא עלי' חיובא באופן ודאי ששרהו חייבת בלקט, רק הספק הוא אם גם הני חטים מלקט אם לאו, ובזה קיי"ל להחמיר, ונסתייעו דבריו מירושלמי מפורש ודו"ק.

והנה ראיתי בהנחות יפה עינים עמ"ס נדרים (דף ז' ע"א) דנחית נמי ליישב קושיות השו"א הנ"ל, וכתב בזה וז"ל, ונראה עפמ"ש"כ בספריו (תצא דפ"ג)

שספק לקט לקט מטעם שהוא בחזקת עניים, מקרא לגר וליתום יהיה, ובעה"ב נקרא מוציא ועליו הראי' כמבואר שם, משא"כ במת"כ דלא כתב קרא כ"א ונתת הו"ל בחזקת בעה"ב, וזה שיתכן בכוונת רבא, כמה בחזקת חיובא קיימא דהו"ל בחזקת עניים כנ"ל, וזה עולה בקנה אחד עם מ"ש בירושלמי ספ"ד דפיאה לחלק בין גר וכו' להאי דינא דספק לקט עכ"ל, הרי דאיהו ג"כ נקיט דלעולם נקמינן ספק מתנות כהונה לקולא, ושאיני ההיא דספק לקט כיון דהעני נקרא מוחזק והבעה"ב עליו להביא ראי' וכדמבואר.

ומעתה בנידון דידן דהו"ל כעת ספק השקול אם הוא חייב בפדיון הפט"ח אם לאו דהרי להחייא גיסא דהשה היא כשירה נמצא דאינו בר חיובא כלל לחזור ולפדות וכל כח"ג אזלינן לקולא ואינו חייב ליתנו לכהן, וכדקיי"ל בכל דוכתי דספק מתנות כהונה לקולא וכשנ"ת לעיל.

ודאתינן להבא נלע"ד ליישב שפיר מאי דהקשה בקונטרס הספיקות (כלל ו' אות ה') על בעל צמח צדק ז"ל שהורה באשה שהיתה ספק בת כהן או בת ישראל וילדה בן וזכר וספק אם היא חייבת בפדיון הבן או לא, דפטורה מפדיון, דאע"ג דרובא דעלמא אינם כהנים מ"מ הא אין הולכין בממון אחר הרוב, והקשה עליו שם בקוה"ס ז"ל, מההיא סוגיא דחולין דקמה בחזקת חיובא קיימא, אלמא היכא דאיכא חזקת חיוב חייב כ"ש היכא דאיכא רובא לחיובא דהרי רובא וחזקה רובא עדיף דוראי צריך להיות חייב בפדיון, והאריך שם בזה עיי"ש, אבל לפי מש"כ לעיל לק"מ דשאני התם גבי לקט דהא הוא מחוייב בודאי א"נ דילפינן מקרא דהוא בחזקת עניים משו"ה חייב, משא"כ כאן דהוא ספק גמור אם חייב בפדיון שפיר פסק הצ"צ דפטורה וכדקיי"ל במתנות כהונה דספיקו לקולא, [הלום ראיתי להרה"נ וכו' מוה"ר נפתלי נוסבויס שליט"א דר"ל דספק מתנ"כ לחומרא מפאת ההיא סוגיא דחולין, ושוב ר"ל דזה תלוי בפלוגתת הצ"צ והקוה"ס, אך נראה דאין הכרח מההיא סוגיא דחולין וכרנתבאר הרק היטב בס"ד].

תבנא לדינא, כיון דנתבאר דטריפות השה של פדיון הפט"ח שפרה כת"ר שליט"א הו"ל רק ספק טריפה מפני כמה טעמים, חדא, די"א מידכא שלא כסדרן הוי רק ספק טריפה, ותו די"ל דהטריפות נתהווה אחר הפדיון, ולצרף שיטת הפוסקים דל"ג ג"י שלמים וכאשר נתבאר כ"ז לעיל בס"ר, וכן אולי יש לצרף כאן לסניף מש"כ בכנה"ג (סי' כ"ט) בהגהות הטור (אות י"ח) בשם הרשב"ץ ז"ל דסירכא שלא כסדרן אינה טריפה מן התורה רק מדרבנן, ואף דאיהו האריך לחלוק עליו דכל הטריפות הוי מדאורייתא עיי"ש, ועי' פר"ח (ד"ס כ"ט) ומש"כ בזה בדרכ"ת (סי' ל"ט ס"ק צ"א) בשם ארעא דרבנן ועוד ליישב דבריו, עכ"פ חזינן לאיצטרופי לכל הנ"ל דהכא לא הוי רק טריפה מספק, וכיון שכן, אולי יש לצרף נמי דעת התוספתא והטור וסייעתו דס"ל דפודין בטריפה כנ"ל באורך, וגם אפשר לצרף לסניף דעת המנ"ח בשיטת הרמב"ם ודעת הרב"א בשיטת התו' דבריעבד פדיון בכל הני, הובא דעתם לעיל, ולכן אינו צריך לחזור וליתנו עוד הפעם לכהן דספק מתנות כהונה לקולא כמשנ"ת, ואף דכתב המנ"ח שם דצריך ליתן דמיו לכהן, היינו בודאי אבל כאן הוה ספיקא דממונא דלקולא והכהן המוציא עליו להביא ראי', וכן שפיר כתבו הרבנים הגאונים שליט"א לרון דחל כאן הפדיון מדין

שוויו אף דלא מהני מדין שה וכנ"ל, ומ"מ טוב לחזור ולפרותו כדי להפקיע איסורא מינה רהא אנן קיי"ל דאין פורין במריפה, ודעת רוב האחרונים דאף ברעבר אינו פרוי כש"כ לעיל, ואף דכאן הוי רק ספק מריפה, מ"מ ספק איסורא לחומרא וכמו שפסק המח' בסעי' י' לנבי ספק פט"ח, ועי' לעיל קושית האחרונים על שיטת הרמב"ם גבי נדמה ברעבר פרוי דלמה לא יהא צריך לחזור ולפרותו להפקיע איסורו וכן הוא באמת דעת רוב הראשונים, וכ"פ הרמ"א בס"ג. ולפי כל זה נראה דטוב לחזור ולפרותו אבל אינו חייב ליתן שוב את הפיריון לכהן, והנלע"ד כתבתי בס"ר.

וע"ר שהעיר ידידנו ש"ב הרה"ג החסיד ד' אהרן יוסף בריוול שליט"א על עצת מרן הגאב"ר שליט"א בעל מנח"י שהציע לרווחא דמילתא לפרות שנית בשטר של מאה רולר שקיבל במתנה מהכהן, וצ"ע דהא אין פורין בשטרות, וצידד ליישב עפ"י דברי החת"ס והחזו"א ז"ל, יש להוסיף עוד ממש"כ בזה אא"ז הגה"ק זי"ע בשו"ת השיב משה (סי' נ"ה), וחזק דבריו נכרו אחריו ה"ה זקני הגה"ק זי"ע בשו"ת אבני צדק (חיו"ד סי' קכ"ה), דבאנקנאמען (חיינו שמרי כסף) דין מעות להם לענין שבועה ושומרים ופדה"ב, ויעו"ע בזה מה שהעלה בארוכה סיעות פוסקים לכאן ולכאן בס' לקושי פנחס (על הל' פדה"ב) סק"ב, גם עי' מש"כ בזה בשו"ת מנח"י (ח"ו סי' ק"כ) לענין מע"ש עיי"ש, ואולי יש לחלק בין מע"ש לפדיון פט"ח, ואכמ"ל, ומעתה אל תירא עבדי יעק"ב והנח להם לישראל (ר"ת הלל) אם אינם נביאים הם בני נביאים הם, והשי"ת יפרה את בנו בכורו ישראל ויבא עני רוכב על החמור, ותחזינה עינינו בשובך לציון ברחמים בבנין בית מקדשנו בב"א.

כ"ד ידידו מוקירו ומברכו ככל הברכות האמורות בתורה,

משה הלברשטאם פעיקו"ת ירושת"ו

בדין מלמול סכין של מילה בשבת ושופר בר"ה

ארי' איזראעלי

ראש כולל בית משה אהרן

רחסירי באבוב

בני-ברק

ברמ"א או"ח הל' ראש השנה סי' תקצ"ו ס"א כתב, ולאחר שיצאו בזה שוב אין לתקוע עוד בחנם, אבל קטן אפילו הגיע לחנוך מותר לומר לו שיתקע ומותר לו לתקוע כל היום. והנה ה"ט"ז שם האריך בדיון זה דמשמע דרק לקטן מותר לתקוע אבל לגדול אסור לתקוע בחנם, וכתב דחמקור של הרמ"א הוא מדברי הרמב"ם לפי ביאורו של המגיד משנה דרייק מלשון הרמב"ם דלגדול אסור, אבל הוא עצמו רחה דבריו וכתב שאין שום איסור לתקוע בחנם אף לגדול, ודחה ראייתו מרברי הרמב"ם, ואדרכא רייק דבריו, והטעם כתב דהא מסקינן בפרק בתרא דר"ה, דתקיעה חכמה ואינה מלאכה, ואין בה שבות דק משום גזירה

דרכה, דהיינו שמא יעבירונו ד' אמות ברשות הרבים, וזה אין שייך ביו"ט גרידא, שהרי ביו"ט אינו אסור הוצאה, ועוד כתב דא"כ גבי לולב נמי בתר דנפיק ב' יהא אסור לטלטלו, דחד טעמא הוא בשופר ובלולב משום שכות אחד, ובאמת מצינו ביקורי ירושלים להיפך, שהרי היו תולכים לכל מקום ולולביהם ביריהם. (אלא דהכ"מ בפרק ב' מהל' שופר כתב דמדברי רש"י שכתב דמתעסק עמם לא שהגדול תוקע, משמע שמי שאין צריך לימוד אסור לתקוע ביו"ט אחר שתקע תקיעה של מצוה, עכ"ל. ואיני יודע מהיכן למדן כן מדברי רש"י ולא ידעתי מקומו). ועוד הקשה דאם יש איסור לתקוע והא אסור לטלטל אחר החיוב דומיא לשפוד של צלי ביו"ט אחר שצלה שכיון שאינו צריך לו יותר דמאוס שוב אסור אפילו לטלטלו דהוי מוקצה וא"כ גם כאן כיון שאסור לו לתקוע יותר, דדבר נעשה מוקצה, וזה ודאי אינו, דלא כתבו איסור לטלטל אלא בשבת, כמו שכתב דמ"א סוף סימן תקפ"ח, משמע אבל ביו"ט ודאי מותר כנלענ"ד, עכ"ל. ועיין בלבושי שרד דמה שהקשה הט"ז דא"כ גם בלולב כן, אין ראי', דמוכח בתוס' דבשופר יש איסור משום תקון כלי שיר. וכן מה שהוכיח מהרמ"א סי' תקפ"ח, אינה ראי' דאדרבא מה שכתב דבשבת אסור לטלטלו הוא החדוש וק"ו ליו"ט שאסור לטלטלו, דבשבת אינו מוקצה גמור, שהרי ראוי למעט בו התינוק, כדמשמע בגמרא, אלא דהוי מוקצה משום כלי שמלאכתו לאיסור, ולכן חידש שאסור לטלטלו בשבת, אבל ביו"ט שחייבים לתקוע בו, א"כ איתקצאי למצותו וכל תשמיש אחר אסור, וכן כתב המגן אברהם, וא"כ הוי מוקצה גמור דוודאי אסור לטלטלו, ולא כמו שדרייך הט"ז דמשמע מהרמ"א דרק בשבת יש איסור אבל ביו"ט שמצוה לתקוע אין איסור, אלא אדרבא ק"ו דיש איסור, אלו תוכן דברי הלבושי שרד. הרי שמדברי הט"ז כאן נראה ודאי דמותר לטלטל לאחר התקיעה וקיום המצוה, ולמד זה מיקורי ירושלים שהיו מטלטלין הלולב לכל מקום שהולכים. והנה הט"ז עצמו סותר את דבריו, שביו"ד סי' רס"ו בהל' מילה כתב הרמ"א שם ס"ב ומותר לטלטל האיזמל לאחר המילה להצניעו בחצר המעורב, אע"ג ראינו צריך לו עוד באותו שבת, והטעם דהא לא הוקצה בין השמשות מאחר שהי' צריך לו באותו שבת, כן נראה לי, עכ"ל. ונחלקו בדיון זה הרבה מן האחרונים משני טעמים. (א) משום דהאיזמל באמת הוי מוקצה בין השמשות ואין זה ענין לאין מוקצה לחצי שבת, דשם בין השמשות לא הוי מוקצה כלל, אבל כאן הרי הוי מוקצה גמור בין השמשות משום חסרון כים, וכל תשמיש אחר אסור לעשות בו, אלא שלצורך מילה ודאי הותר, דהרי המילה עצמה דוחה שבת, וכן כתב הט"ז. (ב) דאף שאין מוקצה לחצי שבת, זה רק אם חזר ונראה דאינו אסור משום אתקצאי לבית השמשות, אבל ודאי אם עכשיו אינו ראוי לשימוש משום חסרון כים ודאי הוי מוקצה גמור ואסור לטלטלו, ואם יש היתר, זה משום דכיון דכבר נמצא בידו יכול לטלטלו לכל מקום שהוא, וכן כתב המגן אברהם, עכ"ל. ועיין בט"ז שםסיק לאיסור, וכתב בשם הרש"ל שראה שנהגו איסור לטלטל השופר של רה"ש אחר התקיעה, ותמה על זה, שהרי ראוי לתקוע בו כל היום לשיטתו דגם באיזמל של מילה התיר לטלטלו לאחר המילה מטעם זה, ודחה הט"ז דבריו וכתב שגם העלי והשפוד מותר לעשות בהם עוד פעם מלאכה אם יצטרך,

אבל אם אינו צריך אסור, ולכן גם בשופר אסור לשלטל אחר התקיעה אם הוא שלא לצורך תקיעה, וק"ו באיזמל. הרי שכתב שאסור לשלטל שופר לאחר קיום המצוה, וזה סותר את דבריו בהל' רה"ש המובא לעיל, שהתיר שם בפשטות שלטול השופר, (אם לא שנאמר דבהל' מילה דיבר לפני חידושו שמותר לתקוע בחנם, וא"כ הוי מוקצה, אבל בהל' רה"ש מדבר אחר חידושו שמותר לתקוע בחנם, וא"כ אין השופר מוקצה, ומותר לשלטלו, אלא שעדיין קשה שהוא עצמו הביא רא' בהל' רה"ש מלולב שמותר לשלטל לאחר שיצא בו מיקירי ירושלים, וא"כ איך אסר בהל' מילה שלטול השופר, אף שנאמר שאמר דבריו לפני ההיתר לתקוע בחנם, אבל לולב הרי הוי מוקצה גמור, שאינו ראוי לכלום, ואעפ"כ מותר לשלטלו כמו שהוא עצמו הביא רא').

והנה גם הגר"א כתב כמהרי"ל דאסור לשלטלו, ומיר אחר המילה יזרוק האיזמל מידו. והביא רא' מהתוספתא דיו"ט ראשון שחל בשבת כיון שיצא ידי מצוה אסור לשלטלו וכן משמע בירושלמי, אם הניח הלולב על הרצפה, שנקרא לתורה, אסור לו שוב לשלטלו, הרי דלאחר שנשל אסור לשלטל. ולכאורה מדברי הירושלמי הללו מוכח דרק אם הניחו על הרצפה אסור לשלטלו, אבל אם אינו מניחו על הרצפה נוטלו לכל מקום כמנהג אנשי ירושלים, והוא כתב שצריך לזרוק האיזמל מידו, ואין ההיתר של נמצא כבר בידו דכתב המ"א, דזה אמרו דק במוקצה מחמת כלי שמלאכתו לאיסור, אבל לא במוקצה גמור.

ונראה דצריך לחלק בין לולב לסכין של מילה, דבלולב ההיתר לשלטל הוא, משום דכל זמן שלא הניחו מידו הוי המשך מעשה המצוה, כעין הירוד מצוה, שהמצוה נמשכת, ורק אם הניח מידו, כבר נגמרה המצוה, דכשנוטל הלולב שנית הוי נטילה חדשה, ולא שייך הירוד אלא במעשה המצוה עצמה, ולכן אנשי ירושלים נטלו הלולב לכל מקום, כל זמן שלא הניחו, אבל בסכין של מילה ודאי דברנע דגמר המילה נגמרה המצוה, ואין שום טעם להתחזקת הסכין משום חיוב מצוה, ולכן כתב הגר"א שיזרוק מידו הסכין.

והנה ברש"י במסכת סוכה דף מ"ב ע"א כתב בד"ה קמשמע לן, כיון דראוי לנטילת אנשים תורת כלי עליו ומותר לשלטל לכל ולכן מותר לאשה לשלטל עי"ש. ולכאורה קשה עליו מדברי הירושלמי הנ"ל, דאם הניחו מידו אסור לשלטלו, הרי דהוי מוקצה לאחר הנטילה.

ואפשר לומר דהבבלי חולק על הירושלמי, דבלשון הבבלי משמע אפילו הניחו מידו מותר, דמובא בבבלי כדף מ"א ע"ב דכן ה' מנהגן של אנשי ירושלים, אדם יוצא מביתו ולולבו בידו, הולך לביהכ"נ ולולבו בידו, קורא קריאת שמע ומתפלל ולולבו בידו, קורא בתורה ולולבו בידו, ונושא את כפיו, מניחו ע"ג קרקע, והולך לבקר חולים ולנחם אבלים ולולבו בידו. הרי אף שהניחו, ממשיך לילך לבקר חולים ולולבו בידו, ודלא כלשון הירושלמי, שאם מניחו שוב אינו נוטל, א"כ הבבלי חולק על הירושלמי, ודברי דש"י הם כדברי הבבלי.

אך דא"כ יקשה מה יענה הגר"א לדברי הבבלי, וצריך לומר דלפי הגר"א הירושלמי והבבלי לא נחלקו. דהירושלמי מיידי בחג עצמו, והבבלי מיידי בחוה"מ, ואולי גם הלשונות מדויקים כן, דבירושלמי לא הזכיר שהולכים לנחם אבלים,

אלא לבקר החולה ושאר הדברים המוזכרים בכבלי, משום שבחג ודאי אין חולכים לנחם אבלים, אבל הכבלי כתב נחום אבלים, משום דמיירי בחוה"מ, ולכן אולי הי' איזה הליכה לנחם אבלים, ולכן מותר לטלטלו לאחר שהניחו משום דלא שייך מוקצה, ואף שיש נחום אבלים ביו"ט, אבל נראה שאין דין ללכת לנחם אבלים, אלא שמותר לנחם ביו"ט, עיין פ' במה מדליקין].

אלא דלדברינו קשה הרי הטעם שיש איסור לטלטל לאחר ההנחה, כי אין כבר מעשה מצוה, ומדוע לפי הכבלי לקחום שוב אפילו בחוה"מ, וצ"ל דלא הוי ממש כהמשך המצוה, ולכן ודאי נעשה מוקצה ואיסור לטלטל אחרי שהנחת, אבל חבוב בעלמא יש כאן, ולכן אנשי ירושלים היו נוטלים הלולב כל היום.

בסוגיא דשופר של עולה

יעקב דוד גארדאן

חבר הכולל עץ חיים דבאבוב

ברוקלין, ניו יארק

במס' ראש השנה דף כח. אמר רב יהודה בשופר של עולה לא יתקע ואם תקע יצא בשופר של שלמים לא יתקע ואם תקע לא יצא מ"ט עולה בת מעילה היא כיון דמעל בה נפקא לה לחולין שלמים דלאו בני מעילה נינהו איסורא הוא דרכיב בהו ולא נפקי לחולין, ע"כ. ובספר טעם המלך על הרמב"ם פ"ח מהל' לולב (אות קצ"ב) הקשה, אמאי לא אמרינן עשה דוחה ל"ת דיבא עשה דשופר וירחה ל"ת דמעילה דהא לקמן דף לב: על מתני' דאין מעבירין עליו את התחום קאמר בגמ' מ"ט שופר עשה הוא ויו"ט עשה ול"ת ואין עשה דוחה ל"ת ועשה, ממילא במעילה דליכא אלא לאו כמ"ש הרמב"ם פ"א מהל' מעילה ה"ג, אמאי לא רחינן להו, ודוחק לומר דאיידי בדאית לי' שופר אחר (דאז הוי אפשר לקיים שניהם ולא אמרינן עדל"ת), דהא סתמא אמר למילת' והוה לי' לפרושי, ומדלא מחלק, משמע אפי' בלית לי' אחרונא נמי לא יצא בשופר של שלמים. (וקושיא זו הובאה ג"כ בספר רביד הזהב בדרוש לשבת שובח).

ונ"ל לתרץ בהקדם מ"ש בשו"ת כתב סופר חאו"ח סי' ק"ה ליישב קושיא על משנה הנ"ל דאין מעבירין עליו את התחום ואין מפקחין הגל דקאמר טעמא בנמרא משום דאין עשה רוחה ל"ת ועשה, א"כ תיקשי לך למ"ד במס' שבת כד: דיו"ט הוי רק ל"ת א"כ אמאין אין מפקחין, בשלמא לשיטת הר"ן שם ניחא, רכתב דבאמת איכא עוד טעם דלא הוי בעידנא מ"מ קושטא קאמר דהוי עשה ול"ת, ממילא למ"ד דיו"ט הוי רק ל"ת אוקי טעמא דמתני' משום דלא הוי בעידנא, אבל לשיטת השבולי לקט (הובא במג"א סי' תמ"ו סק"א) דשופר הוי עשה דרכים ולא בעינן בעידנא ומשו"ה נקט בגמ' דעשה ול"ת, א"כ הקושיא במקומה עומדת למ"ד דיו"ט הוי ל"ת גרידא. ותירץ הכת"ס דמבואר בש"ס בדוכתא טובא דעשה השוה בכל חמורה מאינה שוה בכל, ולפי"ז למ"ד דציצית לאו מ"ע שהזמ"ג היא ונשים חייבות כדאיתא במנחות דף מג. דלילה זמן ציצית, ממילא הוי ציצית עשה השוה בכל ואי אפשר ללמוד מכלאים בציצית דעשה

שאינה שוה בכל תרחה ל"ת השוה בכל, כגון עשה דשופר לל"ת דיו"ט דשוה בכל דגם נשים חייבות ביו"ט. ולפי"ז מיושב שיטת השבולי לקט דמאן דאמר דיו"ט הוי רק ל"ת בע"כ מוקי מתני' דלא כהלכתא כמ"ד דציצית הוי שוה בכל, וממילא שופר דאינו שוה בכל א"א לרחות הל"ת דיו"ט דליכא למילף מכלאים בציצית, והגמ' נקטה הטעם כמ"ד דיו"ט הוי עשה ול"ת דאז אתיא מתני' כהלכתא כר' שמעון דלילה לאו זמן ציצית.

ולפי זה מתורץ קושית טעם המלך על רב יהודה אמאי לא אמרינן דיבא עשה דשופר ותדחה הל"ת, דהנה איתא שם במנחות מג. דרב יהודה רמי תכילתא לפרוזמא דאינשי ביתי' ומפרש הגמ' דקסבר מ"ע שאין הזמן גרמא היא משום דנוהגת בלילה ולכך נשים חייבות, וכ"כ התוס' בסוכה יא. ד"ה דרב עמרם, דרב יהודה רמנחות פסק כרבנן דנשים חייבות, א"כ שוב ליכא למילף מכלאים בציצית דעדל"ת רק בעשה השוה בכל דומיא רציצית וכדברי הכת"ס הנ"ל, וממילא מ"ע דשופר דנשים פטורות אי אפשר לרחות הל"ת, נמצא דלרב יהודה לשיטתו לא קשה קו' הטעם המלך. ועפי"ז יש ליתן טעם לשבחא אמאי פסק רב יהודה דלילה זמן ציצית אע"פ דסתמא דתלמודא משמע דהלכתא כר"ש וכמ"ש התוס' סוכה יא. דאפשר דס"ל כמ"ד דיו"ט הוי רק ל"ת, וע"כ מוקי מתני' דאין מעבירין עליו את התחום כרבנן דלילה זמן ציצית וכמ"ש בכת"ס הנ"ל, וכיון דאיכא סתמא דמתני' פסק כוותי'.

אמנם תירוצ' הנ"ל הוא רק אליבא דרב יהודה, ובאמת קושייתו הוא גם אליבא דרבא דפליג שם על רב יהודה וסבר בס"ד דאחד זה ואחד זה לא יצא דגם בשופר של עולה באיסורא תקע ולא יצא דמצות ליהנות ניתנו ואח"כ מסיק דאחד זה ואחד זה יצא דמללה"נ וקשה לפי הס"ד אמאי לא יצא יבא עשה וידחה לל"ת, ולכאורה ה' אפשר לתרץ גם לרבא על דרך הנ"ל, שהרי רבא הוא חד מהנך אמוראי דס"ל בשבת כד: דיו"ט הוי רק ל"ת (ומשו"ה איצטריך קרא ראין שורפין קרשים ביו"ט עיי"ש). וממילא מוכרח לאוקי מתני' דאין מעבירין עליו התחום כרבנן דלילה זמן ציצית וכמ"ש בכת"ס הנ"ל, וכיון דאיכא סתמא כוותי' אפשר דסבירא ל' כן, ומשו"ה לא דחי העשה דשופר לל"ת רמעילה, דעשה דשופר אינו שוה בכל.

ובזה ה' מרווח לן להבין הפלוגתא דרבא ור' זירא במנחות מ: בטעמא דגזרו רבנן בסדין בציצית, דרבא אמר גזירה שמא יקרע סדינו בתוך ג' ויתפרנו ופסול משום תעשה ולא מן העשוי ור' זירא קאמר הטעם גזירה אטו כסות לילה דאז יש איסור כלאים רליכא מצות ציצית, ובתוס' שם בד"ה משום כסות, כתבו דכן עיקר להלכה כטעם הזה, ולכאורה צריכין להבין מדוע נאיד רבא מטעמא דר' זירא, ולדברינו ניהא, דרבא יש לו הוכחה מסתם מתני' דהלכתא דכסות לילה חייב בציצית וע"כ אמר הטעם משום תעשה ולא מן העשוי. אמנם באמת לא מסתבר הכי דרבא דבתראה הוא והלכה כמותו בכמה דוכתי יהי' כאן רלא כהלכתא, דהא התוס' בשבת כה: ד"ה גזירה, ותוס' סוכה יא. ד"ה דרב עמרם, ותוס' מנחות מ: ד"ה משום הביאו כמה ראיות להלכה כר"ש דכסות לילה פטור יזציצית, וכתבו דהא דרב יהודה ורב עמרם רמו תכילתא, משמע דרדקא הם היו עושין כן מדלא

הוזכר שאר אמוראי, וא"כ משמע דרבא ס"ל כהלכתא, וא"כ צריך לומר דהא דפליג רבא על ר' זירא במנחות אינו משום דלא ס"ל דכסות לילה פטור, רק דלא חש לגזירה זו, ועוד, דהא גופא אם רבא ס"ל דיו"ט הוא רק ל"ת גרידא, תלוי במחלוקת, דהתוס' במס' ביצה ה: ד"ה סוף, כתבו דלרבא יו"ט הוא רק ל"ת, אבל התוס' בשבת כד: ד"ה ולא מילה, כתבו דלר"י רבא נמי ס"ל דיו"ט הוא עשה ול"ת, והר"ר יוסף פורת כתב דלרבא הוא רק ל"ת. ובאמת מדברי הר"ר יוסף פורת נסתר ג"כ תירוץ הנ"ל, דכתב שם דלא גרים בדברי רבא (כמילה שלא בזמנה) דאתיא בקל וחומר דהא בלאו ק"ו נמי אתיא מכח עדל"ת דעשה דמילה דוחה לל"ת דיו"ט, (ומשו"ה איצטריך קרא לכדו למעוטי) עיי"ש. והשתא אי נימא דרבא סובר דעשה שאינו שוה בכל אינה דוחה לל"ת, האידך ס"ד דמילה ידחה ל"ת דיו"ט הא מילה לא היא שוה בכל. (וכן ראיתי בס' בן אורי עמ"ס שבת בפרק ראד"מ דף קלב: דהק' להרמב"ם בפ"א דהל' מילה ופ"י דהל' טומאת צרעת, דמשמע דצרעת הוא רק ל"ת, א"כ ל"ל קרא „בשר" להתיר מילה בצרעת, תיפ"ל דעדל"ת אע"פ דמ"ע דמילה אינה שוה בכל מ"מ נלמד מציצית דג"כ אינה שוה בכל, וזהו כדברינו). היוצא לנו מזה דאף אי נימא דרבא הוא יו"ט רק ל"ת גרידא, מ"מ סובר דעדל"ת אפי' עשה שאינה שוה בכל וכדברי הר"ר יוסף פורת, והדרא קושיית הטעם המלך לדוכתא.

ואפשר לומר דרבא רק לדברי רב יהודה קאמר ולי' לא ס"ל, וחילי הוא מהך דסוכה ל. דקאמר שמואל בלולב ביו"ט שני מתוך שיוצא בשאול יוצא נמי בגזול, ורבא מתיר שם אליבא, ומשמע דס"ל כוותי', וכ"כ בהדיא בס' תולדות אברהם עמ"ס פסחים דף ל"ה בסוגיא דמצה של טבל (וכ' שם דמהאי טעמא פסק הרמב"ן כשמואל משום דרבא ס"ל כן), והרמב"ן פי' שם בסוכה דאייירי ביו"ט שני במקדש דהוי מצוה דאורייתא, ומזה מוכח דשמואל ורבא לית להו כלל מצוה הבאה בעבירה אפילו במצוה דאורייתא, והנה כאן כ' הריטב"א הטעם דלא יצא בשופר על שלמים ועולה משום מצהב"ע, וכ"כ הטורי אבן, ושנה בו בתשובותיו בשאנת אדרי' סי' צ"ה, א"כ א"א לומר דרבא טעמא דנפשי' קאמר בס"ד דלא יצא, דהא הטעם הוא משום מצהב"ע ואיתו ל"ל הך סברא כלל, וע"כ דלדבריו דרב יהודה קאמר דס"ל הטעם משום מצהב"ע ואעפ"כ בעולה יוצא, וע"ז קאמר רבא דלדבריו אחד זה ואחר זה לא יצא.

אבל זה אינו, דהנה התוס' בגיטין דף נח. ד"ה מ"ט כתבו דרב יהודה (דמכשיר שם חטאת גזולה) לא חייש למצוה הבאה בעבירה, וא"כ אפילו אם רבא לדברי רב יהודה קאמר, מ"מ על רב יהודה גופי' קשיא. והטעם המלך שם הק' כן על השאנ"א הנ"ל בס' צ"ח שכתב טעמא דשופר משום מצהב"ע, והק' דנעלם מעיניו הברולחים דברי התוס' בגיטין ע"ש. ועוד קשה דברי הריטב"א אהדרי דכאן כתב טעמא דמצהב"ע, ובגיטין שם כתב נמי דרב יהודה לית לי' מצהב"ע. ועוד קשה על השאנ"א דרייק מהך דרב יהודה ורבא בשופר דס"ל במצהב"ע (ול"ל דרבא לדבריו קאמר, ודו"ק) והא להרמב"ן הנ"ל בסוכה מוכח דרבא לית לי' כלל הך דמצהב"ע.

ווי"ל דלא נעלם מעיני הריטב"א ושאנ"א, רק דיש לחלק כמ"ש המהר"ם

שיק עמ"ס פסחים (הנדרפת מחדש) ברף לט. שכ' דגם שמואל (וה"ה רבא דס"ל כשמואל כנ"ל) בסוכה דלית לי' מצהב"ע מודה במרור של טבל וכדומה דשייך מצהב"ע משום דבשעת עשיית המצוה נעשית העבירה, משא"כ בגזול נעשה העבירה קודם. ובזה מיושב הסתירה מסוכה דלולב הגזול וגם מחטאת גזילה דשם נעשה העבירה מקודם, משא"כ בשופר דבשעת תקיעתו נעשה העבירה דמעילה. (ועי' מנחת חינוך מצוה א' דכ' לתרץ הירושלמי דיוצא מ"ע דפרו בולד ממזר, והק' אמאי לא הוי מצהב"ע, ותרץ עפ"י ד השעה"מ דמצהב"ע דוקא אם בשעת עשיית המצוה נעשה עבירה ובגזילה עובר בשעת עשיי' על והשיב את הגזילה עיי"ש, וזה לכאורה רלא כדברי מהר"ם שיק, אבל הוא נזהר מזה, דכ' דשם הוי בשב ואל תעשה עיי"ש). לפי זה י"ל דרבא ורב יהודה שניהם מורים כאן דהוי מצהב"ע ולית לן ההוכחה, דרבא לדברי רב יהודה קאמר, ומסתמא זהו סברתו וכמ"ש השאנ"א, והררא קושיית הטעם המלך לדוכתה אליבא דרבא. (ולשיטת התוס' סוכה ל' ע"א דשמואל דוקא במצות דרבנן ל"ל מצהב"ע, ודאי ל"ל לדברי ר"י קאמר).

ומזה ק' על דברי חתן הגו"כ בסו"ס נו"ב ח"א, דכ' בהך איסור דשופר של שלמים הוי רק איסור דרבנן רלא כדברי תוס' דנדרים י. ד"ה אדם דאע"פ דליכא מעילה, איסור דאורייתא איכא. וכתב דכמו דס"ל ממצהב"ע באיסור דרבנן ה"ה דמצוה דרבנן, (ובאמת הסבדא י"ל דתלוי זב"ז כמ"ש הנתיבות דבררבנן האיסור שייך על הנכרא ממילא אין החפצא מאים, וה"א במצוה, רק פעולת האדם רצוי ולא איכפת לן אי החפץ מאים ודו"ק. ועי' בית האוצר ח"א קס"ב ג' וב'), וקשה דהא רבא ס"ל כשמואל דבמצוה דרבנן ליכא מצהב"ע ואעפ"כ כתב כאן בס"ד דלא יצא, ולפי' דבריו הוי איסור דרבנן ודינא שוה למצוה דרבנן, ומזה דאי' לתוס' נדרים דיש איסור דאורייתא.

וג"ל לתרץ רלא שייך הכא עדל"ת, דהריטב"א כתב עוד טעם אמאי לא יצא דאי יצא יש לו הנאה ועובר ואי לא יצא ליכא הנאה ממילא מוטב לומר דלא יצא כדי שלא יעבור באיסור מעילה, וכ"כ הרשב"א ביבמות קנ: במענל של ע"ז עיי"ש, והובא ג"כ בשעה"מ. וי"ל דזה מדוייק מאד אליבא דרבא דאיהו מרא דשמעתתא דכל מילתא דא"ר ל"ת אי עביר ל"מ (תמורה ד:), וביאר המהרי"ט דזהו דוקא אם עיי"ז מתוקן האיסור, ממילא הכא אם אמרינן דלא יצא המצוה דתק"ש, שוב ליכא הנאה, ומתוקן האיסור. ובנוב"י רוצה לתלות הך דמצהב"ע בהך דאי עביר לא מהני.

אבל באמת י"ל דאפילו אי לא ס"ל להך סברא דכ"מ דא"ר ל"ת אעל"מ, מ"מ מודה בהך סברא, דהתם הפי' דעבר עבירה ועי"ן כן רוצה לפעול פעולה, אז י"ל כיון דעבר עבר מהני, אבל כאן דכל זמן דלא קיים המצוה (דחיינו הפעולה) ליכא עבירה כלל, ממילא מוטב שלא יקיים המצוה כדי שלא יעשה איסור. לפי"ז י"ל, דכשלמא בכל עדל"ת לא שייך לומר דלא יצא המצוה כדי שלא יעשה האיסור דאפילו לא עשה המצוה מ"מ עבר עבירה, כגון במצה של חדש או טבל, דכ' השאנ"א סי' צ"ו דיבא עשה ותרחה הל"ת (ועי' תוס' קידושין לח.). אפילו אם לא קיים העשה עובר כל"ת, ולא נעשה העבירה ע"י המצוה, אז גלתה התורה

דעל"ת, אבל כאן דע"י המצוה נולדה העבירה בהנאתו אז לא שייך עדל"ת דאדרבה מוטב שלא יקיים ולא יתחדש האיסור, ובפרט לרבא דסובר דכ"מ דא"ר ל"ת אעל"מ, ומיושב קושיית הטעם המלך אמאי לא אמרינן עדל"ת. אמנם יש לדחות, דאפשר דכמו דמותר לקיים עשה במקום ל"ת, ה"ה כאן אעפ"י דעיי"ז נולד האיסור, דכיון דעל"ת, לא אמרה תורה לא תעביד, וגם לא שייך למימר מוטב שלא יקיים המצוה ולא יעשה איסור, דאדרבה מוטב שיעשה האיסור כדי שיקיים המצוה. וי"ל כעין סברת האור שמח בהל' חו"מ פ"ו ה"ז, דכי על מ"ש השאנ"א סי' צ"ו דבמצה של טבל שייך עדל"ת, וכ' דלא שייך, כיון דעצם אכילה זו מאיס לגבוה א"א לומר דאמרה תורה לקיים המצוה בזה, ועיי"ש דמחלק בין זו לכלאים בציצית וחדש. ועיקר היוצא מזה, דאפילו אי בעידנא דמעיקר לאו מקיים עשה נמי איכא נוונא דמאים ואינו דוחה, ואפילו אם לא נאמר כסברת האור שמח, מ"מ ו"ל דזהו דוקא דעבירה לא נולד ע"י המצוה, אבל כאן דע"י המצוה נולדה העבירה זהו מאיס מאוד וא"א לומר דהתורה ציוותה לקיים מצוה שנולדה על ידה עבירה, ומשום"ה מוטב שלא יקיים המצוה כדי שלא תגרום מעשה העבירה, ודוק בסברא זו.

אמנם עדיין נשארה קושיא אחת על סברא זו, והיא קושיית הברית אברהם הנודע, דאיך ילפינן עדל"ת מכלאים בציצית דבעינן דוקא בעידנא, הא כלאים עובר מיד בהעלאה וציצית אינו מקיים עד שיתכסה בה כדרך מלבוש ולא הוי בעידנא. ותירץ בישועות יעקב (סי' י"ג סק"א) דלכאורה אין כאן איסור כלאים למ"ד דבעינן שוע טווי וגו' וציצית הוי רק קשר עליון, רק דכיון דאחשבה רחמנא חיבור לענין ציצית, ה"ה לענין כלאים, וממילא מתורץ קו' הבר"א דכל זמן דלא נתכסה בה לא הוי איסור כלאים דלא חשוב חיבור, ובשעת הלבישה אז אחשבה לחיבור והוי בעידנא, עכת"ד. ולפי"ז קשה הא אי לא קיים מצוה ציצית ליכא איסור כלאים כלל, ואעפ"כ אמרה תורה דעל"ת, וה"ה לשופר דהא עדל"ת ילפינן מכלאים בציצית ולא אמרינן בציצית דהוי מאיס בשביל זה, ונסתר תירוצ' הנ"ל.

ויש לחלק דהתם בכלאים בציצית כתב ר"ת במנחות מ: בתוד"ה תכלת, דהותרה, ממילא לא שייך לומר דע"י מצוה ציצית נולד איסור כלאים דכיון דהותרה, לא הוי כלל איסור כלאים ולא שייך לומר דמאים, משא"כ בשאר עדל"ת דהוי דחוי' והוי מעשה איסור, אז שפיר ו"ל כמ"ש לעיל דמוטב שלא יצא כדי שיתוקן האיסור והוי המצוה מאיס דע"י נולד מעשה עבירה. וי"ל דהוכחת ר"ת דהותרה היא מכח סברא הנ"ל, דאי הוי דחוי' אמאי מהני קיום המצוה. ועוד ו"ל סברא בזה דהותרה, משום דבאמת אין כאן חיבור לכלאים רק ע"י דאחשבי' רחמנא בציצית וכד' ישוע"י הנ"ל, ממילא כאן דגלתה תורה דלא משנחינן בכלאים והוי כמו דלא אחשבי' חיבור לכלאים רק לציצית, ממילא הותרה דלא הוי בכלל חיבור לכלאים, משא"כ בשאר איסורים הוי רק דחוי', ושוב ל"ל דלא אחשבי', דהא בלא אחשבי' יש איסור, משא"כ בשופר אין לומר דהותרה מכח

סברא הנ"ל (דתלוי בהנאת המצוה), ואי ערל"ת לא אחשבה להנאה, דהנאה דאיסור הבא מכה מצות ליהנות ניתנו לא אחשבי רחמנא רק היא מציאות דאדם נהנה בה כמו שאר הנאות, ולא שייך לומר דהתורה לא אחשבי, ומשו"ה הוי רק דחוי, ודוק בכ"ז.

בענין קידוש בתפלה ועל הכוס

אברהם אפרים גאטהייל

תלמיד במתיבתא עץ חיים דבאכוב

ברוקלין, ניו יארק

בהל' שבת סי' רע"א ס"ב כ' הדגול מרבכה להסתפק באיש המקדש ומוציא אשתו ובני ביתו, אם הנשים לא התפללו ערבית, וא"כ האיש אינו מחויב מה"ת והנשים שלא התפללו חייבים מה"ת, אם יוצאים בשמיעתן מן האיש, ואף שכל הכרכות אף שיצא מוציא וכו' היינו מטעם ערכות שכל ישראל ערכים זה בזה כמ"ש רש"י שם, והרי כ' הרא"ש במס' ברכות שהאשה אינה בכלל ערכות, עכ"ל. והנה הנרקק"א כבר ענה עליו וסבר דודאי יכול האיש להוציאה ידי חובתה עיי"ש.

והנה במס' שבת דף כ"ג ע"ב אמרי' אמר רבא פשיטא לי נר ביתו ונר חנוכה נר ביתו עדיף משום שלום ביתו נר ביתו וקידוש היום נר ביתו עדיף משום שלום ביתו בעי רבא נר חנוכה וקידוש היום מהו ק"ת עדיף דתדיר או דלמא נר חנוכה עדיף משום פרסומי ניסא כתר דאיבעיא הדר פשיטא ג"ח עדיף משום פרסומי ניסא ע"כ. וכ' הר"ן וא"ת היכי דחינן קידוש היום דאורייתא משום נר ביתו ונר חנוכה י"ל דלא דחינן לי' דהא אפשר לקדושי אריפתא אלא דאי לאו משום שלום ביתו ופרסומי ניסא מצוה מן המוכחר עדיף טפי בחמרא וכו' עכ"ל. והמהרש"א בערבי פסחים דף קיג. ד"ה דמשייר מקידושא הוכיח מהך איבעיא דהא דמקדשין על ריפתא היינו דוקא היכא דליכא יין עיי"ש. אבל הרא"ש בפרק ערבי פסחים סי' י"ז כ' להביא ראי' לרברי ר"ת דסבר דאין מקדשין על הפת וז"ל, ועוד ראי' דבעי בפ' כמה מדליקין נר חנוכה וקידוש היום איזה מהן עדיף ואי מצי לקדושי אריפתא פשיטא שיש לו ליקח נר ולקדש אריפתא הילכך ה"י אומר ר"ת שאין מקדשין על הפת כלל, ע"כ. ואח"כ כ' וז"ל, ונהגו העם לקדש על הפת וכן הסכימו כל הגאונים וכו' והאי דנר ביתו לאו ראי' היא דסד"א כיון דעיקר מצותו על היין ידחה נר ביתו עכ"ל. וע"ז כ' בקרבן נתנאל וז"ל, ובהא יתיישב נמי מה שמקשין על הרמב"ם ואינך פוסקים דס"ל דיוצאים בקידוש שבתפילה וא"כ מה איבעיא לי' פשיטא נר ביתו עדיף דיצא בקידוש שבתפילה עכ"ל.

והנה באמת הקי"י הפני יהושע דכיון דע"כ הא דאיבעיא לרבא בנ"ח וקידוש היום איירי בשיש לו נר ביתו ראל"כ הא פשיטא לי' דנר ביתו קודם

משינחם, אע"כ בשיש לו, וא"כ האיך פשוט ל' דנ"ח עדיף משום פירסומא ניסא, הא בשעת הסכנה מניחו על שולחנו ודיו, ואע"כ דאינו יוצא בזה לכתחלה מ"מ האיך נדחה קידוש היום לגמרי בשביל זה. ואפשר לפ' מהמעם שכ' הרא"ש ז"ל דאפשר לקדש אריפתא, עכ"ד. והנה כל זה לדעת הרא"ש דס"ל כהרשב"ם בערבי פסחים דף ק"ו ע"ב דמקדשין אריפתא אבל ר"ת דלא ס"ל הכי דא"כ מה בעי רבא, פשיטא דנ"ח עדיף, אלא ודאי דאין מקדשין אריפתא, א"כ קשה האיך פשיט ל' לרבא לבסוף דנ"ח עדיף מק"ה הא קשה קושית הפ"י דיצא על שולחנו, אלא ודאי צריך לומר דס"ל לר"ת רכיון דיוצאין י"ח ק"ה דאורייתא בתפילה לכן נ"ח עדיף דאי יהדר לקדש על היין דוקא אז יבטל הפרסומי ניסא דנ"ח, דהא עיקר מצות נר חנוכה הוא משום פירסומי ניסא, ואע"פ דיכול לצאת בשעת הסכנה על שולחנו, מ"מ חסר ענין פרסומי ניסא, משא"כ להיפך, דאין ק"ה בטל דהא מקדש בתפילה ק"ה דאורייתא. וכעין זה כ' העט"ז סי' תרע"ח דאפילו למ"ד דהבדלה דאורייתא, מ"מ נ"ח עדיף דכבר יצא הבדלה בתפלה. ומסברא זו פשוט ל' סוף סוף לרבא רכן הוא, אבל מקודם הוה מסופק כיון דק"ה דאורייתא ונ"ח אינה אלא דרבנן אפשר דעדיף שיעשה ק"ה בשלימות כאשר צוהו מדרבנן על היין ויבטל פרסומי ניסא דנ"ח דרבנן. ובזה מדויק הא דפשיטא בכפל לשון דנ"ח עדיף משום פרסומי ניסא, פ"י דאע"פ דיכול לקיים נ"ח על שולחנו אבל חסר פ"נ ומשו"ה לא כתב סתם נ"ח עדיף, רק משום פרסומי ניסא ודו"ק.

והנה הפמ"ג בפתיחה כוללת להל' שבת בח"ר אות י"א כ' וז"ל קיימ"ל ספק דרבנן לקולא ויש להסתפק הרמיון יש סכך פסול בסוכה מדרבנן והיכא שיש ספק בו כעין פלונתא רבוותא וכדומה אי אמדינן ספק דרבנן לקולא א"ד דיש בו דרא דאורייתא רכל שאסרו רבנן אף מדאורייתא לא יצא כמו שיראה הרואה בתוס' סוכה ג' א' בראשו ורובו בסוכה ושלחנו בתוך הבית אלו היית נוהג כן לא קיימת מצות סוכה מימך וכו' עכ"ל. ואפשר י"ל דהרא"ש ס"ל כרברי הפמ"ג רכל שאינו יוצא י"ח דרבנן אף מראו' לא יצא, ולכך מוקי מה דפשיט רבא דנ"ח עדיף משום דיכול לקדש אריפתא ולא מחמת רכבר יצא בתפלה דבאמת לא יצא כמ"ש הפמ"ג, משא"כ ר"ת דלא ס"ל דיכול לקדש אריפתא, ומוכרח ליישב משום דיוצא י"ח דאו' עכ"פ בתפילה, לא מצי ס"ל כהפמ"ג, אלא דאף דאינו יוצא י"ח דרבנן בתפילה דאינו על היין אעפ"כ יוצא י"ח דאו', דאל"ה האיך פשיט לרבא דנ"ח עדיף.

ועתה הרגול מרבבה דתלה תך דהאיש רכבר יצא י"ח דאו' בתפילה ואז אינו יכול להוציא אשתו במש"כ הרא"ש בברכות דאין ערבות בנשים, הא הרא"ש הוא רסובר כמ"ש הפמ"ג רכשאינו יוצא י"ח דרבנן אף מראו' לא יצא, א"כ מה שיצא י"ח דאו' בתפילה לאו כלום הוא, א"כ האיך קאמר שהאיש שחזר מבית"כ אחר שהתפלל ערבית ואשתו לא התפללה דאינו יכול להוציאה, הלא שניחם מחויבים אף מראו', שהאיש לא יצא מראו' בתפילה כנ"ל, ועוד דאנן קיימ"ל כוותי' דהרא"ש דמקדשין על הפת, א"כ לכאורה אין חשש למ"ש הרגול מרבבה.

ואפילו לשיטת ר"ת דס"ל דאין מקדשים על הפת דאז ודאי ס"ל דיוצאין י"ח דאו' אף דלא יצא י"ח דרבנן דאלת"ה האריך פשיט ל' לרבא דנ"ח עדיף כנ"ל, א"כ יצא י"ח ק"ה בתפילה וכשבא לביתו זו אשתו שלא התפללה והיא מחויבת מדאו', י"ל דאין לחוש למש"כ הדגול מרבבה, דאפשר דלא ס"ל כהרא"ש ונשים ג"כ בכלל ערבות הן, וא"כ קיימ"ל דאף שיצא מוציא, נמצא דאע"פ שהאיש מחויב רק מדרבנן מוציא את אשתו דאו'.

והנה בס' קול יהודה הק' בשם בעמח"ס בית שמואל על התוס' (ברכות כ' ע"ב) ד"ה נשים בברחמ"ז דאורייתא כו' שהק' ותימה כהנים ולוים נמי תבעי שהרי לא נטלו חלק בארץ וא"כ לא יוצאו אחרים י"ח בברחמ"ז, ע"כ. והביא שיטת הרא"ש דנשים לאו בכלל ערבות, והק' הגאון דלפי הרא"ש לא מקשה התוס' מידי דכהנים ולוים ישנם בכלל ערבות ע"כ. ולפי הנ"ל לק"מ דאולי התוס' כשיטה דנשים בכלל ערבות הן, וראייתם נ"ל, דק"ל קושיית הצ"ח על הרא"ש מעובדא דשמעון בן שטח (שם מ"ח ע"א) דמשמע דאם ה' אוכל כזית ה' מוציא ינאי וחביריו שאכלו כרי שביעה, והרי שם אכלה גם אשת ינאי ואם נשים בבהמ"ז דאו' ובנשים ליכא ערבות א"כ האריך יכול להוציאה, ומה דתירץ שם בצל"ח דכיון דמחויב שמעון בן שטח להוציא ינאי וחביריו משום ערבות אז מיקרי מחויב ויכול להוציא אף אשת ינאי, אפשר דס"ל להתוס' דלא כן הוא, דמה שמחויב לברך ברהמ"ז כדי להוציא אחרים משום ערבות לא נקרא משו"ז מחויב כמו מי שאכל פת, ולנבי מי שהוא ערב מחויב לברך בשבילו, ולמי שאינו ערב אינו יכול לברך בשבילו, והבן.

ולפי הנ"ל נלפע"ד, לפי שיטת ר"ת דמה דבעי רבא הוא אם ק"ה כיון דיכול לצאת י"ח דאו' בתפילה וא"כ נ"ח עדיף מינ' או רלמא כיון דבתפילה אינו יוצא י"ח ק"ה מדרבנן טוב יותר שיקיים ק"ה בשלימות כיון דתדיר ופשיט ל' מן הסברא שלא לבטל פרסומי ניסא דנ"ח משום שלימות המצוה דק"ה, חזינן מזה דאע"פ דעיקר קידוש היום מן התורה, מ"מ אין זה מעלה לענין חיוב דרבנן לקדש על הכוס, לחושבה כעין דאורייתא, דאל"כ פשיטא דעדיף מנר חנוכה דהוי דאורייתא נגד דרבנן, א"כ לפי"ז פשוט נמי מה דמסתפק בס' עולת שבת סי' רע"א סק"ג וז"ל, משמע אפי' אין לו פת לאכול יין קידוש קורם (דלא כהמ"א), ולפמ"ש התוס' בריוש נזיר (דף ד.) דקידוש על היין אינו אלא מדרבנן אע"פ דקידוש עצמו הוא מדאו', על היין הוא מדרבנן, צ"ע אם היין קורם לפת, ולפמ"ש הרשב"א בתשובה סי' תרי"ד דאכילת הפת בשבת מדאורייתא נראה דפת קורם עכ"ל, לכאו' אפי' בלא תשובת הרשב"א, לפי שיטת ר"ת הנ"ל זה נפשט, מאיבעיא של רבא בגמ' אי שלימות המצוה דק"ה ביין עדיף ממצוה דכולה דרבנן והא מסיק דאינו עדיף אע"פ דעיקר קידוש מדאורייתא, וכן כאן אין לבטל לגמרי מצות סעודת שבת ודו"ק. (ובאמת לכאורה קשה עליו דאי אין לו פת גם קידוש אינו יוצא דאין קידוש אלא במקום סעודה כמ"ש המ"א, ואולי י"ל דס"ל כהשיטות דביין עצמו יוצא במקום סעודה, ועי' בס' דע"ג).

עזלת שבת בשבתו

כי תצא

יש ליישב סמיכות הפרשיות כי תצא למלחמה, לפרשת עגלה ערופה, עפ"י מה דאיתא בפ"י רש"י (סוף פ' שופטים) ידינו לא שפכו את הדם הזה, וכי תעלה על דעתך שזקני ב"ד שופכי דמים הם אלא לא ראינוהו ופטרנוהו בלא מזונות ובלא לוי' עכ"ל. א"כ מוכח דאי היו פוטרם אותו בלא מזונות ובלא לוי' הוי כאילו שפכו ידיהם את הדם, ולפ"ז מוכח דגרם בניזקין כעושה מעשה דמי וחייב, ועפ"י יש מקום להרהר ח"ו שהוא כביכול גרם בניזקין, כי חטא האדם נעשה ע"י היצה"ר שברא, כדכתיב ואשר הרעותי (מיכה ד') וכדאיתא במס' סוכה (דף נ"ב ע"ב) אלמלא נ' מקראות הללו וכו' (עיי"ש ברש"י שם), אני בראתי את יצה"ר המחטיאם וגרמתי להם כל זאת). אך איתא בפ"ק דבבא בתרא מאי אהררי חברי' לאיוב כו' ברא יצה"ר ברא תבלין, דהיינו התורה היא התבלין שילך היצה"ר מן האדם. ולפ"ז שוב אין מקום להרהר, דהוי כדאיתא בפרק אלו הנשרפין (סנהדרין ע"ו ע"ב) אמר רבא זרק חץ וסממנים בידו ובא אחר ופיוזן ואפי' הוא קדם ופיוזן פטור דבעידנא דשדא ב' ה' יכול להתרפאות בסממנים שבידו, א"ר אשי אפילו סממנין בשוק. ולפ"ז לא הוי הקב"ה כביכול גרם בניזקין כיון שביד האדם להתרפאות בשעה דמתגרי היצה"ר, ע"י התבלין שהוא התורה.

והנה המפרשים פירשו הפרשה של כי תצא למלחמה על אויבך, דקאי על היצה"ר, והיינו אם תצא למלחמה של תורה על אויבך, מבטיח הכתוב, ונתנו ד' אלקיך בידך, והיינו כנ"ל שביד האדם להתרפאות א"ע מן היצה"ר ע"י התורה. וזהו סמיכת הפרשיות, הואיל ואמר בפרשה שלפנינו, ידינו לא שפכו את הדם, וקשה וכי תעלה על דעתך שבי"ד שופכי דמים הם, וצריך לומר, שלא פטרוהו בלא מזונות ובלא לוי', ומשמע דאי לא הוי פטרוהו במזונות ולוי', הוי נחשבים כשופכי דמים, ומוכח דגרמא בניזקין חייב, וא"כ יש מקום להרהר ח"ו על הקב"ה כביכול שבריאית היצה"ר הוי גרמא בניזקין, לזה הסמך בפרשה שלאחר', כי תצא למלחמה של תורה על אויבך, שהוא היצה"ר, ונתנו ד' אלוך בידך, נמצא דהתבלין מוכן בידך להתרפאות, רק המניעה הוא ממך, ואין הקב"ה הנורם. (הנאון בעל שב יעקב זצ"ל)

כי תבא

בערתי הקודש מן הבית. ע"ד הרמז, שהתוודה העושר אעפ"י שהוא טרוד במשא ומתן מ"מ כשקובע עתים לתורה או כשהולך לבה"כ פונה עצמו מעסקיו להיות הקודש מבוזר ומובדל מן הבית ר"ל צרכי ביתו, וגם נתתיו ללוי, שמחזיק לומדי תורה. ועוד צריך העושר לזוהר שלא יאמר כח ועוצם ידי, ואוני [היינו] כח, כמ"ש ראשית אוני, וזהו לא אכלתי באוני ממנו. א"נ שנושא ונותן באמונה בלא

גזל, כמ"ש וישב עליהם את אונם, וזהו, באוני, בגזל. ולא נתתי ממנו למת, שיש שנותן מעושר לנכרים ולרשעים, כמ"ש במתני' מי שהחשיך [לו] בדרך נותן כיסו לנכרי, או שמניחו על החומר, ואח"כ כשבא לקברות אין מלוין לו, כיון שניתר החבל, כמ"ש (קהלת י"ב) ער אשר לא ירתק החבל, ממילא השקים נופלים, כי אין כסף נחשב בעה"ב, וכמו כן שלא יבער ויזלזל במתנת השי"ת בשחוק ובעריות כטמא, רק שמעתי וגו'.

(הנה"ק בעל הפלאה זצ"ל²)

בדרך אחר יצאו אליך ובשבעה דרכים ינוסו לפניך, וגו' וראו כל עמי הארץ כי שם ר' נקרא עליך ויראו ממך. ו"ל בדרך רמז רהפסוק קאי על מלחמת בני ישראל עם מלכות ישמעאל, כי בני ישמעאל בצאתם למלחמה בוטחים בזכות זקנים אברהם שינצחו במלחמה, והנה מלבד ששקר בימינם, שהם אינם נקראים זרע אברהם, שהרי הקב"ה אמר לאברהם כי ביצחק יקרא לך זרע, חוץ מזה, הלא בני ישראל בוטחים בזכות כל שבעת הרועים, וזכותם מגין בעדם להיות נוצחים במלחמה. והנה ידוע ראברהם אבינו נקרא אחר כמאה"כ (יחזקאל ל"ג) אחר ה' - אברהם. וזשה"כ, בדרך אח"ר יצאו אליך, שהם יצאו אליך בבטחם בזכות אברהם הנקרא אחר, ובשבעה דרכים ינוסו לפניך, שבזכותם של שבעת הרועים תזכו להתגבר עליהם ולנצחם ער שינוסו לפניך.

ו"ל שזהו כוונת הפסוק שאח"ו, וראו כל עמי הארץ כי שם ר' נקרא עליך ויראו ממך, ודרשו חכמו"ל (ברכות ו' ע"א) אלו תפילין שבראש, ובתפילין של ראש יש מצד אחר שי"ן של ג' תגין ומצד השני שי"ן של ד' תגין, והוא נגד שבעת הרועים, אשר בזכותם תזכו שיראו עמי הארץ מכם.

(כ"ק מרן ארומ"ר שליט"א)

וילך

וחרה אפי בו ביום ההוא וגו' ואמר ביום ההוא הלא על כי אין אלוקי בקרבי וגו' ואנכי הסתר אסתיר פני ביום ההוא על כל הרעה אשר עשה כי פנה אל אלהים אחרים. יש לדרקק רהא זהו ווידוי, ראמר ומצאוני, וא"כ מה זה ראמר, ואנכי הסתר אסתיר וגו', וכן הקשה הרמב"ן בחומש רהלא הקב"ה מקבל שבים, ותו ראמר כי פנה אל אלהים אחרים, למה לי פרט זה הלא נכלל בכלל כל הרעה. אמנם נ"ל דהרא קושיא היא פרוקא לאירך, רהנה יש לדרקק ראמר אין אלוקי בקרבי, עמי הול"ל, אך נ"ל רהכלל הוא דהקב"ה אין מצרף מחשבה למעשה רק במחשבה טובה אבל בעובר ע"ז הקב"ה מצרפה למעשה, אבל מחשבה טובה רעובר ע"ז אינו מצרף למעשה, וכמו שפרשו התוס' ספ"ק דקרושין (ל"ט ע"ב תורה מחשבה).

ובזה אתי שפיר דקאמר הקרא, ריאמר הלא כי אין אלוקי בקרבי, כלומר ריאמר הרשע, הקב"ה אינו יורע מחשבות ח"ו, דאי ריורע הלא אני מהרהר

בתשובה, וע"ז אמר הקרא, דמועה אתה רשע, ואנכי הסתר אסתיר, כלומר, הא ראיני מקבל תשובתך, באשר כי פנה וגו', א"כ הוי עובד ע"ז, ובוה איני מצרף מחשבה טובה למעשה, ולכן איני מקבל תשובתו במחשבתו, וק"ל.
(הגאון מוה"ר ישראל ליפשיץ אבד"ק קליווא זצ"ל³)

לראש השנה

אמרתי פירוש הפייטן כי אתה שומע קול שופר ומאזין תרועה ואין דומה לך, עפ"י הידוע פירש"י, משה אמר האזינו השמים לפי שהי' קרוב לשמים, והאזינו הוא לשון קרוב, לכך אמר האזינו השמים, ולא דאך אמר ותשמע הארץ, דלשון שמיעה הוא למרחוק, ולפי שהי' רחוק מן הארץ אמר שמיעה לארץ, וישע"י אמר להיפך לפי שהי' רחוק משמים, אמר (ישע"י א') שמעו שמים. והנה בנוהג שבעולם אדם החוטא אל המלך פעם אחת אף [אם] יביא כל אילי נביות א"א לו לחזור לאהבתו וגרולתו הראשונה, אבל למלך מלכי המלכים הקב"ה מצינו שלום שלום לרחוק ולקרוב, מעיקרא לרחוק שנתרחק ועשה תשובה, ואח"כ לקרוב שהי' קרוב מתחילתו, רחינו צדיק רמעיקרא, כפי דאמרינו (ברכות דף ל"ד) במקום שבעלי תשובה עומדים צדיקים גמורים אינן יכולין לעמוד. וידוע דשופר פשוט הוא רמז לצדיק כמבואר בשל"ה דמתחילה עשה ה' את האדם ישר וצדיק והוא רמז לקול פשוט שהוא תקיעה, ואח"כ בעונותיו נעשה האדם שברים ותרועה ע"י עבירות שעושה, ואם אח"כ חוזר בתשובה חזר לתקיעה כמקדם. יוצא לנו מזה שקול שופר הפשוט דומה על הצדיק, ותרועה מורה על בעל תשובה.

ומעתה זה הוא הפירוש, כי אתה שומע קול שופר, רצה לומר לקול השופר הפשוט שהוא הצדיק, שומע מרחוק, ומאזין, שהוא לשון קרוב, תרועה, שהוא לקול הבעל התשובה שמכונה בשם תרועה כפי הנ"ל שלום לרחוק והדר לקרוב, וכל זה הוראת, ואין דומה לך, שאין הקב"ה מתנהג כדרך שארי מלכי ארץ, כי גדול רחמיו וחסדיו לאין קץ ותכלית ואין סוף, וזה שאמר ואין דומה לך.
(הגאון מוה"ר ארי' ליב קרא זצ"ל בעל איל המילואים⁴)

בקריאה ליום א' לראש השנה. קח נא את בנך וגו' והעלתו שם לעולה על אחד ההרים אשר אומר אליך. ופירש"י דלא גילה לו מיד לאיזה הר מן ההרים, כדי להרבות שכרו. וי"ל דבמה שאמר לו הקב"ה על אחד ההרים אשר אומר אליך, רמז לו הקב"ה שכוונתו על הר המורי, רנודע דהר המורי שם הוא מקום השכינה אשר משם תצא קול ד' אל נביאיו, קול לו קול אליו, והוא שאמר לו הקב"ה על אחד ההרים אשר אומר אליך, ר"ל על אותו ההר אשר אני אומר אליך עתה המצוה הזאת להעלותו לעולה, והוא הר המורי.

(הגאון מוה"ר מאיר אלמאש זצ"ל אבד"ק מאטערסדארף⁵)

(3) הועתק מעצם כתי"ק.

(4) הועתק מעצם כתי"ק.

ועניתם את נפשותיכם. מדרק הזהר בפ' אחרי, למה כתיב נפשותיכם, ה"ל
לכתוב נפשיכם. ובפשיטא תרצתי זה ימים כבירים, ע"פ מ"ש המגן אברהם כס'
ו' בשם הכוונות, דהנשמה נהנית מרוחניות המאכל, והגוף נהנה מגשמיות
המאכל, ומכאן זה קשורים זה בזה ע"י המאכל, ע"כ. א"כ במניעת אכילה ושתי'
יש כאן ענוי לגוף ונשמה.

(הנאות מוה"ר דניאל פרוסמיץ ראבד"ק פרעשבורג זצ"ל⁶)

(נלקטו מקונטרס „יום־ההלל“ להר"ר מנחם בראכפעלד שליט"א)

קאפ' כ"א פסוק י"ג.

ויושבה בכיתך, בבית שמשמש בו, נכנס ונתקל בה יוצא ונתקל בה רואה בכבייתה רואה בנוולה וכו'. וכך הוא לפנינו בספרי (סי' רי"ג) נתקל בה ונכנס, נתקל בה ויוצא רואה וכו'. אבל הרמב"ם כשהביא הלכה זו (פ"ח מהל' מלכים הלכה ה') כתב, ותהי' עמו בבית נכנס ורואה אותה, יוצא ורואה אותה כרי שיקוץ בה, ולא הזכיר כלל שנתקל בה. והנראה שהי' לפנינו הגרסא בספרי כמו שהוא ברש"י כת"י קלף, שהנוסחה היא, נכנס ומסתכל בה, רואה בכבייתה וכו', ולכן העתיק נכנס ורואה אותה.

קאפ' כ"ב פסוק כ"ו.

כי כאשר יקום וגו', לפי פשוטו זהו משמעו, כי אנוסה היא ובחזקה עמד עלי' כאדם העומד על חברו להרגו וכו'. ברש"י כת"י קלף הנוסחא ובחזקה בא עלי' (לא עמד עלי') כי לא מצינו הלשון הזה אלא גבי רציחה כמו ויקם קין אל הבל אחיו ויהרגהו (בראשית ד', ח'), וכמו וקם עליו והכהו נפש (לעיל י"ט, ו"א). ומאשגרת לישנא שכתב כאדם העומד על חברו להרגו שהוא, לפי לשון הפסוק כאשר יקום איש, נכנס גם כאן תיבת עמד.

5) מפנקס כתי"ד חירו"ת מחתנו הגאון מוה"ר אשר אנשיל יונגרייז זצ"ל אבר"ק משעננער בעל מנוחת אשר, ששמע ר"ז מחותנו זצ"ל. — הגיע אלינו מאת נכדם יידינו האברך היקר החשוב והנעלה בנש"ק מוה"ר יהושע צבי הלוי יונגרייז נ"י מגזוי אביו הרב המפורסם וכו' אבר"ק משעננער שליט"א. ישאו ברכה מאת ר'.

6) הועתק מעצם כתי"ק מתוך דרשתו ליוה"כ תקצ"ג לפ"ק. — הגיע אלינו מגנוני ירידנו האב"ר היקר החשוב והנעלה מו"ה אברהם אהרן לעזער נ"י. יצליח ר' ררכו בפעולותיו הכבירים לתורה ולתעודה.

קאפ' כ"ג פסוק א'.

לא יקח, אין לו כה לקוחין ואין קידושין תופסין בה. כן הוא גם בדפוסים הראשונים (ואין בו"ו). ובאמת האי ואין קידושין תופסין פרושי קא מפרש את ראשית דבריו, ולא שייך כאן וי"ו המוסיף, דמשמע שהם שני דברים, וברש"י כת"י קלף הנוסחא, אין קידושין, בלא וי"ו.

תבא

קאפ' כ"ח פסוק ג"ד.

הרך כך והענוג, הוא הרך הוא הענוג לשון פנוק, ומהתענג ומרוד מוכיח עליהם ששניהם אחד. כוונת רש"י רק לפרש תיבת רך, ולהוציא מן הפירוש שהביא אח"כ, שהוא מלשון רך הלבב ורחמני, ע"כ נכון יותר הר"ה כמו שהוא בדפח"ר, הרך כך, הוא הרך הוא הענוג וכו', וגם בסיום דבריו הנוסחא היא שם, מהתענג ומרוד מוכיח, "עליו". ולא כתב מוכיח, "עליהם", כי על הענוג אין צריך הוכחה שירוע פירושו, רק שבא להוכיח על הרך.

והאי ד"א הרך כך הרחמני ורך הלבב מרוב רעבתנות יתאכזרו וכו', ליתא בדפח"ר. ובדרך כלל נשתנו הנוסחאות בדברי רש"י אלו בנוסחאות שונות.

שם פסוק ס"ח.

והתמכרתם, בלע"ז איפורודנר"ץ וו"ש, ולא יתכן לפרש והתמכרתם בלשון ונמכרתם ע"י מוכרים אחרים מפני שנאמר אחריו ואין קונה: בדפח"ר יש כאן נוסחה אחרת וכך היא, ולא יתכן לפרש והתמכרתם לשון ונמכרתם ע"י מוכרים אחרים, שהלשון הזה מתפעל הוא מעצמו ולא נפעל וכן לא הי' כאחאב אשר התמכר (מ"א כ"א, כ"ה) מעצמו הוא לו לעבוד עבודה זרה: ועיי"ש במלכים שהביא רש"י מירושלמי, חיל בית האלי שושבינו הי', ובכל יום שם דמיו ונתן לע"ג, הרי שגם שם פירושו שהתמכר ע"י אחרים, ובאמת שכן הוא גם בגמ' שלנו ע"פ זה (סנהדרין ק"ב ע"ב) תנינא בכל יום היתה שוקלת (איובל) שקלי זהב לע"ז. אמנם המעיין בירושלמי (סנהדרין פ"י ה"ב) יראה שחילאל בית האלי היה שם דמיו, ואחאב נתן הרמים לע"ז, הרי שמה שכתוב התמכר הוא ע"י עצמו. וכן כתב שם רש"י בפסוק התמכרך (פסוק כ') מכרת את עצמך. ועיין ברא"ם שנראה שלא היו לפניו גם אחת מהנוסחאות שברש"י, שפירש מרעתו בדברי רש"י כשני הנוסחאות, וכן הביא בס' יוסף רעת, שבס"א אינם.

נצבים

קאפ' ל' פסוק י"ט.

ובחרת בחיים, אני מורה לכם שתבחרו כחלק החיים כאדם האומר לבנו בחר לך חלק יפה בנחלתי ומעמירי על חלק היפה ואומר לו את זה ברור לך וכו'. לנוסחא זו קשה קצת ממה שאז"ל לעולם לא ישנה אדם בנו בין הבנים (שבת דף י' ע"ב). ובדפח"ר ובדפוס אלקבץ וכן ברש"י כת"י קלף הנוסחא, כאדם האומר לחברו. וכן הוא בספרי פ' ראה (נ"ג) קרוב לנוסחא זו, ר"י בן קרחא אומר משל למלך

שעשה סעודה והזמין אורחים והי' אותכו מיסב עמהם וכו' אחז את ידו והניחה על המנה היפה וכו'. אמנם גם בתהלים (ט"ז, ה') כתב רש"י כארם האוהב אחר מבניו ומניח ידו על חלק הטוב ואומר את זה בחר לך.

וילך

קאפ' ל"א פסוק ו"ז.

חזקו ואמצו וגו' חזק ואמץ וגו'. בישע' (ל"ה ג') עה"פ חזקו ידים רפות כתב רש"י חזקו ל' משקל כבד, ופתרונו חזקו את אחרים, ואם הי' בא לומר חזקו אתם שירכם רפות הי' לינקר כמו חזקו ואמצו, עכשיו שאומר להם לחזק ולאמץ אחרים נקור חזקו ואמצו. ושם בפסוק ד' חזקו אל תראו, זה נקור חזקו לשון קל חזקו אתם מאליכם כמו שיאמר ליחיד חזק ואמץ ולא יאמר חזק.

האזינו

קאפ' ל"ב פסוק ח'.

שחת לו. מה שאומר שחת (בחיר"ק). עיין ברש"י תהלים (ל"ח, ג') הסביר הריקרוק באריכות.

שם פסוק ח'.

ברש"י כת"י קלף יש כאן הגה"ה, בהנחל עליון גוים, בהנחיל הקב"ה למכעיסיו את הארץ הציפן ושטפן. הגה: אמר בנימן צעיר, לזה הפירוש נאה לפרשו לשון נחלי מים, כמו שיאמר לשון נהר ונהרו (עיין ישע' כ', ב' ונהרו אליו כל הגוים פרש"י ימשכו אליו כנהרות) כן יאמר לשון נחל בהנחל, עכ"ל. והנראה שהפירוש הזה הוא רק לפי נוסחתו, אבל לפי נוסחת ספרים שלנו שהוא כשהנחיל הקב"ה למכעיסיו את חלק נחלתן הציפם ושטפם. בנוסחא זו אין להעמיס פירושו. והנראה שאין כוונתו להעמיס פירוש זה בדברי רש"י אלא לפרש הפסוק.

שם פסוק ל"ג.

וראש פתנים. בירמ' (ח', י"ד) פירש"י ראש פתנים, הוא ארס שבשנינו. ומ"ש בשפ"ח, על מ"ש רש"י וראש פתנים, כוסם, שכוסם פירושו של פתנים לא ידעתי כוונתו כי פשוט הוא שדברי רש"י נמשכים על הרבור הקודם שכתב חמת תנינים יינם, כמרדוה נחשים, כוסם, משתה פורענותם, וע"ז ממשיך וראש פתנים, כוסם. ועיין בתהלים (ק"מ, ד') בפסוק חמת עכשוב תחת שפתימו, כתב רש"י, חמת לשון ארס כמו חמת תנינים יינם, שאם תפרשהו מלשון אף וכי לשון אף נופל אצל היין אלא לשון ארס, ע"כ. הרי שחמת תנינים וראש פתנים, ששניהם הם הארס, שייך בהם לשון כוס.

והפלא הוא שכתב רש"י ארס שבשנינו, רבב"ק (דף כ"ג ע"ב) אפלנו בה ר' יהודה וחכמים לדברי ר"י ארס נחש בין שניו הוא עומד ולדברי חכמים מעצמו מקיא, ולמה כתב כר"י ולא כחכמים. ובדפוס אלקבץ, לא גרס תיבת כוסם וכך היא הנוסחא, וראש פתנים, נחש שהוא אכזרי לנשוך וכו'.

תמיהות וישובים

ב' תמיהות כס' נמוקי אורח חיים

בס' נמוקי או"ח סי' ר' (אות ג') ר"ה ושמעתי כ' בזה"ל: ושמעתי מחמירים גם אם חולץ מנעליו וכו' בלי שום נגיעת ידיו ג"כ צריך נטילת ידים, ולזה אין שום מקור כלל, עכ"ל. — ופלא שלא הביא דברי העולת תמיר שם ס"ק י"ב שכ' כן, והובא ג"כ בפמ"ג שם, בא"א ס"ק י"ט.

בס' נמוקי או"ח סי' תרל"ט (אות ג') כ' להביא רא' למנהג הצריקים שישבו בסוכה בעת הגשמים תחת גג של ברזל, מגמ' סוכה כ"ו. דרב שרי לר' אחא בררלא למינני בכילתא בסוכה משום בקי, ופירש"י שם דה' לה גג גבוה עשרה, והוי כאילו חוץ לסוכה, וא"כ למה לי לישן בסוכה, אלא ודאי דהמקום ההוא חשוב, שהוא מקום סוכה. ע"ש. — ותמיהני שהרי המג"א בס' תר"מ סוס"ק ט' הביא גמ' זאת, וכ' דלכן ישן בסוכה, דאיכא מ"ד דיצא בזה, וצ"ע.

יחיאל יהודה פאפיער
חבר כולל עץ חיים דבאבוב
ברוקלין, ניו יארק

תמו' בתוס' רי"ד

התוס' רי"ד (פסחים י"ז. ר"ה הדם) הקשה כיון דדם מונה עם משקה בית מדבחיא א"כ היכי אקשי לעיל על רב מדם שנשטמא וזרקו וארחוק לתרוצי מדרבנן ודלא כר"י בן יועזר והא רב משקי בי מטבחיא (מש"ש מדבחיא ט"ס) תני אבל משקי בי מדבחיא ה"נ דמיטמו, עכ"ל.

ולכאורה רבררו תמוהין דנהי דמונה דם עם משקי בי מדבחיא, הא הגמ' שם כשמביא תניא כותי' דרב, מונה דם ומים למשקי בי מטבחיא, וא"כ חזינן אף דדם נקרא מדבחיא מ"מ מיקרי ג"כ מטבחיא. ועכצ"ל כן, דאל"כ לא יצויר שום משקי בי מטבחיא, דהא בהבירייתא רמונה משקי בי מדבחיא מונה שם ג"כ מים, ואם מים נקרא מדבחיא לכד כמו דם, א"כ איזה משקה יהא נקרא מטבחיא, אע"כ צ"ל דדם ומים נקרא בין מטבחיא ובין מדבחיא, ושפיר מקשה הגמ' על רב, וצ"ע ג.

יואל קלאנג

תלמיד במתיכתא עץ חיים דבאבוב
ברוקלין, ניו יארק

תמיהה בדברי הערבי נחל

בס' ערבי נחל פ' אמור ר"ה היוצא כ' וז"ל: כשיש שנ"ה ימים בשנה (בשנה שחדשיה שלמים) אזי ימות החמה יתירים עליו יו"ד יום, שמספר שנת החמה

שם"ה, ממילא א"כ מאחר ששנת הלבנה כלה בר"ח תשרי ממילא א"כ שנת החמה כלה בעשרה בתשרי. ועפ"ז הוא ממשיך לפ' הכתובים בפ' אמור דכיון דכתיב שם זכרון תרועה, מיירי בר"ה שחל להיות בשבת, וכיון שכן תהי' השנה בת שנ"ה יום, דכשר"ה חל ביום ז' אז יהיו החדשים שלמים זולת מעט מעט, וכותב שם בזה"ל, "והנה אחר שהזכיר רין ר"ה שחל בשבת קאמר עליה אך בעשור לחדש השביעי הזה רייקא ר"ל שהיה הקביעות בשבת, יות"כ הוא וכו' דאז קביעת השנה שלימים והוי שנת הלבנה שנ"ה ימים אז יש בעשור לחודש זה הנקודה העיקרית (דהיינו כלות שנת החמה) ע"ש באורך.

ותמיהא לי טובא דהא אף בשנה שחרשיה שלמים לא יכלה שנת החמה כי אם ביוה"כ של השנה הבאה, ולא בשנה שחל בה ר"ה בשבת, וא"כ לא מתורץ כלל תיבת "הזה". וה' יאיר עיני להבין דבריו הק'(*).

אברהם אביש דעמביצער

תלמיד ישיבת קרושת ציון

קרית כאכוב

(*) ואין לומר דכוונתו דכשחל ר"ה בשבת היתה שנה שעברה שלימה, אשר כן הוא באמת ברובא ברובא שנים, ואז הוי אתי שפיר הרמז בתיבת "הזה", ז"א, שהרי הערבי נחל כתב בתוך דבריו, דכשהם חסרים אז חל ע"פ בשבת בשנה פשוטה והוא דבר שאינו שכיח, הרי דכוונתו על השנה הבאה.

כוס תנחומין

משתתפים אנו בצערם העמוק של ידידינו היקרים,

האחים החשובים והיקרים בנש"ק

הרב שמואל שמעלקא לייפער נ"י

הרב ברוך פנחס לייפער נ"י

מו"ה ישראל יעקב לייפער נ"י

בהלקח מאתם אמם הרבנית מחוסט ע"ה

האברך היקר החשוב והנעלה מו"ה צבי הלוי מאסבערג נ"י

בהלקח מאתו אמו הרבנית מסקולען ע"ה

האברך היקר החשוב והנעלה מו"ה טובי' יוסף הכהן פרעזער נ"י

בהלקח מאתו אמו החשובה ע"ה

המקום ינחם אותם בתוך שאר אבלי ציון וירושלים

ואל יוסיפו לדאבה עוד, אמן.

המערכת

הנאהבים והנעימים

(מרור זה מוקדש להרפסת חירו"ת בפלפול ואנרה שירי אש שנשארו לפליטה מחירושי האברכים והבחורים תלמידי ישיבות „עץ חיים" רבאכוב בנאליציע, שנהרגו ונשרפו על קירה"ש בשנות הזעם ת"ש-תש"ה לפ"ק).

במס' יבמות דף ט' ע"א

מהאברך המפואר החו"ב מו"ה זאב כ"ץ ענגלענדער הי"ד
(מבאכניא)¹

ביבמות דף ט' ע"א בתוס' ד"ה ורבנן, כתבו דעלי' דכתיב גבי אחות אשה לא מופנה. וצ"ע הרי בכולה סוגיא משמע דמופנה, ובהדיא איתא לעיל (ג' ע"ב) עלי' מה תלמוד לומר. גם דברי ר"ת בתוס' לכאורה אינו מובן לפענ"ד, דאמר דאפי' מופנה התיא דאחות אשה כיון דהתוא דחטאת לאו מופנה שבקינן ל' למופנה מצד אחד ודרשינן ממופנה משני צדדין כדאמדינן בהמפלת, ע"כ. והנה התוס' כתבו שם בנדה (כ"ב ע"ב) ד"ה זו, דהא דשבקינן מופנה מצד אחד היינו היכי דלא נתקבלה הגזירה שוה אלא אחדא מינייהו, והרי סברת התוס' כאן בקושייתם ע"כ סברי דנוכל למילף תריווייהו מגז"ש, וא"כ מה הועיל ר"ת בתירוצו.

נוסח התנאים*

שנכתב בין הגה"ק בעל ייטב לב וצ"ל

ובין אחיו הגה"צ שמואל טייטלבוים וצ"ל אבד"ק גארליץ

למזל טוב יעלה ויצמח כגן רטוב והא"ל הטוב יאמר לרעך טוב מצא
אשה מצא טוב.

המגיד מראשית אחרית הוא יתן שם טוב ושארית לאלה דברי התנאים והכרית שנדברו והותנו בין הני תרי הצדדים מצד אחד הרב החרף הנגיד מו"ה שמואל בהרב הגאון המפורסם מו"ה אלעזר ניסן טייטלבוים האב"ד דק' דראהביטש העומד מצד בנו הבחור השנון החרף כמר ישראל יעקב יוקל שיחי

(1) נולד בשנת תער"ב לפ"ק לאביו הרה"ח מו"ה שאול יצחק הכהן ענגלענדער הי"ד מבאכניע. הי' ממוכחרי התלמידים בישיבת עץ חיים דבאכוב סניף באכניע. בשנת תרצ"ה נשא אשה מעיר זאווארזנא והתיישב שמה. הי' אברך מצויין, תלמיד חכם ותיק וירא שמים, מתנהג בחסידות, ונפש ערינה ויקרה עד מאוד. בשנת הזעם נהרג עקה"ש יחד עם אשתו וילדיו, הי"ד ותנצב"ה. — ד"ז הועתק מתוך א' ממכתביו.

(*) הועתק מעצם הכת"י. אפריון נמטי' לירידנו הרב מו"ה אהרן טייטלבוים שליט"א רב דקהל ישמח משה—נירבאטור שהרשה לנו להרפס נוסח התנאים הלז מעזבון אביו המנוח הרב הגאון מוה"ר חנני' יום טוב ליפא טייטלבוים ז"ל אבד"ק נירבאטור. טוב עין הוא יבורך בכט"ס.

ומצד שני אחיו הרב הגאון המפורסם מו"ה יקותיאל יהודא טייטלבוים אב"ד דק' גארליץ העומד מצד בתו הבתולה המהוללה מרת הענדיל תחי'.

ר"ר התנאים ה"ה הבחור השנון כמר ישראל יעקב יוקל הנ"ל ישא למז"ט את הבתולה המהוללה מרת הענדיל תחי' בחופה וקידושין כרת משה וישראל ואל יבריחו ואל יעלימו לא זו מזה ולא זה מזו שום הברחות ממון בעולם רק ישליטו בנכסיהן שוה בשוה וידורו באהבה ואחות וחבה ושלו' וריעות כארח כל ארעא.

ה"ה הרב מו"ה שמואל טייטלבוים הנ"ל אבי החתן התחייב א"ע לנרן בנו החתן הנ"ל סך שבעה מאות וחמשים רובל כסף ובתוכך נכלל המתנות להכלה חוץ מתנות קטנים ולהלביש את בנו החתן הנ"ל ליו"ט ולשבת כאחד מהגבירים מזונות ע"ש להזוג משך שתי שנים רצופים לאחר משך שתי שנים מזונות של אבי הכלה ב"פ מו"מ כו"כ כאחד מהגבירים.

ה"ה הרב הגאון מו"ה יקותיאל יהודא אבי הכלה הנ"ל התחייב עצמו לנרן בתו הכלה הנ"ל סך ארבעה מאות וחמשים רובל כסף במזומנים ובתוכם נכלל המתנות להחתן חוץ מתנות קטנים ולהלביש את בתו הכלה הנ"ל במלבושי יו"ט ושבת לפי כבודו מזונות ע"ש להזוג בכבוד משך ארבעה שנים היינו שתי שנים תיכף אחר החתונה ושתי שנים לאחר כלות משך המזונות של אבי החתן ב"פ מו"מ כו"כ צעפים ורדירים כאחד מהגבירים.

הסילוק משני הצדדים יהי' אי"ה חצי שנה קודם החתונה ליר השליש המרוצה לשני הצדדים, מקום וזמן הנשואין כפי שיתרצה שני הצדדים, ומחמת עירור וקטט ח"ו יתנהגו כתקנות שו"מ שטח"ז נגד שט"ח קנס מצד העובר לצד המקיים חצי נרן והקנס לא יופטר כנ"ל.

ע"ק מצד החתן ה"ה הרבני המופלג הנגיד מו"ה יעקב צבי וועלששק נ"י ומצד הכלה ע"ק ה"ה אחיו האברך המופלג החרף מו"ה מנחם צבי טייטלבוים נ"י) וקנינא מהצדדים ומהחתן ומהכלה ומע"ק על כל דכתוב ומפורש לעיל כמנא דכשר למקני' ב' ולרא' באנו עה"ח אור ליום ה' ה' סיון תריו"ד לפ"ק והכל שריר וקיים.

נאום מיכאל שמש מגארליץ עד
ונאום אברהם משה כ"ץ מגארליץ עד

וליתר שאת באו הצדדים והחתן והכלה בעצמם עה"ח.
נאום שמואל טייטלבוים ונאום הק' יקותיאל יהוד' טייטלבוים
ונאו' הק' ישראל יעקב יוקל טייטלבוים

(1) כפי יריעתנו הי' שמו של בנו השלישי של הגאון מוה"ר אלעזר נימן טייטלבוים וצ"ל, מוה"ר נחום צבי טייטלבוים.

תעודות וסמיכות

מ.

ב"ה.

הן בא לפני האברך הרבני מו"ה חיים יושיע נ"י במו"ה שמשון שלמה נ"י אשר למד מלאכת הקודש לכתוב סתם זה איזה שנים והביא לי כתב תעודה מהרב המופלג החסיד מו"ה בערלי נ"י מו"צ דישוב לאדמור כי יעיד עליו שהוא ירא השם והולך בתום לא נשמע עליו שום שמץ דופי ח"ו רק לא תהה בקנקנו לנסותו בדינים השייכים לסופר וגם אנכי אין לי פנאי לנסותו בדינים השייכים לו, והנה דינו מסור לכל רב וגדול אשר יבא לפניו האברך המוכ"ז להשתמש בעבודת הקודש הלזה ינסוהו בכל הדינים השייכים לו, אם בקי בכל הדינים יספחוהו לעבודה הקדושה הלזו ויכולים לסמוך על הרב החסיד מו"ה בערלי הנ"ל שהוא ירא השם ומוחזק בכשרות כי ניכר לי הרב מו"ה בערלי לאיש אמת וירא השם.

דברי בעה"ח ה' עקב תרכ"ד לפ"ק.

הק' חיים הלבר שטאם¹

מא.

ב"ה.

האמת ניתן לכתוב כי נשלח לי ח"ת אשר מוציא לאור כבוד הרב הנאון חו"ב צמ"ס חו"פ בנש"ק כקש"ת מו"ה דוד משה שליט"א² חתן כ"ק הגה"צ מראדאמסק שליט"א על מס' זבחים ועיינתי בהם והוטבו מאוד בעיני כי באמת ח"ת הם בחריפות ובקראות עד להפליא, ובטח כל גדולי תורה יתענגו בו, והש"י

(1) הוא כ"ק מרן הגה"ק מצאנו זי"ע. — תעודה זו נשלח לנו מאת ידירנו הרב שלמה געשטעטנער שליט"א ראש הכולל פנים מאירות בירושלים עיה"ק והגיע אליו ע"י חותנו הרב המפורסם וכו' מוה"ר נפתלי הלברשטאם שליט"א הארמו"ר מטשאקאווע בירושלים עיה"ק. יתברכו ממעון הברכות.

(2) הוא הרב"ג מוה"ר דוד משה הכהן ראבינאוויץ הי"ד. ה' בנו של הגה"צ מוה"ר נתן נחום הכהן ראבינאוויץ הי"ד מקרימילוב. בשנת תרפ"ט נשא בת דורו הגה"צ מוה"ר שלמה חנוך הכהן ראבינאוויץ האדמו"ר מראדאמסק הי"ד. ה' חריף ובקי נפלא, ואחר חתונתו נתמנה לראש ישיבת כתר תורה בסאטנאווא. ה' לו הרבה כרכים חידו"ת על כמה מס' הש"ס וכתובם ספר זבחי כהן עמ"ס זבחים, שעליו נכתבה הסכמה הנוכחית. חיבור זה עלה כבר על מכבש הדפוס, ומטעם כמס' נפסקה מלאכת ההדפסה. — הרבה חידושים ממנו נדפסו בקובצי כתר תורה ונרפסו אח"כ בספר שבחי כהן ובספר ברכת שלמה. — נהרג עקה"ש בווארשא ביום ש"ק י"ח מנחם אב שנת תש"ב לפ"ק. ר' ינקום דמו.

ר"ז הגיע אלינו מאת נכדו של הנאון מהר"ש ענגיל וצ"ל, ה"ה הרב המפורסם וכו' מוה"ר אלהנן היילפרין שליט"א רב ור"מ בלונדון. טוב עין הוא יבורך.

יעזור לו שיוגמר ספרו היקר ויוסיף אומץ להפיק מעינותיו חוצה, ומחמת תשות כחי אקצר ואומר שלום.

באע"ח יום ב' ויק"פ תרצ"ד לפ"ק קאשוי.

הק' שמואל ענגעל אבר"ק ראדאמישלא

נ"ב. מאוד הייתי שמח אם הי' ביכולתי לפלפל עמו בח"ת, אך אין דנין אפשר משאי אפשר.

הנ"ל

מכתבים אל המערכת

בס"ד.

לכבוד המערכת כרם שלמה.

באתי לעורר בדבר חדש, דיש להרר לברוק את הארבע מינים קודם נטילתם לברכה. דהנה קיי"ל בשו"ע או"ח סי' ח' ס"ט דקודם שיברך יעיין בחוטי הציצית אם הם כשרים כדי שלא יברך לבטלה, ובס"ז שם סק"ח כתב הטעם דאע"ג ראוקמי' לי' אחזקתו שהי' כשר, מ"מ משום חומרא דל"ת החמירו לבודקו עיי"ש, ובמג"א סק"ג כתב טעם אחר להחמיר דאין סומכין אחזקה היכא דאפשר לברורי, ועוד דלא מקרי חזקה כיון שיכולים לפסוק כל שעה עיי"ש, והובא להלכה בשו"ע הרב שם סי"ג ובשבילי דוד שם אות ה', וא"כ לפ"ז כל הני טעמים שייכים ג"כ במצות ארבע מינים.

והנלענ"ד בזה דהנה איתא בשו"ע סי' י"ג רמותר לצאת לרה"ר בטלית מצויצת ומוקמינן לטלית אחזקתיה שהוא מצויץ כהלכתו וא"צ לברקו קודם שיצא בו, וכתב הט"ז סק"ג ולענין ברכה מחמירים שפי לעיל סי' ח' ס"א עיי"ש, ובמג"א בסק"ה כתב וא"ת הא פסק רבעי בדיקה בשעת ברכה ולא מוקמיה אחזקתיה כמ"ש סי' ח' סעיף ט', וי"ל דשאני התם ראם לא יברוק בשעת הברכה לא יברקנו לעולם ובודאי א"א לעולם לאוקמי אחזקתו כיון שעשוי ליפסק, אבל הכא שברקו בשעת הברכה ולכן א"צ לברקו בכל פעם שיוצא עכ"ל, ובמחצה"ש שם הקשה רהא כתב המג"א לעיל בס"י ח' עוד טעם רהיכי דאפשר לברוק אין סומכים אחזקה, ותי' דהמג"א לא ס"ל לטעם זה לעיקר אלא טעמא שמא יפסוק וזה דוקא אם לא ברק באותו היום אבל אם ברק באותו היום א"צ לברוק, אבל הט"ז לשיטתיה דס"ל דהעיקר משום הברכה ומשום הברכה אין סומכים אחזקה ולכן כשאינו מברך יש לסמוך אחזקה ומותר לצאת לרה"ר גם בלא בדיקה עכ"ד. ולפ"ז בנ"ד לגבי בדיקת ארבע מינים תליא בפלוגתת הט"ז ומג"א, דלרעת הט"ז אע"פ שתמיד סומכים אחזקות ורק לענין ברכה רחמיר אין לסמוך עלה, א"כ גם בארבע מינים דאיכא ברכה יש להקפיד ולברוק משום הברכה שלא יהי' לבטלה, אבל לשיטת המג"א דמעיקר הדין סומכים על החזקה גם לענין הברכה, והא דבציצית צריך לברוק משום דא"א לסמוך על החזקה לעולם כיון שעשוי להפסיק, א"כ בנ"ד הר' מינים אין עשויים ליפסל תוך שבעת ימי הסוכות, א"כ א"צ לבודקם.

וע' בביאור הגר"א סי' ח' שם שכתב טעם אחר לחלק דהא דאין סומכים אחזקה היינו היכא דאיכא מיעוט המצוי והיכא שברך בשעת לבישה מותר לצאת ברה"ר משום שבזמן מועט כזה אין רגיל לפסול ואינו מצוי עיי"ש, והובא במ"ב בס"ק כ"א עיי"ש.

ולדבריו יש לעיין אי ר' מינים הוי מיעוט שאינו מצוי שכיח כ"כ שיפסול לגמרי לכן א"צ בריקה. ועי' בשו"ת נור ארי' יהודה סי' ס"ז שהאריך להקשות על הט"ז מכמה דוכתי דגם לענין ברכה סמכינן אחזקה, וכתב לחלק בין ברכת המצות דסמכינן אחזקה רכמו שציונו הקב"ה על המצוה כמו כן ציונו גם לסמוך אחזקה כשרות, משא"כ בברכת הנהנין וציצית הואיל ואין עליו חיוב מדאורייתא לקנות מלית ולבושו הוי כזה כברכת הנהנין עיי"ש, ולפי"ז בארבע מינים שהיו ברכת מצות רשאי לסמוך על החזקה גם לענין ברכה אף לדעת הט"ז. ועי' בח"ס יו"ד סי' קע"ה שכתב לרחות דברי המג"א הנ"ל, והעלה רכל היכא ראיכא רובא בלא חזקה נגדה א"צ לברורי אף כדאפשר לברורי, עיי"ש וברע"ת כאן אות ט'. ועכ"פ להלכה יש להקל שא"צ לברוק ארבע מינים קודם נטילתם לברכה, כנלענ"ד בס"ד.

ידידכם המאחל לכם כוח"ט,

הקטן גבריאל צינער

ברוקלין, ניו יארק

בס"ד.

א"כ המערכת, כרם שלמה".

בכרם שלמה קונטרס מ"ג (כסלו-טבת תשמ"ב) עמוד ס"ג העיר האברך ר' יחיאל פאפיער נ"י, ברין החזרת הטלית לבית ביו"ט אחר התפלה עיי"ש. מצאתי לנכון להעתיק בנר"ו תשובה קצרה מהגאון ר' שמואל ענגיל זצ"ל מראדאמישל שנרפס בקובץ "היריד" (רישא תר"ץ) סי' ב' וז"ל, בדבר שאלתו אי מותר לשאת ביו"ט ראשון את הטלית כיון בצאתו מבהכ"נ אי מחשיב שלא לצורך כלל כיון שאינו צריך עוד היום את הטלית. הנה הדבר ברור ופשוט והוצאה שלא לצורך כלל אסור ביו"ט לשיטת רוב הפוסקים אף מה"ת, ובעי' או צורך שמחת יו"ט או צורך מצוה שהיום גורם, והגם דלשי' התוס' כתובות רף ז' רצו לומר דא"נ דמחצר לחצר מותר ביו"ט אף בדבר שאין בו צורך כלל, והיינו דכיון דרוב הוצאות מותר ביו"ט לא גזרו איסור מחצר לחצר כשביל דבר שאין בו צורך כלל, א"כ רצו לומר דגם ברכמלית לא גזרו ביו"ט אף בדבר שאין בו צורך כלל, והכוונה כיון דל"ש שיוצא ביו"ט דבר שאין בו צורך א"כ בשביל מילתא דל"ש לא גזרו רבנן, ואח"ז דחו רי"ל ברכמלית חמור, עכ"פ לדידן רס"ל דגם ביו"ט בעי ע"ח ובלא"ה אסור להוציא דבר שאין בו צורך כלל, מכ"ש דאסור להוציא לרחוב כרמלית כמ"ש הט"ז שם סי' תקי"ח. עכ"פ הדבר ברור בדבר שאין בו צורך כלל אסור ביו"ט, ויפה כתב בת"ה כדשאלא לענין מחזורים רא"א להביא רק ביר ואם יביא קודם יו"ט יש חשש גניבה, שפיר כיון דתחילתו מותר משום מצוה התיירו סופן משום תחילתו, אבל הטלית שאפשר ללבושו דרך מלבוש א"כ אין בו שום צורך ליטלו ביר, ע"כ בוודאי מהראוי לכל בעל נפש להחמיר על עצמו שלא לישא ביר, רק ע"י קטן י"ל דאף להאוסרין בשבת ע"י קטן דהא קי"ל דגם איסור רבנן אסור לספות לקמן בידים רלא כשיטת הרשב"א ז"ל, אבל עכ"פ כאן שגם בשבת יש הרבה מתירים ע"י קטן כמ"ש בשו"ת הרי"ם, עכ"פ ביו"ט בוודאי מותר, כנלע"ד ברור.

הק' שמואל ענגיל חופ"ק הנ"ל.

עד כאן לשון התשובה בקובץ הנ"ל. אבקש להרפס העתק זה בקובץ כרם שלמה כי הוא נוגע להלכה.

ידידכם,

אליעזר הכהן כ"צמאן

ברוקלין, ניו יארק

ואלה יעמדו על הברכה

ברכת מזל טוב

להאברך היקר בנש"ק ר' יצחק טובי' רובין נ"י להולדת הבן
להאברך היקר ר' יצחק יוסף לעזער נ"י להולדת הבן
להנ"ח מו"ה ירחמיאל הלוי בירנבוים נ"י להולדת הנכד
להאברך היקר ר' מאיר יצחק באמואלשפיננער נ"י להולדת הבן
להאברך היקר ר' מנחם מענדל בראכפעלד נ"י להולדת הבן
להנ"ח מו"ה משה באדנער נ"י להולדת הנכד
להרב נחום מאיר גערמאן נ"י מגיד שיעור בישיבת באבוב בני ציון להולדת הנכד
להנ"ח מו"ה עזריאל קרוין נ"י להולדת הנכד
להאברך היקר ר' שלמה מיסקי נ"י להולדת הבן
יזכו לגדלם לתורה ולחופה ולמעש"ט מתוך נחת והרחבת הדעת לאויט"א.

ברכת מזל טוב

להאברך היקר ר' אהרן הלוי מייזלס נ"י להולדת הבת
להאברך היקר ר' אלכסנדר זיסקינד קורין נ"י מאנטווערפען להולדת הבת
להאברך היקר ר' אשר פרנס נ"י להולדת הבת
להאברך היקר ר' יהושע באדנער נ"י להולדת הבת
להאברך היקר ר' יעקב הכהן לעוויטא נ"י להולדת הבת
להאברך היקר ר' ישכר בעריש לעזער נ"י להולדת הבת
להאברך היקר בנש"ק ר' מנחם מענדל פאנעטא נ"י להולדת הבת
להאברך היקר ר' צבי גליק נ"י להולדת התאומות
להאברך היקר ר' שלמה יצחק בריינער נ"י מבני ברק להולדת הבת
להאברך היקר ר' שלמה ברוך נ"י ממאנסי להולדת הבת
להאברך היקר ר' שרגא ברוך וויינרייך נ"י להולדת הבת
יזכו לגדלן לבע"ת ולחופה ולמעש"ט ולשבוע מהן רב נחת ועונג, אכ"ר.

ברכת מזל טוב

להנ"ח מו"ה אפרים זלמן מרגליות נ"י מלונדון לאירוסי בנו הב' הח' הנעלה כמר
משה נ"י
להנ"ח מו"ה מנחם צבי רייכבערג נ"י לאירוסי בנו הב' הח' הנעלה כמר משה
שמעון נ"י תלמיד ישיבתנו
להנ"ח מו"ה שלמה גוטטער נ"י לאירוסי בתו תחי'
להנ"ח מו"ה שמואל שמעלקא גריפעל נ"י מבני ברק לאירוסי בנו הב' הח'
הנעלה כמר משה אליעזר נ"י תלמיד ישיבתנו
להב' החתן הנעלה כמר דוד צבי גליק מלונדון נ"י תלמיד ישיבתנו לאירוסי
בורא עולם בקנין השלם זה הבנין ערי עד
למזל ולברכה לשם ולתפארה.

ציונים והערות

ליקוטי העדות ומראה מקומות שנתקבלו במערכת

על דברים שנרשמו בקובצי כרם שלמה

(א) שנה ה' קונט' ד' עמוד ז', בדברי הנרעק"א זצ"ל בענין אם רוב הוי ספק. — עיין בס' ראש המזבח עמ"ס זכחים בחידושי לרף ט' בד"ה העשירי, בסופו.

(ב) שנה ה' קונט' ה' עמוד י', בענין אם שייך אמירתו לנבואה כמסירתו להריוט בתרומה, ובדברי המאירי בשבת קכ"ז אי מהני שאלה בתרומה. — הנה המאירי מיירי שם במעשר, ובתרומה מבואר בהדיא בעידובין ל' ע"ב ובנדרים נ"ט ע"א דמהני שאלה. ובשו"ת בית יצחק יו"ד ח"ב סי' קל"ח אות א' כ' דהמאירי מיירי בתרומת מעשר, דעל מעשר מהני שאלה. — ובענין אמירתו לנבואה כמסירתו להריוט, עיין בשו"ת תועפת ראם האו"ח סי' כ"ה שכתב בתרומה פשוטא דלא שייך אמירתו לנבואה כמסירתו להריוט כיוון דנשאר לו הזכות לתתו לכל כהן שירצה ואי אפשר לחשבו כמסירה יעווי"ש. וצ"ע מדברי התוס' יבמות צ"ג ע"א שכתבו דבתרומה שייך אמירתו לנבואה כמסירתו להריוט, ועיין בזה בשו"ת מהרא"ש סי' כ"א אות ג'.

(ג) שם עמוד ט"ו, בקמיעה לשמירה שנעתק במכתבו של הגאון מוה"ר שמעון סופר אבר"ק קראקא זצ"ל. — עיין עוד בזה בספר דרשות חתם סופר ח"א דף קל"ז ע"ד בהג"ה מתחת לקו.

(ד) שם עמוד ל"ד, בענין אי זר שוחט בשבת. — עיין עוד בזה בס' זרע אברהם (להג"ר אברהם לופטביר) סי' ס"ט בהנהגות פרי יצחק (מתחת לקו) ד"ה ובעיקר, שהביא בשם ספר הקנה דור שוחט אפי' בשבת. ועיין עוד בשו"ת שו"מ מהר"ד ח"א סי' מ"ו ד"ה בסוגיא.

(ה) שם עמוד מ"א, בכוונת קושית הגר"ש הלוי נ"ז זצ"ל אבר"ק לבוב. — יפה כיוון, עיין שו"ת שו"מ מהר"ג ח"ב סי' קנ"ז ד"ה ובה, ובשו"ת שו"מ מהר"ד ח"א סי' מ"ו (דף נ"ג ע"ג). ועיין עוד בשו"ת שו"מ מהר"א ששית סי' ס"א (דף ע"ח ע"ד), ובספרו דברי שאול הנקרא חלק לשבעה כרף ל"ד ע"ג וע"ד.

(ו) שנה ה' קונט' ו' עמוד מ"ה, בישוב קו' המל"מ בענין מורעה רבה לאורייתא. — עיין סי' פרדס יוסף פ' יתרו עמוד קנ"ב טור ב'.

(ז) שם עמוד מ"ה, במש"כ בס' דברי חיים על חנוכה דמבואר בב"ק דדבר העשוי להתכער הוי הפקר. — בשו"ת בנין צבי ח"א סי' כ"ז אות ה' נקט בפשיטות דהמקור הוא בב"ק דף ע"ט, יעווי"ש.

(ח) שם בד"ה ולפי, תמי' על הכלי יקר כפ' בשלח. — בס' פרדס יוסף פ' בשלח עמוד קי"ב טור ב' קרמו בזה, ונשאר בצע"ג.

(ט) שנה ה' קונט' ז' עמוד ט"ו, בענין פסול שנים בלויים לשיר. — עיין עוד בזה בס' ראש יוסף עמ"ס חולין לרף כ"ד ע"ב.

(י) שם עמוד מ"ה, בדברי הנה"ק בעל הפלאה זצ"ל עה"פ אל תוכח לך. — עיין מש"כ בספרו פנים יפות עה"ת בפ' קרושים עה"פ לא תשנא את אחיך וגו'.

(יא) שנה ה' קונט' ח' עמוד ח', בענין שיעור אכילת מרור. — עיין עוד בשו"ת מנחת משה (להג"ר משה נחום ירושלימסקי) האו"ח סי' י'.

(יב) שם עמוד ס"ג, בענין התמי' על סי' דרך פקודין מצוה י"ז. — כן תמה גם הג"ר יעקב אורנר אבר"ק נאשעלסק בקובץ שערי תורה חלק ב' קונטרס י' סי' פ"ו אות י"ב.

(יג) שנה ה' קונט' ט' עמוד י', בתשובת מהרש"ם בענין מכירת בשד מר"ח אב עד ת"ב, ומתחת לקו כתוב שתוכן התשובה נרפס בהנהגות מהרש"ם לאו"ח הנרפס בס' ארחות חיים בס' תקנ"א. — גם בס' דעת תורה הנרמ"ח על שו"ע או"ח שם בס' ארחות חיים בס' תקנ"א.

תקנ"א סעיף ט' נדפס תוכן תשובה זו, ואנב עיי"ש בר"ה והשבתי שכ', דמבואר בשו"ת ציני הר הברזל שבסוף ספר בית מאיר על אהע"ז וכו'. וזהו טעות גמור, כי התשובות בסוף ס' בית מאיר נקראים צלעות הכית, וכנראה שסיבת הטעות היא, מחמת שה' כתוב ר"ת צה"ב, וכשרצו המעתיקים לפענח הר"ת, כזב להם דמיונם לכנות שם הספר, ציני הר הברזל. [ועיין עוד בשו"ת דובב מישרים חלק א"ב (הנרמ"ח). בסופו נדפס תשובת אביו הנאון בעל כוכב מיעקב בנר"ז].

(יד) שנה ו' קונט' א' עמוד כ"ט, בדיני מים אחרונים. — בס' שמחת הרגל על הגש"פ להרחיד"א וצ"ל כ' וצריך שיהיו מים מועטים על ראשי אצבעותיו שלא יהי' יניקה לסט"א הרבה, ושמענו כי הרב החסיד מהר"ר יהודה חאביליוו זלה"ה אירע לו מעשה נפלא בזה, עכ"ל.

(טו) שם עמוד י"ח, כתוב מתחת לקו כי הרה"ק מוה"ר משה מקאוניץ הי' חתן הרה"ק ר' אלעזר בעל אורח לצדיק. — זהו טעות, כי בעמח"ס אורח לצדיק הי' הרה"ק מוה"ר אליעזר ליפא אחיו של הרה"ק ר' אלעזר.

(טז) שנה ו' קונט' ב' עמוד נ', עה"פ וחטאתי לאלקים. — כעין זה בס' שפתי מהר"ש עה"ת פ' וישב.

(יז) שנה ו' קונט' ב' עמוד י"ג, בענין ח"ש בהנאה. — עיין בתשו' שובע שמחות סי' ב' תשובתו של הנה"ק מוה"ר מרדכי דוד מדאמבראווא וצ"ל בענין זה.

(יח) שנה ו' קונט' ד' עמוד י', בענין מים שבשכונת המת שלא נשפכו. — עיין עוד בזה בס' באר משה (להג"ר משה נחום ירושלימסקי) שעד השלישי סי' כ"ט.

(יט) שנה ו' קונט' ה' עמוד כ', בענין ס"ת שנקדע רוב התפירה בין יריעה ליריעה. — עיין עוד בזה בשו"ת כנף רננה חיו"ד סי' י"ח.

(כ) שם עמוד ט"ז, בר"ה בחולין דף קל"ט, קושיא על הר"א ממיץ. — עיין תשו' בית אפרים חיו"ד סי' ס"ג.

(כא) שם עמוד י"ז, בר"ה הריטב"א. — עין במנ"ח מצוה י"ט, ובתשו' תועפת ראם חאו"ח סי' י"ג, ובתשו' שם עולם ח"א סי' כ' בשם רבו הנאון בעל משיב כהלכה וצ"ל, ובשו"ת כיו"צ ח"ב סי' קס"ט אות ח'.

(כב) שם עמוד מ"א, בהערה עמ"ס כתובות דף ל"ח ע"ב. — כבר קדמו בזה בחלקת מחוקק באהע"ז סי' ד' ס"ק י"ג, עיי"ש מה שתירץ.

(כג) שנה ו' קונט' ו' עמוד מ"ד, מתחת לקו, צ"ע בדברי הרמב"ן בחידושו למס' ברכות. — כבר העיר כן הנאון מקאונילוב בספרו שיח השרה דף ד' ע"א מדפי הספר, בר"ה והנה מצאתי.

(כד) שם עמוד ט"ו, בדעת כ"ק מרן הנה"ק מצאנו זי"ע בענין רחיים של קיטור. — עיין עוד בתשובות נוספות לשו"ת ר"ח סי' ג', ובהערה שם מתחת לקו בשם כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א.

(כה) שם עמוד מ"ט בכוונת דברי הגמ' שבועות ל"א ע"א. — עיין ילקוט שמעוני פ' משפטים עה"פ מדבר שקר תרחק, שהובא שם דברי הנמ' הנ"ל, הא מדבר שקר נפקא הא וראי שקורי משקר וכו', ולא הובא שם תיבת תרחק, ומוכח שקושיית הגמ' היא מתיבות דבר שקר, ולא מתיבת תרחק, ודו"ק. אמנם יש להעיר מלשון רש"י פסחים דף ד' ע"א ד"ה אייבו קיים, שכ' וז"ל, וקשה בעיני לומר שיוציא דבר שקר מפיו, עכ"ל עיי"ש.

(כו) שנה ו' קונט' ז' עמוד מ"ה, על המשנה במס' אבות פ"א מ"ה, יהי ביתך פתוח לרוחה וכו'. — כן הוא בתוס' חרשים על משניות שם.

(כז) שם עמוד ל"ה מתחת לקו, הערנו שלא מצאנו דברי השאנ"א באור חרש לפסחים דף מ"ו. — כן הוא באור חרש לפסחים דף ה' ע"ב ר"ה אולם.

חותמין בברכה

**כצאת השנה מקדימין אנו את פני
כבוד קדושת עט"ר מרן אדמו"ר שליט"א**

בברכותינו הנאמנות

ברכת כתיבה וחתימה טובה לאלתר לחיים טובים ולשלום
בבריות גופא ונהורא מעליא ובחיזוק ואימוץ כח להשפיע עלינו כל מיני
השפעות טובות כשאיפת נפשו המהורה.

**ונזכה כולנו יחד במהרה לקבל את פני משיח צדקנו
תחת דגלו של כ"ק רבינו שליט"א, אכ"ר.**

**ופה מקום אתנו לאחל ולברך לכל אנ"ש וירדינו החותמים הנכבדים שיחיו
שנה טובה ומאושרת.**

תכלה שנה וקללותי' — תחל שנה וברכותי'.

**כעתירת וברכת,
המערכת**

